תלמוד בבלי · אחרונים

בית אל חלק א

רבי אריה ליביש סג"ל נתנזון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית אל חלק א

רבי אריה ליביש סג"ל נתנזון

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-אל-חלק-א/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמת בנו של הגאון המחבר ז"ל 8
חדר ראשון חלק א סוגיא דר' חנינא סגן הכהנים פרק א 15
חדר ראשון חלק א פרק ב 22
חדר ראשון חלק א פרק ג 26
חדר ראשון חלק א פרק ד 32
חדר ראשון חלק שני פרק א 38
חדר ראשון חלק שני פרק ב 44
חדר ראשון חלק שלישי 51
חדר ראשון חלק שלישי השמטה 57
חדר שני חלק ראשון פרק ראשון 58
חדר שני חלק ראשון פרק שני 61
חדר שני חלק ראשון פרק שלישי 65
חדר שני פרק ראשון פרק רביעי 68
חדר שני חלק ראשון פרק שביעי 69
חדר שני חלק שני פרק ראשון 72
חדר שני חלק שני פרק שני 75
חדר שני חלק שני פרק שלישי 77
חדר שני חלק שני פרק רביעי 79
חדר שני חלק שני פרק חמישי 81
חדר שני חלק שני פרק ששי 84
חדר שני חלק שני פרק שביעי 85
חדר שני חלק שני פרק שמיני 87
חדר שלישי פלפול בסוגיא דירך שנתבשל בה גיד הנשה 91
חדר רביעי דיני קדשים ואסורי מזבח ... 97
חדר חמישי חידושים חידושי התמידין ומוספין פרק ראשון 120
חדר חמישי פרק שני 122
חדר חמישי פרק שלישי 125
חדר חמישי פרק רביעי 126
חדר שישי 129
חדר שביעי פרק א 134
חדר שביעי פרק ב 138
חדר שביעי פרק ב 140
חדר שביעי פרק ג 140
חדר שביעי פרק ד 143
חדר שביעי פרק ה 145
חדר שביעי פרק ו 148
חדר שביעי פרק ז 151
חדר שביעי פרק חי 155
חדר שמיני פרק א 159
חדר שמיני פרק ב 160
חדר שמיני פרק חמישי 161
חדר שמיני פרק ששי 162
חדר שמיני פרק שביעי 162
חדר שמיני פרק שמיני 163
חדר שמיני חדר תשיעי 163
חדר שמיני חדר עשירי 167
חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה ד 175
חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק שביעי 177
חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק שמיני 178
חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק עשירי 182
חדר יב הלכות שקלים פרק א הלכה ז . 183
חדר יב הלכות שקלים פרק ב' הלכה ו . 184
חדר יב הלכות שקלים פרק רביעי הלכה ב 185

חדר יג הלכות תעניות - פרק א הלכה י"ב 185
חדר יג הלכות תעניות - פרק שלישי הלכה א 186
חדר יג הלכות תעניות - פרק רביעי הלכה ב 187
חדר יד הלכות קדוש החדש - פרק ב הלכה א 187
חדר יד הלכות קדוש החדש - פרק שלישי הלכה א 188
חדר יד הלכות קדוש החדש - פרק ד הלכה ה 191
חדר טו הלכות שופר סוכה ולולב פרק א הלכה ה 191
חדר טו הלכות שופר סוכה ולולב פרק רביעי הלכה א 191
חדר טז דין פדיה במחובר פרק א 192
חדר טז דין פדיה במחובר פרק ב 194
חדר טז דין פדיה במחובר פרק שני 197
חדר טז דין פדיה במחובר פרק שלישי . 198
חדר טז דין פדיה במחובר פרק רביעי . 199
חדר יז מענין בישול בשבת פרק א 201
חדר יז מענין בישול בשבת פרק ב 203
חדר יח בדין המוצא תפלין פרק א 204
חדר יח בדין המוצא תפלין פרק ב 206
חדר יט בענין בע"ח טורף השבח פרק א 207
חדר יט בענין בע"ח טורף השבח פרק ב 209
חדר יט בענין בע"ח טורף השבח פרק ג 213
חדר כ 218
חדר כא 220
חדר כב 222
חדר כג בדין מעות יתומים 226
חדר כד בדין מלקות המלוה והעדים . . 228
חדר כה בדין שטר שיש בו רבית 229
חדר כו פרק ראשון בדין הלוהו ודר בחצרו 231
חדר כז פרק שני 234
חדר כז בדין רבית ע"י שליח 236
חדר כח בדין מוכר את שדהו בתנאי ... 238
חדר כט בדין התנה אם תמכרנה לא ... 243
חדר ל בדין שליח לדבר עבירה והשליח שוגג 246
חדר לא בדין שוחט לשם ע"ז 249
חדר לב בדין אי אדם אוסר דכר שאינו שלו 254
חדר לג בדין מנסך יין של חבירו 256
חדר לד בדין המבשל בשבת 262
חדר לה בדין חלב שנפל ברוטב 267
חדר לו בדין אותו ואת בנו 272
חדר לז בדין שוחט שנמצא שא"י ה"ש . 274
חדר לח בענין כבד שנתבשל עם בשר . 281
חדר לט 284
חדר מ דין אשה שיש לה מכה 287
חדר מא 293
חדר מב בנמצא דם על ירכה 294
חדר מג פרק א בדין טענת מומין 297
חדר מג פרק ב בדין טענת מומין 302
חדר מד דיני תנאי פרק א 304
חדר מד דיני תנאי פרק ב 308
חדר מד דיני תנאי פרק ג 314
חדר מה בדין המקדש על תנאי 317
חדר מו בדין קדושין לאחר ל יום 318
חדר מז בדין אי צריך שומא 324

חדר מח בדין מקדש באוכל שאין בו ש"פ 327
חדר מט בדין קידושי שטר 328
חדר נ בדין מקדש בפחות מש"פ 330
חדר נא בענין יש תנאי בנישואין 334
חדר נב בדין עד אחר בהכחשה בקדושין 336
חדר נג דיני ערות אשה 337
חדר נד דין אם כתב לאשתו דו"ד אין לי בנכסיך פרק א 350
חדר נד פרק ב 353
חדר נד פרק ג 355
חדר נד פרק ד 356
חדר נד פרק ה 358
חדר נד פרק ו 360
חדר נד פרק ו 363
חדר נד פרק ז 365
חדר נה הלכות יין נסך 367
חדר נה פרק יב 382
חדר נה פרק יג בדין ניצוק חבור 385
חדר נה פרק יד בדין ניצוק וכח העכו"ם 387
חדר נה פרק טז 391
חדר נו הלכות יבום וחליצה 404
חדר נו פרק א בדין קינוי וסתירה 427
חדר נו פרק ב בדין ע"א בסוטה 430
חדר נז פרק ב 431
חדר נז פרק ג 432
חדר נז פרק ד בדין שומרת יבם 432
חדר נז פרק ה 438
חדר נז פרק ו בענין מנחת סוטה 440
חדר נז פרק ז בענין השקאת סוטה 441
חדר נח פ"א בדין אם חייב לפדות אשתו 447
חדר נח פרק ב 450
חדר נח פרק ג דין הדירה ונשבית 451
חדר נט בדין שהתה עשר שנים 455
חדר ס בדין נדוניא ותוספת 457
חדר סא פרק א בדין שבועת האשה על כתובתה 458
חדר סא פרק ב 460
חדר סב פרק א 462
חדר סב פרק ב עוד בדין מטלטלין לכתובה 463
חדר סג בדין טענת פרעתי נגד כתובה . 474
חדר סד זמן גביית הכתובה 479
חדר סה דין אומרת לבעלה גרשתני ... 482
חדר סו פלפול בדינים הנ"ל 484
חדר סז בדין מזונות האלמנה 486
חדר סח שדין מזונות הכנות 487
חדר סט בדין מי שהיה נשוי הרבה נשים 488
חדר ע עוד בדין גביית כתובה 491
חדר עא בדין מכירת האלמנה לכתובתה 495
חדר עב בדין נכסי צאן ברזל 496
חדר עג בדין מתנה על מה שכתוב בתורה 497
חדר עד בדין אשה שאסרה הנאה מכל היהודים 499
חדר עה בדין אשה שנדרה שלא יהנה בעלה ממ"י 501
חדר עו בדין מדיר את אשתו 503
חדר עז בדין שנים שנדרו הנאה זה מזה 507

חדר עח בדין מדיר את חבירו 509
חדר עט בדיני נזירות 510
חדר פ איסור תגלחת בנזיר 512
חדר פא בדיני נזירות 514
חדר פב בשקיבל עליו שתי גזירות בב"א 515
חדר פג בדין האומר הריני נזיר שנה סתם 516
חדר פד בדיני נזיר שנכנס לבה"ק 517
חדר פה בדין מי שנזר שתי נזירות 519
חדר פו בדיני איש מדיר את בנו בנזיר .. 520
חדר פז בדיני נזיר נזירות עולם אי מהני .522
חדר פח בדין מי שאמר הריני נזיר מלא הקופה 523
חדר פט בדין נזיר שמשון אם איתא ... 526
חדר צ אם גם בעכו"ם שייך דין מופלא סמוך לאיש 527
חדר צב בדין האומר הריני נזיר ונזיר כשיהי' לי בן 533
חדר צג בדיני נדר טעות 534
חדר צד בדיני הפרה לשתי נשים בב"א . 536
חדר צה בדין העושה שליח להפר 537
חדר צו בדין אמר הריני נזיר כשיהי' לי . 539
חדר צז בדין שומרת יבם מי מפר נדריה 542
חדר צח בדין הפר לה בעלה ומת 544
חדר צט גר עמוני אי מותר בשפחה 545
חדר ק המוציא את אשתו משום שיר .. 546
חדר קא בן שמונה אימתי נחשב לבן קיימא 548
חדר קב קידש בגזלה לאחר יאוש 551
חדר קג דין אב שאמר על בנו שהוא ממזר 552
חדר קד בדין מכירת ס"ת 553
חדר קה בדין ג' נשים שילדו בבי"א 555
חדר קו בדין כל המשפחות בחזקת כשרות 556
חדר קז בדין אשה שהמירה 557
חדר קח בדין איסור לזר לברך מברכת כהנים 557
חדר קט בדין זנתה עם כהן ותוך ג"ח נשאת לכהן אחר 559
חדר קי בדין הפקירו רבו לעבד 561
חדר קיא דין קשר שאינו עשוי להתיר ביומו 562
חדר קיב דין אם הקרים פסולי מזבח .. 564
חדר קיג בדין משביע עידי קנס 566
חדר קיד בדין מתוך שאינו יכול להשבע משלם 574
חדר קטו בדין ע"ז של עכו"ם 575
חדר קטז בדין ספק ספיקא בע"ז 577
חדר קיז בדין מכרן וקידש בדמיהן 581
חדר קיח בדין רוצה בקיומו 583
חדר קיט בדין גידולין הבאים לאחר מכן 585
חדר קכ בדין תרומה בזה"ז 589
חדר קכא בדין תרומת חוצה לארץ 591
חדר קכב בדין אכילת תרומה בזה"ז ... 593
חדר קכג בדין אוכל תרומה 595
חדר קכד עוד כדין אוכל תרומה 596
חדר קכה עוד בדין אוכל תרומה 597
חדר קכו בדין הבאת בכורים מאשרה שביטלה 600
חדר קכז בדין ערלה בחוץ לארץ 602
חדר קכח בדין חלה בזה"ז 604
חדר קכט בדין פועל שתרם 607

חדר קל בדין תרומת בצל 609
חדר קלא בדין תרומת שנה זו על שנה שעברה 610
חדר קלב בדין חיוב מעשר 611
חדר קלג בדין המקיים כלאים 612
חדר קלד בדין דמאי 613
חדר קלה סוגיא דפתח פתוח 614
חדר קלו חדושים ברמב"ם ה' נזירות ... 626
חדר קלו פרק ו ה"ב 626
חדר קלו פרק ז הלכה ב 628
חדר קלו פרק ז הט"ו 629
חדר קלו פרק ח הלכה ה 629
חדר קלו פרק ט הלכה י"ג 631
חדר קלו פרק ה הלכה ט"ז 631
חדר קלז 632
חדר קלז פרק יא הלכה א ב ג ד ה 634
חדר קלז פרק יב הלכה י"ב 636
חדר קלז פרק ז הלכה א 639
חדר קלז פרק ששי הלכה ג 652
חדר קלז פרק חמישי הלכה א 653
חדר קלז פרק ח הלכה א 658
חדר קלז פרק ט הלכה ה 660
חדר קלח בדין המדיר את אשתו 660
חדר קלט בדין חופה 662
חדר קמ בדין הגיע ומן ולא נשאו 664
חדר קמא בדיני הבחנה 668
חדר קמב דין אשה אומרת מת בעלי . . 672
חדר קמג בדין ע"א במלחמה 674
חדר קמד בדין ע"א נוגע 676
חדר קמה בדין עכו"ם מסל"ת 681
חדר קמו בדין שני עדים המכחישים זא"ז 683
חדר קמז בדין מזונות האשה 685
חדר קמז פרק ט הלכה יג מה שכתב הראב"ד דאם הקדימו לו 691
חדר קמט חדושים להלכות שבת 694
חדר קנ בדין עירובין 703
חדר קנ לקוטים בהלכות גיטין 709

הקדמת בנו של הגאון המחבר ז"ל

אבי א"בי ר"כב י"שראל הוגה הדת ושומר תושיה התהלך את האלקים ואיננו כי לקח אותו האלקים אם אמרתי אספרה את גודל הדר גאונו תקצר היריעה מהכיל. אמנם אציגה נא פה מה שכל יודעיו ומכיריו יעידון ויגידון עליו אריה דבי עילאה גאון תפארת ישראל נזר החכמים פאר הדור צדיק תמים איש שהכל בו לו היה עשר ידות בחכמה ובחושיה שכל צח ומצוחצח לשוו ולזכרו תאות נפש וכל פה ולשון לו שבח יהמיון כהמות ים לגליו וכל יודעיו ערגה נפשם לשמוע תורתו וחכמתו בכל עת כי נתן לו ד' לשון לימודים ולב חכם ונבון ללמד דעת את העם ולעלות ולרדת כמלאכי אלקים בסוד החכמה והמדע בהסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ולהאציל מרוחו ורוחב בינתו על כל הנצבים עליו מגדול ועד קטן מסתר המדריגה עד גרם המעלות וכמלאכי ד' צבאות עלה וירד בשלום לא נטה רגלו ולא תעה לבבו כל ימיו נפשו דרכה עוז וידיו היו אמונה עד בא השמש כבוד קדושת שם תפארתו מוה' אריה לייבש נאטהאנזאהן הלוי זצלה"ה בהרב הגאון המופלא הצדיק מוה' יצחק הלוי נ"ז זצלה"ה ונתבקש בישיבה של מעלה יום ג' לחודש שבט כ"ח בו שבת תרל"ג והניח אחריו ברכה אוצר נחמד עם דברים יקרים מאירים כספירים מתוקים מדבש ונופת צופים מה עז מארי וכו' הוא כתבי הקודש אשר היו גנוזים באמתחתו חבורים על הש"ס ועל הרמב"ם זצ"ל ושו"ת על ד' חלקי ש"ע והגהות על הש"ס ומשניות וחבור על קדוש החודש ובעודו בחיים חיותו רבים גדולים חקרי לב שחרו פניו להפיץ אור תורתו על פני תבל ולא הטה אזנו להם יען היו דרכו להיות נחבא אל הכלים וכן היה דרכו בקודש כל ימי שני חייו ויותר שהיה נפשו רויה מפרי עץ הדעת ויותר שהיה חכם ונבון שח ושפל היה בעיניו וכאבינו הקדמון שאמר ואנכי עפר ואפר וכן היה לבבו הטהור כאשר הרבה לעלות על גפי מרומי החכמה והתבונה כן נפלה וירדה נפשו לארץ וידום ולא רצה להורות אף הוראה קלה לשעתה. ואל מול פני המנורה האירו שבעת הנרות היינו שבע החכמות שהיו צפונים בלבו לא השתמש בתן רק לצורך תוה"ק שהיא כלולה מכל החכמות אכן אחרי הלקחו מאתנו אמרתי הכמוהו כמונו גם אנחנו נעזוב למות אור תורתו וחכמתו לנצח ונחשה הלא אורו אשר למאור הקטן נדמה בעיניו לנו יהיה למאור גדול. וכל אשר נקלה בעיניו אתו עמו נכבדה וכן גדולים חקרי לב נתנו עלי בקול הפצר ובקשה לאמור הלא יש אור גנוז בבתיכם הוציאוהו ויאיר לארץ ולדרים ולמען יהי' למזכרת לנשמת מרן אבא זצ"ל וכמאמר חכז"ל (יבמות צ') כל ת"ח שאומרים דבר הלכה משמו שפתותיו דובבות בקבר אי לזאת קמתי ולקטתי מעט מזעיר נגד חבוריו אשר המה עוד בכתובים ת"י וסדרתי

אותם ושלחתי אותם ליד מרן אחי הרב הגאון הגאונים רבן שכב"ה שר התורה אשר שפעת יפעת אור תורתו זרח מקצה ועד קצה כקש"ת מוה' יוסף שאול הלוי נאטהאנזאהן זצלה"ה לתתם לבית הדפוס וזה שנה אשר הובאו לבית הדפוס ואם היו נגמר בחיי מרן אחי ז"ל היה הוא נותן הקדמה לספר הלז כפי רוחב בינתו ועוצם גדולהו והורה דרך למסילה העולה בית אל וזה שמו אשר נתן לו למען ירמוז על שמו אריה ליבש. אולם או נא לנו כי נטו צללי ערב בעוד יום השמש בעון התקדר ועלטה כסה פניה וחשך בעב איום ונר אלקים כבה ולא יש אתנו כמותו אהא עלי מאוד כי נפלה עטרת ראשי וחיללה נזר כבוד קדושת ישראל אראלים ומצוקים תפסו בארון הקודש ונצחו האראלים את המצוקים שא"ש עלי יחדיו ידובקו כ' נשברו לי שני הלוחות מרן אבא ומרן אחי זצלה"ה נתבקש בישיבה של מעלה ביום ה' כ"ז לחודש אדר ראשון שנת תרל"ה ונותרתי אני הצעיר ועלי לתת עין על החיבור עד יצא לאור ויש אתי עוד חבורים ויען אשר המה כתובים באצבע איש אלקים מרן אבא והמה בקיצור נמרץ וברמז וצריך עת רב לסדר אותם ע"כ השארתי אותם צפונים וטמונים ת"י עד אשר יערה ד' עלי רוח ממרום להבינם ולסדרה בסדר נאה כאשר זכיתי לסדר דברים אלו ולהפיצם ע"פ תבל ולאור עולם.

דברי בן המחבר לכבוד התורה ולומדיה מדבר ומתאבק בעפר רגלי החכמים:

יום ה' י"א לחודש אדר ב' שנת תרל"ה לפ"ק פה בערזאן הק' זלמן נאטהאנזאהן:

אבי זצלה"ה עשה חיבור על התורה כרכ' דכולא ביה רק חבל על דאבדין ולא משתכחין וכמלקט שבלים מבין עמרים נפזרים:

לקטתי אורים יקרים מה ששמעתי מפיו ומה שמצאתי בין הכתובים (והמה כטיפה מן הים) ואדפיסם פה שלא להניח נייר חלק וזה החלי בעזהשי"ת שוכן מרום. ואת דכא ושפל רוח עריס:

פ' בשלח:

וישב הים לפנות בוקר לאיתנו פירש"י לתקפו הראשון. נראה ביאורו כי רואים אנחנו בהעצר שטף מים ע"י מונע מה אז בסור המונע ישובו המים לשטוף ביתר תוקף ועוז מכפי טבע שטפתם פעם בפעם והוא כי באמת גם בעת העצרם וחדלם משטוף לא הוסר מהם כח הטבעי המסוך בקרבם לשטוף ורק כי המונע עמד נגד כח הטבעי ביתר שאת ויתר עז מכפי דרכם מקדם לא כן בקריעת ים סוף כי אז חדל הכח הטבעי אשר למים לשטוף וכעדות הכתוב קפאו תהמות בלב ים כדבר הנקפא ונקרש אשר אין בכוחו כלל לשטוף וע"כ גם בהוסר מהם המונע כאשר צוה ד' את משה רע"ה לנטות ידו על

הים וישובו המים למרוצתם לא שטפו ביתרון כח כ"א בתקפם הראשון וכדרכם בפעם בפעם והבן:

יתרו:

הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם נראה ביאורו עפ"י מאמר חז"ל למה ד' יחרה אפך בעמך לי אמרת בסיני אנכי ד' אלקיך ולא להם. והנה משרע"ה כרועה נאמן עמד בפרץ להציל צאנו ולמצוא להם זכות וצדקה במלת אלקיך הנאמר בלשון יחיד ואמנם להבין הדבר לאמתו מדוע באה הצווי באמת בלשון יחיד ולא בלשון רבים ונראה עפ"י מאמר הכתיב במחלוקת קרח כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ד'. ופירש"י כולם שמעו בסיני אנכי ד' אלקיך ובאורו נראה עפ"י מאמר משרע"ה אנכי עומד ביניכם ובין אלקיכם והיינו כי מה שזכו ישראל בסיני לשמוע מפי הקב"ה בעצמו ולהשיב מדרגת הנבואה כמ"ש הרמב"ם ז"ל זה הי' הכל באמצעות משרע"ה וכאשר המליצו ע"ז מאמר חז"ל וכולן ממשה כי הוא היה אספקלריא המאירה אשר על ידו נשפע אור הנבואה על כל הקרבים אליו וז"ש אנכי עומד בין ד' וביניכם להגיד לכם וכו' ולולא הייתי אני הממוצע לא היו לאל ידכם לקבל אור השפעת הנבואה מפי הקב"ה וע"כ נאמר אנכי ד' אלקיך בלשון יחיד כי באמת לא בא אור שפע הנבואה דרך ישר כ"א למשרע"ה וכל ישראל השיגו אותה באמצעותו וע"כ ראוי היו לכל ישראל לכבדו ולנשאו ולהאמין בו כי באורו להם אור ועל ידו זכו לכל טוב רוחני וגשמי וע"כ קרח הרשע ברצותו להסית את ישראל למרוד במשרע"ה אמר כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ד' ומדוע תתנשאו על קהל ד' ירצה כי הוא כפר בזה אשר רק על יד משרע"ה השיגו ישראל הנבואה וגזר כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'. ואמנם מלת אלקיך יוכיח על פניו להכזיבו כי מזה ידענו אשר רק למשרע"ה נאמר בעצם וראשונה וזה ביאור הכתוב בעבור ישמע העם בדברי עמך (ר"ל עמך לנוכח ולא להם) ועי"ז גם בך יאמינו לעולם ומה נמלצו דברי רש"י בזה גם בך בנביאי' הבאים אחריך והיינו כי בראותם איך השיגו הם מדריגת הנבואה ע"י מש"ר ע"ה ובאמצעותו אז יאמינו כי גם הנביאים הבאים אחריו כולם המה השתלשלות כח נבואתו ז"ל וענפים מגזע קודש מצבתו והבן:

בפסוק דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר וכו' לבעבור נסות אתכם (ופירש"י לשון הגבהה ורוממות) ולבעבור תהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו באור הכתובים כראה כי לא כאשר ידבר האדון אל עבדו הנרצה לעבדותו ידבר אל בנו האהוב והיקר לו ובשתים יבדלו זה מזה כי אל הבן יקירו ידבר בכבודו ובעצמו פא"פ לא כן אל העבד כי ע"י האמצעי ידבר בו והשנית כ' אל בנו ידיד נפשו ידבר בפנים שוחקות מלא אהבה ורצון

כי ממנו אך אהבה מבקש לא כן אל העבד כי בזעף (אפו) יגיד לו את פקודתו כמצוה ומזהיר ואח אימהו ישלח על רמזי דבריו. כי אך ליראה אותו יבקש מעבדו לא לאהבו כי מה לו ולאהבתו וכל זה מבואר ומושכל והנה ישראל ראו בזה שני דברים הפכיים כי פא"פ דיבר ד' עמהם בלי אמצעי והבינו מזה כי בנים המה לו אהובים וידידים ואמנם מצד אחד הבינו כי הם במדריגה אחרת יען באו דבריו יתעלה בזעף ושפעת המון קולות וברקים נוראים וחשבו מזה כי הם במדריגת עבדים וא"כ מה יתרון להם בשמעם מפיו יתעלה כל דבריו הלא טוב להם כי ישמעו זאת מפי אדם יליד אשה כמוהם ואימתו כא תבעתם והשיב להם משרע"ה כי מבוקש הקב"ה שתים הנה. אהבתם ויראתם כי ע"י האהבה יעלו אל מדריגה גדולה מאוד וע"י היראה ישמרו מלחטוא כמ"ש הרע"ב בפ"א וז"ש אל תיראו שתחשבו עבדים רק לבעבור נסות אתכם לרומם אתכם למדרגת אהבה וגם להיות יראתו על פניכם לבלתי תחטאו אבל באמת אתם בנים אהובים לה' אלקיכם כן נהי' תמיד ועוד יש להעמיס כוונה בזה כי בש"ס רמי ומתרץ כשישראל חוטאין נקראין עבדים למקום וכשהם צדיקים נקראים בנים וזה מאמר הכתוב לבעבור נסות אתכם בבחינת בנים יהיו אך כשתהי' יראתו על פניכם לבלתי תחטאו והבן כי עמקו הדברים:

משפטים:

כי תקנה עבד עברי במדרש הה"ד יראת ד' טהורה עומדת לעד. כראה ביאורו כי הכה הכתוב ביאר טעם מצות שלוח עבדים כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם לא ימכרו ממכרת עבד והכוונה לדעתי כי כבר אמר החסיד ע"ה בחו"ה בושתי מהבורא שאירא מזולתו ולא יאות לאדם השלם לירא מבן אדם בשגם הוא חומר ויציר עפר כמיהו כאשר הוכיח הנביא ע"ה את ישראל באמרו מי את ותיראי מאנוש ימות ובן אדם חציר יונתן ותשכח ד' עושיך כו' ולזאת כאשר יזדמן כי יהי' לאיש מורא בו"ד הנה המורא ההוא יהי' רק זמני יען היראוי בעצמו אינו נצחי כ"א עובר לשעתו ולכן אמרה תורה עבדי הם לא ימכרו ממכרת עבד כי לאשר יראים הם אותי בושת וכלימה הם להם ליראות מזולתי ואם בהזדמן הסיבה ימכר איש ישראל לעבד לא תהיו העברות ההיא נצח כ"א זמני שש שנים יעבוד ובשביעית יצא לחפשי כי לא תתכן יראה כצחי ועומדת לעד בלתי ל"ד לבדו ואשר הוא חי וקים לנצח והוא לדעתי המכווין להדורש האלקי הזה באמרו הה"ד יראת ד' טהורה עומדת לעד. עוד יש לבאר דברי האלקי הזה עפ"י המדרש, קיסר שאל לריב"ח משה רבכם גזר גזירות ואתם מקיימים אותם גם אכי גוזר גזירות ובני מדינותי מקיימים אותה. א"ל ריב"ח גזור שלא ידליקו בר כל היום וכל הלילה ויעש כן ויצא דת בכל העיר.

ויהי לעתותי ערב הלך ריב"ח עם הקיסר לטייל ויבואו אל קצה העיר ויראיהו ריב"ח בית קטן בשפל מערה שם נר דולק. ויאמר לו ריב"ח זה ההבדל אשר בין דת משרע"ה לדת מלך בו"ד כי פקודת משרע"ה יקיים כל איש גם בחדר קטן ובמשכבו באין רואה כי פחד אלקים לנגד עיניו לא כן דת המלך לא יקיימנה עבדיו כ"א מיראת העונש ויהי בהיותם בשדה או בסתר בשאט נפש יעברו עליה. והנה להאלקי הדורש הנ"ל הוקשה למה הוא צריך לשום לפניהם המשפטים האלה עפ"י ד' כמאמר חז"ל מה הראשונים מסיני וכו' אמנם להורות שנאמרו מפי הגבורה כהראשונים בפרשת יתרו אשר הם מצות חוריות בין אדם למקום אף אלו שגם בהיותם משפטים בין איש לרעהו בכל זאת בסיני באמרו בכללות ובפרטות וכל המקיימם מקיים מצות ד' וכל המפירם מצות ד' הפר וכמאמרם ז"ל האי מאן דבעי למיהוי חסידא יקיים מילי דנזיקין באו להורות ע"ז ברמיזתם ז"ל כדרכם והוקשה להדורש כו' למה באמת באו המשפטים סדורים מיד ד' הלא כמו אלה הי' די בדת נמוסיית כמו שיש לכל האומות וכבר העיר בכיוצא בו בעל העיקרים ז"ל ולזה השיב הה"ד יראת ד' טהורה עומדת לעד ירצה כי גם בהסתר איש במסתרים לא תמיש יראת ד' מנגד עיניו ומקיים מצותו לא כדת האנושית וזה אחד מהמעלות אשר לדת האלקית על הדת האנושית והבן:

בפסוק ואל הזקנים אמר וכו' מי בעל דברים יגש אליהם מזה דרשו חז"ל המוציא מחבירו עליו הראיה ויפלא מדוע באמרה הלכה זו עכשיו בשעה שעלה משה להר והניח אהרן וחור והזקנים במקומו לשפוט את העם. ואמנם יבנו הדברים כמין חומר בהזכיר את אשר כתבתי על פסוק ושפטתי בין איש לרעהו כי יתרון מרע"ה על כל האדם הי' כי הוציא כל משפט לאור בלי צורך לחקירת עדים ולחקירת בעלי דינים כ"א ברוח קדשו הגבוה מעל גבוה ידע כל מצפוני לבבם הבאים למשפט לפניו לא כן בשופטים זולתו. ומעתה יבוא על נכון כי בעלות משרע"ה ההרה והניח אהרן והזקנים תחתיו למשפט הוצרך להורותם ואמר להם המוציא מחבירו עליו הראי' למען ידעו על מי ישיתו להביא עדים וראיה לדבריו כי המה צריכין לעדים והבן.

בהפטרה פ' תרומה:

הבית הזה אשר אתה בונה אם תלך בחוקותי וכו' ושכנתי בתוך בנ"י נראה ביאורו כי מה הבית הזה אשר יבנה בן האדם לד' שוכן ערבות אשר שמים ושמי שמים לא יכלכלוהו ובכל זאת אם תלך בחקותי ושכנתי בתוך בנ"י כי אצמצם שכינתי בקרבו כמ"ש חז"ל במדרש וז"ב הכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם והבן והנה עיקר כוונת המשכן הי' למען יתקדש האדם בבואו אל בית ד' ויטהר מחשבותיו מכל גלולי הבלי העולם ויכין

לבו ונפשו אל אביו שבשמים כמ"ש שלמה המלך ע"ה וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח והקרבנות הם רק הכנה אל קדושת האדם ועל שם זה נקרא מקדש וז"ש ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ואף אם בעת התפלה יתקדש האדם ויטהר רעיוניו ואמנם בשובו לביתו ישוב להתגאל בפת בגי המלך היצר הרע וביין חמודותיו הלא לשוא הי' תפלתו וזבחי' והעיקר הוא שיקבע בלבו הטהרה והקדושה וכאשר הטהרו מחשבותיו מדי שבתו בבית ד' ישארו בקרב לבו כל הימים וז"ש למען ילמדו ליראה את ד' כל הימים וז"ש ועשו לי מקדש אך לא לפי שעה כ"א ושכנתי בתוכם שכינה תמידית והבן:

פ' תשא:

מלאו ידכם היום לד' וגו' נראה ביאורו דהנה קיי"ל כהן שהרג את הנפש לא ישא כפיו וא"כ איך יעבדו הלוים את עבודת הקדש ודם בידיהם ע"כ אמר להם משרע"ה אל תיראו בל תפסלו מעבודת המקדש בשפככם דם אחיכם לא כן אדרבא מלאו ידכם היום לד' בשלחכם יד איש בבנו ובאחיו. בזה תתחנכו לעבודה כפירש"י ועוד תבא אליכם ברכה בקנאת ד'. והנה מצאנו בדהמעה"ש שנאמר לו אתה לא תבנה הבית כי דם רב שפכת ואף כי מלחמת ד' הי' נלחם בכל זאת אולי מדי הלחמו את העמים חשב גם לנקום באויביו או לשלול שללם וכדאמרינן בפסחים שמא תאבד לו מחט וע"כ לא ידיו תבנינה את הבית ד' לא כן בני לוי אשר שלחו יד איש בבנו ובאחיו. וכל הרואה יגיד כי אך קנאת ד' צבאות תעשה זאת כי מי שלח ידו בבנו האהוב לו או באחיו אם לא למען ד' וז"ש כי איש בבנו ובאחיו והבן:

העשיר לא ירבה וכו' לכפר על נפשותיכם. כאומר יען היות מחצית השקל הזה לכפרה על הנפש הנה כנפש העשיר כנפש העני לד' אחת הנה. ולמה ירב העשיר לתת מהונו יותר מעני ולא כן נדבת תרומת המשכן הוא היתה לפי מסת השגת יד איש כברכת ד' אשר נתן לו ובזה יובן דברי חז"ל במדרש שאמרו במה ישאו בנ"י ראש בכי תשא והכוונה כי אם לפי החומר יערכו ישראל הלא הם המעט מכל העמים כי חמרם חלוש ההרכבה ורפוי המזג בערך העמים לא כן אם לפי זכות הנפש ושלימותה יהי' ערכם כי אז יהי' לראש ולסגולה בין המון העמים אשר סביבותם פחותי המדריגה בסולם המעלות והשלימות כאשר דבר ע"ז הרב מהרמ"ע בספרו וממה שקצבה התורה לכ"א מהם מחצית השקל יוקח מופת כי לפי הנפש ומעלתו יעורך איש לא לפי השלימות הגופני החיצון ובזה ישאו עם קדוש ב"י את ראשם מעל למדריגת העמים זולתם והבן ועפי"ז יובן מ"ש חז"ל במגילה שהקדים שקליהם לשקלי המן כי הרואה בדברי הנרגן הזה ימצא כי הגיד למלך יען היות עם ישראל מפוזר ומפורד בין העמים וערך מספרם

למספר העמים מעט ונקל מאוד. לא תגיע הפסד ונזק למדינה בכללה אם יחסרו מתי מספר אלה מקרבם ואמנם בהיות ערך איש לפי שלמות נפשו כאשר הראה ד' במצות מחצית השקל תאלמנה שפתי שקר ושוא יהי' משפטו כי יתכן שתגיע למדינה נזק רב בהמית איש צדיק אחד יותר מאבוד פשעים ופחותם רבים והיא מליצת חז"ל הטהורה הנאמרים בהשכל והבן:

במדרש רבה על מגילת אסתר:

כדת מה לעשות לחזירתא כדת ולאומה שלימה שלא כדת נראה ביאורו דהנה יש שני מיני דת המלך האחד אשר יעשה המלך אחרי התיעצו את שריו וחכמיו יודעי דת ודין כמ"ש כי כן דבר המלך לפני וגו' והשני אשר יעשה בעצמו לפי דעתו ומשפט לבבו בלי שאול את פי חכמי המשפט והוא לדעתי הסיבה אשר נאמר פה ויכתב בדתי פרס ומדי וגו' ולא נאמר כן בגזירת המן רק יכתב לאבדם והטעם כי בדתי פרס לא נכתב כ"א הדת הנפסק ע"פ שאלת היושבים ראשונה במלכות אבל הנעשה בדבר המלך שלטון לבד בלי הסכמת שרי המלך אף שהרשות ביד המלך בכל זאת אין לו תוקף ועוז להכתב בדתי פרס כי הרשות ביד המלך עדיין לבטל הדת ההוא כי פיהו צוה ופיהו יפירנו והנה עפ"י משפט השכל הדת הנוגע לאומה כללית יצטרך לשאלת פי היועצים יותר מהנוגע לאיש פרטי להיות הענין הכללי יותר יקר ונכבד מפרטי והטעות בו יותר מסוכן ורב הנזק מפרטי יצטרך יותר לחקירה וישוב הדעת וזה מושכל פשוט ואמנם פה נהפוך הוא כי דבר ושתי המלכה הנוגע אך לבדה שם המלך לפני יודעי דת וביקש מה לעשות כדת ר"ל לפסוק הדין עפ"י חוקי המשפט ובדבר המן להשמיד אומה גדולה כזו יצא הדבר מהמלך לבדו ולא שאל עצה מזולתו אתמהה הוא הדבר אשר דברתי כי מאת ד' היתה זאת כ"א היתה גזירת המן עפ"י שרי פרס ומדי היתה נכתבת בדתיהם ולא יעבור ולא היה באפשרי אח"כ לבטלה ע"כ נתן ד' בלב המלך לעשות בעצמו כדי שיוכל לבטל ובדבר ושתי הי' ההיפך כי גלוי וידוע לפני ה' שהמלך תיכף יתנחם עליה ולמען לא יוכל לחזור כי הוא היתה מחויבת מיתה מדה כנגד מדה וכמאמר חז"ל ע"כ נתן בלבו לשים דינה לפני יודעי דת ודין וזה היא כוונת המדרש לחזירתא כדת ראה דבר חדש אין זה כ"א אצבע אלקים והשגחתו פרטיות עילה' וד' שומרם וד' צילם לנצח: מנחות ד' ל"ו: השח בין תפלה לתפלה עבירה הוא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה יש להבין דברי חכמים וחדותם עפמ"ש הרב חו"ה דעת האומרים כי אחרי היות עיקר תכלית המצות המחשבות והכוונה לזכור איזה אמונה או יראת ד' א"כ אין צורך לפעולות גופניות ע"ש שהאריך וסתר דעותם ונוכל המשיל הענין לשר צבא העורך מלחמה נגד אויביו ונודע

כי אך בתחבולות ומועצות ודעת תעשה מלחמה ובכל זאת אם לא יתיצבו אנשי חיל להלחם בקרב לא יועיל כל העצה ומזמה לנצח האויב. והנה תפלה ש"ר רומז למחשב' כי היא נגד המוח ושל יד רומז למעש' ועפי"ז מליצת חז"ל נמרצ' למבין:

חדר ראשון חלק א סוגיא דר' חנינא סנן הכהנים פרק א

א בפסחים דף י"ד בש"ס ומאי דוחק' דרב יהודא לאוקמי בנר מתכת כו' לכאורה יש להפלא הא בתחלה פריך מכדי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי שלישי כו' ומשני לה רב יהודא דהכא בנר של מתכת עסקינין דאמר חרב הרי הוא כחלל כו' ועתה מקשה בפשיטות להיפך דמאי דוחקי' דרב יהודא לאוקמי בנר של מתכת כו' א"כ תיכף על המקשה הראשון דקארי לי' מה קארי לי' ה"ל לתרץ לנפשי' דהוסיף ר' עקיבא דבדר' חנינא ה"ל טמא וטמא ור"ע הוסיף דאפילו פסול מותר לעשותו טמא והוא תמוה לכאורה ונראה דאתי שפיר דמתחלה לא רצה הש"ס לתרץ דהתם טמא וטמא והכא פסול וטמא דהא כתבו התוס' בחולין דף כ"ז דמשקה קדש שנגע בטבול יום הוי טמא לעשות רביעי בקדש מדרבנן ע"ש וא"כ גם האי שמן שנגע בטבול יום הוה טמא ועושה רביעי בקדש וא"כ לא הוסיף ר"ע כלל אלא דהמקשה השני הקשה דאכתי הוסיף ר"ע דעתה נעשה השמן שהודלק בהנר של חרס טמא ומטמא מדאורייתא ושפיר הוי הוספה דמעיקרא היה מטמא אחרים ועושה רביעי בקדש רק מדרבנן ואמנם זה אם טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא לר"ע ואמנם המקשה הראשון היה סבור דטומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן וא"כ לא הוסיף ר' עקיבא כלל ופריך שפיר מכדי האי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי שלישי כו' לרב יהודא דמשני הכא בנר של מתכת עסקינין דנעשה אב הטומאה וכפירש"י ד"ה והוי לי' ע"ש וקשה מאי אריא באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי דתנן כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה ומזה מוכח דס"ל לר"ע דטומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וכמו שהוכיח רבא לקמן א"כ פריך שפיר מאי דוחקי' דרב יהודא לאוקמי בנר של מתכת לוקמי בנר של חרס ומאי הוסיף ר"ע דאילו התם טמא וטמא והכא פסול וטמא כמ"ש דאף דהשמן היה מעיקרא מטמא אחרים מדרבנן מ"מ מדאורייתא לא היה מטמא אחרים ועתה כשמדליקין אותו בנר טמא אחרים מדאורייתא וא"ש ההמשך בש"ס אמר רבא שמע מינה כו' והוא כפתור ופרח לפע"ד בס"ד:

ב ולכאורה לפי דעת דהאי חרב הרי הוא כחלל הוא דרבנן א"כ תיקש' לרב יהודא מאי איריא דנגע באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי כו' דהא ס"ס הוא רק מדרבנן וע"כ צ"ל כמ"ש הכ"מ דהנלמד מי"ג מדות דינו כדאורייתא ממש וצ"ע:

שם דף י"ד ע"ב תוס' ד"ה ואילו הכא פסול וטמא אע"ג דשלישי של בתרומה מטמא הקדש כמו שלישי של קדש כו' אומר ר"י דמגע טבול יום לא חשיב כשלישי כו' דבמעילה פרק חטאת העוף תנן כו' ודייק בש"ס לאפסולי אין לטמויי לא כו' ע"ש. הנה באמת בפי"א דמסכת פרה משנה ד' פליגי ר' מאיר ורבנן דר"מ ס"ל דמטמא את הקדש וחכמים פליגי וסבירא להו דפוסל את הקדש וכן פסק הרמב"ם בפ"ז מהלכות טומאת אוכלין הלכה ה' וא"כ שפיר פריך הש"ס אליבא דחכמים דקיי"ל כותיהו ואמנם עדיין יש לומר מאי קושיא על רב יהודא דילמא רצה לפרש גם אליבא דרבי מאיר מאי הוסיף ר' עקיבא ולכך כתבו התוס' דהכי ס"ל לר' עקיבא לקמן דף י"ט וכיון דרבי יהודא בא לתרץ דברי ר' עקיבא במתניתין מה שהוסיף על דברי ר' חנינא שפיר הוי מצי למימר בנר של חרס והתם טמא וטמא והכא פסול ועוד מנא לי' לרב יהודא דר' עקיבא הוסיף דמותר לעשות משלישי ראשון דילמא לא הוסיף אלא דמותר לעשות משלישי שני אף דהשלישי הוא רק פסול ולא טמא ופריך הש"ס שפיר ודוק אך יש לדקדק הא דאמר לקמן מדבריהם דמאן אילימא כו' ואלא מדברי ר' עקיבא מי דמי התם פסול והא לר' מאיר עצמו דס"ל דמטמא את הקדש וא"כ עדיפא ה"ל למימר התם טמא וטמא הכא טהור וטמא אלא דלשיטת ר"ע עצמו דמיני' יליף ר' מאיר ה"ל רק פסול וטמא בדהוכיחו התוס' מהא דאמר ר"ע הסלת והלבונה כו' ולכך פריך רק התם פסול וטמא ודו"ק:

ג שם בתוס' ד"ה אפילו והא דתנן פ"ג דטהרות ר' מאיר אומר שמן תחלה לעולם כו' וריש שזורי אומר היין פירוש דוקא יין אבל הנך לא ופסקינין בהקומץ דף ל"א דהלכתא כוותי' כו' הנה הרמב"ם ריש פ"ט מהלכות טומאת אוכלין לא כתב רק השמן או הדבש ודלא כר"ש שזורי וכתב מרן ז"ל בכ"מ דהרמב"ם לא ס"ל כרב נחמן וס"ל דהאי הלכה כר"ש שזורי לא קאי איין ע"ש וא"כ א"ש ולא צריך לאוקמי בנקרש ואח"כ נימוח אלא כפשוטו דמיירי שלא נקרש אלא דהתוס' ס"ל בזה כרב נחמן וגם איך פליג רבא על רב נחמן רבו וע' בתוי"ט שכתב דהרמב"ם לא גרס כלל האי תמיה מכלל דת"ק סבר יין לא דזה רק לפירש"י דמפרש בלא נקרש אבל אי מפרשינן בקרוש ליכא תמיה כלל ע"ש והנה מדברי התוס' כאן נראה דגרסי' לי' דהא פירשו דר"ש שזורי יין דוקא קאמר ולא גרסי אף היין דע"ז מתמה הש"ס מכלל דת"ק ס"ל יין לא ומסיק אימא רש"ש אומר יין אמנם לפמ"ש התוי"ט אם כן לפי שכתבו התוס' דבקרוש מיירי אין תמיהת הש"ס

תמיה כלל ושפיר גרסינן אף היין וצ"ע וע' בה"ז דהקשה על התוי"ט ובחידושי להרמב"ם כתבתי ואמנם רבי עקיבא בלא"ה שמעינן לי' דס"ל דשמן הוי משקה במסכת מכשירין ס"ל זיתים וענבים יוכיחו כמ"ש התוס' במנחות דף ל"א ושפיר פריך הש"ס כאן מאי איריא אה"ט אפילו בראשון ושני נמי ואין להאריך עוד ודו"ק. והנה בשבת דף ה' ע"ב ד"ה ר"י בן נורי כתבו מדנקט טבול יום ולא נקט שני משמע דשמן חשיב משקה דשני אחר מטמא משקין להיות תחלה עכ"ל ואני כתבתי לבני הגאון נ"י דראיה זו תמוה דהא דנקט טבול יום היינו דיש דברים דחיבור באה"ט ואינן חיבור בטבול יום כאשר המעיין בפירוש הרט"ב במסכת טבול יום פ"א משנה א' ובכל הפרק ההוא וברמב"ם פרק ח' מ"ה טומאת אוכלין ולכך נקט טבול יום דבזה פליגי רבנן וס"ל דלא הוי חיבור אבל בשאר טומאות מודי דהוי חיבור וכאילו נגע ביין עצמו אבל לעולם י"ל דשמן הוי אוכל ואין ראיה משם כלל ובני הגאון נ"י השיב לי בארוכה ואולם שבתי וראיתי כי אם יהיה הפירוש במשנה דטבול יום כמו שכתבתי א"כ מאי קאמר שם בשבת שמן שצף ע"ג יין באנו למחלוקת ר"י בן נורי ורבנן ולפי מה שכתבתי אין משם ראיה לענין שבת כלל די"ל דוקא בטבול יום פליגי דקלישא טומאתו שכבר טבל כמ"ש הרע"ב אבל בעלמא שפיר הוי חיבור וע"כ ליתא להפירוש שכתבתי וא"כ שפיר כתבו שם התוס' דמזה מוכח דשמן הוי משקה ואפשר דלכך כתבו התוס' בשבת דף ה' הראיה ממשנה זו דמסכת טבול יום וכאן בפסחים לא הזכירוה דמשם בשבת מוכח דאין לפרש כמו שכתבתי וראייתם קמה גם נצבה ודו"ק:

ד דף ט"ו ע"א ברש"י ד"ה ומאי מדבריהן וכיון דאשמעינן ר' חנינא דמטמאינין טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא לה מדרבנן אוכל את אוכל כו' ע"ש משמע דאלו היה אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אין סברא לשרוף טומאה דרבנן עם טומאה דאורייתא לטמאותו מדאורייתא ולא הוי מצי לאוקמי מתניתין בולד הטומאה דרבנן ואב הטומאה דאורייתא רק משום דגם עתה לא יטמאהו רק מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא לכך שרי לשרפו עם הבשר שנטמא באה"ט דהא לא יטמאהו אלא מדרבנן כן מבואר מדברי רש"י ז"ל וז"ב ובהיות כן אתי לי שפיר דריש לקיש אמר משום בר קפרא מתניתין באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דאורייתא ופירש"י לא תדחק לאוקמי הכא דמאי מדבריהן דקאמר מדברי ר' אליעזר ור' יהושע קאמר כו' ומאי דוחקא איכא בזה הא אדרבא לריש לקיש צריך לדחוק דמדבריהן היינו מדברי ר"א ור"י דלא נזכר דבריהן במשנתינו כלל וגם עדות דר"ח ור"ע לא שייכי גבי פסח ורק איידי דבעי לאוריי' ששורפין קדש טהור עם הטמא נקט לה וטוב יותר האוקמתא קמייתא דמדבריהן היינו

מדברי ר"ח ור"ע שנזכרו במתניתין ומדבריהן למד ר"מ דינו דשורפין תרומה טהורה עם הטומאה בפסח ואמנם לפמ"ש אתי שפיר דנטה ריש לקיש מאוקמת' קמייתא דריש לקיש לטעמי' דס"ל אוכל מטמא אוכל מדאורייתא וכמו שהוכיחו התוס' לקמן דף י"ט ע"א ד"ה לא לישתמיט ולכך לא הוי מצי לאוקמי מתניתין בולד הטומאה דרבנן ואב הטומאה דרבנן ולא מסתברא לשרוף אותו עם טומאה דאוריי' ולטמאותו מדאורייתא כמו שכתבתי ונכון בס"ד:

ה דף ט"ז ע"א דתניא ספק משקין כו' ר' יוסי ור' שמעון וכן היה ר' אלעזר כו' ופירש"י ר' אלעזר גרסינן הא דדחה רש"י ז"ל הגירסא ר' אליעזר וכדגריס הר"ן בנדרים דף י"ט ע"ש והיינו דקשה לגירסא דהר"ן מתניתין דתרומות דמייתי הש"ס בדף ט"ו ע"א חבית שנולד לה ספק טומאה רבי אליעזר אומר אם היתה מונחת במקום התורפה יניחנה במקום המוצנע כו' ופירש"י כגון שנכנס אדם טמא ספק נגע ספק לא נגע יניחנה במקום המוצנע ופירש"י עדיין הוא מוזהר על שמירתה וטעמא כו' שתי תרומות במשמע אחת טהורה ואחת תלויה כו' ואי ר' אליעזר הא ס"ל אין טומאה למשקין כל עיקר ה"ל ספק דרבנן וטהורה לכן פירש"י דר' אלעזר גרסינן וז"ב ואמנם התוס' לעיל דף ט"ו ע"ב ד"ה חבית כתבו וקשה לריב"א אי ברה"י ספקו טמא ואי בר"ה ספקו טהור ונראה לר"י לפרש כגון שתי חביות ברה"י ונגע בודאי באחד מהן כו' ע"ש ובזה י"ל דאף למ"ד ספק משקין ליטמא טהור דהוי ספק דרבנן מ"מ בכה"ג דהוי אתחזק איסורא דהא הוא בא לישאל על שתיהן בב"א שפיר טמא וכן י"ל דפירש הר"ן בנדרים ושפיר גריס ר' אליעזר אבל רש"י שפירש כגון אדם טמא שנכנס וספק נגע או לא שפיר דחה הגירסא ר' אליעזר דלפי פירושו ע"כ דר' אלעזר גרסינן ודו"ק:

ו שם דתנן חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה ר"א אומר כו ור' יהושע אומר כו' ופירש"י אלמא שמעינן לה לר' יהושע כיון שאינה ראויה אלא להדלקה כו' הא דלא פריך הכא אי הכי מדבריהן מדבריו מיבעי לי' דאיכא למימר דכאן אף ר' אלעזר מודה דהתם מקרא יליף דס"ל יש אם למקרא ומשמרת תרומות כתיב אבל הכא מודה גם יש לומר דדוקא התם פליג דלמא יבוא אליהו ויטהרנה אבל הכא דודאי לשריפה קאי מודה ר' אלעזר וק"ל:

ז ברש"י דיה ור' יוסי לטעמי' ואכתי איכא לאקשויי ס"ס מאי אהני לי' כו' לפמ"ש התוספות דף י"ד ע"א ד"ה עם בשר דר"ח דאמר מימיהן של כהנים משמע דמעולם היה כך גם בטרם שגזרו על המשקין להיות תחלה א"כ שפיר אהני לי' האי בשר ראשון לבשר שלישי לשוי' שני דרבנן ועכצ"ל דרש"י לא ס"ל כמ"ש התוס' שם בדף י"ד ולפ"ז

הדרא קושית התוס' לדוכתא אמאי לא פריך שם מאי איריא שנטמא באב הטומאה אפילו בראשון ושני נמי ועוד לי מלין בישוב קושית התוס' ואי"ה יבואר באות ט': (ח) בתוס' ד"ה הכא טהור וטמא הקשה ר"י לוקמי בשבע דאסור מדאורייתא כו' לכאורה י"ל לפמ"ש הפני יהושע בשם הירושלמי דס"ל לר' מאיר דחמץ מדאורייתא מותר בע"פ כל היום עד הלילה ע"ש א"כ לא קשה קושית התוס' דא"א לאוקמי בשבע דאכתי איך יליף מיני' ר' מאיר דמותר לשרוף בשבע הא לדידי' גם בשבע מותר מן התורה ושפיר פריך הש"ס הכא טהור וטמא אך הפני יהושע הוכיח דהש"ס דידן לא ס"ל כהירושלמי והקשו התוס' שפיר וז"ב ולפ"ז לשיטת הירושלמי בלא"ה לא קשה קושית התוס' דא"א לאוקמי בשבע ולא צריך לתירוץ התוס' דשורפין משמע כדרך שבני אדם שורפין דהיינו בשש ועיין לקמן ודו"ק:

ט מה שכתבתי לעיל אות ז' ברש"י ד"ה ור' יוסי לטעמי' דכיון דרש"י לא ס"ל כמ"ש תוס' בד"ה עם בשר בתירוצם א"כ ישאר קושית התוס' שם דאמאי לא פריך מאי איריא באב הטומאה ע"ש עתה ראיתי דהקושיא של התוס' אינו אלא לתירוץ ר"ת בתוס' ד"ה דאיכא דפחות מרביעית אינו מטמא אלא מדרבנן אבל לריב"א ור"י שם לק"מ דרבותא נקט ואשמעינן דהוסיפו לו טומאה דאורייתא וכן מצאתי בס' אבן העוזר והנה התוס' כתבו דלשיטת ר"ת צ"ל דהשתא לא אסיק אדעתי' דאוכל יטמא אוכל אפילו מדרבנן כו' ע"ש ואמנם רש"י ז"ל פירש להדיא בד"ה מקרא מלא דמדרבנן הוי ידע גם המקשה דמטמא ע"ש שכתב אבל מדאורייתא לא מטמא אלא אוכל משקה ומשקה אוכל כו' ע"ש א"כ ע"כ דלא פירש כפיר"ת וא"כ לדידי' לא קשה קושית התוס' ותו לא מידי ודו"ק:

י והנה במסכת מנחות דף כ"ב פריך כר' שמעון דס"ל כל העומד לישרף כשרוף דמי פרה אמאי מטמאה טומאה אוכלין הא עפרא בעלמא ומשני חיבת הקדש משוי לה אוכל ע"ש ולפ"ז לא ידעתי מה הקשו התוס' דלוקמי בשבע דאסור מדאורייתא והוא בשרפה לפי פירוש ר"ת בתוס' לקמן דף י"ב ע"ב דלאחר שש הוא בשרפה דילפינן מנותר ע"ש א"כ התרומה של חמץ כעפרא בעלמא הוא ואין מקבל טומאה כלל ומה קמ"ל ר' מאיר דשורפין אותה עם התרומה הטמאה דהא תרוייהו כעפרא חשיבי וע' בבבא קמא דף ע"ז דר' יוחנן ס"ל כל העומד כו' ע"ש ולא קשה קושית התוס' דלוקמי בשבע דהא אז אין מקבלת טומאה כלל ואמאי פליג ר' יוסי ואמר דאינה היא המידה ואין שורפין וז"ב לכאורה ובזה יש לומר דאתי שפיר הא דאמר ר' יוחנן לקמן דף ט"ו ע"ב מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין דאז אין מקבלת טומאה כלל וע' מה שאכתוב לקמן בזה:

יא והנה מה שתירצו התוס' דלכך לא בעי לאוקמי בשבע דלשון שורפין משמע כדרך שבני אדם רגילין לשרוף היינו בשש ע"ש אתי שפיר לשיטת רש"י דאחר שש דאסור מן התורה השבתתו בכל דבר רק בשש הוא בשריפה דאכתי מדאורייתא שרי ע"ש וא"כ מדנקט שורפין משמע דבשש איירי דאז היא בשריפה דוקא אבל בשבע השבתתו בכל דבר אבל לפי ר"ת איפכא הוא דבשבע הוא בשריפה דוקא אבל בשש השבתתו בכל דבר לא יצדק תירוץ התוס' כל כך (ואמת דהתוס' יישבו זה בלשונם דכתבו כדרך שבני אדם רגילין לשרוף דהיינו בשש והיינו דלכתחלה אין להמתין עד שבע דילמא אתי למיכל מיני' כמ"ש התוס' בדף י"ב ע"ב ד"ה אימתי ע"ש ויש לפלפל בזה) ואמנם כבר כתבתי דקושית התוס' לא קשה כלל לפיר"ת ורק לפירש"י וא"כ שפיר תירצו התוס' לפירש"י מדנקט שורפין משמע כדרך שבני אדם שורפין דהיינו בשש דאז הוא בשרפה דוקא לפירש"י ולפי ר"ת בלא"ה א"ש ושני הפירושים צדקו יחדיו:

יב והנה לפמ"ש לכאורה יקשה מאי דאמר ר' זירא לרב אסי לקמן דף ט"ו ע"ב נימא קסבר ר' יוחנן מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן וע"ש בתוס' דפירש ר"י דדייק מדאמר ר' יוחנן אבל בז' ד"ה שורפין דאי מדר' יהושע יליף מנא לי' דבז' שורפין לר' יוסי כיון דס"ל דשאני התם דאיכא הפסד חולין אבל בעלמא לא אע"ג דאזיל לאבוד א"כ אפילו ב' לא ישרפו עם הטמא ע"ש ולפמ"ש אין מזה ראיה דר' יוחנן פירשו מתניתין באה"ט דאורייתא ולד הטמאה דרבנן אלא מטעם אחר אמר דבז' ד"ה שורפין דאז אינו מקבל טומאה כלל וי"ל דמזה ראיה לפירש"י שם דפירש דההוכחה היה מדנקט ר' יוחנן שש אבל ד' וה' לא כו' ע"ש ואמנם י"ל דר' זירא אזיל לפי שיטת הש"ס דילן דמפרש כפירש"י דשעת ביעורו היינו בשבע דאז השבתתו בכל דבר וא"כ א"א לפרש דברי ר' יוחנן כמו שפירשתי ושפיר קאמר דסבר ר' יוחנן מתניתין באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן וז"ב:

יג והנה ר"ת הביא ראיה לפירושו מהירושלמי ע"ש וא"ש דהרמב"ם השמיט דברי ר' יוחנן והלח"מ תמה על זה ולפמ"ש א"ש די"ל דהרמב"ם פירש דברי ר' יוחנן כמו שפירשתי דהוא גריר בתר הירושלמי דפירש כפיר"ת ושפיר יש לפרש דברי ר' יוחנן כמו שפירשתי אבל הרמב"ם עצמו דפסק כחכמים דהשבתתו בכל דבר בין בשש בין בשבע ולכך השמיט דברי ר' יוחנן ודו"ק ובגליון הרמב"ם ר כתבתי ליישב השמטתו באופן אחר: (יד) והנה לכאורה יש לפקפק על מה שהקשתי על התוס' דהא הכא ר"מ אמר למלתי' ור"מ י"ל דהוא בר פלוגתי' דר' יהודה ולא ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה אך לפמ"ש א"ז מהרש"א ז"ל דקושית התוס' הוא ע"כ אהא דאמר ואי מדר"ע יליף התם

פסול וטמא הכא טהור וטמא ע"ש ובזה שפיר הקשיתי דהא ר"ע ודאי ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה כדאמר לעיל דף ה' ש"מ מדר"ע תלת ע"ש וא"כ דברי דלעיל נתחזקו וע' מה שאכתוב לקמן ליישב קושית א"ז מהרש"א ז"ל:

טו והנה א"ז מהרש"א ז"ל הקשה אהא דהקשו התוס' דלוקמי בשעה ז' כו' כי היכא דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני הכי נמי איסור דאורייתא מותר כו' והקשה א"ז לפמ"ש התוס' לקמן דף ט"ו ד"ה דמדאורייתא דאיסור הוי כמו פסול קשה דליכא למילף איסור דאורייתא משלישי דאורייתא דכמו דטמא ופסול אינו שוין דחשיב לי' מוסיף כן טמא ואיסור אינן שוין ומיהו מר' עקיבא איכא למילף שפיר איסור דאורייתא מפסול דאורייתא עכ"ל א"ז מהרש"א ז"ל ואמנם לשון התוס' לא משמע כן דמדר' עקיבא יליף דהא ציינו עצמם על הא דאמרינן התם טמא וטמא הכא טהור וטמא והיינו אדר' חנינא כדאמר אילימא מדברי ר' חנינא מי דמי התם פסול וטמא הכא טהור וטמא ועל זה הקשו קושיתם ע"ש ולפמ"ש אדרבה לא היו יכולים להקשות אהא דאמרינן אלא מדברי ר' עקיבא כמ"ש א"ז מהרש"א דבזה לא הוי קשה כלל כמ"ש לעיל דהא ר' עקיבא ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ לא מצי לאוקמי בשבע דאז לא מקבל טומאה כלל דכל העומד לישרף כשרוף דמי וע"כ דקושיתם הוא רק אהא דאמרינן ואילימא מדברי ר"ח סגן ה"כ מי דמי התם טהור וטמא כו' וא"כ הדרא קושית המהרש"א לדוכתא דהא איסור הוי כמו פסול ואין ללמוד איסור דאורייתא משלישי דאורייתא ולכאורה נראה לפמ"ש רש"י בדף י"ט ע"א ד"ה אמר לי' דלר' מאיר דס"ל משקה אין מטמא דבר אחר לא משכחת לה רביעי מן התורה אלא מדרבנן ע"ש א"כ שפיר הקשו התוס' דלוקמי בשבע והיינו מדבריהן כי היכא דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני כו' ומה שהקשה מהרש"א דזה הוי כמו טמא ופסול זה אינו דהא מדאורייתא גם שלישי הוי רק פסול דהא אין מטמא דבר אחר ואין עושה רביעי ויליף שפיר כמו דשלישי דאורייתא דהוא רק פסול מה"ת מותר לעשותו שני כו' והש"ס דאמר התם טמא וטמא היינו מדרבנן דהא הש"ס מיירי לענין לשרפו בשש דאסור רק מדרבנן והוי כמו פסול דרבנן ואין ללמדו מטמא דרבנן אבל אי נוקמי בשבע שפיר יש ללמדו משלישי דאורייתא ודו"ק ואמנם כתבו שם התוס' דרביעי בקדש הוא דאורייתא ע"ש ד"ה לא לשתמיט וכתבתי שם דע"כ ר' מאיר ס"ל אוכל מטמא אוכל וגם רש"י ז"ל למסקנא כתב דר' יוסי ס"ל דטומאה עושה כיוצא בו ושפיר משכחת לה רביעי בקדש ע"ש וא"כ שפיר כתב א"ז מהרש"א לתרץ קושית התוס' דהשתא ה"ל האי שלישי טמא גמור מן התורה וליכא למילף משלישי שהוא טמא דאורייתא לאיסור דאורייתא שהוא רק פסיל והתוס' כאן אזלו לפי הס"ד.

ובזה א"ש דהשמיט הרמב"ם הא דר' יוחנן שכתבתי לעיל אות י"ג דעמד בזה הגאון לחם משנת די"ל דהרמב"ם לשיטתו דס"ל רביעי בקדש הוא דרבנן כמ"ש בפרק יו"ד הלכה ט' והלכה יו"ד מהלכות טומאת אוכלין ועמ"ש שם בגליון ושפיר מוקים לה מתניתין בשבע ולא צריך לדחוקי לאוקמי בולד טומאה דרבנן דזה דוחק כמ"ש רש"י ד"ה לא תדחק לאוקמי הכי וכמ"ש לעיל דמדבריהן הוא דוחק לומר דקאי אפלוגתא דר' אליעזר ורבי יהושע דלא נזכר במשנתנו וגם עדות דר"ח סגה"כ ועדות דר"ע לא שייך כלל גבי פסח רק איידי נקטי' כמ"ש רש"י לכן פירש הרמב"ם מתניתין בשעה ז' ולשיטתי' וא"ש הכל וממילא נדחו דברי רבי יוחנן ולכן השמיטם ודו"ק היטב:

חדר ראשון חלק א פרק ב

א והנה ריש לקיש נאיד משינויא דש"ס דמתניתין באה"ט דאורייתא ולד הטומאה דרבנן ואמר דמתניתין באה"ט דאורייתא ולד הטומאה דאורייתא ומאי מדבריהם מדברי ר"א ור"י ופירש"י בד"ה ארשב"ל לא תדחק לאוקמי הכי כו' וכבר הקשיתי מאי דוחקא יש בזה הא אדרבה באוקמתא דרשב"ל איכא דוחק' טובא כמ"ש באות ד' ע"ש מה שכתבתי בזה אך כעת נראה לכאורה עפמ"ש התוס' בד"ה ולד הטומאה דרבנן דהקשה ר"י למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא א"כ לר' יוסי היכא משכחת לה שלישי בקדש דאורייתא אלא שנגע שלישי במשקין שנגעו באוכל ראשון א"כ מה תוספות טומאה איכא כששורפו עם תרומה טמאה כיון דאין אוכל מטמא אוכל לא הוי שני אלא דרבנן ובלא"ה הוי שני דרבנן דהא כל הפוסל את התרומה מטמא משקין כו' ותירצו בתירוץ שני ע"י עצים ולבונה אע"ג דר"ל מספקא לי' אי מונין בי' ראשון ושני ולא אפשטא ע"ש וא"כ לר"ל דמספקא לי' א"כ לפי שפירשו התוס' בולד הטומאה דרבנן היינו בבשר שנטמא במשקין ור"מ לטעמי' ור"י לטעמי' כו' ע"ש א"א לאוקמי בולד הטומאה דרבנן ובבשר שנגע במשקין דא"כ מאי תוספת טומאה איכא הא מעיקרא ג"כ הוי שני דרבנן ומ"ש התוס' דר"ל יסבור דאוכל מטמא אוכל זה דוחק ורש"י לא ס"ל זה כמ"ש במקומו ולכך נייד מאוקמתא זו ופירש מדבריהם מדברי ר"א ור"י ודו"ק שם היטב. מה שכתבתי לעיל אות י"ד דלפמ"ש מהרש"א דקושית התוס' דלר"ע איכא למילף ואמרתי דע"כ לא הקשו התוס' אהא דאמר מדברי ר"ע דהא ר"ע ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ בשבע אינו מקבל טומאה עתה ראיתי דזה אינו דהא י"ל דר' מאיר שפיר יליף מדברי ר"ע לשיטת ר' מאיר דלא ס"ל חמץ בשריפה דוקא ואף דר"ע ס"ל בשריפה דוקא מ"מ יליף ר' מאיר הדין לשיטת ר' מאיר ודו"ק. ואמנם י"ב דגם ר' מאיר ס"ל דאין ביעור חמץ אלא שריפה

דאי ס"ל השבתתו בכל דבר א"כ איך אמר שורפין והא כל הנקברין לא ישרפו דילמא אתי ליהנות באפרן כמ"ש תוס' לקמן דף כ"ב ע"ב ד"ה בהדי ע"ש וא"כ כל מה שכתבתי נכון בס"ד: (ב) תוס' ד"ה התם פסול וטמא וקשה לר"י למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש דלא יליף איסורא דרבנן בשעה ששית מפסול דאורייתא אלא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אמאי לא יליף שפיר כמו שמותר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא הכי נמי מותר לעשות מאיסורא דרבנן שני דרבנן כו' והנה לדעת התוס' לקמן דף י"ט ע"א ד"ה לא לישתמיט דרביעי בקדש דאורייתא וא"כ ר' מאיר דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ולדעת רש"י דעצים ולבונה הם רק מדרבנן טמאים ואף לדעת התוס' דהוא דאורייתא מ"מ הא רשב"ל בעי אי מונין בהם ראשון ושני א"כ לר' מאיר ע"כ סבירא לי' אוכל מטמא אוכל מדאורייתא דאל"כ לא משכחת לה לר"מ רביעי בקדש וא"כ היכא יליף ר' מאיר מר"ע דמותר לשרוף איסורא דרבנן בשעה ששית עם תרומה טמאה ולעשותו שני דאורייתא מפסול דאורייתא דהא ר' מאיר ס"ל אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ולא קשה קושית התוס' דשפיר פריך הש"ס מי דמי התם פסול וטמא הכא טהור וטמא וזה ברור:

ג והנה הש"ס פריך דף י"ד ע"א מאי קמ"ל דג' מותר לעשותו שני היינו הך וכתבו התוס' דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל מה"ת לא פריך דלדידי' שפיר הוסיף ר"ע דמותר לעשות אף שני דאורייתא ע"ש וכתב הפני יהושע דאף דהש"ס פריך עם בשר ומשקין מבעי' לי' מ"מ ודאי דמתניתין מיירי גם ביש משקין עם הבשר דהא ע"כ בהוכשרו מיירי כמ"ש תוס' אלא דלס"ד דבלי משקין אין אוכל מטמא אוכל אפילו דרבנן ע"כ לא שייך מילתא דר' חנינא רק בדאיכא משקין בהדי בשר לכן פריך שפיר עם בשר ומשקין מבעי' לי' דלא ליתא למטעי דהא זימנין דליכא משקין בהדי בשר דנתנגבו בשעת שריפה כו' עיי"ש באריכות דעפ"ז א"ש דהש"ס פריך אף למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ע"ש ואמנם אם נימא דחיבת הקדש דאורייתא א"כ שפיר י"ל דליכא משקין בהדי בשר ולאו אורחא דמלתא הוא להיות משקין בהדי בשר קדש דהא לא בעי הכשר מים ושפיר כתבו התוס' דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל לא פריך הש"ס אלא דרשב"ל בעי אי מונין בו ראשון ולא אפשטא ואם נימא דאין מונין בי' ראשון ושני ע"כ אייריי הכא דאיכא הכשר מים והדר תירוץ הפ"י לדוכתי' ואמנם אי נימא דאין מונין בי' ראשון ושני ע"כ דס"ל אוכל מטמא אוכל דאל"כ רביעי בקדש היכא משכחת לה כמ"ש תוס' דף י"ט דיה לא לשתמיט וא"כ שפיר כתבו התוס' דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל ע"כ דס"ל דמונין בי' ראשון וא"כ אין הכרח דיהיה משקין בהדי בשר דהא משכחת רביעי ע"י חיבת הקדש והדק"ל עם

בשר ומשקין מבעי' לי' ומה פריך מה דהא קמ"ל דמותר אפילו לעשות אף שני דאורייתא ודברי התוס' עולים יפה ודו"ק והנה הש"ס לא ידע עדיין מהא דר"ע ס"ל טומאת משקין לגומא אחרים (דאורייתא) דהא רבא הוא דדייק דר"ע ס"ל הכי ודייק לי' מדנקט באב הטומאה ע"ש דלמסקנא דטומאת משקין לטמא אחרים ס"ל לר"ע דאורייתא א"כ אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל י"ל דאין מונין בו ראשון ושני ואעפ"כ משכחת לה רביעי בקדש ע"י משקין וא"כ ע"כ דפריך רק למ"ד אוכל מטמא אוכל דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל ע"כ דמונין בו ראשון ושני וא"כ אין הכרח דמיירי ביש משקין בהדי בשר ודברי התוס' נכונים ודברי הפני יהושע נסתרים ודו"ק: (ד) ובזה א"ש מה שנתקשה הרב בטל פני יהושע על התוס' ד"ה התם פסול וטמא דקשה לר"י בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש דלא יליף איסורא דרבנן בשעה ששית מפסול דאורייתא אלא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל כו' והבאתי דבריהם בפרק זה אות ב' ותמה הפ"י וז"ל גברא קא חזינא ותיובתא לא חזינא דהא כתבו התוס' ד"ה מאי קמ"ל דכל שקלא וטריא דשמעתין אזלא למ"ד אוכל מטמא אוכל וא"כ שפיר פריך הש"ס להאי מ"ד גופי' איך מפרש המשנה אליבא דר' מאיר ע"ש שנדחק ולפמ"ש א"ש דנהי דבס"ד דש"ס כתבו התוס' שפיר דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל לא פריך מידי דהא לא ידע עדיין דר"ע ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וע"כ ס"ל דמונין בי' ראשון ושני וא"כ אין הכרח שיהי' משקין בהדי בשר קדש דהא לא בעי הכשר מים אבל למאי דמסיק רבא דע"כ ר"ע ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא והוכיח כן א"כ אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אזיל שקלא וטריא דהש"ס ושפיר הקשו התוס' דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל אמאי לא יליף שפיר כמו שמותר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא כן מותר לעשות מאיסור דרבנן שני דרבנן ועמ"ש בגליון הרמב"ם פי"ט מה' פהמ"ק הלכה ו' ודו"ק:

ה ובזה א"ש דפסק הרמב"ם דרביעי בקדש לאו דאורייתא והיינו דהוא (פסק) דאין אוכל מטמא אוכל מן התורה וכן פסק דמשקין אין מטמאין אחרים מן התורה וגם בעיא דרשב"ל הוא לקולא כמ"ש הראב"ד א"כ לא משכחת לה רביעי בקדש מן התורה ובחיבורי לסדר טהרה ברמב"ם הארכתי וכאן לא הכברתי מלין ודו"ק:

ו והנה התוס' ד"ה ואילו כתבו והכי סבר ר' עקיבא לקמן דף י"ט בהסולת והלבונה כו' ושם איתא הכלי מצרף מה שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה והרביעי בקדש פסול כו' ותני עלה מעדותו של ר"ע נישנית משנה זו דתנן הסלת והלבונה כו' ע"ש היטב וי"ל אם הכלי מצרף אותן וחשיב כאילו נגע הטבול יום בכולו והוי כולו שלישי מ"מ אם אח"כ נגעו באוכל חוץ לעריבה אין עושין רביעי אף דמגע טבול יום בעלמא עושה

רביעי והיינו דהא דשלישי דעושה רביעי בקדש ילפינן לה מקל וחומר ממחוסר כפורים שמותר בתרומה ואסור בקדש שלישי שפסול בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש וא"כ בנגיעה ע"י צירוף לא שייך זה דמהיכא ילפית לה מתרומה והא בתרומה לא שייך צירוף ואין הכלי מצרף כלל לתרומה א"כ בתרומה לא הוי נגיעה כלל ודי שיעשה שלישי כתרומה אבל לא רביעי וא"כ י"ל התם דתני הסולת והלבונה שנגע ט"י במקצתן פסל את כולן אבל אין עושין רביעי הוא רק בנגע הטבול יום במקצתן ואין ראיה מזה דמגע טבול יום אין עושה רביעי בקדש וכבר כתבתי בפרק ראשון אות ב' דהוא מחלוקת ר' מאיר וחכמים ואין להאריך

ז והנה קשה דפריך הש"ס ומאי דוחקי' דרב יהודא כו' נוקמי בנר של חרס ומאי הוסיף דאילו התם טמא וטמא ואילו הכא פסול וטמא ומאי קושיא דהא ר"מ ס"ל בפי"א דפרה דמגע טבול יום מטמא קדש וא"כ יקשה לר"מ מה הוסיף ר"ע ואמנם י"ל דר"מ מדברי ר"א ור' יהושע יליף ולא קאי כלל אעדותן של ר"ח סגה"כ ועדות ר' עקיבא כדמוקי לה ריש לקיש ובשיטה זו אזיל הש"ס כאן ושפיר פריך ומאי דוחקי' דרב יהודא כו' ואילו הכא פסול וטמא דהא אנן כחכמים ס"ל דמגע ט"י פוסל את הקדש ולא מטמא וא"כ ה"ל לרבי יהודא לאוקמי בנר של חרס ואי קשיא לר"מ איך יפרש המשנה ז"א דר"מ באמת יפרש בנר של מתכת דהא ר"מ לאו אמתניתין קאי אלא בעלמא קאי וזה ברור ובזה יש ליישב דברי הברכת הזבח בזבחים דף ג' ע"א ד"ה הכותב שהשיג עליו הצאן קדשים כמו שאכתוב לקמן ודו"ק: (ח) והנה בש"ס איתא רשב"ל משום בר קפרא אמר הכא באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא ומאי מדבריהם מדברי ר"א ור' יהושע ויש לפרש דכבר כתבתי מנא לי' לר"מ לפרש דמיירי בולד הטומאה דרבנן וללמוד מזה דשורפין בשעה ששית תרומה טהורה עם טמאת דילמא מיירי בולד הטומאה דאורייתא וכפשטי' דמתניתין אבל בשש דאז אסור רק מדרבנן אין שורפין דהא מן התורה מותר הוא ואמנם כתבתי דר"מ הוכיח זה מקושית הש"ס מכדי בשר שנטמא בולד הטומאה מאי הוי שני כי שריף לי' בהדי בשר שנטמא באה"ט מאי הוי שני שני ושני הוא ושינוי' דרבי יהודה דהכא בולד ולד עסקינין דחיקא לי' ולכן מוקי לה בולד הטומאה דרבנן ושפיר קמ"ל דשני דרבנן מותר לעשותו שני דאורייתא וז"ב:

ט ואמנם רשב"ל משום בר קפרה מוקי לה שפיר בולד הטומאה דאורייתא ולא קשיא שני ושני הוא דמיירי בולד ולד הטומאה וכדשני רב יהודא ורק דקשיא עלה דא"כ מה הוסיף ר"ע דשלישי מותר לעשותו שני היינו הך דר' חנינא סגן הכהנים ושינוי' דרבי יהודא דמיירי בנר של מתכת דחרב הרי הוא כחלל לא ניחא לי' דזה דוחק כדמקשה

לעיל בש"ס מאי דוחקי' דרב יהודא כו' דמשמע דזה דוחק ולכן תירץ דר"ע הוסיף דהתם טמא וטמא והכא פסול וטמא והיינו כחכמים דפליגי על ר"מ בפי"א דפרה דמגע טבול יום פוסל אוכלי קדש ולא מטמא ואי משום דר' מאיר אמר על זה מדבריהן למדנו כו' והיינו מדברי ר' חנינא ור"ע ואיהו הא ס"ל דמגע ט"י מטמא אוכלי קדש ואיך יפרש ר' מאיר לפ"ז מה הוסיף ר"ע הא טמא וטמא הוא ועל זה אמר דהאי מדבריהן למדנו לא קאי כלל על מתניתין אלא בעלמא קאי על פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע וא"ש ודו"ק:

י ואולם בירושלמי איתא הנוסחא בר קפרה אמר אב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן ורבי יוחנן אומר בין זה ובין זה דאורייתא רבי יוחנן אמר מדבריהם מדברי רבי חנינא ורבי עקיבא בר קפרה אמר מדבריהם מדברי ר' אליעזר ור' יהושע ואין בידי הירושלמי לדעת מה ענו מפרשי הירושלמי בזה ובספר אהעו"ז האריך לפרש דברי הירושלמי ונראה די"ל דרבי יוחנן דאמר אב הטומאה ד"ת וולד הטומאה ד"ת וקשה קושית הש"ס מכדי בשר שנטמא בולד הטומאה מאי הוי שני כו' שני ושני הוא מאי מוסיפין לי' טומאה על טומאתו איכא וצ"ל כדמשני רב יהודא הכא בולד ולד מיירי היינו שהבשר נגע בשני וה"ל שלישי ושורפין אותו עם בשר שנגע באה"ט ונעשה משלישי שני והנה אנן קיי"ל ט"מ לטמא אחרים דרבנן כמ"ש הרמב"ם בפי"ו מ"ה אה"ט ע"ש ולפ"ז ע"כ דרביעי בקדש הוא מדרבנן כפירש"י דף י"ט והאי שלישי דאין עושה רביעי מה"ת הוי כמו איסור כמ"ש תוס' דף ט"ו ע"א ד"ה דמדאורייתא ושפיר יליף ר"מ מיני' דשורפין תרומה טהורה כיון דיש על הטהורה איסור חמץ הוי כמו שלישי דמותר לעשותו שני ואולם בר קפרה דאמר דמיירי בולד הטומאה דרבנן והיינו בשר שנטמא במשקין שנגעו בשרץ דט"מ לט"א דרבנן כמ"ש התוס' דף ט"ו ד"ה ולד הטומאה ואין צ"ל דמיירי בולד ולד ולא קשה שני ושני הוא דהא קמ"ל דשני דרבנן מותר לעשותו שני דאורייתא ואין ללמוד ממנו לחמץ דהוי רק כמו שלישי ולעשות משלישי שני לא שמענו ממתני' וצ"ל מדבריהם מדברי ר"א ור"י וז"ב:

חדר ראשון חלק א פרק ג

א והנה התוספות ד"ה התם פסולטמא הביאו הירושלמי דפריך ר' חנינא כמי אדר' עקיבא למ"ד בולד טומאה דרבנן ולא בא ר' עקיבא אלא לפחות והיינו אף אי נימא דאין אוכל מטמא אוכל מן התורה מ"מ יש רבותא בדברי ר' חנינא דמותר לקלקל קילקול דרבנן יותר אף בקילקול דרבנן אבל ר"ע מיירי בקילקול דאורייתא ומזה אין ללמוד דמותר לקלקל קילקול דרבנן יותר כמ"ש תוס' סברא זו בסמוך והוכיחו זה מהא דאמר

דלא דמי התם פסול וטמא ע"ש בשם ר"י ע"ש ואמנם לפמ"ש בפרק ב' אות ב' ליישב קושית ר"י דהש"ס פריך אליבא דר"מ דע"כ ס"ל אוכל מטמא אוכל מן התורה ע"ש א"כ אין סברת התוס' בשם ר"י מוכרחת וממילא לא קשה קושית הירושלמי ולא צריך לתירוץ הירושלמי דריע מיירי בטבול יום דרבנן:

ב ולפ"ז י"ל פירוש הירושלמי שהביאו המפרשים דפליגי בר קפרה ור' יוחנן בהיפך מש"ס דילן והבאתיו בסוף פרק ב' דבר קפרה אומר אה"ט ד"ת וולד הטומאה דרבנן ומאי מדבריהן מדברי ר"א ור' יהושע ור' יוחנן אמר בין זה ובין זה ד"ת ומאי מדבריהן מדברי ר' חנינא ור' עקיבא ע"ש ויהי להפך מהש"ס שלנו וע' מה שכתבתי שם לפרשו ועתה י"ל בע"א דר' יוחנן ס"ל דאף לר' מאיר אין אוכל מטמא אוכל מן התורה ורביעי בקדש משכחת לה דנטמא בעצים ולבונה וס"ל דמונין בהן ראשון ושני ואתי שפיר דיליף ר' מאיר מר"ח ור' עקיבא ולא קשה התם פסול וטמא הכא טהור וטמא דשפיר יליף כמ"ש תוס' ד"ה התם פסול ולכך אמר מדבריהן מדברי ר"ח ור"ע אבל רשב"ל בשם בר קפרה הוא ס"ל דאין מונין בו ראשון ושני וכדבעי רשב"ל בש"ס דידן וע"כ ס"ל לר' מאיר אוכל מטמא אוכל מה"ת ולכך א"א לומר דר"מ מר"ח ור"ע יליף דקשה קושית הש"ס התם פסול וטמא הכא טהור וטמא ולכן אמר דר' מאיר מדברי ר"א ור"י יליף ודו"ק:

ג והנה התוס' ד"ה ולד הטומאה כתבו ואומר ר"י דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא איצטריך לאוקמי לעיל בולד ולד אלא אליבא דר' יוסי כו' אבל לר"מ דהוי ולד הטומאה דרבנן בלא ולד ולד איכא תוספת טומאה דמעיקרא טמא דרבנן והשתא טמא דאורייתא ע"ש ואמנם לפמ"ש לעיל בדעת רש"י בד"ה מדברי ר' חנינא דאיך סברא לטמא טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דהא מה"ת טהור גמור הוא אלא אם אוכל אין מטמא אוכל רק מדרבנן דאז גם עתה הוא דרבנן ע"ש וא"כ ע"כ דהש"ס דאמר מאי מדבריהן מדברי ר"ח אזיל בשיטה זו דאוכל אין מטמא אוכל אלא מדרבנן וכמו דמסיק לעיל דף י"ד נהי דאין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מדרבנן מיהו מטמא לי' וממילא צריך לאוקמי בולד ולד דאל"כ מאי תוספת טומאה איכא וא"כ ליתא לדברי התוס' כאן אלא דהתוס' אזלו לשיטתן כאן דפירשו בשם ר"י דכאן מיירי בבשר שנטמא במשקין ואזיל ר' מאיר לשיטתי' דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ע"ש ולפ"ז ע"כ דס"ל אוכל מטמא אוכל מה"ת כמ"ש רש"י לקמן דף י"י ובמהרש"א שם ושפיר אמר ר"י דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא אצטריך לאוקמי בולד ולד דבלא ולד ולד איכא תוספת טומאה מדרבנן לדאורייתא וא"ש גם מה שהקשה ר"י למ"ד אין אוכל מטמא אוכל דאורייתא א"כ לר' יוסי כו' א"כ מאי תוספת טומאה איכא כו' ובלא"ה הוי שני דרבנן כו' ותירצו דהאי גזרה

אכתי לא נגזרה דכל הפוסל כו' וכבר כתבתי ברש"י ד"ה ור' יוסי לטעמי' דכתב ואיכא לאקשויי כו' דרש"י לא ס"ל סברא זו גם התירוץ השני דתירצו דהאי שלישי נטמא בעצים ולבונה לא ס"ל לרש"י כמ"ש בדף י"ט דזה מעלה דרבנן ע"ש בד"ה אמר לי' ע"ש ואמנם לפירש"י בלא"ה לא קשה דפירש דהבשר נגע בכלי שנגע במשקין ע"ש וא"ש ונמצא דברי התוס' הם משולבות אשה אל אחותה בסדר נכון וז"ב:

ד והנה הרב פני יהושע הקשה על הש"ס דאמר מאי מדבריהן מדברי ר"ח סגה"כ והקשה מדבריו איבעי' לי' למימר ע"ש ונראה עפמ"ש התוס' בד"ה דמדאורייתא דהקשו בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל כו' וי"ל דלא יליף אלא מכיון דחזינין דשלישי שהוא מקולקל מדרבנן מותר לעשותו שני א"כ אין לחלק בין דאורייתא לדרבנן וילפינין איסור דרבנן מפסול דאורייתא לר"ע שמותר לעשותו טמא ע"ש א"כ שפיר הוי מדבריהן מדברי ר' חנינא ור"ע דמיני' ומיני' תסתיים שמעתא ושניהם כאחד באין ומלמדין ודו"ק והנה למה שכתבו התוס' בשם הירושלמי דר"ע מיירי בטבול יום דרבנן א"כ מדר"ע יש ללמוד הכל אלא דכל הוכחת הירושלמי דאל"כ ר"ח מוסיף אדר"ע ושפיר אמר ר"מ מדבריהם היינו מדברי שניהן נלמד ודו"ק. והנה כתבתי דסברת התוס' אינה מוכרח אלא אי אמרינן אוכל מטמא אוכל אבל למ"ד אין אמ"א ליכא למילף מר"ע ודו"ק כי קצרתי

ה והנה רש"י פירש בדף י"ד ע"א בד"ה מתניתין קשיתי' ליתני שנטמא סתם ואנן ידעינין דאין כלי מקבל טומאה אלא מאב הטומאה כו' והיינו דלא ניחא לי' לרש"י ז"ל לפרש ליתני שנטמא בשרץ דא"כ מה הרויח התנא אם היה תני שנטמא בשרץ או שנטמא במת אלא דליתני שנטמא סתם והיה כולל בין מת ובין שרץ וזה ברור ואא"ז מהרש"א הקשה דאי הוי תני שנטמא סתם הוי אמרינן שנטמא במשקין דגם הם מטמאין כלי ע"ש ולע"ד נראה דלא קשה דאף אי תני שנטמא סתם לא היה אפשר לפרש שנטמא במשקין דא"כ מאי מוסיפין לו טומאה על טומאתו איכא דמעיקרא הוי שלישי וגם עתה נעשה שלישי וצריך לומר דקושית מהרש"א הוא דאכתי הוי הוספה דהא מגע טבול יום לא פוסל אוכלי קדש כמ"ש התוס' בד"ה ואילו ועתה שהדליקוהו בנר שהוא שני מדרבנן נעשה השמן שלישי ופוסל אוכלי קדש כן צריך לבאר קושית א"ז מהרש"א אבל לא קשה מידי דא"כ איך שייך הוסיף ר"ע על ר' חנינא דאדרבא ר' חנינא הוסיף על ר"ע דהא כתבו התוס' בד"ה מאי קמ"ל דכל שקלא וטריא דהש"ס אזלא למ"ד אוכל מטמא אוכל מן התורה דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל לא פריך מידי ע"ש וא"כ הוסיף ר' חנינא על ר' עקיבא דמדברי ר' חנינא נשמע שנטמא הבשר בשעת שריפתו מדאורייתא ומדברי ר' עקיבא לא נשמע אלא שנטמא השמן בשעת הדלקתו אלא מדרבנן ויש רבותא בעדותו של ר' חנינא

יותר מעדות ר' עקיבא וע"כ ידעינין דמיירי שנטמא באה"ט דאורייתא ולא במשקין ולמה לי' למתני שנטמא בטמא מת ניתנו שנטמא סתם וזה ברור לע"ד בס"ד: (ו) ובזה יש ליישב הגירסא בתוס' זבחים דף ג' ע"א ד"ה הכותב דהקשו ג"כ קושית הירושלמי דר' חנינא נמי מוסיף אדר"ע ותירץ ר"י דאי לא תני הוסיף ר"ע לא הוי קשיא לי' מידי ע"ש והבה"ז מחק הגירסא ולפמ"ש א"ש דהכי פירושו דאי לא הוי תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דר"ע מיירי שפיר בנר של חרס ואי קשיא א"כ ניתני נר שנטמא סתמא כפירש"י זה אינו דאי הוי תני שנטמא ה"א שנטמא במשקין כקושית אא"ז מהרש"א ז"ל ומה שכתבתי לתרץ דלאו היה אפשר לפרשו שנטמא במשקין דא"כ איך שייך הוסיף ר' עקיבא על ר' חנינא דהא אדרבא ר' חנינא הוסיף על ר' עקיבא כו' כמ"ש זה אינו דהא באמת לא הוי תני הוסיף ר"ע וא"כ שפיר היינו יכולין לפרש בנר של חרס וקמ"ל דשלישי מותר לעשותו שני אבל דשלישי מותר לעשותו ראשון לא הוי ידעינן ולכך הוצרך למתני הוסיף ר"ע וז"כ התוס' דאי לא תני הוסיף ר"ע לא הוי קשיא לי' כלל היינו דלא הוי קשיא כלל ניתני שנטמא סתם ושפיר י"ל דמיירי בנר של חרס ודו"ק:

ז והנה כתבו התוס' דף ט"ו ע"א ד"ה ולד הטומאה ואור"י דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא אצטריך לאוקמי בולד ולד אלא לר' יוסי אבל לר"מ בלא ולד הטומאה הוי תוספת טומאה דמעקרא היה טמא מדרבנן ועתה כששורפין הוי טמא דאורייתא ע"ש והנה יש להקשות מנא לי' לר' מאיר לומר דר"ח סגה"כ מיירי בולד הטומאה דרבנן ואה"ט דאורייתא ולהוליד מזה דמותר לשרוף בשעה ששית תרומה טהורה דעדיין מותר מה"ת עם תרומה טמאה בפסח דילמא מיירי ר"ח בולד הטומאה דאורייתא דומיא דאב הטומאה וכנראה מדברי רשב"ל בשם בר קפרה דפירש"י בד"ה אמר ר"ש ס"ל לא תדחק לאוקמי בהכי משמע דזה דוחק לפרש כן ואילו היה כן ה"ל למתניתין לבאר בהדיא כן ואיך הוליד ר' מאיר קולא מזה ואמנם נראה די"ל דהוכיח ר"מ לפרש כן דקשיא לי' קושית הש"ס מכדי בשר שנטמא בולד הטומאה מה הוי שני כו' שני ושני הוא מה מוסיפין לו טומאה על טומאתו איכא ושינויא דרב יהודא דהכא בולד ולד עסקינן לא ניחא לי' לר' מאיר לשני דהוא דוחק דפשטי' דמתני' לא משמע כן ולכך פירש מתניתין בולד הטומאה דרבנן ואה"ט דאורייתא ושפיר איכא תוספת טומאה מטומאה דרבנן כעשה טומאה דאורייתא ושפיר הוליד מזה דשורפין תרומה טהורה עם הטמאה בשעה ששית וז"ב ואמנם קשה הא אין אוכל מטמא אוכל כדפריך הש"ס בפשיטות א"כ אכתי לא א"ש דאכתי ליכא תוספת טומאה דמעיקרא היה טמא מדרבנן והשתא כששורפין אותו עם הטמאה נטמא מדרבנן וע"כ צ"ל כמ"ש הרב בעל אבן העוזר דאמרינין אין טומאה עושה כיוצא בו היינו

שיהיה טמא לטמא אחרים אבל פוסל אותו מה"ת מקרא דהבשר אשר יגע בכל טמא כא יאכל ע"ש שהוכיח בראיות א"כ שפיר איכא תוספת טומאה דמעקרא היה שני דרבנן ועתה הוא טמא דאורייתא ואף דמעיקרא היה שני דרבנן והיה מטמא אחרים ועתה הוא פסול ואינו מטמא אחרים זה אינו דהא גם עתה הוא מטמא אחרים מדרבנן כמו מעקרא דטומאה דרבנן שבו היכן הלכה ועוד נוסף עליו פסול דאורייתא והאוכל עובר מדאורייתא ושפיר איכא תוספת טומאה מטומאה דרבנן לטומאה דאורייתא ושפיר יליף מיני' ר"מ ששורפין לתרומה טמאה עם טהורה בשעה ששית וז"ב:

ח עוד נראה לפע"ד די"ל דר' מאיר הוכיח דר"ח סגה"כ מיירי בולד דרבנן דאי בולד ולד טומאה דאורייתא מיירי קשה מה הוסיף עליו ר"ע דשלישי מותר לעשותו שני הא היינו הך דר"ח סגה"כ כדפריך הש"ס ושינויא דרב יהודא דמיירי בנר של מתכת דחיקא לי' כדמשמע מהא דפריך הש"ס ומאי דוחקי' דרב יהודא לאוקמי בנר של מתכת משמע דדוחק לומר כן דהא סתמא תני בנר וסתם נר הוא של חרס ולכך מוקי לה האי דר"ח סגה"כ בולד הטומאה דרבנן והוא שני דרבנן וכששרפו עם הבשר נעשה שני דאורייתא וניתוסף לו טומאה על טומאתו דמעיקרא היה טמא דרבנן ועתה נעשה טמא דאורייתא ולוקין על אכילתו ואמנם על מדרגת טומאתו לא נוסף מאומה דמעקרא שני ועתה הוא שני ובא ר"ע והוסיף דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא ואף דהתוס' כתבו בד"ה התם פסול וטמא דאין ללמוד מקילקול דאורייתא קילקול דרבנן כו' ע"ש משמע דיותר רבותא הוא שמותר לעשות מטומאה דרבנן טומאה דאורייתא מלעשות מטומאה דאורייתא טומאה דאורייתא במדרגה יותר משהיה מ"מ התוס' כתבו מהכרח קושייתם ואני כבר כתבתי ליישב קושיתם וא"כ אין לסברתם הכרח וגם הפ"י תמה על קושיתם ע"ש:

ט ובזה א"ש מה שדקדק הפני יהושע בהא דאמר מאי מדבריהן מדברי ר"ח סגה"כ דא"כ מדבריו מבעיא לי' ולפמ"ש א"ש דאי לאו הא דר"ע לא הוי מוכח מידי מהא דר"ח סגה"כ דשורפין תרומה טהורה בשעה ששית עם הטמאה די"ל כשינויא דרב יהודא דהכא בולד ולד דאורייתא עסקינן אבל טומאה דרבנן לא עבדינין טומאה דאורייתא דהא הוא טהור גמור מדאורייתא וה"ה תרומה טהורה בשעה ששית דהיא מותרת מן התורה אסור לשרפה עם הטמאה לטמאה מדאורייתא אבל מדתני הוסיף ר"ע מוכח דר"ח סגה"כ מיירי בולד דרבנן ושפיר מוכח דשורפין תרועה טהורה עם טמאה בשעה ששית וא"כ א"ש דמדברי שניהם נלמד ודו"ק:

והתוס' בזבחים דף ג' ד"ה הכותב הקשו ג"כ קושית הירושלמי דר"ח סגה"כ ג"כ מוסיף על ר"ע ואמאי קתני הוסיף ר"ע ותירצו דאי לא תני הוסיף לא הוי קמ"ל מידי ע"ש בבה"ז שפירש דבריהם הסתומים דאי לא הוי תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דמיירי בנר של חרס וא"כ לא קמ"ל מידי דהיינו הך דר"ח סגה"כ ע"ש והגאון צאן קדשים תמה עליו דהא בפירוש אמר ר"ע בנר שנטמא בטומאת מת ומוכח דבנר של מתכת מיירי דאל"כ ניתני בנר שנטמא סתם כדאמרינן בש"ס רב יהודא מתניתין קשיתי' ע"ש ואמנם לפמ"ש הנה ר' מאיר לית לי' שינויא דרב יהודא ופירש דברי ר"ע בנר של חרס והוסיף על ר"ח סגה"כ דר"ח מיירי בוולד דרבנן דהוא שני דרבנן לעשותו שני דאורייתא ור"ע הוסיף דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא ולהוסיף על מדרגת טומאתו כמ"ש לעיל ושפיר כתבו דאי לא הוי תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דר"ח סגה"כ מיירי בולד ולד הטומאה דאורייתא דהיינו שלישי דמותר לעשותו שני וכן ר"ע מיירי כן דהיינו נר של חרס דהשמן שנטמא בטבול יום והוא שלישי מותר להדליקו בנר זה של חרס ויהיה שני ובאמת היינו הא דר"ח סגה"כ ולא הוסיף עליו כלום אלא כל אחד העיד עדותו ולא קמ"ל ר"ע דבר חידוש יותר ממה ששמענו מדברי ר"ח סגה"כ ולכך תני הוסיף ר"ע ומזה ידענו דר"ח סגה"כ ע"כ מיירי בולד הטומאה דרבנן דהוא שני דרבנן ומותר לעשותו שני דאורייתא ור"ע הוסיף דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא ולקלקלו יותר מה שלא נשמע מר"ח סגה"כ דשם שני ושני הוא ודו"ק: (יא) והנה לכאורה יש להקשות לשיטת האהעו"ז שכתבתי בפרק זה אות ז' ע"ש דלפ"ז מה קאמר רבא שמע מינה קסבר ר"ח טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מאי קא מהני לי' האי נר להאי שמן אי לאפסולי גופי' הא פסול וקאי כו' הא שפיר י"ל דס"ל לר"ע ט"מ לטמא אחרים לאו דאורייתא מ"מ הא כתב האהעו"ז היינו דלא מטמא אחרים אבל פוסלין אחרים מן התורה ע"ש בתוס' דף ט"ז ד"ה ולד הטומאה דרבנן דכתב כן האהעו"ז והוכיח כן ע"ש וא"כ שפיר מהני לי' האי נר להאי שמן דמעקרא היה השמן מגע טבול יום דלא פסול אוכלי קדש כמ"ש התוס' ועתה כשהודלק בנר טמא נעשה ראשון ופוסל אוכלי קדש מן התורה והוא תיובתא גדולה לדברי הגאון הנ"ל:

ואמנם גברא רבה אמר למילתא ואין מזניחין אותו לכן אמינא ליישב דברי קדשו דרבא הוכיח שפיר דר"ע ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מדנקט ר"ע בכר שנטמא בטמא מת והיינו בנר של מתכת דאי זה דבר שחלוקה טומאתו בין טומאת מת לשרץ הוי אומר זה מתכת כדדייק בש"ס ואמר רב יהודא מתניתין קשיתי' מאי איריא דתני נר שנטמא בטמא מת ניתנו נר שנטמא בשרץ אלא איזה דבר שחלוקה טומאתו כו' והיינו

משום דחרב ה"ה כחלל והוי השמן ראשון וקמ"ל דשלישי מותר לעשותו ראשון ובזה הוסיף ר"ע על ר"ח סגה"כ דמר"ח סגה"כ לא נשמע אלא דשלישי מותר לעשותו שני ולפ"ז ע"כ דס"ל לר"ע דמשקין מטמאין אחרים מן התורה דאל"כ אלא השמן אינו מטמא אחרים אלא פוסל אותם כמ"ש האהעו"ז א"כ מה נ"מ בזה דהשמן נעשה ראשון מהנר של מתכת הא אפילו היה הכר של חרס והיה השמן נעשה שני היה פוסל אחרים ועתה בנר של מתכת ג"כ אינו מטמא אחרים אלא פוסל אותם וע"כ דהשמן מטמא אחרים וא"כ יש נ"מ דאם היה הנר של חרס היה השמן רק שני ועושה רק שלישי ורביעי ועתה הוא עושה שני דהא הנר של מתכת והשמן הוי ראשון וז"ב:

יב ובזה האיר ד' עיני להבין מה דאיחר רבא לומר הך ש"מ אחר כל הפילפול של הש"ס ושינויא דרבא עצמו דאמר רב יהודא מתניתין קשיתי' ולמה לא אמר תיכף האי ש"מ ולפמ"ש א"ש כמין חומר דרק עתה אחר שאמר רבא רבי יהודא מתניתין קשיתי' דנקט ר"ע שנטמא בטמא מת איזה דבר כו' הוי אומר זה מתכת אז עולה שפיר האי שמע מינה דאמר רבא ותרי מימרי דרבא צמודים זה לזה ודברי הגאון אהעו"ז ז"ל נכונים למוצאי דעת ודו"ק:

חדר ראשון חלק א פרק ד

א ע"פ סברת הגאון אהעו"ז שהבאתי בפרק הקודם אתי שפיר מה דקשיא לי לעיל דפריך לעיל סתמא דש"ס והא אין אוכל מטמא אוכל בתר דשני רב יהודא הכא בולד ולד עסקינן ואמאי נטר עד השתא ולא פריך תיכף על המשנה ומצאתי להגאון צל"ח ז"ל שעמד בזה ע"ש ואמנם לפי סברת האהעו"ז יש ליישב דבלא"ה לא קשיא די"ל דאין אוכל מטמא אוכל מ"מ הוא פוסל אוכל וא"כ י"ל דר"ח סגה"כ מיירי בולד הטומאה דרבנן כדמוקי לה ר' ירמיה לקמן דף ט"ו ועתה כששורפין אותו עם הבשר שנטמא באה"ט דאורייתא נעשה פסול מן התורה דאף דאין אוכל מטמא אוכל מ"מ פוסל הוא את האוכל כמ"ש האהעו"ז ושפיר איכא תוספת טומאה אבל עתה דשני רב יהודא דהכא בולד ולד עסקינן ואילו היה סובר רב יהודא דר"ח סגה"כ בולד הטומאה דרבנן איירי לא היה צריך לאוקמי בולד ולד כמ"ש התוס' לקמן דף ט"ו ע"א ד"ה ולד הטומאה ע"ש וע"כ דדחיקא לי' לאוקמי הא דר"ח סגה"כ בולד הטומאה דרבנן כדמשמע לקמן דף ט"ו ברש"י ד"ה אמר רשב"ל דכתב לא תדחק לאוקמי הכי כו' משמע דהוא דוחק לומר כן ע"ש וגם דא"כ מ"ט דר' יוסי דהא גם ר' יוסי ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן כמ"ש תוס' דף ט"ו ע"ב ד"ה ר' יוסי ע"ש דנדחקו ליישב ולכך שני רב יהודא דהכא בולד ולד עסקינין דעד עתה

היה שלישי ועתה נעשה שני ואיכא הוספת טומאה ועל זה פריך שפיר והא אין אוכל מטמא אוכל ואף דפוסל אותו מ"מ אין כאן הוספת טומאה דהא גם עד עתה היה שלישי ופסול ואדרבה בתורת שלישי היה יכול לפסול רביעי בקדש ועתה נגרע מערכו והוא רק פסול ומשני מדרבנן וזה ברור:

ב ובזה הרחיב ה' לנו ליישב קושית א"ז מהרש"א ז"ל בתוס' דף י"ד ע"א בד"ה דאיכא משקין דכתבו ולפירושו צ"ל דהשתא אכתי לא אסיק אדעתי' דאוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן ע"ש והקשה מהרש"א דלמ"ד דגם בתרומה אין אוכל מטמא אוכל מה הרעש הזה לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה כו' ולפמ"ש א"ש דבאמת אוכל פוסל אוכל כמ"ש האהעו"ז אלא דפריך מעיקרא היה שלישי ועתה נעשה פסול ומה הוספת טומאה יש כאן כיון דאין מטמא אחרים ואדרבה מעיקרא היה שלישי ונעשה רביעי ועתה הוא פסול אבל תרומה טהורה לשרוף עם תרומה טמאה שפיר חששו דעכ"פ תהיה פסולה מן התורה וזה ברור:

ג ואמנם קשה סברת האהעו"ז הא דאמרינין לקמן דף ט"ו ע"ב ואזדא ר' מאיר לטעמי' דס"ל לר' מאיר טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ויליף מדברי ר"ח סגה"כ דשורפין תרומה טהורה בשעה ששית דאסורה מדרבנן עם תרומה טמאה בפסח ע"ש דהא לא דמי דהבשר שנטמא במשקין אף למ"ד טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן מ"מ הבשר פסול מה"ת כמ"ש האהעו"ז מקרא דהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אבל תרומה טהורה בשעה ששית היא מותרת לאכול מן התורה ואיך נטמאנה לשרוף אותה עם הטמאה וצ"ע לר"ע:

ד מה שכתבתי לעיל אות ב' ליישב קושית מהרש"א ע"פ סברת האהעו"ז שבתי וראיתי דסברת האהעו"ז לא שייך אלא בקדשים דהא הביא ראיה מקרא דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והאי קרא בבשר קדש אבל לתרומה ליכא קרא וא"כ קושית א"ז מהרש"א נצבה כמו נד דמה כל הרעש הזה לשרוף תרומה טהורה עם הטמאה כיון דאין אוכל מטמא אוכל ודו"ק:

אך לפמ"ש האהעו"ז דמלשון אין עושה כיוצא בו טמא משמע דממעט רק לעשות טמא כיוצא בו אבל פוסל אפילו תרומה ע"ש באהעו"ז וא"כ קושית מהרש"א שקטה וצ"ע:

ה והנה התוס' הקשו על רש"י דפירוש שהבשר נטמא בכלי שנטמא במשקין והקשה הר"י מאורלייניש א"כ היכי יליף ר' מאיר מדברי ר"ח סגנה"ב הא בשר קדש שנטמא בכלי שנטמא במשקין טעון עיבור צורה כדמוכח בחגיגה דף כ"ב כו' ומאחר שנעשה נותר אפילו היה טהור לגמרי מותר לשרפו עם הטמא כדמוכח לקמן כו' ע"ש בתוס' דף

ט"ו ע"א ד"ה ולד ואמנם בירושלמי איתא דמתניתין לבית שמאי אצטריך דס"ל הפגול והנותר והטמא אין שורפין זה עם זה ע"ש וא"כ א"ש פירש"י דאליבא דבית שמאי אתי שפיר ולפ"ז י"ל דר' יוסי דאמר אינה היא המדה לטעמי' דר' יוסי תני לקמן בברייתא דב"ה אומרין נשרפין כאחת משום דאיסור דאורייתא הוא וא"כ אין ראיה מר"ח סגה"כ דשם טעון עיבור צורה ונעשה נותר ושפיר שורפין דאיסורא דאורייתא היא וגם איכא טומאה דרבנן אבל איך נשרוף תרומה טהורה עם הטמאה בפסח ובזה א"ש דהביא ר' יוסי לקמן בברייתא דף ט"ו ע"א הסיום דהפיגול והנותר והטמא ב"ש אומרים אין נשרפין כאחת וב"ה אומרים נשרפין כאחת ופירש"י לא צריך הכא אלא מסיים הברייתא ולפמ"ש א"ש דזה טעם דר' יוסי דאמר אין הנידון דומה לראיה ודו"ק היטב:

[1] והנה כבר הבאתי דברי התוס' זבחים דף ג' ד"ה הכותב דנבוכו המפרשים בדבריהם ע"ש והצאן קדשים פירש דברי התוס' דהכי קאמרו התוס' דאי לא הוי תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דס"ל לר"ע טומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא ובאמת לא אהני לי' האי נר להאי שמן דאי לאפסולי גופי' הא פסול וקאי כדפריך ובאמת לא קמ"ל ר"ע מידי בעדותו לכך תני הוסיף משמע שהוסיף טומאה לטמא אחרים וכשמע מזה דט"מ לטמא אחרים דאורייתא עכ"ל הצ"ק והגאון צל"ח תמה עליו דהא בהדיא אמר ר' עקיבא אעפ"י שמוסיפין טומאה על טומאתו ע"ש ולמען ליישב דברי הצאן קדשים שלא יהיו תמוהין כל כך אמרתי לבאר כוונתו דאי לא תני במתניתין הוסיף ר"ע הוי אמינא נהי דודאי עדות ר"ע נאמנה דמימיהן של כהנים לא נמנעו להדליק השמן שנפסל בט"י בנר כו' ור"ע עצמו שפיר קאמר אע"פ שמוסיפין טומאה על טומאתו דלפי שיטתו היה הוספה גמורה דס"ל ט"מ לטמא אחרים דאורייתא ושפיר מוכח מזה דשלישי דאורייתא מותר לעשותו ראשון דאורייתא ואמנם זהו לפי שיטת ר"ע אבל אנו לא קיי"ל כר"ע בזה דסבירא לי' טומאת משקין לטמא אחרים אלא אכן ס"ל ט"מ לטמא אחרים דרבנן וא"כ לדידן אין זה הוספה כלל דמאי אהני לי' האי כר להאי שמן ואין חידוש כלל לדידן בהאי עדות דר"ע ואין להוליד מעדות דר"ע דשלישי מותר לעשותו ראשון אבל מדתני התנא דמתניתין הוסיף ר' עקיבא מוכח דגם לדידן הוי הוספה דתנא דידן בהא כר"ע ס"ל דט"מ לטמא אחרים דאורייתא ונמצא דכשמע מעדותו של ר' עקיבא שפיר דמותר לעשות משלישי דאורייתא ראשון דאורייתא והלכתא רבתי לדינא וז"ב ודו"ק: ובאמת דהרמב"ם פסק דמשקה אין מטמא אחרים מן התורה בפ"ז מ"ה שאה"ט ע"ש אבל התוס' דזבחים י"ל דפסקו כר"ע וכר' שמעון דטמא לטמא אחרים דאורייתא וא"ש דברי הצאן קדשים ז"ל:

ז ובאמת י"ל לדידן דקיי"ל ט"מ לטמא אחרים דרבנן א"כ לא כשמע מעדותו של ר"ע כלום דמאי אהני לי' האי נר להאי שמן ואמנם אהני לי' עכ"פ לטמא אחרים מדרבנן ומוכח מזה דשלישי דאורייתא מותר לעשותו ראשון דרבנן מה דלא נשמע מדברי ר"ח סגה"כ דמדברי ר"ח סגה"כ לא נשמע אלא דשלישי דאורייתא מותר לעשותו שני דאורייתא או שני דרבנן למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אבל מר"ע נשמע דשלישי מותר לעשותו ראשון דרבנן ואף דר"ע עצמו לא כוון לזה דהא ס"ל דט"מ לטמא אחרים היא דאורייתא כדמוכיח רבא דאל"כ מאי איריא כו' ולדידי' יש בעדותו חידוש יותר דשלישי דאורייתא מותר לעשותו ראשון דאורייתא ולדידן לא מוכח זה מעדותו ומכ"ש למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא מ"מ גם לדידן יש חידוש בעדותו דשלישי מותר לעשותו ראשון דרבנן וזה מדרגה יותר גדולה משלישי דמותר לעשותו שני ולכך תני התנא הוסיף ר"ע להורות דאף לדידן יש הוספה בעדותו ודבר חידוש וזה י"ל לכוון בדברי התוס' דזבחים ובדברי הצאן קדשים ואפסה התמיה שתמה עליו הצל"ח ונצדק קדש:

ח והנה לעיל בפרק א' אות ד' כתבתי דמדברי רש"י בדף ט"ו ע"א בד"ה מדברי ר' חנינא מוכח דסבר רש"י ז"ל דלא מסתבר כלל דיטמאו טומאה דרבנן דהוא טהור מן התורה בטומאה דאורייתא לטמאו מדאורייתא לכך פירש"י דגם עכשיו הוא רק נטמא מדרבנן דאוכל אין מטמא אוכל ע"ש שהארכתי בזה ובזה יש ליישב מה שהרעיש הפני יהושע על התוס' ד"ה התם פסול וטמא שהקשו בשלמא למ"ד אוכל מטמא אוכל א"ש דלא יליף איסורא דרבנן בשעה ששית כו' אבל למ"ד אוכל אין מטמא אוכל מה"ת אמאי לא יליף שפיר כו' ע"ש וכתב הפני יהושע גברא חזינא ותיובתא לא חזינא דהא התוס' עצמם כתבו בד"ה מאי קמ"ל דכולי שקלא וטריא דסוגיין אזלא למ"ד אוכל מטמא אוכל וא"כ שפיר מקשה הש"ס להאי מ"ד גופי' איך יפרש המשנה אליבא דר' מאיר ע"ש שהאריך ליישב ולפמ"ש יש ליישב ברווחא דהתוס' הקשו שפיר לפירש"י דע"כ אזיל הש"ס השתא אליבא דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא יצדק שינויא דש"ס נימא דקסבר ר' מאיר מתניתין באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן ומאי מדבריהם מדברי ר"ח סגן הכהנים הא אם אוכל מטמא אוכל אין סברא דיטמאו טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא לטמאו מדאורייתא דהא מדאורייתא טהור גמור הוא ואיך נטמאהו וכיון דע"כ אזיל הש"ס למ"ד אין אוכל מטמא אוכל ושפיר הקשו התוס' וזה ברור בס"ד:

ט ואמנם מהירושלמי דכתבו התם בד"ה התם פסול וטמא דהקשה הא ר"ח סגה"כ ג"כ מוסיף לפי שינויא דהכא באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן דמדריע דהעיד

דפסול דאורייתא מותר לעשותו ראשון עדיין לא שמעינין דשלישי דרבנן מותר לעשותו שני ומשני דר"ע בטבול יום דבית הפרס דרבנן מירי ע"ש וא"כ מוכח דטומאה דרבנן מותר לעשותו ראשון דאורייתא ולא כדהוכחתי מדברי רש"י ז"ל וא"כ שפיר י"ל דהש"ס משני לע"ד אוכל מטמא אוכל ולפ"ז קושית הפ"י שהסתער על דברי התוס' חזרה וניערה ולא צריך לסברת ר"י שכתבו דמקלקול דאורייתא דיכול לקלקלו עוד יותר אין ללמוד שיוכל לקלקל קילקול דרבנן יותר אפילו בקילקול דרבנן כו' ע"ש דאין הכרח לזה כפי מה שכתבתי מהירושלמי אלא דר"י בתוס' לא ס"ל כהירושלמי בזה ולשיטתי' אזיל דבזבחים דף ג' ד"ה הכותב תירץ ר"י קושית הירושלמי באופן אחר ע"ש ואפשר דלכך הביאו תוס' הירושלמי וכונתם דלפי הירושלמי לא קשה קושית התוס' וא"צ לתירוץ ר"י דהש"ס שפיר מקשה למ"ד אוכל מטמא אוכל דכולי שקלא וטריא אליבי' אזיל כמ"ש הפ"י ודו"ק:

י ועפ"ז א"ש דהירושלמי מהפך דברי ר' יוחנן לבר קפרא דהא לפי הירושלמי לא קשה קושית הש"ס רק אי אוכל מטמא אוכל כמו שכתבו התוס' בקושיתם דהא השקלא וטריא אזלי גם אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל דמהירושלמי מוכח דלא כמו שהוכחתי ודברי רש"י ז"ל וא"כ רשב"ל בשם בר קפרא דהוכיחו התוס' בדף י"ט דס"ל אוכל מטמא אוכל וקשה לפ"ז קושית הש"ס התם פסול וטמא וצריך לתרץ הכא באה"ט דאורייתא ולד הטומאה דרבנן אבל ר' יוחנן דס"ל אין אוכל מטמא אוכל מה"ת לדידי' לא קשה קושית הש"ס כמו שהקשה ר"י מוקי שפיר מתניתין באה"ט דאורייתא וולד הטומאה דאוריית' ול"צ לדחוקי דמירי באה"ט דאורייתא וולד הטומאה דרבנן כפירש"י בד"ה אמר רשב"ל לא תדחק לאוקמי הכי ודו"ק:

יא והנה י"ל דזה תליא אי ר' יהושע ס"ל דתרומה תלויה ג"כ אסור לטמאה בידים רק גרמא בעלמא מותר כדמשני בש"ס א"כ מכ"ש דתרומה טמאה מדרבנן דמדאוריית' טהורה לגמרי ודאי אסור לטמאה בידים דהיינו לשרפה עם תרומה טמאה דאורייתא ותטמא מדאורייתא אי אוכל מטמא אוכל מדאורייתא ולכך פירש"י בד"ה מדברי ר"ח סגה"כ מטמינן נמי טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא לה אלא מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל כו' והיינו דהא בהאי לישנא דמדבריהם היינו מדברי ר"ח סגה"כ ולא מדברי ר' יהושע כדאמר רשב"ל משום בר קפרא והיינו דמדר' יהושע לא מצי למילף דהתם גרמא בעלמא הוא אבל בידים אסור ושפיר פירש"י דרק למ"ד אין אוכל מטמ' אוכל אזלא השקלא וטריא דהש"ס אבל אם תרומה תלויה לר' יהושע מותר לטמאה בידים משום דבלא"ה לאיבוד אזלא אם כן הוא הדין תרומה טמאה מדרבנן מותר לטמאה

בידים דסוף סוף לאיבור אזלא ומה לי אם הולכת לאיבוד מחמת ספק תורה או מחמת טומאה ודאי דרבנן דכיון דאינה ראויה אלא להדלקה יכול לשרפה עם טמאה וז"ב ולכך ר' יוסי דאמר לקמן דף כ' ע"ב דגם תלויה עם ומאה אסור לשרוף לא מצי לאוקמי מתניתין בולד הטומאה דרבנן דלדידי' כ"ע מודי דאסור לשרפה עם הטמאה ולכך מוקי לה בולד הטומאה דאורייתא ושפיר קאמר אינה היא המדה ודו"ק היטב:

יב ולפ"ז אין צריך לומר כמ"ש התוס' ד"ה ולד הטומאה דרבנן דלפירש"י אינה היא המידה דרבי יוסי דלא מדמינין איסור דרבנן לטומאה דרבנן ע"ש אלא היינו טעמא דר' יוסי דא"א לאוקמי מתניתין בולד הטומאה דרבנן דבהא כ"ע מודי דאסור לטמאה מדאורייתא אלא ע"כ מיירי בולד הטומאה דאורייתא וא"כ אין ללמוד מזה דשורפין תרומה טהורה בשעה ששית דמדאורייתא מותרת עם תרומה טומאה מדאורייתא וזה ברור לעיל ולפ"ז י"ל דרש"י ז"ל אזיל לפי הס"ד דמדר' יהושע לא ילפינן דרק גרמא בעלמא מתיר ר' יהושע בתלויה ולא בידים וה"ה לתרומה טומאה מדרבנן ולכך פירש דרק אי אין אוכל מטמא אוכל אבל הירושלמי אזיל אליבא דמסקנא דגם בידים מתיר ר' יהושע לטמא בתלויה וטמאה כמ"ש רש"י דף ט"ו ע"ב ד"ה הכי קאמר ושפיר פירש דברי ר' עקיבא בטבול יום דבית הפרס דרבנן ודו"ק היטב:

יג והנה בירושלמי כמי איתא מחלוקת בשש אבל בט"ז ד"ה שורפין והמפרשים עמדו בזה למה נקט בט"ז דבט"ז לא מצי למימר דביו"ט אין שורפין אבל הוי מצי למימר בשעה שביעית כמו בש"ס לדידן ע"ש ולכאורה למ"ש מהר"ל בן חביב דבע"פ מותר מדאורייתא חצי שיעור עד הלילה רק מדרבנן אסור דמחלב לא ילפינן דשאני קלב דלא היה לו שעת הכושר (וע' פמ"ג דהיינו לאחר פסח יהי' מותר ואם יטמאנה יאסר ח"ש מה"ת) ורק בפסח אסור ח"ש מדאורייתא מקרא דלא יאכל כמ"ש הרמב"ם ע"ש ברמב"ם ובכ"מ וא"כ י"ל דאף בשעה ז' עדיין מותר מדאורייתא לאכילה פחות פחות מכשיעור ורק מדרבנן אסור ולכך אין שורפין אותה עם הטמאה אבל בט"ז דאז אסור לאכול פחות מכשיעור מן התורה שפיר שורפין ואמנם זה לר"ש אבל לר' יהודא דאחר הפסח אסור מה"ת ל"ש זה וי"ל דהירושלמי ס"ל כר"ש ואין להאריך:

נשלם בעזרת ה' חלק ראשון:

כבר כתבתי בפ"א אות י' ליישב קושית התוס' דלוקמי ב"ד דאסור מה"ת ע"ש דב"ז עומד לשרוף וכשרוף דמי ואין מקבל טומאה כלל ואמנם לפמ"ש דב"ז עדיין מותר לאכלו פחות מכשיעור מה"ת א"כ אינו עומד לישרף מה"ת ומקבל טומאה ולכך י"ל דהירושלמי נקט אבל בט"ז דאז אסור ח"ש ועומד לישרף ואינו מקבל טומאה ולכך שורפין ודו"ק:

חדר ראשון חלק שני פרק א

א בש"ס דף כי א' והבשר טמא האי בשר דאתכשר במאי כו' ואלא דאתכשר בחיבת הקדש אימר דמהני לי' כו' תיפשוט דבעי ר"ל צריד של מנחות מונין בו ראשון ושני או לא כו' ע"ש והנה שם במנחות דף ק"כ אמרינן דמדאורייתא בעי ריש לקיש אבל מדרבנן פשיטא לי' דמונין ולפ"ז קשה מאי פריך דלמא הבשר טמא מדרבנן ומטמא אחרים מדרבנן ואמנם ניחא די"ל לר' יוסי בר אבין פריך דמשני כגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלם ופירש"י דה"ל ספק כלים של מקומות אחרים ע"ש והשתא פריך שפיר דאי מדרבנן מונין בו ראשון ושני ומדאורייתא אין מונין ה"ל ספקא דרבנן ואמאי הבשר טמא ומטמא וז"ב ושבתי וראיתי בתוס' חולין דף ל"ז דהקשו קושיא זו ותירצו דאליבא דרב יוסף פריך דס"ל דגם מדרבנן בעי ע"ש וע' ברמב"ם פרק יו"ד מה' טומאת אוכלין הלכה י"ז דכתב הכסף משנה דרב יוסף ס"ל דחיבת הקדש מדרבנן הוא ופסק הרמב"ם כוותי' דבתראה הוא ע"ש ולפמ"ש יש לומר דלכך פסק הרמב"ם כרב יוסף משום דסוגיא דשמעתא אזלא אליבי' דהא הש"ס פריך אליבא דרב יוסף וז"ב והנה הראב"ד השיג שם מש"ס דחולין דפריך אקרא דוהבשר אשר יגע ע"ש וכתב הכ"מ שפיר דהש"ס פריך אליבא דר"ל אבל לרב יוסף א"ש וסוגיא דשמעתין מסייע לי' ודו"ק וע' ברמב"ם פ"ח מה' איסורי מזבח ובמל"מ שם: (ב) והנה התוס' ד"ה התם פסול וטמא בתר דתירצו דלא דמי דמקלקול דאורייתא דיכול לקלקלו יותר אין ללמוד קלקול דרבנן כו' כתבו תדע דהא ר' יוסי דס"ל לקמן טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וה"ל ולד הטומאה דרבי חנינא דאורייתא לא יליף מיני' איסורא דרבנן שיהא מותר לעשותו שני דרבנן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל לא הוי אלא שני דרבנן כששרפו עם טמאה ע"ש ותמה אא"ז מהרש"א דהא מר"ח סגה"כ ליכא למילף מידי דאימא שלישי דאורייתא יכול לעשותו שני דרבנן כו' ותירץ דכוונתם דה"ל לר' יוסי למילף מדר' עקיבא דמתיר לעשות מפסול דאורייתא ראשון דאורייתא הכי נמי מותר לעשות מאיסורא דרבנן שני דרבנן ע"ש ואמנם לקמן דף י"א ע"ב פירש"י דר' יוסי דס"ל ט"מ לטמא אחרים דרבנן ע"כ סבירא לי' דאוכל מטמא אוכל מדאורייתא ע"ש וא"כ איך ילמוד ר' יוסי מר"ע דשורפין תרומה טהורה האסורה מדרבנן בשעה ששית עם טמאה דהא לדידי' אוכל מטמא אוכל מה"ת ואיך יעשה מאיסור דרבנן טמא דאורייתא ואף דרש"י כתב שם דרק בקדשים ס"ל לר' יוסי כן ולא בתרומה מ"מ אינו מוכרח כמ"ש התוס' לעיל דף י"ד ע"א ד"ה אבל דאוקמינין קרא בדדמי טפי היינו בחולין וא"כ אין ראית התוס' מוכרחת לפי פירוש א"ז מהרש"א ז"ל והנה המהרש"א הקשה דלפ"ז ה"ל לאוקמי פלוגתא דר"מ ור' יוסי דמיירי שנטמא באוכל

ור"מ לטעמיה אין טומאה עושה כיוצא בו וה"ל ולד הטומאה דרבנן ויליף מיני' לתרומה טהורה בשעה ששית דרבנן ור' יוסי לטעמי' דס"ל אוכל מטמא אוכל וה"ל ולד טומאה דאורייתא ולא ילפינן מיני' לדרבנן ותירץ דניחא לומר דר' יוסי בשיטת ר"ע אמרה כיון דר"ע איירי בה אף דר' יוסי לא ס"ל כן ע"ש ולפ"ז גם בזה דר' יוסי בשיטת ר"ע אמרה דס"ל אין אוכל מטמא אוכל וז"ב ואמנם בתירוץ מהרש"א צריך לומר דר' יוסי דאמר אינה היא המדה היינו דר"ע לא ס"ל כן דשורפין תרומה טהורה בשעה ששית אבל באמת ר' יוסי לדינא מודה דמעדותו של ר"ע נשמע דשורפין טהורה עם טמאה בששית דודאי ר"ע העיד עדות נאמנה וכן מיושב בזה מה שהקשיתי דכונת התוס' דה"ל לר' יוסי לומר דלר"ע שורפין טהורה עם טמאה ודו"ק ובזה א"ש מה שהקשה הפני יהושע דמאי אולמי' האי דר' יוסי לקמן דאיירי בטומאת משקין מברייתא דמיירי הש"ס בסמוך דאמר אין הנידון דומה לראיה כו' זה פסול וזה טמא כו' ולפמ"ש א"ש דעל הברייתא י"ל דר' יוסי לא מצי למילף מר"ע דהא ר' יוסי ס"ל אוכל מטמא אוכל וכמ"ש אבל מהא דר' ירמיה הוכיחו התוס' שפיר סברתם דא"א לומר דר' יוסי לטעמיה דס"ל אוכל מטמא אוכל דא"כ קשה קושית מהרש"א דה"ל לר' ירמיה לאוקמי מחלוקת ר"מ ור' יוסי שנגע הבשר באוכל ואזלו לטעמיהו כו' אלא ע"כ דר' יוסי בשיטת ר"ע רבי' אמרה ושפיר הקשו וז"ב וא"ש מוי מה שפירש"י בד"ה מדבריהם מדברי ר"ח סגה"כ דמטמא לי' מדרבנן אוכל את אוכל ולעיל כתבתי בזה ולפמ"ש מהרש"א א"ש דע"כ ר' יוסי בשיטת ר"ע אמרה דס"ל אין אוכל מטמא אוכל ודו"ק ואמנם באמת הסוגיא קשה להבין דאיך שייך ר' יוסי בשיטת ר"ע אמרה דא"כ לר' יוסי שפיר יש ללמוד מעדותו של ר"ח סגה"כ דודאי עדותו נאמנה וצ"ע ואולי אייה אדבר בזה: מה שכתבתי בדברי הרמב"ם פ"י מה' טמ"א דפסק כרב יוסף דסוגיא דידן כוותי' אזלי ע' בשו"ת כב"י ביו"ד:

ג והנה יש להסתפק לר' יוסי לפי דפסק הרמב"ם כוותי' דבשעה ששית דאסור מדרבנן אין שורפין טהורה עם טמאה מה דין תרומה בזה"ז דרבנן אי נימא דבזה אף לר' יוסי מותר לשרפה עם טמאה בשעה ששית אף דמן התורה עדיין מותרת ואין עליה איסור כלל מ"מ הא מן התורה אינה תרומה כלל אלא חולין גמורים ומדוע יאסר לטמא אותה דהא אינו מוזהר עליה ואף דמדרבנן היא תרומה מ"מ הא מדרבנן היא אסורה משום חמץ וצ"ע. ועפ"ז היה אפשר לפרש פלוגתא דר"מ ור' יוסי במתניתין דאזיל לטעמיהו דר"מ לטעמי' דס"ל תרומה בזה"ז דרבנן ולכן שרי לשרפה עם הטמאה בשעה ששית ממ"נ אי אזלת בתר דאורייתא הא מדאורייתא אינה תרומה כלל ואינו מוזהר עליה לשמרה ואי אזלת בתר דרבנן הא בלא"ה אסורה ולשריפה קיימא ור' יוסי לטעמי' דס"ל ביבמות

בפרק הערל דתרומה בזה"ז דאורייתא ומוזהר עליה מן התורה לשמרה בטהרה ואף דמדרבנן לשריפה קאי מ"מ כיון דמדאורייתא מותרת אסור לשרפה ולטמאה ומתניתין בזה"ז מיירי דהא ר' מאיר ור' יוסי תרוייהו בתר החורבן היו ותרויהו ס"ל דמדמינין איסור לפסול ולפ"ז היה אפשר לפרש הא דאמר ר' יוחנן מחלוקת בשש אבל בשבע ד"ה שורפין דאז היא אסורה מן התורה שרי לטמאה דאיסור דאורייתא הוי כמו פסול דאורייתא ותלמד מר' עקיבא דשרי להדליק שמן תרומה דנפסל בטבול יום מדאורייתא בכר טמא מת ואמנם הש"ס נדה בפרק יוצא דופן מספקא לי' אי סבר ר' יוסי תרומה בזמן הזה דאורייתא או לא לכן לא פירשו בש"ס פלוגתא דר"מ ור"י במתניתין כן אבל לפי הש"ס דיבמות דפשיטא לי' דר' יוסי סבר תרומה בזה"ז דאורייתא שפיר יש לפרש כן משנתנו ולא נצטרך לומר דר' יוסי בשיטת ר"ע רבי' אמרה ולי' לא ס"ל ובזה יש ליישב הא דפסק הרע"ב כר' יוסי והקשו דלפי אוקמתא דש"ס הוי לי' לפסוק כר' מאיר דהא קיי"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן ולפמ"ש י"ל דס"ל כר' יוסי דתרומה בזה"ז דאורייתא ומוקי לה לפלוגתא דר"ע ור' יוסי בתרומה בזה"ז כמו שכתבתי ואף דהרע"ב העתיק האוקמתא דהש"ס מ"מ פסקו מכוון והלכתא כותי' ולא מטעמיה ודו"ק ובזה א"ש הא דפסק הרמב"ם דערב פסח שחל בשבת שורפין כל אחת בפ"ע משמע דאם חל בחול שורפין אותן ביחד והכ"מ עמד בזה וא"ש דלטעמי' אזיל דפסק בה' תרומות דתרומה בזה"ז דרבנן וצ"ע:

ד והנה השעה"מ הקשה אהא דאמר ר' שמעון לקמן דף כ' ע"ב לא נחלקו ר"א ור"י על הטהורה ועל הטמאה דאין שורפין כו' ואמאי הא ר"ש ס"ל כל העומד לישרף כשרוף ועפרא בעלמא הוא ולא מיטמא ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא תרומה בזה"ז דרבנן א"כ מה"ת אינו עומד לישרף ושפיר מיטמא אך לפ"ז קשה על ר' יוסי אליבא דר' יהושע למה אין שורפין תלויה עם הטמאה הא ר' יוסי ס"ל תרומה בזה"ז דאורייתא ואפשר דר' יוסי אליבא דר' יהושע אמר דמיקל בתלויה משום דס"ל תרומה בזה"ז דרבנן ואין ספר שעה"מ בידי ולפ"ז י"ל דר"ח סגה"כ בקדשים מיירי ולא שייך כשרוף דעי דחיבת הקדש משוי לי' אוכלא כדאמרי' במנחות דף ק"ב ור"ע הוסיף דאף בתרומה דל"ש חיבת הקדש:

ה בש"ס דף ט"ו ע"ב לימא מסייע לי' הפיגול והנותר והטמא כו' לכאורה לפי הס"ד דהאי ברייתא מסייע לר' יוחנן דבשבע מודה ר' יוסי וכפירש"י יש לומר דלעולם מתניתין בולד הטומאה דאורייתא ור' מאיר מדר' יהושע יליף והא דכתבו התוס' דאי מדברי ר' יהושע קאמר מנא לי' דבשבע מודה ר' יוסי כיון דס"ל דשאני התם משום הפסד חולין כו' י"ל דר' יוחנן מהאי ברייתא יליף דר' יוסי קאמר לי' כפירש"י וא"כ הוי סיוע מצד

אבל ג"כ תיובתא מצד לר' זירא ורב אסי דאמרו דר' יוחנן מוקי למתניתין בולד הטומאה דרבנן דטפי ניחא למימר דר' יוחנן מפרש למתניתין בולד דאורייתא כפשטא דלישנא וכדפירש"י בדבור המתחיל רשב"ל לעיל ע"א לא תדחק לאוקמי הכי ובפרט דר' יוחנן ס"ל כן בירושלמי ואמנם כיון דמייתא הס"ס הך איתמר נמי הוי הך ברייתא סיוע גמורה ודו"ק:

ו והנה התוס' ד"ה התם פסול וטמא הביא הירושלמי שהקשה למ"ד דמתניתין בולד הטומאה דרבנן ר' חנינא סגה"כ נמי מוסיף אדר' עקיבא דמדר' עקיבא דאמר דפסול דאורייתא מותר לעשותו ראשון לא שמעינן שיהא שלישי דרבנן מותר לעשותו שני ומשני דריע אייריי בטבול יום דבית הפרס ע"ש והתוס' הקשו שם אפילו למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא אלא מדרבנן והיינו לפי סברתם שהכריחו לעיל דמקילקול דאורייתא דיכול לקלקלו יותר אין ללמוד דקילקול דרבנן יכול לקלקלו יותר אפילו בקילקול דרבנן ע"ש ולעיל כתבתי ליישב קושיתם גם הפני יהושע תמה על קושיתם וכתב גברא קא חזינא ותיובתא לא חזינא ע"ש וא"כ אין סברתם מוכרחת ואמנם בירושלמי הקשה רק למ"ד אוכל מטמא אוכל דבזה ודאי ר"ח סגה"כ מוסיף דמר"ח סגה"כ שמעינן דולד טומאה דרבנן שרי לעשותו שני דאורייתא וזה לא שמעינן מדר"ע דבדר"ע הוי פסול דאורייתא ע"ש אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל אין ר"ח מוסיף על ר"ע ע"ש היטב ואמנם לפמ"ש רש"י לקמן דף י"ח ע"א דלמ"ד טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן ע"כ דס"ל אוכל מטמא אוכל דאל"כ רביעי בקדש היכא משכחת לה ע"ש שפיר הקשה הירושלמי לר' יוחנן דמוקי לקמן מתני' בולד הטומאה דרבנן והיינו ע"כ דהבשר נטמא במשקין דר"מ לטעמי' דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן כמ"ש תוס' ד"ה ולד דהקשו על פירש"י ע"ש וע"כ דס"ל אוכל מטמא אוכל מה"ת וא"כ ר"ח סגה"כ מוסיף על ר"ע ובאמת התוס' לקמן דף י"ט כתבו דשפיר משכחת לה ע"י עצים ולבונה ואין צ"ל דס"ל אוכל מטמא אוכל א"כ לא קשה קושית הירושלמי וי"ל שפיר דאזלא למ"ד אין אוכל מטמא אוכל ובזה הי' א"ש פירש"י בד"ה מדברי ר"ח סגה"כ שכתב דמטמא לי' מדרבנן אוכל את אוכל אלא דרש"י ז"ל מדויל ידי' משתלם ואמנם יש ליישב למעיין היטב דשם בדף י"ט כתב רש"י ליישב אליבא דר"ל דמבעיא ליה ודו"ק.

ח בש"ס דף ט"ז ע"ב אמר לי' ר' זירא הנח לדם התמצית דאפילו בחולין אינו מכשיר ופירש"י לפי שאינו קרוי דם והקרו' דם קרוי משקה כו' ומכשיר כדכתיב וכל משקה וגו' ואוקימנא אהכשר ע"ש והנה זה לרב דס"ל דכן ממש ואוקים לקרא דוכל משקה אהכשר אבל לשמואל דקיי"ל כותי' דהאי וכל משקה לטומאה אתי ולא להכשר אין

הוכחה דדם התמצית אינו מכשיר וע' רמב"ם פרק יו"ד מה' טומאת אוכלין דלא הביא כלל הא דדם התמצית אינו מכשיר ומצאתי בספר לב ארי' שעמד בזה ואמנם לפמ"ש אתי שפיר דסוגיא דידן קאי אליבא דרב דאליבי' שקל וטרי הש"ס אבל לדידן דקיי"ל כשמואל דטומאת עצמן יש להם מה"ת אין ראיה לזה ולכך השמיטו הרמב"ם ז"ל וצ"ע:

ח ועתוס' דף י"ד ע"א ד"ה דאיכא משקין דמכאן מדקדק ריב"א דמשקין מטמאין בפחות מרביעית כו' ולקמן דף י"ז נמי אמרו גבי מים אבל פחות מרביעית טמאין כו' ע"ש ואמנם רש"י פירש שם דלטמא אחרים בעי רביעית אבל לעצמן טמאים בכל שהוא כדתנן בפסחים כו' וא"כ אין ראיה דמשקין מטמאין אחרים בכל שהו עש"ה ונראה לפע"ד הטעם דאנן קיי"ל כר' מאיר דמשקין מקבלין טומאה מן התורה אבל לטמא אחרים מדרבנן כמ"ש הרמב"ם פי"ד מה' שאר אבות הטומאה וכיון דלא מטמאין אחרים אלא מדרבנן לא גזרו חז"ל אלא ברביעית אבל לקבל טומאה דזה מה"ת סגי בכל שהו וזה ברור והנה התוס' כתבו דהשתא לא אסיק אדעתא דאוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן מדצריך לאוקמי במשקין ומדרבנן ולא מוקי באוכל ומטמא אוכל מדרבנן ע"ש ובפני יהושע תמה דאיך ס"ד דש"ס דאוכל אין מטמאין אוכל אפילו מדרבנן וכמה משניות מורין דמטמא עכ"פ מדרבנן לכך פירש דבאמת ידע הש"ס דמדרבנן מטמא אלא דלא ניחא לש"ס בס"ד למימר דר"ח סגה"כ העיד על דרבנן ולכך ס"ד דר"ח סגה"כ על ענין דאורייתא העיד ולכך פריך והא אין אוכל מטמא אוכל אדאורייתא ע"ש שדחה תירוץ ר"ת בתוס' ולפ"ז כיון דס"ד דש"ס דר"ח סגה"כ מדאורייתא העיד א"כ כי משני דהוי משקה בהדי בשר דקא מטמא בשר מחמת משקין ודאי דהוי כמ"ד משקה מטמאין אחרים מדאורייתא וכיון דס"ד דמדאורייתא מטמאין שפיר לא בעי רביעית אבל למאי דקיי"ל דמטמאין מדרבנן שפיר בעי רביעית וז"ב ואין ראיה לרי"בא להלכה ודו"ק ובזה א"ש מה שהקשו תוס' ד"ה עם אמאי לא פריך א"ה אפילו בראשון ושני נמי ותירצו דלא נגזרה גזירה זו דכל הפוסל כו' אז מימיהם של כהנים וכבר הקשה מהרש"א ז"ל דהא גם ר"ע אמר מימיהם של כהנים ואפ"ה פריך אפילו בראשון ושני נמי גם הוכחת מרש"י ד"ה ור' יוסי לטעמיה דלא ס"ל זה דאל"כ מאי הקשה שם ע"ש ולפ"ז קושית התוס' במקומה ולפמ"ש י"ל דלענין זה דהמשקין יעשו תחלה דזה גזרה דרבנן לא גזרו בפחות מרביעית וכיון דהתם משקין דבהדי בשר אין בהם רביעית כמ"ש התוס' לא מצי לאקשויי א"ה אפילו בראשון נמי דאף דס"ד דש"ס דמשקין מטמאין אחרים מה"ת ואפילו פחות מרביעית כמ"ש מ"מ להיותך תחלה דזה רק גזרה דרבנן לא גזרו אלא ברביעית וכיון דסתם משקין דבהדי בשר הן פחות מרביעית לא מצי לאקשויי א"ה אפילו בראשון ושני נמי אבל לקמן גבי

שמן שנפסל בט"י דמסתמא דהוי רביעית פריך שפיר מאי אריא כו' וכן לקמן דף ט"ו ע"ב בשינויא דרב ירמיה דמיירי בבשר שנטמא במשקין ואזדא ר"מ לטעמי' כו' דודאי מיירי ברביעית דאל"כ כיון דר"מ ס"ל ט"מ לטמא אחרים דרבנן א"כ בא נטמא כלל ולמה שורפין אותו עם הנטמא באב הטומאה וע"כ דהיה במשקין רביעית שפיר קשה קושית רש"י מאי אהני לי' האי בשר הא המשקין תחלה הוי ונעשה שני גם בטרם ששרפוהו עם הבשר ודו"ק כי נכון הוא בס"ד ליישב שיטת רש"י ז"ל:

ט והנה בתוס' ד"ה ואילו הכא פסול כתבו אע"ג דשלישי של תרומה מטמא הקדש כמו שלישי של קדש דתנן במסכת טהרות כו' ע"ש והנה בחולין דף פ"ז ע"א ד"ה מגע טבול יום דהקשו ג"כ קושיא זו תירצו דהתם מדאורייתא מגע ט"י לא פסיל אוכלי קדש רק מדרבנן ע"ש ולפ"ז אם ר"ח סגה"כ מיירי בולד הטומאה דרבנן כדמוקי לה ר' ירמיה לקמן א"כ לא הוסיף ר' עקיבא על ר"ח דהא גם ר"ח מיירי בשלישי דרבנן והוא פוסל אוכלי קדש מדרבנן אבל מדאורייתא טהור ואדרבה ר"ח סגה"כ מוסיף אדר"ע כדפריך בירושלמי ומשני תיפתר בט"י דרבנן אבל עכ"פ אינו מוסיף על ר"ח סגה"כ ומאי פריך מאי דוחקי' דרב יהודא הא ע"כ צריך לאוקמי בנר של מתכת דאי בנר של חרס והוי שני א"כ היינו הך דר"ח סגה"כ דבשניהם שלישי דרבנן נעשה שני ואמנם נראה דהא דכתבו התוס' בחולין דמגע ט"י פוסל קדש מדרבנן היינו מגע ט"י דאורייתא אבל מגע ט"י דבית הפרס אינו פוסל אפילו מדרבנן אוכלי קדש דהוי גזרה לגזרה וא"כ פריך הש"ס ומאי דוחקי' דרב יהודא כו' דממ"נ אי מיירי ר"ח בולד הטומאה דאורייתא א"כ שפיר הוסיף ר"ע על ר"ח דהא האי שלישי דר"ח פוסל קדש מדאורייתא ור"ע הוסיף דאפילו מגע ט"י דמה"ת טהור מלטמא ואפ"ה שרי לעשותו שני ואי מיירי ר"ח בולד הטומאה דרבנן הוסיף ר"ע דאילו שלישי דר"ח עכ"פ פוסל קדש מדרבנן ומגע טבול יום דבית הפרס דר"ע אף מדרבנן אינו פוסל וא"כ מה דוחקי' דרב יהודא לאוקמי בנר של מתכת ודו"ק ואמנם מלשון התוס' דחולין משמע דאין חילוק בין מגע ט"י דאורייתא למגע ט"י דרבנן ואפילו מגע ט"י דרבנן פוסל אוכלי קדש מדרבנן ומ"מ א"ש דהא הש"ס אכתי לא אסיק אדעתי' דר"ח סגה"כ מיירי בולד הטומאה דרבנן עד בתר דפריך לקמן מדבריהם דמאן כו' ומשני נימא קסבר ר' מאיר מתני' באה"ט דאורייתא ולד הטומאה דרבנן כו' וכיון דס"ד דש"ס דר"ח סגה"כ מיירי באב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דאורייתא פריך שפיר ומאי דוחקי' דרב יהודא כו' ואילו התם טמא וטמא והכא פסול וטמא ואמנם למסקנא דמיירי ר"ח בולד דרבנן לא קשה כלל ומאי דוחקי' דרב יהודא ולא צריך לשינויא דרבא מתני' קשיתי' די"ל דלאו דיוקא הוא כלל כמ"ש מהרש"א ז"ל אלא רבי יהודא מגופא דמתניתין

דתני הוסיף ר' עקיבא הוכרח לפרש בנר של מתכת דאל"כ לא הוסיף ר' עקיבא כלל כמ"ש לעיל ודו"ק היטב:

י ובזה יאיר לנו נתיב בדברי התוס' זבחים דף ג' ע"א ד"ה הכותב שהבאתי לעיל דהשתוללו אבירי לב בדבריהם להבינם והגאון ברכת הזבח כתב לפרש דאי לא תני הוסיף ר' עקיב' הוי אמינא דמתני' בנר של חרס מיירי והרב צ"ק תמה דהא רבא דייק ממתניתין דבשל מתכת מיירי ועפמ"ש נכון דברי הבה"ז ואין להאריך:

יא והנה התוס' הקשו מיהו תימא דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מק"ו ממחוסר כפורים ונימא מה מחוסר כפורים שמותר בתרומה פוסל טבול יום דאסו' בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש ע"ש ואמנם זה לפי שיטתם כאן אבל לפי מה שכתבו בחולין א"ש דבאמת טבול יום עושה רביעי בקדש מדרבנן ומדאוריית' גם שלישי אינו עושה רביעי כמ"ש רש"י לקמן דף י"ט דהני מעלות דרבנן הן והאי ק"ו גופי' מדרבנן וע' מהרש"א ואף דלר"ע דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דאוריית' ולדידי' שפיר משכחת לה רביעי בקדש מדאוריית' שרץ כלי וכלי אוכל ואוכל משקה ומשקה אוכל וכאן אליבא דר"ע קיימינן מ"מ ר"ע בלא"ה לא ס"ל האי ק"ו דר' יוסי כדאמר רבא לקמן דף י"ט לא ר"ע סבר לה להא דר' יוסי רק דהתוס' לשיטתיהו דכתבו שם דמשכחת לה ע"י עצים ולבונה אבל לשיטת רש"י א"ש ואין להאריך:

יב והנה הש"ס משני דילמא לטמא אחרים מדרבנן ואמנם לפי דברי התוס' בחולין דמגע טבול יום ג"כ פוסל קדש מדרבנן ומה אהני לי' האי נר להשמן אלא דאהני לי' שיהיה השמן ראשון ויעשה סני ושלישי מדרבנן ומעיקרא היה רק פוסל אחרים ואמנם קשה מאי קאמר אי לאפסולי גופי' הא פסול וקאי דקשה לפי דמוקי לי' בירושלמי בטבול יום דבית הפרס דרבנן א"כ ממקרא הוי רק פסול דרבנן ועתה כשמדליקין אותו בנר טמא מת נעשה ראשון דאוריית' וחייבין מלקות על אכילתו וכי אין זה הוספה גדולה ומאי דיוקא הוא זה וצ"ל דהש"ס דידן לא ס"ל הא דירושלמי ויש להאריך בזה אלא עת לקצר ואי"ה יבואר עוד:

חדר ראשון חלק שני פרק ב

א והנה עפמ"ש בסמוך בפרק הקודם יש לפרש דברי התוס' בזבחים דף ג' ע"א ד"ה הכותב שהבאתי דאי לא הוי תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דבאמת ר"ע לפי שיטתו הוסיף על ר"ח סגה"כ דהא ר"ע לית לי' ק"ו דר' יוסי וא"כ לדידי' אין מגע טבול יום פוסל אוכלי קדש והוי השמן פסול ועתה כשמדליקין אותו בנר של מתכת שנטמא בטמא מת הוי

ראשון ומטמא אחרים ומוסיפין שפיר טומאה על טומאתו והוי חידוש יותר מר"ח סגה"כ דשם הוי הבשר מעיקרא שלישי ופוסל קדש ועתה היא שני והיינו טמא וטמא אבל בדר"ע הוי השמן רק פסול ועתה כשמדליקין אותו בנר כעשה ראשון והוי פסול וטמא וזה לר"ע אבל לדידן דאית לן ק"ו דר' יוסי והוי מגע טבול יום שלישי ופוסל קדש בק"ו מחוסר כיפורים כמ"ש התוס' וא"כ גם בדר"ע הוי טמא וטמא והיינו דר"ח סגה"כ ואף דעדותו של ר' עקיבא נאמנה מאוד דלא נמנעו הכהנים להדליק כו' מ"מ אין חידוש בזה לדידן כלל דכבר נשמע זאת מר"ח סגה"כ ולכך תנא תנא הוסיף ר"ע ללמדך דגם לדידן הוי חידוש דאף דסבירא לן ק"ו דר' יוסי מ"מ אין מגע טבול יום פוסל קדש והוי השמן רק פסול ואיכא שפיר חידש על הא דר"ח סגה"כ דהתם הוי טמא וטמא והכא פסול וטמא וזה שכתבו דאי לא תני הוסיף לא הוי קמ"ל ר"ע מידי וז"ב:

ב והנה בסוטה דף כ"ט אמר ר' יוחנן טעם בריבי איני יודע דפליג על ק"ו דר' יוסי ע"ש וא"כ לדידן מגע טבול יום אינו עושה רביעי וא"כ י"ל דלא קשה קושית הירושלמי דלא בא ר"ע אלא לפחות דנהו דר"ח סגה"כ מיירי בולד הטומאה דרבנן ור' עקיבא בשמן שנפסל בטבול יום דאורייתא והוי שלישי דאורייתא מ"מ האי שלישי דר"ח סגה"כ עביד רביעי עכ"פ מדרבנן והאי מגע ט"י דר"ע אף דהוא שלישי דאורייתא מ"מ לא עביד רביעי כלל לפי שיטת התוס' דהכא ושפיר הוי ר"ע מוסיף אדר"ח סגה"כ והתוס' לא כתבו דמקילקול דאורייתא שיכול לקלקלו יותר אין ללמוד דיכול לקלקל קילקול דרבנן עוד יותר היינו כשהן במדרגות שוות דהיינו שזה פסול וזה אסור אבל בזה דזה טמא ויכול לפסול אחר וזה אינו פוסל אחר כלל אף דזה דרבנן וזה דאורייתא מ"מ יש לכל אחד ריעותא שפיר נוכל ללמוד זה מזה ולכך שפיר מוקי לה ר' יוחנן לדר"ח סגה"כ בולד הטומאה דרבנן דלדידי' א"ש קושית הירושלמי דר"ע שפיר בא להוסיף בחד צד דהא דר"ח סגה"כ הוי טמא וטמא והך דריע הוי פסול וטמא ואזיל לשיטתו בסוטה כ"ט דפליג על ק"ו דר' יוסי אבל ריש לקיש משום בר קפרה י"ל דס"ל ק"ו דר' יוסי וא"כ לדידהו מגע טבול יום פוסל קדש מק"ו דמחוסר כפורים עכ"פ מדרבנן וקשה קושית הירושלמי למ"ד דבולד הטומאה ומיירי מתניתין ולכך מוקי לה בולד הטומאה דאורייתא ומאי מדבריהן מדברי ר"א ור' יהושע וא"ש פירש"י לא תדחק לאוקמי הכי וכבר הקשיתי מאי דוחק יש בזה אדרבא פשטא דמתניתין משמע דמדבריהן היינו מדברי ר"ח סגה"כ ור"ע הנזכרים במשנה זו ולא מדברי ר"א ור' יהושע שלא נזכרו דבריהן במשכתנו ולפמ"ש א"ש דהדוחק הוא דקשה קושית הירושלמי וצריך לדחוק דר"ע בט"י דבית הפרס דרבנן

וזה דוחק דסתמא קאמר ודו"ק ואמנם הירושלמי לשיטתו דמהפך ומחלף דברי ר' יוחנן מבר קפרה ושפיר מקשה קושיתו לר"ל משום בר קפרה ולהש"ס דידן א"ש ודו"ק היטב:

ג והנה התוס' דף י"ד ע"ב בד"ה אפילו כתבו מכאן משמע דשמן הוי משקה כו' והכא משמע לי' בלא נקרש ע"ש וע' בר"ש רפ"ג דטהרות דהוסיף בדברי ר"ת דהיינו שחזר ונימוח אבל בשעת קרישתו אינו לא אוכל ולא משקה ואינו מקבל טומאה כלל ע"ש וא"כ לא יצויר הכא בנקרש כלל דממ"נ בשעת קרישתו אינו מקבל טומאה כלל ואם קיבל טומאה תחלה בעודו לח ואח"כ נקרש הלא אז בשעה שקיבל טומאה נעשה תחלה ואח"כ כשנימוח נעשה שני ואין חילוק בין קיבל טומאה מאב הטומאה או מראשון ושני ושפיר הקשה הש"ס וע"כ דהתוס' לא ס"ל כמ"ש הר"ש בדברי ר"ת אלא דגם בשעת קרישתו הוי אוכל ומקבל טומאה ולכך הוצרכו לומר דמשמע לש"ס הכא דלא נקרש וזה ברור וע' ברמב"ם ריש פ"ז וריש פ"ט מה' טומאת אוכלין דפסק שם דשמן קרוש אינו לא אוכל ולא משקה והראב"ד השיב עליו ע"ש וע' בר"ש שם שפירש השמן תחלה לעולם שא"א לו להיות אלא או תחלה או טהור לגמרי ואינו כמו הרוטב והגריסין שנעשו שניים כשקרשו ע"ש ולפ"ז י"ל הא דאמר ריש שזורי היין ר"ל דוקא ביין הדין כן אבל השמן נעשה שני כשנקרש כמו הרוטב והגריסין ולפ"ז לפמ"ש התוס' דהלכה כר"ש שזורי שפיר הוצרכו לומר דלא משמע לי' לרבא הכא לפרש דמיירי בנקרש ובזה יש להשוות בין הנוסחאות דלדעת התוס' הלכה כר"ש שזורי והרמב"ם לא פסק כוותי' וי"ל דתלוי בשני הפירושים ואלו ואלו דברי אלקים חיים ובחידושי לרמב"ם הארכתי בזה וכאן קצרתי ודו"ק:

ד והנה לקמן אמר ר' ירמיה הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ ואזדא ר' מאיר לטעמי' דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן כו' ע"ש והקשיתי דהא ר"ע ודאי ס"ל ט"מ לטמא אחרים מדאורייתא כדהוכיח רבא לעיל וקשה קושית התוס' שם דיה ר' יוסי דהא ר' יוסי אליבא דר"ע אמר וכי אינו מודה ר' מאיר דריע סבר ט"מ לטמא אחרים מה"ת מהוכחת רבא לעיל דאל"כ מאי אהני לי' האי נר להאי שמן כו' ומצאתי בספר יד דוד שהקשה כן בשם ספר שופרא דיעקב ע"ש ולפמ"ש יש ליישב די"ל דר"ע ס"ל כר"ש שזורי דדוקא יין הוי תחלה לעולם דהיינו שא"א לו להיות אלא או תחלה או טהור לגמרי אבל שמן אם נקרש הוי שני וא"כ משכחת לה הכא בשמן שנקרש ואין הוכחה דר"ע ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים הוי דאורייתא וזה ברור והנה לעיל הקשיתי ומצאתי במהרש"א למאי דמוקי בירושלמי דר"ע בט"י דבית הפרס קאי קשה מאי הוכיח רבא דע"כ ר"ע ס"ל ט"מ לט"א ד"ת דאל"כ מה אהני לי' כו' אי לאפסולי גופי' הא פסול וקאי

דילמא אהני לי' דהוי פסול דאורייתא ולוקין על אכילתו ד"ת וכתבתי דהש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי בזה ואמנם י"ל דא"כ מאי איריא שנטמא בטמא מת אפילו בראשון ושני נמי דהא עושה להשמן טמא דאוריית' ויש לפלפל בזה ואכ"מ להאריך.

ה והנה רש"י בדף י"ט כתב דהא דשלישי עושה רביעי בקדש הוא מעלה דרבנן ותדע דהא תני לה בהדי מעלות דרבנן ע"ש ולפ"ז קשה מאי פריך הכא ומאי דוחקי' דרב יהודא כו' התם טמא וטמא הכא פסול וטמא ופירש"י טמא היה מתחלה לטמא אחרים דשלישי עושה רביעי בקדש ועכשיו כו' הא זה מדרבנן מעלה בעלמא ומדאוריית' אינו פוסל כלל ואי דמדרבנן הוא פוסל רביעי הא כבר כתבתי בשם התוס' דחולין דגם מגע טבול יום הוא פוסל אוכלי קדש מדרבנן ולפמ"ש לעיל א"ש ודו"ק ואמנם נראה דא"ש דהא ר' עקיבא דדריש יטמא ודאי ס"ל דרביעי בקדש דאוריית' כמ"ש תוס' בדף י"ט ד"ה לא לישתמיט וא"כ ר"ע לפי שיטתו שפיר הוסיף ובזה יש לפרש דיבור התוס' דזבחים שהבאתי והיינו דאי לא תני הוסיף ר' עקיבא הוי אמינא דר' עקיבא שפיר השמיע דבר חידוש והוספה על הא דר"ח לפי שיטתו אבל לדידן לא הוסיף כלל דהא לדידן שלישי בקדש הוא דרבנן ולא דאוריית' ולכך תני הוסיף ר"ע לאשמעינן דגם לדידן הוי הוספה על ר"ח סגה"כ דשלישי בקדש גם לדידן הוי דאוריית' כמ"ש התוס' ועושה רביעי והוסיף ר"ע דאפילו מגע ט"י דאינו עושה רביעי מדאוריית' מותר לעשותו ראשון ודו"ק היטב:

ו ובזה יש ליישב קושית הפני יהושע אהא דאמרינן ודילמא לטמא אחרים מדרבנן דהא הסוגיא ע"כ אזיל למ"ד אוכל מטמא אוכל דאל"כ לא פריך מידי כמ"ש התוס' ד"ה מאי קמ"ל ולמ"ד אוכל מטמא אוכל ליכא למימר מדרבנן אמר דאל"כ מאי הוספה הוא על דברי ר"ח סגה"כ דהא ר"ח סגה"כ אמר דשלישי מותר לעשותו שני דאוריית' ור' עקיבא העיד דמגע ט"י מותר לעשותו שני דיטמא אחרים מדרבנן ואדרבה ר"ע בא לפחות ע"ש ואמנם לפמ"ש א"ש דהא שלישי דעביד רביעי ג"כ הוא מדרבנן הוי ושפיר הוסיף ר"ע על ר"ח סגה"כ דר"ח העיד דשלישי דרבנן שרי לעשותו שני ור"ע העיד דשלישי מותר לעשותו ראשון מדרבנן ונהי דלר"ע עצמו רביעי בקדש דאורייתא מקרא דכל אשר יגע בכל טמא כו' וא"כ ר"ע לשיטתו לא הוסיף כלל על ר"ח סגה"כ אלא העיד עדותו בפני עצמו מ"מ ודאי עדותו של ר' עקיבא נאמנה וא"כ לדידן איכא בעדות של ר"ע הוספה על עדותו של ר"ח סגה"כ דהא לדידן רביעי בקדש דרבנן ושפיר תנא התנא במשנתנו הוסיף ר"ע דלדידן נפקא לן מעדותו חידוש שלא נשמע מר"ח סגה"כ ודו"ק ובזה א"ש קושית א"ז מהרש"א ז"ל אהא דכתבו התוס' ד"ה עם בשר דר"ח אמר מימיהם של כהנים היינו קודם שגזרו כל הפוסל תרומה ונטמא משקין להיות תחלה ולכך לא פריך התם מאי

איריא כו' והקשה מהרש"א דהא גם ר"ע אמר מימיהם של כהנים ואמאי קאמר רבא אי דרבנן מאי איריא אב הטומאה כו' דילמא ר"ע העיד על קודם שגזרו כל הפוסל כו' ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא באמת לר"ע עצמו אין בעדותו הוספה על עדות ר"ח סגה"כ רק העיד עדות בפ"ע והא דתנא התנא הוסיף ר"ע דמשמע דיש בעדותו הוספה על עדותו של ר"ח סגה"כ היינו לדידן ושפיר דחי דילמא לטמא אחרים דרבנן וכיון דכוונת התנא להורות מעדות ר"ע חידוש לדידן ואנן יש לנו הגזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה למה נקט התנא בדברי ר"ע שנטמא בטמא מת הא אפילו הוי אשמעינן שמדליקין אותו בראשון ושני נמי הוי חידוש זה ודו"ק היטב:

ז ובזה ירוח לנו להבין דברי התוס' בזבחים דף ג' ד"ה הכותב שנבוכו בהם מפרשי הש"ס ולפמ"ש אתי שפיר דה"פ אי לא הוי תני הך הוסיף ר"ע הוי אמינא דר"ע ס"ל טומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן ואי קשיא מאי אהני לי' האי כר להאי שמן ז"א דאהני ליה דלטמא אחרים מדרבנן ואי קשיא דאי מדרבנן א"כ אפילו בראשון ושני נמי י"ל כמ"ש מהרש"א דר"ע העיד מימיהם של כהנים אף קודם שגזרו האי גזרה דכל הפוסל תרומה כו' ואי קשיא דהא ר"ע לשיטתו ליכא הוספה בעדותו על עדות דר"ח סגה"כ דהא לדידי' רביעי בקדש דאורייתא רק לדידן יש הוספה וחידוש בעדותו של ר"ע והא לדידן כבר יש לנו האי גזרה דכל הפוסל תרומה כו' וא"כ ומאי אריא דנקט אב הטומאה כו' כדפריך רבא ואמנם זה אם תני התנא הוסיף ר"ע אבל אי לא הוי תני הוסיף לא היה מוכח כלל ושפיר הוי אמרינן לטמא אחרים מדרבנן ובאמת ליכא הוספה בעדות ר"ע על עדות ר"ח סגה"כ וקמ"ל התנא דר"ע לטמא אחרים מדאוריית' ושפיר הוי הוספה ודו"ק כ עמוק הוא בס"ד:

ח והנה הרמב"ם ז"ל פסק דטומאת משקין לטמא אחרים לאו דאורייתא כר' מאיר ואע"ג דר' שמעון פליג וס"ל לטמא אחרים דאורייתא ור' מאיר ור' שמעון הוא בעיא בש"ס כמאן הלכה ולא אפשיטא והרמב"ם פסק פ"ח מה' עבודה זרה כפשיטתי' דירושלמי ע"ש ור"ש גאון במבוא התלמוד פסק כר"ש מ"מ כאן ר' יוסי סבר ג"כ כר' מאיר לקמן דף ח"י ע"ב וגם סתם מתניתין דטהרות פרק ד' ספק משקין לטמא טהור ע"ש ואף דרבא הוכיח דר"ע ס"ל לטמא אחרים דאורייתא וא"כ ודאי הלכה כר"ע אלא דר"ע לשיטתי' דדריש יטמא יטמא ויליף מקרא דוכל משקה כו' יטמא ואכן קיי"ל אין שני עושה שלישי בחולין וז"ב:

ט וע' ברמב"ם בהקדמתו לספר טהרות שכתב אהא דאמר ר' ירמיה והכא בבשר שנטמא במשקין שנטמאו מחמת שרץ דיש גורסין במשקין שניות רש גורסין מחמת שרץ וכתבו

מקצתן על מאמר הש"ס מחמת שרץ פירוש משקין שניות וזה כולו טעות שהם יחשבו שמונין במשקין שני ושלישי כו' ואין הענין כן שנטמאו מחמת שרץ אלא המשקין תחלה לעולם כו' וע"ש היטב ואמנם הני רבוותא דאמרו זה לאו קטלי קניא הוי אלא דאזלי בשיטת רבותינו בעלי התוס' דכתבו בד"ה עם בשר דר"ח סגה"כ דאמר מימיהם של כהנים הם מעולם אף קודם שגזרו גזרה זו דכל הפוסל את התרועה מטמא משקין להיות תחלה וא"ש דפירשו משקין שניות וכבר כתבתי דלפי דבריהם לא קשה קושית רש"י בד"ה ור' יוסי לטעמי' שהקשה ואכתי איכא לאקשויי מה אהני לי' האי בשר כו' והוצרך לומר דר' ירמיה כרב אדא או כאביי ס"ל כו' ע"ש ולדעת הני רבוותא אתי שפיר בפשיטות וזה ברור אבל במשקין הטמאים מחמת ידים לא עצי מיירי דאיך יצדק ור' יוסי לטעמי' דאמר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא והא טומאת ידים לכ"ע דרבנן הוא וזה שכתב הרמב"ם ועיון הש"ס יחייב שלא יהי' המשקין אב ולא מחמת ידים אבל שיהי' שניות זה אי אפשר כו' כן צריך להיות וע"ש ודו"ק היטב:

ט בש"ס דף ט"ז ע"א תרגמא אדם והקשו התוס' ד"ה תרגמא דהא בפ"ב דחולין דף ל"ו פריך אהאי שינויא והא משקי קאמר ביו"ד משמע שני משקין והכא לא חייש אהאי פירכא כו' עיי"ש היטב ואמנם נראה דהא המקשה דפריך ותלושין מי מכשרי אכתי לא ידע מהאי דרשה דר"ח בר אבא אמר ר' יוחנן דאמר מנין לדם קדשים שאינו מכשיר יקשה לו ולטעמיך נהי דתלושין לא מכשרי משום דמים תלושין לא חשיבי מ"מ דם ודאי מכשיר כמו שפירש"י ד"ה ותלושין אמים הוא דמתמה אבל אשאר משקין לא מתמה דכולהו תלושין נינהו ע"ש וא"כ אמאי דם מטבחיא דכן מלהכשיר וע"כ צ"ל דפירוש האי משקי משקי דעלמא ואדם לחודי' קאי כדרשה דר"ת בר אבא והיינו לפי שיטתו וא"ש קושית התוס' ומצאתי תירוץ זה בספר צל"ח. וע"ש שהביא דברי הרמב"ם שכתב דם קדשים כשם שאינו מכשיר כך אינו מקבל טומאה והוכיח מזה דהמקשה לא ידע עדיין דרשה דר"חבא:

י וע' ברש"י דף י"ז ע"ב ד"ה פרה שפירש של זבח או של חולין ע"ש ולכאורה הן עלות מיותרות ואין דרכו של רש"י להרבות מלין ללא צורך ונראה כוונתו דהא במסקנא אמר בשרה טמא טומאה קלה אבל טומאה חמורה לא והיינו דהמים נטמאו מחמת עצמן דנגעו בעצמן והוי ראשונים ועושין את הבשר שני וקשה איך תני והבשר טמא הא אין שני עושה שלישי בחולין והוי רק פסול ולא טמא ועכצ"ל דמיירי בזבח ושני עושה שלישי בקדשים ואמנם למאי דמשני דר' יהודא כר' יוסי ור"ש ס"ל דמשקין מטמאין אחרים מן התורה וע"כ דדריש יטמא דכתיב גבי משקה יטמא כר' עקיבא כדאמרי' לקמן

ר' יוסי בשיטת ר"ע רבו אמרה דדריש יטמא יטמא דתנן בו ביום כו' לימד על ככר שני שעושה שלישי בחולין והכא היכא דריש וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא כו' וכיון דשני עושה שלישי בחולין שפיר י"ל דמיירי מתניתין דפרה פ"ט בפרה של חולין וזה שפירש"י פרה של זבח היינו לפי הס"ד או של חולין היינו לפי המסקנא דרבי יהודא רק מכלים הדר בי' אבל באוכלין כר' יוסי ור' שמעון ס"ל ודו"ק:

יא והנה הרב אהעו"ז הקשה הא דמקשה רב הונא בר חנינ' לשמואל דאמ' דכן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להם איקרי כאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל והקשה הרב אהעו"ז אמאי לא פריך כן על ר' מאיר דס"ל ספק משקין ליטמא טמאין לטמא אחרים טהור איקרי כאן והבשר והוכיח מזה דדוק' אין מטמאין לטמא אחרים אבל פוסלין ע"ש ולע"ד י"ל דלא קשה די"ל ר' מאיר מיירי בחולין אבל בקדשים מודה דמטמאין מקרא דוהבשר אשר יגע כו' כמו דאין אוכל מטמא אוכל בחולין אבל בקדשים אוכל מטמא אוכל מקרא דוהבשר אשר יגע כו' כמ"ש התוס' דף י"ד ע"א ד"ה אבל תרומה וקדשים ע"ש אבל לשמואל דמיירי בקדשים ואמ' דכן מלטמא אחרים פריך שפי' ח"ב ובזה יש לישב דברי הר"ע מברטנורא דכתב במתני' דר' מאיר ור' יוסי אזלי לטעמיהו כדאמר ר' ירמיה בש"ס ואעפ"כ פסק כר' יוסי דאין שורפין והא קיי"ל דטמא לטמא אחרים דרבנן וה"ל לפסוק כר' מאיר דשורפין ולפמ"ש א"ש דנהי דקיי"ל כר"מ דטומאת משקין לטמא אחרים מדרבנן מ"מ בקדשים מטמאין מדאוריית' מקר' דוהבשר וא"כ אין ללמוד מעדות דר"ח סגה"כ לתרומה בשעה ששית דשורפין ודו"ק ובחידושי לרמב"ם פלפלתי בזה:

יב התוס' בד"ה באב הטומאה דאוריית' נראה לר"י דלהכי נקטו אב הטומאה דאוריית' כו' נראה כוונתם דסנה רש"י בד"ה מדברי ר"ח כתב וכיון דאשמעינן ר"ח כו' ומטמא לי' מדרבנן אוכל את אוכל כו' וכבר כתבתי דכוונתו דע"כ הכא אזיל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל מה"ת דלא מסתבר שיטמאו טומאה דרבנן דמדאוריית' טהו' גמור הוא בטומאה שיטמא אותו מדאוריית' ע"ש והוקשה להם להתוס' דלמה נקנו אב הטומאה דהא ס"ס לא מטמא אותו אלא מדרבנן והיינו לפירושם דפירשו דלהכי אב הטומאה דאוריית' לאפוקי אב הטומאה דרבנן אבל לא לאפוקי ולד הטומאה דאוריית' דהא אפילו ולד הטומאה דאוריית' איכא חידוש דמטמאין טומאה דרבנן טומאה דאוריית' אלא לאפוקי אה"ט דרבנן ואמנם אי אין אוכל מטמא אוכל מה"ת א"כ אין כ"מ אם הוא אה"ט דרבנן או דאוריית' דהא ס"ס לא מטמא אלא דרבנן ולכך כתבו דמשום ולד הטומאה נקט אה"ט

דאוריית' זה תורף דבריהם לע"ד ואמנם רש"י כתב דנקט דאוריית' דכל אה"ט דאוריית' הוא וזה סתרו התוס' דהא איכ' אה"ט דבריהם ודו"ק:

יג בדף י"ט ב' כלים חנינא דתנן כל הכלים כו' פליאה דעתי ממני דהא אלו דברי ר' מאיר ור' יוסי ס"ל דכולן טהורים ופירש הרמב"ם דלא גזרו על ספק כלים בירושלים וא"כ כל הפלפול הזה בש"ס דלא אליבא דהלכת' דקיי"ל כר' יוסי וצע"ג והנה הא דדרך עליה טהורים משום דהטבילן כפירש"י ע"ש ובעי הערב שמש ואמנם הנמצאים בעיר טהורים לגמרי דלא גזרו עליהם כדאית' בש"ס ודע זה והבינהו:

יד בתוס' דיה באב הטומאה דאוריית' והא דנקטו דאוריית' לא נפקא מינה מידי כו' אלא משום דבעי למנקט ולד הטומאה דרבנן כו' זה דחוק מאוד ונלע"ד דר"מ להכי מוקי לה בהכי דקשיא לי' קושית הש"ס מכדי בשר שנטמא בולד הטומאה מאי הוי שני כו' שני ושני הוא ושינויא דרב יהודא בולד ולד הטומאה דחיקא לי' לכך מוקי לה באה"ט דאוריית' ולד הטומאה דרבנן ושפיר הוי הוספה משני דרבנן לשני דאוריית' וס"ל לר"מ אוכל מטמא אוכל מה"ת דהא ס"ל טמא לטמא מדרבנן וע"כ דאימא דאל"כ לא מ"ל רביעי בקדש וזה ברור והשת' א"ש דאמ' ר' יוסי אינה ה"א המדה דר' יוסי ס"ל כרב יהודא דמתניתין דר"ח סגה"כ בולד ולד איירי ול"צ לאוקמי בולד הטומאה דרבנן אלא דאוריית' ולכך אינה היא המדה דאין ללמוד דמותר לשרוף בשעה ששית דרבנן עם תרומה טמאה דתטמא מדאוריית' וזה ברור:

חדר ראשון חלק שלישי

א הנה לכאורה יש להבין הא דאמר רבא שמע מינה קסבר ר"ע טומאת משקין לטמא דאורייתא כ' הא בלא"ה ע"כ ס"ל לר"ע ט"מ לטמא אחרים דאוריית' דאל"כ קשה רביעי בקדש היכא משכחת לה ואין לומר דמשכחת דאוכל נגע באוכל והא הש"ס פריך לעיל בפשיטות והא אין אוכל מטמא אוכל ולא אמר ר"ע הוא כדהוכיח רש"י לקמן דף י"ח ע"א ד"ה לימד ולר"ע ודאי רביעי בקדש מדאוריית' כמ"ש הפני יהושע דהא דריש יטמא יטמא דשני עושה שלישי אפילו בחולין וכתיב והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל כו' וא"כ ע"כ ס"ל לר"ע טומאת משקין לטמא אחרים מדאורייתא ומה צריך רבא להוכיח ממתניתין ואמנם י"ל דמשכחת לה שפיר ע"י עצים ולבונה וס"ל דמונין בה ראשון ושני כמ"ש התוס' בדף י"ט ד"ה לא לישתמיט ע"ש ואמנם רש"י פירש שם ד"ה אלמא קסבר דמעדותו של ר"ע נשמע דעצים ולבונה מעלות בעלמא נינהו וא"כ הדרא קושיא לדוכתא וצ"ע: (ב) והנה התוס' כתבו דכל השקלא וטריא דש"ס דף י"ד דפריך מכדי שמן שנפסל

בט"י כו' קאי למ"ד אוכל מטמא אוכל דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל לא פריך מידי דלדידי' הוסיף דמותר לעשות אף שני דאורייתא ע"ש ובזה אתי שפיר מה קנטר רבא עד בתר כל השקלא וטריא ואמר האי שמע מינה דסבר ר"ע ט"מ לטמא אחרים דאוריית' ולא אמר זה על המתניתין והגאון אור חדש עמד בזה ולפמ"ש א"ש דלולא השקלא וטריא דהש"ס הייתי אומר דאוכל אין מטמא אוכל כדמסיק לעיל בפשיטות ולפ"ז מוכח בפשיטות דר"ע סבר ט"מ לטמא אחרים דאורייתא דאל"כ רביעי בקדש היכא משכחת לה אבל אחר השקלא וטריא דהוכרח רב יהודא לשנויי הכא בנר של מתכת עסקינן כו' והיינו משום דלא תיקשי קושית הש"ס מכדי האי שמן שנפסל בטבול יום מאי הוי כו' וע"כ דהש"ס אזיל כאן למ"ד אוכל מטמא אוכל מדאורייתא דאל"כ לא צריך כלל להאי שינויא דרב יהודא דלא פריך כלל כמ"ש התוס' שפיר הוכרח רבא להוכיח דר"ע ס"ל ט"מ לטמא אחרים דבר תורה וז"ב:

ג ועי' מהרש"א שהקשה על התוס' ד"ה עם בשר שתירצו דאכתי לא נגזרה גזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחלה והקשה מהרש"א דא"כ מה פריך לקמן על ר"ע הא ר"ע ג"כ אמר מימיהם של כהנים ע"ש ועי' בתוי"ט דכתב דלא גרסינן כלל בדברי ר"ע מימיהם של כהנים ע"ש והנה לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה דאיכא משקין בשם ר"י דהא דבעינן רביעית היינו בהנך דעיקר טומאה רק מדרבנן כו' ואמנם ר"ת כתב דמדאורייתא בעינן רביעית לטמא אחרים כו' וצ"ל לפירושו דהשתא לא מסיק מדעתי' דאוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן כו' ואע"ג דאין אוכל וטמא אוכל אפילו מדרבנן מ"מ משכחת לה שלישי ע"י עצים ולבונה או ע"י משקין דאכתי לא גזרו כל הפוסל את התרומה כו' והנה לשיטת רשב"ל דע"י עצים ולבונה אין מונין בו ראשון ושני צ"ל כתירוץ הב' דע"י משקין ואכתי לא גזרו כל הפוסל ולכך לא מצי להקשות א"ה אפי' בראשון ושני נמי דהא לפי הס"ד דאין אוכל מטמא אוכל אפילו מדרבנן ע"כ צ"ל דאכתי לא גזרו גזרה זו דכל הפוסל כו' ואמנם למסקנא דמסיק דאוכל מטמא אוכל מדרבנן א"כ לא קשה שלישי היכא משכחת לה די"ל ע"י אוכל דנוגע באוכל וא"כ י"ל שפיר דכבר גזרו גזרה זו דכל הפוסל כו' ולכך הוכיח רבא שפיר דאי מדרבנן אפילו בראשון ושני נמי תחלה הוי וא"כ לא קשיא קושית מהרש"א ודו"ק:

ד והנה התוס' כתבו דהאי קסבר ר' מאיר מתניתין באב הטומאה דאורייתא ולד הטומאה דרבנן היינו דר"מ ס"ל דיטמא יטמא דכתיב גבי משקה היינו הכשר כו' אבל ט"מ לטמא אחרים הוא דרבנן לר"ע ע"ש בדף ט"ז ד"ה ר' יוסי וקשה מה יענה ר' מאיר לדיוקא דדייק רבא ש"מ דס"ל לר"ע ט"מ לטמ"א דאורייתא דאי ס"ד דרבנן מאי אהני

לי' האי נר להאי שמן כו' ומה יענה לזה ר' מאיר ונראה דהנה הגאון אור חדש כתב על מ"ש מהרש"א לתרץ הא דכתבו התוס' דמימיהם של כהנים היינו עוד בטרם שגזרו כל הפוסל כו' והקשה דא"כ גבי ר"ע נמי נימא כן ותירץ האור חדש דרבא הוכיח מרב יהודא דמתניתין קשיתי' דמאי אמרי אדתני שנטמא בטמא מת ניתני שנטמא בשרץ ופירש"י דליתני שנטמא סתם ואנן ידעינן דאין כלי מקבל טומאה אלא מאה"ט והקשה מהרש"א דאכתי היינו אומרים שנטמא במשקין שנטמאו בשרץ דמשקין מטמאין כלי מדרבנן ותירץ דה"ל למיתני שנטמא באב הטומאה ע"ש ועדיין קשה דה"א שנטמא באב הטומאה דרבנן ואמנם א"ש דא"כ אפילו בראשון ושני נמי דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה וא"ש דיוקא דרב יהודא דהכא בנר של מתכת מיירי ומזה הוכיח רבא דסבר רב יהודא דר' עקיבא מיירי בתר גזרה די"ח דבר דאל"כ אין דיוקו דיוק ושפיר הוכיח רבא ע"פ דברי רב יהודא דר"ע סבר טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא ובזה יישב האור חדש הא דנטר רבא בתר כל השקלא וטריא דרב יהודה ולא אמר האי שמע מינה תיכף על המשנה דרק על דברי רבי יהודא בנה רבא יסוד דבריו ודפח"ח ומעתה י"ל דר' ירמיה ור' יוחנן דאמרו דר"ח סגה"כ בולד הטומאה מיירי הם לא ס"ל כרב יהודא אלא ס"ל דר"ע מיירי מקודם גזרת י"ח דבר דהא אמר מימיהם של כהנים וא"כ ליתא לתך דוקא דרב יהודא וממילא ליתא לדיוקא דרבא וסבר ר"ע שפיר פ"מ לטמא דרבנן וזה ברור:

ה ולפ"ז א"צ לדחוקי דמיירי ר"ע בנר של מתכת דזה דוחק כדאמרינן בש"ס ומאי דוחקי' דרב יהודא לאוקמי בנר של מתכת כו' ונקטינן דהאי נר דר"ע נר של חרס והא דהוסיף ר"ע הא היינו דר"ח סגה"כ זה אינו דשפיר הוסיף על ר"ח סגה"כ דאילו התם טמא וטמא והכא פסול וטמא והיינו כמ"ש התוס' דמגע טבול יום אינו פוסל אוכלי קדש כלל ואמנם התוס' הקשו על זה תימא דשלישי דטבול יום יעשה רביעי מקל וחומר ממחוסר כיפורים כדמסיק ר' יוסי שלישי דעלמא כו' אך ר' יוחנן לשיטתי' דאמר בסוטה דף כ"ט דאמר טעם בריבי איני יודע ודחה הק"ו דר' יוסי אוכל הבא מחמת טבול יום יוכיח כו' ולכך שפיר אוקי ר' יוחנן הא דר"ח סגה"כ בולד הטומאה דרבנן וכנוסחת ש"ס דילן דר' יוחנן מוקי לה בולד הטומאה דרבנן דלשיטתיה אזיל וזה ברור ובזה יש ליישב הא דהירושלמי היפך הנוסחא והחליף דברי ר' יוחנן לבר קפרא והתוס' הרגישו בזה ולפמ"ש א"ש דבירושלמי דסוטה פרק כשם לא נזכר דברי ר' יוחנן לדחות האי ק"ו דר' יוסי ושפיר מהפך דברי ר' יוחנן לבר קפרה דהא להירושלמי אין לומר דר' יוחנן לשיטתיה אזיל ודו"ק:

ו ובזה יתפרשו שפיר דברי התוס' בזבחים דף ג' שהבאתי כמה פעמים דה"פ דאי לא תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דר' עקיבא באמת לא הוסיף על ר"ח סגה"כ כלום וכל אחד העיד עדותו בפ"ע והיינו דהא כבר כתבתי דלמ"ד דר"ח סגה"כ בולד הטומאה דרבנן מיירי ס"ל דר' עקיבא מקודם גזרת י"ח דבר איירי ובנר חרס והא דהוסיף על ר"ח סגה"כ היינו דהתם טמא וטמא והכא פסול וטמא דמגע טבול יום אינו פוסל אוכלי קדש דליתא לק"ו של ר' יוסי דר' יוחנן דחה אותו בסוטה כמ"ש אבל אי לא הוי תני הוסיף ר"ע הוי אמינא דמגע טבול יום פוסל אוכלי קדש מקל וחומר דר' יוסי ובאמת לא הוסיף ר"ע על ר' חנינא כלל אלא כל אחד העיד עדותו בפ"ע ולכך תני הוסיף ר"ע ללמדנו דמגע טבול יום אינו פוסל אוכלי קדש וקל וחומר דר' יוסי ליתא כלל וזה שכתבו דאי לא תני הוסיף ר"ע לא הוי קמ"ל ר"ע מידי והיינו דאין בדברי ר"ע חידוש כלל על ר' חנינא סגה"כ ודו"ק:

ז ואמנם מה שהקשה הגאון אור חדש על תירוץ המהרש"א דאי הוי תני שנטמא באב הטומאה הוי אמינא באב הטומאה דרבנן גם אני בשעת לימודי הרגשתי בזה ואמרתי דרש"י ז"ל אזיל לשיטתי' לקמן דף י"ד ע"ב ד"ה נימא דכתב דכל אב הטומאה דאורייתא ולא קשה קושית האור חדש ובאמת התוס' שם ד"ה באב הטומאה כתבו ונראה לר"י דלהכי נקט באב הטומאה דאורייתא משום דאיכא אה"ט דרבנן כגון מעל"ע שבנדה ובית הפרס כו' ודחו עפ"ז פירש"י ולשיטתם צ"ל דה"ק רבא ליתני בשרץ בפירוש אבל רש"י ז"ל לשיטתיה פירש שפיר וכבר כתבתי הכרח לפירש"י ע"ש:

ח והנה התוס' דף י"ד ע"א ד"ה התם פסול כתבו תדע דהא ר' יוסי דס"ל לקמן טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא וה"ל ולד דר"ח דאורייתא לא יליף מיני' איסורא דרבנן דמותר לעשות שני דרבנן דלמ"ד אין אוכל מטמא אוכל כששרפו עם טמאה לא הוי אלא שני דרבנן ותמה א"ז מהרש"א ז"ל דאין ללמוד כלל מר"ח דמתיר לטמא טומאה דאורייתא בטומאה דרבנן דאין אוכל מטמא אוכל שיהא מותר לטמא איסו' דרבנן בטומאה דרבנן ע"ש וכבר הבאתי קושית מהרש"א ותירוצו דכוונת התוס' דיליף מר"ע הוא דוחק ונגד פשט דברי התוס' ונראה לפי מה שכתב רש"י לקמן דף י"ט ע"א ד"ה אמר לי' דלר' יוסי דס"ל טומאת משקין דרבנן ע"כ דס"ל אוכל מטמא אוכל בקדשים והיינו ע"כ מקרא דחגי או מקרא דוכל הבשר אשר יגע כו' א"כ אפילו לר"ע דס"ל טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא מ"מ (דמסתמא לא פליג ר' יוסי בהא ג"כ) בקדשים מסתמא מודה דאוכל מטמא אוכל מקרא דחגי או מוכל הבשר אשר יגע ולפ"ז שפיר כתבו התוס' דהי" ללמוד מדר"ח סגה"כ דמתיר לשרוף בשר קדש עם בשר קדש דבזה אוכל מטמא אוכל מדאורייתא דמותר לשרוף תרומה בשעה ששית שהוא אסורה מדרבנן עם תרומה

טמאה ולעשותה דרבנן דהא בתרומה אין אוכל מטמא אוכל מן התורה ודו"ק. ואמנם למ"ד חיבת הקדש דאורייתא אין הוכחה לזה דר' יוסי ס"ל דאוכל מטמא אוכל בקדשים כמ"ש התוס' שם בד"ה לא לשתמיט ואין להאריך:

ט והנה התוס' ד"ה באה"ט דאורייתא נראה לר"י כו' כבר כתבתי דהא דפירש"י וכיון דאשמעינן ר' חנינא דמטמאינן טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא דמטמא לי' מדרבנן דאין אוכל מטמא אוכל היינו דלא תיקשי קושית הירושלמי דבדר' חנינא איכא הוספה טפי מדר"ע ולכך כתב רש"י דאוכל אין מטמא אוכל ולכך איכא בדר"ע ג"כ הוספה על ר"ח דבדר"ח מטמאין לי' כששורפין אותו רק מדרבנן ובדר"ע מטמאין את השמן בהנר מדאורייתא ואע"ג דבדר"ח הוי הבשר שנטמא בולד הטומאה רק טמא מדרבנן ובדר"ע היה השמן פסול דאורייתא מ"מ נגד זה איכא בדר"ע הוספת טומאה על טומאתו מדאורייתא ובדר"ח איכא רק הוספה דרבנן דמדאורייתא אין אוכל מטמא אוכל ע"ש שביארתי היטב ואמנם התוס' הקשו שני קושיות על פירש"י שפירש דכל אה"ט דאורייתא והקשו דהא איכא אה"ט דרבנן וע"כ צ"ל דהש"ס דייק למנקט אה"ט דאורייתא לאפוקי אה"ט דרבנן ואמנם למ"ד אין אוכל מטמא אוכל כפירש"י אין נ"מ אם הוא אה"ט דרבנן או דאורייתא כמ"ש התוס' ולמאי כ"מ נקט אה"ט דאורייתא ולכך יותר ניחא לפרש דקאי אליבא דמ"ד אוכל מטמא אוכל ואז אתי שפיר דנקט אה"ט דאוריית' ואי קשיא א"כ מה הוסיף ר"ע על ר"ח זה אינו דשפיר הוסיף דר"ע ג"כ מיירי בפסול מחמת טבול יום דבית הפרס דרבנן כמ"ש התוס' מהירושלמי וזה לע"ד המשך כוונת התוס' דלא כפירש"י ואמנם רש"י לא ס"ל כפירוש הירושלמי דא"כ איך הוכיח רבא לעיל דר"ע ס"ל ט"מ לטמא דאורייתא דאל"כ מה אהני לי' האי נר להאי שמן כו' הא אהני לי' שפיר דמעיקרא היה פסול דרבנן ועתה נעשה טמא מדאורייתא ולכך הוכרח לפרש דקאי אליבא דמ"ד אין אוכל מטמא אוכל ודו"ק בכל זה כי בזה שיטות רש"י ותוס' נתבארו על מכונם בס"ד:

י והנה התוס' בד"ה ולד הטומאה כתבו דלמ"ד אוכל מטמא אוכל לא אצטריך לאוקמי בולד ולד אלא לר' יוסי דלר"מ בלא ולד ולד איכא הוספה דמעיקרא היה הבשר טמא מדרבנן ובהשרפו עם הבשר שנטמא באה"ט נעשה טמא מדאוריית' כו' ע"ש היטב והנה לפירש"י דמיירי בבשר שנטמא בכלי שנטמא במשקין כו' א"כ בלא"ה צריך לאוקמי בולד ולד דהא הכלי הוי שני והבשר שלישי ולמ"ד אוכל מטמא אוכל הוי כאן שני הוספות דנעשה משלישי דרבנן שני דאורייתא וכן לר"ע אי מיירי בטבול יום דבית הפרס איכא שני הוספות דנעשה משלישי דרבנן ראשון דאוריית' וזה ברור: (יא) והנה לפירש"י

דס"ל לקמן דף י"ט דטומאת עצים ולבונה מעלה דרבנן נינהו יש לפרש כפשוטו דהבשר נטמא בעצים ולבונה והוי ולד הטומאה דרבנן ולא קשה קושית התוס' הא בעי עיבור צורה ומאחר שנעשה נותר אפילו היה טהור לגמרי מותר לשרפו עם הטמאה ע"ש דהא בזה א"צ עיבור צורה בשאר טומאות דרבנן כמ"ש התוס' דרק בכלי שנטמא במשקין צריך עיבור צורה דאין כל טומאות דרבנן שוות ע"ש וי"ל דלכך ריש לקיש מיאן לפרש כן דלטעמי' אזיל דאיהו בעי אי מונין בו ראשון ושני או לא לכך נטה מזה ופירש בולד הטומאה דאורייתא ומאי מדבריהן מדברי ר"א ור' יהושע ובזה א"ש דפירש"י בד"ה רשב"ל לא תדחק לאוקמי הכי ע"ש ודו"ק. והנה כתבו התוס' הקשה ר"י למ"ד אין אוכל מטמא אוכל כו' אי נמי דהאי שלישי נטמא בעצים ולבונה כו' ולפ"ז י"ל דר' מאיר ס"ל חיבת הקדש מדרבנן ור' יוסי ס"ל דהוא דאורייתי' וע' באור חדש דלא ירד לזה ובזה יש לומר דא"ש פסק הרמב"ם דפסק כר' יוסי דאין שורפין תרומה כו' והקשה התוי"ט כיון דפסק דט"מ לטמא אחרים דרבנן א"כ ה"ל לפסוק כר' מאיר דשורפין דנלמד מר"ח סגה"כ ולפמ"ש י"ל כיון דמספקא ליי להרמב"ם בחיבת הקדש אי מונין בו ראשון ושני ואם נימא דמונין בו ראשון ושני שפיר י"ל לאוקמי מתניתין בנטמא בחיבת הקדש וא"כ אין ללמוד מר"ח סגה"כ לשעה ששית דרבנן ע"כ לכתחלה פסק דאין שורפין ודו"ק:

יב ועתוס' ד"ה ור' יוסי לטעמיה דכתבו ותירץ הר"ר יוסף כו' ותמה באור חדש מה ענין דברי ר"ע להכא דהא ר' מאיר מדר' חנינא יליף ותירץ האור חדש דבאמת מר' חנינא אין ללמוד דר' חנינא מיירי בשלישי ואיסור הוי כמו פסול ופסול וטמא אינם שוין אלא מר"ע יש ללמוד דמיירי בפסול ולכך ר' מאיר דס"ל ט"מ לטמ"א דרבנן ור' חנינא מיירי בולד דרבנן א"כ קשה קושית הירושלמי דר' עקיבא בא לפחות וע"כ כתירוץ הירושלמי דר"ע ג"כ מיירי בט"י דרבנן ושפיר יליף ר' מאיר מזה לשעה ששית דג"כ איכא איסורא דרבנן ואיסור הוי כמו פסול ושורפין אבל ר' יוסי ס"ל ט"מ לטמ"א דאורייתא וא"כ ר"ע שפיר מיירי בט"י דאורייתא וקושית הירושלמי איננה וא"כ אין ללמוד מר"ע לשעה ששית דרבנן וא"ש ודפח"ח ואמנם לפמ"ש א"ש דבאמת קושית הירושלמי הוא רק למ"ד אוכל מטמא אוכל מן התורה כמבואר בירושלמי אבל למ"ד אין אוכל מטמא אוכל ליכא קושיא כלל דאין ר"ח מוסיף על ר"ע ולא כדעת התוס' ע"ש במפרשים ולפ"ז י"ל דר' מאיר ס"ל אוכל וטמא אוכל דהא כיון דס"ל ט"מ לטמ"א מדרבנן א"כ לא משכחת קדש בא לידי רביטי אם לא אוכל מטמא אוכל מה"ת שפיר יליף מר"ע לשעה ששית דהא עכצ"ל דר"ע מיירי בפסול מחמת טבול יום דבית הפרס ואמנם ר' יוסי ס"ל ט"מ לטמ"א דאוריית' וא"כ משכחת לה רביעי בקדש ע"י משקין וי"ל דאין אוכל מטמא אוכל מן

התורה ושפיר י"ל דר"ע מיירי בטבול יום דאוריית' דלא קשה קושית הירושלמי ולכך אין ללמוד מר"ע לששה ששית ולכך אמר אינה היא המידה ודו"ק:

חדר ראשון חלק שלישי השמטה

יג הנה בירושלמי הוכיח דר' עקיבא מיירי בטבול יום דבית הפרס דאי מיירי בטבול יום דאוריית' היינו בית הלל דס"ל הפיגול והנותר כו' נשרפין זה עם זה כו' ולכאורה י"ל דשם מיירי באוכלין וכיון דאין אוכל מטמא אלא מדרבנן לכך מתירין ב"ה לשרפן כאחת דהא בלא"ה יש להן טומאה מדרבנן דמטמאין את הידים כמבוא' בש"ס לכך מותר לשרפן עם הטמא דהא אין אוכל מטמא אוכל מה"ת ומדרבנן גם מעיקרא טרם ששרפן היו טמאים אבל ר"ע קמ"ל דמות' לטמאן מדאוריית' ואמנם י"ל דהירושלמי ס"ל כאני שמעתי דהביא רש"י בדף י"ח ע"א ד"ה לימד דר"ע ס"ל אוכל מטמא אוכל מדאוריית' ושפיר הוכיח דר"ע מיירי בט"י דבית הפרס והש"ס דידן ס"ל כרש"י שחלק שם על האני שמעתי וס"ל דר"ע ס"ל אין אוכל מטמא אוכל מה"ת ואין הוכחה דר"ע מיירי בט"י דרבנן וז"ב:

יד והנה בש"ס דף י"ט אלמא קסבר צירוף דרבנן ע' פירש"י ותוס' ולע"ד י"ל דהנה בש"ס חגיגה דף כ"ג ע"ב אמר ר' חנין דאמר קרא כף אחת הכתוב עשאו לכל מה שבכף אחת ומתיב רב כהנא והא תנן הוסיף ר"ע הסלת והקטרת כו' והא מדרבנן היא כו' ומשני ר"ל משום בר קפרא מדאוריית' דוקא יש לו תוך מצרף כו' והיינו דומיא דכף וכ"כ הרמב"ם שם ומסיק ופליגא דר' חנין אדר' חייא דאמ' מעדותו של ר' עקיבא נשנית משנה זו כו' ע"ש והיינו דר' חייא ס"ל דהמשנה ג"כ לא למדה מקרא דכף אלא מעדותו של ר"ע והוא רק מדרבנן ולכך אמרינן ופליגא אדרב חנן דרב חנן ס"ל דילפינן מקרא דכף אחת והיא מדאוריתא ור' חייא ס"ל דכל הצירוף דרבנן והיינו דאמרינן אדר"ח דאמ' מעידותו של ר"ע נשנית משנה זו אלמא קסב' צירוף דרבנן הוא ודו"ק:

טו שם ע"ב פריך הא ברה"י ספקא טמא מכדי האי מחט כו' לעיל ס"ד דהמחט ודאי נגע לכך פריך אדם וכלים נמי טמא אבל עתה דמשני רב אשי זאת אומרת עזרה ר"ה הוא וה"ל ספק טומאה בר"ה שפי' פריך הא הוי דבר שאין בו דעת לישאל ואפילו ברה"י ספקו טהור ועמ"ש הרע"ב שם וכתבתי בחידושי וכאן אין להאריך שוב ראיתי דהצל"ח עמד בזה וע"ש מה שתירץ ודו"ק וע' צל"ח שהקשה אמאי ס"ל לר' יהודא ור' שמעון לכלים טהורים הא הוי דשיל"מ דיש להם טהרה במקוה וע"ש שיצא לידון בדב' החדש דהיכא דאיכא חזקת טהרה לא שייך דשיל"מ דדשל"מ לא מהני אלא לשוי' ספקא דאוריית' ע"ש ובחידושי כתבתי בזה:

טז בדף י"ח ע"א ברש"י ד"ה אמר לי' ואני שמעתי ככר עושה כיוצא בו ואית לי' לר"ע אוכל מטמא אוכל כו' לכאורה קשה דאי ס"ל לר"ע דאוכל מטמא אוכל א"כ מאי קאמ' לקמן מכל האוכל כו' לטמא את המשקין או אינו אלא לטמא את הכלי אמרת ק"ו כו' אוכל שאילו מטמא אוכל אינו דין שלא יטמא כלי והא לר"ע אוכל מטמא אוכל וצ"ע:
(יז) הנה התוס' דף י"ט ע"ב ד"ה ונימא אין טומאת ידים וכלים במקדש תימה לר"י כו' וי"ל דר"ע הוא דאמ' טומאת משקין לטמא אחרים מדאוריית' ולית לי' האי דכן כו' ואמנם לפי דברי רב פפא לעיל דמשקי בי מטבחיא הלכתא גמירי לה ואפילו למ"ד טומאת משקין לטמ"א דאוריית' א"כ לא קשה האי ונימא אין טומאת כלים במקדש ושוב מצאתי להגאון בעל פני יהושע ז"ל שהעיר בזה ואמנם הש"ס מסיק לרב פפא בקושיא ושפיר פריך ונימא אין טומאת כלים במקדש ואמנם הרמב"ם פסק כר"פ ובזה א"ש הא דאמ' רבא הנח לטומאת סכין דהאי סכין דנגע במאי וכתבו תוס' דס"ד בלא משקין והוא דוחק ולפמ"ש א"ש דרבא כר"פ ס"ל ולכן פסק הרמב"ם כר"פ ורב יהודא אמר רב משני דידים מודים טומאת כלים כשני' ורב לטעמיה דאמר טעמ' דיוסף בן יועזר דסבר ט"מ דרבנן ולא ס"ל הלכתא גמירי לה וז"ב:

חדר שני חלק ראשון פרק ראשון

דין טעם כעיקר ודיני חמץ:

א הנה ראיתי בספרי האחרונים שהעירו דלמ"ד מב"מ לא בטיל אין ראיה וגיעולי עכו"ם בטעם כעיקר דאורייתא דילמא התם חששה תורה לשמא יבשל בה הישראל מינו ועפ"ז הקשו אהא דאמר שמואל מפני מה אסרו גבינות העכו"ם מפני שמעמידין אותה בקיבת נבלה והקשו התוס' אמאי לא אמר מפני שמעמידין אותה בקיבת כשרה והוי בב"ח ותירצו דבב"ח ע"י כבוש הוא דרבנן והוי ספק דרבנן והקשו לפ"ז גם אם מעמידין אותה בקיבת נבלה הוי דרבנן לשמואל דהא רב ושמואל ס"ל מב"מ לא בטיל ואין ראיה מגיעולי עכו"ם דטע"כ דאורייתא והוי ספק דרבנן ע"ש והנה הריטב"א כתב דרב ושמואל לא ס"ל כרבי יהודא דמב"מ לא בטיל מן התורה אלא ס"ל דמדרבנן לא בטיל ע"ש וא"ב שפיר יש ראיה מגעולי עכו"ם דטעם כעיקר דאורייתא דמה"ת מב"מ בטיל וליכא למיחש שמא יבשלו בה מינו וא"ש דברי התוס' וז"ב ולכאורה יש להוכיח דלא כהריטב"א מהא דאמר רב חמץ בזמנו בין במינו בין שלא בעינו במשהו רב לטעמיה דאמר מין במינו במשהו וגזר שאינו מינו אטו מינו ואי כדברי הריטב"א דרב ס"ל דרק מדרבנן מב"מ במשהו ומה"ת ברוב בטיל איך גזר רב שאינו מינו אטו מינו הא הוי גזרה

לגזרה ואמנם י"ל דמשום חומרא דחמץ דהוא בכרת גזרינן גזרה לגזרה כמ"ש לשיטתו הרמב"ם דהוא משום דהוי דבר שיל"מ ואע"ג דבשאינו מינו ל"ש דשל"מ מ"מ משום חומרא דחמץ מחמירין גם בשאינו מינו ע"ש כן י"ל לרב ועוד י"ל דנהי דלרב מוכח דמין במינו מדאורייתא במשהו מ"מ י"ל דשמואל ס"ל דמן התורה שפיר בטל רק מדרבנן לא בטל ואתי שפיר דשמואל סובר דלא גזור בחמץ שאינו מינו אטו מינו דלדידי' ה"ל גזרה לגזרה וז"ב:

ב ובעיקר קושית האחרונים נראה דשפיר אמר שמואל מפני שמעמידין אותה בעור קיבת נבלה ואע"ג דהוי ספק דרבנן מ"מ הוי ס"ס לאיסורא שמא העמידוה בעור קיבת נבלה ואסורה משום נבלה ושמא העמידוה בעור קיבת כשרה ואסורה משום בב"ח ואע"ג דבב"ח הוי ספק דאורייתא דטע"כ בבב"ח דאוריית' מ"מ כבוש הוי דרבנן והוי ס"ס לאיסורא דאפילו בדרבנן הוי לחומרא כמ"ש בפרי מגדים כמה פעמים ודו"ק ובזה אתי שפיר מה שהקשה הגאון בעל ישועת יעקב לפמ"ש הרדב"ז דהיכא דספק תורה וספק ודרבנן יחדיו יפגשו גם בספק דרבנן מחמירין שלא יהא זילזול לדרבנן אם נחמיר בדאורייתא ונקל בדרבנן והביאו המג"א בהלכות קריאת שמע ולפ"ז היה לנו לאסור הגבינות בהנאה ג"כ משום ספק בבחי' ואע"ג דכבוש הוי מדרבנן כיון דמחמירין מחמת ספק נבלה דהוי דאורייתא צריך להחמיר גם בהספק דרבנן ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא שניהן הן ספק דרבנן דהא שמואל ס"ל טע"כ דרבנן רק דהוי ס"ס אבל הנאה דאיכא רק ספק אחד דרבנן לא מחמירין וזה ברור והנה הכ"מ כתב פרק א' הלכה ב' מהלכות טומאת מת דהא דאסרה תורה בישול בב"ח הוא כדי שלא יבוא לאכלו ע"ש וקשה לי מהא דבישל נבלה בחלב דלוקה על בישולו ואין לוקה על אכילתו משום בב"ח וכיון דאין לוקה על אכילתו איך ילקה על בישולו דאין איסורו רק משום לתא דאכילה לדעת הכ"מ ואמנם י"ל דהא קיי"ל בכל מקום דאין איסור חל על איסור מ"מ האיסור עצמו לא פקע ונ"מ לקברו בין רשעים גמורים כדאיתא ביבמות וא"כ שייך שפיר איסו' בישול בו וכן צ"ל למה שכתב הרמב"ם עצמו שם ובריש פ"ט מה' מאכלות אסורות ע"ש ולמ"ש א"ז רמ"א בסי' פ"ז דכל שאין אסו' באכילה מה"ת מותר בהנאה ובבישול בלא"ה א"ש קושית הישועת יעקב דאיך נימא דאסו' בהנאה משום ספק כבוש בקיבת כשרה הא ע"י כבוש מותר בהנאה וז"ב:

ג ובזה י"ל דהתוס' לא תירצו כמ"ש הר"י בן מיגאש דלהכי לא אסרו משום שמא העמיד בקיבת כשרה ואסורה משום בב"ח דכאן יש ששים נגד האיסור אלא דהוי מעמיד ובב"ח לא שייך מעמיד ע"ש ולפמ"ש א"ש דלא תירצו כן התוס' משום דלפ"ז בשר דלא ה"ל

לאסו' כלל אפילו באכילה דהא שמואל ס"ל דטע"כ דרבנן כמו שכתבתי וה"ל ספק דרבנן אלא משום דאיכא ס"ס שמא העמידו בעור כשרה ואסורה משום בב"ח ואמנם אם נימא דכאן איכא ס' משום בב"ח ליכא חשש כלל דהא לא שייך מעמיד בבב"ח ורק מספק שמא העמידו בקיבת נבלה ואסו' משום מעמיד והוי ספק דרבנן ומותר לכן תירצו דאין כאן ששים ואסרו שפיר מחמת דאיכ' ס"ס לאיסורא דאף בדרבנן אסו' כמ"ש ודו"ק. ובזה א"ש מה שהקשה א"ז מהרש"א ז"ל מהא דאמרינן והלכתא מעמידין בעור קיבת כשרה הא איכא איסו' בב"ח ובהא לא שייך תירוץ התוס' דהא הוא ודאי ולא ספק ולפמ"ש דלשמואל דס"ל טע"כ דרבנן הוכרחו התוס' לתרץ דאין בגבינות ששים רק דכבוש הוא דרבנן והוי ספק דרבנן אבל לדידן דקיי"ל דטע"ב דאוריתא שפיהר י"ל דאיסו' גבינות ודאי יש ששים נגד האיסו' ורק משום מעמיד כתירוץ הר"י בן מיגאש ובב"ח לא שייך מעמיד רק האיסו' הוא משום קיבת נבלה ובקיבת כשרה שפיר מעמידין ודו"ק ואמנם על זה יקשה הא אין מבטלין איסו' לכתחלה ואיך מעמידין לכתחלה בעור קיבת כשרה וי"ל דכאן אין מתכוון לבטל אלא להעמיד הגבינות וצ"ע:

ד הריטב"א הקשה אמתניתין קדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם דע"כ מיירי שהוא בת יומה דאם אינה בת יומה אמאי אם בישל בה בנ"ט וא"כ מאי קמ"ל דלא יבשל בה לכתחלה ותירץ דלדיוקא אתי דדוקא בת יומה אבל כשאינה בת יומה מותר לבשל בה לכתחלה דלא גזרינן אטו בת יומה משום דהיתרא בלעה ע"ש והוא דבר חדש דלא נשמע מדברי הפוסקים ולכאורה אדרבה בזה יש לגזור טפי אטו בת יומה דבבב"ח טע"כ דאורייתא ובשאר איסורין יש דיעות דהיא דרבנן ואמת דהרב פרי מגדים כתב דבפליטת כלים לכולי עלמא היא מן התורה דמגיעולי עכו"ם יליף לה וגזה"כ הוא ואמנם זה אינו מוסכם ובחידושי טיילתי בה ארוכות וקצרות ואין להאריך.

ד והרשב"א בחידושיו הביא דעת הקדמונים דאף דנ"ט בר נ"ט מותר מ"מ הא דקדירת שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בה בנותן טעם היינו דבישול מוציא עיקר הטעם ע"ש ולפ"ז א"ש קושית הריטב"א דטובא קמ"ל דאף דבעלמא טעם שני מותר מ"ט הכא אסו' אבל לכאורה הדבר דחוק ונגד כל הפוסקים ואי"ה עוד אדבר בזה וי"ל אף דנ"ט בר כ"ט שרי מ"מ משהו מיהו איכא ולכך בחמץ מחמירין בנ"ט בר כ"ט דעכ"פ משהו איכא וכן קיי"ל דאסו' לעשות נ"ט בר נ"ט לכתחלה דהוי כמו מבטל איסור לכתחלה ולפ"ז י"ל פירוש המשנה דקדרה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב היינו לבשל בה לכתחלה דהוי מבטל איסו' לכתחלה ואם בישל בה במזיד בנותן טועם דאם יש בה בנותן טעם אסו' כמו אם ביטול איסו' לכתחלה אבל אם אין בה בנינו שרי דהוי תרתי נ"ט בר

נ"ט ושש"ז ויש לומ' עוד דטעמ' דאין מבטלין איסו' לכתחלה כתבתי במ"א דילמא יבטל בפחות מששים והארכתי בזה וכאן אפילו לא יהיה במאכל ס' לא יהיה איסו' דאוריית' דהא הוא נ"ט בר נ"ט והוי רק משהו ואסו' רק משום דביטל איסור לכתחלה והוי גזרה לגזרה ודו"ק ואמנם סברת הקדמונים דחויה הוא מכל הפוסקים:

ה והנה אם נימא דטע"כ לאו דאוריית' יש ליישב דעת הקדמונים שהביא הרשב"א דהא מן התורה אפילו טעם הבא מן הממש אינו כעיקר מה"ת וחז"ל אסרוהו והיינו אם האיסו' עצמו נתן בה טעם אבל הטעם הבלוע בקדרה ונבלע אח"כ בהיתר שני לא אסרו ולכך שפיר כתבו דקדרה שבישל בה בשר ובישל בה חלב דזה הוי בב"ח וע"י בישול זה אסור מה"ת דבבשר בחלב טע"כ מן התורה בזה ודאי אסור אבל דגים שעלו בקערה של בשר זה אינו דרך בישול ושרי מן התורה גם י"ל דשמואל לטעמיה דס"ל מין במינו לא בטיל ולדידי' ליכא למילף מגיעולי עכו"ם כמ"ש אות א' ולכך ס"ל נ"ט בר נ"ט שרי ועיין בזה ויש עוד לומר דרב לטעמיה דס"ל נטל"פ אסור ושפיר יש ללמוד מגיעולי עכו"ם דלאו חידוש הוא ולכך ס"ל נ"ט בר נ"ט אסור דהא לדידיה טע"כ דאורייתא מגיעולי עכו"ם ואמנם הש"ס בע"ז מספקא לי' מאי סבר רב אי נטל"פ שרי או אסור ואמנם גם כאן בחולין הא דרב לאו בפירוש איתמר אלא מכללא ולא היא עי' בש"ס שם והרבה כתבתי בחידושי:

חדר שני חלק ראשון פרק שני

א הרמב"ם פסק כרבי שמעון ופסק דלפני זמנו אסור בהנאה מן התורה והראב"ד כתב וכיון דקיי"ל כרבי שמעון דלא דריש הני קראי נהי דבאכילה אסור מתשביתו או מלא תשחט על חמץ מ"מ איסור הנאה ליכא מה"ת ומלקות נמי ליכא וכבר כתבתי בזה בפרקים הקודמים וע' שו"ת נודע ביהודא מהדורא תנינא ות"ל כיוונתי לדבריו ועמ"ש ל' דהרמב"ם והראב"ד לטעמיהו דהרמב"ם ס"ל דמחצות ואילך עוברין בבל יראה ואיכא קל וחומר מערלה והראב"ד ס"ל דליכא בל יראה עד הלילה וליכא קל וחומר ע"ש ואמנם בחידושי נסתפקתי אי גם עשה תשביתו חשיב נעבדה בו עבירה וא"כ גם להראב"ד איכא ק"ו מערלה ועתה ראיתי בנ"ב מ"ת סימן ע"ד שכתב דגם תשביתו חשיב נעבדה בו עבירה ואיכא ק"ו מערלה ונדחק דליכא למפרך דמה לערלה שכן לוקין על אכילתה משא"כ חמץ בערב פסח דאין שם לאו לרבי שמעון וע"ש דכתב דחולין שנשחטו בעזרה יוכיח ע"ש ואמנם לפמ"ש אתי שפיר דבאמת להראב"ד דס"ל בפ"א הלכה ח' דמלקות באוכל חמץ מחצות עד הלילה ליכא שפיר ליכא ק"ו מערלה דאיכא למפרך מה לערלה

שלוקין על אכילתה משא"כ אמץ בע"פ מחצות עד הלילה אבל הרמב"ם דפסק דלוקין על אכילת חמץ בע"פ מחצות עד הלילה א"כ שפיר יש קל וחומר מערלה שאסור בהנאה וז"ב ובזה תבין דברי הראב"ד בהשגתו שכתב אבל איסור הנאה ליכא ומלקות נמי ליכא ור"ל דכיון דמלקות על אכילתו בע"פ ליכא א"כ ליכא קל וחומר מערלה דאסור בהנאה ודו"ק היטב:

ב והנה הפני יהושע הקשה למה צריך לחזקיה לא יאכל להורות דחמץ אסור בהנאה ללילף ק"ו מערלה ובב"ח למאן דיליף בב"ח מג"פ לא תבשל דליכא למימר מה לערלה שכן לא היה לה שעת הכושר דבב"ח יוכיח כו' וחזר הדין וכן היה קשה לי בטרם ראיתי בפני יהושע ואמרתי ליישב דלולא קרא דלא יאכל מסברא הייתי אומר דחמץ מותר בהנאה מדחזינין דאמרה תורה בל יראה לך ואם היה חמץ אסור בהנאה אמאי עובר בל יראה הא אינו ברשותו כדאמר רב גידל שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו כו' וזה אחר שגלתה תורה דחמץ אסור בהנאה אבל אי לא גלי קרא לא יאכל הייתי אומר דמותר בהנאה ומיושב קושית הפני יהושע וז"ב. ואמנם י"ל דלרבי שמעון דס"ל גורם לממון כממון שפיר לא צריך קרא דלא יאכל לאיסור הנאה ואין לומר מדחזינין דעוברין על בל יראה מוכח דחמץ מותר בהנאה די"ל כיון דר"ש סובר דחמץ לאחה"פ מותר א"כ שפיר הוי ברשותו אף דאסור בהנאה כיון דאחה"פ יהיה מותר ה"ל גורם לממון וכממון דמי ואין לומר דהא אסור להשהותו דזה אינו דזה אם עובר בל יראה אבל בלתי הלאו בל יראה היה מותר להשהותו וצ"ל דר"ש לא סבר כחזקיה ובאמת כתבו כן התוס' דר"ש לא סבר כחזקיה דהא ס"ל גיד הנשה אסור בהנאה ע"ש ובזה הוי א"ש הא דא"ל ריה"ג תמה על על עצמך איך חמץ אסור בהנאה כל שבעה והיינו דהקשו התוס' לריה"ג לכתוב לא יאכל ולא בעי לך ולפמ"ש א"ש דלולא קרא דלך היינו למדין מערלה וכה"כ דאסור בהנאה ואין לומר מדחזינין דעובר בל יראה מכלל דברשותו הוא ז"א דלר"ש קאמר תמה על עצמך ולר"ש ס"ל גורם לממון דמי וס"ל דאחה"פ מותר ודו"ק לפלפולא בעלמא ואין להאריך עוד:

ג והנה המג"א סימן תמ"ב דהביא דברי הטור דכתב דכל שאינו אסור באכילה מן התורה מותר לערבו לכתחלה ולהשהותו והקשה המג"א מפסחים דף מ"ח דתנן שיאור ישרף והא התם הוי נוקשה ואינו אסור באכילה מן התורה ואעפ"כ ישרף והתוס' הוכיחו מזה דאסור להשהותו ולהטור קשה ותירץ המג"א דשם מיירי ביו"ט ולאפותו ביו"ט א"א דהא אסור לאכלו ואי ישהנו עד הלילה יחמיץ לגמרי ויהיה חמץ על כן ישרפנו עכ"ל המג"א ותמהו האחרונים דאם מיירי ביו"ט גם לשרפו אסור וע"ש בספר דגול מרבבה ולעיל

כתבתי ליישב דברי' והנה הגאון מקור חיים כתב דאין קושיא על הטור כלל די"ל דהך מתניתין ס"ל דנוקשה מה"ת אסור ואעפ"כ האוכלו פטור דספק הוא או בריה כדאמרינן בחולין דף כ"ג ע"ש שהאריך ולע"ד קשה דהא דברי הטור הן מדברי הרא"ש אביו בר"פ אילו עוברין שכתב כהרי"ף וכתב דלכך לא פסק הרי"ף כמתניתין דאילו עוברין משום דבנוקשה פליג רבי יהודא ואמר דהאוכלו פטור כו' וכן פסק הטור דנוקשה ותערובות חמץ אסורין מדרבנן וא"כ ע"כ דהאי מתניתין דשיאור ישרף היינו מדרבנן וע"ש היטב וא"כ קושית המג"א על מכונה:

ד ואמנם יש לומר בישוב דברי המג"א דהנה הראב"ד בספר תמים דעים כתב דהא דאמרינן שמע מינה מדר' עקיבא דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך כו' די"ל דבעלמא באמת ס"ל לר"ע מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך רק כיון דשריפת חמץ מנותר ילפינן ודמי לשריפת קדשים דלא דחי יו"ט ולא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך כו' ובזה א"ש דאמר רבא שמע מינה דס"ל לר"ע אין ביעור חמץ אלא שריפה והיינו דאם היה ס"ל השבתתו בכל דבר ולא יליף מנותר שפיר הוי אמרינן מתוך שהותרה כו' כמו בעלמא וז"ב ובזה א"ש קושית הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל מנא לי' לרבא דס"ל לר"ע אין ביעור חמץ אלא שריפה דילמא לעולם ס"ל השבתתו בכל דבר רק דדייק מהא דכתיב סתם תשביתו שאור ומשמע דגם בשריפה בכלל ואי ביו"ט מי שרי אבל באמת לר"ע השבתתו בכל דבר ע"ש ולפמ"ש א"ש דאי היה סבר ר' עקיבא השבתתו בכל דבר א"כ לא יליף מנותר א"כ אפילו שריפה מותר ביו"ט מטעם מתוך שהותרה הבערה לצורך וע"כ מוכיח רבא דר"ע ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה דמנותר יליף ודמי לשריפת קדשים דלא אמרינן מתוך ודו"ק: (ה) ובזה יש ליישב קושית המג"א סימן ת"מ ס"ק ג' לדידן דאית לו מתוך שהותרה כו' אמאי לא שרפינן חמץ הנמצא ביו"ט ואמאי כתב א"ז רמ"א דאסור לשרפו ביו"ט ולפמ"ש א"ש דאף דבעלמא קיי"ל מתוך שהותרה כו' מ"מ אסור דגמרינן מנותר וכמ"ש הראב"ד ולא דחי יו"ט ואף דפסק הרמב"ם והש"ע כחכמים דהשבתתו בכל דבר כמ"ש בסימן תמ"ה ע"מ אנו רוצים לעשות גם אליבא דר' יהודא ולר' יהודא אסור לשרוף ביו"ט ולכך רב יהודא אמר רב אמר כופה עליו כלי ולא שרפו ודו"ק וע"ש בחק יעקב ס"ק א' דכתב דאנן מחמירין לשרוף כר' יהודא דסתם מתניתין דתמורה כר' יהודא ע"ש. והנה הרא"ש סוף פ"ק דפסחים הכריע כפירוש התוס' דבשעת ביעורו היינו בשש השבתתו בכל דבר דעדיין מותר מה"ת אבל משש ואילך הוא בשריפה דוקא ולא כפירש"י דמשש ואילך השבתתו בכל דבר דתשביתו היינו שריפה ולא צותה תורה לשרפו אלא אחר שנאסר

דומיא דנותר ומה שמוציא מביתו קודם זמן איסורו היינו שלא יעבור עליו בל יראה ואין מפורש מ"ע מה"ת כו' ע"ש ברא"ש. ולפ"ז בגוונא דכתב המג"א דעדיין לא החמיץ חימוץ גמור ועדיין מותר מן התורה אלא שרוצה לשרפו שלא יעבור עליו כשיחמיץ א"כ לא דמי כלל לנותר ולשריפת קדשים ואין בו מצות שריפה כלל אלא דחושש שמא יחמיץ חימוץ גמור ויעבור עליו בל יראה ולכך רוצה לשרפו והוי כמו לפני זמנו ושפיר אמרינן בי' מתוך שהותרה הבערה כו' לכן מותר לשרפו וזה כוונת המג"א ודו"ק:

1 והנה אמרתי דבר חדש דמ"ע דתשביתו אינה אלא בי"ד דהראשון דמעיקרא משמע אבל בפסח עצמו ליכא מ"ע דתשביתו והבאתי ראיות הרבה ובקשתי לי חבר ומצאת רב הגאון מהר"וו באסקוויץ בשו"ת נ"ב מהדורא תנינא שנדפס אח"כ וראיתי שם כי הגאון הנ"ל הביא ראיות ההן לכן השמטתי אותם כאן והנם בקידושי ע"ש ועפ"ז יישבתי קושית הפ"י בהא דאמר רבא ש"מ מר"ע דאין ביעור חמץ אלא שריפה ופירש"י דאל"כ יבערנו בדבר אחר דיפרו וישליכו לים או יתננו לכלבים והקשה הפני יהושע דהא רש"י פירש בביצה דאסור לבער קדשים ביו"ט עי' שיטילם לים או בכל אופן שיהיה דרחמנא אחשבי' להבערתן וחשיב מלאכה וה"ה כאן רחמנא אחשבי' לביעור חמץ ובכל אופן שיבערנו יעבור על לאו דמלאכת יו"ט ע"ש ואמרתי דלא קשה כלל דבשלמא שם בחלה ובקדשים המצוה לבער קדשים הוא בכל עת א"כ אם יבערנו ביו"ט אף שישליכם לכלבים או בכל אופן שיהיה אסור דרחמנא אחשבי' להבערתן והוי מלאכה אבל כאן אי נימא דביום הראשון תשביתו היינו ביו"ט א"כ רק ביו"ט אחשבי' רחמנא להבערתו ואיך נימא דאסור לבערו בדבר אחר משום דרחמנא אחשבי' להבערתו והוי מלאכה הא רק עתה אחשבי' רחמנא להבערתו ואם יהיה אסור לבערו הנה בטל החשיבות והוא משפט הסותר עצמו וזה ברור להמעיין הישר ודו"ק: (ז) ועל פי זה ביארתי דברי הש"ס בר"ה דף כ"ט דאמר בשבת לא תקעינן דכתוב אחד אומר יום תרועה וכתוב אחד אומר זכרון תרועה כאן בחול כאן בשבת ופריך הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעטינהו ותמהו הכל דאדרבה כיון דלאו מלאכה היא צריך קרא למעט שלא יתקעו ביו"ט דמהיכא תיתי לאסרה אי לאו קרא ואמרתי דלכאורה י"ל אף דאינה מלאכה מ"מ כיון דמצוה היא אחשבי' רחמנא והוי מלאכה כמו גבי חלה וא"כ שפיר לא אצטריך קרא למעוטי ביו"ט שחל בשבת דלא ליתקע דהא מלאכה חשובה הוא דרחמנא אחשבה (ושפיר איצטריך קרא למעוטי) ומאי פריך. והנה ביבמות אמרינן מה לי איסור לאו מה לי איסו' כרת ולפ"ז י"ל דלולא דמיעטתי' תורה הייתי אומר כיון דביו"ט ציוותה תורה לתקוע ולא חששה לאיסור מלאכה ביו"ט גם בשבת מותר לתקוע ולכן צריך לאוקמי למעוטי שלא לתקוע

ביו"ט שחל בשבת ואמנם זה יצדק אם היה תקיעת שופר מלאכה כמו שאר מלאכות שפיר דצריך קרא למעוטי שלא יתקעו בשבת דאי לא קרא הייתי אומר כשם שהתירה תורה תקיעה ביו"ט כך התירה אם חל בשבת דאין בין שבת ליו"ט אלא אוכל נפש בלבד אבל כיון דבאמת תקיעת שופר היא חכמה ואינה מלאכה רק דנחשבת מלאכה דהיא מצוה והתורה אחשבה שפיר לא אצטריך קרא למעוטי, דלא ליתקע בשבת דהא היא מלאכה מחמת דאחשבה רחמנא ואין לומר כיון דביו"ט שרי כן בשבת זה אינו דאם לא התירה התורה ביו"ט א"כ לא אחשבה התורה כלל ובטל החשיבות אבל עתה דציותה תורה לתקוע ביו"ט ממילא אי אקלע בשבת ידענו דאסור לתקוע וזה דאמר הא לאו מלאכה הוא דאצטריך קרא למעוטי דאי היתה מלאכה שפיר היה צריך קרא משא"כ אי לאו מלאכה היא ודו"ק:

ח ואמנם עפ"ז אתי שפיר קושית המג"א בסימן תמ"ו דאנן דאית לן מתוך אמאי אסור לשרוף ביו"ט ולפמ"ש דלפי ס"ד דש"ס דחשביתו היינו ביו"ט א"כ לא שייך טעמא דאחשבי' רחמנא ושפיר אמרינן מתוך וע"כ דר"ע לא ס"ל מתוך אבל לפי האמת דתשביתו הוא בעיו"ט א"כ שפיר אחשבי' קרא מעיו"ט א"כ שפיר אסור לשרפו ביו"ט דאחשבי' רחמנא ולא מהני מתוך כמו חלה וע' נ"ב מהדורא קמא ודו"ק ועתה נבונים דברי המג"א בסימן תמ"ב דשפיר מירי ביו"ט ומ"מ מותר לשרפו מטעם מתוך ואין לומר דאחשבי' תורה זה אינו דהא עדיין לא החמיץ רק דשורפו שמא יחמיץ ויעבור עליו בל יראה ל"ש סברת אחשבי' דהא לא חל עליו עדיין מצות השבתה ושפיר אמרינן מתוך שהותרה כו' ודו"ק היטב כל זה פלפלתי ליישב דברי מאור עינינו המג"א ואלקי אברהם יהי' בעזרי ואמנם אני לעצמי בחרתי דרך אחרת ליישב דברי הטור כי בכ"ז דחוק קצת לאוקמי המשנה דמירי ביו"ט דוקא והרי התוס' הביאו ראיה ממשנה זו דדחיקא להו לאוקמי ביו"ט דוקא:

חדר שני חלק ראשון פרק שלישי

א ואמרתי ליישב דברי הטור דהנה יש לדקדק בדברי התוס' ריש פסחים דהקשו מהש"ס דפסחים דף מ"ג ולא הקשו ממשנה דף מ"ח והצל"ח הרגיש בזה ע"ש ובאמת המג"א הקשה מהמשנה דשיאור ישרף על הטור ונראה דהתוס' דף מ"ג ד"ה מאן תנא כתבו משמע בשמעתין דאי לאו דאתרבי חמץ נוקשה למלקות אפילו איסור לא היה בו כו' והיינו איסורא כמ"ש הפני יהושע ולא כמ"ש א"ז מהרש"א ז"ל ע"ש ולכאורה קשה מנין להם זה ומה משמע בשמעתין וע' פני יהושע שחקר בזה מנין יצא להם זה דלולא דאתרבי

למלקות אפילו איסור לא היה בו ע"ש ולע"ד נראה דהא בשמעתין בש"ס שם מדמינן נוקשה ותערובות להדדי ואדרבה לרב נחמן דתניא כוותי' חמור תערובות חמץ מנוקשה דהא אמר ואילו נוקשה בעיני' לא קאמר ע"ש והנה בש"ס שם מבואר דמיירי דלית בי' כזית בכדי אכילת פרס בתערובות חמץ דהא אמר הנח לכותח הבבלי דלית בי' כזית בכא"פ כו' וגם טעם חמץ אין בו רק קיוהא בעלמא כמ"ש הטור בסימן תמ"ב להדיא ע"ש ובכה"ג ודאי ליכא איסורא דאורייתא כלל לכל הפוסקים ומכ"ש נוקשה דקיל מיני' כ"ש דלית בי' איסור דאורייתא כלל לולא דאתרבי מקרא וזה שכתבו משמע בשמעתין דאי לאו דאתרבי חמץ נוקשה מקרא למלקות אפילו איסורא לא הוי בי' וזה ברור לע"ד ודו"ק:

ב ובזה א"ש מה שדיקדק הצל"ח אמאי לא הקשו התוס' ריש פסחים ממתניתין דשיאור ישרף דף מ"ח ולפמ"ש א"ש די"ל דממתניתין לא מוכח מידי דהא התוס' כתבו דנוקשה אף לרבי יהודא מותר אחר הפסח דלא אמר ר' יהודא חמץ אחה"פ אסור אלא חמץ גמור דאיכא תלתא קראי אבל נוקשה דליכא אלא חד קרא אפילו לר' יהודא מותר אחה"פ ואמאי תני ישרף ישהנו עד אחה"פ ויהא מותר אפילו לר' יהודא וע"כ דאפילו היכא דליכא בל יראה כגון נוקשה ותערובות הצריכו חז"ל לבער ע"ש בתוס' ואמנם ממתניתין דשיאור ישרף דף מ"ח ליכא להוכיח די"ל דאיסור דאוריית' איכא אפילו בלא קרא וקרא הוא רק למלקות וא"כ אפילו אחה"פ נהי דליכא קרא על נוקשה אחה"פ ולא לקי עלי' מ"מ איסור דאורייתא מיהו איכא אחה"פ וא"כ אין הוכחה כלל דכיון דאיסור דאורייתא איכא עליה לאחה"פ אמאי ישהנו עד אחה"פ כיון דס"ס יצטרך לבערו אבל מהש"ס דר"פ אילו עוברין מוכח שפיר דאי לאו דאתרבי נוקשה אפילו איסורא לא הוי בי' וא"כ לאחה"פ דליכא קרא על נוקשה מותר לגמרי וקשה אמאי ישרף ישהנו עד אחה"פ ויהיה מותר ומוכח כמ"ש התוס' דלא פלוג רבנן ואע"ג דליכא בל יראה הצריכו לבערו ודו"ק היטב:

ג ובזה אתי שפיר כמין חומר הא דכתבו התוס' בהוכחתם מר"פ אלו עוברין ואיכא מ"ד דכ"ש חמץ דגן גמור על ידי תערובות ולכאורה יפלא דהיא לישנא יתירא דהא עיקר ההוכחה הוא משיאור ישרף והיה די להם להוכיח מנוקשה ומה להם לערב תערובות בזה ולפמ"ש אתי שפיר טובא דמהא דאמר כ"ש חמץ דגן גמור ע"י תערובות מוכת דנוקשה קיל מחמץ דגן גמור ע"י תערובות ומזה מוכח דאי לא אתרבי מקרא אפילו איסור' דאוריית' לא הוי בנוקשה והוכיחו שפיר מהא דתני שיאור ישרף ודו"ק:

ד והנה הגאון נו"ב עמד על דברי התוס' ריש פסחים שכתבו דאחר הפסח ליכא שום איסור בנוקשה אפילו לר' יהודא ומוכח כוונתם דאפילו איסור דרבנן אין בו דאי איכא

איסור מדרבנן ליתא להוכחתם דלא פליג רבנן מהא דשיאור ישרף ואמאי ישרף ישהנו עד אחה"פ והא ס"ס יהיה אסור ולמה ישהנו וע"כ דיהי' מותר לגמרי ואילו בדף ו' ד"ה משש שעות כתבו דהיינו מסוף שש והרבותא הוא דאפילו בחיטי קרדניתא דנוקשה הוי ואסור רק מדרבנן בהנאה אין חוששין לקידושין ע"ש והא בין לפני זמנו בין לאחר זמנו ליכא קראי לאסור נוקשה לר' יהודא ולמה יגרע קודם זמנו דיהיה אסור מדרבנן מלאחר זמנו דיהיה מותר לגמרי וע"ש מה שפלפל בזה וכתבתי במ"א ולע"ד א"ש דלמ"ד נוקשה בפסח דרבנן ומה"ת שרי א"כ כיון דחז"ל אסרו נוקשה בפסח אטו חמץ גמור אסרוהו גם אחה"פ דמה לי איסור לאו מה לי איסור כרת וכיון דחמץ גמור אסו' אחה"פ לר' יהודא בלאו גם נוקשה אסרו חז"ל אחה"פ אבל למ"ד נוקשה דאוריית' והוא ר' מאיר כדאמרינן בר"פ אילו עוברין מאן האי תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות ונוקשה בעיני' בלאו ר' מאיר הוא דתניא כו' א"כ לא מצינו דתיקנו חז"ל כלל בנוקשה דאסור דהא בפסח אסור בלא"ה מן התורה וכיון דבפסח לא תיקנו כלל גם אחר הפסח ולפני הפסח לא תיקנו ושפיר הוכיחו התוס' מש"ס ר"פ אלו עוברין דקאי אליבא דר' מאיר דס"ל נוקשה בלאו ותני שיאור ישרף ואמאי ישרף ישהנו עד אחר הפסח וע"כ דלא פלוג רבנן ובכל גווני הצריכו לבערו אף שאין עוברין בל יראה וזה ברור ואתי שפיר דלא הוכיחו זה ממתניתין דף מ"ח דתנן שיאור ישרף כמ"ש הצל"ח דהתם תני ברישא ר' יהודא ואין ראיה משם די"ל דר' יהודא ס"ל דנוקשה בפסח דרבנן ולדידי' גם אחה"פ אסור מדרבנן ואתי שפיר דישרף וזה ברור וזה אמרתי בימי חרפי ומצאתי אח"כ סברא זו בספר ישועת יעקב שנדפס אח"כ זמן רב ונהניתי שת"ל כוונתי לדבריו ואמנם כל זה לר' יהודא דס"ל חמץ לאחר הפסח בלאו ונוקש' דרבנן י"ל דאסרוהו חז"ל גם אחה"פ כמו דאסרוהו תוך הפסח אבל לר' שמעון דס"ל דחמץ גמור לאחה"פ מותר מן התורה רק חז"ל קנסוהו משום דעבר על בל יראה א"כ בנוקשה דליכא בי' לאו דבל יראה כמ"ש התוס' ר"פ אלו עוברין ודאי מותר אפילו מדרבנן לאחה"פ דהא לא שייך קנס כיון דלא עבר בל יראה ולכך כתב הטור שפיר דמות' להשהותו ומותר לאח"פ ודו"ק כי לע"ד הדברים ברורים בדברי התוס' ודברי הטור:

ה ועפ"ז יתיישב ג"כ הא דכתבו ואיכא מ"ד התם וכל שכן חמץ דגן גמור ע"י תערובות כו' ומה בעי התוס' בזה דהא כבר הוכיחו שפיר מנוקשה וכבר עמדתי בזה ולפמ"ש א"ש דהא הש"ס קאמר התם מאן תנא דחמץ דגן גמור ע"י תערובות בלאו אמר רב נחמן ר' מאיר הוא דאמ' נוקשה בעיני' בלאו וכל שכן חמץ דגן גמור ע"י תערובות ומזה עיקר ראיית התוס' מר' מאיר דס"ל נוקשה בלאו לכך מייתי התוס' דברי רב נחמן דאמ' ר'

מאיר הוא דאמ' נוקשה בלאו וכו' חמץ דגן גמור ע"י תערובות ותני שיאור ישרף ודו"ק ובתשובה אשר הכינותי להגאון מקור חיים זלה"ה הארכתי:

חדר שני פרק ראשון פרק רביעי

א בירושלמי איתא דחמצו של עכו"ם וישראל קיבל עליו אחריות אחה"פ מותר אף דהישראל עבר עליו בל יראה מ"מ לא קניס ר' שמעון דישראל הוא דעבר והחמץ הוא של עכו"ם והביאוהו האחרונים והקשה הגאון ישועת יעקב לפ"ד הירושלמי מה פריך בש"ס דף ל"א לימא כתנאי אי למפרע הוא גובה אי מכאן ולהבא הוא גובה דתניא ישראל שהלוה לעכו"ם על חמצו לאחה"פ אינו עובר משום ר' מאיר אמרו עובר מאי לאו בהא קמפלגי כו' ותסברא אימא סיפא אבל עכו"ם שהלוה לישראל על חמצו דברי הכל עובר עליו כו' ע"ש בסוגיא וקשה לוקמי כפשטיה וכולי עלמא ס"ל מכאן ולהבא הוא גובה ומיירי בקיבל הישראל עליו אחריות דפשטי' הוא כך ולכך בישראל שהלוה לנכרי על חמצו ס"ל לתנא קמא לאחר הפסח מותר דחמצו של נכרי הוא וישראל הוא דעבר עליה ור' מאיר ס"ל עובר דרבי מאיר לטעמיה דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי והוי ליה חמצו של ישראל ובסיפא דברי הכל עובר עליו דחמצו של ישראל הוא וע"ש מה שתירץ וקיימתי מסברא דנפשאי ע"ש ולע"ד נראה דטעמ' דהירושלמי היא דלא שייך למקנסי' לעכו"ם דהנכרי לא עבר כלל עלי' וגם לישראל לא שייך לקנוס שיהיה החמץ אסו' בהנאה דהרי הישראל יכול לומ' לנכרי הרי שלך לפניך ולא דמי לחמץ של ישראל שגזלו ישראל דהחמץ אסו' אחה"פ דאף דהגזלן יכול לומר לנגזל הרי שלך לפניך ובאמת הרב בנודע ביהודא רצה לומ' דבכה"ג לא קנסו והחמץ אות' אחה"פ דלמי נקנוס דהנגזל לא פשע מידי ולמה נקנוס אותו ולגזלן לא שייך לקנוס דהרי יכול לומ' לו הרי שלך לפניך ע"ש ואולם במח"כ אשתמטתיה דברי הרמב"ן בליקוטי פסחים דכתב להדיא דשפיר קנסוהו לנגזל ואף דלא פשע דלא פליג רבנן וכתב דמזה הוציא הרמב"ם דאפילו שגג או נאנס קנסוהו וכיון דקנסוהו לנגזל אסו' לכל ישראל ע"ש ואמנם אם החמץ של עכו"ם והישראל קיבל עליו אחריות לא שייך לקנוס את הנכרי דאין עליו חובת ביעור בלל ולישראל לא שייך לקנוס דהרי יאמר לנכרי הרי שלך לפניך לכן פסק הירושלמי דהחמץ מות' לאחר הפסח וזה לע"ד ברור בטעם הירושלמי ומדוקדק לשונו חמץ של נכרי וישראל הוא עבר עליה ע"ש וז"ב:

ב וי"ל דר' יוסי דפליג שם בירושלמי וס"ל דאסו' אחר הפסח היינו דר' יוסי ס"ל היזק שאינו ניכר שמי' היזק ולפ"ז לא יוכל הישראל לומ' לנכרי הרי שלך לפניך כדפריך

בגיטין דף נ"א אי היזק שאינו ניכר שמי' היזק ממונא מעליא בעי שלומי וא"כ שפיר קנסוהו לישראל ולכך ס"ל דאסו' אך צ"ע דבירושלמי גיטין משמע דר' יוסי ס"ל לאו שמיה היזק וצ"ע. ומעתה י"ל דלא קשה קושית הישועת יעקב דבישראל שהלוה לנכרי על חמצו אן שהחמץ של הנכרי והאחריות על הישראל שפיר קנסוהו לישראל דלא יוכל להחזיר החמץ לנכרי ולקבל דמים עבורו דהוי כמקבל דמים עבור איסורי הנאה ולא דמי לפקדון דיכול לומ' הרי שלך לפניך דשם לא משתרשי הישראל מידי וגם אין חיוב על הישראל לשלם דמים דהא היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק אבל כאן ודאי אסו' להחזיר החמץ להנכרי ולקבל דמים עבורו וע' חק יעקב סימן אמ"ת ועכ"פ אם העכו"ם לא יפדהו יהיה ההיזק לישראל ודו"ק ושוב עיינתי בפני יהושע שחילק ג"כ בין משכון לפקדון דבפקדון של עכו"ם ביד ישראל וקבל עליו אחריות לא שייך קנס משא"כ במשכון של עכו"ם ביד ישראל כיון דקנוי ליה לישראל מיהא לשעבוד קנסוהו לישראל ע"ש ולע"ד הטעם כמה שכתבתי וע' סימן תמ"א ס"ק ד' במ"א שכתב דיכול להניח לעכו"ם לפדותו בפסח והגאון דגול מרבבה השיג עליו במ"ש דאין הישראל חייב בביעורו ואמנם שם מיירי שאין האחריות על הישראל ולדינא הכל צ"ע. ולדעת א"ז המהרש"א שדימה הני שני דינין להדדי יש להקשות קושית הישועת יעקב באופן נאות די"ל דר' מאיר לטעמיה דס"ל היזק שאינו ניכר שווי' היזק ואינו יכול לומ' הרי שלך לפניך ואמנם זה טעות לדעתי דזה בישראל אבל בנכרי ודאי יכול לומר הרי שלך לפניך דלהנכרי אין שום היזק כלל דמות' לאכלו ודו"ק ובמ"א ביארתי היטב וע' לקמן אות ג' מה שכתבתי על דברי האהעו"ז ע"ש:

חדר שני חלק ראשון פרק שביעי

א במרדכי כתב על הא עובדא דע"ז דנפל עליהו יין נסך דרצה רבא להתיר למכרן לעכו"ם דהיה יין נסך דרבנן ולכן לא חשש בדרבנן שמא ימכרם לישראל ולכאורה נראה דגם דגן זה שנטבע ולא נתבקעו הוי דרבנן כמ"ש הרמב"ם הלכה ז' דדגן שנטבע ולא נתבקע אינו אסו' מן התורה ולכך התיר רבא למכרו לעכו"ם ולא חשש שמא יחזור וימכרנו לישראל וז"ב לפ"ז י"ל הא דכתב הטור ואין ניכר החימוץ היינו לרבותא דאף דלא נתבקע דהוי חמץ דרבנן מ"מ אסו' למכרו לעכו"ם וכן ראיתי בחק יעקב אלא שלא ביאר היטב ע"ש ואמנם הגאון נודע ביהודא הקשה על המרדכי דא"כ מה פריך על רבא מהא דבגד שאבד בו כלאים דהא כלאים דאוריית' ומה ראיה יש ליין נסך דרבנן ע"ש שפלפל בזה ולע"ד י"ל דהנה התוס' הקשו על בגד שאבד בו כלאים דלבטיל האי חוט ברובא ע"ש ולע"ד י"ל

לולא דבריהם דהמרדכי כתב דטומאת משא לא בטל דבשלמא בנגיעה י"ל דהא דנוגע בו טהור הוא אבל טומאת משא ל"ש לומ' כן דהא נושאן יחד וכתב הגאון משנה למלך דזה מדרבנן ע"ש א"כ א"ש דהא הבגד שאבד בו כלאים לא בטל החוט ברובא דהא הוא לובש הבגד כולו ביחד וז"ב ואמנם זה דרבנן דמדאוריית' בטל כמ"ש המל"מ ובזה א"ש קושית הגאון נודע ביהודא על המרדכי דשפיר פריך לרבא מהא דבגד שאבד בו כלאים דהא גם כלאים הוי דרבנן ואעפ"כ לא ימכרנו לנכרי וזה ברור והנה מרן הכסף משנה כתב דהא דשרי למכרו קבא לעכו"ם ולא חיישינן שמא ימכרם לישראל וכתב הרמב"ם כדי שיכלה קודם הפסח היינו דכשאינו קונה אלא מעט מסתמא לביתו הוא צריך ויכלה קודם הפסח והקשה עליו המג"א דהא אין לך דבר מועט מביצת תרנגולת ואעפ"כ אין מוכרין לעכו"ם שמא ימכרם לישראל והנה לפמ"ש אין קושיא מביצת טריפה דהוא דאוריית' וכאן הוא רק דרבנן אך מביצת נבלה קשה דהוא דרבנן וע' בספר מקור חיים מה שכתב מחולין דף צ"ו ולא הבינותי דבריו דלכאורה אין ראיה מהתם ע"ש. ובאמת תמיה לי דבש"ס לא הוזכר אלא ביצת טריפה וי"ל דבאמת ביצת נבלה מותר למכרה ובש"ע העתיק נבלה וטריפה וצ"ע ואמנם בזה י"ל הא דכתב הטור ולא ניכר החימוץ היינו שלא נתבקע והוא דרבנן ולכך מותר מעט אבל חמץ דאוריית' אפילו קבא אסו' למכרו שמא יטחנם וימכרם לישראל כמ"ש הר"ן ודו"ק והמג"א כתב דאין לחוש שמא יטחנם וימכרנו לישראל דהא אין לוקחין קמח מן השוק אלא בשעת הדחק והגאון חק יעקב הקשה עליו דאכתי יש חשש שיקחנו הישראל ויקיימו בפסח בביתו ויעבור על בל יראה והגאון מק"ח כתב בזה דבר נכון ע"ש ויש לפקפק בו ע"ש ולא אאריך:

ב והנה בהלכה ח' כתב הרמב"ם תבשיל שנמצא בו שעורים אם נתבקעו הרי כל התבשיל אסור כו' ואם לא נתבקעו מוציאין אותן השעורים ושורפין אותן ואוכלין שאר התבשיל דאין הדגן שנבלל ולא נתבקעו חמץ גמור מן התורה אלא מדברי סופרים כו' ואפש' דכוונתו שהוא נוקשה ואסו' מדרבנן ובטל בששים ואפילו הוי דאוריית' בטל בששים כיון דאין בו כרת כמ"ש המג"א ס"ק ה' ובזה א"ש מה דקשיא לי כיון דמחמירין לענין החטין עצמן דהן דאוריית' אמאי מקילין לענין משום דמשהו הוא דרבנן הא הוי זילזול לדרבנן כמ"ש הרדב"ז ולפמ"ש א"ש דאין הקולא מחמת שהוא דרבנן אלא משום דליכא בהו כרת ובטל בששים ובזה א"ש מה שהקשה הח"י על המג"א שמא יקיימם הישראל בביתו ויעבור על בל יראה וי"ל כיון דלא נתבקעו והוי רק נוקשה ואין כ עוברין עליהם בל יראה וצ"ע לדינא:

ג הרמב"ם בפרק חמישי הלכה י"ט כתב אין נותנין לתוך החרוסת ואם נתן ישפך מיד מפני שהוא ממהר להחמיץ וכתב הרב המגיד פירוש בחרוסת יש חומץ ובחרוסת וחרדל יש מים דאל"כ כבר נתבאר דמי פירות אין מחמיצין ע"ש הנה לדעת הראב"ד לעיל הלכה ב' דעכ"פ נוקשה הוי א"כ י"ל דמיירי בלא מים ולכך בחרוסת ד"ה ישרף מיד דודאי החמיץ אבל בחרדל הוא ספק שמא החמיץ ולכך ס"ל לחכמים דיאכל מיד דהרי הוי ספקא דרבנן ור' מאיר אמר ישרף מיד דר' מאיר לטעמיה דס"ל נוקשה בלאו מדאוריית' כדאיתא בר"פ אילו עוברין כן כתבתי בחידושי פסחים שלי. והנה בהלכה כ' כתב הראב"ד אולי לא נאמר זה אלא בזריזים כו' וי"ל דהראב"ד לשיטתיה דאפילו בלא מים הוי נוקשה ועל זה כתב דאין להתיר זה אלא בזריזים ובזה א"ש דכתב א"ז רמ"א ז"ל בסימן תס"ב דאין נוהגין כלל ללוש במי פירות. והכה הנודע ביהודא כתב דאנו חוששין לדעת רש"י דמיירי במ"פ בלי מים ואמנם אין זה הכרע די"ל דקיי"ל כר' עקיבא כמ"ש האחרונים ואמנם לפמ"ש אפילו לר' עקיבא לא התירו אלא לזריזים כמ"ש הראב"ד אבל לא לכל אדם וז"ב ובזה א"ש הא דכתב א"ז רמ"א ז"ל ואף לקטף אין נוהגין והמג"א הקשה דמאי אפילו הא לקטף חמור דהוי מי פירות עם מים והנה בש"ס איתא אין לשין את העיסה ביין כו' ואע"פ שאין לשין מקטפין בו והנה לדעת הראב"ד מיירי בלא מים כמ"ש וא"כ מאי קאמר ואע"פ שאין לשין מקטפין בו הא קיטוף חמור דהוי מי פירות עם מים ואין לומר דלדעת הראב"ד אין חומרא כלל בין מי פירות לבד בין עם מים דא"כ קשה מהא דמנחות דף נ"ו אומר היה ר' יוסי מנחת נסכים מגבלה במים וכשרה ע"ש ועכצ"ל דשאני קיטוף דדבר מועט הוא כמ"ש המג"א ולכך עדיף ממי פירות לבד וא"כ א"ש דכתב רמ"א דאפילו לקטף אין נוהגין אף דזה דבר מיעוט הוא וזה ברור:

ד והנה הר"ן כתב דלכך ציוותה תורה לשבור כלי חרס בנותר אף דאחר מעל"ע הוא נטל"פ מ"מ רצתה התורה לבער הבלוע עצמו מן העולם דהבלוע לא נפגם ע"ש והקשו העולם לפ"ז מאי פריך ארב דאמר קדרות בפסח ישברו ולשהינהו עד בתר פסחא דילמא רב ס"ל כר' יהודא דאין ביעור חמץ אלא שריפה ולכן ישברו הקדרות ולא ישהנה עד אחה"פ דצריך לבער הבלוע מן העולם כמו בנותר ע"ש ולע"ד הר"ן שפיר הוצרך לכך לדידן דקיי"ל נטל"פ מותר וקשיא ליה אמאי צוותה תורה לשבור הכלי או להגעילו הא הבלוע בה הוא לפגם ולכן תירץ דהבלוע עצמו לא נפגם וצריך לבערו מן העולה אבל אליבא דמ"ד נטל"פ אסו' נקטינן כפשטיה דצוותה תורה לשבור הכלי או להגעיל שלא יתן טעם בתבשיל וזה פשוט ולפ"ז לרב דס"ל נ"ט לפגם אסו' כפירש"י בד"ה אמר רב שפיר פריך ולשהינהו עד בתר פסחא ולעביד בהו שלא במינן וז"ב ובזה אתי שפיר

דהסמ"ג הוכיח דכל היכא דאסו' במשהו גם נטל"פ אסו' מהא דפריך ולשהינהו עד בתר פסחא ולעבד בהו שלא במינו ומשני דילמא עביד בהו במינו והקשו אמאי לא למד זה מהא דאמר רב קדרות ישברו וכבר כתבתי בזה ולפמ"ש א"ש דמהא דאמ' רב קדרות בפסח ישברו אין ראיה די"ל כקושית העולם דדימה זה לנותר וכמ"ש אבל מהא דפריך ולשהינהו עד בתר פסחא והוצרך לתרץ גזרה דילמא עביד בהו במינן שפיר מוכח דלא כסברת הר"ן לדעת רב ושפיר הוכיח הסמ"ג ודו"ק:

חדר שני חלק שני פרק ראשון

א המג"א כתב בסימן תמ"ג דישראל שהפקיד חמץ אצל ישראל והנפקד לא מכרו בע"פ חייב לשלם להמפקיד דזה פשיעה דהוי לי' למכרו אא"כ הוא בעין דאז אומר לו הרי שלך לפניך והגאון בעל אהעו"ז השיג עליו והביא ראיה מהא דחמץ של הקדש דאין צריך לעשות מחיצה לפניו והא כיון דדעת הרמב"ם דבפשיעה חייב גם על ההקדש א"כ אם נאבד חייב לשלם הגזבר וה"ל גורם לממון ועובר עליו בבל יראה ואחה"פ אסור בהכאה לרב מארי' דהאי שמעתא דהא רב ס"ל כר' יהודא דחמץ של נכרי אסור אחה"פ וה"ה של הקדש אלא ודאי דזה לאו פשיעה הוא ע"ש שהאריך ולכאורה אמרתי לפי דקיי"ל דישראל שקיבל אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי אינו עובר עליו ואפשר ה"ה לחמץ של הקדש דכל היכא דאיתי' בי גזא דרחמנא איתי' וע' בט"ז סימן ת"מ ודו"ק אך על זה יש לפקפק אבל יש לומר דשם מיירי בחמץ נוקשה או תערובות דאינו עובר עליו בל יראה לשיטת התוס' וגם זה דוחק קצת ואמנם יש לומר דהא רש"י פירש דהא דמוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו היינו כשביטלו דאינו עובר עליו בל יראה וא"כ גם האי מימרא דרב יהודא אמר רב דסמוך לי' מיירי ג"כ בביטלו דאין עובר וא"כ לא קשה כלל מהא דאם היה חמץ של הקדש דהא מיירי בביטל ולא עובר על בל יראה ואף דהרב שאגת אריה כתב דחמץ של גוי שקבל עליו אחריות לא מהני ביטול דאינו שלו מ"מ ביאר להדיא דזה לדעת התוס' בשם ר"ת דביטול הוא משום הפקר ובחמץ שאינו שלו לא מהני הפקר אבל לפי שיטת רש"י והרמב"ם דביטול היא השבתה אין חילוק בין הוא שלו בין הוא של אחר א"כ ה"ה לחמץ של הקדש לפירש"י והרמב"ם מהני ביטול וא"כ לא קשה קושית האהעו"ז דממ"נ לפירש"י והרמב"ם דס"ל דהקדש חייב בפשיעה לדידהו לא קשה דהא לדידהו מהני ביטול לחמץ של הקדש ולהתוס' דס"ל ביטול מטעם הפקר ולא מהני ביטול לחמץ של הקדש מ"מ הא להתוס' אינו חייב בפשיעה על הקדש וא"כ נסתר ראית האהעו"ז ודברי המג"א נכונים וע' בספר חק יעקב שהעלה כדעת המג"א רק

דכתב דפשיעה לא הוי אבל עכ"פ מטעם שומר אבדה הוא חייב כשומר שכר ע"ש וא"כ ודאי לא קשה מהא דחמץ של הקדש דבהקדש שומר שכר פטור אף לדעת הרמב"ם ודו"ק היטב:

ב עוד הביא הגאון אהעו"ז ראיה מהא דהאוכל חמץ של הקדש במועד מעל ויש אומרים לא מעל ומוקי לה הש"ס בפסחי' דף כ"ט בכמה אוקימתא ורב אחא בר יעקב מוקי לה דמ"ד לא מעל כר' יהודא דס"ל חמץ של הקדש לאחה"פ אסור בהכאה והוכיח הש"ס מזה דהדר בי' רב אחא מהא דאמר דלר' יהודא איתקש שאור דאכילה לשאור דראיה וחמץ של נכרי או של הקדש מותר בהנאה ע"ש וקשה מנא לי' להש"ס דהדר בי' רב אחא אימא רב אחא בסתם הקדש מיירי דחייב הנפקד בפשיעה וכיון דהנפקד פשע דהיה לו למכרו ולא מכרו ה"ל גורם לממון והו' כחמץ של ישראל ואסור בהנאה ולכך לא מעל ומ"ד מעל כר"ש דשרי אחה"פ ולא פשע הגזבר כו' ע"ש ודבריו תמוהין דאיך נימא דלא הדר בי' רב אחא וס"ל דלר' יהודא חמץ של הקדש מותר בהנאה א"כ לא פשע הגזבר כלל דלמה היה לו למכרו הא גם בלא מכירה יהיה מותר אחר הפסח ולא ה"ל גורם לממון כלל והש"ס שפיר הוכיח דהדר בי' רב אחא וס"ל דלר' יהודא חמץ של הקדש אסור ולכך לא מעל ודברי האהעו"ז נפלאו ממנו ושוב אח"כ זמן רב נדפס ספר ישועת יעקב וראיתי שסתר גם הוא דברי האהעו"ז בהקשותו על המג"א מהא דהאוכל חמץ של הקדש במועד ע"ש:

ג והנה בעל המאור פירש הא דאמרינן שם מ"ד מעל סבר גורם לממון כממון דמי היינו דמיירי בהקדש דהבעלים חייבין באחריותו ותמה הקצה"ח דהלשון מעל משמע קרן וחומש כדין מועל בהקדש וכאן מה הפסד יש להקדש כיון דלר' יהודא חמץ אחה"פ אסור וא"כ ההקדש אינו מפסיד כלל ע"י אכילתו דבלאו אכילתו לא שוה מאומה רק להבעלים מפסיד דאם לא היה אוכלו הי' הבעלים יכולים לומר להקדש הרי שלך לפניך ועתה מחויבים לשלם וא"כ אדרב' עשה טובה להקדש ובשביל שגרם היזק לבעלים אינו חייב קרן וחומש להקדש ודברי בעל המאור נפלאו ע"ש בקצה"ח ועפ"ז א"ש קושית התוס' שהקשו אהא דמוקי לה מ"ד מעל כר' יוסי הגלילי דסבר חמץ בפסח מותר בהנאה הא לא יוכל ישראל לפדותו דיעבור על בל יראה ולפמ"ש בעל המאור א"ש דמיירי שהבעלים חייבים באחריותו וא"כ שפיר יכלו הבעלים עצמם לפדותו ולהסיקו תחת תבשילם ואי משום דיעברו על בל יראה זה אינו דהא בלא"ה עוברים על בל יראה דהא חייבים באחריותו וכדידהו דמי ואדרבה טוב יותר להם לפדותו ולהסיק תחת תבשילם וירויחו שלא יעברו עוד כל שעה ודו"ק:

ד והנה ראיתי בספר אור חדש שדיקדק הא דכתבו התוס' ומכאן מוכח ר"י דהמשהה חמץ על מנת לבערו אינו עובר עליו למה דוקא ר"י הוכיח זה הא הוכחה זו מבוארת וגלויה לעין כל וכתב הגאון הנ"ל לתרץ זאת ע"ש ולמעלה בפרקים הקודמים כתבתי גם אני בזה ע"ש והנה ראיתי שם באור חדש דכתב דלר' יהודא מיליף מנותר דחמץ בשריפה יליף גם זה מנותר דלא מהני ביטול לחמץ כמו דלא מהני לנותר ע"ש בארוכה ואולם הגאון פרי מגדים כתב בהקדמתו דבלא"ה לא מהני ביטול לר' יהודא לחמץ דלא עדיף ביטול ממפרר וזורה לרוח או מטיל לים ולא מהני ביטול לר' יהודא אלא לחמץ שאינו ידוע ע"ש ובזה א"ש הא דהקשה הצל"ח לשיטת רש"י דתשביתו היינו ביטול הוי לר' עקיבא להוכיח בפשיטות דחשביתו הוא מעיו"ט דאי ביו"ט קשה הא אחר זמן ואיסורו לא מהני ביטול ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דרש"י פירש כן אליבא דידן דקיי"ל כחכמים דהשבתתו בכל דבר אבל לר"ע דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה לא הוי ביטול תשביתו דלא עדיף ממפרר וזורה לרוח וכמ"ש הפרי מגדים או דיליף מנותר כמ"ש האור חדש וביטול לא מהכי אלא מטעם הפקר כמ"ש במקום אחר ודו"ק:

ה ובזה א"ש גם מה שהעיר הפמ"ג על מה שכתבו התוס' בד"ה וש"מ דס"ל לר"ע דלא אמרינן מתוך שהותרה אע"ג דבעי צורך קצת זה הוא צורך קצת כדי שלא יעבור בל יראה והקשה דהא היה אפשר בביטול ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דלר"ע דס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה ביטול לא מהני דיליף מנותר או דלא עדיף ממפרר וזורה לרוח ובזה א"ש קושית הפני יהושע דמהיכן מוכח' דר"ע ס"ל אין ביעור חמץ אלא שריפה ואי דאל"כ ישליכנו לים או יאכילנו לכלבים הא גם זה חשיב מלאכה דאחשבי' רחמנא ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דמוכח שפיר דס"ל לר' עקיבא אין ביעור חמץ אלא שריפה דאי ס"ל השבתתו בכל דבר א"כ גם ביטול בכלל השבתה וא"כ הוי ליה לר"ע להוכיח בפשיטות דעל כרחך מיירי בערב יו"ט דאי בי"ט היכא משכחת ביטול הא הוא לאחר זמן איסורו וכמדומה דגם בצל"ח דרך בדרך זה ואינו ת"י כעת ודו"ק ולכאורה י"ל דלא קשה קושית הצל"ח דכבר כתבתי בפרקים הקודמים דהא דכתב הרמב"ם דלא יאכל אתי להורות איסור ח"ש בחמץ דמחלב לא יליף דשאני חלב דאין היתר לאיסורו ואע"ג דהאי לא יאכל איצטריך לגופיה להורות איסור הנאה מ"מ לר' אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא יאכל אחד אכילה ואחד הנאה במשמע ה"ל לכתוב לא יאכל ומדכתיב לא יאכל מוכח דח"ש אסו' ע"ש וא"כ לחזקיה לא מוכח מזה איסו' ח"ש אלא דחזקיה סבר כר' יהודא דחמץ אחה"פ אסו' ואין היתר לאיסורו ויליף מכל חלב ע"ש וא"כ שפיר י"ל דר"ע ס"ל כחזקיה וס"ל כר"ש וא"כ שפיר י"ל דמהני ביטול מן התורה אפילו ביו"ט דמצי ליהנות ממנו

פחות מכשיעור וברשותו הוא לכך לא מצי ר"ע להוכיח מזה דמיירי מעיו"ט די"ל שפיר דביו"ט מיירי וביטול מהני מה"ת מתשביתו ואין לומר דא"כ איך מוכיח ר"ע דמצינו להבערה שהוא אב מלאכה דילמא שורפו פחות מכשיעור תחת תבשילו זה אינו דכיון דצריך לשרפו משום מצות שריפה הוי כמו נדרים ונדבות דעיקרו לגבוה כמ"ש התוס' ודו"ק היטב. ובחידושי הארכתי בזה:

חדר שני חלק שני פרק שני

א הראב"ד כתב דהא דחמץ במשהו היינו באכילה אבל לא בהנאה ונראה הטעם דהא הרמב"ם כתב הנועם דחמץ במשהו שהוא דבר שיש לו מתירין לאחה"פ ואף דקניס ר' שמעון מ"מ בתערובות לא קניס והנה א"ז רמ"א בהג"ה כתב בשם הגה"מיי דצריך להשליך דמי האיסו' לנהר והיינו דהא דלא קניס ר"ש בתערובות לא מטעם ביטול בששים דהא ליבא ששים כדכתבו כל הפוסקים זולת הטור אלא דבאכילה לא קניס להפסיד כל התערובות דהא אי אפשר להפריד האיסו' מההיתר ולכך התיר ר"ש הכל משא"כ בהנאה דאפש' לתקן שישליך דמי האיסו' לנהר שלא יהנה מהאיסו' ע"כ צריך לתקן דבשלמא אם היה הטעם משום ביטול בששים היה מותר הכל דהא בטל האיסו' וכאילו לא נתערב אבל הכא דליכא ששים והוי כאילו האיסו' בעין אלא דלא החמיר ר"ש להפסיד גם ההיתר ע"כ צריך להשליך דמי האיסו' לנהר שלא יהנה ממנו ולכך כתב א"ז רמ"א ובפחות מששים סגי ליה בהולכת דמי האיסו' לנהר והיינו דאם יש ששים דאז האיסו' בטל א"צ להשליך דמי החמץ לנהר דהא החמץ בטל רק בפחות מששים דאז מטעם ביטול לא מהכי רק דלא קניס ר"ש להפסיד גם ההיתר וכיון דאפש' בתקנה שלא יהנה מהאיסו' צריך לתקן וזה ברור ומעתה דברי הראב"ד ברורים דבהנאה לא אוסר במשהו דלא שייך דבר שיש לו מתירין בהנאה דהא גם אחה"פ יצטרך להשליך דמי האיסו' לים המלך ולא יהנה ממנו ואף דאי איכא ששים א"צ להשליך דמי החמץ לים המלח היינו דאז יהיה בטל בששים וא"כ ס"ס נצטרך לסמוך על ביטול בששים ול"ש לומ' עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ודו"ק:

ב דעת הכלבו דביטול לא מהני רק לחמץ שאינו ידוע אבל לחמץ ידוע לא מהני ביטול והקשה א"ז הב"ח מהא דפריך בדף ו' וכי משכח' לה לבטלה והא אז יהיה חמץ ידוע ולא מהני ביטול וכבר פלפלתי בזה בפרקים הקודמים ויישבתי דעת הכלבו ע"ש והנה ראיתי להגאון פרי חדש דזקא לפי שיטת רש"י דביטול הוא מטעם דאמר קרא תשביתו וס"ל להכלבו דקרא לא מיירי אלא בחוץ שאינו ידוע אבל לחוץ ידוע לא מהני ביטול

וצריך ביעור אבל לפי שיטת התוס' דביטול הוא מטעם הפקר מהני אף לחמץ ידוע דהא יכול להפקיר כל אשר יש לו ע"ש והנה הגאון קצה"ח הקשה לפמ"ש הרמב"ם דהפקר הוא מטעם נדר ואסו' לחזור בו וא"כ אין עושה קנין דאם עושה קנין מה ענין נדר להכא תיפוק ליה דכבר יצא מרשותו אלא ע"כ דהפקר אינו קנין והא דאסו' לחזור בו הוא מטעם נדר וכתב דמטעם זה נטה רש"י מלפרש דביטול הוא מטעם הפקר כהתוס' דזה אינו מועיל להפקיע איסור בל יראה ואמנם הקשה מהא דפרק ר' אליעזר דמילה דאמרינן גבי ציצית הואיל ובידו להפקירו ופירש"י דנפיק מרשותיה ולא רמי עליה חיובא א"כ משמע דיצא מרשותו לגמרי דאי מטעם נדר אכתי שלו הוא ואיסור' הוא דרמי עליה ואפשר דנהי דהוא שלו מ"מ אינו ברשותך דהא אסו' לחזור בו כו' ואמנם בחמץ דבלא"ה אינו ברשותו אלא דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו לכך לא מהכי הפקר ובעבור זה נטה רש"י משיטת התוס' ופירש דתשביתו היינו ביטול ע"ש בקצה"ח ודפח"ח וש"י ומעתה י"ל לפי ס"ד דהש"ס דאפילו בתר זמן איסו' מצי מבטל ליה כמ"ש המפרשים ולא ידע עדיין מהא דאמ' ר"א שני דברים אינן ברשותו של אדם כו' ולכך פריך וכי משכח ליה לבטליה וכתב הב"ח דלהכי לא פריך וכי משכח לשרפו דדילמא משכח ליה ביו"ט דלא מצי לשרפו ע"ש הרי דס"ד דש"ס דאפילו ביו"ט מצי לבטליה לכן פריך שפיר וכי משכח ליה לבטוליה ואף דיהיה חמץ ידוע מ"מ כיון דביטול הוא מטעם הפקר מהני אף לחמץ ידוע כמ"ש הפרי חדש אבל למסקנא דעשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו עכצ"ל דביטול הוא מטעם תשביתו והפקר לא מהני שפיר כתב הכלבו דלחמץ ידוע לא מהני ביטול ודו"ק היטב כי נכון הוא בס"ד ונתיישבה קושית א"ז הב"ח ז"ל על הכלבו מש"ס דף ו' וע"ש בסוגיא ותמצא נחת:

ג כבר הבאתי תשובת הריב"ש שהוכיח דחמץ של נכרי אסו' בהנאה בפסח מהא דהאוכל חמץ של הקדש במועד די"א לא מעל דס"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואם חמץ של נכרי מותר בהנאה בפסח קשה הא יכול ישראל לפדותו ויהיה מותר בהנאה בפסח ותמה הקצה"ח הא כשיפדהו הישראל יהיה החמץ של ישראל ויאסר בהנאה ומ"ש לעיל בפרקים הקודמי' ונראה דלכאורה קשה לפמ"ש הרא"ש בב"ק דפלוגתא דר"ש ורבנן הוא רק כשהוא אינו ראוי רק לאדם אחד אבל בדבר שיהיה ראוי לכל העולם מודים רבנן לר' שמעון דכממון דמי ע"ש ולפ"ז כאן דאחר הפסח יהיה ראוי לכל אדם א"כ כ"ע מודים דכממון דמי ואמנם י"ל דזה ראיה לפירוש הרז"ה בעל המאור דפירש דבר הגורם לממון דהבעלים חייבים באחריותו ולפ"ז אתי שפיר דהכא אזיל אליבא דרבי יהודא דאחר פסח החמץ אסו' מה"ת רק דהוי גורם לממון להבעלים דהם חייבין

באחריותו והוי רק גורם לממון לאדם אחד ושפיר תלוי בפלוגתא דר' שמעון ורבנן אי דבר הגורם לממון כממון דמי או לאו כממון דמי ובזה א"ש הא דהקשו התוס' מרב אשי דמשני ר"י הגלילי הוא הא לא יוכל הישראל לפדותו דיעבור על בל יראה ולפמ"ש א"ש דה"ק ר"י הגלילי הוא:

(חסר כאן):

ד והנה מה שכתב הר"ן וה"מ והמזרחי דלכך צותה התורה בל יראה שלא יבוא לאכלו ע"ש בדבריהם הנה לר' שמעון דס"ל לפני זמנו אינו אלא בעשה דתשביתו כמ"ש התוס' דף כינו וע"ש ולדעת הרז"ה לר"ש עד הלילה מותר לגמרי א"א לומ' דעד הלילה עובר בל יראה דאיך נאמר דעל אכילתו עובר רק בעשה ואינו לוקה ועל שהייתו עובר בלאו ולוקה והא הלאו אינו אלא שלא יבוא לאכלו ויעבור בעשה וע"כ דלר"ש עד הלילה ודאי ליכא לאו דבל יראה וראיתי דגם הגאון נודע ביהודה כתב כן אלא מטעם אחר ומה שכתבתי נלע"ד נכון והנה לפ"ז אנן דלא דרשינן טעמא דקרא ולא קיי"ל כר"ש בהא וכאשר באמת דחו הפוסקים דברי הר"ן וה"מ בזה דמה לנו לחפש טעמא דצוותה תורה בל יראה שפיר קיי"ל דעד הלילה עוברין בל יראה כמו שדקדק החק יוסף מדברי רש"י בב"ק ואף דמפירש"י במשנה פסחים דף ס"ג דלא פירש ברישא דעובר גם בבל יראה כמו שפירש בסיפא דמתניתין דמיירי במועד ומזה דקדקו דעד הלילה אינו עובר בל יראה היינו דשם הן דברי ר"ש ע"ש ור"ש לטעמיה דדריש טעמא דקרא ואנן לא קיי"ל כן והרמב"ם אף דפסק בהלכות מלוה פרק ג' הלכה א' כר"ש דדריש טעמא דקרא ע"ש בלח"מ מ"מ הא פסק כר' יהודא דאמר חמץ לפני זמנו בלאו כמ"ש פ"א ה"ח מה' חמץ ומצה ע"ש והראב"ד דחלק עליו שם חלק עליו גם בזה בפ"ג ה' ח' וכתב אולי סובר זה המחבר דעד הלילה עובר בבל יראה ואינו כן ע"ש וכל חד לשיטתו אזיל ועמ"ש בפרקים הקודמים:

חדר שני חלק שני פרק שלישי

א א"ז רמ"א ז"ל בדרכי משה הוכיח דהפקר על מכת להחזיר לא מהני בחמץ דאי מהכי הוי ליה לעוברי עברה להפקיר חמצן ע"מ לזכות בו אחה"פ ולא יצטרכו להחליפו בשל עכו"ם וגם לא יעשו איסו' דיהנו מחמץ שעבר עליו הפסח ע"ש ואמנם טעמא בעי למה יגרע הפקר על מנת להחזיר ממתנה על מנת להחזיר דמדינא מהני ורק חומרא בעלמ' משום חומרא דחמץ איכא כמ"ש הרדב"ז ומאי גריעותא דהפקר על מנת להחזיר דלא מהני ונראה ע"פ מה שכתב הרמב"ם דהפקר הוא מתורת נדר ואסו' לחזור בו והנה התוס' הקשו איך מהני תנאי בנזירות הא א"א לקיימו ע"י שליח וכל דא"א לקיים ע"י שליח לא

מהני תנאי ותירצו דנזיר מביא קרבן וקרבן אפשר ע"י שליח ע"ש ולפ"ז הפקר דלא מהני ע"י שליח במו נדר וקרבן ליכא בהפקר לא מהני ביה תנאי ומתנה שאני דמתנה מהני ע"י שליח ולכך מהני מתנה ע"י שליח וז"ב שוב אחר זמן ראיתי זה במקור חיים ע"ש ושמחתי ובלא"ה י"ל דהא אם יארע אונס ויאבד החמץ יהיה הפסד לבעלים והוי גורם לממון וכן כמו קיבל עליו אחריות אבל מסנה ע"מ להחזיר הוי כקיבל עליו אחריות על חמצו של עכו"ם בביתו של עכו"ם דשרי והנה לפי דעת הירושלמי קיבל עליו אחריות אחר הפסח שרי ולפ"ז י"ל קושית רש"י ותוס' מה הרויחו י"ל דבאמת הפקירו ע"מ להחזיר ואח"כ החליפו ומותר בהנאה אחר פסח וז"ב:

ב ושם בירושלמי פליגי ר' יוחנן ורשב"ל בהפקיר חמצו בי"ג דר' יוחנן אמר אסו' ורשב"ל אמר מותר אמר ליה רבי יוחנן לרשב"ל אי אתה מודה באחר שש שהוא אסו' אמר לי' רשב"ל חמץ איסורו גרם לו ורבו עליו הפירושים ע"ש ולע"ד יש לפרש דר' יוחנן אמר אסו' דנהי דהפקר הוי כמו נדר ואסו' לחזו' בו מ"מ הוי שלו רק דאינו ברשותו ובחמץ עשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו דאל"כ אמאי עובר בבל יראה הא אינו ברשותו וע"כ דעשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו כדאמר ר"א שפי דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כו' וה"ה להפקיר ורשב"ל אמר מותר והקשה ר' יוחנן לרשב"ל אי אתה מודה באחר שש שהוא אסו' בהנאה ואעפ"כ עובר עליו בל יראה וע"כ דעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו וא"כ ה"ה בהפקירו ואמר לו רשב"ל תמן איסורו גרם לו והיינו דשם הא דאסו' בהנאה היינו משום דנעבדה בו עבירה שעבר על בל יראה כמ"ש רס"י בסוטה דף י"ט וא"כ לא שייך לומר דלמה יעבור בל יראה הא אינו ברשותו דאסו' בהנאה דהא אדרבה משום דעבר בל יראה ונעבדה בו עברה אסו' בהנאה ואיך נהפוך המסובב לסבה ונאמר דלא יעבור בל יראה משום דאסו' בהנאה הא אם לא יעבור על בל יראה לא יהיה אסו' בהנאה אבל כאן דהפקירו ואינו ברשותו מחמת ההפקר למה יעבור עליו ולכך מותר וז"ב וי"ל עוד דר' יוחנן ס"ל דמשש עד הלילה אינו עובר בל יראה ואעפ"כ אסו' בהנאה וע"כ דאין הטעם דאסו' בהנאה משום דעבר עליו בל יראה וזה שאמר אי אתה מודה משש למעלה שהוא אסו' והיינו בהנאה אף שעדיין אינו עובר בל יראה ורשב"ל ס"ל דמחצות ואילך עובר על בל יראה ולכן אמר תמן איסורו גרם לו ודו"ק:

ג וראיתי בהקדמת פרי מגדים דכתב בשם הירושלמי דגיד הנשה של כשרה אסור בהנאה דדוקא בנבלה אמרינן כשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרו ע"ש ולע"ד לכאורה קשה מש"ס דילן חולין דף ק"א דגם גיד הנשה של כשרה הותרה בהנאה דאמר שם ומודים חכמים לר' מאיר באוכל גיד הנשה של עולה דחייב שתים ופריך מאן תנא כו'

באיסור חמור אית לי' ופירש"י חמור היינו איסור הנאה דגיד מותר בהנאה ע"ש מוכח להדיא דאפילו גיד הנשה של כשרה מותר בהנאה ולכאורה הוא ראיה ברורה אך הש"ס אוקי לה כר' יוסי הגלילי ור' יוסי הגלילי לא יליף מכשהותרה נבלה היא וחלבה וגידה הותרה אלא מקל וחומר מחלב יליף לשינויא בתרא בפסחים דף כ"ג ואין חילוק בין כשרה לנבלה והש"ס בחולין ודאי אזיל אליבא הך שינויא בתרא דהא לשינויא קמא לר' יוסי הגלילי גיד אכור בהנאה וז"פ וא"כ י"ל דלמ"ד כשהותרה נבלה כו' זה רק בג"ה של נבלה ודו"ק ואמנם בס"ד דהש"ס דלא ידע עדיין דר' יוסי הגלילי הוא ואעפ"כ ס"ל דג"ה מותר בהנאה מכשהותרה נבלה מוכח דאין חילוק בין של כשרה בין של נבלת לכ"ע ואמנם לדידן דקיי"ל כר' אבהו וכדפסק הרמב"ם בה' האבלות אסורות וקיי"ל אין בגידין בנ"ט ואפילו הכי קיי"ל דג"ה מותר בהנאה והא לא שייך כשהותרה נבלה כו' דהא אין בגידין בנ"ט וע"כ כר"י הגלילי דיליף בק"ו מחלב וא"כ אין חילוק בין של נבלה לשל כשרה ואפשר דהרמב"ם דפסק דגיד הנשה מותר בהנאה יליף לה מהאי ברייתא דתני מודים חכמים לר' מאיר מדתני לה בלשון חכמים מוכח דהלכה כן וע' ברא"ש בחולי' שפלפל בזה ע"ש ובזה יש ליישב קושית התוס' דהקשו לפירש"י דהנאה הוי איסור מוסיף אדמייתי ר' יוסי הגלילי דלא שמעינן לי' בהדיא דאיסור חמור אית לי' אלא מסברא לייתי ר' יוסי דפרק ארבעה אחין דבהדיא ס"ל איסור חמור ע"ש ולפמ"ש פירש"י נכון היטב דדוקא מייתי ר' יוסי הגלילי דאית לי' אפילו ג"ה של כשרה מותר בהנאה דהא יליף ק"ו מחלב וא"כ איסור עולה הוי איסור מוסיף הנאה אבל ר' יוסי דארבעה אחין י"ל דאפילו ס"ל דגיד הנשה מותר בהנאה י"ל היינו משהותרה נבלה היא וגידה הותרה ואמנם היינו דוקא של נבלה אבל לא של כשרה כדאיתא בירושלמי וא"כ ליכא מוסיף ודו"ק כי נכון הוא בס"ד לע"ד ובחידושי לחולין ולטור יורה דעה סימן ס"ג הארכתי וכאן אין להאריך יותר:

חדר שני חלק שני פרק רביעי

א הרמב"ם פרק חמישי מהלכות חמץ ומצה הלכה א' כתב אין אסור משום חמץ אלא חמשת מיני דגן אבל הקטנית כגון אורז כו' אע"פ שנתפח כמו בצק שהחמיץ הרי זה מותר באכילה שאין זה חימוץ אלא סירחון ע"ש וכתב עליו הראב"ד אמר אברהם אין דבר זה פשוט ולא הכל מודים בו דנהי דאינן נעשין חמץ גמור ואין חייבין עליהן כרת נוקשה מיהו הוי ואסור עכ"ל הראב"ד וכפי' המגדל עוז השגה זו שייכה לכאן וס"ל להראב"ד דנוקשה מיהו הוי וכן בחק יעקב הביא השגה זו כאן ע"ש שכתב דדברי הראב"ד הן

נגד מסקנת הש"ס וכל הפוסקים וע' פסחים דף קי"ד ואמנם הרב המגיד הביא השגה זו בהלכה ב' שכתב רבינו חמשה מיני דגן שלשן במי פירות אינן באין לידי חימוץ אלא אפילו הניחן כל היום ונתפח הבצק מותר באכילה ועל זה השיג הראב"ד דנוקשה מיהוי הוי ולפ"ז לא קשה קושית החק ועקב מהש"ס פסחים דף קי"ד דרבא מהדר אסילקא וארוזי ע"ש וע' תוס' פסחים דף ל"ה ע"ב ד"ה מי פירות דהוכיח ר"ת דמי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל אבל רש"י פירש בדף ל"ו ע"א ד"ה אין לשין דנוקשה מיהו הוי ע"ש ואמנם כתבו התוס' דמי פירות עם מים שפיר הוי נוקשה וזה שכתב רבינו ואם נתערב בהן מים מחמיצין והוא מהש"ס כמ"ש הרב המגיד ז"ל ע"ש:

ב והנה לעיל עמדתי על מה דפירש"י דעל כרחך במועד איירי דביו"ט אסור לשרפו וקשה הא דעת רש"י דאי לא ביטל מותר לשרפו ביו"ט וע"ש מה שכתבתי ואמנם י"ל הא דמותר לשרפו היינו משום מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך וכבר כתבתי בשם הרא"ש מלוניל דאפילו אמרינן בעלמא ביו"ט מתוך בחמץ דילפינן מנותר דבשריפה אסור דאין שורפין קדשים ביו"ט ה"ה לנותר ע"ש והא דפירש"י בהא דאמר רב יהודא אמר רב המוצא חמץ בביתו ביו"ט כופה עליו כלי דמיירי בביטלו אבל לא ביטלו שורפו ביו"ט היינו לרב דס"ל חמץ מן הנקברים ולא יליף מנותר כמ"ש א"ז הב"ח ז"ל בסימן כ"ח באע"ז ע"ש אבל לדידן דילפינן מנותר אסור לשרפו ביו"ט אף דלא ביטלו מאתמול וא"ש הא דפירש"י דבמועד מיירי דביו"ט אסור לשרפו דהא רש"י פסק כר' יהודא דאין ביעור חמץ אלא שריפה כמ"ש הרא"ש בשמו ע"ש ואמנם לפי פירש"י דלר' יוחנן דס"ל מי פירות אין מחמיצין מ"מ נוקשה הוי וכרת לא מחייב א"כ כיון דליכא כרת לא דמי לנותר ושפיר מצי מיירי ביו"ט דהא בזה לא ילפינן מנותר ויוכל לשרפו ביו"ט ובזה א"ש המשך דברי רש"י דכתב ובמועד איירי דביו"ט אסור לשרפו ולר' יוחנן דאמר מי פירות אין מחמיצין היינו דחמץ גמור לא הוי ואין חייבין עליו כרת אבל נוקשה מיהו הוי ומה המשך יש למ"ש רש"י מקודם ולפמ"ש א"ש דלר' יוחנן שפיר י"ל דביו"ט מיירי דמותר לשרפו ביו"ט ודו"ק היטב ובזה א"ש מה שהקשה השאגת אריה אהא דפריך בש"ס דף ז' מהא דהיה יושב בבהמ"ד כו' אחד שבת ואחד יו"ט והא ביו"ט לאחר זמן איסורו הוא ולא מהני ביטול דלאו ברשותו הוא דלבטלי' והקשה לישני דר' יוסי הגלילי הוא דמותר בהנאה וברשותי' קאי ולכך יכול לבטלו ע"ש בשאגת אן אריה: (חסר כאן)

חדר שני חלק שני פרק חמישי

א כתב הרמב"ם פרק ה' הלכה כ"א מה' חמוץ ומצה כלי חרס שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה בצונן חוץ מבית שאור כו' וע"ש בהרב המגיד שהביא נוסחת הגאונים משתמש בהן מצה בסתם וע"ש שכתב דאף לפי נוסחת הרי"ף ורבינו ראה מי שפירש שלא בא להוציא מצה בחמין אלא להוציא אם נשתמש בהן חמץ בחמין דאסור להשתמש בהן מצה בצונן גזרה שמא יבוא להשתמש בהן מצה בחמין וכן הוא בשאר איסורין אילו דבריהן ז"ל. והא דכתב וכן הדין בשאר איסורים נראה דהיינו רק לשיטת יש מי שפירש דמירי אף להשתמש מצה בחמין ובא להוציא אם נשתמש בהן חמץ בחמין אסו' להשתמש מצה בצונן כו' וזה, הדין הוא אפילו בשאר איסורין אבל לשיטת הרי"ף והרמב"ם שכתב בראשונה אפש' דרק בחמץ אם נשתמש בהן חמץ בצונן אסו' להשתמש בהן מצה בחמין דהחמירו גזרה אטו אם נשתמש בהן חמץ בחמין אבל בשאר איסורין אם נשתמש בהן איסו' בצונן מותר להשתמש בהן היתר אפילו בחמין אחר הדחה היטב וע' ביו"ד סימן צ"א ובש"ך שם ס"ק ג' ותראה שכן הוא ע"ש וי"ל דאפילו נשתמש בהן בצונן משהו מיהו בולע ובחמץ אסו' משהו משא"כ בשאר איסורין וצ"ע:

ב בפרק ששי הלכה ה' כתב הרמב"ם מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח אבל אין לשין אותה ביין או בשמן או בדבש משום לחם עוני כמו שביארנו עכ"ל הרמב"ם וכתב עליו הראב"ד אע"ג דתניא בתוספתא יוצאין במצה מתובלת בין שתבלה בקדרה בין שתבלה באלפס ההוא שתבלה משנאפית עיי"ש ונראה דהראב"ד הבין הא דחילק הרמב"ם דדוקא ביין ושמן ודבש הוי מצה עשירה אבל בשאר מי פירות שפיר יוצא ידי חובתו דלא הוי מצה עשירה ומנין יצא לו זה ובאמת בירושלמי נזכר משקין סתם כמ"ש הרב המגיד וא"כ אין ראיה מהש"ס דילן דפרט שלשה משקין אילו משום דאין דרך לערב משקין אחרים אלא אילו כמ"ש הה"מ לכן סבירא ליה להראב"ד דהרמב"ם למד זה מן התוספתא דתניא יוצאין במצה המתובלת בין שתיבלה בקדרה כו' וקשה דהא הוי מצה עשירה ואיך יוצאין בה ידי חובתו לכך חילק הרמב"ם בין יין שמן ודבש דאם לש בהן הוי מצה עשירה ובין שאר משקין דלא הוי מצה עשירה ואם לש בהן יצא ידי חובתו ועל זה השיג הראב"ד וכתב דבאמת גם בלש בשאר משקין הוי מצה עשירה ואין יוצא ידי חובתו והתוספת' שכתבה יוצאין במצה מתובלת מיירי שתיבלה משנאפית דבעת נילושה היתה לחם עוני ומה שתיבלה אחר שנאפית לא משוה לה מצה עשירה אבל אם לש במי פירות בכל משקין הוי מצה עשירה ולכן נקט בירושלמי משקין סתם ובש"ס

דפרט דוקא יין שמן ודבש משום דאין דרך לערב משקין אחרים כמ"ש הה"מ זה נראה לפע"ד ברור כוונת הראב"ד:

ג ובזה סרה תלונת המגדול עוז מעל הראב"ד דא"כ מאי קמ"ל התוספתא פשיטא בכולי תלמודא דכיון שנאפית אינה באה לידי חימוץ דגרסינן בפרק כל שעה אילו דברים שאין באין לידי חימוץ האפוי והמבושל כו' ומסקינן אמר רב פפא האפוי שבישלו קאמרינן ועוד אמאי קא מייתי לה לגבי מצה עשירה בפרק ערבי פסחים גבי איסו' חמץ הוי לה לאתויי כו' ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דהתוספתא מיירי לענין מצה עשירה ובריתא דאילו דברים כו' האפוי והמבושל אין ענין לכאן דשם תני שאין באין לידי חימוץ ולענין חמץ מיירי והכל על מקומו בא בשלום ודו"ק ואם כן לפי דעת הראב"ד שייך גם בלשה בשאר מי פירות מצה עשירה ולאו דווקא ביין ושמן ודבש ולפי דעת הרמב"ם לא שייך מצה עשירה אלא שלשה ביין ושמן ודבש כמ"ש הרב המגיד וראיתי במג"א סימן תע"א ס"ק ח' שכתב מצה עשירה היינו שנילושה במי פירות לבד אבל נילושה במי פירות עם מים יוצאין בה בשעת הדחק וראיה ממנחות וא"כ אסו' לאכלה בערב פסח וכ"כ מהר"ל פראג בספר גבורות ה' וב"ח עכ"ל המג"א והנה הרב המגיד כתב ראיתי מי שפירש דאינו יוצא במצה שנילושה במי פירות אלא עם תערובת מים דכל שאינו בא לידי חימוץ אינו יוצא בה ידי חובת מצה ע"ש וא"כ הא דכתב הרמב"ם מצה שנילושה במי פירות יוצא בה ידי חובתו בפסח היינו דוקא עם מים דאז באה לידי חימוץ ולפי זה מה שסיים אבל אין לשין ביין ושמן ודבש ואם לש אינו יוצא ידי חובתו משום לחם עוני היינו אפילו עם מים והוא דלא כמהר"ל מפראג והב"ח והרב המגיד דכתב על המי שכתב דדבר נכון הוא ומבואר מזה כהמג"א דחלק על הב"ח ומהר"ל מפראג ע"ש. ועלם בדעתי לומר דהא דכתבו מהר"ל מפראג והב"ח דעם מים לא הוי מצה עשירה היינו בשאר מי פירות אבל ביין ושמן ודבש אפילו לשה בהן עם מים הוי מצה עשירה ובזה היה אתי שפיר מה שהקשה עליהם המג"א מהא דפריך הש"ס בדף ל"ד אהא דאמרינן חלות תודה ורקיקי נזיר יוצאין בהם י"ח מצה ופריך הש"ס והא מצה עשירה הוא ומשני רביעית הוא ומתחלקות לעשרים חלות משמע דאם היה הרבה שמן אע"פ שמעורב עם מים אינו יוצא דהוי מצה עשירה כו' ע"ש במג"א וכן עה שהקשה שם מהר"ן לא קשה דנ"מ שפיר דביו"ט מותר לאכול נילש במים ומעט שמן ובפסח אינו יוצא ידי חובתו וכן בחלות תודה בשמן מיירי וכן מה שהקשה החק יעקב סימן תס"ב מהא דפירשו התוס' והרא"ש הא דאין לשין ביין ושמן ודבש היינו עם מים ואפילו הכי אמרינן הא ביו"ט ראשון כו' דשם בשמן ודבש ויין מיירי ובזה גם מהר"ל וב"ח מודים דהוי מצה עשירה אף כשמעורב

בהם מים כמ"ש אבל הא ליתא דא"כ מה מייתי מהר"ל מפראג ראיה ממנחות והיינו דתניא אם מצה היא יוצא בה ידי חובת מצה והא שם בשמן איירי וגם פשט לשונם לא משמע לחלק בזה ובמקום אחר כתבתי: (ד) המג"א בסימן תנ"ד נסתפק אם מורסן בא לידי חימוץ והדר פשיט ליה מהרי"ף דס"ל דיוצאין בי' ידי חובת מצה מכלל שהוא בא לידי חימוץ ע"ש ותמה החק יעקב הא מתניתין הוא אין שורין מורסן לתרנגולים כ' והנה יש להבין לדעת הראב"ד דאורז ודכוותיה אע"פ שאינו בא לידי חימוץ גמור נוקשה מיהו הוי וא"כ קשה אמאי אין יוצאין ידי מצה הא בא לידי חימוץ וצ"ל דס"ל נוקשה דרבנן אסור ומן התורה מצה מעליא הוא וז"ב ולפ"ז אין ראיה מהמשנה דתני אין שורין את המורסן לתרנגולים דנוקשה מיהו הוי אבל חמץ גמור לא הוי ומותר מן התורה אבל מהרי"ף הוכיח המג"א דחמץ גמור הוי דהא הרי"ף ס"ל נוקשה דרבנן כמ"ש הטור בסימן תמ"ב ואיך יוצאין בו ידי מצה הא אין בא לידי חימוץ מה"ת וע"כ דבא לידי חמץ דאורייתא ולא נעלם ח"ו מהגאון מאור עינינו המג"א ז"ל משנה מפורשת ואלקי אברהם יהיה בעזרי:

ה והנה הטור בסימן תנ"ג כתב בשם הר"ר פרץ דיש לברר החטים מאכילת עכברים ורבים אומרים שהוא חשוב כמו מי פירות כו' והקשה עליהם הר"ר פרץ דמה בכך שהוא מי פירות הא אח"כ כשטוחנים אותן ונעשים קמח באים עליהם מים והוי מי פירות עם מים שממהר להחמיץ ע"ש ונראה לתרץ דברי האומרים דודאי לאו קטלי קניא נינהו לפי מ"ש א"ז רמ"א ז"ל בא"ח דהיכא דלא ניכר האיסור בפני עצמו מעולם לא שייך דבר שיש לו מתירין ע"ש גבי ענבים בגיגית בשבת ולפ"ז אתי שפיר דהא נועם חמץ דבמשהו דהוי דשל"מ כמ"ש הרמב"ם וא"כ כיון דרוק העכבר חשוב מי פירות א"כ אין החטים נאסרין כלל רק אח"כ כשבאים מים נאסרין והנה בודאי יש ששים נגד החטים הנשוכים וכן כתב בישועת יעקב אלא דחמץ במשהו ואמנם כיון שלא נטחנו החטים לא היו נאסרים כלל אפילו החטים הנשוכים דהוי מי פירות רק אח"כ כשנטחנו ונתערבו ונעשו קמח ובא עליהם מים נתחמצו הנשוכים ואמנם הם בטלים בששים דהא החימוץ בא אחר שנתערבו במשהו וא"כ לא היה איסור ניכר בפני עצמו מעולם ושפיר בטלים דלא שייך כאן דשל"מ וזה דעת הרבים המתירים ודו"ק והנה דעת ר"ת דבלא מים מי פירות אינו מחמיץ כלל ומוכח דעת ר"ת דאפילו עם מים לא הוי רק נוקשה דהא פירש הא דאמר ר"ל מי פירות אין חייבים עליהם כרת היינו עם מים דמי פירות בלא מים אין מחמיצין כלל וכיון דהוי נוקשה דהא אין חייבים עליהם כרת א"כ בטלים בששים לדעת המג"א וא"כ א"ש דעת האומרים דהא אפילו יבוא עליהם מים הוי רק נוקשה ובטל בס' רק דאם היה

רוק העכבר כמו מים והיה חמץ גמור אף אם נטחנו קודם פסח והיה בטל בששים מ"מ בפסח היה חוזר וניער משא"כ כשהוא מי פירות והוי רק נוקשה אף בפסח בטל בששים ודו"ק עוד הקשה עליהם הר"ר פרץ מהא דלא ילעום אדם חטין ויניח ע"ג מכתו ע"ש ולפמ"ש א"ש די"ל שפיר שהוא רק נוקשה ולכך אסיר בהנאה מדאורייתא או מדרבנן וא"כ שפיר בטלים כמו נוקשה ואמנם זה יצדק לפירש"י דס"ל מי פירות לבדו מחמיץ והוי נוקשה ועובר בל יראה וא"ש למ"ש הכ"מ דלא ילעוס לאו משום הנאה דהוי שלא כדרך הנאה רק דעובר על בל יראה אבל לתוס' דס"ל דעל נוקשה אינו עובר בל יראה עכצ"ל דרוק האדם הוא חמץ גמור ועובר בל יראה דמשום הנאה ליכא דהוי שלא כדרך הנאה והר"ר פרץ ס"ל כהתוס' ושפיר הוכיח מהא דלא ילעוס דרוק העכבר הוי חומץ גמור ואולם האומרים י"ל דס"ל כרש"י וכפירוש הכסף משנה ודו"ק:

חדר שני חלק שני פרק ששי

א כתב הרמב"ם פ"ח מה' חמץ ומצה הלכה ו' ואח"כ כורך רק מצה ומרור כאחת ומטבל בחרוסת ומברך אקב"ו על אכילת מצה ומרורים ואוכלן ואם אכל מצה בפני עצמו ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו וכתב עליו הראב"ד זה כהלל ומ"מ זה הסדר לא דייק עכ"ל הראב"ד ז"ל וכתב הרב המגיד עליו ולא נתבאר טעמו עכ"ל ונראה דהנה הפוס' הקשר הא חרוסת רשות וא"כ אתי חרוסת דרשות ומבטל למרור דמצוה ותירצו כיון דחרוסת משום קפא ועיקר המרור לא ניתקן אלא ע"י טיבול בחרוסת לא מבטל ליה ע"ש והקשה א"ז מהרש"א ז"ל אכתי לר' אליעזר בר' צדוק דס"ל חרוסת מצוה א"כ אתי חרוסת דרבנן ומבטל למרור דאורייתא ע"ש ונראה ליישב דהא למ"ד מצות אין צריכות כוונה א"כ יוצאין במרור שבראשונה ושוב ה"ל המרור הזה רק דרבנן משום היכר לתינוקת כדאמר בש"ס וא"כ י"ל דר' אליעזר בר"צ ס"ל מצות א"צ כוונה וה"ל תרויהו מרור וחרוסת דרבנן ולא מבטלי אהדדי וז"ב ואמנם הרמב"ם דפסק כר"א בר"צ בפרק שביעי דחרוסת מצוה ע"ש הלכה י"א וכאן כתב דבפעם ראשון מטבל בירק כמ"ש בהלכה ב' ולוקח ירק ומטבל בחרוסת ומברך עליו בפה"א וא"כ קשה איך כתב ומטבל בחרוסת הא הרמב"ם מיירי בזמן המקדש דהא כתב אח"כ ואחר כך מברך על אכילת הזבח כו' ואוכל מבשר הפסח וא"כ אתי חרוסת דרבנן ומבטל למרור דאורייתא והיא קושית הראב"ד דזה הסדר לא דייק ודו"ק:

ב והנה לפי תירוץ התוס' שהבאתי דלכך לא מבטל החרוסת למרור משום דעיקר המרור לא ניתקן אלא ע"י טיבול בחרוסת משום קפא לכן לא מבטל החרוסת להמרור א"כ

קשה על הרמב"ם דכתב דמטובל גם המצה בחרוסת דבזה הדרא קושית המהרש"א לדוכתה דיבטל חרוסת דרבנן להמצה דאורייתא ואפשר דזה הוא השגת הראב"ד דכתב זה הסדר לא דייק וכוונתו דאם היה אוכל מצה מתחלה בפ"ע ואח"כ היה כורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת דאז העצה השניה היה רק לקיים מצות כריכה כהלל והיתה רק דרבנן לא היה רק לקיים מצות כריכה כהלל והיתה רק דרבנן לא היה החרוסת מבטלה דתרווייהו דרבנן אבל לסדר הרמב"ם דלא היה אוכל תחלה מצה בפ"ע ובכריכה יצא י"ח מצה דאוריית' קשה דהא החרוסת מבטל המצה דאוריית' והה"מ כתב דלא נתבאר טעם הראב"ד וטעמו כצפיחית בדבש ודו"ק וגם בהלכה ח' השיג הראב"ד על מ"ש הרמב"ם ומטבל המצה בחרוסת וכתב זה הבל וג"כ כוונתו כך דהא יבטל החרוסת להמצה והה"מ כתב דלא ה"ל להההביל כי לא דייק הוא ולע"ד תמיהתו קיימת על הרמב"ם ודו"ק ובאמת קושית המהרש"א לא קשה שהוא חשב שר"א בר' צדוק היה בזמן המקדש ובמח"כ לא כן הוא כי הוא היה אחר החורבן כמ"ש רש"י בחולין ר"פ כל הבשר ע"ש:

חדר שני חלק שני פרק שביעי

א המחבר בסימן תע"ה סעיף ד' כתב דיאכל מרור בלא הסיבה וכתב המג"א בס"ק ו' דאם אכל מרור בהסיבה יצא וכן משמע בש"ס עכ"ל והפרי חדש כתב דהוי תרתי דסתרו אהדדי דמרור הוא זכר לעבדות והסיבה הוא סימן חירות והש"ס דקאמר מרור אין צריך הסיבה ה"ה דאיסורא נמי איכא כמו בסי' תע"ב סעי' ה' בתלמיד לפני רבו דתני ג"כ דא"צ הסיבה ושם אסור להסב מפני כבוד רבו ע"ש והבי' אח"כ ראי' דבדיעבד יצא מהא דמצינו פלוגת' אי תרי כסא קמאי אי תרי כסי בתראי ואמרינן דלאסוקי נפשן מפלוגתא תרויהו בעי היסבה ואי אמרינן דבדעבד לא יצא אם היסב הוא חומרא דאתי לידי קולא ע"ש ולפמ"ש בפתח דבריו דהוי תרתי דסתרי אהדדי אין ראיה משם דשם אין סתירה דתרויהו זכר לגאולה אלא דמר אזיל בתר אתחלתא דגאולה ומר בתר גמר הגאולה כמבואר בש"ס אבל סתירה ליכא משא"כ במרור דאיכא סתירה דעבדות וחירות לא יתכנו ביחד.

ב ואמנם יש להביא ראיה לדעת המג"א מהא דאמרינן בש"ס זאת אומרת מצות צריכות כוונה דאי אמרת אין צריך כוונה למה לי' לאטבולי תרי טיבולי הא טביל חדא זימנא וכתבו התוס' פירוש דהוי לי' למיהדר אשאר ירקי ע"ש ואי נימא דאם אכל בהסיב' לא יצא א"כ שפיר י"ל דמעיקרא אכיל בהסיבה מרור דלא יצא ובתר הכי אכיל בלא הסיבה כדי לצאת ידי חובת מרור אלא ודאי דבדיעבד אף אם היסב יצא כהמג"א וז"ב והנה מרן הבית יוסף כתב ואם רצה להסב רשאי ומזה משמע דגם לכתחלה רשאי להסב ולזה

ודאי אין ראית הפר"ח ראיה די"ל דלכתחלה לא יסב אלא דבדיעבד יצא ולכך עבדינן הסיבה בתרוייהו דממ"נ אם צריך הסיבה שפיר ואם אין צריך הסיבה עכ"פ בדיעבד יצא אבל אם לא נסב יש חשש שמא צריך הסיבה ולא יצאנו ידי חובתינו ולכך כתב המג"א דאם היסב יצא וכן משמע בש"ס אבל על לכתחלה אין ראיה מהש"ס שהבי' הפר"ח אבל הראיה שהבאתי מהש"ס הוא ראיה מספקת גם להבית יוסף דאי נימא דלכתחלה לא יסב שפיר יכול לאכול מעיקרא בהסיבה ולא יצא י"ח מרור ואף דבדיעבד יצא מ"ט הרי כתב הפרישה דאף דמצות א"צ כוונה היינו אם עשאה כמצותה אבל אם עשאה שלא כדינה אף דבדיעבד אינו מעכב מ"מ לא יצא ע"ש בסי' ס' וא"כ כיון דהיסב ולא עשה כדין המצוה באכילת המרור לכתחלה אף דיעבד לא יצא כשאינו מכוין וא"כ שפיר יכול לאכול מעקרא בלא כוונה ובהסיבה דלא יצא ואח"כ יאכל מרור בלא הסבה לצאת י"ח מרור וע"כ צ"ל כהבית יוסף דגם לכתחלה רשאי לאכול מרור בהסיבה ודו"ק היטב כי נלע"ד נכון: (ג) והנה הילל היה כורך מצה ומרור ואוכלם ביחד ובודאי היסב דהא מצה ודאי צריך הסיבה ואם לא היסב לא יצא כמ"ש בש"ע סי' תע"ב וא"כ קשה איך יצא במרור אם נימא דהיסב לא יצא ואפש' דלזה כיוון המג"א דכתב וכן משמע בש"ס אבל על לכתחלה אין ראיה דכיון דבדיעבד יצא שפיר אכיל הילל בהסיבה משום המצה דאם לא יסב לא יצא י"ח מצה אף דיעבד וז"ב ואמנם בלא"ה להילל ל"ש תרתי דסתרי אהדדי דהא אכל פסח מצה ומרור והא ודאי פסח ומצה הם זכר לחירות ומרור זכר לעבדות ואיך יתאמו יחד אלא ודאי לא חשש לזה ואין ראיה מהילל לדידן דעבדינן כל חדא באפי נפשה והנה הפר"ח הקשה באמת על הרמב"ם דכתב דמטבל המצה בחרוסת הא מצה זכר לחירות וחרוסת זכר לטיט והוי תרתי דסתרי אהדדי ע"ש בשם בעל המנהיג והנה לפמ"ש הא דכתב הרמב"ם בהלכה ו' כורך מצה ומרור ומטבל בחרוסת וזה כהלל א"ש דהא הילל לא חשש לזה אבל מה שכתב הרמב"ם בהלכה ח' שמטבל המצה בחרוסת וחוזר ומטבל מרור בחרוסת על זה שפיר הקשה בעל המנהיג דהא זה דלא כהילל והא סתרו אהדדי ואולי זה כוונת הראב"ד ז"ב דבהלכה ו' כתב זה כהילל ובהלכה ח' כתב זה הבל וכוונתו לא נודע כמ"ש הרב המגיד ולפמ"ש א"ש דבהלכה ו' זה כהילל וא"ש דמטבל המצה בחרוסת אבל בהלכה ח' דשם דלא כהילל וקשה דסתרי אהדדי ודו"ק היטב:

חדר שני חלק שני פרק שמיני

א הרמב"ם בפרק רביעי הלכה ה' מהלכות חמץ ומצה כתב ישראל שהרהן אצל העכו"ם חמצו אם אמר לו אם לא הבאתי לך המעות מכאן עד יום פלוני קנה החמץ הזה מעכשיו הרי זה ברשות העכו"ם ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא שיהיה הזמן שקבע לו קודם הפסח כו' והראב"ד כתב עליו לא נהיר ולא צהיר אלא אפילו לא הגיע הזמן שקבע לו עד לאחר הפסח אינו עובר עליו ואם הגיע זמנו קודם הפסח אפילו לא אמר לו מעכשיו קנאו דאין דין אסמכת' לעכו"ם עכ"ל הראב"ד ובעיני יפלא דהא דאין דין אסמכת' אלא היכ' דגזים ואמר כגון אם אוביר ולא אעבוד אשלם אלפא זוזא דהוי מילת' יתרתא לשלם אלף זוז בשביל מניעת עבודת קרקע שנה אחת אבל אם אמר אשלם במיטבא לא הוי אסמכת' כמ"ש התוס' בפרק איזהו נשך ע"ש וא"כ אם אמר אם לא אפרע לזמן פלוני יהיה החמץ שלך מה אסמכת' יש בי' אם לא ששוה החמץ הרבה יותר מסך ההלואה וצ"ע ועוד נראה דכאן לא שייך דין אסמכת' דבעלמ' אמרינן בודאי לא גמר בלבו להקנות לו אלא סמך על זה שיקיים התנאי אבל כאן ודאי כיוון להקנותו לעכו"ם שלא יעבור בל יראה ובל ימצ' וגם החמץ יאסר אחר הפסח ובפרט למ"ש המג"א דמחויב לפדותו מיד העכו"ם ולבערו בודאי כיוון להקנותו להעכו"ם קניה גמורה אם לא יהי' לאל ידו לפדותו קודם הפסח ולפי דעת המרדכי והסכים עמו א"ז הב"ח בסימן ר"ז דאסמכת' מדאוריית' קנה רק מדרבנן לא קניא א"כ י"ל כיון דמה"ת לא עבר על בל יראה רק מדרבנן חייב לבערו מ"מ אחר הפסח מותר בהנאה כמו בחמץ נוקשה דאחה"פ מותר בהנאה כמו שפסק בש"ע סוף סימן תמ"ז וע' בחק יעקב שם דרק בהנאה מותר דלא כהמג"א ע"ש ואמנם הר"ן חילק דהיכ' דעבר על תקנת חז"ל ולא ביערו שפיר אסור אחה"פ ואמנם כאן מה היה בידו לעשות אם לא מצאה די ידו השיב לעכו"ם את החוב ולקבל החמץ הממושכן קודם הפסח:

ב ועל פי זה יש ליישב קושית הישועת יעקב על הירושלמי דדיקדק ממתניתין דישראל שהלוה לנכרי אחר הפסח מותר בהנאה ודיקדק הירושלמי אמאי לא תני באכילה משום דהוא פת של נכרי במקום שנהגו בו איסור והקשה הישועת יעקב מה ענה הירושלמי לסיפ' דנכרי שהלוה לישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה ואמאי לא תני באכילה דהא כאן פת של ישראל הוא ולפמ"ש א"ש דכאן מותר רק בהנאה ולא באכילה דעכ"פ מדרבנן חייב לבערו דאסמכת' הוא ומדרבנן אסמכת' לא קניא וז"ב והקדמונים כתבו טעם הרמב"ם דאם הגיע הזמן אחר הפסח אמרינן הואיל ואי בעי פריק לי' ישראל והוי כשלו ודעת הראב"ד כיון דאנן סהדי דודאי ישראל לא יפדהו אחה"פ דלמה יעשה זאת

להפסיד חמץ שלו ולעבור בל יראה א"כ כשהגיע הפסח הרי הוא כמוחלט ביד העכו"ם ול"ש הואיל וא"ב פריק נגד קנין גמור שיש לעכו"ם בו ועתוס' גבי ק"פ ודו"ק ואמנם זה כשהוא ביד העכו"ם אבל כשהו' עדיין בבית ישראל אף דלבסוף כשיגבנו העכו"ם יקנהו העכו"ם ע"מ עתה כ"ז שלא גבאו אין לעכו"ם שום קנין בו דהא אינו בידר ולישראל י"ל הואיל ואי בעי פריק לי' שפיר הוי כשל ישראל ועובר עליו ובזה א"ש קושית התוס' לאביי איך יתרץ שני הברייתות ולפמ"ש גם לאביי יש חילוק בין הרהינו אצלו או לא וכמ"ש ודו"ק:

ג והנה א"ז הב"ח ז"ל כתב דהאי סבר' הואיל ואי בעי מתשיל עלי' לא מהני אלא דעובר עליו בל יראה אבל לאחר הפסח מותר והיינו כמו חמץ של נכרי שקיבל עליו ישראל אחריות לדעת הירושלמי ע"ש ובזה אתי שפיר הא דתנן נכרי שהלוה לישראל אחר הפסח מותר בהנאה ולא תנן רבותא דאינו עובר עליו בפסח ולדעת הב"ח א"ש דבפסח עובר עליו שפיר הואיל ואי בעי פריק לי' אבל אחר הפסח מותר בהנאה ודו"ק ובזה לא קשה קושית החק יעקב דכתב דלדעת הראב"ד אף בהגיע זמן קודם הפסח צריך הרהינו אצלו וראיה מהא דפריך הש"ס על רבא דס"ל מכאן ולהבא הוא גובה מהא דנכרי שהלוה לישראל על חמצו אחה"פ מותר בהנאה ומוקי לה בהרהינו אצלו ואמאי לא מוקי לה שהגיע זמנו קודם הפסח אלא ודאי אף בהגיע זמנו קודם הפסח בעי הרהינו אצלו ע"ש ולפמ"ש א"ש דלא מוקי בהגיע זמנו קודם הפסח דא"כ אמאי לא תני רבותא דאינו עובר עליו בתוך הפסח שכבר נחלט לנכרי ולא שייך הואיל ואי בעי פריק לי' ודו"ק ובחידושי הקשיתי על החק יעקב דהוכיח מזה דצריך הרהינו אצלו אף בהגיע זמנו קודם הפסח דהא הטעם כתב בישועת יעקב דגוי אינו קונה בכסף ואמנם לר"ל דס"ל משיכה מפורשת מן התורה א"כ עכו"ם קונה בכסף כמ"ש הפוסקים וא"כ הש"ס דפריך לרבא ורבא אמר קרא ומתניתא מסייע לר"ל א"כ לדידי' עכו"ם קונה בכסף והדרא קושית החק יעקב לדוכתה אמאי לא מוקי לה בהגיע זמנו קודם הפסח ובחידושי הסוגיא הארכתי בהו"ת ופלפול רב. וראיתי במשבצות זהב שהעיר קצת בזה ע"ש:

ד והנה הטור בסימן תמ"ח כתב בשם העיטור דאם ביטל החמץ קודם הפסח אחר הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה וכתב הטור עליו דאין טעם נכון לאסור אכילה ולהתיר בהנאה וע' בהגהות הגאון מהרלנ"ח שנתן טעם לדברי העיטור ע"ש ובנודע ביהודא ואמנם י"ל דהעיטור אזיל לטעמי' דס"ל דאפי' חמץ של נכרי שעבר עביו הפסח אסור באכילה ומותר בהנאה והביאו הטור וע' בטורי זהב לעיל ס"ק א' מה שביאר דבריו ובמשבצות זהב וא"כ י"ל דביטול ס"ל להעיטור הוא מטעם הפקר כפירש"י ולא עדיף

חמץ של הפקר מחמץ של נכרי דאסור באכילה ושרי בהנאה וזה ברור והטור לטעמי' דס"ל כהתוס' דביטול הוא מטעם תשביתו ע"ש בסימן תל"א גם בחמץ של נכרי לא ס"ל כהעיטור לכן כתב דאין טעם נכון לחלק בין אכילה להנאה ודו"ק ולפי דעת העיטור א"ש הא דהקשה רש"י ותוס' בחולין דף ד' בהא דחמצן של עוברי עבירה דהחליפו בשל נכרי מה הרויחו דהא לדידהו אסור ולפמ"ש העיטור א"ש די"ל דמתחלה הי' מבטלין והחליפו אח"כ בשל נכרי ושרי ודו"ק היטב והנה הטור בסימן תל"א הביא קרא דאך ביום הראשון תשביתו ובסימן תמ"ג פסק כהרא"ש דס"ל כרבי יהוד' דאיכ' לאו קודם זמנו וכבר עמד על זה א"ז הגאון הב"ח ז"ל ונראה לפמ"ש בשו"ת מהר"ל בן חיים דבערב פסח עד הלילה מותר מן התורה חצי שיעור ע' ברמב"ם ובמשנה למלך שהביאוהו דאין ללמוד מכל חלב דכאן היה לו שעת הכושר או דיש היתר לאיסורו וע' מה שפלפלתי בזה בחיבור זה ואמנם בקרא דתשביתו דלא נזכר לשון אכילה שפיר אפילו חצי שיעור מוזהר עליו בעשה דתשביתו והנה בסימן תל"א דהבי' הטור דמה"ת אסור משש שעות ולמעלה ואסרו חז"ל משעה ד' שלא יטעו בשעה או בשתים וכיון דחצי שיעור ליכ' איסור תורה ל"ש לגזור בח"ש משום חשש טעות דהוי גזרה לגזרה דהא ליכ' איסור תורה עד הלילה בח"ש לכך נקט הטור קרא דתשביתו דלא נזכר בו לשון אכילה וע"ש בלשון הטור ואסרוהו חז"ל שתי שעות קודם וכו' ואתי שפיר ודו"ק:

ה לפמ"ש הרא"ש בשם רבינו יונה דחמץ אחה"פ לר"ש מותר לכתחלה לערבו ולבטלו קשה מהא דאמר רבה גזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ואכלו באנו למחלוקת כו' והא בלא"ה ראוי לערבו ולבטלו ואפשר דשם אליבא דר' יהוד' דאמר חמץ לאחר זמנו בלאו ובזה א"ש הרי"ף והרמב"ם דהשמיטו האי מימרא דרבה ולפמ"ש א"ש דלדידן בלא"ה חייב לשלם דהא סביר' לן כר"ש ומותר לערבו לכתחלה ודו"ק והנה התוס' פסחים דף כ"ט הקשו למאן דמוקי לה כר' יוסי הגלילי דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה דמ"מ איך יפדנו הישראל הא יעבור עליו בל יראה ומכאן הוכיח ר"י דמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר עליו והקשה הצל"ח דילמ' בפחות מכזית ושוה פרוטה דבח"ש אינו עובר בל יראה כמ"ש הח"צ ולע"ד לא קשה דהא הטעם כתב הח"צ דבזה לא שייך אחשבי' דאדרבה הוא מניחו ואינו עושה בו מעשה ודוק' אם אוכל ח"ש דעביד בו מעשה ואוכלו חזינן דאחשבי' ע"ש בשו"ת ח"צ ואמנם אם הישראל ש פודהו ועושה מעשה שפיר אחשבי' וזה ברור ובזה יש ליישב מה שתמה הגאון בעל שאגת אריה איך יתכן שיעבור עברה כגון לגזול על מכת להחזיר וכן הכא שיפדנו ויעבור על בל יראה ע"מ לקיים המצוה ולבערו ע"ש ולפמ"ש א"ש דבאמת אם גוזל ועובר עבירה בפועל לא מהני מה שחושב להחזיר

אח"כ דלעת עתה הרי עובר עבירה בפועל אבל כאן שפיר י"ל דמיירי בח"ש דאינו עובר בל יראה אלא הכא משום דאחשבי' וכיון דאזלינן בתר מחשבתו הרי מחשבתו לבערו ושפיר מותר לכתחלה ע"מ לבערו ודו"ק:

ו הנה הר"ן בפסחים דף כ"ט חלק על טעם הרמב"ם דס"ל דהא דחמץ בפסח במשהו משום דהוי דשל"מ והר"ן דחה זה ע"ש ונראה דהר"ן לטעמי' דס"ל דטעם דשל"מ לא בטל הוא משום דשם היתר עליו והיתר בהיתר לא בטל ע"ש ואמנם זה שייך בביצה שנולדה ביו"ט דאף קודם שנתערבה שם היתר עליה דהא מותרת אחר יום טוב אבל חמץ דהא ר' שמעון גזר גם אחר פסח רק כי גזר בעיני' אבל ע"י תערובות לא גזר וא"כ החמץ בעיני' קודם שנתערב אין שם היתר עליו לא הוי דשל"מ אבל הרמב"ם ס"ל הטעם כפירש"י דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר גם חמץ שנתערב הוי דשל"מ דהא אחר פסח לא גזר ר"ש ולא הוי אז איסור כלל כמ"ש בפנים וזה ברור והנה המג"א כתב ב"ה יו"ט דאסור ליקח ביצים מן הנכרי ביו"ט ואע"ג דכל דפריש מרובא פריש מ"מ בדשל"מ לא אזלינן בתר רוב והקשה עליו הדג"מ מהא דכתבו דף ט' גבי תשע ציבורין דכ"מ לענין אכילת הככר והא הוי חמץ דשל"מ לדעת הרמב"ם ואעפ"כ אזלינן בתר רוב ואמרינן כל דפריש מרובא פריש ע"ש ולפמ"ש א"ש דהמג"א אזיל לטעמ' דהר"ן דשם היתר עליו והביצה אף בפ"ע שם היתר עליה והוי דשל"מ אבל בחמץ לא שייך זה דהככר בפ"ע אילו לא נתערב אין שם היתר עליו ודו"ק:

ז המשנה למלך כתב בשם ספר דבר שמואל ליישב מה שכתב הרמב"ם דלוקה על לאו דבל יראה ולא הוי נל"ע דמיירי בשביעי של פסח שחל בשבת דהיום אינו יכול לפררו או לשרפו ולמחר כבר עבר זמנו וליתא לעשה דתשביתו וכתב המל"מ דבחנם כתב דחל ז' של פסח בשבת דהא אפילו חל בחול מ"מ אסו' לשרפו או לפררו ביו"ט כמ"ש הה"מ בפרק ג' דאפילו לא ביטלו אסו' לבערו ביו"ט או לפררו ע"ש ולע"ד יפה כתב הדבר שמואל דהא דכתב הה"מ לדעת הרמב"ם דאפילו לא ביטל אסו' לשרפו ביו"ט אף דקיי"ל מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה שלא לצורך ולכך הוכיח רבא דר"ע ל"ל מתוך מותר לשרפו ביו"ט דהוי צורך קצת שלא יעבור על בל יראה א"ש לדעת הדבר שמואל דלא הוי צורך קצת דהא בל יראה הוי לאו הניתוק לעשה ואין עובר עליו כמ"ש תוס' בדף כ"ט והתוס' בדף ד' כתבו שפיר אליבא דר"ע דלית ליה לאו הנל"ע כמ"ש וביארתי היטב בתחלת החיבור ע"ש ואמנם בשביעי של פסח שחל בחול דאם לא ישרפנו היום שפיר יעבור עליו ולא הוי נל"ע דלמחר עבר זמנו כמ"ש הדבר שמואל מותר לשרפו ולכך מוקי לה בחל ז' של פסח בשבת דאז אסו' לשרפו וז"ב ובזה א"ש

מה שהקשה בשאגת אריה אהא דכיצד מפרישין חלה בטומאה דאמר ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה ולא יניחנה עד הערב דיעבור עליה בל יראה והקשה השאגת אריה הא בל יראה הוי ניתוק לעשה לדעת התוס' ואפילו לכתחלה מותר כו' ולפמ"ש א"ש די"ל דמיירי בז' של פסח דכשיניחנה לערב עבר זמנה וליתא לעשה והיום אסו' לשרפה דאין שורפין קדשים ביו"ט וז"ב. והנה מה שכתב המשנה למלך דלפרר אסו' ביו"ט כמ"ש הכ"מ פרק כ"א הלכה ח"י בשם הרשב"א בתשובה לא הבינותי דשם בירק מיירי אבל לחם הוי טוחן אחר טוחן וכן מ"ש בשם התוס' ג"כ מיירי בירק ושוב ראיתי בפמ"ג שהעיר בזה ואמנם י"ל דלפרר אסו' דאחשביה כיון דמצוה הוא כמ"ש הפני יהושע ואף דכתבתי לעיל דלא שייך כאן אחשביה היינו אי תשביתו הוא ביו"ט אבל לפי האמת דתשביתו היינו מעיו"ט שפיר י"ל כסברת הפני יהושע וא"כ צדקו דברי המשנה למלך ודו"ק וע' מה שכתבתי לעיל:

ח ולסיומא בעזרה"י אעתיק מה שכתבתי בחידושי ליישב הא דהקשה השאגת אריה לשיטת הפוסקים דבל יראה הוי לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו א"כ מה דאמרינן בביצה ב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבות וב"ה אומרים זה וזה בכזית ואמרינן לאכילה כ"ע לא פליגי דבכזית כי פליגי לביעור מ"ט דב"ש ליכתוב רחמנא בחמץ ולא בעי שאור כו' וצריכא וקשה במאי פליגי אי לאיסור הא ח"ש אסו' מן התורה ואי למלקות (גם עפמ"ש הרלב"ח א"ש ודו"ק) הא הוי לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו ע"ש ולע"ד עפמ"ש רש"י במשנה השוחט את הפסח על החמץ ולוקה על בל תשחט עם לאו דבל יראה וכתבתי דהיינו דאם עבר על לאו הנל"ע עם לאו אחר לוקה גם על לאו הנל"ע ע"ש בשם השיטה מקובצת וא"כ לא קשה מידי דכ"מ בכה"ג והארכתי ודו"ק:

חדר שלישי פלפול בסוגיא דירך שנתבשל בה גיד הנשה

א הנה נראה ליישב קושית התוס' בחולין דף צ"ו ע"ב ד"ה א אם יש דכתבו דלאו בגיד לחודי' משערינן דבכדי קליפה סביב לגיד מסייע לגיד לאסור דמשעה שנמלח נאסר כדי קליפה סמוך לו ע"ש ולפמ"ש רמ"א בסי' צ"א א"ש דהא קתני בנ"ט דהנה א"ז רמ"א ז"ל כתב דבשר דצריך קליפה אם נתבשל כך מותר בדיעבד וא"כ לא קשה דודאי נגד הקליפה אינו בנ"ט דהא בדיעבד מותר בלא קליפה אך דהאחרונים חילקו בין חם תוך צונן דהקליפה חומרא בעלמא להכא דצריך קליפה ממש מדינא ע"ש ומתוס' דהכא מוכח כמ"ש האחרונים והנה התוס' בדף פ"ט ד"ה אם יש דהקשו תימה דילמא משום שמנו דגיד אבל אין בגידין נ"ט ולפמ"ש הב"י בשם הגהת אשר"י א"ש דמשום שמנו

דהוא דרבנן היה די לבטלו ברוב ואמאי תני אם יש בו בנ"ט דהוא בששים כפירש"י שם דכל נותן טעם שיערו חז"ל בששים ואפשר דלזה כיון רש"י ז"ל ובס' לב אריה עמד בזה ולפמ"ש א"ש. והנה רש"י פירש כאן במשנה ד"ה כבשר בלפת רואין כאילו הירך כו' דשיעורין הל"ט וגמירי דבהכי משערינן כו' ואני תמה דהא דעת רש"י לקמן דף צ"ז ע"ב ד"ה לטעם כעיקר דרבא ס"ל טע"כ לאו דאורייתא בחולין וכן שמעינן ליה לר' יוחנן וכ"כ הב"י והש"ך בסימן צ"ח בשם רש"י דטע"כ לאו דאורייתא וע' בפמ"ג בהקדמתו לה' תערובות שכ"כ דלרש"י ורמב"ם לאו דאורייתא וא"כ מה ענין הלכה למשה מסיני לזה וצ"ע כעת וכ"כ בתה"א דדעת רש"י דטע"כ לאו דאורייתא ועמ"ש שם בשם רש"י לקמן דף צ"ז ע"ב וה"נ משמע לקמן גבי טיפת חלב כו' וזה לא נזכר ברש"י שלפנינו ע"ש וצ"ע. והנה בלא"ה י"ל קושית התוס' די"ל דמיירי שלא נמלח הירך כלל ואין להקשות דבלא"ה אסו' משום דם די"ל דמיירי דיש ששים ברוטב נגד כל הירך דאז החתיכה עצמה חזרה להיות מותרת כמו"ש המחבר בסימן ס"ט דבדם שבישלו דרבנן לא חיישינן דילמא היתה פ"א חוץ לרוטב כמ"ש הפמ"ג שם ס"ק כ"ח בטורי זהב משא"כ נגד פליטת הגיד דהוא דאוריית' חיישינן שמא היה פ"א חוץ לרוטב ולא מהני ששים ברוטב ועפ"ז א"ש גם קושית התוס' ד"ה אבל ע"ש כמבואר למעיין היטב ובזה יש ליישב גם קושית התוס' לעיל דף פ"ט ע"ב ד"ה אם יש דהקשו דילמא צריך ששים משום שמנו של גיד ולפמ"ש י"ל דהא הוכחתי דמיירי שיש ששים ברוטב נגד כל הירך אלא דלא מהני נגד פליטת הגיד דילמא היה הירך פ"א חוץ לרוטב ונאסר אבל שמנו דהוא דרבנן לא חיישינן כמ"ש בשם הפמ"ג ודו"ק: והנה י"ל דהא דמשערין כאן כבשר בלפת משום דצריך לשער גם נגד הקליפה סביב הגיד כמ"ש התוס' שנאסרה במליחה ובזה א"א לשער ע"י טעימה דהא הקליפה הוא מין במינו ולכך משערין כבשר בלפת והיינו כפירש"י לעיל דף צ' ע"א ד"ה אם יש בה בנ"ט שיערו חכמים בששים כל נ"ט סתם עכ"ל רש"י שם והיינו דטעימה לא מהני דהא הקליפה היא נעשה נבלה והוא מין במינו עם הירך כמ"ש התוס' והנה באיסו' דרבנן דעת הרמב"ם דלא אמרינן נעשה נבלה כמ"ש הפר"ח ובזה י"ל קושית התוס' בדף צ' דמאי מוכיח הש"ס דיש בגידין בנ"ט דילמא היא אסורה משום שמנו ולפמ"ש א"ש דשמנו הוא מדרבנן ולא אמרינן חנ"נ וקשה למה משערין כבשר בלפת דהא ל"צ לשער נגד הקליפה ואפשר ע"י טעימה. והנה מה שכתבתי ליישב קושיות התוס' דמיירי דהירך לא נמלח, כלל ובדם שבישלו דרבנן לא חיישינן כלל שמא יצא חוץ לרוטב י"ל דכיון דלענין פליטת הגיד דאורייתא חיישינן שמא יצא חוץ לרוטב פ"א גם לענין דם דבשלו דרבנן חיישינן ואמנם חידוש זה חידשו האחרונים ז"ל ובמ"א דברתי בזה והנה לקמן

דף קי"א פירש"י והתוס' דהא דמליח ה"ה כרותח דוקא דמליח כעין בשר להצניע או לאורחא ע"ש ולפ"ז לא קשה קושית התוס' ד"ה אם יש וד"ה אבל נצלה די"ל דמיירי דלא נמלח כדי שלא יהא נאכל מחמת מלחו דהיינו כדי להצניעו ואמנם ר"ת חולק וס"ל דכל מליחות שאנו עושין לקדרה חשיבי אינו נאכל מחמת מלחו ע"ש והנה התוס' בד"ה אבל נצלה הקשו דמאי קמ"ל פשיטא כו' ובלא מליחה א"א לבשל דאין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה כו' והוא אריכות לשון לאין צורך דמי לא ידע דצריך מליחה לקדרה ואמנם מצאתי בספר התרומה דלכך אמר שמואל עד שימלחנו יפה יפה היינו שצריך שהבשר לא יהא נאכל מחמת מלחו ע"ש ולזה כיוונו התוס' שהביאו דברי שמואל עד שימלחנו יפה יפה דלכאורה יש לתרץ קושיתם דמיירי שלא נמלח כ"כ שלא יהא נאכל מחמת מלחו וסגי לענין מליחה לקדמה אבל לאסו' אינה אוסרת עד שתהא אינה נאכל מחמת מלחה כאשר על' על לב רש"י ז"ל לענין מליחה להצניע לכן הביאו התוס' האי דאמר שמואל אין הבשר יוצא מידי דמו עד שימלחנו יפה יפה היינו כדפירש בספר התרומה שיהא אינו נאכל מחמת מלחו וקשה שפיר וז"ב והנה דעת הראב"ד דלא אמרינן חנ"נ אלא למ"ד מין במינו לא בטל ע"ש בהשגה ובה"ה ולפ"ז לא קשה קושית התוס' ד"ה אם יש דהא בעי ששים כנגד הקליפה סביב הגיד ונעשה נבלה ולפ"ז א"ש דמתניתין ס"ל כמ"ד דמין במינו ברובא בטול ולפ"ז לא נעשה הקליפה נבלה ולא בעי ס' נגדה וז"ב ובזה א"ש מה דהוי קשיא לי אהא דפריך לקמן ליבטול ברובא ודילמא אתי מתניתין כר' יהודא דסבר מין במינו לא בטל ומצאתי בריטב"א שעמד בזה ולפמ"ש א"ש דא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתא דהא בעו ס' נגד הקליפה דנעשה נבלה וז"ב והנה מדברי התוס' ד"ה סמכינן אקפילא דכתב ואע"ג דעכו"ם הוא כיון דקפילא הוא לא משקר דלא יפסיד אומנותו משמע אפילו יודיעוהו דצריכין לו לאיסור או להיתר מ"מ מותר לסמוך עליו שלא יפסיד אומנותו אבל רש"י כתב מותר לסמוך עליו לפי תומו משמע דרק מסל"ת נאמן אבל אם יודיעוהו שצריכין לו א"נ ואפשר דרש"י לשיטתו דס"ל דטע"כ לאו דאוריית' כמ"ש הש"ך לכך ס"ל דמסל"ת נאמן אבל התוס' דהשיגו לקמן דף צ"ח על רש"י וכתבו דרבא שפיר ס"ל דטע"כ דאוריית' א"כ לא מהימן עכו"ם מסל"ת אם לא מטעם דלא מרע אומנותו וזה י"ל במה דאמר רבא מריש הוי קשיא לי כו' ולא פריך ממתניתין דירך שנתבשל בו ג"ה מאן טעים לי' כמ"ש תוס' דשם י"ל דמתניתין ס"ל טע"כ לאו דאוריית' וסמכינן אמסל"ת אבל אמתניתין דקדרה של בשר שבישל בה חלב דבב"ח ודאי טע"כ דאוריית' שפיר קשיא דבדאורייתא לא מהימן מסל"ת ואמנם אחר דשמע ליה לר' יוחנן דאמר קפילא ארמאה והיינו דקפילא לא מרע אומנותו וזה שייך

גם בקדרה שבישל בו בשר וז"ב ועוד י"ל דרש"י לשיטתיה דס"ל דבעינן תרתי ששים וטעימה י"ל דרוב פעמים בששים ליכא טעם אלא דלברר הדבר בעינן טעימה כמ"ש הפוסקים לכך סמכינן אקפילא מסל"ת דהא אי ליכא למיקם אטעמא סמכינן אששים לחודי' אבל התוס' דעתם דסמכינן אקפילא גם בפחות מששים כמ"ש הרא"ש ולכך לא מהני מסל"ת רק מטעם דלא מרע אומנותו וז"ב:

והנה התוס' ד"ה אפילו מריש אזנו כתבו ולאו דוקא משום דראש הגדי למטה כו' דא"כ לא היה קשה מרב הונא די"ל דדוקא לצד הראש המונח למטה אסו' דהחלב נוטף עליו אבל כאן קולף מצד הרגלים עד שמגיע לגיד וזה סתרו דשפיר מפעפע למעלה כו' ומ"ש התוס' תדע דבכל מקום דאנו אוסרין כדי קליפה כו' כוונתם דאפי' בלא סברת הר' אפרים דרק בב"ח אמרינן חנ"נ ג"כ א"ש דהא בכ"מ שאנו אוסרין כך דהיינו בחם לתוך צונן בפסחים דף ע"ו דמיירי בבב"ח דל"ש חילוק רבינו אפרים ועכצ"ל מטעם דאין הנאסר יכול לאסור כו' ומה שכתבו על תירוץ ר"א ממיץ דאין זה טעם י"ל הא דנעשה נבלה בשאר איסורים הוא אטו בב"ח ואמנם דהקליפה תאסור כ"ק זה ליתא בב"ח דהא דרך בישול אסרה תורה ודו"ק גם י"ל טעמו דר"א ממיץ דדוקא בשכל החתיכה נאסרה ונכרת לעצמה אז אמרינן חנ"נ אבל על קליפה לא ניכר שם איסור וכמו"ש המרדכי דבלח בלח ל"ש חנ"נ הואיל ואין האיסו' ניכר לעצמו ע"ש ודו"ק ומ"ש התוס' ועוד תדע דאל"כ אין לך בשר מותר לעולם כו' הנה לשיטת רש"י א"ש דמליחה לקדרה ולא להצניע לא אוסר כלל אלא דהתוס' לשיטתן דכל מליחה לקדרה חשיב אינו נאכל מחמת מלחו ודו"ק:

והנה הרשב"א הביא דברי הגאונים דנ"ט בר נ"ט אפילו טעם השני באיסור מותר ותמה עליהם ממתניתין דקדרה שבישל בה בשר כו' ואם בישל בנ"ט וכתבתי במ"א די"ל דשם מיירי שלא הודחה הקדרה וליכא נ"ט בר נ"ט ובזה א"ש דכתב הרשב"א דהא אין בקדרה ס' נגד הקדרה ומוכח דאפ"ה שרי ע"י קפילא ודלא כרש"י דכתב דבעינן ששים וקפילא ולפ"ד הגאונים א"ש דאף דאין בקדרה ס' נגד הקדרה מ"מ נגד מה שבעין על הקדרה יש ס' ומה שבלוע בקדרה הוי נ"ט בר נ"ט וז"ב והנה יש לומר דאם טע"כ דאורייתא מודי הגאונים דנ"ט בר נ"ט דאיסורא אסו' והם לא אמרו אלא אי טע"כ דרבנן בזה כתבו דטעם שני הבא מן טעם ראשון לא אסרו רבנן ולפ"ז לא קשה עליהם ממתניתין דקדרה שבישל בה בשר דשם בב"ח ולכ"ע הוי טע"כ דאורייתא והם מיירי בשאר איסורים וז"ב ולפמ"ש במתני' דירך שנתבשל כו' דמיירי דיש ברוטב ששים נגד הגיד י"ל הא דלא פריך רבא אמתני' דמאן טעים לה כקושית התוס' ד"ה אבל די"ל דשם הספק שמא יצא פ"א חוץ לרוטב דהוי איסו' דבוק כמ"ש וא"כ איכא ס"ס שמא לא יצא חוץ לרוטב ואת"ל יצא

שמא יש בירך ס' לכן סמכינן אקפילא כדי לברר אבל מברייתא דבישל בה בשר פריך שפיר ואף דלכאורה הוי ס"ס משם אחד דמה לי שנתבטל בירך עה לי שנתבטל בקדר' מ"מ הרמב"ם ס"ל דזה הוי ס"ס ואין להאריך:

והנה התוס' דף צ"ז ע"א ד"ה אמר רבא כתבו ועוד דבספרים א ישנים לא גרסינן רב לטעמיה כו' הנוב"י הקשה איך קאמ' במשהו כרב הא לרב דס"ל בכל איסורין מין במינו במשהו אף בנוקשה הדין כן ולרבא דרק משום חומרא דחמץ דאית ביה כרת א"כ בנוקשה דליכא כרת וגם בל יראה ליכא (א"ו) לא כמ"ש התה"ד ולכן הכריע דלא כתה"ד מ"ש ולע"ד איפכא קשה לפמ"ש התוס' לקמן דף צ"ט דמודה ר' יהודא בציר דרבנן עתוס' שם א"כ לרב דס"ל מין במינו במשהו א"כ בנוקשה דרבנן מודה ולרבא אין חילוק וכדקיי"ל בש"ע. והנה התוס' בזבחים כתבו דלר' יהודא דיליף מדם הפר ומדם השעיר דהוי לח בלח אבל יבש ביבש בטל לר"י ע"ש וא"כ אי גרסינן רב לטעמיה דס"ל כר' יהודא לא בטל א"כ יבש ביבש שפיר בטל ולרבא דמשום חומרא דחמץ אין חילוק וא"כ לא שייך במשהו כרב הא רבא מחמיר מרב אבל אם לא גרסינן רב לטעמיה א"ש האי במשהו כרב וז"ב: והנה התוס' הביאו בה"ג של אספאמיא דפסק גם חתיכות בחתיכות בסמ"ך וי"ל דשפיר ס"ל דמב"מ במשהו וכמו שכתב בפסחים מדלא יהיב שיעורא כו' והביאו התוס' לעיל רק בחתיכות בחתיכות דהוא יבש ביבש ס"ל כתוספת זבחים הנ"ל ודו"ק וגם הראיה מביי"נ י"ל דבדרבנן מודי ר' יהודא דבסתם יי"נ דרבנן בס' ודו"ק והנה מהאי דקנישקין דכתבו דהתם דאין מבטלין איסו' לכתחלה צ"ע דהא התם אין הישראל מתכוון לבטל דהא העכו"ם פסק בתחלה ואילו פסק הישראל בתחלה היה מותר ע"ש והנה הסמ"ג כתב דאפי' למ"ד טע"כ דרבנן בפליטת כלים מודה דזה דאורייתא דמגע"כ ילפינן ולפ"ז י"ל דלכך לא פריך רבא מירך שנתבשל דרבא ס"ל טע"כ דרבנן וטיפת חלב שנפלה על הקדרה שם איירי שנפלה חוץ לרוטב דהוי כמו צלי ואסור מדרבנן אבל מקדרה שבישל בה בשר דהוי פליטת כלים פריך שפיר ולשיטת רש"י דבעינן תרויהו ששים וטעימה א"ש דמירך ומטיפת חלב אין ראיה דשם ע"כ דיש שישים ושפיר סמכו על טעימת עכו"ם דמסתמא אין בו טעם וזה י"ל שכיון רש"י בדף צ' ע"א שכתב כל נ"ט שיערו חז"ל בששים והיינו דאל"כ לא סמכינן אקפילא אבל קדרה שבישל בה בשר דמסתמא אין במה שבקדר' ששים נגד הקדרה שפיר פריך מאן טעים לה ומשני דטעים ליה קפילא והיינו דלא מרע אומנותו וצ"ל לדעת רש"י דהא דצריך ששים וטעימה היינו במסל"ת אבל בקפילא דלא מרע אומנותו מהכי אפילו לא נודע אם יש בו ששים ודו"ק ולפמ"ש האחרונים והפמ"ג דכל היכא דליכא מלקות ח"ש מותר מה"ת דל"ש

חזי לאצטרופי ולדעת הר' יוסף מירושלים דעל טע"כ לא לקי דהוא רק בעשה לא קשה קושית הש"ך איך מהני מסל"ת במידי דאסו' מה"ת דטע"כ דאורייתא ולפמ"ש דכיון דליכא מלקות א"כ ח"ש מותר מה"ת ויכול הישראל אח"כ לטעום חצי שיעור דבדרבנן סמכינן אמסל"ת וז"ב ואמנם בבב"ח לוקין מן התורה שפיר הקשה רבא וצ"ל בקפילא דלא מרע אומנותו ודו"ק ובש"ס דהיתרא בטעמא פירש"י יטעמנה כהן וי"ל אם אין כאן כהן אם יש לסמוך אקפילא עכו"ם בטעמא. ולפמ"ש הישועת יעקב דאי אמרינן חנ"נ דגם ההיתר נעשה איסו' שוב מוקמיה ליה על חזקת היתר משא"כ אם אין חנ"נ כו' וא"כ כאן בתרומה בחולין דכולה היתר ול"ש חנ"נ לכאורה לא מהני קפילא וצ"ע ועתוס' יבמות בהא דנפל לא' משתי קופות ע"ש וראיתי בחידושי הרשב"א דעמד אהא דמחלק רבא בין טעמא לקפילא ודקדק מזה דלא בעי קפילא משום דיודע להבחין הטעם אלא משום דלא מרע אומנותי' ולא משקר ולכך בכהן לא בעינן קפילא ולא מיירי כלל בעכו"ם מסל"ת דא"כ לא שייך מרע אנפשיה ע"ש ואע"ג דבלא קפילא יש לחוש דילמא לא מרגיש הטעם כ"כ מ"מ לשיטת רש"י דיש ששים ועפ"י רוב לא נרגש הטעם לכך סמכינן אטעימה ובזה י"ל דלכך פירש"י לקמן גבי גריסין דבעי ששים וטעימה היינו דשם מיירי בטועמו כהן דלאו קפילא ולכך בעי ששים וסמכינן אז אטעימת הכהן דכיון דיש ששים מסתמא בלא"ה לא נרגש הנועם אבל בטעימת קפילא לא בעינן ששים דהוא מרגיש היטב הטעם וגם לא מרע אומנותו וא"ש מ"ש הרשב"א על פירש"י דמשמע מהש"ס דסמכינן אקפילא לחודי' ודו"ק: והנה הרמב"ם פט"ו מתרומות כתב דתרומה א"צ אלא לרחוץ את הקדרה יפה וא"צ להגעל' שזה שנבלע בחרסין מים הוא ואין בו טעם ע"ש והר"א השיג עליו והנה כאן מבואר קדרה שבישל בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם בישל בה בנ"ט כו' וע"ש שהעתיק ברייתא זו דאם בישל בה בנ"ט ואם שטף הקדרה במים או ביין ה"ז מותר לבשל בה ע"כ מבואר דפירש הברייתא שלא רחץ הקדרה ונאסר התבשיל מפני הלכלוכית שעל גבי הקדרה וא"כ א"צ ס' אלא נגד מה שע"ג הקדרה ובזה אתי שפיר עה שכתבתי לעיל השגת הרשב"א על הגאונים דאמרו דאפילו טעם מן הממש שר' שמואל והשיג עליהם מהאי ברייתא דקדרה שבישל בה בשר כו' לא יבשל בה חלב ולפי פירוש הרמב"ם א"ש דגם כאן מיירי בלא הודחה הקדרה יפה דומיא דקדרה שבישל בה תרומה וגם מה שכתב הרשב"א דאין בקדרה ס' נגד הקדרה והקשה מזה על רש"י ז"ל דכתב דבעינין תרתי ששים וטעימה ולפי דברי הגאונים א"ש דנגד מה שע"ג הקדרה איכא ששים ונגד מה שבלוע בקדרה איכא נ"ט בר נ"ט ודו"ק הנה הארכתי בזה הרבה:

חדר רביעי דיני קדשים ואסורי מזבח

פרק ראשון:

א הרמב"ם בפרק תשיעי מהלכות ביאת המקדש הלכה יוד כתב הטמא והבעל מום ושלא רחוץ ידים ורגלים ששימש במקדש אינן חייבין אלא על עבודה שהזר חייב עליה מיתה ועל שאר העבודות באזהרה ועיין בכסף משנה שכתב דהכי קאמר כל חד כדאיתא טמא ושלא רחוץ במיתה ובעל מום מלקות אלא על עבודה שהזר חייב מיתה שהרי בריש פרק ששי כתב דאין בעלי מומין במיתה ע"ש והיינו דבעל מום בשאר עבודות אפילו אזהרה אין בו וע' במשנה למלך פ"ב מה' תמידין הלכה ו' ובאמת במשנה לא הוזכר בעל מום וזה הוסיף רבינו עשה מדעתו כמ"ש הכסף משנה וע' במל"מ בפ"ב מה' תמידין דנסתפק בדעת התוס' אם סבירא להו כהרמב"ם בזה ע"ש ונראה לי להביא סעד לדברי הרמב"ם ז"ל מסוגיא דיבמות דף ל"ג ע"ב דאמרינן זר ששימש בשבת במאי כו' אי בהקטרה הא אמר ר' יוסי הבערה ללאו יצאה והקשו התוס' דאמאי לא מוקי לה בהצתת אליה דעבודה הוא ובעיא כהונה ואין בה מיתה אלא לאו גרידא לפי שאינה עבודה תמה כדאמר בפ"ב דיומא כו' ולדעת הרמב"ם יש ליישב דהא מני זר ששמש ובעל מום ששימש בהדי הדדי ומסתמא בחד גווני מיירי ואי בהצתת אליה מיירי הא בעל מום לא מחייב עליה ואפילו באזהרה ליתי' וזה ברור והנה יש לדקדק שם דנקט שם בפלוגתא דרבי חייא ובר קפרא זר ששימש בשבת ואח"כ נקט בעל מום ששמש בטומאה ואמאי שבקי' לזר ונקט בעל מום והא ניחא למאי דס"ד דבאיסור כולל פליגי אתי שפיר דזר ששימש בטומאה ליכא כולל כלל דהא מעקרא נמי הוי אסור באכילה אבל בעל מום מעקרא הוי מותר באכילה כדאיתא בש"ס שם אבל למסקנא דבאיסו' בת אחת פליגי הוי ליה למנקט בתרויהו זר ומיירי שנטמא ואחר כך הביא שתי שערות דבהדי הדדי קאתי תרויהו ונראה דזה ראיה לדעת הרמב"ם כאן בהלכה י"א דזר אינו חייב בכל אילו ואם כן אתי שפיר דלא נקט זר ששימש בטומאה ודו"ק והנה לכאורה יש לדקדק הא דנקט רבי חייא שם חייב שתים הא לשיטת הרמב"ם הוי ליה למימר חייב שלש דהא גם על הכניסה חייב וזה יש ליישב ואין להאריך והנה הרב משנה למלך החליט לדעת הרמב"ם זר לוקה על הכניסה מק"ו דבעל מום והביא בשם בעל מגלת אסתר דזר אינו מוזהר על הכניסה ע"ש שהוכיח כן מדבריו ולע"ד יש ראיה דאין חילוק בין זר לבעל מום דהא בריש פרק ב' דזבחים יליף לזר דמחלל עבודה מק"ו מבעל מום שאוכל בקדשים ומחלל עבודה ק"ו לזר שאינו אוכל דמחלל עבודה, ע"ש והא איכא למימר מה לבעל מום שכן מוזהר על הכניסה תאמר בזר שאינו מוזהר על הכניסה וע"כ

דאין חילוק ביניהם ומאן דס"ל בבעל מום דמוזהר על הכניסה ה"ה בזר וזה ברור ואמנם אפשר לומר לפמ"ש המל"מ דלמ"ד מעלות דאורייתא גם זר לוקה על הכניסה ע"ש וא"כ שם י"ל דאזיל אליבא דמ"ד מעלות דאורייתא וא"כ הרמב"ן דס"ל כמ"ד מעלות דרבנן כמ"ש הכ"מ לעיל בפרק א' הלכה ט"ו וחולק על הרמב"ם שם לדידיה שפיר י"ל דזר אינו לוקה על הכניסה ע"ש ואולם הרמב"ם לשיטתו דס"ל שם כמ"ד מעלות דאורייתא לכך ס"ל דלוקה זר על הכניסה וכל חד לטעמיה אזיל ודו"ק היטב ואמנם באמת אכי תמה דהרי בסוף הלכות סנהדרין מנה הרמב"ם מספר הלוקין והם קס"ח ע"ש ומנה בעל מום שנכנס להיכל וזר לא מנה עמהם והתם מנינא קתני ובהכרח שהוא בדיקדוק לא פחות ולא יתר והנה לעיל כתבתי דמה שנדחק המהר"י קורקס והכ"מ לחשוף מקור מוצא דברי הרמב"ם דכתב דבעל מום אינו חייב אלא בעבודה תמה ובעבודת מתנה דילפינן מזר וכתבתי דכשחר מוצאו מהתורת כהנים פרשת אמור עתה ראיתי כי י"ל דאין משם ראיה לדברי הרמב"ם דהא כבר העיר הגאון משנה למלך דלולא דברי רבינו היה אומר דכיון דהני לא אמעיטו אלא ממיתה אבל אזהרה אית בהו וא"כ בעל מום דאפילו בעבודה תמה אינו אלא באזהרה לכן לא הוזכר במשנה ואין חילוק אצלו בר עבודה תמה לשאר עבודות ועל כולן הוא באזהרה ודבריו אמתים וא"כ י"ל דסתם ספרא ר' יהודא ומבואר בת"כ שם דר' יהודא ס"ל דזר ששימש במיתה ושפיר יש חילוק לדידות דבעבודה שאינה תמה הוא רק באזהרה ומטועני ממיתה אבל לדידן ליתא ודו"ק. והנה והכסף משנה בשם מהר"י קורקס כתב ובעל מום לא הוזכר במשנה ואינו הזכירו אפשר דסובר רבינו דלאו דוקא נקט במשנה הכי אלא היה לכל חיוב שחייבין משום עבודה שאין חיוב אלא בעבודה תמה ובעבודת מתנה דילפינן מזר דחד טעמא הוא וגם בבעל מום כתיב ואל המזבח לא יקרב והיינו לעבודה כמו שנתבאר ודין כולם שוה דמאי שכא עכ"ל המהר"י קורקס ובחנם נדחק דברייתא, ערוכה בתורת כהנים פרשת אמור פרשתא ג' הלכה ד' דבעל מום אינו חייב אלא על ד' עבודות כמו זר ע"ש וכבר העיר על זה הגאון מגן אברהם ז"ל בספרו זית רענן ע"ש וע"ש בזית רענן על פסוק כל איש אשר יקרב שכתב דזר שעבד בטומאה חייב משום זרות ומשום טומאה והרמב"ם כאן בהלכה י"א כתב דאם היה זר אינו חייב ואלא משום זרות והוא מהתוספתא כמ"ש הכסף משנה ע"ש ואם נימא דזר אינו מוזהר על הכניסה כמ"ש המגלת אסתר לדעת רבינו א"כ הוי טומאה איסור כולל שכולל גם כניסה והתוספתא וסבירא ליה דגם זר מוזהר על הכניסה ואין כאן כולל ואמנם הכ"מ כתב טעם אחר ואין להאריך:

ב כתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות איסורי מזבח הלכה ד' השוחט בעלי מומין לשם קרבן לוקה שהרי נאמר בבעלי מומן לא תקריבו אלה לד' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט כו' וכתב הכסף משנה ודיקדק רבינו לכתוב לשם קרבן משום דאמרינן בגמרא שומע אני אף קדשי בדק הבית תלמוד לומר ואל פתח אהל מועד כו' שאינו ראוי לפתח אבל אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ וה"ה לבעל מום שאין חייבין עליו משום בעל מום ע"ש ובמל"מ הקשה עליו וע"ש שפירש דכוונת הרמב"ם למעט אם שחט שלא לשם קרבן אלא לתכלית אחר ע"ש ולענ"ד כוונת הרמב"ם דהא ובריש זבחים אמרינן דבקדשים סתמא כשר משום דסתמא לשמה קאי ע"ש וכ"כ הרמב"ם פ"ד מה' מעש"ק ה"י ואמנם זה בקדשים תמימים אבל בעלי מומין מהיכא תיתי דסתמן לשמן קיימי אדרבה מסתמא שחטן שלא לשם קרבן דהא עובר בלאו ואם כן אמרינן מסתמא שחטן שלא לשם קרבן. אלא לשם חולין ולכך אינו לוקה אלא א"כ שחטן בפירוש לשם קרבן וזה ברור לכך כתב הרמב"ם השוחט בעלי מומין לשם קרבן דוקא לאפוקי אם שחטן סתמא דאינו לוקה כן נלפע"ד ביאור דבריו ודו"ק. ובהלכה ה' כתב אחד בעל מום קבוע ואחד בע"מ עובר אם הקריבו עובר בכל אלו שנאמר לא תזבח כו' מפי השמועה שזו אזהרה לבעל מום עובר והכסף משנה הביא בשם הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצות שחלק ע"ז והמגלת אסתר יישב דברי הרמב"ם שם דכיון דהן מומין מוחלקין יחשבו לשנים ע"ש ובלאוין ע"א כתב דלאו אחד על הכניסה ולאו השני על העבודה ולא הבינותי דהא הלאו הראשון הוא אים מזרעך אשר יהיה בו מום לא יגש והוא שמנה הרמב"ם שם בלאוין ע' ומה ענין זה ללאו ואל הפרכת לא יבוא וגם אמאי לא תירץ גם כאן כמו בלאוין צ"ה דכיון דהם מומין מוחלקין ימנו בשתים וכפי הנראה מדברי המגלת אסתר משמע דמחלק דשם בלאוין צ"ה שני הלאוין רחוקים זה מזה דזה בפרשת אמור וזה בפרשת שופטים וכאן הן בפסוק א' אך תחלת דבריו צ"ע וכמ"ש ובחבורי על מנין המצות כתבתי והנה כעת לא ראיתי שכתב הרמב"ם הדין דבעל מום פסולו באחד והוא בקידושין דף ס"ג ולפ"ז אם העיד ע"א שהוא בעל מום ועבד אח"כ לוקה דהאיסו' עצמו בע"א הוחזק כמ"ש הרמב"ם בהלכות א"מ ואין להאריך.

ג ושם בהלכה ז' כתב הרמב"ם המטיל מום בקדשים כו' לוקה שהרי נאמר בקרבן כל מום לא יהיה בו מפי השמועה למדו שזו אזהרה שלא יתן בו מום ואינו לוקה אלא בזמן שהיה הבהמ"ק קיים אבל בזמן הזה אע"פ שעבר בלא תעשה אינו לוקה והגאון לחם משנה תמה עליו מש"ס דעבודה זרה דף י"ג דשם נראה מבואר דמטיל מום בזמן הזה עדיף ממטיל מום בבעל מום וכיון דהתם אינו עובר בלא תעשה מכל שכן במטיל

מום בזמן הזה ע"ש והנה שם משני דנראה כמטיל מום בקדשים וע' בתוס' שם שהוכיח דמיירי בקדשי בדק הבית ואסור להטיל בהם מום גזרה אטו קדשי מזבח כדאמרינן גבי גיזה ועבודה ע"ש ואי נימא דבזה"ז אפילו קדשי מזבח מותר להטיל בתם מום מן התורה כמ"ש הלחם משנה א"כ ה"ל גזרת לגזרת ולא דמי להא דהביאו התוס' דאסירי בגיזה ועבודה אטו קדשי מזבח דהתם הוא גזרה אטו דאורייתא וע"כ דמן התורה איכא איסור גם בזה"ז להטיל מום בקרבן כדעת הרמב"ם ודו"ק:

ד כתב הרמב"ם בהלכה ה' בפרק ב' מה' איסורי מזבח וכן אם נמצא אחד מאיבריה הפנימיים חסר אע"פ שאינה טריפה כגון בכוליא אחת כו ה"ז אסורה למזבח ותצא לבית השריפה והנה בבכורות דף ל"ט אמר רבי יוחנן דכ"ע חסרון בפנים שמיה חסרון ובע"ב דכ"ע לא שמיה חסרון בן הוא גירסת הצאן קדשים בפירש"י ד"ה אלא וגירסתנו שמי' חסרון וע' חולין דף מ"ח ע"ב דכ"ע חסרון בפנים לא שמי חסרון הכי גריס רש"י ז"ל ובעל העיטור גריס שמי' חסרון והנה הרמב"ם פסק שם דלאו שמי' חסרון וכאן פסק דשמי' חסרון ונתן טעם שנאמר תמימים יהיו לכם ובחידושי חולין כתבתי בזה והנה בפרק ג' הלכה ד' כתב וכן היתום שנולד אחר שנשחטה אמו פסול למזבח שנאמר תחת אמו וכתב הכ"מ משנה בפרק בתרא דבכורות איזה יתום כל שמתה אמו או שנשחטה אמו ואח"כ ילדה ואיני יודע למה השמיט רבינו שמתה אמו עכ"ל הכ"מ וע' תוס' נדה דף מ"ה דכתבו דע"כ מיירי שנהרגה אמו דאל"כ איהו מיית ברישא וא"כ היינו נשחטה וא"ש דהשמיט רבינו מתה ואמנם בפ"ו מה' בכורות הלכה י"ג העתיק מתה או נשחטה וצ"ע: (ה) והנה כתב הרמב"ם בפרק ג' מה' איסורי מזבח דין ז' אחר שכתב פסול הרובע והנרבע והבהמה שהרגה את הנפש למזבח כתב ויראה לי שאע"פ שאין כל הפסולין האלה ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו לוקה לפי שלא נתפרשה אזהרתן אבל אתנן זונה ומחיר כלב אסורין למזבח והמקריב אותן לוקה כו' ומארץ הכ"מ ז"ל פקפק על דבריו וע' בלחם משנה מה שכתב ליישב דברי רבינו ע"ש ולע"ד יש להביא ראיה לזה מריש פרק כל האסורין דבעי לאתויי רובע ונרבע מקל וחומר ופריך א"כ מן הבקר למה לי ע"ש והא אצטריך קרא דלילקי עלה דהא מקל וחומר אין עונשין מן הדין ועל כרחיך כדעת הרמב"ם דבלאו הכי לא לקי עליהו וזה ברור והנה מהא דאמר רבי שמעון אני אדיננו אין ראיה דרבי שמעון לטעמיה דס"ל עונשין מן הדין אבל מהתנא קמא יש ראיה ואמנם לפמ"ש הריטב"א במסכת מכות דלענין קרבנות שפיר עונשין מן הדין א"כ אין ראיה משם ובחידושי הבאתי ראיה להריטב"א מהא דאמרינן במסכת בכורות דף מ"א לכתוב רחמנא חרוץ ולא בעי גרב כו' והא אצטריך ללקות עליו המקריב דמק"ו

אין עונשין וע"כ כמ"ש הריטב"א דבקרבנות עונשין מן הדין וז"ב והנה יש להעיר הא דאמרינן בפרק כל הפסולין דף ל"ד המעלה איברי בהמה טמאה פלוגתא דרבי יוחנן וריש לקיש ולפי מסקנת הש"ס קיי"ל כמ"ד אינו לוקה ואף דהרמב"ם פסק בפרק ה' הלכה ו' מהלכות איסורי מזבח דלוקה כבר השיג עליו הראב"ד ואף לפי דעת הרמב"ם מ"מ פלוגתא הוא והא בלא"ה לוקה משום משקה ישראל למנחה מן המותר לישראל ועכצ"ל דמשום ממשקה ישראל ליכא מלקות וזה ברור ולפ"ז קשה מהא דאמ' דף כ"ט ואי דאסורין להדיוט למה לי קרא תיפוק ליה משום ממשקה ישראל למנחה והא אצטריך ללקות עליו ועל כרחך כדעת הרמב"ם דבלא"ה לא לקי וזה ברור לע"ד והנה אני נבוך במה שכתב הרמב"ם סתם המקדיש בעל מום למזבח הרי זה לוקה דהא קיי"ל אמר על שאינו ראוי לקרבן הרי זו עולה לא אמר כלום אמר הרי זו לעולה הרי זו ימכרו ויביא בדמיה עולה וא"כ אם אמר על בעל מום לא שייך לומר בדיבורא עביד מעשה דהא אין בה קדושה כלל ואמאי לקי הא לא אהני דיבורי' כלל והנה בש"ס תמורה דף ז' דקאמר מתקיף לה ריש לקיש שמא לא שנינו אלא בתם ונעשה בעל מום כו' וע"ש בפירש"י מבואר להדיא דאדרבה אם הקדישו על מנת להקריבו בעצמו לקי ואם הקדישו לדמי' אינו לוקה והוא חמוה דנתפוך הוא כמ"ש הן אמת דיש לומר דריש לקיש לטעמיה דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדמשמע בריש תמורה דפליג על ר' יוחנן ע"ש דאמ' טעמא דה"ל התראת ספק ואמנם עדיין קשה דהא ר' יוחנן בעצמו עונה על דבריו והוא ס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וכן רבא בסוף שמעתתא ע"ש ובדברי הרמב"ם היה מקום לומ' דאזיל לטעמיה דס"ל לפי מת שכתב הרב המגיד בשמו גבי חסימה דכיון דאפש' לעבור עליו ע"י מעשה אפילו חסמה בקול לוקה וא"כ הכא נמי אפש' לעבור עליו על ידי מעשה כגון שיקדישו לדמי' דאז בדיבוריה יתעביד מעשה לכך גם אם הקדישו למזבח לוקה אך מ"מ דברי הש"ס תמוהין דהא ס"ד דר' לקיש דאם הקדישו לדמי' אינו לוקה ועוד אני תמה בדברי הש"ס ממ"נ במאי מיירי אי דאמ' לעולה א"כ בתם ונעשה בעל מום אמאי לקי דילמא כוונתו היה לדמי' ואי כשאמ' ה"ז עולה איך משכחת לה דכוונתו לדמי' הא מפורש אמר ה"ז עולה וע' פירש"י דכתב וכיון דמצינו למימר אדעתא דהקרבה לקי והוא תמוה איך נלקנו מספק ולכן נראה ענין חדש ע"פ מה שכתב הרמב"ם פרק א' הלכה ז' בנתכוין לומר על בעל מום הרי זו עולה ואמר שלמים אינו קדוש ואינו לוקה ע"ש וא"כ הכי נמי אם באמת כמן להקרבה ואמר ה"ז עולה אע"ג דאינו קדוש אעפ"כ לוקה ואף דאין בו מעשה דהא לא עביד מידי דהא לא קדוש כיון דאפשר ע"י מעשה כגון דיאמר הרי זו לעולה אבל כאן דאומדנא דמוכח דכונתו רק לדמי' דהא דיקלא

בעלמא הוא והוא אמר הרי זה עולה אמרינן ודאי טעה בדיעבד וא"כ אינו קדוש כלל וגם אינו לוקה דאע"פ שנתכוון לאיסור מ"מ בעינן פיו ולבו שוין וע' לחם משנה פרק א' מה' תמורה וכיון שכן אינו לוקה דהא אינו קדוש כלל ודו"ק היטב:

ו כתב הרמב"ם פרק חמישי מהלכות איסורי מזבח דין פ' אין מביאין מכחות ונסכים לא מן הטבל כו' ואם הבי' לא נתקדשו להיות ראוין למזבח אבל נתקדשו להפסל ויהיו כשאר קדשים שנפסלו וכתב הכ"מ שהוא במשנה פרק ר' ישמאל כו' ומשמע לרבינו דהיינו לומר שהן כקדשים שנפסלו ע"ש וכבר העיר הגאון ברכת הזבח שהו' ש"ס מפורש בזבחים דף פ"ח ע"א ובמל"מ רמז לזה והתוס' הקשו שם על פירש"י ופירשו בשם רבינו חיים הכהן דפירש המדומע מעורב בערלה וכלאי הכרם ולא כפירש"י דפירוש חולין מעורב בתרומה דממשקה ישראל לא שייך כיון דמות' לכהנים ע"ש ובספר טהרת הקדש תמה בזה דמה יענו להתוספת' דתנא בהדי' תרומה וע"ש שכתב דלא היה בגירסתם ע"ש ורבינו הרמב"ם כתב סתם מדומע ולא העתיק תרומה כהתוספת' ואולי לא היה ג"כ בגירסתו אך בפרק ב' מהלכות מעה"ק כתב אין מביאין נסכי' אלא מן החולין ולא מן התרומה והוא ממנחות דף פ"ב ע"ש וע"ש בתוס' שפירשו דלא מביאין ממעשר שני דכל דבר שהו' כולו לגבוה לא יביא אלא מן החולין דבעינן אכילה שיש בו שמחה ע"ש והרמב"ם כלל תרומה ובכורים ומעשר שני כאחד והם מטעמים שונים וצ"ע ועיין בפרק י"ב מה' תרומות הלכה י"א כתב הרמב"ם ואם נטמאו אחר שנעשו תרומה וסחטן פחות פחות מכביצה כו' ויינן כו' ואפילו לנסכים היה ראוי כו' וקשה איך יהיו ראוין לנסכים הא אין מביאין אלא מן החולין ולא מן התרומה כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מה' מעה"ק ושבתי וראיתי דהרמב"ם שמר לשונו לשון זהב וכתב ואף לנסכים היה ראוי ולא כתב לשון הש"ס פסחים דף ל"ג ויינן ראוי לנסכים והיינו דבש"ס מיירי בחולין כמ"ש מהר"י קורקס בכ"מ שם אבל הרמב"ם דמיירי שנעשו תרועה לכן כתב ויינן היה ראוי לנסכים ור"ל דמצד שהענבים נטמאו אין חשש אבל באמת אינם ראוין לנסכים משום דהן תרומה ואין מביאין נסכים מן התרומה ודו"ק היטב:

ז כתב הרמב"ם בפ"ג מה' איסורי מזבח הלכה י"ד המשתחוה לקמה חטיה מותרין למנחות שהרי נשתנו ונדמו לולדות של איסורי מזבח שהן מותרין ועיין בכ"מ אמאי פסק לקולא ע"ש ולע"ד נראה דהא כתבו שם התוס' ד"ה יש שינוי דהבעיא הוא מדרבנן דמדאוריית' ודאי מותרין דהא במחובר מהיכא יליף מאתנן ודיו לבא מן הדין להיות כנידון ע"ש (וע"ש רש"י ותוס' שם דמספקא לרמב"ח אי יש לחלק בין בע"ח למחובר) וכיון דהוי מדרבנן שפיר פסק הרמב"ם ז"ל הבעיא לקולא וזה ברור ובזה א"ש מה שפסק

הרמב"ם לקמן בפרק ד' הלכה ו' המשתחוה לבהמה צמרה פסול לתכלת ותמה הכסף משנה הא כאן פסק הבעיא לקולא ע"ש ולפמ"ש א"ש דשם דהנעבד פסול מדאוריית' בלא קל וחומר מאתנן שפיר הוי הבעיא מן התורה ולכך פסק הבעיא לחומרא ודו"ק ומרן הכ"מ כתב שם דס"ל להרמב"ם דלא דמי למשתחוה לקמה דהתם יש שינוי גמור מעקרא חיטי השתא קמח משא"כ בתכלת מעקרא צמר ועכשיו צמר ע"ש וע"פ דבריו א"ש מה דאמרו שם ואי לציצית היינו בעיא דרשב"ל וכתבו תוס' משום למצוה נקט בעיא דרשב"ל דהא בכלל בעיא דרמב"ח הוא שהרי נשתנה ע"י טויה ע"ש ולפמ"ש הכ"מ א"ש דזה לאו בכלל בעיא דרמב"ח הוא דזה לאו שינוי גמור הוא ובחידושי לאו"ח סימן י"א כתבתי בזה והנה הרמב"ם כתב כאן והנעבד הוא ומה שעליו אסורין למזבח וכתב הכסף משנה דקאי אנעבד גופי' דאילו מה שעליו אסור אף להדיוט בהנאה וכן כתב הרמב"ם בביאור שכל ציפוי נעבד אסור בהנאה ועיין תוס' חולין דף מ"א ע"א ד"ה הא דאמר שפלפלו אם ציפוי דבעל חיים אסור בהנאה וכן כתבו בתמורה דף כ"ח ובתורת כהנים פרשתא ב' הלכתא ה' ע"ש דמיושב בזה מה שהקשו תוס' בב"ק דף מ"א דהקשו למה לי נעבד והבריית' דתורת כהנים מיישבת זה דליכא למילף כעבד מרובע דרובע ציפויו מותר ונעבד ציפויו אסור ולהכי אצטריך קרא לנעבד ובגליון התורת כהנים כתבתי:

ח כתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות איסורי מזבח הלכה ט' נשא אחת אחייבי לאוין כל שיתן לה מחמת בעילה הרי זה אתנן ע' כ"מ ולע"ד נראה דהרמב"ם פירש הא דאמרינן מאי איריא אלמנה דנקט ומשני אצטריך ס"ד אמינא הואיל ובנין אב הוא לא ליתסר קמ"ל וע' פירש"י ותוס' שהקשו על פירש רש"י לכן פירש הרמב"ם דהכי קאמר דסלקא אדעתא כיון דילפינן בנין אב זונה ישראלי' מזונת כותית אימא דדוקא דבא עליה דרך זנות דומיא דכותית דלאו בת קידושין היא אבל אלמנה לכהן גדול דתפסי קידושין והוא בא לשם קידושין ונשאה אימא דלא להוי אתנן קמ"ל דהוי בתנן והיינו כדעת הרמב"ם שכתב נשא אתה מחייבי לאוין כל שיתן לה באתננה ה"ז אסורה למזבח ולע"ד הוא לכון בדעת הרמב"ם ודו"ק. והנה בהלכה ג' כתב הרמב"ם ואם האדם הוא שנרבע מן הבהמה אינה נפסלת מעל גבי המזבח עד שתהיה האשה הנרבעת בת שלט שנים ויום אחד והראב"ד חולק בזה ונראה להביא ראיה לדברי הרמב"ם מהא דאמר רבי שמעון בריש כל האסורין אבי אדון ומה בעל מום שאין העדאת שני עדים פוסלתו מאכילה העדאת עד אחד פוסלתו מהקרבה רובע שהעדאת שני עדים פוסלתו מאכילה (ופירש"י שהרי בסקילה הוא) אינו דין כו' והא לדעת הראב"ד אצטריך להיכא דלא היתה אשה הנרבעת בת שלש שנים ויום אחד דאין הבהמה בסקילה ואעפ"כ היא נפסלת מעל גבי המזבח

וע"כ כדעת הרמב"ם דכל שאין הבהמה בסקילה אינה נפסלת מעל גבי המזבח ודו"ק ומדברי רש"י שפירש אהא דאמר רובע שהעדאת שני עדים פוסלתה מאכילה ופירש"י שהרי בסקילה הוא מוכח דהיכא דאינה בסקילה מותרת להדיו"ט ועט"ז יו"ד סימן רצ"ז ס"ק ג' שהשיג על המורה ע"ש ודו"ק ועתוס' תמורה דף למ"ד ע"ב דיה אבל ע"ש וע' בש"ס ב"ק דף מ"א דאמר ר' אליעזר אין דיני אלא בשהרג ע"פ ע"א ע"ש:

ט כתב הרמב"ם פרק הי הלכה ד' מהי איסורי מזבח כיצד המעלה מבשר חטאת ואשם או מבשר קדשים קלים כו' המעלה כזית מכל אלה בחמץ או בדבש אע"פ שכל אלה אין ראויין להקטרה הואיל והן קרואין קרבן לוקה עליהן שנאמר קרבן ראשית תקריבו אותן לד' וגומר והראב"ד כתב עליו בחיי ראשי שנשתבש בלשון הברייתא כו' ואפריון נמטיי' להגאון בעל לחם משנה שמצא לו מקור לדברי הרמב"ם ז"ל מהספרי ע"ש שכתב דמיירי שהקטירן בסתמא דכיון שהקריבן עם הקרבן הוי כאילו הקריבן לשם קרבן ולא כהכסף משנה ודבריו מסתברין ואמנם לענ"ד יש להוסיף על דבריו ולהטעים סברתו דאם הקטירן בלא קרבן מסתמא ולא פירש לשם קרבן אמרינן אוקי גברא אחזקתו חזקת כשרות ואמרינן דודאי לשם עצים הקטירן ולא מחזקינין לי' ברשע שעבר על לאו דכל שאור וכל דבש אבל אם הקטירן עם הקרבן והיינו עם בשר חטאת ואשם אז חזינן שכבר עבר על איסור דהא אסור להעלות מכל אלה למזבח א"כ אתרע חזקתו ואמרינן ודאי לשם קרבן הקריבן ולכך לוקה ודו"ק ויש ליישב בזה מה שהקשה הכ"מ דאמאי לא כתב הרמב"ם דלוקה שתים משום שאור ודבש ומשום כל שממנו לאשים ולפמ"ש יש ליישב כיון דאם היה מקטירם סתמא בלא הנך היה פטור דאז הוי אמרינן דלא לשם קרבן הקריבם והא דחייב מלקות על זה היינו משום דהקריבן עם הקרבן ואתרע חזקתו ואמרינן דלשם קרבן הקריבן לא שייך להלקותו משום שני לאוין דהוי כמו לאו שבכללות ונכללין שתיהם בלאו אחד דהא אחד אחר בחבירו ודו"ק ואמנם באמת סובר הרמב"ם דאינו לוקה על לאו דכל שממנו לאשים שהרי בפי"ט מהלכות סנהדרין לא מנה רבינו במנין הלוקין לאו זה ע"ש והכסף משנה הוכיח זה מדברי הרמב"ם הלכה ח' ע"ש והוא מבואר ומוכח בפי"ט מה' סנהדרין הנ"ל וא"כ א"ש קושית הכסף משנה ודו"ק היטב ואמנם מה שכתב הלח"מ מהספרי דתני ומנין שהמעלה מבשר חטאת כו' והקטירם מן השאור ומן הדבש עובר בלא תעשה כו' דוזה מבואר כדעת הרמב"ם אבל דע שהרבה מפרשי הספרי לא גרסו בספרי הך והקטירם מן השאור ומן הדבש ע"ש וכן היה נוסחת הראב"ד ואין להאריך גם בספר המצות לא נמנה לאו זה והטעם כיון דהוא רק ממשמע הכתוב דלא תקטירו ממנו אשה לה' ודרשו חז"ל כל שממנו לאשים ה"ז בבל תקטירו וזה

לדעת הרמב"ם אינו מפורש להדיא לכך אינו נמנה וכמ"ש הרמב"ם בכמה מקומות בספר המצות שלו ויש בזה לפלפל הרבה ואין כאן מקומו וכתבתי במ"א ודו"ק וע' בהלכה ו' שכתב המקטיר איברי בהמה טמאה על גבי המזבח לוקה ואע"פ שאיסור הקרבתה מכלל עשה שהרי נאמר מן הטהורה אכול הא טמאה לא תאכל והראב"ד חולק וע' כסף משנה ולח"מ ויש לפרש הסוגיא לפ"ד הרמב"ם דהש"ס פריך מהא דתניא אותה תאכלו ולא בהמה טמאה ולאו הבא מכלל עשה עשה ומנין שהוא בלא תעשה קיו משפן וארנבת כו' ואעפ"כ לוקין על אכילת בהמה טמאה משום דכיון דאיכא עשה באכילתה תו עונשין מן הדין כמ"ש הרב המגיד א"כ ה"ה למעלה על המזבח דלוקה מקל וחומר דבעל מום דכיון דאיכא עשה בהקרבתה שוב לוקין על הקרבתה מק"ו דבעל מום וזה מכוון בלשון הרמב"ם כשם שלוקין על אכילת בהמה טמאה כך לוקה על הקרבתה ומסיק הש"ס בבהמה טמאה כ"ע לא פליגי דלוקה ובזה אתי שפיר מה שדקדק הרב הלחם המשנת ע"ש ודו"ק היטב והנה שם בהלכה ט' כתב הרמב"ם ואם הביא לא נתקדשו להיות ראויות לקרבן אבל נתקדשו להפסל ויהיו כקדשים שנפסלו הנה בכל אלה שייך פסול ממשקה ישראל למנחה ואעפ"כ דינין כקדשים שנפסלו ולפ"ז קשה בי מהא דפריך בש"ס בתא דממעט טרפה מקרא סיפוק ליה דבעין ממשקה ישראל למנחת והא יש נפקא מינה דבטרפה לא חל עליה קדושה כלל ותמכר בלא מום כלל כע"ש הרמב"ם בפרק ג' הלכה יו"ד מה' איסורי מזבח ואפשר דהכא איירי שכבר הקריבן ובכה"ג תצא לבית השריפה כמ"ש הרמב"ם פרק ב' הלכה י"א וצ"ע ובהלכה י"א כתב הרמב"ם דמצות עשה למלוח כל הקרבנות חוץ מעצים ויין ודם וע' בכסף משנה דפסק כר' ישמעאל בנו של ר"י ברוקא ובלח"מ כתב דפסק כרבנן דס"ל קטרת בעי מלח ע"ש וזה אמת ואמנם מה שכתב דעסק דכתב הרמב"ם ודבר זה קבלה ואין מקרא לסמוך עליו אעצים לחוד קאי דדמי לפרט בחד צד שהם ראויים לאישים לא ידעתי אמאי לא איין דהא גם יין דמי לפרט בחד צד דבא על מזבח החיצון רק דם ילפינן מעל מנחתך ולא מעל דמים גם מה שכתב רבינו בהלכה י"א הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמר ולא תשבית מלח כו' ואע"פ שלוקה הקרבן כשר חוץ מן המנחה שנאמר ולא תשבית כו' וקשה לי לדעת דאם לא מלח הקרבן כשר חוץ ממנחה א"כ היכא יליף בש"ס דדם לא בעי מלח מקרא על מנחתך ולא מעל דמך הא שפיר י"ל דקרא ממעט דם מעיכוב' דרק מעל מנחתך הוי עיכובא ולא מעל דמך ואם לא מלח הדם כשר הקרבן ואמנם לפמ"ש הרמב"ם דבכל הקרבנות חוץ ממנחה אין מלח מעכב א"ש דאי למעט דם מעיכובא אתי קרא דמעל מנחתך הא במנחה ליכא דם וא"כ בלא"ה מלח לא מעכב ודו"ק ואולי יש מזה סיוע למה שכתב רבינו דחוץ ממנחה אין המלח מעכב

ואפשר דלכך כתב הרמב"ם דדבר זה קבלה הוא ואין לו מקרא מפורש וכתב הלח"מ דלא קאי אדם דהא על דם יש מקרא מפורש מעל מנחתך ולפמ"ש אתי שפיר די"ל דקרא למעט עיכובא אתי כמ"ש ודו"ק ולכאורה אני תמה דהא במנחה שנה עליו הכתוב לעכב וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך ולכך במנחה מעכב אבל בשאר קרבנות ליכא אלא קרא חדא על כל קרבנך תקריב מלח לכך לא מעכב וצ"ע וע' בש"ס דיליף מכלל ופרט דהכלל מרבה מילי דמי לפרט:

י כתב הרמב"ם בפרק ו' הלכה ב' מה' איסורי מזבח וכן עצי המערכה לא יהיו אלא מובחרים וכ' ועצי סתירה פסולין לעולם. במנחות דף צ"ב ומה שפסק הרמב"ם כר' אליעזר בן שמוע ולא כת"ק כתב הלח"מ משום דבתוספתא משמע דסבר' ותרתי בעינין ע"ש ואין זה מספיק לפסוק כיחידאי והאמת הוא משום דרבא עביד עובדא כוותיה בזבחים דף ק"ז ע"ב ע"ש בעובדא דאימי' דשבור מלכא שדרה קורבנא לרבא ע"ש ודו"ק. ובהלכה ד' כתב הרמב"ם הסולת והיין ונסכים ועופות והעצים בכלי שרת שנטמאו אין פודין אותן שנאמר והעמיד והעריך כל שישנו דהעמדה נערך כו' ובהלכה ה' כתב במה דברים אמורים שנטמאו אחר שנתקדשו בכלי שרת כ' והנה לדעתי תמוהין דבריו מאוד דכתב הטעם דכל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה והטעם הזה ליתא בש"ס אלא דלא מצינו מכלי שרת דמפריק ופירש"י דלא מצינו דבר שנתקדש בכלי שרת שיועיל פדיון אפילו בהמה שכתוב בה פדיון משנשחטה תו לא מהני בה פדיון ע"ש ובאמת תמוה לי דנהי דבהמה לא מהני בה פדיון היינו משום דבעי העמדה והערכה דהא בעודה מפרכמת נפדית כמ"ש הרמב"ם בפרק א' הלכה י"א מהלכות איסורי מזבח והטעם שכתב הרמב"ם הוא נכון אלא דבש"ס לא אמרו טעם זה ואפשר דבש"ס רצה ליישב אף אליבא דמ"ד דס"ל קדשי מזבח לא היו בכלל העמדה והערכה ע' תמורה דף ל"ד וכדס"ל לריש לקיש שם ולכך הוכרח לומר טעם אחר משום דנתקדש בכלי שרת אבל הרמב"ם ס"ל דהכל היו בכלל העמדה והערכה וכמ"ש הרמב"ם בפרק חמשי מהלכות עירוכין ע"ש ולכך כתב הטעם משום העמדה והערכה ודו"ק כי יש לפלפל בזה וגם במה שפסק הרמב"ם בהלכה ה' מלבד מה שהקשה הלחם משנה דהא סתמה המשנה בסיפא גבי עופות עצים ולבונה ולא חילקה ע"ש אני תמה עוד דבההדיא מבואר שם בש"ס דף ק"א בהא דמותיב רב הונא בר מנוח ממתניתין ומהא דמשני התם מבואר דבעופות ועצים וכו' אפילו קודם שנתקדשו בכלי לא מהני פדיון אי מדאורייתא משום דכטהורים נינהו למ"ד דטהורים אין נפדין וכמ"ש הרמב"ם ואפילו למ"ד דטהורים נפדין מ"מ כיון דלא שכיחי תיקנו רבנן דלא לפדותו ומצאתי בשעה"מ שהרגיש בזה:

ובהלכה ו' כתב הרמב"ם מי החג שנטמאו והשיקן וטיהרן אם טיהרן ואח"כ הקדישן מתנסכין ואם הקדישן ואח"כ נטמאו הואיל ונדחו ידחו וע' בש"ס פסחים דף ליד איתא והטעם דאין זריעה להקדש וכמ"ש הרמב"ם בהלכה ח' ואפשר זה הטעם בעצמו דאין זריעה להקדש דהואיל ונדחו ידחה ואמנם בהלכה ח' לא חילק הרמב"ם ומסתמא גם שם מיירי רק בהקדישן ואח"כ נטמאו וצ"ע על שינוי הטעם בלשון הרמב"ם:

יא הרמב"ם בפרק א' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ב' כתב ואף פרה אדומה ששחטה הזר כשרה שאין לך שחיטה פסולה בזר. הכ"מ והלח"מ נתנו טעם אמאי פסק הרמב"ם כר' יוחנן ע"ש והנה בש"ס אליבא דרב משני שאני פרה דקדשי בדק הבית היא וע"ש בפירש"י דבפרה ודאי לאו משום דעבודה הוא פסולה בזר דהא קדשי בדק הבית היא אלא גזה"כ הוא דומיא דמראות נגעים ע"ש ואמנם הרמב"ם דס"ל דפרה קדשי מזבח היא כמ"ש פ"א מה' פרה נדתה שינויא דהש"ס ועתוס' חולין דף י"ב ד"ה חטאת ולכך פסק הרמב"ם בפרה דלא כרב אבל בפרו פסק כרב ור' יוחנן וז"ב: ובהלכה ו' פ"א מה' פהמ"ק כתב הרמב"ם הקטן אינו שוחט בקדשים אפילו גדול עומד על גביו שהקדשים צריכין מחשבה וקטן אין לו מחשבה אפילו היתה מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אינה מחשבה אלא להחמיר כיצד כו' והלח"מ היה לו הנוסחא אלא להכשיר ע"ש והנה הלחם משנה כתב דאפילו ונתכוין לחתיכת סימנין מקרי מתעסק עד שיתכוון לשחיטה דאי לא מתכוון אפילו לחתיכת סימנין בחולין נמי פסול ואע"ג דהתוס' לא כתבו כן אלא לרבנן ורבי נתן פליג עליהו וקיי"ל כר' נתן מ"מ אפשר דאפילו רבי נתן מודה דבקדשים בעינן שיתכוון ממש לשחיטה דליכא פלוגתא בין ר"נ לרבנן בקדשים אלא בחולין עכ"ל הלחם משנה ואני אומר דהאי אפשר ודאי הוא דכן מבואר בחולין דף ל"א דאמר רבא בהא זכנהו רבי נתן לרבנן מי כתיב וחתכת וזבחת כתיב ממ"נ אי בעינן כוונה לחתיכה לזביחה נמי בעינן ואי לא בעי כוונה לזביחה לחתיכה נמי לא בעי ע"ש וא"כ בקדשים דכתיב ושחט ובעי כוונה לחתיכה אפילו לרבנן א"כ לזביחה נמי בעי כוונה וזה ברור וע' תוס' חולין דף י"ג ע"א ד"ה מנין למתעסק בקדשים ובזבחים דף מ"ז שהקשו על פירש"י דפירש מתעסק דהפיל סכין והקשו דזה גם בחולין פסול לרבנן דפליגי על רבי נתן דבעי מתכוון לחתיכת סימנין כו' ע"ש ומאי קושיא והא אנן כר' נתן קיי"ל ולא כרבנן כדאיתא שם אלא ודאי דבקדשים לא פליגי רבנן ורבי נתן כלל כמ"ש הלחם משנה וזה ברור והנה בהלכה א' כתב רבינו חוץ מן הטמא שאינו שוחט לכתחלה ואע"פ שהוא חוץ לעזרה ופשט ידיו ושחט בעזרה גזרה שמא יגע בבשר. וכתב הלחם משנה אע"ג דבריש כל הפסולין אמרו דעביד בסכין ארוכה ושחט כתב רבינו ופשט ידיו ושחט משום

דפסק בפ"ג מה' ביאת המקדש דביאה במקצת לא שמי' ביאה עכ"ל ובאמה י"ל דבסכין ארוכה יכול לשחוט אפילו לכתחלה דלא גזרינן בכה"ג שמא יגע בבשר רק דבש"ס הוצרך לשנויי בסכין ארוכה למ"ד ביאה במקצת שמיה ביאה אבל הרמב"ם דפסק לאו שמי' ביאה אפש' דבסכין ארוכה שוחט לכתחלה ולכך לא הזכיר הדין דבסכין ארוכה אסו' לכתחלה לשחוט. ואמנם יש לתמוה הא כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ח"י וכן טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכות מרדות וא"כ בלא"ה אסור לפשוט ידו ולשחוט לכתחלה דהא מכין אותו מכות מרדות גם לפמ"ש התוס' דעכצ"ל דבבמה אייריי דאיך יתכן סכין ארוכה כל כך קל"ה אמה א"ש דהשמיט רבינו הא דסכין ארוכה דהא לדידן כבר נאסרו הבמות וע' מה שכתבתי בהלכות ביאת המקדש בזה ודו"ק: והנה בש"ס פריך האי סכין דאטמי במאי כו' ומשני דאטמי בשרץ ואיבעית אימא דבדק קרומית ושחט בה והתוס' כתבו דהא בעינן כלי וצ"ל שבדק קרומית ועשאה כעין כלי ואע"ג דאין עושין כלי שרת של עץ מ"מ לשחיטת קדשים לא בעי כלי כו' ע"ש בתוס' והנה הרמב"ם פסק בפ"א מה' בית הבחירה כרבי דפוסל כלי שרת של עץ ופסק בפ"ד מה' מעה"ק ה"ז דשחיטת קדשים בעי כלי שרת לכתחלה לכך א"א לאוקמי כאן אלא בטמא שרץ דלא מטמא סכין ועמ"ש בחידושי מסכת חולין ודו"ק והנה כתב הרמב"ם פ"א מה' פהמ"ק ה' י"ד היתה הבהמה כולה בפנים ורגליה בחוץ ושחטה הזבח פסול שנאמר והביאום לד' עד שתהיה כולה בפנים וע' בלחם משנה שהביא קושית התוס' דהקשו מהא דחתך ואח"כ שחט כשרה לפי הס"ד והא בעינן שתהא כולה בפנים ותירצו דהא דוהביאום היינו לכתחלה ולא בדיעבד ואמנם רבינו כתב הזבח פסול משמע אף בדיעבד וע"ש מה שפלפל בזה. ולע"ד נראה די"ל כמ"ש הכסף משנה לקמן בהלכה כ"ו דכתב הרמב"ם נשפך מקצת הדם מצוואר בהמה על הארץ ולא אספו וקיבל מקצתו מצוואר הבהמה הרי זה כשר והקשה הכ"מ הא אמרינן השוחט צריך שיקבל את כל דמו של פר י"ל דהיינו אם לא נשפך דם מצוואר לארץ אבל אם נשפך מקצת הדם מצוואר לארץ הנשאר היינו כל הדם של הפר ע"ש וה"ה כאן י"ל דהא דבעינן שתהא כל הבהמה לפנים היינו היכא דאיתא כולה אבל אם חסר ממנה מעט באופן דלא הוי מום כשרה דהא אשכחן נטלו קרניה ולא הזכרות כשרה משמע דלא מעכב האי דחסר ושפיר פריך הש"ס והא בעל מום קא שחיט הא לולא זאת כשנים ובזה א"ש מה שהקשה הלח"מ דלמסקנא דחותך בבכך עד שמגיע לעצם אמאי הזיד בי ממה דס"ד מעקרא דחתיך ואח"כ שחט ואמאי נייד משחיטה לקבלה ולפמ"ש א"ש דלמסקנא דעדיין לא חסר כל העצם הדרא קשיא לדוכתה הא בעינן והביאום לד' שתהא כולה בפנים דהא איתא כולה ודו"ק

כי נכון הוא ועיין בכסף משנה הלכה ט"ו שכתב ליישב השגת הראב"ד על מה שכתב הרמב"ם שבשר קדשים קלים שיצא חוץ לעזרה לפני זריקה כשר הא אפילו אחר זריקה כשר דהא נאכל בכל ירושלים וכתב הכסף משנה ועוד י"ל דה"ק אע"ג דדם האיברים לאו דם הוא לענין שנאמר דאם הזה ממנו כשר מ"מ כיון דאית ביה שמנונית לא חשבינין לי' כמיא בעלמא דלא ליחול עליו פסול יוצא כו' והוא בלתי מובן דמה ענין דם האיברים לכאן וכבר תמה עליו הלחם משנה ע"ש. ונראה לבאר דברי מרן זיל דהנה התוס' כתבו שם בד"ה ש"מ דעל הדם לא שייך לומר שסופו לצאת ע"ש ואמנם בש"ס מסיק משום שמנונית ופירש הכסף משנה דקאי על הדם עצמו שמעורב בו שמנונית ולא חשיב כמיא בעלמא וחל עליו פסול יוצא וסופו לצאת לא שייך לומר בו שהרי הדם אין נאכל בכל העיר וא"כ הוי כיצא חוץ למחיצתו ולכך כתב הרמב"ם שבשר קדשים קלים שיצא לפני זריקה כשר שהזריקה מועלת ליוצא כן נלע"ד ליישב דברי מרן הכ"מ וק"ל:

יב כתב הרמב"ם פרק א' מהלכות פהמ"ק הלכה כ"ז דם שהוליכו הפסול לעבודה והחזירו לכשר והוליכו כו' נפסל הזבח שהרי א"א לתקן דבר זה וכתב הכסף משנה דפסק א"א לתקוני משום דרבי יוחנן קאי כוותי' ופסק נמי כרבא עכ"ל הכ"מ ותמהו עליו דהאי דרבי יוחנן אינו ענין לכאן דהתם לית הלכתא כוותי' דאמר הולכה שלא ברגל אינו יכול לעשות ברגל ובהא איתותב עולא ולית הלכתא כוותי' וכן כתב רבינו בפי"ג מהלכות אלו אלא הכא הוא ההולכה של פסול דזה א"א לתקן ודברים חלוקים הן עכ"ל הלח"מ ובמשנה למלך חתר ליישב דברי הכסף משנה ודבריו במח"כ דחוקים דמה ענין ההוא דר' יוחנן להכא כיון דבהולכה שלא ברגל לא קיי"ל כר' יוחנן אפשר דגם בהולכת פסול אפשר לתקן ואף דיש לחלק דהולכה שלא ברגל לאו שמיי הולכה כלל והוי בעומד במקומו אבל הוליך הפסול כבר עשה הולכה גמורה בפסול וא"א לתקן עוד אבל לא משמע כן כוונת מרן הכ"מ בקצורו. לכן נראה ביאור דברי הרמב"ם ז"ל דאדרבא הרמב"ם פסק כמאן דאמר הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו כשר כיון דקיי"ל הולכה שלא ברגל אפשר לתקוני ה"ה בהוליכו הפסול והרמב"ם מילתא אחרית' קאמר דהא יש לדקדק עה דכתב רבינו הואיל והוליכו הפסול בין בתחלה בין בסוף שהרי אי אפשר לתקן דבר זה מלת שהר"י אינו מדוקדק דמשמע דזה פשוט דאי אפשר לתקן זה ומאי פשיטותא היא הא ליכא מ"ד בש"ס דאיכא לתקוני ולכן נראה לפע"ד דהנה יש להבין דפריך בש"ס אמאן דאמר דלא אפשר לתקוני מהא דתנן קיבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר ונהי נמי דיחזור הכשר ויקבלנו אי ס"ד דאי אפשר לתקוני הא אפסלא לה והאי נהי נמי הוא תמוה וע' פירש"י דפירש ונהי נמי דיחזיר הכשר הראשון ויקבלנו כו' ושמע

מינה דהולכת כשר קמא הולכה הוא והולכה שלא ברגל הולכה הוא וכשרה כו' והוא תמוה דהא מזה מוכח דהולכה שלא ברגל כשרה והש"ס כאן רצה להוכיח דאף דפסולה הוא מ"מ אפשר לתקוני לכן נראה דהנה לעיל בעי הולכה שלא ברגל שמה הולכה או לא ורצה לפשוט מהא דתנן קיבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר ופירש"י ואשמעינן בהא דהולכה זו שעשה הכשר שלא ברגל שהושיטה לפסול שעומד בצד המזבח לא נעשית כהכשר ולא שמה הולכה דקתני יחזירנה למי שנתנה לו ואי הולכה שלא ברגל שמה הולכה אמאי יחזירנה לאחור יבא הכשר ויקבלנה ממנו לצד המזבח וזה לא יושיטנה לו אלא דמעשה אצטבא בעלמא עביד ע"ש והנה גם זה אינה ראיה ברורה דמה לי אם יחזירנה לכשר קמא או דיבוא הכשר אצלו ולכן נראה דהנה לקמן אמרינן הוליכו זר והחזירו כהן וחזר והוליכו פליגי בה בני ר"ח ור' ינאי חד אמר כשר וחד אמר פסול מר סבר אפשר לתקוני ומ"ס א"א לתקוני ע"ש ויש לדקדק אמאי נקט והחזירו כהן הא החזרה יכול להיות על ידי ישראל אך נראה דאם נימא הולכה שלא ברגל לא הוי הולכה וצריך לתקוני וא"כ ה"ה אם הוליכו זר ברגל וצריך להחזירו למקום שהיה נמצא דאם החזירו זר פסול דהא זה הילוך הצריך להלך וכדאיתא לקמן בשילהי פרקין ודבר זה א"א לתקן דאפילו אם יחזיר ויוליכנו כהן ויחזירנו ויחזיר ויוליכנו מ"מ הזר שהחזירו פעם ראשונה כבר עשה פעולתו דהא על כרחך היה צריך להחזירו למקום שהיה ולכך נקט והחזירו כהן וזה ברור ושוב אחר זמן בא לידי ספר טהרת הקדש ומצאתי סברא זו ע"ש ומעתה י"ל דהכי פשיט קש"ס מדתני יחזיר לכשר משמע דהפסול יחזירו להכשר למקום שהוא שם וא"כ מוכח דהולכה ראשונה שעשה הכשר שלא ברגל הוי הולכה דאי לא הוי הולכה וצריך לתקוני וצריך לקמשורו א"כ כשהפסול אחזירו הוי הילוך הצריך להלך ועשה הפסול פעולתו וא"כ נפסל ואין לתקן זה כמו שביארתי לעיל ולפ"ז פשיט ליה דהולכה שלא ברגל הוי הולכה והתרצן שני ליה דתני יחזיר הכשר ויקבלנו מיד הפסול והכשר יחזירנו למקום אשר עמד שם בתחלה ויוליכנו שנית אל המזבח ולעולם דהולכה שלא ברגל לא הוי הולכה ודו"ק ומעתה אתי שפיר הוכחת הש"ס דאפשר לתקוני דלא מבעיא אי נימא דתני יחזיר לכשר א"כ מוכח דהולכה שלא ברגל שמי' הולכה ולא צריך אפילו לתקוני ולהחזירה אלא בהי נמי דהני יחזיר הכשר ויקבלנו דאז אינו מוכח דהולכה שלא ברגל שמי' הולכה מ"מ מוכח עכ"פ דאפשר לתקוני וזה ברור למעיין ודו"ק ומעתה י"ל דהרמב"ם פסק בהוליכה זר דאפשר לתקוני וכמו שכתוב לעיל רק זה דוקא אם החזירו כהן כדאיתא בש"ס אבל רבינו לא כתב והחזירו כהן אלא כתב הוליכו זר והחזירו לכשר והוליכו ע"ש וכיון שהחזירו הזר לכשר שפיר נפסל וכמ"ש

לעיל וזה שסיים רבינו שהרי אי אפשר לתקן דבר זה והיינו כע"ש דהפסול כבר עשה פעולתו במה שהחזיר ואי אפשר לתקן דבר זה לעולם ולכך פסול ושפתי רבינו ז"ל ברור מללו ודו"ק היטב כי נכון הוא בס"ד:

י"ג והנה בש"ס דף ט"ו אתמר הולכה שלא ברגל פלוגתא דרבי שמעון ורבנן בהולכה רבתי כולי עלמא לא פליגי דפסלה כו' ע"ש בפירש"י וע' משנה למלך שהאריך לפרש פירושים שונים בזה ולפלפל בסוגיא זו ולע"ד אפשר לפרש דבהולכה רבתי היינו ששחט רחוק מן המזבח שאי אפשר להשיטו שלא ברגל והלך ברגליו עד קרוב למזבח למקום שיכול להשיטו משם למזבח בלא רגל והושיטו משם למזבח שלא ברגל ובשעה שהושיט הדם למזבח חשב על הדם מחשבת פסול אף דההושטה היתה שלא ברגל מ"מ פסלה המחשבה שחשב בה דהא כיון דעשה כבר הולכה ברגל תו לא מפסל ההושטה שלא ברגל כמ"ש המשנה המלך בסוף דבריו וא"כ פוסלת בה המחשבה בפסול כי פליגי היכא דשחט קרוב למזבח והושיטו למזבח שלא ברגל במחשבת פסול לר"ש לא פסל בה מחשבה דהא הוה הולכה שלא ברגל ולא שמי' הולכה ומה שאמ' רש"י עבודה שאפשר לבטלה היינו דכולה צורך זריקה כפירש"י וכי חשיב על הולכה חשיב ולא אזריקה והא לא הולכה היא היא ורבנן סברו דהולכה שלא ברגל הולכה היא ופסלה בה מחשבה ובחידושי הש"ס כתבתי יותר. וכתב הרמב"ם בפ"א מה' פהמ"ק הלכה ל"א נשאר מן הבשר כו' פחות מכזית לא יזרוק ואם זרק לא הורצה עכ"ל הרמב"ם וכתב הכסף משנה דהכי משמע בפרק הקומץ ואני אומר דזה מפורש בש"ס פסחים דף ע"ח ע"ב מודה ר' יהושע בנטמא אבל אבוד ושרוף לא ע"ש וז"ב והנה כתב הרמב"ם בהלכה כ"ח קיבל הפסול אם נשאר דם הנפש חוזר הכשר ומקבלו ומוליך וזורק שאין הפסולין עושין שיריים הדם הנשאר חוץ מן הטמא הואיל והוא ראוי לעבודה בקרבן הבא בטומאה כמו שביארנו והנהו בהלכות ביאת המקדש פרק די ואמנם לפ"ז זב וטמא שרץ דכתב הרמב"ם דאין ראויין לעבודה בקרבן הבא בטומאה אין עושין שיריים ואולי לזה רמז הרמב"ם במ"ש כמו שביארנו היינו בפ"ד מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב ששם ביאר החילוק שבין טמא מת ובין טמא שרץ וז"ב וע"ש ובכל זאת לא העירו עשאי כלי הרמב"ם בזה וצ"ע וע' פסחים פ' כיצד צולין ודו"ק:

ובהלכה ל"ב כתב הרמב"ם וכל דם הקדשים אינו מקבל טומאה כלל שנאמר על הארץ תשפכנו כמים דם הנשפך כמים הוא הנחשב כמים ומקבל טומאה אבל דם קדשים שאינו נשפך כמים אינו מקבל טומאת. וכתב הכסף משנה ומה שכתב ועל הארץ תשפכנו כמים כו' בספ"ק דפסחים מנין לדם קדשים שאינו מכשיר שנאמר על הארץ

תשפכנו כמים וקשיא לי מדתנן בפרק כיצד צולין הנזיר ועושה פסח הציץ מרצה על טומאת הדם ומשמע דמדאורייתא הוא מדתני הציץ מרצה עכ"ל הכ"מ ותמה עליו הלחם משנה דמאי אולמא מברייתא דעל מה הציץ מרצה כו' שהקשו בש"ס על רב ותירצו דמדרבנן ודלא כר' יוסי בן יועזר ואמנם גם תירוץ הכ"מ דהוא מדרבנן קשה דא"כ אמאי לא ביאר הרמב"ם בשום מקום דדם קדשים מקבל טומאה מדרבנן וצריך לומר דהרמב"ם ס"ל דהא דמשני התם בש"ש היינו דרצה לאוקמי הברייתא אליבא דרב דס"ל האי תנא ג"כ טומאת משקין דרבנן אבל הרמב"ם דפסק בפ"א מה' טומאת אוכלין מצות עשה אחת והוא טומאת אוכלין ומשקין כו' רק דם קדשים אמעיט מקרא על הארץ תשפכנו כמים וס"ל שכשר וטומאה א הן וא"כ לא גזרו טומאה כלל והני ברייתות דדם שנטמא הוא דלא כר' יוסי בן יועזר וסבירא להו דטומאת משקין דרבנן ולכך לא מצי למילף מהאי קרא דעל הארץ תשפכנו כמים דהא לדידהו מדאורייתא בלא"ה טהורים והרמב"ם דחה הני ברייתות מהלכה וז"ב ולפ"ז שפיר הקשה מרן הכ"מ ז"ל ממתניתין דכיצד צולין דמה יענה רבינו למשנה זו דודאי לא יפסוק רבינו בהיפך ממשנה שלמה זה נראה לע"ד ליישב דברי מרן הכ"מ ז"ל ואחר שכתבתי זה עיינתי בסוגיא זו דפסחים סוף פיק וראיתי דהפני יהושע והצל"ח פלפלו בדברי הרמב"ם האלה ונראה קצת שכוונו למה שכתבתי ומפני איזה טירדא לא ירדתי לעומק פלפולם ומה שנלפע"ד כתבתי ודו"ק: (יד) כתב הרמב"ם פ"ב מהלכות פהמ"ק הלכה ל"ב וזריקה לא מועלת ליוצא לשרפו אבל לא לאכלו ונראה הטעם לענ"ד דחשבינן בשעת שיצא הבשר לחוץ כאילו כבר נזרק הדם דכל העומד לזרוק כזרוק דמי ונקבע בפגול ונותר וטמא כמ"ש התוס' סוף פ"ק דמעילה דף ז' ע"ב ד"ה כי אמר ר"ע אבל מ"מ לא עדיף מאלו יצא אחר הזריקה דהיה עליו איסור יוצא וזה ברור ולכך אסור לאכלו משום איסור יוצא ואמנם בקדשים קלים שיצאו חוץ לעזרה דאף דנימא דהוי כאילו כבר נזרק הדם ויצאו מ"מ הא העזרה לאו מחיצתן הוא דנאכלים בכל העיר ואין לומר דעדיין לא הגיע זמנן לצאת דהא עדיין לפני זריקה היא דאיך נימא דלענין זה הוי כאילו כבר נזרק ולענין זה לא וז"ב ודו"ק ועוד כי היכא דהזריקה קובעת האימורין להיות קדשי קדשים כן נימא דהזריקה קובעת הבשר לחול עליו איסור יוצא רק דהא דחל עליו איסור יוצא לפני זריקה היינו משום דכל העומד לזרוק כזרוק דמי וא"כ איך נאחז החבל בתרי ראשין וזה לע"ד כוונת הראב"ד בהשגה ע"ש ותראה שכן הוא. ושם הלכה ו' דיקדק הלחם משנה למה כתב הרמב"ם קיבל הכשר הא אפילו קיבל הפסול וזרק ע"ש ולפמ"ש הלחם משנה בשם התוס' דאף דהטמא עושה שיריים מ"מ כיון דהוא שלא במקומו אף דשלא במקומו כמקומו דמי מ"מ כיון דלא הוי מקומו

ממש אינו עושה שיריים והכא בטמא איירי כמ"ש הלח"מ עצמו ע"ש א"כ אתי שפיר דמה בכך דזרק אח"כ שלא במקומו כיון דקיבל הטמא תיכף עושה בקבלתו שיריים ולכך נקט הרמב"ם רק זריקה אבל הקבלה היה בכשר ועיין לקמן פי"ד מהלכות פהמ"ק הלכה ב' מה שכתבתי ומשם בארה מה שכתבתי כאן. וכתב הרמב"ם פרק ג' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ז' קדשי קדשים ששחטן בדרום או קיבל דמם בדרום אם עלו לא ירדו וע' בלחם משנה מה שפלפל ליישב קושית מרן הכסף משנה אמאי פסק רבינו ששחטן בדרום או קיבל דמן בדרום אם עלו לא ירדו וכרב יוסף והא אליבא דרבי יהודא לא פליגי רבה ורב יוסף כלל דאם עלו ירדו והרמב"ם דפסק בסמוך כרבי יהודא הוי ליה לפסוק דאם עלו ירדו וכתב הכסף המשנה דאולי נוסחא אחרת היה להרמב"ם בזה והלחם משנה כתב דהרמב"ם ס"ל דפליגי הסוגיות אהדדי ע"ש מה שפלפל בזה ואמנם באמת שהיה להרמב"ם גירסא הנזכרת בזבחים דף ק"כ דגרים במתניתין אם עלו לא ירדו ופליגי רבה ורב יוסף ירדו מהו שיעלו ע"ש וכן מצאתי להגאון בעל ברכת הזבח שכתב כן ע"ש ובאמת דלגירסא זו לא קשה מה שהקשו תוס' בזבחים דף פ"ד ד"ה פרט כיון דליכא מיעוט רביעי מהיכא תיתי ימעט ר' יהודא נשחטו בדרום וכן מה שהקשו כיון דאית לר' לרבי יהודא שלא במקומו כמקומו דמי אמאי ס"ל לר' יהודא בנשחטו בדרום אם עלו ירדו ולפי גירסת הרמב"ם ניחא הכל וז"ב ורוה"ק הופיעה בפי מרן הכ"מ ז"ל דכתב אולי גירסא אחרת היה לו כי באמת היה לו גירסא הנזכרת בזבחים דף ק"כ ע"ש וכמ"ש אך יש להבין לדעתו מאי קאמר בריש מעילה אליבא דר' יהודא כ"ע לא פליגי הא לדידיה בזה ר' יהודא ור' שמעון שניהן שוין ואפשר דגם זה לא היה בגירסתו וכן משמע בזבחים שם ע"ש ברש"י וכן משמע מהא דפריך ממתניתין דתני נשחטו בדרום מועלין בהם ולפירש"י וגירסתו קשה דצ"ל דס"ל מתני' ר' שמעון הוא וזה דוחק דהא קיי"ל כר' יהודא ולהרמב"ם א"ש וכן מה שהקשה הלח"מ על מ"ש הרמב"ם דמועל מדרבנן ע"ש ריש פ"ג דהלכות מעילה והקשה הכ"מ והלח"מ האי שינויא הוא אליבא דמ"ד אם עלו ירדו אבל לדידן דקיי"ל אם עלו לא ירדו מדאורייתא יש בה' מעילה ולפמ"ש א"ש דלפי גירסת הרמב"ם האי שינויא הוא אליבא דמ"ד אם ירדו לא יעלו וכן קיי"ל דכיון דאם ירדו לא יעלו אמאי מועל בהן ומשני מדרבנן וכיון דגם לדידן אם ירדו לא יעלו שפיר כתב הרמב"ם דמועלין מדרבנן בסוגיא שם ובמ"ש הלח"מ ותראה דמה שכתבתי הוא נכון וקצרתי למעיין היטב והנה כתב הרמב"ם בפרק ב' מה' פסולי המוקדשין הלכה י"ג דם חטאת שנכנס להיכל אפילו של יחיד הנאכלת אסורה שנאמר וכל חטאת אשר יובא מדמה אל הקדש וכו' ע"ש והקשו הלחם משנה והמשנה למלך אמאי השמיט הרמב"ם

האי דינא דאמר רבא אהא דפריך התם בש"ס יאמר קדש ואל יאמר פנימה ומשני רבא כל מידי דחשיב עליה לפני ולפנים לא מפסיל בהיכל והרמב"ם השמיטו מ"ש ונראה דלכאורה יש להבין מאי פריך לכתוב אל הקדש דהא היא פלוגתא דר"א ורבי שמעון הוא אם בעינין הזיה דוקא או לא ולר' שמעון בעי הזיה דוקא א"כ יש נפקא מינה אם הביא דם חטאת החיצונה בהיכל ולא הזה ממנו והכניסו אח"כ בקדש הקדשים והזה ממנו דמשום היכל לא מפסיל דהא לא הזה ממנו. ומשום קדש הקדשים גילתה תורה דמפסל וצריך לומר דקושית הש"ס הוא לר' אליעזר דאמר נכנס לכפר אע"פ שלא כיפר פסול ואמנם רבינו הרמב"ם דפסק בהלכה ט"ז כר' שמעון דדוקא הזה וכמ"ש הכ"מ משום דר' יהודא ס"ל כותי' ע"ש א"כ לא מוכח כלל האי דינא דרבא ולכך השמיטו הרמב"ם ודו"ק ובאמת תמהו שם מרן הכ"מ והלח"מ על הרמב"ם דפסק דוקא בשוגג אם לא הזה כשר ומש"ס מוכח דלר' יהודא אפילו במזיד כשר אם לא הזה ע"ש שפלפלו בזה ולע"ד י"ל דהרמב"ם ז"ל הכריע דבשוגג ולא כיפר הוי ליה ר' שמעון ור' יהודא שוים להתירא דלר' שמעון אפילו במזיד כשר אם לא הזה ולר' יהודא אפילו הזה כשר אם הוא בשוגג ולכך בשוגג ולא הזה פסק כרבי יהודא ור"ש דהוי להו רבים נגד ר' אליעזר ובמזיד ולא היזה ה"ל ר"ש יחיד ופסק כר"א ודו"ק והנה כתב הרמב"ם שם הלכה י"ח חטאת העוף שפרכסה ונכנסה להיכל כשרה ולכאורה קשה דהא זה ק"ו מהכניסה בשוגג וצ"ל דהאי תנא ס"ל דאפילו בשוגג פסולה כר' אליעזר ואמנם הרמב"ם דפסק בהלכה ט"ז דהכניסו בשוגג ולא הזה כשרה וצריך לומר דמיירי אפילו הוזה ממנה בהיכל מ"מ כיון דלא הובא בידי אדם כשר דכתיב אשר יובא דהיינו ע"י אדם וז"ב ומזה ראיה לפסק רבינו וז"ב וע' ברש"י שם שפירש דהא דנקט וחזרה לאו דוקא הוא ע"ש גבי יצאה לדרום והיינו דשם מיירי בבשר קדשי קדשים שיצא לאחר הזריקה לדרום דאפילו נשארה שם בדרום כשרה לכך פירש"י דלאו דוקא הוא אבל כאן בחטאת העוף ע"כ מיירי לפני המיצוי דאחר המיצוי תו לא נפסל כדמוכח במשנה ובדברי רבינו בהלכה י"ג דנתן בחוץ ואח"כ נתן בפנים כשר וא"כ דוקא נקט וחזרה כדי למצות דמה על מזבח החיצון ורבינו לא כתב וחזרה משמע דפירש גם כאן דלאו דוקא הוא וי"ל דבש"ס בעי ר' אבין אליבא דמ"ד שלא במקומו לאו כמקומו דמי ולכך דוקא חזרה ועשה מיצוי הדם במקומו אבל אנן דקיי"ל שלא במקומו כמקומו דמי כמ"ש הרמב"ם כאן הלכה יו"ד לכך לא העתיק וחזרה ועיין בזה דלא הרגישו בזה נושאי כליו ז"ל ודו"ק והנה בהלכה י"ד כתב הרמב"ם פר העלם דבר של ציבור ושעיר ע"ז שנכנס להיכל אם הכניסו לבית ק"ק כו' והראב"ד כתב דהענין אינו כפירושו כו' ע"ש ובכ"מ בשם מהר"י קורקס דבפרק טבול יום משמע כדברי

הרמב"ם דאמרינן שם שמא בקדש היתה ויצאה וקדש היינו היכל והלח"מ כתב דעדיין אינו מוכח דכשיצאה למזבח נפסלה וזה עיקר הבעיא ורבינו השמיטה ע"ש ומ"מ מוכח בפרק טבול יום דינו של הרמב"ם דכשיצא חוץ להיכל אף שהוא בעזרה נפסלה ואמנם עיקר דברי מהר"י קורקס לא אבין דכתב דבקדש היינו היכל והא התם שעיר ר"ח היתה שנעשית במזבח החיצון והאי בקדש היתה היינו בעזרה דאלו בשעיר הפנימי מיירי הלא היא מן הנשרפים וכדין נשרפה ובאמת הא דאמר שם שמא הכנסתם דמה לפני ולפנים צ"ע ואפשר דר"ל לפנים בהיכל וצ"ע:

טו כתב הרמב"ם בפרק ב' מה' פסולי המוקדשין הלכה כ"ב נפל לתוכו יין או דם חולין אומדין אותו אילו היה מים אם ראויין לבטל דם שבמזרק לא יזה ממנו הלחם משנה האריך כאן להקשות על הרמב"ם דסותר משנתו דהא כתב בפרק ג' מה' מקוואות היה בו מי חטאת אם היה רוב הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת הרי זה טהור וכו' הרי שפסק כרבנן דאזלינין בתר הרוב דלרבי יהודא לא אזלינין בתר הרוב במי חטאת אלא בכלי טמא אדרבנן ולא בכלי שהוא טמא מדאורייתא כדמוכח מסוגיא דפרק התערובות ועוד קשה שם אדידי' אדידי' שכתב שם כלי שתוכו טהור וגבו טמא והיה מלא יין לבן או חלב והטבילו הולכין אחר הרוב מפני שטומאתו מדבריהם משמע דדוקא היכא דטומאתו מדבריהם והיינו כרבי יהודא וא"כ למה במי חטאת כתב דאזלינין בתר רובא אע"פ שהוא טמא מדאורייתא וגם על הראב"ד שהשיג שם עליו ודעתו לפסוק כרבנן שם א"כ למה לא השיג כאן עליו דפסק כמתניתין דרואין דהיינו כרבי יהודא דלרבנן אזלינין בתר רובא כדמוכח בסוגיא שהבאתי כו' ולע"ד נראה דהרמב"ם לא גריס כגירסת רש"י ותוס' אלא האוקמתא קאי על כלי שהוא מלא יין או חלב ולענין הכלי עצמו והקושיא היתה דר' יהודא אדרבי יהודא ומשני דהאי כלי שהוא מלא רוקין רבנן הוא וגם הם ס"ב רואין כמתניתין רק בכלי שיש בתוכו יין או חלב מיירי בכלי שתוכו טהור וגבו טמא וטומאתו מדברי סופרים ולכך הקילו בו והלכו אחר הרוב ולא אמרינן רואין והרמב"ם פסק כרבנן ובזה מיושב הכל כאשר ימצא המעיין בצדק ובזה אתי שפיר מה שהקשו התוס' שם בזבחים דף ע"ט ד"ה רבא אמר אמאי במלא רוקין הוי כאילו לא טבל ומלא מי רגלים רואין כאילו הוא יין ולפי מה שכתבתי אתי שפיר הכל וע' בתוס' ד"ה כלי שהוא מלא רוקין ותבין היטב ודו"ק והנה בהלכה כ"ד כתב הרמב"ם ז"ל האימורין כו' והקמצים אחר שנתקדשו בכלי שרת אם זרק אחד מכל אילו ע"ג האישים בין ביד בין בכלי ובין בימין בין בשמאל הרי אלו כשרים וע' לחם משנת שפלפל בזה וע' בפרק י"א מהלכות אלו הלכה ו' שכתב הרמב"ם היתה המנחה או קומצה שלא בכלי

שרת או שהעלהו שלא בכלי שרת למזבח פסולה וע' כ"מ שם שציין הברייתא מנחות דף כ"ו וחכ"א קומץ טעון כלי שרת כיצד קומצו וכלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומעלו ומקטירו בכלי שרת ע"ש וע' בש"ס וצע"ג והנה התוס' שם ד"ה הקומץ הקשו הא דלא ערבינהו דלמא תלת תלת שמענהו עיין שם ואמנם לדעת הרמב"ם אתי שפיר דהקטר חלבים ואיברים אפילו לכתחלה מעלם ביד כמ"ש הרמב"ם ריש פרק ז' מהלכות מעשה הקרבנות והוא מהש"ס סוטה אטו במבס מקטר להו כמ"ש הכסף משנה שם וכאן בקומץ רק בדיעבד כשרים ולכך שלגינהו לתרתי ובאמת בש"ס משמע דהאי ברייתא כר' שמעון אתיא ולכך פריך מינה לרבי יהודא ברי' דרבי חייא וכבר תמה בזה הלחם משנה אבל יש לומר להיפך דמשמע להש"ס דלכתחלה קאמר דומיא דהקטר חלבים ואימורין ולכך הוכרח לאוקמי כר' שמעון ואין להאריך ודו"ק והנה בהלכה י"ב כתב הרחבים ואויר מזבח כמזבח והקשה הרב לחם משנה דלפ"ז ה"ל להרמב"ם לבאר דפיגול בעולת העוף לא משכחת לה אלא בחישב על מנת שיורידנה קודם עמוד השחר וכדמשני בש"ס אליבא דמ"ד אויר מזבח במזבח בדף פ"ז והוא תמיה חזקה ולכאורה י"ל דהתוס' הקשו הא משכחת לה אליבא דתצא קמא דאמר עשאה אפילו אמה אחת למטה מרגליו כשרה ותירצו דפריך אליבא דר' נחמי' וראב"י דאמרי היא עצמה אינה אלא בקרנו של מזבח ע"ש וכיון דמסתמא הלכה כתנא קמא א"כ שפיר משכחת לה ולכך לא ביאר הרמב"ם זה ואמנם דא עקא דלעיל בה' מעשה הקרבנות פרק ג' הלכה ב' כתב דבינו וממצה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה וזן החוט שבאמצע המזבח ולא ביאר דאם עשאה למטה מרגליו כשרה וע' בכסף משנה שם שציין שהוא בפ"ק דמסכת קינים ובאמת תני שם עולת העוף למעלה כו' ואם שינה בזה ובזה פסול ועמ"ש הרמב"ם לעיל בהלכה י"ב דאעפ"כ נתכפרו הבעלים דשלא במקומו כמקומו הוא וא"כ שפיר דמשכחת לה דעשה למטה מרגליו ואעפ"כ הוא פיגול ונ"ט דלא נתכפרו הבעלים והש"ס י"ל דפריך למ"ד שלא במקומו לאו כמקומו דמי וא"ש קושית הלחם משנה ודו"ק כי עדיין יש לפלפל בזה.

טז כתב הרמב"ם בפרק ג' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י"ב ואימורי קדשים קלים שהעלן לפני זריקת דמים לא ירדו שהרי נעשה לחמו של מזבח. וע' פירש"י דכתב דרבותא נקט אע"ג דלא הוברו למזבח כלל דהא אין בהן מעילה כל כמה דלא זריק דם מ"מ כעשו לחמו של מזבח ע"ש ובאמת זה קשה להבין מה חילוק יש בין קדשים קלים לקדשי קדשים דהא אפילו קדשים קלים סוף סוף קיימי אימורים למזבח והתוס' בסוף פ"ק דמעילה כתבו דהרבותא הוא אע"ג דלא קדישי כולי האי ע"ש והנה למאי דקיי"ל כר' שמעון דכל העומד לזרוק כזרוק דמי א"כ י"ל דמה שכתב הרמב"ם בהלכה

י"ג הפריש שני אשמות לאחריות ושחט את שניהם וקדם והעלה אימורים של אחד מהם קודם זריקה הרי אילו ירדו היינו אף דאח"כ זרק הדם של אותו האשם שהעלה אימוריו אעפ"כ ירדו דהא בשעה שהעלה אימורים לא נודע עדיין דם של מי יזרוק ולא שייך לומר כל העומד ליזרוק כזרוק דמי דבדאורייתא קיי"ל אין ברירה ולא הוברר עדיין למזבח בשעה שהעלה האימורין וז"ב ולפ"ז שפיר כתב הרמב"ם בהלכה י"ג ולא ביאר כמ"ש רש"י והראב"ד דנזרק דמו של האחר ולא נזרק דמו של זה דמשום מחוסר זמן נגעו בה דהרמב"ם ס"ל דאף דנזרק דמו של זה דהעלה אימוריו מ"מ ירדו כמ"ש דאין ברירה אבל הראב"ד מיאן בזה ופירש דלאו משום דלא הוברר למזבח אלא דהוא מחוסר זמן ולכך דוקא אם נזרק דמו של האחר ולא נזרק דמו של זה ע"ש והיינו דלא התיר דמו של האחר את האימורין של זה אבל אם נזרק דמו של זה שפיר לא ירדו וז"ב ומעתה תראה דמ"ש הרב מרן ז"ל על הראב"ד דאין השנה מזה על רבינו דהוא מבואר ברש"י שהוא העתיק דברי הש"ס כמנהגו עכ"ל הנה לפמ"ש רש"י והראב"ד מחולקין והשגתו על רבינו בדיקדוק כן נלפע"ד ביאור דעת הראב"ד והנה כתב הרמב"ם בהלכה ט"ו עוף שמיצה דמה זר ועלה לא ירד וקומץ שקמצו זר ועלה ירד והנה התוס' כתבו דזה לרבי שמעון אבל לרבי יהודא ס"ל דכל עבודה בדם ירד דומיא דנשחטה בלילה ויוצא ודרום כו' והרמב"ם דפסק לעיל חלבה ז' כרבי יהודא אמאי פסק כאן דלא ירדו וצ"ל דלא ס"ל כהתוס' בזה ושוב ראיתי דהלחם משנה עמד בזה וע"ש שיש ט"ס בדבריו דצ"ל יליף מבמה ע"ש והנה כתב הרמב"ם בהלכה י"ז הקומץ שמיצה שמנו על העצם וירד העצם יחזירו שהדבר ספק אם חיבורי עולין כעולין דמי ע"ש והראב"ד פירש בע"א ע"ש ועלח"מ שכתב ביאור דברי רבינו ודבריו סתומין ולע"ד פירושו דאיה העצם מאותן שאם ירדו לא יעלו כגון שפקעה מעל המזבח דפסק רבינו בפרק ו' מהי איסורי מזבח דעצמות אם פירשו לא יעלו ע"ש אבל מפני שהוא מחובר להשמן של הקומץ יחזירו כן נלפע"ד ובהלכה ח"י כתב הרמב"ם מזבח הפנימי מקדש פסולין בין ראויין בין אינו ראויין וכתב רש"י הטעם שהוא כלי שרת ונמשח עם המשכן ע"ש וצריך לומר דעדיף וכלי שרת דהן איכן מקדשין אלא הראוי להם במ"ש התוס' וכתב הרמב"ם בהלכה י"ט וכלי שרת מקדשין את הדם הפסול ליקרב הכסף משנה כתב דרבינו פסק כרבי יוסי בכריתות דף כ"ג דאשם תלוי שנודע לו שלא חטא אם שחטו וקיבל הדם בכוס יזרק ופסק כוותיה דנימוקו עמו ע"ש ועלח"מ דהקשה ממ"ש הרמב"ם בפרק ד' הלכה י"ט דנודע לו אחר שנשחט הדם ישפך והבשר ישרף וכו' וע"ש שכתב לחלק בין דם לבשר ע"ש ולא הבינותי דהא פסק הדם ישפך. והנה בכריתות דף כ"ד ע"ב ד"ה קסבר הקשו התוס' דבפרק המזבח מקדש בעי

ריש לקיש מר' יוחנן כלי שרת מהוי שיקדשו לכתחלה ופשיט ליה דאין מקדשין ונימא דלא כר' יוסי ותירצו דבעלמא בשאר פסולין אית ליה אין מקדשין והכא דאין זה פסול כל כך שהיה תחלתו קרבן ובא על נקיפת לב ואינו חולין ועדיין שם אשם עליו ורבנן דאמרי יספך י"ל דבעלמא מקדשי דהוי קדשים רק דאירע פסול בהן אבל הכא דנמצא שהיה חולין מעקרא אין מקדשין ע"ש והנה לגירסת הרמב"ם דפשיט לי' דמקדשין לא קשה קושית התוס' הראשונה וא"צ לתירוצם והא דפסק דלא כר' יוסי בפ"ד ה' י"ט היינו דשם אגלאי מילתא דחולין היה מעקרא וכמ"ש התוס' ונמצא הכל נכון וזה ברור והנה כתב הרמב"ם פ"ד מהלכות פהמ"ק הלכה ח' כל חטאת שאבדה ונמצאת קודם כפרה אע"פ שנמצאת בעל מום או שנמצאת אחר שעברה שנתה אינה מתה אלא תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה נמצאת אחר שכיפרו הבעלים אע"פ שנמצאת בעלת מום או עברה שנתה תמות הואיל והיתה אסורה בשעת כפרה ע"ש ובכ"מ הגיה לשון רבינו האי אע"פ דכתב ברישא ובלח"מ בירר השיטות היטב והגיה ג"כ כהכ"מ ולע"ד נראה דדברי רבינו מיושרים בלי הג"ה כלל דהא כתב הרמב"ם בהלכה ג' משך אחת מהן ונתכפר בה האחרת תמות והיינו כפירש"י דכיון דמשך האחת והקריבה גלי דעת דדחה האחרת בידים ורק אם בא לימלך דגלי דעתיה דניחא ליה אומרים לו שיתכפר בהאבודה והאחרת תרעה וע"ש בפירש"י ולפ"ז כאן דנמצאת בעלת מום וא"א לכו לומר לו שיתכפר בה א"כ לכאורה הוי לה למות ואמנם קלקלתה תקנתה דלא שייך לומר דדחה אותה בידים ולא איכפת לו בה דהא על כרחו לא היה יכול להתכפר בה דהא היא בעלת מום וז"ב ושוב מצאתי כן בברכת הזבח שתירץ כן על קושית התוס' שהקשו כן אהא דריש לקיש דאם עברה שנתה רועה והבה"ז תירץ כהסברא שכתבתי ונהניתי שכיוונתי לדעת הגדול ומעתה אתי שפיר דברי רבינו דברישא שנמצאת קודם שנתכפר א"כ יש סברא לומר כיון דנמצאת בעלת מום א"א לנו לומר לו שיתכפר בה והאחרת תרעה ועל כרחך שיתכפר בהשניה והוי כמו שמשך אחת מהן והקריבה דהאחרת תמות קא משמע לן רבינו דאעפ"כ אינה מתה דהא בע"כ משך השניה ולא שייך לומר דדחה זו בידים ולא איכפת ליה בה וכמ"ש ובסיפא בנמצאת אחר שכיפר בהשניה דאז לא שייך לומר שמשך האחת ודחה השניה בידים דהא בשעה שכיפר בהשניה עדיין היתה הראשונה אבודה ולעלמא מעין כל אי וא"כ אדרבה היה מקום לומר כיון דהוא בעלת מום אם כן רבוי הריעותות גורמות ומביאות לידי רעיה כמ"ש התוס' קמ"ל הרמב"ם דאעפ"כ עתה הואיל והיתה אבודה בשעת כפרה ואתי שפיר דנקט הרמב"ם מלת אע"פ ברישא ובסיפא וכל אחת על מקומה תבוא בשלום ודו"ק היטב. ובזה אפשר לפרש הא דפריך רבא על רבה

דמוקי בנמצאת בעלת מום עובר א"כ ישמור מבעיא לי וע' פירש"י ותוס' ולפמ"ש י"ל דה"פ ישמור עד שתתרפא כמ"ש תוס' וכיון דלא שמרה ונתכפר בהאחרת מוכח דלא איכפת לו בה ואמאי בשנמצאת עד שלא כיפר תרעה תמות מבעיא ליה ואפשר דלזה כיוונו התוס' ודו"ק. ובהלכה ו' כתב הרמב"ם הפריש חטאת מעוברת וילדה הרי היא וולדה כשתי חטאת שנתפרשו לאחריות והקשה הלח"מ דבריש כיצד מערימין סליק ר' יוחנן בתיובתא מהא דהאומר לשפחתו כו' ותירץ דלמאי דמסיק תנאי הוא תו ליכא תיובתא דר' יוחנן די"ל דהאי ברייתא כר' יוסי ע"ש הלה הרב כתב כן מדעתו ליישב דעת הרמב"ם ובמח"כ לא ראה דכן כתבו התוס' בסנהדרין דף כ"ב בשם ר"ת דלא גריס כלל תיובתא דר' יוחנן אלא דהש"ס משני דתנאי הוא וא"כ דברי הרמב"ם מיושבים שפיר טפי וז"ב גם מה שכתב הלח"מ להקשות כיון דהרמב"ם פסק כר' יוחנן איך כתב בהלכות מעשה הקרבנות היא שלמים וולדה עולה הרי ולדה שלמים ה"ב לכתוב הרי זו שלמים כדמגיה הש"ס אליבא דר' יוחנן במח"כ לק"מ דבש"ס הגירסא במשנה הרי זה שלמים ועל זה שפיר מקשה הש"ס מדקרי ליה ולד שלמים משמע דאינו אלא מטונ' דאימי' ואי אמרת שיירו משויר ה"ל להיות שלמים הוא עצמו וכמ"ש התוס' אבל הרמב"ם בחכמתו שינה וכתב קרי ולדה שלמים וזהו ממש כמו הרי זה שלמים וזה ברור לכל מעיין ודו"ק היטב והנה התוס' מנחות דף ע' ע"א ד"ה הפריש כתבו דע"כ מיירי בהפרישן בבת אחת דאי בזה אחר זה אין ונתכפר בשניה ואיך שייך רצה בזה מתכפר רצה כו' ובבת אחת נמי הא כל שאינו בזה אחר גם בבת אחת אינו וע"כ דאמר תיקדוש אחת משתיהן ע"ש והרמב"ם סתם ולא ביאר כלל. ויש להבין מפריש חטאת מעוברת איך מיירי וע"כ דג"כ אמר תיקדוש אחת משתיהן ולפ"ז, קשה מאי קאמר דר' יוחנן ס"ל שיירו משוייר הא אפילו עובר לאו אמו הוא לא הוי ולד חטאת דהא אם רוצה יכול להתכפר בהולד ומסברא בראה דהוי כאילו שניה' לפנינו דכתב הרמב"ם לעיל דבא להמלך אומרין לו שיתכפר באבודה והשני' תרע' וכן הכא אומרין לו שיתכפר בהולד והאם תרעה וע"כ דהקושיא קאי על ר' יוחנן דאמר רצה בזה מתכפר רצה בזה מתכפר הא ע"כ לכתחלה צריך להתכפר בהולד והאם תרעה והרמב"ם דכתב סתם דהוי כמפריש שתי חטאות לאחריות כונתו דאם נתכפר באם הולד אזיל למיתה ולכתחלה מורין לו שיתכפר בהולד והאם תרעה, ותפול לנדבה וא"כ אין קושיא על הרמב"ם ודו"ק היטב וכתב הרמב"ם בהלכה ט"ו וכל אשם שניתק לרעיה אם הקריבו עולה כשר ולמה לא יקרב בעצמו עולה לכתחלה גזירה לאחר כפרה אטו לפני כפרה עלח"מ שהקשה כיון דהרמב"ם ס"ל דבעי עקירה א"כ אין הטעם משום גזרה משום לפני כפרה אלא כדסבר המקשה שמא

ישכח מלעקרו והש"ס דאמר הטעם אטו לפני כפרה והיינו למ"ד דלא בעי עקירה כמ"ש התוס' ע"ש ונראה דהרמב"ם ס"ל בשיטת ר"ת דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה מדאורייתא רק דרבנן אמרו ירעה וא"כ קשה לומר הטעם שמא ישכח מלעקרו דזה הוי גזרה לגזרה דמדאורייתא אפילו לא עקרו קרב עולה ואף דבש"ס המקשה דפריך אי הכי כי לא נתק נמי משמע בעי עקירה ניחא דגזרינן שמא ישכח מלעקרו היינו דאכתי לא אסיק אדעתיה לומר גזרה אחר כפרה אטו לפני כפרה והיה מוכרח לומר דגזרי' גזרה לגזרה אבל לבתר דמסיק גזרה כו' ודאי עדיף טפי לומר כן מלומר דגזרינן גזרה לגזרה ואפשר לומר דזה החילוק דמ"ד בעי עקירה ס"ל דמה"ת רועה ולא קרב עולה ומ"ד לא בעי עקירה ס"ל כר"ת וא"ש המקשה והמתרץ דלמ"ד בעי עקירה לא הוי גזרה לגזרה ודו"ק ועי"ש בתוס' ד"ה אשם דכתבו מדאורייתא א"צ רעיה כלל ולהכי קאמר אלמא לא בעי עקירה משמע כמ"ש ועי"ש שכתבו ומנא תימרא כו' ואחר ניתק נמי דיעבד כשר כו' אי לאו דגזרו אטו קודם כפרה ע"ש ומזה א"ש דברי הרמב"ם דמוכח הנוע' משום גזרה משום לפני כפרה ולכך נקט טעם זה ודו"ק:

חדר חמישי חידושים חידושי התמידין ומוספין פרק ראשון

א הלכה ג' שא"א לכל ישראל שיקריבו פסחיהן בשתי שעות הנה התוס' בהתכלת כתבו דאף בפסח שני הלין כן והוכיחו זה מדלא חשיב זה בין הדברים שבין פסח א' לפסח ב' ע"ש ולכאורה בפסח ב' שלא היו כל ישראל מקריבין פסח אלא מיעוט הציבור הטמאין או שהיה בדרך רחוקה ורוב ישראל נזדרזו להקריב קרבן ה' במועדו לא שייך טעם זה ואמנם התוס' לא ס"ל טעם זה דכתב רבינו אלא משום יאוחר דבר וא"כ אין חילוק ועלח"מ ואמנם מה שהוכיחו התוס' בהתכלת דף מ"ט דפסח ב' נמי נשחט אחר התמיד מדלא חשיב ליה בהדי דברים שבין פסח א' לפסח ב' ע"ש הנה בפסחים דף צ"ה ד"ה מה בין כתבו דהא דלא חשיב דהפסח א' נשחט בג' כתות ולא פסח ב' כדתני בתוספתא ושייר דשייר נמי ביקור ד' ימים ע"ש וא"כ אין ראיה מזה דפסח ב' ג"כ נשחט אחר התמיד של בין הערבים די"ל תנא ושייר מיהו התוספתא דחשיב ג' כתות ולא חשיב הא לכאורה מוכח דפסח ב' ג"כ נשחט אחר התמיד ואמנם באמת י"ל דתוספתא ג"כ תנא ושייר ושייר נמי ביקור וע"ש וצ"ע:

ב והנה המשנה למלך הביא דברי התוס' בפרק התכלת דף מ"ט שכתבו אהא דהביאו שם הברייתא דחמשה שנתערבו עורות פסחיהן והוכיחו מזה דלא נפסל הקרבן שנקרב אחר תמיד של בין הערבים וכתבו דאין לומר דעשה דפסח דחי עשה דהשלמה דהא לא הוי

אלא ספקא בעלמא ע"ש והקשה המל"מ הא כבר בתחלת דבריהם כתבו דאי הוי מפסל לא שייך דחיה ואיך כתבו ואין לומר כו' ולכך הגיה ומחק כל זה מדברי התוס' ולע"ד יש ליישב דברי התוס' דלכאורה יש להבין מה שכתבו דאי מפסל לא שייך דחיה הא אי נימא דדחי ודאי לא מפסל והנראה כוונתם דשם במחוסר כיפורים שפיר כתבו דאי מפסל לא שייך דעשה דפסח ידחה עשה דהשלמה דהא אי לאו דמייתי כפרתו לא יכול לאכול הפסח לערב דהוי מחוסר כפורים וכיון דלא יכול לאכלו בערב לא מצי לאתויי פסח דהוי נשחט שלא לאוכליו וא"כ עיקר המצוה דעשיית הפסח באה ע"י שעבר על עשה דהשלמה והוי מצוה הבאה בעברה כמ"ש התוס' בסוכה דהיכא דהמצוה אינה נעשית אלא ע"י העבירה הוי מצוה הבאה בעבירה ואמנם אם לא מפסל הקרבן כו' ושחט אחר תמיד של בין הערבים לא שייך לומר דהפסח יפסול משום מצוה בעבירה דהא לא גרע הפסח מהקרבן עצמו שנעשה בעברה וכשר אבל אי מפסל שפיר הוי מהב"ע ולא שייך לומר דעשה דוחה הל"ת דהא אינו מקיים העשה כלל וזה במחוסר כפורים אבל בהני חמשה שנתערבו עורות פסחיהן דל"ש מהב"ע דעשיית הפסח אינו בא ע"י העברה דמי שנתחייב בפסח עושה פסח והאחרים שכבר יצאו מקריבים שלמים ודו"ק:

ג הלכה ה עלח"מ מת שפלפל בדברי רבינו ולמ"ד אפילו לאביי הדין כן דאין חילוק בין שבת לחול ובשניהם קרב בשבע ומחצה והוי סתם במשנה ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם משנה ומה שכתב דלא פסק כרבה בר עילא ע' תוס' שכתבו דהברייתות דמייתי לא אתיין כרבה בר עולא ע"ש ועלו דברי רבינו כדין:

ד הלכה ו שהתמיד מתחלתו דוחה שבת ע"ש בש"ס פלוגתא דרבה ורב חסדא אליבא דרב הונא ביומא דף מ"ו ואמר רבה טעמא דידי כתחלתו כו' ע"ש ולכאורה י"ל אמאי לא אמר בפשיטות דשבת אית לי' תקנתא להעלותו ולהלינו ע"ג המזבח עד מוצאי שבת משא"כ בטומאה ואמנם גם בטומאה יכול לשרפו על המערכה הגדולה ולמה יעשה לה מערכה בפ"ע וצ"ע ע"ש וע' תוס' פסחים דף נ"ט ע"ב ד"ת ולא עולת חול שהקשו לר' עקיבא למה לי קרא דעולת שבת ללמד דחלבי שבת קריבין ביו"ט הא מקרא דהכא דלא ילין נפקא דמשמע כל הלילה לין דלכל הפחות מיתוקמא בי"ד שחל להיות בשבת ע"ש ולכאורה יש לומר דקרא דעולת שבת מיירי בפסולין דאף הם קריבין ביו"ט ואמנם לפי זה תיקשי הא דאמר שם בפסחים אבל עולת חול ביו"ט לא והא כתיב לא ילין לבקר הא כל הלילה ילין דילמא שם בפסולין אבל בכשרים אפילו עולת חול ילין וע"כ דליתא לזה ושפיר הקשו תוס' ובזה א"ש ההמשך שם בתוס' שכתבו הקשה ריב"א כו' וי"ל כו' וקשה כו' ע"ש ודו"ק.

הלכה ז ע' בלח"מ שהרבה לתמוה על רבינו ואמנם ע' בפירוש המשניות לרבינו דס"ל שהיה חל יוה"כ בע"ש או במ"ש בזמן שהיה מקדשין ע"פ הראיה ע"ש:
הלכה ט ומשקין אותו בכוס של זהב כדי שיהא נוח להפשיט ע' בפי' המשניות לרבינו בביצה פרק ד' שפירש שאם תהיה בה סירכא תינתק וע' ש"ך יורה דעה סי' ל"ט שהביא דברי הרי"ף ולא הביא דברי הרמב"ם בפירוש המשנה ואמנם כאן פירש רבינו כפירש"י:

חדר חמישי פרק שני

ה הלכה ו המכבה אש המזבח לוקה שנאמר לא תכבה אפילו גחלת אחת. ע' בש"ס פרק כל התדיר דף צ"א דאמר שמואל המתנדב יין מזלפו ע"ג האשים ופריך הא קא מכבי ומשני כיבוי במקצת לא שמי' כיבוי ופירש"י דקרא לא קפיד אלא אאש תמיד לא תכבה ופריך והא אמר ר"נ המוריד גחלת מע"ג המזבח לוקה ומשני דליכא אלא חדא ואיבעית אימא כיבוי דמצוה שאני והנה לשינויא קמא אינו לוקה אלא בשלא היה על המזבח אלא גחלת זו וכיבה אותה ולא כן נראה מלשון רבינו אלא נראה דפסק כשינויא בתרא דהמתנדב יין שרי לכבות משום דמצוה הוא מקרא ויין לנסך תקריב כו' ואמנם למסקנא דמשני הא ר' יהודא הא ר"ש דמתיר שאינו מתכוון שפיר י"ל דאפילו גחלת אחת לוקה ובמתנדב דאינו מתכוון לכבות אלא למצוה שרי וזה דעת רבינו דפסק כר"ש ואמנם י"ל דאם הוריד הגחלת למטה לארץ וכיבה אותה אף דיש עוד הרבה גחלת ע"ג המזבח מ"מ כיון דכאן בארץ אין כאן אלא גחלת אחת וכבה לוקה אלא דא"כ לא ה"ל לרבינו לכתוב אפילו הורידה מעל המזבח דאין כאן אפילו וצ"ע וע' מה שכתבתי בפרק ט"ז מהלכות מעשה הקרבנות ע"ש:

ו הלכה ח ומסדר מערכה שניה מכנגד לקרן מערבית ק דרומית משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע אמות וע"ש הרב הלח"מ הרבה להשיב על רבינו דהם מתמיהין ע"ש שהרחיב דבריו ולבסוף יישב דברי רבינו דלאו הא בהא תליא דאף דפסק רבינו דרובא דמזבח בדרום קאי מ"מ כך היתה הקבלה בידם דיהיה הכיור באותו מקום וראיה מהמשנה דתמיד דפסקה דהכיור היה בין האולם ולמזבח משוך קימעא כלפי דרום ובפ"ק דיומא הוכיחו דמתניתין סברה דרובא דמזבח בדרום קאי ע"ש וכן יישב דרבינו סובר דלא בעי כלל דהמערכה תהיה נגד פתח ההיכל אבל וקושטא דמילתא הא דצריך למשוך אותה מקרן מערבית דרומית ד' אמות הוא דא"א בלא כך דחד אמה סובב וחד מקום קרנות וחד יסוד וחד מקום רגלי הכהנים כו' ע"ש דבריו הנכוחים ז"ל ואנכי חשבתי להביא סעד לדברי הלח"מ ממה שכתבו התוס' ד"ה הא מני דמאן דס"ל דהכיור היה בין האולם

ולמזבח ע"כ ס"ל דנכנסין בין האולם ולמזבח שלא רחוץ ידים ורגלים ולפ"ז לחכמים דפליגי בתוספתא על ר"מ וס"ל דאין נכנסים ע"כ דהכיור היה משוך קימעא וזה מסכים לדברי הלח"מ דכך היה קבלה בידם וא"ש דברי רבינו ואמנם דא עקא דרבינו פסק בפ"ז מה' בית הבחירה הלכה כ"א דההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח שאין נכנסין לשם שלא רחוץ ידים ורגלים מבואר דבין האולם ולמזבח רשאין לכנס והוא כר"מ בתוספתא ואמנם במשנה פיק דכלים הוא פלוגתא דת"ק ור' יוסי ומסתמא הלכה כת"ק דנכנסין וצ"ע על התוס' דכתבו דאפשר דס"ל כר' מאיר דנכנסים דהא ת"ק במשנה דכלים ס"ל כן ותמהני דלא העירו בזה כלל וע' בתוי"ט פ"ב דתמיד משנה ה' שעמד ג"כ בדברי הרמב"ם ולא היה פנאי לעיין בדבריו היטב ודברי הלח"מ נראה לי ברורים:

ז המל"מ הביא דעת הרמב"ן דלובש בגדי חול בהוצאת הדשן ותמה עליו ולע"ד דעת הרמב"ן בשם יש מרבותינו דלר"א דס"ל בעלי מומין כשרין לה לכתחלה ע"כ דס"ל דלאו עבודה מדמכשר בעלי מומין וע"כ דלא בעי בגדי כהונה דאיך יתכן דבעל מום ילבש בגדי כהונה הא אסור ליהנות בהן שלא בשעת עבודה כמ"ש המל"מ עצמו וע"כ דל"ב בגדי כהונה לר"א אבל ת"ק דס"ל דבעי בו בגדי כהונה ס"ל דעבודה היא וכר' יוחנן וע"כ דבעלי מומין פסולין לה ואמנם רבינו תפס החבל בשני ראשין דס"ל דבעי בגדי כהונה ואעפ"כ לאו עבודה היא והרמב"ן לא ס"ל כן ובחידושי כתבתי בזה עוד וע' בדברי הרמב"ן בחומש ובדברי הגאון מזרחי ודו"ק:

ח הרב משנה למלך הביא דברי הש"ס תקריב אפילו בשבת דמולח ע"ש שהקשה משם הגאון מהר"י אלפאנדארי הא אין מליח' באוכלין ע"ש ולע"ד לפמ"ש רש"י בביצה דף כ"ז דחלה טמאה אסור להאכילה ביו"ט לכלבים דרחמנא אחשבי' זו להבערה ע"ש וכן י"ל הכא כיון דהתורה ציותה למלחו חשיבה מלאכה ודו"ק ואמנם י"ל כיון דאין מכוון לעיבוד ה"ל דבר שאין מתכוון ומותר לר' שמעון דקיי"ל כותי' ואין לומר דהוי פסיק רישא ז"א דהא אם נתן עליו מלח כל שהו יצא כמ"ש רבינו פ"ה מה' איסורי מזבח דין י"א א"כ לא הוי פסיק רישא כמ"ש רש"י בזבחים דף צ"א דכיון דיכול לזלף בטיפין דקין לא הוי פ"ר אך לפמ"ש דמליחה הוי מלאכה בפ"ע דאחשבה רחמנא א"ש גם י"ל סתם ספרא ר' יהודא והוא ס"ל דבר שאין מתכוון חייב:

ט ע' במל"מ שהביא הירושלמי דתני בד שיהיו חדשים כו' במחלוקת ע"ש והיינו לפע"ד פלוגתא דרבי ור"י דר"י מרבה מקרא דילבש מצנפת ואבנט ורבי מרבה שחקים ע"ש ביומא דף כ"ג ומדברי רבינו נראה דפסק כר"י דילבש לרבות מצנפת ואבנט והא דכתב פחותים מן הראשונים היינו מקרא דבגדים אחרים ע"ש ברש"י דכתב כגון שחקים ורבינו

לא העתיק שחקים ואולי ס"ל כהירושלמי דלכתחלה שחקים פסולים ואחרים היינו פחותים מן הראשונים בשויים. אבל חדשים כמו ביום הכיפורים דבגרים של ערב הי' פחותים משל בקר ואעפ"כ הי' חדשים ע' פ"ג דיומא דף ל"ד ע"ב וע' פרק ח' מה' כלי המקדש הלכה ד' ובמל"מ שם:

י הלכה י"א ע' לח"מ שתמה על רבינו ואני תמה עוד דביומא דף כ' ע"ב מייתי פלוגתא דרבי וראב"ש בקידש בלילה כו' ומייתי מתניתין דבכל יום הי' תורמין המזבח משקרא הגבר ואי רבי הא פסלה לינה כו' ואמר אביי רבי הוא ולינה דרבנן ומודי דמקריאת הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה וע"ש ברש"י דכתב דלינה בעמוד השחר תליא ומבואר דהיו תורמין קודם עמוד השחר ואמנם י"ל דזה תלוי אם פירוש מקריאת הגבר הוא קרא תרנגול כר' שילא בזה י"ל דס"ל לרבינו דאידי ואידי חד שיעורא עם עמוד השחר כמ"ש הלח"מ אבל אם פירושו גביני הכורז י"ל דזה היה קודם עלות השחר והש"ס דיומא אזיל לפי פירוש רב הונא ורבינו פסק כרב שילא:

יא הלכה י"ד כל מי שירצה כו' ולא היה לה פייס לפי שלא היתה עבודה חשובה ולא הי' באין על ידה לידי סכנה ואעפ"כ לא נתעצל כהן מעולם מלהוציא את הדשן כן הוא ביאור דבריו והנה התוס' זבחים דף י"ח הקשו מהא דילבש לרבות את השחקים ואמאי צריך ריבוי וע' מל"מ דתמה על זה ע"ש ולע"ד דהכי פירושו אמאי צריך ריבוי להכשיר שחקים הא בכל מקום שחקים כשרים ומכ"ש בהרמת הדשן דהיא עבודה פחותה דהא עביד לה בבגדים פחותים דבגדים שמבשל בהם קדרה לרבו כו' ואין לומר דהא דשחקים כשרים בכל מקום ילפינן מקרא דילבש כמ"ש המל"מ הא ליתא דאיך נוכל למילף מיני' דהתם שאני דהרמת הדשן עבודה פחותה וע"כ דמסברא ידענו דשחקים כשרים וא"כ למה לי ריבוי דילבש וז"ב לכאורה אך עדיין צ"ע דילמא קרא דילבש אתי לאורויי דלכתחלה סגי בשחקים לתרומת הדשן משא"כ בשאר עבודות לכתחלה בעי חדשים וצ"ע ויש ליישב:

יב והנה המל"מ תמה דלא ביאר רבינו בשום מקום דהוצאת הדשן בעי בגדי כהונה וכדאמרינן ביומא דף כ"ג ופשט ולבש מקיש בגדים שלובש לבגדים שפושט כו' והיא דרשה מוסכמת כו' ע"ש ואמנם התוס' שם ד"ה ילבש בתירוצם האחרון כתבו דזה תליא בפלוגתא דר' ישמעאל ור"ע אי הימנו ודבר אחר למדין היקש מהיקש או לא ושם בזבחים דף נ"ו נראה דאינו חוזר ומלמד בהיקש דא"ל ר' ישמעאל לר"ע טעית ע"ש וא"כ נשאר קושית התוס' ביומא ולכך השמיט רבינו זה ובחידושי הארכתי בזה ואין כאן מקומו ודו"ק:

יג הלכה ט"ו הראב"ד השיג על רבינו וכתב זה לא נאמר אלא על תרומת הדשן ואין מעילה אלא בתרומת הדשן ע"ש וכתב מהר"י קורקוס דרבינו למד זה מהאי דפ"ב דמעילה שנחלקו רב ור' יוחנן בנהנה מאפר של תפוח לאחר שהרימו הדשן דרב סבר דאין מועלין ור' יוחנן סבר דמועלין ופסק כר' יוחנן ע"ש הנה שם מיירי בנהנה מהאפר שע"ג התפוח לאחר שהרימו הדשן וקאמר שם כיון דצריך בגדי כהונה דכתיב ילבש והיינו ההוצאה מן המזבח לארץ כמ"ש רבינו בהלכה י"ג אבל לאחר שהורידוהו מן המזבח להוציאו משם חוץ למחנה ודאי אין בו מעילה ע' בש"ס דפריך לרב ממתניתין עד שתצא לבית הדשן ע"ש אבל משיצא לבית הדשן ודאי אין בו מעילה ע"ש וא"כ אין לרבינו ראיה משם ואמנם גם דברי הראב"ד הם נסתרים מזה כאשר יראה המעיין ולא אוכל להאריך כי קצרה בינתי להגיע עד תכלית דבר והמעיין הנבון יבין לאשורו:

חדר חמישי פרק שלישי

יד הלכה ב' ע' מל"מ שנסתפק אם פרס הוא שיעור הקטרה מן התורה או דרבנן ומה"ת בכזית סגי ע"ש שפלפל בחכמה ונראה עפ"ז לפרש הא דפריך בזבחים דף ק"א אמר ר' זירא אי קשיא לי כו' הא דאמר רב בהא אפילו ר' אליעזר מודה כו' ותמה המל"מ לעיל פי"ט מה' מעשה הקרבנות הלכה י"א דהא גם אי נימא דכזית בחוץ חייב לא יתכן שיפטרו הציבור ויצאו ידי חובתו בכזית בפנים הא בקומץ דחייב בכזית בחוץ וכן שתי בזיכין דחייב על כל אחד בחוץ הכי נאמר דגם הציבור נפטרו באחד מהם זו לא אמרה אדם מעולם ע"ש ולפמ"ש המל"מ כאן א"ש די"ל הא דחכמים מחייבים בהקטרת כזית בחוץ הוא משום דס"ל דפרס הוא מדרבנן וכפירש"י ומן התורה בכזית סגי ומשום הכי גם ציבור נפטרו בכזית אבל ר"א ס"ל דפרס הוא מן התורה ולכך פוטר אם הקטיר בחוץ כזית ושפיר פריך אמאי מודה ר"א בציבור שנפטרו בכזית וזה ברור:

טו מה שכתבתי לעיל פרק א' הלכה ג' דלדעת רבינו פסח שני קרב קודם התמיד דלא שייך טעם רבינו שאי אפשר לכל ישראל שיקריבו פסחיהן בשתי שעות כו' ע"ש ולדעת התוס' מנחות דף מ"ו אין חילוק ושוב מצאתי בתוס' יומא דף כ"ט ע"א ד"ה אלא שכתבו בסוף דבריהם דיש לומר דפסח שני קרב קודם התמיד דלא כתיב בי' אלא בין הערבים לחודי' ע"ש היטב:

טז הלכה יו"ד דישון המזבח והטבת הנרות בבקר ובין הערבים מצות עשה כו' והדלקת הנרות דוחה את השבת ואת הטומאה כו' שנאמר להעלות נר תמיד. הנה בפסחים דף ס"ו יליף דתמיד דוחה שבת מדכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד משמע דמהא

דנקרא תמיד אין ראיה דדחי שבת כיון דקרב בכל יום הוי שפיר תמיד ואם כן איך מוכיח מנר תמיד ועוד דתינח שבת מנ"ל דדחו טומאה וי"ל דגמרינן גז"ש דתמיד תמיד מקרבן שבת דדחי שבת וה"ה להדלקת הנרות וכך דדחי טומאה ילפינין מתמיד בגז"ש ורבינו קיצר כדרכו וע"ש בתוס' ד"ה במועדו ושוב ראיתי בת"כ פרשת אמור דדריש תמיד דאף בשבת תמיד אף בטומאה אולי הכוונה לגז"ש כמ"ש. הא דכתב רבינו (לעיל בפ"א ה"ג) הטעם שא"א לכל ישראל כו' היינו דס"ל דהא דאסור להקריב אחר תמיד של בין הערבים הוא מדרבנן וקרא דעליה השלם הוא אסמכתא לבן בע"פ שא"א לכל ישראל כו' לא גזרו ובזה יתורץ הרבה מקושית התוס' והארכתי בזה במ"א וזה שלא מנאה רבינו במנין המצות וע' בתוספות הרמב"ן על מ"ע שמנה גם זו וע' במגלת אסתר שם ודו"ק:

(יז) הלכה י"ד ואינו יכול להדליק בנר אחר משו' בזיון ע' בלח"מ שהקשה מהא דכתב רבינו בפ"ג מה' מעשר שני דמע"ש אין שוקלין כו' גזרה כו' הא כאן פסק דע"י קינסא אסור וא"כ א"צ לטעם זה ע"ש ולכאורה י"ל דלטעם בזיון אם א"א באופן אחר שרי אבל לטעם גזרה דיבוא מזה חורבא דיאכל פירות מע"ש בלא פדיון אפילו בכה"ג אסור וצ"ע ויעין אין הסוגיא דשבת נוגע לכאן כתבתי שם ויישבתי דעת הרמב"ם ע"ש באריכות:

יח הלכה כ"ב ע' לחם משנה מה שכתב ליישב סתירת דברי רבינו ואעפ"כ הוא קצת דוחק כאשר יראה המעיין והנה מלשון רש"י במנחות דף נ"א ד"ה א"כ נראה דכל זמן שלא מינו אחר תחתיו היורשים חייבים להביא בכל יום מנחת חביתין וי"ל דזה פירוש חק עולם דלא תימא דרק ביום שנסתלק שכבר הוטל עליו חיוב מנחת חביתין של אותו יום צריכין היורשין להביא עבורו מנחת חביתין אלא כל זמן שלא הוקם אחר תחתיו חייבין להביא וזה פירוש מה שאמרו לר' יהודא חוקה זו תהיה לעולם ורש"י פירש דתהיה נוהג לדורות ולדעתי יש לפרש כמ"ש ולר' שמעון דדריש חק עולם שתהיה משל עולם אין זה מוכרח וז"ב. והנה הא דחזי דפשעו בה זה בודאי לאחר זמן כשלא מינו כ"ג אחר תחתיו אבל באותו יום נשאר על דין תורה דאין סברא דבאותו יום תיכף יפשעו בה היורשים ובזה יתיישבו פסקי הרמב"ם יחדיו וגם דברי הלח"מ יהיו נכונים ואין להאריך:

חדר חמישי פרק רביעי

א הלכה א' עלח"מ דכתב דלכך פסק כרב ששת דהלכתא כותי' באיסורא ועוד י"ל כיון דאמרינן הכי נמי מסתברא כרב ששת ורב נחמן אצטריך לשנויי בדוחק וכמ"ש התוס' שם ד"ה מאי לכן פסק כרב ששת ודו"ק (ב) הרמב"ם בפ"ב מה' תמידין ומוספין הלכה ז' פסק דלחם הפנים לישתן ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים והלח"מ תמה דמדאפייתן

בפנים אלמא תנור מקדש וא"כ אמאי אין דוחה את השבת הא אפסלא בלינה וע' בתוי"ט ובפירוש המשנה להרמב"ם ונראה ליישב עפמ"ש הלח"מ בפ"ב הלכה י"ג מה' חגיגה דפסק הרמב"ם דאם שחט תודה בערב פסח דיוצא בה ידי חובת שמחה והקשה הכ"מ בשם מהר"י קורקס הא תודה נאכלת ליום ולילה ואפסלא לה בלינה וכתב הלח"מ דשם בש"ס הקשה רב יוסף דלעולא דאמר בעינין זביחה בשעת שמחה מברייתא דחגיגת י"ד יוצא בה משום שמחה ותירץ רב אדא כגון דעיכב ושחטה ואמר רב אשי ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי הא מתניתא מני בן תימא הוא לבן תימא אפסלא לה בלינה כו' וקשה מה ס"ד דרב יוסף כו' אלא ודאי רב יוסף היה סבור כיון דלצורך מצוה הוא מלינה לא חשיב לינה לאפסולי וכו' וכיון דאנן קיי"ל דלא בעינן זביחה בשעת שמחה נקטינין ברייתא כרב יוסף ולא פסלינין לינה שהוא לצורך מצוה כו' עיי"ש בלח"מ וא"כ הכא ג"כ י"ל כן כיון דהלינה הוא לצורך מצוה לא פסלה ואף דהש"ס אסיק בקושיא י"ל דהש"ס אזיל אליבא דעולא אבל אליבא דרב יוסף דפסק הרמב"ם כותי' א"ש וזה כתבתי כבר זמן רב בגליון הרמב"ם ועתה אמינא דאף דלא נימא כסברת הלח"מ שם מ"מ זה התם דהביא תודה בערב הפסח שלא כדין לכך לא שייך דמלינה לצורך מצוה דמי ביקש מידו להביא תודה בע"פ שלא כדין אבל הכא כיון דאין דותה את השבת א"כ כדין עביד דאפה לה מאתמול ושפיר י"ל דלא חשיבא לינה כיון דהוא לצורך מצוה וז"ב כן נראה ליישב דעת הרמב"ם ולהצילו מהמון הקושיות אשר סבבוהו בשגם הראב"ד לא מצא מקום להתלונן עליו:

ג כתב הרמב"ם פרק ט' מה' תמידין הלכה א' באחד בתשרי מקריבין כו' ושעיר חטאת הנאכלת וזה מוסף היום יתר על מוסף ר"ח הקרב בכל ר"ח כו' מלשון רבינו מבואר דגם שעיר ר"ח היה קרב בר"ה וכן דעת ר"ת בתוס' שהשיג על רבינו משולם דכתב דבר"ה לא קרב כלל שעיר ר"ח ע"ש וזה ימים כביר כתב אלי בני הגאון רשכבה"ג אבד"ק לבוב נ"י דדברי רבינו משולם תמוהין מש"ס זו שהביא רבנו בהלכה ב' דמוסף ר"ח קודם למוסף ר"ה והא לפ"ד רבינו משולם לא היה במוסף ר"ח רק עולות ולא שעיר חטאת ובמוסף ר"ה היה שעיר חטאת כמבואר בדברי רבינו והא חטאת קודם לעולה בכל מקום ואיך יקדם מוסף ר"ח למוסף ר"ה והנה י"ל ולטעמיך דאפילו לשיטת ר"ת דהיה במוסף ר"ח של ר"ה שעיר חטאת מ"ט קשה איך קרבו עולות מוסף ר"ח קודם לחטאת של מוסף ר"ה וצ"ל דכל התדיר מחברו קודם לחבירו עדיף מהא דחטאת קודם לעולה וא"כ לא קשה מידי גם י"ל כיון דחטאת דר"ח קודם לחטאת של ר"ה תו לא מחלקינין מוסף ר"ח ומקריבין כל הבהמות של מוסף ר"ח בפעם אחת וא"כ גם לדעת רבינו משולם א"ש דכיון

דעולת ר"ח קודם לעולת ר"ה משום תדיר תו לא מחלקינין מוסף של ר"ה ומקריבין כל המוסף של ר"ה אחר מוסף ר"ח בפעם אחת וז"ב שוב אחר זמן ראיתי בתוס' זבחים דף צ' ע"ב ד"ה תדיר שהקשו אהא דמוסף שבת קודם למוסף ר"ח איך תקדם עולת מוסף שבת לחטאת של מוסף ר"ח ותירצו כיון דעולת שבת קדמה לעולת ר"ח משום תדיר גם לחטאת דמוסף ר"ח קודמת דהשוה הכתוב עולה דמוסף שבת עם החטאת ע"ש והוא ממש כמ"ש וז"ב: (ד) והנה המל"מ פ"ט הלכה ו' שכתב בשם תוס' פסחים דף כ"ט דדין זה דחטאת קודם לעולה הוא רק למצוה לא לעכב ע"ש ומה שרמז וכתב ע' בפ"ק דזבחים דף ה' ולסברת הריטב"א דוקא חטאת דמצורע אינו מעכב אבל שאר חטאות הוי לעיכובא עכ"ל המל"מ וע"ש בתוס' זבחים דף ה' דכתבו דילפינין חטאת ועולה של יולדת ממצורע דבדיעבד כשר אם הקדים העולה לחטאת ע"ש וי"ל דזה רק במצורע ויולדת דאין החטאת באה על חטא כמ"ש הרב כ"מ ז"ל בהלכה ח' וז"ל אפילו החטאת של יולדת שאינה באה על חטא ידוע ע"ש אבל בחטאת ועולה דעלמא י"ל דאפילו דיעבד מעכב אבל סוף דבריהם נראה דבכל חטאת ועולה הדין כן וחידושי הרשב"א והריטב"א אינם תחת ידי כעת וצ"ע ושוב בא לידי' חידושי ריטב"א קידושין וראיתי שכתב בשם התוס' דילפינין לכל חייבי חטאות ועולות ממצורע ע"ש ועפ"ז א"ש מה שכתבתי באות ב' בשם התוס' דמשום תדיר דחינן הא דחטאת קודם לעולה והא תדיר אם עבר והקדים את שאינו תדיר מקריבו ואח"כ שוחטו את התדיר כמ"ש רבינו בהלכה ג' מבואר דאינו לעיכוב וכיון דדוחה הא דחטאת קודם לעולה מכ"ש דהא דחטאת קודם לעולה אינו לעיכובא ויש עוד לפלפל בזה אלא דאין הפנאי מסכים:

ה כתב הרמב"ם בפ"ג מהלכות מעילה הלכה א' קדשי מזבח שמתו יצאו מידי מעילה דבר תורה אבל מועלין בהם מד"ס וכתב מרן הכ"מ ז"ל ואיכא למידק אמאי אמר רבינו קדשי מזבח הא ר' יוחנן קדשים סתם קאמר וי"ל דרבותא נקט כו' והרב ברכת הזבח תמה עליו דנעלם ממנו ש"ס ערוך מעילה דף ט"ו דפריך אי קדשי בדק הבית אפילו כי מתו לא גרע מהקדיש אשפה לבדק הבית דמועלין בה ע"ש וא"כ בכוונה נקט רבינו דוקא קדשי מזבח ע"ש ואני אומר דלא נעלם מעין העדה ש"ס ערוך ויפה דיקדק דהנה התוס' הקשו שם דהא לא דמי להקדיש אשפה דאשפה פודין אבל הכא אין ראוין לפדיון דלאו בר העמדה והערכה היא ותירצו דשמא סבר ר"י דקדשי בדק הבית לא היו בכלל העמדה והערכה ועוד תירצו דמי לא מיירי דהעמידן מחיים ולא הספיק לפדותן עד שמתו ע"ש והנה שני התירוצים לא יתכנו לדעת רבינו דהא רבינו פסק בפרק חמישי מהלכות עירוכין דקדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה ע"ש בהלכה י"ב וכן פסק שם

דהעמדה והערכה מחיים בעי כמ"ש המל"מ שם דפדיה מחיים בעינין וא"כ ליתא לדידי' שני תירוצי התוס' הנ"ל ושפיר דיקדק הרב כ"מ ז"ל אמאי נקט דוקא קדשי מזבח ומה שכתב הבה"ז נסתר וז"ב ולכאורה קשה דקדשי מזבח אמאי אית בהו מעילה מד"ס הא אין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים ולא שוי מידי כמ"ש התוס' בפסחים דף כ"ו דקדשי הגוף אפילו למכרן לעכו"ם אין פודין ע"ש ולע"ע צ"ע וע' בהלכה ג' בכסף משנה דכתב ליישב דעת רבינו דכתב דמועלין בהן מדרבנן ואף דפסק כרב יוסף מ"מ אליבא דר' יהודא לא פליגי ע"ש וע' מה שכתבתי בפ"ג הלכה ז' מהלכות פהמ"ק דרבינו היה לו נוסחא אחרת בש"ס וביארתי הכל על נכון בעזרה"י: (ו) וע' בפרק ג' הלכה י"א שכתב הרמב"ם או מאימורי קדשים קלים שהעלן לראש המזבח הרי זה פטור יש בכאן תימה שהרי כתב הרמב"ם בפרק שני הלכה א' דאימורי קדשים קלים משנזרק הדם מועלין בהם עד שיצאו לבית הדשן ועתוס' דכתבו דשם איירי בחטאת ועולה ואשם ע"ש בשם ההר"פ אבל רבינו דהעתיק שם קדשים קלים הוא סותר למה שכתב כאן וכן גבי קדשי קדשים שנטמאו כתבו דע"כ מיירי בנטמאו לפני זריקה ונהנה מהם אחר זריקה אבל נהנה לפני זריקה אף ר"ע מודה דמועלין ורבינו כתב בפירוש נהנה לפני זריקה וצע"ג ועיין בהלכה דכתב רבינו קדשי מזבח חלביהן וביציהן אסור כו' וע' בהשגה שתמה מה יועיל כוי וע' רע"ב שפירש בשם הרמב"ם דשוינהו רבנן כגיזה ועבודה ולפ"ז לא קשה קושית הראב"ד וע' בתוי"ט ודו"ק:

חדר שישי

הלכות קרבן פסח:

ז פרק א' הלכה ז' כתב הרמב"ם המניח אימורים ולא הקטירן עד שלנו ונפסלו בלינה עובר בלא תעשה המל"מ פלפל כאן בארוכה והעלה דרבינו גריס בש"ס רעי כו' כתיב לא ילין חלב חגי עד הבקר הא כל הלילה ילין וכתיב עולת שבת בשבתו וכגירסת הסמ"ג ובאו שתי אזהרות במניח אימורי הפסח כמ"ש רבינו בספר המצו' ונכפלה האזהרה כו' ע"ש באריכות רב ונראה דעפ"ז א"ש מה שהקשה המשנה למלך בפרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ט' אהא דכתב רבינו כאן ואע"פ שעבר אינו לוקה לפי שאין בו מעשה אמאי לא כתב הטעם דהוי ניתק לעשה והעלה דבר חדש דבאימורין לא הוי ניתוק לעשה דאכילת אדם מאכילת אדם ילפינן ולא לאכילת מזבח ע"ש ואמנם לפי מ"ש הרמב"ם בספר המצות דנכפלה האזהרה א"ש דכיון דיש כאן שני לאוין לא אתי חד עשה ונתיק תרי לאוי כמ"ש רבינו בריש הלכות תמורה והוא מהש"ס ע"ש ומ"ש שם. והנה

התוס' כתבו אהא דאמר רב כהנא מנין לאימורי חגיגת ט"ו שנפסלין בלינה שנאמר ולא ילין חלב חגי עד בקר ומזה ילפינין לכל אימורין וכתב המל"מ דמפסח לא מצי למילף דפסח אכילתו ליום ולילה ומשום הכי הוי נמי אכילת מזבח ליום ולילה אבל חגיגה דנאכלת לשני ימים ולילה אחד י"ל דגם אכילת מזבח הוי לשני ימים ולילה אחד ע"ש ולפ"ז לתנא דיליף מולא ילין מן הבשר דחגיגת י"ד נאכלת לשני ימים ולילה אחד וס"ל דהיא דאורייתא כמ"ש התוס' שם בדף ע"א ומוקי לה לזבח חג הפסח לאימורי חגיגת י"ד והאי סוגיא דרמי קרא דולא ילין חלב חגי' ס"ל כוותיה כמ"ש התוס' שם ע"ש א"ש מה שהקשו התוס' לוקמי בחגיגת ט"ו דהא זה שפיר מוכל מקרא דזבח חג הפסח אבל לדעת רבינו דס"ל חגיגת י"ד נאכלת ליום ולילה שפיר נוכל לאוקמי קרא דלא ילין חלב חגי לחגינת ט"ו דמקרא דזבח חג הפסח לא אתי כמ"ש התוס' ול"צ לשנוי' בניתותרו וצ"ע ובחידושי פלפלתי בזה ודו"ק:

ח בפ"א מהי מעילה הלכה א' כתב רבינו המועל בזדון לוקה ומשלם והקשה בהג"ה ממ"ש רבינו בפ"ו מה' תרומות הלכה ו' דזר האוכל תרומה במזיד לוקה ואינו משלם דאין אדם לוקה ומשלם ע"ש וע"ש בפ"ו מה' תרומות דהקשה המל"מ דהא מדאגבי' קני' ותירץ דתחב לו חבירו בבית הבליעה ע"ש ולפ"ז י"ל דהכא שפיר קני' מדאגביה וכאן ל"ש לומר דתחב לו חבירו לתוך בית הבליעה דא"כ (לא) הוא מעל וחבירו [לא] מעל ואמנם ע' בפ"ו מה' מעילה בהלכה ו' וע' השגת הראב"ד שם וצ"ע:

ט לפמ"ש התוס' דמאן דס"ל חגיגת י"ד דאורייתא דוחה את השבת ומאן דס"ל אינו דוחה את השבת ס"ל דאינה חובה אלא רשות ע"ש קשה לי מהא דפריך בירושלמי ולא ילין חלב חגי הא כל הלילה ילין ואימורי חול קריבין ביו"ט ומשני כשחל י"ד בשבת ופריך וכי חגיגה באה בשבת א"כ ע"כ ס"ל דהוא רשות ואינה מדאורייתא וא"כ בלא"ה ה"ל להקשות איך יתכן דקרא דולא ילין דקאי על חגיגה דאינה דאורייתא ובתוס' מבואר דלמ"ד אינה דוחה שבת הוא רק דרבנן כדי שיהא הפסח נאכל על השובע וכדאיתא בירושלמי וצ"ל דאע"ג דאינה חובה מדאורייתא מ"מ הוא רשות מדאורייתא כמ"ש רבינו פרק עשירי הלכה י"ב י"ג עש"ה ויש לדקדק מאי פריך שם הא כל הלילה ילין והא כתיב עליה השלם דהא השלמה לא הוי אלא עשה וי"ל דקרא אתי ללאו ואף דהוי ניתק לעשה ואין לוקין מ"מ כ"מ אם אבד או אכלו ארי כמ"ש המל"מ פי"א מה' פסולי המקדשין ע"ש וצ"ל דעכ"פ הוי אין בו מעשה ובזה א"ש מ"ש רבינו הלכה ז' ע"ש:

י פרק ב' הלכה ב' ומשתדלין שלא ישחטו את הפסח על היחיד הכ"מ הראה מקורו מהא דאמרינן דף צ"ה ע"א ורבנן האי יעשו אותו מאי עבדי בי' מיבעי' לי' דאין שוחטין

את הפסח על היחיד דכמה דאפשר להדורי מהדרינן ומזה הוציא רבינו ומשמע לי' דכר' יוסי אתיא דלר' יהודא מאי כמה דאפשר לאהדורי מהדרינין הא אמר דאין שוחטין את הפסח על היחיד עכ"ד מרן ז"ל והוא נכון מאוד ועתוס' ד"ה מבעי דהקשו הא זה מככל חוקת הפסח נפקא וראשון נפקא לי' מלא תוכל לשחוט את הפסח באחד ותירצו דלית לי' האי דרשה ופסח ראשון נפקא לי' משום דלא גרע משני ע"ש וע' פירש"י התם דפירש דבפסח שני קאי וקמ"ל דמטמאין אחד בשרץ כדי שיעשה עם הטמא ע"ש ובזה לא קשה קושית התוס' דהא מככל חוקת הפסח נפקא ולפירש"י א"ש דהא בראשון לא משכחת לה דאם הי' ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים כולן עושין בראשון והטהורים עושין לעצמן והטמאים עושין לעצמן בטומאה ואם הי' טמאי מתים עודפים אפילו אחד כולן עושין בטומאה כמ"ש רבינו בפרק שביעי הלכה ב' וא"כ בראשון לא משכחת לה וא"כ לא מצינו למילף זה מפסח ראשון דהא בראשון לא עבדינן כן וז"ב ולפירוש רבינו א"ש קושית התוס' הנ"ל דהא אליבא דר' יוסי אזלא ואין להאריך:

יא שם הלכה ד' לא שתהא חבורה כולה הקטנים שאינן בני דעת והכ"מ עמד אמאי לא אמר דאיש למעוטי קטן וע"ש מה שתירץ ועתוס' דף צ"ב ע"ב ד"ה איש דהקשו אהא דאמר שם איש למעוטי קטן מכרת דהיכן מצינו קטן שחייב במצות ע"ש מה שתירצו ולכאורה יש לומר לפ"ד ר"ת בתוס' דנשים יכולין לחייב עצמן במ"ע שהזמן גרעא ולברך עליהן א"כ גם בקטנים שייך לומר כן אלא דקטן אינו בן דעת לקבל עליו חיוב במצוה שאינו חייב משא"כ נשים וזה ברור ואפשר דזה כוונת רבינו דכתב דקטנים אין בני דעת ודו"ק:

יב ובפרק א' הלכה י"ח דפסק רבינו דחתיכת יבלתו ביד שרי וע' פ"ג ה' ט"ז מה' שבת דפסק דמשלשלין את הפסח עם חשכה דבני חבורה זריזין הם והיינו כרב יוסף דשבות במדינה לא התירו ואיך כתב כאן דחתיכת יבלתו ביד שרי דהא הכא ביקור הפסח במדינה הוא כמ"ש רש"י בד"ה אלא אמר ר"י וע' בש"ס עירובין דף ק"ג ברש"י ד"ה אלא וצ"ע (יג) הלכה י"ג ע' מל"מ שהקשה על תירוץ הלח"מ דתירץ דהפקר ב"ד הפקר והקשה המל"מ מהא דיבמות פרק האשה רבה דכתבו התוס' דגבי תורם מן הרעה על היפה לא שייך לומר הפקר ב"ד הפקר היכא דבתר הכי מוקמי לי' ברשותו ע"ש ודפח"ח ובזה יש ליישב פירש"י דלמשנה אחרונה אוכל משלו דה"ל כמשוחרר וקשה ס"ס עדיין לא שחררו ולפמ"ש המל"מ אתי שפיר דלמשנה אחרונה שפיר י"ל דהפקירו ב"ד חלק העבדות והוי כבן חורין לגמרי ולא שייך לומר דהא בתר הכי מוקמינן לי' ברשות רבו זה אינו דבאמת בתר הכי יכופו אותו ב"ד לשחררו ולכך שפיר אוכל משלו אבל למשנה

ראשונה דאין כופין את רבו לשחררו לא שייך הפקר ב"ד הפקר דהא בתר הכי מוקמי' לי' ברשותו ודו"ק:

יד פרק רביעי הלכה א' בשוחט את הפסח על בני חבורה ואמר להן אחר זמן פסח ששחטתי עליכם שחטתי שלא לשמו אם היה נאמן להם סומכין על דבריו ואם לאו שורת הדין שאינו נאמן והרוצה להחמיר ע"ע לעשות פסח שני ה"ז משובח עכ"ל וכתב הראב"ד אין כאן שבח שאם היה פטור א"י להביא פסחו נדבה על תנאי שלמים ועמ"ש הכ"מ והוא תמוה כמ"ש הלח"מ והלח"מ תירץ על נכון ע"פ דברי התוס' ונכון אך הקשה מהא דפרק ששי בחופר את הגל דאין רבים עושים איסור ואעפ"כ אינו מביא פסח שני ויתנה במותר כו' ע"ש ונראה לחלק דבשלמא בחמשה שנתערבו עורות פסחיהן הרי היו חייבין לעשות פסח וספק אם נפטרו ולכך לולא הטעם שכתב רבינו היו חייבין לעשות פסח שני ולהתנות וכן הכא דהא ודאי היו חייבין לעשות פסח וספק אם נפטרו משא"כ בפרק ששי שאם היה טמא בשעת זריקת הדם לא היה מחויב בפסח ואין כאן חזקת חיוב עליו וז"ב לע"ד. ולכאורה קשה הא אין אדם משים עצמו רשע כמ"ש המרדכי בשם ר"ש בגיטין גבי ס"ת שכתבתי לפלוני כו' וכתב דמיירי דאמר לא כתבתי לשמו דהיינו שלא אמר בפירוש לשמו ע"ש אבל כאן דאמר שלא לשמו שחטתי הוי משים עצמו רשע דהמחשב מחשבה שאינו נכונה בקדשים עובר בל"ת כו' ואמנם י"ל דאומר כן כדי שיעשו פסח כדין ואין להאריך:

טו פרק חמישי הלכה ב' אבל מי שהיה טמא או בדרך רחוקה אע"פ שהזיד בשני אינו חייב כרת שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת והקשה הלחם משנה דכפי מה שפירש"י בגמרא משמע דהך דרשה דאילו פטורין ואילו חייבין לא אתיא כרב ששת דאמר לא הורצה דלרב ששת איצטריך קרא לומר דאי בעי לא עביד ומתניתין אתיא דלא כרב ששת ואפשר דרב ששת כברייתא דר' עקיבא אבל רבינו דפסק כרב ששת קשה אמאי פסק כרישא דמתניתין עכ"ל ונלע"ד טעם דמחלק רבינו בין טמא לשגג או נאנס דשגג או נאנס דהן באמת חייבים לעשות הפסח אלא דהן אנוסים ולא מצי עבדי ולכך אם הזידו ולא עשו את השני חייבים כרת אבל טמא או היה בדרך רחוקה דאפילו מצי עביד ע"י שליח פטרתו תורה לרב ששת דאמר לא הורצה ולכך גם אם הזיד בשני פטור וזה שאמר רבינו שכבר נפטר בפסח ראשון מן הכרת וזה ברור ולפ"ז אזלה לה קושית הלח"מ דקרא איצטריך דאי בעי לא עביד ולפמ"ש א"ש דהיא היא וכן קושית רש"י דלימא רב ששת מנא אמינא לה ממתני' א"ש ודו"ק ושוב ראיתי להרב רבינו עובדיה מברטנורא שפירש כפירוש הרמב"ם ומדבריו משמע כסברתי הנ"ל ע"ש ודו"ק:

טז שם הלכה ה' ע' בהשגת הראב"ד ובהג"ה שתמה על הראב"ד דבתוספתא איתא דפליגי ת"ק וראב"י בזה ורבינו פסק כת"ק דרק במשנה הלכה כראב"י ולא בברייתא כדאמרינן בכמה דוכתי ע"ש אבל א"צ לזה דש"ס ערוך הוא בפסחים דף צ"ו ע"א דאיתא שם אלא מעתה ומלתה אותו אז יאכל בו הכי נמי דבו אינו אוכל אבל אוכל בפסח דורות אמר קרא ועבדת ואלא בו למה לי בו עילת זכריו ועבדיו מעכב ואין מילת זכריו ועבדיו מעכב בתרומה ע"ש מבואר מסתמא דש"ס כת"ק ועלה פסק רבינו כהוגן:

יז פרק ז' הלכה ד' היו רוב הקהל זבים ומיעוטן טמאי מת אותן ט"מ אין עושין כו' הא דלא נקט הי' רוב הקהל טמאי שרץ דג"כ אין עושין בטומאה לדעת רבינו רפ"ו י"ל דזה אינו דהא חייבים לטבול וישחטו עליהם ואם לא טבלו חייבים כרת וה"ל מזידים וז"פ ויש להסתפק בקטנים למ"ד שה לבית אבות דאורייתא אם הם ג"כ מצטרפין לרוב הקהל ונראה כיון דאין עליהם חובה לעשות פסח אף דיכולים להמנות על פסח אין מצטרפין וצ"ע ובחידושי כתבתי דיש להביא קצת ראיה מהא דהי' ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים דאמרינן מטמאין אחד מהן בשרץ ופריך ויטמאוהו במת נמצא אתה מדחהו מחגיגתו ע"ש וקשה יטמאו קטן במת דהקטן אינו חייב בראיה כמו שכתוב רבינו פ"ב מהלכות חגיגה הלכה ד' ע"ש אלא ודאי דהקטנים אינם מצטרפין וצ"ע הלכה ז' יחיד שנטמא בספק רשות היחיד הרי זה ידחה לפסח שני זה פלוגתא בירושלמי דר"י אמר משלחין אותו לדרך רחוקה ע"ש היטב וכתבתי פירושו בחידושי וכאן אקצר כי אין ירושלמי דמועד עמדי כעת:

יח פרק ח' הלכה ג' הרב כ"מ הביא המכילתא הפסח נאכל א אכילת שובע ואין מצה ומרור נאכלין אכילת שובע כלומר אחר אכילת מצה ומרור יאכלוהו ע"ש ובפסחים דף קי"ט ודף ק"ך איכא פלוגתא דאמוראי אי מפטירין אחר מצה אפיקומן ופסק רבינו בפרק ששי הלכה י"א מהלכות חמץ ומצה דמדברי סופרים אין אוכלין אחר מצה כלום אפילו קליות ואגוזים והיינו כדי שישאר טעם מצה בפיו אבל פסח איכא טעמא אחרינא בירושלמי דלא יבוא לידי שבירת עצם ואמנם מדברי רבינו משמע דהטעם הוא כמו כל המנחות דנאכלין אכילת שובע ע' תוס' שם ד"ה מפטירין והוא דאורייתא אבל במצה הוא רק דרבנן ובחידושי לפסחים כתבתי שם הלכה הנ"ל ואם לא אכל אלא כזית יצא ידי חובתו וכתב מרן ז"ל ובמשנה פרק האשה דף צ"א ואפילו חבורה של מאה שאינם יכולים לאכול כזית ואמנם רש"י שם פירש שבין כולם יאכלו כזית וא"כ אין להביא ראיה משם אבל רבינו פירש לעיל פרק שני הלכה ג' דכל אחד יאכל כזית והנה לעיל הקשיתי על רש"י דאם אין כולם ביחד יוכלו לאכול רק כזית א"כ ודאי יבוא לידי נותר ע"ש הלכה

י"ד ואין צולין שני פסחים כאחד אפילו גדי וטלה. בש"ס פליגי רב ולוי רב סבר ריחא מלתא ופירש מפני התערובות טעמים ומ"ס ריחא לאו מילתא ופירש מפני תערובות גופים ורבינו פסק כמ"ד ריחא לאו מלתא וע' ברי"ף ובמ"א סימן תמ"ז ובמ"א כתבתי:

יט פרק תשיעי הלכה ז' המאכיל כזית מן הפסח בין מפסח ראשון בין מפסח ב' מרן ז"ל כתב הכי משמע בפרק מי שהיה טמא דף צ"ו והיינו מדכתיב ועבדת ע"ש ואני תמה דשם בדף צ"ה מרבינין רק לא תוצא ואכילת נא ואמנם לפמ"ש התוס' ד"ה בכללי דבלאו מצות ומרורים מרבינין הכל י"ל דא"ש ועתוס' ד"ה מה בין ועמ"ש לקמן. בפרק עשירי הלכה ט"ו:

כ פרק עשירי הלכה י"א כשאדם אוכל את הפסח חותך הבשר ואוכל וחותך העצמות מן הבשר ומפרקן אם רצה וכשיגיע לגיד מוציאו ומניחו עם שאר העצמות והגידים כו' ואין מחתכין אותו אלא צולין אותו שלם כו' והראב"ד ז"ל צווח ככרוכיא וכתב בחיי ראשי אין איסור גדול מזה שיצלה הפסח עם גיד הנשה ועם שמנו ועם תרבא דתותי מתנא ועם קרומות הראש ואם אזכה ואוכל פסח ויבוא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו עכ"ל ולע"ד יש ליישב דברי רבינו לפמ"ש התוס' בפסחים דף ע"ד ד"ה כבולעו דאפילו למ"ד כבדא עלי' בשרא אסור מ"מ גבי פסח שרי משום דהוא רק דרבנן ופסח צריך לצלותו שלם ע"ש וא"כ גם הני גידים והקרומים וחלבו של גיד דאסורין מדרבנן התירו חז"ל בפסח דצריך לצלותו שלם והראב"ד ז"ל אפשר דס"ל כתירוץ הב' בתוס' שם שהי' מולחים הכבד תחלה ע"ש וע' בפסחים דף פ"ח פ"ט גבי חמשה שנתערבו עורות פסחיהן דפריך ונתני בשלמים כו' והא הפסח צריך לצלותו שלם ובשלמים אסור ויש ליישב והארכתי בחידושי:

חדר שביעי פרק א

פסק בענין חדש:

א כתב המחבר ביו"ד סי' רצ"ג ס"ב איסו' חדש נוהג בין בא"י בין בח"ל בין בשל ישראל בין בשל עכו"ם וכתב אא"ז הרמ"א ז"ל אבל אין להורות לאחרים במקום שרוב שתייתן ואכילתן ממינים אלו כי מוטב שיהיו שוגגין ולא יהיו מזידין עכ"ל והגאון טורי זהב כתב דאין זה כדאי מלהציל מה שעינינו רואות חכמי ישראל כמעט רובן אינן נזהרין מחדש בשום שנה כו' ומ"מ נראה ללמד זכות הגון כו' וע"ש שהביא תשובת הרא"ש שכתב דר' ישמעאל ור' עקיבא ס"ל כר' אליעזר דחדש נוהג בכל מקום והוא ט"ס דבהדיא אמר אביי מאן תכא דפליג עליה דר' אליעזר ור' ישמעאל וצ"ל ר' עקיבא ע"ש ושמעתי בשם

הגאון דגול מרבבה דאמר דצריך להגיה ר' שמעון במקום ר' ישמעאל והוא בקידושין דף ל"ח דאמר שם החדש נוהג בכל מקום ע"ש וראיתי להגאון בעל ישועת יעקב שכתב דאין משם ראיה דר' שמעון ס"ל דערלה וכלאים נוהגים בחוץ לארץ ק"ו מחדש ע"ש ואנן הא קיי"ל דערלה הלכה למשה מסיני וכלאים מדברי סופרים וא"כ ע"כ משום דחדש גופי' אינו נוהג בחוץ לארץ וזה ברור עכ"ל הגאון ישועת יעקב ואני אומר דשפיר קאמר הגאון דגול מרבבה דהנה התוס' הקשו אמאי לא ילפינן קל וחומר מחדש דנוהג בח"ל ותירצו דכתיב שדך למעט זרעים שבחוץ לארץ וערלה לא ילפינין בקל וחומר דאיכא למימר כלאים יוכיחו עכ"ל התוס' ע"ש בתוס' ד"ה למעוטי שביארו היטב ולפ"ז שפיר י"ל דכוונת הרא"ש על ר' שמעון ואף דלא קיי"ל כוותי' בערלה וכלאים היינו מדכתיב שדך אבל בלא"ה הוי ילפינין בקל וחומר מחדש ודו"ק:

ב וראיתי בתשובת גאוני בתראי פילפול בין אא"ז הגאון בעל בית חדש ז"ל ובין הגאון בעל תוי"ט ז"ל בפירוש דברי הירושלמי דאמר מעתה לא אכלו ישראל מצה בלילי פסחים ומשני ממה שתגרי עכו"ם הביאו להם וכר' ישמעאל דאמר כל ביאות שנאמרו בתורה סתם לאחר ירושה וישיבה הוא עכ"ל הירושלמי והוא סתום ופירש בהן א"ז בעל ב"ח ז"ל דהכי קאמר דר' ישמעאל דדריש מושבות לאחר ירושה וישיבה היינו הבאת העומר אבל החדש נאסר מיד ולפ"ז קשה ממה אכלו כל י"ד שנה שכבשו וחלקו אלא ודאי ממה שתגרי עכו"ם הביאו להם וזה פירוש הירושלמי והוא פירוש מחודד ע"ש והגאון בעל תוי"ט יצא לקראתו וסתר פירושו באמרו דהא עיקר מושבות בחדש כתיב ואיך נאמר דדריש מושבות על הבאת עומר ולא על חדש ע"ש דדחה פירוש א"ז הב"ח בשתי ידים והאריך ע"ש ואני בימי חרפי נתתי לבי ליישב דברי אא"ז בעל ב"ח בכל מקום אשר השיגו עליו הבאים אחריו כאשר השיגה ידי וגם בזה אמרתי ליישב דברי קדשו ואומר ברור דהירושלמי לא כיון לר' ישמעאל דאמר כל מושבות שנאמר בתורה לאחר ירושה וישיבה דבזה ודאי יפה אמר התוי"ט ז"ל דהא מושבת באיסור חדש כתיב בסיפא דקרא ואיך נעקור הכתוב ממקומו לנתקו לענין הבאת העומר דכתיב ברישא דקרא ועוד דהא הירושלמי לא הזכיר כלל מושבות אלא ביאות ורבי ישמעאל ביאות ומושבות בעי כדאיתא להדיא בש"ס אנא ביאה ומושב קאמינא ע"ש אלא ודאי כוונת הירושלמי לתנא דבי ר' ישמעאל דאמר כל מקום שנאמרו בתורה ביאות סתם לאחר ירושה וישיבה הוא והנה בהבאת העומר כתיב כי תבואו אל הארץ לכן שפיר לא היתה הבאת עומר נוהג אלא אחר ירושה וישיבה אבל איסור חדש דכתיב ביה מושבות לכל מקום שאתם יושבים דרשינין בי' דאי לאחר ירושה וישיבה אתי כבר כתיב ביאה ולא צריך מושבות וז"ב ולפ"ז

דברי א"ז הב"ח ז"ל נכונים דלפ"ז קשה ממה אכלו כל י"ד שנים שכבשו וחלקו וע"כ ממה שתגרי עכו"ם מביאין להם וזה ברור ושוב אחר זמן ראיתי בדגול מרבבה עצמו שכתב על דברי הטורי זהב הנ"ל דא"צ להגיה אלא דכוונת הרא"ש בתשובה לתנא דבי ר' ישמעאל דס"ל דביאה לחוד היינו לאחר ירושה וישיבה הוא והשתא מושבותיכם אייתר ליה וע"כ לכל מקום שאתם יושבים אתי ודו"ק עכ"ל הדגול מרבבה ונהניתי מאוד שכיונתי לדעת הגדול ז"ל וא"כ מה שכתבתי ליישב פירוש א"ז הב"ח ז"ל שריר וקיים ודו"ק היטב:

ג ובעיקר קושית התוס' שהקשו מה צורך להלכה למשה מסיני אמאי לא ילפינין מחדש בקל וחומר לכאורה י"ל דהא אין מזהירין מן הדין ואף דר' שמעון יליף מקל וחומר היינו כיון דאיכא הלכה למשה מסיני לאיסורא עכ"פ שוב שפיר מזהירין מן הדין כמ"ש הרב המגיד דכל היכא דהאיסור מפורש שפיר עונשין מן הדין אבל אילולי הלכה למשה מסיני לא היינו מזהירין ועונשין מן הדין ואמנם התוס' הקשו שפיר על כלאים דמדברי סופרים אמאי לא ילפינין מחדש בקל וחומר ואף דאין מזהירין מן הדין מ"מ איסורא דאורייתא מיהו איכא כדאיתא במכות י"ז ע"ש ואמאי הוי רק דרבנן אבל על ערלה לא הקשו דודאי מהני הלכה למשה מסיני דילקו על ערלה בחוץ לארץ מק"ו מחדש אלא דא"כ היה ראוי שילקו על ערלה בחוץ לארץ ואמנם פשטא דש"ס לא משמע כן ולכך כתבו ואין לומר דערלה מיהו נילף בקל וחומר מחדש ועל זה תירצו שפיר דאיכא למימר כלאים יוכיחו ונמצא דאין כאן קל וחומר אלא הלכה למשה מסיני ואין לוקין עליו ובאמת דעדיין קשה ליליף ערלה מקל וחומר מחדש דמותר בהנאה ואעפ"כ נוהג בחוץ לארץ קל וחומר ערלה דאסור בהנאה דנוהג בחוץ לארץ ועל זה ליכא למימר כלאים יוכיחו דהא כלאים אין אסור בהנאה אלא דזה טעות דהא כלאים היינו כלאי הכרם דאסור בהנאה כפירש"י וכמ"ש תוס' דף ל"ט ע"א ד"ה האי למעוטי ע"ש ושפיר יש לומר כלאים יוכיחו וזה פשוט אבל כלאי זרעים לא צריך למעוטי כמ"ש התוס' שם ודו"ק היטב:

ד וראיתי להגאון פני יהושע שכתב דקושית התוס' הוא רק למ"ד הלכות מדינה אבל עולא אמר ר' יוחנן דאמר הלכה למשה מסיני לא קשה כלל דהא איצטריך הלכה למשה מסיני להורות דודאי אסור ספקה מותר ע"ש ולפ"ז בלא"ה הקשו התוס' שפיר דמאי אצטריכו לקבל עליהם ולהחמיר הא בלא"ה אסור מן התורה מקל וחומר מחדש וזה ברור לע"ד ואמנם לפי דעת הרמב"ם דכל הספקות מן התורה להקל שפיר י"ל דקושית התוס' אפילו לעולא א"ר יוחנן דאמר הלכה למשה מסיני ואין לומר דאצטריך הלמ"ל להורות דספקה מותר דהא בכל איסורין דאורייתא הדין כן דספקן מותר מדאורייתא ואמנם בלא"ה קשה לשיטת הרמב"ם מה צורך להלכה למשה מסיני דספקו מותר הא

בכל התורה ספקות מותרין מן התורת ובאמת בגליון הרמב"ם שלי פרק שמיני מה' מקוואות רשמתי על מה שכתב שם ספק יש בה כשפופרת הנוד ספק אין בה כשפ"ה אין מצטרפין מפני שעיקר הטבילה מן התורה אע"פ ששיעורו הלכה למשה מסיני עכ"ל הרמב"ם ורשמתי בגליון דמשמע דאילו היה עיקר הטבילה מן הלכה למשה מסיני היה ספקו להקל וקשה מש"ס דקידושין דף ל"ח ע"א דאמר בשלמא לדידי דאמינא הלכה למשה מסיני היינו דשני לן בין ספק ערלה לספק כלאים דתנן ספק ערלה בחוץ לארץ יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט ואלו גבי כלאים תנן יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד דמשמע דהלכה למשה מסיני ספקו אסור אלא דגם שם יורד ולוקח מן הנכרי הלוקט מפרדס שיש בו נטיעות ילדות וזקנות כפירש"י והיינו ספק שמא לקט הנכרי מן הילדות וש"מ דהלכה למשה מסיני ספקו להקל ואמנם הש"ך בסימן רצ"ד ס"ק י"ט כתב אע"פ שהוא הלכה למשה מסיני ובכל הלכה למשה מסיני קיי"ל ספקו אסור כמו בשל תורה מ"מ הל"מ שבכאן כך נאמרה שספקו יהיה מותר ע"ש וע' בשו"ת נודע ביהודא מהדורא תנינא סימן קי"ח שהוכיח בפשיטות מדברי הרמב"ם האלו דספק הלכה למשה מסיני הוא להקל ודבריו לע"ד צ"ע וכתבתי במקום אחר ואמנם דברי הפני יהושע צ"ע דהא לקמן אמר רב אסי ערלה אמר ר' יוחנן בח"ל הלכה למשה מסיני ופריך מהא דתנן ספק ערלה בסוריא מותר אשתומם כשעה חדא ואמר אימא כך נאמרה הלכה ודאי אסור ספקה מותר וקשה הא בלא"ה צ"ל כן דאל"כ הלכה למשה מסיני למה לי ושפיר הקשו התוס' ואמנם לפמ"ש הטורי זהב סימן רצ"ד ס"ק י"ג לפרש דברי הש"ס דהכי קאמר אימא את כו' והיינו דמוכרח לומר כן מטעם אחר ע"ש בט"ז ולפ"ז גם הכא יש לפרש כן אימא כו' היינו דאתה מוכרח לומר כן דאל"כ קשה הלכה למשה מסיני למה לי הא מחדש איכא למילף בק"ו כמו שהקשו התוס' ודו"ק ובאמת דברי הגאון ט"ז שם ס"ק הנ"ל דכתב דמוכרח לומר כן דאל"כ קשה קושיא גדולה למה הוצרך השי"ת לומר בארץ ישראל בפסוק איסור ערלה ובח"ל הלכה למשה בסיני ולמה לו פסוק בארץ ישראל וכן מקשה בר"פ השוחט וקרא דושחט למאי אתי כיון דהלכות שחיטה הל"מ כו' והוא תמוה דהא אצטריך קרא לל"ת למלקות דאילו בח"ל מהל"מ אין לוקין ובריש השוחט שפיר פריך ואמנם לפי מה שכתבתי פירוש הט"ז נכון ולא מטעמיה ואין להאריך בזה (ה) והגאון פ"י כתב דבקונטרס אחרון יבואר עוד וחפשתי שם בקונטרס אחרון ולא מצאתי ואגב עיוני בזה ראיתי בספר המקנה להגאון המפורסם מהר"פ ז"ל שהקשה בשם העולם על הא דהקשו התוס' בר"ה דף ט"ו בשם הירושלמי אמאי לא אכלו מצה בליל ט"ו מן החדש דליתי עשה דאכילת מצה ולדחי ל"ת דאיסור חדש ותירצו גזרה כזית

ראשון אטו כזית שני ע"ש ועדיין קשה מהא דמנחות דף [ס"ו]דאמרינין כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד אומר שבעת ימים הא כיצד ששה מן החדש ושבעה מן הישן ע"ש ובזה קשה קושית התוס' אמאי ששה מן החדש ולא שבעה ליתי עשה ולדחי לא תעשה ועל התורה לא שייך לומר גזירה אטו כזית שני וע"ש שכתב בשם אביו הגאון החסיד ז"ל שתירץ זה ודפח"ח אבל לפענ"ד יש לתרץ בפשיטות דהכי קאמר ששה מן החדש אף דיש ישן אבל לא שבעה דאם יש ישן לא שייך דידחה העשה את הל"ת דחדש דהא אפשר לקיים שניהם לאכול מצה של מצוה מן הישן אבל על הא דלא אכלו מצה כלל בשעת שנכנסו לארץ פריך שפיר דהא אמר שם בירושלמי אפילו קמה קצורה ואפילו משל אשתקד נאסר להם כמו שפירש הר"ש במשנה הא דאמר אפילו קמה יבישה היינו משל אשתקד ועל זה פריך הירושלמי שפיר ליתי עשה ולדחי ל"ת דהא הכל נאסר להם וגם הישן מפני חדש הוציאו ואי אפשר לקיים מצות אכילת מצה בליל פסח אם לא בעבור על ל"ת דחדש ושפיר דחי הל"ת וז"ב. ובזה א"ש ההמשך בירושלמי שם אפילו קמה אפילו חטין בעליה מעתה לא אכלו ישראל מצה בליל פסח כו' והיינו כיון דהכל נאסר אפילו חטין בעליה נאסרה להם א"כ א"א לקיים שניהם וליתי עשה וידחה לא העשה וזה ברור ולקמן אי"ה אכתוב תירוץ אחר על קושית העולם שהביא הרב המקנה ז"ל ע"ש ודו"ק נשלם פרק א'

חדר שביעי פרק ב

א והנה הגם דהעמדתי פירוש א"ז הב"ח ז"ל על מכונו מ"מ פירושו הוא פירוש מחודד ואינו מתיישב על לשון הירושלמי והנה בימי חרפי הקשיתי לשאול אהא דאמרינין ממחרת הפסח אכיל מעיקרא לא אכיל ואמאי לא אכיל הא בשבע שכבשו ושבע שחלקו אשתרי להו אפילו כתלי דחזירי ולמה לא אכלו מצה מן החדש דהא לא גרע משאר איסורין שהותרו בשבע שכבשו ושבע שחלקו ואמרתי דמזה הוציא הרמב"ם דלא אשתרי רק בשעה שירעבו ויצמאו ולא היה להם מה לאכול אבל בלא"ה לא הותר ואמנם רבים התיצבו נגדו והביאו ראיה מהא דבעי בחולין דף י"ד איברי בשר נחירה שהכניסו ישראל לארץ אי מותר להם ופריך אי ב"ז שכבשו וז' שחלקו השתא כתלי דחזירי אשתרי ע"ש ולשיטת הרמב"ם מאי פריך דשפיר בעי אי הותר כשלא ירעבו ויצמאו אלא ע"כ דאין חילוק ואני בחידושי יישבתי קושיתם ואין כאן מקומו ואמנם לשיטתם קשה והנה הוגד לי כי הגאון בעל טורי אבן על ר"ה הקשה קושיא זו ותירץ דנהי דהאכילה אשתרי מ"מ הקצירה קודם הבאת העומר לא הותרה ע"ש והנה גוף הספר אינו אתי אבל לא משמע

כן פשט הש"ס ועוד דהקצירה היו יכולים לעשות ע"י עכו"ם וביותר קשה מאי פריך בירושלמי ליתי עשה ולדחי ל"ת הא לא הוי בעידנא דמעקר לאו מקיים עשה דהלאו דקצירה עובר תיכף כשקצר והעשה דאכילת מצה הוא בליל ט"ו בשעה שאוכל המצה ואף דהביא המג"א בסי' תמ"ו דעשה דרבים דחי לאו אפילו לא הוי בעידנא מ"מ זה אינו מוסכם כ"כ ומ"ש המג"א כן בשם שבלי לקט שר"ת תירץ כן ע' ביד אפרים דט"ס הוא וגם המג"א חילק דעשה דרבים היינו דומיא דשופר דכל ישראל יוצאין בשמיעת קול שופר אחד אבל כאן כל אחד צריך לאכול כזית מצה ואפשר דזה כוונת הירושלמי דאמר אין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצידה היינו כגון כלאים בציצית דבעידנא דמיעקר לאו הוא מקיים העשה ואין להאריך:

ב הן אמת דהמג"א בסימן תמ"ו לא החליט החילוק הזה ע"ש ואני בחידושי המתקתי סברתו דהנה י"ל הטעם דצריך להיות בעידנא דמעקר לאו מקיים העשה דאם יעבור הלאו תיכף והעשה יקיים אח"כ מי יודע אם יקיים העשה אח"כ אולי יתעצל או לא יהיה בידו אח"כ לקיים העשה ונמצא דעבר על הלאו והעשה לא קיים לכן בעינין בעידנא דמעקר לאו מקיים העשה וכה"ג כתבו התוס' פסחים דף פ"ח ע"ב ד"ה כופין דכתבו דלכך בשפחה אין כופין את רבה לשחררה שמא לא תקיים ע"ש וזה ברור לע"ד ומעתה נוכל להבין סברת השבלי לקט דכל זה בעשה דיחיד י"ל שמא יתעצל או יקרהו מקרה אשר לא יהיה לאל ידו לקיים העשה ועבר על הל"ת בחנם אכן בעשה דרבים כגון תקיעת שופר לא שייך כי אם לא יקיים אחד את העשה יקיימוה אחרים בלעדו ורבים לא עבידי דמימלכי ובודאי תקום העשה עכ"פ ולכך דוחה העשה את הלאו אף כי אינו בעידנא וסברת השבלי לקט נכונה ובזה גם חילוק הרב המג"א מובנת היטב דכל זה היכא דהרבים יוצאים בשמיעת קול שופר אחד אבל כאן כל אחד מצווה לבער חמץ שלו ושפיר יש לחוש פן לא יבערנו אח"כ וכן גבי קצירה קודם לעומר כל אחד קוצר לעצמו ושמא לא יאכל המצה וזה ברור לע"ד:

ג ונחזור למה שהקשיתי הא אפילו כתלי דחזירי הותר להם בשעה שכבשו וחלקו ומדוע יאסר להם האיסור חדש ואמרתי אז בלבי מסברא דנפשאי דאף דהותרו להם כל האיסורין מ"מ לצורך גבוה לקיים בהם מצות אכילת מצה לא הותר וכה"ג מצינו בסוכה דף ל"א גבי עבודה זרה שביטלה דכתב ר"ת דאף דשרי להדיוט מ"מ לעשות מצוה בה כגון לתקוע בשופר של ע"ז שביטלה לא יכשר ע"ש:

חדר שביעי פרק ב

כל זה אמרתי בימי חרפי ועתה ת"ל מצאתי לי און בדברי ראבי"ה הובא בשו"ת גאוני בתראי בתשובת הגאון תוי"ט להגאון א"ז הב"ח וז"ל אמאי לא אכלו ממה שמצאו בעליות הגוים שכבשו ואפשר דדומה לגזל ומצה גזולה פסולה ואע"פ דכתיב ואכלת את שלל אויבך מ"מ מצה שאני עכ"ל והנה הא דגזל עכו"ם שרי הוא מקרא דואכלת את שלל אויבך וכן הא דהותר להם כתלי דחזירי הוא ג"כ מקרא זה ואכלה את שלל אויבך כדאיתא בחולין דף י"ד וא"כ כמו דכתב ראבי"ה דבמצה לא אשתרי דמצוה שאני כמו כן הוא כתלי דחזירי דאף דלהדיוט שרי במצוה לא הותר והוא דבר חדש ואמת ואזדא לה תמיהת השאגת הארי' וז"ב בזה א"ש מה דמקשין העולם בשם הגאון מהור"ר יונתן ז"ל דמה פריך בירושלמי לדחי עשה את ל"ת הא שיעורין נשתכחו בימי אבלו של משה וא"כ איך יאכלו חדש דילמא יאכלו יתר מהשיעור וגם קושית הגאון מחנה לוי דהא בעינן מצה הראויה לשבעה וכאן אינה ראויה לשבעה דאחר ליל ט"ו דשוב ליכא עשה תיאסר משום חדש ולפמ"ש א"ש הכל דהא יותר משיעור המצוה שוב הוא מותרת מטעם דאשתרי כתלי דחזירי וכן לכל שבעת הימים דליכא מצות עשה היא מותרת מטעם זה ושפיר ראויה לשבעה וזה ברור:

חדר שביעי פרק ג

א ע"פ מ"ש בפרק הקודם בישוב קושית השאגת אריה יש לפרש דברי הירושלמי בפשיטות דאמר מה שתגרי עכו"ם מביאין להם וכרבי ישמעאל דאמר מושבות לאחר ירושה וישיבה ולא דריש בכל מקום שאתם יושבים וא"כ שפיר הביאו להם תגרי עכו"ם מחוץ לארץ אבל ממה שגדל בארץ לא יכלו לאכול מצה של מצוה דאף דמושבות לאחר ירושה וישיבה הוא היינו משום דכל ז' שכבשו וחלקו אפילו כתלי דחזירי הותר להם וה"ה חדש רק למצה של מצוה לא יכלו לצאת בה ולכך הוצרכו למה שתגרי עכו"ם הביאו להם מחוץ לארץ אבל ממה שגדל בארץ לא יצאו ידי חובת מצה משום דהיה מחדש ואף שהיה מותר מ"מ ידי מצוה לא יצאו ודו"ק ובזה א"ש גם קושית העולם שהבאתי בפרק א' אות ה' הא דלא הקשו התוס' אהא דמנחות כתוב אחד אומר ששת ימים תאכל מצות כו' וליתי עשה ולדחי ל"ת ולפמ"ש א"ש דעל זה שפיר י"ל דבעינן מצה הראויה לשבעה כקושית הגאון מחנה לוי רק על מה דישראל בכניסתן לארץ לא אכלו מצה שפיר הקשו דבזה לא שייך זה דהא ראוי לשבעה דהותר להם אפילו כתלי דחזירי כמ"ש ודו"ק היטב:

ב והנה בקדושין פריך בשלמא למ"ד מושבות בכל מקום שאתם יושבים היינו דכתיב ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח אכיל מעיקרא לא אכיל דאקריב עומר והדר אכיל אלא למ"ד מושבות לאחר ישיבה וירושה ניכול לאלתר ומשני לא הוי צריכי דהי' מסתפקים ממן שבכליהם ע"ש וקשה לי מ"מ אמאי לא אכלו מצה בליל ט"ו לקיים מ"ע של בערב תאכלו מצות דודאי במן שהי' בכליהם לא יצאו ידי חובת מצה דלא היה מחמשת המיכן והוא תמוה לכאורה ולפירוש רבינו תם בתוס' ד"ה ממחרת דקרא דויאכלו מעבור הארץ היינו מן הישן ממחרת הפסח מצות שהרי הוצרכו לאכול מצות כו' א"ש אבל לפי' ר"י שם בתוס' קשה וצ"ע והנה הש"ך ז"ל הוכיח מהש"ס דחדש נוהג בשל עכו"ם וזה לשונו דהא כיון דפריך מהיכן הקריבו ע"כ מסיק אדעתי' דכל ארץ ישראל של עכו"ם היתה ואפילו הכי כי דייק ממחרת הפסח אכיל מעקרא לא אכיל לא קשיא ליה אלא מהיכן הקריבו אבל האי דמעיקרא לא אכיל אתי ליה שפיר שמע מינה דנוהג בשל עכו"ם ע"ש דהשיג על א"ז הב"ח דכתב להוכיח דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם מש"ס זו ע"ש בסימן רצ"ג ס"ק ז' ולע"ד נראה דלא קשה כלל דהא התוס' הקשו הא ארץ ישראל מוחזקת היא להם ולא הוי קציר עכו"ם ותירצו דמ"מ יש לעכו"ם חלק במה שזרע ע"ש וא"כ א"ש דלענין להקריב עומר שפיר פריך והיכן הקריבו קצירכם אמר רחמנא ולא קציר עכו"ם דאף דהיתה מוחזקת להם מאבותיהם מ"מ גם לעכו"ם יש חלק בקציר זה והוי קציר עכו"ם דאין ברירה בדאורייתא אבל אעפ"כ החדש אסור דהא יש בו חלק לישראל דמוחזקת היא להם מאבותיהם וזה ברור וכמדומה ששמעתי בילדותי שבשו"ת כנסת יחזקאל העיר בזה ואיננו ת"י כעת ונסתלקה הוכחת הש"ך נגד הב"ח ז"ל ועוד לאלקים מלין בזה לקמן אי"ה ודו"ק

ג והנה הגאון מחו' בעל הפלאה ז"ל העיר דאיך שייך לומר מצוה הבאה בעבירה דא"כ בכל עשה הדוחה ל"ת כגון כלאים בציצית נימא דהיא מצוה הבאה בעברה ע"ש שדרך בדרך פילפול חריף ולע"ד נראה דכיון דגילתה תורה דעשה דוחה ב"ת כגון כלאים בציצית דכתבה תורה לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך אין הל"ת חל כלל במקום העשה וכה"ג כתב רש"י בברכות גבי ולאחותו ע"ש ולא שייך מצוה הבאה בעברה דאין כאן עברה כלל וז"ב ובזה אמרתי לפרש כוונת הירושלמי דאמר על דעתיה אין עשה דוחה ל"ת אא"כ כתובה בצידה ונדחק הר"ש בפירושו דאיך יחלוק אמאי דקיי"ל עשה דוחה ל"ת ולפמ"ש י"ל דהיכא דכתיבה בצידה גילתה תורה דאין כאן ל"ת כלל ואין כאן מצוה הבאה בעברה כלל אבל אם אין כתובה בצידה דלא גילתה תורה שאין כאן עברה

כלל אלא דאנן אמרינן דעשה דוחה הל"ת הוי רק דחיה והוי שפיר מצוה הבאה בעברה ועדיין לא נחה דעתי בזה וכמדומה דהגאון שאגת אריה עמד בזה:

ד והנה מה שכתבתי לעיל בפרק ב' אות ב' דטעם דבעי בעידנא הוא דאולי לא יקיים העשה אתי שפיר מה שראיתי להגאון בעל פרי מגדים בספרו שושנת העמקים כלל ג' דחקר בהא דקיי"ל דבעי בעידנא ואי לא לא דחי אם לוקה על הלאו אי לא הוי בעידנא וכתב דמפסחים דף מ"ז יש ראיה דאמר והא ראויין לכתשן כלאחר יד ומאי קושיא הא בעידנא דמיעקר לאו דחרישה לא מקיים העשה דכסוי דמחוסר כתישה ואי אמרינן דלא לקי א"ש דפריך אמאי לוקה ע"ש והיינו לפמ"ש דהא דלא דחי היינו מספק שמא לא יקיים העשה אבל ללקות לא שייך להלקותו מספק וזה ברור ולפ"ז י"ל הא דבעי בעידנא היינו מדרבנן אבל מדאורייתא מוקמינין לי' אחזקת כשרות דודאי יקיים העשה וא"ש בזה הא דהקשיתי על השאגת אריה דפירש הירושלמי על הקצירה ושני דעשה דוחה ל"ת והקשיתי דלא הוי בעידנא ולפמ"ש א"ש דזה גזרה דרבנן אבל אז כשנכנסו ישראל לארץ לא נגזרה עדיין גזרה זו ובפרט לדעת הרמב"ם דמה"ת כל הספקות לקולא ושפיר משני בירושלמי שניא הוא דעשה דוחה ל"ת ודו"ק:

ה והנה התוס' הביאו ראיה דחדש נוהג בשל עכו"ם מהא דפריך בירושלמי אמתניתין דף ל"ו כל מצוה שהיא תלויה בארץ כו' חוץ מן הערלה ומן הכלאים ר' אליעזר אומר אף החדש ופריך בירושלמי אמאי לא תני חלה עמהם ומשני לפי שאינה נוהג בשל נכרים משמע דחדש דקתני במתניתין נוהג בשל נכרים ע"ש בתוס' ד"ה כל מצוה ובימי חרפי אמרתי בכוונת הירושלמי דאמר לפי שאינה בעיסה של נכרים ולכאורה מה ענין זה למתניתין דתני כל מצוה שהיא תלויה בארץ כו' ומה בכך שאינו נוהג בשל נכרים ואמרתי דכוונתו דהא עיקר חיוב חלה הוא בשעת גילגול העיסה אם גילגלה ישראל חייבת בחלה ואם גילגלה נכרי פטורה ואפי' היה עיסה של עכו"ם ונתנה לישראל קודם שגילגלה חייבת בחלה וכן להיפך כמ"ש ביו"ד סימן ש"ל א"כ לא שייך לקרותה תלויה בארץ דהיינו חובת קרקע כדאיתא בש"ס ולא חובת הגוף ע"ש דהא תלויה בגוף המגלגל אם הוא ישראל או גוי ולכך לא תני לה בהדי מצוה שהיא תלויה בארץ ואם כן אין ראיה מכאן לחדש שאף דאין נוהג בשל עכו"ם מ"מ עיקר חיובו היא בקרקע דהא אף הקצירה אסור משא"כ בחלה דעיקר חיובו הוא בשעת גילגול בתלוש ותלוי בהמגלגל אם הוא ישראל או עכו"ם וז"ב שוב ראיתי בהפלאה שכתב ג"כ סברא זו אלא שלא פירש כן דברי הירושלמי ע"ש:

חדר שביעי פרק ד

א והנה הגאון מהרי"ל בתשובה כ' דחדש בחוץ לארץ דרבנן והביא ראיה ממנחות דרב פפא ורב הונא אכלי חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר כו' ולפ"ז י"ל דכי גזרו חז"ל על חדש בח"ל היינו בשל ישראל דבארץ הוא דאורייתא ולכן גזרו בח"ל אטו ארץ ישראל אבל בשל נכרי דבארץ גופה אינו נוהג בשל נכרי דאף דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיע מיד מעשר היינו שלא להפסיד מתנות הלוים אבל מה"ת יש לו קנין וצ"ע ברמב"ם הלכות מעשר ועמ"ש שם בחידושי ובלא"ה כתב א"ז הב"ח ז"ל דלענין חדש יש לו קנין ע"ש ועפ"ז א"ש מ"ש בליקוטי מהרי"ל דאין צריך להיות נזהר מחדש דאינו אלא דרבנן והיינו דבח"ל אינו אלא מדרבנן ובשל נכרי לא גזרו וע"ש היטב:

ב והנה הרא"ש בתשובה הביא ראיה מערלה דמותרת בחוץ לארץ ואעפ"כ נוהגת בשל עכו"ם מכ"ש חדש דנוהג בחוץ לארץ מן התור' דנוהג בשל עכו"ם ואמנ' לדעת מהרי"ל דחדש בח"ל דרבנן אין כאן קל וחומר והפני יהושע כ' דהרא"ש אזיל למ"ד ערלה בח"ל הלכות מדינה ומדאורייתא מותרת ולכן הוכיח מזה בק"ו לחדש וההפלאה כתב דאף למ"ד הלכה למשה מסיני וקיי"ל כותי' מ"מ יש ק"ו דהק"ו הוא דאינה מפורש בתורה ע"ש אמנם לדעת מהרי"ל דחדש בח"ל דרבנן ודאי דליכא ק"ו מערלה ושפיר י"ל דאינו נוהג בשל עכו"ם וא"כ דברי מהרי"ל נכונים דכיון דחדש בחוץ. לארץ דרבנן א"כ א"צ להיזהר בשל גוי דהא ליכא ק"ו מערלה ודו"ק. ואמנם י"ל דאף לדעת הרא"ש דילפינן חדש בק"ו מערלה מ"מ די לבא מן הדין להיות כנידון וכמו בערלה ספקה מותר כן בחדש ולפ"ז לדעת הרמב"ם דאפילו יודע שהיא של ערלה כל שאינה רואה בעיניו שלקט מן הערלה מותר ה"ה בחדש ולפ"ז יש היתר ברור בזמנינו שהכל של גוי ואפילו לדעת שאר הפוסקים מ"מ אם הוא ספק מותר ודו"ק:

ג והנה מה שכתב ההפלאה דק"ו ושל הרא"ש הוא דערלה אף דהיא בח"ל הלכה למשה מסיני אינה מפורש בקרא דנוהג בח"ל ובחדש מפורש בקרא ע"ש לכאורה יש לומר דאם נילף ערלה מחדש דנוהג בח"ל וכדאמר ר' שמעון בש"ס שוב הוי ליה כמפורש בקרא דק"ו אדם דן מעצמו וא"כ שיב ליבא למילף חדש מערלה דנוהג בשל עכו"ם ואמנם דברי ההפלאה במחכ"ת לכאורה דחוקים דמה לי הל"מ ומה ל' מפורש בקרא הא תרוייהו דאורייתא הן אמת דדעת הר"ן בנדרים דכל שאינו מפורש בקרא שבועה חלה עליו דאין דינו כדאורייתא ממש וע' מ"ש לעיל בפרק א' אות ד' ומה שהעתקתי מגליון הרמב"ם ומשו"ת נודע ביהודא ולדבריו יש לקיים דברי ההפלאה והדברים עתיקים ואמנם יש לפרש תשובת הרא"ש בפשיטות דהרא"ש הביא ראי מק"ו מערלה מה ערלה דהלכה

למשה מסיני דספקה מותר דכך נאמרה הלכה דודאי אסור וספקה מותר ומ"מ נוהגת בשל עכו"ם מכ"ש חדש דספקה אסור בח"ל שנוהג בשל נכרי וזה ברור ומעתה צדקה משפטי דדי לבא מן הדין להיות כנידון וספקו מותר ולדעת הרמב"ם אף ודאי מותר כל שאינו רואהו קוצר והוא פתח שער היתר למדינות אלה שחיפשו חפש מחופש למצוא מקום להציל כמה גדולי הדור שנכשלו ח"ו בדבר הזה כמ"ש הט"ז ז"ל ודו"ק

ד והנה אא"ז הגאון בעל ב"ח ז"ל תמה על הרא"ש דיליף ק"ו מערלה לאיסור חדש דנוהג בשל עכו"ם והא איכא למפרך מה לערלה שכן אסור בהנאה ואין היתר לאיסורו כמ"ש בקידושין דף ל"ח וגם לפמ"ש ההפלאה לפרש קצירכם דכל ישראל היינו למעט של נכרי ע"כ כיון דהתורה מיעטה של נכרי לא אפשר ללמוד מק"ו לסתור הכתוב ואדרבה על פי זה יומתק הא דאמר בפסחים שם למ"ד דלא יאכל רק איסור אכילה משמע א"כ קשה קצירכם למה לי ומשני ואידך קצירכם דכל ישראל משמע והיינו דלמ"ד לא יאכל איסור הנאה משמע איצטרך קצירכם שלכם יהא להתיר חדש בהנאה וכיון דגמרינין דחדש מותר בהנאה ממילא ליכא למילף דחדש נוהג בשל עכו"ם מקל וחומר מערלה דאיכא למפרך דמה לערלה דאסור בהנאה כמ"ש הב"ח ושפיר ידעינין דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם וא"כ מהאי קצירכם תרתי שמעינין אבל למ"ד לא יאכל רק איסור אכילה משמע א"כ לא צריך קצירכם להתיר חדש בהנאה וממילא לא איכא ק"ו מערלה וא"כ בלא קרא דקצירכם ידעינין דחדש אינו נוהג בשל נכרים דהא ליכא ק"ו מערלה ומשני קצירכם דכל ישראל משמע כפירש"י דאורחיה דקרא לאשתעויי הכי ולא פירש כפירש ההפלאה דלמעוטי של נכרים אתי דלזה לא צריך קרא דקצירכם דבלא קרא ידעינן דחדש אינו נוהג בשל נכרי דליכא ק"ו וע"כ דאורחא דקרא לאשתעויי הכי משא"כ לר' אבהו שפיר צריך קרא דקצירכם להתיר חדש בהנאה ומינה ידעינן ג"כ דאינו נוהג בשל נכרים ותרתי שמעינין מיניה ודו"ק בסוגיא זו ותבין היטב:

ה וראיתי להריטב"א שהקשה אהא דמשני לא הוי צריכי והקשה הא הוי צריכין לאכול מצה בליל ט"ו וכבר הרגשתי בזה לעיל בפרק ג' אות ב' והנחתי בצ"ע לפירוש ר"י בתוס' וגם הקשו בתוס' בשם ר"א בן עזרא וכן הקשה בירושלמי הא ממחרת הפסח היינו ט"ו ומאי פריך ממחרת הפסח אכיל מעיקרא לא אכיל ע"ש ואני מוסיף דהא קרא כתיב בארבעה עשר יום לחדש הראשון פסח לה' הרי דיום י"ד נקרא פסח וממילא ממחרת הפסח היינו ט"ו והנה כבר כתבתי דלפירוש ר"ת א"ש ואמנם פירושו דחוק דסכינא חריפא מפסקא לקרא ואמנם יש ליישב ע"פ דרכו דבאמת ממחרת הפסח היינו ט"ו אלא דקושית הש"ס הוא למ"ד מושבות לאחר ירושה וישיבה משמע אמאי לא אכיל ביי"ד

אלא ע"כ דאקריב עומר והדר אכיל ולכך לא אכלו בי"ד משום איסור חדש והא דאכלו בט"ו היינו לקיים מצות עשה דאכילת מצה דהעשה דוחה הל"ת דחדש וקשה למ"ד מושבות לאחר ירושה וישיבה משמע דמזה מוכח דכבר נאסר להם חדש משנכנסו לארץ ומשני דלא הוי צריכי דנסתפקו ממן שבכליהם והא דאכלו בליל ט"ו היינו דלקיים מצות אכילת מצה לזה לא יצאו במן שבכליהם דאינו מחמשת המינין ובזה נתיישב הכל וסרה התלונה מעל חז"ל דבאמת פירשו ממחרת הפסח היינו בט"ו כפשטיה וגם הקרא אתי על מכונו ומכוין לפירוש ר"ת דממחרת הפסח היינו בט"ו דהוצרכו לאכול מצה ע"ש ואין דוחק כלל בקרא ודו"ק היטב:

ו ובזה נתיישב מה שהקשה א"ז הב"ח ז"ל אמאי אצטריך לסיים מעיקרא לא אכיל הא בלא"ה ה"ל להקשות איך אכלו בט"ז הא לא איקרוב עומר דמהיכן הקריבו ומזה הוכיח דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם ולכך לא מצי להקשות איך אכלו בט"ז די"ל משל עכו"ם אכלו והוצרך להקשות דא"כ מעקרא אמאי לא אכלו וע"כ דלא היה להם משל עכו"ם וקשה איך אכלו בט"ז ע"ש והביאו הש"ך בסימן רצ"ג סק"ו ע"ש שדחה ראיתו ואמנם לפמ"ש א"ש דלא מצי להקשות איך אכלו בלא הקרבת עומר מן החדש דהא כתבתי דהאי ממחרת הפסח היינו ט"ו ושפיר אכלו מן החדש דעשה בערב תאכלו מצות דחי לאו דחדש רק דהקשה אמאי לא אכלו בי"ד למ"ד מושבות לאחר ישיבה וירושה משמע נמצא שלא נאסר להם חדש כלל וע"ב כמ"ד מושבות היינו בכל מקום שאתם יושבים וחדש שפיר נאסר להם וע"כ דאקריב עומד והדר אכלו ומהיכן הקריבו ואמת דגם הש"ך בתירוץ שני תירץ כה"ג ע"ש אלא דלפי שיטתו האי ממחרת הפסח הוא בט"ו אבל לדידי הוא כפשטי' וכמ"ש באופן דאין ראיה מזה לשיטת א"ז הב"ח ז"ל דחדש אינו נוהג בשל נכרי ואמנם כבר כתבתי דאף אם נוהג בשל נכרי מ"מ בחוץ לארץ י"ל דלא החמירו דאפילו בשל ישראל הוא מדרבנן כמ"ש מהרי"ל בתשובה א א וביארתי היטב ע"ש ודו"ק:

חדר שביעי פרק ה

א והנה הגאון הפלאה הקשה על התוס' שהקשו לילף מק"ו מחדש והקשה הא צריך הלכה למשה מסיני לאיסור הנאה דחדש מותר בהנאה ע"ש ולע"ד י"ל דא"כ קשה ל"ל קרא דקצירכם להיתר הנאה דחדש הא בלא"ה ידעינן דחדש מותר בהנאה דאי חדש אסור בהכאה קשה למה לי הלכה למשה מסיני הא ילפינין מחדש וע"כ דחדש מותר בהנאה ואתי הל"מ לאורויי דערלה בח"ל אסור בהנאה ושפיר הקשו תוס' ותירצו דמק"ו ליכא למילף די"ל כלאים יוכיחו ע"ש ולמ"ד קצירכם דכל ישראל משמע וכפי פירוש

ההפלאה למעט דנכרי ממילא ליכא למילף בק"ו מחדש לאסור ערלה של, עכו"ם בחוץ לארץ ועל זה צריך הלכה למשה מסיני וזה ברור:

ב והנה התוס' הקשו על הירושלמי דפריך למה לא תני חלה עמהן והקשו התוס' אמאי לא פריך וליתני תרומות ומעשרות עמהן וכי תימא דהן דרבנן ובמתניתין רק דאורייתא תני דהא גם חלה דרבנן ואפ"ה פריך ע"ש ויש לדקדק דה"ל להקשות הא כלאים ג"כ דרבנן כפירש"י במשנה הכלאים מד"ס ואפשר משום דהרכבת אילן דאורייתא ואמנם הריטב"א הקשה תא כלאים דרבנן ותני ע"ש ואמנם נראה דהתוס' פירשו הירושלמי דעל ר"א פריך ולמסקנא דתני במתניתין ר"א אימר החדש ולא אף החדש דר"א ס"ל אין ערלה בח"ל וא"כ לא תני ר"א ערלה וכלאים כלל וע"כ הוצרכו התוס' להקשות אהא דפריך בירושלמי אמאי לא תני חלה דהוא דרבנן ה"ל למפרך אמאי לא תני תרומות ומעשרות דרבנן כמו דפריך אמאי לא תני חלה ולא הוי מצי להקשות הא תני כלאים דרבנן דהא ר"א לא תני כלאים כלל אבל הריטב"א פירש דהירושלמי פריך על הת"ק וכמו שפירש א"ז הב"ח ז"ל בשו"ת גאוני בתראי ע"ש ולכך הקשה דהא תני כלאים דרבנן וזה ברור ועכ"פ יש מזה סייעתא לסברת א"ז הב"ה ופירושו מהריטב"א דפירש כן ועל פי זה דחה ראית התוס' מהירושלמי דחדש נוהג בשל נכרים ע"ש בשו"ת גאוני בתראי והתוס' לפי פירושם בירושלמי דעל ר"א פריך שפיר הביאו ראיה ממנו דחדש נוהג בשל נכרים וז"ב ובזה א"ש קושית א"ז מהרש"א ז"ל אמאי לא כתבו דהא תני ערלה דהוי ג"כ דרבנן ולפמ"ש א"ש דהא הירושלמי לשיטת התוס' אר' אלעזר פריך ור"א בהדיא ס"ל אין ערלה בחוץ לארץ כדאמרינן בש"ס דף ל"ט ע"א ודו"ק:

ג והנה ההפלאה הקשה אהא דאמר בירושלמי ויביא עשה וידחה ל"ת דחדש הא אמרינן בפסחים דף ל"ו אין יוצאין במצה של טבל דכתיב שבעת ימים תאכל מצות לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום לא תאכל חמץ יצא זה שאיסורו משרש בל תאכל טבל וה"ה כאן דאיסורו משום בל תאכל חגש ועוד הקשה דאפילו לרבנן דר"ש דס"ל איסור חל על איסור מ"מ ה"ל מצוה בעבירה כפרש"י ע"ש ואמנם עפמ"ש לעיל פרק ב' אות אי א"ש דכאן לא שייך כל זה דהא אפילו כתלי דחזירא הותר להם אלא דלקיים מצות מצה לא הותר ול"ש לומר אילו היה חונן היה אסור משום בל תאכל חדש דאם היה חמץ היה מותר משום חדש ככל האיסורין שהותר להן וכן לא שייך מצוה הבאה בעבירה דאפילו כתלי דחזירי הותר להן וז"ב ומעתה א"ש ג"כ קישות העולם אמאי. לא פריך על הא דמנחות כתוב אחד אמר ששת ימים תאכל מצות וכתוב אחד שבעת ימים הא כיצד ששה מן החדש שבעה מן הישן הא ליתי עשה ולדחי ל"ת ע"ש וכבר תירצתי בזה

ואמנם לפמ"ש א"ש דעל הש"ס אין קושיא די"ל דאין יוצאין בחדש משום דכתיב לא תאכל עליו חמץ ולא זה שאיסורו משום בל תאכל חדש וכן משום מצוה הבאה בעבירה כקושית ההפלאה אבל אקרא ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח אכיל מעקרא לא אכיל שפיר פריך ליתי עשה ולדחי ל"ת דהתם לא שייך קושיות ההפלאה כמ"ש דהא אפילו כתלי דחזירי הותר להן וכמ"ש ודו"ק היטב. והנה ראיתי ברמ"א סימן רצ"ג דכתב דבחדש איכא ס"ס שמא מן הישן ואת"ל שהוא חדש שמא נשרש קודם הפסח כו' ואני לא ידעתי הא זה ס"ס משם אחד דמה לי אם היא משנה שעברה או נשרשה קודם העומר ואפשר דכ"מ אם רוב תבואות בשנה זו לא נשרש' קודם הגומר דאז מותר מטעם ס"ס כמ"ש הפ"י בכתובות דמצרפין המיעוט לפלגא והוי רובא ואין להאריך:

ד והנה יש להקשות מאי פריך בירושלמי אמאי לא הני חלה עמהן וכתבו התוס' דאין לומר דחלה דרבנן ומתניתין רק דאורייתא תנא דהא תני כלאים דרבנן ע"ש וקשה דילמא מיירי מתניתין בכלאי הכרם דהיינו הרכבת האילן דהוא דאורייתא כדאמר ר' יוחנן לקמן דף ל"ט לוקין על הכלאים בח"ל ד"ת ומוקי לה בהרכבת האילן וכן הוא בש"ע יו"ד סי' רצ"ה ס"א ואמנם לפי פירוש התוס' דכתבתי לעיל אות ב' דפירשו דהירושלמי פריך על ר' אליעזר ור"א תני חדש וס"ל להירושלמי דחדש בח"ל דרבנן וכדכתב מהרי"ל בתשובה ובפרט לר"א דס"ל אין ערלה בח"ל וא"כ איכא למילף קל וחומר מערלה דאסורה בהנאה ואין היתר לאיסורה ואעפ"כ בח"ל מותר ק"ו לחדש דמותר בהנאה ויש היתר לאיסורה דמותר בח"ל רק חז"ל אסרו חדש בח"ל ולפ"ז שפיר פריך ליתני ר"א חלה דעל תנא קמא לא קשה דשפיר י"ל דתנא רק דאורייתא ולא דרבנן אבל על ר"א קשה דהא ר"א תני חדש דהוא דרבנן ומשני דאינו נוהג בשל ככרי וחדש נוהג בשל עכו"ם מדרבנן עכ"פ ובזה צדקו דברי הפסקי תוס' דכתבו בשם הר"א מביהם די"א דחדש נוהג בשל נכרי מדרבנן וספקא הוא והיינו דספק אי כר"א אי כת"ק והיינו כמו שכתבתי וכיון דאפילו לדעת המחמירים בשל עכו"ם הוא רק דרבנן א"כ לדידן דהוא שעת הדחק כמ"ש הפני יהושע יש לסמוך על המקילין ודו"ק:

ה והנך רואה דאם נימא דחדש דאמר ר"א מדאורייתא קאמר אין הכרח לומר דחדש נוהג בשל עכו"ם דהא הא דדייק הירושלמי דחדש נוהג בשל עכו"ם היינו משום דקשיא ליה אמאי לא תני חלה עמהן ואין לומר דתנא רק דאורייתא דהא תני חדש דרבנן וכמו שביארתי אבל אם נימא דחדש הוא דאורייתא שפיר, נוכל לומר דהא דלא תנא חלה משום דהיא דרבנן ודרבנן לא תנא רק אם נימא דחדש דאמר ר' אליעזר הוא דרבנן שפיר מוכח דחדש נוהג בשל עכו"ם מדלא תני חלה וזה ברור ועכ"פ בין כך ובין כך בשל

עכו"ם אין איסור דאורייתא והוי ספק דרבנן וזה כוונת הפסקי תוס' דכתבו די"א דחדש נוהג בשל עכו"ם מדרבנן וספקא הוא ודו"ק ואמנם לפ"ז אשר יצא דת הקיר"ה וחסדו להיות היהודים רשאים לקנות כפרים ושדות כאות נפשם באין מוחה נפל האי היתרא בבירא וצריך לשאול פי הגאונים גדולי הדור איך לעשות ולהתנהג בזה ולזה העירני גביר מופלג אחד אשר חננו אלקים וקנה כפרים כדת מה לעשות והשבתי בארוכה ואקצר בזה ודו"ק:

חדר שביעי פרק ו

א וש"ב הגאון ישועת יעקב כתב דכוונת הירושלמי דאמר מעתה לא אכלו ישראל מצה היינו דהא עשו פסח וכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו וא"כ א"א לומר דלא אכלו מצות ודפח"ח ואמנם לפמ"ש הרא"ש דמרור א"צ כזית מן התורה דיאכלוהו דמשמע כזית אפסח קאי והא דבעי כזית מצה היינו מקרא דבערב תאכלו מצות אבל משום אכילת הפסח לא בעי שיעור למצה ע"ש והנה לפמ"ש הפרי מגדים בהקדמתו אהא דכתב הרמב"ם דאסור לאכול חמץ אפילו כל שהו שנאמר לא יאכל חמץ ע"ש דלכך בעי קרא מיוחד לח"ש דמחלב לא ילפינין לחמץ דחלב אין היתר לאיסורו משא"כ בחמץ דיש היתר לאיסורו אחר הפסח לדידן דקיי"ל כר"ש ולכך בעי קרא מיוחד לחמץ לאסור ח"ש ע"ש בפמ"ג וא"כ חדש דג"כ יש היתר לאיסורו לא ילפינין מחלב וקרא מיוחד ליכא בחדש וא"כ ח"ש מותר מן התורה וא"כ היו יכולין לאכול עס הפסח חצי שיעור מצה וא"כ נסתר פירוש הגאון ישועת יעקב בירושלמי ואמנם י"ל כיון דשיעורין נשתכחו בימי אבלו של משה א"כ שפיר לא יכלו לאכול ח"ש דשמא יש בו כשיעור ויש בו איסור חדש ושפיר פריך בירושלמי מעתה לא אכלו ישראל מצה בע"פ וזה ברור: (ב) ובזה מתורץ ג"כ קושית הגאון יונתן ז"ל דמקשין משמו אהא דאמר בירושלמי שניא הוא דעשה דוחה הל"ת והקשה כיון דהשיעורין נשתכחו אז היו אסורין לאכול שמא הוא יותר מהשיעור ואין בהיותר משיעור מצות עשה ויש בו איסור קדש ולפמ"ש א"ש דשפיר אכלו ואין לומר שמא הוא יותר מהשיעור זה אינו דהא יש ס"ס שמא הוא ח"ש ומותר ואת"ל שהוא יותר מח"ש שמא הוא כשיעור מכוון ודחי העשה הל"ת וס"ס משם אחד לא הוי דהא יש נ"מ בין הספקות דספק שמא הוא פחות מכשיעור מותר לאכול אפילו יש ישן אבל ספק שמא הוא כשיעור מכוון ודאי העשה הל"ת אינו מותר אלא כשאין שם ישן אבל כשאפשר לצאת. בישן ולקיים שניהם לא דחי העשה הל"ת וכשיש נ"מ בין הספקות לא הוי משם אחד כמ"ש השיך גבי בכור ודו"ק. והנה לר' יהודא דס"ל חמץ לאחה"פ אסור

מן התורה א"כ אין היתר לאיסורו ולא צריך קרא דלא יאכל לח"ש ואמנם לר' יהודא דס"ל דברים ככתבן וליכא למילף מנבלה צריך בלא"ה קרא דלא יאכל לאיסור הנאה גם צריך תלתא קראי לר' יהודא כמבואר בש"ס ואין להאריך כאן. ואמנם לר"ש דס"ל כל שהו למלקות לא אתי שפיר וגם שינויא דירושלמי מהא דתגרי עכו"ם מביאין להם מח"ל ל"ש לר"ש דס"ל חדש נוהג בח"ל וצ"ל דאעפ"כ אינו נוהג בשל עכו"ם והוא סמך למנהגנו וי"ל דר"ש ס"ל כחזקיה וכמ"ש תוס' בפסחים דף כ"ב ע"א ד"ה ור"ש ולא צריך קרא דקצירכם להיתר הכאה ואייתר ליה קרא דקצירכם לקצירכם ולא קציר עכו"ם ואמנם הרמב"ם פסק כר' אבהו בפ"ח מה' איסורי מאכלות ע"ש וע' בראש חולין בסוגיא דשולח אדם ירך לנכרי דהוכיח דהלכה כחזקיה ולפ"ז י"ל דהירושלמי ס"ל כר' אבהו דלדידיה אתי קצירכם להיתר הנאה אבל לפי מה דפסק הרא"ש כחזקיה אייתר קצירכם להורות קצירכם ולא קציר עכו"ם ונסתר הראיה מהירושלמי דחדש נוהג בשל עכו"ם ונקטינין דאינו נוהג בשל עכו"ם ויש סמך גדול למנהג ישראל שאין נזהרים ואיסור חדש דכיון דאפילו בא"י אינו נוהג בשל עכו"ם מדאורייתא גם מדרבנן לא החמירו בח"ל וזה ברור:

ג והנה ראיתי להגאון מהרש"ק בספרו ברכת הזבח שהשיג על אא"ז הב"ח ז"ל מהא דאמר ר"ש בן יוחאי ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ כו' וה"ה לערלה בשתים ואמאי לא אמר דה"ה לערלה בשלש דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם וערלה מפורש במשנה דנוהג בשל עכו"ם ע"ש וכתב דהוא ראיה שלא כדעת הב"ח והנה לפמ"ש אינה ראיה כלל דודאי לר"ש דס"ל דחדש נוהג בחוץ לארץ דאורייתא י"ל שפיר דאף בשל עכו"ם אסור אבל לדידן דחדש הוא בח"ל מדרבנן י"ל דבשל עכו"ם לא גזרו וכמ"ש בליקוטי מהרי"ל דא"צ ליזהר מחדש דחדש בח"ל דרבנן והיינו כיון דבשל ישראל הוא רק איסור דרבנן לא גזרו בעכו"ם וז"ב וע' פרק א' דמסכת ערלה משנה ב' דהרב ברטנורא פירש שנטע עכו"ם לישראל וא"כ אין כאן ק"ו אלא דהרמב"ם פסק אפילו נטע לעצמו וזה דעת הרא"ש שם וי"ל דזה תלוי אם ערלה בח"ל מן התורה וה"ה לעכו"ם בארץ ויש בזה עיקולי ופשורי ואין להאריך: (ד) ואמנם בלא"ה לא קשה על הב"ח דהא הרא"ש בתשובה הביא ראיה דחדש נוהג בשל עכו"ם קל וחומר מערלה דאינה נוהגת בח"ל ונוהגת בשל עכו"ם ק"ו לחדש דנוהג בחוץ לארץ דנוהג בשל עכו"ם ע"ש וכבר כתבתי דאין זה ק"ו דהא ערלה בח"ל הל"מ וא"כ נוהגת בח"ל ואמנם ר"ש דלמד ערלה מחדש בק"ו בע"כ דלית ליה הלכה למשה מסיני דהא הקשו התוס' למה ליה הל"מ נילף ערלה בק"ו מחדש ותירצו דאצטריך הל"מ דלא נימא כלאים יוכיחו ע"ש דכלאים אמעטו משדך ע"ש וא"כ ר"ש דס"ל כלאים נוהג בחוץ לארץ ולא שייך לומר כלאים יוכיח למה לי הלכה למשה מסיני וע"כ דר"ש

לית ליה הלכה למשה מסיני וז"ב וא"כ א"א לומר וה"ה לערלה בשתים דערלה נוהג בשל עכו"ם וחדש אינו נוהג בשל עכו"ם דהא כל כמה דלא ידעינין אם ערלה נוהג בחוץ לארץ ונימא דאין ערלה נוהג בח"ל א"כ שפיר איכא קל וחומר דהרא"ש דחדש נוהג בשל עכו"ם מק"ו דערלה דאינו נוהג בח"ל ונוהגת בשל עכו"ם ק"ו לחדש דנוהג בח"ל דנוהג בשל עכו"ם דהא הל"מ ל"ל לר' שמעון אבל לפי האמת דערלה נוהג בח"ל לר"ש מק"ו ולדידן מהל"מ שוב נסתר ק"ו דהרא"ש ושפיר י"ל דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם וכדעת אא"ז הב"ח ז"ל ולדעתי הדברים נכונים וברורים בס"ד: (ה) והנה הגאון ישועת יעקב הביא בשם גדול אחד ראיה לשיטת הב"ח מהא דאמרינן במנחות דף ה' מן הבקר להוציא את הטריפה והלא ק"ו הוא מה בעל מום שמותר להדיוט אסור לגבוה טריפה דאסור להדיוט אינו דין דאסור לגבוה ואמר מנחת העומר יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה מה למנחת העומר שכן מתרת חדש ומשני בשביעית ע"ש וקשה דעדיין י"ל שכן מתרת חדש של עכו"ם בשביעית שאינו נוהג בהן שביעית וע"כ דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם ע"ש וכמדומה שראיתי ראיה זו בס' קרבן ראשית בימי ילדותי שכתב זה להגאון מהור"ר משולם זלה"ה אב"דדק פרשבורג ואיני זוכר עה השיב לו הגאון זלה"ה ועתה הגיע לידי ספר שו"ת גאוני בתראי וראיתי בו תשובת הגאון תוי"ט שהביא בשם אבי אסף דחדש נוהג בשל עכו"ם כו' וסיים. ועוד הביא ראיה ממנחות מתיר חדש כו' ואפשר כוון לראיה זו וכן ראיתי בשו"ת מהר"מ הנדפס מחדש סי' קצ"ט ראיה זו וכתב דגם ר"ת הביא ראיה זו ונצטמדו דברי א"ז הב"ח ז"ל ודו"ק: ואמנם לפמ"ש מהרי"ל דנוהג בשל עכו"ם מדרבנן א"כ אין זו ראיה דהתם אקרא דמן הבקר להוציא את הטריפה קאי ומדאורייתא אין חדש נוהג בשל עכו"ם אבל מאן לימא לן דמדרבנן אינו נוהג בשל עכו"ם ואמנם עכ"פ זכינו דאינו איסור תורה וממילא י"ל דאנן דאנו רחוקים מארץ ישראל לא גזרו חז"ל וכמ"ש מהר"מ בתשובה ההיא מקודם לזה ע"ש ואפשר לזה כיוון מהרי"ל שכתב וי"א דחדש נוהג בשל עכו"ם מדרבנן וספק הוא עכ"ל ור"ל דמדאורייתא ודאי אינו נוהג כדמוכח מש"ס דמנחות דף ה' שהבאתי רק דאפשר מדרבנן נוהג והוא ספק דרבנן ודו"ק:

[1] ואמנם לפמ"ש י"ל דאין ראיה מש"ס דמנחות אחר העיון דשם אמר מה למנחת העומר שכן מתיר חדש בח"ל ואפי' למ"ד חדש בח"ל לאו דאורייתא כו' עיי"ש הרי דאזלא אליבא דמ"ד חדש בח"ל לאו דאורייתא דלמ"ד חדש בח"ל דאורייתא בלא"ה איכא למפרך מה למנחת העומר שכן מתרת חדש בח"ל כדאיתא התם ע"ש וא"כ אזדא לה קל וחומר של הרא"ש דמה ערלה דאינו נוהג בח"ל נוהג בשל עכו"ם ק"ו לחדש דנוהג בח"ל שנוהג בשל עכו"ם דהא הסוגיא ע"כ אזיל למ"ד חדש אינו נוהג בח"ל וא"כ ליכא ק"ו מערלה

ולא קשה לפרוך מה למנחת העומר בשביעית שכן מתרת חדש בשל עכו"ם דהא אליבא דהאי מ"ד אין חדש נוהג בשל עכו"ם אבל לדידן לפ"ד הרא"ש דנוהג בח"ל וכר"א א"כ שפיר איכא קל וחומר דכתב הרא"ש דנוהג בשל עכו"ם וא"כ אין ראיה מש"ס דמנחות הנ"ל ודו"ק:

ז והנה שם במנחות דף ה' אמרינן ואף למ"ד חדש בח"ל לאו דאורייתא ופירש"י בקידושין דף ל"ז חדש בח"ל לאו דאורייתא כו' משמע דמדרבנן מיהו אסור וכההוא דמנחות דף ס"ח ע"ב ואמנם אף דמדרבנן נוהג בח"ל מ"מ ליתא קל וחומר של הרא"ש ז"ל דמה לערלה שכן נוהגת בח"ל מהל"מ וכמ"ש הרמב"ם והש"ע סימן רצ"ד ס"ח ואסורה מה"ת אבל חדש בח"ל הוא אסור מדרבנן ואין כאן ק"ו שיהא חדש נוהג בשל עכו"ם ואף למה שרצה התוי"ט שם בתשובתו להב"ח לומר דהרא"ש לאו מקל וחומר יליף דהא אית ליה פירכא מה לערלה שכן אסורה בהנאה כו' אלא גילוי מילתא הוא כו' עיי"ש מ"מ בזה דהרא"ש בפירוש יליף מה ערלה שאינו נוהג בח"ל ואעפ"כ נוהג בשל עכו"ם ק"ו לחדש דנוהג בח"ל שינהוג בשל גוי והנה עתה הוא בהיפך דערלה נוהג בח"ל עכ"פ מהלכה למשה מסיני ואסורה מדאוריית' וחדש מדאוריית' מותר בח"ל וא"כ אפילו גילוי מילתא בעלמא ליכא והדרן לדינא דחדש בח"ל בשל גוי עכ"פ מדאורייתא מותרת ורק מדרבנן י"ל דאסורה ומ"מ הוא ספק כמ"ש מהר"מ די"ל דאנן דאין סמוכין לא"י לא גזרו חז"ל וא"כ יש צדדי היתר הרבה לזכות מנהג ישראל והנזהר יזהיר כזוהר הרקיע ואמנם צדקו דברי א"ז רמ"א ז"ל שכתב דאין להורות לאחרים כו' ואני איני כדאי לחוות דעי בזה:

חדר שביעי פרק ז

א הנה בתשובת הרא"ש כתב דר"ע ס"ל חדש נוהג בח"ל והבאתי לעיל ע"ש ואמנם הרב פני יהושע כתב דר"ע ס"ל דמושבות אתי לפירות ארץ ישראל שנכנסו לחוץ לארץ כדאית' בירושלמי ע"ש וע' במנחות דף ה' דאמרינן אמר ליה רב אחא לרב אשי לר' עקיבא נמי לפרוך מה למנחת העומר שכן מתרת חדש בחוץ לארץ ואפילו למ"ד חדש בח"ל לאו דאורייתא כו' ויש לומר דהש"ס נסתפק בדעת ר' עקיבא מה ס"ל אם כדעת הרא"ש דס"ל מושבות בכל מקום שאתם יושבים וכדאמר ר"ע לר' ישמעאל והלא שבת שנאמר בה מושבות ונוהגת בכל מקום בין בארץ בין בחוץ לארץ או דר"ע ס"ל דאתי לפירות ארץ ישראל שנכנסו לחוץ לארץ וכמ"ש הפני יהושע ולכך קאמר ואפילו למ"ד חדש בח"ל לאו דאורייתא ע"ש ואמנם פשטא דלישנא משמע דהש"ס פשיטא ליה דלר"ע חדש בחוץ לארץ דאוריית' והא דאמר ואפילו למ"ד חדש בח"ל לאו דאוריית' היינו דלא

תימא דהאי תנא דברייתא ס"ל כר"ע בחדא לאסור ספיחין וכר' ישמעאל בחדא דחדש בחיל לאו דאוריית' וא"כ ליכ' למיפרך מידי על זה אמר דאכתי איכ' למפרך דמה למנחת העומר שכן מתרת לאו שבתוכה ע"ש בסוגיא וזה כוונת הרא"ש שכתב דר' עקיב' ס"ל חדש נוהג בחוץ לארץ מדאוריית' ואף דאליבא דירושלמי י"ל דר"ע מוקי לה לפירות ארץ ישראל שנכנסו לחוץ לארץ מ"מ פשטא דלישנא דש"ס לא משמע כן ואפשר דזה כוונת האבי אסף שהבאתי לעיל דכתב בתוי"ט שהבי' ראיה מפ"ק דמנחות דמתרת חדש כו' וכוונתו דר"ע ס"ל דנוהג בח"ל מן התורה כמ"ש הרא"ש וממילא דנוהג בשל עכו"ם וכמ"ש הפ"י דהא בהא תליא והנה התוי"ט סגר עלינו הדרך לבוא אל מטרת כוונת האבי אסף וקיצר בדבריו מאוד ואנחנו נגששה באפלה ומי יתן ויפקחו עינים לראות דברי האבי אסף בשלמות ונשכיל לדעת כוונתו:

ב עוד הביאו ראיה מהא דמנחות דף ס"ז דרב הונא ורב פפא אכלו חדש באורתא דשיתסר נגהי שיבסר דס"ל חדש בח"ל דרבנן והוי ספק דרבנן ע"ש ואמנם קשה לי הא בכל יום ט"ז היה אסור במלאכה משום ספק ט"ו וכיון דלענין מלאכה דאורייתא החזקנו הספק לחומרא וחשבנו היום ליום ט"ו ואיך לענין דרבנן נאמר דחדש מותר לערב ונחזיק היום ליום ט"ז הלא הוי זילזול לדרבנן כמ"ש המ"א בשם רדב"ז ואפשר משום דאנן בקיאין בקביעא דירחא ורק מנהג אבותינו בידינו לא שייך זה וע' ברמב"ם סוף הלכות יו"ט לענין תנאי ואין להאריך כאן ואמנם כאשר עיינתי בסוגיא דמנחות דאמר רבנן דבי רב אשי אכלו בצפרא דשיבסר דס"ל חדש בח"ל דאורייתא וכי תקין ר' יוחנן בן זכאי ליום הנף לספקא לא תקין וע"ש בפירש"י היינו דרבנן המתקנים דיום הכף כולו אסור אבל לספקא לא תיקנו להמתין כל היום שיבסר ע"ש ברש"י וכן י"ל בכאן דחז"ל דאסרו חדש בח"ל לא אסרו בספק ט"ז ולא שייך לומר דהוי זילזול לדרבנן דעיקר תקנתם לא היה ספק ודוקא אם אירע ספק בדרבנן ובדאורייתא אמרינן להחמיר גם בדרבנן דלא הוי זילזול לדרבנן אבל כאן לא תיקנו רבנן בספק רק בודאי יום ט"ז ודו"ק:

ג והנה הרמב"ם השמיט האי קציר כם ולא קציר עכו"ם וכתבו האחרונים הטועם דבפסחים דף כ"ג מוקמינין להאי קצירכם שלכם יהא ולא למעוטי קציר עכו"ם ואמנם שני סוגיות סתרו אהדדי דבר"ה תפס הש"ס בפשיטות דרשה דקצירכם ולא קציר עכו"ם וע' בישועת יעקב שעמד בזה ולכאורה נראה עפמ"ש הצל"ח איך נימא דקצירכם אתי להתיר חדש בהנאה הא הבאת העומר היה ביום ט"ז וכבר האיר המזרח ולר' יוחנן ור"ל דאמרו תרויהו אף בזמן בהמ"ק האיר המזרח מתיר א"כ כבר הוא מותר באכילה ולמאי כתבה תורה קצירכם להתיר חדש בהנאה וע"כ דסוגיא דפסחים אזיל אליבא דמ"ד דבזמן

בהמ"ק העומר מתיר חדש ע"ש ובאמת במנחות דף ס"ז מבואר דאף דהאיר המזרח מתיר חדש מ"מ עשה איכא עד שיביאו העומר וא"כ לא קשה קושית הצל"ח דהא עד שעת הבאת העומר היה חדש אסור ואתי קרא דקצירכם להתיר בהנאה ובאמת התוס' כתבו במנחות דרק איסורא איכא ע"ש דף ה' אבל במנחות דף ס"ו מבואר דעשה איכא ע"ש ואמנם גברא רבה אמר למילתי' כו' וי"ל דהצל"ח שפיר קאמר דהא העשה הוא עד הביאכם את קרבן אלקיכם והנה רש"י פירש בפסחים דף כ"ב אהא דאמר שם ואידך חולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא וכתב רש"י דאף דנפקא לן מקרא וזבחת ואכלת כיון דלא מפורש בי' לאו צריך לאתויי איסור הנאה ע"ש ובמ"א ביארתי דברי רש"י דדוקא במקום דאיכא איסור אכילה ולוקין עליו אז אסור בהנאה כדי שלא יבוא לידי אכילה כמ"ש הרמב"ם בנקודה הנפלאה אבל היכא דבאכילה לא לקי לא אסרה תורה בהנאה וראיה מהא דכתבו גדולי האחרונים הפמ"ג והגאון מחנה לוי דבמקום דאין מלקות ח"ש מותר וידוע דח"ש ואיסור הנאה שוין וכמו שכתבו הפוסקים ע"ש וא"כ כיון משהאיר המזרח ליכא אלא עשה ואין לוקין עליו ממילא מותר בהנאה ושפיר כתב הצל"ח דלמ"ד האיר המזרח מתיר ליכא למימר דקצירכם להתיר חדש בהנאה דבהנאה ממילא מותר משהאיר המזרח וזה ברור ודו"ק והנה לחזקיה דס"ל לא תאכל רק איסור אכילה ל"צ קצירכם להתיר חדש בהנאה וע"כ דקצירכם ולא קציר נכרים ועמ"ש ההפלאה לפרש קצירכם דכל ישראל משמע היינו ולא של נכרים וא"כ סוגיא דר"ה אזלא אליבא דחזקיה וסוגיא דפסחים משני אליבא דר' אבהו ע"ש וא"ש דהשמיט הרמב"ם האי קצירכם ולא קציר נכרי דהוא פסק בה' מ"א כר' אבהו ואתי קצירכם להתיר חדש בהנאה ולא למעט קציר נכרים וא"ש:

ד והנה א"ז הב"ח ז"ל הקשה על קל וחומר של הרא"ש דיליף חדש מערלה דנוהג בשל נכרי דמה לערלה שאסור בהנאה משא"כ בחדש והתוי"ט נדחק כומר דגילוי מילתא הוא ולע"ד י"ל דלפמ"ש התוס' בב"ק דפירכא הכתובה בתורה מכניסין אותה בק"ו ע"ש ה"ה כאן י"ל מה ערלה שאסורה בהנאה דזה כתוב בפירוש בתורה לא יאכל ואעפ"כ אינו נוהג בח"ל ומ"מ נוהגת בשל נכרי חדש שנוהג בח"ל אינו דין שינהוג בשל נכרי ולא שייך למפרך מה לערלה שכן אסורה בהנאה דהא איסור הנאה הכנסנו בהקל וחומר וצדקו דברי הרא"ש ודו"ק:

ה והנה בירושלמי בפסחים משני על הא דפריך שם בש"ס דילן דף כ"ב על רבי אבהו דאמר כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל לא תאכלו אסור בין באכילה בין בהנאה והרי חדש שנאמר לא תאכלו ומותר בהנאה ומשני בירושלמי שאני חדש שקבע לו זמן

לאיסורו ולכך מותר בהנאה ע"ש ועפ"ז יש לפרש מה שאמר לו ר' יוסי הגלילי תמה על עצמך איך חמץ אסור בהנאה כל שבעה ודקדקו המפרשים מה תמה על עצמך ולפי הנ"ל א"ש דקאמר לר' שמעון דס"ל חמץ אחר הפסח מותר א"כ קבע לו הכתוב זמן לאיסורו ואמאי יהי' אסור בהנאה כל שבעת ימי הפסח כיון דלאחר הפסח יהיה מותר וכמדומה דגם הצל"ח פירש דלר' שמעון קאמר אלא מטעם אחר ע"ש ואמנם הש"ס דילן דפריך והרי חמץ ומייתי דר' יוסי הגלילי ולא משני כהירושלמי משום דקבע לו זמן לאיסורו היינו דלא ס"ל כסברת הירושלמי דהא גם על חדש משני מקרא דקצירכם ולא משני כהירושלמי וזה ברור ובזה יש לסתור ראיית הב"ח דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם מהירושלמי דפריך מעתה לא אכלו ישראל מצה כו' ומשני ממה שתגרי עכו"ם מביאין להן ולפמ"ש אין ראיה מהירושלמי דהירושלמי אזיל לשיטתו דס"ל כל שקבע לו הכתוב זמן לאיסורו מותר בהנאה דהא משני כן על קושית הש"ס והרי חדש ולדידי' לא אצטריך קרא דקצירכם להתיר חדש בהנאה ולכך מוקי לה קצירכם ולא קציר עכו"ם ולכך ס"ל דחדש אינו נוהג בשל נכרים אבל אליבא דש"ס דידן דלא ס"ל כסברת הירושלמי ושפיר אצטריך קרא דקצירכם להתיר חדש בהנאה דהא אנן קיי"ל כר' אבהו דכל מקום שנאמר לא תאכל איסור הנאה משמע וכדפסק הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות וא"כ מנא לן לומר דחדש אינו נוהג בשל עכו"ם ומהירושלמי אין ראיה כמ"ש ודו"ק

[1] ובזה יש ליישב מה שהקשה הצל"ח אהא דאיתא בפסחים דף ה' ר' עקיבא אומר אין צריך הרי הוא אומר ביום הראשון תשביתו שאור כו' ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה כו' ר' יוסי הגלילי אומר אינו צריך הרי הוא אומר כו' מדקאמר ר' יוסי הגלילי אינו צריך משמע דמודה ללימוד של ר' עקיב' אלא שאין צריך לו והא לר"י הגלילי ליתא כלל להוכחת ר' עקיב' דשפיר י"ל דביום הראשון הוא ביו"ט עצמו ואי משום לא תבערו זה אינו דהא ר"י הגלילי ס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה וא"כ יכול להסיקו תחת תבשילו ע"ש ועוד הקשה דקשה ריה"ג אריה"ג דהא ריה"ג מצריך קרא להתיר חלב בהנאה וה"ל להש"ס למפרך ריה"ג אריה"ג ע"ש דשינה הנוסחא ולפמ"ש א"ש דריה"ג רק לר' שמעון פריך דס"ל חמץ אחה"פ מותר ולכך אמר לר"ש תמה על עצמך אבל לריה"ג לנפשיה שפיר י"ל דחמץ אחה"פ אסור מה"ת ולא קבע לו הכתוב זמן לאיסורו ודו"ק ובזה י"ל קושית המהרש"א בפסחים דף כ"ט ברש"י דפירש בד"ה מעל אליבא דר"ש דאמר חמץ אחה"פ מותר ולא פירש אליבא דריה"ג כפשוטו ולפמ"ש א"ש דאפילו אי הוי מוקי לה כריה"ג הא הוי אליבא דר"ש דס"ל חמץ אחה"פ מותר ולכך מוקי ליה בפשיטות כר' שמעון אבל לקמן דאמר דכ"ע ס"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי בהכרח מוקי לה

כריה"ג ודו"ק. ואמנם כל זה דרך פלפול ובש"ס שלנו לא משמע כן לכן קצרתי ובחידושי הארכתי:

ז והנה י"ל הא דמשני בירושלמי שאני חדש שקבע לו הכתוב זמן לאיסורו ובש"ס דידן לא משני כן י"ל דהיינו לפמ"ש הצל"ח דסוגיא דפסחים אזלא למ"ד בזמן שבהמ"ק קיים העומר מתיר ולא האיר המזרח וכמ"ש לעיל דלמ"ד בין כך ובין כך האיר המזרח מתיר לא שייך לומר קצירכם אתי להתיר חדש בהנאה דהא כבר הותר אפילו אכילה משהאיר המזרח כמ"ש לעיל אות ז' ע"ש וכיון דהש"ס אזיל למ"ד עומר מתיר ולא האיר המזרח לא שייך תירוץ הירושלמי חדש שאני שקבע לו הכתוב זמן לאיסורו דהא אין הזמן גורם להתירו אלא מעשה הבאת העומר וצריך מעשה להתירו ולכך לא משני הש"ס דידן כתירוץ הירושלמי כיון דהש"ס דפסחים אזיל אליבא דמ"ד עומר מתיר ולא האיר המזרח אבל הירושלמי שחיבר ר' יוחנן והוא ס"ל במנחות דף ס"ח דאפילו בזמן בהמ"ק האיר המזרח מתיר ולדידיה לא שייך שינויא דהש"ס דילן קצירכם שלכם יהא להתיר חדש בהנאה דהא למ"ד משהאיר המזרח כבר הותר מאז הבקר כמ"ש הצל"ח ולעומת זה שייך תירוץ הירושלמי שאני חדש דקבע לו הכתוב זמן לאיסורו דהא האיסור תלוי בזמן דהיינו כשהאיר המזרח מבלי מעשה כלל משא"כ לש"ס דילן דאזיל למ"ד דעומר מתיר שייך שפיר תירוץ הש"ס קצירכם שלכם יהא להתיר חדש בהנאה ולא תירוץ הירושלמי ונעשה שלו' בין התלמודים דכל חד לשיטתי' אזיל ודו"ק ומעתה אזיל ליה ראיית א"ז הב"ח ת"ל מהירושלמי שכתבתי באות ה' דהירושלמי לשיטתי' דס"ל האיר המזרח מתיר וממילא חדש מותר בהנאה דקבע לו הכתוב זמן לאיסורו ולא צריך קרא דקצירכם להתיר הנאה ומוקים לי' קצירכם ולא קציר עכו"ם ולכך ס"ל דאינו נוהג בשל עכו"ם אבל הש"ס דילן ס"ל דהעומר מתיר וכדפסק הרמב"ם נמצא שלא קבע לו הכתוב זמן לאיסורו כמ"ש צריך קרא דקצירכם שלכם יהא להתיר חדש בהנאה ולא למעוטי קציר של עכו"ם וא"כ שפיר י"ל דחרש נוהג בשל נכרי ובזה א"ש הרמב"ם דהשמיט דרשה דקצירכם ולא קציר עכו"ם ודו"ק:

חדר שביעי פרק חי

א והנה הרא"ש תמך יסודו בקל וחומר שכתב מה ערלה שאינה נוהג בח"ל ונוהג בשל עכו"ם כמפורש במשנה כו' והיינו משנה ב' פ"א דמסכת ערלה דתני והעכו"ם שנטע חייב ועל זה נשען לעשות ממנו ק"ו לחדש שינהוג בשל נכרי ק"ו מערלה ובאמת כן פירש הר"ש והרמב"ם בחיבורו דערלה נוהג בשל נכרי אבל הר"ע מברטנורא פירש שם

העכו"ם שנטע לישראל וכן פירש הרמב"ם בפירושו למשניות וע' תוי"ט שם וע' תוס' קידושין הוכיחו מהירושלמי דערלה נוהג בשל עכו"ם מהא דפריך אמתניתין דכל מצוה שהיא תלויה בארץ כו' אמאי לא חשיב חלה עמהן ומשני שאינה נוהג בשל עכו"ם מכלל דערלה נוהג בשל עכו"ם ע"ש וכבר כתבתי לעיל פרק ג' אות ו' די"ל דאין ראיה משם ע"ש וא"כ למאן דס"ל אין חדש נוהג בשל עכו"ם י"ל דאין ערלה נוהג בשל עכו"ם וכפירוש הרמב"ם והרע"ב ז"ל ונסתר ק"ו של הרא"ש מערלה וכשל עוזר כו' ואדרבה אם נאמר דאין חדש נוהג בשל עכו"ם מקרא דקצירכם ולא קציר עכו"ם כדאיתא בר"ה א"כ יש ק"ו לערלה דמה חדש דנוהג בח"ל לר"א ואעפ"כ אינו נוהג בשל עכו"ם מכ"ש ערלה דאינה נוהג בח"ל מדאורייתא אינו דין שלא ינהוג בשל עכו"ם ואפשר שזה דעת הרמב"ם בפירושו ואחריו נמשך הרע"ב וא"כ אין ראיה מהירושלמי דפריך על ר' אליעזר כפי פירוש התוס' למה לא תני חלה ומשני שפיר שאינה נוהג בשל גוי אבל חדש נוהג בשל גוי והיינו לר"א דס"ל דנוהג בח"ל וה"ה בשל גוי בארץ דהוי כמו בח"ל כמ"ש המל"מ אבל לדידן דחדש בח"ל דרבנן י"ל דה"ה דאינו נוהג בשל גוי בארץ וכמ"ש הפ"י דהא בהא תליא וכן ערלה למאי דס"ל להרא"ש דבח"ל קיי"ל כמ"ד מהלכות מדינה א"כ ג"כ אינה נוהג בשל גוי בארץ ולפ"ז א"צ לפרש והעכו"ם שנטע חייב היינו לישראל די"ל אפי' לעצמו ומתניתין כר"ש אתי דס"ל ערלה נוהג בח"ל אבל הרמב"ם פסק בהלכות מעשר שני דערלה נוהג בשל עכו"ם אפילו נטע לעצמו ואפשר דהיינו מדרבנן דהוי כמו ח"ל ואפשר דהרמב"ם אזיל לטעמי' דס"ל כמ"ד מהלכה למשה מסיני וע' מל"מ פרק יו"ד מהלכות מאכלות אסורות דכתב דבזה"ז גם בא"י דינו כח"ל דבטלה קדושת הארץ וגם חדש בארץ בזה"ז דרבנן וע' שו"ת מהרי"ט והארכתי במקום אחר וכאן אקצר ואף כי ידעתי שאין אני כדאי אפילו לפלפל בדברי הרא"ש מ"מ כתבתי רק למצוא זכות להרבה גדולי הדור שלא נזהרו מאיסור חדש לכן חפשתי בחפש מחופש למצוא זכות מעט ולא להלכה ח"ו:

ב והנה ראיתי להגאון ברכת הזבח שהשיג על א"ז הב"ח דכתב לסתור הראיה שהביאו התוס' מהירושלמי דמשני לפי שאינה נוהג בשל גוים משמע דחדש דתני נוהג בשל גוים ע"ש וכתב הב"ח ותימא מה מביאין ראיה מהירושלמי דהא הא דפריך אמאי לא תני חלה עמהן לאו אדברי ר"א פריך אלא את"ק פריך דאמר חוץ מערלה וכלאים אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה כו' והשתא איכא למימר דחדש אינו נוהג לר"א אלא בישראל והא דלא תני ר"א חלה היינו דבהא לא פליג את"ק דת"ק נמי מודה דנוהג בשל ישראל אלא דחדש ס"ל לת"ק דאינו נוהג בח"ל פליג ר"א וס"ל דאף החדש אסור ובשל ישראל

זו תורף קושית הרב וע"ש שכתב דקושיא זו הקשה לכמה גאונים ומהם הגאון מהור"ר ליב מפראגא כו' וכתב הבה"ז ויגעתי כו' דדברי התוס' דא"ח דאם כדברי הב"ח מנ"ל לר' אליעזר לחלוק על הת"ק דילמא גם ת"ק מודה דחדש נוהג בח"ל והא דלא חשיב חדש משום דאינו נוהג בשל גוי כמו דלא חשיב חלה מהאי טעמא אלא ודאי דס"ל לר"א דכל היכא דנוהג נוהג אף בשל עכו"ם וכיון דלא חשיב ת"ק חדש ש"מ דס"ל לת"ק דלא נהוג כלל בח"ל ופליג עליה ר"א ואמר דחדש נוהג בח"ל כמו ערלה וכלאים וא"כ פריך בירושלמי על ת"ק ור"א אמאי לא חשבו חלה וזה ברור ותימא על גדולי הדור דלא מחו לי' להב"ח מאה עוכל' בעוכלא עכ"ל הבה"ז ואני אומר דעכ"פ ראינו דכל גדולי הדור שהיו בדור הב"ח לא סתרו דבריו ושתיקה כהודאה דמיא וגם מזה סמך גדול למנהג ישראל ומה שתמה הגאון בה"ז על הגדולים דלא מחו להב"ח מאה עוכלי בעוכלא אומר אני דיפה עשו דלא סתרו דבריו כי הם דברי אלקים חיים ומ"ש הבה"ז דא"א לומר כדברי הב"ח דאל"כ מנא ליה לר"א לחלוק על הת"ק כו' אף כי דבריו נעימים וישרים מ"מ זה למאי דאמר בש"ס מעקרא דר"א לחומרא פליג על הת"ק ותני במתניתין אף החדש אבל לפי דאמרי חריפי דפומבדיתא דר"א ס"ל אין ערלה בח"ל וכברייתא דתוספתא דערלה פ"ג ותני במתניתין החדש ולא אף החדש ופירש"י תני חדש ולא קתני אף והכי קאמר ערלה וכלאים הרי הן ככל התלויין בארץ ואינן נוהגין בח"ל אבל חדש נוהג בח"ל דכתיב בי' מושב כל מקום שאתם יושבים עכ"ל וא"כ עיקר כוונת ר"א לחלוק על הת"ק דסבר ערלה וכלאים נוהגים בח"ל ואתי ר"א לחלוק עליהם לומר דערלה וכלאים הן שוים לכל מצות התלוין בארץ שאינן נוהג בח"ל רק חדש אע"פ שהיא מצוה התלויה בארץ מ"מ נוהג בח"ל דכתיב בה מושבות כפירש"י ואף די"ל דת"ק מודה בחדש דנוהג בח"ל מ"מ הוצרך ר"א לומר החדש משום דהוי אמינא כיון דס"ל דערלה וכלאים אין נוהגין בח"ל א"כ י"ל קל וחומר לחדש דמותר בהנאה ויש היתר לאיסורו דלא ינהוג בח"ל וקמ"ל ר"א דחדש נוהג בח"ל לפי שנאמר בו מושבות ובאמת בדעת אין הכרע אי ס"ל דחדש נוהג בח"ל או לא די"ל דלא חשיב ליה משום דאין נוהג בשל גוי ואף דבש"ס דידן מעיקרא ס"ל דר"א לחומרא פליג מ"מ בירושלמי לא פירש כן אלא כחריפי דפומבדייתא ופריך שפיר אמאי לא תני ת"ק חלה ומשני לפי שאינו נוהג בשל גוי וא"כ יפה כתב הב"ח דאין ראית התוס' ראיה מהירושלמי וכן הבאתי למעלה דהריטב"א ג"כ פירש כהב"ח והשגת הבה"ז על הב"ח אינה השגה וביתו בנויה בצדק ודו"ק. וע' במפרש פני משה על הירושלמי שהשיג ג"כ על הבה"ז והחזיק דעת הב"ח:

ג והנה בתוס' דף ל"ט הקשו אמאי מחק מלת אף לימא דר"א אמר אף אכלאים ותירצו דאין סברא דיחמיר ר"א בכלאים טפי מערלה ועוד תירצו דכיון דכלאים דרבנן וערלה הלכה למשה מסיני לא שייך למתני' אף אכלאים ולא פריך אלא למ"ד הלכה למשה מסיני עכ"ל וא"כ למ"ד ערלה הלכות מדינה שפיר גרסינין אף החדש ושפיר י"ל דקאי אכלאים ואף דכלאים דרבנן מ"מ הא חזינין דמעקרא קודם שאמרו חריפי דפומבדיתא אין ערלה בח"ל הוי ניחא ליה דנקנט אף אערלה דרבנן וע"ש במהרש"א ובפ"י ודו"ק והנה למ"ד ערלה בח"ל הלכות מדינה וא"כ יש ללמוד קל וחומר לחדש דמה ערלה דאינו נוהג בח"ל מן התורה נוהג בשל גוי ק"ו לחדש דנוהג בח"ל מה"ת דינהוג בשל גוי וא"כ לא קשיא אמאי לא תני חלה עמהן די"ל כמ"ש בירושלמי משום דאינו נוהג בשל גוי אבל למ"ד ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני אין כאן ק"ו ויש לומר שפיר דחדש אינו נוהג בשל גוי והאי דלא תני חלה עמהן משום דהיא דרבנן וצ"ל דכלאים דקתני היינו כלאי הכרם דהיא דאורייתא ולפ"ז הדרא קושית התוס' לדוכתה דלימא אף קאי אכלאים דהוא דאורייתא וצ"ל דקושית הש"ס הוא למ"ד הלכות מדינה ולפי זה מה שמחק מהרש"א כל דיבור התוס' מן ולא פריך כו' עד סופו לע"ד א"צ למחוק רק תיבת אלא והכי גרסינין ולא פריך אליבא דמ"ד ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני ודו"ק היטב וי"ל דלמ"ד ערלה הלכות מדינה א"כ י"ל דאין ערלה נוהג בשל עכו"ם דעל עכו"ם לא גזרו דהא אפילו בא"י הוא דרבנן של עכו"ם כמ"ש המל"מ וכמ"ש לעיל פרק זה הלכה א' וכ"כ הפני יהושע בקונטרס אחרון להדיא והוכיח כן בראיות דלמ"ד חדש בח"ל דרבנן בשל גוי לא גזרו וה"ה בערלה וא"כ מתניתין בשל ישראל מיירי וא"כ אין קושיא דר' אליעזר אדר' אליעזר די"ל הא דאמר אין ערלה בח"ל היינו של נכרים ומתניתין בשל ישראל איירי אבל למ"ד ערלה בח"ל הל"מ אף בשל נכרים אסור ומתניתין מיירי אף בשל גוי ושפיר פריך דר' אליעזר אדר"א ודו"ק:

ד והנה הרב ט"ז ביו"ד סימן רצ"ד ס"ק י"ג דיקדק למה הוצרך השי"ת לומר בא"י בפסוק איסור ערלה ובח"ל הל"מ ולמה לו פסוק בארץ ישראל וכן פריך בר"פ השוחט וקרא ושחט למה לי כיון דגמרינין הלכות שחיטה מהל"מ ומכ"ש הכא כו' וכתב דהוא קושיא גדולה ע"ש ואני לא אבין דהא צריך קרא דערלים לא יאכל ללאו שילקה עליו ומהל"מ לא לקי ולא דמי לר"פ השוחט דשם בקרא ושחט ליכא לאו וזה ברור ומה דקשה על הטור כתבתי במקום אחר וע' מ"ש לעיל ליישב ע"פ תירוץ הט"ז ואין להאריך כאן ודו"ק ושם בס"ק ט"ו כתב הט"ז די"ל דמאי דגילתה תורה דספקה מותר לכך ספק ערלה כו' דרק הודאי אסרה תורה משא"כ כלאים אף שהוא מדרבנן בח"ל אינו מותר אלא אם ספק אם

יש שם כלאים מותר לקנות מן הנכרי אבל אם הישראל עצמו הולך לאותו כרם אסור ליקח עמנו בידיו כו' ובזה יש להבין מה דפריך ר' זירא והתניא ספק ערלה יורד ולוקח כו' ואמר ליה כך נאמרה הלכה ודאה אסור ספקה מותר והיינו דבאמת בכל הל"מ ספקה להקל כמ"ש לעיל בשם הנודע ביהודא רק דר' זירא הקשה לו ממה דיורד ולוקח מן הערלה ובלבד שלא יראנו לוקט ואי הוי הל"מ לא הוי לן להקל כ"כ כיון דודאי העכו"ם לוקט מן הערלה וע"ז תירץ כך נאמרה הל"מ דודאה אסור ספקה מותר אפילו אתחזק איסורא כל שיש צד היתר שרי כיון דגילתה תורה דספק מותר כמ"ש הט"ז ודו"ק עוד י"ל דאם רואה הישראל את האילן אוקמי בחזקת איסור שעדיין לא עברו עליו ג' שני ערלה אבל אם לא ראה ישראל את האילן לא מוקמינין ליה בחזקת איסור משא"כ בכלאים דלא שייך לאוקמי' בחזקת איסור ודו"ק:

חדר שמיני פרק א

הלכות בית הבחירה:

פרק א הלכה ח':

במל"מ וכי תימא דס"ל לסתמא דתלמודא כו' הא ליתא דהא בפ"ק דפסחים עלה י"ג הקשו בגמרא ונימא מר הלכה כר"ע כו' ע"ש הנה התוס' בשבת דף ל"ט ע"ב ד"ה אמר הקשו זאת וע"ש דתירצו לחלק בין האי סתם דיש מחלוקת בברייתא לסתמא דהתם ע"ש ותימא שנעלמו דבריהם מעיני התנא הגדול וגם קושיתו השנית לא קשה שם הלכה י"ד ע' כ"מ שהביא דברי התוס' חולין דף י"ח וע"ש בהג"ה שכתב שלא ירד לסוף הקושיא שהרי תשובתה בצדה שבבית שני לא היה שמיר ע"ש ונעלם ממנו דברי התוס' זבחים דף נ"ד ע"ב ד"ה אבנים שהוכיחו שהיה שמיר בבית שני ע"ש ושם בכ"מ כתב על מה שכתב הרמב"ם וכן אבני ההיכל כו' נראה שלא כתב כן כו' הכי אמרינן בפ"ק דתמיד דף ב' כו' ושני אביי דמתקני ומייתי מעיקרא ופירש"י כו' ע"ש ולדברי מרן ז"ל הא וכן דכתב הרמב"ם הוא לאו דוקא וע' בס' באר שבע שפירש האי דמתקני ומייתי היינו דמתקני ע"י שמיר ע"ש הלכה ט"ו במל"מ הרב באר שבע בפרק עגלה ערופה הקשה כו' וכתב והייתי יכול לחלק בין קודם שהוקדשו כו' ע"ש וזה אינו כראה כלל עכ"ל המל"מ והנה חשב הרב ז"ל דהוא דברי הבאר שבע ובאמת הוא לשון התוס' שם סוכה דף מ"ט ככתבם וכלשונם ומה שדחה המל"מ דהאיסור אינו בשעת הנפת הברזל אלא בשעת הבנין כדכתיב לא תבנה אתהן גזית י"ל דמדכתיב כי חרבך הנפת עליה ותחלליה י"ל דהיינו דוקא שכבר קדשו דאז שייך לשון ותחלליה שנעשו חולין ונתחלנו ודו"ק שש

הלכה כ' וכלי גבוה עד שלא נשתמש בהן גבוה רשאי להשתמש בהן הדיוט ומשנשתמש בהן גבוה אסורין להדיוט ש"ס ע"ז דף כ"ב ע"ב התם לא אשתמש בהו גבוה הכא כיון דאשתמש בהו גבוה לא אורח ארעא לאשתמושי בהו להדיוט וע' בר"ן ע"ז דף ע"א דהש"ס התם לא ס"ל האי סברא ודו"ק שם היטב:

חדר שמיני פרק ב

הלכה ה עכ"מ דכתב וידוע דהלכה כר' יוסי לגבי רבי יהודא ועמ"ש מהרי"ק שורש קס"ה ענף ד' דכל הני הלכתא אינו אלא על הרוב אבל מיעוט יש דלא כהני כללי. וגם כתב דכל הני כללא אינו אלא בדברים הנוהגין בזמנינו ולא בדינים שאין נוהגים בזמנינו ולפ"ז שפיר י"ל דכאן הלכה כר' יהודא וכפשטי' דקרא דמסייע ליה אלא דסתם גמרא מנחות דף צ"ו שהביא מרן ז"ל כר' יוסי ודו"ק:

הלכה ז' ע' בהג"ה שהביא דברי התוי"ט וכתב עליו דאשתמטתי' דברי הרמב"ם בפירושו כו' ע"ש ובמח"כ הוא לא דק דהתוי"ט כתב דהרמב"ם לא הביא אלו הד' טפחים היינו במקום המערכה שבמשנה והיינו דהיה סבור שהקרנות היו מרוחקין מדפני המזבח ד' טפחי' ובחבורו חזר בו וכתב כ"ד אמה וד' טפחים אבל בהא דחשיב במשנה כ"ח אמה שפיר כתב דלא דק במשנה ובציר מאמה לא חשיב ודו"ק:

שם הלכה ח' בהשגת הראב"ד ולמעלה כתב כמובן בזה הלשון כי בלשון אחרת ידבר אל העם הזה כו' וע' בכ"מ שכתב דכוונתו למ"ש למעלה במזבח שעשה משה כו' ושם כתב כהוגן וכאן שינה לשונו כו' ע"ש ובמח"כ לא הרגיש בט"ס שיש כאן והאי תיבת כמובן צ"ל כמו כן וכן מצאתי הנוסחא ברמב"ם ישן שהדפיס מהר"מ פאדווה ז"ל ור"ל שלמעלה קרא ג"כ מן הסובב ולמעלה מקום המערכה ובמשנה מקום המערכה הוא שטח הרוחב כ"ד אמה על כ"ד אמה ולא גובה המזבח וזה שכתב כי בלשון אחרת ידבר אל העם הזה ומשנה לשון חכמינו וז"ב. שם ברמב"ם נמצא חצי גובה המזבח כ"ט טפחים כששה טפחים מסוף סובב ולמטה כצ"ל: ובהלכה ט' וחוט של סיקרא היה חוזר באמצע המזבח להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים כצ"ל:

הלכה יו"ד זה צורתו מערב)(:

הלכה ב' הנה כל מ"ב דברים אלה מעכבין במנורה כמ"ש רבינו בהלכה ג' ומסברא י"ל דגם משוקדים מעכב בה וכמ"ש הכ"מ בשם מהר"י קורקס ואמנם זה בעשאה זהב אבל אם עשאה משאר מתכות אין עושין בה גביעים ופרחים כמ"ש רבינו בהלכה ד' ע"ש לפ"ז יש נ"מ לדינא דמותר לעשות מנורה בזה"ז משאר מיני מתכות בשעושה בה

גביעים דלדעת המשנה למלך יש הקפדה שלא לעשות גביעים ואם עשה י"ל דפסולה וא"כ אם עושה בה גביעים אין איסור בזמן הזה דלא הוי דומיא דמנורה שהיתה במקדש ויש ליישב בזה המנהג דצווח עליו התבואת שור וראיה לזה דכתב הרמב"ם ואם היתה חלולה כשרה והיינו בדיעבד כמ"ש המל"מ משמע דגביעים פסולה דהא בגביעים אמר ואין עושין ולא אמר אין מקפידין כמ"ש המל"מ וז"ב ובאמת מ"ש המל"מ דאם עשה בה גביעים כפתורים ופרחים נפסלת לא ידעתי למה דהא דקנים מעכבין היינו משום דבלא קנים פמוט מקרי והא דמקשה מעכב משום דתרי מקשה כתיבי כדאיתא בש"ס אבל הא דבשל מתכות מפסלי גביעים לא ידעתי מנ"ל ובאמת גם דפרחים כפתורים מעכבין זא"ז לא ידעתי מנ"ל אולי מפני שהתורה פרטה מנינם וע' בתוס' שם ד"ה דתניא ככר ע"ש ואין להאריך. והנה רבינו כתב והכל משוקדים וכתב הכ"מ משום דמספקא לו אהי קאי וא"כ כ"מ לעשות מנורה של זהב בלא משוקדים והיינו אם רק אחד מהם משוקדים וצ"ע וע' תב"ש דר"ל דאפילו אם במנורה פסול אסור לעשות ומפירש"י בפלוגתא דרבי ור"י בר' יהודא לא משמע כן וצ"ע ודו"ק הלכה י"ב ע' בה"ז דף צ"ד ע"א שהוכיח מהא דפריך בפ"ק דב"ב א"כ ס"ת האיך היה מונח בארון משמע דהלכה כר' מאיר ופ"ק דסוכה ע"ש שם ע' בבה"ז שהוכיח דהלכה כאן כראב"ש ע"ש וע' בתוס' מנחות דף צ"ח ע"ב ד"ה תרי דכתבו שם דמייתי במסכת שקלים דף י"א הגירסא איפכא לרבי צפון ודרום היו מונחין ולר"א בר' שמעון מזרח ומערב הי' מונחין ע"ש וזו הגירסא היתה לרבינו הרמב"ם ז"ל ופסק כרבי דהלכה כרבי מחבירו ועל חנם הרעישו עליו הגדולים דדבריו פשוטים ונכונים. הלכה ה' הנה לדעת הרמב"ם כן הוא הצורה [ציור בספר] ולדעת הראב"ד כן צורתו [ציור בספר] וכתלי א"ב ג"ד לא היו כלל לדעת הראב"ד והיה ההיכל צר מאחוריו ורחב מלפניו עיין בהשגה ותבין:

חדר שמיני פרק חמישי

הלכה א' בכסף משנה בשם הר"ש דהסורג נעשה לטלטול שבת והרב המגיה תמה דהא שבות הותר במקדש ולפמ"ש בכסף משנה בפרק ח' הלכה ח' דהיכא דאפשר בע"א לא התירו שבות ע"ש א"כ א"ש כיון דאפשר לעשות סורג לא התירו ואמנם המל"מ הקשה שם על הכ"מ ע"ש וגם לדידי קשה מהא דפסחים דף מ"ד דאי צורכי שבת נעשים ביו"ט לידחי יו"ט והא שם אפשר לאפותו מעיו"ט ולע"ד נראה דדוקא לצורך מצוה דאורייתא התירו שבות אבל שם דאין חיוב כ"כ לבדוק כל העזרה ורק משום קדושת העזרה חששו אבל לעבור על שבות בשביל זה לא התירו וז"ב ול"ק קושית הכ"מ שם וע' שבת דף

קכ"ד פלוגתא דר"א ורבנן דר"א ס"ל שבות דמקלות לא התירו במקדש הואיל ואפשר בע"א ורבנן התירו וקיי"ל כרבנן ובירושלמי דעירובין אר"י בר בון לא לכל התירו שבותין והובא בתוי"ט פרק יו"ד משנה י"ב וע' תוי"ט פ"א דתמיד משנה ג' ופ"ה משנה ה' ודו"ק:

חדר שמיני פרק ששי

הלכה ו' ע' תוס' יומא דף חי"ת ע"ב ד"ה דאי דלשכה של כה"ג היתה פתוחה לחול דאל"כ איך היה ישן בה וע' מל"מ פ"א הלכה ט' דכתב זה מדעתו דנפשי' וע"ש בתוס' היטב בפ"א הלכה י"ג והמעלה במעלות על המזבח לוקה מפשט הלשון משמע דוקא כשהגיע לראש המזבח וצ"ע שם הלכה י"ד מ"ש המל"מ והאי דנפיל מחיצות המעיין בדברי רבינו רפ"ב מה' מע"ש כו' היינו דשם טעמא דמע"ש איתקש לבכור דאינו נוהג רק בפני הבית ע"ש וע' היטב במל"מ וע' בפ"א מה' בכורות ולא נתברר לי היטב וע"ש בלחם משנה שפלפל בזה ובחידושי כתבתי ודו"ק והנה רבינו כאן כתב שאוכלין מעשר שני בכל ירושלים אע"פ שאין שם חומות והוא סותר למה שכתב בפרק ו' מה' מעשר שני הלכה ט"ז ע"ש וצ"ע:

חדר שמיני פרק שביעי

הלכה ט"ו מה שתמה המשנה למלך דלא הזכיר הרמב"ם דין בעל קרי ע' פרק ג' מה' ביאת המקדש מה שכתב שם ומה שכתבתי שם ע"ש. הלכה ב' במל"מ ויש עוד מחלוקת בין הראשונים אם הני מעלות הן מן התורה ע' ביומא דף מ"ד ע"ב דפשטא דשמעתא דמעלות דרבנן הן וע' בהשגת הראב"ד הלכה ט"ז דנראה דהבין מדכתב הרמב"ם בהלכה י"ז ואיסור זה מדבריהן משמע דס"ל דמ"ש בהלכה ט"ז החיל מקודש הוא מדאורייתא וע"ז השיג דג"ז מדבריהן ומרן הכ"מ לא ביאר כוונתו ודו"ק ועי' במסכת כלים פ"א משנה ו' ברע"ב שהביא דעת הרמב"ם דכל הני מעלות דאורייתא והקשה עליו מש"ס מנחות דף כ"ז והתוי"ט כתב דלא מוכח שם מידי ע"ש וכתבתי במ"א וע' בפ"ק דיבמות דף ז'. הלכה כ"א ע' כסף משנה שהביא ש"ס דעירובין דף ק"ה ע"ש ואמנם מדברי רבינו שכתב לא מצאו לוים יכנסו ישראל מצוה בטהורים כו' משמע דישראלי' טהורים עדיפי מכהנים טמאים ודלא כרב כהנא דאמר אידי ואידי כהנים אין ישראלים לא אלא כהברייתא אידי ואידי טהורים אין טמאים לא ע"ש היטב ואפשר דרבנו קאי אדלעיל דכתב ואם אין שם כהנים כו' אבל יש שם כהנים אפילו טמאים יכנסו כהנים טמאים דעדיפי מישראלים טהורים וצריך לי עיון. ואפשר דזה תלוי אם טמא ובעל מום יכנס בעל מום כדפסק רבינו

דטומאה דחויה בציבור וגם כאן ישראלים טהורים עדיפי היטב שם. הלכה כ"ז ע' משנה למלך שכתב וע' פסחים דף כ"ו שהביא רבא ראיה לדבריו כו' ולע"ד אף דבס"ד י"ל דאין חילוק בין קדשי קדשים להיכל מ"מ לפי המסקנא דמעלה עשו בקדש י"ל דדוקא בק"ק עשו מעלה ולא בהיכל. הלכה כ"ג ע' במשנה למלך ועמ"ש רבינו פ"ו מה' ביאת המקדש דבעל מום הנכנס למקדש לוקה מן המזבח ולמעלה וא"ש הנוסחא יכנס טמא ואל יכנס בעל מום דטומאה דחויה בצבור אבל לדעת הרמב"ן דבעל מום מן התורה מותר לכנס א"כ ודאי יכנס בעל מום ולא טמא דזה דרבנן וזה דאורייתא וצ"ע וע' במשנה למלך סוף פ"ט מה' ביאת המקדש דנסתפק אם זר עובר מן התורה על הכניסה ולדעת התוס' ודאי מותר מן התורה א"ב קשה דאמרו יכנסו כהנים בעלי מומין ואל כו' ואם לא מצאו יכנסו ישראל הא זה דאורייתא וזה דרבנן ועכצ"ל לדעת רבינו דזר אסור מן התורה וחייב דלא גרע מבעל מום ולדעת התוס' שניהם מדרבנן דס"ל כהרמב"ן ודו"ק וע' מה שכתבתי בסוף ה' ביאת המקדש להוכיח דס"ל לרבינו דזר הנכנס אינו חייב על הכניסה ודבריו בה' סנהדרין ע"ש [עי' לעיל חדר ד' אות א']. שם אם אין שם תיבות כו' יכנסו דרך פתחים היינו דמעלה עשו בקדש ובכה"ג דלא אפשר כלל בע"א שרי ע' פסחים שם דף כ"ו ובתוס' דקול ומראה וריח אין בו משום מעילה ודו"ק:

חדר שמיני פרק שמיני

הלכה ד' ע' מל"מ שהאריך וכתב למחוק מה שכתוב בנוסחא דידן ובן לוי ישן לו מבחוץ שהוא ט"ס וצ"ל יושב לו מבחוץ ע"ש ולפמ"ש בהלכה ו' בשם פסקי תוספת דזמן קבוע היה לו לישן א"ש. הלכה ה' מה שכתב הכ"מ דיש חילוק בין לבישה להצעה צ"ע דא"כ מה פריך הכי נמי מסתברא דת"ל משום כלאים ה"ל להקשות דהא בהצעה אסור ויש ליישב דבאמת אין סברא לחלק בין לבישה להצעה אבל למסקנא דמייתי ברייתא דהיוצא בהן למדינה אסור והיינו משום דנוהג בהן דרך חול כפירש"י י"ל דגם בהצעה תחתיו הוא דרך חול ואסור ודו"ק ולפמ"ש הרע"ב בפ"א דמדות משנה ה' דהאכסדרה היתה בנויה חוץ לעזרה ופתוחה לחול שפיר היו ישינים שם ודו"ק:

חדר שמיני חדר תשיעי

הלכות כלי המקדש:

פרק א' הלכה ב':

שורה אותן במים ע' בכסף משנה שהביא פירש"י ואמנם הרמב"ם לא פירש כרש"י שהעיקרין בולעין את השמן כו' והרמב"ם פירש ששרה אותן במים עד שיצא כל כחו במים ואח"כ נתן על המים שמן ולפירש"י הא דתני והציף עליהן שמן קאי על העיקרין ולהרמב"ם קאי על המים ובאמת פשט הברייתא כפירש"י ומהתימה על מרן הכ"מ ז"ל שעירב שני הפירושים והם שונים זה מזה וצ"ע ובהשגת הראב"ד אני תמה כי ראיתי בספורי הטבע כי המור שהוא המוסק יש לו. קרנים וא"כ הוא חיה טהורה ע' ביו"ד סימן וצ"ע. הלכה ט' ברש"י מבואר כי כו' כי הוא ר"ת כף יונית וכן מורה מ"ש נותן על ראשו ועל ריסי עיניו ומחברן באצבעו הלכה יוד ע' בה"ז שתמה על הכסף משנה דא"כ מה פריך והאמר ר' יהודא פטור דילמא ה"מ למלכים וכהנים כו' ע"ש והנה בש"ס איתא דסיכה למלכים וכהנים וע' תוס' שם ד"ה בכל שהו והוא דחוק ולע"ד נראה דבשלמא סיכה לתענוג דהוי כשתיה הוא בכזית אבל סיכה למלכים דהיא לכבוד הוי בכ"ש דמה ענין זה לשתיה ובזה א"ש דפסק הרמב"ם דסיכה לתענוג הוא בכזית ודו"ק הלכה י"ב ע' במל"מ שהקשה ע"פ דברי התוס' מנחות דף נ"ז על הרמב"ם וכתב דיש ליישב ונראה כוונתו דהא בשבועות דף ט"ו אמרינין בפשיטות דקרא דאותם למעטו לדורות אתא וע"כ דאליבא דכ"ע הוא דהא סתם מתני' מתרצא בהכי ולכך פסק הרמב"ם כן ואין להאריך. הלכה ג' ע' במשנה למלך מה שפלפל בזה בארוכה ותמה על מרן הב"י והעלה לדעת הרמב"ם דחיוב מעלה עשן הוא רק ביוה"כ וחזר והקשה מהא דתני יכול יהיו שניהם קודם מיתת בני אהרן כו' ע"ש והנה התוס' ישינים שם ביומא דף צ"ג כתבו בשם ה"ר מנחם דדעתו ג"כ דחיוב מעלה עשן הוא רק ביוה"כ והקשו עליו מברייתא זו דיכול קודם מיתת בני אהרן כו' ולכן מסקי התוס' דחיוב מעלה עשן הוא בכל יום ע"ש וע"ש בתוס' ישינים שהביאו הירושלמי ופירשוהו ע"ש ולפי הגהת המל"מ אינו חייב מיתה י"ל דאם הכניס שני קטורת והאחת חסרה מלח או מעלה עשן אינו וחייב מיתה עליה דכשרה היא דאינו מעכב וא"כ עובר משום הכנסה יתירה ואם היתה פסולה לא היה עובר על הכנסה יתירה דהא אותה שהיא חסרה אינה קטרת כלל אבל כיון שהיא כשרה ה"ל כאילו הכניס שני קטורת שלמים ועובר על הכנסה יתירה ודו"ק ועוד יש לפרש הירושלמי באופן אחר רק דאין להאריך וע' בש"ס דמוקי ג"כ בשהכניס שתי קטרת ודו"ק היטב. הלכה יא או למסרה לציבור בפרק א' הלכה ד' לא כתב רבינו למסרה לציבור גבי שמן המשחה דשם לא שייך למסרה לציבור דמעולם לא נעשה שמן אחר חוץ מזה שעשה מרע"ה ודו"ק. הלכה ח' ע' מל"מ וע' פרק ג' מה' תמידין הלכה ב' במל"מ ומה שכתבתי שם והנה מה שכתב רבינו שהרי נעשית קטרת זרה עמ"ש רבינו בהלכה י"א

דאם העלה קטרת זרה לוקה ואמאי חייב כאן מיתה וצריך לחלק ועתוס' כריתות דף ו' דפרס בשחרית ופרס בין ערבים לאו דוקא דה"ה כזית יצא וע' מל"מ וצ"ע אם עשה פחות מכזית אם אסור מה"ת כדין ח"ש. שם הלכה י"ג נושאין פכים כנגד פנים הכ"מ לא ציין מקורו והוא במדרש רבה פרשת במדבר פרשה ה' ע"ש:

פרק ג' הלכה י"א:

וע' כסף משנה ועדיין קשה לפמ"ש הכ"מ דרבינו יליף לה מהא דאמר רבי בספרי אינו צריך ע"ש שהאריך לפ"ז יש לדקדק דגם מלקות ליכא דהא אמר רבי אינו צריך ואם איתא היו עדיין צריך למלקות דלרבי דיליף מוהורידו הלוים אינו אלא לאו הבא מכלל עשה ואין לוקין עליו ועל כרחך דגם לת"ק אין לוקין ואמאי כתב רבינו בספר המצות דהכהנים במלקות ואף כאן הלכה י"א כתב דהם בלא תעשה ומשמע דלוקין וכן חשב בפירוש בפרק י"ט מהלכות סנהדרין לוי שעבד עבודת כהן במלקות וכן כללם בריש הלכות אלו בלא תעשה אחת ע"ש וצ"ע גם מה שכתב הכסף משנה ז"ל דרבינו לא גריס וגזרו בה רבנן כו' אלא הכי גריס מר סבר במיתה ומר סבר באזהרה הוא תמוה דמה בכך דס"ל באזהרה כיון דס"ל דמסייע כעובד ממש אמאי בא ר' יהושע בן חנניה לסייע הא לכ"ע באזהרה ולכן נראה דלמ"ד במיתה ויליף לה מוהזר הקרב יומת כדאיתא בש"ס א"כ בכלל קריבה הוא אפילו מסייע דס"ס הוא קרב לגבי עבודה שאינו שלו אבל למ"ד באזהרה ופירש"י דלא אתפרש לן היכא היא האזהרה והתוס' פירשו דנפקא מקרא לשמור ולעבוד ע"ש דמשמע עבודה ממש לא מסייע ולכך מסייע שרי ובזה א"ש דברי מרן הכסף משנה ז"ל וז"ב ובזה א"ש מה דאמרינן מ"ד במיתה גזרו בה רבנן ומ"ד באזהרה לא גזרו בה רבנן והא בעלמא אמרינן מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת (ולפמ"ש התרומת הדשן לחלק דבגזרה שפיר אמרינן לחלק ביניהם א"ש) ואמנם לפמ"ש הכ"מ ולפי מה שביארתי א"ש ודו"ק ואמנם בזה אני תמה דבפי"ט דסנהדרין לא מנה רבינו משורר ששיער בכלל חייבי מיתות בידי שמים ע"ש ואין להאריך הלכה יט הכסף משנה הקשה אכתי ט' הם ותירוצו במח"כ דחוק ולע"ד פשוט דכהן משיח ומרובה בגדים חדא הוא דהא כתבו התוס' דאי אפשר להם להיות ביחד אלא א"כ בין כה נגנז השמן אבל רבינו דכתב תמיד כמ"ש הכ"ו בעצמו א"כ א"א לחשוב אותם לשני מעלות זה למעלה מזה וזה ברור:

פרק רביעי הלכה ט"ו:

כשיגדל הכהן ויעשה איש עכ"מ דבש"ס איתא משיביא שתי שערות ולא סמכינין אחזקה דרבא דהא דאורייתא היא דכתיב איש כמו לענין כתיבת תפלין:

פרק ו' הלכה ט':

המשנה למלך פלפל בחכמה כדרכו והעיר דחגיגת י"ד זמן הקרבתה קודם תמיד של בין הערבים ולא עם הפסח שקרב אחר התמיד ע"ש שדבריו ראוים אליו ואמנם לפמ"ש הרמב"ם פרק יו"ד מה' קרבן פסח הלכה י"ג דחגיגת י"ד רשות ואינה חובה אתי שפיר טובא דהא כתב רבינו בפ"א מה' תמידין ומוספין הלכה ג' דלכך שוחטין את הפסח אחר התמיד אף דאיכא עשה דהשלמה מ"מ עשה דפסח דיש בה כרת וא"א לכל ישראל להקריב פסחיהן בשתי שעות דהיינו מן ו' שעות ומחצה עד ח' שעות ומחצה לכך דוחה עשה דפסח דיש בה כרת עשה דהשלמה ע"ש ובלח"מ וא"כ חגיגת י"ד שהוא רשות אינה דוחה עשה דהשלמה ולכך נשחטת קודם התמיד של בין הערבים וזה ברור לע"ד ובזה א"ש קושית המשנה המלך אמאי לא אסור בע"פ מלאכה כל היום משום החגיגה כמו יום טבוח ולפמ"ש א"ש כיון דחגיגת י"ד רשות א"כ לא היו כולל כל ישראל ואפשר דמי שהיה מביא חגיגה קודם חצות היה אסור בעשית מלאכה אבל בזה"ז ודאי שרי דדוקא יום טבוח דהיה כולל כל ישראל וכיון דנהג נאסר וכן ע"פ אחר חצות אבל קודם לא שייך זה וראיה לזה שהרי יום טבוח אינו אסור אלא א' אף שודאי היו כמה מישראל שלא יכלו להקריב ביום ראשון והקריבו אח"כ אלא ודאי כיון שלא היה כולל כל ישראל לא אסור בזה"ז וזה ברור ודו"ק ומה שהקשה המל"מ על הרז"ה דכתב דבזה"ז מותר בהספד ותענית ע' בירושלמי שקלים פלוגתא דר' יוסי ורבנן דר' ייסא סבר דרק בזמן הקרבן ואמרינן ומתניתא פליגא על ר' ייסא ועוד מהא דאמר ר' אליעזר אני מבני סנאב בן בנימין כו' ע"ש ובמפרש ודו"ק היטב:

פרק שמיני הלכה ט"ו:

מה שכתב המל"מ והקשה על רבינו דהשמיט הא דאמרינן מעשה רוקם הוא מעשה מחט לע"ד זה בזה תלוי דמחט אין הציור ניכר רק מצד אחד אבל באריגה ניכר משני צדדין וז"פ ואדרבה לפירש"י קשה דבאריגה זה בלתי אפשר שיהיה ארי מכאן ונשר מכאן ולכן כראה לע"ד דמ"ד בירושלמי מעשה רוקם ארי מכאן וארי מכאן ומעשה חושב ארי מכאן ונשר מכאן ס"ל דתרוייהו מעשה מחט ואידך מ"ד ס"ל מעשה רוקם במחט ומעשה חושב באריג וכיון דבש"ס דידן אמרינן מעשה רוקם במחט ומעשה חושב באריגה הכריע רבינו כהך מ"ד ודו"ק.

פרק ט' הלכה ג':

דמעיל לא היה לו בית יד והראב"ד כתב עליו זו מנין לו ואמר א"ז הגאון מו' נפתלי הירץ אבד"ק ראווא ז"ל דיצא לו לרבינו מהא דאמרינן בזבחים דף י"ט תפלין חוצצין וכ"כ רבינו בפרק עשירי מה' כלה"מ דכהן אינו יכול לעמוד בתפלין ש"י דמשוה חציצה וקשה

הא יכול להניחן על הכתונת תחת הבית יד שב המעיל ע"ש ובאמת שהוא ראיה ברורה לפמ"ש המ"א בשם הר"ן דתפלין של יד מותר להנתן על הסמרטוט רק שיכסם בבגד א"כ היה יכול להניחן על הכתונת תחת הבית יד של המעיל וראיתי בפרי מגדים דגם הוא הרגיש בזה ע"ש. מ"ש רבינו ה"ג ופיו אריג בתחלת אריגתו היינו כפירוש רשב"ם ולכך לא כתב שיהא פיו כפול לתוכו ע' פירש"י ואונקלס:

פרק עשירי הלכה ח':

לפ"ד רבינו דהוא משום יתור בגדים ה"ל לכתוב דחייב מיתה ולפ"ד הראב"ד דמשום חציצה בין יד לכלי א"ש ובמ"א ביארתי:

הלכה ט' ע' כ"מ שהביא פירש"י דאין זה צורך עבודה ועוד דה"ל חובל כראה דתרויהו טעמי צריכי דמשום חובל לחוד דמוציא דם ה"ל מלאכה שא"צ לגופה ורק מדרבנן אסור ואין שבות במקדש לכך פירש"י דאין זה צורך עבודה ולא הותר שבות שלא לצורך עבודה ואמנם להרמב"ם דס"ל מלאכה שא"צ לגופה חייב א"ש בלא"ה ודו"ק:

הלכה י"ב ע' בספר פרשת דרכים דרוש עשרים מה שביאר דברי רבינו שהשמיט מה דאמרו שם ואם הוצרך הדבר לשנים משיבין לו על שניהם ע"ש ודפח"ח ואמנם מה שפירש שם דלכך הוי דבר אחד דשניהם היו ענין חילול שבת יציאה בכלי זיין והריגת האויבים לע"ד י"ל בפשיטות דשניהם הם דבר אחד דאם ידע שלא יצליח אז לא ילך כלל ולא יחלל שבת בחכם וא"כ השאלה האחת צריכה לשניה ומזה הוכיח הש"ס דיוצאין אפילו באו על עסקי קש ותבן ודו"ק:

חדר שמיני חדר עשירי

הלכות ביאת מקדש:

פרק ב' הלכה ה':

ע' השגת הראב"ד וע' לקמן הלכה ו' מה שהשיג הראב"ד כיון דהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו ע"ש והיינו לשיטתו כאן דס"ל דכהן הדיוט פטור כשיצא בשעת עבודה לכן פסק שפיר שיצא בע"ב ויטמא לו כיון שחייב להתאבל ולהטמא לו אבל רבינו לשיטתו כאן שחייב מיתה אם יצא בשעת עבודה וז"ב ועמ"ש הכ"מ כאן בשם הרמב"ן בהשגותיו בספר המצות וע' לעיל פרק א' הלכה ה' בכ"מ ודו"ק היטב. (הלכה י"ב) ע' כ"מ שנתן טעם לדברי רבנו שפסק אם הקריבו נרצה דכיון דמנודה לשמים אף לכתחלה שלחו קרבנותיהן כו' ודבריו מסתברים וע' לעיל בפרק יו"ד הלכה ז' בכ"מ דכתב דמספק אין לנו כח לפסול העבודה שיביא חולין לעזרה ומכ"ש כאן

שהוא ספק דרבנן ואין להאריך (הלכה י"ב) חוץ מפסח ע' כסף משנה ועמ"ש בפרק ששי מהלכות קרבן פסח וע"ש בהשגת הראב"ד וכאן לא השיג כלל דסמך על השגתו שם במקומו:

פרק שלישי הלכה ו':

עכ"מ שהביא הש"ס דפ"ג דזבחים אפילו עשה אין

בה כו' שחידשו בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחכה לויה ע"ש אבל לא לכל מחנה לויה אלא מעזרת נשים ע' בפירוש רבינו עובדיה שם. שם הלכה ט' נכנס המצורע להר הבית לוקה כו' הקשה בשער המלך כיון דפסק הרמב"ם דאם דחקו זבים ומצורעים ונכנסו בפסח הבא בטומאה חייבין ודלא כר"א א"כ ה"ל לפסוק כר"ש דקרא לעשה אתי ע"ש ונראה דלכאורה קשה מה פריך ור' יהודא שפיר קאמר לי' ר' שמעון הא י"ל מה דאמר ר"ש יאמר ט"מ ואל יאמר טמא זב ואני אומר ט"מ משתלח זב לא כ"ש הא אין מזהירין ועונשין מן הדין אמרם ר"ש לשיטתו דס"ל בסנהדרין דף ע"ד דעונשין מן הדין א"ש אבל לר' יהודא דס"ל שם לחד דיעה דאין עונשין מן הדין מה פריך וצריך לומר דהש"ס בפסחים אזיל להך דיעה דרבי יהודא ס"ל ג"כ עונשין מן הדין ע"ש בסנהדרין א"כ שפיר פריך ור' יהודא שפיר קאמר ליה ר"ש ואולם הרמב"ם דס"ל אין עונשין מן הדין ליתא להאי קל וחומר של ר"ש ושפיר פסק כר' יהודא דהלכה כמותו לגבי ר"ש ודו"ק והנה בש"ס פריך על ק"ו דר"ש מאי חומרי' דמצורע מבעל קרי הא אדרבה בעל קרי חמור דמטמא במשהו ומשני סבר לה כר' נתן דאמר זב צריך כחתימת פי האמה ע"ש ואמנם הרמב"ם דפסק בפ"ב מה' מחוסרי כפרה הלכה ט' דזב טמא במשהו ודלא כר' נתן אלא כחכמים דפליגי על ר' נתן ממילא נסתר ק"ו דר"ש וצריך קרא דבדד ישב לגופי' דטעון מחנה שלישית כר' יהודא ולכך פסק הרמב"ם כר' יהודא וזה ברור ואין בידי ספר שער המלך לדעת מה תירץ הוא ז"ל ולע"ד נכון כמ"ש ודו"ק שם הלכה ט' או מחוסר כפורים שנכנס בעזרת ישראל אע"פ שאינו לוקה כו' והראב"ד השיג דזה שיבוש דמחוסר כפורים כו' ובתוספתא דכלים כו' וע' בכסף משנה שהביא הש"ס דזבחים דף י"ז ע"ב דאמרינן דאיכא תנא דסבר דמחוסר כפורים דזב כזב דמי וע"ס דמוקי ת"ק דיוסף הבבלי דסבר לאו כזב דמי ומסתמא הלכה כת"ק וכן פסק רבינו בפ"ד מה' פרה אדומה כת"ק דשרפה מחוסר כפורים כשרה ואמנם הש"ס מסיק שם לא דכ"ע מחוסר כפורים דזב כזב דמי ובהא פליגי כו' ע"ש וכתב הכסף משנה דדחיה בעלמא היא כו' ולע"ד נראה דלפי דפסק רבינו לקמן בפ"ד דאין טמאין בשרץ עושין בציבור בטומאה שלא נדחה אלא טומאת מת בלבד ע"ש א"כ א"א לומר כדדחי הש"ס לא דכ"ע כזב דמי כו' ומר סבר טומאה דהך

פרשתא כו' הילכך אונן וטבול יום דשרץ דקילי אתי בק"ו מטבול יום דמת כו' דהא איכא למיפרך דמה לטבול יום דמת דנדחה בציבור משא"כ בטבול יום דשרץ וע"כ ליתא להך דחיה והש"ס לדחיה בעלמא אמר הכי והעיקר כס"ד דפליגי אי כזב דמי או לא ופסק כת"ק וע"ש בתוס' ד"ה ושרפה אונן ע"ש ודו"ק ועמ"ש לקמן פ"ד הלכה י"ב ודו"ק והנה י"ל טעם רבינו דטומאת שרץ לא נדחה בציבור אף דקיל מטומאת עת די"ל דכיון דפסק רבינו כמ"ד טומאה דחויה בציבור ואי איכא טהורים עבדינין ע"י טהורים א"כ בנטמא בשרץ דבידו לטבול ואז יוכל לאכול פסחו לערב כשיעריב שמשו לכך אין טומאתו נדחה וע' פ"ה מהלכות קרבן פסח הלכה ד' דטמא שהיה יכול להטהר לפסח ראשון וישב בטומאתו עד עבור זמן קרבן כו' חייב כרת וכן מדוקדק הלשון בדברי רבינו שם בפרק ששי הלכה א' שכתב אבל הנוגע בנבלה ושרץ כו' ביום י"ד ה"ז טובל ושוחטין עליו אחר שיטבול ואוכל פסחו לערב ע"ש ובזה יש ליישב מה שהקשה הגאון צל"ח על הרמב"ם מהא דאמר בפסחים דף ע"ט מטמאין אחד מהן בשרץ ועושין בטומאה הא טומאת שרץ אינו נדחה בציבור והיא קושיא חזקה ולפמ"ש א"ש דהא טעם הרמב"ם דטמא שרץ אפשר לו לטבול וישחטו עליו ולמה נדחה הטומאה בחנם כיון דאפשר לעשות בטהרה וכמ"ש אבל שם בפסחים דאם לא יטמאו אחד מהן בשרץ לא יעשו פסח כלל דהא סבר לה כר' יהודא דאין קרבן ציבור חלוק וכת"ק דס"ל פלגא ופלגא לא עבדי בטומאה ע"ש וא"כ א"א לעשות הפסח כלל לכך שפיר מטמאין א' מהן בשרץ ויעשו כולו בטומאה ודו"ק ולפ"ז י"ל הא דדחי בש"ס זבחים ואמר הילכך אונן וטמא שרץ דקיל אתיא בק"ו מטבול יום דמת והקשיתי דאיכא למפרך מה לט"י דמת דנדחה בציבור משא"כ בט"י דשרץ ולפמ"ש א"ש דלא מחמת חומרא דשרץ אינו נדחה הטומאה אלא משום דאפשר לו לטבול אבל ודאי טומאת מת חמורה ושפיר איכא קל וחומר וז"ב: הלכה י"ז שם מה שכתב הרמב"ם דעל בגד ראשון לטומאה אינו לוקה נראה דיצא לו מהא דזבחים דף צ"ד דאמרינן מכניסו לא שנו אלא שלא שייר בו כדי מעפורת כו' ועתוס' דהקשו הא אכתי לא פקע מיניה טומאת מגע ואיך מכניסו לעזרה ולפ"ד רבינו א"ש כיון דאינו טמא משום מדרס אלא משום מגע מדרס הוא רק ראשון לטומאה ואינו לוקה עליו רק מכת מרדות דרבנן ושרי ע"ש בש"ס ודו"ק וע"פ דברי הרמב"ם יש ליישב גירסת רבינו חננאל ותוס' עירובין דף ק"ד ע"ב ד"ה לא דכ"ע דגריס לא דכ"ע פטור והקשו עליו התוס' דא"כ אמאי ס"ל ר' יוחנן בן ברוקא כהן מוציא בהמיינו הא בהמיינו איכא איסורא דאורייתא להשהותו במקדש דהא אית ליה טהרה במקוה ובשרץ ליכא איסורא דאורייתא ומפני זה דחו התוס' גירסת ר"ח והחזיקו גירסת רש"י ואמנם דברי ר"ח דברי קבלה הם כמ"ש

הפוסקים ולפי דברי הרמב"ם אתי שפיר דהא המיינו טמא מחמת מגע השרץ והוי ראשון לטומאה ולדעת רבינו אינו לוקה עליו רק מדרבנן מכות מרדות ולכך ס"ל לר' יוחנן דמוציאו בהמיינו ואף דאסור מדרבנן מ"מ מחמת שלא לשהוויי טומאה במקדש לא גזרו ור' יהודא ס"ל שהוויי טומאה עדיף מלטמא את האבנט בידים וזה כפירש"י דהא אבנט נמי מידי דקדש הוא ואף דאין עובר עליו בלאו מ"מ אסור לטמאות את בגדי כהונה וזה ברור והא דפסק הרמב"ם דמכניס שרץ במקדש חייב היינו משום דפסק כר"ע ע' בכסף משנה וא"כ שפיר י"ל דרבינו גריס גירסת ר"ח ומנה הוציא דינו ולא חשש להת"כ שהביא המל"מ וא"ש הכל ודו"ק והנה הגאון משנה למלך פירש כנפי פלפולו בכל הפרק הזה באריכות גדול וגם אני הרחבתי הביאור בזה באחת התשובות ולא ידעתי איפה ואין להאריך עוד פה כי הענין רחב מני ים ושכלי דל וקצר בעו"ה והמשכיל יבין מעצמו:

פרק ד' הלכה י"ג:

עתוס' שם ד"ה כל היכא דכתבו דעשה מיהו איכא ומכרת פטירי ע"ש. שם הלכה י"ח ע' כסף משנה ויש בדבריו ט"ס וצ"ל ואע"פ דמשמע כו' זה לר' שמעון אבל לר' יהודא אע"ג דבדיעבד מעוברת מ"מ הוצרך לבקש רחמים על עצמו כו' וצ"ל היינו לרבי יהודא כו' ואעפ"כ דבריו מגומגמים ואפשר דבשביל שעיבר השנה מפני הטומאה לחוד לא היה צריך לבקש רחמים על עצמו כיון דבדיעבד מעוברת אבל לפי שעשה עוד איסור אחר שעיבר ניסן בניסן א"כ עשה שני דברים שלא כהוגן לכך הוצרך לבקש רחמים על עצמו ומיושב בזה דברי רבינו שכתב שני טעמים וא"ש דלא הזכיר דברי ר"ש בן יהודא דאין צורך עוד וע' בספר יערת דבש דכתב בזה דרוש ע"ד פלפול חריף ע"ש שם הלכה ו' כהן שעבד ואח"כ נודע שהיה טמא כו' ואם היה טומאת התהום הציץ מרצה כו' ואפילו נודע לו קודם שיזרק הדם וזרק הורצה שהציץ מרצה על טומאת התהום אע"פ שהוא מזיד וכתב מרן הכסף משנה ז"ל על זה משנה בפ' כיצד צולין דף פ' ע"ב ואע"ג דלענין פסח איתניא משמע שם כו' ע"ש והנה שם מיירי בטומאה ידועה ובטומאת דברים הקריבים אבל היא בדף פ"א ע"ב מימרא דמר בר רב אשי וכמסקנא ע"ש ומה שכתב מרן ז"ל אלא דאיכא למידק דממ"ש רבינו נראה דלכתחלה אינו זורק ובפ"ו מה' קרבן פסח נראה מדבריו דאפילו לכתחלה שוחטו וזורק כו' ע"ש דשם מיירי במהלך ברגליו ויש ספק שמא נטה מעט ואפשר שלא יגע דהא כתב שם הכסף משנה דהרמב"ם פירש האי במה דברים אמורים במהלך ברגליו קאי אירישא ע"ש בכסף משנה אבל כאן מיירי בטומאת התהום ודאית ואף דבש"ס פ' כיצד צולין דף פ"א לא משמע כן דהא פריך אמר בר רב אשי מברייתא זו ולפי פירוש הרמב"ם לא קשה מזה מ"מ הרמב"ם פירש כן מדעתו

ועמ"ש התוי"ט בנזיר וע' בזבחים דף כ"ג ע"א ובתוס' ד"ה ובטומאת ע"ש וע' בפ"ו מה' נזירות שפירש הרמב"ם האי ולא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד היינו למעוטי הרוג והראב"ד השיג דהוא למעוטי זיבה ע"ש ובאמת בש"ס פ' כיצד צולין דף פ' ע"ב במסקנא משמע כן ואף דלפי פסק הרמב"ם דמרצה גם על טומאת כהן שפיר יש לפרש דממעט שרץ ע"ש מ"מ הרמב"ם פירש כן מדעת עצמו ומי יתיצב נגדו ואולי מצא לו משענת בירושלמי כי לא עינה מלבו ודו"ק היטב ובמ"א בארתי יותר:

פרק חמישי הלכה ג':

ולא יסיח דעתו עכ"מ דכתב וממילא לשינה דסתם ישן מסיח דעתו ע"ש ואמנם שם בתוס' ד"ה מיתבי הקשו למאי דלא ס"ד דמיירי בכהני חדתי כו' וקצת קשה דאמאי ס"ד דלא הוי חדתי דבמתניתין דתמיד משמע דהעזרה היתה ננעלת כו' ותירצו דס"ד מאן דלא פסיל בלינה לא פסיל בהיסח הדעת ומאן דפסול בהאי פסול בהאי והני כהני היה להם היסח הדעת שהיו ישנים בבית המוקד עכ"ל התוס' שם מבואר מזה דשינה הוי היסח הדעת וע' באו"ח סי' מ"ד דכתב שם המגן אברהם בשם הרא"ש דהיסח הדעת לא מקרי רק שחוק וקלות ראש ושם מותר לישן שינת ארעי דהיינו כדי מהלך מאה פסיעות ע"ש בטור מבואר דגם שינת קבע לא אסור משום היסח הדעת אלא שמא יפיח בהן ע"ש בב"י ובט"ז כתב דשינה ביום הוי שינת עראי ע"ש ויש לחלק ואין להאריך שם הלכה ד' יצא מן המקדש וחזר ועבד כו' ע' כסף משנה דכתב דבעיא דלא אפשטא ומספקא לא פסלינין עבודה ע"ש וי"ל דהיסח דעת הוא רק פסול דרבנן וספק דרבנן לקולא ואמנם לקמן הלכה יוד בקידש תוך הכיור דהוי ג"כ בעיא דלא אפשטא ופסק הרמב"ם דבדיעבד לא חילל וצ"ע. הלכה ו' כטמא כל גופו. עכ"מ דכתיב דרבינו כתב אכל אוכלין טמאין במקום נטמא סמוך לשקיעת החמה דלא שכיח ובאמת צ"ע על הש"ס דלא תירץ כן ודחק עצמו לתרץ דהיה סמוך לשקיעת החמה והיה אפשר לומר דבטומאה דרבנן פשיטא להש"ס דא"צ לקדש ואמנם מדברי רבינו לא משמע כן וע' פרק יו"ד מה' אבות הטומאה הלכה ג' בכ"מ שם ובמל"מ (מה שכתבתי בפרק די הלכה ו' דהרמב"ם פירש הא לא אמרו טומאת תהום אלא למת בלבד היינו למעוטי הרוג והראב"ד פירש למעוטי זיבה וכן מבואר בש"ס דף פ' בפסחים ע"ש וע' לח"מ פרק ו' מה' נזירות שכתב בהלכה ט"ז וז"ל ויש סיוע לפירוש רבינו מהא דאמרו בפ"ב דף ט"ו תהום דזיבה התירו כו' והר"א סובר דהכי קאמר כו'. והאי תנא פליג אברייתא אחר וס"ל דתהום דזיבה התירו ולרבינו א"ש טפי עכ"ל וא"כ יפה פסק רבינו ולדידי' לא פליגי הני תנאי כלל ועתוס' נזיר דף ט"ו. והנה אף דטומאת התהום הלכתא גמירי מ"מ יש ליתן טעם דרק במת אמרו ולא

בזיבה דטומאת מת הותרה בציבור ולא טומאת זיבה ולפ"ז י"ל דלכך ס"ד בש"ס פסחים דלמעוטי שרץ דג"כ לא הותר בציבור כמ"ש רבינו בפ"ד הלכה י"ב ויש סיוע מזה לדעתו ודו"ק): הלכה יא הטביל ידיו במי מקוה אפילו במעיין אין זה קידוש עד שירחץ בכלי כו' כתב מרן ז"ל ברייתא שם כו' ופירש"י במי מערה שהם כשרים לטבילה וה"ה למי מעין והמגיה כתב דחיפש ולא מצא דברי רש"י אלה ע"ש ולא ראה שהוא ברש"י דף כ' ע"ב דיה או שטבל ע"ש (שם הלכה ט"ז) וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים הכ"מ לא ציין מקום מוצא דין זה והוא בחולין דף ק"ו ע"ב וע"ש (שם הלכה י"ט) ע' כסף משנה וע' מה שכתבתי בהלכה ד' והלכה י"א וצ"ע וראיתי בספר טהרת הקדש שגם הוא נתקשה בזה דאם הקרבן פסול מדאורייתא הוא אסור כדין קדשים פסולים כמ"ש בריש ה' פסולי המוקדשין ואיך נכשיר מספק ע"ש ואפשר דרבינו לטעמיה דס"ל כל הספקות מה"ת לקולא ובכה"ג לא גזרו רבנן ועדיין צ"ע דהא יש לבעלים חזקת חיוב והארכתי במקום אחר ואכמ"ל:

פרק שישי הלכה ו':

וכל מי שיש בו מום המיוחד לאדם אע"פ שהוא לוקה לא חילל עבודתו וע' משנה למלך שתמה דבש"ס אמרינן דאינו אלא עשה וכן פירש"י שם והיינו מדאמר שם מאי איכא בין שאינו שוה בזרעו של אהרן ומשום מראית עין איכא ביניהו עשה ע"ש ותימה שהתוי"ט פ"ז מ"ג דכריתות שכתב על פירש"י ומשמע דגרס בהדיא בגמרא דעובר בעשה והא בהדיא איתא גם לפנינו בש"ס איכא ביניהו עשה ולפ"ז צ"ע על הרמב"ם דכתב דלוקה ואמנם שם אמרינן מאי איכא בין אינו שוה בזרעו של אהרן למומא איכא ביניהו אחולי עבודה מומא מחיל עבודה שאינו שוה בזרעו לא מחיל עבודה ולא קאמר דאיכא ביניהו מלקות דזה לקי וזה לא לקי ומזה משמע כהרמב"ם ונמצא בין למר בין למר איכא סיוע וצ"ע (שם הלכה ז') הנה מדברי הרמב"ם נראה בהדיא דהא דטריפה כשר לעבודה הוא משום דהוי מום שאינו ניכר בגלוי ובפ"ב מה' איסורי מזבח כתב פסול דטריפה משום הקריבהו נא לפחתך ודוקא בטרפות האוסרות אותה באכילה ע"ש אבל משום מום לא נפסלה דהוי מום שאינו נכר בגלוי אבל באדם כשר דלא שייך ביה זה ולהפוסקים דס"ל טריפה חי באדם אתי שפיר ודו"ק וע' פ"ק דחולין דף י"א דלא פריך ודילמא הכהן טריפה דל"ש דבדקינין לי' והיינו דטרפה כשר לעבודה ודו"ק והנה ביותרת האבר זה הוא מום הניכר ופסול ולדעת הרשב"א זה חי וע' פ"ב מה' איסורי מזבח דין ה' ומ"ש שם (הלכה יו"ד) עכ"מ ודבריו סתומים ונראה דכוונתו דהא בריש פרק שני דזבחים חיפשו בש"ס קרא ללמד על זר ששימש דחילל עבודה ובחלל דליכא קרא מהיכא תיתי

לומר דמחלל עבודה ומקל וחומר מבעל מום וכל הני לא אתיא דהא ליכא למימר הצד השוה שבהן שכן מוזהרין דהא חלל אינו מוזהר ע"ש בתוס' אלא דהיה אפשר לומר דדמי לזר ואמנם כיון דחזינין דאינו מחלל עבודה למפרע מקרא דברך ד' חילו א"כ חזינן דעדיף מזר דזר מחלל עבודה למפרע א"כ גם להבא לא מצינן למילף מזר ואין לנו ראיה דמחלל עבודה מכאן להבא וזה ברור לע"ד כוונת מרן הכסף משנה ז"ל ודו"ק ואמנם לרבי ינאי דיליף התם מקרא דאל הכהן אשר יהיה בימים ההם משמע דהטעם משום דעכ"פ בשעת העבודה לא נודע פיסולו והיה בחזקת כהן כשר לכן גם עבודתו כשרה משמע דלאחר שנודע פיסולו אם עבד עבודתו פסולה ואמנם רבינו ז"ל תפס קרא דברך ד' חילו אפילו חללין שבו תרצה לכן פסק דאפילו עבד אחר שנודע פיסולו עבודתו כשרה וזה י"ל הנפקא מינה בין אבוה דשמואל לר' ינאי וע' פני יהושע שם ושוב ראיתי בר"ש פרק ח' דתרומות שהביא הירושלמי דנקט לימודים אילו וכתב דבירושלמי ביאר הכ"מ בין הלימודים האילו ואין ירושלמי מועד תחת ידי ואולי היינו מה שכתבתי ואמנם פשטא דשמעתא לא משמע וע"ש בתוס' דכתבו דבתרתי פליגי ע"ש ודו"ק והכה המשנה למלך כתב ע' תוס' תענית דף י"ז ד"ה דבר זה מתורת משה לא למדנו ודו"ק והיינו דשם כתבו דלא מצי למילף ערל מק"ו מבעל מום דאוכל בקדשים ואסור לעבוד ק"ו לערל ותירצו דחלל יוכיח דאינו אוכל בקדשים וכשר לעבודה דכתיב ברך ד' חילו ופועל ידיו תרצה משמע שרוצה ד' בעבודתו עכ"ל התוס' ומשמע דס"ל כהרמב"ם כמבואר למעיין בצדק ולכך הביאו הקרא והלימוד ולכאורה למאי הביאו הקרא והלימוד ולפמ"ש א"ש דאינו מקרא דר' ינאי אינו מוכח אלא דאם לא נודע פיסולו בשעת עבודה עבודתו כשרה וכמ"ש וזה מדוקדק בלשונם דמקרא דברך ד' חילו מוכח דרוצה ד' בעבודתו ודו"ק וע"ש עוד בתוס' שכתבו די"ל מה לבעל מום שכן עשה בו קרבים כמקריבים משא"כ בערל דל"ש בבהמה עכ"ל והיינו דלא מצי למימר טמא יוכיח וחזר הדין הצד השוה שבהן שכן מוזהרים דהא ערל אינו מוזהר וכן כתבו בזבחים דף ט"ז ד"ה אף אני ע"ש והוא דלא כמ"ש רבינו לעיל הלכה ח' דערל מוזהר ולוקה וע"ש בכ"מ דכתב דכיון עד דאתא יחזקאל גמירי להו לכך לקי ע"ש ואמנם התוס' שפיר כתבו דאי לאו דהלכתא גמירי לה אמאי לא ילפינין מק"ו מבעל מום וע"ז שפיר כתבו דלא מצי למילף מבעל מום כו' דמה להצד השוה שכן מוזהרים ובערל אי לאו דהלכתא גמירי לה לא הוי לקי ואין לומר דזה בעצמו לילף בק"ו דילקה דהא אין מזהירין מן הדין ואפילו למ"ד מזהירין מה"ד אין עונשן מן הדין ומהלכתא גמירי לה שילקה כמ"ש הכ"מ וזה סיוע לדברי רבינו דערל שעבד לוקה ובזה א"ש דכתבו התוס' שם תירוץ שני ומה קשה להו בתירוץ ראשון והא

כבר תירצו שפיר דחלל יוכיח ולפמ"ש א"ש דלרבי ינאי דיליף מאל הכהן אשר יהיה בימים ההם לדידיה ליכא למימר דחלל יוכיח כמ"ש ולכך תירצו תירוץ אחר שכן עשה בו קריבין כמקריבין ודו"ק ואפשר דהרמב"ם מספקא ליה כמאן הלכתא ופסק לקולא כמ"ש הכ"מ פ"ה הלכה ד' דמספקא לא מחללינן עבודה ודו"ק:

פרק תשיעי הלכה ב':

מה שתמה המשנה למלך דלא פסק רבינו כרבי יוחנן לגבי ר"ל בירושלמי דמחייב בהרמת הדשן ע"ש הנה אין הירושלמי דמועד תחת ידי אבל י"ל כיון דבש"ס דילן בעי רבא עבודת סילוק בהיכל מאי מוכח דס"ל כרב ורבא הוא בתראה לכך פסק כרב (שם הלכה ה') אבל היוצק והבילל והפותת והמולח כו' אע"פ שנפסלו תימה שהרי בפי"א מה' פסולי המוקדשין הלכה ז' פסק כל המנחות שיצק עליהן השמן פסול לעבודה כגון הזר וכיוצא בו או שבללן או עתתן או מלחן כשרות הגישן או הניפן חוזר הכהן ומגישן או מניפן ואם לא הניף ולא הגיש הכהן כשרות שנאמר והביאה אל בני אהרן וקמץ מקמיצה ואילך מצות כהונה וע"ש בכ"מ דפסק כרבנן לגבי ר"ש ואמאי כתב כאן אע"פ שנפסלו וצריך לומר דאשארא קאי אקומץ והמקבל דמים וצ"ע שם הלכה ז' וכן הדלקת הנרות עכ"מ שהביא פירש"י לכאורה נראה כוונת רש"י דאם היה הדלקת הנרות עבודה אע"פ שאינה עבודה תמה שהרי א"צ להדליק אלא ברוב היוצא ואח"כ השלהבת עולה מאליה מ"מ היה חייב הזר מלקות עליה כמו כל הני שמנה רבינו בהלכה ה' אמנם רש"י שלל זה דהדלקת הנרות לאו עבודה הוא כלל שאין בה טורח כלל ולא דמי להצתת האש במערכה שיש בה טורח ולכך לוקה עליה הזר ואינו חייב מיתה לפי שהיא עבודה שאחריה עבודה שני גזירי עצים ולכך פסק הרמב"ם דמותר לזר להדליק הנרות אבל הראב"ד כתב דאסור ולא ידעתי אם מה"ת או מדרבנן והנה רבינו כתב והוציאן לחוץ היינו דאם לא הוציאן לחוץ בלא"ה הזר חייב משום כניסה להיכל וע' מל"מ הלכה ט"ו דהאריך הרחיב בזה ואפשר שזה כוונת הראב"ד שכתב א"א הפליג כו' ור"ל שבחנם כתב והוציאן לחוץ די"ל כפשוטו שהדליקו בפנים ואף דחייב משום כניסה מ"מ הן כשרות ואי"ה בהגיעי להלכה ט"ו אבאר יותר ודו"ק. שם הלכה ט' סידר המערכה פורקה וחוזר הכהן וסודרה מפני שסידורה פסולה כבר הונה מרן ז"ל מהש"ס דמוכח שסידור מערכה כשרה בזר ומ"ש לתרץ דר"ז קא פריך אהא דמחייב ר' יוחנן מיתה וכן פירש"י מתקיף לה ר"ז וכי יש עבודה שיש אחריה עבודה ופסולה בזר להתחייב מיתה עכ"ל מרן ז"ל והוא תמוה דרש"י פירש כן על איכא דאמרי' דר"ז אקשי ליה דהוא עבודה שיש אחריה עבודה ולכן פריך רק איך חייב מיתה אבל מלקות א"ש דחייב כמו בכל עבודה שיש אחריה

עבודה כמ"ש רבינו בהלכה ה' אבל בלישנא קמא דאקשי ר"ז מהא דכשרה בלילה ולאו עבודה היא ע"ז פירש"י בפירוש בד"ה אלא קשיא וכי יש לך עבודה שכשרה בלילה ופסולה בזר ואמנם באמת אמאי אקשי ליה ר"ז רק משום שיש אחריה עבודה ולא פריך מהא שכשרה בלילה משמע דלל"ב לא קשה כלל דאעפ"כ היא עבודה וגזה"כ היא על מוקדה שצריך לסדרה בלילה כמ"ש התוס' ד"ה איכא דאמרי דמקרא דעל מוקדה ילפינין סידור מערכה ובהא פליג לישנא בתרא אלישנא קמא וא"כ דברי רבינו א"ש דפסק כל"ב אך דברי הכ"מ עדיין לא א"ש דמ"ש וטעמא משום דכיון דאמאי דאמר ר' יוחנן זר שסידר כו' חייב מתקיף לה ר' זירא ע"כ דאחיוב מיתה מתקיף עכ"ל והוא תמוה דלא מטעם זה היא אלא דאפסול לא מצי להקשות וקצרתי למעיין היטב ודו"ק:

חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק ו הלכה ד

ע' מל"מ וע' פ"ד מהלכות תמידין הלכה ו' מה שכתב
מרן ז"ל בשם הריטב"א ומה שכתב המל"מ דלדידיה הפייס ה"ד מי מעלה מן הכבש למזבח אינו המקטיר ע"ש והיינו דזה הוא המעלה מחצי הכבש ולמטה אל ראש הכבש סמוך למזבח עיי"ש היטב ורבינו נקט כאן לשון המשנה שם וכתב ג"כ לראש המזבח וכוונתו למקום הכבש סמוך לראש המזבח ולדעת רש"י צ"ל דהמעלה מן הקרקע לכבש הוא עצמו מעלה משם לראש המזבח דאל"כ היה צריך פייס אחר ודו"ק הלכה ו' הלכה י"ט ולא נתחיה לנתחים ע' חולין דף י"א דאמרינין וכי תימא אי לייף לית לן בה רבינו לא ביאר הדין וע' לקמן פי"ט הלכה ד' מהלכות פהמ"ק שם העירותי על מ"ש רבינו בפירוש המשנה דכתב דלמה יתחכנה חתיכות חתיכות הא העולה כולה כליל דצ"ע הא מדינא דקרא כתיב אותה לנתחיה ולא נתחיה לנתחיה ואמנם אי נימא דלייף לית לן בה א"ש דאיכא למימר דהיתה לייף במקצת ואח"כ ניתקו החתיכות מעצמן:
הלכה כ' ע' לקמן פ"ג הי"ב שהעירותי דרבינו לא ביאר כלל דהא היא וחלוקת ת"ק ור"נ וראב"י אם רשאי לעשות מערכה על הסובב ומלשון רבינו כאן נראה לי דפסק כת"ק דהא כתב וממצה דם הראש ודם הגוף על קיר המזבח למעלה מחוט שבאמצע המזבח ואם ס"ל כר"נ וראב"י הא צ"ל בראשה של מזבח דילפינין מוהקטיר ונמצה וע"כ דפסק כת"ק ורשאי לעשות מערכה על גב הסובב ולמצות דמה אמה למטה מרגליו דחוט הסיקרא אמה למטה מהסובב ונמצא דהמיצוי הוא סמוך להקטר' כמ"ש רש"י ותוס' ולכך סתם רבינו וכתב למעלה מן החוט ולפ"ז מה שתירצתי שם קושית הלח"מ אמת ויציב: הלכה כ"א מה שכתב הלח"מ דצריך סכין כדאמרינן התם קודרה בסכין כמין ארובה אמת

דבחומש פירש"י כן אבל רבינו ס"ל דמלשון הת"ק יכול יחתוך בסכין ויטלנו משמע דעושה הכל בלא סכין והא דתני דבי ר' ישמעאל הוא דבר בפ"ע ובתורת כהנים ליתא ולכן סתם כת"ק וכן הוא פשט דקרא דעושה הכל בידים וע' זבחים דף ס"ה יכול ימלקנו בסכין כו' שתהא מליקה בעצמו של כהן:

הלכה כ"ג עלח"מ שתמה אמאי ל"א שצריך לחתוך רוב בשר לכתחלה דהא אמרינן בש"ס מכלל דתרויהו ס"ל דבעינן רוב בשר לכתחלה ע"ש ונלע"ד דס"ל לרבינו דזה רק לשינויא דאביי דאמר רוב בשר מעכב איכא ביניהו היינו כדי שלא להרחיק הפלוגתא בין רבנן לר"א בר"ש אבל למסקנא דר"א בר"ש בפירוש הקרא דלא יבדיל פליג עם רבנן דרבנן ס"ל דאסור להבדיל ולוקה ור"א בר"ש ס"ל דפירושו א"צ להבדיל שפיר י"ל דתרויהו ס"ל דרוב בשר לא צריך אפילו לכתחלה והא דתנן חותך מפרקת כו' וחותך סימן אחד ורוב בשר עמו היינו דקודם שחתך סימן אסור לחתוך רוב בשר דכי מתה עומד ומולק אבל אח"כ שפיר יכול לחתוך רוב בשר דכבר בחתכו הסימנים ובאמת הדברים ניתנו לכתוב אבל אין ראיה לזה אלא נסמוך על חכמת רבינו כי חכמת אלקים בקרבו. (לעיל פרק ג' הלכה י"א כתבתי והוכחתי מלשון הרמב"ם פ"א מהלכות פהמ"ק דס"ל כשמעון התימני דבסכין ארוכה אסור לשחוט דבעינן שיהיו ידיו של שוחט לפנים מהנשחט ע"ש ועתה נראה לפע"ד שגם דעת התוס' היא כן דבקידושין דף נ"ב הקשו על פירש"י דפירש הא דאמרינן וכי אשה בעזרה מנין דאשה אסורה ליכנס לעזרה והקשו מהא דאמרינן כל הפסולין ששחטו שחיטתן כשרה דדיעבד קתני משום טמא במוקדשין דאסור לכתחלה שמא יגע בבשר משמע דנשים שוחטות לכתחלה דאל"כ לימא דתני דיעבד משום נשים ע"ש ותמה בספר עצמות יוסף דמאי קושיא דילמא דשחטה בסכין ארוכה כמו בטמא ע"ש ואמנם אם נימא דבסכין ארוכה אסור לשחוט דבעינן שיהיו ידיו של שוחט לפנים מהנשחט כשמעון התימני א"ש וז"ב והנה ראיתי בספר טעם המלך שכתב לפרש דברי התוס' ע"פ שהעלה שם בדעת רש"י דלצורך מותרת ליכנס כמו ישראלים בעזרת כהנים דנכנסין לסמיכה ולפ"ז הכי מקשי התוס' דכיון דכשרות לשחוט אם כן משכחת לה דאשה מותרת ליכנס בעזרה לצורך שחיטה וזה מדוקדק בלשון התוס' דכתבו א"כ מותרת להכניס ולא כתבו הרי מותרת ליכנס ע"ש ודפח"ח ועפ"ז נראה ליישב קושית התוס' על הלכות אלדד הדני דכתב דנשים לא ישחטו לכתחלה מהא דכל הפסולים ששחטו כו' מוכח דנשים שוחטות וע"פ הנ"ל א"ש דהנה האחרונים כתבו הא דנשים לא ישחטו היינו לאחרים שמא יקלקלו ולא יודיעו אבל לעצמן שוחטות דלא חשידי למיכל איסורא אבל על אחרים לא יחושו ע"ש לפי זה שם במוקדשים דאסורות ליכנס

לעזרה רק לצורך וא"כ אם יקלקלו הרי הם עצמן עשו איסור דהא השחיטה פסולה ונכנסו שלא לצורך וזה לא חיישינן לכך שוחטות וז"ב והנה התוס' הקשו בשם הר"ר אפרים איך יהיה סכין ארוכה כ"כ דהא אורך העזרה קל"ה אמה ותירצו דמיירי בבמה ולפ"ז מיושב דברי התוס' בקידושין שהקשו על רש"י ז"ל דאין לומר דמיירי בבמה דהא בבמה אפילו זר כשר וה"ה לאשה דהא כל פסולא דאשה משום זרות כמ"ש רבינו בריש פ"ט מהלכות ביאת המקדש איזה זר כל שאינו מזרע אהרן הזכרים שנאמר וערכו בני אהרן ולא בנות אהרן ע"ש וכ"כ כל האחרונים ושם במשנה תני שהשחיטה כשרה בזרים ונשים ואילו בבמה גם קבלה ושאר עבודות כשרים בזרים ונשים ולכן א"א לומר דאיירי בבמה וא"א לשחוט בסכין ארוכה ושפיר הקשו על רש"י ושקטה תמיהת עצמות יוסף עליהם ובחידושי כתבתי:

חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק שביעי

הלכה ה' להוציא את הסיד ואת הרמץ צ"ע דלא העתיק רבינו הא דאיתא שם בפסחים דף ע"ה על שפך הדשן אע"פ שאין שם דשן וכן כתב רש"י בפירוש החומש ואמנם בתורת כהנים לעיל אמרו על שפך הדשן שיהא שם דשן והוא סותר לזה וצריך לעיין במזרחי ובגור אריה וע' בזבחים דף ק"ו ע"א דת"ק ס"ל עד שיקדים לשם דשן וראב"י ס"ל דצריך להיות מקומו משופך וקאמר דאפשר במקומו משופך פליגי אבל בהא דצריך להקדים דשן מוד' ראב"י ומדמוקי ר' יוסי דאמר אבית הדשן כת"ק א"כ רבינו דכתב אבית הדשן משמע דצריך להקדים שם דשן בשום פעם ולא העתיק האי דצריך להיות מקומו משופך משמע דלא ס"ל כראב"י וס"ל דהא דאמרינן משנת ראב"י קב ונקי הוא דוקא במשנה אבל לא בברייתא וגם משום דמתניתין כר' יוסי אתיא והנה בתורת כהנים פ' ויקרא והובא בפסחים דף ע"ה ישרף אע"פ שאין שם דשן ישרף אע"פ שהוצת האור ברובו והנה האי ישרף אע"פ שאין שם דשן היינו בדיעבד וכמו שפירש הראב"ד דלכתחלה הא בעי שיקדים שם דשן כמ"ש לעיל או דפירובו' שאין שם עתה דשן כיון דפעם אחת היה שם דשן וכן משמע מפירש"י והאי אע"פ שהוצת האור ברובו פירש"י דצריכין להתעסק בו עד שישרף כולו ואולי נפקא מינה למ"ש רבינו בפ"ה מה' פרה שהמתעסקין בשרפת כל הנשרפים מטמאין בגדים עד שיעשו אפר ומשיעשו אפר אין מטמא בגדים ע"ש בזית רענן שפירש שלא נתן שם עצים אלא הצית האור בגופו וע"ש בת"כ אל מקום טהור שאם היה שם טומאה יטהרנו וע"ש בזית רענן:

חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק שמיני

הלכה ב' הלח"מ הקשה אמאי לא חילק רבינו בפכ"ב מה' שבת בין עור קשה לרך ונראה די"ל מה קאמר ר"ח זימנין סגיאין כו' והוצרך לומר אי קשין וכאחרים אי רכין וד"ה הא י"ל לעולם רב כת"ק ס"ל וכדקיי"ל כותי' רק לגבי שבת דאיסור סקילה החמיר רב אבל בחטאת דליכא אלא עטה הקיל ואמנם ז"א דהא רב בכל מילי עביד כר"ש ור"ש ס"ל משאצ"ל פטור עליה והאי כיבוס הוא משאצ"ל דא"צ אלא להוציא הדם או הצואה מהבגד וה"ל רק איסור דרבנן ולמה ליה להחמיר ויגזור אטו רכין הא ברכין גופא הוא רק איסור דרבנן ואדרבה בחטאת הוא חיוב עשה וז"ב אבל רבינו דפסק כר' יהודא דמשאצ"ל חייב שפיר פסק ודוק עוד יש לתרץ דרבינו מספקא ליה איך ס"ל לרב דהא גם בש"ס אמרו אי כאחרים אי כת"ק לכן לענין שבת פסק לחומרא דאסור לכבס אפילו קשין אכל לענין כיבוס לא שייך להחמיר דאין דרך כבוד כלפי מעלה לכבס במקום קדוש וכמ"ש הכ"מ לקמן בהלכה ט' ולא מזלזלין ביה מספקא ושב וא"ת עדיף ודו"ק: הלכה ג' שנפסלה בשחיטה או בזריקת הדם בש"ס איתא א שקיבלו פסולין וזרקו את דמו ורבינו השמיט ולא כתב אלא שנזרק בפסול ע' במעילה דף ד' ע"א וע"ב פלפול ארוך אי היתר אכילה שנינו או היתר זריקה ומסיק דלעולם היתר אכילה שכינו ובזבחים לאו דוקא ואגב מתני' דמעילה נקט בזבחים תרויהו ועתוס' ד"ה אמר ר"א ולכך נקט רבינו רק שנזרק בפסול אע"פ שקיבלוהו כשרים כיון שלא היה לו היתר אכילה וזה ברור ודו"ק הלכה יד בהשגת הראב"ד אבל הכל טעון מריקה ושטיפה פירוש קדשי קדשים וקדשים קלים זה הוא רשימה חדשה וקאי על מ"ש רבינו הלכה י"ח אבל הכלי צריך מריקה ושטיפה וע"ש בכ"מ דראב"ד גרים הכל ע"ש ובשגגת המדפיסים נכתבה כאן. ומ"ש הראב"ד וזה שאמר דכ"ח טעון מריקה ושטיפה טעות הוא בידו דבהדיא איתא בתוספתא דאין טעון אלא שבירה עכ"ל הראב"ד ונראה מלשונו ז"ל דפירש דברי רבינו דכלי חרס מלבד דטעון שבירה טעון ג"כ מריקה ושטיפה מקודם והיינו דמריקה ושטיפה טעון להוציא ממנו הנותר שבתוכו דלזה לא יועיל השבירה כמ"ש הרא"ש בע"ז ואף שהתורה העידה על כ"ח שאינו יוצא מידי דפי' לעולם מ"מ כל מה שיכולין לתקן ולהוציא ממנו מוציאין ואעפ"כ טעון שבירה שלא יחזור ויבשל בו דס"ס הא לא יצא מידי דפי' לגמרי והוא נותן טעם קצת בהתבשיל וע"ז השיג הראב"ד מהתוספתא דאינו טעון אלא שבירה וצ"ל דלא היה גורס בדברי רבינו חוץ מן החטאת ששובר בה כלי חרס וצ"ע ועתוס' זבחים דף צ"ו ע"א ד"ה אלא שכתבו וי"ל דרבותא נקנו וחידוש הוא דהתירה תורה בשבירה דהא דלא מהני שבירה דעדיין טעם חטאת בחרס וצריך שיהיה הטעם בטל מן העולם כמו

בכלי נחשת דצריך מריקה ושטיפה כו' עיי"ש וזה לע"ד כוונת התוספתא אין טעון אלא שבירה לאפוקי דלא נימא דטעון ג"כ מריקה ושטיפה להוציא טעם הנותר שבתוכו ודו"ק ובחידושי הארכתי הלכה ט"ו כלי גללים כו' י"ל לדעת רבינו דמריקה ושטיפה עקב אכילה היינו מיד אחר אכילה ובזה י"ל דממעט כלי גללים כו' אבל מ"מ צריך הגעלה להפליט האיסור נותר הנבלע בו אמנם י"ל דהוי נ"ט בר נ"ט וכאן הוי התירא בלע וע' סימן צ"ח ביו"ד בט"ז ובנה"כ שם והנה הכ"מ עמד בזה דכתב רבינו צלה הבשר באויר כ"ח כו' יש בדבר ספק אם ישבר הכלי כו' למה לו להודיענו דזה ספק ולא פסק לחומרא ככל שאר ספק דאוריית' והניח בצ"ע ולע"ד נראה לפמ"ש הכ"מ לעיל הלכה ט' דלכך פסק רבינו דא"צ כיבוס ולקולא משום דאין זה כבוד כלפי מעלה לכבס בעזרה ומספק לא נצריך כיבוס א"כ הכא נמי אין זה דרך כבוד לשבור בעזרה כלי חרס דהא גם שבירת כ"ח צריך להיות בעזרה כמ"ש רבינו לעיל ולכך לא פסק לחומרא ובזה א"ש דנקט רבינו כלי חרס ולא שאר כלים לענין מריקה ושטיפה והלח"מ עמד בזה דלענין מריקה ושטיפה שפיר הוי ספק תורה ולחומרא אך לפ"ז היה לו לפסוק לקולא דא"צ שבירה ואמנם י"ל כיון דלענין כלי מתכות הוי ספק תורה ולחומרא לא חש רבינו להאריך ונקט ספק סתם ודו"ק והנה הבה"ז הקשה על רבינו דפסק דרק חטאת טעון שבירה מהא דבעי רמב"ח אי בעינין בישול ובלוע ורצה לפשוט מהא דצריך לעשות תנור של מקדש של מתכות כו' ואי בעינין בישול ובלוע נעביד של חרש כו' ומשני משום שיורי מנחות ע"ש ושיורי מנחות להרמב"ם לא בעי שבירה והלח"מ תירץ דמיירי במנחת חוטא ע"ש והבה"ז דחה זה דמנחת חוטא לא היה בו שמן וליכא בלוע ע"ש ונראה דזה תלוי אם הקפידה תורה גם אבישול בלא בלוע א"כ הוא רק גזרת הכתוב דהא לא נבלע בו כלל ולא מטעם דכ"ח אינו יוצא מידי דפיו לעולם דהא בזה לא נבלע בו שום דבר רק דהתורה עשאו כבישול ובלוע כמ"ש התוס' א"כ חידוש הוא שחידשה תורה ויש לומר דזה רק בחטאת לבד דהא כל שבירה גזה"כ הוא ואין לך בו אלא חידושו רק בחטאת דגלתה תורה אבל שם בזבחים דרצה לפשוט דקפיד רחמנא אבישול בלא בלוע שפיר דחה לו התרצן דלעולם דקפיד רחמנא. רק אבישול ובלוע והתם משום שיורי מנחות והיינו דבהאי צד דרך בישול ובלוע קפיד רחמנא א"כ לאו גזה"כ הוא דכ"ח טעון שבירה אלא נועם יש בדבר דאינו יוצא מידי דפיו לעולם ולא מהני ליה מריקה ושטיפה ואפילו הגעלה לא מהני ליה א"כ אין חילוק בין חטאת לשאר קדשי קדשים ושפיר הוצרכו לעשות תנור של מתכת במקדש משום שיורי מנחות שיש בהן שמן וז"ב ומעתה לא קשה קושית הבה"ז דהא להרמב"ם מספקא ליה בצלה הבשר באויר התנור דהוא בישול בלא בליעה אם צריך שבירה א"כ

גם בזה מספקא ליה אם בשאר קדשי קדשים טעון שבירה בכלי חרש לכן פסק בתרויהו לקולא כמ"ש הכ"מ דמספקא לא מזלזלינין לשבור כלי חרש בעזרה במקום קדוש וז"ב ובזה א"ש דכתב בהלכה י"ד צלה הבשר באויר תנור כ"ח בשול בלא בלוע יש בדבר ספק אם צריך שבירה ולא פסק לא לקולא ולא לחומרא לפי שיש בדבר קולא וחומרא ופסק לקולא וז"ב ובזה א"ש קושית בה"ז השניה דאיך ילפינין כל האיסורין מחטאת דלא מהני הגעלה לכלי חרש דאינו יוצא מידי דפיו לעולם הא גזה"כ הוא בחטאת דוקא ע"ש ולפמ"ש א"ש דלפי הטעם דכ"ח אינו יוצא מידי דפיו לעולם באמת אין חילוק בין חטאת לשאר קדשי קדשים ולאו גזה"כ הוא ושפיר ילפינין מיני' דלכ"ח לא מהני הגעלה ואמנם לפ"ז הא דאמרינין בכל האיסורים לא מהני הגעלה לכלי חרש הוא מספק אם אבישול ואבלוע קפיד רחמנא וא"ש בזה דעת העיטור בריש סימן צ"ג בקדרה של חלב דהוי דהתירא ואוקי הקדרה אחזקת היתר דנגעל הטעם ממנה ומותר לבשל בה ע"ש ודו"ק כי קצרתי:

הלכה י"ט עלח"מ שהאריך בזה והנה מה שכתב דמתניתין דפ' דם חטאת בשאינה ט"י מיירי ולכך מקשה ע"ש והנה המעיין בדברי רבינו יראה דהא דפסק בפ' כ"ג מה' כלים דטהורה אפילו שייר בה כדי מעפורת היינו כשהוא עדיין קורע והולך דאז אמרינן כשם שלא חס עליה כן לא יחוס עליה לקרעה כולה וזה שכתב רבינו שהרי הוא קורע והולך וגם מה שדקדק הלח"מ על רבינו שכתב לא יחוס עליה לקרעה כולה א"ש אבל כאן אדרבה הוא מוכרח לשייר בה כדי מעפורת דאל"כ לא יוכל לכבסה דאינה בגד א"כ שפיר טמאה מדרבנן דהא אין סופו לקרוע כולה ודו"ק: הלכה כא עמ"ש פ"ג מה' ביאת מקדש ליישב קושית תוס' זבחים צ"ד ד"ה לא שנו ע"ש אך קשה דהא בכ"ח דאינו נעשה אה"ט לעולם אמאי צריך לנקבו כשרש קטן הא הוי רק ראשון ורק מדרבנן אסור להכניסו למקדש ושרי להכניסו כדי לכבס כמ"ש רבינו בהלכה י"ט גבי בגד וצ"ע ליישב ודו"ק:

פרק תשיעי

הלכה ו' וכהן מניח ידו ת"י הבעלים הא דלא הוי חציצה ע' תוס' סוכה דף מ"ז דהכהן אוחז באימורים שיוצאים חוץ ליד ובדף ל"ז ע"א כתבו דמין במינו אינו חוצץ והא דפריך לילפו כולהו בהדי הדדי פירכא הוא ע"ש. הלכה ח ושתי הכליות ויותרת הכבד למעלה מהם עכ"מ דכתב דמשמע לרבינו דאימורים דקתני לא כל האימורים כו' וא"צ לזה דזה מבואר בתורת כהנים פרשת צו פרק ט"ז דין ג' להדיא ודע דבש"ס איתא דמצוה בשלשה כהנים ברב עם הדרת מלך ורבינו לא ביאר זה וצ"ע ואפשר דס"ל לרבינו דרק במילואים היה כן וצ"ע:

הלכה יו"ד וחותך עמה שתי צלעות ע' חולין דף מ"ב דרש"י פירש צלע מכאן וצלע מכאן ור"ח בתוס' פירש שני צלעות מכאן ושתי צלעות מכאן ע"ש הלכה יג עכ"מ בשם מהר"י קורקס וע' ביו"ד סימן ק"י בספק דרוסה שנתערב ברוב דנולד הספק בדאורייתא אסור ואמנם י"ל דזה תלוי אי ספק תורה מה"ת לחומרא אבל רבינו לטעמיה דס"ל ספק דאורייתא מדאורייתא לקולא וא"ש ועמ"ש הרי"ף גבי חטה דנמצאת בתרנגולת דהוי ספק דרבנן אף דנולד הספק בדאורייתא וכתבתי במ"א וע' בפרק י"ד מהלכות תרומות הלכה ח' דכתב רבינו תרומה ודאי אוסרת במאה וספקה בחמשים ע"ש ואפשר שזה כוונת רבינו כאן דאינה מדמעת כתרומה היינו דאינה מדמעת במאה כתרומה ודאי אלא בחמשים כדין תרומה ספק וצ"ע (הלכה כד) ומעשה הלחם של שתיהן חוץ לעזרה עמ"ש בפי"ב מהלכות פהמ"ק הלכה ט"ז. (הלכה כב) עמל"מ וער"ן ורא"ש דפירשו דבתחלה עשאה מ"ם חלות ולקח אחד מכל קרבן תרומה לה' ונתנה לכהן ואח"כ חזרה ולשה מכל תשע ותשעה חלה אחת:

עיין תוספות זבחים דף צ"ב ד"ה לא שנו שכתבו בסוף דבריהם דניקב בכדי שרש קטן הוא טהור מדאורייתא ועדיין טמא מדבריהם ואף על פי כן מותר להכניסו לעזרה משום מצות שבירה כמו בבגד ששייר בו כדי מעפורת עיין שם והנה כבר הקשיתי לפי דעת הרמב"ם דס"ל המכניס כלי שהוא ראשון לטומאה בעזרה אינו לוקה רק מכות מרדות מדרבנן הא כלי חרס אינו נעשה אב הטומאה לעולם ואמאי צריך לנקבו הא משום מצות שבירה לא חיישינן לדרבנן וכתבתי דיש ליישב והיינו דמ"מ כל דאיכא לתקוני שיהיה טהור לגמרי מתקינין אבל בהלכה י"ט צריך לשייר בו כדי מעפורת דאם לא ישייר בו כדי מעפורת יבטל מתורת כלי והתורה אמרה כלי דוקא כמ"ש רבינו בהלכה כ"א דאם ניקבו נקב גדול מזה אינו שוברו בפנים דאין שוברין בפנים אלא כלים ע"ש ואמנם לפמ"ש התוס' דאם ניקב כשורש קטן טמא מדרבנן הדרא קשיא לדוכתא הא גם כשהוא שלם אינו בו רק איסור דרבנן לדעת הרמב"ם ולמה לי לנקבו וע"כ דהרמב"ם ס"ל דאם ניקב כדי שורש קטן טהור לגמרי אפילו מדרבנן ודלא כהתוס' וצריך ליישב לשיטתו כל הני ראיות שהביאו התוס' ואמנם י"ל דלעולם ס"ל דטמא מדרבנן כדעת התוס' רק דס"ל דכאן דגם בהיותו שלם אין בו רק איסור דרבנן לכך אם ניקבו כשרש קטן לא גזרו רבנן ומותר להכניסו אף מדרבנן ודו"ק שם וכן כלי מתכות בו' וחוזר ומרדדו כו' עתוס' שהשיגו על פירש"י ופירשו שמהפכו פנימי לחיצון ונטהר בכך דפנים חדשות בא לכאן ע"ש וע' פי"ב מהלכות כלים דכלי מתכות חוזרים לטומאתם הישנה ואמנם זה מדרבנן ומשום מצות מריקה ושטיפה מותר להכניסו כמו בבגד ששייר בו כדי מעפורת ודו"ק (קשה

לי אהא דאמר ר"א (זבחים צ"ג) שהרי נדה מזין עליה וטהורה הא ר"א ס"ל אין טומאה למשקין כל עיקר אלא דז"א דשפיר מייתי ראיה למי חטאת שנטמאו דגם בהן הוא רק טומאה דרבנן):

חדר יא הלכות מעשה הקרבנות פרק עשירי

הלכה ג' ע' משנה למלך דהוכיח ממ"ש תוס' זבחים דף ט"ז ע"ב דיושב שאוכל היינו במורם מקדשים מבכור דאילו קדשי קדשים הא אין ישיבה בעזרה ע"ש ועתוס' זבחים שם ד"ה מיושב דזה רק מדרבנן א"כ י"ל דגם בקדשי קדשים מיירי וכן לדעת הירושלמי דכה"ג מותר לישב אין ראיה אך כבר דחו התוס' דעת זו דבש"ס ל"מ כן ומ"ש בשם התוס' שבועות דקדשי קדשים בעינין שיראה פתח ההיכל כו' וע' זבחים דף נ"ה ע"ב ודף כ"ו ע"א דמסיק סמי מכאן אכילה וקדשי שעה שאני וע' פירש"י שם (הלכה ט') י"ל לדעת הרמב"ם דכל הספקות מה"ת מותרין א"כ י"ל דטומטום מה"ת מותר לאכול בקדשים קלים דשמא נקבה היא אבל אנדרוגנס אסור מה"ת לאכול בקדשי קדשים אע"פ שמל דמו קמיכוין ליה אחזקת איסור דקודם שמל ודאי היה אסור ומחזיקין מאי סור לאסור ואמרינין דנקבה הוא וצ"ע (מ"ש המל"מ (בהלכה א') דכהן מברך אקב"ו לאכול חטאת או אשם כו' ע' ברכות דף ל"ז ע"ב היה עומד ומקריב כו' נטלן לאכול מברך המוציא לחם כו' ולא קתני דמברך אקב"ו לאכול מנחות) (הלכה יו"ד) אבל לא תבלין של תרומה וכתב הכ"מ פלוגתא דר"מ ור"ש ופסק כר"מ והלח"מ תמה למה פסק כר' מאיר לגבי ר"ש והנה בעירובין דף מ"ו ע"ב אמרינין ר"מ ור"ש מאי תיקו וא"כ ודאי יש לפסוק לחומרא וכר"מ וע' פ"ב מהלכות טומאת צרעת הלכה א' פסק ג"כ כר"מ לחומרא נגד ר"ש כמ"ש הכסף משנה שם משום דכיון דלא אפסקא הלכתא כמאן נקטינין כדברי המחמיר ע"ש והמל"מ כתב ועיין בסוגית הש"ס פ"ח דזבחים דף ע"ו ותמצא טעם למה פסק כר"מ עכ"ל המל"מ והיינו דשם אמרינין דר"ש לטעמיה דס"ל מביאין קדשים לבית הפסול ואנן קיי"ל דאין מביאין וז"ב. ומה שכתב רבינו אפילו כהנים ע' כ"מ ומל"מ ולע"ד נראה דקאי אמ"ש ולתת לתוכן תבלין של חולין והיינו דלא נימא דהוי מעייל חולין בעזרה דהא הם אוכלין בעזרה ומכ"ש ישראל דהן אוכלין בכל העיר וע' תוס' מנחות דף כ"ח ד"ה חולין ודו"ק (הלכה כא) עד שיהיה טהור משעת זריקה עד אחר הקטרת החלבים הנה רבינו פסק כאבא שאול ולא כת"ק והיינו משום דבעיא דרב אשי שהזכירה רבינו בהלכה כ"ב אזלא אליבי' וכ"כ התוי"ט וע' רש"י שפירש דת"ק ס"ל דהאי לו תהיה שוק הימין למנה קאי

אהמקריב דם השלמים כו' והאי את החלב למודה בעבודה ע"ש ורבינו בפ"ח מה' בית הבחירה הלכה א' פסק כר"ש דקרא למודה בעבודה אתי וכאן פסק כאבא שאול וצ"ע:

חדר יב הלכות שקלים פרק א הלכה ז

ע' בפי' הר"ע ברטנורא שפירש דקטן אין ממשכנין היינו אפילו הביא שתי שערות עד שיהא בן עשרים ע"ש והתוי"ט במשנה ד' תמה עליו דמהיכן משמע לי' והוא דלא כפי' הרמב"ם בפי' המשנה ובחבורו והרמב"ן בחומש וה פך הירושלמי ע"ש ובאמת בירושלמי יש ס"א דגרסי ולמשכן אע"פ שהביא שתי שערות אין ממשכנין וכן מוכרח דאל"כ הדק"ל הא לתבוע תובעין ובקטן ממש איך שייך לתבעו וכן איתא בירושלמי הלכה ז' הכא את אמר תובעין (והיינו משנה ג') דאמר אין ממשכנין הא לתבוע תובעין (והכא את אמר אין תובעין) (היינו משנה ה') דתני אם שקלו מקבלין מהם ומשמע דאין תובעין אלא אם שקלו מעצמן ומשני כאן שהביא שתי שערות היינו משנה ג' כאן שלא הביא ש"ש מבואר כמ"ש הרע"ב וע' בהגהת הגאון מהר"א ווילנא ז"ל שהגיה כן בירושלמי אין ממשכנין עד שיהא בן עשרים ע"ש ואדרבה על רבינו והרמב"ן יש לתמוה איך יפרשו הירושלמי ובאמת שיש להבין כיון דקיי"ל קטן קנויי קני אקנויי לא מקני א"כ איך מקבלין ממנו הא לא מצי להקנות לציבור ונמצא קרבן נקרב משל יחיד ושוב ראיתי בתוי"ט בפ"ד דשקלים דהקשה לפי אוקמתא דחיישינן שמא לא ימסרם לציבור יפה יפה איך מקבלין שקלים מנשים ועבדים וקטנים וחילק בין שקלים דנוח להם כו' וגם המל"מ כאן פ"ד תי' בע"א וכולם לא הרגישו דבקטנים דלא מצי לאקנויי קשה וע' לעיל ה' לולב פ"ח ה' יו"ד דמדרבנן שפיר מקנה רק דמה"ת אינו מקנה ולכך אין נותנין לולב לקטן עי"ש ולדעת הר"ן שם דבהגיע לעונות הפעוטות שפיר דמי ומהני קנין דרבנן לדאורייתא א"ש אך לדעת רבינו קשה ואמנם באמת י"ל דהתוס' הקשו ליבטל ברובא ותירצו דמטבע חשיב ולא בטיל וזה מדרבנן ומדרבנן שפיר מקנה וקצרתי ודו"ק ואמנם בש"ס שפיר אמרי' דילמא לא ימסרם לציבור יפה יפה ול"ש לומר דיתבטל ברוב דממון בממון לא בטל כדאמרי בביצה הרי שנתערב קב חטין שלו כו' יאכל הלה וחדי אבל הקטן שרוצה לשקול ומסרם בלב שלם רק דלא מצי לאקנויי עכ"פ ל"ש יאכל הלה וחדי וגם י"ל הפקר ב"ד הפקר ויש להאריך בזה ואכ"מ והנה עוד יש לפרש דמיירי בקנון שהתחיל אביו לשקול ע"י דחייב אף במת אביו כמ"ש הרע"ב רק דהתוי"ט השיג על הרע"ב בזה וכן נראה מל' רבינו ובמכתבי לחכם א' כתבתי יותר עכ"פ דברי הרע"ב נכונים ז"ל ואם נפרש

כן המשנה ג' א"ש הא לתבוע תובעין ולא קשה ממשנה ה' כדהקשה בירושלמי ומזה ראי' לדעת רבינו והתוי"ט דבמת אביו אין על הקטן חיוב כלל ודו"ק:

חדר יב הלכות שקלים פרק ב' הלכה ו

עכ"מ דכתב דרבינו פסק כר"י דאמר מועלין בשיריים ולא כר"מ והוא תימה שהרי בפרק ו' הלכה י"ג מה' מעילה פסק דאין מועלין בשיריים וצ"ע (הלכה ז) עיין בתוי"ט שביאר שיטות אילו ושיטת רבינו הוא שיטת הירושלמי הלכה ג' ע' בש"ס כתובות דף ק"ח דנחלקו רש"י ותוס' בפי' על העתיד לגבות דרש"י פירש אע"פ שלא יבא לידי גביה בסוף והתוס' הקשו מהא דעד שלא נתרמה תרומה נשבעין לבני העיר וע"כ פירשו דהיינו שיבוא לידי גביה בסוף ועל הגבוי פירשו שנאבד מיד השליח אחר שנתרמה תרומה והא דאמר הכא שוקל את שקלו באבוד וגבוי ע"ש ולכאורה י"ל דבשוקל את שקלו הוי כפורע חובו דאפי' בבע"ח דוחק שרי דהוי רק גרמא בעלמא כמ"ש התוס' ומה בכך שמרויח שלא יצטרך לשלם רק דכיון דמתהני שיש לו חלק בקרבנות עתה משא"כ אם היה משלם אחר זמן לא היה לו חלק רק בקרבנות שיקרבו משם ולהלן וע"ז אמר הא תנן תורמין על העתיד לגבות והיינו כמ"ש רבינו שיהא כאילו הגיעו כל שקליהן ללשכה ויש להם חלק עתה בקרבנות הקרבים ונמצא דאינו מתהנה כלל וא"ש פירש"י וכן נראין דברי רבינו אלא דרבינו פירש על הגבוי על זה שיש בלשכה ול"ג האבוד דרש"י פירש דנאבד מיד הגבאי וע"ז קשה הא הגזבר חייב באחריות כמ"ש נשבעין לגזברין ודו"ק וקצרתי. הלכה ט' עכ"מ שהקשה למה השמיט רבינו הא דנשבעין לבני העיר במעמד גזברין ע"ש והנה יותר מזה קשה למה כתב רבינו בהלכה ח' ה"ז נשבע להם ונפטר הא אין נשבעין על הקדשות ועכצ"ל כר"א דשבועה זו תק"ח הוא כו' וא"כ גם קושיתו על הסיפא מיושב וכמ"ש הוא ז"ל בעצמו ויש לדקדק בלשון רבינו דלעיל כתב נשבעין לגזברין ובסיפא כתב נשבעין לפני בני העיר ולא כתב לבני העיר (הלכה יא) או להוסיף חומש עכ"מ מה שפירש ויש לפרש חייב לשלם שנים אם באו עדים או להוסיף חומש היינו אם גזל ונשבע והודה ואמנם לעיל אמרינן שבועה זו תק"ח הוא ואעפ"כ חייב חומש וצ"ע ובזה היה מיושב מה שהקשה בכ"מ דלא תניא ברישא האי שקרבה בהמה דברישא מיירי לענין חומש דשבועה ולא לענין מעילה וזה ברור:

חדר יב הלכות שקלים פרק רביעי הלכה ב

פר העלם מרן ז"ל לא הראה מקומו והוא מנחות דף נ"ב. שם בגדי כהונה גם את זה לא הראה מרן ז"ל והנה בתוספתא פ"ב דשקלים איתא משירי הלשכה אך בתוספתא פ"א דיומא איתא מתרומת הלשכה ובאמת שיש לפרש גם זה משירי הלשכה וכמ"ש התוס' כתובות ק"ו גבי כלי שרת עיי"ש ואמנם בקידושין נ"ד אמרי' הכא בכתנות כהונה כו' ועתוס' שם דע"כ מיירי שעדיין אין קדושת כלי שרת עליהם ע"ש וא"כ קשה לר' יהודא דס"ל אין מועלין בשיריים וע"כ דמתרומת הלשכה עצמן באו (שם) המנורה וכלי שרת הכ"מ תמה דהא בש"ס בעי כו' ומסיק כאן דגבו והותירו ואמאי תשמיט רבינו דהיכי דהותירו מבה"ב אמו. ואני תמה דהא בעית הש"ס הוא כיון דצורך מזבחיהן מבה"ב אתי ע"ש וזה לש"ס דידן בכתובות ק"ו דפסק דמזבח מבה"ב אתי אבל רבינו דפסק לקמן הלכה ח' דמזבח גופא משירי הלשכה בא ולא מבה"ב וכהירושלמי א"כ ל"ש בעיא זו:

חדר יג הלכות תעניות - פרק א הלכה י"ב

מתענה יום אחר הגהמ"יי כתבו בשם הר"ר אלחנן דהנודר להתענות בר"ח וחנומה ופורים צריך למיתב תענית לתעניתו והביא ראיה מהא בר"ה י"ט ויצאו והתענו על מה שהתעניתם ע"ש והנה רש"י פי' שם צאו והתענו כלומר עשו תשובה וא"כ משמע דאדרבה א"צ להתענות תענית אחר וכבר העיר בזה הגאון ישועת יעקב וע"כ דרש"י מחלק בין שבת דאורייתא לחנוכה דרבנן וגם יש לחלק דדוקא בתענית חלום דרק הוא מתענה ומבטל עונג שבת אבל שם דהי' גזרה על כל הציבור ל"ש זה כמובן והנה רבינו כתב צריך להתענות למחר וע' לח"מ דכתב דהוציא זה דחייב מהא דקורעין גז"ד של שבעים שנה ובודאי בכיון שכן חייב להתענות ע"ש ואמנם זה לפי' ר"ח דמיירי בתענית חלום אבל רש"י לא פירש כן וי"ל שהוא רק רשות כמ"ש הלח"מ ובאמת הרב ב"י בש"ע סי' רפ"ח העתיק מותר להתענות ת"ח ע"ש משמע דאינו חיוב והוא פלא ועב"י שהביא בשם הכלבו דהמתענה מחמת חסידות ותשובה תענוג הוא לו ומותר ומ"מ אין לאדם להרגיל עצמו בכך ע"ש וא"כ א"ש דצריך למיתב תענית אחר ולכך שם בר"ה י"ט דהיתה גזרת ב"ד וסברו דמותר להתענות א"צ למיתב תענית לתעניתו ולכך פירש"י עשו תשובה וז"ב. ואמנם בלא"ה א"ש דהא שם היה בחנוכה ואמר לשם צאו ויתענו כו' א"כ משמע דצוו להם להתענות תיכף ואיך יצוו להם להוסיף חטא להתענות בחנוכה דלשון צאו משמע דצוו להתענות תיכף ועוד דשם ודאי לא השלימו הציבור התענית דהא ראו דר"א ור"י רחצו ובודאי אמרו להם לאכול תיכף ובודאי בזה א"צ למיתב תענית לתעניתו ולכך

פירש"י כן וזה לע"ד ברור בדעת רש"י ז"ל וי"ל עוד דלשון הש"ס מעשה שגזרו תענית בחנוכה בלוד משמע דביום חנוכה גזרו תענית ואף דכבר אכלו הציבור בבקר מ"מ הוי תענית שעות כמ"ש רבינו הלכה י"ג והוא מהירושלמי כמ"ש הגהמ"יי ובזה ודאי לא בעי למיתב תענית לתעניתו דהא לא התענה היום כלו ולע"ד בתענית חלום אף לדידן דאין אנו בקיאין ואסור להתענות מ"מ לדעת רבינו יכול לטעום בשחרית ולקבל עליו תענית עד הערב וכתבתי במ"א ואכ"מ ודו"ק ומכ"ש לדעת החולקים על רבינו וס"ל דזה לא מקרי תענית כלל א"כ עכ"פ לא עביד איסורא ודו"ק והנה רש"י פי' בתענית י"ב ואפי' בשבת יכול להתענות כדי שיתבטל צער גופו משמע מלשונו שהוא רשות כדי שלא יצטער בשבת ומשמע דאם רוצה לסלק הצער מלבו ולהיות נפשו שוקטת לבלתי יבטל עונג שבת ולדחות התענית ליום א' שפיר דמי ובזה א"ש ההמשך בש"ס ובו ביום אר"י אפי' בשבת ובזה י"ל הטעם דצריך למיתב תענית לתעניתו וממילא כיון דיקשה עליו להתענות שני ימים רצופים יתיישב דעתו וידחה התענית ליום א' ודו"ק ולפ"ז שם בר"ה דלא שייך זה כמובן שפיר א"צ למיתב תענית לתעניתו ושפיר פירש"י עשו תשובה ודו"ק. ושוב ראיתי בש"ע סי' רפ"ח בהגהת זקני רמ"א ז"ל מי שחלם לו חלום רע בשינת צהרים יתענה עד חצי הלילה וצריך למיתב תענית לתעניתו ואמנם כראה דזה בשבת דחייב בסעודה שלישית אכן בחנוכה ודאי ל"צ למיתב תענית לתעניתו בכה"ג וא"ש מה שכתבתי לעיל ליישב פירש"י ז"ל ודו"ק:

חדר יג הלכות תעניות - פרק שלישי הלכה א

עלח"מ שכתב דהרי"ף ורבינו פסקו כר"מ וכן הטור וע"ש ואמנם בראי"ש הגירסא בברייתא כל הרוצה לעשות עצמו יחיד עושה והתלמידים אין עושין עצמן יחיד דברי ר"מ ר"י אומר עושה וזכור לטוב ולפי זה א"ש ודפסקו כר' יוסי דנימוקו עמו ואמנם הברייתא קשיא דהתחיל כל הרוצה לעשות יחיד עושה והתלמידים אין עושין עצמן יחידים והוא תמוה כלפי לייא וצ"ע בס' מע"מ וק"נ ולכן נראה די"ל דהגירסא לא כל הרוצה לעשות עצמו תלמיד עושה והתלמידים אין עושין עצמן יחידים דברי ר"מ ור"י אומר עושה וזכור לטוב ובזה א"ש ודו"ק:

ופרק שלישי הלכה ה' המ"מ כתב ובירושלמי מפורש כו' והלח"מ תמה דהא לא ס"ל כהירושלמי בתא דהא בירושלמי ס"ל מתענות בראשונות ולע"ד כוונת הה"מ להוכיח עכ"פ מהירושלמי סברת רש"י ז"ל דאף דאחרונות חמורות מכלם מ"מ משום דמרובות ולא תופלגה להתענות כולם גם מקצתן אינן מתענות ועמ"א ודו"ק:

חדר יג הלכות תעניות - פרק רביעי הלכה ב

הנה לדעת רבינו יש חילוק דכשאומר תקעו תקעו והריעו ותקעו וכשאומר הריעו הריעו ותקעו והריעו וכן תמיד ולדעת הרב"י היה הסדר שוה תר"ת ולא היה אומר הריעו אלא לחלוק כבוד לתרועה כמו לתקיעה ע"ש אבל הראב"ד בהשגה דעתו דכשאומר תקעו לא תקעו רק תקיעה וכשאומר הריעו עשו רק תרועה וזה מכוון בלשון המשנה ובגבולין אפשר שהי' תר"ת ע"ש והלח"מ תמה על הב"י ע"ש ואמנם בתוספתא סוף פ"א דתענית מבואר כדברי הב"י שהיה הסדר שוה וז"ש הראב"ד מן התוספתא אסף כל אלה ולא כמ"ש הוא ור"ל דהא דכתב רבינו דהיה תקיעה ותרועה יחד זה מן התוספתא ואמנם לא כמ"ש הוא דבתוספתא מבואר שהיה תמיד הסדר שוה תקיעה ואח"כ תרועה ורבינו כתב דבשניה תרועה קודמת לתקיעה והתוספתא עצמה משובשת כי לא היתה תקיעה עם תרועה ודו"ק ותמהני שלא הזכירו נושאי כלי רבינו ז"ל כלל דברי הראב"ד והשגתו וגם המגדול עוז לא עמד למעוז לו (מה שכתבתי לעיל לחלק דבשבת אם התענה מחצות ואילך צריך למיתב תענית לתעניתו משא"כ בחנוכה הוא מבואר בש"ס עירובין מ"א שאני יו"ט דדבריהם מתוך שמתענין בו שעות כו' עיי"ש ודו"ק).

חדר יד הלכות קדוש החדש - פרק ב הלכה א

יצטרף השני עם אחר צ"ע אם זה דוקא קודם שהעיד עם קרובו אבל אחר שהעיד ונצטרף עמו תו לא חזי לאצטרופי דה"ל נמצא האחד קא"פ או דילמא ל"ש בעדות החדש דין זה דנמצא א' קא"פ כמו דקיי"ל בהלכה ב' דאפי' נמצא העדים זוממין העדות כשר אלא דשם דווקא אם כבר קדשו החדש ואח"כ נמצא זוממין וצ"ע והנה לדעת הרמ"ה דאם נצטרפו בשעת ראיה לחוד נפסלו א"כ באב ובנו שראו את החדש הרי נצטרפו בשעת ראיה ואיך יצטרף השני עם אחר וע"כ דל"ש בזה נמצא א' קא"פ הלכה ב' המפרש הקשה ממ"ש רבינו פ"א מה' עדות דכל ע"ה פסול עד שיוודע שהולך בדרכי הכשרים ע"ש ובלח"מ ולכאורה י"ל דשם מיירי בעדות ממון די"ל שקבל שכר להעיד ולכך פסלוהו אבל כאן בעדות החדש דמה בצע לו להעיד שקר לכך נאמן ובזה א"ש דמשקלקלו הכותים ושכרו עדים להעיד די"ל דמעיד משום קבלת שכר חזרו ופסלוהו וז"ב. ולכאורה י"ל כיון דב"ד היו מחשבין אם אפשר לירח להראות א"כ ירא לשקר שמא יתפשוהו בשקרו ויאמרו שקר אתה דובר שהרי החשבון מעיד שעדיין לא נראה ואמנם ז"א דע"כ מיירי שכבר היה ראוי להראות ע"פ החשבון דאל"כ אין יושבין ב"ד כלל ואין מצפין לעדות כמ"ש רבינו פ"א ה"ו וא"כ לא יהיה נתפש בשקרו וגם הכותים בודאי לא היו שוכרים

אא"כ ידעו דהגיע זמנו להראות רק דגזה"כ הוא דבראית עדים תליא מילתא וזה לא האמינו הכותים וסברו דבחשבון תליא מלתא ולכך שכרו העדים וז"ב ובזה א"ש דקבלו עדות מכל אדם משום דחזקה דמעיד אמת שהרי נודע ע"פ חשבון שראוי להראות היום ול"ק קו' המפרש ומה שכתב הלח"מ על מ"ש רבינו דאפי' נמצאו זוממין העדות כשר דנפקא ליה מהא דאתם אפי' שוגגים כו' דבר חכמה אמר וראוי אליו אבל דברי רבינו הם תוספתא מפורשת פ"ב דר"ה ע"ש וי"ל הטעם דבעלמא דתרי ותרי נינהו ומאי חזית דצייתית להני כו' וכיון דהדבר שקול היה גזה"כ להאמין למזימין אבל כאן דהחשבון מסייע להזוממי' לא גזרה תורה להאמין למזימין נגד החשבון המסייע לזוממין ולכאורה אם נימא דבכל עדות שייך כאשר זמם ולא כאשר עשה א"כ כאן דכבר קדשו החדש הוי כאשר עשה הלכה ה' מקצתו בעבים עמ"ש המפרש בזה ויפה כתב הלכה ו' ע' לח"מ ואמנם לע"ד הכוונה דר"ג ידע ע"פ החשבון דראוי הירח להראות בליל זה ולכך האמין לעדות ליל ל' ולא לעדות כ"ט וריב"נ לא ידע החשבון ודו"ק:

הלכה ח' ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש תוספתא פ"ב:

(שייך להלכה ב') צ"ע אם לוקין הזוממין משום דהעידו שקר א"ד כיון דעדותן מתקבלת אינן לוקין גם י"ל דלא תענה ברעך עד שוא כתיב וכאן לא העידו על שום אדם ואמנם אם הזימום קודם שקדשו ב"ד ודאי דעדותן בטל ואפשר דלוקין ובזה א"ש דלא הוי עדות החדש עדות שאאי"ל שהרי יכול להזימם קודם שיקדשו ב"ד החדש ודו"ק הלכה ט הקושיות בדברי רבינו הם רבים וכבר דבר עליהם הרב חביב ז"ל והמפרש ז"ל (הלכה יו"ד) בין שוגגין בין מוטעין י"ל הכי ששגו בחשבון וחשבו שהגיע עת הירח להראות ונודע להם אח"כ כי לא הגיע עתו עדיין להראות והעדים ודאי שקר העידו או בשוא נתעו בין מוטעין היינו שע"פ השבון צדק כבר ראוי הירח להראות רק שנודע שהעדים עקר העידו ולא ראו כלל והיינו שבאו עדים והזימום וכמ"ש הלח"מ לעיל הלכה ב ב' הנה תרב ז"ל לא כתב בין מזידין כדאיתא בש"ס דכתב במקומו בין אנוסין והכוונה לע"ד הוא שהיו מוכרחין לקדש החדש והיו מאיימין על העדים לומר שראוה אע"פ שלא ראוה כמ"ש רבינו פרק שלישי ה' י"ט ודו"ק ואפשר דגם בין מזידין הפירוש כן ודו"ק:

חדר יד הלכות קדוש החדש - פרק שלישי הלכה א

המפרש הקשה ממ"ש רבינו לקמן הלכה ט"ז דחוזרין ומקדשין את החדש בזמנו והלח"מ כתב ליישב ודבריו צדקו מאוד אף דלשון רבינו דכתב שאין עדותן אחר ל' יום מועלת שכבר נתעבר החדש לא יסכים לזה ואמנם לפמ"ש רבינו שם הלכה ח"י שעל ניסן ותשרי

אין מאיימין כלל כשבאו לפני חצי החדש ע"ש א"כ הדרא ק"ל דהא יהיה תועלת בעדותן ואין לומר דרבינו מיירי בשאר החדשים ז"א דהא כתב לקמן הלכה ב' דאין מחללין אלא על ניסן ותשרי ואמנם י"ל דבזמן שבהמ"ק קיום מיירי וא"כ איך מצינו לפרש האי דעל לילה ויום מחללין את שבת ובשאר החדשים והקושיא שהקשה הלח"מ על המפרש וזיל ועוד בעל ניסן ותשרי דאיכא תקנת המועדות וכו' תסוב גם עליו וצ"ע גם מה שהקשה הלח"מ על מ"ש רבינו בסוף פרק זה עד שלא תתקיים ההזמה ויתקדש החדש בזמנו משמע דאם תתקיים ההזמה כו' ע"ש ודבריו תמוהים במחכ"ה דהא שם איירי דעדיין לא קדשו ב"ד את החדש כמו שכתב בפירוש שם קודם שקדשוהו ב"ד ובכה"ג ודאי מקבלין עדות המזימין ובפרק ב' הלכה ב' מיירי שקדשוהו ע"פ עדים ונמצאו זוממין ובזה שפיר כתב ה"ז מקודש וכמ"ש הלח"מ שם דאתם אפי' שוגגים וז"ב (הלכה ג) ואם היה להם אורב עפירש"י דהכותים עשו כן להטעות את החכמים ולפמ"ש לעיל דהכותים חשבו דע"פ החשבון לבדו יכולים לקדש החדש וא"צ לעידי ראית הלבנה א"כ לפי דעתם חללו העדים שבת בלכתם וזה כוונת המשנה מי שראה כו' וא"י לילך מוליכין אותו ואפי' על החמור כו' ואם יש להם אורב כו' (הלכה ח') משקלקלו הכותים גם בזה לדרכם הלכו כי אם ע"פ החשבון יכולים לקדש יום שלשים אך העדים לא באו ועברו ב"ד את החדש כי לפי קבלתנו אין מקדשין כ"א ע"פ עדות ראיה והכותים לפי שטתם קבעו יום ל' ר"ח וע"כ השיאו משואות בליל ל' כדי להטעות העם לומר דהיום ר"ה ואמנם אם ביד היו משיאין משואות גם אמלא אז נסכלה עצתם כי בליל ל"א היו ב"ד משיאין משואות וידעו העם כי היום ר"ח ולא אתמול ואמנם הב"ד לא היו משיאין משואות רק אחסר ולא אמלא כדאמרי' בש"ס ע"כ בני בליעל אלה מצאו יד לספוק זממם וע' בש"ס ותבין בזה המשך דברי חכמים ז"ל ואם הרב"ד משיאין אמלא ולא אחסר גם אז נבקה עצת הכותים ואין לומר שמא יקדשו ב"ד ביום ל' ולא ישיאו משואות ובליל ל"א ישיאו הכותים לומר דהחדש מלא ז"א דהא לפי שיטתם אחשבון סמכו והוקבע החדש ביום למ"ד ודו"ק היטב וע' בש"ס ותבין (הלכה ט) הנה לדעת רש"י בני הגולה שידעו יום ר"ח אלול עושים ר"ה יום א' מפני שסמכו על הרוב דרוב שנים אין אלול מעובר אבל רבינו ס"ל דעושים שני ימים מספק כמ"ש הלח"מ והא דלא סמכו באמת על הרוב י"ל גזרה אטו שאר ימים טובים וכמו המקומות דמטו שלוחי ניסן ולא שלוחי תשרי דעושים פסח ב' ימים גזרה אטו סוכות ואמנם בש"ס ר"ה דף כ"א מכריז ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן כו' ור"א בר נגרי ור"ח ב"א איקלע להאי אתרא דמטו שלוחי ניסן כו' ועבדי חד יומא ואיקפד ר' יוחנן עליהו ואמר לאו אמרי לכו כל היכא דמטו כו' משמע דר' יוחנן הוא דחידש דין

זה לגזור פסח אטו סוכות ובזמן המשנה לא היה גזרה זו ובזה א"ש דפירש"י ז"ל במשנה דבני גולה עשו יום א' ר"ה והיינו בזמן המשנה אבל לדידן צריך לעשות שני ימים ולא פליגי רש"י ז"ל ורבינו וגם השגת התוס' על רש"י ז"ל ליתא ודו"ק:

הלכה טו ט"ז טו"ב ח"י הטעם דברי רבינו כבר כתבתי כי יען שהחשבון מורה צדק כי כבר נראה הירח דאל"כ אין ב"ד יושבין ומצפין לעדים כלל ולכך מאיימין על המזימין או על שאר עדים שמקלקלין עדי ראיה בהכחשה (וזה כוונת רבינו בהלכה כט שכתב והרי הדבר נוטה ר"ל דתרי ותרי נינהו) כדי שתתקיים העדות ויתקיים החדש בזמנו היינו כפי שמורה לנו החשבון שהוא האמת ואמנם זה בניסן ותשרי קודם חצי החדש שזה שאנו מדקדקין בקביעת החדש הוא למען נוכל לעשות המועדים בזמנם וצריכין לדקדק שיקבעו ביום החדש הראוי שקבעה להם התורה אבל בשאר ארסי שאין לנו צורך רב בקביעות החדש האמתי הוא להפך שאם כבר נתעבר החדש ונתפרסם הדבר מאיימין על העדים הבאים לסתור העיבור כדי שישאר החדש מעובר ולא יהיה זילותא דבי דינא אבל אם באו עדים והעידו שראוהו בזמנו ובאו אחרים והזימום או הכחישום נראה מדברי רבינו דבשאר ירחי מעברין אף שהחשבון מורה כדברי עידי הראיה מ"מ כיון דאין צורך והכרח גדול לקבעו בזמנו ממש אין מקדשי' אמנם אם כבר קדשוהו ב"ד ואח"כ באו המזימין כבר כתב רבינו לעיל פ"ב דה"ז מקודש וזה נראה אפי' בשאר ירחי ועמ"ש בפ"ב בקונטרסי על דברי רבינו והלח"מ ובחידושי כתבתי הא דכתב רבינו לעיל הלכה א' עדים שראו כו' ולא הזכיר כלל שבת ובמשנה נקטו שבת וכתבתי לפמ"ש הלח"מ ליישב קושית המפרש והבאתיו לעיל אך עדיין קשה הא אם יבואו העדים בליל ל"א עדיין לא עברו ב"ד את החדש ולא עשו עדיין סעודה דהא אין עולין לה אלא ביום כמ"ש רבינו הלכה ז' וא"כ עדיין יקבלו עדותן ויקדשוהו בזמנו ואמנם י"ל דמיירי בשאר חדשים דיוצאין השלוחים מבערב וכבר נתפרסם הדבר ושוב לא יקבלו עדותן וז"ב ואמנם זה יתכן בזמן המשנה דהיה בהמ"ק קיים דמחללין על כולן אבל רבינו דמיירי בזה"ז דאין מחללין רק על ניסן ותשרי א"כ לא מצי לנקוטי רק לענין הילוך העדים ולא לענין חילול שבת ודו"ק. והנם הטעם מה שאין השלוחין יוצאין מבערב בניסן ותשרי אמרתי בחידושי דהתוס' נתקשו בזה היכא דלא קידשוהו ביום ל' אמאי לא יצאו השלוחין מבערב דהא ודאי יעברוהו למחר ולפמ"ש הרמב"ם הלכה ט"ו א"ש דבניסן ותשרי י"ל שמא יבואו עדים עדיין בלילה ויקבלום הב"ד בבקר שהרי עדיין לא יצא שמו מעובר ואין לומר דהא כבר יצאו השלוחין בערב וכבר נתפרסם ז"א דהא בניסן ותשרי אין מאיימין כלל וכמ"ש הרמב"ם הלכה ח"י ולעולם מקבלין ואף דלפ"ז גם בבקר אין להם לצאת ז"א דהא בבקר

הם מוכרחים לצאת אבל עכ"פ לא עדיף משאר חדשים וז"ב ועוד כתבתי בזה שם וכאן אכמ"ל ובאמת לבי עוד נוקפי בהרבה ענינים ויד שכלי קצר מהשיג דבר על מכונו ע"כ אקצר והמשכיל יבין:

חדר יד הלכות קדוש החדש - פרק ד הלכה ה

ועל גליות ישראל שנעקרו ממקומם ע' פירש"י סנהדרין דף י"א ומזה מבואר דבני ח"ל חייבין לעשות פסח ומזה תימה על מ"ש התוס' בפסחים גבי ריב"ב דלא עלה לרגל משום דנציבין ח"ל ופטור מפסח כמו מראיה וצע"ג (הלכה י"ד) ואם עברו ה"ז מעוברת. ע' בש"ס דאמרי' אם עברוה אין מקדשין ופירש"י דשותקין ואין אומרים מקודש החדש ואם קדשו ופליגי בה חד אמר בטל העבור וחד אמר מעובר ומקודש וע"ש פירש"י ורבינו לא הזכיר דאין מקדשין וגם כתב דאם אחר שעברוה באו עדים כו' וע"ש ודו"ק:

חדר טו הלכות שופר סוכה ולולב פרק א הלכה ה

ע' בהשגת הראב"ד ז"ל ור"ל דבירושלמי מתרץ לשון המשנה וגרס אם היה מעכב כו' והיינו קודם הסתימה ועתה אינו מעכב א"כ נראה שנתקן הקול מחמת הסתימה וכיון דנסתם באינו מינו ולכך פסול אבל אם גם עתה מעכב את התקועה כשר דזה העיכוב אין עכוב ממש אלא דהקול פגום וכל תקולות כשרים בשופר ואמנם אם סתמו במינו בכל גוונא כשר דהא גם הסתימה הוא אינו דשופר ובטל לגבי שופר וז"ב וכן אם לא סתמו כלל וקולו פגום כשר כדאיתא בירושלמי וא"כ מ"ש במשנה אם מעכב כו' היינו באינו מינו דווקא אך רבינו והרי"ף רבו ז"ל פירשו מעכב היינו לגמרי והוא מעכב עתה ולכך אפי' במינו פסול וכן אם לא סתמו והוא מעכב לגמרי פסול ולכך לא הביאו הירושלמי כמ"ש המ"ע ובעלי הלכות לא כתבוהו ודו"ק:

חדר טו הלכות שופר סוכה ולולב פרק רביעי הלכה א

רש"י פירש בחומש דסוכה הוא זכר לענני כבוד וכן פירש בריש סוכה והמזרחי תמה למה פירש כר"א ולא כר"ע דהלכה כמותו ע"ש ובט"ז ואמנם בת"כ איתא איפכא דר"א ס"ל סוכות ממש ור"ע ס"ל ענני כבוד וא"ש פירש"י וע' רשב"ם בחומש מה שפירש על כי בסוכות הושבתי ע"ש ועפ"ז יובנו דברי הטור שהובאו בט"ז וכפי שביאר הט"ז ע"ש ודו"ק:

חדר טז דין פדיה במחובר פרק א

ב"ק ס"ט:
הש"ך בסי' רצ"ד ביו"ד ס"ק י"ב כתב דהא דמשמע מדברי התוס' דפדיה במחובר לכשיתלשו מהני מדלא הקשו רק אכל המתלקט בדיבור שאחר זה ולא על כל הנלקט וכמ"ש הבית יוסף מ"מ זה להס"ד דטעמא דיליף קדש קדש ממעשר אבל למסקנא דטעמא משום דאין בקיאין בשומא א"כ גם כשפודה כשיתלשו לא בקיאין בשומא רק דבצנועין התירו זה ומתוך זה השיג על מרן הב"י דפסק בפדיה במחובר לכשיתלשו מהני ע"ש היטב וע"פ דבריו א"ש מה שהקשו התוס' שם באותו דיבור וא"ת וכיון דיש חילול במחובר לקרקע כדמשמע בסמוך למה היו הצנועים דוחקים למה לא היו מחללים כל הכרם בבת אחת ותמה הגאון פני יהושע ז"ל דמה זה ענין לדבריהם הקודמין דקושיא זו היו יכולים להקשות בפ"ע ע"ש ולפי דברי הש"ך א"ש דבלא"ה לא היה קשה קושיתם אם נפרש כל הנלקט כפשוטו דבערב היו אומרים כן א"כ אתי שפיר הא דלא חיללו במחובר דנהי דמדאורייתא מותר לחלל במחובר מ"מ מדרבנן אסור דהא אין בקיאין בשומא כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה אימא ע"ש ולכך לא חיללו במחובר בבת אחת רק בתלוש אבל לפי מה שהקדימו התוס' דהאי כל הנלקט פירושו דבשחרית אמרו כן על כל מה שיתלקט שיהיה מחולל כשיתלש א"כ שפיר הקשו דה"ל לצנועים לחלל כל הכרם בבת אחת במחובר ואין לתרץ דמדרבנן אסור דהא לא בקיאין בשומא זה אינו דא"כ גם עתה דאמרו כן בשחרית על כל מה שיתלקט שיהיה מחולל לכשיתלש ג"כ אסור מדרבנן דהא לא בקיאי בשומא כמ"ש הש"ך להשיג על הרב ב"י והתה"ד אבל לפי דעת התה"ד והרב ב"י לא א"ש המשך דברי התוס' ומזה היה נראה דהלכה כהש"ך דאין פודין במחובר לכשיתלש ודו"ק היטב ולכאורה יש להקשות לפ"ד הש"ך מהא דכתבו התוס' לקמן בד"ה הוי אמינא דבלא ר' יוחנן י"ל דר' דוסא לית ליה דצנועין דבעניים עביד רבנן תקנתא ולא בגנב ובהא פליג אצנועין דס"ל דאף בגנב עביד רבנן תקנתא אבל מדאמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד משמע דמן הדין הוא כן ולא מחמת תקנתא והקשו דלמא הא דאמר ר' יוחנן אמרו דבר אחד היינו דאין ברירה ותירצו דד"א משמע ממש ד"א ע"ש והנה לפ"ד הש"ך הא דכתבו דהא דאמרו דבר אחד היינו דתרויהו ס"ל דאין ברירה דילמא באמת צנועין אית להו ברירה והא דלא אמרו כל המתלקט היינו משום דאין פודין במחובר דלא בקיאי בשומא ואסור מדרבנן ולכך אמרו כל הנלקט והיינו בערב לאחר שנתלש וא"כ מהיכא מוכח דצנועים לית להו ברירה וע"כ הא דאמר ר' יוחנן אמרו דבר אחד היינו דהוא מן הדין ולא מחמת תקנה אך זה אינו דהא כבר

כתבו התוס' דאי אפשר לומר דבכל ערב אמרו כן דא"כ אין תקנה למה שכבר אכלו העניים וע"כ דהאי כל הנלקט היינו שמניח המעות בעוד שלא נלקט ואומר כרם רבעי זה לכשיהיה נלקט יהיה מחולל אחר הלקיטה כשיתלש וא"כ גם עתה לא בקיאי בשומא ואסור מדרבנן וא"כ אמאי לא אמרו כל המתלקט ע"כ היינו דלית להו ברירה ושפיר כתבו התוס' דהא דאמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד היינו דתרויהו לית להו ברירה ותירצו דהרי דבר אחד משמע ממש דבר אחד וז"ב ודו"ק בסוגיא היטב ואחרי הוודע כל זאת הנה יש ראיה אדרבה לדעת הש"ך מזה דלדעת התה"ד והרב ב"י קשה מהא דכתבו התוס' שהבאתי די"ל דהא דאמר ר' יוחנן צנועין ור"ד אמרו דבר אחד היינו דתרויהו ל"ל ברירה דהא שפיר י"ל דצנועין אית להו ברירה והא דלא אמרו כל המתלקט היינו משום דאסור מדרבנן דאין פודין במחובר משום דלא בקיאי בשומא ולכך אמרו כל הנלקט והיינו לכשיהיה נלקט ויתלש דבכה"ג ל"ש דלא בקיאי בשומא וכמ"ש התה"ד והב"י וע"כ מוכח כמ"ש הש"ך דאף בכה"ג שייך דלא בקיאי וע"כ הא דלא אמרו כל המתלקט משום דלית להו ברירה ושפיר הקשו התוס' דילמא האי אמרו דבר אחד היינו דתרויהו לית להו ברירה ונמצא סוגיא דשמעתא נוטה יותר לדעת הש"ך ולא כהתה"ד והרב ב"י. הן אמת דגם הרב פני יהושע נתקשה בדברי התוס' הנ"ל דדילמא באמת צנועין אית להו ברירה והא דלא אמרו כל המתלקט דא"כ אין תקנה למה שיגדל אח"כ וכמו שכתבו התוס' לעיל ד"ה כל הנלקט ע"ש והוא באמת צריך עיון וישוב ולביישב דברי התה"ד והר"בי יש לומר דזה דכתב הש"ך דלא בקיאי בשומא הוא מילתא דרבנן ולכך בצנועין התירו דאי אפשר בע"א וא"כ אם צנועין לית להו דר"ד וא"כ אפשר לומר כל הנלקט א"כ שפיר אין לומר כל המתלקט משום דלא בקיאי בשומא ואפשר לומר כל הנלקט אבל לפי דעת רבא דצנועים אית להו רק משום תקנתא אפקוהו רבנן מרשותו א"כ מדאורייתא לא מהני החילול רק מתקנתא דרבנן וא"כ טוב יותר לומר כל המתלקט דאז אדרבא מדאורייתא מהני החילול והוי חילול גמור רק מדרבנן אסור דלא בקיאי בשומא ועדיף זה מלומר כל הנלקט דמדאורייתא לא מהני דלא הוי חילול כלל וע"כ דצנועין לית להו ברירה ושפיר הקשו התוס' ובזה יש ליישב גם קושית הפני יהושע שהבאתי כמבואר למשכיל ודו"ק ושבתי וראיתי כי יש לפרש המשך דברי התוס' גם לפ"ד התה"ד והרב ב"י ז"ל דהנה א"ז מהרש"א ז"ל הקשה על מ"ש התוס' דהא דאמר ר' דוסא לעתותי ערב הא אפילו מן השחרית היה יכול לעשות כן אלא עצה טובה כו' אי נמי דוקא לעתותי ערב אבל בשחרית גזרינין שמא לא יפרש דלאחר לקיטה יהא הפקר ע"ש במהרש"א דא"כ גם בהא דצנועין יש לגזור כן ותירץ דשם א"א בע"א והיינו דשם

אם יאמרו כן בערב לא היה תקנה למה שאכלו כבר ע"ש ובזה נראה להבין מ"ש התוס' בקושיתם כיון שיש חילול במחובר לקרקע למה היו הצנועים דוחקים ולמה לא היו מחללים כל הכרם בבת אחת ע"ש וכבר עמד בזה בספר מעשה חושב מה דוחק היה בזה הלא בזה היו מתקנים הכל וזה עדיף דאם היו פודין במחובר דעכ"פ איכא איסור דרבנן ע"ש ולפמ"ש המהרש"א א"ש דעכ"פ איכא חשש שמא לא יפרש דלאחר הלקיטה יחול החילול וא"כ טוב היה לחלל כל הכרם בבת אחת וז"ב ומעתה א"ש המשך דברי התוס' הנ"ל דבלא סברת התוס' שמא לא יפרש דלאחר הלקיטה יחול ההפקר לא היה קשה קושית התוס' דלמה היו הצנועים דוחקים דמה דוחק יש בזה הלא טוב זה מלפדות במחובר דאיכא איסורא דרבנן אבל אחר שהקדימו התוס' דאיכא למגזר שמא לא יפרש כו' רק דבצנועים א"א לעשות בע"א כמ"ש א"ז מהרש"א ז"ל שפיר הקשו דטוב היה שיחללו כל הכרם בבת אחת באופן שיסתלק חשש הנ"ל וזה ברור ודו"ק ובזה י"ל מה שכתבו התוס' וא"ת כי אמרו כל המתלקט הא לא היה מועיל למה שגדל אח"כ וי"ל כו' ועוד דשמא היה בטל ברוב ואע"פ דהוי דשלי"מ מ"מ מדאורייתא היה בטל והקשה א"ז מהרש"א דא"כ גם אם היו מחללין כל הכרם בבת אחת היה בטל ותירוצו צריך ביאור ולפמ"ש א"ש כיון דס"ס איכא קילקול ואיסורא דרבנן א"כ טוב לומר כל הנלקט דליכא רק גזרה דרבנן משיחלל כל הכרם בבת אחת דאיכא תרי איסורא חדא דהוא מחובר ועוד דאיכא קילקול מדרבנן למה שגדל אח"כ וז"ב ודו"ק הנה ביארנו דאין מדברי התוס' סתירה גמורה לדעת התה"ד והרב"י ז"ל והוא מילתא דרבנן יש די סמיכה על הני תרי רבוותא ועוד יבואר אי"ה לקמן סמך לדעתם ודו"ק:

חדר טז דין פדיה במחובר פרק ב

הנה הרמב"ן כתב בכוונת דברי התוס' דאף דמדרבנן אסור לחלל במחובר מ"מ בהא דצנועים אוקמיה אדאורייתא ע"ש והתוס' לא ביארו זה ולכאורה לולא דברי רבינו הרמב"ן ז"ל יש לומר בע"א דהנה התוס' בד"ה והצנועים כתבו דע"כ צריך לומר דצנועין בשאר שני שבוע מיירי דאי אשביעית כיון דהיו זוכים מן ההפקר לא היו יכולים לחלל ע"ש והנה זה דוקא אי אמרו כל הנלקט אבל אי אמרו כל המתלקט דפירש"י שעתידין ללקוט א"ש דכל זמן שלא לקטו עדיין הוא ברשות הבעלים ושפיר יכולים לחלל וז"ב והנה הא דכתבו תוס' דלא בקיאי בשומא היינו דצריך לנכות שכר שמירה ועבודת הקרקע כמ"ש הר"ש ע"ש ולפ"ז אתי שפיר דלהאי נוסחת כל המתלקט שפיר י"ל דבשביעית מיירי כמו שכתבתי ואז פודין בשוי' דבשביעית ליכא שכר שמירה ועבודת

קרקע ולכך פודים אפילו במחובר דל"ש שאין בקיאין בשומא וא"ש דברי התוס' וא"צ לסברת הרמב"ן דאוקמי אדאורייתא ודו"ק ואמנם לגירסת כל הנלקט דאז צריך לומר דבשאר שני שבוע מיירי כמ"ש התוס' דאל"כ כבר זכו בהן עוברי דרכים מן ההפקר ואין יכולים לחלל ואעפ"כ פודין במחובר ועכצ"ל דבכה"ג דאומרים שיהא מחולל לכשיתלשו לא שייך סברת הש"ך דלא בקיאי בשומא וכדעת התרומת הדשן והרב בית יוסף ז"ל ולא כדעת הרב הש"ך ז"ל ודו"ק וזה לע"ד כוונת התה"ד דכתב דממסקנת התוס' משמע דפודים במחובר דלא ילפי ממעשר אלא משום דאין ידועים ע"ש והש"ך תמה עליו דהא התוס' לא כתבו כן אלא בהא דצנועין אבל בעלמא אין פודין דלא בקיאי בשומא ע"ש ולפמ"ש א"ש דהתה"ד הוכיח דבכה"ג דפודה לכשיתלשו ל"ש הסברא דלא בקיאין בשומא וכמ"ש ובזה יכוונו דברי מרן הב"י ז"ל שהביא הש"ך שם שכתב דבכה"ג שפודה לכשיתלשו שפיר בקיאין והוא עולה כמ"ש ודו"ק ובחידושי הרביתי מלין דרך פלפול בהלכה ואקצר פה:

דין פדיה במחובר בזה"ז:

הנה הש"ך כ' בשם הרמב"ן והרשב"א דבזה"ז מחללין אף במחובר דהא מחללין על ש"פ ולא שייך לומר דאין בקיאין בשומא ע"ש ולכאורה היה נראה בזה דברי התוס' דטעמא דאין מחללין במחובר משום דאין בקיאין בשומא וכתב הרמב"ן דהא דצנועין היינו דאוקמי אדאורייתא ולכאורה י"ל דהא מתניתין דצנועין מיירי בזה"ז דמחללין על ש"פ ול"ש החשש דאין בקיאין בשומא כמ"ש הרמב"ן והרשב"א והב"י. ובזה יש ליישב מה דקשה לי אהא דמקשה מצנועין על ר' יוחנן דהא התוס' ד"ה הוא דאמר הקשו אמאי אינו יכול לחלל של אחרים הא זכין לאדם שלא בפניו וכי אין זה זכות להלוקטים שיהיה מחולל ותירצו בקידושין דזכיה הוא מטעם שליחות וכיון דהלוקטים בעצמם אינן יכולים לחלל שאינו שלהם גם הבעלים אין יכולים לחלל בשבילן ע"ש ולפ"ז קשה לי אמאי דכתבו התוס' דצנועין מיירי בשאר שני שבוע דאי בשביעית אין יכולים הבעלים לפדותו דכבר זכו בהם העוברי דרך ע"ש וקשה לי אדרבא נוקי למתניתין דצנועין בשביעית וא"כ כיון דהלוקטין כבר זכו בהן ויכולין לחלל שפיר יוכלו גם הבעלים לחלל בשבילן ונהי דעל התוס' דהכא אין להקשות כן דהתוס' בסוגיין לא הביאו האי תירוצא דכתבו בקידושין מ"מ על הש"ס גופא יש להקשות מאי פריך אר' יוחנן מהא דצנועין דהא י"ל דצנועין מיירי בשביעית והיה נראה לומר דהש"ס לא מצי לשנויי כן דהא אמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד ואי נימא דצנועין בשביעית מיירי א"כ אין זה דבר אחד דטעמא דצנועין משום זכיה ושם גבי לקט לא שייך זכיה דאיך נימא דזכין לאדם שלא

בפניו להפקיר את שלו דהא האי הפקר שפוטר מן המעשר צריך להיות בין לעניים בין לעשירים כמ"ש התוס' ד"ה כל שלקטו וא"כ אין זה זכות שהוא מפקיר את שלו לכ"ע וזה ברור לע"ד וע"כ גם טעמא דצנועין אינו משום זכיה רק דלא ס"ל הא דר' יוחנן ושפיר פריך הש"ס ובזה היה מקום ליישב דברי הרמב"ם ה' נטע רבעי דפסק הא דצנועין וגם פסק הא דר' יוחנן והם תרתי דסתרי אהדדי וכבר הקשה עליו הלח"מ בפ"ב מה' גנבה ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דהש"ס לא מצי לשנויי הכי משום דאמר ר"י צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד אבל הרמב"ם לנפשיה שפיר מצי לאוקמי הא דצנועין בשביעית וכן העתיק באמת הא דצנועין בשביעית ע"ש בהלכות נטע רבעי וא"ש ודו"ק ושוב מצאתי זה בספר קצה"ח סימן ס"א בשם אחיו ועיי"ש ודו"ק ואמנם לפמ"ש לעיל בלא"ה א"ש דהש"ס לא מצי לשנויי כן דצנועין בשביעית מיירי דהא ע"כ בשחרית היו אומרין כן כמ"ש התוס' וקשה הא הוא מחובר וע"כ צריך לומר דמיירי בזה"ז כמ"ש ולפ"ז אי אפשר לומר דבשביעית מיירי דהא שביעית אינו נוהג בזה"ז ולכך לא מצי הש"ס לשנוי' כן ושפיר פריך ודו"ק והנה א"ז הב"ח ז"ל השיג על הרב ב"י וכתב דאפילו בזה"ז אין פודין במחובר דלמחר יבנה בהמ"ק ויאמרו פודין במחובר ע"ש והש"ך השיג על הב"ח דא"כ לא יפדו בזה"ז בשוה פרוטה דלמחר יבנה בהמ"ק ויאמרו פודין בש"פ ע"ש ולע"ד צדקו דברי הב"ח דבשלמא גבי ש"פ לא הצריכו חז"ל בזה"ז לפדות בשוי משום שלמחר יבנה בהמ"ק דכיון דלאיבוד אזיל דהא צריך להוליכו לים המלח לא הצריכו חז"ל להפסיד ממונו מחשש גזרה זו דשמא למחר יבנה בהמ"ק אבל לפדות במחובר מה"ת יתירו זה כיון דאפשר לפדותו בתלוש וע' תוס' עירוכין ריש פרק המקדיש שדהו ודו"ק ובזה א"ש מה שכתבתי לעיל דהאי דצנועין מיירי בזה"ז ואין סתירה למ"ש א"ז הב"ח ז"ל דגם בזה"ז אין פודין במחובר דכיון דשם אי אפשר לפדותו בתלוש דאין מקדישין דבר שאינו שלו שפיר יכלו לפדותו במחובר בזה"ז ודו"ק היטב ובתוס' ד"ה אימא שסיימו שם והיינו נמי טעמא דב"ש ולכאורה אטו טעמא דב"ש אתו לאשמעונין ואמנם דבריהם עולים יפה דזה הוכחה לתירוצם שכתבו דאין הטעם דאין פודין במחובר משום דיליף קדש קדש ממעשר אלא משום דלא בקיאי בשומא ונתנו הוכחה לדבריהם שהרי א"א לומר הטעם משום דיליף קדש קדש ממעשר דהא תני והכל מודים שאין פודין במחובר והיינו אפילו ב"ש והא ב"ש לא ילפי קדש קדש ממעשר דהא פליגי על ב"ה דסברי בפ"ה ממסכת מעשר שני דנטע רבעי יש לו חומש דיליף קדש קדש ממעשר וב"ש ס"ל אין לו חומש דלא ילפי קדש קדש ממעשר וע"כ דהטעם רק מדרבנן דלא בקיאי בשומא וממילא ה"ה לב"ה וזה שכתבו והיינו כמי טעמא דב"ש ולע"ד הוא אמת ונכון בס"ד:

חדר טז דין פדיה במחובר פרק שני

הנה כבר הבאתי ע"ש הרמב"ן לפרש דברי התוס' דבצנועין אוקמי אדאורייתא והר"ש כתב הטעם כדי שלא יכשלו ע"ש ולכאורה הוא כפשוטו דהרי א"א לחללו בתלוש דהא כבר אז אינו ברשות בעלים ואם כן אם לא יחללוהו במחובר יאכלו הלוקטים בלא פדיון כלל וא"כ טפי עדיף לחללו במחובר דאז עכ"פ יאכלו רק איסור דרבנן משיאכלו איסור דאורייתא וכי היכא דאמרינין בעלמא ליעבד חבר איסורא זוטא ולא ליעבד ע"ה איסורא רבא ואמנם לפמ"ש התוס' פסחים ריש תמיד נשחט לחלק אם פשע חבירו אז אין לחטוא בשביל שיזכה חבירו וכ"כ התוס' בשבת גבי הדביק פת בתנור ע"ש ולפ"ז א"ש דהעתיק הרמב"ם הא דצנועין רק אשביעית והיינו כיון דבשאר שני שבוע המלקטים פשעו ושלחו ידן בשל אחרים אין לעשות איסורא זוטא בעבור שלא יעשו הם איסורא רבא ואף דהרמב"ם פסק כל הנלקט מ"מ גם זה צ"ל דאמרו בשחרית כמ"ש התוס' והיינו כשיתלש וגם בזה שייך דלא בקיאי בשומא כמ"ש הש"ך תה ראיה לדעתו ודו"ק ואמנם לפמ"ש לעיל לפרש דברי התוס' דלגרסת כל המתלקט שפיר יש לאוקמי האי דצנועין בשביעית ואז ל"ש חשש לא בקיאי בשומא כמ"ש שם שפיר הקשו התוס' דלמסקנא דכל המתלקט ה"ל לפדות כל הכרם בבת אחת דהא בשביעית אפילו לכתחלה מותר לפדות במחובר וז"ב ולפ"ז יש ליישב קושית המעשה חושב שהקשה אמה שהקשה התוס' וא"ת בכל המתלקט נמי לא היה מועיל למה שגדל אח"כ והקשה הא לגירסת כל הנלקט נמי קשה דמה מועיל למה שגדל אח"כ דלא היה בשעת אמירה והוי דשלב"ע דהא גם לגירסת כל המתלקט י"ל דפירושו סמוך ללקיטה ע"ש ולפמ"ש א"ש דלפי גירסת כל הנלקט אי אפסר לומר דמיירי בשביעית וכמ"ש שם וא"כ בלא"ה לא קשה קושית התוס' דהא בשאר שני שבוע עכצ"ל כמ"ש הר"ש שלא יכשלו וא"כ די לתקן הלוקטים וכמ"ש וכיון דלא קשה קושית התוס' א"צ לבוא לתירוצם דלא היה מועיל למה שגדל אח"כ וממילא דלא קשה קושיתם ודו"ק כי סמכתי על המעיין היטב ועפ"ז יש ליישב קושית הפני יהושע שהבאתי שהקשה על התוס' דכתבו בד"ה הוי אמינא דילמא דבר אחד הוא דאין ברירה והקשה מנ"ל דסברי צנועים דאין ברירה דילמא לעולם סברי יש ברירה והא דלא אמרו כל המתלקט דא"כ אין תקנה למה שגדל אח"כ ולפמ"ש א"ש דהשתא דמסיק רבא דלעולם כל הנלקט א"כ א"א לומר דמיירי בשביעית וכמ"ש וא"כ בלא"ה לא קשה קושית התוס' דהוי לפדות כל הכרם במחובר וכמ"ש וא"צ לבוא לתירוצם דהיו רוצים לתקן אף מה שגדל אח"כ וממילא מוכח מדלא אמרו כל המתלקט דס"ל אין ברירה ושפיר הקשו התוס' ודו"ק והנה בח"מ סימן ר"ט י"א דמוכר דבר שבא לעולם עם דבר שלא בא לעולם

מיגו דקנה זה שבא לעולם קנה נמי זה שלא בא לעולם יש ליישב קושית התוס' דהא גם כשאמרו כל המתלקט אינו מועיל למה שגדל אח"כ ולשיטת הפוסקים הנ"ל א"ש דבשלמא אם היו מחללין כל הכרם במחובר א"כ אין בכלל זה אלא מה שלפנינו אבל מה שגדל אח"כ לא אבל כשאמרו כל המתלקט א"כ הכל בכלל גם את אשר ישנו פה לפנינו ואת אשר איננו פה לפנינו ועתיד ליגדל וא"כ מיגו דחל החילול על זה חל נמי על זה וז"ב. ואמנם בסמ"ע שם חילק דבדבר שלא בא לעולם הכל מודים דלא אמרינן מינו דחייל על זה חל כמי על זה ע"ש בסימן ר"ג ולפי שזה הענין צריך ביאור רחב והארכתי בזה בחידושי ע"כ קצרתי ואסיים מה דקשיא לי למה שכתבו התוס' דאם אמרו כל המתלקט א"ש דשמא היה בטל ברוב כו' וא"כ קשה לר' יהודא דאמר גבי לקט כל שילקטו עניים יהא הפקר הא אין תיקון בזה למה שגדל אח"כ ולר' יהודא אין לומר דבטל ברוב דהא ר' יהודא ס"ל מין במינו לא בטל וצ"ע לע"ע ולדעת התוס' דביבש ביבש מודה ר' יהודא א"ש ואין להאריך ודו"ק:

חדר טז דין פדיה במחובר פרק שלישי

הנה התוס' בד"ה הוא דאמר כצנועים הקשו מהא דאין מוסרין דמי פירות שביעית לעם הארץ ואם מסר אומר הרי מעות הללו מחוללין על פירות שיש לי כו' ותירצו דבעם הארץ אפקוהו רבנן מרשותו כדי שלא יהא נכשל ואוקמוהו ברשות זה שיכול לחלל דהפקר ב"ד הפקר ע"ש וקשה מאי מקשה אר' יוחנן מהא דצנועין דילמא גם הכא אפקינהו רבנן מרשות המלקטין ואוקמנה ברשות הבעלים כדי שלא יכשלו ולכאורה י"ל לפמ"ש התוס' דהאי דצנועין לא קאי אשביעית רק אשאר שני שבוע א"כ א"ש דכיון דעביד איסורא ולקטו בגזלה לא עביד רבנן תקנתא לדידהו וכדאמר רשב"ג הלעיטהו לרשע וימות משא"כ בעם הארץ דלא עביד איסורא במה שלקח דמי שביעית אבל זה אינו דהא התוס' כתבו הטעם דלא מצי מיירי בשביעית דהא כבר זכו בהן המלקטים ואין יכולים לחלל ולפמ"ש התוס' שפיר יכלו לחלל דהא רבנן אפקעינהו מרשותן ואוקמנהו ברשות בעלים וגם הרמב"ם העתיק הא דצנועין בה' נטע רבעי בשביעית ע"ש ולכן נראה דשאני גבי ע"ה דליכא תקנתא אחריני אבל כאן גבי צנועין איכא תקנה אחרת לפדות כל הכרם בבת אחת והא דצנועין לא עשו כן היינו כמ"ש התוס' שרצו להוליך שאר הפירות לירושלם אבל עכ"פ היה יכולין לעשות כן שיחללו כל הכרם בבת אחת לכן לא אפקינהו רבנן מרשות המלקטים ושוב ראיתי להגאון מאור עינינו הפ"י ז"ל שהרגיש בקצת דברים שכתבתי ונהניתי שכיונתי לדעתו הרמה ז"ל ובזה י"ל דברי הרמב"ם ז"ל שהעתיק כל

הנלקט ותמה הלח"מ דהא הוא פסק כר' יוחנן והן תרתי דסתרי אהדדי ולפמ"ש א"ש דהא הרמב"ם פסק דאין פודין במחובר וע"ש בכ"מ מ"ש בטעמו דס"ל דהש"ס הדר בי' מזה דס"ל דפודין במחובר ע"ש ולפ"ז כיון דליכא תקנה אחרת לפדות כל הכרם במחובר שפיר י"ל דאפקוהו רבנן מרשות הלוקטים ואוקמוהו ברשותו ולכך יכולים לפדות ודו"ק והנה התוס' כתבו לחלק בין התנה מתחלה להא דאחין שחלקו דאין ברירה והא דמקשה דר' יוחנן אדר' יוחנן ולא משני כן משום דניחא ליה להש"ס למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במתניתין וניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך ע"ש ועפ"ז יש ליישב מה שפירש"י בד"ה ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח ואי קשיא הא לא סגיא דלא מתהפכת מתניתין משום ברירה לא תיפוך דאית ליה לר' יהודא ברירה ור' יהודא טעמא אחרינא אית ליה בהלוקח יין שמא יבקע הנוד והקשה א"ז מהרש"א דילמא באמת מהפכינין מתניתין ואמרינין צנועין ור' יהודא אמרו דבר אחד ולפמ"ש התוס' בגיטין א"ש דאי מהפכינין מתניתין הדרא קושית תוס' לדוכתא לימא דיש חילוק בין התנה מתחלה ובין האחין שחלקו ודו"ק והנה מ"ש לחלק בין ע"ה דא"א בע"א ובין הא דצנועים דאפשר לחלל כל הכרם בבת אחת יקשה מאי אמר ר' יוחנן צנועים ור' דוסא אמרו ד"א הא י"ל דר' דוסא רק בעניים אמר דא"א בע"א עביד רבנן תקנתא אבל בהאי דצנועים לא דאפשר בע"א ואמנם למ"ש התוס' דגם לחלל בב"א אין תקנה למה שגדל אח"כ א"ש ודו"ק: והנה יש להעיר לדעת הסוברים דמוכח דבר שבא לעולם לא קנה כלל נסתר תירוץ התוס' הראשון דכתבו דמ"מ מה שיכלו לתקן תיקנו דהא לא תיקנו כלום וע' סי' ר"ג בסמ"ע וע' בב"י ח"מ סימן ר"ט שכתב בשם בעל העיטור דהך דדבר שלא בא לעולם תלוי בהך דגזל ולא נתייאשו הבעלים כו' ע"ש א"כ לקמן דאמר מאן תנ' צנועין ר' מאיר היא לאו אמר ר"מ מעשר ממון גבוה כו' הוי מצי למימר ר' מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וצריך לעיין בב"י ובעיטור עצמו:

חדר טז דין פדיה במחובר פרק רביעי

הנה לכאורה יש להקשות מאי פריך דר' יהודא אדר' יהודא דהמוכר יין לפמ"ש הפני יהושע הטעם דבדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה משום דברירה הוא ספק ולכך בדאורייתא ספקו לחומרא ע"ש ולפ"ז י"ל דבלקט דעדיין לא נתחייב במעשר כמ"ש מהרש"א וא"כ אף דאח"כ ימרחו העניים ויתחייב במעשר מ"מ ה"ל חזקת פטור ולכך אמרינין יש ברירה אבל בלוקח יין דכבר נתחייב בתרומה ומעשר א"כ יש לו חזקת חיוב ולכך סובר ר' יהודא אין ברירה אך זה אינו דהא ר' יוחנן א' צנועין ור' יהודא אמרו דבר

אחד והרי בצנועין הכרם כבר הוא כרם רבעי וא"כ אית ליה חזקת חיוב ואעפ"כ ס"ל לצנועין יש ברירה לגירסת כל המתלקט וכיון דצנועין ור' יהודא אמרו דבר אחד שפיר פריך דר' יהודא אדרבי יהודא וז"ב. ובזה יש ליישב קושית רש"י ז"ל בד"ה ר' יוחנן סתמא אחרינא אשכח כו' דהא לא סגי דמהפכת מתניתין דקשיא ר' יהודא א"ר יהודא משום ברירה ולפמ"ש א"ש כיון דמסיק כל הנלקט תנן וצנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד א"כ לא קשה כלל דר' יהודא אדר' יהודא דשפיר יש לחלק בין האי דלוקח יין דאית ליה חזקת חיוב ובין האי דלקט דליכא חזקת חיוב וזה ברור לכאורה אך י"ל דרש"י לשיטתו שפיר הקשה דרש"י פירש בגיטין ומיחל ושותה מיד שמחלל המעשר שני על המעות ופירש הר"ן דכל מה שיכול לעשות בלא ברירה עושה ע"ש מבואר להדיא דהתרומה חל מיד ותיכף יוצא מידי טבל אף למ"ד אין ברירה רק דהחשש שמא שותה טבל וכ"כ בספר מ"ח ע"ש ולפ"ז י"ל דלא כקרא חזקת איסור דהא חזקת טבל ודאי פקע רק דיש חשש שמא שותה תרומה ודמיא להא דנשחטה הותרה אף דאיכא לבהמה חזקת אמ"ה וע' בסימן נון מ"ש הש"ך בשם א"ז מהר"מ לובלין דאף בנולד הריעותא מחיים אמרינן נשחטה הותרה ע"ש ומוצא שנסתר תירוצי דלעיל רק לשיטת התוס' דאינו אל כלל תרומות ומעשרות דבעי שיריים ניכרים שפיר י"ל תירוצי הנ"ל דהא עד שיפריש אח"כ לא יצא מידי טבל ע"ש ובחידושי הרשב"א ודו"ק ובזה יש ליישב מה שהקשו בתוס' ד"ה הוי אמינא די"ל הא דאמר ר' יוחנן צנועין ור' דוסא אמרו דבר אחד רק דתרויהו סברי אין ברירה ולפמ"ש זה אילו דבהאי דצנועין איכא חזקת איסור ובלקט לא נתחייב במעשר רק אחר שימרח וליכא חזקת איסור וא"כ מנ"ל דר' דוסא מודה בצנועין והא דאמרינן לעיל צנועין ור' יהודא אמרו דבר אחד היינו רק דתרויהו ס"ל כר' יוחנן דלא מהני כל הנלקט וכל שלקטו ועיין היטב בסוגיא ותבין ודו"ק היטב והנה הבאתי קושית א"ז מהרש"א אהא דכתבו התוס' דלא הוי מועיל למה שגדל אח"כ ולכך לא חיללו בבת אחת והקשה דהא היה בטל ברוב ותירץ דאם היו מחללים בבת אחת קודם גידולו לא היה בטל והוא בלתי מובן לכאורה ונראה לבאר דבריו הקדושים עפ"י מ"ש המרדכי ביבמה שרקקה דם דלא בטל צחצוחי הרוק בדם לפי שבא לעולם כשהוא מעורב וצריך לומר כוונתו דביטול ברוב לא שייך אלא בשנתערב ע"י מעשה כגון שנפל איסור מעט בהיתר מרובה אבל הכא דהתערובות בדרך תולדתו וטבעו לא בטל וזה ברור ולפ"ז י"ל דאם היו מחללים הכרם בבת אחת אז מה שגדל אח"כ לא היה בטל דהא בא התערובות ע"י גידולו בטבע ולא נעשה בו מעשה כלל אבל כשאמרו כל המתלקט א"כ קודם שלקטוהו המלקטים לא היה שם תערובות כלל רק הכל היה רבעי חדשים גם ישנים ואך כשלקטו אותו נתחלל

הרוב וגם: המועט שלא נתחלל דהיינו מה שגדל אח"כ בטל בו דהא הביטול בא ע"י מעשה הליקוט וקודם הליקוט הוה הכל רבעי ולא היה תערובות כלל כי היה הכל רבעי ושפיר נתבטל המעט שגדל ברוב שהיה וזה כוונת א"ז מהרש"א ז"ל לע"ד ודו"ק היטב והנה כבר הקשיתי הא דאמרינן צנועין ור' יהודא אמרו דבר אחד הא ר' יהודא ס"ל מב"מ לא בטל והדק"ל מה מועיל למה שגדל אח"כ וצ"ל כתירוץ הא' של תוס' דמה שיכלו לתקן תיקנו ולא חששו למה שגדל אח"כ והא דלא חללו כל הכרם בב"א היינו שרצו להוליך שאר הפירות לירושלם וז"ב ואמנם לגירסת כל הנלקט א"ש טפי די"ל דס"ל אין פודין במחובר דגמר קדש קדש מעשר אבל לפדות במחובר לכשיתלש שפיר דמי כמ"ש הש"ך דאי גמרי ממעשר אז מהני לומר לכשיתלש אבל לגירסת כל המתלקט דאז צ"ל דאין הטעם משום דגמרי ממעשר דא"כ אפי' כשאמרו כל הנתלקט קשה הא אין פודין במחובר ועכצ"ל הטעם משום דלא בקיאי בשומא ובצנועין אוקמי אדאורייתא כמ"ש הרמב"ן וא"כ קשה כיון דאוקמוהו אדאורייתא יפדוהו במחובר כל הכרם בבת אחת ודו"ק ובזה א"ש מ"ש התוס' בגיטין דלכך לא חילק הש"ס בין האחים שחלקו ובין הא דלוקח יין דהתנה מתחלה בפירוש דניחא ליה לומר כל הנלקט כדקתני כו' ולפמ"ש י"ל טפי דניחא לש"ס לומר כל הנלקט דאז א"ש למה לא פדאוהו בבת אחת דגמרינן קדש קדש ממעשר ואין פודין במחובר ולגירסת כל המתלקט צריך לדחוק כמ"ש התוס' ולדעת התוס' דרק מדרבנן אין פודין במחובר צריך לומר לר' יהודא הא דלא פדו במחובר בב"א דרצו להוליך שאר הפירות לירושלם דאין לומר משום מה שגדל אח"כ דא"כ גם עתה כשאמרו כל המתלקט קשה וכמ"ש בשם המעשה חושב דלר' יהודא ל"ש לומר דבטל דהא לר' יהודא מין במינו לא בטל ודו"ק ובזה א"ש קושית מהרש"א על רש"י שהבאתי לעיל דלמסקנא א"א לומר צנועין ור' יהודא אמרו דבר אחד דהא יש לחלק כמו שחילקתי לעיל ותירוצי לא שייך אליבא דר' יהודא דס"ל מב"מ לא בטל ודו"ק היטב:

חדר יז מענין בישול בשבת פרק א

הנה בירושלמי הובא בש"ך יו"ד סי' ק"ה עשו הרחקה לכלי ראשון שאין היד שולטת בו זה הוא נוסחת הש"ך והבית יעקב הקשה להש"ך עצמו שהרי ביד סולדת בו מדאורייתא אסור ע"ש ולע"ד דהירושלמי קאי שם אמתניתין דהאלפס והקדירה שהעבירן מרותחין דמיירי בתבלין ותבלין קשין להתבשל דהא ר' יהודא ס"ל דאינו מבשל כלל בתבלין כמ"ש התוס' שם ד"ה לכל ע"ש ובזה י"ל דת"ק דאסר ליתן לתוכו תבלין הוא מדרבנן דעשו הרחקה לכלי ראשון שאין היד שולטת בו ואין הירושלמי דשבת ת"י לעיין בו

ובחידושי לי"ד הארכתי וי"ל עוד דר' יהודא ס"ל דכלי ראשון אינו מבשל כלל בכל דבר רק דחז"ל עשו הרחקה כמ"ש בירושלמי אבל בתבלין דקשין הם להתבשל לא עשו הרחקה כלל ועפ"ז י"ל מה דאמר ר' יהודא דשמן להפשיר שרי היינו אפילו יתבשל ויהיה יד סולדת בו מ"מ כיון דהוא אינו מכוון לבשלו שרי אע"ג דס"ל לר' יהודא דדבר שאינו מתכוון אסור מ"מ כיון דאינו על האש אלא כנגד המדורה הוי רק מדרבנן ובדרבנן מודה ר' יהודא דדבר שאינו מתכוון מותר כמ"ש התוס' והרשב"א בשבת לדעת רש"י וז"ב. והנה בש"ס שם ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן כו' ופירש"י דתתאי גבר והתוס' הקשו דלרב דס"ל עילאי גבר מאי איכא למימר והנה הרשב"א פירש דדרך הבישול ליתן לתוך החמין ואין דרך בישול ליתן לתוך הצונן לכך אסרו בזה והתיר בזה ע"ש ונראה לבאר דבריו דבאמת כוונתו הוא להפשיר לא לבשל אלא דחז"ל אסרו מפני הרואים דיאמרו דכוונתו לבשל ולכך בחמין לתוך צונן ניכר מחשבתו מתוך מעשיו דכוונתו רק להפשיר דאם היה כוונתו לבשל הוי ליה לעשות כדרך כל בישול דהיינו הצונן לתוך החמין ולכך התירו וזה ישר בסברא ובזה א"ש מה שהקשו התוס' הא עכ"פ כדי קליפה מבשל ולפמ"ש א"ש דאיך יאמרו דכוונתו לבשל רק כדי קליפה דמה הנאה יש לו בזה דיתבשל כדי קליפה וז"ב והנה אף למ"ד דבר שאין מתכוין אסור י"ל דזה מדרבנן כמ"ש רש"י בדף קכ"א ונראה ג"כ הטעם דאסרו חז"ל מפני הרואים שיאמרו שהוא מתכון ובזה י"ל הא דשרי לר' יהודא דבר שאינו מתכוון במקלקל כמ"ש תוס' בכתובות דף ב' ד"ה את"ל דכיון דהוא מקלקל ל"ש שיאמרו שהוא מתכוון לקלקל בכוונה וז"ב ולכך היכא דניכר מחשבתו דכוונתו להפשיר לא לבשל כגון בחמין תוך צונן שרי כמ"ש ואמנם רש"י נטה מזה דהא לדידן דדבר שאינו מתכון שרי נסתר פירוש זה דהרשב"א ולכך פירש משום דתתאי גבר וז"ב ואמנם לרב דס"ל כר' יהודא דדבר שאינו מתכוון אסור בלא"ה יש לפרש כהרשב"א ולא קשה קושית התוס' על פירש"י ודו"ק:

והנה בש"ס שם ר' יהודא ארישא קאי ולקולא או דילמא אסיפא א קאי ולחומרא ופשיט דארישא קאי ולקולא ע"ש ויש להבין למאי נ"מ הא לא קיי"ל כר' יהודא ונראה דאי הוי ר' יהודא לחומרא דס"ל אפי' בכלי שני אינו נותן היכא דיש בו חומץ וציר א"כ אנן דלא קיי"ל כר' יהודא מותר ליתן בכלי שני אף דיש בו חומץ וציר אבל אי ר' יהודא ארישא קאי ולקולא דאף לכלי ראשון נותן אם אין בו חומץ וציר א"כ אנן אף דלא קיי"ל כר' יהודא ולאלפס אסור ליתן אף אם אין בו חומץ וציר מ"מ י"ל דלכלי שני אינו נותן אם יש בו חומץ וציר דהוי כמו לר' יהודא לכלי ראשון דאינו מבשל ומ"מ אם יש בו חומץ וציר אסור ליתן כן הוא לת"ק בכלי שני ואמנם לא מצאתי בפוסקים שחילקו בזה שוב

ראיתי בישועת יעקב שבחיבורו על יו"ד ביאר דחומץ וציר אף בכלי שני מבשל ואין בידי לע"ע חבורו על יו"ד ועתה בא לידי חבורו על יו"ד ולא מצאתי בו מאומה וע' תוס' ד"ה לכל שכתבו כראה דרק בתבלין פליג כו' וי"ל דנ"מ גם לדידן מהאיבעיא ודו"ק היטב ודרך אגב ארשום מ"ש על דברי הרמב"ם פרק תשיעי הלכה ח' מהל' שבת הגוזז שער שלא בכלי פטור אבל אסור ע"ש ולפי זה זה קשה לי על מה שכתב הרמב"ם בפרק כ"ב הנוטל שער מגוף האדם חייב משום גוזז לפיכך אסור לרחוץ את הידים בדבר שמשיר את השער ודאי כגון אהלה וכיוצא בו וביאר הרב המגיד הטעם שאינו אסור אלא בדבר שמשיר את השער ודאי דה"ל פסיק רישא ולא ימות ע"ש והא המגן אברהם כתב בשם התרומת הדשן דבאיסור דרבנן מותר אפילו פסיק רישא וכיון דמשיר שלא בכלי הוי איסור דרבנן ומותר אפילו פסיק רישא וצ"ע לע"מ. והנה אמרתי הנועם דפסיק רישא אפילו לר"ש אסור די"ל שהוא מערים ועושה בכוונה לזה ואומר שכוונתו לדבר אחר כיון שיודע שודאי תיעשה המלאכה וא"ש מ"ש הערוך דפסיק רישא דלא ניחא ליה שרי והיינו דבזה אין לחוש שמערים ובאמת הוא מכוון למלאכה זו דהא אנן ידעינין דלא ניחא ליה במלאכה זו וז"ב ומכ"ש דאתי שפיר מה שכתב התרומת הדשן דפסיק רישא בדרבנן שרי דהא גם הערמה בדרבנן שרי כמ"ש הרמב"ם בפרק ז' הלכה ח' מהלכות יו"ט דאע"פ שיש לו שכר ישן מערים ושותה מן החדש ואף הראב"ד שהשיג עליו מ"מ י"ל דזה היכא דודאי מערים אבל לחוש שמא מערים לא חיישינין וזה ברור אמנם לפ"ז יהיה פסיק רישא אסור רק מדרבנן ובאמת כבר פילפלו בזה בספרי האחרונים וגם אני כתבתי בזה בחידושי ואין כאן מקום להאריך ואעתיק כאן מה דקשיא לי במ"ש הרמב"ם בפרק כ"ג הלכה ב' שובר אדם את החבית לאכול ממנה גרוגרת ובלבד שלא יתכון לעשות כלי ובש"ס איתא א"ר אושעיא ל"ש אלא בדרוסות כו' ואתיא מתניתין כר' נחמיה כו' ומאי דוחקי' כו' מתניתין קשיתי' מאי אריא דנקט גרוגרת לנקוט פירות כו' והנה הרמב"ם לא פסק כר' נחמי' ואמאי נקט גרוגרת וצ"ע כעת:

חדר יז מענין בישול בשבת פרק ב

הנה רש"י פירש במתניתין דף קמ"ו דתני ובלבד שלא יתכוון לעשות כלי לעשות כלי לנקוב נקב יפה בפה נאה וע' בר"ן שהביא פירש"י דאין במקלקל שום איסור שבת ולא נהירא דנהי דכל המקלקלין פטורין אבל איסורא מיהו איכא עכ"ל הר"ן וע' תוס' כתובות דף ה' ד"ה אם שכתבו ומיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל בחבורה ודבר שאינו מתכוון ע"ש וא"כ דברי רש"י נכונים וע' במל"מ ריש הלכות שבת שפלפל

בדברי התוס' והקשה עליהם ואמנם לפמ"ש א"ש דהא הוא אינו מכוון לשבור החבית אלא לאכול הגרוגרת רק דהוי פסיק רישא וכיון דהוי מקלקל אין לחוש שמא כוונתו באמת לשבור החבית דלמה יעשה כן לקלקל הכלי ולאבדה בידים וזה עדיף מפסיק רישא דלא ניחא ליה לדעת הערוך וזה ברור ובזה יש ליישב פירש"י בדף מ"ח ע"א דפריך אהא דאמר רב הונא הפותח בית הצוואר בשבת חייב חטאת ופריך רב כהנא ומה בין זה למגופת חבית ומשני זה חיבור וזה אינו חיבור ופירש"י דפריך מרשב"ג דאמר מביא אדם את החבית ומתיז אח ראשה בסייף ומניחו לפני האורחים והקשו התוס' דהא רשב"ג מתיר לשבור אף גוף החבית עם המגופה ומה משני זה חיבור וזה אינו חיבור ואמנם לפמ"ש א"ש דהנה א"ז הגאון מגיני שלמה כתב דלרש"י משמע דרשב"ג בתרתי מיירי הן בחבית הן במגופה ע"ש שהוכיח כן מסוגית הש"ס ואמנם מחבית עצמה לא מצי להקשות דהא מקלקל הוא להתיז ולשבור גוף החבית ובלא"ה שרי כמו שכתבתי רק ממגופה שפיר פריך דזה לאו מקלקל הוא ועל זה שפיר משני זה חיבור וזה לאו חיבור ודו"ק וגם עפמ"ש לעיל א"ש ודו"ק:

חדר יח בדין המוצא תפלין פרק א

כתב הרמב"ם פי"ט מה' שבת הלכה כ"ג המוצא תפלין בשבת ברה"ר לובשן כדרכן כו' וחוזר ולובש זוג שני וחולצן עד שיכניס את כולן התוי"ט הקשה דכיון דשבת לאו זמן תפלין הוא אמאי זוג אחד טפי לא ולע"ד נראה ליישב דעת הרמב"ם ז"ל על נכון דהנה בתחלה משני הש"ס דפליגי בדרב שמואל בר יצחק ע"י מקום יש בראש כו' והדר אמר דכ"ע אית להו דרב שמואל ות"ק סבר שבת זמן תפלין הוא ור"י סבר שבת לאו זמן תפלין ואבע"א דכ"ע שבת זמן תפלין ופליגי אי מצות צריכות כוונה כו' ע"ש דכל הסוגיא אזיל לפרוקי מילתא דרב שמואל דלא ליתי כתנאי וכר"ג דהוא יחיד לגבי ת"ק ומשני דכ"ע אית להו דרב שמואל אלא דת"ק ס"ל שבת זמן תפלין הוא או דכ"ע זמן תפלין הוא ות"ק ס"ל מצות צריכות כוונה או איפכא ע"ש בפירש"י אבל אנן דקיי"ל שבת לאו זמן תפלין הוא מוקמינין שפיר פלוגתייהו בהא דרב שמואל בר יצחק דלכולהו אוקמתא אחרינא יהי' ת"ק דלא כהלכתא דהא קיי"ל שבת לאו זמן תפלין והא הלכתא כת"ק לגבי ר"ג ולכן מוקמינין לה כדמוקי לה מעקרא דתרויהו ס"ל שבת לאו זמן תפלין הוא ופליגי בדרב שמואל בר יצחק ות"ק ל"ל דרב שמואל ולכך מתיר רק זוג אחד ותו לא וז"ב והנה הש"ס מסיק והשתא דתני אבוה דשמואל כו' חדשות שאינן מקושרות כו' ואסור משום דאסור לקשרן בשבת ופירש"י ואינן מקושרות כעין קשר של תפלין העשוי כמין אותיות וכן

הוא קבוע תמיד וקשירה אב מלאכה הוא כו' משמע דאם קושרן שלא כעין קשר של תפלין לא הוי אב מלאכה דעשוי הוא להתיר ואינו של קיימא וא"כ קשה אכתי יקשור אותם שלא כעין קשר של תפלין ואז יהיה מותר להכניסן דאעפ"כ יהיו דרך מלבוש וכמו שכתבו התוס' בד"ה וכי אדם בתירוץ ראשון דס"ד דבלא קשירה הוי דרך מלבוש ומכ"ש בזה דבאמת הם קשורים ואמנם א"ש דהא הש"ס שם ס"ל דכ"ע שבת זמן תפילין הוא והא דשרי להכניסם הוא כפירש"י ד"ה זוג אין טפי לא ע"ש וא"כ אם יכניסם שלא כעין קשר של תפלין אין זה מצוה ואסור להכניסם דהא לא שרו ליה רבנן רק משום המצוה ובכה"ג אין כאן מצוה וז"ב ובזה א"ש מה דכתב הרמב"ם שם הלכה כ"ד בד"א שהיו בהן רצועות והם מקושרות קשר של תפלין שודאי תפלין הם כו' וכתב עליו הראב"ד אני ראיתי שטעה בזה ג"כ במקום אחר שהוא סבור החדשות שר' יהודא אוסר מפני החשש שמא קמיעין הם ואינו כן כי בודאי אין אדם טורח לעשות קמיעין כעין תפלין אלא חדשות שאין מקושרות לפי שאין קושרין בשבת כו' וע' הה"מ שכתב דהרמב"ם תיקן בעצמו בהלכות ציצית כדברי הראב"ד וכמסקנת הש"ס ע"ש ואמנם הרי"ף לא חזר מדבריו ולפמ"ש דלדידן דקיי"ל שבת לאו זמן תפלין ומפרשינן הפלוגתא דת"ק ור"ג אי מקום יש בראש כו' אי אפשר לומר כמסקנת הש"ס דהאיסור משום דאסור לקשור בשבת דהא יכול להכניסם שלא כעין קשר של תפלין ואז אין כאן איסור קשירה וגם ע"כ יתיר למחר הקשר ויקשור אותם כדין קשר של תפלין ונסתר אוקמתא זו דאבוה דשמואל והדרינן למ"ש הש"ס בתחלה דפליגי אי טרח אינש או לא טרח והן הן דברי הרי"ף והרמב"ם יחדיו וצדקו ושפתותיהם ברור מללו והשגת הראב"ד חלפה הלכה לה כן נראה לע"ד ליישב דבריהם זכותם יעמוד לבו:

והנה הגאון ישועת יעקב כתב ליישב הא דהקשו. התוס' על רבינו אליהו שכתב דחייבין לקשור קשר של תפילין בכל יום והקשו מהא דאמרינן שאינן מקושרות לא יכניס משום דאסור לקשור בשבת קשר של קיימא והא לדעת רבינו אליהו קשר של תפלין אינו של קיימא דלמחר הוא צריך להתירו ולקשרו שנית ומזה סתרו דעת רבינו אליהו וכתב הגאון ישועת יעקב לתרץ דברי רבינו אליהו דאף דהוי קשר שאינו של קיימא לענין שבת מ"מ מיגו דהוי קשר לענין תפלין דמקיים בו מצות תפלין הוי מוי קשר לענין שבת לחייבו משום קשירה וכמו דאמרינן מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי דופן לענין שבת ע"ש בסימן כ"ה ודפח"ח ובזה יש לפרש דברי רש"י הנ"ל דכתב דוקא כעין קשר של תפלין העשוי כמין אותיות הוי אב מלאכה והיינו כיון דהוי קשר לענין שיוצא בזה מצות תפלין אף דעשוי להתיר בכל יום לדעת רבינו אליהו מ"מ מיגו דהוי קשר למצות תפלין הוי נמי

קשר לענין שבת וזה ברור. ואמנם זה לדס"ל להש"ס דשבת זמן תפלין הוא אבל לדידן דמפרשינין דס"ל שבת לאו זמן תפלין הוא נסתר כל זה דהא אין היום מצות תפלין כלל ע"כ נטו הרי"ף והרמב"ם ממסקנת הש"ס ופירשו כדס"ל להש"ס מעקרא דפליגי אי טרח אינש לעשות קמיעין כעין תפלין ופסקו כת"ק דס"ל טרח אינש ולכך אם אין מקושרות חיישינן שמא קמיע הן ושככה קושית הראב"ד עליהם ודו"ק וע' שבת דף ס"ב ע"א דפריך לרב יוסף מברייתא דאחד האיש ואחד האשה כו' ומשני התם קסבר ר"מ שבת זמן תפלין הוא כו' ועפ"ז א"ש מה שכתבתי לעיל ודו"ק.

חדר יח בדין המוצא תפלין פרק ב

והנה התוס' בעירובין דף צ"ה ע"א ד"ה אבל בחדשות פטור כתבו איסורא נמי איכא דלקמן תניא ר"י אוסר בחדשות ע"ש והנה לפמ"ש בתשובה הקודמת בשם הגאון ישועת יעקב א"ש דלא תני במתניתין אסור דהא באמת הוי קשר שאינו של קיימא ולפ"ד רבינו אליהו דהא צריך להתירן למחר אלא דאעפ"כ אסור לקשרן דמיגו דהוי קשר לענין מצות תפלין הוי נמי קשר לענין חיוב שבת ע"ש וזה בברייתא דסבר שבת זמן תפלין הוא אבל במתניתין ס"ל שבת לאו זמן תפלין הוא הוי שפיר קשר שאינו של קיימא ומיגו לא שייך דהא אין היום זמן מצות תפלין כלל ואין איסור משום קשירה כלל ולכך תני פטור משום דילמא לאו תפלין הם ודו"ק. והנה יש להסתפק אם מצאן בכרמלית אם מותר להביאן די"ל דאין לחוש שמא קמיע הן דהוי ספק דרבנן והנה רש"י פירש במתניתין בד"ה אבל בחדשות פטור מלהכניסן דילמא קמיע הן בעלמא ואין בהם קדושה כו' הלכך לא מחללינין עליהו עכ"ל משמע דאסור להכניסן אע"ג דספק הוא שמא קמיע הן והאי הכנסה כלאחר יד הן כמ"ש בשבת דף ס"ב והוי ספק דרבנן משמע דאפילו ספק דרבנן אסור ויש לחלק ע"פ מ"ש התוס' שם ד"ה כל מ"ע כיון דמשוי הוא ויכול לבוא לידי חיוב חטאת היכא דמוציא בלא שינוי כו' אבל הכא בכרמלית א"א לבוא לידי חיוב חטאת לעולם וע' ברמב"ם שכתב המוצא תפלין בשבת ברה"ר ודו"ק: והנה בענין מה הוא קשר של קיימא הרמב"ם ס"ל דכל מה שאינו מעשה אומן הוי אינו קשר של קיימא והפוסקים ס"ל דהכל תלוי בדעת האדם אם דעתו להתירו אח"כ הוי אינו של קיימא ע"ש ובש"ע סימן שי"ז והנה מלשון רש"י שהבאתי שכתב והוא כמין אותיות והוא קבוע תמיד משמע דהעיקר תלוי במהות הקשר אבל מהתוס' ד"ה אמר רב חסדא שכתבו בתירוץ השני דמסתמא דעתו להתיר ולעשות קשר גמור משמע דבדעת האדם תלוי וזה ברור והתוס' ד"ה אביי דהקשו דהכא משמע דר' מאיר ס"ל דעניבה לאו קשירה הוא ובריש

פרק אלו קשרים הוא בעיא דסלקא בתיקו אם לר"מ עניבה קשירה היא או לא ותירצו דהכא בלא מיהדק ע"ש ואי אין הלכה כר' יהודא בזה היינו משום דלא מיהדק ואינו קשר חזק ואף דאין דעתו להתירו ולר' יהודא כיון דלא בדעתו להתירו אף דלא מיהדק כולי האי הוי קשר של קיימא וזה ברור והנה התוס' הקשו על רבינו אליהו דכתב דצריך לקשור תפלין בכל יום מהא דחדשות אסור להכניס לפי שאסור לקשור בשבת והא זה הוי קשר שאינו של קיימא דהא עשוי להתיר למחר ע"ש ואמנם אם נימא דהעיקר תלוי במהות הקשר החזק הוא הרפה ואם הוא חזק בעצמו מה בכך שהאדם בדעתו להתירו למחר הלא הקשר בעצמו הוא קשר חזק ומתקיים ימים רבים א"כ אין קושיא על דעת רבינו אליהו דמה בכך שהוא צריך להתירו ולקושרו מחדש בכל יום מ"מ הקשר בעצמו הוא חזק ומתקיים ועומד ימים רבים וזה ברור ואמנם לפי מה דמסקו התוס' דמיירי בלא מיהדק ולכך ר"מ מתיר בחדשות דלאו קשר של קיימא הוא ור' יהודא אוסר אף דלא מיהדק כיון דבדעתו שלא להתירו הוי קשר של קיימא וכמ"ש וא"כ שפיר הקשו התוס' על רבינו אליהו דלפי דעתו ה"ל לר' יהודא להתיר דהא דעתו להתירו למחר ור' יהודא הא אזיל בתר דעת האדם וז"ב ובזה א"ש ההמשך בדברי התוס' דאחר שכתבו תירץ ר"י דהכי אייריי בלא מיהדק כתבו ומכאן מוכיח ר"ת דלא כהר"ר אליהו ודו"ק:

חדר יט בענין בע"ח טורף השבח פרק א

הנה הרב המגיד בפ"א מה' מלוה הקשה וז"ל וא"ת איך טורף הבע"ח מן הלוקח ממשועבדים יאמר לו הלוקח הנחתי לך מקום לגבות וע"ש מה שתירץ והש"ך והמל"מ תמהו עליו ע"ש והנה א"ז הב"ח ז"ל תירץ דכיון דקנה הלוה נכסים אחר שקנה הלוקח תו לא מצי מדחי ליה לנכסים המאוחרין שלא היו בשעה שקנה הלוקח אף שכתב לו דאיקני ע"ש וכתב הש"ך דהוא סברא חדשה ולא משמע כן בתוס' והפוסקים שלא תירצו כן ע"ש ולע"ד נראה לפי מה דקיי"ל שעבודא דאורייתא וכמו שפסק הרמב"ם לעיל בפרק י"א הלכה ד' שכל נכסי הלוה תחת שעבוד המלוה הם מן התורה ע"ש ואמנם שעבוד דאיקני אינו אלא תקנת חז"ל כמו שביאר הרב קצה"ח סימן קי"ב ס"ק א' דמן התורה דבר שלא בא לעולם לא משתעבד ע"ש א"כ י"ל דשפיר כתב א"ז הב"ח דלא מצי מדחי ליה הלוקח להבע"ח מהאי שדה המשועבד להבע"ח מן התורה לשעבוד דאקני דהוא רק דרבנן וגם יוכל הבע"ח לומר לא ניחא לי בהאי תקנתא דתיקנו לי רבנן לטובתי וסברת א"ז הב"ח ז"ל ברורה ומעתה א"ש שלא תירצו התוס' והפוסקים כמו שתירץ הב"ח ז"ל דהא הם רצו ליישב סוגית הש"ס דב"מ דשם אזלא הסוגיא אליבא דשמואל דאמר רב

נחמן אמר שמואל מעות יש לו שבח אין לו ופריך מברייתא זו דתני כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין ע"ש ושמואל הא ס"ל שעבודא לאו דאורייתא וא"כ שני השעבודים לאו דאורייתא ולא יצדק לפ"ז סברת הב"ח ולכך הוצרכו לתרץ באופן אחר אבל אנן בדידן דקיי"ל שעבודא דאורייתא שפיר נתרץ כסברת הב"ח והוא נכון לדעתי ודו"ק ואמנם לפמ"ש הש"ך בסימן ל"ט בשם חידושי הרשב"א דאם שעבדו בפירוש כ"ע מודי דשעבודא דאורייתא. א"כ נסתר תירוץ זה דשפיר יכלו התוס' לתרץ כן אך הרשב"א כתב עוד תירוץ אחר וכתבתי בחידושי הרבה מזה ואמנם אף לדעת הרשב"א דהביא הש"ך נראה ליישב דברי א"ז הב"ח ז"ל דהא סברת הב"ח כתבתי דא"י לדחותו משעבודא דאורייתא לשעבוד דאקני דרבנן ויוכל לומר לא ניחא לי בתקנתא דתיקנו חז"ל לטובתי והנה הא דשעבוד דאקני דרבנן כתב הקצה"ח הטעם דמן התורה לא מהני משום דהוי דשלב"ע ואמנם התוס' שפיר הקשו ולא יכלו לתרץ כתירוץ הב"ח דהא התם מוקי לה כר' מאיר ור' מאיר הא ס"ל אדם מקנה דבר שלבל"ע וא"כ ליתא לסברת הקצה"ח דהא לדידיה שעבוד דאקני דאורייתא הוא וממילא ליתא לתירוץ הב"ח ותשובתו נשארה מעל והקשו תוס' שפיר איך גובה הבע"ח מהלוקח יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות אבל אנן לדידן דקיי"ל אין אדם מקנה דשלבל"ע שפיר נקטינין כתירוץ הב"ח דאינו יכול לדחותו אצל שעבוד דרבנן ויכול לומר אני לא ניחא לי בהאי תקנתא וכן נראה נכון לדינא כדברי א"ז הב"ח ז"ל והשגת הש"ך עליו מדברי התוס' דלא תירצו כן ליתא וז"ב. ובזה ירוח לנו ליישב דברי התוס' בבא מציעא דף ט"ו ע"ב ד"ה תרין שהקשו וא"ת אמאי דחיק לאוקמי כר' מאיר יעמיד בשעשאו אפותיקי דאז בע"ח גובה השבח היתר על ההוצאה חנם כו' ועמד א"ז מהרש"א ז"ל מה הלשון יעמיד כשעשאו אפותיקי הא בלא"ה צריך להעמיד שעשאו אפותיקי מחמת קושית התוס' דלעיל דהקשו איך יגבה הבע"ח מהלוקח ממשועבדים יאמר לו הנחתי לך מקום לגבות ותירצו דעשאו אפותיקי ע"ש שהניח בצ"ע והגאון בתומים פלפל הרבה ליישב דברי התוס' ע"ש ולפמ"ש א"ש כמין חומר דהא קושית התוס' הוא אמאי דחיק לאוקמי כר' מאיר וא"כ קושיתם דלא לוקמי כר' מאיר הברייתא ואם לא נוקמי כר' מאיר שפיר י"ל כסברת הב"ח ולא קשה קושית התוס' דלעיל דאיך גובה הבע"ח מלוקח ממשועבדים דהא י"ל כתירוץ הב"ח וממילא לא צריך לתירוץ התוס' דלעיל שעשאו אפותיקי ושפיר כתבו התוס' יעמיד כשעשאו אפותיקי ונתיישב דיקדוק א"ז מהרש"א ז"ל ודו"ק ובזה יש ליישב קושית הגאון קצה"ח על הב"ח מהא דב"ק דף ח' דאיתא התם מכר לאחד כו' ופריך וליתו כולהו וליגבו מעידית ומשני דאמר להו אי שתקיתו שתקיתו ואי לא

מהדרינא שטרא דזיבורית למרי' ושקליתו כולכון מזיבורית והא התם לא הדר זבינא כמ"ש התוס' בדיתמי דלא הוי כגבו קרקע אלא בקונה קרקע ולפ"ד הב"ח לא מצי מדחי ליה אצל בני חורין שקנה אח"כ והוא באמת תמיה חזקה על הב"ח ואמנם לפמ"ש א"ש דהא כתבתי טעם הב"ח וסברתו משום דשעבוד שדה זו הוא דאורייתא ושעבוד השדה שקנה אח"כ הוא רק דרבנן דאמרו דאיקני קנה ומצי בע"ח לומר לא ניחא לי בתקנתא דתקינו לי רבנן לטובתי דעיקר תקנתא הוי שלא תנעול דלת בפני לוין כמ"ש הרשב"ם והובא בקצה"ח שם והיינו לבתר דמסיק שם בב"ק האי סברא טעמא מאי אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש ב"ח משום תקנתא דידי אנא לא ניחא לי בהאי תקנתא ע"ש אבל קודם דמסיק הש"ס האי סברא דאמר רבא האומר אי אפשי בתק"ח כגון זו שומעין לו שפיר קאמר אי שקלית כדינייכי שקליתי ואם לאו מהדרינא שטרא למרי' ולא שייך סברתי שכתבתי דיכול הבע"ת לומר לא ניחא לי בתקנתא דתיקון רבנן לטובתי דהא עדיין לא אסיק הש"ס אדעתיה סברא זו ואמנם למאי דמסיק הש"ס כדרבא ממילא נדחה האי דאי שתקיתו שתקיתו כמ"ש הב"ח וז"ב ואדרבה י"ל מזה ראיה חזקה לא"ז הב"ח ז"ל מהא דהשמיט הרי"ף האי אוקמתא דהכא ביתמי איירי דמטלטלין דידהו לא משתעבדי וכתב עליו הראב"ד דשגגה יצאה מלפניו דהא נשאר הקושיא בתקפו אי הכי ניזקין נמי נימא הכי ולפמ"ש א"ש דבתר דמסיק האי דרבא דאי שתקיתו שתקיתו ואם לאו מהדרינא שטרא למרי' וכמ"ש הב"ח ז"ל גם לפמ"ש הפני יהושע דהך סברא אי שתקיתו שתקיתו לא שייך אלא למ"ד שעבודא דרבנן ע"ש וא"כ האי סברא דהב"ח כבר כתבתי דהיינו למ"ד שעבודא דאורייתא דלכך לא מצי מדחי לי' משעבודא דאורייתא לדרבנן דמצי למימר לא ניחא לי כו' וכיון דהש"ס פריך רק למ"ד שעבודא דרבנן בלא"ה ל"ש סברת הב"ח ועפ"ז דברי הרי"ף ודבר השמיטה שהשמיט א"ש וא"כ אדרבה קושית הקצה"ח על הב"ח ז"ל נהפכה לראיה לו והדין עמו וכן נכון לדינא:

חדר יט בענין בע"ח טורף השבח פרק ב

בדין כתובין וקצובין:

הנה הרמב"ם בפ"א מה' מלוה כתב אבל השבח שטרף ממנו הבע"ח אין לוי גובהו אלא מב"ח של שמעון שתקנת עולם הוא שלא יגבה השבח כו' מנכסים משועבדים שאילו דברים אין להם קצבה וכתב הרב המגיד ומ"ש רבינו לפי שדברים אלו אין להם קצבה פסק דלא כעולא אלא כר' יוסי בר חנינא שנתן טעם הזה בהניזקין ולא כן פסקו בהלכות והמפרשים ז"ל אלא כעולא דאמר בשם ר"ל לפי שאין כתובין עכ"ל הה"מ ע"ש ונראה

לע"ד הטעם דפסק הרמב"ם כריב"ח דהנה התוס' הקשו ליגבי בע"ח מהני משועבדים דטריף לוקח ואין לומר דאחר שטרף בע"ח קרקע מן הלוקח קנה המוכר קרקע ומכרו דא"כ גם השבח יגבה מן המשועבדים האלו דהא גם השבח היה קצוב כיון דכבר טרף הבע"ח קודם שקנה זה הקרקע וי"ל דמיירי שזה הקרקע עשאו המוכר אפותיקו לבע"ח ולכך גובה אותו הבע"ח אף שיש משועבדים אחרים אך קשה אמאי דקיק לשנוי בפרק מי שמת הא מני ר' מאיר הוא יעמיד בשעשאו אפותיקי והניחו בקושיא וי"ל דלכך פסקו הרב אלפסי ז"ל והמפרשים כעולא דאמר הטעם לפי שאין כתובין דלדידי' לא קשה קושית התוס' דשפיר יש להחזיק תירוצם דמיירי שאחר שטרף הבע"ח הקרקע מן הלוקח קנה המוכר קרקע ומכרו ואף דאז הוי השבח ג"כ קצוב מ"מ כיון דאינו כתוב לא טריף הלוקח ממשעבדי לעולא ומוכח מן הסוגיא כעולא ולכך פסקו כותי' והנה השיך בסימן קט"ו ס"ק ה' העלה דלהרמב"ם ס"ל דלשבח דממילא א"צ דאקני כלל וטורף אף בלא דאקני דזה הוי כקנה לא דאקני ע"ש דהוכיח כן מכמה ראיות א"כ לא קשה קושית התוס' אף אליבא דר' יוסי בר חנינא די"ל דלבע"ח לא כתב דאקני ולכך אינו טורף מהקרקעות שקנה הלוה אחר שלוה ומכרן דהא הוי דאקני ולא משתעבד כיון דלא כתב לו דאקני אבל שבח דממילא גבי שפיר מהלוקח דשבח דממילא לא בעי דאקני והלוקח גובה שפיר מהקרקעות ההם דהא קנה אותם קודם שמכר לו וכמ"ש המ"מ וא"כ אין ראיה מהסוגיא דלא כר' יוסי בר חנינא ולכן שפיר פסק הרמב"ם כר' יוסי בר חנינא ודו"ק ויותר נראה די"ל לפי מה שכתב הש"ך בס"ק ט"ו לדעת הרמב"ם דאף אם קנה המוכר קרקע אחר שטרף הבע"ח מן הלוקח מ"מ לא טריף הלוקח את השבח אף שאז היה השבח קצוב כיון שלא היה קצוב מתחלתו וכמ"ש התוס' בפרק מי שמת ולא כהתוס' דבבא מציעא ע"ש א"כ לא קשה קושית התוס' דשפיר י"ל שקנה המוכר קרקעות אחר שטרף הבע"ח מן הלוקח וא"כ אין הוכחה מן הסוגיא נגד ר' יוסי בר חנינא ושפיר פסק הרמב"ם כותי'. והנה התוס' כתבו אהא דמשני הש"ס הא דפריך רב הונא בר מנוח מהא דמתו בנותיהן ניזונות מנכסים ב"ח והיא ניזונת ממשועבדים כו' אלמא כיון דקייצי אע"ג דלא כתיבי גובה ממשעובדים וקשה על עולא ומשני שקנו מידו ופריך אי הכי בנות נמי כו' ומשני בנות כיון דאית להו בתנאי ב"ד אימר צררי אתפסינהו וע"ש בתוס' ד"ה אימר צררי אתפסינהו דהקשו הא בכתובות אמרינן צררי לקטנה לא מתפיס ותירצו דלגבי משועבדים טפי חיישינין צררי מלבנ"ח. ע"ש ולע"ד הטעם דלגבי משועבדין דמן התורה לא גבי כלל ממשעבדי רק דחז"ל אמרי דגובין ממשעבדי ולכך חשו לצררי אף דהאי חשש ודאי הוא רק דרבנן דהא צררי לקטנה לא מתפיס מ"מ כיון

דעיקר השעבוד דרבנן הם אמרו והם אמרו אבל מבני חורין דמיני' אפי' מגלימא דעל כתפי' מה"ת שעבודא איכא לכך לא חשש לצררי דצררי לקטנה לא מתפיס איש כן נראה כונת דבריהם ואמנם למאן דס"ל שעבודא דאורייתא ליתא לחילוק זה ונסתר תירוץ הש"ס ונשאר הקושיא לעולא ממתניתין דמתו בנותיהן כו' וסייעתא לר"י בר חנינא ולכך פסק הרמב"ם כותי' וזה היה בראה אך יש לפקפק דהא ר' יוחנן ורשב"ל ס"ל שעבודא דאורייתא והכא אליבא דעולא אמר רשב"ל משני וצריך לומר סברת התוס' בע"א וכתבתי במ"א ואין להאריך ובאמת היה נראה לבאר סברת התוס' דהא כל עיקר מזונות הבנות הוא מדבריהם ואין להאריך והנה בהלכה ג' כתב הרמב"ם מתנה ששבחה מחמת הוצאה אין בע"ח גובה משבחה כלום כו' אבל אם שבחה מאליה בע"ח גובה את כולה וכתב הראב"ד א"א דעת יחיד הוא זה והרב ז"ל אמר זה במסתברא וראוי לסמוך עליו וכוונת הראב"ד לא נודעה דכיון דכתב בעצמו דהרב ז"ל כתב זה במסתברא וראוי לסמוך עליו א"כ אין כאן השגה על הרמב"ם שכתב כדברי רבו ז"ל וסמך עליו ונראה כוונת הראב"ד ודקדוק לשונו דהנה הרי"ף למד זה דשבח דממילא גובה בע"ח ממתנה מהא דגובה מן היתומים שכתב הרמב"ם בהלכה ד' וכמו שכתב הלח"מ שם דהא יתומים ג"כ אין להם על מי לחזור ולא שייך בהו לומר שכך כותב מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי כו' וה"ה מתנה ולכך אין הבע"ח גובה מהם שבח מחמת הוצאה ואעפ"כ שבחא דממילא גובה מהם כמ"ש הרמב"ם בהלכה ד' ומזה למד דה"ה למקבל מתנה אף שאין בע"ח גובה ממנו שבח שמחמת הוצאה מ"מ שבחא ממילא גובה וכן כתב הרמב"ם בהלכה ד' וכן יתומים שהשביחו אין בע"ח גובה מן השבח כלום אבל אם שבחו נכסים מאליהן גובה את השבח כולו ע"ש והיינו ששני הדינין הללו מקבל מתנה ויתומים שוים זה לזה וז"ב ואולם הראב"ד בהשגה בהלכה ד' כתב על הרמב"ם גם זה דעת יחיד ויש לנו דרך אחרת ביתומים שאמרו אנו השבחנו וכוונתו דס"ל דמיתומים אפילו שהשביחו מחמת הוצאה גובה בע"ח וכדעת התוס' משום דברא כרעא דאבוהי הוא ומוקי הא דיתומים שאמרו אנו השבחנו באפותיקי ע"ש ולפי זה אין מזה ראיה למקבל מתנה ואין ללמוד מזה כלום וא"כ גם דין זה דכתב הרמב"ם בהלכה ג' אין לו משען ומשענה לכן כתב הראב"ד דדין זה כתב הרב ז"ל במסתברא ולא למד זה מיתומים כלל ולא כנראה מדברי הרמב"ם דהשוה אותם יחד ולמד זה מזה וז"א כן כוונת הראב"ד בהשגתו וז"ב והנה הובא בש"ס ברייתא דר' נתן דאימתי בזמן שקדם מקחו של שני לשבחו של ראשון אבל קדם שבחו של ראשון למקחו של שני גובה מנכסים משועבדים ופירשו התוס' דהיינו כר' חנינא דאמר מפני שאין קצובין ולכך כשהשבח קדם דה"ל קלוב בשעת המקח ועפ"ז כתבו התוס' בב"מ

דף ט"ו שפיר דאם קנה המוכר קרקע אחר שטרף הבע"ח מן הלוקח ה"ל קצוב וגובה ממשועבדים ואזלו לטעמיהו דפירשו הא דרבי נתן משום דאין קצובין ולא כפירש"י שם שהשיגו התוס' עליו והיה נראה דלכך פסק הרמב"ם כר' חנינא דרבי נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא וגם רבי יוסי כותי' ס"ל אך לפי שהעלה הש"ך בס"ק ח' דס"ל להרמב"ם דאין חילוק דכיון דלא היה השבח קצוב מתחלה אין גובה ממשועבדים א"כ לא ס"ל הא דרבי נתן וגם לא הביא הרמב"ם הא דר' נתן ואמנם י"ל דרבי נתן קאמר שקדם שבחו של ראשון למקחו של שני היינו שכבר היה השבח בעולם אף שעדיין לא טרפו הבע"ח וכן משמע מפירש"י שם שפירש בד"ה בזמן שקדם כו' שכשלקח זה השני מן המוכר עדיין לא השביח הלוקח את השדה גזולה כו' דמשהשביחה והכל יודעים כו' משמע דעיקר תלוי אם השבח קדם אע"פ שעדיין לא טרף אבל, התוס' בב"מ להדיא מיירי שקנה ומכר אחר שטרף הבע"ח אבל אם עדיין לא טרף הוי שפיר אין קצוב דמי יודע כמה עוד ישביח ואין לו קצבה למעלה בשעת קנית הלוקח וזה לא מקרי קצוב ואפשר דלכך פירש"י דלאו משום קצובין וכתובין הוא דפשטא דלישנא דר' נתן משמע דתלוי הכל אם השבח בעולם וא"ש פירש"י ובחידושי הש"ס כתבתי ודו"ק וראיתי בתומים שכתב דזה תלוי אי שעבודא דאורייתא שפיר י"ל כהתוס' דאם קנה אחר שטרף הבע"ח תו הו"ל קצוב וטורף מהמשועבדים אבל אי שעבודא לאו דאורייתא אמרינן לא פליג ובכל גוונא אינו טורף כמו שהעלה הש"ך מסתימת הרמב"ם ע"ש ואמנם לפמ"ש הש"ך דמסתימת לשון הרמב"ם משמע דלא פלוג ובכל גווני אינו טורף והא הרמב"ם ס"ל שעבודא דאורייתא משמע דאין חילוק דאף למ"ד שעבודא דאורייתא אינו טורף ויש לפלפל בזה ודו"ק והנה כתב הרמב"ם ואפילו לא כתב דבר נודע שזה דין המוכר עם הלוקח וכתב הה"מ ומה שכתב הרמב"ם ואפילו לא כתב דבר כך כתבו ז"ל דסתמא כפירושו וכן עיקר וכתב הש"ך ולפענ"ד ש"ס ערוך הוא בפ"ק דבבא מציעא דף ט"ו ע"ב אמר רבא הלכתא יש לו מעות ויש לו שבח ואע"פ שלא פירש לו את השבח ואחריות ט"ס הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מכר תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח כו' ע"ש ס"ק י"ג ולפע"ד י"ל דהא הטעם דאחריות ט"ס דאמרינן לא שדי אינש זוזי' בכדי דהא במתנה לא אמרינן אחריות ט"ס הוא כיון דלא נתן מעות וזה ברור והנה הרמב"ם כתב ולמה יטרוף בע"ח חצי שבח מהלוקח ולא יטרוף ממקבל מתנה כלום מפני שהמוכר כותב להלוקח בשטר מכירה שאני מחויב לך בקרן ובעמל שתעמול ובשבח שתשביח ועלי האחריות הכל ורצה הלוקח וקיבל דבר זה שהרי הלוקח ירד על תנאי זה שאם ילקח ממנו השבח יחזור על המוכר כו' אבל המתנה שאין שם תנאי זה אינו גובה מהשבח שהשביחה בהוצאתו

כלום עכ"ל וע' בהגהת מיימוני דציין מה שאמרו בש"ס וצבי זבינא דנן וקביל עליה ופיר"ח דזבינא הוא הלוקח ע"ש וא"כ איך נימא אחריות ט"ס הוא דלא שדי אינש זוזי בכדי על השבח הא אדרבה אם לא יכתוב לו אחריות על השבח לא יגבה ממנו הבע"ח השבח כלל כמ"ש הה"מ בשם הרמב"ן והלא טוב לו שלא יקבל עליו המוכר אחריות השבח כלל משיקבל עליו דהא אם לא יקבל עליו אחריות השבח אז יהיה שבחו בטוח לו שלא יטרוף ממנו הבע"ח אבל אם יקבל עליו יטרוף ממנו הבע"ח השבח והוא יהיה מוכרח לחזור על המוכר וללכת בדיני ודייני ואולי לא יהיה למוכר נכסים כלל או יהיו משועבדים דאז לא יוכל לגבות וא"כ אדרבה ע"י קבלת אחריות השבח יגיע לו הפסד ורעה ואיך נימא בזה אחריות ט"ס הוא דלא שדי אינש זוזי בכדי וזה ברור מאוד והא דהביא הש"ך דברי הש"ס אין כאן מקור נפתח להרמב"ם כלל דהא הש"ס מיירי בנמצאת שאינה שלו ובזה ודאי א"ש דאחריות ט"ס הוא אף על השבח דהא הנגזל טורף השדה עם השבח אף אם לא יכתוב לו המוכר אחריות כלל עליו דהא יאמר לו ארעאי אשבח וכמ"ש התוס' ד"ה תדע ורש"י בד"ה בלוקח מגזלן ע"ש ושייך שפיר לא שדי אינש זוזי' בכדי אבל הרמב"ם דמיירי בבע"ח אין ראיה מהש"ס ולכך כתב הה"מ דכך כתבו ז"ל דסתמא כפירושו אבל מהש"ס אפס עזר ודו"ק כי ברור הוא לע"ד בס"ד הן אמת דדעת הרמב"ם דשבחא דממילא גובה גם ממקבל מתנה אף דלא כתב לו אנא איקום ואשפי כו' ולפ"ז שפיר י"ל בשבחא דממילא אחריות ט"ס אף בבע"ח ואמנם לכך דיקדק הרמב"ם וכתב האי ואעפ"י שלא כתב לו דבר על שבח מחמת הוצאה דגובה חצי שבח כמבואר בדבריו להדיא ובזה אין מפורש בש"ס ואם היה הרמב"ם סובר כמו שהורו החכמים הגדולים שהביא הרמב"ם ושיבח אותם דדברים של טעם הם דהלוקח נוטל כל ההוצאה בתחלה והיותר חולקים ודעת הש"ך דהמותר גובה אף ממקבל מתנה לדעת הרי"ף א"כ א"ש דאחריות ט"ס הוא אבל באמת הרמב"ם עצמו לא ס"ל כן כמו שהוכיח הש"ס מדכתב רואין כמה היה שוה כו' ע"ש ונמצא דאין להרמב"ם ראיה מהש"ס מפורש במ"ש ומפי עצמן אמרן ויפה כתב הרב המגיד ודו"ק היטב:

חדר יט בענין בע"ח טורף השבח פרק ג

והנה התוס' ב"מ דף ט"ו ע"א כתבו דהא דיתומים אמרו אנו השבחנו דמשמע דבע"ח לא גבי משבח יתומים מיירי שעשאו אפותיקי ואומרים אנו השבחנו ותן לנו היציאה כדין יורד לשדה חבירו שלא ברשות ע"ש ואמנם לדעת הרמב"ם בהלכה ד' דאם היתומים השביחו אין הבע"ח נוטל מהם מן השבח כלום וא"כ א"ש האי דיתומים אמרו אנו

השבחנו ואין לך בשבח כלום והבע"ח אומר אביכם השביח ובע"ח נוטל השבח בלא הוצאה כשחובו נגד ארעא ושבחא וא"צ לאוקמי בעשאו אפותיקי ואמנם הרמב"ם עצמו בהלכה ג' העתיק דין היתומים בדשוי' אפותיקי והיינו משום דאמרו שם ששמין להם את השבח ומעלה אותו בדמים וזה רק בדשוי' אפותיקי אבל בלא שוי' אפותיקי אם רצו היתומים מסלקין אותו בדמים או נוטלין שיעור שבחן מן הקרקע כמו שכתב הרמב"ם שם ע"ש והנה הרמב"ם כתב שם דאפילו בלא אפותיקי על היתומים להביא ראיה כמו"ש הלח"מ שכן נראה מסתימת לשון רבינו ולכאורה קשה על הטעם דאמרו בש"ס ארעא כיון דלגוביינא קאי כו' הא בלא שוי' אפותיקי לא שייך האי ממ"נ דכתב רש"י דהא אם יתומים השביחו יוכלו לסלקו בדמים או ליטול שיעור שבחן מהקרקע וצ"ל כמ"ש הסמ"ע דאמרינן כאן נמצא כאן היה ומסתמא אביהן השביח וע' תומים מה שכתב לבאר דברי הרמב"ם בהלכה ו' ע"ש ועדיין אני נבוך בזה וצריך תלמיד או רב להאיר עיני.

והנה הרמב"ם כתב וגובה השבח מבני חורין בין חציו בין כולו והיינו בין שבח מחמת הוצאה דגובה בע"ח רק חציו בין שבח דממילא דגובה בע"ח כולו והיינו דבשבח מחמת הוצאה י"ל דלכך גובה אותו מהמוכר דהא יש לו הפסד שהוציא עליו הוצאות אבל שבח דממילא דלא עשה בו מעשה ולא הוציא עליו הוצאות למה יטול יותר ממה שנתן וכמ"ש הש"ך בס"ק י"ד ע"ש וקמ"ל הרמב"ם דנוטל את השבח מהמוכר ובשבח דממילא י"ל לכך נוטל השבח מהמוכר משום דמפסיד כל השבח דהבע"ח טורף ממנו כל השבח אבל שבח מחמת הוצאה דבע"ח אינו נוטל אלא חצי השבח וחצי השבח נשאר ללוקח ולדעת החכמים שהביא הרמב"ם הלוקח נוטל מתחלה כל ההוצאה ואח"כ חולקין נמצא דאדרבה מרויח והיה ס"ד דאינו נוטל מהמוכר כלום קמ"ל דאעפ"כ הוא נוטל מהמוכר וז"ב והא דהוצרך הרמב"ם להשמיענו זאת היינו דלפ"ד הר"זה ורבינו אפרים והרשב"א דממקבל מתנה אין בע"ח גובה אף שבח דממילא משום דאין לו על מי לחזור א"כ מוכח דשבח דממילא גובה הלוקח מהמוכר דאם אינו גובה מדוע יגבה הבע"ח מהלוקח שבח דממילא הלא אין לו על מי לחזור אבל לשיטת הרמב"ם דס"ל דבע"ח טורף שבח דממילא אף ממקבל מתנה אף דאין לו על מי לחזור אין הוכחה לזה די"ל דשבח דממילא אין הלוקח גובה מהמוכר ואעפ"כ הבע"ח טורף ממנו אף דאין לו על מי לחזור כמו דטורף ממקבל מתנה דאין לו על מי לחזור והיה ס"ד דאין הלוקח גובה מהמוכר שבח דממילא לכך הוצרך הרמב"ם להשמיענו זה דלשיטתו אין הוכחה לזה ועש"ך ס"ק י"ד דכתב דכן מוכח מכל הפוסקים ואולי כיוון למ"ש ודו"ק וע' ברמב"ם שכתב ולמה יטרוף הבע"ח חצי השבח מהלוקח ולא יטרוף מהמקבל מתנה כלום מפני שהמוכר כותב ללוקח שטר

מכירה שאני מחויב כו' ורצה הלוקח וקיבל עליו כו' שהרי הלוקח ירד על תנאי זה כו' משמע דלולא דקיבל עליו הלוקח לא היה להבע"ח דין ומשפט על השבח שטרח בו הלוקח והוציא עליו הוצאות ולאדם אשר לא עמל בו יתננו חלקו ולכך ממקבל מתנה אינו טורף שהרי לא קיבל עליו אבל שבח דממילא מדינא טורף הבע"ח דאפסדי' כמ"ש הש"ך בס"ק כ"ט ולא מפני שקיבל עליו הלוקח גובה גם ממקבל מתנה ואמנם זה לפי פירוש הרמב"ם אבל הרז"ה ודעימי' פירשו האי תדע דאמר רבא כפירוש התוס' לפי שהמוכר משלם ללוקח בעד השבח ואין ללוקח הפסד לכך אין לחוש אם יטרוף הבע"ח השבח ממנו דהא המוכר ישלם לו ע"ש ולכך אין גובה הבע"ח שבח דממילא בם ממקבל מתנה דהא אין לו על מי לחזור ויש לו הפסד וכל חד לטעמיה וז"ב. וע' בתוס' ד"ה תדע אחר שפירשו האי תדע דאמר רבא כנ"ל הקשו וא"ת מאי ראיה מזה דילמא בלוקח מגזלן דנגזל ודאי אית ליה שבח ע"ש ולע"ד י"ל לפמ"ש דגבי שבח לא שייך לומר אחריות ט"ס הוא דלא שדי אינש זוזי' בכדי דהא הא דטורף הבע"ח השבח הוא משום דכתב לו המוכר כו' והלוקח קיבל עליו ועל תנאי זה ירד לשדה כו' ואיך נימא לא שדי אינש זוזי בכדי הא אדרבה אם לא יקבל עליו המוכר אחריות השבח יהיה הלוקח בטוח יותר ע"ש שביארתי זה היטב ואמנם בלוקח מגזלן אף בלא הקבלה שיקבל עליו המוכר אחריות השבח יטרוף הנגזל השבח מלוקח דאמר ארעאי אשבח וא"כ שייך שפיר לומר אחריות ט"ס הוא ולא שדי אינש זוזי בכדי ולפ"ז לא קשה קושית התוס' דילמא בלוקח מגזלן דז"א דבלוקח מגזלן למה צריך לכתוב לו אנא איקום ואשפי כו' הא רבא ס"ל אחריות ט"ס הוא בין בהלואה בין במקח וממכר וע"כ דבבע"ח מיירי ובאמת התוס' לפי פירושם שפירשו האי תדע דאמר רבא הקשו שפיר אבל לפירוש הרמב"ם לא קשה קושיתם ומכאן סייעתא לפירוש הרמב"ם וגם המשך לשון התוס' א"ש ודו"ק ובזה א"ש מה דלכאורה יש לדקדק אהא דאמר רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח כו' א"כ מה חידש לנו שמואל דאמר בעל חוב גובה את השבח הא זה מוכח ממעשים בכל יום דכותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי כו' ולפמ"ש א"ש דהא שמואל ס"ל אחריות ט"ס הוא בשטרי הלואה אבל לא בשטרי מקח וממכר וא"כ אין מזה ראיה דכותב לו מוכר ללוקח כו' דדילמא משום דדילמא שדה גזולה הוא כקושית התוס' אבל רבא לשיטתיה שפיר מוכח דודאי בבעל חוב איירי כמ"ש דרבא ס"ל אחריות ט"ס הוא בין בשטרי הלואה בין בשטרי מקח וממכר ולשמואל לשיטתיה לא מוכח כלום ודו"ק והנה התוס' פירשו האי ועמליהון היינו הוצאה ושבחיהן היותר על ההוצאה ובזה תירצו הא דלא מוקי לה בלוקח מגזלן דהא בגזלן הנגזל גופי' הוא נותן לו ההוצאה כדין יורד לתוך שדה של חבירו שלא ברשות

ע"ש וקשה לרב הונא דפליג שם אשמואל ומוקי לברייתא בלוקח מגזלן מה יפרש בהאי עמליהון דכותב לו מוכר ללוקח ואמנם יש לפרש ועמליהון היינו שבח הבא מחמת הוצאה ושבחיהן היינו שבת דממילא והא דלא אמר דמיירי בלוקח מגזלן י"ל כמ"ש תוס' בתירוץ הראשון מדלא כתב ופירותיהן ומזה אפשר דיצא לו להרמב"ם דגם שבח דממילא גובה הלוקח מן המוכר ובזה א"ש קושית הב"ש אחרון על הש"ך ס"ק י"ד שכתב דגם שבח דממילא גובה הלוקח מן המוכר דהא זה מבואר בדברי הרמב"ם דכותב וגובה השבח מן המוכר בין חציו בין כולו ע"ש ולפמ"ש א"ש דהרמב"ם פירש עמליהן היינו שבח הבא מחמת ההוצאה ושבחיהן היינו שבח דממילא ומזה הוציא דגם שבח דממילא גובה מן המוכר אבל לפירוש התוס' אין משם ראיה לכך כתב הש"ך דכן משמע מכל הפוסקים וז"ב ושוב ראיתי בנימוקי יוסף שפירש ועמליהן שבח הבא מחמת הוצאה ושבחיהן שבח דממילא ע"ש וא"כ מה שכתבתי הוא נכון דמזה הוציא הרמב"ם דשבח דממילא נוטל הלוקח מהמוכר אבל לפירוש התוס' אין מכאן ראיה ולכך חידש הש"ך דין זה אף לדעת שאר הפוסקים דפירשו כהתוס' ודו"ק והרי"ף כתב דאיכא מ"ד דהא דשמואל שינויא דחיקא הוא ולא קיי"ל הכי ולעולם שקיל לוקח ההוצאה מהבעל חוב כפשטיה דלא גרע מהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות כו' ואנן מסתברא לן דלא דמי ליורד לתוך שדה חבירו כו' דהתם אדעתא דשקיל ממרא דארעא הוא דאשבח אבל הכא לאו אדעתא מבעל חוב אשבח אלא אי מפיק בעל חוב מיניה הדר עליה דמוכר כו' והיינו דקא מסייע ליה רבא לשמואל ואמר תדע דכך כותב וכו' עכ"ל הרי"ף ומזה תראה דפירש הא דאמר רבא תדע הוא לתרץ אמאי אמר שמואל בעל חוב גובה את השבח בלא הוצאה מאי שנא מהיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דנוטל הוצאה ממרא דארעא ומשני רבא תדע שכך כותב לו כו' וא"כ אדעתא דשקיל לי' ממוכר אשבח בגופי' ובממוני' ע"ש ואין צריך למה שנדחקו התוס' לפרש. האי ותדע דמחמת שהמוכר משלם ללוקח ואין ללוקח הפסד אין לחוש אם יגבהו הבעל חוב כו' דזה דחוק בלשון הש"ס אלא כפירוש הרי"ף ז"ל ובזה א"ש דשבח דממילא טריף בעל חוב אפילו ממקבל מתנה אע"ג דלא כתב לו הנותן כלום דהא דאמר רבא תדע אינו אלא ליישב אמאי טורף בעל חוב השבח בלא הוצאה דלמה יגרע מיורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות דנוטל הוצאה וע"ז משני רבא תדע שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי כו' וא"כ לאו אדעתא דבעל חוב אשבח והוציא הוצאות אלא אדעתא דמוכר אשבח ולא דמי ליורד לשדה חברו דאדעתא דמרא דארעא אשבח כמ"ש הרי"ף אבל שבח דממילא דלא הוציא הוצאות כלל לא צריך הא דכותב לו אנא איקום ואשפי ואפילו ממקבל מתנה דלא כתב לו אנא איקום כו' גובה

הבע"ח וז"ב ועדיין יש להתבונן בדברי הרי"ף דלפי פירושו י"ל דהא דאמרינן אלא מעתה מתנה דלא כתיב לי' הכי הכי נמי דלא טריף שבחא היינו רק נגד ההוצאה אבל היותר על ההוצאה שפיר טריף וכן באמת העלה הש"ך בס"ק למ"ד באריכות ובדינים העולים סעיף ג' אבל מסוף דברי הרי"ף לא משמע כן והארכתי בזה בחידושי ואקצר כאן. והנה לפמ"ש הרי"ף א"ש הא דאמר רבא תדע שכן כותב לו מוכר כו' למה צריך עוד ראיה לשמואל והא קיי"ל כשמואל בדיני ולפמ"ש הרי"ף א"ש דהא כתב הרשב"א דהא דבעי שמואל אי דאקני משתעבד תפשוט לי' מדידי' דאמר בעל חוב גובה את השבח ותירץ דשמואל אליבא דר"א אמר דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ע"ש והנה התומים כתב דזה תלוי אם השבח מדינא משועבד דהיינו לר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ע אינו נותן לו ההוצאה דמי הכריחו לקנות שעבודו ואם הוציא יקח ההוצאה מהמוכר אבל לרבנן דס"ל א"א מקנה דשלב"ע והא דדאקני משתעבד הוא רק מדרבנן ומשום נעילת דלת בזה צריך ליתן לו ההוצאה ואין כאן נעילת דלת דהא אם הוא היה רוצה להשביח היה ג"כ צריך להוציא הוצאות ואדרבה כו' ודפח"ח וא"כ שמואל דאמר אליבא דר' מאיר א"ש דאין בע"ח נותן לו ההוצאה אבל לדידן דלא קיי"ל כר' מאיר למה יגבה הבע"ח את השבח חנם ולא יתן ללוקח את ההוצאה לכך אמר רבא תדע שכך כותב לו והיינו דאפילו לדידן אינו נותן לו ההוצאה שכך כותב לו מוכר ללוקח אנא איקום ואשפי כו' וא"כ הלוקח אדעתא דשקיל לי' מהמוכר אשבח ולא אדעתא דבע"ח כמ"ש הרי"ף ולכך צריך רבא לומר האי תדע ומימרא דשמואל לחודי' לא שמעינן לה ובין תבין אשר לפניך דסברת האיכא מ"ד שהביא הרי"ף דלא קיי"ל כשמואל כו' היא דס"ל דשמואל אליבא דר' מאיר אמר ולדידן ליתא והרי"ף השיג עליו מהא דאמר רבא תדע שכך כותב לו כו' דאפילו לדידן איתא להא דשמואל דהא כתב לי' המוכר אנא איקום ואשפי כו' וא"כ אדעת' דמוכר אשבח ולא דמי ליורד שלא ברשות דאדעת' דמרא דארעא אשבח כמ"ש הרי"ף והוא מדויק הדק היטב וז"ב ולכאורה מ"ש בשם התומים דזה תלוי אם דאקני משתעבד מדינא והיינו לר"מ דס"ל אדם מקנה דבר שלבל"ע אין נותן לו ההוצאה ע"ש ולכאורה י"ל להפוסקים דאם הקנה דבר שבא לעולם עם דבר שלבל"ע קנה גם הדבר שלא בא לעולם א"כ כיון דכתב לי' אנא איקום ואשפי זבינא אילו ושבחיהן כו' א"כ כיון דחל השעבוד על הקרן חל ג"כ על השבח והנה שמואל אמר זה אליב' דר"מ כמ"ש הרשב"א ולדידי' משתעבד מן התורה ושפיר גובה את השבח ואין נותן לו את ההוצאה אבל לדידן דלא קיי"ל כר"מ למה יגבה את השבח ולא יתן ללוקח את ההוצאה ולכן בא רבא לסייע לשמואל דאפילו דלא ס"ל כר"מ מ"מ כיון שכך כותב מוכר ללוקח אנא

איקום ואשפי זבינא אלו ושבחיהן כו' א"כ כיון דחל השעבוד על גוף הקרקע וחייב לשלם ללוקח בעד הקרקע חייב נמי לשלם לו גם בעד השבח וכיון דעל מוכר הדר גבי שבחא בע"ח מלוקח והלוקח חוזר על המוכר כפירש"י ודו"ק:
ובזה י"ל קושית התוס' ד"ה תדע דהקשו מאי ראיה דילמא מיירי בלוקח מגזלן ולפמ"ש א"ש דא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה יתן לו המוכר את השבח הא ה"ל דבר שלא בא לעולם ואי משום אגב דחל על הקרקע חל נמי על השבח ז"א דבגזלן ל"צ לקבולי אחריות על הקרן דהא מכר לו שדה שאינו שלו ולקח ממנו טעות ובודאי חייב להחזיר לו מעותיו גם בלא קבלת אחריות ודו"ק היטב כי נכון הוא בס"ד:

חדר כ

בדין לפ"ע דעובר הלוה ברבית:
הנה המל"מ פ"ד מה' מלוה הלכה ב' נסתפק אם הלוה רואה שהמלוה רוצה להלוות לאדם אחר ברבית הטעות האלה בעצמך אי שייך לפני עור ע"ש ולכאורה יש לפשוט הספק מהא דאיתא בפרק ז"ב בר בניתם דאסהידו עליה תרי סהדי חד אסהיד קמא דידי אוזיף ברביתא וחד אסהיד לדידי אוזיף ברביתא ופסלי' רבא לבר בניתוס ופריך הש"ס והא רבא דאמר לוה ברבית פסול לעדות ע"ש והא כתב המרדכי דשם ע"כ מיירי שעדיין לא נתן הרבית דאם כבר נתן הרבית הוי נוגע בעדות דיצטרך בר בניתוס להחזיר לו הרבית דיוצא בדיינין וכל היכא שלא נתן הרבית ליכא משום לא תשיך ורק משום לפני עור עובר הלוה כמ"ש המל"מ בשם הרב פני משה סימן כ"ה וא"כ מאי פריך האמר רבא לוה ברבית פסול לעדות הא י"ל דמיירי שראה העד שבר בניתוס רצה להלוות לאדם אחר ברבית ולוה הוא ממנו דבכה"ג ליכא משום לפני עור אלא ע"כ דאין חילוק ובכל גווני עובר הלוה משום לפני עור ואף לפמ"ש המל"מ דכוונת הפני משה דנהי דעובר על לפני עור אפילו בכה"ג מ"מ אינו נפסל דטעי בהכי קשה דילמא מיירי דטעי בהכי וצ"ע הן אמת דהריב"ש בתשובה השיג על המרדכי וכתב דשפיר מיירי שכבר נתן לוה רבית ואעפ"כ לא הוי נוגע דהא פלגינין דיבורי' דאדם קרוב אצל עצמנו וכאילו לא העיד על עצמו כלל ע"ש והש"ך בסימן ל"ג חלק עליו דסוף סוף הוי נוגע ע"ש וא"כ לפי דעת הריב"ש נסתר הראיה שהבאתי די"ל דשפיר מיירי שכבר נתן הריבית ופריך שפיר והא אמר רבא לוה בריבית פסול לעדות ואמנם זה אינו דהא הא דכתב הריב"ש דלא הוי נוגע בעדות משום דפלגינין דיבורי' וכאילו לא העיד על עצמו כלל היינו למסקנא דמשני פלגינין דיבורי' אבל בס"ד דלא ידע המקשה מהך סברא דפלגינין דיבורי' עכצ"ל

כמ"ש המרדכי דלא נתן עדיין הרבית דאל"כ ה"ל נוגע וא"כ מה פריך והאמר רבא לוה ברבית פסול לעדות אלא ע"כ דאין חילוק וכמ"ש ובאמת י"ל דשפיר מיירי שכבר נתן לו הרבית ואעפ"כ אינו נוגע בדבר דמיירי דלהאי בר בניתוס אין כל מאומה ואין בידו לשלם הרבית שלקח ולשמא יתעשר לא חיישינן כמ"ש סימן ל"ד סעיף י"א ויש לחלק וצ"ע ובאמת לא ידעתי מה צורך לפלגינין דיבורי' דכתב הריב"ש הא בלא"ה לא שייך כאן נוגע דבשלמא אם היה גם העד השני מעיד כמותו שהלוה להעד הראשון ברבית היה נוגע בדבר דהא ע"פ עדותן יצטרך המלוה להחזיר לו הרבית אבל כיון דעד השני העיד שהלוה לאדם אחר והוא מעיד דבר בניתוס הלוה לו ברבית מה בצע לו בעדותו דאף אם יקבלו עדותו הלא הוא רק עד אחד ואינו קם לממון וא"כ אינו נוגע בעדות כלל כי לא תבואהו טובה מעדותו כלל ואיך נאמר כי הוא מעיד לטובת עצמו שיחזיר לו המלוה מעות הא יודע שהב"ד לא יאמינו לו כי הוא ע"א ואין שני לו לסעדו ובמ"א העמקתי העיון בזה ופלפלתי בדברי הש"ך שם ופה קצרתי. והנה מבעי' לי אם הב"ד כפו המלוה ברבית והוציא ממנו הרבית בדיינים בעל כרחו אם הוא חוזר ומתכשר כמקדם דהא כתבו התוס' בסוגיא דההוא רעיא דאע"ג דשילם מה שאכל מ"מ כיון דלאו ברצונו שילם אלא ע"י כפית ב"ד לא ומתכשר וא"כ גם לענין המלוה ברבית י"ל כן ולפ"ז מה צריך המרדכי לומר בעובדא דבר בניתוס דעדיין לא נתן הרבית הא י"ל שפיר שכבר נתן לו הרבית ותבעו אח"כ לב"ד והוצרך להחזיר לו ואעפ"כ נפסל המלוה כיון דשלא ברצונו החזיר אלא ע"י כפית ב"ד וגם הלוה נפסל דהא כבר עבר על לפני עור וגם לא תשיך ואמנם מה נ"מ אם נפרש כן או נפרש שעדיין לא נתן הרבית לכן כתב המרדכי לפרש כפשוטו וז"ב וע' בח"מ סימן ל"ד סעיף כ"ט בהג"ה דגנב וגזלן שהחזירו ע"פ כפית הב"ד לא מהני להכשירם עד שיעשו תשובה ע"ש וא"ז הב"ח ז"ל כתב דמהני החזרה ע"ש וכתבתי בחידושי דמדאורייתא באמת מהכי החזרה וחוזרים ומתכשרים אלא דמדרבנן עדיין לא מתכשרי דאין זה השבה מעליא ע"ש שביארתי דבר זה ותירצתי בזה מה דפריך בסוגיא דהאי רעיא ותיפוק לי' דהוי לי' רועה ותמהו הכל דהא רועה פסול מדרבנן ואביי עדיפא מקשה לר' זירא דהיכא משתבע דהא גזלן הוא ומדאורייתא פסול ולפמ"ש א"ש דהא גם לפי קושית אביי הוא רק מדרבנן פסול דהא כבר החזיר וז"ב והנה הרשב"א בתשובה סימן תתקל"ח כתב דאבק רבית אינו עובר עליו אלא המלוה לא הלוה והביא ראיה מהא דאמרינין גבי עובדא דרב עיליש רב עיליש גברא רבא הוא ואיסורא לאינשי לא הוי ספי ואמאי לא אמר גברא רבא הוא ולא הוי עביד איסורא דהא גם הלוה עובר וע"כ דאין הלוה עובר באבק רבית והתם אבק רבית הוי דקרוב לשכר ורחוק מהפסד

ולא עבר רב עילאי כלל וכן כתב הנימוקי יוסף גבי ההוא עובדא דרב עילאי ע"ש ואמנם הרא"ש כתם דיש לדקדק דאבק רבית כי האי דלא יהיב הלוה מדידי' טפי ובכה"ג אין איסור ללוה דלא קרינין בי' לא תשיך הלכך ליכא איסורא רק משום לפני עור ע"ש והנה לפמ"ש לעיל די"ל דבעובדא דבר בניתוס כבר נתן הריבית ואעפ"כ לא הוי העד נוגע דמיירי שהחזיר לו הרבית ע"י כפית הב"ד וא"צ לומר כמ"ש המרדכי דמיירי שעדיין לא נתן הרבית אלא שכתבתי דמה נ"מ אם נפרש כן או כן דס"ס א"ש דאין הלוה נוגע ואמנם שפיר נרויח כשנפרש דכבר נתן לו הרבית ותבעו והחזיר לו ע"פ כפית הב"ד והיינו דבזה אתי שפיר מה דקשה לי טובא לפמ"ש הרשב"א בתשובה הובא בהגהת רמ"א ז"ל באהע"ז סימן י"א דהיכא דא"א לחלק הדיבור כמו אם העיד אני זניתי עם אשתך דאם נסלק מלות אני זניתי ליכא דיבור כלל אז לא אמרינין פלגינין דיבורא ע"ש א"כ הכא דהעיד העד לדידי אוזפן ברביתא דאם נסלק את התיבה אוזפן דמשמען אוזיף אותי ליכא דיבור לעדות כלל וא"כ מה משני רבא לטעמיה דאמר פלגינין דיבורא ואמנם לפמ"ש א"ש דכתבתי דמיירי דהעד אומר שנתן לו הרבית רק דהמלוה החזיר לו ע"פ כפית הב"ד ושפיר מקשה הא אמר רבא לוה ברבית פסול לעדות והיינו דכיון דנתן לו הרבית עבר על בל תשיך וע"ז שפיר משני רבא לטעמיה דס"ל פלגינין דיבורא והיינו דמאמינין לו ע"ז שהלוהו בר בניתוס ברבית אבל לא על מה שאומר שנתן לו הרבית ואמרינין דעדיין לא נתן לו הרבית וא"כ אין הלוה נפסל כמ"ש המל"מ בשם הרב פני משה ודו"ק היטב דיש ראיה מזה לדעת הפני משה והנה בנידון אי הלוה עובר משום לפני עור ואם נפסל מחמת זה יתבאר אי"ה לקמן בתשובה אחרת ולע"ע לא אאריך עוד:

חדר כא

בדין נשבע ליתן רבית דרבנן:

הרשב"א בתשובה כתב מי שנשבע ליתן רבית דרבנן השבועה חלה עליו והר"ן כתב דלא חלה עליו השבועה משום דרבנן עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה ועיין בספר משנה למלך שפלפל בחכמה כדרכו הטוב רמי דיקלא וזקיף ולכאורה י"ל לפי דעת רש"י דאם נתן הריבית ע"י שליח ליכא איסורא א"כ אמאי לא יקיים את נדרו בהיתר דהיינו שיתן את הרבית ע"י שליח ויקיים שניהם הן אמת דהש"ך והמשנה למלך הסכימו דאם לוה בעצמו מהמלוה אף שנותן הרבית ע"י שליח אסור וא"כ א"ש דהרשב"א מיירי שלוה בעצמו מהמלוה ונשבע ליתן לו רבית דרבנן דבזה לא מהני שישלח לו הרבית ע"י אחר אבל מהבית יוסף והעטרת זהב והטורי זהב משמע דאין חילוק בזה ע"ש בסימן ק"ס

סעיף ט"ז ע"ש וגם המשנה למלך פילפל בזה הרבה ע"ש וא"כ לכאורה קשה ואמנם י"ל דהא טעמא דרש"י הוא משום דאין שליח לדבר עבירה ולפ"ז י"ל לפמ"ש מהרי"ט דבאיסור דרבנן יש שליח לדבר עברה א"כ הכא בנידון הרשב"א דמיירי שנשבע ליתן רבית דרבנן אין תקנה לשלוח הרבית ע"י שליח דבדרבנן יש שליח לדבר עברה וא"ש ואמנם בתשובה פלפלתי בדברי המהרי"ט הרבה ואין פה מקום להאריך בזה ובפ"ב מהלכות רוצח במל"מ דחה דברי מהרי"ט ואני החזקתי בדבריו ע"ש ועלה על דעתי לומר דהנשבע ליתן לו רבית ושלח ע"י שליח לא קיים שבועתו דהא כל ההיתר לשלוח ע"י שליח הוא לרש"י ז"ל משום דאין שליח לדבר עבירה וא"כ כל השליחות בטל כמ"ש התוס' בפ"ק דבבא מציעא וביאר הנודע ביהודא בתשובה ע"ש וא"כ הוי כאילו לא נתן לו כלל ולא קיים שבועתו אך זה צריך עיון וחקירה ואין עת כעת לבאר זה והנה המל"מ הביא דברי הריטב"א בנידון זה דמתירין לו שלא מדעת חבירו והרשב"א לא כתב זה הדין והרב משנה למלך כתב דהריטב"א ס"ל דנהי דחלה עליו השבועה מ"מ יעבור על שבועתו בשב ואל תעשה ולא יעבור על דברי סופרים ליתן הרבית בקום ועשה כמ"ש הרב המבי"ט ז"ל וא"כ דבין שיתירו לו השבועה בין שלא יתירו לו השבועה לא יתן לו הרבית לכך שפיר מתירין לו שלא מדעת חבירו דהא דהנשבע לתועלת חבירו אין מתירין לו השבועה שלא מדעת חבירו היינו היכא דיש תועלת לחבירו בקיום השבועה כגון גבי משה וצדקיהו אבל כאן דמה בצע לחבירו בקיום השבועה והוא יעבור על שבועתו סוף סוף לא יתן הרבית לחבירו וכיון דאין תועלת לחבירו בקיום השבועה שפיר מתירין לו השבועה שלא מדעת חבירו משא"כ הרשב"א דס"ל דחייב לקיים שבועתו וליתן לחבירו הרבית א"כ שפיר יש תועלת לחבירו בקיום השבועה לכך לא כתב דין זה דהא אין מתירין לו שלא מדעת חבירו ודפח"ח ומ"מ צ"ע דנהי דהרשב"א ס"ל דהלוה מחויב לקיים שבועתו וליתן הרבית מ"מ המקבל אסור לו לקבלם דהא רבית הן ואף דהרשב"א כתב דמוטב שיעבור איסורא זוטא ואל יעבור איסורא רבא ונראה דדבר זה דומה להא דאמרינין מוטב דלעבד חבר איסורא זוטא ואל יעבד ע"ה איסורא רבא אך יש לחלק ובפרט דיכול המלוה לומר דמוחל לו הרבית או יאמר לו התקבלתי ולע"ד קשה מאוד להתיר זה ואפשר דזה כוונת הריטב"א דמתירין לו שלא מדעת חבירו דהא אף דמחויב ליתן הרבית לחבירו מ"מ כיון דאסור להמלוה לקבלם א"כ לא יגיע לו תועלת לחבירו ושפיר מתירין לו שלא מדעת חברו וא"כ דין של הריטב"א הוא לכ"ע ודו"ק היטב ודברי הגאון משנה למלך צ"ע והנה המהרשד"ם כ' דאם יש ספק אם הוא רבית קצוצה או אבק רבית דאסור מדרבנן מפקינין ממלוה דהוי ספק איסור' ולחומרא ע"ש ונראה הטעם

דהנה הכנה"ג הקשה אמאי כל ספק גזל הוא קולא לנתבע הא הוי ספק איסור' ולחומרא ותירץ דהא נוציא מהנתבע וניתן להתובע גם להתובע יהיה ספק איסור ואפוכי מטרתא למה לי ע"ש ולפ"ז הכא ודאי מפקינין מהמלוה ויהבינן ללוה דהו' ליה ספק איסור דאין לומר דגם ללוה הוי ספק גזל דהא אבק רבית אין יוצא בדיינים מ"מ הלא כתבו הרשב"א והר"ן דאבק רבית אם נטל המלוה חייב להחזירו ללוה אם בא לצאת ידי שמים והראב"ד ס"ל דאם תפס הלוה אין מוציאין מידו וא"כ ללוה ודאי אין כאן ספק גזל ושפיר כתב המהרשד"ם דספק ר"ק או א"ר מפקינין ממלוה דלדידי' ה"ל ספק איסור אבל ללוה ודאי אין כאן ספק איסור ודו"ק ומיהו לדעת החולקים על הראב"ד צ"ע (וע' בנדרים דף ל"ג השבת אבדה דתפול הנאה להקדש):

חדר כב

בדין רבית קצוצה:

על מה שעמד הרב פני יהושע אהא דאמרינן בבבא מציעא דף ס"ח מאי טעמא דר' יוחנן דאמר רבית קצוצה אינה יוצאין בדינין והקשה הפ"י דמה זו שאלה הא ר' יוחנן ס"ל בעלמא כל היכא דאיכא ממון ומלקות מלקי לקי וממונא לא משלם וא"כ ברבית דהמלוה עובר כמה לאוין אתי שפיר דאמר ר' יוחנן, דאין מחזירין ממלוה ללוה ותירץ ע"ז הפני יהושע דדוקא אם המלקות הוא מחמת דבר אחר לא מחמת הפקעת ממון חברו אז ס"ל לר' יוחנן מלקי לקי וממונא לא משלם אבל אם המלקות הוא מחמת הפקעת ממון חבירו לא אמרינין כן דדמי לגזל כו' וכן הסברא דאיך נפקיע ממון חבירו בשביל מלקות של זה ע"ש שהאריך ולכאורה הוא סברא חדשה ואמנם דע לך כי הסברא הזאת הנה היא מוזכרת בתוס' כתובות דף ל"ב אהא דאמרינין שם ואי ממונא לקולא כו' והקשו התוס' וכי אתגורי אתגר ותירצו דחס רחמנא אממונא דנתבל כו' והוא ממש סברת הפני יהושע ז"ל אף דיש לחלק ולומר דכאן לא שייכא סברה זו דחס רחמנא על ממונו של לוה דהא מדעתי' יהיב לי' ואמנם י"ל דאף דמדעתי' יהיב לי' הוא דהיה צריך למעות ולא רצה להלוות לו בלא"ה ואמנם אם מחל לו הלוה י"ל דלא שייך דחס רחמנא אממונו של לוה ועיין בפ"ד מה' מלוה הלכה י"ג מה שנחלקו מקצת הגאונים עם הרמב"ם אם מחילה מהני ברבית ואין להאריך בזה ודו"ק והתוס' הקשו אהא דאמרינין בב"מ דף ס"ב אפלוגתא דר' יוחנן ור' אלעזר אי ר"ק יוצאה בדיינין או לא תנאי הוא דתניא ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן קום ועשה מאי קום ועשה לאו דאמרינין להו קומו אהדורי כו' והקשו התוס' דבהגוזל דף צ"ד משני דמחזירין לצאת

ידי שמים ואמאי לא משני הכא נמי הכי ותירצו דהכא קאמר אליב' דרבי יוחנן ולדידי' דאמר אינו יוצאה בדיינין אף לצאת ידי שמים אינו צריך להחזיר ולכך לא מצי לשנויי הכא אלא תנאי הוא וכו' ע"ש בתוס' ולפ"ז לא קשה קושית הפני יהושע דאי משום מלקי לקי ממונא לא משלם עכ"פ לצאת ידי שמים חייב להחזיר דלא עדיף מכל היכא דקים לי' בדרבה מיני' אפי' חייב מיתה ומ"מ לצאת ידי שמים חייב כדאמר רבא לקמן דף צ"א אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו וע' פירש"י שם ודו"ק ואדרבה בזה אתי שפיר תירוץ התוס' הנ"ל דלכאורה קשה ואין דבריהם מובנים היטב דמ"מ מנא לי' להש"ס דרבי יוחנן אפילו לצאת ידי שמים פוטר דפריך מהא דגזלנים ומלוי ברבית אע"פ שגבו מחזירין והוצרך לתרץ תנאי הוא הא דילמא באמת קרא לא אתי אלא לפטרו מדינא אבל לצאת ידי שמים חייב וא"כ לא קשה מהאי דהגזלנין ומלוי ברבית אע"פ שגבו מחזירין דילמא האי מחזירין היינו לצאת ידי שמים וכדמשני בהגוזל אבל לפי מה שכתבתי אתי שפיר דהש"ס הוכיח דע"כ קרא אתי לפטרו אפילו לצאת ידי שמים דאי לפטרו מדינא לא צריך קרא דבלאו קרא ידעינין דאינו חייב להחזיר דהא רבי יוחנן ס"ל כל היכא דאיכא ממון ומלקות מלקי לקי ממונא לא משלם וקרא למה לי וע"כ דקרא אתי לפטרו אפילו לצאת ידי שמים ולכך לא מצי לשנויי דמחזירין לצאת ידי שמים כדמשני בהגוזל זה ברור לע"ד ודו"ק ובזה אתי שפיר ג"כ הא דאמר שם ורבי אלעזר מאי טעמי' אמר קרא וחי אחיך עמך אהדר לי' כי היכא דנחי' ולכאורה אין זה פשט הכתוב דהא האי וחי אחיך עמך מוסב על רישא דקרא אל תקח מאתו נשך ותרבית וכן פירש"י וא"כ קאי על תחלת הלקיחה ולא על ההחזרה דלא נזכרה בכתוב כלל ונשאלתי בזה ואמנם לפי מה שכתבתי הנה נכון דהכי קאמר כיון דחזינין דהתורה נתנה טעם על הלאו דלא תקח מאתו נשך ותרבית משום חיותו דלוה כדי שלא ימות ברעב ויאבד בעניו כמו שפירש"י בדף ס"א ע"ב בד"ה מגופא דקרא א"כ הרי הלאו והמלקות הם בעבור ממון הלוה וממילא אמרינן ממונא משלם מלקי לא לקי כמו שהסביר הפני יהושע דאיך נפקיע ממונו של זה בשביל לקיים מלקות של זה ודר"ק והשתא א"ש הא דפירש"י עד כאן רבית קצוצה וכופין אותו להחזיר אם תבעו בחייו ולמד הרב טורי זהב מחה דאם הבע"ח של הלוה רוצה לגבות מהרבית קצוצה שנתן הלוה למלוה אינו יכול לגבות כל זמן שלא תבעו הלוה ע"ש ויש לומר הא דבעינין תביעה מהלוה דווק' משום דהא מדעתי' יהיב לי' ולא שייך לכאורה סברת הפני יהושע דחס רחמנ' על ממונו של לוה אלא דכתבתי דאף דיהיב לי' מרצונו מ"מ האי רצון אונס הוא דהיה נדחק למעות והוכרח לקבל על עצמו חוב הרבית אף נגד רצונו וראיה לזה שהרי במצוא ידו לתבעו בב"ד הוא תובעו להחזיר לו הרבית וסופו

הוכיח על תחלתו דגם מעקרא לא ברצון נפשו נתן לו הרבית ואמנם כאשר ראינו שכל ימי חייו לא תבע הלוה את המלוה להשיב לו את הרבית א"כ אדרבה יש הוכחה דמדעת' דנפשי' יהיב לי' ולכך שפיר כתב רש"י אם תבעו בחייו דאם לא תבעו לא מחייב להדורי לשיטת ר' יוחנן דסבר מלקי לקי ממונא לא משלם ודו"ק וא"כ א"ש פסק הט"ז דהבע"ח של הלוה אינו יכול לגבות מהרבית שנתן הלוה כל שלא תבעו הלוה עצמו ובהכי נדחה מה שכתב הקצה"ח להשיג על הט"ז דבכה"ג כופין את הלוה שיתבע את המצוה כדי שיקיים פריעת בע"ח אף דלכאורה יפה כתב מ"מ לפמ"ש ליתא דהא כיון דהלוה תובע את המלוה ע"י שהב"ד כופין אותו לתבוע ממיל' אין כאן הוכחה דלא יהיב לי' הרבית מדעת' דנפשי' ומרצונו והא דתובעו עכשיו הוא ע"י כפית הב"ד והבן הדברים כי נכונים הם לע"ד:

עוד בדין הטורי זהב

הנה כבר כתבתי להצדיק דין הט"ז שהוציא מלשון רש"י ד"ה עד כאן ואמנם לכאורה י"ל טעם אחר הא דבעינן תביעת הלוה דכל זמן שלא תבעו הלוה אין ב"ד נזקקין להוציא הרבית מיד המלוה ליד הלוה משום דגם הלוה עביד איסורא ועבר על לאו דלא תשיך לכן כ"ז דלא תבע את המלוה בדין אין הב"ד נזקקין לו ולפ"ז בנידון הט"ז י"ל דאם אין להבע"ח ממה לגבות אלא מהרבית שנתן הלוה למלוה שפיר נזקקין הב"ד לגבות להבע"ח דהא בע"ח עניא מאי עביד ונהי דלהלוה עצמו אין נזקקין לגבות מהמלוה כ"ז שלא תבעו מ"מ זה משום דעבר על לאו דלא תשיך אבל להבע"ח דלא עביד איסור' למה נקנוס וגם הקצה"ח כתב דכפינין להלוה שיתבע למלוה כדי לפרוע חובו ואני כתבתי די"ל דדמי להענקה דאמרינין לו ולא לבע"ח דרחמנ' לא אמרה להעניק אלא דחס על העבד אבל לא לשלם את נשיו וע' בש"ך רס"י פ"ו ובתומים שם ובזה י"ל הטעם דאם מת אין הבנים חייבים להחזיר כדאמרינן לדידי' אזהר רחמנא ולא ליורשיו ולכאורה לפי הטעם דאמר קרא אהדר לי' כי היכא דנחי' א"כ מ"ש הוא ומ"ש בניו והא יתמי דאכלי דלאו דידהו כו' והרשב"א הוכיח מזה דלא אשתעבד נכסי דהמלוה רק אקרקפתא דגברא מונח ולפמ"ש י"ל דהא דאזהר רחמנ' דלהדר אף דהלוה ג"כ עביד איסור' מ"מ המלוה עביד איסור' יותר ועבר על כמה לאוין וגם הוא מרויח כמ"ש תוס' גבי עדים ע"ש ולכך כשתבע ציותה תורה להוצי' ממנו לר' אלעזר דקיי"ל כותי' (וגם בזה יתוקן הלאו דה"ל לאו הניתק לעשה) אבל הבנים שלא חטאו ולא עבדו איסור' כלל לא ציותה תורה אותם להחזיר וזה כוונת רש"י בדף ס"א ע"ב ד"ה יכון רשע וז"ל האב שהוא רשע וימות ולא יהנה והבן שהוא צדיק אינו חייב להחזיר ע"ש והוא כמו שכתבנו וזה ברור ואמנם

האמת נראה בכוונת רש"י ז"ל דכתב וכופין אותו ב"ד להחזיר אם תבעו בחייו היינו משום דקיי"ל הגזלנין ומלוי ברבית אם החזירו אין מקבלין מהן וכאן אמרו דכופין אותו ב"ד להחזיר והא אדרבה אין מקבלין מהן והמקבל מהן אין רוח חכמים כוחה ממנו ואיך יכופו אותו הב"ד להחזיר ללוה אם אין רצון חכמים שיקבל ממנו הלוה ואמנם הטור חילק שאם בא מעצמו לעשות תשובה אז אין מקבלין ממנו שלא לנעול דלת בפני עושי תשובה אבל אם עומד במרדו מוציאין ממנו בעל כרחו ע"ש וזה כוונת רש"י ז"ל שכתב וכופין אותו ב"ד להחזיר אם תבעו בחייו דהיינו שלא בא לעשות תשובה מעצמו רק שהלוה תבעו לבית דין אז הב"ד כופין אותו להחזיר אבל אם לא תבעו הלוה לב"ד אלא שהוא בעצמו בא לעשות תשובה ולהחזיר אז אדרבה אין להלוה לקבל ממנו ואם קיבל אין רוח חכמים נוחה הימנו וזה ברור לע"ד ולפ"ז אין מזה הכרעה לדין של הט"ז ז"ל די"ל דאף דאם הלוה לא תבעו לב"ד מ"מ הבעל חוב של הלוה יכול לתבעו וכיון דלא בא מעצמו לעשות תשובה שפיר כופין אותו הב"ד להחזיר הרבית להבע"ח וזה ברור ובאמת התוס' ב"ק דף צ"ד ד"ה בימי כתבו בשם רבינו תם דרק בימי רבי נשנית משנה זו דאין מקבלין לא לפניו ולא לאחריו ע"ש שהוכיח מהא דאמרינן רבית קצוצה יוצאה בדייניו והר"י בתוס' שם חילק בין שאומנותו בכך או באקראי וא"כ אין הכרח לדברי רש"י בזה ורש"י לא ס"ל כן גם הרמב"ם והטור כתבו דין זה אף בזה"ז והטור הביא חילוק זה של הר"י בתוס' ואין להאריך ולפמ"ש הרמב"ם בהלכה ד' ואם היתה גזלה קיימת והרבית דבר המסוים והרי הוא בעצמו מקבלין מהן והרב המגיד כתב עליו דהוא בפרק איזהו נשך דף ס"ב וא"כ יש לומר דהא דאמר בדף ס"א דרבית קצוצה כופין אותן ב"ד להחזיר היינו אם הוא דבר המסוים ואמנם רש"י כפי מה שכתבתי לא ס"ל כן אלא דדוקא גבי בניו תלוי בדבר המסוים משום כבוד אביהן אבל כאן לא תלוי בזה לכן פירש"י בע"א וכמו שכתבתי והנה הרב המגיד פרק א' מהלכות גזלה כתב לתרץ הא דאין רוח חכמים נוחה הימנו אבל אם רצה הנגזל לכוף את הגזלן בבית דין ולקבל ממנו בית דין נזקקין לו והקשה הלחם משנה שם דא"כ מה פריך מהני ברייתות דתני מחזירי' הא אע"ג דאין רוח חכמים נוחה הימנו מ"מ אם רצה לכופו בדין ב"ד נזקקין לו וע"ש דתירץ דלשון מחזירין וחייבין להחזיר משמע מאליהן ולא על ידי כפיה ע"ש וע' בתוס' בבא קמא דף צ"ד ע"ב ד"ה בימי רבי כתבו להפך דההוא דגזלנים ומלוי ברבית לא משמע דאיירי בעביד תשובה ע"ש בתוס' ומדברי התוס' האלה נסתר מה שכתבתי לפרש דברי רש"י ואמנם רש"י ודאי דסובר כן כמה שכתבתי ולכאורה י"ל לפי דקי"ל כרבא דכל מקום דאמר רחמנא לא ליעבד אי עביד לא מהני והא דלקי דעבר אמימרא דרחמנא א"כ אם

קצץ ברבית קצוצה לאו כלום הוא דרחמנא אמר לא תקצוץ ונהי דאעפ"כ לקי על השימה דעבר למימרא דרחמנא מ"מ על לקיחת הרבית לא לקי דהא הקציצה לאו כלום הוא והוי כאילו לא קצץ והוי רק אבק רבית וא"צ להחזיר וזה י"ל טעמא דר' יוחנן דאמר דאפילו רבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין ובזה יש ליישב הא דאמר בדף ס"ב תנאי הוא דתניא ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרין את המלוה ואת הערב מפני שיש בהן קום ועשה כו' מאי לאו דאמרינין להו קומו אהדירו ומשני לא קום ועשה לקרועי שטרא ופירש"י לעולם אימא לך אם גבה דברי הכל אינו מתוקן בחזרה דאין כאן ניתק לעשה והאי דקתני פוטרין היינו בשלא גבי דהתם אינו אלא שימה בעלמא ואתו ר' נחמיה וראב"י למימר דלא תשימון לאו אשימה בעלמא קפיד אלא אשימה הבאה לידי גיבוי וכל כמה דלא אתי לידי גיבוי איכא קום ועשה לקרועי שטרא כו' ע"ש ולפמ"ש י"ל דמיירי אף שגבו מ"מ על לקיחת הרבית לא לקי דהא לאו קציצה הוא רק על השימה יש. מלקות ואע"ג דלאו כלום הוא מ"מ עבר אמימרא דרחמנא ור' נחמי' וראב"י פוטרין אותן משום דהוי ניתק לעשה לקרוע לשטרא ואי קרע אח"כ לשטרא פטור ואמנם משמעות הפוסקים אינו כן ודו"ק והנה הבעל התרומות סובר דכל אבק רבית בשטר לא מגבינין ליה דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ומכ"ש האי דאית ביה איסורא וע' במל"מ בשם מהרי"ק דשטר העומד לגבות כגבוי דמי והתוס' מוקי להא דתניא שטר דיש בו רבית ברבית דרבנן ע"ש וקשה לשיטת מהרי"ק ה"ל לגבות גם הרבית דהא כגבוי דמי וע"כ משום דאית בי' איסורא כמ"ש בעה"ת ויש לפלפל בזה רק אין להאריך כאן ואי"ה יבואר עוד:

חדר כג בדין מעות יתומים

המרדכי בפרק איזהו נשך כתב דהא דמעות יתומים מותר להלוותם קרוב לשכר ורחוק להפסד משום דהפקר ב"ד הפקר הואיל ולאו רבית קצוצה הוא אבל בלא בית דין הוי זוזי דיתמי כמו זוזי דעלמ' ואסור להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד עכ"ל המרדכי והקשה הרב גידולי תרועה דמאי איריא דהוא אבק רבית הא כיון דטעמא משום דהפקר ב"ד הפקר הוא אפילו הוי רבית קצוצה שרי דהא פרוזבל יוכיח דאף למ"ד שמיטה בזה"ז דאוריית' מהני פרוזבל והיינו כפירש"י דהפקר ב"ד הפקר והמל"מ תירץ בזה שני תירוצים ע"ש ולע"ד נראה דאף דהפקיעו חז"ל האיסור גבי היתומים כדי שלא ליכלה קרניהו מ"מ לגבי הלוה דעובר ג"כ משום לא תשיך לא יכלו להפקיע אבל ברבית דרבנן דהלוה אינו עובר שפיר יכלו להפקיע ואף דעובר על לפני עור מ"מ כיון דהיתומים לא עבדו איסור' ממיל' גם הלוה לא עבר על לפני עור וז"ב והנה הרא"ש כתב דהא דאין

הלוה עובר ברבית דרבנן היינו רק בקרוב לשכר ורחוק מהפסד אבל בשאר רבית דרבנן גם הלוה עובר והמבי"ט כתב בזה מילתא בטעמ' דפח"ח ובזה אתי שפיר מה שכתבו הרשב"א והטור דרק בזה התירו להלוות מעות יתומים ולא בשאר אבק רבית והיינו משום דבקרוב לשכר ורחוק מהפסד אין הלוה עובר כמ"ש הרא"ש וז"ב ושוב ראיתי בספר פני יהושע בתוס' דף ע' ד"ה מעות שהעיר בזה על דברי התוס' שם ע"ש ודו"ק ולפמ"ש הרשב"א דאיסור דרבנן מותר להאכיל לקטן בידים אתי שפיר דמותר להלות טעות יתומים קטנים באבק רבית וגם הלוה אינו עובר כמ"ש ואמנם דעת הרשב"א מצאה חולקים רבים ואינה מוסכמת ואפשר דבנידון זה כולי עלמא מודים משום תקנת יתומים וכדי חיותן דלא ליכלי זוזי דיתמי גם בהגהת רמ"א התיר גם ליתום גדול שאינו יכול לעסוק בעצמו והנה ראיתי במשנה למלך שהביא דברי המרדכי שנשאל במעות הקדש אם מותר להלוות לישראל ברבית וכתב דלא דמי למאי דאיתא בפסחים בפרק כל שעה בחמץ של הקדש האוכל חמץ של הקדש במועד מעל ופירש"י משום דההקדש היה יכול למכרו לעכו"ם ואע"פ דחמץ אסור בהכאה דהקדש לאו בר מעבד מצוה הוא עכ"ל ההגהת מרדכי והנה לא נזכר החילוק בהגהת מרדכי והמל"מ כתב לבאר החילוק דהתם הקדש גבוה והכא הקדש עניים ע"ש ואף דחילוקו נכון מ"מ לפמ"ש החילוק פשוט דהתם ההקדש המוכר והנכרי הקונה גם שניהם לאו בני מעבד מצוה הם אבל כאן נהי דהקדש לאו בר מעבד מצוה הוא מ"מ הישראל הלוה הנותן הרבית קצוצה עובר משום לא תשיך ואמנם ברבית דרבנן דאין הלוה עובר שפיר דמי וזה ברור ובאמת לפי מה שכתב הרמב"ן דמומר מותר להלוותו ברבית ואין כאן משום לפני עור דהמומר עובר משום לא תשיך דהא דהלוה עובר משום בל תשיך היינו דגורם למלוה לעשות איסור ובמומר כיון דהמלוה לו אינו עובר דלא קרינן בי' וחי אחיך עמך ממילא גם הלוה אינו עובר ע"ש וא"כ הכא נמי בהקדש כיון דאין ההקדש עובר דלאו בר מעבד מצוה גם הישראל הלוה מההקדש אינו עובר ולפ"ז היה מותר להלוות מעות ההקדש ומעות יתומים ברבית קצוצה אבל הבעה"ת חולק על הרמב"ן בזה וכן הגהת מיימוני אבל בש"ע סימן ק"ס סעיף ב' פסק כהרמב"ן ובהגהת א"ז רמ"א כתב ויש מחמירין והם המרדכי והגהת מיימוני וכן ס"ל להגהת מרדכי הנ"ל וכתבתי בתשובה אחת דיש להלוות לו ע"י שליח ולסמוך על דעת רש"י וז"ב:

חדר כד בדין מלקות המלוה והעדים

הנה בש"ע סימן קס"א סעיף א' כתב כל דבר אסור ללות בתוספת ואפילו בפחות משוה פרוטה יש איסור רבית אבל אין מוציאין אותו בדיינין והגאון ישועת יעקב הקשה דא"כ הלאו כולל יותר מהעשה והוי לי' ללקות כמו בתמורה כדכתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות תמורה ותירץ דהא דפחות מש"פ יש איסור רבית היינו עדין חצי שיעור אבל מלקות אין בו וכן אמרתי בתחלת העיון ונסתפקתי אם לקח משני בני אדם מכל אחד חצי פרוטה דלענין חזרה ודאי דאין מחזירין דהא לכל אחד אין ש"פ והמלוה לקח ש"פ ועבר על לאו ושפיר לוקה וע' בפרק הגוזל דאמר רבא גזל שלש אגודות בפרוטה והחזיר שתים כו' ומסיק דגזל אין כאן השבה אין כאן ע"ש ובאמת לפי מה שכתבו הפרי מגדים והרבה אחרונים דהיכא דאינו לוקה על שיעור שלם אז חצי שיעור מותר דלא שייך חזי לאצטרופי למלקות א"כ כיון דאין לוקין על לאו דהלואה ברבית גם חצי שיעור לא יאסור אלא דא"כ יקשה מה שכתב הרב המגיד בפרק א' מהלכות גנבה דגם שאין לוקין ואפ"ה גם חצי פרוטה אסור כמ"ש הרמב"ם שם והרב המגיד וע' מה שכתבתי בגליון הרמב"ם שלי ואין להאריך כאן ובאמת לא ידעתי גוף דברי הרמ"ה אם הפירוש דאסור משום חצי שיעור אף דגם המשנה למלך פירש כן ועש"ך ס"ק ב' שכתב ע' פרישה ואין עמדי ופשטא דמלתא לא משמע כן וצ"ע ואמנם י"ל הא דאין לוקין על לאו דרבית היינו דהוי לאו הניתן לתשלומין כמ"ש הרמב"ם ואין זה משום דניתק לעשה ושוב מצאתי כן בפני יהושע בש"ס דף ס"א ע"ב דכתב כן וכתב דדעתו לבאר זה במסכת מכות דף ט"ז ואפס פנאי לחפש אחריו ולפ"ז י"ל דלאו הניתן להשבון אף דהלאו כולל יותר מהעשה אין לוקין עליו ודמי ללאו הניתן לאזהרת מיתת ב"ד דאין לוקין עליו אף אם לא התרו בו למיתה או במחמר אחר בהמתו דליכא מיתת ב"ד אין לוקין עליו כמ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת ולא קשה קושית הישועת יעקב ובזה אתי שפיר הא דכתב הרמב"ם אע"פ שהמלוה והעדים עוברין על כמה לאוין האלה אין לוקין מפני שניתן להשבון כו' ולא כתב מפני שניתק לעשה כמו שכתב בפרק ג' מהלכות מלוה הלכה ד' ע"ש גבי בעל חוב שנכנס לבית הלוה ומשכנו ע"ש והיינו דאם כן היה לוקה דהלאו כולל יותר מהעשה כמו שהקשה הרב ישועת יעקב זלה"ה אבל מטעם דניתן להשבון א"ש דלא לקי וזה ברור ואמנם לכאורה הכא בלא"ה הוא לוקה אף דהוי לאו הניתק לעשה משום דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי כדקיי"ל בריש תמורה וזה כוונת הרמב"ם שכתב אע"פ שהמלוה והלוה עוברין בכל הלאוין האלה אין לוקין עליהן מפני שניתן להשבון כו' והיינו אף דעוברין בכמה לאוין ואי משום דניתק לעשה הא לא אתי חד עשה ודחי תרי

לאוי מ"מ אינו לוקה משום דניתן להשבון ולא למלקות ודו"ק וכבר כתבתי בשם הפני יהושע עה שכתב בזה ואין להאריך והנה הלבוש כתב הטעם דפחות מש"פ אין מחזירין דאין בית דין נזקקין לפחות משוה פרוטה ע"ש ולפ"ז י"ל דלא שייך לומר דהלאו כולל יותר מהעשה דפחות משוה פרוטה אין מוציאין בדיינים היינו דלא חייבה התורה את הבית דין שיזדקקו לפחות משוה פרוטה אבל באמת אקרקפתא דגברא מוטל להשיב רק דהב"ד אין חובה עליהן להזדקק לזה ואם רצו הב"ד להזדקק ולהוציא ממנו הרשות בידם וא"כ הוי שפיר ניתק לעשה אלא דהש"ך השיג עליו וכתב דאפילו רצו ב"ד להזדקק ולהוציא מידו אין מוציאין ע"ש וא"כ שפיר לא הוי ניתק לעשה דאין כאן עשה כלל ושפיר הקשה הישועת יעקב וצריך לתרץ כמו שכתבתי ועמ"ש השיך להקשות על הלבוש ממ"ש המחבר בסימן ו' דגומרין אפילו בפחות מש"פ וכעת לא הבינותי קושיתו והנה הלח"מ העיר דנהי דהמלוה והערב לא ילקו דניתן להשבון דהן מחזירין אבל הלוה שאינו מחזיר אמאי אינו לוקה ע"ש ולפמ"ש הבעה"ת בשה הרמב"ן שהבאתי לעיל אתי שפיר דהא עיקר אזהרתו דלוה משום אזהרת המלוה הוא שלא יגרום דהמלוה יעבור על לאו וכיון דהמלוה אינו עובר דהא ניתן להשבון גם הלוה אינו לוקה דאיך יתכן דהגורס יהיה חמור מן העושה איסור וא"ש ואמנם הבעה"ת הביא דיש מי שחולק על הרמב"ן וזה י"ל מה שכתב הה"מ דיש מדקדקין להיפך דהמלוה והערב אינן לוקין אבל הלוה לוקה דהם ס"ל כהיש מי שחולק על הרמב"ן דהביא הבעה"ת ופלפלתי בזה במקום אחר:

חדר כה בדין שטר שיש בו רבית

הנה הש"ך בסימן נ"ב כתב בשם הגדולי תרומה דאם כלל הקרן עם רבית דרבנן והעדים לא ידעו לכ"ע גובה הקרן אפילו ממשעבדי ולא גזרינין הקרן אטו דרבית דע"כ לא גזרו התוס' קרן אטו רבית אלא ברבית של תורה כו' ע"ש ולע"ד לא משמע כן מדברי התוס' בבא מציעא דף ע' שהקשו הא העדים פסולים ותירצו דמיירי ברבית דרבנן ולא נפסלו העדים לפי שאינן מרויחין ע"ש והנה לעיל כתבו ואין לומר דמיירי שכלל הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו ולכך לא נפסלו דאם כן לגזור קרן אטו שמא יגבה הרבית בתורת קרן כמו בסמוך דמשני ר' יוחנן אפילו תימא רבנן וגזרה שמא יגבה מזמן ראשון ע"ש ולפי זה כיון דנחתי להכי דמיירי ברבית דרבנן למה הוצרכו לומר דטעמא דהעדים לא נפסלו לפי שאינן מרויחין הא שפיר יש לומר דמיירי שנכלל הקרן עם הרבית והעדים לא ידעו ולכך לא נפסלו וכמו שכתבו בתחלה ולא קשה לגזור קרן אטו רבית דהא ברבית דרבנן לא גזרינין לפי דעת הגדולי תרומה אלא דליתא לדברי הגדולי תרומה ואפי' כלל

הקרן עם הרבית דרבנן ג"כ גזרינין קרן אטו רבית וזה ברור לכאורה. ואמנם לכאורה שפיר קאמר הגדולי תרומה דאיך נגזור שעא יגבה הרבית דרבנן בתורת קרן הא אפילו יגבה הרבית אין חשש דהא רבית דרבנן אי תפס לא מפקינין ובדיעבד אם יגבה כדין יגבה ואמנם הרי דעת הרא"ש בתשובה כלל כ"ח סימן ט"ו דהא דאבק רבית אינה יוצאה בדיינים זה דוקא היכא דנתן הלוה למלוה הרבית מדעתו אבל נתנם ע"פ כפיה מב"ד או תפיסה בע"כ שפיר יוצאה בדיינים וא"כ יש לגזור שמא יגבה הרבית בתורת קרן ע"פ ביד בע"כ של לוה או מהלקוחות וע' במל"מ שנסתפק בדברי הריב"ש אם חולק על הרא"ש בזה ע"ש ובש"ע סי' קס"א סעיף ד' סתם כדברי הרא"ש ולדינא צ"ע והנה לפי מה שכתבו התוס' דמיירי ברבית דרבנן אתי שפיר דקתני ואין גובה את הרבית דהוא שפת יתר דפשיטא דאין גובה את הרבית ואמנם לפמ"ש התוס' דמיירי ברבית דרבנן אתי שפיר דהא כבר הבאתי בשם בעה"ת דשטר שיש בו אבק רבית אינו גובה את הרבית דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי ומכ"ש האי דאית ביה איסורא והמל"מ כתב בשם מהרי"ק דשטר העומד לגבות כגבוי דמי וצ"ל דלכך אינו גובה את הרבית משום דאית ביה איסורא כמ"ש בעה"ת וא"כ זה דקמ"ל הברייתא דלא אמרינין שטר העומד לגבות כגבוי דמי ויגבה גם הרבית דהא אבק רבית אי תפיס לא מפקינין עיניה אבל הכא דאית ביה איסורא לאו כגבוי דמי וז"ב ובזה אתי נמי שפיר מה שהקש' הרמב"ן ז"ל דאי פלוגתא דר' מאיר ורבנן הוא אפילו לענין בני חורין למה נקיט פלוגתיהו בשטר הוי ליה למנקט פלוגתיהו במלוה ע"פ ולפמ"ש אתי שפיר דקמ"ל רבותא דאף בשטר דאיכא למימר שטר העומר לגבות כגבוי דמי קמ"ל דאינו גובה הרבית דרבנן וכמ"ש ודו"ק היטב והנה דע מהרח"ש הובא במל"מ דלאו דלא תשימון ליכא אלא בשטר אבל לא במלוה על פה ולפ"ז במלוה ע"פ אין העדים עוברים כלל דהא העדים איכן עוברין אלא על לאו דלא תשימון כמ"ש הרמב"ם בפרק ד' הלכה ב' ולפ"ז סרה קושית הרמב"ן על התוס' דלכך נקט שטר לרבותא דאף בשטר אין העדים פסולים כיון דאינן מרויחין או משום דלא משמע להו כמ"ש התוס' (ובזה י"ל מה שהקשה הפ"י על הריב"נ מה ראה לפרש כן דהא אפסקא הלכתא כאביי ולפמ"ש דהוא ס"ל דלא תשימון הוא אפילו במלוה ע"פ ולמה נקט שטר). והנה בש"ס ב"מ דף ס"ב אמרינין אהא דפריך לר' יוחנן דס"ל דר"ק אינה יוצאה בדיינין מהאי ברייתא דהגזלנין ומלוי ברבית אע"פ שגבו מחזירין ואמרינין תנאי הוא דר' נחמי' ור"א בן יעקב פוטרין את המלוה והערב מפני שיש בהן קום ועשה מאי לאו דאמרינין להם קומו אהדורי ומשני לא מאי קים עשה לקרועי שטרא וע"ש בפירש"י ותוס' ויש לפרושי דהא כתבתי הטעם דלא לקי משום דניתן להשבון ולא משום דניתק

לעשה כמו שביארתי באריכות והמקשה היה סבור דפלוגתא דת"ק ור' נחמיה וראב"י הוא על לקיחת הרבית דת"ק ס"ל כר' יוחנן דאין מוציאין בדיינים ולכך לוקין ור"נ וראב"י ס"ל כר' אלעזר דמוציאין בדיינין ולכך אין לוקין דהוי ניתן להשבון ומשני דלעולם על לקיחת הרבית כ"ע כר' אלעזר ס"ל דלא לקי דניתן להשבון רק דפליגי אי לקי על לאו דלא תשימון דת"ק ס"ל דלקי דהשימה נגמרה בשעת כתיבת השטר ור' נחמיה ור' אלעזר בן יעקב ס"ל דלא לקי דניתוק לעשה לקרועי וזה ברור (וע' במ"ש הרמב"ם בפרק ד' הלכה ג' ובלחם משנה שם וכתבתי במקום אחר לבאר דברי הרמב"ם ופה אקצר) ויש לומר דת"ק ס"ל כרבנן דגובה הקרן אפילו ממשועבדים וא"כ ליכא עשה לקרוע השטר ולכך לקי ור' נחמי' וראב"י ס"ל כר"מ דאמר אינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית וקורעין השטר כדאיתא בתוספתא שהביאו התוס' ואיכא עשה לקרועי שטרא ולכך לא לקי ובחידושי דברתי בזה הרבה ופה אקצר:

חדר כו פרק ראשון בדין הלוהו ודר בחצרו

הרב המגיד בפרק ששי מהלכות מלוה הלכה ב' הביא דעת הרמב"ן והרשב"א דחצר שאינה עשויה לשכר שהדר בו שלא מדעת בעלים א"צ להעלות לו שכר כמ"ש בפ"ג מה' גזלה אף כאן אינו רבית קצוצה ואין מוציאין ממנו וראייתם מהא דתנן במשנה לא ידור בחצרו חנם משמע דאם עבר ודר בו כבר א"צ להעלות לו שכר דהוי זה נהנה וזה לא חסר ולאו מידי אפסדי' ע"ש והקשה הישועת יעקב הא בש"ס אמר רב יוסף אמר רב נחמן אע"פ שאמרו הדר בחצר חברו שלא מדעתו א"צ להעלות לו שכר הלוהו ודר בחצרו צריך להעלות לו שכר ופריך מאי קמ"ל מתניתין היא המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם ולא ישכור ממנו בפחות מפני שהוא רבית ומשני אי ממתניתין הוי אמינא הני מילי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר אבל חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אימא לא קמ"ל וקשה דאיך הוי אמינא דמתניתין מיירי בחצר דקיימא לאגרא וגברא דעביד למיגר הא בזה הוי רבית לכ"ע ומ"ט נקט לא ידור דמשמע רק לכתחלה ע"ש ולע"ד י"ל דהש"ס היה סבור דיש לפרש המשנה דהחצר קיימא לאגרא וגברא עביד למיגר היינו הלוה עביד להשכירו וכפירוש הרמב"ם בפ"ג מה' גזלה אבל המלוה א"צ להחצר כלל דמצויין לו בתים אחרים בחנם כפירש"י ובזה שפיר בדיעבד אם דר א"צ להעלות לו שכר כמ"ש ר"י בתוספת דהוי רק גרמא כיון דהמלוה לא נהנה וזה דאמר ה"א הני מילי בחצר דקיימא לאגרא כו' אבל אם החצר לא קיימא לאגרא וגברא היינו הלוה לא עביד להשכיר שרי אפילו לכתחלה לדור בו בחנם קמ"ל רב יוסף דלכתחלה בכל

גוונא לא ידור בו ובאמת דעת הרמב"ם בפ"ג מה' גזלה דאם החצר קיימא לאגרא אע"פ שאין דרך זה לשכור חייב להעלות לו שכר אבל אין כן דעת התוס' כמ"ש דס"ל דהוי רק גרמא בעלמא ופטור ומ"מ לכתחל' אסור לדור בו ואפילו אין החצר קיימא לאגרא ודו"ק כי קצרתי והנה דעת הרמב"ם דאם אמר לו הלויני אפילו לא קיימא לאגרא וגברא לא עביד למיגר הוי רבית קצוצה וכתב הרב בית יוסף דטעמו דהוי לי' כאילו שוכרו עכשיו כיון דהתנה עמו והש"ע השמיט דעתו והש"ך בסימן קס"ו ס"ק ו' תמה על המחבר וכתב דהוא ספקא דדינא והמע"ה והנה לפמ"ש הש"ך בסימן קע"ז ס"ק ס"ח דהיכא דיש ספק אם הוא ר"ק או א"ר דעת מהרשד"ם דמוציאין ממנו ומהר"א ששון חלק עליו וע"ש בש"ך דהב"ד יאמרו לו ויאיימו עליו ע"ש ונ"ל דכאן נמי קאמר הש"ך דאין הב"ד מוציאין מידו אבל יאיימו עליו ויאמרו לו שהוא עושה איסור וזה ברור ואמנם לעיל כתבתי טעם לדברי החושדים ע"ש וצ"ע. והנה הרמב"ם דעתו דאפילו חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר אף דכבר דר בו ולא אמר לו הלויני מ"מ הוי אבק רבית וחייב להעלות לו שכר אם בא לצי"ש כמ"ש המחבר בשמו ונראה דאזיל לשיטתו דס"ל דאם אמר לו הלויני אף בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר הוי רבית קצוצה ולכך כתב דאפילו לא אמר לו הלויני עכ"פ אבק רבית הוי דגזרינין אטו אמר לו הלויני דהוי רבית דאורייתא אבל להפוסקים דס"ל דאם הוא חצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר גם אם אמר לו הלויני לא הוי אלא אבק רבית לכך ס"ל דאם לא אמר לו הלויני כיון דהוא חצר דלא קיימא לאגרא א"צ ליתן לו שכר אפילו אם בא לצי"ש דלא הוי אבק רבית רק נראה כרבית דלא שייך לגזור אטו אמר לו הלויני דהוי גזרה לגזרה וזה ברור לדעתי ואמנם בזה יש להקשות על דעת המחבר ז"ל דהשמיט דעת הרמב"ם באמר לו הלויני כמ"ש הש"ך בס"ק ו' ולמה הביא דעת הרמב"ם בלא אמר לו הלויני וכתב בסעיף א' ולהרמב"ם אפילו הוא גברא דלא עביד למיגר הוי אבק רבית וצריך להחזיר אם בא לצאת ידי שמים ואפשר דהמחבר ס"ל כמהר"א ששון דהיכא דיש ספק אם ר"ק או א"ר אין מוציאין מהמלוה ולכך השמיט דעת הרמב"ם דמספקא ליה כמאן הלכתא וממילא דהמע"ה ואין מוציאין אבל בלא אמר לו הלויני הביא דעת הרמב"ם דאף דספק היא מ"מ מספק חייב לצאת ידי שמים ודו"ק ובזה יש לומר דפליגי הני תרי לישני דרב יוסף א"ר נחמן דלישנא קמא הוי אם אמר לו הלויני רבית קצוצה אף בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר ולכך גם בהלוהו ודר בחצרו אף דלא אמר לו הלויני הוי עכ"פ אבק רבית דשפיר גזרינין אנו אמר לו הלויני וכדעת הרמב"ם ולישנא בתרא סבר דבאמר לו הלויני בחצר דלא קיימא לאגרא הוי רק אבק רבית וכדעת הפוסקים ולכך בהלוהו

ודר בחצרו הוי מותר לגמרי דליכא למגזר אטו אמר לו הלויני דהוי גזרה לגזרה וז"ב והרמב"ם פסק כלישנא קמא אף דבכל דוכתא פסק כלישנא בתרא במידי דרבנן (וע' פ"ז מהלכות עכו"ם דאף דל"ק פשיטא ליה להחמיר ולישנא בתרא מספקא לי' פסק כל"ב דספק דרבנן להקל ע"ש) ולפמ"ש א"ש דהא באמר לו הלויני הוי דאורייתא לכך פסק כלישנא קמא ודו"ק היטב והנה הלחם משנה הקשה על הרמב"ם דמאי פריך הש"ס תרבית בלא נשך לא מ"ל דהא משכחת לה לדידי' תרבית בלא נשך כגון דהוא חצר דלא קיימא לאגרא ואמר לו הלויני דאינו מחסרו כלום ואפ"ה הוי רבית קצוצה ולפמ"ש י"ל דהש"ס פריך אליבא דלישנא בתרא דרב נחמן דאיך יפרש המשנה ודו"ק:

והנה הרב המגיד כתב זה לשונו בהלכה ב' וכתבו הרמב"ן והרשב"א דחצר שאינה עשויה להשכיר שאמרו הלוהו ודר בחצרו חייב להעלות לו שכר הני מילי בשדר בו עכשיו אבל אם כבר דר אינו צריך להעלות לו שכר ואפילו בא לצאת ידי שמים דלאו מידי שקיל מיני' ולאו מידי חסרי' ואפילו דר בו שלא מדעת בעלים ולא אסרו אלא מפני שנראה כרבית ולא אבק רבית ומלשון רבינו נראה שהוא חלוק בזה ולע"ד נראה דאין כאן מחלוקת וכל חד לטעמיה אזיל דהרמב"ם לפי פירושו גברא דלא עביד למיגר היינו בעל החצר שאינו רגיל להשכיר כמבואר להדיא בדבריו שכתב ואין בעל החצר רגיל להשכיר לכן סבירא ליה דהוי אבק רבית גמור דהא המלוה הוא נהנה דהוא עביד לשכור לו בית אבל הרמב"ן ורשב"א פירשו כפירש"י דקאי על המלוה שאינו רגיל לשכור לו בית וכפירש"י שיש לו אחרות ולכך ס"ל דאינו אפילו אבק רבית דהא אינו נהנה כלל וזה אינו חסר כלל דהא החצר לא קיימא לאגרא וז"ב וכן מדוייק לשון הרב המגיד שכתב דלאו מידי שקיל מיני' ולאו מידי חסרי' והיינו דהמלוה אינו מרויח כלום דהא בלא"ה לא הוי שוכר לו בית ואין כאן מחלוקת ולכך נטה הרמב"ם מפירוש רש"י ז"ל ובפ"ג מה' גזלה פירש בעצמו כפירש"י וכבר עמד בזה הלחם משנה ז"ל ע"ש ולפמ"ש א"ש דקשיא לי' אמאי הוי אבק רבית הא השוכר לא נהנה כלל ואפילו אבק רבית לא הוי ולכן פירש דעל המשכיר קאי דלא רגיל להשכיר אבל השוכר רגיל לשכור לו בית וז"ב ולפ"ז י"ל דאדרבה הרמב"ם מקיל בגוונא דאין המלוה רגיל לשכור לו בית ומתיר לגמרי וע' בש"ע ובש"ך שכתב אם הוא בגוונא שלא היה חייב להעלות לו שכר וכמבואר סימן שס"ג סעיף ו' וע"ש שהרמב"ם והתוס' פליגי בזה ע"ש ודו"ק והנת הלחם משנה כתב דראית הרמב"ם מהא דפריך בפשיטות בפרק כיצד הרגל דף כ' ע"א אהא דאמר רב חסדא לרמב"ח הדר בחצר חבירו שלא מדעתו צריך להעלות לו שכר או אין צריך ופריך היכי דמי אי לימא בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למגר זה לא נהנה וזה לא חסר

ומאי קושיא דהא לענין רבית איכ' איסור' וע"כ דאפילו לענין רבית ליכא איסור' ע"ש וע' בתשובת הריב"ש שהקשה אהא דפשיט שם ממתניתין הבית והעליה של שנים שנפלו כו' ר' יהודא אמר אף זה חדר בחצר חבירו שלא מדעתו חייב להעלות לו שכר ש"ע זה נהנה וזה לא חסר חייב והא כאן חייב לו שכר משום דמחזי כרבית וכבר כתבתי בזה במקום אחר וקושית הלח"מ יש ליישב ואין כאן מקומו ועפמ"ש הלח"מ א"ש דשם פירש הרמב"ם כפירש"י וכאן נטה מפירש"י ופירש דקאי על בעל החצר דלא עביד להשכיר ועמד הלח"מ דלמה שינה את טעמו ולפמ"ש א"ש דשם בב"ק הוכרח לפרש דקאי על השוכר דאי קאי על המשכיר מה פריך כל כך בפשיטות הא זה לא נהנה והא באמת י"ל דהשוכר נהנה דאין לו בית אחר לכך פירש דעל השוכר קאי לא נהנה דהא בלא"ה לא היה שוכר לו בית אחר אבל בב"מ פירש שפיר דקאי על המשכיר דאי קאי על השוכר קשה למה אסור לענין רבית הא זה לא נהנה וזה לא חסר כמ"ש הלח"מ בהלכה ב' ודו"ק.
והנה בחידושי הקשיתי מהא דאמר למה לי דאמר רחמנא לאו ברבית לאו בגזל לאו באונאה והא לדעת הרמב"ם אצטריך לאו ברבית בחצר דלא קיימא לאגרא דבכה"ג לא חסר כלום ואעפ"כ אסרה תורה לדעת הרמב"ם ואין ללמוד מגזל ואונאה דשם הנגזל והמתאנה חסר וצ"ע לכאורה ואפשר לפי הטעם שכתב הרב ב"י דהוי כאילו שכר ממנו בפעם הזה י"ל דהוי כאילו חסר וצ"ע עוד הקשיתי מהא דאמרינן בבבא בתרא דף כ"ט מאן מסהיד אבתי כגון דאתו בי תרי ואמרו אנן אגרינן מיני' ודרינן בי' תלת שנין ופריך הני נוגעין בעידותן דאי לא אמרי הכי אמרינן להו זילו שלימו וקשה דהא י"ל דמיירי דהמערער הוא גברא דלא עביד למיגר לפי פירוש הרמב"ם והמחזיק הוא גברא דעביד למיגר דלהמערער לא היו צריכים לשלם דזה נהנה וזה לא חסר ולא הוי נוגעין בעידותן כלל אך נראה דבכה"ג לא הוי חזקה כלל כיון דלא עביד להשכיר מאי איכפת לי' ולכך לא מחה וצ"ע:

חדר כז פרק שני

והנה אא"ז מהרש"א ז"ל הקשה אהא דפירש"י בד"ה אין צריך ואוקימנא בחצר דלא קיימא לאגרא אבל האי גברא שדר בה עביד למיגר ולשכור לו בית כו' ע"ש והקשה מהרש"א ז"ל דא"כ ה"ל להש"ס לומר דקמ"ל לאסור בהלוהו דומיא דהכי דההוא גברא עביד למיגר ומנ"ל דרב נחמן אוסר גם בלא עביד למיגר ותירץ כיון דאסר רב נחמן בחצר דלא קיימא לאגרא אע"ג דלא חסר הלוה וליכא נשך ואמרינן בריש פירקין דתרבית בלא נשך ליכא וע"כ משום דהרואה אמר דהחצר עביד למיגר וה"ה בגברא דלא עביד למיגר

ע"ש ולפי פירוש הרמב"ם ז"ל אתי שפיר דהא גברא דלא עביד למיגר קאי על הלוה דאינו רגיל להשכיר אבל המלוה באמת רגיל לשכור לו בית אבל אם גם המלוה אינו רגיל לשכור אפשר דמותר לדעת הרמב"ם ואפשר דמזה הוציא הרמב"ם פירושו דקאי על הלוה דקשיא ליה קושית מהרש"א ודו"ק ובדבר שאלת מעכ"ת בענין המשכנתא עיינתי והנני להשיב כפי הנראה לע"ד הנה זה לשון הרמב"ם בפרק ו' הלכה ב' המלוה את חברו כו' ולא ידור בחצרו חנם אע"פ שאין החצר עשוי לשכר ואין דרך בעל החצר להשכירו ואם דר צריך להעלות לו שכר ואם לא העלה לו שכר הרי זה אבק רבית לפי שלא התנה עמו שילוהו וידור בחצרו לפיכך אם עדיין לא החזיר לו חובו ובא לנכות שכר החצר שדר בו מן החוב אם היה השכר כנגד החוב אינו מנכה לו הכל אלא כמו שיראו הדיינים שאם תסלק אותו בלא כלום הרי זה כמו שהוציא אותו בדיינים ואבק רבית אינה יוצאה בדיינים עכ"ל הרמב"ם וכתב עליו הראב"ד אין כאן מקום לשודא דדייני ואולי ר"ל מנכה לו כמנהג נכייתא המקום ולא נהיר שאם לא הורידו הוא לדירה אין כאן סילוק דהא ליכא תפיסה כו' ע"ש ונראה כוונת הראב"ד לפמ"ש המחבר בסימן קס"א סעיף ה' דלא אמרו אבק רבית אם תפס המלוה אין מוציאין מידו אלא כשאכל המלוה מדעת הלוה וע' באר הגולה ובב"י שם שהוא מתשובת הרא"ש כלל ק"ח סימן יו"ד והרמב"ן והרשב"א ושכן נראה מדברי הראב"ד ע"ש וא"כ לפמ"ש התוס' דהא דאסור אפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עביד למיגר הוא דוקא לדור שלא מדעת חבירו דנראה דעל המלוה הוא סומך שבשבילו יסבלו הבעלים אבל מדעת הלוה אין אסו' אלא חצר דקיימא לאגרא ע"ש בד"ה אבל חצר בתירוצם השני ולפ"ז כיון דמיירי שדר שם שלא מדעת הלוה לא מהני התפיסה וזה שכתב הראב"ד דאם לא הורידו אין כאן סילוק דאין כאן תפיסה וע' מ"ש הרב המגיד והלחם משנה ולע"ד כוונת הראב"ד כמו שכתבתי והרמב"ם אפשר דלא ס"ל כמ"ש התוס' אלא דמיירי שפיר שדר בו מדעת הלוה אלא שלא התנה עמו שילוהו וידור בחצרו לכך שפיר כתב שאין מנכין לו הכל אלא כמו שיראו הדיינין דשפיר מהני התפיסה והוי כמו שהוציאו ממנו בדיינין וז"ב:

והנה הרמב"ם בהלכה ג' כתב בשם רבותיו דהמלוה את חברו ולאחר זמן תבע את חובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך את חובך הרי זה אבק רבית לפי שלא קצץ עמו בשעת הלואה שנאמר לא תתן לו בנשך עכ"ל הרמב"ם ולפ"ז יש לומר דרב נחמן איירי שקצץ עמו אחר ההלואה ולכך שפיר כתב הרמב"ם דאין מנכין הכל דשפיר הוי כתפס המלוה והתפיסה מהני דהא דר בה מדעת הלוה ואמנם הראב"ד שחלק עליו בהלכה ג' וכתב דאם קצץ אחר ההלואה הוי רבית קצוצה וא"כ ע"כ רב נחמן מיירי שלא קצץ עמו

כלל ולכך השיג על הרמב"ם וכתב דלא הוי תפיסה לפי שלא הורידו ודו"ק היטב. ובזה נראה ליישב קושית הישועת יעקב שהבאתי דלדעת הרמב"ן והרשב"א דחצר דאינה עשוי לשכר שאמרו הלוהו ודר בחצרו חייב להעלות לו שכר אע"ג דלאו מידי חסרי' הני מילי כשדר בה עכשיו אבל אם כבר דר בה א"צ להעלות לו שכר כו' וראייתם ממאי דתנן במתניתין לא ידור בחצרו משמע דאם כבר דר בו א"צ שוב להעלות לו שכר והקשה הרב ישועת יעקב דמה יענו לס"ד דש"ס דאמר אי ממתניתין הוי אמינא בחצר דקיימא לאגרא הא בכה"ג כ"ע מודי דרבית הוא ואפילו דר בו כבר חייב לו שכר דהא חסרי' ואפ"ה תני במתניתין לא ידור בחצרו ע"ש ולפמ"ש איש דהא הקשו התוס' לפי לישנא קעא דאדם שמלוה לחבירו וכי אסור לעשות לו שום טובה שבעולם ותירצו בתירוצא בתרא דדוק' לדור בו שלא מדעת חבירו אסור דנראה דסומך על המלוה שבשבילו יסבלו הבעלים ולכך אסור אפילו חצר דלא קיימא לאגרא אבל מדעתו שרי כו' וא"כ א"ש דבאמת לפי האמת דמתניתין מיירי בחצר דלא קיימ' לאגרא ועכצ"ל דמיירי שלא מדעת הלוה כמ"ש דאל"כ שרי כמ"ש התוס' ובזה לא הוי תפיסה כמ"ש הראב"ד דהא שלא מדעת הלוה לא מהני תפיסה באבק רבית ובמתני' תני לא ידור בחצירו דמשמע דאם כבר דר בו א"צ להעלות לו שכר ועכצ"ל כמ"ש הרשב"א והרמב"ן דבחצר דלא קיימ' לאגר' אפילו אבק רבית ליכא דלאו מידי חסרי' ולאו מידי שקיל מיני' רק מפני שנראה כרבית אבל בס"ד דמיירי מתני' בחצר דקיימ' לאגרא ובזה אפילו מדעת הלוה אסור כמ"ש התוס' ושפיר מיירי מתניתין מדעת הלוה ובזה שפיר מהני תפיסה וא"ש דתני לא ידור לכתחלה דאם כבר דר בו א"צ להעלות לו שכר דהא אבק רבית אם תפס לא מפקינין עיני' ולא קשה קושית הישועת יעקב ודו"ק כי חריף הוא בס"ד:

חדר כז בדין רבית ע"י שליח

הנה הש"ך סימן ק"ס הקשה על תשובת רש"י שכתב דרבית על ידי שליח מותר דאין שליח לדבר עברה מהא דלוה אצלו והחזיר לו והיה משלח לו דורן דאסור אף דהוי ע"י שליח וכן הקשה הט"ז ותירצתי ומצאתי כן במשנה למלך דלפמ"ש המהרי"ט דבאיסור דרבנן יש שלד"ע א"כ א"ש דהא שם הוי רבית מאוחרת דהוי דרבנן ויש שלד"ע ולכך אסור וא"ש ובזה יש ליישב דברי הגהת אשר"י שכתב דדוק' בלא פירש שהוא לשם רבית וכתב מרן הב"י דמזה יש לדקדק דאם פירש ואמר בשביל מעותיך שהיו בטלות אצלי הוי רבית דאוריית' ומהרא"ש כתב דהגהת אשר"י לא קאי על זה ע"ש ולפמ"ש י"ל דהכי קאמר הגהת אשר"י דדוק' בלא פירש דאז הוי אבק רבית ובאיסור דרבנן י"ל

שלד"ע ולכך אסור ע"י שליח אבל אם פירש שהוא משום רבית דאז הוי רבית דאוריית' כמ"ש הרב בית יוסף היה מותר דאין שליח לדבר עבירה ודו"ק ואמנם הכל תפסו על הב"י דאפי' לדעת הראב"ד דס"ל אם הגיע הזמן והרויח לו הזמן וקצץ לו רבית הוי ר"ק אבל אחר הפרעון ודאי הוי רבית דרבנן ע"ש וכתבתי במקום אחר ואמנם אף דנניח דלא כהרב ב"י דאם פירש משום מעותיך שהי' בטלות אצלי הוי ר"ק אלא דהוי רק אבק רבית וגם נימא דלא כמהרי"ט אלא דבאיסור דרבנן אמרינן ג"כ אשלד"ע מ"מ י"ל דברי הגהת אשר"י ע"פ מה שכתב הנמוקי יוסף דאם היה השליח שוגג יש שלד"ע ולפ"ז י"ל דבהאי דהי' משלח לו דורן לא ידע השליח שהוא בשביל שלוה ממנו מעות ומשלח לו בעד המתנת המעות וא"כ שפיר יש שלד"ע ולכך אסור כיון דהשליח לא ידע שהוא רבית והוה סבור שהוא מתנה בעלמ' אבל אם פירש שהוא לשם רבית א"כ ידע השליח דרבית הוא ושפיר אמרינן אשלד"ע והמשלח לא עבר כלל והוא מותר כדעת רש"י ז"ל ומעתה יש לומר ולבאר היטב מה שחילק אא"ז רמ"א ז"ל בין אם לוה ע"י שליח דמותר לשלוח הרבית ע"י שליח אבל אם הוא בעצמו לוה אסור לשלוח ע"י שליח ועיין במה שכתב הרב משנה למלך בנועם החילוק ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דאם לוה בעצמו מן המלוה אסור לשלוח הרבית ע"י שליח דהא מיירי שלא פירש שבשביל רבית הוא שולח וא"כ לא ידע השליח שהוא רבית ושפיר יש שלד"ע ולכך אסור אבל אם לוה מהמלוה ע"י שליח ושלח הרבית ביד שליח זה א"כ רואה ומבין השליח שהוא בשביל החוב שלוה וא"כ אמרינן אין שלד"ע ומותר ודו"ק כי אף שאפשר ההגהות אשר"י לא כיון לזה מ"ע הדברים בעצמותם נכובים ומיוסדים על אדני השכל ואתה דע לך. והנה לפי דעת רבותינו של הרמב"ם דאם קצץ אחר ההלואה בשעה שתגיע הזמ"פ והרויח לו הזמן לא הוי אלא אבק רבית אתי שפיר לישנא קמא דרב נחמן דכתבו התוס' דכוותי' קיי"ל ע"ש שהקשו דקשה הדבר האדם שמלוה לחבירו יהיה אסור לעשות לו שום טובה שבעולם לא מבעיא דברים שאין רגילות לעשות חנם כמו להשאיל אם כו' דאפי' היה אוהבו כל כך שהיה עושה לו בלא"ה כו' וע"ש שחילקו בין מילת' דפרהסיא למילת' דצניעותא ועוד חילקו דכאן דמיירי דעושה שלא מדעת הלוה אסור בכל ענין אפילו חצר דלא קיימא לאגרא וגברא לא עביד למיגר דכיון דשלא ברשות הוא עושה נראה דעל המלוה הוא סומך ולכך אסור אבל מדעת הלוה לא אסור רק בחצר דקיימ' לאגר' והא דמסיק בש"ס קא משמע לן לא בעי למימר דמתני' מיירי אפילו בחצר דלא קיימ' לאגרא דמתניתין לעולם מיירי בדקיימא לאגרא כיון דמדעתו נכנס ע"ש ודבריהם דחוקים גם מדברי הרמב"ם לא נראה כן ואמנם לפי דעת רבותיו של הרמב"ם י"ל דהם פירשו דלישנא קמא מיירי דקצץ עמו

אחר ההלואה ולכך קאמר הלוהו ודר בחצרו היינו שלא קצץ עמו בשעת הלואה ואמר לו הלויני ודור בחצרי אלא שהלוהו סתם ואח"כ בשעה שהגיע זמ"פ אז קבץ עמו שידור בחצרו ומשום זה הרויח לו הזמן ובזה שפיר נראה ונגלה שעושה כן בשביל שהמתין לו ההלואה והרויח לו הזמן והוי שפיר אבק רבית וכל שכן הלויני ודור בחצרי שקצץ בשעת הלואה אבל לישנא בתרא ס"ל דבקצץ אחר ההלואה אפילו אבק רבית לא הוי כיון דהיא חצר דלא קיימ' לאגרא כמ"ש הרב המגיד בשם הרמב"ן והרשב"א כיון דלאו מידי שקיל מיני' ולאו מידי חסרי' אלא נראה מרבית ומתניתין דתני מפני שהוא רבית מיירי באמר לו הלויני וזה שאמר אבל הלוהו ודר בחצרו לא וע"ש בסוגיא ויש לפלפל בזה וקצרתי ודו"ק היטב:

חדר כח בדין מוכר את שדהו בתנאי

המחבר בש"ע סימן קס"ד סעיף ד' כתב הלוהו על שדהו ואמר לו אם לא תתן לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי ולא אמר מעכשיו בענין שאין המקח קיים תוך ג' שנים לא יאכל הפירות ואם אכלן הוי רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ויש אומרים דמה שאכל תוך ג' שנים לא הוי אלא אבק רבית כמו משכנתא בלא נכייתא אבל מה שאכל אחר ג' שנים צריך להחזיר ומ"ש בט"ז וש"ך מה שכתבו בטעם החילוק בין תוך ג' שנים דהש"ך כתב דאז היה בידו וברשותו להחזיר המעות למלוה ואבאר לקמן והנה הרמב"ם פרק ו' מהלכות מלוה כתב בהלכה ד' אם אמר לו אם לא תחזיר לי עד ג' שנים הרי הוא שלי לא קנה מפני שהוא אסמכת' לפיכך מנכה כל הפירות שאכל מפני שהוא רבית של תורה וכתב הראב"ד עליו אין הדעת מקבלת שיהא זה רבית קצוצה אלא כי אמר רב נחמן הדרא ארעא דינא קאמר דאיהו לא יהיב לי' מידי ורבה בר הונא הוה ס"ל דאע"ג דמדינא הדרא אי תפיס להו כאבק רבית דמי ולא מפקינין מיני' ורבינא דחשיב ואפיק להו לאו משום רבית אלא משום גזלה כו' הנה הראב"ד אזיל כאן בשיטת התוס' דרבינא לא מטעם רבית קצוצה אפיק לה דא"כ קשיא דרבינא אדרבינא דהא אמר לעיל משכנתא בלא נכייתא אין מחזירין ממלוה ללוה אלא משום מחילה בטעות ודוק' גבי זבינא אפיק רבינא כו' ורבה בר רב הונא הוה ס"ל דאע"ג דמדינא הדרא מ"מ אי תפיס לא מפקינן מיני' והיינו כפירוש רבינו תם שפירש דהא ואמר כרבית קצוצה דמי היינו דיוצאה בדיינין כרבית קצוצה ורבה בר ר"ה סבר דאינה יוצאה בדיינים כאבק רבית ע"ש בתוס' דכתבו ואין נראה דמה לו לתלות מחילה בטעות ברבית קצוצה כו' ע"ש והנה לפמ"ש הגהת מרדכי דמה"ת אסמכת' קניא וא"ז הב"ח הסכים לזה ולפ"ז י"ל דהכי קאמר פירי מאי אי כרבית קצוצה

דמי דאסמכת' לא קניא מדאוריית' וארעא מדאוריית' לא קני' וא"כ רבית קצוצה היא או דילמ' מדאוריית' שפיר קני' לי' ארעא ללוקח ולא הוי מדאוריית' רבית כלל דדידי' אכיל רק כיון דמדרבנן אסמכת' לא קניא א"כ מדרבנן לא קניא לי' ארע' ללוקח הוי רבית דרבנן והרמב"ם ס"ל דאסמכת' מדאוריית' לא קני' לכן פסק דהוי רבית של תורה וזה שכתב הרמב"ם לפיכך מנכה כל הפירות מפני שהיא ורבית של תורה כו' ור"ל דאם היה רבית דרבנן לא הי' מנכה כל הפירות אלא כמו שיראו הדיינין כמו שכתב הרמב"ם בהלכה ב' ודו"ק והנה לעיל בתשובה כתבתי טעמ' דר"ק יוצאה בדיינים הוא משום דכל מידי דא"ר לא העביד א"ע לא מהני והוי גזל ביד ממלוה וא"ש דממה הש"ס מחילה בטעות לרבית קצוצה דבשניהם הוי גזל ביד השני ויותר נראה דהא דרבית קצוצה יוצאה בדינים אע"ג דיהיב לי' מדעתי' ומחיל לי' מ"מ כיון דגם הלוה עובר בלא תשיך כשנתנו לו אין מחילתו כלום דכל מילי דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ושפיר מדמה הש"ס מחילה בטעות לרבית קצוצה דבשניהם המחילה לאו כלום הוא אבל באבק רבית דאין הלוה עובר שפיר מהני המחילה אי יהיב לי' מדעתי' לכך באבק רבית אי תפיס מדעת הלוה לא מפקינין מיני' ובזה א"ש דכתב הרא"ש והמחבר. דדוק' אי תפס מדעת הלוה אבל שלא מדעת הלוה אפילו ע"פ ב"ד טועה מפקינין מיני' דליכא מחילה מצד הלוה ודו"ק היטב:

והנה כתב הרמב"ם בהלכה ז' וז"ל הורו רבותי שהמלוה את חבירו ומשכן לו שדהו ע"מ שיאכל פירותיה כל זמן המשכונה אע"פ שאין מנכה לו כלום ה"ז אבק רבית ואינה יוצאה בדיינים שאין הממשכן את השדה דומה לממשכן בית (ר"ל דס"ל להרמב"ם דהוו ר"ק) שהרי אין בשדה פירות מצויין בשעת הלואה ואפשר שירויח ויהיו שם פירות ואפשר שיפסיד בזריעתה ועבודתה לפיכך היא אבק רבית וכן אין המשכונה דומה להמוכר באסמכתא שהמוכר באסמכתא לא גמר והקנה והממשכן גמר והקנהו גוף זה לפירותיו כו' והיינו לתרץ הא דאמר רבינא משכנתא בלא נכייתא לא מחזירין ממלוה ללוה דמיירי במשכן לו שדה דאז אמרינן דגמר והקנהו הגוף לפירותיו משא"כ המוכר באסמכתא דלא גמר והקנהו ע"כ כתב דזה רבית קצוצה דמפקינין מיני' פירות ולכך חשיב רבינא ואפיק פירי אבל הראב"ד ס"ל דמה שאכל תוך ג' שנים הוי אבק רבית ולא מפקינין מיניה כדאמר רבינא משכנתא בלא נכייתא אין מחזירין ממלוה ללוה וכמ"ש הראב"ד בהלכה ד' בהשגתו והא דרבינא אפיק מיירי שכבר עברו ג' שנים והלוה הביא לו המעות והוא לא רצה לקבל ואכל עוד הפירות באמרו שכבר השדה שייך לו ע"פ התנאי ובאמת דזה אסמכתא והלוה מוחה הוי הפירות גזל גמור ביד המלוה דהא הלוה רוצה

להחזיר לו המעות וזה תמצא מדוקדק בדברי הרמב"ם והראב"ד וגם רש"י פירש הדרא פירי לאחר ג' שנים ע"ש ולפ"ד הראב"ד א"ש מה שכתבתי לעיל דתלוי אי אסמכתא קניא מדאוריית' או לא ובאמת בחידושי פלפלתי והארכתי בבאור הסוגיות וכאן כתבתי בקצרה וסמכתי על המעיין הישר ודו"ק.

עוד חקירה בענינים האלה

הנה בהשגת הראב"ד בהלכה ז' יש חסרון וע' במגדול עוז שם כתובה בשלמות וזה לשונו אמת שהחמירו במכירת כרם יותר משדה ולא להקל במשכונת שדה אלא להחמיר במכירת כרם אבל מי שסובר במשכנתא בלא נכוי שהוא רבית קצוצה אמר כן אף בשדה עכ"ל הראב"ד והוא דלא כהרמב"ם בהלכה ז' דסובר לחלק דבחצר בלא נכוי הוי ר"ק ובשדה הוי א"ר דאין חילוק והנה בש"ס איתא עביד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי דלא כרבה בר רב הובא ורבה בר רב הונא מיירי בזבינא דאמר את ונוולא אחי וע"ז קאי רבינא ובזבינא א"ש דהוי אסמכתא כמ"ש הרמב"ם אבל במשכנתא לא הוי אלא אבק רבית ולא קשה רבינא אדרבינא וזה אפשר כוונת הראב"ד בהשגתו בהלכה ד' אלא דהשיג על הרמב"ם דכתב שהוא רבית של תורה דז"א דהא איהו לא יהיב לי' מידי היינו דהלוה אינו נותן משלו מאומה אלא ממה שתעשה השדה אחר שיעבוד המלוה ויזרעה וכמ"ש הרשב"א לענין יתומים דמשכנתא מותר דיתמי מדידהו קא אכלי וכמו קרוב לשכר ורחוק מהפסד דהוי ר"ק אז דהלוה אינו נותן משלו מאומה וע' במל"מ פ"ד הלכה י"ד מ"ש שם בשם מהרי"ט וע"ש שכתב דאין המקבל נותן מכיסו ע"ש היטב וביתר דברי הראב"ד שם יש לפרש בענינים שונים וכתבתי בחידושי והנה בהלכה ו' כתב הרב המגיד דדעת הרמב"ם דהוא רבית של תורה כמ"ש למעלה ע"ש ולכאורה מוכח דהוי רבית של תורה דאי הוי דרבנן אמאי אסורים שניהם לאכול הפירות הא הוא ספקא דרבנן ואין לומר דכאן גרע דשמא יביא הלוקח יתר המעות ויבורר הדבר שהמוכר אכל בשכר מעותיו ז"א דהרי אז יהיה א"ר דלא מפקינין מיני' ואמנם לצי"ש חייב להחזיר כמ"ש המחבר בסימן קס"א גם י"ל דהכא הוי תרי ספקי דרבנן דסתרי אהדדי דהא גם להלוקח הוי ספק דרבנן וצ"ע בתרי גברי אם שייך זה וכמדומה דמהרש"ל ומהרש"א נחלקו בזה והוצרכתי לקצר כי עדיין לא ירדתי לעומק הסוגיא והשיטות ואתה דע לך והנה בעובדא דאת וכוולא אחי לכאורה נר' דהיה זה שליח לקנות השדה בשביל האשה ולדעת רש"י אין שלד"ע וא"כ אין כאן איסו' רבית ויש לדחות ואין להאריך. והנה בהלכה ח' כתב הרמב"ם דהורו מקצת גאונים דכל משכונה אפילו בשדה בלא ניכוי הוא רבית קצוצה וכן הורו שכל משכונה אפילו בניכוי הוא אסו' בין בבית בין בשדה ע"ש והיינו לפע"ד

לפי דס"ל דמשכנתא בלא ניכוי הוי רבית קצוצה אף בשדה לכך הורו דאף בניכוי אסו' מדרבנן אף בשדה דגזור רבנן אטו משכנתא בלא ניכוי דהוי רבית קצוצה ומדאורייתא אבל לפי דעת הרמב"ם דבשדה אף משכנתא בלא ניכוי לא הוי רבית קצוצה רק אבק רבית מדרבנן לכך ס"ל דבשדה בניכוי מותר לכתחלה דליכא למגזר אטו בלא ניכוי דהוי גזרה לגזרה ובחצר דבלא ניכוי הוי ר"ק לכך אף בניכוי אסו' לכתחלה גזרה אטו בית בלא ניכוי דהוי רבית קצוצה וז"ב ועיין בהה"מ והנה במשכנתא דסורא דכתבו במשלם שניא אילין תיפוק ארעא בלא כסף שפיר מותר אפילו להמקצת גאונים שהביא הרמב"ם וליכא למגזר אטו משכנתא בלא ניכוי דאינו דומה כלל למשכנתא דבכל משכון יוכל המלוה לתבוע חובו בכל עת גם הוא גובה חובו בבוא זמן הפדיון אבל במשכנתא דסורא דהמלוה לא יגבה חובו ואינו יכול לתבוע חובו בשום זמן וזה ברור ועוד יבואר אי"ה:

לבאר החלוקות האלו באר היטב

לפי שרבו המחלוקות בדינים אלו אמרתי אתנהלה לאטי ואבאר בעזר"ה כפי כחי ואען ואומר דלפי לשון הרמב"ם נראה דס"ל להמקצת גאונים דמשכנתא דסורא מותר בכל ענין בין בבית בין בשדה כיון דאין ביד אחד מהם לסלק את חברו עד מלאת מספר השנים הקצובות הוי כמכירה ממש וליכא למגזר אטו משכנתא סתם בלא ניכוי כמ"ש ואמנם באופן השני שהתנה בעל השדה עם המלוה שיוכל לסלקו בכל עת שוב אינו דומה ממש למכירה גמורה ולכך אינו מותר אלא בשדה דאין הריוח ידוע בשעה שהלוהו כמ"ש רבינו וגם צריך להיות בנכייתא ממש דהיינו עשר בכל שנה אף דהפירות יפין אלף זוז דנגד זה יש מקום הפסד למלוה דהיינו שמא לא תעשה הארץ כלום ותהיה יגיעתו ועבודתו לשוא ולא סגי בניכוי מעה לשנה כמו בהלכה ח' דזה הוי למקצת גאונים כהערמה בעלמא אבל עשר בכל שנה הוי כמו ששכרו בפחות אבל בבית או בחצר שהריוח מצוי לא סגי בניכוי עשר לכל שנה אלא צריך לנכות לו כל דמי שיוו דירת הבית וזה שאמרו במשנה ולא ישכור ממנו בפחות וי"ל לפ"ז דרבינא דאכיל בנכייתא היינו ניכוי עשר לכל שנה בשדה ולא קשיא דרבינא אדרבינא דתרי גווני ניכוי איכ' ובזה י"ל מה שנתקשו הלח"מ והמל"מ וי"ל דאפילו אחריות הבית על הלוה דאם יפול הבית או ישרף יצטרך לשלם לו משאר נכסיו מ"מ מותר דאל"כ קשה מאי קמ"ל הרמב"ם ובאמת לפני הרב המגיד לא היה בבא זו וע' משנה למלך ודו"ק ואמנם הה"מ כתב דזה דעת ההלכות והם לא חילקו בין בית לחצר וצ"ע והנה יש לחלק בין בית לשדה אי נימא דקרקע לא הוי רבית מדאוריית' וכמ"ש תוס' דילפינין מקרא דכלל ופרט א"כ בשדה הוי רבית דרבנן אבל בית הוי תלוש ולבסוף חיברו ודינו כתלוש ולכך החמירו בו והיינו לפמ"ש התוס' דהקשו

על פיר"ת דבשדה אפשר דיפסיד הלוה ובבית אין חשש הפסד והקשו הא בבית איכא ספק שמא ישרף או יפול ע"ש וא"כ י"ל דבדאורייתא הספק להחמיר אבל בשדה הספק להקל דהוא דרבנן ואמנם התוס' הוכיחו מבתי ערי חומה דרק הלוהו בקרקע הוא מותר מה"ת אבל הלוהו מעות והרבית הוא קרקע הוא אסו' משום רבית של תורה וא"כ כאן דהלוהו מעות הוי רבית של תורה ואמנם בסימן צ"ה כתב דשכירות קרקע דכבר עבר הוי מטלטלין וא"כ שם גבי בתי ערי חומה דהלוקח הוא כבר דר בבית וא"כ אחר הזמן שדר בה הוי כאילו הרבית מטלטלין וא"כ אין הוכחת התוס' מובנת וצריך לומר דבתר שעת התנאי אזלינין דהתנאי היה על להבא שידור בה וזה הוי כקרקע והארכתי בזה בחידושי לחשן משפט ובזה אפשר לומר טעם החילוק בין אתרא דמסלקי לאתרא דלא מסלקי דבאתרא דמסלקי התנאי לא היה על להבא דהא הלוה יכול לסלקו בכל עת ורק אם יעבור הזמן ינכה לו כך וכך לשנה וזה הוי כמו מטלטלין והוי ספק דאוריית' אבל באתרא דלא מסלקי התנאי הוא על להבא והוי כמו קרקע ובזה א"ש הנוסחא אמר רב יוסף באתרא דמסלקי לא ניכול אלא בנכייתא ודו"ק והנה רש"י פירש בד"ה קמ"ל ומהא שמעינין שאסור להלוות על בית ולדור בו אפילו בנכייתא דתנן לא ישכור ממנו בפחות ולא דמי למשכונה של כרם דהתם זימנין דלא שקיל מידי ואפ"ה מנכה לו ונמצא קונה את הנכייתא על הספק אבל כאן זה נהנה תמיד ואין כאן ספק נמצא שוכרה בפחות עכ"ל רש"י והקשה הפני יהושע אמאי לא ציין רש"י עצמו על המשנה עצמה דתני לא ישכור ממנו בפחות ע"ש מה שתירץ ולע"ד י"ל דמהמשנה י"ל דאין ראיה די"ל דהמשנה מיירי בחצר דקיימא לאגרא דנמצא דהלוה מפסיד ולכך אסור אבל בהלוה על הבית מותר בנכייתא דבלא"ה הוא ממושכן ביד המלוה ובלא"ה לא יוכל הלוה להשכירו לאחרים שזה החזיק בו במשכון כמ"ש התוס' בשם רבינו תם וא"כ אין הלוה מפסיד כלל אבל מהא דרב יוסף דקמ"ל אפי' בחצר דלא קיימ' לאגרא ואין הלוה מפסיד ומכ"ש לפירוש הרמב"ם דגברא דלא עביד למיגר היינו הלוה לא עביד להשכירו ואעפ"כ תני לא ישכור ממנו בפחות שפיר הוכיח רש"י דאסור להלות על בית לדור בו במשכנתא וזה ברור ואמנם זה לפירש"י דפירש קמ"ל דמחזי כרבית ואפי' בחצר דלא קיימא לאגרא אבל התוס' פירשו בד"ה אבל חצר דהא דקאמר קמ"ל לא בעי למימר דמתניתין מיירי בחצר דלא קיימ' לאגר' דמתניתין לעולם מיירי בקיימ' לאגר' כו' ע"ש וא"כ לא מוכח מהא דרב יוסף מידי דשפיר י"ל כמ"ש ר"ת דאם הלוה על החצר מותר דהלוה לא מפסיד מידי ולכך באמת השיגו על דין זה דרש"י ז"ל ודו"ק היטב: והנה מה שכתב הרמב"ם בהלכה ח' בשם מקצת גאונים אם תתבונן תמצא דהם ז"ל לא חילקו כסברת רש"י דמשום דזימנין

דלא שקיל מידי הקילו חז"ל בנכייתא בכרם אלא אם התנה הלוה (כגירסת הלח"מ) שבכל זמן שיביא לו מעותיו יחשב לו עשר בכל שנה ויסלקו נמצ' הברירה ביד הלוה אם יראה שהשדה מוציאה פירות הרבה יביא לו מעותיו ויסלקו ואם יראה שהשדה איכה מוציאה פירות לא יביא לו מעותיו והוי למלוה קרוב להפסד ורחוק משכר לכך מותר אבל בבית שהפירות הן מצויין תמיד אסור בנכייתא כזו אם לא שיתנה שינכה לו כל דמי שיווי שכר הדירה וזה החילוק בין בית לשדה ודו"ק ובאמת אף שהרביתי מלין בהלכות אילו אודה כי לא ירדתי לעומק הסוגיות ופירושי הקדמונים וכפי חלישות כח עיוני הדל כתבתי ואולי עוד אשוב אשנה פרק זה אם יעזרני השם ואסיים במה שכתב הראב"ד בהלכה ו' אהא דכתב הרמב"ם שם שהמלוה את חבירו ומשכן לו שדהו על מנת שיאכל פירות כל ימי המשכונה אע"פ שאינו מנכה לו כלום ה"ז אבק רבית ואינו דומה להממשכן בית כו' משמע דבמשכן לו בית לדור בו כל ימי המשכונה הוי רק אבק רבית וע"ז השיג הראב"ד דלמ"ד משכנתא בלא נכיית' הוי רבית קצוצה אין חילוק בין בית לשדה רק בנכיית' אז יש חילוק דבשדה מותר בנכייתא ובבית אסור כמו שפירש"י בד"ה קמ"ל דכתב ומזה יש ללמוד דאסור להלות על בית כו' ולא דמי לכרם ע"ש ודו"ק:

חדר כט בדין התנה אם תמכרנה לא

תמכרנה אלא לי

הנה הפני יהושע הקשה לפמ"ש הנמ"י דמיירי שמכרה לאחר בדמים הללו בלא"ה ה"ל בעל המשכונה מצרן ותירץ דהנ"מ לטעמי' דס"ל דמשכנתא אין בה דין מצרנות אלא אם קנה בעל המשכנתא אין המצרן יכול להוציא מידו ע"ש והנה הרמב"ם בפי"א מהלכות מכירה כתב דאם החזיק הלוקח תיכף בקרקע לא הוי אסמכת' ע"ש ולפ"ז לא הוי קשה קושית הראב"ד דהא הוי אסמכתא דהא י"ל דאיירי דהלוקח אוכל הפירות בנכייתא ובשה"ג הוי כהחזיק הלוקח בשדה כמ"ש הה"מ בפי"א מה' מכירה ושוב לא הוי אסמכת' ואמנם הראב"ד שפיר הקשה דהא הרמב"ם כ' ובעל הקרקע אוכל הפירות והיינו כמ"ש הה"מ דהרמב"ם לטעמי' דס"ל דבבית אסו' לאכול אפילו בביכוי ולפ"ז יפה הקשה הראב"ד ודו"ק והנה הפני יהושע הקשה אי מיירי דאמר מעכשיו א"כ שניהם אסורין לאכול הפירות כמ"ש הרמב"ם בפרק ששי הלכה ו' אלא מניחין הפירות ביד שליש וא"כ שוב אין הלוקח מוחזק בקרקע ואיך כתב הרמב"ם ובעל הקרקע אוכל הפירות וא"כ קושית הראב"ד חזקה דהא ע"כ מיירי באמר מעכשיו ואיך כתב הרמב"ם ובעל הקרקע אוכל פירות ולכאורה קשה לשיטת הרמב"ם מאי פריך אהא דהלוהו על שדהו ואמר

לו אם לא תתן לי מכאן עד ג"ש ה"ה שלי והא הוי אסמכת' דילמ' מיירי דהמלוה אוכל פירות בנכייתא והוא מוחזק בקרקע ובטל האסמכת' דבשדה מותר בניכוי וצ"ע ולכאורה בלא"ה לא קשה קושית הפני יהושע דאי מטעם מצרכות אינה שלו אלא מזמן שירצה הלוה למכרה אבל מחמת התנאי הוא שלו מעכשיו וגם הפירות מעכשיו הם שלו מיום ההלואה ומפני הטרדא קצרתי וע' מ"ש המל"מ בפרק ה' מהלכות מלוה הלכה א' אסו' להרבות על המכר כיצד אמר לו אם תתן לי תיכף במאה ואם לזמן פלוני בק"כ כשיתבענו לדין אינו חייב ליתן לו אלא מאה כמו שהי' שוה בשעת המכר ועמד המל"מ מה כוונת הרמב"ם בכתבו כשיתבענו לדין ע"ש שכתב סברא חדשה ולע"ד פשוט דכוונת הרמב"ם דאם הלוקח נתן לו מעצמו ק"כ אף שהוא אבק רבית ואסו' למוכר לקחתו מ"מ אם כבר לקחו לא מפקינין מיני' ככל אבק רבית וזה שאמר כשיתבענו לדין וזה ברור ועוד יש לי פלפול ארוך אלא דאין פנאי להאריך ועיין מה שכתבת הטורי זהב סימן קע"ב בשם הלבוש דמשכנתא אינו דוחה מצרנות דאל"כ יש למלוה הנאה שדוחה מצרנות ופלפלתי בזה בארוכה והט"ז ס"ק יו"ד כתב דלא דק דלפי דבריו יהי' אסור להלות על משכון דהא נהנה המלוה פרוטה דרב יוסף וזה יש לדחות דהא הנאת פרוטה דרב יוסף הוא מחמת שיטות וניעור של המשכון ואינו ענין להההלואה ואמנם מ"ש הט"ז דמה איכפת לי' ללוה במה שהמלוה נהנה בזה מצאתי און להט"ז ממ"ש התוס' בשם ר"ת בב"מ דף ס"ה ד"ה ולא ישכור דכיון דבלא"ה הוא ממושכן ביד המלוה ואין הלוה יכול להשכיר החצר לאחר לא הוי רבית ע"ש ולפמ"ש התוס' שם הוי משכנתא בנכייתא דבר מועט ומכ"ש הכא דאין ללוה נפקא מינה ככל בזה ויש לחלק ודו"ק והרמב"ם ס"ל דאפילו חצר דלא קיימא לאגרא אסי' לכתחלה ע"ש ואמנם התוס' חילקו בין מילי דפרהסיא כגון חצר לדור בו ומילי דצינעא ע"ש ובזה יש לדחות מה שהקשה הטורי זהב על הלבוש מכל מלוה על משכון דנהנה פרוטה דרב יוסף י"ל רשם במטלטלין הוי מילי דצינעא אבל הכא בשדה הוי מילי דפרהסיא וע' בחוות דעת שהעתיק דעת הלבוש וכתבתי במ"א גם לפי תי' ב' בתוס' דדוקא שלא מדעת הלוה דנראה דעל המלוה סומך כאן ל"ש זה ודו"ק:

ענינים שונים

והנה המל"מ כתב בשם ה"ר אליעזר מטוך בראובן שהשכיר מלמד לבנו והתנה עמו ליתן לו המעות לזמן פלוני ולא נתן ותבעו המלמד מה שהיה יכול להרויח והשיב דצריך ליתן לו הריוח וראיה ממתני' דמכות מעידין אנו באיש פלוני שחייב לחברו ק' זוז ע"מ ליתן לו מכאן ועד ל' יום והוא אומר כו' אומדין כמה אדם וע"כ בשכירות מיירי דבהלואה איכא רבית ואינו חייב ליתן לו כלום כו' ומוכח דבשכירות ליכא משום רבית ע"ש ולכאורה

י"ל דמעידים שלוה על ידי שליח דאז מותר ליתן הרבית גם כן על ידי שליח לדעת רש"י ואין להאריך עוד הביא דברי מרן הב"י דמלוה לחברו ע"מ שכל מלאכה שתבוא לידו יתן אותה למלוה דזה תלוי אי טובת הנאה ממון אז הוי רבית של תורה ואי טו"ה אינה ממון לא מפקינין ע"ש והנה דעת הרמב"ם הובא בש"ע סימן דאפילו חצר דלא קיימא לאגרא אם אמר הלויני ודור בחצרו הוי וא"כ אף דט"ה אינה ממון אם התנה בתחלה הוי ר"ק ועוד י"ל דט"ה למ"ד אינה ממון היינו דאינה שוה פרוטה וא"כ ברבית אף פחות מש"פ הוי רבית לדעת הרמ"ה ודמי למ"ש הר"ן דלכך בסודר אם נתן קונה למקנה הוי ק"ס אף באדם שאינו חשוב דהא קונין בסודר שאינו ש"פ ע"ש ובטורי זהב סימן ק"ס הוכיח מהמשנה דמלוה על שדהו ואמר לו לכשתמכרנה לא תמכרנה אלא לי בשויהן מותר ואמנם לפמ"ש במקום אחר דשם בלא"ה הוי בעל המשכונא מצרן והוא קודם לכל אדם א"ש גם י"ל דאי ט"ה אינה ממון הוי אבק רבית וכיון דהוי רק צד אחד ברבית מותר כמ"ש הש"ך דצד אחד ברבית הוא דרבנן אבל כאן א"א שלא תזדמן לו מלאכה ובחידושי כתבתי והנה נסתפקתי אם הלוה חייב למלוה ד' זוזי רבית ונתן לו בהם גלימא דשוה ד' והוזלה הגלימא ואינה שוה אלא ג' דכתב המל"מ דמשלם כשעת הגזלה בנתן לו חפץ ע"ש אבל בגלימא יש להסתפק אם מחזיר לו גלימא די"ל דוקא להחמיר אמרינין דמחויב ליתן לו הגלימא ולא דמיה אבל לא להקל על המלוה ומהא דכתב המל"מ בשם הגדולי תרומה דאפילו נתרצה הלוה במכר ולא חפץ בבטולו מ"מ מוציאין ממנו הגלימא דלא לימא גלימא דמכסי בה גלימא דרביתא הוא אין ראיה למה שנסתפקתי ויש ליתן טעם לדברי הג"ת כיון דגם הלוה עבר על לא תשיך לא מהני מחילה דידי' וצ"ע ואם היה חייב ד' זוזי אבק רבית ובא לפני ב"ד טועה וחייבי' כעובדא דהרא"ש בתשובה וכפהו לשלם ונתן לו הגלימא דבזה מפקינין מיני' כמ"ש הרא"ש שם אי מפקינין מיניה הגלימא דלא לימא גלימא דמכסי בו כו' או דילמא באבק רבית לא חיישינן לזה ואף דבכה"ג בלא"ה מפקינין מיני' הגלימא דהא הוי טעה בדבר משנה וחוזר כמ"ש הריב"ש סימן ש"ה מ"מ כ"מ אם שניהם נתרצו במקח לדעת הגדולי תרומה דגם בכה"ג מפקינין מיני' גלימא אם גם באבק רבית מפקינין מיני' הגלימא דלא לימא גלימא דמכסי בי' גלימא כו' ואפשר דאביי ורבא פליגי בזה ומיירי בכה"ג ובזה א"ש מה דקשיא לי טובא זה רבות בשנים דהא כתבו התוס' דף ס"ב ד"ה דרבא ס"ל כר' יוחנן דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינין וכאן אמר כי מפקינין מיני' גלימא מפקינין מיני' ולפמ"ש א"ש די"ל דהא דאמר ר' יוחנן דרבית קצוצה אינה יוצאה בדיינים היינו אם נתן לו הלוה מדעתו אבל אם כפאו ולקח ממנו שפיר מוציאין ממנו וכמו לר' אלעזר ברבית דרבנן ולפ"ז א"ש דאביי ורבא

פליגי ברבית דרבנן ובטל ממנו בעל כרחו דלוה דבכה"ג שפיר מפקינין מיני' ופליגי אם גם בא"ר שייך דלא לימא גלימא דמכסי בה גלימא דרביתא הוא ובזה א"ש לשון הש"ס דאמר רבא כי מפקינין מיני' גלימא מפקינין מיני' דהוא שפת יתר דהל"ל בקצרה גלימא מפקינין מיני' ולפמ"ש א"ש דהכי קאמר כי מפקינין מיני' היינו בגוונא דמפקינין מיני' היינו בשלקח ממנו בעל כרחו דאז גם בא"ר מפקינין גלימא מפקינין מיני' ופליגי אם גם בא"ר שייך דלא לימא גלימא דמכסי בה כו' אבל ברבית קצוצה י"ל דגם אביי מודה לרבא וז"ב ובאמת ע"ז יש להקשות דא"כ מה פריך לר' יוחנן מהא דהגזלנין ומלוי ברבית אע"ג שגבו מחזירין דילמא מיירי שלקחו בע"כ דלוה ואפשר דלשון שגבו משמע מדעת הלוה דע"פ ב"ד א"א דהב"ד לא יגבו רבית מיד הלוה למלוה וז"ב והנה רציתי לומר דהא דגלימא מפקינין מיני' היינו אי ב"ד מפקי מיני' בע"כ דאיכא לזות שפתים כיון דלא עשה תשובה והחזיר מעצמו אבל אי עשה תשובה והחזיר מעצמו ליכא לזות שפתים ובזה א"ש הלשון כי מפקינין מיני' ובזה א"ש דהוכיח הרא"ש דהמקח קיים ודו"ק:

חדר ל בדין שליח לדבר עבירה והשליח שוגג

מה שכתבת בפשיטות דכיון דהשליח היה שוגג דסבור דהדין לגרשה כאשר אמר לו הרב הגירושין חלין הנה זה וחלוקת ישנה עיין בש"ך ובנ"ב וגם אני דברתי בזה במ"א הרבה מאוד וכעת בשעת עיון נפל ברעיוני ענין חדש ואציעה לפניך והוא בדברי התוס' חולין דף ב' ד"ה וסופג דהקשו דהל"ל וסופג שמונים דהא תרי לאוי כתיבי והקשה א"ז מהרש"א ז"ל דהא בתמורה איכא תרי שינויי אהא דפריך אמאי לוקה הא הוי לאו הניתק לעשה וחד שינויא הוא דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי וא"כ שפיר תני וסופג ארבעים דחד לאו שפיר מנתק לעשה ונשאר רק חד לאו ע"ש ואמנם י"ל דהתוס' מקשים שפיר לשינויא אחרינא שם בתמורה דמשני דכיון דציבור ושותפין אין עושין תמורה א"כ הלאו כולל יותר מהעשה ושפיר לוקה אתרוייהו וא"ש וכן העתיק הרמב"ם בפ"א מה' תמורה ואני הראיתי מקומו בש"ס תמורה הנ"ל דף ד' ע"ב דאיתא שם יתיב רב דימי ואמר להא שמעתא אמר לי' אביי וכל לאו הניתק לעשה לא לקי והרי מימר כו' ומשני דה"ל תרי לאוי וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי ופריך אונס דחד לאו וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר חד לאו דתניא אונס שגירש אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה ואם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר ומשני שאני כהנים דרבי בהן הכתוב מצוות יתירות וע"ש בפירש"י דגם הקושיא גם התירוץ אינ' מובנים וע"ש בתוס' דכתבו דפירש"י לא נהירא וכתבו פירוש אחר וגם הוא דחוק במח"כ ואולם לפירוש הרמב"ם א"ש ברווחא דמשני

שאני מימר דהלאו שוה בכל אפילו בצבור ושותפין והעשה אינה שוה בכל דציבור ושותפין אין עושין תמורה וא"כ הלאו לא ימיר כולל יותר מהעשה דוהיה הוא ותמורתו יהי' קדש דהא ציבור ושותפין עוברין בלאו ואין עושין תמורה ולכך לוקה ופריך והא אונס דהלאו שוה בכל אף בכהן והעשה אינו נוהג בכהן דהא תניא אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר וא"כ הלאו כולל יותר מהעשה ואעפ"כ ישראל מחזיר ואינו לוקה דהוי לאו שניתק לעשה ומשני שאני כהנים דרבי בהו רחמנא מצוות יתירות והיינו דלא דמי לתמורה דהעשה אינו נוהג כלל בציבור ושותפין והיא מפני גריעותא דעשה משא"כ באונס הא דעשה דולא תהי' לאשה אינו נוהג בכהן אינו מפני גריעות העשה אלא מפני שיש בכהן מצוות יתירות שהוא מצווה שלא ישא גרושה ומפני קדושת כהונתו אינו יכול לקיים העשה ולא מפני גריעות העשה ולכך שפיר הישראל לא לקי דה"ל לאו ניתק לעשה וע"ש בפירש"י שהביא הנוסחא שאני מימר דהוי עשה שאינה שוה בכל ע"ש היטב והיא היה נוסחת הרמב"ם וזה ברור ואמת בס"ד והנה נראה בעליל דהתוס' דחולין היה להם נוסחת הרמב"ם ופירושו ושפיר הקשו ליתני סופג שמונים ולא קשה עליהם קושית א"ז מהרש"א ז"ל ובאמת לכאורה מוכרח לומר כנוסחת הרמב"ם ולא כנוסחא דידן דה"ל תרי לאוי וחד עשה דהא בתמורה דף ט' מוקי לה חד לאו בשלו וחד לאו בשל חבירו וא"כ ליכא תרי לאוי נגד העשה וגם על הרמב"ם יפלא שהעתיק שינויא דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי וצ"ע לכאורה והנה הש"ס פריך התם בשל חבירו היכא דמי אי בחולין דידי' ובהמה דהקדש מי מצי מתפיס בדבר שאינו שלו ומשני כגון דאמר מארי' דהקדש כל הרוצה להמיר יבוא וימיר ע"ש וקשה לפ"ד הרב נודע ביהודה דאי אין שליח לדבר עברה גם מעשה השליחות בטל א"כ לא עדיף מאילו עשאו שליח להמיר הא היה המעשה בטל ואינו תמורה ודוחק לומר דבתמורה גילתה תורה דיש שלד"ע דא"כ ה"ל ג' כתובים הבאים כאחד והש"ס בב"מ לא חשיב אלא תרי מעילה ושליחות יד וכן הש"ס בקידושין הוצרך ללמוד שני כתובין הבאים כאחד דאין מלמדין מקרא דוהוא והא בג' כתובין הבאים כאחד כ"ע מודי דאין מלמדין ואם נימא דמיירי שהשליח שוגג והיה סעד למ"ש הנמוקי יוסף דבכה"ג דהשליח שוגג יש שלד"ע וזה דוחק דנימא דהלאו קאי על שוגג דהא אין מלקות בשוגג רק לדעת רבינו ברוך בתוס' תמורה וצ"ע ואפשר דבאמת כיון דבידי שמים איכא חיובא וכמו דאמרי' בקידושין דינא רבא ודינא זוטא א"ב א"כ עכ"פ תמורה הוי דקנסי' תורה כמ"ש הרמב"ם וצ"ע והנה השיטה מקובצת בב"מ כתב דהיכא דעבר על לאו שאינו ניתק לעשה אז לקי גם על לאו הנל"ע הנלוה עמו וע' בס' תשובת מהר"מ מינץ החדשים שביאר זה בטעם נכון ולפ"ז י"ל כיון דכאן

איכא תרי לאוי ולא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי וא"כ איכא חד לאו דלא ניתק לעשה ולוקה עליו ממילא לוקה גם על לאו השני אף שניתק לעשה ושפיר הקשה התוס' בחולין דלילקי שמונים ולא קשה קושית א"ז מהרש"א ז"ל והנה התוס' בתמורה גם בחולין דף פ' חילקו בין היכא דהעשה מתקיים מעצמו כמו בתמורה להיכא דהוא מקיים העשה בידים ע"ש ובזה יש לומר דהא דאמר דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי זה רק בתמורה דהעשה מתקיים מעצמה ואמנם גבי ב"י וב"י דכתבו ג"כ דהוי לאו הנל"ע כמו שהוכיח תוס' בפסחים דף כ"ו אף דאיכא תרי לאוי וחד עשה מ"מ כיון דמקיים העשה בידים לא אמרינין כן ויש לפלפל בזה וכתבתי במ"א ודו"ק:

והנה הש"ס בתמורה מוקי מתני' דהכל ממירין כר' יהודא דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולא כר' יוחנן דאמר שאני מימר דבדיבוריה עביד מעשה וע"ש בתוס' דכתבו דהוי מצי לשנויי הכי ואמנם י"ל כיון דציבור ושותפין אין עושין תמורה ולא עבדי מעשה ואעפ"כ לוקין והכה הכל כולל ציבור ושותפין וע"כ כר' יהודא דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו והיינו כר' יהודא וכדאמרינין התם בתמורה תנא ס"ל כר' בחדא דלאו שאב"מ לוקין עליו ודו"ק ובזה י"ל דלכך לא הוי לאו שניתק לעשה דהא הלאו כולל יותר מהעשה דציבור ושותפין אין עושין תמורה ולוקין על הלאו ואמנם לדידן דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליהן והא דלוקה בתמורה משום דבדיבורא עביד מעשה וא"כ צבור ושותפין דאין עושין תמורה ולא עבדי בדיבורן מעשה אין לוקין לא שייך לומר דהלאו כולל יותר מהעשה דהלאו נוהג בציבור ושותפין משא"כ העשה דהא בציבור אין לוקין על לאו ואיך ילקה על הלאו משום דנוהג בציבור ושותפין כיון דבציבור ושותפין גופייהו לא לקי ועכצ"ל הטעם משום דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי ודו"ק. ובזה צדקו דברי א"ז מהרש"א ז"ל מה שהקשה על קושית התוס' דודאי לפי דמוקי בתמורה מתני' כר' יהודא דס"ל לאו שאב"מ לוקין עליו שפיר י"ל דהלאו כולל יותר מהעשה אבל לדידן עכצ"ל דהטעם דלא אתי חד עשה ודחי תרי לאוי וא"כ שפיר לוקה רק ארבעים ולא קשה קושית התוס' ודו"ק ועתה נבוא לענין שאלתך (ע"כ מצאתי ויתר התשובה נאבדה מאתי ולעת מצוא אעתיקנו בס"ד:

והנה הרב נ"ב רצה לומר דגם מדינא דש"ס לא מהני גירושין בע"כ ע"י שליח ואני רשמתי על הגליון דבעיטור אות שלישות מבואר דכשם דהוא מצי לגרש ע"כ כן שלוחו מצי לגרש ע"כ ע"ש ועוד העירותי שם ממה שהקשה הרשב"א בגיטין דף י"ז אהא דאמר ר' יוחנן טעמא דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול דמפסדת האשה הפירות דאיך שייך לפסול שטר משום פסידא דבעל השטר ותירץ דזימנין דיהיב לה גיטא בע"כ ע"ש ולפ"ז

קשה מה פריך שם גיטין הבאים ממד"ה מאי איכא למימר וקשה הא גט ע"י שליח א"א ליתן בע"כ לדעת הגאון נ"ב א"כ מדינא דגמרא דהוי תופס לבע"ח כו' א"כ ע"י שליח ע"כ דהוי מרצונה וא"כ הדרא קושיא לדוכתי' איך נפסול שטר משום פסידא דבעהש"ט ותירוצו ליתא והארכתי בזה:

חדר לא בדין שוחט לשם ע"ז

הנה רש"י פירש בחולין דף מ"ם בד"ה דאמר לשם הר וזה לשונו הר אינו כעשה ע"ז וכדתנן לקמן השוחט לשם נידר ונידב פסולה דדמי לשוחט קדשים בחוץ והכא נמי פסולה הוי מלאכול משום דמחלפא דדמיא לשחיטת ע"ז כו' ע"ש והנה כפי הנראה מלשון רש"י דף מ"א דפירש שם משום דהרואה יאמר שמקדישה עכשיו כו' ור' שמעון מכשיר דלא חייש למראית עין ע"ש והכא נמי מפסלא משום מראית עין כפירש"י דמחלפא בשחיטת ע"ז ואעפ"כ לא פליג ר"ש ובשלמא לפירוש התוס' שם דטעמא דר' שמעון דמכשיר דאזיל לטעמי' דס"ל באומר הרי עלי עולה ע"מ שאקריבנה בבית חוניו אין זו עולה שלא התנדב כדרך המתנדבים אתי שפיר דלא פליג ר' שמעון הכא דהכא לא שייך האי טעמא אבל לפירש"י קשה מאי שנא התם דלא חייש למ"ע ומ"ש הכא דחייש וצריך לומר דהכא מחלפא טפי דהא באמת העובד להר הוא בסייף ומחלפא בשחיטת ע"ז ממש ועתוס' ד"ה הא דאמר להר ע"ש ודו"ק ואמנם לכאורה לולא פירש"י י"ל דהכא דמן התורה אסורה באכילה דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והוי כאילו לא נשחטה והרי המהרי"ט הקשה מהשוחט בשבת אמאי שחיטתו כשרה לימא כל מילי דא"ר ל"ת א"ע לא מהני ותירץ דשם אין השחיטה אסורה מצד עצמה אלא דהיום גורם וע' בש"ך ח"מ סימן ר"י אבל כאן דעובדה בסייף והשחיטה אסורה מצד עצמה שפיר י"ל דאי עביד לא מהני אך י"ל דרש"י לא פירש כן משום דא"כ יקשה לאביי דס"ל אי עביד מהני ואפשר דרש"י ס"ל להלכה כאביי וכמו שרצה המהר"ש לומר בדעת הרמב"ם וכן הסכים בנ"ב מ"ת חלק אע"ז סי' מ"ז וכן נראה מדעת רש"י דפירש דרבא ס"ל שינוי אינו קונה ואנן קי"ל כסתם משנה שינוי קונה וא"כ הלכה כאביי וע' כ"ז בנ"ב בשם ולכך לא פירש רש"י דלכך אסורה באכילה משום דאי עביד לא מהני דיקשה סתמא אסתמא ודו"ק היטב ושוב ראיתי דהא אביי הוא דמשני הא דאמר להר בו' וע"ז פירש"י הר אין נעשה ע"ז ומיהו פסולה לאכול דמחלפא בשחיטת ע"ז וכדתנן כו' ולפ"ז שפיר לא מצי רש"י לפרש משום דאי עביד לא מהני דהא אביי ס"ל דאי עביד מהני ולכך פירש משום דדמיא לשחיטת ע"ז ומחלפא בה וז"ב ולכאורה י"ל לפי מה שהעלו התוס' בב"ק דף

ע"ב דתקרובת ע"ז אסורה באכילה מן התורה אבל בהנאה אסורה מדרבנן ע"ש א"כ א"ש דלאכילה דתקרובת ע"ז ממש אסורה מדאורייתא לכך גזרו בשוחט לשם הר דאסורה באכילה דמחלפא ודמיא לתקרובת ע"ז דאסורה באכילה מדאורייתא אבל בהכאה דאף תקרובת ע"ז ממש מותרת בהנאה מדאורייתא רק דרבנן אסרוה בהנאה א"כ בשוחט לשם הר לא גזרו חז"ל דהוי גזרה לגזרה ולכך תני פסולה דהיינו דאסורה באכילה ולא תני זבחי מתים דמותרת בהנאה כפירש"י וז"ב ואמנם לשיטת רש"י עצמו לא אתי שפיר דהא רש"י פירש בד"ה זבחי מתים דתקרובת ע"ז אסורה בהנאה כמת ומת אסור בהנאה דנפקא לן מותמת שם מרים וגמר שם שם מעגלה ערופה ע"ש וע' מה שאכתוב לקמן בזה ודו"ק וע' תוס' בד"ה הא דאמר ודו"ק וע' תוס' ב"ק דף מ"ם ע"ב ד"ה למה דהקשו דהל"ל למה לי נעבד ותירצו דזה קיל מכולהו שאינו חייב מיתה ותימה דהא בתורת כהנים פרשת ויקרא פרשה ב' הלכה י"א תני יש בנעבד מה שאין ברובע שהרובע צפויו מותר והנעבד צפויו אסור וא"כ צריך למכתב נעבד וצ"ע:

והנה הרא"ה כתב דהא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו זה בהנאה אבל באכילה אסור ע"ש וכתב התב"ש דהא דס"ל להרא"ה דאסור באכילה היינו מדרבנן מדאיתי ראיה מהשוחט לשם הרים לרפואה והתם מדרבנן הוא כמ"ש הר"ן לפני זה ע"ש שיישב בזה קושית הרשב"א במשמרת הבית על הרא"ה מהא דפריך בש"ס משוחט חטאת בחוץ לע"ז בשבת ע"ש ועפ"ז א"ש ג"כ מה שהקשה א"ז הב"ח ז"ל על הרא"ה מהא דפריך בש"ס משנים אוחזין בסכין ושחטו אחד לשם אחד מכל אלו כו' שחיטתו פסולה ש"מ דאדם אוסר דבר שאינו שלו ומאי קושיא הא אפי' למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ באכילה אסורה וע' בט"ז מה שתירץ ע"ז ודבריו נכונים אך אליבא דהיש"ש אבל לא אליבא דהש"ע עיין כ"ז בת"ש ואמנם לפי סברת התב"ש א"ש דהא דס"ל להרא"ה דבאכילה אסור מדרבנן היינו משום דמחלפא בשוחט בהמה שלו לע"ז דאז אסורה באכילה מן התורה לכך גזרו גם בשוחט בהמה של חבירו אבל במתני' בשוחט לשם הרים דאפילו בשוחט בהמה שלו לשם הרים אינו אסורה באכילה רק מדרבנן כמ"ש רש"י דמחלפא ודמיא לשחיטה לשם ע"ז ממש א"כ בשוחט בהמת חבירו לשם הרים לא גזרו כלל דהוי גזרה לגזרה ושפיר פריך ובפרט לפמ"ש דטעמא דהרא"ה דהאי סברא לצעורי קא מכוין הוא ספק ולכך באכילה אסורה דהוי ספק תורה אבל בהנאה דאפי' לא נימא לצעורי קא מכוון הוי רק איסור דרבנן כמ"ש התוס' בב"ק שהבאתי לעיל הוי ספק דרבנן ומותר ואמנם בשוחט לשם הרים דאפי' לא נימא לצעורי קא מכוון אינו אסור באכילה אלא מדרבנן הוי ספק דרבנן אף לענין אכילה ושפיר פריך בש"ס למ"ד אין אדם

אוסר דבר שאינו שלו מהא דשנים אוחזין בסכין כו' דאסורה באכילה וזה ברור מאוד והכה הר"ן כתב דשוחט לרפואה וכדומה רק משום מראית עין מתסרא מדרבנן ולפי שאין דרך הגוים לעבוד להרים ולגבעות ומדברות הוי מילתא דלא שכיחא ולא גזרו ע"ש ולפי"ז א"ש דלפמ"ש התוס' בב"ק דתקרובת ע"ז מדרבנן אסור בהנאה ואמנם בשוחט להר דזה לא שכיח לא גזרו לאסור בהנאה וז"ב והנה נחלקו רש"י ותוס' אם חמה ולבנה תלושים הם או מחוברים ברקיע וא"ז הגאון תורת חיים כתיב דזה תלוי אם גלגל קבוע ומזלות חוזרים או להיפך ע"ש ואני כתבתי בביאורי לה' ק"ה הטועם דמחובר לא נאסר דאיך יתכן אם סוטה אחד יעבוד את ההרים הרמים ואת הגבעות ואת המדברות יאסרו על כל העולם להבות בהם או לילך עליהם ושוטה אחד יאבד טובה הרבה וכן בימים ונהרות וחמה ולבנה וכל צבא שמים יאסרו על כל העולם ויאבד העולם מפני השוטים משא"כ אם עובדים לדבר תלוש יהי' הדבר ההוא לבדו אסור וביארתי זה היטב במקומו ואמנם תקרובת שלהם שפיר אסור וע' בפירש"י ד"ה דומיא דמיכאל ובתוס' ד"ה הא דאמר להר ופה אפס מקום לבאר היטב ודו"ק היטב. והנה לעיל דף י"ג ע"ב דר' יהודא בן בתירא מקיש תערובת ע"א למת לגמרי ואף לענין טומאה דמטמא מן התורה כמ"ש התוס' שם ואף בהבאה אסור מה"ת דלגמרי איתקש ורבנן לא מקשי רק לאכילה דויאבלו זבחי מתים כתיב ולא להנאה כמו שכתבו התוס' בב"ק דף ע"ב דלרבנן בהנאה מדרבנן אסורין ולפ"ז קשיא לי אמאי דחיק בש"ס לאוקמי מתניתין דאמר להר ובריית דהשוחט לשם הרים כו' הרי אלו זבחי מתים דאמר לגדא דהר אף דתרויהו משנה ובריית בחד לישנא נקטו ואמאי נימא דכל חד לדבר אחר כיון הלא טוב לומר דתרויהו משנה ובריית לדבר אחד כיונו היינו דאמר להר דהוא מחובר או לפירוש הרמב"ם דכיון לרפואה וכדומה דבכל אלה מדרבנן גזור אטו שוחט לע"ז גמור ואמנם מתניתין כרבנן דר' יהודא בן בתירא אתי דס"ל תקרובת ע"ז גמור מדרבנן הוא דאסור בהנאה לכך בשוחט למחובר או בשוחט לרפואה שרי בהנאה אף מדרבנן. דהוי גזרה לגזרה ורק באכילה אסורין אטו שוחט לע"ז גמור דאסור באכילה מן התורה ולכך תני במתניתין שחיטתן פסולה אבל זבחי מתים לא ובריית אתיא כר' יהודא בן בתירא דס"ל תקרובת ע"ז גמור מדאורייתא אסורה בהנאה דמקיש תקרובת ע"ז למת ולכך גם שוחט למחובר או לרפואה אסור בהנאה מדרבנן אטו שוחט לע"ז גמור ולכך תני הרי אילו זבחי עתים ואמנם לעיל דף י"ג בלישנא קמא מוקי מתניתין דהתם דקתני שחיטת נכרי נבלה ומטמאה במשא כר' יהודא בן בתירא וא"כ יקשה סתמא אסתמא ולכך הוצרך הש"ס לשנויי הא דאמר להר הא דאמר לשום גדא דהר ואתיא תרויהו כר"י בן בתירא ואף דלדידי' תקרובת ע"ז אסורה בהנאה מדאורייתא

מ"מ השוחט למחובר או ברפואה לא אסרו בהנאה דכיון דלא שכיחא לא גזרו רבנן כמ"ש הר"ן אבל באכילה אסור דהא השוחט ה"ל מומר ופסול לשחיטה אבל ללישנא בתרא דהתם דרבה מוקי מתניתין דהתם כרבנן דר"י בן בתירא שפיר י"ל דמתני' דהכא אתי כרבנן דר"י ב"ב ובריית כר"י בן בתירא ול"צ להאי שינויא דאביי ואביי אזיל אליבא דלישנא קמא דהתם ולכך משני הא דאמר להר. ושבתי וראיתי והנה הרי"ף השמיט כל השקלא וטריא דהאי סוגיא וכל הדומיא דמתני' אברייתא ושינויא דאביי השמיט וצ"ע למה ומת ענין שמיטה זו ואולי לפמ"ש א"ש די"ל דהרי"ף ס"ל כלישנא בתרא דלעיל דף י"ג דמתני' דהתם כרבנן ואזדא לה רומיא דמתני' אברייתא דשפיר איכא לשנויי כמו שכתבתי ולכך השמיטה והש"ס אזיל ללישנא קמא דלעיל ודו"ק:

והנה הר"ן כתב ואיכא מ"ד. דהא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ באכילה אסורה ואפי' שוחט בהמת חבירו לשם הרים או לרפואה דכל דבר שיש סרך ע"ז מתסר באכילה ואין אומרים לענין אכילה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו כו' נראה מבואר מדבריו דרק בשוחט לע"ז דבר כמ"ש דכל דבר שיש בו סרך ע"ז מחסר באכילה אבל בשוחט לשם קדשים לא שייך זה ובפרט לשיטת הפוסקים דהוא רק משום מראית עין וכן נראה לכאורה מדברי הרא"ה בב"ה דכתב אבל באכילה אסורה ולאו משום דאסר דבר שאינו שלו אלא משום דהאי גברא לא אחזי לשחיטה וה"ל כנוחר ע"ש משמע משום דהוי מומר לע"ז כן נראה לע"ד ובהיות כן לא הבינותי מה שהקשה איז הב"ח ז"ל על הרא"ה ממה דפריך הש"ס אמ"ד א"א אוסר דשא"ש מהא דשנים אוחזין בסכין ושוחטין כו' דהא לשיטת הרא"ה לא קשה דהא שם שחיטתו פסולה קתני והיינו באכילה דבאכילה אף למ"ד אא"א דשא"ש אסורה ולפמ"ש י"ל דהש"ס פריך מהא דלקמן דף ע"א ע"ב דתני השוחט לשם עולה כו' שנים שהיו אוחזין בסכין ושחטו אחד לשם אחד מכל אילו ואחד לשם דבר כשר שחיטתו פסולה דמיירי בשוחט לשם קדשים ולא לשם ע"ז ובזה ל"ש סברת הרא"ה וע' ש"ך ודו"ק ובחידושי אמרתי טעם לדין הרא"ה ע"פ דעת הלכות א"י דהביא הרא"ש דאם לא בירך לפני השחיטה שחיטתו פסולה והנה אם שחט לע"ז ודאי דלא בירך לפני השחיטה דאיך שייך שיברך אשר קדשנו וצונו על השחיטה והא שחיטת זו אסורה והשוחט חייב מיתת עליה וזה ברור ואף למסקנא דאמרינן לצעורי קא מכוון מ"מ כיון דמכוון לצער חבירו דיסבור שהוא מכוון באמת לע"ז ודאי דלא בירך דאם יברך ידע חבירו שאינו מכוון לע"ז וכיון דלא בירך שחיטתו אסורה באכילה וז"ב ובזה לא קשה מהא דפריך בש"ס מהא דשנים אוחזין בסכין ושחטו דהקשה א"ז הב"ח על הרא"ה ז"ל דהא לפ"ד הרא"ה אפילו א"א אוסר דשא"ש אסור באכילה ומאי פריך

ולפמ"ש דהא שם האחד דשחט לשם דבר כשר הוא בירך כדינו ומותר אף באכילה וז"ב גם מה שהקשה הרשב"א ז"ל במשמרתו מהא דפריך משוחט חטאת בחוץ לע"ז הא עכ"פ הוי כנחירה ופטור משוה שחוטי חוץ ולפמ"ש א"ש דהא זה מדרבנן משום דלא בירך אבל מן התורה הוי שחיטה גמורה והוי שחוטי חוץ ושפיר פריך הא מדשחט בה פורתא אסרה אידך מחתך בעפר בעלמא הוא וזה ברור וע' בית יוסף דכתב דפלוגתא הוא בין הקדמונים ודו"ק ואף דלשון הראיה לא משמע כן ע"מ כתבתיו דרך פלפול בעלמא ודו"ק.
והנה התוס' ד"ה חייב ג' חטאת כתבו לא נחית למנינא דא"כ ליתני ארבעה וכגון שהוא יוה"כ אלא בהני אשמועינין חידוש דלענין שבת חייב אע"פ שלא תיקן אלא להוציא מאבר מן החי כדאמר בפסחים ובחוץ לע"ז הוי חידוש כדמוכח בשמעתין כו' ע"ש והקשו המפרשים למאי דמוקי לה בחטאת העוף ובחצי קנה פגום וא"כ ליכא חידוש בהא דשוחט בחוץ לע"ז והדרא קושית התוס' ליתני ארבעה דהיינו יוה"כ ע' בס' לב ארי' ונראה דלכאורה יש ליישב קושית התוס' די"ל לכך לא תני ארבעה וביוה"כ דהך ברייתא דהשוחט חטאת אתיא כרבי עקיבא דס"ל לקמן דף ק"א ע"ב דעושה מלאכה ביוה"כ שחל להיות בשבת אינו חייב אלא אחת וא"כ אפי' הוה נקיט גם יוה"כ לא הוי ארבעה חטאות ולכך לא נקט יוה"כ ואמנם התוס' הקשו שפיר דהנה התוס' בד"ה אי הכי כתבו וז"ל לפי' שני שבקונטרס דלרב הונא פריך דאי אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אתי שפיר דנקט חטאת לאפוקי שלמים שהם שלו צריך לומר דאתיא כרבי יוסי הגלילי דאמר קדשים קלים ממון בעלים הן דלרבנן לא חשיב שום זבח שלו כדמוכח בזבחים כו' ולפ"ז הקשו שפיר אמאי לא סני ארבעה וכגון שהוא יוה"כ ואין לתרץ דברייתא אהיא כר"ע דאמר העושה מלאכה ביוה"כ שחל בשבת אינו חייב אלא אחת וכמ"ש זה אינו דהא ר' יוסי הגלילי פליג בהדיא אר"ע לקמן ואמר דחייב על כל אחת ואחת ושפיר קשה ליתני ארבעה דהא הברייתא בלא"ה אתיא כריה"ג ואע"ג דאמרינן שם איפוך דרבי יוסי הגלילי ס"ל דאינו חייב אלא אחת מ"מ למסקנא שם דאיסור בת אחת הוי לא צריך לומר איפוך כמ"ש תוס' שם ד"ה רבי עקיבא ע"ש ועל זה תירצו דנקט הני משום חידושא אבל למאי דמשני בחצי קנה פגום דתו לא קשה מאי אריא דנקט חטאת ליתני זבח כמ"ש רש"י ד"ה אלא אמר מר זוטרא וא"כ אין צ"ל דאתי כריה"ג ולא קשה קושית התוס' דשפיר י"ל דאתי כר"ע ודו"ק:
ובזה א"ש קושית התוס' ד"ה אי הכי דכתבו ומיהו קשה לפירוש זה דבסמוך פריך לרב נחמן מהאי ברייתא כו' ומאי קושיא הא מתוקמא שפיר בחטאת בהמה ונקט חטאת לאפוקי שלמים ולפמ"ש א"ש דאל"כ תיקשי מאי קמ"ל ואין לומר דאתיא כר"ע דהא ע"כ

כריה"ג אתיא וכיון דלא נקט משום חידוש ליתני ארבעה ודו"ק. ושוב מצאתי קצת מזה בספר פלתי ע"ש ודו"ק ובספר מחנה לוי הקשה מ"פ מהי' שנים אוחזין בסכין ושוחטין דילמא מיירי דהיתה הבהמה מסוכנת ושחטה לע"ז דבתחלת השחיטה נעשה הסכין סכין של ע"ז ובסוף שחיטה נאסרה כולה ותירץ דהש"ס פריך משנים אוחזין דדף ע"א ע"ב דמיירי ששחט לשם קדשים ע"ש והנה גם אני כתבתי לעיל דהש"ס פריך מהאי דדף ע"א ויישבתי בזה קושית הב"ח על הרא"ה ע"ש ואמנם בגוף קושית הרב מחנה לוי יש לפקפק כיון דמתניתין מיירי בשוחט להר או לרפואה ובכה"ג הבהמה עצמה לא נאסרה אלא באכילת ולא משום זבחי מתים ואיך יאסר הסכין משום משמשי ע"ז דהא האי היו שנים אוחזין בסכין הוא סיפא דמתניתין וכיון דהסכין לא נאסר איך יאסר הבהמה וצ"ע והנה י"ל הא דהמקשה לא אסיק אדעתי' לשנוי' בחצי קנה פגום ודחיק לשנויי באומר בגמר זביחה הוא עובדה היינו דהמקשה ס"ל כרב אדא בר אהבה דבעוף דוקא ושט ולא קנה ולכך לא מצי לשנויי בחטאת העוף ובחצי קנה פגום והיה עקום בזה ליישב דברי הט"ז דכתב דדוקא בעשה בה מעשה שעושה אותה נבלה אז מתסר לעולא והנקודת הכסף תפסו דא"כ מה פריך מכדי רב הונא כמאן אמרה לשמעתי' כעולא ועולא מעשה כל דהו קאמר והא לפ"ד הט"ז היינו סימן אחד וא"כ כולהו בהדי הדדי קאתי ולפמ"ש א"ש דהמקשה ס"ל כר"א בר אהבה וע"כ דשחט בה הושט וא"כ במשהו ששחט עשה אותה נבלה וז"ב אך לפ"ז ל"צ לשנויי בחצי קנה פגום הא אפי' בקנה שלם עד שחיטת הרוב לא מתסר לפ"ד הט"ז וכולהו בהדי הדדי אתיא ויש ליישב ודו"ק:

חדר לב בדין אי אדם אוסר דכר שאינו שלו

הנה כבר (הבאתי לעיל סוף חדר לא) דעת הט"ז דעולא לא קאמר אלא בעושה בה מעשה נבלה והנה"כ תפס עליו והיה נראה לי לע"ד לולא שאיני כראי לומר דבאמת מן התורה אינו אוסר אלא במידי שעושה נבלה כע"ש הט"ז אמנם דרבנן אוסר בכל שהו והיה בזה א"ש הא דכתב הרשב"א התחיל הפסול לשחוט וגמר הכשר כגון עכו"ם או מין כו' במה דברים אמורים שהתחיל בדבר שעושה אותו נבלה כו' והקשה הב"ח הא סתם מחשבת מין לע"ז וא"כ במעשה כל דהו מתסר ואמאי כתב דאם התחיל בחצי קנה וגמר הכשר כשרה וע"ז תירץ הט"ז דדוקא במידי דעושה נבלה מחסר ולפמ"ש י"ל דהרשב"א נקט מין דאז מן התורה פסול אבל זה דוחק דהא סיים אבל התחיל בחצי קנה כשרה ויש ליישב דקאי אאידך וזה דוחק ועיין בזה ואמנם לפמ"ש התב"ש דבזה"ז לא אמרינן סתם מחשבת מין לע"ז דאין אדוקין כ"כ בע"ז רק לכתחלה אסור ע"ש י"ל דבזה"ז הוי רק ספק

אי מחשבתו לע"ז ואמנם עכ"פ אסור אפי' בדיעבד מספק שמא כוון לע"ז ולפ"ז בעשה מעשה כל דהו דכתבתי דרק מדרבנן אסור הוי בזה"ז ספק דרבנן אבל בדבר שעושה אותו נבלה דבזה אם היה מחשבתו לע"ז היה אסור מן התורה לכך אפילו בזה"ז הוי עכ"פ ספק דאורייתא ואסור אפי' דיעבד וא"כ שפיר נקט הרשב"א או מין וא"ש דברי מרן הט"ז אך לא מטעמיה ויש כ"מ לדינא והנה הרבה פוסקים כתבו דהא דלרב הונא עשה בה מעשה אסרה זה רק דרבנן והקשו דא"כ מה פריך מהא דהשוחט חטאת בחוץ והא מדשחט בה פורתא אסרה ופירש"י דתו לא קדשים הוא והא מדאורייתא לא נאסרה ולאו מחתך בעפר בעלמא הוא ותירץ הרב ישועת יעקב זלה"ה דכיון דאסור מדרבנן שוב אינה ראוי' בפנים מקרי כמ"ש השיטה מקובצת והים של שלמה והא דאמרינן בכתובות אלא למ"ד מעשה שבת דרבנן מאי איכא למימר היינו דשם מותר בהנאה וראוי' ליתנה לקטן לפי דעת הרשב"א אבל בע"ז אפי' איסור דרבנן כיון דאסור בהנאה ה"ל אינה ראוי' ע"ש ולע"ד נראה דכיון דאסורה באכילה תו לא קרינין בה ממשקה ישראל למנחה ואינה מתקבל בפנים וליכא משום שחוטי חוץ ודו"ק ועפ"ז א"ש מה שכתבתי למעלה ליישב דעת הט"ז וכתבתי דמדרבנן אסור אף אם לא עשה אותה נבלה ועדיין קשה מאי פריך מהא דהשוחט חטאת הא מדאורייתא לא נאסרה ולפמ"ש הישועת יעקב א"ש דכיון דאסורה מדרבנן תו לא מתקבל בפנים ולא מחייב משום שחוטי חוץ ודו"ק.

והנה התוס' כתבו בד"ה חייב דתיקן להוציא מידי אמ"ה לבן נח ולא כתבו דתיקן להוציא מידי טומאת נבלה משום דגם עתה מטמאה משום עבודה זרה דאורייתא ואמנם זה רק לר' יהודא בן בתירא דס"ל תקרובת ע"ז מטמאה באהל מדאורייתא דאתקש למת אבל לרבנן טומאת ע"ז לאו דאורייתא כמ"ש תוס' לעיל דף י"ג ע"ב וא"כ התוס' כתבו כן אליבא דר"י בן בתירא ורב תונא ודאי לא ס"ל כר"י בן בתירא דהא ר"י בן בתירא ס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"מ התוס' כתבו ליישב הברייתא אף לר"י בן בתירא וז"ב ובזה אזדא לה תמיהת הפלתי על הרמב"ם דכתב דאין בן נח מוזהר על אמ"ה של עוף והקשה הפלתי מהא דמשני מר זוטרא משמי' דרב פדא הב"ע כגון שהיה חצי קנה פגום והוסיף עליו כל שהו דכולהו בהדי הדדי אחר והא קשה מה תיקן ואין לומר דתיקן להוציא מידי אע"ה לב"נ דהא אין ב"נ מוזהר על אמ"ה של עוף ולפמ"ש לא קשה כלל דהא הרמב"ם בפ"ו מהלכות שאר אה"ט פסק דטומאת תקרובות ע"ז הוא מדבריה' שפיר העתיק בהלכות שגגות בחטאת העוף ובחצי קנה פגום ושפיר תיקן להוציא מידי טומאת נבלה דאורייתא דהשתא הוא רק מדרבנן וזה ברור. והנה אם נימא דהא דאדם אוסר דבר שאינו שלו לרב הונא הוא מדרבנן וכדעת הרבה פוסקים א"כ שפיר יש לומר דאפילו לר"י

בן בתירא דס"ל תקרובת ע"ז מטמא מדאורייתא ע"מ תיקן להוציא מידי טומאת נבלה דאורייתא ועתה בשחיטתו אינה מטמאה אלא מדרבנן דהא אדאורייתא אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וא"כ מדאורייתא אין לה דין תקרובת ע"ז כלל ואינה מטמאה כלל רק מדרבנן נאסרת והוי תקרובת עכו"ם ומטמאה וא"כ לא היה צריך הש"ס דפסחים לומר דתיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ דהא שפיר תיקן להוציא מידי טומאת נבלה דאורייתא ואמנם לדעת הרא"ה דכתב דאף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ באכילה אסורה דמ"מ לא התירה והוי כלא נשחטה ומתה מאליה א"כ אכתי איכא עליה טומאת נבלה דאורייתא וקשה מאי תיקן ולכן הוצרך הש"ס לומר דתיקן להוציא מידי אמ"ה לב"נ וא"ש ואפשר דמזה הוציא הרא"ה סברתו דבאכילה אסורה דאל"כ אמאי צריך הש"ס לומר דהוציא מידי אמ"ה לב"נ הל"ל דהוציא מידי טומאת נבלה דאוריית' וע"כ דגם עתה איכא טומאת נבלה עליה ודו"ק היטב והנה ראיתי בספר מחנה לוי שהקשה מאי משני באומר בגמר זביחה היא עובדה עכ"פ משששחט בה פורתא נעשה מוקצה לעבודה זרה ואינה ראוי' לגבוה ושוב אינה חייב עליה משום שחוטי חוץ משום דאינה מתקבלת בפנים והביא מזה ראיה לדעת הרמב"ם דאין אדם מקצה דבר שאינו שלו אפילו עשה בה מעשה ע"ש ודפח"ח ואמנם עדיין קשה לי ללישנא אחרינא דרש"י דפריך אי הכי דבגמר זביחה הוא עובדה מאי אריא דתני חטאת דאיכפל תנא למתני לאשמעינין מידי דלית לי' חלק בה ליתני זבח דהיינו שלמים שהן שלו מחייב שלש חטאות דהא לא פקע שם קדשים מינה עם גער זביחה כו' ע"ש ולפמ"ש המחנה לוי מאי פריך דהא לא מצי למתני שלמים דהן שלו דא"כ בתחלת השחיטה נעשה מוקצה לע"ז ואינה מתקבלת בפנים ושוב אין מחייב עליה משום שחוטי חוץ ועכצ"ל כלישנא קמא דרש"י דלא אתיא כריה"ג והש"ס פריך ליתני זבח דהיינו בהמה ולמה נקט חטאת דאיתא נמי בעוף שמע מינה דבעוף קאי וז"ב ודו"ק היטב.

חדר לג בדין מנסך יין של חבירו

בש"ס חולין דף מ"ם ע"ב אמרינן רב נחמן ור"ע ורב יצחק אמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וקאמר הש"ס ת"ש המטמא והמדמע והמנסך בשוגג פטור במזיד חייב ומשני הב"ע דאית לי' שותפות בגוי' ע"ש והקשה הגאון מקור חיים דא"כ הוא מעורב מתחלתו וא"כ לימא ברירה כמ"ש התוס' במסכת תמורה דהיכא דמעורב מתחלתו אמרינן ברירה ויהי' שלו אסור ושל חבירו מותר וכתב הגאון מוהר"ר מרדכי זאב זלה"ה בהגהותיו לספר ישועת יעקב לתרץ בי"נ לא שייך ברירה דאם נימא ברירה א"כ ע"י זה שיבורר חלקו של

חבירו לעצמו על ידי זה יהיה מותר חלק שלו ונמצא שהוא רוצה בקיומו דרוצה שיתקיים חלק חבירו דהיינו חלק של המנסך כדי שע"י זה יהי' מותר חלק שלו ובייי"נ אסור להיות רוצה בקיומו של יי"נ ודפח"ח ומזה היה נראה דהיכא דניסך להר דלא נאסר בהנאה א"כ שפיר שייך ברירה ושל המנסך אסור ושל חבירו מותר דבזה לא אסור רוצה בקיומו דהא אפילו בהנאה מותר ואפילו אם נימא דבדאורייתא ל"ש ברירה מ"מ בניסך להר דאסור רק מדרבנן בודאי שייך ברירה וזה ברור והנה לעיל כתבתי ליישב דעת הרא"ה מקושית הב"ח דהש"ס פריך מהא דשנים אוחזין בסכין במשנה דף מ"א ע"ב דמיירי בקדשים ולא בשוחט לע"ז ע"ש ואכתי יקשה קושית הב"ח מהא דפריך מהמטמא והמדמע והמנסך לפמ"ש הפ"י להקשות למ"ד מערב מה מפסידו הרי יכול למכרו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ותירץ דמפסידו דאסור בשתיה ע"ש א"כ מה פריך ממנסך למ"ד מנסך ממש הא שפיר חייב דהא אסור בשתיה לדעת הרא"ה וחייב משום דמפסידו דאסור בשתיה ונדבר בזה לקמן אי"ה:

והנה בגיטין דף נ"ב פליגי רב ושמואל חד אמר מנסך ממש וחד אמר מערב ואמרינן מ"ד מערב מ"ט לא אמר מנסך משום דקים לי' בדרבה מיני' ואידך מדאגבי' קניא מתחייב בנפשו לא הוי עד דניסך לי' ע"ש ולכאורה לפי מה דמוקי לה הכא באית ליה שותפות בגוי' נמצא דחייב מיתה על שלו דניסכו והממון חייב על חלק חבירו וה"ל כמו אכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו דלא פטור משום דקים לי' בדרבה מיני' דה"ל מיתה לזה ותשלומין לזה וא"כ אמאי צריך לומר מדאגבי' קניא. ואמנם י"ל דלא דמי לאכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו דשם ה"ל תרי מעשים דעל התרומה חייב מיתה ועל השיראין חייב ממון ואילו קרע שיראין של חברו ולא אכל תרומה היה ג"כ חייב ממון ואין המיתה והממון באים על ענין אחד אבל כאן לולא החלק שלו לא היה חלק חבירו נאסר דא"א אוסר דבר שאינו שלו רק כיון דאסר חלק שלו נאסר גם חלק חבירו וחייב עליו ממון וא"כ גם המיתה גם הממון באים על דבר אחד דהיינו החלק שלו ושפיר הוי מיתה ותשלומין לאחד והוי קלב"מ לכך צ"ל מדאגבי' קני' וז"ב וע' בתוס' ד"ה תא שמע דכתבו דקמ"ל אע"ג דחייב מיתה לא אמרינן קלב"מ כדאמר החם והיינו דלר"נ ור"ע דס"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו שפיר ה"ל מיתה ותשלומין לאחד וקמ"ל דאעפ"כ חייב ממון משום דמדאגבי' קני' כדאמר בגיטין ודו"ק ואמנם נחזי אנן למאי דמסיק דאדם אוסר דבר שאינו שלו רק דסוף אמרינן לצעורי קא מכוון ואמנם היכא דאית לי' שותפות בגוי' לא שייך לומר לצעורי קא מכוון דאיך יפסיד לנפשי' כדי לצער חבירו ובודאי כיון לנסך וזה דעת רש"י ואמנם הא דלא משני דאית לי' שותפות בגוי' כמו

שהקשה רש"י ותוס' לפמ"ש א"ש דהא אם אית לי' שותפות בגוי' א"כ מסתמא לא כיוון לצערו אלא לנסך וא"כ אם היה מנסך רק חלק חבירו ג"כ היה עליו חיוב ממון וא"כ חיוב מיתה בא על חלק שלו וחיוב עמון על חלק חבירו והוי מיתה לזה ותשלומין לזה ול"ש קלב"מ וקשה דמאי קמ"ל הא בלא"ה חייב משום מערב ועכצ"ל דלית לי' שותפות בגוי' וקמ"ל שפיר דאף דהוי קלב"מ אפ"ה חייב ממון משום דמדאגבי' קניא כמ"ש התוס' ודו"ק הדק היטב. והנה דעת רבינו חננאל והוא היש מפרשים שהביא רס"י בד"ה אין אדם דבמעשה כל דהו קאמרי רב נחמן וריע דאין אדם אוסר אבל במעשה רבה ס"ל דשפיר אוסר והקשה רש"י עליהם דא"כ לא הוי מנסך תיובתיה דהא מעשה רבה הוא ואולם הרשב"א בתה"א יישב קושית רש"י ז"ל דכיון דניסוך הוא היזק שאינו ניכר לא הוי מעשה רבה ע"ש ולע"ד שפיר הקשה רס"י ז"ל דמאי פריך ממנסך דילמא ר"נ ור"ע ס"ל היזק שאינו ניכר שמי' היזק והוי שפיר מנסך מעשה רבה וצ"ל לדעת ר"ח וסיעתו דהש"ס פריך דאנן קיי"ל כר' יוחנן דהיזק שאינו ניכר לאו שמי' היזק והוי שפיר תיובתא לר"נ ור"ע וא"ש טפי לשיטת רש"י דכל רב נחמן סתמא בש"ס הוא ר"נ בר יצחק והנה רב נחמן בר יצחק אמר בגיטין דף נ"ג ע"ב דכ"ע היזק שאינו ניכר לאו שמי' היזק ע"ש ופריך הס"ס שפיר על רב נחמן לשיטתי' דאיך יפרנס האי דמנסך וז"ב ואמנם תירוץ זה דהרשב"א הוא קצת דוחק ולכן נראה לע"ד ליישב דעת ר"ח ע"פ דעת הט"ז דרצה לומר דרב הונא דאמר כיון ששחט בה סימן אחד אסרה דוקא אם עשה בה מעשה טריפה ותפס עליו הנקודת הכסף דרב הונא מעשה כל דהו קאמר כדמוכח מהא דפריך מכדי רב הונא כמאן אמר' לשמעתי' כעולא ועולא מעשה כל דתו קאמר והא לפי דעת הט"ז היינו סימן אחד וא"כ שפיר כולהו בהדי הדדי אתיין ומאי קושיא וע"כ דרב הונא אפי' במעשה כל דהו שאין עושה טריפה ס"ל דאסרה ע"ש ולפ"ז י"ל בדעת ר"ח דרב נחמן ור"ע פליגי בזה על רב הונא וס"ל דבמעשה כל דהו לא אסרה אבל במעשה רבה דהיינו שעשה בה מעשה טריפה שפיר אסרה דנהי דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ הוא אסורה באכילה דעכ"פ לא התירה כמ"ש הרא"ה והוי כמתה מאליה וכיון דעשה בה מעשה והטריפה שפיר יכול לאסרה משום תקרובת ע"ז וז"ב ולפ"ז א"ש קושית רש"י ותוס' אמאי פריך ממנסך דהוי מעשה רבה ומודה ר"נ ור"ע ור"י דיכול לאסרה דז"א דהא מנסך לולא דאמרינן אדם אוסר דבר שאינו שלו לא עשה בה מעשה כלל ואינה נאסרת אפילו בשתי' והוא מותרת כבתחלה וא"כ אין אדם אוסר דבר שאינו שלו וז"ב ובזה א"ש גם הא דהקשו האחרונים על ר"ח וסייעתו מהא דפריך משנים אוחזין בסכין ושוחטין דהא שם הוי מעשה רבה ולפמ"ש א"ש דהא הקשה א"ז הב"ח על הרא"ה דמאי

פריך משנים אוחזין בסכין הא שחיטתו פסולה דתני והיינו דאסורה באכילה ובזה הכל מודים לדעת הרא"ה ותירץ הט"ז דהא טעמי' דהרא"ה דנסתלקה מעשה שחיטתו וכאילו לא שחטה ומתה מאליה אבל כאן דיש עוד אחד ששחט לשם דבר כשר נהי דנסתלקה מעשה שחיטת השוחט לשם ע"ז והוי כלא שחטה מ"מ מעשה השני ששחט לשם דבר כשר קיימת ואין כאן נבלה אלא ודאי דאדם אוסר דשא"ש ולכך אסרה ע"ש בט"ז והסכים עמו התב"ש ע"ש ולפ"ז אין קושיא על ר"ח דהא בהא דשנים אוחזין בסכין ושוחטין לולא דאדם אוסר דבר שאינו שלו לא עשה בה מעשה טרפה כלל דהא יש עוד אחד ששחט לשם דבר כשר והיתה כשרה לגמרי ולא הוי מעשה טריפה כלל וע"כ דאדם אוסר דבר שא"ש ושפיר פריך וזה ברור ובזה יש ליישב קושית התוס' דאי אית לי' שותפות בגוי' היינו מערב דנאסרה חלק חבירו מחמת דמעורב בה חלק יין שלו ע"ש ולפמ"ש א"ש דהכי משני דאית לי' שותפות בגוי' א"כ נאסר חלקו וממילא נאסר גם חלק חבירו מחמת התערובות וא"כ אף אם נאמר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ חלק חברו אסור מחמת שנתערב בו חלק שלו ושוב ה"ל מעשה רבה ושפיר יכול לאסור גם חלק חברו ונפקא מינה דאם היה נאסר רק מחמת תערובות יי"נ הי' מותר למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו כמ"ש בסימן קל"ד אבל עתה שנאסר מחמת עצמו הוי יין נסך גמור ואסור למכרו לעכו"ם ודו"ק והנה התוס' ד"ה רב נחמן הקשו מהא דעל נכרי לחנותא ושכשך בחביתא ואסרי' רב נחמן ליין בהנאה והכא ס"ל לרב נחמן דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ואמנם לפי שיטת ר"ח גאון א"ש דסם כיון דשכשך הנכרי בחביתא נאסר היין בשתי' משום מגע נכרי עכ"פ כסתם יינם א"כ ה"ל מעשה רב' ונאסר אפילו בהנאה אפילו לרב נחמן אבל ישראל שניסך דהוא אינו אוסר במגע לא הוי מעשה רב' ולכן אינו אוסר כלל למ"ד אין אדם אוסר דבר שא"ש ודו"ק ובזה י"ל הא דמשני הכא במאי עסקינין בישראל עומר והיינו כיון דישראל מומר אוסר יין במגע עכ"פ בשתיה ממילא יוכל לאסור אפי' בהנאה דה"ל מעשה רב' וז"ב ועפ"ז יש לפרש הא דאמר ר"י בן בתירא דהיין מותר מפני שני דברים א' שאין מנסכין יין אלא בפני ע"ז וא' שיכול לומר לאו כל כמינך שתאסר ייני לאונסי כאשר יבין המעיין הישר ודו"ק וקצרתי מפני הטרדא ועוד חזון למועד אי"ה.

עוד בדין הנ"ל

הנה מה שכתבתי לעיל ליישב קושית התוספות ד"ה תא שמע וכתבתי החילוק בין תערובות יי"נ ליי"נ עצמו ואמנם אנן קיי"ל כרב דאמר יין ביין כולו אסור ואסור למכור לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ועכצ"ל דר"נ ור"ע ור"י כשמואל ס"ל דאמר מותר למכרו חוץ מדמי יי"נ שבו (ואפשר זה כוונת התוס' שהקדימו לקושיתם למ"ד מנסך ממש פריך

והיינו דמ"ד מנסך ממש הוא רב ורב ס"ל אסור למכור חוץ מדמי יי"נ שבו ושפיר הקשו ודו"ק). ובזה א"ש קושית התוס' ד"ה בישראל מומר דלא משני דאית לי' שותפות בגוי' ולפמ"ש י"ל דרצה הש"ס לתרץ אליבא דהלכתא דקיי"ל אסור למכור חוץ מדמי יי"נ שבו ותיקשי היינו מערב ודו"ק ובזה יש ליישב חילוק הסמ"ע בין בהמה דפסק המחבר דאף אי אית לי' שותפות בגוי' אמרינן לצעורי קא מכוון ובייי"נ בסימן קל"ד פסק דלא אמרינן לצעורי קא מכוון דביין היה יכול לחלק עם חברו וליטול חלקו ולנסך יין חבירו משא"כ בבהמה ע"ש ותמה הש"ך דא"כ עדיין יקשה קושית התוס' מהא דלא משני על מנסך דאית לי' שותפות בגוי' ע"ש ולפמ"ש דביין רצה לתרץ אליבא דהלכתא דקיי"ל יין ביין כולו אסור ולא מצי למכרו חוץ מדמי יי"נ שבו ותיקשי היינו מערב ודו"ק:

והנה הגאון ישועת יעקב הקשת איך נימא דכיוון לצעורי כיון דהוא עומד וצוח דלנסך התכוון והל"ל נאמן משום דצריך לשלם כמו הסופר דאמר שלא לשעה כתבתי דנאמן מתוך שמפסיד שכרו ותירץ כיון דהיזק שאינו ניכר אינו היזק רק דחז"ל אמרו דישלם כדי שלא יהא כאו"א הולך ומזיק לחבירו לכך העמידו על דין תורה דפטור מלשלם וממילא לא יהא נאמן ולא שייך שיהא כל א' וא' הולך ומנסך דהא היין יהי' מותר ולא יזיק לחבירו ודברי פי חכם הן. והנה הרמב"ם בפרק ח' מהלכות עכו"ם לא פסק כרב הונא ונדחקו הכל אמאי לא פסק כוותי' ולפי הנ"ל א"ש די"ל דטעמא דרב הונא דס"ל היזק שאינו כיכר שמי' היזק וא"כ ל"ש סברת הישועת יעקב דחז"ל העמידו על דין תורה דיפטר מלשלם וממילא מותר היין דאמרינן לצעורי קא מכוון ואף דהוא עומד וצווח דנתכוון לנסך אינו נאמן דהא א"ב לשלם וכל א' וא' ילך ויזיק לחברו לא שייך דהא באמת יהיה מותר כמ"ש לעיל דז"א כיון דרב הונא ס"ל דהיזק דאינו ניכר שמי' היזק א"כ מדינא חייב לשלם ולא שייך לומר דהעמידו חז"ל על דין תורה בהא מן הדין חייב לשלם וא"כ הרמב"ם דפסק דהיזק שאינו ניכר לאו שמי' היזק וכמסקנת הש"ס בגיטין ודכ"ע היזק שאינו ניכר לאו שמי' היזק שפיר פסק כרב נחמן ור"ע דאמרינן לצעורי קא מכוון ודו"ק ובזה א"ש מה שהקשה ההפלאה בגיטין אהא דאמר חזקיה היזק שאינו ניכר שמי' היזק ומפני מה אמרו שוגג פטור כדי שיודיעו והקשה דהא הכא מוקי לה בישראל מומר וא"כ אפילו יודיעו לא יהא נאמן ולפמ"ש א"ש דלחזקי' דס"ל היזק שאינו כיכר שמי' היזק לא צריך לאוקמי בישראל מומר דהא ליתא לסברא דלצעורי קא מכוון דהא מפסיד שיצטרך לשלם וכמ"ש ודו"ק היטב.

והנה הא דכתבתי לעיל לפרש שינויא דש"ס הב"ע דאית ליה שותפות בגוי' ע"פ שיטת ר"ח גאון דבמעשה רבה מודי רב נחמן ור"ע ור"י דמצי אוסר ונ"מ דאינו יכול למכרו חוץ

מדמי יי"נ שבו ע"ש אמנם לע"ד סברא זאת דר"ח גאון הוא בס"ד טרם דמסיק דישראל לצעורי קא מכוון ונקטינין בפשיטות דלנסך קא מכוון ובזה מחלק ר"ח דבמעשה רבה יכול לאסור ולא במעשה זוטא אבל בתר דמסיק הש"ס דישראל לצעורי קא מכוון מה לי מעשה זוטא מה לי מעשה רב' כיון דאינו מכוון כלל ע"ז וזה ברור אצלי ושוב מצאתי בספר לב ארי' בשם הגאון פלתי שכ"כ ותמה על הרא"ש הא דחולק על ר"ח ומסיק כרש"י ומה נ"מ בזה למסקנת הש"ס ע"ש ועל פי זה א"ש מה שהקשו רש"י ותוס' אמאי משני בישראל מומר ולא משני כדלעיל באית לי' שותפות בגוי' ולפמ"ש א"ש דכיון דמסיק דישראל לצעורי קא מכוון מה יועיל דאית ליה שותפות בגוי' לפמ"ש דבאית לי' שותפות בגוי' ה"ל מעשה רב' וכמ"ש בביאור ואמנם למסקנא דישראל לצעורי קא מכוון גם מעשה רב' לא יועיל ולכן גם שותפות בגוי' לאו מילתא הוא וזה ברור וא"כ אכתי תיקשי היינו מערב ודו"ק ואמנם אכתי על הא דפריך מהיו שנים שוחטין הוי מצי לשנויי דאית לי' שותפות בגוי' ואמנם מזה ראיה לחילוקו של הסמ"ע ז"ל וא"ש. והנה כבר הבאתי קושית הב"ח על הרא"ה מהא דפריך מהיו שנים שוחטין דלדעת הרא"ה לא קשה דהא באכילה לכ"ע אסור לדעתו ואמנם הט"ז יישב שפיר דהא בזה איכא חד דכוין לשם דבר כשר ועיקר טעם הרא"ה דנסתלק מעשה שחיטתו וה"ל כמתה מאליה וכאן הא איכא שחיטת השני ע"ש אלא דהב"ח הקשה מהא דפריך ממנסך דלדעת הב"ח גם במנסך שייך סברת הרא"ה ע"ש וא"כ מאי קושיא דעכ"פ הפסידו דצריך למכרו ע"ש ונראה דגם מזה לא קשה עידי על הרא"ה דהנה בגיטין דף נ"ג פריך הש"ס כל הני למה לי ומשני אי תני מנסך מפסיד לי' לגמרי אבל מטמא דאכתי חזי ליה להיסק ולבהמה אימא לא קמ"ל ע"ש ולפ"ז אם נימא דגבי מנסך רק בשתיה אסור אבל בהנאה מוסר א"כ הדק"ל למאי תני מטמא דהא אתיא לה ממנסך וע"כ דמנסך אסרה אפילו בהנאה וז"ב ושפיר פריך הש"ס ממנסך ולא קשה קושית הב"ח על הראיה ודו"ק והנה התוס' כתבו שם דלחזקי' דס"ל היזק שא"כ שמי' היזק צריך לעשות צריכותא לפטורי ע"ש וכתב הפני יהושע דהצריכותא הוא לשוגג דפטור ע"ש מה שכתב דהצריכותא הוא ע"ש שהוא קצת רחוק ולע"ד נראה דהצריכותא הוא אי תני מנסך ה"א דבהאי שוגג פטור משום דקלב"מ ואין לומר מדאגבי' קני' ז"א דהא בשוגג לא שייך מדאגבי' קני' דלא נתכוון להזיק כמ"ש האחרונים אבל במטמא אף בשוגג חייב ואי תני מטמא ה"א דלכך בשוגג פטור דלא עביד איסורא אבל מנסך דעביד איסורא אף בשוגג חייב קמ"ל וז"ב ואם נימא דדין של הרא"ה שייך אף למסקנא דלצעורי קא מכוון ומשום לתא דע"ז אסרו באכילה או בשתי' וכמו שנראה מדברי הב"ח י"ל לחזקיה הצריכותא דאי תני מנסך ה"א דבזה פטור בשוגג

דהא אינו אסור, אלא מדרבנן משום לתא דע"ז והוי היזק שאינו ניכר כמ"ש תוס' דף מ"א בגיטין ד"ה בהיזק אבל מטמא דמטמא מדאורייתא חשיב היזק ניכר ואפי' בשוגג חייב ואי תני מטמא ה"א משום דלא עביד איסורא אבל מנסך דעביד איסורא אף בשוגג חייב קמ"ל וא"כ לחזקי' שפיר איכא למימר דמנסך רק בשתי' אסור לי' ולא קשיא לרב נחמן ולא צריך לאוקמי בישראל מומר ואמנם הש"ס דידן אזיל בשיטת ר' יוחנן דהיזק שא"כ לאו שמי' היזק וע"כ צריך לאוקמי במומר וממילא לא קשה קושית ההפלאה דלחזקי' אין צריך לאוקמי בישראל מומר ודו"ק:

והנה הרמב"ם פסק ישראל ששחט בהמת חבירו לעכו"ם לא אסרו שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולא כיוון אלא לצעורי והקשו דארכבי' אתרי ריכש' דהא אמרי' אפילו אי אדם אוסר דבר שאינו שלו הני מילי נכרי אבל ישראל לצעורי קא מכוון כדאמרו בש"ס אליבא דרב נחמן ור"ע ע"ש ולע"ד י"ל דהש"ס שפיר קאמר לר"כ ור"ע ור"י דלא אתי כתנאי דאפילו תנא קמא דר' יהודא בן בתירא דס"ל אדם אוסר דבר שאינו שלו הני מילי נכרי אבל ישראל לצעורי קא מכוון והיינו דמכוון לצערו שיהיה אסור בהבאה ויפסיד ממונו ואמנם לדעת הרא"ה דאף דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ בשתיה אסור י"ל דלא שייך לומר בכה"ג לצעורי קא מכוון דהא יהיה מותר למכרו לעכו"ם ואין בזה הפסד כ"כ וא"כ י"ל דלמ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו גרע דעכ"פ אסור בשתיה ולצעורי לא שייך דהא ליכא פסידא כ"כ וקמ"ל הרמב"ם דאף בזה שייך לצעורי ומותר אפי' בשתיה או לבהמה לאכילה ודו"ק היטב. וע' בפלתי דכתב דלדידן דקיי"ל היזק שאינו ניכר לאו שמי' היזק רק דגזרו חז"ל שלא יהא כל אחד ואחר הולך ומנסך יין חברו ואמנם היכא דאית לי' שותפות בגוי' לא שייך זה כמ"ש התוס' בריש בבא בתרא דהיכא דגם הוא מפסיד לא שייך גזרה זו גבי המסכך על גפנו של חבירו ע"ש ואמנם לחזקי' דס"ל היזק שאינו ניכר שמי' היזק ומדינא חייב א"ש דחייב ולפ"ז האי שינויא דאית לי' שותפות בגוי' שייך רק לחזקיה ולא לדידן ואף דדבריו מסתברים מ"מ מהפוסקים לא משמע עיין בטוח"מ סי' שפ"ד כתב דישראל שניסך יין של שותפות לעכו"ם אסרו וצריך לשלם ולדעת הפלתי הי' פטור לדידן דקיי"ל היזק שא"נ ל"ש היזק ודו"ק:

חדר לד בדין המבשל בשבת

בש"ס בבא קמא דף ע' תנן גנב ומכר בשבת חייב דו"ה גנב וטבח ביוה"כ משלם תשלומי דו"ה כו' ובש"ס אמרי אמאי נהי דקטלא ליכא מלקות איכא כו' עד סוף הסוגיא וכתב הרא"ש דתניא המבשל בשבת כו' בשבת פרק כירה הביא רב אלפס כל זו הסוגיא

ופלוגתא דרב אחא ורבינא וכתב דקיי"ל בכל התורה כולה רב אחא ורבינא הלכה כדברי המקיל ושמעינין מינה דליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והלכך הלכתא כרבי יהודא דאמר המבשל בשבת בשוגג יאכל למ"ש בין לו בין לאחרים במזיד יאכל למ"ש לאחרים ולא לו וקצרה דעתי מהבין דבריו מה שכתב דקיי"ל הלכה כדברי המקיל וליתא לדרבי יוחנן הסנדלר והלא רב אחא ורבינא לא נחלקו בסברת עצמן אלא בפירוש דברי רבי יוחנן הסנדלר חד אמר דר' יוחנן אסר מעשה שבת דאורייתא וחד אמר מדרבנן מדפריך בס"ס בשלמא למ"ד מעשה שבת דאורייתא אמטו להכי פטרי רבנן אלא למ"ד דרבנן אמאי פטרי רבנן ואי בסברת עצמן פליגי מאי פריך לימא דרבנן ס"ל כר' יוחנן הסנדלר דאית לי' מעשה שבת דאורייתא וא"כ מדהני אמוראי פליגי בפירוש דברי ר' יוחנן הסנדלר היה מסתבר דהלכה כמותו וגם תמהתי אמאי פסק כרבי יהודא הלא רב עורה כר' מאיר וכי דריש בפירקא דריש כרבי יהודא משום עמי הארץ וגם רבא סבר כר"מ בפרק כירה עכ"ל הרא"ש שם והנה עה שכתב הרא"ש דרב מורה כר' מאיר כבר יישב הרשב"א דרב לטעמי' דס"ל ר"מ ור' יהודא מטין איתמר אבל אנן קיי"ל כר' יוחנן דהלכה איתמר ור"מ ור"י הלכה כר' יהודא ועוד דסתם. מתניתין דחולין ע"כ כר' יהודא אתיא כו' עכ"ל הרשב"א והנה מה שכתב הרשב"א דסתם מתניתין דחולין ע"כ כר' יהודא אתיא היינו אוקמתא דרב אשי דמתניתין ר' יהודא דמבשל הוא. אמנם להבין כל דברי רב אלפס אשר תמה עליהם הרא"ש כתבתי במ"א בשם הגאון מהראו"ו והיינו ע"פ מ"ש הרא"ש שם במשנה דהא דבשבת טבח פטור מדו"ה דאתיא כר' יוחנן הסנדלר והוי שחיטה שאינה ראויה ואמנם למ"ד דר' יוחנן הסנדלר אסר מעשה שבת מדרבנן הוא ליתא לזה כדאמרינין בש"ס למ"ד מעשה שבת דרבנן כי פטר רבנן אשארא ולא אתיא סתמא דמתני' כר' יוחנן הסנדלר וממילא לית הלכתא כר"י הסנדלר ע"ש והנה דבריו ז"ל טובים ונכוחים מ"מ הלא דברי הרא"ש עצמן שם במשנה תמוהין דהא מתניתין לא אתיא כר"י הסנדלר רק הברייתא דתני וחכמים פוטרין אתיא כר"י הסנדלר למ"ד מעשה שבת דאורייתא וכבר תמה א"ז מהרש"ל ז"ל אהרא"ש והש"ך בסימן ש"נ ס"ק י"א כתב דהרא"ש קיצר בלשונו וכונתו אברייתא ע"ש וא"כ אפס עקום לדברי הגאון ז"ל ומסתמא יש להגאון ז"ל כוונה אחרת בזה ואנכי לא ידעתי לכן נראה לע"ד לבאר דברי הרי"ף בפשיטות דבאמת כתב הרשב"א דאין לפסוק כר' יוחנן הסנדלר דאפי' בפירקא לא דריש רב כוותיה ור"מ ור' יהודא הלכה כר' יהודא לדידן דקיי"ל כר' יוחנן דהלכה איתמר ואמנם התוס' בחולין כתבו דהא דאמר ר' יהודא במזיד לא יאכל עולמית היינו לו אבל אחרים יאכלו במ"ש דאי לא יאכלו עולמית היינו ר' יוחנן הסנדלר ע"ש ואמנם זה אם ר' יוחנן הסנדלר

מדרבנן אסר אבל אם נימא דר' יוחנן הסנדלר מדאוריית' אסר במזיד דיליף מקרא כי קדש היא מה קדש אסור כו' א"ב שפיר י"ל דר' יהודא קאמר במזיד לא יאכלו עולמית היינו כפשטי' לא לו ולא לאחרים ואי דהיינו ר' יוחנן הסנדלר זה אינו דר' יוחנן הסנדלר מדאורייתא אסר לאחרים עולמית ור' יהודא רק מדרבנן אסר גם לאחרים (ושוב ראיתי בספר ראש יוסף להגאון בעל פרי מגדים ז"ל דכתב די"ל כן ע"ש) וא"כ עכ"פ לדינא יהיו שנים ר' יהודא ור"י הסנדלר דלמ"ש אסור לאחרים ג"כ רק למר מדאורייתא ולמר מדרבנן וא"כ עכ"פ לדינא אסור במ"ש לאחרים ג"כ כרי יהודא ור"י הסנדלר ואמנם כיון דקיי"ל בכל הש"ס היכא דפליג' רב אחא ורבינא הלכה כדברי המקיל וכאן פליגי בדברי ר"י הסנדלר אי מדאורייתא אסר אי מדרבנן נקטינין לקולא דר"י הסנדלר מדרבנן אסר וא"כ ממילא דרבי יהודא מתיר במ"ש במזיד לאחרים לגמרי דאל"כ היינו ר' יוחנן הסנדלר כמ"ש התוס' וממילא דלא קיי"ל כר' יוחנן הסנדלר אלא כר' יהודא דבמ"ש שרי לאחרים וכדדריש רב בפירקא וזה ברור ונכון והן הן דברי רב אלפס כיון דקיי"ל בפלוגתא דרב אחא ורבינא הלכה כדברי המקיל וא"כ נקטינין דר' יוחנן הסנדלר מדרבנן אסר וממילא דר' יהודא לגמרי שרי למוצאי שבת לאחרים וקיי"ל כר' יהודא וליתא לר' יוחנן הסנדלר וזה ברור לע"ד פירוש דברי הרי"ף ודו"ק ומעתה אתי שפיר גם מה שהקשה הרא"ש דכיון דרב אחא ורבינא פליגי בפירוש דברי ר' יוחנן הסנדלר מסתבר דהלכה כר' יוחנן הסנדלר ולפמ"ש א"ש דבאמת אין הלכה כר"י הסנדלר והא דפליגי רב אחא ורבינא בפירוש דבריו היינו למען דעת פירוש דברי ר' יהודא דקיי"ל כוותי' דאי ר"י הסנדלר מדאורייתא אסר יש לומר דר' יהודא גם לאחרים אסר במוצאי שבת ואי דהיינו ר"י הסנדלר ז"א דלר"י הסנדלר מדאוריית' אסור ולר' יהודא מדרבנן אסור ואי ר"י הסנדלר מדרבנן אסר ע"כ דר' יהודא לגמרי מתיר ונמצא דיוצא מפלוגתתן נ"מ לדינא פירוש דברי ר' יהודא אבל באמת לית הלכתא כר' יוחנן הסנדלר ודו"ק היטב:

והנה אחרי אשר יישבנו דברי הרי"ף על מכונם נחקורה כמאן ראוי לפסוק והנה לפמ"ש התוס' בחולין דר' יהודא מתיר לאחרים לאכול למוצאי שבת א"כ מסברא יש לפסוק כר' יהודא דהא ר' מאיר ור' יוחנן כל חד יחידאי הוא דעל ר' מאיר דמתיר בשוגג לו ולאחרים ובמזיד במוצאי שבת לו ולאחרים פליגי ר' יהודא ור"י הסנדלר וכן על ר"י הסנדלר דאוסר בשוגג במוצאי שבת לו ובמזיד לו ולאחרים פליגי ר"מ ור' יהודא אבל ר' יהודא אית לי' בכל דבריו תנא דמסייע דהא דמתיר בשוגג לאכול במוצאי שבת לו ולאחרים ר' מאיר קאי כותי' וכן הא דאוסר במזיד במוצאי שבת לו ר"י הסנדלר קאי כותי' לכן מסתברא דהלכה כמותו וכה"ג כתב הרא"ש בחולין גבי גלודה ע"ש וכן דעת

הרשב"א בחידושיו ורוב הפוסקים והא דפריך ונוקמי במזיד וכר' מאיר אע"ג דלית הלכתא כר"מ י"ל דעל רב מארי' דשמעתא פריך דהא רב מורה כר' מאיר גם י"ל דפריך לוקמי במזיד וכר"מ דבזה יתיישב הלשון אע"פ שמתחייב בנפשו ולא נצטרך לדחוק דהכי קאמר אע"פ דמזיד מתחייב בנפשו וכן הא דפריך ונוקמי כר' יוחנן הסנדלר דאמר לא שנא שוגג לא שנא מזיד לא יאכל אף דלית הלכתא כר' יוחנן הסנדלר היינו דלהוי דומיא דיוה"כ דבין בשוגג בין במזיד לא יאכל אבל כי מוקמינין לה כר' יהודא לא הוי דומיא דיוה"כ לפי האית דמפרשי דלר' יהודא מותר בשוגג לאחרים בו ביום כמ"ש רש"י בשמם בד"ה ונוקמי כר' יוחנן הסנדלר ע"ש ומשני ר' יוחנן מפליג במ"ש לאחרים ולא לו ותנא דידן תני שחיטתו כשרה לא שנא לו ולא שנא לאחרים וז"ב והנה לפ"ז היה סעד להאית דמפרשי שהביא רש"י ואפשר דלכך הביא רש"י האי פירושא דאית דמפרשי בתר דפריך הש"ס ונוקמי כר' יוחנן הסנדלר ולא הביא דבריהם לעיל בדברי ר"מ ור' יהודא ולפמ"ש א"ש דמזה דפריך הש"ס ונוקמי כר"י הסנדלר הוציאו האית דמפרשי מה שפירשו אבל רש"י דחה דבריהם ע"ש ואמנם לפירש"י צ"ל הא דפריך ונוקמי כר"י הסנדלר היינו דהלכה כמותו וכדעת הרא"ש משום דפליגי אמוראי בפירוש דבריו וע' ברא"ש פ"ק דחולין ולכאורה דבריו סותרין קצת לדבריו בב"ק דף ע' וכתבתי במקום אחר וע' בטור או"ח סימן שי"ח ובב"י שם ודו"ק. והנה יש לומר דלכך פריך ונוקמי כר"י הסנדלר כי היכא דתהוי דומיא דיוה"כ דאורייתא אבל כי מוקמינין לה כר' יהודא לא הוי דומיא דיוה"כ אף לפירש"י דפירש בדברי ר' יהודא דבשוגג אסור בו ביום אפילו לאחריני מ"מ לא הוי דומיא דיוה"כ לגמרי דבשבת אסור רק מדרבנן וביוה"כ אסור מדאורייתא בו ביום ולכך פריך ונוקמי כר"י הסנדלר דלדידי' אסור מדאורייתא במזיד בו ביום דומיא דיוה"כ וא"ש אף לפירש"י דפריך ונוקמי כר"י הסנדלר ואין ראיה מזה דהלכה כר"י הסנדלר ואמנם זה אי ר"י הסנדלר מדאורייתא אסר אבל למ"ד מדרבנן א"כ אפי' נוקמי כר"י הסנדלר לא יהיה דומיא דיוה"כ וא"כ מאי פריך ונוקמי כר' יוחנן וע"כ דהלכתא כר' יוחנן הסנדלר ויש ראיה לפ"ז מקושית הש"ס דהלכה כר"י הסנדלר ובזה א"ש הא דהביא הרי"ף פלוגתא דרב אחא ורבינא ולמאי נפקא מינה כיון דלית הלכתא כר"י הסנדלר ולפמ"ש א"ש דנ"מ מזה לדעת אי הלכה כר"י הסנדלר מדפריך הש"ס ונוקמי כר"י הסנדלר דלמ"ד מעשה שבת דאורייתא אין הלכה כר"י הסנדלר דמקושית הש"ס ונוקמי כר' יוחנן אין ראיה דהלכה כר"י הסנדלר די"ל דפריך הכי דלהוי דומיא דיוה"כ ולמ"ד מעשה שבת דרבנן יש להוכיח דהלכה כר"י הסנדלר ויש לפרש דה"ק הרי"ף והלכה כדברי המיקל והלכך לית הלכתא כר"י הסנדלר והיינו כיון דהנ"מ מפלוגתייהו

אי הלכה כר"י הסנדלר או אין הלכה כמותו א"כ מ"ד מעשה שבת דאורייתא הוא המקיל לדינא דאין הלכה כר"י הסנדלר וכוותי' נקטינין ואין הלכה כר"י הסנדלר ודו"ק ואף שהוא דרך פלפול מ"מ יש בו פנים בהלכה ודו"ק והנה מדברי הרא"ש בב"ק הנ"ל במשנה שם דכתב דלכך בשבת פטור מדו"ה דה"ל שחיטה שאינה ראויה והנה בטבח ביוה"כ מבואר שם במשנה דחייב בתשלומי דו"ה וע"כ דמעשה יוה"כ מותר והיינו דהא ר' יוחנן הסנדלר יליף מקרא דמחללה מות יומת במזיד אמרתי לך דחייב מיתה ולא בשוגג א"כ ביוה"כ דאינה חייב מיתה אלא כרת שפיר מעשה יוה"כ מותר וז"ב. ואמנם לר' יהודא דאוסר משום קנסא משום דעביד איסורא מסתברא דאין חילוק בין בישל בשבת או ביוה"כ דמה לי איסור מיתה מה לי איסור כרת וזה ברור לע"ד וכן למ"ד מעשה שבת דרבנן לר' יוחנן הסנדלר ולא מקרא יליף ואדרבה מקרא מיעט היא קדש ואין מעשיה קדש י"ל דה"ה ביוה"כ ולפ"ז רבינא לחומרא לענין יוה"כ ורב אחא לקולא וכיון דהלכה כדברי המקיל נקטינן כרב אחא דאמר דר"י הסנדלר מדאורייתא קאמר וביוה"כ מותר כדמוכח ממתניתין ובזה א"ש דפירש"י כאן דר"י הסנדלר מדאורייתא אסר דיליף מקראי ושמרתם את השבת כי קדש הוא מה קדש אסור כו' והא כיון דהלכה כדברי המקיל א"כ ר"י הסנדלר מדרבנן קאמר כמ"ש הרי"ף ולפמ"ש א"ש דאדרבא מאן דאמר מעשה שבת דאורייתא הוא המיקל לענין יוה"כ ודו"ק ויש לפרש בזה דברי הרי"ף ע"ד פלפול ואין להאריך ודו"ק. והמעיין בדברי הרא"ש בב"ק במשנה שם יראה כי הרא"ש פירש דלמסקנא דמוקי לברייתא בטובח ע"י אחר גם המשנה מיירי בטובח ע"י אחר ובטבח בשבת פטור מדו"ה משום דמעשה שבת אסור כדיליף ממחלליה מות יומת דבשבת איכא מיתה אבל ביוה"כ דליכא מיתה מעשי יוה"כ מותר והוי שחיטה ראוי' ואף דאילו דברים דלא כהלכתא דאנן קיי"ל שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מ"מ הביא הרא"ש דברים אילו להורות דיש חילוק לר"י הסנדלר בין שבת ליוה"כ אם בישל בהם ולבאר דברי המשנה ופירושה וז"ב. וע' בש"ך סימן ש"נ ס"ק א' מה שהאריך על דברי הרא"ש אילו ודו"ק ובזה א"ש לדעת מה דפריך אלא למ"ד מעשה שבת דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי ועמדו בזה האחרונים ז"ל דמכמה מקומות מוכח דאיסור דרבנן חשוב שחיטה שאינה ראויה לענין דאורייתא ואיך פריך הש"ס כאן בפשיטות למ"ד מעשה שבת דרבנן מ"ט דרבנן דפטרי דמשמע דאיסור דרבנן הוי שחיטה ראויה לענין דאורייתא ולפמ"ש י"ל דהש"ס פריך שפיר דהא חזינין במשנה דיש חילוק בין טבח בשבת דפטור מדו"ה משום דהוי שחיטה שאינה ראויה דמעשה שבת אסורין דילפינין ממחלליה מות יומת דבשבת דאיכא מיתה מעשיה אסורין וטבח ביוה"כ דחייב בדו"ה דמעשה יוה"כ מותרין והוי

שחיטה ראויה אף דביוה"כ איכא כרת ע"מ כיון דליכא מיתה מעשיה מותרין דדוקא חיוב מיתה אוסר המעשה ואמנם למ"ד מעשה שבת דרבנן דרבנן קנסו לאסור משום דעביד איסורא ולא יליף מקרא דמחלליה מות יומת א"כ מ"ש שבת מיוה"כ ואם ביוה"כ חייב דו"ה ה"ה בשבת מ"ט דפטרי רבנן ודו"ק. והנה מה דמשני אשארא אבל בטבח בשבת לא פטרי חכמים צ"ל דלא ס"ל כר"י הסנדלר אלא מעשה שבת מותר והוי שחיטה ראויה וכי פטרי רבנן אשור הנסקל ואטבח לע"ז פטרי רבנן דהוי שחיטה שאינה ראויה ודו"ק ושוב ראיתי בפני יהושע דכתב ג"כ לחלק בין שבת דאיכא חיוב מיתה ליוה"כ דליכא מיתה לר"י הסנדלר דמחלליה מות יומת כתיב בחיוב מיתה הכתוב מדבר ע"ש בישוב דברי הרא"ש והטור ונהניתי שכיוונתו לדעתו והרואה יראה שע"פ דברי הפ"י וע"פ דברי אלה א"ש דברי הגאון מוהרא"וו ז"ל שתמהתי עליו ודו"ק ובהכי א"ש מה שהקשו התוס' בד"ה אלא דהא משמע לקמן דאפילו בדרבנן פטרינין שחיטה שאינה ראויה לר"ש כו' ולפמ"ש דהש"ס לא פריך אלא דלא מצינו לפרושי הא דפטרי רבנן משום שחיטה שאינה ראויה דא"כ במתני' ביוה"כ אמאי חייב דו"ה דהא למ"ד מעשה שבת דרבנן אין חילוק בין שבת ליוה"כ ומשני אשארא אבל בשבת ה"ל שחיטה ראויה ומודי רבנן דחייב דהא מיירי בטובח ע"י אחר ולא קלב"מ ובמתני' מיירי דטבח בעצמו וביוה"כ חייב דאתי כר"מ ופטור דקלב"מ ולא ס"ל כר"י הסנדלר ודו"ק שם בסוגיא ותמצא על נכון ובזה א"ש דפירש"י בד"ה ונוקמי כר"י הסנדלר ולאו משום קנסא אלא מקרא יליף והקשיתי דהא איכא מ"ד דמעשה שבת מדרבנן לר"י הסנדלר ולפמ"ש דהא למ"ד מעשה שבת דרבנן לא אתיא מתני' כר"י הסנדלר כמ"ש וא"כ לית הלכתא כר"י הסנדלר וכמ"ש בשם הגאון מהרא"וו ז"ל וא"כ מה פריך ונוקמי כר"י הסנדלר הא לית הלכתא כוותי' לכך פירש דס"ל מעשה שבת דאוריית' ושפיר אתיא מתני' כוותי' והלכתא כוותי' דהא גם מתני' דב"ק כוותי' אתיא למ"ד מעשה שבת דאורייתא ושפיר פריך ונוקמי כר"י הסנדלר ודו"ק היטב:

חדר לה בדין חלב שנפל ברוטב

הנה הש"ך ביו"ד סימן צ"ח ס"ק א' כתב אהא דכתב המחבר שם איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו כגון חלו בבשר דהיינו חלב בצירי דהוא תרבא וכן משמע בטור וא"כ דעת הטור והמחבר דטעם חלב ובשר אינן שוין וכן משמע מדברי שאר פוסקים אבל ראב"ן כתב בתשובה סימן ב' ובסוף ע"ז דחלב ובשר טעמן שוה וצ"ל דמיירי בבשר שמן וע' בס"ק ו' עכ"ל הש"ך והכה הרשב"א בחידושיו כתב בסוגיא דאמר שמואל לא

שנו אלא שנתבשל אבל נצלה קולף ואוכל עד שמגיע לגיד ופריך והאמר רב הונא גדי שצלאו בחלבו אסור לאכלו אפי' מראש אזנו ומשני שאני חלב דמפעפע ופריך ובחלב לא והאמר ר' יוחנן בההוא עובדא דגדי שצלאו בחלבו קולף ואוכל עד שמגיע לחלבו ומשני ההוא כחוש הוי וכתב הרשב"א יש שפירשו דהגדי כחוש הוי ויש מעט חלב והיה בגדי יותר מששים לבטלו וקשה לי הא כולא שמעתא כשמואל אזלא ושמואל ס"ל ומין במינו במשהו וא"כ ההוא עובדא היכא משתריא עכ"ל הרשב"א ואי נימא כמ"ש הש"ך מאי הקשה הרשב"א על יש שפירשו דהא כיון דהגדי כחוש הוי מין בשאינו מינו עם החלב ושפיר בטל בששים ולכאורה מוכח מזה דלא כהש"ך אלא דחלב הוי מין במינו אפי' עם בשר כחוש וקשה על הטור והמחבר שסתמו כגון חלב ובשר שהוא מין בשאינו מינו והרי מדברי הרשב"א מוכח להיפך והי' נראה לומר דאם הגדי כחוש גם החלב שבו כחוש ושפיר הוי מין בעינו עם הבשר והש"ך מיירי שנפל חלב ממקום אחר לבשר כחוש דזה הוי מבשא"מ אבל זה דחוק ועוד דהא כתב הרשב"א ומיהו פיר"ת נראה עיקר דהחלב כחוש הוי ואינו מפעפע כו' משמע דמעיקרא לא משמע לי' דהחלב כחוש הוי רק הגדי הוי כחוש וא"כ צ"ע גדול לדינא דקיי"ל מין במינו מדאורייתא בטל ברובו א"כ אם נפל חלב לתוך בשר כחוש ויש רוב וספק אם היה ששים כגון שנשפך לדעת הש"ך הוי עין בשאינו עינו וצריך מה"ת ששים והוי ספק דאורייתא ולפמ"ש הרשב"א הוי מב"מ והוי ספק דרבנן וכבר ראיתי למי שהורה ע"פ דעת הש"ך ולחומרא ואמנם נראה דיפה כתב הש"ך ושפתי כהן ישמרו דעת והיינו לפמ"ש הש"ך בסימן זה ס"ק ו' והוכיח בארוכה דכל למעלה מששים אזלי' בתר שמא דהיינו היכא דאוסר במשהו מין במינו כגון טבל ויין נסך דכיון דשוין בשמא אף דאין שוין בטעמא הוי דינו כמין במינו ולא בטל בששים אבל היכא דמשערינן בששים אזלינין בתר טעמא ואם אין שוין בטעמא אע"פ דשוין בשמא הוי מין בשא"מ וצריך ששים מדאורייתא וכן להיפך אם שוין בטעמא אף שאינן שוין בשמא הוי דינו כמין במינו ומה"ת בטל ברוב ע"ש והפרי חדש כתב עליו כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו ע"ש והנה הרשב"א כתב בשם הראב"ד דחלב ובשר מין במינו מקרי והביא ראיה מהא דאמר ר' יוחנן האוכל חלב מן הטריפה לוקה משום בשר מן החי ובשר מן החי לר' יוחנן נפקא מבשר בשדה טריפה לא תאכלו ש"מ דחלב מקרי בשר ומוכח דהוי מין במינו ע"ש ברשב"א ולפ"ז ספיר י"ל דבשר כחוש עם חלב אינם שוין בטעמא והוי מין בשאינו מינו כמ"ש הש"ך ואף דהן שוין בשמא כמו שהוכיח הראב"ד ז"ל עקרא דבשר בשדה כו' מ"מ כיון דחלוקין בטעמא הוי לדידן מין בשא"מ וא"כ זה לדידן דמב"מ ברוב בטל מה"ת ומדרבנן צריך ס' אבל הרשב"א דקאי

אליבא דשמואל דס"ל מב"מ במשהו שפיר הוי חלב אפי' עם בשר כחוש מין במינו דהא שוין בשמא ולא בטל וא"כ שפיר הקשה על היש מפרשים ואמנם לדידן יפה כתב הש"ך וזה ברור ועפ"ז עמדתי על רמיזותיו של הש"ך שכתב וע' ס"ק ו' ובפמ"ג עמד בזה ולא ביאר כוונתו ולפמ"ש אתי שפיר דכוונתו לעיין שם דשם בארה דלדידן דבטל בששים בתר טעמא אזלינין ובגוונא דהוא במשהו אזלינין בתר שמא ושפיר יש לחלק כמ"ש הש"ך ודו"ק היטב: ובזה נראה ליישב מה שראיתי בספר מנחת אהרן להוכיח מדברי הרמב"ם בפרק י"ט מה' מעה"ק הלכה ה' דכתב המעלה את הבהמה כולה בחוץ חייב מפני האימורין אע"פ שלא הפרישן אין בשר הזבח חוצץ וכאילו הקטירו האימורין בפני עצמן וכתב הכ"מ דפסק כרבנן דעין במינו אינו חוצץ כו' ומזה מוכח דחלב עם בשר הוי מין במינו וכהרלב"ח בתשובה ולא כהפרי חדש שהשיג עליו מדכתב הרמב"ם דמין במינו כגון חלב כליות עם חלב האליה ולא נקט חלב שנפל לתוך בשר עכ"ל הפר"ח ולפמ"ש יפה פסק הפרי חדש והוכחתו מדברי הרמב"ם הוכחה גמורה היא והא דפסק הרמב"ם בפי"ט מח' מעה"ק דהבשר אינו חוצץ דהיא מין במינו א"ש לפמ"ש דהתם לאו בטעמא תליא מילתא ושפיר הוי מין במינו כמו שהוכיח הרשב"א בשם הראב"ד מהא דאמר ר' יוחנן האוכל חלב מן הטרפה לוקה שלש כו' ע"ש אבל אם, נפל תרבא לנו בשרא שפיר כתב הפר"ח דהוי מבא"מ וצריך ששים מדאורייתא וז"ב ודו"ק וראיתי בארוך מהש"ך שכתב בשם או"ה דאיכא מ"ד דבשר נבלה ושחוטה הוי מין בשא"מ וכ"כ המרדכי סוף ע"ז ולא ידענא היכא איתא האי מ"ד כו' עכ"ל הש"ך ולע"ד האי מ"ד ס"ל כרש"י דמב"מ לא בטיל וא"כ אזלינין בתר שמא ולפ"ז בשר שחיטה בנבלה הוי מבשא"מ דא"א לשחיטה שתעשה נבלה ונבלה בשחיטה הוי מב"מ דאפשר לנבלה שתיעשה שחוטה ולחד מ"ד ס"ל בתר מבטל אזלינין ונבלה בשחוטה הוי מבשא"מ כדאיתא בש"ס והוא המ"ד שהביא האו"ה ומיהו לדידן הוי ודאי מין במינו דבתר טעמא אזלינין וע' מ"ש רמ"א בסימן צ"ח ובש"ך שם ס"ק ו' ודו"ק: והנה בחידושי הרשב"א בחולין דף צ"ז ע"ב כתב הא דאמרינין ההוא כחוש הוה איכא מאן דמפרש כחוש הוה ויש בו יותר משששים לבטלו וקשיא לי כו' אלא א"כ תאמר דאע"ג דאתינין אדשמואל לאו למימרא דשמואל שרי אלא ר' יוחנן ואזיל לטעמיה דס"ל כל איסורין שבתורה בין במינן בין שלא במינן בששים ואדרב הונא בלחוד קא מקשינין מינה עכ"ל והנה אף דכתבו התוס' בע"ז דף נ"ו ע"ב דרב הונא כרב רבי' ס"ל דמין במינו במשהו מ"מ שפיר משני הש"ס האי כחוש הוי ואיכא ששים דר' יוחנן לשיטתו דס"ל מב"מ בששים ולכך התיר ר' יוחנן ודו"ק ולפ"ז

י"ל דרב הונא דאמר גדי שצלאו בחלבו אסור לאכול אפי' מריש אזנו אפי' בכחוש מיירי ואף דאיכא ששים מ"מ רב הונא לטעמי' דס"ל כרב רבי' דמב"מ במשהו ודו"ק:

והנה לפמ"ש הר"ן טעם דמין במינו לא בטל משום דמין במינו אינו מבטל טעם השני אלא אדרבה מחזקו ע"ש ואמנם ר' יהודא דלמד זה דמב"מ לא בטל מדם הפר ודם השעיר כדאיתא בש"ס לפי זה י"ל דלטעם הר"ן ודאי בתר טעמא אזיל ולא בתר שמא דמה ענין דשניהם שוים בשמא לענין שמחזקו דאם שוין בטעמא א"ש די"ל דמחזקו ומוסיף בו טעם כעיקר ובודאי לא אזלינין בתר שמא דמה ענין שמא לזה אבל לר' יהודא דלמד זה מגזרת הכתוב מדם הפר ודם השעיר י"ל שפיר דבתר שמא אזלינין כמו שהוכיח הש"ך מש"ס דעבודה זרה ע"ש והנה כתב הריטב"א דרב ושמואל דס"ל ג"כ מב"מ לא בטל לאו מדם הפר ודם השעיר ילפי כרבי יהודא אלא מדרבנן הוא ולפ"ז שפיר י"ל דטעמייהו כמ"ש הר"ן דמין עם עינו הוא מחזקו ולפ"ז י"ל שפיר דבתר טעמא אזלינין כמ"ש לעיל ולפ"ז לא קשה קושית הרשב"א על האיכא דמפרשי שהבאתי דאף דשמואל ס"ל מב"מ לא בטל מ"מ בתר טעמא אזיל ולא בתר שמא וממילא הוי חלב עם בשר מין בשאינו מינו וכיון דגדי כחוש חלבו מעוט ויש ששים בגדי לבטלו מותר ודו"ק. והנה י"ל דבר חדש לפי דעת הרא"ה דבאיסור דרבנן אמרינין גם בשאר איסורין כבלעו כך פלטו ולפ"ז כיון דלרב ושמואל ס"ל דהא דמב"מ לא בטיל הוא מדרבנן ומדאורייתא בטיל ברובא ולפ"ז א"ש פירוש האיכא דמפרשי דכיון דבגדי כחוש איכא ס' נגד החלב המועט ומדאוריית' בטל בס' רק מדרבנן יש איסור שפיר י"ל כבלעו כך פלטו דודאי אי ליכא ס' הוי איסור דאורייתא ובאיסור דאורייתא לא אמרינין כבלעו כך פלטו אבל כיון דאיכא ס' ורק איסורא דרבנן איבא שפיר אמרינין כבלעו כך פלטו ולכך אפי' לשמואל שרי ולא קשה קושית הרשב"א על הי"מ ודו"ק:

והנה בההוא עובדא דההוא תרבא דנפל בדיקולא דבשרא דסבר רב אשי לשעורי' במה דבלע דיקולא ופירש"י דיקולא היינו קלחת וכתב הר"ן בפרק גיד הנשה דהוכרח רש"י לפרש כן ולא פירש דדיקולא היינו סל דמולחין בו בשר היינו דרש"י לשיטתו דס"ל מין במינו במשהו ואי מיירי בסל איך סבר רב אשי לשעורי' במה דבלע דיקולא הא מין במינו במשהו לכן פירש דיקולא היינו קלחת שמבשלין בו ויש בו רוטב וא"כ בטל ברוטב דהוא אינו מינו זה לדעת רש"י אבל באמת דיקולא היינו סל וליכא רוטב ורב אשי ס"ל מין במינו בששים עכ"ל הר"ן וע' ברשב"א בחידושיו שם והנה עזה מוכח דרב אשי ס"ל מב"מ בששים והלכה כרב אשי דהא בתראה הוא ואולם לפי מה שכתב הש"ך א"ש די"ל דבשר כחוש הוי והוי מין בשאינו מינו עם החלב ושפיר בטל בששים גם י"ל לפמ"ש

הרשב"א דלרב ושמואל ווין במינו מדרבנן בששים ומדאוריית' בטל ברובו וא"כ כיון דרוב ודאי היה א"כ מדאורייתא מותר רק דלא היה שעור ששים לפי"ז א"כ הל"ל כבולעו כך פולטו לפ"ד הרא"ה לכך פירש בקלחת דלא שייך כבכ"פ בבישול ודו"ק והנה הר"ן בחולין הביא הני תרי לישני בש"ס דאמרי לה בקדרה ואמרי לה במה דבלעה קדרה וע"ש דכתב ואיכא למידק כיון דעכשיו אין ששים בהיתר למה אין חוזר האיסור ואוסר את ההיתר שהרי אילו נפל בקדרה אחרת אוסרה ובעי ששים לבטלו ומ"ש קדרה זו מקדרה דעלמא ועוד כו' ותירץ הרמב"ן דאילו ניטל מן ההיתר אין הכי נמי אבל כיון שלא ניטל ממנו אלא נתמעט דרך בישול הקלו בו ע"ש ומלשון הקלו בו נראה דס"ל טע"כ בשאר איסורין דרבנן דאי הוי דאוריית' ל"ש לומר דהקילו באיסור תורה וזה צ"ע אך הר"ן לקמן בסוגיא דזרוע בשלה מסיק דטע"כ דאוריית' מ"מ כאן בלא"ה הוי מין במינו חלב עם בשר כמ"ש הרשב"א והר"ן לעיל ומה"ת ברובא בטל ורק מדרבנן בעי ששים ושפיר קאמר דהקלו בו בדרבנן אך לפמ"ש לעיל דהיכא דמשערין בששים נחשב חלב עם בשר מין במינו א"כ לא שייך מה שכתבתי ויש לפלפל בזה ואין הזמן מספיק ומעתה נחזור לענין השאלה בכר של חלב שנפל לרוטב עם בשר אף דהבשר הוא שמן והוי החלב עמו מין במינו ומה"ת בטל ברוב וכיון דנשפך אזלינין לקולא ואמרינין דהי' ס' בבשר ושרי מ"מ הרי נפל ברוטב וזה הוי אינו מינו ומה"ת בעי ששים ונפלנו בפלוגתא דהרשב"א והש"ך והט"ז לענין סלק את שאינו עינו ומינו רבה עליו ומבטלו ויש לי בזה פלפול גדול.

והנה בעיקר דין זה דנימא סלק את שאינו מינו ומינו רבה עליו ומבטלו שלמד הרשב"א מהא דחולין דף ק' דאמרינין סלק את מינו כו' ושם אליבא דרב דאוקי אמורא עלי' ודרש כיון דנתנה טעם בחתיכה עצמה נ"נ כו' ופריך מכדי רב אמר' לשמעתי' כר' יהודא מאי איריא דנתן טעם כו' וע"ז משני רבא אפ"ת שלא קדם וסילק הוי מין ומינו וד"א סלק את מינו כמי שאינו ושא"מ רבה עליו ומבטלו ועתוס' שם ד"ה סלק ומזה למד הרשב"א לדידן דאמרינין בכה"ג סלק את שא"מ ומינו רבה עליו ומבטלו ע"ש דצוחו עליו א"ז רש"ל והש"ך וט"ז ולכאורה לפמ"ש הריטב"א דרב ושמואל לא ס"ל כר' יהודא דיליף מקרא דפר ושעיר דמב"מ לא בטל מדאורייתא אלא מדרבנן קאמרי דמב"מ לא בטל א"כ אין ראיה משם די"ל דוקא התם דמב"מ רק מדרבנן לא בטל ומה"ת בטל י"ל דדוקא היכא דליכא שאינו מינו אסרו רבנן במשהו אבל אי איכא גם שאינו מינו לא אסרו רבנן דאמרינין סלק את מינו כאילו אינו כו' אבל לדידן דסבירא לן טע"כ דאורייתא ומה בכך דאיכא גם מינו מ"מ הא יהיב טעמא באינו מינו ואפשר דהרשב"א לשיטתי' דנסתפק אם טע"כ דאוריית' וע' פמ"ג בהקדמתו לה' תערובות ואמנם לדידן דנקטינין

לפשיטות דטע"כ דאוריית' ל"ש זה ועפ"ז יש ליישב קושית התוס' ד"ה סלק והארכתי בחידושי ודו"ק ואפשר לצרף לזה סברת הפלתי דנר חלב רובן נטל"פ והכל לפי ראות עינים אחר הדרישה היטב וע' חוות דעת ואינו בידי כעת ואי"ה במקום אחר יבואר עוד:

חדר לו בדין אותו ואת בנו

הנה בחולין דף פ"ו פריך בש"ס מאי שנא רישא דלא פליגי רבנן ומ"ש סיפא דפליגי ומשני רישא אי אמרת חייב לכסות אמרי שחיטה מעליתא הוא ואתי למיכל משחיטתן כו' ע"ש ולכאורה קשה לי דהא לרבנן ספק הוא אם שחטו יפה כדפירש"י במתני' ד"ה וחכמים אוסרין שמא שחטו יפה וה"ל שחיטה מעלייתא ע"ש וא"כ אף כשיכסה ודאי יכסה בלא ברכה כדין כל ספק כמ"ש בש"ע סי' כ"ח סעיף ג' ע"ש גבי כוי וא"כ לא שייך החשש דיאמרו שחיטה מעלייתא הוא דהא יראו דאינו מברך על הכיסוי ולא יאכלו משחיטתן ואפשר דמזה ראיה לדעת בה"ג דבכל כיסוי מברך לאחר הכיסוי וא"כ יש חשש דשמא ילך לו אחר הכיסוי ולא יראה אם בירך או לא וזה דוחק וצ"ע והנה בתוס' שם ד"ה סיפא נמי כיון דאמרו רבנן אסור לשחוט אחריהן אמרי שחיטה מעלייתא הוא ואתי למיכל משחיטתן והקשו התוס' תימה דמשום גזרה דילמא אתי למיכל משחיטתן נבלה יש לי להתיר לאו דאותו ואת בנו מספק מה לי' לאו דנבלה מה לי לאו דאותו ואת בנו ולא דמי לרישא דפטרינין לי' מכיסוי מספק דשב ואל תעשה בעלמא הוא כו' ע"ש והנה מה שכתב תוס' מה לי לאו דאותו ואת בנו מה לי לאו דנבלה יש לומר לפמ"ש הרא"ש בפרק יוה"כ בשם הראב"ד דחולה ביוה"כ דצריך לאכול אם ישחטו לו או יאכילוהו נבלה המוכנת וכתב הראב"ד דמוטב שישחטו לו דאין כאן אלא לאו אחד דמלאכה ביוה"כ אבל לאכול נבלה יעבור על כל כזית וכזית ע"ש וא"כ גם כאן יש לומר כן דאם ישחטו אחריהם אין כאן אלא לאו אחד דאותו ואת בנו אבל אם יאכלו משחיטתן יעברו על כל כזית וכזית וגם דאתי למימר דשחיטתן שחיטה מעלייתא הוא ויאכלו כל פעם משחיטתן ולכך לא אסרו חז"ל לשחוט אחריהן ואמנם יש לחלק דהתם אם יאכילוהו נבלות יעבור תיכף על כמה לאוין אבל הכא הוא רק ספק שמא יטעו ואתי למינל משחיטתן ואם ישחטו אחריהן בו ביום תיכף יעברו על לאו דאותו ואת בנו וז"ב גם י"ל דהא דילמא אתי למיכל משחיטתן הוא רק ספק וגם זה הוי ספק דילמא באמת שחטו יפה והוי ס"ס וס"ס כזה כתב הרב מנחת יעקב גבי ביצה ע"ש ובזה יש לבאר מה שתירצו התוס' וכתבו וי"ל דאי לאו דרוב מעשיהן מקולקלים לא היו חכמים פוטרים מלכסות משום גזרה דילמא דאתי למיכל מיניהו כו' והיינו דהוי ס"ס כמה שכתבתי

אבל כיון דרוב מעשיהן מקולקלים לא הוי ס"ס דבספק דילמא שחטו יפה לא הוי ספק מעליא דהא רוב מעשיהן מקולקלים וז"ב מה שהקשתי לעיל אהא דאמרינן רישא אי אמרת חייב לכסות אתי למיכל משחיטתן והקשתי דהא יראו דלא מברך על הכסוי וידע שהו' ספק נבלה שוב ראיתי בביצה דף ח' ב' דאמרינן ג"כ כוי אין מכסין אותו ביו"ט ורצה לומר בש"ס גזרה משום התרת חלבו דיאמרו דחיה ודאית הוא ג"כ קשה הא יראו שאינו מברך על הכסוי מספק וכמדומה שהרגישו בזה שם האחרונים ואיידי דעסקינין בסוגיא זו אמרתי להציע לפניך אשר יישבתי קושית התוס' שם בחולין דף פ"ה ע"ב ד"ה אין והתנן שהקשו מה קשה להש"ס דמתמה וסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאוריית' ע"ש ונראה דהנה אמרתי מסברא דנפשאי לפרש הא דאמר וסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאוריית' דזה שייך ונמשך למה דאמרי' סיד אמינא הואיל ואמר ר"ש מותר בהנאה אלמא לאו שחיטה הוא כלל מידי נבלה נמי לא מטהרה קמ"ל וזה יצדק אם חולין שנשחטה בעזרה היא דאוריית' אבל אם חולין שנשחטו בעזרה היא דרבנן מה ענין זה לנבלה דאוריית' דלאיסור דרבנן שפיר סבר ר"ש דלאו שחיטה הוא ומותר בהנאה אבל לא לענין דאוריית' ולכך מוכח דסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאוריית' ושפיר ס"ד אמינא דלא מטהרה מידי נבלה והוצרך להשמיענו רבי אבא דמודי ר"ש שמטהרתה מידי נבלה ושוב מצאתי זה בשם הריטב"א ז"ל ועפ"ז יש ליישב מה שהקשו תוס' ד"ה סד"א אמאי לא הוכיח מהא דהשוחט את הטרפה אותו ואת בנו דפטר ר"ש לעיל דף פ"א סד"א כיון דפטור הוא לאו בר שחיטה הוא כלל ולא מטהרה מידי נבלה דמשם י"ל דר"ש דפוטר ממלקות דאותו ואת בנו היינו משום דמספקא לר"ש אי שחיטה שאינה ראוי' שמה שחיטה או לא ופטור מספק וא"כ גם לענין נבלה מטמאה רק מספק ולא ודאי אבל מהא דשוחט את הטרפה מוכח דר"ש סובר דשחיטה שאינה ראוי' ודאי לאו שחיטה דהא מתירה בהנאה וז"ב ובזה יומתק יותר דברי הריטב"א דע"כ מוכח דסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאוריית' דאי סבר דרבנן היכא ס"ד למימר דמדמתיר ר"ש בהנאה מכלל דלאו שחיטה הוא והכי נמי לא מטהרה מידי נבלה דז"א דשפיר י"ל דמספקא לר"ש אי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה או לא ולכך מתירה בהנאה דה"ל ספק דרבנן אבל לענין נבלה דאוריית' לא הוי נבלה ודאי ומטמאה רק מספק ומוכח דס"ל לר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאוריית' וא"ש דסד"א מדמתיר בהנאה ע"כ דפשיטא לי' לר"ש דלאו שחיטה הוא ולענין נבלה נמי מטמאה קמ"ל ר' אבא דר"ש מטהרה מידי נבלה וז"ב:

והנה אם נימא דחולין שנשחטו בעזרה דאוריית' יקשה למה אמר ריש ישרפו באש הא כל הני דבשריפה צריך קרא להכי ובזה ליכא קרא ומנ"ל דישרפו דילמא הוי מן הנקברין

ואין לומר דחומרא הוא דהן בשרפה זה אינו דהא קיי"ל כל הנקברין לא ישרפו דילמא אתי ליהנות באפרן כדאית' בסוף תמורה אבל אי חולין שנשחטו בעזרה דרבנן שפיר דהן בשרפה דגזרו אטו קדשים שיצאו לחוץ דהן בשרפה מדאוריית' ואין לומר דאתי ליהנות באפרן זה אינו דהא מה"ת אין איסור ליהנות באפרן דהא הן עצמן מותרין בהנאה מן התורה והוי גזרה לגזרה ולכך שפיר מתמה הש"ס וסבר ר"ש חולין שנשחטו בעזרה דאוריית' והיינו משום דממתניתין דתמורה דתני ר"ש אומר חולין שנשחטו בעזרה ישרפו באש מוכח דחשב"ע הן דרבנן כמה שכתבתי וא"כ ע"כ דליתא למה דאמר ס"ד אמינא כו' הואיל ואמר ר"ש דמותרין בהנאה מידי נבלה נמי לא מטהרה דמה ענין דרבנן לדאורייתא כמ"ש הריטב"א הנ"ל והדרא קושיא לדוכתה מה קמ"ל ר' אבא פשיטא כו' ועל זה אהדר לי' אביי ולטעמיך דמוכחת אמתני' דתמורה דס"ל לר"ש דחשב"ע דרבנן קשה מהא דתני התם במשנה וכן חיה בדברי ר"ש ומש"ה מוכח דס"ל לר"ש דחשב"ע דאוריית' דאז שייך לגזור חיה אטו בהמה אבל אם חשב"ע דרבנן איך נגזור גזרה לגזרה ועכצ"ל דס"ל לר"ש חשב"ע דאוריית' ושפיר גזרינן חיה אטו בהמה והא דס"ל לר"ש ישרפו היינו חומרא בעלמ' וה"ל כר' יהודא דאם רצה לשרוף הנקברין רשאי ושפיר אמרינן סד"א הואיל ואמר ר"ש מותרין בהנאה מידי נבלה כמי לא מטהרה קמ"ל וז"ב ועוד הארכתי בסוגיא זו ומה ששאלת בתיש הבא על הצבי' וילדה בת כו' דקיי"ל דהוא ספק אם אותו ואת בנו נוהג בה ואם שחט חרש או שוטה האם אם מותר לשחוט בנו אחריו וכתבת דהוי ס"ס דהא חכמים מספקא להו אם שחיטתן נבלה או כשרה אכתוב לך אי"ה במכתב שני כי עתה אין פנאי להאריך ומה שפלפלת בסוגיא דאותו ואת בנו יפה פלפלת והיה שלו' כנפשך:

חדר לז בדין שוחט שנמצא שא"י ה"ש

המחבר כתב בש"ע סימן א' סעיף ג' מי שיודעין בו שא"י ה' שחיטה יכולין ליתן לו לשחוט אם אחד עומד על גביו ובלבד שיראה אותו מתחלת שחיטה עד סופה וכתב עליו א"ז רמ"א ז"ל ויש מחמירין ואוסרין ליתן לכתחלה לשחוט מאחר שאינו יודע הלכות שחיטה והכי נהוג עכ"ל רמ"א ז"ל והש"ך הקשה על הדעה הראשונה מהא דמוקי רבינא מתני' דהכל שוחטין הכל מומחין שוחטין בד"א שיודעין בו שיודע ה"ש אבל אין יודעין שיודע ה"ש לא ישחוט כו' וכולן ששחטו ואחרים רואין אותו שחיטתן כשרה ופריך וכולן ששחטו אהייא כו' אלא אאינן מומחין בבודקין אותו סגי ומשני דליתי' קמן דלבדקי' ולדעת המחבר קשה אמאי תני ואם שחטו דיעבד הא אפילו לכתחלה מותר

ליתן לו לשחוט אם אחרים רואין אותו והוא לכאורה תימה על המחבר ובימי חורפי אמרתי ליישב דהנה כבר הבאתי דעת זקני הב"ח ז"ל דהא דצריך לבדוק קודם שחיטה ולא סמכינין על בדיקה לאחר שחיטה הוא מחשש ברכה לבטלה ע"ש וכמדומה שכן כתב הרשב"א ז"ל והנה דעת הש"ך בסימן י"ט דהיכא דגברא לא חזי קודם המצוה מצי לברך אח"כ כמו בטבילה ע"ש ולפ"ז י"ל דאם יודעין בו שאינו יודע הלכות שחיטה א"כ הוא ודאי שינבל כמ"ש הט"ז סימן ט"ז סעיף י"ג דגדול שאינו יודע ה' שחיטה מותר לשחוט הבן אחריו דודאי ניבל שחיטתו ע"ש ובמקום אחר פלפלתי בדבריו וכיון דזה ודאי שינבל השחיטה בשהיה או בדרסה ודאי דאין מניחין לו לברך קודם השחיטה מפני איסור ברכה לבטלה וא"כ אם אחרים רואין אותו וראו ששחט יפה יכול לברך אחר השחיטה דהא לא הוי חזי מעיקרא קודם השחיטה דהא אין מניחין לו לברך כמה שכתבתי ולכך מותר ליתן לו לשחוט ואמנם רבינא דמוקי מתניתין בשאין יודעין אם יודע הלכות שחיטה א"כ לכתחלה אין מניחין אותו לברך קודם השחיטה שמא אינו יודע הלכות שחיטה וינבל השחיטה ותהיה ברכתו לבטלה ואם נבדקהו אח"כ ונמצא אח"כ שיודע הלכות שחיטה שוב לא יוכל לברך אחר השחיטה דהא אגלאי מילתא למפרע דידע מתחלה הלכות שחיטה והיה חזי מעקרא לברך אם תי' בודקין אותו תחלה ולכך רק אם שחט ואחרים ראו אותו ששחט שפיר מותר לאכול משחיטתו אבל אסור ליתן לו לכתחלה לשחוט דהא לא יברך לא בתחלה ולא בסוף וז"ב ומיושב תמיהת הש"ך על המחבר ושוב ראיתי בדברי הגאון ישועת יעקב שדרך ג"כ בדרך זה אלא שהוא ז"ל כתב דאם אין אנו יודעין אם יודע הלכות שחיטה הוא נאמן לומר שיודע הלכות שחיטה עכ"פ לענין הברכה ע"ש ולע"ד נראה כמ"ש ואפילו נימא כמ"ש הישועת יעקב היינו לדידן דקיי"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן רק לכתחלה אין סומכין על זה וצריך לבדקו א"כ י"ל דלענין הברכה שפיר סומכין עליו מה שאומר שיודע הלכות שחיטה דהא ברכה לבטל' הוא איסור דרבנן כמ"ש הפוסקים וע' פר"ח בא"ח סי' ס"ז אבל לרבינא דהוא לא ס"ל האי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן שפיר אין מניחין לו לשחוט משום ברכה לבטלה וא"ש קושית' על המחבר ודו"ק. וכזה אתי לי שפיר דברי התוס' דף ב' ד"ה שמא יקלקלו דהקשו על פירש"י דפירש הא דאמר בש"ס דף י"ב ע"ב שמא קלקלו לא קתני אלא שמא יקלקלו אמר רבא זאת אומרת אין מוסרין להם חולין לכתחלה ופירש"י אפילו אחרים עומדין על גבן והקשו תוס' הא זה מסיפא שמעינין לה דתני וכולן ששחטו ואחרים עומדין על גבן שחיטתן כשרה דמשמע דיעבד אין לכתחלה לא ואין לומר דדיעבד דנקט משום טמא במוקדשין או אינן מומחין אבל חרש שיטה

וקטן לכתחלה שוחטין באחרים רואין אותו כו' ותמה הגאון בפלתי דאיך ס"ד דמי שאין יודעין בו שהו' מומחה יגרע מח"שו דהם ודאי יקלקלו ע"ש דהוא תמיה חזקה על לשון התוס' ולפמ"ש דח"שו עדיף לענין לכתחלה דהן מועדין מתחלתן ובודאי יקלקלו לא חזי לברך על השחיטה לפני השחיטה ושפיר יכולין לברך לבסוף אחר השחיטה כמו שכתבתי אבל מי שאין יודעין בו אם הוא מומחה אסור ליתן לו לכתחלה לשחוט מפני הברכה אפי' אחרים רואין אותו וכמו חרש השומע ואינו מדבר דאינו שוחט לכתחלה מפני הברכה וז"ב

ואמנם הט"ז עצמו בסימן ט"ז לא החליט כן להלכה וכתב דאין בידו להקל כיון דלא נזכר בפוסקים והנה הט"ז כתב דהא דאמרינן בש"ס דף ט זימנין דשהה או דרס ולא ידע משמע דזה ספק אם שהה או דרס ז"א דהאי זימנין קאי על ולא ידע אבל זה ברור דשהה או דרס ע"ש ואמנם בש"ס דף י"ב אהא דאמר רב נחמן ראה אחד ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף מותר לאכול משחיטתו ואם לאו אסור לאכול משחיטתו ופריך היכא דמי אי דידע דגמיר למה לי ראה ואי דידע דלא גמיר פשיטא ופירש"י פשיטא דראה מותר דהא לא שהה ולא דרס ואי לא ראה אסור שמא שהה או דרס משמע דספק הוא וכן בש"ס שם לעולם דידע דלא גמיר וכגון דשחט קמן חד סימן שפיר מהו דתימ' מדהאי שחיט שפיר אידך נמי שחט שפיר קמ"ל האי אתרומי אתרמי לי' אידך שמא שהה או דרס משמע דהספק הוא כפשוטו שמא שהה או דרס ואמנם י"ל דכאן דחזינין ששחט סימן אחד שפיר לא הוי תו ודאי מקולקל אלא ספק אבל הט"ז מיירי דלא ראו כלל אם שחט יפה דבזה הוי ודאי מקלקל ואמנם מדברי רש"י שהבאתי משמע דבכל גוונא הוי ספק לא ודאי דלא כהט"ז וגם הוא ז"ל לא קבע כן להלכה וכן האחרונים התב"ש והפמ"ג ובמ"א דברתי בזה וי"ל דבסברא זו מחולקין המחבר בסימן א' סעיף ג' והיש מחמירין דהמחבר ס"ל דאפי' לא ראותו אחרים בששחט הוי רק ספק אם שהה או דרס לכך אם אחרים עומדין על גביו מותר דסומכין עליהן דודאי ראו שפיר אבל היש מחמירין ס"ל כהט"ז דודאי קילקל וניבל ולכך מחמירין ולא סומכין על האחרים שראו דדילמא לא דקדקו היטב ובתשובה הארכתי בזה והנה בתוס' חולין דף ג' ע"ב ד"ה דליתא קמן דלבדקי' הקשו דמשמע דאי איתי' קמן ולא ידע אין שחיטתו כשרה אפילו אחרים ראו אותו דשחט שפיר ולקמן דף י"ב גבי הא דאמר ר"נ ראה אחד ששחט כו' פריך אי דידע דלא גמיר פשיטא ופירש רש"ל דהיינו מהא דפירש"י שם פשיטא דראה מותר ולא ראה אסור ע"ש והנה לפ"ד הט"ז דמי שאינו יודע הלכות שחיטה ודאי דקלקל וניבל ומותר לשחוט אחריו בנו שפיר י"ל כסוגיא דחולין דף ג' הנ"ל דאפי' אחרים רואין אותו אין

שחיטתו כשרה כיון דודאי ניבל וקלקל השחיטה ואף דאחרים ראו ששחט יפה מ"מ אמרינין דהם לא דיקדקו היטב ובאמת שהה או דרס והם נדמה להם דיפה שחט ואין לסמוך עליהם אבל אם נימא דאף שא"י הלכות שחיטה מ"מ הוא רק ספק אם שהה או דרס וכמו שהוכחתי לעיל מלשון הש"ס ורש"י ז"ל שפיר י"ל דאם אחרים ראו אותו ששחט יפה סמכינין עליהם ונמצא דשתי הסוגיות דחולין ג' ודחולין י"ב פליגי בסברת הט"ז וא"כ אנן דקיי"ל כסוגיא דחולין י"ב וכדפסק הטוש"ע בסימן א' סעיף ג' שהבאתי ליתא לסברת הט"ז ואסור לשחוט בנו אחריו וכמו שהסכימו התב"ש והאחרונים ובאמת לולא דמסתפינא לחדש דבר שלא נמצא בפוסקים אמרתי דאין סתירה בין שני הסוגיות ושניהם יכונו יחדיו דשפיר י"ל דאין לסמוך על האחרים שראו ששחט יפה דאמרינין שלא דקדקו היטב אבל האיש שראה אותו ונתן לבו לדקדק היטב וראה ששחט יפה הוא מותר לאכול משחיטתו שהרי הוא יודע בנפשו שדיקדק היטב וראה ששחט יפה ולפ"ז א"ש דבחולין דף ג' מיירי לענין אם מותרין הכל לאכול משחיטתו ושפיר קאמר דאסור ואין סומכין על האחרים שמא לא דקדקו היטב אבל בדף י"ב אמר ר"כ ראה אחד ששחט אם ראהו מתחלה ועד סוף מותר לאכול משחיטתו דקאי על האיש אשר ראה אותו ששחט יפה שפיר פריך פשיטא וחילוק זה מצאנו במל"מ לענין אם אחד העיד שהבהמה טרפה ושנים מעידים שהיא כשרה דהוא אסור לאכול ממנה וכ"ע מותרין אלא דמסתפינא לחדש דבר כזה. וע"פ מה שכתבתי דשתי הסוגיות פליגי בסברת הט"ז הנ"ל (וכן דעת א"ז הב"ח ז"ל והש"ך בספרו חלק עליהם וכתב דהוא רק ספק שהה או דרס ע"ש) אתי לי שפיר מה שהרגישו המפרשים בלשון התוס' שהקשו מהא דפריך פשיט' ולא הקשו מהמסקנא דמסיק לעולם דידע דלא גמיר ואפ"ה מהני ראו אותו ובס' לב ארי' נדחק בזה ולפמ"ש א"ש. דהא כתבתי דשתי הסוגיות פליגי בסברת הט"ז הנ"ל ואין כ"כ תימה דהרבה מצאנו כיוצא בו דהסוגיות פליגי כמ"ש התוס' בדוכתי טובי ובפרט די"ל דרק לפי תירוץ דרבינא הוכרח הש"ס לומר כן ולדידן למסקנא דלא קיי"ל כרבינא דכולהו אמוראי לא אמרו כוותי' ליתא לזה וכה"ג כתב הש"ך בספרו הארוך ליישב דעת הטור ע"ש ואמנם התוס' תמהו על לישנא דפריך הש"ס פשיט' דעכ"פ אין זה פשוט כל כך דהא בסוגיא דף ג' לרבינא ס"ל להיפך ושפיר הוצרך רב נחמן אמר רב להשמיענו ומאי פשיט' אבל ממסקנא באמת אין קושיא וא"ש לשון התוס' ודו"ק. ועתה נבוא לענין השאלה שכתבתי והנה הט"ז סימן ג' ס"ק ו' האריך להשיג על מה שכתב א"ז רמ"א ז"ל בשוחט שבדקוהו ולא ידע ה"ש דאם נטל קבלה פעם אחת אין מטריפין למפרע מה ששחט דאמרינין השת' הוא דאתרע אבל אם לא נטל קבלה מעולם כל מה ששחט

טריפה למפרע וגם הכלים צריכים הכשר ע"ש והט"ז הרבה להשיב על זה וכתב דקשה על זה מדברי התוס' דחולין דף יו"ד ד"ה סכין שהקשו מההוא דמקוה שנמדד ונמצא חסר כו' ותירצו ג' תירוצים א' דשאני מקוה דחסר ואתאי וכתב הט"ז דבזה שייך ג"כ לומר שכח ואתאי כו' וה"נ איתא במרדכי פא"ט גבי גבינות כיון דאפשר לומר טריף ואתאי מטריפין למפרע כו' והנה במרדכי שלנו אין הנוסחא כן וע' שו"ת הגאון מהר"ח כהן תשובה כ"ח ע"ש ובאמת כתבתי בחידושי לנדה והוכחתי מלשון רש"י דלכך אין לומר העמד מקוה על חזקתו והשת' הוא דחסרה דז"א דהמקוה מעת היותה היא חוסרת בטבע מעט מעט אלא דעד שחסרה מארבעים סאה היתה כשרה ומשם והלאה היא נפסלה אלא בטבע היא הולכת וחוסרת שנבלעו מים בקרקע או מחמת הטבילה שנשאר מים ע"ג הטובלים ולא היתה אף רגע אחת בלי חסרון וכן גבי מקור האשה המקור הוא מתמלא מעט מעט מדם עד אשר לא יוכל הכיל הדם שבתוכו ואז יוצא החוצה מעט מעט והוא תמיד בתנועה תמידית ע"כ אין שייך להעמיד אשה על חזקתה וע"ש בפירש"י מבואר כן למעיין היטב:

והנה לפ"ז ל"ש הכא לומר שכח ואתאי דפעם אחת בשעה שנטל קבלה והיה שוקד על למודו הלכות שחיטה וחוזר עליהם יום יום כדרך השוחטים ודאי ידע היטב רק במשך הימים מסבת התרשלותו וחסרון לימודו נשכח ממנו אבל ודאי שייך להעמידו על חזקתו בעת שנטל קבלה שאז היה בקי בהלכות שחיטה ולא שכח וא"כ דברי רמ"א ז"ל הם נכונים לפי תירוץ זה ועוד כתבו תוס' לתרץ דכאן יש ס"ס שמא במפרקת אפגם ואת"ל בעוד אפגם שמא לא שחט נגד הפגימה ומזה הוליד האגודה דגם בשוחט איכ' ס"ס שמא ידע אז ואת"ל לא ידע שמא שחט שפיר וע"ז חלק הט"ז דהא לא סמכינין על הס"ס לרב הונא ודוקא בשיבר בה עצמות פסקינין כרב חסדא וע"ש בנה"כ ותב"ש ואני תמה דהא הט"ז עצמו בסימן ט"ז שהבאתי ס"ל דאם לא ידע ה"ש ודאי ניבל והוי נבלה גמורה מדאוריית' דהא מתיר לשחוט אחריהן בנו וא"כ אין כאן ס"ס וא"כ בלא"ה ליכ' כאן ס"ס לפ"ד הט"ז וע' תוס' כתובות ט' דדוק' היכ' דהרוב מדרבנן מצרפין המיעוט לס"ס אבל לפ"ד הט"ז בסימן ט"ז הוי רוב דאוריית' וסמכינין עלי' להתיר לשחוט בנו אחריו ובאמת הפ"י שם רצה לומר דאף דהרוב מדאוריית' מ"מ מצרפינין המיעוט לס"ס דסמוך המיעוט להספק הראשון וה"ל רובא ע"ש ואני כתבתי בחדושי כתובות דזה יתכן רק לדעת דס"ס הוא מטעם רוב ולזה י"ל דמצרפין המיעוט מספק אחרון לספק ראשון דהוא פלגא וה"ל רובא אבל אי הטעם כמ"ש הפלתי דספק ראשון הוא מדרבנן לחומרא כמ"ש הרמב"ם וא"כ הספק השני הוא ספק דרבנן ולפ"ז אם הרוב הוא נגד הספק השני לא שייך זה

דמה בכך שהוא ספק דרבנן הא יש רוב נגדו ולא הוי ספק וזה ברור והארכתי בתשובה אחרת בענין זה והעליתי דאם יש בעין מהבשר הנשחט קודם זה ימכרנו לעכו"ם והכלים מותרים אחרי שיהוי מעל"ע ובפרט כאן שיש לתלות בהשכחה מחמת חולי זה הנלע"ד ונפל עתה ברעיוני דפלוגתא דרבינא וכולהו אמוראי אי אמרינן רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן תלוי בסברת הט"ז דאם אמרינן דמאן דלא ידע הלכות שחיטה שחיטתו נבלה ודאית שפיר י"ל דאף דרוב מצויין מומחין הן מ"מ כיון דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת אין סומכין על הרוב דלאו רוב גמור הוא דהא אין רוב כל אדם מומחין אלא רוב מצויין אצל שחיטה כמ"ש אחרונים אבל לדעת הש"ך בארוך דאף מי שא"י ה"ש אין שחיטתו נבלה ודאית רק ספק שפיר סומכין על הרוב דהא בלא"ה הוי ס"ס שמא הוא יודע ואת"ל שאינו יודע ה"ש שמא שחט יפה וא"כ יש כאן ס"ס ורוב וזה ברור וכן ראיתי להגאון ישועת יעקב שכתב כן מטעם אחר ע"ש סברתו ולע"ד נראה פשוט כמ"ש ובזה נראה ליישב מה דקשה לי לפמ"ש הרשב"א דהא דמצריך בדיקה בין שחיטה לשחיטה ומאי לשון מצריך דקאמר הא אינה אלא עצה טובה ויש לומר משום בל תשחית לכך מצריך עכ"ל הרשב"א וקשה לי איך מותר ליתן לשחוט לחרש שוטה וקטן באחרים רואין אותן הא אסור משום בל תשחית ואמנם י"ל דבח"שו לא שייך דעובר משום בל תשחית דאינו עובר דהא לאו בר דעה הוא אבל ליתן לעי שא"י ה"ש בזה ודאי שייך בל תשחית דהא הוא מצווה על בל תשחית ולפמ"ש דמי שא"י ה"ש הוי שחיטתו ספק א"כ א"ש דהא אינו ודאי שתתנבל דשמא ישחוט שפיר ול"ש דעובר משום בל תשחית ואף דכתב הרשב"א גבי סכין שבדקו לענין בדיקה בין בהמה לבהמה דצריך משום בל תשחית אף דשם הוי רק ספק שמא ומצא הסכין פגום לאחר שחיטה מ"מ הרמב"ם והבה"ת והמחבר סימן ח"י סעיף י"א לא ס"ל כן וכמ"ש א"ז רמ"א ז"ל שם בהג"ה ומי שרוצה להכניס עצמו בספק זה א"צ לבדוק בין שחיטה לשחיטה ע"ש ובש"ך ס"ק ח"י ע"ש והיינו משום דהוי רק ספק ולא חיישינין לזה אבל לדעת הט"ז שמי שא"י ה"ש ודאי יקלקל ושחיטתו ודאי נבלה ומותר לשחוט אחריו בנו א"כ הוי ודאי עובר משום בל תשחית ואסור ליתן לו לשחוט לכתחלה לכ"ע דעובר משום בל תשחית והנה כבר כתבתי דרבינא דלא ס"ל רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הם משום דס"ל דמי שא"י ה"ש ודאי יקלקל וכמ"ש הט"ז לכך שפיר מוקי מתני' באין יודעין אם הוא מומחה ושפיר תני ואם שחטו ואחרים רואין אותו שחיטתו כשרה היינו אם אירע ששחט שפיר אבל לכתחלה אין נותנין לו לשחוט אף אם אחרים רואין אותו דשמא א"י ה"ש ואז ודאי ינבל השחיטה ואיכא בל תשחית אבל אינך אמוראי דס"ל דאף מי שא"י ה' שחיטה אין ודאי שיקלקל רק ספק לכן מותר

ליתן לו לכתחלה לשחוט אם אחרים רואין אותו דהא אף אם א"י ה"ש אין ודאי שיקלקל השחיטה ול"ש בל תשחית כמ"ש ובזה אזדא לי' ראית הש"ך מהא דאמרינן אליבא דרבינא דהא ואם שחטו אאינן מומחין קאי ומשמע דלכתחלה אין ליתן לו לשחוט אף אם אחרים רואין אותו ולפמ"ש א"ש דלרבינא באמת הדין כן אבל לדידן דקיי"ל כאידך אמוראי דאמרי רוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן והיינו דסבירא לן דאף מי שא"י הלכות שחיטה אין ודאי שיקלקל השחיטה שפיר מותר ליתן לו לכתחלה לשחוט ולא שייך בל תשחית בזה וכדפסק המחבר ז"ל ודו"ק ושוב ראיתי בפר"ח שכתב ג"כ על דעת היש מחמירין אע"ג דרבינא ס"ל הכי מ"מ לא קיי"ל כרבינא ואפשר כיון למה שכתבתי וז"ב. ובזה נראה ליישב מה שכתב הרא"ש בשם הגאונים דמשום דאית להו רוב מצויין א"ש כו' מוסרין להם כו' על סמך שיבדקנו כו' ומיהו אם איתי' קמן לא סמכינין ארובא ואסור לאכול עד שיבדקנו ע"ש והיינו אף דסבירא להני אמוראי דאפי' מי שא"י ה"ש יש ספק שמא שחטו כראוי ובמ"ש וא"כ יש רוב וס"ס ולכך אי אשתלי ואכלי' בלא בדיקה לאו איסורא עבד וסמכינין ארובא וס"ס אבל אי איתי' קמן צריך לבדקו דכל היכא דאיכא לברורי מבררינין אף דאיכא ס"ס כמ"ש הש"ך בדיני ס"ס ע"ש וכתבתי בחידושי ע"ש והנה הרי"ף כתב והיכא דראה אחד ששחטו ואזיל לי' לעלמא ולא ידעי אי גמיר או לא גמיר אותה שחיטה מותרת דרוב מצויין אצל שחיטה מומחין הן דתניא הרי שמצא תרנגולת בשוק או שאמר לשלוחו צא ושחוט כו' חזקתו שחוט דרוב מצויין א"ש מומחין כו' ואיכא מאן דס"ל כרבינא דבתרא הוא ואנן לא סבירא לן הכי כו' ואי קשיא הא דאמר רב הונא בהמה בחייה בחזקת איסור קיימא עד שיוודע לך במה נשחטה וקיימא לן דהלכתא הוא התם כגון דאתילד ריעותא כו' ע"ש והנה מה שהוצרך הרי"ף להביא ראיה דלית הלכתא כרבינא כתב הרא"ש משום דרבינא בתראה הוא ומזה רצה לומר דללישנא דמוחזקין דליכא ראיה מהא דמצא תרנגולת שחוטה שפיר י"ל דהלכה כרבינא דבעינין מוחזקין ולא הבינותי דהא מההוא מצא תרנגלת בשוק יש ג"כ ראיה דלא בעי מוחזקין דאל"כ אמאי מותרת דילמא לא היה השוחט מוחזק ועוד נלע"ד דהא דהוצרך הרי"ף להביא ראיה דאין הלכה כר"ה היינו דהא אמרינן כולהו כרבינא לא אמרי משום דרוב מצויין כו' והקשה הרשב"א הא איכא חזקה דבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת ונימא סמוך מיעוטא לחזקה ולכך מביא הרי"ף ראיה מהא דמצא תרנגולת דחזקתו שחוט ועכצ"ל דמיעוטא דלא שכיח הוא והוי כמו מיעוטא דמיעוטא וכמ"ש הרא"ש בסוגיא דשחט בסכין ונמצא פגומה ע"ש אבל כאן דאמרינן סתם לעיל לפני לא חיישינין דכתב הרמב"ן דמזה משמע דאפי' מיעוטא ליכא לא צריך להביא ראיה דאין

הלכה כרבינא דכולהו אמוראי לא ס"ל כרבי ואמנם הרא"ש ומתוך דברי הרי"ף משמע דדין אחד למומחין ומוחזקין כו' והיינו דלא ס"ל כמו שדקדק הרמב"ן מלשון לעלפויי לא חיישינין ולא קאמר רוב מצויין א"ש מומחין משמע דאפי' מיעוטא ליכא דהא הרמב"ן דיקדק דאפי' איתי' קמן א"צ לשאלו ומהרי"ף משמע דגם במוחזקין צריך לשאלו כמו במומחין ושפיר השיג הרא"ש על היש שדקדקו ע"ש ודו"ק היטב בלשון הרא"ש ותבין המשך דבריו על נכון ותו לא מידי ואתה וכל אשר לך שלו' וברכה כנפשך:

חדר לח בענין כבד שנתבשל עם בשר

עוף

הר"ן פירש האי מתניתין דכבד אוסרת ואינה נאסרת דלצדדין קתני אוסרת אם היא טריפה ונתבשלה עם כבד דהתירא דאו בולעת הכבד דהתירא משמנינית הכבד האסורה ואינה נאסרת דאף דאין פליטת' מונעת אותה מלבלוע שמנינית דאיסורא מ"מ אינה בולעת דם ואם נתבשלה כבד בפ"ע אינה נאסרת מפני בליעת דם של עצמה דאיידי דטרירא למפלט לא בלעה דם ע"ש בר"ן בשם הרא"ה ז"ל וראיתי בפלתי שהקשה דלפי"ז קשה קושיות התוס' דא"כ הרוטב שנתבשל עמה נעשה נבלה מכח הדם דפלטה הכבד ונבלע ברוטב וחוזרת הרוטב ואוסרת הכבד דהא לגבי שמנינית לא אמרינין דטרידא למפלט לא בלעה או כבולעו כך פלטו ואין לומר דאין הנאסר יכול לילך אלא במקום שהאיסור עצמו יכול לילך שם וכאן דאין הרוטב נאסרת אלא מפני שבלעה דם והדם עצמו אין יכול לאסור הכבד זה אינו דהא הר"ן עצמו דחה סברא זו בסוגיא דטפת חלב ע"ש ונראה לע"ד ליישב קושית הפלתי דהנה הרשב"א כתב דלכך אין הכבד נאסרת אף דלגבי שאר איסורים חוץ מדם לא אמרינין כבלעו כך פלטו מ"מ הכבד דפולטת דם הרבה בשפע גם לענין שמנינית אמרינין כבכ"פ ע"ש ואמנם הר"ן לא ניחא לי' בזה והיינו משום דס"ל דהא דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת היינו אף בשליקה דהא ר' ישמעאל בנו של ריב"ב הוא מחלק בין שלוקה לבישול משמע דתנא קמא אינו מחלק בכך וגם בשליקה ס"ל דאינה נאסרת ובשליקה לא שייך סברת הרשב"א דפולטת דם בשפע דהא משומרה פליטתה תו אין פולטת כ"כ בשפע כפירש"י ואז נאסרת שפיר דלגבי שמנינית לא אמרינין איידי דטרידא למפלט דמא לא בלעה שמנינית ולכך אם נתבשלה עם כבד טריפה שפיר נאסרת כמ"ש הר"ן וזה ברור והנה לפ"ד הפר"ח דבאיסר דרבנן לא אמרינין חתיכה נעשה נבלה ובחידושי הבאתי כמה ראיות לדבריו א"כ לא קשה קושית התוס' דהא דם שבישלו דרבנן וא"כ אין הרוטב נעשה נבלה ולכאורה יש

להוכיח מזה שלא כדעת הפר"ח אלא דהתוס' לשיטתן שכתבו לקמן דף קי"א ד"ה דם דאורייתא אע"ג דאמרינן בפרק הקומץ דם שבישלו אין עובר עליו מ"מ תחלה כשנפלט הוי דאורייתא ע"ש והקשו שפיר ולפ"ז א"ש קושית הפלתי הנ"ל דממה נפשך בתחלת הבישול פולטת הכבד בשפע הרבה דם ואינה בולעת משמנינית הרוטב ואח"כ בסוף הבישול דהיינו בשליקה דאז אינה פולטת כ"כ בשפע ואז שפיר בולעת משמנינית מ"מ הא אז כבר נתבשל הדם ותו לא אמרינן בי' חתיכה נעשה נבלה דהוי דרבנן ואין אוסרת הכבד וז"ב ודו"ק ובזה נראה ליישב שיטת רש"י ז"ל שפירש דכולה שמעתתא מיירי שכבר נמלחה הכבד ותמהו התוס' דא"כ מה פריך מהא דהכבד אוסרת ואינה נאסרת דילמא האי מיירי בכבד שלא נמלחה ע"ש ולפי מה שכתבתי א"ש די"ל דרש"י ס"ל כמ"ש הפר"ח דבאיסור דרבנן לא אמרינן חתיכה נעשה נבלה ולא קשה קושית התוס' ואי דהא בתחלת בישולו הוי דאורייתא זה אינו דהאי מתניתין מיירי שכבר נמלחה הכבד וא"כ כבר הוי דרבנן דדם שמלחו הוא דרבנן ולא אמרינן בי' חנ"נ וז"ב ובזה אזדא לה קושית התוס' דמה פריך ממתני' דהכבד אוסרת ואינה נאסרת דילמא מיירי בלא נמלחה ולפמ"ש א"ש דא"כ הדרא קושית הפלתי לדוכתה דהרוטב נעשה נבלה ושוב נאסרת הכבד ממנה ואמאי אינה נאסרת ואי משום דבדרבנן לא אמרינן חנ"נ זה אינו דהא תחלת פליטתה הוי דאורייתא דהא מיירי בלא נמלחה וע"כ דמיירי דכבר נמלחה ופריך שפיר דקתני אוסרת וזה ברור וראיתי להגאון בעל ישועת יעקב שהקשה מאי קאמר למיסר נפשה לא מבעיא לך דתנן הכבד אוסרת ואינה נאסרת הא י"ל דבדיעבד אינה נאסרת דבולעת מעט ויש ששים כנגד הבליעה אבל מ"מ לכתחלה י"ל דאסור ואסור לבשלה דהוי כמבטל איסור לכתחלה ולכאורה נראה דמזה ראיה למה שכתב הרשב"א דכלי שמשתמשין בו בשפע ונבלע בו איסור מועט שא"א לבוא לידי נתינת טעם מותר לבשל בה והעתיקו המחבר בש"ע סי' צ"ט ע"ש אם כן גם כאן כיון דהכבד תמיד אינה בולעת הרבה ויש תמיד ששים נגד הדם שבולע שוב מותר לבשלה ולא שייך כאן אין מבטלין איסור לכתחלה ואמנם אנן לא קיי"ל בזה כהרשב"א והמחבר דהרא"ה והטור חולקים ע"ז וכ"כ הב"ח והש"ך והט"ז ע' סימן קכ"ב סעיף ה' ונסתר תירוץ זה ע"ש. והנה לפמ"ש לעיל יש ליישב דברי הרמב"ם בפרק ששי מהלכות מאכלות אסורות הלכה ז' שפסק הכבד שבשלה ולא חלטו כו' הרי הקדרה כולה אסורה ותמהו עליו אמאי לא פסק כר"י בן נורי ע"ש בכ"מ שהאריך ולפמ"ש י"ל דס"ל להרמב"ם דר"י בן נורי מיירי בכבד שמלחו כפירש"י ואיהי מיירי שלא מלחו ובחידושי להרמב"ם ביארתי היטב ע"ש ולכאורה י"ל לפמ"ש התוס' דהבעיא דכבדא מה אתון בי' הוא רק מדרבנן דמדאורייתא

דם הכבד מותר לפ"ז לא קשה קושית הישועת יעקב דהא באיסור דרבנן מבטלין איסור לכתחלה ואף דהרמב"ם לא התיר אלא להוסיף אם כבר נפל לקדרה ואין בקדרה ששים לבטלו אבל לערבו לכתחלה לא מ"מ כראה דזה שלא ליקח איסור דרבנן שהוא בעין ולערבו ולזרקו בידים לתוך היתר לבטלו זה אסור דיהיו איסורי דרבנן כחוכא ואטלולי כמ"ש התוס' בפסחים דף למ"ד וכמו שביארתי שם דברי התוס' היטב בחידושי לפסחים אבל כאן דכל זמן שלא פירש הדם ע"י בישול הוא היתר גמור רק דבשנתבשל אז פירש ונאסר ואז נתבטל זה ודאי לא הוי מבטל איסור לכתחלה באיסור דרבנן ועדיף מאם נפל איסור דרבנן להיתר ואין ששים לבטלו דמותר להוסיף עליו כדי לבטל אף דשם האיסור לפנינו מכ"ש כאן דאין איסור לפנינו כלל ובפרט דאין מתכוון לבטלו וזה לע"ד ברור ובזה נראה ליישב מה שהקשו התוס' ד"ה דתנן אמאי לא אייתי רב ספרא המשנה מתחלה כששאל ממנו אביי דודאי ידע המשנה ע"ש ולפמ"ש א"ש כמין חומר דמתחלה חשב רב ספרא דאביי סבר דדם הכבד שפירש אסור מדאורייתא והא דבעי כבדא מה אתון בי' היינו לענין לבשל לכתחלה כקושית הישועת יעקב אי הוי כמו מבטל איסור לכתחלה אבל כשהשיב למיסר נפשה לא קא מבעיא לי כי מבעיא לי למיסר חברתה ולענין למיסר חברתה הא לא שייך סברת הישועת יעקב דהא הבשר אשר נתבשל עמה בולעת הרבה שפיר אמר לו דהא תנן ובזה מדוקדק מה שאמר לו מ"ש למיסר נפשה דלא מבעיא לך כו' ודו"ק היטב ועתה נביא לענין השאלה ששאלתי שהכבד נפל לכלי שני הנה לפמ"ש יש חומרא בכלי שני שאינו מבשל והוא מבליע ולא שייך ההיתר מחמת דם שבישלו ואמנם לכאורה לא גרע מדם שמלחו דג"כ דרבנן ויש בזה לפלפל הרבה ואכתוב אי"ה בתשובה מיוחדת וכעת אני בשעת עיוני בענין ובסוגיא זו נפל ברעיוני לבאר דברי התוס' דף ק"י ד"ה ההוא לקדרה שכתבו בסוף דבריהם ולמאי דפרישית דמתניתין מיירי בקדרה בהדי בשר משום דקתני סתמא א"כ רישא דברייתא דקתני הכחל קורעו ומוציא את דמו הוי נמי אפילו בהדי בשר ולא הוי דומיא דלב קורעו לא קרעו לאחר בישולו דלא איירי בהדי בשר דאי בהדי בשר הבשר נעשה נבלה וחוזר ואוסר את הלב דטעמא דלב שיע לא קאי לפי המסקנא ע"ש והנה לפ"ד הפר"ח דבאיסור דרבנן לא אמרינן חתיכה נעשה נבלה לא קשה קושיתם דהא דם שבשלו דרבנן וצ"ל דבתחלת הבישול הוי דאורייתא וכמו שכתבתי והנה דעת האו"ה דבאיסור דרבנן אמרינן כבלעו כך פלטו כמו גבי דם והיינו דס"ל דטעמא דאמרינן בדם כבלעו כך פלטו ולא בשאר איסורים הוא משום דדם שבישלו הוא דרבנן ומזה למ"ד האו"ה לכל איסורי דרבנן דאמרינן בהו כבלעו כך פלטו ואמנם התוס' דכתבו לעיל ור"ת פירש דהא דצריך קריעה שתי וערב וטחו בכותל לקדרה

היינו לקדרה עם בשר אבל לקדרה בלא בשר או לצלי לכתחלה שרי בקריעה קצת כו' ובדיעבד שרי אפי' לא קרעו ואין חילוק בין צלי לקדרה בלא בשר דם צלי כמי נוטף החלב ונופל על הכחל מבחוץ ולא שייך כבלעו כך פלטו אלא בדם אבל טיפת חלב שנפל על חתיכת צלי לא כו' ואי ס"ל לר"ת כמ"ש או"ה דבאיסורי דרבנן אמרינן כבכ"פ קשה הא חלב כחל הוא חלב שחוטה דרבנן ואמאי לא אמרינן בי' כבכ"פ אלא ודאי דר"ת ס"ל הטעם דאמרינן בדם כבכ"פ לא מטעם דהוא דרבנן דהא התוס' ס"ל דדם תחלת בישולו הוא דאורייתא כמ"ש אלא אייידי דפליט דם דידי' פולט גם דם שבלע או שאר טעמים ולפ"ז שפיר כתבו דע"כ בלב מיירי שלא בהדי בשר דאי בהדי בשר הבשר נעשה נבלה כו' דהא ס"ל דדם בתחלת בישולו הוא דאורייתא ואמרינן בי' חתיכה נעשה נבלה וז"ב ובזה א"ש מה שהקשה הפלתי אהא דכתבו התוס' ולמאי דפרישית דמתני' מיירי בקדרה עם בשר א"כ רישא דברייתא מיירי נמי בהדי בשר ולא הוי דומיא דלב כו' דאי בהדי בשר הבשר נעשה נבלה כו' הא גם לפירש"י נהי דמיירי בלא בשר קשה הא המים נעשה נבלה ואוסר הלב ולפמ"ש ר"ש דרק לפי' ר"ת אבל לפירש"י א"ש די"ל דבאיסור דרבנן לא אמרינן חתיכה נעשה נבלה ועיין היטב ותמצא על נכון ודו"ק:

והנה א"ז הב"ח הביא ראיה דדם שבקולית יוצא ע"י מליחה מהא דאמרינן בפסחים דף פ"ד אין נמנין על דם שבקולית ודייק הש"ס אי ס"ד שבירת עצם שרי לתברינא מבעוד יום ולפקינא למוח כו' ולע"ד יש לומר לפמ"ש העיטור דדם שבישלו בקדשים מותר מן התורה ובחולין אסור א"כ י"ל דשם בפסח דקדשים הוא הוי דם שבישלו דרבנן ובפסח דלא אפשר לשבור הפסח לא גזרו רבנן אבל בחולין דהוי דאורייתא אסור לצלותו עם הבשר או אפילו בלא בשר דהדם שבתוכו אינו יוצא אם לא כששובר הקולית וע' בארוך להש"ך דסתר ראית הב"ח משם ולדינא הסכים עמו וכתבתי בחידושי ודו"ק היטב:

חדר לט

בדין בב"ח דרבנן אם אסור בהנאה

מה שנסתפקתי לדעת הלבוש שכתב דיש להחמיר כמהרש"ל דבב"ח דרבנן אסור בהנאה ולא כמ"ש א"ז רמ"א ז"ל ונסתפקתי אם נתנו בשר רותח בקדרה של חלב צונן דעכ"פ הבשר צריך קליפה כמ"ש בסימן ק"ה סעיף ג' בהג"ה ולא כמהרש"ל שם אם גם בזה אסור בהנאה דתרי חומרי כא מחמירין באיסור בב"ח דרבנן יפה כתבתי ואני בחידושי הוכחתי דפלוגתא דמהרש"ל ורמ"א בהא דאמרינן בחולין דף ק' דלמ"ד אין שחיטה לעוף מן התורה אין עיקור סימנין בעוף ורב אשי אמר להיפך דלמ"ד אין שחיטה לעוף

מה"ת רק מדרבנן כי גזרו רבנן לכל מילי גזרו גם בעיקור סימנין גזרו דכל מילי שוינהו רבנן כדאורייתא דלכולהו מילי כבהמה תיקנו כמו שפירש"י שם וה"ה בזה כיון דרבנן אסרו באכילה גם בבישול והנאה אסרו וכ"כ א"ז מהרש"ל כיון דבכל איסורין כבוש ומליח אסור וכאן הוא גזה"כ דרק דרך בישול אסור וכי גזרו רבנן לכולי מילתא גזרו עכ"ל והיינו כרב אשי דבתראה הוא ולכאורה י"ל דזה תלוי אם טעם כעיקר דאורייתא בכל איסורין א"ש דגזרו אטו כל האסורין אבל אם טע"כ בכל איסורין דרבנן ל"ש גזור כבוש ומלוח אטו שאר איסורין דהוי גזרה לגזרה רק די"ל דגזרו אטו בישול בב"ח ולכולי מילתא גזרו רק מלשון רש"ל לא משמע כן ודו"ק והנה בתוס' ע"ז דף ל"ה ד"ה הוא דכתוב ובמקומנו מעמידים בחלב שנמלח בקיבה ואסור משום בב"ח עכ"ל וקשה למה כתבו דאסור משום בב"ח וזה איסור דרבנן דע"י מליחה וכבוש מותר מה"ת ולמה לא כתבו דאסור משום נבלה דאורייתא דהא שחיטת עכו"ם נבלה ורציתי לומר דכתבו משום בב"ח לומר דאסור גם בהנאה ומשום נבלה היה מותר בהנאה ומזה מוכח כדברי א"ז מהרש"ל ז"ל דהא הכא ע"י מעמיד אסור רק דרבנן ואפ"ה אסור בהנאה ואיכא פירכא לדעת א"ז רמ"א ז"ל. ואמנם י"ל דלהכי כתבו דאסור משום בב"ח דודאי יש ששים בחלב וגם החלב שבקיבה ומשום מעמיד לא שייך דהא החלב שבקיבה הוא רק בלוע מנבלה ולא שייך מעמיד באיסור בלוע לכך כתבו משום בב"ח דהחלב שבקיבה נאסר מחמת בב"ח והי' איסור בפ"ע ושייך בו מעמיד וז"ב גם י"ל דהוי ששים כנד הבלוע בחלב שבקיבה ובשאר איסורין לא אמרינן חנ"נ אבל בב"ח שפיר הוי נעשה נבלה ואף דז"א דבמליחה לכבוש לא אמרינן נעשה נבלה מ"מ התוס' לא ס"ל הכי ולכך סיימו דמליח הרי הוא כרותח ור"ל דאמרינן בי' נ"כ כמו בבישול ודו"ק:

והנה כפי הנראה מדברי הרמב"ם בכריתות בפירוש המשניות בנקודה הנפלאה דאיסור הנאה בבב"ח הוא רק משום לתא דאכילה ועשתה התורה גדר כדי שלא יבוא לאכול בב"ח ולכך כתב שם דהנאה בבב"ח לא הוי איסור מוסיף ואינו חל על נבלה דאיך נאמר דיחול איסור בב"ח על איסור נבלה משום דהוי מוסיף איסור הנאה הא אדרבה אם איסור אכילה לא חל ממילא גם הכאה לא חלה דהא איסור הוא רק גדר לאיסור אכילת בב"ח משא"כ במוקדשין ע"ש וביארתי דבר זה היטב במקום אחר וכן בישל בב"ח כתב הכ"מ בפ"א מהלכות מאכלות אסורות שהוא גדר לאיסור אכילה וכיוצא בזה כתב הר"ן ריש פסחים דבל יראה הוא גדר לאכילת חמץ ע"ש ולפ"ז בבשר עוף בחלב דאכילה עצמה דרבנן לא שייך לאסור בישול והנאה דהוי גזרה לגזרה וא"ש הרמב"ם לשיטתו דס"ל דהנאה איני איסור מוסיף והיינו דאינו אלא גדר, לאכילה לכך ס"ל דבשר

עיף בחלב מותר בבישול והנאה וכ"כ הרב המגיד פ"ט מה' מאכלות אסורות בפשיטות דדעת הרמב"ם דבשר עוף בחלב מותר בהנאה ובישול ע"ש הלכה ב'. ואמנם התוס' דס"ל בחולין דף ק"ב דהנאה הוי מוסיף או חמור דס"ל דהנאה בבב"ח הוא איסור בפ"ע לא גדר לאכילה הלכך כתבו שפיר בע"ז דף ל"ה דבמקומנו שמעמידין בקיבת עכו"ם אסור משום בב"ח והיינו דאסור אפילו בהנאה דבב"ח דרבנן ג"כ אסור בהנאה ונמצא דפלוגתא דרש"ל ורמ"א תלוי בפלוגתא דהרמב"ם ותוס' ודו"ק ואמנם י"ל דגם התוס' ס"ל כהרמב"ם דהנאת בב"ח הוא גדר שלא יבוא לאכול ולכך כתבו דלא הוי מוסיף אלא איסור חמור והיינו דהרי חזינין דהחמירה תורה לאסרו בהנאה כדי שלא יבוא לידי אכילה מוכח דהוא חמור בעיני התורה דעשתה גדר לבל יבא לידי אכילה ובנבלה לא עשתה גדר מכלל דאיסור אכילת בב"ח הוא חמור מאיסור נבלה וע"ש בתוס' ותראה שכן הוא ובחידושי ביארתי היטב ודו"ק והנה הישועת יעקב הקשה על התוספתא דתני בב"ח נוהג במוקדשין ליתא עשה דאכילה קדשים ולדחי ל"ת דבב"ח כדפריך הש"ס בזבחים ותירוצי הש"ס לא שייכי בזה ע"ש ולע"ד כראה דנהי דעל הבשר איכא עשה דאכילת קדשים מ"מ על החלב ליכא עשה ואיכא איסור בב"ח ואף אם נאמר כיון דהחלב קיבלה טעם מבשר הקדשים הוי טעם כעיקר ואיכא גם בחלב עשה דאכילת קדשים וכמו שכתב הט"ז גבי פשטידא לענין חיוב חלה מ"מ אילו לא בישל את הבשר בחלב לא היה על החלב עשה דאכילת קדשים א"כ הוי עשה הבאה ע"י פשיעה ואינו דוחה ל"ת כמ"ש תוס' בזבחים וא"ש גם י"ל דנוהג במוקדשין דאסור לבשל ובזה ליכא עשה דהא אפשר לקיים שניהם שלא לבשלו בחלב וזה ברור ודו"ק ובמ"א דברתי בזה ע"פ מה שכתבתי לעיל דפלוגתא דמהרש"ל ורמ"א תלוי בהא פלוגתא דרב אחא ברי' דרבא ורב אשי בחולין דף כ' לענין אם יש עיקור סימנין בעוף ולרב אשי בב"ח דרבנן אסור בהנאה ובישול ולפ"ז א"ש דא"ז הב"ח ז"ל הביא ראיה מהא דשני רב אשי בחולין דף ק"ד כולי ר"ע הוא והכי קאמר כל הבשר אסו' לבשל בחלב מהן מדברי תורה ומהן מדברי סופרים מוכח דגם בשר עוף בחלב אסור לבשל ע"ש ולפמ"ש א"ש דרבא לשיטתו שפיר משני ואמנם הרמב"ם כפי מ"ש הלח"מ פ"ג מה' שחיטה הלכה י"ד פסק כרב אחא ע"ש ולכך פסק דבשר עוף בחלב מותר בבישול והנאה וא"ש דאין ראיה משינויא דרב אשי ודו"ק והנה הגאונים בעל כרתי ופלתי ובעל דגול מרבבה פלפלו אם בישל נבלה בחלב אם אסור משום בב"ח ומדברי התוס' ע"ז דף ל"ה שהבאתי נראה דאסור משום בב"ח אף דשחיטת עכו"ם נבלה ובתשובה אחת הארכתי בזה ואעתיקנה אי"ה בחלקים הבאים ועת לקצר:

והנה כתב הרמב"ם פרק ו' מה' מאכלות אסורות הלכה ד' וכן בשר חיה ועוף אין אסור באכילה מן התורה לפיכך מותר לבשלו ומותר בהנאה ואסו' באכילה מדברי סופרים כדי שלא יפשעו העם ויבואו לידי איסו' בשר בחלב של תורה ויאכלו בשר בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה שהרי אין במשמע הכתוב אלא גדי בחלב אמו ממש לפיכך אסרו כל בשר בחלב עכ"ל הנה האריכות הזה למה והל"ל בקיצור דאסרו בשר חיה ועוף בחלב גזרה אטו בשר בהמה בחלב ונראה דר"ל דלא שייך לומר דיגזרו אטו בשר בחלב גמור דהא זה מפורש בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו וזיל קרי בי רב הוא לכך אמר דאדרבה מזה הכתוב ילמדו דרק גדי ובחלב אמו אסור הכתוב ומשום דזה אכזריות או דכן היה החוק לע"ז וכדומה טעמים ויבואו לאכול בשר בחלב ויאמרו שאין אסור מן התורה לכך אסור כל בב"ח להורות דכונת התורה הי' על כל בשר בחלב ובזה א"ש דהתירו לבשל וליהנות דכיון דהודיעו דגדי בחלב אמו לאו דוקא שוב ליכא למגזר ודבריו ז"ל מפיקים אור והבינם:

חדר מ דין אשה שיש לה מכה

(אות א) הנה בש"ס אם יש לה מכה תולה במכתה ואם יש לה וסת תולה בוסתה אבל ברא"ש הנוסחא להיפך אם יש לה וסת תולה בוסתה ואם יש לה מכף תולה במכתה. ונראה לבאר ע"פ נוסחת הש"ס דמתחלה קתני אם יש לה מכה קולה במכתה ואמרינן דמן המכה יצא הדם ולא מן המקור ואפילו ז' נקיים לא צריכה דכיון דאתה צריך לתלות במכה כדי שלא לאסרה על בעלה לעולם ע"כ אתה צריך לטהרה לבעלה בלא ז' נקיים כמ"ש הרשב"א ואח"כ תני אם יש לה וסת היינו כפירש"י דיש וסת לקילקול זה שאינה רואה אלא לפרקים ויכולה לשמש בין וסת לוסת ואינה נאסרת לבעלה לעולם או לפירוש המרדכי ששימשה סמוך לוסתה דאז ג"כ אינה נאסרת על בעלה לעולם דתולה בוסתה א"כ שפיר צריכה ז' נקיים ואינה תולה במכתה לטהרה בלא ז' נקיים כיון דאינה נאסרת על בעלה לעולם זה ביאור דברי הש"ס לדעתי וכן ראיתי שכתב א"ז הב"ח ז"ל דדעת המרדכי דהאי אם יש לה וסת קאי על אם יש לה מכת ע"ש ובזה א"ש מה שדקדקו בשו"ת ש"י ושאר האחרונים בסיפא דברייתא דתני ונאמנת אשה לומר מכה יש לי במקור שמשם הדם יוצא וברישא תני סתם אם יש לה מכה ולא תני שמשם הדם יוצא משמע אף שלא נודע בבירור שמן המכה יונא הדם אינו תולין מסתמא שמן המכה יוצא הדם וכבר כתבתי בזה אבל לפמ"ש א"ש דברישא תני דאם יש לה וסת תולה בוסתה והיינו כמו שכתבתי דצריכה ז' נקיים אף דיש לה מכה כיון דאינה נאסרת על בעלה לעולם

דהא יש לתלות בוסתה לכל מר כדאית לי' ואמנם כל זה כשאינה יודעת בבירור שמן המכה יוצא הדם אבל כשאומרת בבירור שיודעת שמן המכה יוצא הדם אף ז' נקיים אינה צריכה אף שבלא"ה אינה נאסרת על בעלה דהא יש לה וסת א"צ ז' נקיים דהא יודעת בבירור דאין הדם מן המקור ואינו דם נדות וכן כתב הש"ך להלכה בס"ק כ"ו ע"ש ודו"ק היטב. ולכאורה י"ל דהא בסיפא מיירי לענין טהרות כדתני רשב"ג אומר כל דם היוצא מן המקור טמא ואמר עולא מקור מקומו טמא א"ב והיינו דהוא אה"ט לטמא אדם טומאת ערב כפירש"י לעיל דף ט"ז אבל ברישא מיירי לבעלה ולבעלה בעי הרגשה ואם לא ארגשה טהורה מן התורה וע' בספר סדרי טהרה דכתב בסי' קפ"ג דהוי ס"ס שמא מן הצדדים ואת"ל מן המקור שמא לא ארגשה וה"ה כאן הוי ס"ס שמא מן המכה ואת"ל מן המקור שמא לא ארגשה ולכך ברישא דמיירי לבעלה אפילו לא נודע אם הדם בא מן המכה מותרת דהוי ס"ס אבל בסיפא דמיירי לטהרות דאפילו בלא הרגשה טמאה כמ"ש האחרונים דלטהרות לא בעי הרגשה וא"כ ליכא ס"ס רק ספק אחד שמא מן המכה וספק דאורייתא לחומרא ולכך דוקא כשאומרת ברי לי שבא מן המכה טהורה אבל בלא"ה טמאה וז"ב. ובזה אמינא דבסיפא אפילו לבעלה בעי שתאמר שמשם הדם יוצא אף דלבעלה איכא ס"ס מ"מ כיון דלענין טהרות ליכא ס"ס ואנן נקטינין הספק שמא מן המכה לחומרא גם לבעלה צריכין אנו להחזיק אותו לחומרא כמ"ש הרדב"ז ואסורה מספק וזה ברור ואמנם לרשב"ג דס"ל מקור מקומו טמא ובין אם הדם מן המקור בין אם הוא מן המכה הוא טמא ומטמא את האשה ט"ע אך נ"מ לענין טומאת ז' ואין כאן מקום להאריך שבתי וראיתי דרשב"ג דס"ל ממ"ט א"כ גם לענין טומאת ז' הוא טמאה דהא איכא חזקת טומאה ולפ"ז י"ל דשפיר היא טהורה לבעלה משום דהוי ס"ס ואף דמדרבנן טמאה בלא הרגשה והוי רק ספק אחד מ"מ הוי ס"ס בדאורייתא וספק אחד בדרבנן ואין לומר כיון דנקטינין הספק בדאורייתא לחומרא יהיה זילזול לדרבנן אם נקטינין הספק בדרבנן לקולא דז"א דהא דנקטינין הספק לטהרות לחומרא לא משום דהוא ספק דאורייתא דהא אף דאילו הוי דרבנן הוי נקטינין לחומרא משום דאתחזק איסורא דעכ"פ טומאת ערב הוא טמאה דבזה ליכא ספק כלל כמו שכתבתי אבל לבעלה דליכא חזקת טומאה שפיר נקטינין לקולא ובזה י"ל דרשב"ג פליג על רבי דלרבי גם לבעלה צריכה שתאמר בבירור מכה יש לי שמשם הדם יוצא אבל לרשב"ג אין צריכה שתאמר שמשם יוצא הדם לבעלה אלא לבעלה די שתאמר מכה יש לי במקור סתם אע"פ שאין יודעת בבירור שמשם הדם יוצא ודו"ק היטב ולפמ"ש לעיל לפרש דברישא א"צ ז' נקיים יש לפרש הא דפריך ותבדוק בביאה של בעל א' היינו דלמה נתירנה בלא ז' נקיים ואין לומר

דא"כ תאסרנה על בעלה לעולם ז"א דהא יש תקנה בבדיקת שפופרת דאם לא ימצא הדם על ראש המוך נדע שנתרפאה ותהיה מותרת לבעלה מבלי שנתלה במכה ותהיה עכ"פ צריכה ז' נקיים ודו"ק:

(אות ב) הרמב"ם ז"ל השמיט הא דימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירתה ועמדו האחרונים בזה ונראה לע"ד ליישב דהנה רש"י פירש דהאי זאת אומרת ימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירתה הוא על יום מ"ח שהוא יום חמישי לספירתה כי יום ע"א מ"ב מ"ג היו ימי נדתה שאינה רואה בהן ואינן עולין לימי ספירתה ע"ש והתוס' פירשו דקאי על יום כ"ו דהוי שימור ליום י"ז ויום כ"ה לא הוי שימור כי הוא מימי כדה ע"ש. והנה התוס' לעיל דף ל"ז ע"ב ד"ה מה ימי הקשו דשם קאמר מה ימי נדה כו' ואין ספירת שבעה עולה מהם ותא כאן אמר ימי נדתה שאין רואה בהן עולין לימי ספירתה ותירצו דכאן מיירי בזבה קטנה שרואה יום י"א ויום י"ב הוי תחלת נדה ועולה לה ע"ש והיינו לפי פירושם באן דקאי על יום כ"ו שהוא שימור ליום י"ז וי"ח שראתה דהיא זבה קטנה ושפיר עולה לה יום כ"ה דהוא מימי נדה לשימור ושפיר אמר זאת דימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירתה ואמנם רש"י שפירש דקאי על יום מ"ח שהוא יום חמישי לימי ספירתה כי יום מ"א מ"ב מ"ג היו ימי כדה ועולין לה לימי ספירתה לימי ל"ג ל"ד ל"ה שנעשית בהן זבה גדולה והדרא קושית התוס' לדוכתה הא בדף ל"ז אמרינן דימי נדתה אין עולין לה לימי ספירתה ותירוץ התוס' נשאר מעל דהא הכא בזבה גדולה מיירי ואמנם רש"י ז"ל השכיל לפרש שם דימי נדה אינן ראוין לזיבה דמכי הוי זבה לא הוי נדה עד שתשב שבעה נקיים וכן פירש כאן וז"ל ומיהו תחלת נדה לא הוי עד שתשב שבעה נקיים עכ"ל וא"כ באמת אינן ימי נדה ממש והא דאמר התם דימי נדתה אין עולין לה לימי ספירתה היינו ימי נדה ממש וזה א"א דכל שלא ספרה ז' נקיים אין נעשית נדה וע"ש היטב וא"ש פירש"י לשיטתו דהני לימי נדה היינו יום מ"א מ"ב מ"ג דאינן ימי נדה ממש שפיר עולין לה לימי ספירתה וזה שהאריך רש"י ז"ל לבאר ומיהו תחלת נדה לא הוי כל זמן שלא ספרה ז' נקיים כו' והיינו שלא יקשה על הא דאמר רב אדא בר יצחק זאת אומרת ימי נדתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירתה מברייתא דמייתי בדף ל"ז ע"ב ונמצא רש"י ותוס' כל אחד על מקומו יבוא בשלום ודו"ק היטב:

והנה הרמב"ם ז"ל דעתו ידוע דאין זה תלוי בזה דתיכף שכלו ימי זיבתה מתחילין ימי נדתה בין ישבה ז' נקיים בין לא ישבה ז"נ ולדידי' הוי להו ימי מ"א מ"ב מ"ג ימי נדה גמורים וליכא לפרושי כפירש"י דלאו ימי נדה ממש הוי אלא ע"כ כפירוש התוס' שתירצו

דיש חילוק בין זבה גדולה לזבה קטנה והאי זאת אומרת קאי על יום כ"ו וזה פשוט והנה יש להבין דהש"ס מייתי תא שמע ראתה שנים ובשלישי הפילה כו' וימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירתה והש"ס הא מדמה ימי לידתה לימי נדתה וקשה כיון דא"א לפתיחת הקבר בלא דם א"כ ה"ל זבה גמורה ואמאי ימי לידתה עולין לה לימי ספירתה לשיטת התוס' דהרמב"ם פירש כוותיהו כמו שכתבתי דהא שני ימים ראתה בשופי בתוך י"א יום כמו שפירש"י וקשה על הרמב"ם ואמנם הרמב"ם לטעמי' א"ש דס"ל דכל דם שרואה בשעת לידה הוי דם קישוי ואינה נעשית בהן זבה גדולה ואינה אלא זבה קטנה משני ימים שראתה בהן קודם שילדה ושפיר עולין לה ימי לידתה שאינה רואה בהן לימי ספירתה בתורת שימור ואפשר דמזה הוציא הרמב"ם מה שכתב שכל דם שרואה בשעת לידה דם קישוי הוא ובזה אתי שפיר המשך לשון הברייתא דנקט הכא וימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירת זיבתה וקשה מאי שיאטי' להכא וכבר עמד בזה בעל סדרי טהרה ולפמ"ש הנה נכון דרק הכא דהיא רק זבה קטנה לכך עולין לה ימי לידתה דהא דם לידתה הוא דם קישוי אבל אילו היתה זבה גדולה כגון שראתה שלשה ימים קודם שילדה בשופי דאז היתה זבה גדולה לא היו עולין לה ימי לידתה שאינה רואה בהן לימי ספירת זיבתה ודו"ק היטב: ובזה א"ש דהרמב"ם העתיק רק תחלת הברייתא דראתה שני ימים ובשלישי הפילה ואינה יודעת מה הפילה מביאה קרבן ואינו נאכל ואולם סוף הברייתא וימי לידתה שאינה רואה בהן עולין לה לימי ספירת זיבתה השמיט ולא הביא כלל והלא דבר הוא ולפמ"ש א"ש דהוא לשיטתו דס"ל אין קישוי לנפלים וא"כ הוי לה זבה גדולה ואין עולין לה ימי לידתה שאין רואה בהן לימי ספירת זיבתה ולכך השמיטה ולא הביאה כלל ודו"ק היטב.

דין הפולטת ש"ז

(אות א) התוס' בד"ה רואה כתבו אור"י דמשכחת לה ששמשה בהיתר שתסתור ע"י פליטה אחר ראית ג' ימים רצופים דקיי"ל כרבנן דבעי שש עונות שלמות כו' והקשה א"ז מהרש"א ז"ל דלפ"ד התוס' תיקשי הא דאמר רבא אגב חריפתא שבשתא כו' תסתור שבעה דיה כבועלה והא לא משכחת לה שתסתור שבעה אלא כששמשה באיסור ע"ש ולע"ד לא היה כוונת התוס' לפרש בעיא דרמב"ח דמיירי בשמשה בהיתר אלא כוונתם דלא תיקשי אמנהגא דידן דאינה מתחלת לספור אלא מיום חמשי ואילך מחשש שמא תפלוט ש"ז ואי ליכא לאשכוחי אלא בשמשה באיסור מה חשש איכא שמא תפלוט ש"ז דאטו ברשיעי עסקינין שתשמש באיסור ואף דבנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליו ז"נ וא"כ שפיר משכחת לה דשימשה בהיתר קודם

שראתה ואחר ראייתה תפלוט ש"ז מ"מ הרי הא דהחמירו על עצמן שאפילו רואה ט"ז כחרדל כו' היינו שמא תראה ג' ימים רצופים זה אחר זה ואז כבר יעברו ג' ימים מיום ששימשה והש"ז מסרחת וא"כ לא משכחת לה שתסתור אם לא ששימשה באיסור וע"ז כתבו דשפיר משכחת לה שתשמש בהיתר דקיי"ל כרבנן דג' עונות שלמות בענין כו' ואח"כ כתבו אי נמי דאפילו לא משכחת לה שתשמש בהיתר מ"מ כיון דתיקנו ז' נקיים כעין דאורייתא שיהיו נקיים אף מש"ז והיינו דאנו רואין את הראייה האחת כאילו היה בו שלש ראיות בג' ימים ונמצא משכחת לה ששימשה בהיתר ודו"ק וממילא לא קשה ק"ו מהרש"א דרבא לפי בעיית רמב"ח אמר דשפיר בעי אם שימשה באיסור רק דלדידן לא שייך שיתקנו מחשש שישמש באיסור דאטו ברשיעי עסקינין ודו"ק היטב:

ב והנה הרמב"ם השמיט האי דינא דר"ח גאון והתוס' והרא"ש והיינו דס"ל דבלא נתהפכה בשעת תשמיש לא פלטה כלל ואין חשש כלל ודו"ק ועוד דס"ל כתירוץ התוס' דהבעיא אליבא דרבנן דס"ל ג' עונות שלמות בעינן והוא פסק בפ"א מהלכות אה"ט דרק תוך ג' עונות פולטת ש"ז טמאה וא"כ לא משכחת כלל שימשה בהיתר ודו"ק:

והנה הרמב"ם כתב דטומאת וסתות וכתמים הכל מד"ס וטומאתן מספק ע"ש פ"ג מה' מטמאי משכב ומושב הלכה ח' ובזה י"ל הא דאמרינן בנדרים דף ה' ר' מאיר הוא דמחמיר בכתמים ונדחקו התוס' לפרש דהיינו מהא דנדה דף נ"ב הרואה כתם חוששין משום זוב דברי ר' מאיר ע"ש ואמנם י"ל כיון דהרמב"ם משוה תרויהו אהדדי דאין שורפין עליהם תרומה וקדשים ע"ש א"כ ר' מאיר דס"ל וסתות דאורייתא כדאמרינן בנדה דף ט"ו לכן מחמיר גם בכתמים וס"ל דמטמאין למפרע וצ"ע והנה הכ"מ הקשה הא בכל כתמים איכא ס"ס שמא מעלמא ושמא מהצדדים וכתבתי במ"א דדם באשה מקום סתר הוא כמ"ש התוס' והוי ספק טומאה ברה"י דכל ספקות שאתה יכול להרבות ברה"י טמאים או כמ"ש הרשב"א דדמי לחוכא ואטלולא דיהי' ברה"ר טהור וברה"י טמא ע"ש ואמנם התוס' בב"ק דלבעלה לא גמרינין מסוטה והקשה הכ"מ שפיר אך לפמ"ש הר"ן דלכך כל שאינו מקבל טומאה אינו מקבל כתמים דעיקר גזרה היה על הבגד ואגב זה גזרו על האשה וכשהבגד טהור גם על האשה לא גזרו ע"ש ולמ"ש יומתק יותר דעל האשה יש לטהר משום ס"ס כמ"ש הכ"מ דהא לבעלה לא גמרינין מסוטה ורק לטומאת הבגד גמרינין מסוטה דלא מהני ס"ס וכמ"ש ולכך גזרו על הבגד טומאת כתמים ואגב הבגד גזרו גם על האשה דאי לא הא לא קיימא הא כמ"ש הר"ן ואמנם כשהבגד אינו מקבל טומאה גם על האשה לא גזרו ובזה אפשר לומר טעמא דרבוותא דאמרו דכתמים הוא רק לטהרות דבזה לא מהני ס"ס ובאמת כשהיה לנו טהרות גזרו גם על האשה ואמנם

עתה דאין לנו בעו"ה טומאה וטהרה גם על האשה לא גזרו ולא קשה מה שהקשה עליהם הראב"ד מהא דאמר רשב"ג לדברי אין קץ שאין לך אשה טהורה לבעלה ע"ש ולפמ"ש א"ש דרשב"ג היה בזמן שהיה נוהג טומאה וטהרה משא"כ בזמננו זה י"ל ליישב שיטתם אבל דבריהם נדחו מכל הגאונים הקדמונים ודו"ק ובזה י"ל הא דאמר ר"מ הוא דמחמיר בכתמים לענין נשים שאמרו חז"ל דיין שעתן אי כתמן טמא למפרע והיינו דאיכא ס"ס רק דלא מהני ס"ס דגמרינין מסוטה ואמנם טומאה למפרע לא גמרינין מסוטה כמ"ש התוס' ושפיר מהני ס"ס ואמנם אם ס"ס מטעם רוב א"כ לר"מ דחייש למיעוטא לא מהני ס"ס לכך מחמיר והנה הנו"ב מ"ת דיקדק דבריש נדה אמרינן והלל כסבורה הרגשת מי רגלים הוא ובריש פרק הרואה אמרינין אהא דפריך אשמואל דאמר בבשרה עד שתרגיש בבשרה ממתני' דהאשה שהיא עושה צרכיה אי דארגלה יושבת אמאי טהורה ומשני לעולם דארגשה ואימר הרגשת מי רגלים הוא ולא אמר לעולם דלא ארגשה וכסבורה הרגשת מי רגלים הוא ע"ש ולע"ד יש ליישב דהא בריש נדה מיירי לטהרות וכמ"ש התוס' דרק לטהרות מטמאין בה למפרע מעל"ע וכבר כתבו האחרונים דלטהרות לא בעינין שתרגיש רק דשם אמרינין טעמא דשמאי דאמר דיה שעתה משום דאשה מרגשת בעצמה והא מדלא ארגשה מאתמול ודאי השתא בבדיקת העד נפיק וע"ז קאמר שפיר דאין מזה ראיה דלעולם ארגשה מאתמול וכסבורה הרגשת מי רגלים הוא אבל כאן דפריך אשמואל דאמר עד שתרגיש בבשרה ולבעלה מיירי דלטהרות לא בעי הרגשה ופריך אי דארגשה יושבת אמאי טהורה עשני שפיר לעולם דארגשה ואעפ"כ יושבת טהורה אימר הרגשת מי רגלים הוא ולמה לי' למימר דטעתה וסברה הרגשת מ"ר הוא הלא פשוט לומר דארגשה באמת ואמנם לאו הרגשה הוא דאימר הרגשת מי רגלים הוא וז"ב לע"ד ודו"ק והנה הרמב"ם פ"ה מה' איסורי ביאה ה' י"ז כתב האשה שהשתינה מים ויצא דם עם מי רגלים והיא עומדת או יושבת הרי זו טהורה ואפילו הרגישה ונזדעזע גופה אינה חוששת שזה הרגשת מי רגלים הוא ע"ש ולפ"ז י"ל דאם לא הרגישה אפילו ר' מאיר מודה דהיא טהורה ויש נפקא מינה לדינא לדידן דקיי"ל עומדת טמאה וכמ"ש א"ז רמ"א ז"ל בש"ע סימן קצ"א סעיף א' בהג"ה מ"מ אם לא הרגישה טהורה ולפ"ז ודאי אזדא לי' דיקדוקו של הרב נו"ב דהכא דוקא בהרגישה מיירי ושם בריש נדה בלא הרגישה מיירי וצ"ע וי"ל בזה תלוי הא דפסק רבינו חננאל דר' יוסי לא מטהר אלא משום נדה אבל משום כתם מטמא והיינו בארגשה דוקא וצ"ע בכל זה וע' מ"ש בסדרי טהרה סימן קפ"ג ס"ק ב' בשם הש"י עוד ראיתי בנו"ב שם סי' ק"א שדיקדק אהא דאמרינין מקור שהזיע כמין שני טיפין טמאה אבל חדא אימא מעלמא אתי והקשה דלשון אימא משמע

שהוא רק ספק ואיך מטהרינין מספק ומלשון הרמב"ם משמע שהוא ודאי מן הצדדין וע"ש שנדחק בלשון אימא דקאמר הש"ס ע"ש וע' ר"ן חולין דף נ"ג דכתב דהאי אימר שלמא עבדי הוא ודאי והרשב"א כתב דהוא ספק וי"ל דהרמב"ם פירש גם כאן כהר"ן והנה שם הקשה ממה שכתב הרמב"ם פ"ט מה' מטמאי מו"מ הלכה א' מקור שהזיע טיפה אחת הרי זו טהורה שאינה אלא מחמץ למקור והקשה מהא דקיי"ל אפילו רואה טיפה דם כחרדל יושבת עליו ז' נקיים וע"ש שחילק בין הרגישה ובין לא הרגישה ע"ש ואמנם א"ז הב"ח ז"ל כתב דזה באמת רק מחומרא דר"ז דמדינא תלינין בצדדים כמו מקור שהזיע ע"ש אך בר"ן לא משמע כן שכתב דרבותא דטיפת דם כחרדל הוא דבזה אין לחוש לשלש זיבות וכתבתי בזה במ"א ולפ"ד א"ז הב"ח ז"ל א"ש קושית הגאון נו"ב הנ"ל דלבעלה שפיר אסורה אפילו ראתה טיפה אחת משום חומרא דר' זירא שהחמירו על עצמן בנות ישראל אבל הרמב"ם שם בפ"ט ממטמא מו"מ דמיירי שם לטהרות לענין טומאת ערב ולא לענין נדה שפיר כתב דטיפה אחת טהורה דשם לא שייך חומרא דר"א: והנה הסמ"ג כתב דרואה מ"ת מותרת לשני משום ס"ס דשמא מן הצדדין ושמא אין כל האצבעות שוות א"כ אפילו רואה ראיה מרובה אמרינין ספק מן הצדדין ולפ"ז בטיפה אחת דאמרינין מעלמא אתי ופירש"י מן הצדדין היינו ודאי מן הצדדין דאל"כ מה בין טיפה אחת לשני טיפות ולפ"ז היה מקום היתר ברואה מ"ת רק טיפה אחת ואין להאריך כי לא להוראה קאתינא ודו"ק:

חדר מא

דין חל ל"ט בעונה הסמוך לוסתה

בשו"ת כנסת יחזקאל התיר בליל טבילה לשמש בעונה סמוך לוסתה והגאון נודע ביהודא הקשה עליו מהא דהראב"ד הביא ראיה דאם קבעה לה וסת לשעות ולא לימים אינה חוששת אלא שעתה מהא דלכי והבעלי לו ע"ג הנהר והא הוי עונה סמוך לוסתה דהא בכל שעתא דסלקא מטבילת מצוה חזאי וע"כ דאם קבעה וסת לשעות ולא לימים אינה חוששת ומותרת לשמש סמוך לוסתה ע"ש ולפ"ד הכנסת יחזקאל אין ראיה משם דהא בליל טבילה מותר לשמש סמוך לוסתה ע"ש והסדרי טהרה דחה גם הוא דברי הכנסת יחזקאל דמי הכריחה לטבול בעונה הסמוך לוסתה ע"ש ואמנם בהאי דאתיא לקמי' דר' יוחנן לא שייך זה דהא בכל עת דסלקא מטבילת מצוה חזאי והיא מוכרחת לטבול ואם תטבול בזמן אחר ג"כ תראה ומאי אית לה למעבד ושפיר מוכח דלא כהכנסת יחזקאל ואמנם י"ל דהאי סברא מי הכריחה לטבול סמוך לוסתה היינו לדידן דקיי"ל

טבילה בזמן לאו מצוה ואפילו למ"ד דהוא מצוה מ"מ בזה"ז דאינה טובלת בזמנה דנשי דידן ספק זבות הן אבל שם דאתיא קמי' דר' יוחנן והוא ס"ל בירושלמי טבילה בזמנה מצוה ובזמן ר' יוחנן לא הי' עוד החומרות שהחמירו אח"כ בנות ישראל של עצמן דאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת ז' נקיים א"כ לא שייך מי הכריחה לטבול סמוך לוסתה וא"ש דאמר לה לכי והבעלי לי ע"ג הנהר ולא חשש לעונה סמוך לוסתה אבל לדידן לא שייך זה וגם הרז"ה התפלא על הראב"ד דשם לא בשעה היה תלוי הוסת אלא במעשה שנכנסה לעיר ע"ש ודבריו נכוחים. והנה בעובדא דרבינא איעסק לי' לברי' בי ר' חנינא אמר לי' סבר מר לכתוב כתובה ליום רביעי ופירש א"ז מהרש"ל דהיינו לקיים תקנת חז"ל בתולה נשאת ליום רביעי אבל רש"י ז"ל מחק הגירסא הזאת וגריס ליום פלן ע"ש במהרש"א ובסדרי טהרה כתב בזה דבר נכון ע"ש ולכאורה שפיר מחק רש"י הגירסא ליום רביעי דהא הטעם דבתולה נשאת ליום רביעי כדי שאם יהי' לו טענת בתולים יבוא לב"ד ויאסרוה עליו ע"ש בכתובות דף ט' וכאן בת ר"ח קטנה היתה וקטנה אינה נאסרת על בעלה דפיתוי קטנה אונס הוא ומאי שייך כאן תקנה זו ולכך גריס רש"י ליום פלן וז"ב ומאן דגרס ליום רביעי ס"ל כהרמב"ם דקטנה נאסרת על בעלה ושפיר שייך ליום רביעי ואמנם ראיתי להפני יושע שם שכתב דלא פלוג רבנן בתקנתא ואפילו בקטנה תיקנו ואין להאריך עוד ודו"ק:

חדר מב בנמצא דם על ירכה

הנה התוס' כתבו בד"ה ולמחר הכא גרים רש"י פי' על ירכה וקאמר דטמאה נדה דאיכא למימר דמן העד נתלכלך הירך ולא מעלמא וא"ת ותבדוק העד וי"ל שנאבד העד אי נמי שמא דם העד עצמו בא מדם הירך כיון שנמצא על העד רק במקום שנגע בירך וכגון שיש כגריס ועוד דליכא חששא דמאכולת עכ"ל וכתב א"ז מהר"מ לובלין דהאי וכגון קאי על שני התירוצים ע"ש והנה הרמב"ם פסק דאפילו אין בו כגריס ועוד וכתב הט"ז דאזיל לטעמי' דס"ל דעל בשרה אפילו פחות מכגריס טמאה וא"כ ממ"נ אם הדם היה על ירכה ומשם בא על העד בלא"ה טמאה בכל שהו ע"ש והנה אף שכתב המחבר לעיל סעיף ו' דדוקא נמצא על הירך לבד אז טמאה בכ"ש וכאן נמצא גם על העד מ"מ הא הטעם הוא דבבשרה לא שכיח מאכולת אבל אם נמצא גם על הבגד אמרינן דמן הבגד בא על בשרה משא"כ כאן דהעד הוא בדוק וע"כ דמהירך בא ושם לא שכיח מאכולת ולכן טמאה בכ"ש וזה ברור ובספר חוות דעת לא כתב כן ולא הבינותי ע"ש ודו"ק ולפ"ז לפמ"ש הש"ך ס"ק יו"ד בדעת התוס' והרא"ש כדעת הרמב"ם ע"ש וא"כ אמאי כתבו וכגון שיש בו כגריס

ועוד הא לשיטה זו לא בעי כגריס ועוד וכמ"ש הט"ז ואמנם לכאורה י"ל דהרמב"ם ס"ל דטמאה משום כתם אבל התוס' קאי על הש"ס דאמרינן טמאה נדה ושפיר כתבו דמיירי שיש בה כגריס ועוד אך פשט דברי התוס' משמע דלדינא כתבו כן וכן השיבני חכם אחד ולכן נראה דא"ש דבריהם דהא לעיל בד"ה וטחתו בירכה כתבו תוס' ומיירי במקום שאין דם המקור יכול ליפול שם וכתב הסדרי טהרה ביאור דבריהם דאל"כ קשה מאי קאמר לי' רב שימי והא חוששת אמרת לן כו' דא"כ מאי קמ"ל ע"ש בסדרי טהרה ולפ"ז ע"כ שיש בה כגריס ועוד דאם אין בה כגריס ועוד אף דלהרמב"ם בנמצא על בשרה לא בעי כגריס ועוד מ"מ הא כתב הרשב"א הטעם דכיון דבבשרה אשתכח מסתברא דמגופה הוא ע"ש משא"כ כאן דמיירי דאין דם המקור יכול ליפול שם א"כ ע"כ דמן העד בא וא"כ לא שייך לומר כיון דבגופה אשתכח מגופה הוא ושפיר חיישינן למאכולת אבל הרמב"ם מיירי במקו' שדם המקור יכול לבוא שם לכך שפיר כתב אפילו הוא פחות מכגריס ועוד וזה ברור לע"ד ואמנם מה שכתב הסדרי טהרה דע"כ מיירי שאין דם המקור יכול ליפול שם דאל"כ מאי קאמר חוששת אמרת לן דמאי קמ"ל י"ל דקמ"ל אף שאין בו כגריס ועוד חוששת ולא תלינן במאכולת ועכצ"ל דהתוס' ס"ל כהרמב"ם דעל בשרה אפילו פחות מכגריס טמאה וא"כ מה קמ"ל דבדקה עצמה אפילו בלא בדקה עצמה ונמצא דם על ירכה טמאה אפילו פחות מכגריס ועוד וזה ברור לכאורה ואפשר זה כוונת הש"ך שכתב דדעת התוס' כהרמב"ם והסדרי טהרה כתב דלא מצא מקום בתוס' דדעתם כהרמב"ם ואולי זה המקו' שמשם הוציא הש"ך דדעתם כהרמב"ם ודו"ק:

והנה הגאון חוות דעת כתב לפרש דברי התוס' דכתבו דמיירי במקו' שאין דם המקו' יכול ליפול שם דאי מיירי במקו' שדם המקור יכול ליפול שם לא היינו מטמאים משו' נדה דהיינו תולין דמהמקור אתא עתה בלא הרגשה דמוקמינין לה אחזקה ע"ש היטב ואמנם אם נמצא גם על העד במקו' שנגע בירכה א"כ ע"כ בשעה שטחתו על הירך כבר היה הדם על הירך ומשם בא על העד וכיון דע"כ יצא הדם מחזקתו ושוב אתרע חזקה דמעיקרא כמ"ש הרשב"א בחולין גבי גבינות ושפיר י"ל דבשעת בדיקה יצא והרגשת עד הוא וא"כ שפיר י"ל דמיירי במקו' שדם המקור יכול ליפול שם ודו"ק ולפ"ז י"ל דהתוס' בתירוצ' השני חידשו דאין צריך לומר דמיירי במקו' דאין דם המקור יכול ליפול שם אלא דמיירי אף במקו' דדם המקור יכול ליפול שם וז"ב ואמנם זה כשיש בו כגריס ועוד אבל כשאין בו כגריס ועוד נראה דלא שייך זה והיינו דאף דהרמב"ם ס"ל דעל בשרה לא בעינן כגריס ועוד מ"מ נראה דאף דלא ארגשה והוי לן למימר דדם מאכולת היא ס"ל להרמב"ם דנגד זה יש חזקה דבגופה אשתכח בגופה היה כמ"ש הרשב"א והוי ספק

השקול וז"ב דעת הרמב"ם וראיה לזה דהא הרמב"ם למד זה מברייתא דפ' הרואה דתני על בשרה ספק טמא ספק טהור טמא וע"ש במגיד משנה שכתב וסובר רבינו שכל פחות מכשיעור ספק הוא ועל בשרה טמא ע"ש במ"מ ואמנם כיון דגם עתה רק ספק הוא שוב שפיר איכא לאוקמי אחזקה קמייתא וליכא למימר דהרי יצא מחזקתו ואוקמי אחזקה דהשתא כמו גבי גבינות ביו"ד סימן פ"א דבסירכא אף דיצאה מחזקתה מחיים לא נאסרו הגבינות דה"ל ס"ס ע"ש וה"ה כאן באין בו כגריס ועוד שמא דם מאכולת היא ואת"ל מגופה שמא עתה יצא מהמקור בלא הרגשה כע"ש הגאון חוות דעת ואמאי טמאה נדה ועכצ"ל דמיירי דהוא במקו' שאין דם המקור יכול ליפול שם ודו"ק וזה המשך דברי התוס' דאחר שכתבו התירוץ הב' ולא נצטרך עוד לומר דמיירי שהוא במקו' שאין דם המקור יכול ליפול שם כתבו דעכצ"ל דיש בו כגריס ועוד ודו"ק היטב:

והנה התוס' בשם ר"ח פירשו דגריס ונמצא עליו דם היינו על העד וטחתו בירכה היינו שהניחתו בגלוי ולא בקופסא דבקופסא פשיטא דטמאה ופריך והא חוששת אמרת לן דאימא מעלמא אתי עכ"ל והאי סיומא דאימא מעלמא אתי אין ענין לפי' ר"ח ועמדו בזה ולפמ"ש א"ש דלפי תירוץ ב' בתוס' כבר כתבתי דכוונתם דל"צ לומר דמיירי שאין דם מקור יכול ליפול שם אלא דמיירי שפיר דהוא במקו' דדם המקור יכול ליפול שם ולפ"ז א"ש דפריך והא חוששת אמרת לן היינו דילמא דם המקור נפל שם וכמו כל כתם דעלמא אבל לפי ר"ח דהניחתו בגלוי ולא בקופסא ומצאה על העד ל"ש לומר שמא נפל מן המקור שם דהא לא נמצא כלל על הירך רק על העד שבדקה בו וליכא לפרושי האי והא חוששת אמרת לן שנפל מן המקור בלא הרגשה ועכצ"ל דהיינו אימור מעלמא אתי ודו"ק ובזה א"ש דנאיד ר"ח מגירסת רש"י ופירושו דקשיא לי' אמאי טמאה נדה הא ה"ל ס"ס שמא מהמקור נפל שם בלא הרגשה ושמא מדם מאכולת וע"כ פירש שנמצא על העד הבדוק וליכא למימר ממאכולת ודו"ק ודרך אגב אכתוב מה שאמרתי בדברי התוספות שהקשו למ"ד א"א לפה"ק בלא דמים למאי כתבה תורה ביולדת זכר דתטמא שבעת ימים הא בלא"ה טמאה משו' דם ע"ש ולכאורה י"ל דמיירי שהפילה בימי טוהר של יולדת דאינה טמאה משו' נדה וטמאה משו' יולדת כדאיתא בדף י"ח אלא י"ל דהתוס' ס"ל דבנפלים דם קישוי טמא אפילו בימי טוהר וא"כ הקשו לפי דדרשינין בפ' יוצא דופן אשה כי תזריע דאפילו לא ילדה אלא כעין שהזריעה אמו טמאה לידה וע"ש בתוס' ד"ה כעין דגם רבנן דר"ש מודים בזה ותרתי שמעית מינה ע"ש ושפיר הקשו למה כתבה תורה זאת דילדה זכר תטמא ז' ימים הא בלא"ה טמאה דא"א לפה"ק בלא דם וא"ש ואמנ' לדעת רב אחאי גאון א"ש דאם לא נגמר צורת הולד לא אמרינן א"א לפה"ק בלא דם ועפ"ז

י"ל פירש"י שם דפירש תזריע כעין שהזריעה ואח"כ כתב ואפילו נפתח הקבר בלא דם טומאה ע"ש ודו"ק:

חדר מג פרק א בדין טענת מומין

פ"א (א) הנה במשנה כתובו' ד' ע"ה על האב להביא ראיה לכאור' האי ראיה דמייתי האב הוא אפי' בע"א דממילא חייב לישבע נגדו ש"ד והא הבעל טוען ספק והוי משואל"מ ואף דכתובה הוי ש"ק כמ"ש הרא"ש בפ"ב מ"מ הא תני דברי ר"מ ור"מ ס"ל מטלטלין משתעבדי לכתובה ולא הוי ש"ק כמ"ש הה"מ וגם לשיטת הרמב"ם דכתובת אירוסין לא טרפה ממשעבדי א"כ ברישא בעודה ברשות האב ולא נכנסה עדיין לחופה לא הוי ש"ק כדאמר ר' יוחנן הכופר במלוה שיש עליה עדים חייב קרבן שבועה לפי שאינה גובה ממשעבדי ואולי בעבור זה לא פירש"י ראיה בעדים אלא אסיפא אבל ברישא א"צ האב להביא אלא ע"א ודו"ק:

ב והנה מ"ש התוס' דאיכא חזקת פנויה נגד חזקת הגוף לכאורה הא לרב מיירי בקידשה ע"ת שפיר איכא חזקת פנויה דהא קידשה על תנאי ונמצא בה מומין אינה מקודשת ואמנ' לר' אלעזר דאמר תברא כו' ורישא ר' יהושע וה"ה לנכנסה לרשות הבעל כפירש"י ובכה"ג צריכה גנו לרב וא"כ ממ"נ ליכא חזקת פנויה ועיין שם ולפ"ז הוי מצי למימר דכולה ר' יהושע הוא אלא דברישא איכא חזקת פנויה וחזקת ממון לכך על האב להביא ראיה ובסיפא ליכא אלא חזקת ממון ולא חזקת פנויה לכך על הבעל להביא ראיה ול"צ לומר תברא כו':

ג והנה התוס' ד"ה וחכמי' כתבו דר"מ לא פליג אמומין שבגלוי דמודה שאינו יכול לטעון כו' וראיתי בשיטה מקובצת בשם הרמ"ה דטעמא דר"מ דפליג אף במומין שבגלוי והיינו דיש נשים דנשמרו היטב לבל יראו בהן מומין או דיש אנשי' דאין מדקדקים לבדוק ע"ש וזה דלא כהתוס' ויש להמתיק דברי הרמ"ה והיינו דבאמת רוב נשים אינן יכולין להזהר ורוב אנשי' מדקדקי' ובודקי' רק מיעוט יש דנזהרים או אינן מדקדקים ולכך ס"ל לרבנן דאינו יכול לטעון דאזלינין בתר רובא ואמרינין ודאי ידע ומחיל וחייב בכתובה אבל ר' מאיר לטעמי' דלא אזיל בתר רובא ולכך אינו מחלק וס"ל דבכל גוונא יכול לטעון ואמנ' לכאורה קשה הא אין הולכין בממון אחר הרוב ואמאי חייב בכתובה לרבנן במומין שבגלוי אך י"ל כמ"ש מהרמשי"ף דבאמת לא קאי רק אירישא ולקידושין וכדאמר רב נחמן בר יצחק בש"ס לקמן והוי האב מוחזק ושפיר ס"ל לרבנן דאזלינין בתר רובא ולר"מ דלא אזיל בתר רובא גם במומין שבגלוי צריך האב להביא ראיה ואל"כ צריך להחזיר

הקידושין ובזה א"ש קושית הרמב"ן מנא לי' לרב נחמן דכלה בבית אביה ולקידושין דמייתי מינה ראיה ותנא תונא לרב יהודא אמר שמואל דאמר המחליף פרה בחמור ומשך בעל החמור את הפרה ולא הספיק בעל הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור דעל בעל החמור להביא וראיה שהיה חמורו קיים בשעת משיכת הפרה ומנא לי' לרב נחמן דמתניתין מיירי לענין קידושין דהאב מוחזק ואעפ"כ ברישא צריך האב להביא ראיה דילמא מיירי לענין כתובה דהבעל מוחזק ולכך צריך האב להביא ראיה להוציא כתובה אבל שם שבעל החמור מוחזק אין צריך להביא ראיה ולפמ"ש הנה נכון דרב נחמן הוכיח דרישא מיירי לענין קידושין דאל"כ מאי טעמא דרבנן הא אין הולכין בממון אחר הרוב וע"כ דלקידושין מיירי ודו"ק ואמנם לפי מה שכתב בהגהת מרדכי בכתובות דבכתובה הולכין אחר הרוב דכל מעשה ב"ד כגבוי דמי א"כ שפיר י"ל דקאי גם אסיפא דהבעל מוחזק ולענין כתובה ואעפ"כ רבנן אזלי בתר רובא דכגבוי דמי ואמנם ברישא דבאירוסין מיירי וכתובת אירוסין לא גבי ממשעבדי כדעת הרמב"ם והרי כתב הש"ך דכל דלא גבי ממשעבדי לא הוי כגבוי א"כ לא שייך זה ואמנם באירוסין שפיר י"ל דלענין קידושין מיירי וא"כ אתי שפיר בין ברישא בין בסיפא ושפיר הוכיח רנב"י דלקידושין מיירי ודו"ק היטב:

ד והנה מה שכתבתי דאין הולכין בממון אחר הרוב יש לפקפק לפמ"ש הרז"ה אהא דפריך בריש האשה שנתארמלה וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי ליכא עדים מה הוי והקשו התוס' הא אין הולכין בממון אחר הרוב וכתב הרז"ה דכיון דאיכא ג"כ חזקת הגוף דמסייע לרוב שפיר אזלינין אחר הרוב וה"ה הכא איכא חזקת הגוף דמסייע לרוב שפיר יש לומר דלכך אזלי רבנן בתר הרוב ואמנם יש לחלק דשם שניהם הרוב וחזקת הגוף שניה' מורים על דבר אחד דנישאת בתולה אבל הכא הרוב מורה דידע ונתפייס וחזקת הגוף מורה דמשנתארסה נולדו המומין ובכה"ג לא מהני חזקת הגוף לסייע לרוב גם מה שכתבתי דר"מ לא אזיל בתר רובא יש לפקפק לפי מה שרצו התוס' לומר דר"מ רק מדרבנן חייש למיעוטא י"ל רק באיסורא ולחומרא אבל בממון לא ואמנם הרי בענין רוב חזינן דיותר אזלינין בתר רוב באיסורא מבממון דאין הולכין בממון אחר הרוב גם בלא"ה הוכיחו התוס' בכמה דוכתי דר"מ בין לחומרא בין לקולא ס"ל לר"מ דחיישינן למיעוטא וע"כ דמדאורייתא הוא חייש למיעוטא ואין חילוק ובמ"א כתבתי ואמנם כל זה לשמואל אבל לרב דס"ל הולכין בממון אחר הרוב אתי שפיר דהאי בד"א קאי גם אסיפא דהבעל מוחזק ולא צריך לדחוקי דקאי רק אריש דמסתמא אדסמוך לי' קאי ובזה י"ל מה שכתבו התוס' בד"ה אבל בסוף דבריה' וקאי בין ארשות האב בין ארשות

הבעל ומה ענין זה למ"ש מקודם ולפמ"ש י"ל דלפי שתירצו אליבא דרב דלא תיקשי לי' הא התנה בפירוש דלא על מומין הגלויין כיון ע"ש לכך כתבו עוד דאליבא דרב אין צריך לדחוקי דקאי רק אירשא דרב ס"ל הולכין בממון אחר הרוב ואמנם בחי' כתבתי לפרש בע"א והוא דלכאורה יש לתרץ קושית התוס' לפמ"ש הר"ן אהא דאמר אביי לעיל דף ע"ג לא תימא טעמא דרב דכיון דכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי' אלא טעמא דרב דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות ופירש"י אבל לענין ממונא בתנאי' קאי ופירש הר"ן דלענין ממונא סמוך אתנאי' דאם היה עליה נדרים או מומין היתה מגלה לי' ע"ש וזה שייך במומין שבסתר אבל מומין שבגלוי אף שהתנה עליהן בשעת קידושין מ"מ בשעה שנשאה ובא עליה בסתם ודאי מחל עליה' וביטול התנאי לגמרי דהא ראה אותם ולא שייך סברת הר"ן דמאי היה לה לגלות לו מה שהוא רואה בעיניו וא"כ לא קשה קושית התוס' די"ל דהאי בד"א קאי רק אסיפא דנכנסה לרשות הבעל וכן כתב באמת בהגהת אשר"י בשם ר"י דלא פליגי רבנן רק אסיפא דנכנסה לרשות הבעל ע"ש ואמנם התוס' ס"ל דאף דראה אותם אמרינן דלא על מומין שבגלוי כיוון והתנה אלא על מומין שלא ראה וא"כ קאי האי בד"א גם על הרישא דעודה ברשות האב ואף דהתנה בפירוש לא על מומין שראה התנה דאותן ראה ונתפייס כמו"ש התוס' וא"ש סמיכות דברי התוס' וזה אמת לע"ד. (ה) הנה השיטה מקובצת הביא בשם רבים מהקדמונים שמחקו הא דאמר רבא וסיפא כאן נמצא כאן היו דבסיפא לא צריך לסברת כאן נמצא כאן היו רק דמוקמינין אחזקת הגוף כרבן גמליאל וכתבו דרבא רצה לאוקמי אפילו כר' יהושע ולכך צריך גם בסיפא טעמא דכאן נמצא וכאן היו דאל"כ הא איכא חזקת ממון נגד חזקת הגוף ור' יהושע וע"ש שדחו זה דא"כ הא מתניתין דמשארסתני נאנסתי במאי מוקמת לה אי ביש שהות אחר החופה הא גם ר' יהושע מודה דאמרינן כאן נמצא כאן היה ואי באין שהות אחר החופה גם רבן גמליאל מודה דהאי ודאי ברשות האב נעשה ע"ש ולע"ד י"ל דמתניתין דמשארסתני נאנסתי אתיא שפיר באין שהות אחר החופה והא דנאמנת לרבן גמליאל אף דאמרינן כאן נמצא כאן היה מ"מ נאמנת במיגו דמוכת עץ והא דאמר הכא סיפא אתאן לרבן גמליאל לא כפירש"י משו' משנה דמשארסתני נאנסתי דהתם טעמא דרבן גמליאל משו' מיגו דמוכת עץ אלא משו' משנה דמוכת עץ אני דשם ליכא מיגו והיינו לפמ"ש בשיטה מקובצת בשם קצת גאונים לעיל דף י"א ע"ב דאמר הדר בי' רבא מההיא היינו מהא דאמר מקח טעות לגמרי משמע וס"ל דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה וכר' יוחנן ועל כרחך מוקי פלוגתיהו דר"ג ור"י באומרת מוכת עץ אני במאתים ומנה וא"כ ליכא מיגו כמ"ש תוס' דף י"א ד"ה אלא דלר' יוחנן ליכא

מיגו ע"ש וא"כ ע"כ שם טעמא דר"ג משום דאיכא חזקת הגוף ושפיר אמרינן סיפא אתאן כרבן גמליאל אבל מתניתין דמשארסתני נאנסתי שפיר י"ל דנאמנת דנאמנת דמוכת עץ דהיתה נאמנת לרבן גמליאל משום חזקה ומה בכך דיש חזקה כאן נמצא כאן היה מ"מ נאמנת במיגו דמכ"ע וזה ברור:

עוד סדין הנ"ל

1 לעיל הבאתי דברי השיטה מקובצת בשם הקדמונים שמחקו הא דסיפא כנכ"ה ודחו דברי האומרים דרבא רצה לאוקמי אפילו לר' יהושע דא"כ מה יעשה במשנה דמשארסתני נאנסתי וכתבתי שם ליישב ע"ש וראיתי בספר ישועת יעקב שהוא ג"כ יישב האי משנה דמשארסני נאנסתי דהא דאמרינן נכנסה לרשות הבעל אמרינן כנכ"ה היינו במומין דאפי' נולדו קודם אירוסין צריכה גט דהא אפילו קדשה על תנאי וכנסה סתם תצא שלא בכתובה הא גיטא בעיא א"כ הוי רשות הבעל ואמרינן כנכ"ה אבל שם במשארסתני נאנסתי דאם באמת נבעלה וקודם שאירסה הוי מקח טעות וא"צ גנו כלל כמ"ש תוס' דף יו"ד ד"ה חזקה א"א טורח ע"ש והיינו דבזה ודאי דמקפיד וכ"ש אם התנה בפירוש א"כ ל"ש לומר כנכ"ה אפילו נכנסה לרשות הבעל דהא על זה אנו דנין אם הוא ברשות הבעל דאם קודם שנתארסה נאנסה הוא מקח טעות ואינה ברשות הבעל כלל ודפח"ח ואמנם לפמ"ש בשם הש"מ בשם קצת גאונים דרבא הדר בי' ממאי דאמר מקח טעות לגמרי משמע וס"ל דכנסה בח"ב ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה א"כ נסתר תירוץ הישועת יעקב ושפיר דחו הקדמונים דא"כ האי משנה דמשארסתני נאנסתי במאי מוקים לה רבא דליכא למימר ביש שהות אחר החופה דא"כ לימא כנכ"ה ותירוץ הישועת יעקב ליתא אך לפי פירש"י בדף י"א דרבא הדר מהאי דאמר לעיל לרבנן לא הכיר בה ולא כלום ע"ש וס"ל כנסה בח"ב ונ"ב מקח טעות הוא א"ש הנוסחא בש"ס וסיפא כנכ"ה כמ"ש הש"מ ודו"ק ואמנם לפמ"ש א"ש תירוץ השיטה מקובצת דרבא משני מתניתין אליבא דכ"ע ואפילו אליבא דר' יהושע וא"ש גם מתניתין דמשארסתני נאנסתי וגם א"ש מה שהקשה הר"ש דהא מיגו להוציא לא אמרינן והיינו דהא הא דמיגו להוציא לא אמרינן הוא משום דאיכא חזקה דממונא נגדה וזה לענין להוציא כתובה אבל לענין איסור שפיר נאמנת במיגו וא"כ כיון דמהני המיגו לענין זה דהיא אשתו ואינו מקח טעות א"כ לענין כתובה שוב שפיר אמרינן כאן נמצא כאן היה כיון דודאי היא ברשות הבעל ומיירי שפיר ביש שהות אחר החופה ולא שייך לומר דע"ז אנו דנין דשמא אינה ברשותו כלל דהא היא ודאי אשתו וצריכה גט ולכך ס"ל לר"ג דנאמנת אבל ר' יהושע דלדידי' אינה נאמנת לומר מ"ע אני וא"כ אין לה מיגו דמ"ע לא אמרינן כנכ"ה

דהא ע"ז אנו דנין כקושית הישועת יעקב דשמא הוא מקח טעות ואינה ברשות הבעל כלל וא"ש תירוץ הש"מ וז"ב.

ז והנה בש"ס אמר רבא לא תימא דר' יהושע לא אזיל בתר חזקת הגוף כלל אלא כי לא אזיל ר"י בתר חזקת הגוף היכא דאיכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא שפיר אזיל בתר חזקא דגופא דתניא אם בהרת קודם כו' רבא אמר רישא כאן נמצאו כאן היו וסיפא כנכ"ה ועמד בש"מ בשם הקדמונים לענין מאי נכנס כאן בש"ס מימרא דרבא לא תימא ר' יהושע לא אזיל כו' בין הדבקים ומאי שיאטי' הכא לכאן ולעיל בפרקא קמא גבי פלוגתייהו דר"א ור"י ה"ל למתני ונראה ליישב דהנה התוס' ד"ה עי ששנה זו הקשו תימה אמאי נקט ברישא עודה ברשות אביה ובסיפא נכנסה לרשות הבעל איפכא הוי לי' למתני דהוי רישא רבותא טפי וסיפא רבותא טפי ונראה לע"ד ליישב דהנה הרמב"ן הקשה מנא לי' לרב נחמן בר' יצחק למימר דכלה בבית אביה לקידושין ולהביא מזה ראיה לרב יהודה אמר שמואל דילמא מיירי לכתובה דאיירי שהבעל מוחזק ולכך צריך האב להביא ראיה ואין הוכחה לדין דרב יהודא דעל בעל החמור להביא ראיה אף שהוא מוחזק ותירץ הרמב"ן דמשמע לי' לרב נחמן דודאי לא כתב לה כתובה בשעת אירוסין ומתניתין לענין קידושין איירי ברישא ע"ש ולפ"ז א"ש קושית התוס' דבאמת רבותא נקנו ברישא דעודה בבית אביה ולקידושין דכתובה ודאי עדיין לא כתב לה בשעת אירוסין כמ"ש הרמב"ן וכיון דבקידושי' האב מוחזק הוי זה רבותא טפי דאעפ"כ האב צריך להביא ראיה ובסיפא נכנסה לרשות הבעל דאז יש לה כתובה וטענתייהו לענין כתובה דבזה הבעל מוחזק ואעפ"כ הבעל צריך להביא ראיה והוי שפיר רבותא ברישא וסיפא וז"ב ואמנם רבא בא לסתור שינויא דר' אלעזר דאמר תברא מי ששנה זו כו' ורישא ר' יהושע וסיפא ר"ג ולזה מקדים הש"ס דאמר רבא לא תימא דר' יהושע לא אזיל כלל בתר חזקא דגופא אלא כי לא אזיל בתר חזקה דגופא כי איכא חזקה דממונא אבל היכא דליכא חזקה דממונא אזיל שפיר בתר חזקה דגופא דתניא אם בהרת קודם כו' וא"כ נסתר תירוץ ר' אלעזר דא"א לומר דרישא ר' יהושע דא"כ הדרא קושית התוס' לדוכתה דאיפכא הוי לי' למתני ואין לומר כמ"ש דברישא מיירי שלא כתב לה כתובה עדיין וטמנתייהו לענין הקידושין דזה אינו דאם כן הא במוחזק לא פליג ר' יהושע כלל על רבן גמליאל דבזה גם ר' יהושע מודה דאזלינין בתר חזקה דגופא דהא אדרבה חזקה דממונא מסייע לחזקה דגופא ואמאי צריך האב להביא ראיה אלא ודאי גם רישא מיירי לענין כתובה והדרא קושית התוס' לדוכתה דליתני איפכא וליתא לשינויא דר' אלעזר ולכך משני רבא שינויא אחרינא רישא כאן נמצאו כאן הי' כו' וא"ש המשך דברי הש"ס כמין חומר ודו"ק

עוד נראה לבאר הא דהקדים הש"ס הא דאמר רבא לא תימא דר"י לא אזיל כו' ע"פ מה שהקשה הרב ישועת יעקב אהא דמשני רבא סיפא כאן נמצא כאן היו והיינו דסיפא כיון דנכנסה לרשות הבעל אמרינן ודאי ברשותו נולדו המומין הא באמת לא בתר המקום אזלינין אלא בתר הרשות דארוסה אפילו עומדת ברשות הבעל מקרי רשות אביה כיון דעדיין אינה קנויה לבעל וכן נשואה אפילו עומדת ברשות אב מקרי רשות הבעל כיון דקנויה לו לכל מילי וכמו שביאר הרא"ש וא"כ הא על זה אנו דנין דאם נימא דקודם שנתארסה נולדו המומין הוי מקח טעות ועדיין היא ברשות האב ואיך שייך לומר כאן נמצאו ברשות הבעל ואמנם לע"ד א"ש דהא אמר רבא דר' יהושע באמת אזיל בתר חזקה דגופא רק היכא דאיכא חזקה דממונא נגדה לא אלים חזקה דגופא להוציא ממון מיד המוחזק וזה לענין כתובה אבל זה ודאי ברור דאפילו לר' יהושע דינה כאשת איש לכל מילי וצריכה גט דבזה שפיר אזלינין בתר חזקת הגוף דבזה אין מתנגד לה חזקא דממונא דאין אנו דנין להוציא ממון אלא להצריכה גט וזה ברור מאוד לע"ד וא"כ אזלא לה קושית הגאון ישועת יעקב זלה"ה דהא על זה אנו דנין אם הוא ברשות הבעל דזה אינו דבמה שנוגע לענין אישות ודאי היא ברשות הבעל וצריכא גט מדינא ושפיר אמרינן לענין כתובה כאן נמצאו כאן היו וזה ברור ומעתה אתי שפיר הא דהקדים הש"ס מימרא דרבא דלא תימא דר' יהושע לא אזיל בתר חזקה דגופא כו' דאם לא הוי אזיל ר' יהושע בתר חזקא דגופא כלל לא היה צודק תירוצא דרבא כמו שהקשה הישועת יעקב ולכך הקדים דהיכא דליכא חזקה דממונא אזיל ר' יהושע שפיר בתר חזקה דגופא והשתא שפיר משני רבא סיפא כאן נמצאו כאן היו ודו"ק היטב:

חדר מג פרק ב בדין טענת מומין

א בפרק הקדום הבאתי קושית הגאון ישועת יעקב ותירצתי שם ע"ש ואמנם הוא זלה"ה עצמו תירץ וכן היה נראה לי בראשית העיון דכיון דכנסה בלא"ה צריכה גט דהא אחולי אחלי' לתנאי וא"כ עכ"פ קיימא ברשות הבעל ושייך שפיר לומר כאן נמצא כאן היה ע"ש ובזה אמרתי ליישב מה שהקשו התוס' אהא דאמר וחדא במקום תרתי לאו כלום הוא והקשו והא גבי בעל נמי איכא תרי חזק' חדא דאין אדם מתפייס במומין וחדא דאית לן למימר כאן נמצאו כאן היו והני תרי חזקות עדיפי מהני תרי חזקי דאשה דכנכ"ה עדיף מחזקת הגוף דהא עודה בבית אביה על האב להביא ראיה ולא מהני לי' חזקת הגוף משום דנולד הספק ברשותו ואמרינן כנכ"ה וכשנכנסה לרשות הבעל והביא הבעל ראיה דקודם שנתארסה היו בה המומין פטור מכתובה דעדיף חזקה דאין אדם

מתפייס במומין מההוא דא"א שותה בכוס אא"כ בודקו א"כ השתא נמי דמייתי ראיה דמשנתארסה היו בה מומין אמאי לא מיפטר מהני תרי טעמי ומאי שנא דכנכ"ה גרידא עדיף מחזקת הגוף וא"א מתפייס במומין עדיף מא"א שותה בכוס אא"כ בודקו כו' ע"ש בתוס' ואמנם לפמ"ש נראה ליישב דהא כבר עמד הרא"ש אהא דאמרי' עודה בבית אביה על האב להביא ראיה משום דאמר כאן ברשות האב נמצאו כאן היו הא בשנתארסה מיד הוא ברשות הבעל ולענין מומין דכל מומין שיולד בה אמרינין נסתחפה שדהו כאילו נכנסה לרשות הבעל מ"מ כיון שהיא ברשות האב לכל מילי והכתובה שלו אמרינין כנכ"ה קודם אירוסין עכ"ל הרא"ש ואמנם לפמ"ש א"ש קושית הרא"ש דלענין מומין הוא ברשות הבעל דכל מומין שיולד בה אמרינין נסתחפה שדהו כאילו כבר נכנסה לרשות הבעל דזה אינו דהא בזה חזר וניער קושית הישועת יעקב דהא אם היו בה המומין קודם אירוסין הוי מקח טעות ואינה ברשות הבעל כלל וא"כ על זה אנו דנין ואין לומר כמ"ש דהא מ"מ צריכה גט משום דכנסה סתם ז"א דהא כאן עודה בבית אביה ולא כנסה עדיין ושפיר אמרינין בה כאן נמצא כאן היה וקודם אירוסין נולדו בה וז"ב. ומעתה, א"ש קושית התוס' דהא כיון שכנסה אפילו הביא הבעל שמשנתארסה היו בה המומין לא שייך לומר חזקה כאן נמצאו וכאן היו ברשות אביה קודם שנתארסה ז"א דבזה יתעורר תמיהת הרא"ש דמשעת אירוסין הוא ברשות לענין מומין שיולדו בה כו' ואין לומר כמו שכתבתי דעל זה אנו דנין דאם היו המומין מעיקרא קודם אירוסין הוי מקחו מקח טעות ואינה ברשות הבעל ז"א דהא כאן כבר כנסה ואמרינין אחולי אחיל לתנאי למפרע כמ"ש הפוסקים דא"צ עידי יחוד מטעם זה וא"כ ס"ס ברשות הבעל קיימא למפרע ולא שייך חזקה כנכ"ה ולכך לא הזכיר הש"ס כאן האי חזקה דכנכ"ה כלל ובשיטה מקובצת תמה בזה ולפמ"ש א"ש טובא דלא שייך כאן חזקה כנכ"ה כיון דכנסה ודו"ק היטב: והנה הגאון ישי"ע כתב עפמ"ש התוס' בנדה דהאי סברא דכנכ"ה לא אמרינין אלא שלא יתבטל המקח לגמרי ע"ש גבי אשה ששאלה חלוק מחברתה ועפ"ז כתב השב שמעתתא דלמ"ד כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה כתובה מנה לא שייך סברא דכנכ"ה דהא המקח לא יתבטל בין כך ובין כך ע"ש ובזה יש ליישב קושית התוס' והשיטה מקובצת מהאי דמשארסתני נאנסתי כמאן אתיא לפי דמשני רבא דלפי דעת הקדמונים רבא רצה לאוקמי אפילו לרבי יהושע והקשו הקדמונים דא"כ הא מתניתין דמשארסתני נאנסתי כמאן מוקים לה אי ביש שהות אחר החופה הא לרבא גם ר' יהושע ס"ל כנכ"ה ואמרינן ודאי אחר האירוסין ואי באין שהות גם ר"ג מודה דהא ודאי קודם החופה ברשות האב נעשה ע"ש והבאתי לעיל תירוץ על זה והנה לפ"ד מקצת גאונים בשיטה מקובצת דרבא

לעיל דף י"א דרבא הדר בי' מהאי דלעיל דהוי סבר כנסה בח"ב ונ"ב הוי מקח טעות אלא ס"ל יש לה כתובה מנה א"כ א"ש דרבא מרי' דשמעתא מוקי לה שפיר ביש שהות ומ"מ לא שייך שם כנכ"ה דהא לא יתבטל המקח מכל וכל וא"ש ובזה א"ש דר' אלעזר דחיק והוי לי' למימר תברא מי ששנה זו כו' ולא משני כרבא וכמו שפירש בשיטה מקובצת דמוקי לה אליבא דכ"ע ולפמ"ש א"ש דר' אלעזר לשיטתו דס"ל לעיל דף י"ג ע"א דכנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה אין לה כתובה דהוי מקח טעות ע"ש ולכך לא מצי לשנויי כרבא משום כנכ"ה דא"כ תיקשי לי' מתניתין דמשארסתני נאנסתי איך מוקים לה ודו"ק והנה רש"י פירש דרבא מהדר לאוקמי כולה מתני' כר"ג כו' ולא פירש כהש"מ ולדידי' ע"כ לא גרסינין וסיפא כנכ"ה והיינו דרש"י לשיטתו דפירש לעיל דף י"א דרבא הדר בי' מהא דלעיל וס"ל מקח טעות לגמרי משמע ולכך לא פירש כהש"מ דקשיא לי' מתני' דמשארסתני נאנסתי ודו"ק:

חדר מד דיני תנאי פרק א

פרק א:

בש"ע אה"ע סימן ל"ח סעיף ב כתב המחבר כל תנאי:

צריך שיהא בו ארבע דברים ואלו הן שיהא כפול ושיהא הן שלו קודם ללאו ושיהא התנאי קודם למעשה ויהיה התנאי אפשר לקיימו כו' והנה הר"ן כתב הטעם דצריך שיהא הן קודם ללאו שאלו סיים בהן דבגמר דבריו אדם נתפס ונמצא תנאי בטל ומעשה קיים ע"ש וקשיא לי טובא דהא מארי' דשמעתא דד' משפטי התנאים הוא ר' מאיר דגמר מתנאי בני גד ובני ראובן והא ר' מאיר ס"ל בתחלת דבריו אדם נתפס ואמנם לפמ"ש הר"ן בנדרים דף כ"ז דלפי האמת היכא דאין סותרין זה את זה מודה ר' מאיר דבגמר דבריו אדם נתפס אתי שפיר דהא הכא אין סותרין זא"ז דהא התנה אם תתני לי ק' זוז יהיה גט ואם לא תתני לי לא יהא גט אבל לרבא דס"ל שם דגם אם אין סותרין זה את זה ס"ל לר"מ דעושין עיקר מתחלת דבריו ע"כ צריך לומר דטעמא דס"ל לר' מאיר דבעינן הן קודם ללאו לאו משום הכי הוא אלא גזרת הכתוב הוא ולא תלי כלל בזה אם בתחלת דבריו או בגמר דבריו אדם נתפס וזה ברור ולפי זה הא דאמר רבא בגיטא דשכ"מ אם לא כו' וכתב הר"ן על זה דטעמא דבעי הן קודם ללאו משום דבגמר דבריו אדם נתפס היינו לדידן דקיי"ל בגמר דבריו אדם נתפס אבל שמואל דמספקא לי' בבבא בתרא אי בתחלת דבריו או בסוף דבריו אדם נתפס וצריך לומר דבאין סותרין זה את זה מודה ואף דמ"מ

עושין עיקר מתחלת דבריו לרבא מ"מ בזה דאנו יודעים דלכך הקדים הלאו דלא מקדים אינש פורענותא לנפשי' לא שייך זה וזה כוונת הר"ן שם למעיין ואין להאריך ודו"ק:

ב והנה בתוס' קידושין דף ס"ה ד"ה בשלמא הקשו ממה דאמרינן דאמר לה הכהן לאשה אם לא נטמאת הנקי ואם נטמאת חנקי הא הוי לי' לאו קודם להן ותירצו דמה שאנו רוצין חשיב הן והקשה הטורי זהב בהקדמתו ליו"ד א"כ אמאי אתקין שמואל בגיטא דשכ"מ אם מתי ברישא כדי שיהיה הן קודם ללאו והא אנו רוצים שיחיה וא"כ אדרבה אם לא מתי הוי הן וה"ל לאקדומי ברישא ואמרתי בימי חרפי דכוונת התוס' במה שכתבו דמה שאנו רוצים חשיב הן היינו מה שהוא המכוון ומטרת פעולתנו זאת חשיב הן ד"מ אם יעברו בני גד יותן להם ארץ גלעד לנחלה כמו שבקשו וכן בשכ"מ המכוון והתכלית בנתינת הגט הוא לתת לה חופש מהיות זקוקה ליבם אם ימות ואם כן זה הוי הן אבל בהשקאת האשה את המים כל המכוון בפעולה זאת היא להתירה ולהיות טהורה לבעלה כאשר תשתה ולא יבדקוה המים דאילו למען לאסרה לבעלה בלא"ה היא אסורה לבעלה משעה שקינא לה ונסתרה גם למען יבואו בה המים המרים למאררים ודאי אין זה כוונתנו דהא אדרבה אנו מיגעין אותה ומושכין אותה ממקום למקום כדי שתודה ולא תשתה דהתורה חסה על עוברי רצונו כדאיתא בריש פרק היה מביא ע"ש וכיון דכל כוונת ההשקאה לברר הדבר ולהוציאה מחזקת א"א שהיא בה זה נקרא הן משא"כ בגטו של שכ"מ עיקר המכוון לתת לה חופשה מזיקת היבם כמ"ש זה נקרא הן ולכך כתב אם לא מתי ברישא וזה ברור מאוד וראיה לדברי דהא כל שתיבעל ולא תיאסר עליו לא היתה שותה והיינו כיון דעתה אינה אסורה למה נשקנה ואי דתשתה ותמות זאת לא היתה כוונת התורה ויצאו דברי התוס' לאור וחדלה תמיהת הגאון ט"ז ז"ל מעליהם ודו"ק: (ג) והנה במשנה למלך פרק ז' מהל' אישות הביא דברי הריטב"א דבהא דהרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום דלרב מספקא לי' אי תנאה הוא אי חזרה הוא והקשה הא בקידושין קיי"ל דתכ"ד לאו כדיבור דמי ולא מהני חזרה תוך כדי דיבור ותירץ דהא דחזרה לא מהני בקידושין תוך כדי דיבור היינו לאחר נתינת המעות דוקא ע"ש וכן ראיתי בחידושי הרשב"א בקידושין שתירץ כן ע"ש ולע"ד נראה לפמ"ש הרשב"ם בב"ב דהא דבמקדש ומגרש תכ"ד לאו כדיבור דמי זה מדרבנן משום חומרא דא"א ע"ש א"כ שפיר מספקא לרב אי תנאה הוי וקידושי שני לא מהני דבכלות שלשים יום חזרו קידושי ראשון למפרע או חזרה הוי ואף דלא מהני החזרה היינו מדרבנן אבל מדאורייתא מהני וא"כ קידושי שני תופסין מדאורייתא עכ"פ וז"ב גם לפי דאיתא בב"ק דתרי תכ"ד הוי א"כ י"ל דתכ"ד קטן אף בקידושין וגירושין מהני ויכול לחזור בו רק תכ"ד גדול לא מהני

בקידושין ורב מספקא לי' בתכ"ד קטון אך זה צ"ע וסברא זו מצאתי בפ"י ב"ק ע"ג ע"ש ושמחתי והנה אם נימא דלא כמ"ש הר"ן דטעם דבעינין הן קודם ללאו הוא מטעם דבגמר דבריו אדם נתפס וכמו שהקשיתי על זה דהא ר' מאיר מארי' דשמעתא דס"ל בתחלת דבריו אדם נתפס אלא טעמא איכא בזה ואנחנו לא נדע או גזרת הכתוב הוא לפ"ז נוכל לומר הטעם דבעי תנאי קודם למעשה לר' מאיר דלטעמי' אזיל דס"ל בתחלת דבריו אדם נתפס וא"כ אם אמר סתם הרי את מקודשת לי ואחר כך אמר התנאי אם תתני לי כך והרי אנו תופסין ראש דבריו שאמר סתם הרי את מקודשת לי ומשמע בכל גווני ומה שאמר אח"כ אם תתני לי לא מהני כלל ולכך בעינן שיאמר התנאי קודם המעשה וזה נכון לולא דברי הר"ן ז"ל:

ובזה אתי שפיר דבעי הן קודם ללאו וכתב המשנה למלך דהן דברים סותרין זה את זה דאם בגמר דבריו אדם נתפס אדרבה ה"ל להיות מעשה קודם לתנאי ולכן כתב דבתנאי קודם למעשה טעמא אחרינא איכא ואנחנו לא נדע ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דשניהם צדקו יחדיו דבהן קודם ללאו אין שני הדיבורים סותרין זה את זה דהא בהן אמר אם תתני לי ובלאו אמר אם לא תתני לי והא לחכמים אמרינין מכלל לאו אתה שומע הן וא"כ אדרבה הלאו נשמע מההן ואפילו לר' מאיר דבעי תנאי כפול מ"מ נהי דלדידי' לא נשמע הלאו מההן מ"מ ודאי דאין סותרין זה את זה ובזה אפילו רבי מאיר מודה דבגמר דבריו אדם נתפס כמ"ש הר"ן בנדרים ולכך בעינין הן קודם ללאו אבל במעשה קודם לתנאי דבמעשה אמר סתם הרי את מקודשת לי דמשמע מסתמא בלא שום תנאי ואח"כ אמר אם תתני לי וזה סותר לדיבור הקודם ובזה ס"ל לרבי מאיר דבתחלת דבריו אדם נתפס וא"כ תפסינין המעשה לעיקר והתנאי שאמר אחריו בטל והיתה מקודשת בכל גוני אף אם לא תתן ולכך בעי ר' מאיר תנאי קודם למעשה ודו"ק היטב כי ברור הוא לע"ד בס"ד ויצא לכו מזה דלדידן דסבירא בגמר דבריו אדם נתפס ודלא כר' מאיר לא בעינין תנאי קודם למעשה כלל. ובזה היה אתי שפיר הא דאמר רבא בקידושין אתרוג זה על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא והקשה הרב המגיד הא הוי מעשה קודם לתנאי ומזה למד הרמב"ם דבעל מנת לא בעינין משפטי התנאים אבל לפמ"ש אתי שפיר דלדידן דקיי"ל בגמר דבריו אדם נתפס לא בעינן משפטי התנאים ודו"ק:

והנה זה ימים תמהתי בהא דאמרינין בשלהי פרק שבועת העדות כי אית לי' לרבי מאיר תנאי כפול באיסורא דאית בי' ממונא וסוטה נמי איסורא דאית בי' ממונא הוא ופירש"י דהיא מפסדת כתובתה והא כתבו התוס' בסוטה דף כ"ז ע"א ד"ה איש דלפסלה מכתובתה לא צריך קרא דכתובה דרבנן דאפי' רשב"ג דס"ל כתובה דאורייתא מ"מ לאו

דאורייתא ממש קאמר אלא דאית לה סמך מן התורה כדאמרינין בכתובות דף י"ד מכאן סמכו חז"ל לכתובת אשה מן התורה עכ"ל התוס' וע"כ גם לר' מאיר הוא כן דאף דס"ל כתובה דאורייתא מ"מ לאו דאורייתא ממש קאמר דאי ר' מאיר ס"ל כתובה דאורייתא ממש והתוס' רק אליבא דרשב"ג כתבו כן א"כ למה הוצרכו לדחוקי דתנא דברייתא דנקט לפוסלה מכתובתה מילתא אגב אורחי' קמ"ל דעוברת על דת צריכה התראה להפסידה כתובתה וזה דוחק ואמאי לא אמרו דברייתא אתיא כר' מאיר דס"ל כתובה דאוריית' ממש וזה ברור ובהיות כן קשה מאי קאמר סוטה איסור' דאית בי' ממונא הוא ואמר ר' תנחום חנקי כתיב הא מדאוריית' אין בה ממונא ואין לומר דמירי שכתב לה כתובה דא"כ אמאי אצריכו התוס' לומר דלאו דוקא נקיט לפוסלה מכתובתה הוי להו למימר דמירי בכתב לה כתובה וצריך עיון כעת. (ד) והנה הב"ש כתב ליישב סתירת דברי המחבר בסימן י"א דכתב דעידי זנות בעי דו"ח ובסימן טו"ב כתב דעידי מיתה א"צ דו"ח דכיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ותירץ הב"ש דבעידי זנות מ"נ ליכ' כתובה דאם היא מותרת לבעלה לא יגרשנה ואם היא אסורה לו היא מפסדת כתובתה ע"ש וקשה לי א"כ אמאי קאמר סוטה איסורא דאית בה ממונא היא הא מ"נ ליכא כתובה כמ"ש הב"ש וגם הדגול מרבבה הקשה על הב"ש דאכתי יכולה למכור כתובתה בטו"ה ע"ש ולע"ד זה תלוי אי טו"ה ממון או לא ואפשר אף למ"ד טו"ה אינה ממון מ"מ גורם לממון הוי וא"ש דר"מ סבר דסוטה איסורא דאית בי' ממונא הוי דר"מ לטעמי' דס"ל בב"ק דף ע"א ע"ב דגורם לממון כממון דמי ודו"ק וע' מה שהקשה הרב מהר"א בן ששון על דעת הסוברין דא"צ דו"ח לאסור אשה לבעלה מהא דאמרינין בסנהדרין מ"א אשה חבירה דמקטלא היכי משכחת לה הא י"ל לאסרה על בעלה באנו הא לאסרה על בעלה א"צ דו"ח ולהרגה צריך דו"ח וי"ל דהא דסוברין דא"צ דו"ח אף דליכא נ"מ לממון כמ"ש הב"ש דממ"נ ליכא כתובה דאם היא מותרת לא יגרשנה מ"מ ס"ל להפוסקים דנהי דלא נפקא מיני' לדין ממון דלא יגרשנה מ"מ דין כתובה יש כאן דאם ירצה לגרשה יצטרך ליתן לה כתובה ואף דסתם אשה בחזקת שלא יגרשה דרוב אינן מגרשין נשותיהן אם לא מצא בה ערות דבר כמ"ש תוס' בגיטין הא גם לדיני נפשות אין נ"מ בזה"ז דליכא דיני נפשות אלא ענין דיני נפשות יש כאן אם היה נוהג ד"נ ולכך ס"ל דגם לר"מ הוא ד"מ דס"ס דין כתובה יש כאן דהוא חייב לה כתובה ולכך ס"ל דא"צ דו"ח אבל בזמן שהי' נוהג דיני נפשות ודאי יותר דומה לדיני נפשות מלדיני ממונות דר"נ אפשר לצאת אל הפועל ממש משא"כ ד"מ דא"א לצאת אל הפועל ממש דממ"נ אין לה כתובה כל שלא יגרשה ובזה נדחה ראית מהר"א בן ששון ודו"ק:

חדר מד דיני תנאי פרק ב

א הרב טורי זהב יישב קושית התוס' בקידושין דף ס"ב דהקשו בסוטה אמאי אמר אם לא שכב ברישא הא ה"ל לאו קודם וכתב הט"ז דילמא באמת אמר ברישא אם שכב חנקי דהא בתורה לא כתיב חנקי וי"ל דאמר חנקי ברישא וע"ז כתב דקושית התוס' הוא על הס"ד דלא ידע עדיין מהא דר' תנחום דחנקי כתיב והוי ס"ד דאמר הכהן רק אם לא שכב לחוד ולכך פריך על ר"מ דבעי תנאי כפול והתוס' אזלו בשיטות רש"י ז"ל דרחב"ג לא פליג על ר' מאיר אלא בהא דבעי תנאי כפול אבל שאר משפטי תנאים גם רחב"ג מודה דצריך והקשו תוס' שפיר לפי הה"א בש"ס דלא אמר רק אם לא שכב לחודי' וההן הוא נשמע מכלל הלאו והוי כמו הקדים לאו להן ה"ל לומר אם שכב לחודי' והי' הלאו כשמע מכלל ההן והוי הן קודם ללאו וא"כ אף לרחב"ג קשה ע"ש והנה אף כי דפח"ח מ"מ לע"ד תירוץ הט"ז אינו נכון לפי סברת הר"ן שכתבתי לעיל דטעמא דבעי הן קודם ללאו כדי שלא יסיים בהן דבגמר דבריו אדם נתפס ואמנם זה אם מסיים בהן ממש וכופל ואומר אח"כ ההן אבל לס"ד דלא אמר ההן כלל רק אם לא שכב לחודי' וההן נשמע ממילא לא שייך לומר דבגמר דבריו אדם נתפס דהא לא אמר ההן כלל רק דנשמע ממילא ואיך יהיה המשמעות יותר עיקר ממה שאמר בפיו ממש וז"ב:

ב והנה הגאון הנ"ל כתב דרחב"ג לא יליף מתנאי דבני גד רק מה שהוא מסתבר ולכך ס"ל דלא בעי כפילת התנאי דאין זה מסתבר שיצרך לכפול תנאו דמכלל הן אתה שומע לאו אבל בשאר משפטי התנאי מודה דזה מילי דסברא ובזה פירש כוונת התוס' דמה שאנו רוצים חשיב הן היינו מצד הסברא וזה לרחב"ג אבל שמואל דס"ל כר"מ דבעי כפילת התנאי והיינו דיליף מתנאי דבני גד אף מה שאינו מצד הסברא לא שייך סברת התוס' וא"ש קושית הט"ז ע"ש דפח"ח וש"י ואמנם ע"פ דרכו י"ב בפשיטות לפמ"ש הר"ן דלכך בעי הן קודם ללאו דאם יסיים בהן נתפוס גמר דבריו ונימא דאף אם לא יתקיים התנאי תתקיים המעשה ד"מ אם אמר הרי את מקודשת אם תתני לי ק' זוז דאז אם יסיים בהן נימא דאף אם לא תתן תהי' מקודשת בהכסף או בשטר שנתן לה וכן בגט ושאר דברים אבל בסוטה שהשקה אותה הכהן אם סיים אם שכב חנקי כדאמר ר' תנחום איך נתפוס סוף דבריו לעיקר ונאמר דאף אם לא שכב איש אותה תיחנק זה ודאי נגד הסברא והשכל ושלא כדין דלמה תמות מה עשתה וכן ודאי אין דעת הכהן המשביע אותה שתמות והיא טהורה דהא אנו עושין כל טצדקי דתודה ולא תשתה כדי שלא תמות דחסה התורה על עוברי רצונו כדאמרינן ריש פרק היה מביא ע"ש ואדרבה אם היה אומר אם שכב ברישא וסיים אם לא שכב הנקי הייתי תופס סוף דבריו דאפילו שכב תינקה כדמצינו

דזכות תולה לה וזה ברור בכוונת התוס' מה שכתבו דמה שאנו רוצים חשוב הן כיון דאי אפשר לומר ההפך דאפילו לא שכב תיחנק אבל בההוא דשכ"מ שפיר י"ל דאם יסיים אם מתי יהא גט נתפוס סוף דבריו ואפשר דאפילו יחיה יהי' גט ולכך בעי הן קודם ללאו ודו"ק כי זה ברור מאוד לע"ד ועפ"ז נראה דלא קשה קושית התוס' ד"ה הנקי על פירש"י דפירש דקאי חנקי על קרא דבתרי' ואת כי שטית והקשו הא הוי מעשה קודם לתנאי ולפמ"ש א"ש דהא הטעם דבעי תנאי קודם למעשה דאם מעשה קודם לתנאי אין התנאי בכחו לסתור המעשה הקדום דמשמע סתם בלי תנאי ואמנם בסוטה לא שייך זה דאיך נימא דהתנאי לא יסתור המעשה הקדום דהיינו חנקי דמשמע סתם בכל גווני אפי' היא טהורה דזה ודאי דבר זר ובטל דיאמר לה הכהן חנקי אפי' היא טהורה כמ"ש ואפי' יהיה כוונתו כן אין בדבורו ממש להמית נפשות אשר לא תמתנה וגם סותר למעשיו אשר הטריח אותה כדי שלא תשתה וא"כ ע"כ המעשה צריך להתנאי ולולא התנאי אין המעשה כלום וא"ש ודו"ק היטב:

ג והנה לעיל כתבתי לפרש הא דבעי תנאי קודם למעשה והן קודם ללאו דכתב הגאון משנה למלך דלכאורה הם שני הפכים וכתבתי לחלק ע"פ סברת הר"ן בנדרים דף כ"ז דלפי האמת היכא דלא סתרי אהדדי מודה רבי מאיר דתפיס לשון אחרון ע"ש שהסברתי בטוב טעם לדעת דשניהם כאחד טובי' וישרים ואמנם רבא שם בנדרים לא ס"ל חילוק זה ולדידי' עכצ"ל דגזה"כ הוא לרבי מאיר ולא כטעם הר"ן ובזה יתיישב לע"ד דברי רש"י ז"ל בגיטין דף ע"ה דכתב אהא דאמר רבא שם משום דמעשה קודם לתנאי ופירש"י דבין לרבנן בין לר"מ דלא אפלגי רבנן על ר' מאיר אלא בתנאי כפול אבל בשאר משפטי תנאים מודים לו והתוס' הקשו עליו מהא דבבא מציעא דף צ"ד דמשמע דרבנן פליגי על ר' מאיר בכל הד' משפטי תנאים ע"ש וח"ו לחשוב על מאור עינינו הארז בלבנון רש"י ז"ל דנעלם ממנו סוגיא ערוכה ולפמ"ש א"ש דודאי לדידן דטעמא דר"מ משום דבתחלת דבריו אדם נתפס וכמ"ש שפיר י"ל דרבנן לטעמיהו דס"ל בגמר דבריו אדם נתפס ולכך פליגי על ר"מ וס"ל דלא בעי תנאי קודם למעשה וכדאיתא בב"מ דף צ"ד שהביאו התוס' אבל הכא בגיטין רבא הוא דאמר משום דה"ל מעשה קודם לתנאי והוא לא ס"ל חילוק זה בין היכא דסתרי אהדדי או לא ועכצ"ל דלדידי' גזה"כ הוא לר"מ דילפינן מתנאי דבני גד וא"כ מהיכא תיתי נימא דחכמים פליגי עלי' בשאר משפטי תנאים דבשלמא בתנאי כפול פליג ר"ח ב"ג דהוצרך הכתוב לכפלו כפירש"י אבל מה"ת ובאיזה סברו יפלגו על יתר משפטי התנאים ולכך פירש"י דזה אליבא דכולי עלמא ודו"ק:

ד והנה לעיל הקשיתי על הב"ש שכתב ליישב סתירת דברי המחבר בסימן י"א ובסימן י"ז ע"ש שהקשיתי עליו מהאי דסוף שבועת העדות דאמרינן דסוטה הוי איסורא דאית בה ממונא ע"ש ושוב ראיתי בתוס' גיטין דף ע"ה ע"ב ד"ה לאפוקי דכתבו דסוטה הוי איסורא דאית בה ממונא היינו שאר כסות דמפסדה ולא כפירש"י דמפסדא כתובה לחוד ע"ש ואפשר משום סברת הבית שמואל הנ"ל דכתובה ממ"נ אין לה לכן כתבו דמפסדת שאר וכסות דזה שפיר מפסדת כשיגרשה ובהיותה עמו וטהורה הוא יש לה וזה ברור לכאורה ובזה א"ש מה שדקדק אא"ז מהרש"א ז"ל מה שלא כתבו והא דבעינן כפילות בגיטין כמבואר לקמן אם מתי אם לא מתי ע"ש דנדחק ולפמ"ש א"ש דשם ודאי אית ביה ממונא דהיינו הכתובה כשתתגרש אבל בסוטה ליכא כתובה ממ"נ כמ"ש הבית שמואל ואמנם עכ"פ נדחה סברת הב"ש דהא איכא ממונא שאר וכסות ונראה דבמח"כ אשתמיטתי' להב"ש דברי התוס' דגיטין וכתבתי במ"א ודו"ק:

ובזה יש ליישב הא דכתב הרמב"ם דדוקא אם נתן לה הכסף קידושין מקודם לתנאי אז הוי מעשה קודם לתנאי ותנאי בטל ומעשה קיים אבל בדיבור לחוד שאמר הרי את מקודשת לי ולא נתן לה הכסף עדיין ואמר אם תעשי כך וכך לא הוי מעשה לתנאי והקשה הלח"מ מהא דגיטין דף ע"ה דהקשה רבא טעמא דלא כפלי' לתנאי כו' הא הוי מעשה קודם לתנאי מי הגיד לרבא דמיירי שנתן לה הגט קודם התנאי ולפמ"ש יש ליישב דשם אמרינן הא מני ר' מאיר הוא ולר' מאיר דס"ל בתחלת דבריו אדם נתפס ודאי דיבור המעשה מבטל התנאי הבא אחריו וכמ"ש אבל הרמב"ם אזיל לדידן דסבירא לן בגמר דבריו אדם נתפס ולכך אפילו אמר דיבור המעשה קודם התנאי התנאי קיים רק אם כבר נתן לה הכסף קודם התנאי אז התנאי אינו מבטל הדיבור עם נתינת הכסף ובמ"א הארכתי וכ"ז נלע"ד ברור בס"ד:

עוד חקירה אחת בדין תנאי

ה הנה מה שכתבתי לעיל אהא דכתבו התוס' בגיטין דסוטה הוי איסורא דאית בה ממונא דמפסדת שאר וכסות ולא כתבו משום דמפסדת כתובה כפירש"י וכתבתי משום סברת הב"ש דממ"נ ליכא כאן ענין כתובה ויישבתי בזה קושית אא"ז מהרש"א ז"ל ואמנם בלא"ה י"ל דכתבו כן משום דאזלי לטעמיהו דכתבו בסוטה דף כ"ו דלכ"ע אף לרשב"ג דס"ל כתובה דאורייתא לאו דאורייתא ממש וה"ה לר' מאיר כמו שהוכחתי לעיל ולפ"ז ל"ל דמשום כתובה אית בה ממונא דהא הך כפל התנאי הוא בקרא דחנקי כתיב ומה"ת ליכא כתובה וע"כ דמשום שאר וכסות דהוא דאורייתא כמו שפסק רבינו ריש פי"ב דאישות ע"ש. ואמנם הרמב"ן ודעימי' דפירשו משום כתובה לטעמיהו דס"ל מזונות

דרבנן וכתובה דאורייתא ואין להאריך: (ו) והנה הגאון משנה למלך נסתפק אם אמר הרי את מקודשת לי אם תתני לי מנה וחזר ואמר שני החלוקות כדרכן אם תתני לי מנה תהי' מקודשת ואם לא תתני לי מנה לא יהיו קידושין מה דינו והביא ראיה מהא דאתקין שמואל בגיטא אם לא מתי כו' ואם מתי יהא גט כו' ע"ש מה שחילק ביניהם ועפמ"ש לעיל הן דברים נפרדים דבמעשה קודם התנאי דטעמא דר"מ משום דבתחלת דבריו האדם נתפס וכיון דהקדים המעשה תפסינן המעשה ותו לא מהני כל מה שאומר אחר כך משא"כ בלאו והן דהא טעמא דר"מ בזה דבגמר דבריו אדם נתפס בכה"ג דלא סתרי אהדדי דמודה ר"מ דבגמר דבריו אדם נתפס כמ"ש הר"ן א"כ אף אם הקדים הלאו ואח"כ הן ואח"כ לאו לא שייך לומר בגמר דבריו אדם נתפס על ההן דהא עדיין לא גמר דבריו דהא חזר ואמר לאו וז"ב ואמנם כבר כתבתי דהרמב"ם יש לו פירוש אחר בהא דמעשה קודם לתנאי וע' בספר אבני מילואים מה שכתב בס"ק ד' על דברת הב"ש והמל"מ שם ודבריו מפיקים אור לישרים ע"ש ולכאורה נראה דהא דאמרינן תנאי בטל ומעשה קיים אע"פ שלא נתקיים התנאי היא מקודשת או מגורשת אף דהתנה בפירוש י"ל הנועם כיון דלא התנה כדין משפטי התנאים אמדינן דעתי' דאף שלא תקיים התנאי תהי' מקודשת או מגורשת והא דהתנה היינו לזרזה שתקיים התנאי ותתן לו הכסף שהתנה עמה אבל לא היה דעתו לתלות חלות הקדושין או הגירושין במתת הכסף כיון דלא התנה כדין משפטי התנאים אבל זה אינו דא"כ בתנאי שכיב מרע שמתנה אם לא מתי לא יהא גט דלא שייך לומר כן מאי טעמא צריך משפטי תנאים וצ"ל דגזה"כ הוא וז"ב ולפי זה לפמ"ש הבית שמואל דאף דלא קיי"ל כר' מאיר ולא גמרינין מתנאי בני גד ובני ראובן מ"מ מה שהוא סברא גמרינן ע"ש ולפ"ז י"ל דלמאן דלא ס"ל כרבי מאיר רק מידי דסברא גמרינן מתנאי דבני גד ובני ראובן י"ל דלא ילפינן אלא בכה"ג דהתנה על חבירו שיתן או יעשה דבר פלוני דאז י"ל דאם לא התנה כמשפטי התנאים דעתו היה רק לזרז חבירו ולא לתלות בו המעשה וכמ"ש דזה הוי מידי דסברא אבל בגוונא דלא שייך זה כמו בגט שכ"מ דהתנה ותלה במיתתו לא ילפינן מתנאי בני גד ובכי ראובן ובזה אתי שפיר הא דהקשה הרשב"א במתנת שכ"מ דעמד חוזר ואע"ג דכתוב בה קנין משום אומדן דעת שלא ציוה אלא עד שימות הרי אין כאן תנאי כפול והן קודם ללאו ותנאי קודם למעשה וכן במברחת וזבין ולא אצריכא לי' זוזי דבכולהי אזלינין בתר אומדנא כו' ותירץ בתי' שני דכל הני דלא כר' מאיר ע"ש ואמנם לשיטת רש"י דחכמים לא פליגי על ר' מאיר אלא בת"כ אבל באינך משפטי תנאים מודי וכמ"ש הב"ש מהרא"ש בפרק יש נוחלין ומתשובתו ריש כלל פ"א ע"ש לא א"ש ולפמ"ש א"ש דנהי דחכמים מודים לר' מאיר

וילפי מתנאי דבני גד למאי דמסתברא כמ"ש הב"ש מ"מ היינו בגוונא דהתנה על חבירו שיעשה לו דבר או שימנע מעשות דבר דאז יש לומר כיון דלא התנה כמשפט לא היה דעתו אלא לזרז חברו כמו שכתבתי אבל לא לתלות בזה המעשה בהתנאי ואולם בכל הני במתנת שכ"מ דתלה במיתתו וכן במברחת דלא התנה עם חברו כלל ולא הוציא התנאי מפיו לא שייך כלל לומר דלזרז חבירו היתה כוונתו ולכך לדידן דלא קיי"ל כר"מ א"ש טובא ודו"ק ובאמת לע"ד לפמ"ש הטעם במעשה קודם התנאי כיון דאמר המעשה קודם התנאי ומשמע סתם בלא התנאי ובא התנאי אחריו לסתור המעשה אין יכולת בתנאי לסתור המעשה שכבר נאמר משא"כ במתנת שכ"מ ובמברחת דאומדן הדעת בא תיכף בשעת אמירת המעשה דתיכף כשצוה לתת כל נכסיו לאחר היה אומדן דעתנו שלא כיון אלא אם ימות אבל כל היותו בחיים חיותו למה יתן לאחרים חילו ועמלו וכן במברחת ידענו באומדן דעתנו שלא היה כוונתה רק להבריח מבעלה וכדומה הנה לא קדמה המעשה לאומדן דעתא אף רגע אחד והוא קול ושוברו עמו ל"ש כלל מעשה קודם לתנאי או לאו קודם להן כי הכל בא ביחד וזה ברור למבין ודו"ק היטב. (ז) והנה הטור תמה על הרמב"ם דכתב אמר לה הרי את מקודשת לי ונתן בידה והשלים ואמר אם תתני לי מנה הרי את מקודשת ואם לאו כו' ותמה הטור דזה מילתא דפשיטא דאין אחר מעשה כלום וכתב האבני מילואים דכוונת הטור דהא בקידושין תכ"ד לאו כדיבור דמי ע"ש והנה לדעת הרשב"ם דמדאורייתא שפיר תכ"ד כדיבור דמי רק משום חומרא דקידושין אמרו חז"ל דלאו כדיבור דמי ואפשר דהיינו דחשו חז"ל דלאו כ"ע מבחינים בין תכ"ד בין אחר כ"ד וגזרו שלא יאמרו אף על אחר כ"ד מעט דהוא תכ"ד ויתירו א"א לעלמא וא"כ שפיר כתב הרמב"ם הטעם דהוי מעשה קודם לתנאי דאי משום דתכ"ד לאו כדיבור דמי בקידושין זה מדרבנן אבל מה"ת התנאי קיים אבל משום דהוי מעשה קודם לתנאי התנאי בטל לגמרי וז"ב:

והנה הבאתי לעיל דברי הרשב"א וריטב"א שהקשו בהא דמספקא לי' לרב באומר הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר שלשים יום אי תנאה הוי אי חזרה הוי הא בקידושין תוך כדי דיבור לאו כדיבור דמי ותירצו דדוקא לאחר נתינת המעות הוא לאו כדיבור דמי ע"ש וראיתי להגאון ישועת יעקב שהקשה זה בסימן מ' ע"ש ותמהני דאגב רהיטא לא ראה דברי הרשב"א והריטב"א ז"ל ולכאורה מוכרח לומר כתירוצם דאל"כ קשה בכל מעשה קודם לתנאי דלהתוס' לחכמים דר' מאיר תנאי קיים והא בקידושין תכ"ד לאו כדיבור דמי וכמו שהקשה הטור על הרמב"ם בזה וכתב דמילתא דפשיטא הוא כמ"ש לעיל בשם האבני מילואים ועמ"ש לעיל ליישב ע"פ דברי הרשב"ם בב"ב אבל לא משמע כן מדברי

הפוסקים והגאון בס' ישועות יעקב כתב דבאמת חכמים מודים לר' מאיר בתנאי קודם למעשה דמלתא דמסתבר הוא דאין כח בתנאי לעקור המעשה שקדם לו אך היכא די"ל תוך כדי דיבור כדיבור דמי שפיר יוכל לחזור מהמעשה וא"כ עכ"פ לאו מלתא דסבר' הוא רק דילפינן מתנאי בני גד ותלוי שוב במחלוקת ר"מ וחכמים ולכך בב"מ דף צ"ד משמע דלחכמים לא בעינן תנאי קודם למעשה כדכתבו התוס' ואמנם בקידושין וגיטין דקיי"ל תכ"ד לאו כדיבור דמי שפיר כתב רש"י ז"ל דגם חכמים ס"ל דבעינן תנאי קודם למעשה וא"ש קושית התוס' ע"ש ודפח"ח והנה המשנה למלך נסתפק אם גם בחלוקה השנית צריך תנאי קודם למעשה כגון אם אומר אם תתני לי מנה תהיי מקודשת ולא תהיי מקודשת אם לא תתני לי דבחלוקה השנית המעשה קודם לתנאי ואף דהטור כתב תנאי קודם למעשה בשתי החלוקות וכן בהא דאתקין שמואל בגיטא כו' אפשר דלאו דוקא אלא כיון דבחלוקה הא' צ"ל תנאי קודם נקט נמי כולה כו' ולפי דעתי הוא מחלוקת רש"י ותוס' בקידושין דף ס"ב בתוס' ד"ה הנקי שהקשו על פירש"י הא ה"ל מעשה קודם לתנאי כו' ושוב ראיתי למהרי"ט שתמה על התוס' כיון דכתבו דההן הוא אם לא שכב מאי נ"מ בלאו שיהיה המעשה קודם והלא לא הצריך להזכירו אלא משום כפילא אטו האומר לאשה אם תתני לי ק' זוז ה"ז גיטך ולא יהא גט אם לא תתני מי לא הוי תנאי עכ"ד כו' ע"ש במל"מ ולע"ד אתי שפיר דבאמת אם אמר לאשה אם תתני לי כו' ולא יהא גט אם לא תתני שפיר הוי תנאי גמור ואם לא נתנה אינה מגורשת דהנה כבר הבאתי קושית הראשונים באומר לאשה הרי את מקודשת לי מעכשיו ולאחר ל' יום דבזה מספק' לרב אי תנאה הוי או חזרה והקשו דאפילו אי חזרה הוי הא בקידושין וגירושין תכ"ד לאו כדיבור דמי וראיתי בישועת יעקב שתירץ דהא דתכ"ד לאו כדיבור דמי היינו אם חוזר בו מכל וכל אבל כאן אינו חוזר בו לגמרי אלא שמגביל הזמן אחר לא מקרי חוזר מדבריו דדוק' אם חוזר בו ורוצה לעקור מעשה הנתינה לגמרי אמרינן לא אתי דיבור ומבטל מעשה אבל היכא שמקדשה לאחר ל' יום גוף לשון הקידושין לא נעקר והמעשה קיים רק שחל לאחר ל' יום לא מקרי חזרה ע"ש בדבריו וה"ה כאן אם אומר אם תתני כו' לא יהא גט אם לא תתני שפיר הוי תנאי גמור ואין לומר דכיון דאמר ולא יהא גט בראשונה קודם התנאי אם לא תתני הוי המעשה קודם לתנאי וא"כ אפילו תתן לו ג"כ אינה מגורשת כמ"ש באבני מילואים זה אי אפשר שהרי אמר בתחלה אם תתני לי הרי זה גיטך ואיך נוכל לומר דעתה כוונתו דאפילו תתן לו לא יהיה גט הרי זה חזרה ממש ממה שאמר ראשונה וחזרה כזו לא מהני בגיטין אפילו הכל תכ"ד אבל מה שמתנה אם לא תתני לא יהא גט איבו חזרה ממה שאמר בראשונה דהא בראשונה אמר אם תתני

לי ועתה אומר אם לא תתני משא"כ בסוטה דמהני חזרה תכ"ד שפיר הקשו התוס' דהא הוי מעשה קודם לתנאי ואף בחלוקה שניה לא מהני ודו"ק היטב כי נכון בסיד הוא:

ח והנה המשנה למלך הביא ראיה מהא דאתקין שמואל בגט שכ"מ אם לא כו' ואם כו' ואם לא כו' הרי אף בחלוקה השלישית הזכירו התנאי קודם המעשה ע"ש שכתב דאפשר דלאו דוקא כו' ע"ש והנה כבר כתבתי די"ל הא דתנאי בטל ומעשה קיים אף דהתנה בפירוש מ"מ כיון דלא היה כמשפט התנאים אמרינן דלזרז חברו אמר כן וכמ"ש ואמנם זה שייך בחלוקה הראשונה שאמר הרי זה גיטך אם תתני לי ק' זוז י"ל שרוצה לזרזה שתתן לו המנה ובאמת כוונתו אף אם לא תתן לו תהיה מגורשת ואמנם בחלוקה השנית שאמר ולא יהי' גט אם לא תתני לי אף שהקדים המעשה לתנאי לא נוכל לומר דכוונתו דבכל ענין לא יהיה גט דא"כ למאי אמר התנאי כלל ואמנם כתבתי דזה לחכמים דפליגי על ר' מאיר ולא ילפי מתנאי בני גד אלא מה דמסתבר אמנם לר' מאיר עצמו דיליף מתנאי בני גד אף תנאי כפול דלא מסתבר ודאי אין חילוק וראיה דבגט שכ"מ דמתנה אם ימות ובזה לא שייך דלזרז חבירו התנה כן ואעפ"כ התקין שמואל בגיטא דשכ"מ כל משפטי תנאים משום דלר"מ גזה"כ הוא ואין חילוק ע"ש שביארתי היטב כל זה ולפ"ז גם ראית הגאון משנה למלך ליתא לע"ד דשמואל דכר"מ ס"ל וכמ"ש בתוס' דף ע"ה ע"א ד"ה לאפוקי דשמואל ורבא כר"מ ס"ל ולכך אף בחלוקה השניה בעי מעשה קודם לתנאי אבל לפמ"ש הב"ש דאף דלא קיי"ל כר"מ ולא גמרינן מתנאי בני גד מ"מ בנה דמסתבר גמרינן א"כ בחלוקה השניה לא בעינן תנאי קודם למעשה ודו"ק בכל זה כי דברים ברורים הן לע"ד בס"ד ואתה בחון אותם בכור שכלך:

חדר מד דיני תנאי פרק ג

עוד בדין משפטי התנאים:

א התוס' כתבו בקידושין דבסוטה הוי הן קודם ללאו משום דמה שאנו רוצין שתעשה חשוב הן ועל זה רבים נבוכו מה כוונתם בזה והט"ז הקשה על תירוצם מהא דאתקין שמואל בגט שכ"מ אם לא מתי כו' והא התם אנו רוצין שיחיה והוי זה הן ע"ש וכבר כתבתי ליישב מה כוונתם בזה ואמנם הרב המל"מ הקשה אחרי שהעלה דכל תנאי לשעבר לא בעי משפטי תנאים א"כ מה הקשו התוס' מסוטה הא שם הוי תנאי לשעבר אם זנתה או לא ותירץ הגאון בעל ספר המקנה דקושית התוס' אליבא דר' מאיר דס"ל במתנה עמה על מה שעתיד לבוא ושפיר הקשו ע"ש ולפ"ז שפיר תירצו דמה שאנו רוצים שתעשה היינו שלא תזכה עוד חשוב הן וזה ברור ובזה א"ש דלא קשה קושית הט"ז מהא

דשכ"מ דהתם נהי דאנו רוצין שיחיה מ"מ זה אין בידינו רק בידי שמים אבל בסוטה זה בידה שלא תזנה עוד מכאן ולהבא וכוונתנו שתזהר מכאן ולהבא שלא תזכה עוד שאם תזנה יבדקוה המים למפרע זה חשוב הן וז"ב:

והנה הרמב"ם דעתו דבתנאי דמעכשיו לא בעי משפטי התנאים והנה אם משביעה על מה שעתיד להיות שלא תזנה מכאן ולהבא ואם תזנה יבדקוה המים למפרע זה הוי כמו מעכשיו ולמה צריך תנאי כפול ואמנם יש לחלק דודאי תנאי קודם למעשה לא בעי דכיון דאין התנאי מבטל המעשה לגמרי סגי בתנאי קליש אבל תנאי כפול בעי דמהן לא נשמע לאו וצ"ע והטור הבי' לשון הרמב"ם שכתב ואמר לה הרי את מקודשת לי ונתן בידה הכסף והשלים ואמר אם תתני לי מנה כו' הרי בטל התנאי וכתב עליו הטור דמילת' דפשיט' הוא דאין אחר מעשה כלום ע"ש וע' בבית יוסף ויש לדקדק דמה לו להטור להקשות פשיט' דיותר ה"ל להקשות אהא דכתב הרמב"ם בהלכה י"ח דאם אמר הרי את מקודשת לי על מנת שתתני לי ר' זוז אע"פ שנתן לה ואח"כ השלים תנאו הרי התנאי קיים והא אין אחר מעשה כלום ואמנם נראה דא"ש דמה שכתב הרמב"ם בהלכה י"א דמיירי בעל מנת דהו כמו מעכשיו ואם נתנה לו מקודשת למפרע משעה שקידשה כמו שכתב הרמב"ם להדי' שם וא"כ לא שייך לומר אין לאחר מעשה כלום דהא כשנתנה לו היא מקודשת למפרע וא"כ דיבורו הראשון שאמר הרי את מקודשת לי קיים ומה שאמר אח"כ על מכת שתתני לי ר' זוז לא בא אלא להטיל בו תנאי ותנאי מילתא אחריתי הוא אבל בריש' דאמר הרי את מקודשת לי ונתן לה הדינר והשלים ואמר אם תתני לי ר' זוז דבזה אם נתנה לו המאתים זוז אינה מקודשת אלא משעה שנתנה לו וא"כ הוא בא לעקור דיבורו הראשון ממש דאינה מקודשת משעת נתינת הדינר אלא אח"כ משעה שתתן לו המאתים זוז ואם קיבלה קידושין מאחר קודם שנתנה לו מקודשת לשני בזה שפיר הקשה הטור דמלתא דפשיט' הוא דאין אחר מעשה כלום דאיך יוכל לשנות ולעקור את אשר כבר עשהו ובלשון הרמב"ם בהלכה י"ח הוא מדוקדק דכתב ואע"פ שהקדים המעשה לתנאי כו' שהרי כשיתקיים התנאי תזכה זו בחצר ותתקדש ותתגרש משעה ראשונה שבה נעשה המעשה כאילו לא היה שם תנאי כלל ודו"ק כי ברור הוא בס"ד: (ב) והנה כתב הרמב"ם בהלכה א' פרק ו' וכל תנאי שבעולם צריך שיהיה בו ארבעה דברים כו' וכתב הרב המגיד ויש מי שהקשה על רבינו למה לא כתב ג"כ תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר כו' וע' בהגהת משנה למלך שכתב ולענין תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר ע' מ"ש ה"ה בפרקין וע' בדברי הרב המחבר בפרק י"א מהלכות מכירה דף יו"ד והנה הרב בעל אבני מילואים הוכיח דרב אדא אף במעכשיו בעי תנאי בדבר אחד ומעשה

בדבר אחר דאי רב אדא רק בתנאי דאם מיירי לא הוי צריך למילף מתנאי דבני גד דהא בלא"ה הוי תנאי שא"א לקיימו בסופו וע"כ דאיירי רב אדא בתנאי דמעכשיו ובזה לא ס"ל לרבא כוותי' אבל בתנאי דאם מודה לי' רבא דתנאי ומעשה בדבר אחד תנאי בטל ומעשה קיים וגם הרמב"ם מודה בזה ע"ש היטב. ולכאורה י"ל דר' מאיר דיליף מתנאי דבני גד אפילו ליכא סבר' דהא בעי גם תנאי כפול דבזה ליכ' סבר' וכמ"ש הבית שמואל והאחרונים וכמ"ש לעיל א"כ גם באמר מעכשיו ס"ל דבעינן תנאי בדבר אחד ומעשה בדבר אחר אע"ג דליכ' שום סבר' בזה דהא אין התנאי סותר המעשה ואפשר לקיימו בלתי סתירת המעשה מ"מ ר' מאיר השוה מדותיו ללמוד מתנאי דבני גד כל מילי ולכך ברייתא דגיטין דף ע"ה דמוקי לה כר' מאיר שפיר פריך רב אדא דה"ל תנאי ומעשה בדבר אחד דהא רבא ע"כ מוקי לה כר' מאיר דלרבנן גם תנאי קודם למעשה לית להו כמ"ש התוס' בד"ה לאפוקי ע"ש אבל לדידן דלא קיי"ל כר' מאיר אלא במה שהוא סבר' א"כ במעכשיו דליכ' סבר' לא סביר' לן דבעינן תנאי בדבר אחר ומעשה בדבר אחד וא"כ אין צריך לומר דרבא פליג על רב אדא אלא דרב אדא פריך שפיר על רבא דמשני משום דבעי תנאי קודם למעשה וע"כ דמוקי לה כר' מאיר כמ"ש התוס' ושפיר פריך רב אדא דאליב' דר' מאיר אין צריך לומר משום תנאי קודם למעשה אלא משום דבלא"ה הוי תנאי ומעשה בדבר אחד אבל רבא אליב' דידן שפיר אמר באתרוג אם אמר הילך אתרוג על מנת שתחזירהו לי החזירו יצא לא החזירו לא יצא ודו"ק היטב:

והנה הקשו האחרונים מהא דמתנה ע"מ להחזיר דאינה מקודשת דדמיא לחליפין והא כיון דאינה מקודשת התנאי סותר המעשה והתנאי בטל ואפילו לא החזירתו היא מקודשת ולא דמיא לחליפין ע"ש והנה לפמ"ש הב"ש דאף דלא כפל התנאי אינה מקודשת דהיא לא סמכה דעתה וסברה דהתנאי קיים א"ש גם בזה דאף דהתנאי בטל מ"מ היא לא סמכה דעתה וסברה דהתנאי קיים וז"ב והנה הש"ג כתב דצריכה גט מדאוריית' וי"ל דבאמת התנאי סותר המעשה וגם י"ל דלא כפל התנאי וא"כ התנאי בטל אלא דלקולא לא בעי' משפטי התנאים כמ"ש בסעיף ד' ולכך צריכה גט מדאוריית' היינו דלחומר' אמרינן דבעי משפטי התנאים והתנאי בטל וא"צ להחזיר רק לקולא לא אמרינן זה ואם קיבלה קידושין מאחר צריכה גט משני ג"כ וא"ש ואמנם הרמב"ם ס"ל דא"צ גט מדאוריית' ולדידי' בלא"ה לא קשה דהוא לא ס"ל האי דינא דתנאי ומעשה בדבר אחד וא"ש ודו"ק ולפמ"ש הבית שמואל דהתוס' גם בקידושין כתבו דהוי אומדנא דמוכח דרוצה בחזרה וא"צ כפילת התנאי והקשה על הב"ח א"כ אפשר דגם תנאי בד"א ומעשה בד"א לא צריך אלא דמהתוס' לא משמע כן דהא כתבו שהיה דעתו שיברך חברו על

אתרוג שלו וזה לא שייך בקידושין ע"ש וגם י"ל דבקידושין ודאי לא הוי אומדנא דמוכח דרוצה בחזרה דא"כ לא תהיה מקודשת ויצטרך לקדשה שני' והפוכי מטרתא למה לי' וכתבתי בחידושי ליישב דברי התוס' על נכון ומצאתי אח"כ בספר אבני מילואים ע"ש דכתב דבכל מתנה שאדם נותן ע"מ להחזיר כיון דרוצה ליתן מתנה כל שלא כפל התנאי אמרינין דנתן לו מתנה גמורה כיון דלא כפל התנאי אבל באתרוג דאין דעתו ליתן רק כדי שיברך חבירו על אתרוג שלו וסגי לי' בע"מ להחזיר מש"ה הוי גילוי דעת שאינו נותן מתנה חלוטה ולפ"ז גם באשה ובמכר שאין דעתו ליתן מתנה רק כדי לקנות האשה או השדה וסגי בע"מ להחזיר אמרינן דאינו נותן יותר ולפ"ז במסקנא דבאשה אינה מקודשת שפיר אמרינן דנתן מתנה גמורה ולכך כתב הב"ח דמיירי דוק' שכפל התנאי והוא כמו שכתבתי לעיל ודו"ק:

והנה לפמ"ש המחבר בסעיף ד' בסימן ל"ח דלא בעינן ד' דברים אלא במקום דאתי מיני' חומרא כו' וע' בית שמואל דלא קיי"ל כר' מאיר אלא לחומר' בגיטין וקידושין חיישינין לחומר' וע"ש בריטב"א דא"צ כל הד' דברים רק בגיטין וקידושין לחומר' מה הקשו התוס' מאתרוג הא בזה לא בעי ת"כ וכתבתי בזה במקום אחר וכאן אקצר:

חדר מה בדין המקדש על תנאי

פרק ד הרב ומשנה למלך בפרק ששי מה' אישות דין ט"ו כתב בשם שו"ת מהר"י באסאן דמי שקידש אשה על תנאי אין עליו חיוב לקיים תנאו ואפילו תתעגן כל ימיה ה"ז כאילו פירש בשעת קידושין שתמתין ותתעגן כל ימיה עד אשר נראה אם יתקיים התנאי ואדעתא דהכי נתקדשה והביא ראיה לזה ממ"ש הריטב"א בפרק האומר אההוא דאמר רב הונא והוא יתן כל היכא דבעי דאין כופין לקיים התנאי כדי שתתקיים המעשה ואח"כ נסתפק הרב דנהי דאין כופין לקיים התנאי אבל כופין שיקיים התנאי ויכנוס או יגרש ודחה סברי זו ע"ש ואני תמה דהא הריטב"א בפ"ק דקידושין אהא דהתקדשי לי בק' ונתן לה דינר ה"ז מקודשת וישלים כתב ומסתברי דכופין אותו להשלים או יפטור כו' ע"ש עכ"ל המל"מ והנה לכאורה י"ל דאין ראיה מהריטב"א נגד דעת מהר"י באסאן דשם לא אמר בפירוש על מנת שאשלים לך ק' דינרים אלא אמר סתם הרי את מקודשת לי במנה אלא דאנן אמרינין דכמאן דאמר על מכת דמי ולכך שפיר כופין אותו שישלים או יפטור בגט אבל בנידון מהר"י באסאן דאמר ופירש בהדי' על מנת י"ל דהוי כאילו התנה בפירוש שתמתין ותתעגן כל ימיה עד שיקיים התנאי ואמנם לכאורה יש ראיה מהא דכתב הטור בשם הרמ"ה סימן ל"ו דאם אמר על מנת שאראך מנה לא חיישינין

דילמא אחזי לה בתר הכי כו' והרי"ו בשם הרא"ש חלק על הרמ"ה וכתב דאפילו אמר לה על מנת שאראך צריך להראות לה בשעת קידושין דאל"כ מה גבול יש לו דתמיד יאמר עדיין יש לי זמן לקיים התנאי ולהראותה וע"ש בטורי זהב דכתב דמסתמ' כוונה שלא תהי' קשורה בו כל ימיה ותתעגן ע"ש ואם נימ' דכופין אותו או יקיים התנאי ויכנוס או יתן גנו לא שייך עיגון כל ימיה אלא ודאי דאין כופין אותו וז"ב לכאורה וע' במל"מ פרק ששי מהלכות גירושין שכתב מחלוקת הפוסקים במקדש על תנאי אם מהני הגירושין כל שלא נתקיים התנאי ע"ש ואם נימ' דלא מהני הגירושין כ"ז שלא נתקיים התנאי איך שייך או קיים התנאי וכנוס או פטור דהא לא מהני הגירושין כל זמן שלא קיים התנאי ואמנם להפוסקים דמהני הגירושין אתי שפיר אבל להפוסקים דל"מ הגירושין אין ראיה מהרמ"ה דאין כופין ואמנם המל"מ הוכיח שם מהטור בשם הרמ"ה דכתב דאם מת הבן בעי חליצה דילמ' הדר האב ואמר הן והוכיח מזה דמהני גירושין קודם קיום התנאי ע"ש א"כ שפיר מוכח מהרמ"ה דאין כופין ודו"ק ושם האריך המל"מ בפלפול רב וגם אני בתשובה כתבתי בזה ומפני כניסת ש"ק קצרתי ואתה דע לך ואמנם כ"ז אם כפל התנאי כמשפט התנאים אבל אם לא כפל התנאי אז התנאי בטל ומעשה קיים ומ"מ חייב הוא לקיים התנאי כמ"ש הרשב"א ביבמות דף ק"ו בעובדא דחלוץ לה ע"מ שתתן לך דא"ל אבייי זיל הב ליה והקשה הרשב"א כיון דהתנה על מנת לא מחייב ולא מידי אלא אם רצה לקיים יקיים לפי שכבר נתפרשה כפייתו אם יקיים התנאי יתקיים המעשה כו' ותירץ כיון דא"א לחליצה להתבטל הוי לי' כשכירות ולפיכך אי הגון לה מחייבה ליתן לו מדין שכירות כו' ע"ש ויש לפלפל בזה בסוגי' דקידושין בפלוגת' דרב הונ' ורב יהוד' ואכמ"ל:

חדר מו בדין קדושין לאחר ל יום

א בירושלמי אמר אם גירשה השני תוך ל' יום או מת חזרו קידושי ראשון לחול וכ"כ הרמב"ן אבל הרשב"א כתב דאין סומכין על הירושלמי בזה דאף לדעת ריש לקיש דאינה חוזרת היינו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה אבל קידושי השני מעשה הוא ע"ש והריטב"א נסתפק אם יכולה להבעל להשני לר' יוחנן דאמר שיורי שייר ע"ש דכתב דאתי' כאביי דאמר קידושין שאינן מסורין לביאה הוי קידושין ע"ש והנה הריטב"א החזיק סברת הירושלמי והרמב"ם כפי הבנת הרב המגיד בדברי' וכתב דקבלת קידושין לאו חזרה היא דלא נתרצית אלא כל זמן שהיא פנויה והבי' ראיה מהא דפריך על לישנ' קמא דאמר אליב' דרב דלאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון ופריך קידושי שני במאי פקעי ולא פריך קידושי ראשון במאי גמרי וע"כ דכל היכ' דפקעי

קידושי שני דנין לרב דגמרי קידושי ראשון ע"ש ואני שמעתי ולא אבין דבשלמ' ללישנ' קמא דסבר שמואל דלאחר לי' יום פקעי קידושי וגמרי קידושין א"כ י"ל כסברת הריטב"א דלא נתרצית כשקיבלה הקידושין אלא לזמן שהיא פנויה כמ"ש הריטב"א והיינו עד ל' יום דהא ידעה דלאחר ל' יום יפקעו קידושי שני ויחולו קידושי ראשון ולכן לא פריך קידושי ראשון במאי גמרי דהא חזרה בה מקידושי ראשון דזה אינו דלאו חזרה הוי כלל אלא דכל זמן שהיא פנויה נתרצית להיות מקודשת לשני ולכך לא פריך אלא קידושי שני במאי פקעי דהוי כאומר היום את אשתי ולמחר אין את אשתי דפשוט בש"ס נדרים כ"ט דצריכה גט ע"ש וממיל' א"א לחול קידושי ראשון אבל בקידשה שני ומת או גירשה תוך ל' יום איך נימ' דדעתה היתה ונתרצית להתקדש לי' כל זמן שהוא פנויה ולאחר כן תחזור לראשון דאטו ידעה שימות או יגרשנה תוך כ' יום דמיתה וגירושין לא שכיח וא"כ שפיר כ' הרשב"א דחזרה היא דחזרה מקידושי ראשון לגמרי ואם מת או גירשה השני היא פנויה לגמרי ולא כדעת הירושלמי והרמב"ם וזה ברור ודו"ק:

והנה הריטב"א ביאר דעת החולקים על הירושלמי דס"ל דהירושלמי ס"ל כמאן דמתני פלוגת' דרב ושמואל אריש' דמתניתין ואליב' דרב דאמר לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרו קידושי ראשון ואנן דחינן לה בש"ס דילן ומוקמינין לה אסיפ' עכ"ל הריטב"א ולע"ד ט"ס יש כאן בריטב"א דהא ללישנ' קמא ס"ל לרב דהיא מקודשת לעולם וראיתי בר"ן שכתב דהא בש"ס לקמן סברינן אליב' דשמואל מעיקר' טפי מהא דכי אמרינן מקודשת לשני דוק' עד ל' יום אבל לאחר ל' יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון ואע"ג דלא סלקא היינו בחייו של שני אבל אם מת אפשר דחיילי קידושי ראשון דמ"מ משמע דאין הדבר פשוט שתה' קבלת קידושין עשני חזרה גמורה מקידושי ראשון עכ"ל הר"ן ועפ"ז יובנו הדברים בריטב"א דהירושלמי ס"ל כלישנ' קמא וללישנ' קמא שפיר י"ל דלא חזרה היא אלא דנתרצית כל זמן שהיא פנויה דהא טפי סברינן אליב' דשמואל מעיקר' ללישנ' קמא דאחר למ"ד יום פקעי קידושי שני וגמרי קידושי ראשון אבל אנן דדחינן לה ומוקמינין לה אסיפ' דס"ל דאין סבר' דלפקע קידושי בתרא וליחול קידושי קמא משום דפשוט לן דחזרה גמורה הוא א"כ גם בהא דירושלמי לא סביר' לן כוותי' דכיון דחזרה פקעי קידושי קמא זה כוונת הריטב"א בדעת החולקים וחסרון הניכר יש בדבריו כאשר יבין המעיין הנבון ודו"ק ולפמ"ש י"ל דהירושלמי כס"ד דרב' בגיטין דף כ"ד ע"א וכמ"ש שם התוס' ד"ה מסתבר' דלמאי דאמר רבא בתחלה אליב' דר' אליעזר או דילמ' לא שנא משמע דבעי למימר דאין הגט. חל אלא אותו היום כמו חוץ מפלוני כו' עיי"ש וא"כ י"ל דהירושלמי ס"ל כס"ד דרב' דהתם ולכך א"ש דאם מת תוך ל' יום או

גירשה דגמרי קידושי ראשון אבל לדידן דקיי"ל בסימן מ"ם סעיף א' בהג"ה דמקודשת לעולם ליתא לזה ואמנם יש עוד לפלפל אלא דמצאתי במקנה שעמד במקצת דברים שכתבתי וע"ש דיישב בזה דברי הרי"ף דכתב פלוגת' דרב ושמואל גם אריש' גם אסיפ' ודו"ק. ואמנם זה טעות ואין להאריך:

ב והנה אם אמר לה מעכשיו ולאחר ל' יום ובא אחר וקידשה תוך ל' יום הרמב"ם כתב דצריכה גט משניהם מספק וכן אם בא אחד ואמר לה מעכשיו ולאחר כ' יום כו' צריכה גט מכל א' וא' מפני שהו' ספק מקודשת וע' מ"ש הרב המגיד והרב כסף משנה בישוב דבריו ע"ש והנה בש"ס הקשו על אביי דאמר ולטעמ' דרב בא אחד ואמר מעכשיו ולאחר כ' יום כו' מראשון ומאחרון צריכה גט ומאמצעי א"צ גט ממ"נ כו' והקשו פשיט' ומשני מהו דתימ' האי לישנ' משמע תנאה ומשמע חזרה כו' ותיבעי גט מכל חד וחד קמ"ל ע"ש היטב וקשה מאי קאמר מ"ד תיבעי גט מכל חד וחד הא מאחרון לא בעי גט דהוי ס"ס שמא הראשון כיון לתנאה ואת"ל דהראשון לא כיוון לתנאה שמא השני כיוון לתנאה ואין לומר דהוי ס"ס משם אחד זה אינו דהא יש נ"מ אם הראשון כיוון לתנאה אין צריכה גט מהשני ואם הראשון לחזרה צריכה גט מהשני וכיון דיש נ"מ הוי שפיר ס"ס ואפשר, כיון דעכ"פ צריכה גט מאחד מהם היא בחזקת אשת איש והוי ס"ס במקום חזקת אשת איש ולכן צריכה גט מכל א' ואחד וכתבתי בחידושי ע"ש. והנה הבית שמואל סימן מ"ם ס"ק ז' כתב דהטור כתב דאסורה לשניהם אא"כ יתן לה האחד גט משמע איזה מהם שיתן לה גט מותרת להשני אף אם השני מגרש מותרת לראשון וכן מסתבר דהא לא שייך בכה"ג לומר שהראשון גירש תוך ל' יום לא מבעי' לפירש"י דהתנאי הוא אם לא יחזור א"כ למה לי' לגרש הא בידו לחזור ואפילו לפירוש הרמב"ן דהתנאי אם לא ימות ועדיין לא נגמר איך יגרש קודם שיחולו הקידושין ע"ש בבית שמואל ואמנם הרמב"ם כתב דשניהם נותנין גט ונראה לכאורה אם הראשון נותן גט א"כ לפירוש הרמב"ן אם ימות הראשון תוך למ"ד יום ונמצ' דקידושיו אינן קידושין והגט שנתן אינו גט והיא מותרת לכהן ואתה מצריכה כרוז לכהונה אבל אם גם השני נותן גט א"כ היא ודאי גרושה ממ"נ וא"צ כרוז לכהונה ולכך כתב הרמב"ם שניהם נותנין גט ושוב ראיתי דבבית שמואל עצמו הוכיח מהרא"ש דכתב דהרמב"ם פסק כרב והא הרמב"ם פסק דשניהן נותנין גנו וש"מ דיכול כ"א לגרש מיד אלא דקשה הא אתה מצריכה כרוז לכהונה ע"ש בב"ש ס"ק ח' ובאמת הרמב"ם כתב דשניהם נותנין גט בין בתוך למ"ד בין לאחר למ"ד וא"כ היא ודאי גרושה וא"צ כרוז לכהונה ובהלכה שניה דגם האחרים קידשו מעכשיו ולאחר זמן באמת לא סיים בין תוך למ"ד אלא כתבו צריכה גט מכל אחד ואחד והיינו דבזה יש חשש דאתה

מצריכה כרוז לכהונה ודו"ק והטור דכתב דאחד נותן גט ומותרת לשני אפשר דכוונתו דהשני שלא קידש לזמן רק תיכף הוא נותן גט ומותרת לראשון דלא שייך אתה מצריכה כרוז לכהונה דהא השני קידש לאלתר ואמנם עדיין יש חשש דילמ' הראשון כיוון לתנאי ונמצ' דקידושי השני לאו קידושין וגיטו אינו גט ואתה מצריכה כרוז לכהונה וצ"ל דהטור אינו חושש לזה וכמ"ש במקום אחר ודו"ק והנה כתב הרב המגיד דמוכרח שם בסוגי' דלרבי יוחנן הוי ודאי שיור ולא ספק והיינו מהא דפריך רבי חנינ' לר' יוחנן ממתני' הרי זה גיטך מהיום ולאחר מיתה גט ואינו גט ואם מת חולצת ולא מתיבמת בשלמ' לרב כו' אלא לר' יוחנן תתיבם נמי יבומי דהא כל גיטא דשייר בי' פורתא לאו כלום הוא ע"ש ואי נימ' דהא דאמר שויא נפשה כשרגא דליבנא ספק' הוא מאי קושי' תתיבם נמי מבומי הא ספק מגורשת הוא וע"כ דודאי הוא כן כוונת הה"מ ז"ל ובא לאפוקי דלא נימ' דהרמב"ם פסק כר' יוחנן ודר' יוחנן ספק' הוא ולכך פסק דהיא ספק מקודשת לכולן ע"ש ואם לדין יש לומר דלעולם דספק הוא לר' יוחנן שמא תנאה או חזרה הוא או שיורא שיירי ולכך צריכה גט מכל א' וא' דהא ממ"נ הוא אשת איש ואתרע חזקת פנויה אבל שם גבי יבם איכ' ס"ס דילמ' חזרה הוא וגם דילמ' שיורא שיירי ולאו כריתות הוא והוא זקוקה ליבם וגם איכ' חזקת זקוקה ליבם ופריך שפיר תתיבם נמי יבומי ואמנם באמת לשון תופסין בה משמע דליכ' ספיק' כלל כדפירש"י בד"ה אסברא לך ולזה כיוון הה"מ והנה כבר הבאתי דברי הריטב"א דלר' יוחנן דאמר שיורא הוא אסור' להיבעל לכל אדם משום אשת איש ואפילו לאותם שקידשוה וכתב דאתיה כאביי דס"ל קידושין שאין מסורין לביאה הוי קידושין ע"ש וע"ז קשה לי דא"כ אמאי משני רבא על קושית רב חנינ' ממתניתין דמהיום ולאחר מיתה גט להוצי' ומיתה להוצי' מה ששייר גט גמרתו מיתה הא בלא"ה לרב' ע"כ טעמ' דר' יוחנן לאו משום דשויא נפשה כי שרגא דליבני דהא רבא ס"ל קידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין וע"כ לדידי' טעמ' דר' יוחנן משום דמספק' לי' אי תנאה אי חזרה הוי וס"ל דמשמע תנאה ומשמע חזרה ובעיא גט מכל חד וחד וע' לעיל דף נ"א ע"א דפריך הש"ס ורבא אמאי אצטריך לשנויי כרבה הא הוא ס"ל קידושין שאין מסורין לביאה לא הוי קידושין ומשני לדבריו דרמב"ח קאמר ולי' לא ס"ל ופירש"י דיליף מקר' כו' וזה לא שייך הכא לכאורה ע"ש וראיתי בריטב"א דגרס רבה אבל בנוסחות שלנו הוא רבא ואמנם לפמ"ש התוס' בדף כ"א דדוק' אם האיסור בא משום הקידושין הוי קידושין שאין מסורין לביאה אבל בלא"ה לא א"ש דהא האיסור בא מחמת קידושי הראשון בלא קידושי השני ודו"ק כי אין להאריך יותר ועוד אי"ה חזון למועד. והנה הרשב"א הקשה אהא דאמרינן דמספקא לרב דילמ' חזרה היא והקשה הרשב"א הא בקידושין לא מהני

חזרה תכ"ד וכתבתי דרשב"ם פירש בב"ב דמה"ת מהני חזרה תכ"ד אלא מדרבנן לא מהני וא"כ הספק דילמ' חזרה היא ומה"ת תפסי קידושי שני וכן מצאתי בישועת יעקב אך בכ"ז קשה מהא דאמר אביי מאמצעי א"צ גט ממ"נ קשה הא מ"מ י"ל דילמ' הראשון לחזרה כיוון ומה"ת מהני ונמצ' קידושי שני תופסין ואעפ"כ צריכה גט משני ואע"ג דע"כ גם שני לחזרה כיוון דהא לא פלגינין דיבור' כדאית' בש"ס מ"מ הא מדרבנן לא מהני חזרה וא"כ עדיין צריכה גט מדרבנן מהשני ואף דהוי ספק דרבנן מ"מ הא הוי חזקת איסור א"א דהא ממ"נ הוי א"א (ועוד דלגבי שלישי הוי ספק תורה דאם קידושי שני חזרה הוי אז קידושי השלישי הם קידושין מדאוריית' ואם תנאה הוי אין קידושיו כלום והוי ספק דאוריית' וכיון דמחמרינין לענין דאוריית' גם לענין דרבנן מחמרינין) ואפשר דאביי ס"ל כחד לישנ' דהש"ס בפסחים דספק דרבנן במקום חזקת איסור להקל ולפ"ז יש ליישב הרמב"ם דפסק דצריכה גנו גם מאמצעי דהוא ס"ל כלישנ' בתרא דספק דרבנן במקום חזקת איסור לחומר' ופסק כרב וכמ"ש הרב המגיד ולפי שאני טרוד לע"ע אקצר ואסמוך על המעיין בצדק הוא יברר הדברים לאשורן ודו"ק: (וע' ב"ש סימן ט"ו ס"ק א' בשם הב"י דאם ב' קדשו ערוה דרבנן צריכה גט משניהן ודו"ק):

בדין המקדש חוץ מפלוני

ג הנה הרמב"ם פ"ז מה' אישות הל' י"ג כתב אמר לה הרי את מקודשת לי חוץ מפלוני הרי היא מקודשת מספק והקשה הלח"מ אמאי לא הבי' הרמב"ם דין זה בפרק ששי מה' יבום וחליצה גבי אשת שני מתים ע"ש ולכאורה כיון דהא דאשת שני מתים חולצת ולא מתיבמת הוא גזרה דרבנן כדכתיב המ"מ שם הלכה כ"ז משום שמא יאמרו שני יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות וכיון דכאן הוא ספק מקודשת ה"ל ספק דרבנן ולקולא ואמת די"ל דהספק נולד בדאוריית' לענין קידושין אי בעי גט ונתגלגל אח"כ לדרבנן דספקו לחומר' מ"מ י"ל דהרמב"ם ל"ל האי סברא וכדאשכחן להרי"ף דל"ל האי סברא גבי פסח דכתב דשעורה שנפלה לתבשיל השעורה בשריפה והתבשיל מותר וכתבתי בזה בחידושי לפסחים ובאמת הרמב"ם לא כתב בה' יבום דהיא דרבנן אלא בהלכה כ"ד דלא יחלוץ לאחת וייבם לאחת ע"ש וצ"ע אבל בש"ס מבואר כן ע"ש ובמקום אחר ביארתי דהא דנולד הספק בשל תורה תלוי בזה אם ספק דרבנן באתחזק איסורא לחומר' וכחד שינויא בפסחים דף ט' ולכן כיון דספק דאוריית' לחומר' עכ"פ אפילו לשיטת הרמב"ם הוי ודאי איסור דרבנן ה"ל אתחזק איסור' ועפ"ז פלפלתי שם ומצאתי סברא זו באחד המחברים האחרונים זלה"ה ולפ"ז י"ל דהרמב"ם פסק כשינויא אחרינא בפסחים וכבר כתבתי מזה גם לפמ"ש הר"ן בקידושין גבי נתן הוא ואמרה היא דספק קידושין

מה"ת אוקמי אחזקת פנויה והוכיח זה מהרי"ף א"ש ודו"ק ודרך אגב ראיתי מה שהקשה הלח"מ בפ"ז הלכה ח' מה' אישות דהכא פסק הרמב"ם כר' מאיר דאדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד דהא פסק דאם הלכה אצל חכם והתיר לה מקודשת ובפרק יו"ד מה' גירושין פסק כר"א ולא חילק בין נדר דצריך חקירת חכם ובין לא צריך חקירת חכם ולא כר' מאיר דס"ל בצריך חקירת חכם לא יחזיר משום דס"ל אדם רוצה כו' ע"ש וע' מה שכתבתי שם לבאר דברי הרמב"ם דכתב שמא תנשא לאחר ותהיה צנועה ותעשה תשובה ועפ"ז אתי שפיר קושית הלח"מ ודו"ק היטב. (ד) ובהלכה י"ד כ' רבינו ה"ז מקודשת וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנית מן קידושי פרוטה שנייה ודעת הה"מ דהן קידושין ודאין אבל הכ"מ כתב דהן ספק קידושין ודייק כן ממ"ש רבינו עד שיגרש אותה פעם שנית כו' ע"ש ולכאורה לפי דאמרינן בגיטין דף פ"ב והא בעינן ויצאה והיתה ואיך קטנה מתגרשת ומשני אתי' לכלל הויה כשתגדל וכאן נמי הא בגירושין קמאי עדיין אינה מותרת לכל אדם דהא היא מקודשת לו מחמת פרוטה שניה ואמנם גם כאן אתי לכלל הויה והיינו דהא יכול לגרשה מקידושי פרוטה שניה ותוכל להתקדש לכל אדם ואפשר זה כוונת הרמב"ם דכתב ותהיה מקודשת כו' עד שיגרשנה פעם שנית כו' ור"ל כיון דיכול לגרשה שנית הוי אתי לכלל הויה ולפ"ז אין מזה הכרח למה שדייק מזה מרן הכ"מ ז"ל וי"ל דהוי קדושין גמורים כמ"ש המ"מ ואמנם לפמ"ש הרשב"א דתוך הזמן יכולין לחזור בהן א"כ שפיר קרינין בהו ויצאה והיתה דהא בשעת גירושין ראשונים עדיין יכולה לחזור בה מקידושי שנים אך י"ל לפי דאמרו שם תפשוט הא דאמר ר' אושעי' כו' ומשני התם מיגו דחיילי קידושין ראשונים חיילי נמי שניים ולפ"ז י"ל דלא מצי הדרי בהו כמו דלא מצי הדרי בהו מקידושין ראשונים אבל אין לחלוק על הרשב"א ז"ל ודו"ק:

ד והנה הרב משנה למלך נסתפק אם קידש אשה לאחר לי יום אם יכול לגרשה תוך ל' יום כיון דעדיין לאו בת גירושין ואח"כ כתב דזה פשוט דלא גרע גירושין מחרטה דיכול לחזור בו ע"ש והנה לפמ"ש הרשב"א בתחלה דיכולין לחזור בהן דלא עדיפי מאמר לאחר ל' יום דיכולין לחזור בהן כל שלא אמר מעכשיו ע"ש משמע דאם אמר מעכשיו ולאחר שאגרשך שוב א"י לחזור בהן יש לומר דלא יוכל לגרשה על הקידושין השניים כ"ז שלא גירשה על הקידושין הראשונים דבזה אין לומר דלא עדיפי מחזרה דהא באמר מעכשיו א"י לחזור בהן ומתורת גט על הקידושין השניים ג"כ לא מהני דהא כל זמן שלא גירשה לא חלו עדיין הקידושין השניים ולכן צריך מתחלה לגרשה על הקידושין הראשונים ואח"כ יגרשה על הקידושין שניים ואפי' יגרשה ויתן לה גט אחד על שני הקידושין בפ"א לא יועיל דהא בשעת גירושין הראשונים עדיין לא חלו קידושין השניים דהא אמר והתקדשי

לי אחר שיגרשך ולע"ד זה היה כוונת הרמב"ם דכתב וכשיגרש אותה תהיה מקודשת עד שיגרש אותה פעם שנית מן קידושי פרוטה השניה והיינו דלא יוכל לגרש אותה פעם אחת על ב' הקידושין או לגרש אותה על קידושין השניים טרם שיגרש אותה בראשונה על קידושין הראשונים ודו"ק ואמנם לפמ"ש הרשב"א אח"כ דגם באומר מעכשיו ולאחר שאגרשך יכולין לחזור בהן א"כ שפיר יכול לגרשה על קידושי השניים בטרם יגרשנה על קידושין הראשונים ודו"ק בדברים אלה כי נכונים הם בס"ד. וע' מה שכתב הה"מ ליישב דברי רמב"ם בהלכה ט"ז דדעת הרמב"ם דאם הוכר עוברה אפי' מאן דס"ל אין אדם מקנה דבר שלבל"ע בהוכר עוברה מודה דחשיב כבא לעולם ומקודשת והא דאמר בלישנא בתר' כמאן בשהוכרה עוברה ודברי הכל היינו כראב"י וכרבנן וע' פירש"י ד"ה כמאן דכתב וכראב"י קיי"ל דמשנתו קב ונקי ע"ש וא"כ א"צ לומר דד"ה היינו כראב"י וכרבנן כמ"ש הלח"מ אלא כפירש"י כרבה ורב יוסף ואמנם הלכה כראב"י וכמ"ש הה"מ פרק י"ב מהלכות אלו הלכה א' ע"ש ומה שהקשה הלח"מ מדפסק רבינו בה' מכירה המזכה לעובר לא קנה י"ל דהרמב"ם מספקא לי' אי הלכה כראב"י אף בבריית' או לא ולכך פסק דלא קנה דאוקי ממונא בחזקת מרי' וכמ"ש הרא"ש בב"מ גבי זרק ארנקי אבל בקידושין הוי עכ"פ ספק קידושין ואמנם אם אמר לכשתלד הוי קידושין מעליא דהא אפי' קידשה עתה הוי ספק וכמ"ש הכ"מ הלכה ט"ז:

חדר מז בדין אי צריך שומא

א בש"ע אהע"ז סי' ל"א סעיף א' סתם וכתב אם שוה פרוטה מקודשת והיינו למפרע משעת נתינה כמ"ש הב"ש ס"ק א' והב"ש חלק שם על הר"ן דדייק מהרמב"ם דבדבר שצריך שומא עכ"פ היא מקודשת משעת השומא והוא כתב דבזה אינה מקודשת כלל אפילו משעת השומא ע"ש והנה הלחם משנה פרק ז' מה' אישות הלכה ח"י האריך להקשות על הה"מ דכתב ג"כ דלרב יוסף עכ"פ הקידושין חלין משעת השומא בקושיות נכוחות והאריך לתרץ דהרמב"ם פסק כלישנ' קמא וללישנא קמא טעמ' משום סמיכת דעתה ולהכי יש חילוק בין שיראי לדבר. אחר עיי"ש היטב כי נעימים דבריו ובאמת כי לדעת הרמב"ם דנראה מדבריו בספר המצות דכסף הוא מדרבנן א"כ אין מקום ללישנ' בתרא לומר מה כסף דקיץ אף כל דקין כמבואר למעיין וע"כ כלישנ' קמא דהכל תלוי בסמיכת דעת האשה ואמנם מה שכתב הלח"מ דבזה א"ש קושית התוס' מהא דשמין את הנייר דהא לרב יוסף צריך שומא וכן הא דקדיש באבני בורלא ולדעת הרמב"ם א"ש דהשומא אחר הקידושין מהני לא הבינותי דהא ללישנ' קמא לא קשה כלל דהא שם לא

אמר כמה שוה הנייר וכן כמה שוין אבני בורלא וללישנ' קמא אי אמר בכל דהו לא פליגי וכיון דלא אמר כמה הוא שוה הוי כמו כל דהו כדכתב הלח"מ עצמו ואדרבה מזה סיוע למה דפסק הרמב"ם כלישנ' קמא דלא תיקשי מכל הני ומזה ראיה למ"ש הב"ש דבדבר דצריך שומא אינה מקודשת כלל אפי' משעת השומא דאל"כ אין ראיה מזה ללישנ' קמא ודו"ק היטב וראיתי אח"כ בספר בני אהובה שהרגיש קצת בזה על הלח"מ וע"ש שכתב דרבה באמת בכל מילי אמר דאין צריך שומא רק דהש"ס הכריע להלכה דרק שיראי א"צ שומא ויפה כתב והוא ז"ל הקשה מדברי שמואל דאמר המקדש בתמרה אפי' כור תמרי' בפרוטה מקודשת שמא ש"פ במדי והא לא קיץ ולא סמכה דעתה ואמנם למאי דכתב הלח"מ דאם לא אמר כמה הן שוין הוי כמו אמר בכל דהו א"ש ובזה א"ש דפסק הרמב"ם כלישנ' קמא לקולא דאמר דבכל דהו לא פליגי ואע"ג דלדידן לא נ"מ מ"מ כ"מ לשאר דברים במידי דלא שיראי כמו שהקשה הלח"מ ולפמ"ש אתי שפיר דהוכיח זה מדברי שמואל ודו"ק:

ב והנה מה שכתב הלח"מ דלמ"ש הה"מ דאפי' רב יוסף לא אמר דהקידושין בטלים אלא דאינן חלין אלא אחר שנישומו א"ש האי דרב שימי בר חייא דיתיב וקא מעיין בה כו' והנה שם איתא גם עובדא דהאי דקדיש באבני בורלא דיתיב רב חסדא וקא משער לה אי אית בה ש"פ דשם מיירי שבא אחר וקידשה כפירש"י וא"כ אפילו אשתכח דאית בה ש"פ מ"מ היא רק מקודשת משעת שומא והרי קידשה אחר כבר בפרוטה ועכצ"ל דהיא מקודשת משעת נתינה למפרע וא"כ ע"כ דלא כרבי יוסף ואמנם לפמ"ש כיון דלא אמר השיוי הוי כמו אמר בכל דהו א"ש ועכ"פ מוכח כלישנ' קמא דבכל דהו לא פליגי ודו"ק והנה המקנה כתב דאפי' רבי יוסף דאמר מידי דקיץ בעינין מודה דהוי קידושי ספק עכ"פ ולכך לא קשה מהא דאמר שמואל המקדש בתמרה כו' ולפ"ז י"ל דהא דשמה רב חסדא אי אית בה ש"פ שפיר אתיא כרב יוסף והא דשמה היינו אי יש בה ש"פ והוי עכ"פ קידושי ספק ופריך והאמר שמואל כו' וא"כ אפי' אין בה ש"פ הוי קידושי ספק ומשני רב חסדא לית לי' דשמואל ואמרה לי' אימי' והא האי יומא דקדשה הוי בי' ש"פ וא"כ ס"ס קידושי ספק הוי אפילו עתה אין בו ש"פ ומשני לאו כל כמינך כו' וא"כ אי עתה לית בה ש"פ אפי' קידושי ספק ליכ'. והנה דעת הר"ן גבי נתן הוא ואמרה היא דספיק' הוי וחיישינין מדרבנן אבל מדאוריית' אוקמי אחזקת פנויה ע"ש ובזה א"ש הא דאמר לאו היינו דר' חנינא כו' ומשני התם גבי שבויה הקילו דמנוולה נפשה גבי שבוי והתוס' כתבו דאית ספרים דלא גרס וזה משום דבלא"ה התם אע"ג דאיכ' עדים שנשבית לא היו יודעין שנטמאה ואינה אסורה מן התורה כו' ולפמ"ש גירסת הספרים נכונה דהא הכא

אפילו הי' בו ש"פ הוא רק ספק דהא לא נישומה אז וחיישינין מדרבנן ודמי ממש להאי דשבויה ודו"ק ובזה א"ש מה שהקשו התוס' אמאי לא משני ארב חסדא הא בקידושי ודאי הא בקידושי ספק ולפמ"ש א"ש דהא מדמדמה רב חסדא הא דעדים בצד אסתן להא דרבי חנינ' ומה מדמה זה לזה הא זה דאוריית' וזה דרבנן כדהקשו התוס' וע"כ דרב חסדא רק לקידושי ספק שיימי' להכי אבני בורלא וכמ"ש וא"כ לא מצי לתרץ הא בקידושי ספק והא בקידושי ודאי דהא רב חסדא לקידושי ספק שיימי' ודו"ק ובזה א"ש עה שהקשה מרן הבית יוסף דאפילו ליכא כעת ש"פ מ"מ דילמ' היה בשעת קידושין שוה פרוטה ולפמ"ש א"ש דאפילו היה אז בשעת קידושין ש"פ לא הי' קידושי ודאי רק קידושי ספק כיון דלא שיימוהו וא"כ הוי ס"ס דהא רב חסדא שמה אחר כמה ימים מדאמרה אימי' הא בהאי יומא הוי בי' ש"פ וגם מדקאמר עדים בצד אסתן ותיאסר אבל רב שימי בר חייא בעובדא דההוא גבר' דקדיש בזוודי דאורחא שמה באותו יום שקידש לא הוי ס"ס ת"ב והריטב"א הקשה לר"ת דס"ל דבאבנים טובות גם רבה מודה דצריך שומא מהא דקדיש באבני בורלא וע"ש שכתב דמיירי בדבר ששומתו ידועה ולפמ"ש בלא"ה לא קשה מידי דעכ"פ קידושי ספק הוי ובזה א"ש דלא משני כאן בקידושי ודאי דהא רב חסדא רק לקדושי ספק שיימה משא"כ לעיל בזוודי דאורחא דבזה ל"צ שומא לרבה שפיר משני ודו"ק היטב:

והנה הטור כתב בשם הרמ"ה דאם יש ספק אם היה שוה פרוטה בשעת הקידושין אזלינין בתר השתא אם שוה פרוטה השתא הוי קידושי ודאי וכן להיפך וכתב בחלקת מחוקק דזה ש"ס מפורש והיינו הא דרב שימי בר חייא דאמרינן הא לקידושי ודאי ע"ש ולפמ"ש בעובדא דרב חסדא מוכח להיפך מדלא משני הא לקידושי ודאי כו' דרב חסדא רק לקידושי ספק שיימי' ורב שימי באמת כתבו התוס' דלא אתי כרב יוסף וא"כ עכ"פ אינו גמרא ערוכה אלא דהרמ"ה ס"ל דבכל מילי לא צריכי שומא ולאו דווקא שיראי ולכך סתם וכתב דאזלינין בתר השתא וטובא קמ"ל ודו"ק. והנה הר"ן הביא דעת ר"ת דבאבן טוב אפילו לא אומר ששוה כך צריך שומא ולפ"ז בעובד' דרב שימי דלא מיירי באבן טוב א"ש דל"צ שומא דהא לא אמר ששוה כך אבל רב חסדא דמיירי באבני בורלא לכך הוי רק קידושי ספק כמ"ש ולכך לא משני הא בקידושי ודאי כו' ובזה ג"כ א"ש הרמ"ה ודו"ק:

חדר מח בדין מקדש באוכל שאין בו ש"פ

א הנה בחידושי העירותי בהא דאמר שמואל שמא שוה פרוטה במדי הא האשה לא ידעה ששוה פרוטה במ"א ולא סמכה דעתה ולא גרע מקדשה באבנים טובות לדעת ר"ת דאפילו לא אמר ששוה כך לא הוי קידושין ומצאתי במקנה שעמד בזה והוכיח מזה דאפי' לרב יוסף דבעי שומא עכ"פ ספק קידושי' הוי עי"ש היטב ולע"ד י"ל הא דאמר בש"ס רב חסדא לא ס"ל האי דשמואל היינו דר"ח ס"ל דבעי שומא וא"כ אין לדברי שמואל קיום דהא בזה ליכא שומא והא דשמה רב חסדא היינו אי ש"פ עתה הוא מקודשת למפרע דבתר השתא אזלינין כמ"ש הרמ"ה ואמרינן גם מעיקרא היה ש"פ ובזה א"ש הא דאמר והא איכא עדים במדה"י דההו' יומא הוי ש"פ והוי כאילו נישום ומשני עדים בצד אסתן ותיאסר והיינו דהא בשעת הקידושין לא שיימוה ועכשיו הא אין בו ש"פ ומדמה לה להא דרבי חנינא דאמר עדים בצד אסתן ותיאסר והיינו כיון דבשעה דאמרה נשביתי וטהורה אני לא היו עדים שנשבית והיה לה מיגו דלא נשביתי אע"ג דעתה יש עדים שנשבית לא נבטלה המיגו שלה ועיין בסוגיא היטב ותבין ודו"ק:

ב והנה דעת הרמ"ה הובא בטור דאם ילדה משני ולא גירש הראשון הולד כשר והרב חלקת מחוקק הקשה מהא דאמרינן אשתייר מהאי משפחה ופירשו רבנן מינה ולאו משום דס"ל כשמואל אלא דס"ל כאביי ורבא משמע דאי הוי ס"ל כשמואל א"ש דפירשו מינה ע"ש. והנה הבית יוסף כתב דטעמא דהרמ"ה דהא דשמואל הוא חומרא בעלמא דאולי יש כאן אחד מאנשי מדי כו' ולכן הולד כשר ע"ש ולע"ד אף לדעת הרמב"ם דס"ל דספק גמור הוא א"ש דהא כבר כתבתי דהוי ס"ס דהא בכל מילי בעי שומא רק בשיראי שהאשה מחמדת להן לא בעי שומא כדפסק הרמב"ם וא"כ אפילו ש"פ במדי הוי רק ספק קידושין דודאי לא עדיף לדידן שאר מילי מלרב יוסף שיראי דהוי עכ"פ ספק קידושין וא"כ הוי ש"ס אלא חומר' בעלמ' שמא יבוא אחד מאנשי מדי לכאן כו' ולכך הולד כשר והנה כבר כתבתי בשם הגאון מהר"י בספרו בני אהובה דלרבה בכל מילי לא בעי שומא רק אנן פסקינן כרבה בשיראי ולא בשאר דברים ע"ש דמוכח כן מקושיות הלח"מ ע"ש ולפ"ז א"ש דבאמת שמואל ס"ל כרבה לגמרי דלא בעי שומא אפילו בשאר דברים ושפיר אמר מקודשת שמא ש"פ במדי דהוי ספק גמור אבל לדידן דפסקינן בשאר דברים כרב יוסף דהוי ספק קידושין א"כ הוי ס"ס ורק חומר' בעלמ' מחשש שמא יבוא אחד ממדי לכאן לכך הולד כשר וז"ב ולפ"ז אתי שפיר דאמר ולא משום דס"ל כשמואל היינו דהוא ספק גמור דלא בעי שומא כלל דאז הוי הולד פסול אלא דס"ל כאביי ורבא והיינו דגם

הם ס"ל להלכה דבכל מילי בעי שומא אלא דס"ל כאביי ורבא ואסרי לה משום העדים אבל לדידן שפיר פסק הרמ"ה ודו"ק:

והנה הרמ"ה כתב דאם עתה ש"פ אזלינן בתר השתא וכן להיפך והחלקת מחוקק כ' דש"ס ערוך הוא והיינו עובדא דרב שימי בר חייא ע"ש ונראה לפמ"ש דמה בכך דאית בה ש"פ הא לא שיימוה וכבר הרגישו בזה התוס' דף ח' וכתבו דזה דלא כרב יוסף וכבר כתבתי בשם ס' בני אהובה דרבה ס"ל דכל מידי א"צ שומא ואנן קיי"ל כוותי' רק בשיראי דאשה מחמדתן אבל בשאר דברים קיי"ל כרב יוסף דבעי שומא וההמ"מ כתב דאף לרב יוסף הוא מקודשת משעת שומא והמקנה כתב דאף לרב יוסף הוי עכ"פ ספק קידושין וע' בית יוסף שכתב על הרמ"ה ויש להקשות דכי לית בה ש"פ ליחוש שמא בשעת קידושין היה בו ש"פ ותירץ דהעמד אשה בחזקת פנויה ע"ש ולפ"ז גם לענין הא דליכא שומא דהוי ספק קידושין י"ל דאוקמי אחזקת פנויה ואמנם כיון דמשעת שומא ודאי הוא מקודשת א"כ ליכא חזקת פנויה כמ"ש תוס' בקידושין גבי קידשה אביה בבקר ע"ש ושפיר הוי ספק קידושין משעת קידושין וא"כ מרב שימי אין ראיה דרב שימי ס"ל כרבה דלא בעי שומא ואנן דקיי"ל כרב יוסף צריך הרמ"ה להשמיענו ודו"ק והנה לקמן בדף מ"ז מייתי ברייתא קדשה בשט"ח ר"מ אמר אינה מקודשת ור"ע אומר מקודשת וחכ"א שמין את הנייר כו' וקאמר דמיירי בשטר שאין עליו עדים דר"מ ס"ל ע"ח כרתי ור"א אומר ע"מ כרתי וחכמי' מספקא להו אי כר"מ אי כר"א ולכך ס"ל שמין את הנייר כו' ע"ש דזה לשון מיותר וע' מפרשים ולפמ"ש י"ל דהא הקשו תוס' מה מועיל דשמין את הנייר הא לא הוי שומא בשעת קידושין ואמנם ההפלאה כתב דעכ"פ ספק קידושין הוי וכיון דיש תרי ספקי שמא ע"מ כרתי ומקודשת מדין שטר וגם ספק מקודשת מדין כסף הוי ודאי מקודשת:

חדר מט בדין קידושי שטר

א בירושלמי איתא דשטר קידושין אע"פ שאין בו שוה פרוט' דאל"כ היינו כסף והנה בש"ס גיטין אמר רב חסדא יכילני' למפסל כל גיט' דעלמא דכתיב ונתן ואין נתינה פחות מפרוטה וע' במקנה דכתב לפרש הירושלמי הנ"ל דהוי אמינא למילף קידושין מגיטין מויצאה והיתה דבעינן שוה פרוטה ואמר בירושלמי דאי אפשר לומר כן דהיינו כסף ואמאי כתבה תורה שטר ע"ש. ואמנם י"ל דאינה הוכחה דאף דנימא דבשטר קידושין בעי ש"פ דילפינן מגט דכתיב בי' ונתן מ"מ נ"מ דבכסף בעי שומא דאל"כ לא סמכה דעתה אבל בתורת שטר אף דבעי שוה פרוטה דילפינן מגט דבגט כתיב נתינה ואין

נתינה פחות מפרוטה וילפינן קידושין מיני' מ"מ אין ענין לסמכה דעתה דבשלמא בכסף אמרינן אין אשה מתקדשת בפחות משוה פרוטה כדאמרינן אשה בפחות משוה פרוטה לא מקניא נפשה ובעינן דתסמוך דעתה שהוא ש"פ ולכך בעי שומא אבל כאן דבעי שוה פרוטה מצד גזה"כ דילפינן בהיקש מגט אבל לא בעי סמכה דעתה דהא בגט ג"כ בעי שוה פרוטה לרב חסדא אע"ג דהוא בעל כרחה וא"כ לא בעי שומא וזה ברור לע"ד. ואמנם רב חסדא דס"ל דגט בעי שיהא בו שוה פרוטה והקשה הרב המקנה ז"ל דא"כ נילף קידושי שטר בהיקשא דויצאה והיתה דליבעי ש"פ ותירץ דא"כ היינו כסף ע"ש ולפמ"ש אינה הוכחה דמתורה כסף בעי שומא כמ"ש ואמנם רב חסדא דיתיב וקא מעיין בעובדא דקדיש באבני בורלא אי אית בהן שוה פרוטה והוכיח מזה התוס' והריטב"א דרב חסדא לא בעי שומא וא"כ לשיטתו שפיר יש הוכחה דקידושי שטר לא בעי ש"פ דא"כ היינו כסף וא"ש הלשון יכילנא למפסלינהו לכולהי גיטי כו' ר"ל אני לשיטתי יכילנא למפסל כולהו גיטי דלית בי' ש"פ ודו"ק היטב:

והנה העיר הגאון המקנה בכל תנאי שמתנה אם אתן לך מלה תהיי מקודשת לי נימא ג"כ דלא סמכה דעתה שמא לא יתן לה ע"ש דכתב דבזה שהתנה בתנאי שפיר סמכה דעתה דאם לא יתן לה יתבטלו הקידושין ע"ש ולענ"ד י"ל דלא דמי לתנאי דבהתנה אם אתן לך מכה עכ"פ בגוף הקידושין סמכה דעתה ואף דבתנאי לא סמכה דעתה הלא על זה סברה וקבלה דאם יתן תהי' מקודשת ואם לא יתן לא תהי' מקודשת אבל קידשה בשיראי שמקדש אותה בגוף השיראין נמצא דלא סמכה דעתה בגוף הקידושין שמא אינו נותן לה כפי אשר דיבר ודו"ק ובזה יש להבין החילוק בין אם אומר לה התקדשי לה במנה אף דנתן לה דינר אחד הרי זו מקודשת וישלים כמבואר באהע"ז סימן כ"ט סעיף ז' דהוי כמי שאמר הרי את מקודשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך עד מאה דינרים אבל אם פירש ואמר לה הרי את מקודשת לי במאה דינרין אלו אינה מקודשת עד שישלים לה עד מאה דינרין דזה הוי כאילו מקדש אותה בכל המאה דינרין והמאה דינרין הם עצמן הקידושין ולא תנאי ולכך יכולין לחזור בהן עד שישלים לה ויתן לה כל המאה דינרין ואם חסר דינר אחד אינה מקודשת ולא מהני שישלים לה אח"כ דלא סמכה דעתה כמ"ש התוס' ודו"ק. ובזה יש להבין דברי התוס' קידושין דף ח' ע"א ד"ה השת' דכתבו וי"ל דמרישא שמעינין זה כיון דבמנה סתם יכולה לחזור בה ולא אמרינן ישלים אלמא לא חלו הקידושין כלל עד שישלים ה"נ כי אמר במנה זו ונמצא חסר לא חלו הקידושין ואף ההשלמה לא מהני שהרי לא סמכה דעתה להשלמתו אלא למנה שמראה לה והרי הוא חסר עכ"ל והוא קצת סתום ולפמ"ש א"ש כיון דבמנה סתם ברישא יכולה לחזור זה

וזה וע"כ היינו משום דהוא מקדשה בכל המנה וכל כמה דלא נתן לה כל המנה לא חלו הקידושין ולא הוי כאומר הרי את מקודשת לי בדינר על מנת שאשלים לך מנה מכ"ש במנה זו שהמנה בידו שהוא מקדשה בכל המנה וכיון דכל המנה הן קידושין עצמן ולא תנאי א"כ בחסר דינר תו לא סמכה דעתה בגוף הקידושין עצמן ואינה מקודשת ודו"ק כי כל זה לע"ד ברור ואמת בס"ד:

ב והנה מה שכתב הלח"מ דכל הראיות של רבי יוסף תן סיוע ללישנא בתרא והתוס' כתבו להפך דללישנא קמא מייתי ראיה וא"ז מהרש"א ביאר דבריהם דהן גרסי איכא דאמרי בכל דהו פליגי ולא גרסי בכל דהו נמי פליגי וכיון דפליגי רק בכל דהו אבל באמר דשוי חמשין גם רבה ס"ל דלא סמכה דעתה א"כ איך מייתי ראיה מברייתא דתני עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי דהא שם צריך ה' סלעים ובזה אפילו רבה מודה וע"כ דללישנא קמא מייתי ראיה דפליגי בחמשין אבל הרמב"ם י"ל דגריס בכל דהו נמי פליגי ושפיר מייתי ראיה גם ללישנא בתרא אבל על כל דהו לא מייתי ראיה כלל וגם י"ל דגם על כל דהו מייתי ראיה דהא בכהן לא בעינן סמכה דעתי' כמ"ש הלח"מ וע"כ משום דבעי קיץ וא"כ אין חילוק בין כל דהו לשוה חמשין וז"ב. ולפ"ז י"ל דגם הרמב"ם פסק כלישנא בתרא ופסק כרבה דבין אמר שוי חמשין בין אמר כל דהו מקודשת והא דכתב דבריו רק באמר שוי חמשין היינו לאפוקי מגרסת התוס' דס"ל דרק בכל דהו פליגי כמ"ש מהרש"א אבל באמר שוי חמשין גם רבה ס"ל דאינה מקודשת לכך נקט הרמב"ם אמר שוה חמשים לרבותא וסיים ואין צריך שומא כו' כד' שתסמוך דעתה כו' ודו"ק היטב. ובזה א"ש דלא נקט דין כל דהו ועיין היטב ובחידושי בארתי:

חדר נ בדין מקדש בפחות מש"פ

א הנה בש"ע אהע"ז סי' ל"ט סעיף ט' כתב המחבר דאם קידשה בפחות משוה פרוטה ובעל צריכה ודאי גט וכתב רמ"א על זה וה"ה לקידושי קטן ובסימן כ"ח סעיף ט"ו דעתו דצריכה גט מספק בקידש בפחות מש"פ ועמד בזה הב"ש ס"ק כ"א ע"ש ודעת הרמב"ם לפי הבנת הרב המגיד דקידש בפחות מש"פ ובעל אח"כ צריכה גט ודאי כמ"ש המחבר ודעת רמ"א בסימן ל"א ע"ש והנה הרב בית שמואל כתב דע"כ מיירי שקידשה בכסף דאם קידשה באוכל או בכלי שהוא פחות מש"פ למה כתב המחבר שם דאם לא בעל אע"פ ששלח סבלונות אח"כ אין חוששין לקידושין הא בלא"ה חוששין שמא ש"פ במקום אחר ע"ש ונראה לע"ד לבאר דעת הרמב"ם בפרק ז' מה' אישות דין כ"ג שכתב וכן המקדש בפחות מש"פ כו' צריכה גט כו' חזקה על אדם מישראל הכשרים שאין עושה בב"ז והרי

בידו לעשות עתה בעילת מצוה עכ"ל דמירי שקידשה בחפץ או באוכל שהוא אינו ש"פ והרמב"ם לטעמי' דס"ל דטעמ' דשמואל שמא הוא ש"פ במדי והוי ספק קידושין ולכך כשבעל אח"כ אמרי' חזקה א"א עושה בב"ז דהא הוא חושש שמא אינו ש"פ במדי ואין כאן קידושין כלל והוי בעילתו בעילת זנות ולכך בודאי בעל אח"כ לשם קידושין וצריכה גט בודאי ולא מספק אבל לדעת הרא"ש והפוסקים דס"ל טעמ' דשמואל שמא יבוא אחד ממדי לכאן והוא רק חשש דרבנן דיאמר דבש"פ אינה מקודשת ע"כ אמרו רבנן שהיא צריכת גט וא"כ עכ"פ הוי קידושי ודאי דרבנן וליכ' בעילת זנות וכמ"ש התוס' בכתובות דף ע"ג ד"ה בההו' וז"ל ואין כאן בעילת זנות דאיכ' קידושי דרבנן ולכך אף בבעל הוי רק קידושי ספק ולכך בסימן ל"א דכ"כ הרמ"א אמה שכתב המחבר שם והרי המחבר ס"ל בסעיף ג' כהרמב"ם דטעמ' דשמואל שמא ש"פ במדי שפיר כתב דבבעל צריכה גט ודאי אבל לדידן דקיי"ל כהרא"ש והפוסקים דהוא גזרה דרבנן א"כ צריכה רק גט מספק ודו"ק ושבתי וראיתי לשון הרמב"ם שסיים וכתב שהרי בידו לעשותו בעילת מצוה נראה כוונתו שהרי בפרק יו"ד מגירושין חלק על הגאונים דסמכו על החזקה א"א בעילת זנות להצריכה גט ממנו וי"ל דכאן ודאי חזקה טובה הוא שהרי בידו לעשותו בעילת מצוה בקלות בלי הפסד אבל שם לא מבעיא בשפחה דצריך לשחררה ועובר בעשה וגם מפסיד דמי שפחתו ואפי' בבא על הפנויה לא תהיה בעילת מצוה דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ובלא שידוכין אבל הכא כבר היו קידושין ושידוכין ודו"ק והנה בש"ס פרק המדיר דף ע"ג אמר אביי ל"ת טעמי' דרב דכיון דכנסה סתם אחולי אחלי' לתנאי' אלא טעמי' דרב דא"א עושה בעילת זנות ופירש"י דנ"מ דאי אחולי אחלי' לתנאי אית לה כתובה אבל אי הטעם דא"א עושה בב"ז אבל בכתובה בתנאו קאי ועתוס' והר"ן מה שכתבו בזה ולפ"ד הרמב"ם בפרק שביעי הלכה כ"ג מה' אישות דהמקדש על תנאי וחזר וביטל תנאו אע"פ שביטלו בינו לבינה בטל התנאי והרי הוא מקודשת סתם וא"כ הנפקא מינה פשוטה דאי הטעם דאחולי אחלי' לתנאי אפי' בינו לבינה מהני וא"צ עדים אבל אי הטעם דא"א עושה בעילתו בעילת זנות ובעל לשם קידושין א"כ צריך שני עדים אבל לדעת הראב"ד דגם מחילת התנאי בעי שני עדים אין כ"מ בין הטעמים ומזה הוכיח הרמב"ם סברתו וז"ב והרב המגיד כתב נועם הרמב"ם שהרי לא הזכירו באותו הסוגיא עדים ואני תמה מאוד שהרי לדעת אביי שהטעם משום דא"א עושה בב"ז ודאי צריך לומר שהיו עדים בדבר דהא הטעם הוא דבעיל לשם קידושין ואפשר כוונתו דבשלמא לפי האמת דטעמי' דרב דא"א עושה בעילתו בעילת זנות לא היה הש"ס צריך להזכיר עדים דודאי קידושין בלא עדים לאו כלום הוא אלא לפי הס"ד דהטעם דביטל

תנאו ומחיל היה צריך להזכיר שיש עדים בדבר וע"כ כדעת הרמב"ם דא"צ עדים כן י"ל כוונת הה"מ ז"ל. ולכאורה י"ל הנ"מ בין שני הלשונות דאם הטעם דאחולי אחלי' לתנאי א"כ הקידושין חלין למפרע משעת הקידושין אבל לטעם דא"א עושה בב"ז אין הקידושין חלין אלא משעה שכנסה וא"כ אם קידשה אחר קודם שכנסה אסורה לזה ולזה כמ"ש הרשב"א בתשובה וזה י"ל דס"ל להראב"ד ואין להאריך ובילדותי אמרתי לפרש הא דאמר אביי לא תימא כו' דהנה הקדמונים עמדו בהא דחשיב במשנה ע"מ שאין עליך נדרים הא לא הי' תנאי כפול ומשפטי התנאים ולדעת הרמב"ם דהאומר על מנת כאומר מעכשיו דמי אתי שפיר ולהחולקים קשה ואמרתי דהנה רש"י פירש לקמן דאמר תנא ספוקי מספקא לי' היינו על סתם אדם אם אפשי באשה נדרנית והיינו דהא הש"ס הקשה מ"ש כתובה דלא בעי דאמר אי אפשי באשה נדרנית ופירש"י ואע"ג דלא אתני כמאן דאתני דמי אי הכא גנו נמי לא תבעי ופירש"י דהא שמואל לא ס"ל חזקה אין אדם עושה בעילתו ב"ז ע"ש וע"ז קאמר דתנא ספוקי מספקא לי' אם סתם אדם אי אפשי לו באשה נדרנית וא"כ א"ש דא"צ תנאי כפול כיון דעכ"פ גילה דעתו דאין חפץ באשה נדרנית א"כ ממילא בטלי להו הקידושין דהא גם בלי התנאי אילו ידענו שהוא מקפיד על אשה נדרנית היו הקידושין בטלים אלא דאנו מסופקין אם הוא מקפיד על זה וכיון דגילה דעתו דמקפיד על זה אף דהתנאי אין בכחו לבטל המעשה לפי שלא נעשה כמשפטי התנאים מ"מ עכ"פ מגלה לנו שהאיש הזה מקפיד על נדרנית וממילא הקידושין בטלים וזה ברור:

ואמנם אי אמרינן טעמי' דרב דכיון דכנסה סתם מסתמא אחלי' לתנאי אז אפילו התנה בת"כ לא מהני דהא ראינו שכנסה סתם ומחיל על תנאו אבל אי טעמי' דרב דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וא"כ אלולי התנאי היה הקידושין ודאי קידושין רק מחמת דהתנה והא התנאי אינו בדין משפטי התנאים ואינו מועיל ואמנם אם התנה כדין משפטי התנאים היה מועיל וזה הנ"מ בין הני תרי טעמים ודו"ק היטב ובזה יש לפרש מה שפירש"י בד"ה אלא טעמא דרב שכתב דלענין ממונא בתנאי' קאי ותמה הר"ן מה סברא יש בזה וכתב דבעל רק לשם אירוסין וארוסה לית לה כתובה ע"ש ולפמ"ש י"ל דהא כתבו הפוסקים דלא בעי ת"כ אלא בגיטין וקידושין ולא בדיני ממונות כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' אישות בשם יש גאונים ע"ש וא"כ לענין כתובה לא בעי ת"כ ומשפטי תנאים ובתנאי קאי ודו"ק היטב:

והנה התוס' הקשו איך ס"ד דטעמי' דרב משום דאחולי אחליי לתנאו הא כיון דהתנה ע"מ שאין עליך נדרים והיו עליה א"כ בטלו הקידושין ומה מועיל מה שיבטל התנאי

וכתבו דאם נימא חופה קונה א"ש ע"ש והנה רב הונא הוא מארי' דשמעתא דחופה קונה והתוס' בב"ב ובע"ז וכמה דוכתי כתבו דמסתמ' רב הונא כרבי' דהוא רב ס"ל ע"ש ובזה א"ש דאמר אביי לא תימא טעמי' דרב דאחולי אחלי' לתנאו ורב לטעמי' דס"ל חופה קונה וא"כ לדידן דקיי"ל חופה אינה קונה לא קיי"ל בהא כרב ואין צריכה גט אלא טעמי' דרב דא"א עושה בב"ז ואפי' לדידן נמי צריכה גט ואפילו נימא דאביי ג"כ ס"ל חופה קונה כדמשמע בקידושין דף ה' דמיישב דברי רב הונא מ"מ נ"מ באלמנה דלא קונה חופה ודו"ק:

והנה התוס' כתבו עוד דכוונתו היה דאם ימחול התנאי ולא יקפיד יהיו קידושי' למפרע ע"ש אך זה תלוי בדין ברירה ואולם רב לטעמי' דאית לי' ברירה וא"כ לדידן דקיי"ל בדאוריית' אין ברירה לא היתה צריכה גט או עכ"פ גנו מספק וגם י"ל דלפי דעת הרמב"ם דהוי ספק אם מחל התנאי אם אין ברירה הוי ס"ס אלא טעמ' דרב דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והוי ודאי קידושין ודו"ק:

והנה כתב הרמב"ם לפיכך המקדש על תנאי וכנס או בעל אח"כ סתם ה"ז צריכה גט שמא ביטל התנאי כשכנס או בעל ע"ש לפ"ז אם קידשה אחר צריכה גט משני ג"כ (ולא שיך לומר דא"א שפשטה ידה וקיבלה קידושין מקודשת לשני דא"א מעיזה כו' דאם קידשה הראשון קידושי ספק לא שייך זה כדכתב המרדכי) ואפילו בעל הראשון א"צ גט ודאי ממנו אלא ספק דשמא סמך על תנאו הראשון וסבר דודאי נתקיים התנאי דאל"כ לא הוי מנסבא לי' כפירש"י להדיא בדף ע"ג ע"א בד"ה דאיכא תנאה ע"ש וזה הוציא מהא דאמר רב כהנא אמר עולא המקדש על תנאי ובעל זה היה מעשה ולא היה ביד חכמים להוציאה בלא גט כמ"ש הה"מ. ואמנם אביי ודאי ס"ל דרב מצריך גט ודאי דאל"כ מה פריך והא אפלגו בה חדא זימנא הא שם אמר רב אין צריכה גט משני וכאן צריכה גט משני וע"כ דגם כאן אין צריכה גנו משני וז"ב:

ואמנם באמת אתי שפיר דבאמת אי היה טעמ' דרב דאחולי אחיל לתנאו היה באמת רק ספק כמ"ש הרמב"ם שמא ביטל תנאו ולא היה קשה מהא דאפלגו בה חדא זימנא אבל לפי דמסיק אביי דטעמי' דרב משום דא"א עושה בב"ז שפיר צריכה גט ודאי וע"ז שפיר פריך והא אפלגו בה חדא זימנא וז"ב והנה על פי דברי רש"י ד"ה דאיכא תנאה הנ"ל יש לפרש הא דאמר רבה מחלוקת בטעות שתי נשים כו' והיינו דאם קידש את רחל על תנאי ואח"כ כנס את לאה סתם שפיר ס"ל לרב דצריכה הימנו גט דליכ' למימר דסמך על זה דודאי לאה אין בה נדרים דאל"כ לא הוי מנסבא לי' דזה אינו דהא עם לאה לא התנה כלל ומנין ידעה שהוא מקפיד על נדרים וע"כ דעל לאה לא קפיד כלל אם יש עליה

נדרים דחביבא היא לי' כפירש"י אבל אם קידש רחל על תנאי ואח"כ כנסה סתם מודה רב דא"צ ממנו גט דהא דכנסה סתם הוא מפני שסמך על תנאו הראשון שהתנה עמה וסבר דודאי נתקיים הדבר ואין עליה נדרים דאל"כ לא הוי מנסבא לי' דהא היא ידעה שהוא מקפיד על נדרים וז"ב ובזה אתי לי שפיר מה ששמע רש"י הפירוש בטעות אשה אחת כעין שתי נשים שקידש את רחל על תנאי ואח"כ נתכוון לכנוס לאה סתם ונמצאת רחל והקשה רש"י ז"ל דא"כ הא לאו לרחל איכוון ואמאי צריכה גט ולע"ד הכי פירושו דהא עכ"פ כנס רחל סתם וחזינין דאינו מקפיד על נדרים עוד וא"כ שפיר צריכה רחל גט מחמת קידושין ראשונים ואף שהיה על תנאי מ"מ הא כתבתי דהתנאי לא מהני שלא היה תנאי כפול כדין משפטי התנאים אלא דכתבתי דכאן מהני התנאי דעכ"פ מגלה לנו דהאיש הזה מקפיד באשה נדרנית וכיון דידענו דהוא מקפיד על נדרנית א"כ אפילו לא אתני כמאן דאתני הוא ע"ש שביארתי זה בביאור ואמנם כשכנס רחל סתם אף שלא נתכוון לרחל מ"מ הרי גילה דעתו שאינו מקפיד על נדרים וא"כ לולא התנאי הראשון היתה מקודשת ודאי ואף דהוא התנה עמה ע"מ שאין עליה נדרים מ"מ הא לא היה בו משפטי תנאים ודו"ק היטב בדברים אלו כי נכונים הם לע"ד בס"ד ועוד יש לי פה פלפולים רבים ולא העליתים על ספר מפני האורך ואתה דע לך:

חדר נא בענין יש תנאי בנישואין

הנה שאלת במה דכתב הה"מ כאן דהרמב"ם יצא לו דהמקדש על תנאי ובעל צריכה גט מספק מהא דאמרו זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גנו וכן נראה בפרק בא סימן ולא ידעת היכן מוכח שם כן הנה כבר עמד בזה הלח"מ ובא מצא מענה והנה בתוס' כתובות דף ע"ג ע"א ד"ה לא תימא כתבו תוס' דסוגיא דפרק בית שמאי סבר כעולא אמר ר' אלעזר דאמר המקדש על תנאי ובעל ד"ה צריכה הימנו גט ע"ש והנה עולא משמי' דר' אלעזר כלל הני ג' מקדש במלוה ועל תנאי ובפחות משום פרוטה ובעל דצריכה גט לדברי הכל כחדא ורב כהנא אמר עולא המקדש על תנאי ובעל זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט ומזה הוציא הרב המגיד דרק מספק צריכה גט וא"כ עולא דאמר לעיל משמי' דר"א ד"ה צריכה הימנו גט וכלל אותם כאחד ובמקדש במלוה או בש"פ צריכה גט בודאי כמ"ש הה"מ וא"כ ה"ה על תנאי ובעל צריכה גט ודאי וצ"ל דאף דכלל אותם כאחד מ"מ הא כדאיתא והא כדאיתא דבמלוה ופחות מש"פ צריכה גט ודאי ובעל תנאי ובעל צריכה גט מספק וא"כ כיון שכתבו התוס' דהא דפרק בית שמאי אזלי אליבא דעולא אמר ר' אלעזר והיינו דצריכה גט מספק ולפ"ז י"ל

דט"ס הוא בהרב המגיד שכתב וכן נראה בפרק בא סימן וצ"ל בית שמאי אבל זה דוחק תיחוק מפשטי ולכן נראה דהנוסחא בפרק בא סימן א"ש והיינו דהא כתבו התוס' שם דשמואל סבר כר' ישמעאל בקידושי טעות ולא בקידושי קטנות והיינו משום דבתנאי י"ל דסמך על התנאי וסבור שנתקיים התנאי וא"כ א"ש דחילק הרמב"ם בין קידש על תנאי ובעל דצריכה גט מספק ובקידש במלוה או בפחות מש"פ כתב דצריכה גט ודאי דבתנאי י"ל דסמך על תנאו ולא בעל לשם קידושין אבל במלוה ופחות מש"פ דאדם יודע שאין קידושין במלוה ופחות מש"פ ודאי בעל לשם קידושין ולפ"ז גם רב דאמר צריכה הימנו גט היינו מספק וגבי קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונישאת שפיר אמר דא"צ גט משני והיינו דודאי הראשון בעל לשם קידושין ובזה א"ש קושית התוס' ד"ה והא איפלגו דהקשו דתרויהו צריכי דאי איתמר קמייתא ה"א דהא דאמר רב צריכה גנו היינו מספק כו' ע"ש דזה למסקנא דאמר משום דאיכ' תנאה כו' אבל בס"ד לא אסיק אדעתי' הך סברא וחילוק זה ודו"ק היטב ולפ"ז למסקנא שפיר נוכל לפרש כוונת אביי לא תימא טעמי' דרב משום דאחולי אחיל לתנאה והוי קידושי ודאי אלא טעמ' דרב דא"א עושה בעילתו בעילת זנות והוי רק גט מספק דהא איכ' למימר דאתנאי' קא סמיך ולפ"ז לא קשה כלל והא אפלגו בה חדא זימנא כו' וזה כפירש"י דלטעמ' דאחולי אחלי' לתנאה אית לה כתובה דודאי הוא אלא טעמי' דרב דא"א עושה בב"ז. ואמנם ספק הוא ולית לה כתובה מספק וכשיטת התוס' דבין לטעמ' דאחולי אחלי' בין לטעמ' דא"א עושה בב"ז לית לה כתובה משמע דגם לטעמ' דאחולי אחלי' לתנאה הוי רק ספק ולכך לית לה כתובה וכמ"ש הרמב"ם וכדתנן במתניתין תצא שלא בכתובה ודו"ק:

והנה התוס' ד"ה לא תימא הקשו על פירש"י דפירש לא תימא טעמי' דרב משום דכנסה סתם אחלי לתנאה וכתובה בעי למיתב לה אלא טעמ' כו' והקשו התוס' פשיטא דהא תנן תצא שלא בכתובה ופירש ר"י לא תימא טעמ' דרב משום דאחולי אחלי' לתנאה כיון דכנסה אף דלא בעל אלא טעמ' דא"א עבב"ז ודוקא בעיל אבל כתובה ודאי לית לה ע"ש דכתבו ופליגא אעולא אמר ר' אלעזר דאמר לקמן דבבעל כ"ע מודה דצריכה גנו ולא פליג שמואל על רב אלא בלא בעל ועמדו הא גם לפירש"י פליג אביי על עולא ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא עמד הלח"מ מי הכריחו להש"ס לפרש דברי אביי דמשום א"א עושה בב"ז צריכה גט ודאי דילמ' בעי רק גט ספק ולא קשה והא אפלגי בה חדא זימנא דהא שם לא בעי לרב גט משני ותירץ דבעל הש"ס ידע דכן פירוש דברי אביי ע"ש והנה לפירש"י שפיר י"ל דהכי אמר אביי לא תימא טעמי' דרב דאחולי אחלי לתנאי' והוא ודאי וכתובה אית לה אלא טעמ' משום דא"א עושה בב"ז וצריכה גט מספק וכתובה

לית לה וא"כ לא פליג על עולא אמר ר"א דהא גם לעולא צריכה רק גט מספק דהא רב כהנא משמי' דעולא אמר המקדש על תנאי ובעל זה היה מעשה ולא היה כח ביד חכמים להוציאה בלא גט דמזה דקדקו הה"מ והרא"ש דהוא רק ספק גט אבל לפירוש תוס' בשם ר"י דה"פ לא תימא טעמ' דרב משום דכנסה אחולי אחלי' לתנאה ואפילו לא בעל אלא טעמי' דרב משום דא"א עושה בב"ז ודוקא בעל א"כ א"א לפרש כמ"ש דהא בכנס ובעל ג"כ יש יותר סברא שתהי' צריכה ודאי גט מכנס לחודי' וא"כ ע"כ כוונתו דהוא ודאי וא"כ פליג על עולא אמר ר"א ודו"ק היטב והנה הסוגיא עמוקה מאוד ולא עמדתי על תכנה ע"ש קצרתי:

חדר נב בדין עד אחר בהכחשה בקדושין

א בש"ע סי' מ"ז סעיף ג' ע"א אומר נתקדשה וע"א אומר כו' ע"ש וע' ברמב"ם פרק ט' מהלכות אישות הלכה ל"א וה"מ כתב שם שדבריו מתמיהין כו' וכן מוכיח שם בסוגיא שבפרק האומר והוא מה דאמר שם ותסברא עד אחד בהכחשה מי מהימן וע' בלח"מ ואמנם רש"י פירש שם דע"א מכחישו ושבועה לא שייך הכא עכ"ל וא"כ אין ראיה מכאן לאם אין ע"א כנגדו מכחישו רק האשה מכחישתו ובאמת הש"ך ביורה דעה סימן קכ"ז ס"ק י"ד הביא נוסחא אחרת בשם רש"י ע"ש אבל הפני יהושע החזיק בנוסחא שלפנינו ברש"י וכתב דעיקר מימרא דר"י מיירי כשהיא מכחישתו דהא בשניהם מודים אין ולאו ורפיא בידו ע"ש ועכצ"ל דהרב המגיד היה לו נוסחת הש"ך ברש"י אמנם לפי תירץ הרב המגיד שפיר כתב רש"י דע"א מכחישו דאילו מה שהיא מכחשת אינו כלום דהא הע"א מסייע לה וכמ"ש במ"א והנה הראב"ד פירש דבכתובות ומיירי שהיא אינה יודעת כגון דאומר שאביה קידשה כו' וע' בתוס' שם ד"ה תרויהו שהקשו אמאי לא תנשא דה"ל לאוקמי אחזקת פנויה ותירצו כגון שאנו יודעין שזרק לה קידושין כו' ועוד תירצו שהיו כרות דולקות כו' ומוכח מדבריהן דאפילו האשה מכחשת את העד לא תנשא לכתחלה דהא כתבו דלא היה צריך לזה הטעם דתרויהו בפנויה קא מסהדי דאפילו ליכא אלא העד דאמר נתקדשה לא תצא דאין דבר שבערוה פחות משנים ואח"כ כתבו אבל תימא אמאי לא תינשא לכתחלה דהוי לן לאוקומי אחזקת פנויה ע"ש ולא הקשו, דאפילו בלא העד האומר לא נתקדשה אמאי לא תינשא לכתחלה ואי משום העד האומר נתקדשה הא כשניסת הרי היא כמכחשת אותו וע"א בהכחשה לאו כלום הוא ואמנם י"ל דהתוס' קאי על אביי דמשני בע"א אומר נתקדשה כו' והנה אביי ס"ל בפרק האומר אשתך זכתה בע"א אסורה ואין להאריך:

ב והנה כתב הרמב"ם אמרה מקודשת אני וכו' עד שיבוא ארוסה וכתב הה"מ דאינה מותרת לו בלא גט מן השני והקשה הלח"מ הא יאמרו מחזיר גרושתו מן האירוסין כמו בהלכה כ"ו ובאמת המקנה כתב דכוונת הרמב"ם עד שיבוא ויתן לה גט ותהיה מותרת לעלמ' אבל לשון הה"מ קשה ואני בתשובה ביארתי דברי הרמב"ם על נכון ומפני הטירדא לא העתקתי וכשאני לעצמי אמינא דהרמב"ם מיירי שאמרה נתקדשתי לפלוני וא"ש דכתב עד שיבוא ארוסה ונדחקו הה"מ וכן הב"ש לפרש שתודה לו ואפשר אף שתעמוד בדברי' כו' והב"ש כתב שיבואו עדים ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא גם בתחלה אמרה נתקדשתי לפלוני ובא אותו פלוני ואף ששויא נפשה חד"א על כל העולם הא על אותו פלוני לא שויא נפשה חד"א ובאמת דהרא"ה כתב דאם אמרה לפלוני תו לא מהני אמתלא מ"מ י"ל דהרמב"ם לא ס"ל כן ובחידושי אמרתי בישוב קושית הלח"מ דהא רב שיננא אמר שם אף מגרש שני כו' דמימר אמרו עיינו בה רבנן דקידושי טעות היו ופירש"י דמצאו דהיתה מקודשת לראשון וקידושי שני לאו כלום היו ולא ידעו בגט שנתן לה השני ע"ש. ואמנם רב פפא לא ס"ל הכי דהא מיירי שבדקו על הקול ולא מצאו עדים ברורים בראיה ברורה שמקודשת לראשון וקידושי דשני היו לפנינו ואיך נימא דיסברו דמצאו שהי' מקודשת לראשון וקידושי שני לאו כלום הוא מה שהוא הפך להדיא ח"ב אבל כאן דאין הארוס לפנינו וגירשה שני ואח"כ בא הארוס והיא הודה לו ודאי יאמר הא דגירשה השני מפני שלא נודע לב"ד שהיא מקודשת לראשון וקידושי שני קידושי טעות הן אבל אח"כ כשבא הראשון והיא הודית לו ונתברר שהיא מקודשת לו וקידושי שני קידושי טעות הן שפיר פסקו שישאנה הראשון ולא מחזיר גרושתו הוא דהא קידושי שני לאו כלום היו וגירושיו לאו גירושין הן וז"ב:

והנה יש להבין מ"ש ואם קידשה אחר נותן לה גט ותהי' אסורה עליו ועל כל העולם כו' גט זה מה טיבו כיון דאין מתירה לשום אדם ימתינו עד שיבוא ארוסה ואם תודה לו יגרשה שני וישאנה ראשון ולפמ"ש דאם ימתינו עד שיבוא הראשון ויהיו שניהם לפנינו אז לא יוכל הראשון לישאנה דשייך שיאמרו מחזיר גרושתו כו' לכך החכים הרמב"ם ליעץ שיגרש השני בטרם שיבוא הראשון ושפיר כשיבוא הראשון ותודה לי ישאנה ודו"ק היטב ולפמ"ש הב"ש דיבוא עדים שהיא מקודשת להראשון לא קשה קושית הלח"מ ודו"ק:

חדר נג דיני ערות אשה

פ"א בדין ב' אימרים מת וב' אומרים לא מת

א כתב הרמב"ם פי"ב מה' גירושין הכ"ג שני עדים אומרים מת ושנים אומרים שהוא חי ה"ז לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק ואם נישאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי לי ה"ז לא תצא וכתב הה"מ וז"ל כתב הרשב"א וז"ל כתב ר"ת הא דתנן ביבמות מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו הכא י"ל שיש ע"א זולתי השנים שמכחישין אלו את אלו שאם נחסר אחד מאלו שנשא את האשה נשאר אחד ואין דבריו של אחד במקום שנים ואין נראה כן דעת רבינו שהרי אפילו בעד ועד כתב שאם נשאת לאחד מעדיה לא תצא וכן ודאי נראה דלא בעינין שלשה דאם איתא ה"ל להש"ס לפרושי והא דתנן ה"ז לא ישא את אשתו אינו אלא בע"א אבל בתרי לא חיישינין ואע"ג דאיכ' תרי לגביהו לא אמרינין האי דנשאה כמאן דליתי' דמי ותדע לך דאפילו בחד אם כנס לא יוציא כמו שנתבאר פ"י כו' ולא אמרו אלא לכתחלה ומשום חשדא ולא אמרינין כמאן דליתי' דמי עכ"ל הה"מ וע' בלח"מ ומל"מ שהאריכו לפרש דבריו וכתבתי במ"א. והנה התוס' הקשו ג"כ קושיא זו ותירצו דשנים אינן חשודין והא דהרגנוהו לא ישא את אשתו לא דשניהם מעידין כן כו' וכבר הרעישו הגאונים הח"צ ומהרא"ב בתשובה דהא גם בע"א המעיד אם כנס לא יוציא ומאי קשיא להו להתוס' ולר"ח ז"ל ובאמת הה"מ לעיל פרק יו"ד הי"ד כתב דרש"י פירש דהא דאמר אם כנס לא יוציא אכולהי קאי וברש"י לפנינו איתא דאמביא גט ואחכם שאסר קאי אבל על עד המעיד לא קאי וכדעת הרשב"א שהחמיר בעד המעיד ופשוט בעיני דגם דעת ר"ח ותוס' היה כן ויפלא בעיני שהגאונים ז"ל הרעישו העולם בזה וז"ב ודברי הה"מ תמוהין דכיון דנחית לסברת רובי המפרשים דאם כנס לא יוציא למה היה צריך לחלק בין חד לתרי דבפשיטות ה"ל לתרץ דהא אם כנס לא יוציא ולכאורה י"ל דרש"י שלפנינו ורובי המפורשים פליגי בזה דרש"י ס"ל ע"א לא מהימן מה"ת רק דרבנן הימנוהו מפני תק"ע וכיון דאמרו לא ישא את אשתו אם כנס מוצא דהן אמרו והן אמרו ורובי המפרשים ס"ל דע"א נאמן מה"ת מקרא דלא יקום ע"א באיש אבל קם הוא בעדות אשה וכיון דנאמן מה"ת אף דחז"ל אמרו לא ישא את אשתו מ"מ אם כנס לא יוציא ובזה א"ש החילוק בין חד לתרי דבתרי הא מה"ת נאמנים לכך אם כנס לא יוציא ולכאורה י"ל אף דבעלמ' עד המעיד אם כנס לא יוציא היינו מפני שאין כאן נגיעה גמורה אלא חשד בעלמ' כמ"ש הה"מ דהא בשעה שהעיד לא ידע אם תתרצה להנשא לו ושמא תתרצה באיש אחר ואטו בעל שקלית מעלמ' ולחוש שמא קנוניא עשו ביניהם והבטיחה לו להינשא לו על תנאי שיעיד לה זה רחוק מאוד דאשה דייקא ומנסבא ומכ"ש שלא תעשה בנפשה שקר להינשא באיסור א"א בזדון ואם יבוא בעלה תצא מזה ומזה וי"ג דרכים בה לכן הוא רק חשדא בעלמ' ולכך אם כנס לא יוציא אבל בכאן בתרי נגד תרי דאם

נשאת לאחר תצא ורק לעד זה מותרת להנשא והיא מוכרחת להנשא לו ואם לאו תשב עגונה הוא נגיעה גמורה וכ"ע מודי דאם כנס מוציא ושפיר הקשו התוס' ולכך תירצו דתרי לא חשידי והיינו דגם כאן אין ברור להעד שתתרצה להנשא לו דשמא תתרצה בהשני ושוב הוי רק חשדא בעלמ' כמו בכל עד המעיד ואש כנס לא יוצא ונמצ' דאין קושיא כלל על התוס' ודו"ק ואמנם י"ל קושית הר"ח והתוספות ע"פ דברי הרמב"ם דהא דחששו ביבם המעיד משום שמא עיניו נתן בה היינו משום דאין כאן תקנת עגונות דהא אפשר בחליצה וכמ"ש היש"ש והב"ש וה"ה בע"א המעיד חששו שמא עיניו נתן בה דהרי אפשר שתנשא לאחר וליכ' משום תק"ע וז"ב ואמנם כאן בתרי נגד פרי דאם לא תינשא לעד המעיד תהא אסורה לכל דהא אסורה לכל אדם רק להעד המעיד שוב איכ' משום תק"ע ולא חששו שמא עיניו נתן בה ולכך לא תצא וז"ב וא"ש ובלא"ה לא ידעתי מה הקשו התוס' הא י"ל דמיירי שהיה להם נשים ומתו דל"ש שמא ענ"ב ואפשר דקשה להתוס' דהוי לי' לש"ס לפרושי ובפשיטות י"ל דבאמת יש לומר כן אלא דהתוס' תירצו בפשיטות דתרי לא חשידי דזה האמת ועפ"ז א"ש קושית הישועת יעקב דמה יעשו בהאי דירושלמי דמיירי בעד נגד עד תירוצם ולמ"ש א"ש דשם ע"כ לתרץ דמיירי שיש להעד אשה ודו"ק:

ב והנה ראיתי בשו"ת חו"ז הגאון ח"צ דתירץ דהתוס' קשיא להו הא דתני לא תנשא ואם נשאת לא תצא דהא אם נשאת לא תצא ע"כ בנישאת לאחד מעדיה א"כ גם האי לא תינשא קאי גם לאחד מעדיה וע"ז הקשו התוס' שפיר הא לכתחלה אסורה להנשא לא' מעדיה ודוחק לומר דלא תנשא היינו לעלמ' ואם נשאת היינו לא' מעדיה דזה דוחק ע"ש ואם נימ' כן א"ש קושית הישועת יעקב מהירושלמי דבירושלמי קאי על המשנה דיבמות ע"א אומר מת וע"א אומר לא מת ה"ז לא תצא ומוקי לה בירושלמי כר"מ בר' יוסי וצ"ל בניסת לא' מעדיה ושם לא תני לא תנשא אלא לא תצא ולא קשה מהא דהרגנוהו לא ישא את אשתו דהא אם כנס לא יוציא ודו"ק ובאמת הרמב"ם חילק הלשונות שכתב ה"ז לא תינש' ואם נשאת תצא ואם נשאת לאחד מעדיה לזה שאמר לא מת ה"ז לא תצא ע"ש ולא קשה קושית הרמב"ן דלמה לא מוקי בבאו בבת אחת ומאי אם נשאת לא תצא שנישאת לא' מעדיה דשם א"ר יוחנן ה"ז לא תנש' ואם נשאת לא תצא דמשמע דבחד מיירי כתירוץ הגאון ח"צ ע"ש וע"ש בתשובה שהגאון מהר"א ברודא כתב דקושית הש"ס הבא עליה באשם תלוי קאי הוא רק אליב' דת"ק דס"ל אפי' נישאת אחר שבאו עדים ואמרו לא מת לא תצא אבל אם נישאת קודם שבאו עדים ואמרו לא מת אפילו נשאת לאחד מעלמ' לא תצא ע"ש א"כ בלא"ה לא קשה קושית הישועת יעקב דהא במתני'

דיבמות תני נשאת ואח"כ בא ע"א ואמר לא מת ה"ז לא תצא ולא צ"ל דניסת לא' מעדיה ע"ש אבל דברי מהר"א ברודא צע"ג ע"ש ודו"ק והנה בע"א אומר מת וע"א אומר נהרג דפסק בש"ע דתינש' צ"ע אם מותרת להנש' לאחד מהם דהא ל"ש לומר דעיניו נתן בה ומעיד שקר דא"כ השני אומר אמת והכחשתו אינה הכחשה וצ"ע:

פ"ב בדין התירוה לינשא

א הנה הב"ש ס"ק ק"ט כ' בשם התוס' לחלק דדוק' הכא בעינן התירוה לינשא משום דע"א רק מדרבנן מהימן ולכך לא הוי כשנים אא"כ פסקו הדין על פיו אבל בסוטה דע"א נאמן מה"ת נחשב כשנים אף דעדיין לא פסקו הדין על פיו ע"ש ואמנם התוס' לשיטתם דס"ל דע"א רק מדרבנן נאמן אבל לשיטת הרמב"ם דנאמן מה"ת משום דהוי מילת' דעבידא לאגלויי דלא משקרי אינשי וכמ"ש הנודע ביהודא לשיטת הרמב"ם לית' לחילוק זה ונראה דאף דבשניהם ע"א נאמן מה"ת מ"מ יש חילוק ביניהם דבסוטה הטעם דנאמן משום דבלא עידותו יש רגלים לדבר דקינא לה ונסתרה ובצירוף הע"א ה"ל כשני עדים מעידים וחזקת היתר לבעלה איתרע משעה שנסתרה (דאפילו לבעלה) כמ"ש התוס' אבל כאן באשה הא דהאמינה תורה לע"א היינו משום דעבידא לגלויי דלא משקרי אינשי וזה אינו דבר ברור ממש כמו שני עדים אלא דרוב' דאינשי לא משקרי במלת' דעבידא לגלויי כמבואר מלשון הרמב"ם סוף ה' גירושין שכתב לא הקפידה תורה עליו ושדבר רחוק הוא שיעיד העד בו בשקר כו' ע"ש משמע דרק דבר רחוק הוא שיעיד העד בו בשקר אבל אינו מן הנמנע לכך כ"מ שלא נפסק הדין על פיו אינו נחשב כשנים וגם הא איכ' חזקת אשת איש וז"ב והנה הב"ש בס"ק ק"י כתב דאם התירוה להינש' משמע בתוס' דאסורה לכתחלה להנש' רק דאם ניסת לא תצא ולזה מהני הא דהתירוה ולפ"ז אם לא התירוה אף אם ניסת תצא כשבאו זה אחר זה ואח"כ בד"ה ע"א כתבו בזה אחר זה לא תצא ומשמע אפילו לא התירוה ואתיא לתירוץ ר"י ע"ש ונראה דבד"ה ע"א כתבו בסוף דבריהם ובזה אחר זה מותרת להנש' מן התור' ע"ש ולפ"ז י"ל כיון דס"ל דע"א נאמן מן התורה אפילו לא התירוה נחשב לשנים כמו בסוטה ורק משום לזות שפתים איכ' אבל לעיל ס"ל דכאן אינו נאמן רק מדרבנן כמו שכתבו שם להדי' ולכך דוק' התירוה אבל לא התירוה אפילו ניסת תצא וזה שכתב הבית שמואל ואתיא לתירוץ ר"י ור"ל לפמ"ש א"ז מהרש"א להגיה דאין חילוק בין הכא לסוטה דבשניהם נחשב כשנים ע"ש היטב ומשמע מדברי התוס' דציינו עצמם על ע"א אומר מת דמיירי בפסולי עדות דגם בפסולי עדות נאמן מה"ת ואפשר דמיירי דהיא גם היא ג"כ אומרת שמת ולכן היא מצטרפת עם

הפסול הראשון נגד הפסול השני אף אם לא התירוה לענין זה עכ"פ דלא תצא וע' בית שמואל ס"ק קט"ז ודו"ק שם וזה נ"ל ברור בכוונת הב"ש ודו"ק:

והנה המחבר סעיף ל"ט כתב הנשאת ע"פ ע"א שלא ברשות ב"ד הוי כברשות ב"ד ולא תצא ונראה הטעם דהא כל נאמנות הע"א משום דאשה דייקא א"כ אם כבר נשאת מעצמה אמרינן מסתמ' דקדקה היטב וידעה ברור שמת ולא גרע מאומרת ברי לי שמת וע' סי' י"ז ס"ו וטעם האומרים דתצא י"ל דס"ל כטעם רש"י דרבנן אפקיענתו לקידושין מינה וזה דווק' אם באה לב"ד והתירוה להנשא דאז אפקעינהו לקידושין מינה אבל נישאת מעצמה והב"ד לא ידעו מזה לא וז"ב והבית שמואל הוכיח מתוס' דס"ל דתצא ולפמ"ש לעיל י"ל דהתוס' מיירי בעד כשר ועד כשר דבזה לא מהני אמירת ברי שלה אבל בד"ה עד אחד דמיירי בפסולי עדות היא מצטרפת עם הפסול הראשון ולכך אף אם לא התירוה לא תצא ודו"ק:

פ"ג החזיקה מלחמה מעולם

הנה ופשטות הסוגי' נראה דלא נודע כלל אם נטבעו הני תרי תלמידי חכמים אלא דהנשים אמרו שנטבעו וה"ל כמו החזיקה היא מלחמה דזה בעיא דלא אפשיט' וצ"ל דסוגיין אזלא להאי צד דאינה נאמנת והיינו דמיגו לא מהני דהוי מיגו בדדמי דלא אמרינן והנה הסוגי' תמוה דאמרו הנשים אסקינא קמן ואמרו סימנים ועדיין קשה דילמ' משקרי וכבר עמדו בזה האחרונים ועמ"ש הבית שמואל ס"ק קמ"ג ולפמ"ש א"ש דלמשקרי לא חיישינן דהא אית להו מיגו דלא היו אומרים כלל שנטבעו ורק דחיישינן דאמרו בדדמי וכיון דאמרו אסקוהו קמן והכרנוהו בט"ע ואמרו סימנים דלא שייך דאמרו בדדמי שפיר דמי וז"ב ובזה א"ש דפשיט הרי"ף מהא דדיגלת דע"א במלחמה נאמן אם אמר קברתיו והקשה הב"ש אמאי לא פשיט מהאי דשני ת"ח בדף קט"ו ולפמ"ש א"ש דמשם אין ראיה די"ל דמיירי שלא נודע כלל אם נטבעו בים ואית להו מיגו אבל אם הוחזקה מלחמה דל"ל מיגו דהא אפילו אמר מת סתם אינו נאמן י"ל שפיר דלא מהימן דנהי דאמר קברתיו ול"ש בדדמי מ"מ י"ל דמשקר אבל בעובד' דדיגלת דידעינן שנטבע בדיגלת שפיר מוכח דקברתיו מהני ומצאתי קצת מזה בספר שבת אחים להגאון הפלאה זלה"ה ע"ש והנה רש"י פירש דבמלחמה בעולם אפי' אמרה מת סתם אינה נאמנת והוכיח זה דאל"כ מאי מבעי' בהוחזקה היא מלחמה אי נאמנת במיגו תפשוט ממתני' דתנא שלום בעולם נאמנת וע"כ מת במלחמה אמרה דאי מת על מטתו אפילו מלחמה בעולם נאמנת ותירץ דמיירי דאמרה מת סתם ע"ש וע' בב"ש ס"ק קמ"ה דהרמב"ם חולק וס"ל דאמרה מת סתם נאמנת וע"ש דיישב קושית רש"י לדעת הרמב"ם ולכאורה דבאמת להך צד

דהחזיקה היא מלחמה אינה נאמנת א"כ עכצ"ל דמתניתין מיירי דאמרה מת סתם כמו"ש רש"י אבל להך צד דהחזיקה היא מלחמה נאמנת שפיר י"ל דמתניתין מיירי דאמרה מת במלחמה וא"כ לפי האמת דהיא בעיא דלא אפשט' שפיר י"ל דמתניתין מיירי דאמרה מת במלחמה ושלו' בעולם אבל מלחמה בעולם ואמרה מת סתם נאמנת ורש"י פירש לפי הבעי' בש"ס והרמב"ם פסק לפי האמת ובאמת דבריו סותרין ריש' לסיפ' דספיק' הוא דהא גם בהחזיקה היא מלחמה פסק דלכתחלה לא תנש' ואם ניסת לא תצא וזה תלוי בזה ודו"ק היטב:

פ"ד ט"ע וסימנים

א הב"ש ס"ק פ"ג עוד על מ"ש א"ז מהרמ"א ז"ל וכ"ז להעיד עליו ע"י ט"ע אבל ע"י סימנים מובהקי' מעידין עליו אפילו אשתהי והקשה הב"ש מהא דכתבו התוס' ואי סימנים לאו דאוריית' איירי הכא בסימנים מובהקים דהוא דאורייתא כו' ובש"ס איתא וחזנהו לאלתר וקאמרי סימנים ש"מ אפילו אם אמרו סימנים מובהקים בעינין שראו לאלתר וצ"ל דוא"ו וקאמרו סימנים הוא וי"ו המחלקת כו' ואית ספרים דגרסי בפירוש אי נמי דאמרו סימנים וכן הוא במרדכי עכ"ל הב"ש וי"ל דהא כתבו התוס' עוד תירוץ וז"ל אי כמי מהני ע"פ ט"ע והיינו דבתירוצא קמא פירשו האי וי"ו דוקאמרי סימנים הוא וי"ו המחלקת או כגירסת הספרים אי נמי דקאמרו סימנים והתירוץ השני הוא לגירסא שלנו ופירוש וקאמרו סימנים הוא כפשוטו דגם אמרו סימנים וא"ש דבעינין דוקא דחזנהו לאלתר דאז איכא ט"ע ומהני בצירוף סימנים שאינן מובהקים וזה ברור לדעתי והנה הרמ"א כתב דבספק אם שהה או לא שהה מחמרינין ואפילו ניסת תצא ובחלקת מחוקק ובית שמואל כתבו בשם הר"ן דאפילו מאן דמיקל בספק שהה ג' ימים ביבשה כאן מודה משום דיותר מצוי ששהה יותר משעה אחת ע"ש ולפמ"ש החלקת מחוקק ס"ק נ"ה בתשובתו במעשה דפנחס מארלא די"ל אפי' ר"ת דמיקל ביבשה אחר ג' ימים היכא דכל גופו שלם מודה הוא היכא דהיה במים ולא חזנהו לאלתר בשעתי' דודאי מתפח תפח ואין מועיל שום ט"ע אפילו בכל גופו שלם ע"ש שהחמיר בזה והיינו דחומר' דאחר ג' ימים הוא רק חומר' דרבנן כמו משאל"ס לכך מהני לר"ת ט"ע היכ' דכל גופו שלם בצירוף סימנים שאינן מובהקים דכיון דמדאוריית' היא מותרת ע"פ הט"ע לחוד רק רבנן החמירו אחר ג' ימים לכך מהני סימנים אפילו אינן מובהקים אף דסימנים כאלה לאו דאוריית' מ"מ באיסור דרבנן סמכינין עלייהו אבל אשתהי במים ודאי מתפח תפח ואף מה"ת אסורה ואפילו ניסת תצא כמ"ש א"ז רמ"א ז"ל בשם הריב"ש לכך לא מהני ט"ע אפילו כל גופו שלם ואיכ' סימנים שאינן מובהקים דכיון דסימנים דרבנן לא מהני באיסור דאוריית' וז"ב וע'

טורי זהב ס"ק מ"ם והשתא איש דאף המקילין בספק ג' ימים היינו דהוי ספק דרבנן אבל ספק אשתהי דהוי ספק תורה מחמרינין כן י"ל והר"ן שכתב טעם אחר דיותר מצוי דשהה יותר משעה אחת אפשר דס"ל דגם אשתהי במים הוא חומר' דרבנן ויותר נראה דאף דהוי ספק דרבנן מחמירין דא"כ נתת תורת כ"א בידו דזה ידמה לו שלא שהה עדיין שעה שלמה וכמ"ש הר"ן גבי כחל משא"כ בספק ג' ימים דלא שייך זה ועתה נבוא לבאר:
(קצת תשובה זו נאבדה מאתי)
והנה לדעת החולקים על הרמב"ם וס"ל דפסולי עדות אין נאמנים אפילו במסל"ת די"ל דערומי קא מערמי י"ל קושית הנ"ב על הרשב"א מהא דהרגתיו פלגינין דיבורי' אף שהוא דיבור אחד די"ל דהכי משני דמיירי במסל"ת ואין לומר דעדות דבטלה מקצתה בטלה כולה דכאן לאו מתורת עדות הוא רק בתורת מסל"ת ולא שייך לומר דערומי קא מערים ועושה עצמו כמסל"ת דהא אינו נאמן שהוא רשע וקברתיו אין צריך לומר דהא אפילו גוי מסל"ת א"צ לומר קברתיו לדעת הפוסקים וכ"ש בישראל מסל"ת והא דאמר כדרבא היינו דלרב יוסף נאמן על עצמו שהוא רשע ואמרינין שפיר דערומי קא מערים ואינו מסל"ת ודו"ק היטב (ב) והנה הח"מ כתב דאף בכלים דלא מושלי אינשי מ"מ חיישינין למכירה או לאבדה והקשו עליו מהא דמשני אוכפא לא מושלי אינשי אכתי נחוש למכירה ואבדה ונראה דהח"מ כ"כ לדידן דקיי"ל סימנין דרבנן ולא סמכינין עלייהו לעדות אשה רק אסימנים מובהקים לפ"ז שפיר כתב הח"מ דאף דמכירה ואבדה לא שכיח כמ"ש הרב ר' בצלאל בתשובותיו מ"מ מגרע קצת הסימנים והוי כמו סימנים שאינן מובהקים ביותר וכמ"ש הב"י לענין כיס וארנקי כיון דלפעמים משאילים אותן אף דלא שכיח מ"מ מגרע הסימנים דהוי כאינן מובהקים ביותר ולא סמכינין עליהו בעדות אשה לדידן דבעינין סימנין מובהקים ביותר אבל בש"ס דדייק ממתניתין דתני אע"פ שיש סימנים בגופו ובכליו דסימנים דרבנן ומשני דלעולם סימנים דאוריית' וכליו דחיישינין לשאלה ופריך אי הכי חמור בסימני אוכף היכי מהדרינין ומשני אוכף לא מושלי אינשי וא"כ כל הפלפול בש"ס אליב' הצד דסימנים דאוריית' ולא בעינין מובהקים ביותר שפיר משני דאוכף לא מושלי אינשי ולמכירה ואבדה ל"ח דל"ש והח"מ כתב זה לדידן דס"ל סימנים דרבנן ודו"ק היטב (ג) והנה התוס' ביבמות דף ק"כ ע"ב ד"ה כליו דחיישינין לשאלה הקשו מהא דמצא פירות בכלי יחזיר ואמאי ניחוש לשאלה ותירצו דבממון ל"ח לשאלה והקשו דא"כ מאי פריך מחמור בסימני אוכף היכי מהדרינין והא בממון לא חיישינין לשאלה ע"ש ולע"ד י"ל דיש סבר' דאדרב' בממון יותר חיישינין לשאלה והיינו

בחמור בסימני אוכף דיש הוכחה דהחמור אינו שלו והוא משקר מדלא ידע שום סימן בחמור עצמו דהא סתם חמור יש בו סימן וכמ"ש הרמ"ה בטור סי' ס"ה לענין סימן מנין דאם שניהם לפנינו מהני מדלא ידע השני שום סימן ע"ש ובש"ך סי' ס"ה משא"כ ביבמות במתניתין דלא שייך זה וא"כ פריך הש"ס מכח כ"ש אבל בפרק אלו מציאות במצא פירות בכלי דשם ליכא סימן בפירות ולכך מהדרינן ולא חיישינן לשאלה ועתוס' סוף פרק קמא ודו"ק ועפ"ז נראה ליישב קושית האחרונים על מרן הב"י ז"ל דכתב דאי סימנן דרבנן אף בכלים דלא מושלי אינשי חיישי' לשאלה דחשש שאלה משוי להההוא סימנים כסימנים שאינן מובהקים ע"ש שכתב זה בשם הריטב"א א"כ איך קאמר דחמור דקרא אתי לאהדורי בסימני אוכף נהי דקרא. אתי לסימנים מובהקים ביותר מ"מ חשש שאלה משוי להו סימנים שאינן מובהקים ומקר' פריך ע"ש ולפמ"ש א"ש דהש"ס הא אזיל למ"ד סימנים דאוריית' וא"כ ע"כ מיירי דלא אמר סימנין בחמור גופי' דאל"כ למה לי' סימני האוכף הא בסימני החמור לבדנה מחזירים וכיון דלא ידע שום סימן בחמור שפיר פריך ניחוש לשאלה דהא נראה דמשקר מדלא ידע שום סימן בחמור גופי' אבל למאי דקיי"ל סימנים דרבנן א"כ שפיר י"ל דיש סימנים בחמור והוא אמר הסימנים רק דלא מהני מה"ת ושפיר מהדרינן ע"י סימנים מובהקים באוכף ולא חיישינין לשאלה בממון ודו"ק היטב. (עד כאן מצאתי): (הג"ה ושייכה לסוף פ"ב) והנה ראיתי בישועת יעקב שהקשה על הרמב"ן והרשב"א דס"ל בע"א אומר מת וע"א אומר לא מת ובא השני קודם שהתירוה להנשא דאם נישאת לעד המעיד שמת תצא ע"ש מהא דיבמות דף צ"ד דקאמר רב לא שנו אלא שנישאת ע"פ ע"א כו' ופריך מבריית' דוקדשתו דאם לא רצה דפנו ה"ד אילימא בתרי ותרי ולא נישאת לאחד מעידיה צ"ל דפנו כו' ופירש"י דבחד ותרי ליכ' לאוקמי דהא נמי מילת' דפשיט' דאין דבריו של אחד במקום שנים והא לדעת הרמב"ן מצי לאוקמי בחד וחד ונישאת לאחד מעידיה ואצטריך לומר דפנו דאין דבריו של אחד במקום הכחשה כלום ע"ש ולע"ד טעמ' דהרמב"ן דמחלק בין שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת דקיי"ל אם נשאת לאחד מעדיה לא תצא ובין חד וחד דתצא משום דס"ל דע"א באשה אינו נאמן אלא מדרבנן ולכך בעקום הכחשה הוא אינו כלום ולכך אפילו נישאת להעד המעיד שמת תצא ולא דמי לתרי ותרי דתרי מדאוריית' נאמנים ואף דתרי מכחישים אותם מ"מ אם נשאת לאחד מעידיה לא תצא דכבר אתרע חזקת א"א שלה ע"פ שנים ואף דהוי תרי ותרי מותרת וז"ב ומעתה לא קשה קושית הישועת יעקב דאיך מצי לאוקמי קרא דדפנו בעד אחד נגד ע"א הא מה"ת אין ע"א נאמן כלל להעיד לאשה שמת בעלה אפילו ליכ' חד דמכחיש לי' ואמאי צריך קרא לומר דפנו וזה ברור אצלי

והנה בכתובות דף כ"ב פירש"י באומרת ברי לי שאילו היה חי היה בא וע"ש בר"ן מה שהכריחו לרש"י לפרש כן ואמנם כאן דהעדים אומרים שבאותה שעה היה חי ואח"כ מת מה שייך לומר ברי לי שאילו היה חי היה בא הרי העדים אומרים ג"כ שמת רק שמת אח"כ וצ"ל דאומרים שמת אח"כ זמן מרובה ודוחק ואולי מפני זה פירש"י כאן ברי לי כגון ע"י סימנים ודו"ק ובמ"א כתבתי ולפמ"ש האבני מלואים גבי ה' נשים דפסולות לעדות דהיכא דלכתחלה לא תנשא לא שייך שוב תק"ע דהא לכתחלה לא תנשא א"כ א"ש שיטת הראב"ן כיון דלכתחלה לא תנשא ל"ש תקנת עגונות וא"כ הע"א אינו נאמן ואפילו נשאת תצא וא"ש דבחד וחד ס"ל להרמב"ן דאפילו נשאת תצא ומהא דלא מוקי ברייתא דדפנו בחד וחד אין ראיה דקרא וקדשתו ליכ' לאוקמי בחד וחד דהא מה"ת ע"א אינו נאמן כלל כמ"ש לעיל וא"ש ודו"ק היטב ואין להאריך עוד: ע"כ הג"ה)

פ"ה אם ע"א נאמן מדאורייתא

א הנה הריב"ש הביא ראיה דע"א אינו נאמן מדאוריית' מהא דכתובות דף ק"ז דמשני ר"פ כששמעו בו שמת בע"א איהו דבעי לאנסובי כו' אחין דאי בעי למיחת לנכסי לא מצי נחתי כו' ואם היה ע"א נאמן מה"ת היה מהני גם לאחין לירד לנכסים כו' והנו"ב סי' ל"ג היה לו נוסח' אחרת בש"ס ע"ש ולע"ד י"ל דאפילו היה ע"א מה"ת מ"מ א"ש דלאחין לירד לנכסים לא מהני דהנה הבעה"ת הקשה אמאי אין ע"א מועיל להוצי' הא יש חזקה אין אדם חוטא ולא לו וחזקה דאתי מכח סבר' אלים וחזקת ממון כמו חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו דמוציאין ממון על ידה אפי' מיורשים ותירץ די"ל שמא שכרו המלוה וכבר הבאתי דברי הבעה"ת ולפ"ז י"ל דבשלמ' להתיר האשה להנשא שפיר נאמן משום חזקה א"א חוטא ולא לו ולא שייך לחוש שמא שכרתו האשה דאדרבה חזקה אשה דייקא ומנסבא ואיך תעשה שקר בנפשה שתשכור עד שקר להיות אחריתה מרה כלענה די"ג דרכים בה וז"ב אבל לגבי אחין ודאי שייך חשש שמא שכרוהו האחין להעיד למען ינחלו נחלתו ולכך אין יורדין לנחלה על פיו וז"ב:

ב והנה הגאון נו"ב הוכיח דלהרמב"ם שטר הוא מדאוריית' דהא כתב דאם יש ע"א חתום בשטר והלוה טוען פרעתי הוי משואיל"מ ובשבועה דרבנן לא אמרינין משואיל"מ ועפ"ז התיר עגונה ע"פ עדות בשטר ובאמת בחידושי יישבתי קושית הגאון הצדיק בעל בת עיני על דעת הסוברין דעדות בשטר הוא מדברי סופרים מהא דשבועות דפריך שבועת שומרין היכ' מ"ל הא יש לו מיגו דההחזרתי ומשני דאפקיד לי' בשטר ואי עדות בשטר הוא דרבנן הדק"ל איך חייבה תורה ש"ש הא יש לו מיגו דההחזרתי ע"ש וכתבתי דאף דעדות בשטר לא מהני מה"ת הוא מגזה"כ מפיהם ולא מפי כתבם וכמו דפסלה תורה קרובים

אפילו משה ואהרן ואפילו לחוב לקרוביהם אין נאמנים לא משום חשש דמשקרי כמ"ש בתומים סימן ל"ג וא"כ כמו שכתב הרא"ש דמיגו נגד עדים פסולים לא אמרינן דירא להכחישן דיהיה מוחזק שקרן כן מיגו נגד עדים שבשטר לא אמרינן ואף דמה"ת לא מהני עדותן מ"מ יאמרו העולם שהו' שקרן שהרי עדים בשטר מעידים שהו' חייב ולא החזיר דאל"כ שטרו ביד המפקיד מה בעי וא"כ אין לו מיגו אבל לעולם עדות שבשטר מה"ת לא מהני וז"ב:

ומעתה אני אומר על דברת הגאון נו"ב שהוכיח דעדות בשטר הוא מה"ת דאל"כ אמאי נעשה משואיל"מ ע"י ע"א בשטר הא הוי שבועה דרבנן י"ל לפמ"ש התוס' בב"מ דף ד' ד"ה הצד וז"ל וי"ל דמודה מקצת וע"א מכחישו נראה דמשקר ולכך חייב שבועה ע"ש והיינו דאיכ' רגלים לדבר ואף דע"א אינו קם לממון מ"מ רגלים לדבר הוא דהוי שמי שמכחישו והוא משקר ואף דלחייבו ממון אין להאמין ע"א מ"מ רגלים לדבר עכ"פ לחייב שבועה מה"ת ע"ש וכן י"ל בעדות שבכתב אף דהתורה לא האמינתו לממון וגזה"כ הוא מ"מ רגלים לדבר הוא לחייבו שבועה (ותדע דהא עדות בשטר מהני עכ"פ מדרבנן לחייבו ממון וע"א לא מהני לממון אף מדרבנן) מכ"ש אם כתב העד בשטר בציווי המתחייב שאם כפר עכ"פ חייב שבועה ולפ"ז נסתר ראית הגאון דשפיר הוי משואיל"מ ע"י העד שבשטר ודו"ק ואמנם לענין היתר עגונה י"ל דשפיר סומכין על עדות בכתב דאף דגזה"כ הוא דאין עדות שבכתב עדות כלל דמפיהם ולא מפ"כ אבל רגלים לדבר הוי שהענין אמת ולא גרע מגוי מסל"ת דאינו עדות כלל אלא אומדנא שהענין אמת כן עדות בכתב הוי אומדנא דמוכח דאמת הוא שפלוני מת וע' בית שמואל ס"ק מ"ט דע"פ אומדנות מוכיחות משיאין את האשה אפילו לכתחלה ונמצא פסק הגאון נו"ב קיים כן נלפע"ד ודו"ק:

ג והנה הב"ש ס"ק ע' כתב בשם הרי"ו והרמ"ה דאם נישאת בסימנים אמצעים לא תצא והיה נראה דדוק' בשני עדים אבל בע"א תצא למ"ד דע"א נאמן רק מדרבנן משום תקנות עגונות וכיון דבסימנים אמצעים לכתחלה לא תנשא ליכ' תקנת עגונות ואמנם למ"ד ע"א נאמן מה"ת שפיר י"ל דאפי' בע"א לא תצא וכן משמע להדי' (חסר כאן) וכן י"ל בע"א במשאל"ס כיון דלא תנשא לכתחלה א"כ ליכ' תק"ע ואף בדיעבד אם נשאת תצא אבל מתשובת הרשב"א שהבי' הב"ש ס"ק ע' משמע דאפילו בכה"ג לא תצא וע"כ דטעם ע"א משום דהוי מלת' דעבידא לגלויי לא משקרא ולא משום תק"ע וע' מ"ש הרמב"ם ואם העיד לה ע"א שטבע בעלה במשאל"ס כו' ואם נשאת לא תצא והלח"מ עמד מאי שנא ע"א דנקט ולפמ"ש א"ש דהרמב"ם לשיטתו דס"ל טעמ' דע"א נאמן משום דהוי מילת' דעל"ג

ולכך אפילו בע"א אם נשאת לא תצא והיינו דקמ"ל הרמב"ם ודו"ק וע' בט"ז ס"ק למ"ד שהשיג על החלקת מחוקק ע"ש ולע"ד לפמ"ש המזרחי א"כ גם בסימנים דמתניתין נימ' הכי דמאן לימא לן דאותן הסימנים לא היו מכמה מיני סימנים כו' ע"ש א"כ לדידן דסביר' לן סימנים דרבנן וסימנים דמתניתין מיירי בסימנים אמצעים ג"כ מיירי שהיו מכמה מיני סימנים ומכמה מיני מראות ומתניתין סתמ' קתני דבכל ענין אין לסמוך עליהם א"כ מוכח דעל הרבה סימנים אמצעים אין לסמוך וכדעת החמ"ח ודו"ק והנה לעיל הקשיתי על הא דהקשו התוס' בכתובות דף כ"ב מהא דתנן הרגתיו לא ישא את אשתו והקשיתי דילמ' מיירי דהעד היה לו אשה בשעת העדות ואמרתי ליישב ע"פ דכתב הגאון ישועת יעקב דקושית התוס' לר' מנחם בר יוסף דאמר אימתי כי' ופירש רבא משום זילות' דבי דינא דיחזרו ויאסרו מה שהתירו ואמנם לאותו העד ודאי לא התירו ליכ' זילות' דב"ד ודפח"ח וא"כ אם נאמר דהיה לו אשה וא"כ בשעת עדותו אם היה רוצה לגרש אשתו ולישאנה לא היו מתירים לו א"כ שוב ליכ' זילותא דבי דינא ואמאי אמר ר"מ בר' יוסי לא תצא ודו"ק:

ד הנה ראיתי בשו"ת הגאון מהר"ח הכהן בשם גדול אחד דכתב דהרמב"ם דכתב טעם דע"א משום דמילת' דעבידי' לגלויי לא משקרי והיינו משום דפסק כרב דצרת סוטה אסורה וקשי' לי' מהא דאמר ר"ש ביאתה או חליצתה של אחת פוטרת צרתה וצ"ל כדמשני דזו סוטה דרבנן ע"ש והיינו לטעמ' דמילת' דעבידי לגלויי דאילו לטעמ' דאשה דייק' ומנסב' הוי סוטה דאוריית' דהא חזינין דלא דייק' ע"ש והגאון הקשה לו מלשון רש"י בדף פ"ה דכתב דע"א טעמ' דמהימן משום דדייק' ומנסבא והכ' לא דייק' וקנסוה רבנן אלמ' אפילו למ"ד משום דדייק' ומנסב' מ"מ הוי רק סוטה דרבנן ע"ש ואמנם כפ"ד התוס' דגם לטעמ' דמלת' דעל"ג מ"מ בעי דיוק' קצת ואז סומכין על הא דמלת' דעל"ג ע"ש א"ש פירש"י אליב' דמ"ד טעמ' דעל"ג דאעפ"כ כיון דבעי דיוק' קצת וכיון דהיא לא דייק' כלל קנסוה רבנן וזה מוכרח דאל"כ קשה למה פירש"י רק אליב' דמ"ד טעמ' משום דייק' ומנסב' ולא אליב' דמ"ד משום מלת' דעל"ג אלא ודאי דאליב' דמ"ד משום דהוי מלת' דעל"ג פירש"י דקשה לרש"י הא לדידי' ל"צ דיוק' ולאו אדיוק' דידה סמכינן אלא משום דהוי מילת' דעל"ג ולכך פירש דגם למ"ד משום מלת' דעל"ג אי לאו דסמכינין אדיוק' קצת דידה לא הוי שרינן א"א לעלמ' לכתחלה אלא משום תק"ע סמכו רבנן אדיוק' קצת דידה וכיון דהיא לא דייק' קנסוה אבל למ"ד דטעמ' משום דייק' ומנסבא א"כ עיקר הסמיכה על דיוק' דידה וכיון דהיא לא דייק' הוי סוטה דאוריית' ואפילו תימ' דרש"י לא

ס"ל כן מ"מ הרמב"ם שפיר י"ל דס"ל לסברי פשוטה דאליב' דמ"ד משום דייק' ומנסבא הוי סוטה דאוריית' ורב ס"ל כמ"ד משום מילת' דעבידי לגלויי ולכך פסק כן ודו"ק:

ה והנה כבר כתבתי דהא דפסק הרמב"ם דבחד נגד חד אם ניסת לאחד מעידיה לא תצא היינו משום דס"ל טעמ' דמלת' דעל"ג לא משקרא וא"כ העד המעיד מת נאמן דהוי מילת' דעל"ג דשמא יבוא הבעל ויתברר שקרו אבל העד שאומר לא מת זה לא יתברר לעולם כמ"ש שם ובזה א"ש הא דפריך ביבמות דף פ"ח אמלת' דרב ממתניתין דאם לא רצה דפנו והא בלאו מלת' דרב קשה ולפמ"ש י"ל דהא בלא"ה י"ל דמיירי בחד נגד חד וניסת להעד המעיד שמת ואמרינן דתצא וכסברת הרמב"ן אך אליב' דרב דס"ל הטעם דמילת' דעל"ג ולדידי' בחד נגד חד ובניסת להעד לא תצא לא מצי לשנויי כן דא"כ אמאי תני דפנו ושפיר פריך ודו"ק ע"ד פילפול והנה א"ז רמ"א בסי' קע"ג סי"א בהג"ה כתב אשה שהלך בעלת למה"י כו' ואינה כצרת סוטה ותמה הב"ש הא ש"ס ערוך הוא ביבמות דף י"א אמינ' אנא סוטה דאוריית' ואת אמרת סוטה דרבנן ולפמ"ש א"ש די"ל דהש"ס אזיל אליב' דרב דס"ל טעמ' משום דעל"ג אבל למ"ד משום אשה דייק' ומנסב' הוי באמת סוטה דאוריית' וכמ"ש הרב השואל בתשובת מהר"ח כהן קמ"ל רמ"א ז"ל דלא כן הוא דאף למ"ד טעמ' משום דאשה דייק' ומנסבא הוי רק סוטה דרבנן ודו"ק ובש"ע השמיט המחבר ז"ל דין זה וצ"ע ובחידושי כתבתי והנה בבעית הש"ס ע"א במלחמה מאי עלח"מ הלכה י"ט בפירוש שני דמיירי דאמר קברתיו דבלא קברתיו פשיט' לן דלא מהימן דאמר בדדמי וטעמ' דעל"ג לא שייך דאינו משקר אלא דנדמה לו דאומר אמת וכן לטעמ' דדייק' הכא לא דייק' ואמרה בדדמי רק הבעיא היא באמר קברתיו דל"ש בדדמי ולטעמ' דעל"ג מהני דהא לא משקר אבל לטעמ' דדייקי' ומנסב' הכא לא דייק' ע"ש וא"ש קושית התוס' דהא ודאי טעמ' משום דייק' ומנסבא כדמוכח לעיל ולפמ"ש י"ל דהא דבעי לעיל טעמ' דדייק' ומנסבא היינו היכא דשייך דאמר העד בדדמי א"כ ל"ש טעו' דעל"ג לא משקר דהא סובר העד דאומר אמת לכך צריך נמי לטעמ' דדייק' אבל כאן דאמר קברתיו דל"ש בדדמי ואיכ' רק חשש דמשקר סמכינין שפיר אמילת' דעבידי' לגלויי לא משקר או דילמ' דאפילו אומר קברתיו ולא שייך בדדמי לא סמכינין אמלת' דעל"ג לחוד וצריך גם טעמ' דדייקי והכ' לא דייק' ועתוס' ולח"מ בפירוש הא' ודו"ק:

פ"ו עידי נשים אם צריך דו"ח

והנה בש"ע סי' י"ז פסק דאין לבדוק עידי נשים בדו"ח וע' בית שמואל מה שהקשה ע"ז מעידי זנות ומה שחילק ביניהם והנה התוס' סנהדרין דף ח' הוכיחו דלאסור אשה לבעלה בעי דו"ח מהא דפיר"ת דעידי הבעל שלא כיוונו עדותן או שהוכחשו בעי לשלם

מאה סלע וע"כ דהיא מותרת לבעלה דאל"כ לא קרינן בה ולו תהי' לאשה וא"צ לשלם מאה סלע ומזה הוכיחו דעדים שבאו ואמרו זינתה אשת פלוני בעי דו"ח לאסרה על בעלה ע"ש ואמנם כראה דזה לשיטתם דפירשו לעיל בשם ר"ת דס"ל דלר"ע דס"ל כתובה דאוריית' אין הבעל נאמן להפסידה כתובתה בטענת פ"פ והקשו על פירש"י דמוכח מפירושו דאפילו לר"מ נאמן אבל לפירש"י אין מזה ראיה דהא טעמ' דהסוברים דעדי זנות לא בעי דו"ח היינו משום דאיכ' כתובה למשקל כדיני ממונות דמיא דהא הם בעדותן מפסידים אותה כתובה וכמ"ש הבית שמואל ואמנם בסוגיא דמוציא ש"ר דפליגי ר"מ וחכמים הבעל טוען פ"פ מצאתי דנאמן להפסידה כתובתה לפירש"י א"כ הוא בעצמו נאמן להפסידה כתובתה ולא צריך לעדים והא דהביא עדים היינו לאסרה עליו דהא לאסרה אינו נאמן רק באשת כהן או בקיבל בה אביה קידושין פחותה מבת ג"ש דליכ' ס"ס א"כ לא פתיכא בי' דיני ממונות כלל ולכך בעי דרישה וחקירה אבל אם באו עדים והעידו שאשת פלוני זנתה והוא לא ידע כלל כיון דבאו להפסידה כתובתה י"ל דלא בעי דרישה וחקירה דכדיני ממונות דמיא ואף דכתבו התוס' בכתובות דף ט' דהיכ' דאינה נאסרת עליו דלא שייך חזקה א"א טורח בסעודה ומפסידה אינו נאמן להפסידה כתובתה מ"מ זה לרבנן דס"ל כתובה דרבנן והם אמרו והם אמרו אבל לר"מ דס"ל כתובה דאוריית' ואעפ"כ נאמן להפסידה כתובתה לפירש"י כאן וע"כ משום דאוקי ממונא בחזקת מארי' בחידושי א"כ שפיר נאמן להפסידה כתובתה גם בלא העדים וז"ב:

ובזה אמרתי ליישב הא דכתב בש"ע יש אומרים דעדים שהעידו על אשה שזינתה צריכין דרישה וחקירה ואמנם בשו"ת הרא"ש כתב סתם לאסור אשה לבעלה צריך דו"ח והרב נו"ב עמד בזה ואפשר דכוונת המחבר דדוק' אם העיד שזינתה ברצון דאיכ' צד דיני נפשות אבל אם העידו על אשת כהן שנאנסה דבזה ליכא שום צד דיני נפשות דאונס רחמנא פטרי' ולא דמי לדיני נפשות א"צ דו"ח (ואמנם יש סבר' להיפך דבאשת כהן באונס דלא מפסדא כתובה א"כ לא פתיכא בה דיני ממונת כלל צריכין יותר דו"ח) ובתשובת הרא"ש מיירי שזינתה ברצון לכן סתם וכתב צריכין דו"ח וצ"ע: והנה התוס' שם ד"ה עידי האב נהרגין הקשו אמאי נהרגין דהא . מצי למימר לא לחייב עידי הבעל מיתה באנו אלא לחייב הבעל ממון באנו דהא לא התרו בהם דעדים זוממין לא בעי התראה ע"ש ולכאורה לפי מה שכתבו לעיל דלדעת ר"ת אם הוכחשו עדי הבעל וכא הוזמו משלם הבעל מאה סלע א"כ איך מצי למימר לחייב הבעל ממון באנו דלחייב ממון הוי יכולים להכחיש עדי הבעל ולא להזימם והיה הבעל ג"כ חייב מאה סלע וצ"ע לכאורה אך י"ל דמצי למימר לא רצינו להיות נפסלים לעדות לרב חסדא דס"ל בהדי סהדי

שקרי למה לי וצ"ע וע' מ"ש א"ז מהרש"א ז"ל ודו"ק וער"ן שהקשה לר' מאיר למה בעי מומחין הא ר"מ לא חייש ללעז וע"ש מה שתירץ ויש לומר דר"מ לא חייש ללעז דיצטרכו להוסיף דיינים ויאמרו שהראשונים היו פסולין דע"כ ידעו שהיו כשרים דאל"כ מה בצע בהוספת דיינים דהא נמצ' אחד פסול אפילו בדיינים כולם בטלים כמ"ש המל"מ אבל אם יצטרכו הראשונים לצאת שפיר יאמרו שהיו פסולים וזה לע"ד כוונת הר"ן ודו"ק וע"ד פלפול יש לפרש דר"מ לטעמי' דס"ל כתובה דאוריית' וא"כ אין הבעל נאמן להפסידה כתובתה וא"כ יכולין העדים לומר להפסידה כתובתה באנו ואין כאן דיני נפשות לכך סגי בשלשה ורבנן ס"ל כתובה דרבנן וא"כ הוא עצמו נאמן להפסידה כתובתה ולא מצי העדים לומר להפסידה כתובתה באנו ושפיר נהרגת ולכך ס"ל בעשרים ושלשה וז"ב. ובזה אפשר לפרש לעולא הברייתא תבעו ממון היינו באשת ישראל דאיכ' ס"ס ומותרת לו דהשת' אין הבעל נאמן להפסיד כתובתה דהא ליכ' חזקה דאין אדם טורח כו' וא"כ יכולין העדים לומר אנן להפסידה כתובתה באנו והוי עדות שא"איל וליכא דיני נפשות לכך בשלשה סגי תבעו נפשות כגון באשת כהן או בקבל בה אביה קידושין פחות מבת ג"ש דאז הוא אסורה לו ואיכא חזקה א"א טורח כו' ונאמן הבעל עצמו להפסידה כתובתה ולא מצי לומר להפסידה כתובתה באנו ואיכ' ד"נ לכך בעשרים ושלשה ור' מאיר אזיל לטעמי' דס"ל כתובה דאוריית' ובכל גווני אינו נאמן להפסידה כתובתה ויכולין לומר להפסידה כתובתה באנו וליכא דיני נפשות לכך ס"ל בשלשה סגי לולא דהש"ס לא פירש כן ובטלה דעתי:

חדר נד דין אם כתב לאשתו דו"ד אין לי בנכסיך פרק א

פרק א הנה הטור בסימן צ"ב כתב ואם לא הזכיר פירות אלא דו"ד אין לי בנכסייך בחייך ובמותך אוכל הפירות ואם מתה אינו יורשה ואם מכרה ונתנה קיים עכ"ל וכתב מרן הב"י ומשמע מדברי רבינו שכתב זה בבבא זו דדוקא אם לא סילק עצמו מפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכדדייק לישנא דא"כ למה כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך אבל אם סילק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה בטל ולי נראה דאף אם סילק עצמו מפירות אם מכרה ונתנה קיים דאל"כ למה לי' למכתב דו"ד אין לי בנכסיך ה"ל למכתב דו"ד אין לי בפירות נכסיך עכ"ל הב"י ז"ל ואני תמה על רבינו הטור ועל מרן הב"י ז"ל דהא בדברי הרא"ש מבואר דאפילו הזכיר פירות מ"מ אם מכרה ונתנה קיים דזה לשון הרא"ש ברוב ספרים גרסינן במתניתין בפירותיהן ובפירי פירותיהן וא"כ סתם לן התנא כר' יהודא ונראה לי דצריך למגרסי' דאי לא גריס לי' אמאי תני אין אוכל פירות בחייה הא בבבא

מציעתא כמי תני אין אוכל פירות בחייה ולא הוי לי' למתני אלא אם מתה אינה יורשה דדבר זה ניתוסף בתנאי האחרון בחייך ובמותך וכן בבבא מציעתא לא חזר ושנה אם מכרה ונתנה קיים לפי שגם בבבא הראשונה הדין כן אלא משום דאמר ר' יהודא לעולם הוא אוכל פ"פ תנא הכא דאינו אוכל פירי פירות שנתוספו בתנאי זה. עכ"ל הרא"ש הרי מבואר דגם בבבא מציעתא שהזכיר פירות מ"מ אם מכרה ונתנה קיים אלא דהתנא לא הוצרך לחזור ולשנותו משום דגם בבבא הראשונה הדין כן וממילא נשמע שהדין כן ואיך יחלוק הטור על אביו הרא"ש ז"ל מבלי יביא דעתו כלל וגם על המשביר הגדול הב"י ז"ל יפלא שלא הרגיש בזה כלל ואחר העיון אמרתי ליישב דברי הטור והב"י דהנה נלע"ד ליתן נועם לסברת הטור דתמה הגאון א"ז מהרש"א ז"ל לעיל דף נ' בתוס' ד"ה הבעל על הב"י דהבין כן בדברי הטור דא"כ יציבא בארע' כו' ע"ש ונלפע"ד עפמ"ש הב"ש בשיטת התוס' דב"ק דפירות הוי דבר שלב"לע והא דמהני הסילוק היינו משום דאמר בנכסייך והוי כמקנה דקל לפירותיו ע"ש וא"כ א"ש דברי הטור דאם הזכיר פירות י"ל דלא סילק עצמו ממכירה והא דאמר דו"ד אין לי בנכסייך היינו משום הפירות כדי שלא יהיו דבר שלבל"ע ולכך אמר בנכסייך כדי שיהיה כמו מקנה דקל לפירותיו כמ"ש הבית שמואל וכיון דיד בעהש"ט על התחתונה אמרינן כן ולכך אם מכרה ונתנה בטל אבל אם לא הזכיר פירות ואמר רק דו"ד אין לי בנכסיך ע"כ מה שאמר בנכסייך היינו לענין מכירה שאם מכרה ונתנה קיים וז"ב ויובנו בזה דברי הב"י שכתב דאם לא סילק עצמו מפירות הוא דאם מכרה ונתנה קיים וכדדייק לישנא דאם כן למה כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך וכוון למה שכתבתי דאם לא סילק עצמו מפירות ליכא למימר דהא דאמר בנכסייך היינו מפירות דהא לא הזכיר פירות כלל ועכצ"ל דכוונתו שיהיה מכרה ונתנה קיים ודו"ק ואמנם אם דברי הרא"ש א"ש דהא כתב ההשלאה דפלוגתא דת"ק ור' יהודא בדין פ"פ הוא דת"ק הוא ר"מ בר פלוגתי' דרבי יהודא ע"ש ור"מ ס"ל אדם מקנה דשלבל"ע ולפ"ז ליכא לומר דמה שאמר בנכסייך היה כוונתו שלא יהי' דשלבל"ע דהא ר"מ ס"ל אדם מקנה דשלבל"ע וע"כ דכוונתו היה לענין מכירה דאם מכרה ונתנה קיים ושפיר כתב הרא"ש בפירושא דמשנה דגם בבא מציעתא אם מכרה ונתנה קיים אבל הטור כתב לפי דידן דקיי"ל אין אדם מקנה דשלבל"ע כתב דאם לא הזכיר פירות אז מכרה. ונתנה קיים אבל אם הזכיר פירות מכרה ונתנה אינו קיים דיש לפרש האי בנכסייך דהוי כמקנה דקל לפירותיו ודו"ק היטב:

ושוב מצאתי זה בהפלאה. ולפמ"ש הבית שמואל יש להביא ראיה לדעת הרמב"ם דאף שסילק עצמו מהפירות והן שלה מ"מ כופין אותה לקנות בעד הפירות קרקע והוא יאכל

הפירות דאי כדעת הרא"ש החולק עליו וס"ל דאין כופין אותה לקנות בעד הפירות קרקע רק דאם קנתה בעד הפירות קרקע הוא אוכל הפירות מהקרקע אבל אם אפלה הפירות כולן ולא שיירה רשאה כמ"ש הרא"ש קשה הא דבעי אמר דו"ד אין לי בפירי פירי פירי מאי לפשוט דודאי לא סילק עצמו מהפירות דאם סילק עצמו מהפירות א"כ גם לפירי פירי הוי דשלבל"ע ואין לומר דבנכסייך הוי כמו דקל לפירותיו דז"א דהא אף לר"מ לא מהני דהא לא עבידי דאתו דשמא תאכל כל הפירות ולא תקח בעדם קרקע וכדפרכינן אי סליק נפשי' מפירי פירי פירי מהיכא ומשני בשייר והיינו אם שיירה אבל אין כופין אותה לשייר א"כ לא הוי עבידא דאתו ועכצ"ל כדעת הרמב"ם דכופין אותה למכור את הפירות ולקנות קרקע עבורן ושפיר י"ל דסילק נפשי' מהפירות ואעפ"כ מהני לפירי פירי דהא הוי עבידי דאתו דהוא מוכרחת למכור הפירות ולקנות בעדן קרקע שיאכל הפירות ומזה סילק נפש' ודו"ק היטב ובזה י"ל דהא הרמב"ם הוציא זה מהירושלמי הרא"ש וי"ל דהירושלמי לשיטתו דס"ל דלא מהני סילוק לדבר שלא בא לעולם וכדאמר שם בעי קמי' דר' זירא כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ונפלו לה אחר כן מהו ויש לך אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ע' ברא"ש ושפיר הכריח דכופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע עבורם דאל"כ לא היה מועיל לפירי פירי דלא הוי עבידא דאתו אבל להש"ס דידן דבעודה ארוסה מהני אפילו לנכסים שנפלו אח"כ כמ"ש הרא"ש דסילוק מהני אף לדבר שלבל"ע בעודה ארוסה כמ"ש הרא"ש א"כ אין הכרח לזה ואין מהירושלמי סתירה לדעת הרא"ש ודו"ק היטב:

עוד י"ל בישוב דברי הטור וב"י דהנה התוס' הקשו בר"פ האשה שנפלו מה מהני הא דכתב לה דויד אין לי בנכסייך הא הש"ס מוקי לה בכותב לה ועודה ארוסה והא בנכסים שנפלו לה עד שלא ניסת בלא"ה מכרה קיים וכתב הגאון הפלאה די"ל דמתניתין מיירי לאחר מיתתה דאי לאו דכתב היה הבעל מוציא מיד הלקוחות מתקנת אושא אלא דמשמע להו דבמתניתין לא בזכרה תקנת אושא רק אח"כ נתקנה ע"ש ואמנם לפמ"ש התוס' דלר' יוחנן דס"ל קנין פירות כקה"ג דמי הבעל מן הדין מוציא מיד הלקוחות ואפילו ליכא לתק"א ותק"א לא אצריך אלא היכא דכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן דאז אין לו קנין פירות ע"ש במהרש"ל ולפ"ז שפיר י"ל דמתניתין מיירי לאחר מיתתה דאם לא כתב לה הוא מוציא מיד הלקוחות דהא בבבא קמייתא לא סילק נפשי' מפירות וא"כ יש לו קנין פירות וק"פ כקה"ג דמי ושפיר מהני מה שכתב לה שיהא מכרה ונתנה קיים ולא קשה קושית התוס' וז"ב ואמנם בבבא מציעתא דסילק נפשי' מפירות א"כ בלא"ה מכרה ונתנה קיים לר"ג ולא שייך ק"פ כה"ג דמי דהא אין לו ק"פ ותקנת אושא לא נזכרה

במשנה שפיר כתב הרא"ש דלכך לא הוצרך להזכיר מכרה ונתנה קיים בבבא מציעתא דהא גם בבבא קמייתא הדין כן אבל הטור אזיל אליבא דידן דאית לן תק"א ושפיר כתב דאם הזכיר פירות מכרה ונתנה בטל ודו"ק:

חדר נד פרק ב

הנה הרא"ש הקשה על הרמב"ם שהבאתי לעיל מהא דאמר בש"ס ולטעמיך הא דאמר ר' יהודא לעולם הוא אוכל פ"פ כו' כיון דאכליתינהו לפירי פירי פירי מהיכא אלא בדשיירא והא לשיטת הרמב"ם כופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע שיאכל הוא הפירות ומאי פריך ובזה דחה דברי הרמב"ם ע"ש והנה דברי הרמב"ם מקורם מהירושלמי והתוספתא כמ"ש הרא"ש עצמו והרא"ש כתב דהירושלמי פליג אש"ס דידן בב"ב דף נ"ח ע"ש ונראה דהנה אנן מסופקין בלשון שכתב דו"ד אין לי בפירותיך אם כוונתו שיהיו הפירות שלה לגמרי ורשות בידה לאכלם לגמרי או הכוונה שתמכרם ותקנה בעדם קרקע ויהי' לה לקרן והוא יאכל הפירות וכיון דיד בעהש"ט על התחתונה תפסינין הפירוש השני שתמכרם ותקנה בעדם קרקע ותהי' נכסי מלוג והוא יאכל הפירות שזה הפחות ולכך כופין אותה שתמכור הפירות ותקנה בעדם קרקע והוא יאכל הפירות והוא דעת הרמב"ם וז"ב ואמנם אם אמר בפירוש דו"ד אין לי בפירות ובפירי פירותיך וסילק עצמו מפירי פירות ג"כ הרי אנו רואין דכוונתו במה שאמר בפירותיך שתחזיק הפירות לעצמה ולא יכוף אותה לקנות בעדם קרקע כדי שיאכל הוא הפירות מהקרקע דהא זה פירי פירות כמבואר בש"ס איזהו פירות הכניסה כו' מכר פירות ולקח מהן קרקע ועשתה פירות הרי הן פירי פירות וכיון דכוונתו במה שאמר בפירותיך שיהיו הפירות לגמרי שלה ותאכלם כשתרצה למה היה צריך לומר בפירי פירותיך הא כיון דאכלתינהו לפירי פ"פ מהיכ' אלא בדשיירא ה"נ בדשיירא והיינו דאם תרצה לקנות קרקע בעד הפירות לא יאכל הוא הפירות וז"ב ולא קשה קושית הרא"ש על הרמב"ם ודו"ק היטב ולכאורה קשה מאי בעי בש"ס אמר לה דו"ד אין לי בנכסיך ופירי פירותיהן מהו שיאכל פירות כו' הא זה מוכח ממתניתין דתני עד שיכתוב דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם למה צריך לכתוב בפירותיהן הא כיון דכתב לה בפירי פירותיהן ממילא סילק נפשי' מפירות וע"כ דבכה"ג לא סילק נפשי' מפירות ואמנם לפמ"ש ההפלאה דלכך לר"י אוכל פ"פ דהא לא מהני הסילוק דה"ל דשלבל"ע ות"ק הוא ר"מ דס"ל אדם מקנה דשלב"ע אלא דדחה זה דא"כ אם כתב בפירוש דו"ד אין לי כו' ובפ"פ ע"ש ואמנם י"ל דאם כתב דו"ד כו' בפירותיהן ובפ"פ ה"ל מקנה דבר שבא לעולם עם דבר שלא בא

לעולם דמהני וא"ש דלא פשיט הש"ס ממתניתין דהא צריך לכתוב בפירותיהן אך זה לכאורה טעות דא"כ מה בעי הש"ס כתב לה דו"ד כו' בפ"פ הא אם נימא דלא סילק נפשי' מפרי ה"ל דשלבל"ע והנה הרי"ף כתב ליישב קושית התוס' מהא דאמרינן בהחובל פירי תקינו לי' רבנן פירי דפירי לא תקינו לי' רבנן והא במתניתין אמר ר"י לעולם הוא אוכל פירי פירות ותירץ הרי"ף דבאמת לא תקינו לי' רבנן פירי דפירי רק במתניתין דסילק נפשי' מפירות אז נחשבי' הפירות לקרן ופירי דפירי הן לו במקום פירי ע"ש וי"ל הטעם דבשלמא התם בהחובל דמכרה כתובתה בטו"ה דהוי פירי דפירי והן באים מחמתה זה לא תקינו לי' רבנן אבל הכא דהאי פירי דפירי אתו מחמתו דאי לא סילק עצמו מפירות היה הוא אוכל הפירות ולא היו פירי דפירי בעולם רק דסילק נפשי' מפירות וע"י זה נשארו לה הפירות והיא מכרתם וקנתה בהן קרקע נמצא דהא דיש פירי דפירי בעולם הוא מחמתו לכך הם שלו כן י"ל טעם הרי"ף ובזה א"ש לכאורה לפ"ד הרי"ף דכיון דסילק נפשי' מפירי תקינו לי' פירי דפירי פירות לפ"ז אם מכר פירי דפירי וקנה קרקע לא יאכל הפירות דהא כבר יש לו פירות דהיינו פירי דפירי דהם שלו ובש"ס אמרו דלולא דכתב עד עולם ה"א פירי דפירי פירי אכיל והיינו משום דכתב לה דו"ד כו' בפירי פירות ואז נחשבו הפירי דפירי פירות לפירות ואמנם לפי הטעם שכתבתי לעולם אוכל הפירי דפירי פירות אף אם יש לו הפירי דפירי דמ"מ הכל אתי מחמתו דלולא דסילק נפשי' מהפירות והיה אוכלם לא היו הפירי דפירי פירי בעולם ויש לעיין בזה ואולי עוד אדבר בזה אי"ה.

ולפ"ד הרי"ף י"ל דין חדש דאם סילק עצמו מפירי דפירי אפילו אחר הנישואין יכול לסלק נפשי' ואף דנשואה ידו כידה או עדיפא מידה מ"מ הא פירש"י ידו כידה והרי הוא כשותף בהם וכיון דנכסים שלו לא מהני לשון דין ודברים וצריך לשון מתנה מ"מ בפ"פ דבאמת אין לו זכות בהם רק כמסלק עצמו מפירות אז יש לו זכות בפ"פ אבל לע"ע אין לו זכות בהם ויכול לסלק עצמו מהם בלשון דו"ד כמו בעודה ארוסה וז"ב אך לכאורה זה טעות דהא אחר הנשואין לא מצי לסליקי נפשי' מפירות עצמן דידו כידה או עדיפא מידה נמצא ממילא אין לו פ"פ ומה צורך לסילוקו ואמנם נחזי אנן לפמ"ש הבית שמואל דאם סילק עצמו בקנין דלדעת הרמב"ם מהני אף לאחר הנישואין מ"מ נכסים שנפלו לה אחר כן לא מהני דהוי דבר שלא בא לעולם ע"ש וצריך לומר הא דמהני לפירות אף דפירות הוי דשלבל"ע מ"מ הוי כדקל לפירותיו כמ"ש הב"ש ומ"מ לפ"פ לא מהני דלא עבידא דאתי דילמ' לא תרצה לקנות הקרקע לדידן דלא סבירא לן כהרמב"ם דכופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע עבורם ואף אם סילוק מהני לדבר שלב"ע כמ"ש הרא"ש מ"מ קנין לא מהני לדשלב"ע כמ"ש הבית שמואל וא"כ אם סילק עצמו אחר הנישואין

בקנין מפירי ופ"פ נהי דלפירי מהני הקנין דעבידי דאתי מ"מ לפ"פ לא מהני קנין דלא עבידי דאתי ומטעם סילוק לא מהני אחר הנשואין ואמנם לפמ"ש מהני שפיר מטעם סילוק לפ"ד הרי"ף דהא כתבתי דלפ"פ לא הוי ידו כידה דעדיין לא זכה בהן וזה דבר חדש וז"ב. ואמנם בגווני דמתניתין ולא שייך זה דהא אמר בפירוש דו"ד אין לי בפירותיך ובפירי פירותיהן א"כ אף לדעת הרי"ף כיון דתיכף דאמר בפירותיהן זכה תיכף בפירי פירות דהא סילק נפשי' מפירות ושוב הוי ידו כידה ושוב לא מהני מה שאמר אח"כ בפירות פירותיהן דמטעם סילוק לא מהני דהא הוי אתר הנישואין וידו כידה ומטעם קנין לא מהני דהא פ"פ לא עבידי דאתי והו דשלבל"ע ובזה אתי שפיר מה שאקשו המפרשים אמאי לא מוקי מתניתין בקנו מירו ולאחר הנישואין ולפמ"ש א"ש דא"כ לא מהני לפירי פירות ולכך צריך לשנויי בעודה ארוסה ומהני מטעם סילוק דמהני אף לדבר שלב"ע ודו"ק: ואמנם בגוונא דבעי הש"ס דכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירי פירותיהן אי גם מפירות סילק נפשי' שפיר י"ל דמיירי אחר הנישואין וקנו מידו ולהפירות מהני הקנין דהוי כמו דקל לפירותיו ואמנם לפ"פ דלא מהני הקנין דהוי דשלב"ע ולא עבידי דאתי כמ"ש מ"ו מהני מטעם סילוק דהא עדיין לא זכה בפ"פ לדעת הרי"ף ובזה ל"ש לומר דמיד שאמר דו"ד אין לי בפירותיך תיכף זכה בפ"פ ושוב הוי ידו כידה ולא מהני הסילוק ז"א דהא לא אמר כלל בפירותיך רק דאנן אמרינן דגם הפירות הם נכללים במלת ובפירי פירות וא"כ עדיין לא זכה בפ"פ ומהני סילוק ודו"ק כי לע"ד הדברים מסתברים ויוצאים מהן דינים חדשים בס"ד:

חדר נד פרק ג

הנה כבר הבאתי דעת הרי"ף דכתב ליישב קושית התוס' מהא דהחובל דאמרינן פירי דפירי לא תקינו לי' רבנן וחילק דבמתניתין דנסתלק מהפירות ה"ל פירי דפירי במקום הפירות והגאון הפלאה הקשה דמאי בעי הש"ס אי אמר דו"ד אין לי בנכסיך ובפירי פירות אי אוכל הפירות הא אם אית כי' הפירות א"כ בלא"ה לית לי' פירי דפירי ולמאי אמר בפירי פירותיהן והנה בחידושי כתבתי בפלוגת' דת"ק ור' יהודא אי אית לי' פ"פ או לא דת"ק ס"ל בהרי"ף דפ"פ לא תקינו לי' רבנן רק אם סילק עצמו מפירי אז נחשבו לו הפ"פ לפירי וא"כ הבעל לענין פ"פ בא בכח השטר לזכות בפ"פ דהא בלא השטר דסילק עצמו מפירות בלא"ה ל"ל פ"פ רק שבא לזכות מכח השטר דסילק עצמו מפירי ולכך בא לזכות בפירי פירות ולכך יד הבעל שהוא בעהש"ט על התחתונה ותוכל האשה לומר כיון דלא פירש גם מפ"פ סילק נפשי' ור' יהודא ס"ל כהתוס' דגם פ"פ תקינו לי' רבנן וא"כ

האשה באה לזכות מכח השטר וידה על התחתונה ואמרינין דרק מפירות המפורשין בשטר סילק נפשי' ולא מפירי פירי וז"ב ובזה לא קשה קושית ההפלאה דהש"ס בעי אליבא דר' יהודא דהוא לא ס"ל כסברת הרי"ף ושפיר בעי הש"ס ולדידן דקיי"ל כת"ק א"א לומר דרק מפ"פ סילק נפשי' ולא מפירי דהא אי אית לי' פירי בלא"ה ל"ל פ"פ וא"ש דהשמיט הרי"ף בעיא זו דאליב' דידן דקיי"ל כרבנן פשיט' דמכולי מילי סילק נפשי' וז"ב ובזה בראה ליישב דעת רב האי גאון שהביא הרא"ש דפסק הבעיא דמכל מילי סליק נפשי' והב"ש תמה הא לא אפשטא הבעיא ויד בעהש"ט על התחתונה ואמאי פסק לקולא להאשה דהיא בעהש"ט ע"ש ולפמ"ש א"ש דרב האי גאון פסק כת"ק כדין יחיד ורבים הלכה כרבים ולדידי' ליתא לבעיא זו וא"א לומר דרק מפ"פ סילק נפשי' כמ"ש וז"ב ודו"ק אך לכאורה עומד לנגדנו מ"ש מרן הב"י ז"ל דהרי"ף פסק כר' יהודא מדהביא הברייתא דאלו הן פירות ואלו הן פ"פ ולפ"ז נפל כל מה שכתבתי בבירא ואמנם באמת לא הבינותי דברי מרן ז"ל דממה שהבי' הרי"ף הברייתי' דאיזה פירות ואיזה פ"פ אין ראיה דפסק כר' יהודא דגם לת"ק איכ' נ"מ אם סילק עצמו בפירוש רק מפירות לבדנה ולא מפ"פ דצריכין לדעת איזהו פירות ואיזהו פ"פ ועוד דלדעת הרי"ף ודאי דצריך לדעת איזהו פירות ואיזהו פ"פ ונ"מ דאם לא סילק נפשי' מפירות דאז אין לו פ"פ וז"ב ועוד נ"מ בקנו מידו אחר הנישואין דקנין מהני לפירות דעבידי דאתו ולא לפ"פ וא"כ מדסתם הרי"ף ודאי סמך עצמו על הכלל יחיד ורבים הלכה כרבים ואין להאריך עוד:

חדר נד פרק ד

הנה התוס' הקשו למאי הביא הש"ס הא דרב כהנא הא בלא"ה כל תנאי שבממון קיים ותירצו דזה הר כפטומי מילי דהא ה"ל להאשה להתנות והתנה הבעל ע"ש וע' בח"מ סימן ר"ז סעיף א' דדוק' היכ' דנעשה המקח סתם ואח"כ התנה הלוקח לא מהני דהוי פטומי מילי דהמוכר ה"ל להתנות אבל אם בתחלת המקח נעשה התנאי אף דהתנה הלוקח מ"מ מהני כיון דעל תנאי זה נעשה המקח ע"ש ולפ"ז הכא דהתנה בעודה ארוסה א"כ עדיין לא זכה בנכסים ובשעת נישואין דזכה בנכסים כבר התנה התנאי א"כ עיקר הנשואין נעשה ע"מ כן ה"ל ליהני ומה בכך שהתנה הבעל וקושית התוס' במקומה וצ"ל כיון דכבר לתארסה סתם חשוב שכבר נגמר המקח בסתם ולא מהני התנאי דה"ל פטומי מילי לכך הוצרך הש"ס להביא האי דרב כהנא וזה ברור ובזה א"ש מה דפריך אי הכי נשואה נמי וכבר עמדו הקדמונים מאי אי הבי הא בלא"ה ה"ל להקשות מ"ש ארוסה ומ"ש נשואה ואמנם לפמ"ש א"ש דלולא דמייתי הש"ס הא דרב כהנא הוי א"ש די"ל

דהוי משום התנאי כמ"ש התוס' ובארוסה מהני, התנאי דהוי בתחלת המקח דעדיין לא נשאה ולא זכה בנכסים אבל בנשואה דכבר נשאת בסתם אף דהתנה אח"כ מ"מ כיון דהאשה ה"ל להתנות והתנה הבעל ה"ל פטומי מילי ולא מהני וא"כ לא קשיא אי הכי אפילו נשואה נמי אבל עתה דמייתי הש"ס הך דרב כהנא דנהי דמכח תנאי לא מהני מכח סילוק בעלמ' מהני א"כ אין חילוק בין ארוסה לנשואה ופריך שפיר א"ה נשואה נמי. והנה הר"ן הקשה הא דלא מוקי הש"ס ומתניתין בכותב לה קודם אירוסין ע"ש שתירץ דקודם אירוסין לא מהני סילוק דעדיין אין לו זכות כלל ע"ש ואמנם זה אם הוא מתורת סילוק אבל על קודם אירוסין מצי למימר דמהני משום תנאי דאין לומר כמ"ש התוס' דהוי פטומי מילי ולא מהני תנאי דהא קודם אירוסין ודאי מהני תנאי דהוי כמתנה בתחלת המקח וכמ"ש ולכאורה צ"ע ואמנם נראה דקודם אירוסין הדרא קושיא לדוכתה ותימ' לי' מכל מילי סלקית נפשך ולא שייך לומר יד בעהש"ט על התחתונה דהא כל החיתון נעשה על תנאי זה וא"כ על הבעל לברר על מה היתה כוונתו וז"ב ואמנם למה דמשני רב אשי דמגוף הלשון בנכסייך משמע דלא בפירות קאמר שפיר יש לחלק במתנה קודם אירוסין ואעפ"כ לא תוכל לומר לו מכל מילי סלקית נפשך דהא הלשון מוכיח וזה חידש רב אשי דגם בכתב לה קודם אירוסין דין מתניתין קיים ובזה יש ליישב קושית התוס' דהקשו דלרב אשי דל"ל יד בעהש"ט על התחתונה לכתחלה נמי תמכור ולפמ"ש א"ש דלרב אשי מיירי מתניתין בכל גווני בין התנה קודם אירוסין בין אחר אירוסין והא דנקט במתניתין מכרה ונתנה קיים דמשמע דיעבד אבל לכתחלה לא תמכור היינו משום היכא דהתנה אחר נישואין ומילת' פסיקא נקט ודו"ק:

והנה הרמב"ם שם הלכה ב' כתב ואפילו ערער הבעל ואמר לא עלה בדעתי שאין לי פירות מחמת קנין זה אלא שאם מכרה ונתנת קיים שאין אדם נושא אשה בלא נכסים אין שומעין לו אלא כבר סילק עצמו מגוף הנכסים עכ"ל והנה לפי הפירוש הזה שפירש הרמב"ם בעורר היינו דאומר שלא כיון אלא לשיהא מכרה ונתנה קיים א"ש מה דהקשה השיטה מקובצת אהא דפריך הש"ס אמתני' לקמן דף צ"ה דכתבה ללוקח דו"ד אין לי עמך ופריך וכי כתבה לו מאי הוי הא תניא האומר לחבירו דו"ד אין לי כו' ומשני בשקנו מידו והקשה בש"מ הא לרב יוסף לא מהני בעורר וע"ש שתירץ דמיירי בעומדת והנה שם פריך ותימא לי' נחת רוח עשיתי לבעלי ע"ש וקשה לפי דעת הרמב"ם שדיקדק הב"י מדבריו דדוק' בחוזרת וטוענת נחת רוח עשיתי לבעלי ע"ש וקשה א"כ מה פריך ותימ' נחת רוח עשיתי לבעלי דילמ' מיירי דלא טענה כן וצ"ל דמתניתין סתמא קתני ומיירי בכל גווני ולפ"ז הדרא קושית הש"ס לדוכתה הא בעורר לא מהני ומתניתין סתמ' קתני

ומירי בכל גווני אף בעוררת ואמנם לפמ"ש הרמב"ם דעורר היינו דאומר לא כיונתי אלא שיהא מכרה קיים ולא על פירות א"ש דהא התם לא שייך זה דכל הכתובה לא היה רק על זה דתמכור ויהיה המכר קיים וא"כ רבינו לטעמי' אזיל דהוצרך לפרש דעורר היינו דכיוון רק על מכירה ולא כפירש"י דפירש דברים בעלמ' אמרתי לך ולא לתתי לך את השדה כלל דרש"י שפיר פירש דקאי קנו מידו רק על האומר לחברו דו"ד אין לי בשדה זו דשם ל"ש פירוש הרמב"ם ודו"ק. והנה י"ל הא דאפילו ערער לא מהני לדעת הרמב"ם היינו דאילו לא כיוון רק על מכירה מה צורך היה לו לקנין דהא באמירה בעלמ' מסתלק שפיר ואמנם לפ"ד הרב ב"ח וחלקת מחוקק שהבינו בדעת הרמב"ם דאם קנו מידו אחר הנישואין מהני אף לפירות בזה לא שייך מה שכתבתי דהא לולא דקנו מידו לא היה מועיל כלום כיון דהוי אחר הנישואין וידו כידה ולפ"ז היה צריך לקנין ולפ"ז י"ל דרק בעומד אבל בעורר לא מועיל הקנין דיכול לומר רק על מכירה כיונתי ובזה א"ש הא דאמר רב יוסף מדו"ד קנו מידו היינו רק למכירה דזה במשמעות דו"ד ולא לפירות ורב נחמן אמר מגופה של קרקע קנו מידו היינו אפילו לפירותי' וקאי רק בהתנה אחר הנשואין ולכך אמר אביי מסתבר' מילת' דרב יוסף בעורר אבל לא בעומד וכמו שכתבתי ודו"ק היטב בסוגיא ובמפרשיה ותמצא:

חדר נד פרק ה

והנה בשיטה מקובצת כתב הא דאמר ר' יהודא לעולם הוא אוגל פ"פ אע"ג דקיי"ל הבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה ואינו אוכל פירות משום דפעמים שיש להבעל זכות בנכסי אשתו כזה דהיינו שנפלו לה פירות תלושין דילקח בתן קרקע והוא אוכל הפירות עכ"ל הש"מ בשם הרשב"א והנה הטור בשם הרמ"ה כתב דהא דהנותן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות היינו כשנתן לה כשהיא נשואה אבל אם נתן לה בעודה ארוסה ונשאת הוא זוכה בה כשאר נכסי מלוג ואוכל הפירות וכן הוא בש"ע סי' פ"ה סעיף ח' ע"ש וא"כ כיון דמוקי לה הש"מ למתניתין בכותב לה ועודה ארוסה לא קשה כלל קושית הרשב"א מבעל שנתן מתנה לאשתו דאינו אוכל פירות דהא נתן לה בעודה ארוסה וכשנשאה זכה בה ואוכל הפירות ולכך אמר ר' יהודא לעולם הוא אוכל פירי פירות וז"ב ולפ"ז כשנתן לה אחר הנשואין וקנו מידו דמהני לפירות י"ל דמודה ר' יהודא דאינו אוכל פירי פירות ודו"ק: והנה לפי תירוץ הרשב"א דפעמים דיש להבעל זכות כזה בנכסי אשתו כגון דנפלו לה פירות תלושין דילקח בהן קרקע והוא אוכל פירותיה א"ש הא דפסק הרמב"ם דכתב דאם אמר לה דויד אין לי בנכסיך ובפירותיהן כופין אותה

למכור הפירות ולקנות קרקע בעבורן והוא יאכל הפירות דהיינו דפעמים יש לבעל זכות כזה בנכסי אשתו ואמנם אם כתב לה בעודה ארוסה דבלא"ה לא קשה קושית הרשב"א מבעל שנתן מתנה לאשתו דאינו אוכל הפירות וכמ"ש וא"צ לבוא לסברת הרשב"א דלכך אוכל הפ"פ משום דפעמים יש לו זכות כזה כו' שפיר אין כופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע שיאכל הוא הפירות רק אם שיירה מעצמה אבל הרמב"ם מיירי אם קנו מידו אחר הנישואין דאז צריך לבוא לסברת הרשב"א משום דלפעמים יש לבעל זכות כזה כגון שנפלו פירות תלושין כו' וכיון דשם ג"כ ילקח בהן קרקע ויאכל פירות כו' וא"ב לא עדיף מיני' האי דינא דידן ולכך שפיר כתב הרמב"ם דבכה"ג כופין אותה לקנות קרקע כדי שיאכל הוא הפירות ולפ"ז לא קשה קושית הרא"ש עליו מהא דמשני בדשיירא דשם קאי על המשנה דמיירי בכתב לה ועודה ארוסה דבכה"ג שפיר אין כופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע רק בדשיירא מעצמה אבל הרמב"ם מיירי בקנו מידו אחר הנישואין וכמ"ש ודו"ק:

והנה לבאר הפלוגתא של התנא קמא ור' יהודא בדין פירי פירות אמרתי דת"ק ס"ל דפ"פ לבעל היינו כיון דהפירות הם שלו ממילא גם הפ"פ דאתו מהם הם שלו וכמ"ש הרא"ש פרק האשה שנפלו סימן ו' דלא מסתבר כלל דכיון דולד דידי' דהא אי בעי שחיט ואכיל לי' דלהוי ולד דידי' דידה ע"ש ולכך ס"ל לת"ק דאם סילק נפפי' מפירי והם שלה גם פירי דפירי הם שלה אבל ר' יהודא ס"ל דלא תקינו לי' רבנן אלא פירי ולא פירי דפירי אלא דאם סילק נפשי' מפירי כיון דלא אכיל פירי דינא הוא דליכול פ"פ דקיימי במקום פירי ע' ברא"ש שם ולפ"ז א"ש קושית ההפלאה על הרי"ף שהבאתי מהא דבעי אמר דו"ד אין לי' בפ"פ פ"פ הוא דלא אכיל הא פירי כו' דאם שייר לנפשי' פירי ממילא אין לו פ"פ לדעת הרי"ף ולפמ"ש א"ש דהש"ס בעי אליבא דת"ק וכמ"ש הה"מ ולדירי' אין תלוי כלל הא דאית לי' פ"פ בהא דסילק נפשי' מפירי וא"ש הבעיא אבל הרי"ף פסק כר' יהודא וכמ"ש מרן הב"י ז"ל מדשקיל וטרי הש"ס אליבי' אי פ"פ דוקא או עד עולם דוקא ש"מ הלכתא כותי' ולכך השמיט הרי"ף בעיא זו דאמר לה דו"ד אין לי בנכסיך ובפירי פירותיהן מאי אכיל פירי או לא אכיל דלהרי"ף דפסק כר' יהודא ממילא אין ציור לבעיא זו כמו שהקשה ההפלאה ודו"ק והנה עוד אמרתי בכוונת הה"מ דכתב דלכך השמיט הרמב"ם בעיא זו משום דאזלא אליב' דת"ק והרמב"ם פסק כר' יהודא היינו דלת"ק שפיר י"ל דודאי לא היה כוונתו לסלק נפשי' מפירות ג"כ דא"כ ה"ל למימר דו"ד אין לי בפירותיך וממילא הוי פירי פירי בכלל אבל לר' יהודא אין ראיה מזה דאילו אמר דו"ד אין לי בפירותיך לא

היו פ"פ בכלל ולכך אמר דו"ד אין לי בפ"פ כדי ליפות כחה שלא יאכל הפ"פ ומצאתי זה בספר בני אהובה ובאמת יש לפקפק על זה רק דאין להאריך עוד ואי"ה יבואר עוד:

חדר נד פרק ו

הנה הפני יהושע כתב די"ל הא דכתב לה בנכסיך אף דבלא"ה מכרה ונתנה קיים קודם תקנת אוש' וגם פירות אין לה היינו שתוכל למכור לכתחלה ע"ש והנה רש"י פירש הא דמשני בוצינא טב מקרא דאכילת פירות הוא תדיר אבל ביטול מכירה אינו אלא כשתמכור ושמא לא תמכור ע"ש ואמנם היה יכול לפרש דהא רק בדיעבד אם מכרה ונתנה קיים ולכתחלה אסורה למכור ובבית שמואל כתב דאם עדיין לא מכרה יכול הבעל לעכב שלא תמכור ועתוס' ד"ה רב אשי שהקשו באמת לרב אשי אמאי תני שאם מכרה ונתנה קיים לכתחלה נמי תמכור ע"ש מבואר עזה דפירשו מתניתין דוקא בדיעבד אבל לא לכתחלה וא"כ שפיר יש לפרש בוצינא טב מקרי דהא לכתחלה אינה רשאה למכור ולכך טוב לו להסתלק ממכירה מלהסתלק מפירות דהיא יכולה לאכול הפירות ולכלותם ואפשר דרש"י ס"ל כמ"ש הפני יהושע דהאי בנכסייך ע"כ לכתחלה קאמר דאי בדיעבד בלא"ה מכרה ונתנה קיים ולכך פירש"י שמא לא תמכור ואמנם למ"ש הרמב"ם דכופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע עבורם בלא"ה מוכרח פירש"י דהא גם אם בנכסייך היינו פירות לא תוכל לאכול הפירות ולכלותם לר' יהודא דהא כופין אותה למכרם ולקנות בעדם קרקע ואמת דלפ"ד הרמב"ם קשה אליב' דר' יהודא מה שייך בוצינא טב מקרא דהא גם אם נפרש מנכסייך היינו פירות לא יפסיד הפירות דהא כופין אותה למכרם ולקנות בעדם קרקע והוא יאכל הפירות ואפשר דלכך פירש רב אשי בענין אחר דמנכסייך משמע אבל לא מפירותיהן דזה יצדק גם לר' יהודא ואין להאריך. והנה י"ל מתניתין אתיא כאמרו לו דמכרה בטל ומהני הא דכתב בנכסייך שיהיה מכרה קיים רק בדיעבד כמ"ש תוס' דף ע"ח ע"ב ואז א"ש הא דמשני בוצינא נוב מקרי אבל למ"ד דבלא"ה מכרה קיים לא א"ש כמ"ש דהא צ"ל דמה שאמר מנכסייך היינו שתמכור לכתחלה וקרוב הדבר שתמכור ואפשר דרב אשי רצה ליישב דאתיא מתניתין כרבן גמליאל לכך הוצרך לומר דלשון מנכסייך גופא משמע ולא מפירותיהן ובאמת ס"ל יד בעהש"ט על התחתונה אלא דרצה לתרץ מתניתין אליבא דרבן גמליאל ובאמת לדידי' האי מכרה ונתנה קיים היינו אפילו לכתחלה וכמ"ש הרב בעל פני יהושע ז"ל. והנה הרא"ש תירץ בשם הרמב"ם דמיירי שנסתלק מנכסים שנפלו לה לאחר שתנשא דסילוק בעלמ' הוא ובמה שאינו ראוי לו עדיין אדם מתנה שלא יזכה בו ובירושלמי לא משמע

כן דאמר ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ויש לדחות דהירושלמי איירי שכתב לה אחר הנישואין דכיון דידו כידו אינו מועיל לדבר שאינו ברשותו אבל בעודה ארוסה מהני הסילוק אפילו לנכסים שיפלו לה אחר הנישואין ע"ש ובזה יתפרש שפיר בוצינא טב מקרא דהא י"ל שמא לא יפלו נכסים אח"כ וז"ב ואמנם אי נימא דקנו מידו מהני אף אחר הנישואין כמ"ש הה"מ דגם אחר הנישואין מהני קנין א"ס דמיירי שפיר אחר הנישואין ובנכסים שנפלו לה אחר הנישואין כבר ולא קשה קושית הרא"ש דבזה ודאי לולא דכתב לה מנכסיך היה מכרה ונתנה בטל ולפ"ז רב אשי דס"ל כאמימר דהא אמר לעיל על דברי רב יוסף לא סבירא לי שפיר מוקי לה למתניתין אחר הנישואין ולא בעודה ארוסה ומיירי בנכסים שנפלו לה כבר משנישאת וקנו מידו וא"כ לא שייך כלל התירוץ דבוצינא טוב מקרא דהא הנכסים כבר הם בידה ואינו מסופק עוד אם יפלו לה ולכך הוצרך לתרץ בנכסייך ולא בפירות ולא לאחר מיתה אבל לעולם ס"ל דיד בעהש"ט על התחתונה ודו"ק היטב. ועתה כבוא לענין דיבור התוס' דף פ"ד ע"א ד"ה ורב סבר ששאלת וכבר תמה א"ז מהרש"א ז"ל על דבריהם שכתבו פירוש בקונטרס דהיינו פירות וקשה לר"י דא"כ רב דלא כמאן דהא במתניתין אפילו לר' יהודא מהני הנאה בפירות משום דלא שכיח כדאמרינן בפרק אע"פ ע"ש ותמה ע"ז מהרש"א וכתב לכאורה הוא מגומגם דודאי לר' יהודא מהני הנאה בפירות ואפילו בפירי פירות אי מפרש לה בתנאה ע"ש ובאמת הדברים מתמיהים דמה הוצרכו להאריך ולהביא הא דאע"פ הא זה מבואר במתניתין דלר' יהודא מהני תנאה ואמנם עפמ"ש לעיל פ"א ליישב דברי הטור דלא יסתור דברי הרא"ש אביו ע"פ סברת הבית שמואל דאם הזכיר פירות אמרינן דהא דאמר בנכסייך לא כיוון למכירה אלא משום פירות נקטי' דיהיה כמו דקל לפירותיו לדידן דס"ל אין אדם מקנה דשלב"ע ע"ש בביאור רב והנה התוס' לעיל כתבו בד"ה וסבר רב דרב מחלק בין ידע דמחיל ללא ידע דמחל א"כ פירות הוי ידע דמחיל ובאמת א"ז מהרש"א ז"ל פלפל בזה ורצה לומר דפירות הוי לא ידע דמחיל דמי יודע שמא לא יגדלו ואמנם זה דוחק וגם המהרש"א חזר ותירץ בע"א ע"ש ומסבר' נראה דפירות הוי ידע דמחיל דודאי יגדלו הפירות אם מעט ואם הרבה ואמנם נראה די"ל דלא קשה קושית התוס' על רב ממתניתין דלר' יהודא מהני תנאה בפירות די"ל כיון דכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ואם מכרה ונתנה קיים שוב ה"ל פירות לא ידע דמחיל דמי יודע אולי תמכור וגם קרן גם פירי לא יהיה לו וא"כ הוי שפיר לא ידע דמחיל ולא קשה קושית מהרש"א בתוס' וסבר רב ע"ש ואמנם לפמ"ש דבבבא מציעתא דהזכיר פירות מכרה בטל וכמ"ש הב"י בדעת הטור וכתבתי הטעם דהאי בנכסיך נקט משום הפירות כדי שיהיה כמו דקל לפירותיו דלא

יהי' דשבל"ע אבל לא כיוון כלל למכירה וכמ"ש וכיון דמכרה בטל שפיר ה"ב הפירות ידע דמחיל ולכך מהני התנאי בפירות לר' יהודא במתניתין דהא ר' יהודא פליג אר"מ וס"ל א"א מקנה דשלבל"ע. ואמנם רב דס"ל אדם מקנה דשלבל"ע ולדידי' אין לומר דמה שאמר בנכסיך כוון אפירות דיהיה כמו דקל לפירותיו ולא יהיה דשלבל"ע דהא רב ס"ל אדם מקנה דשלבל"ע ול"צ להקנות דקל לפירותיו וע"כ דאמכירה קאי שיהיה מכרה קיים וכיון דמכרה קיים שוב הוי פירות לא ידע דמחיל ולכך לרב לא מהני תנאה אפירות ושפיר פירש הקונטרס דהאי בדרבנן תנאו בטל היינו פירות ולא היה קשה קושית התוס' ממתניתין ולכך הביאו התוס' מפרק אע"פ דמשם מוכח להדי' דפירות הוי לא ידע דהא מקשה מכתובה אפירות וכמ"ש מהרש"א וע"כ הטעם כמ"ש מהרש"א דשמא לא יגדלו הפירות ושפיר הקשו אפירוש הקונטרס ולכך הוצרכו להביא מפרק אע"פ ודו"ק: והנה כבר כתבתי בשם הפ"י דאי מתניתין מיירי קודם תקנת אוש' דלא נתקנה עדיין בימי המשנה א"כ בלא"ה מכרה ונתנה קיים א"כ ע"כ הא דכתב בנכסיך היינו שתוכל למכור לכתחלה ע"ש וא"כ אין סבר' לומר דכופין אותה למכור הפירות. ולקנות קרקע עבורן דהא אפילו הקרקע עצמו תוכל למכור ומכ"ש דאינה צריכה לקנות קרקע שיאכל הוא הפירות ועתוס' דף פ"ב ע"ב ד"ה קמ"ל והא דכתב הרמב"ם דכופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע היינו לדידן דסביר' לן דמכרה בטל כמ"ש הטור ושפיר י"ל דתמכור הפירות ותקנה קרקע וזה ברור ומעתה לא קשה קושית הרא"ש על הרמב"ם והא דאמר ולטעמיך הא דתנן ר"י אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה דו"ד אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן כו' כי אכלתינהו לפירי פ"פ מהיכא והא כופין אותה לקנות קרקע בעד הפירות ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר דמתניתין דמיירי קודם תקנת אושא ורק דקנין פירות כקה"ג דמי וכיון דסילק נפשי' מפירות אין לו קנין פירות ומכרה קיים א"כ כיון דיכולה למכור הקרקע עצמה מכ"ש דאין כופין אותה לקנות קרקע בעד הפירות ושפיר משני בדשיירא אבל הרמב"ם פסק לדידן דאית לן תקנת אושא ומכרה בטל ואף דכתב לה דו"ד אין לי בפירותיך היינו בדיעבד אם מכרה ונתנה קיים אבל לכתחלה אסורה למכור וגם הוא יכול לעכב עליה שלא למכרם כמ"ש הבית שמואל ושפיר פסק דכופין אותה למכור הפירות וליקח בעדן קרקע שיאכל הפירות וז"ב ולפמ"ש הפ"י דרב אשי ס"ל דלא שייך כאן יד בעהש"ט על התחתונה דהוי השטר כמו שובר דיד בעל השובר על העליונה ע"ש י"ל דהרמב"ם פסק דכופין אותה למכור הפירות וליקח קרקע בעבורן משום דיד בעהש"ט על התחתונה ואמרינן דלא כיוון שתאכל הפירות ותכלם אלא שתמכרם והש"ס דבעי הבעיא אזיל אליב' דרב אשי דלא ס"ל דהאשה הוי

בעהש"ט אלא דהיא בעלת שובר כמ"ש הפ"י ושפיר משני בדשיירא ובזה א"ש דפסק רב האי גאון ז"ל דמכל מילי סליק נפשי' ותמהו אמאי פסק לקולא להאשה הא יד בעהש"ט על התחתונה ולפמ"ש א"ש דרב האי פסק כרב אשי וכנראה מסתמ' דהש"ס דמשני בדשיירא ודו"ק כי קצרתי ולפמ"ש הפ"י דבבבא מציעתא דסילק עצמו מפירות ודאי מכרה ונתנה קיים דהא קנין פירות אין לו להבעל ותקנת אושא לא היתה בזמן המשנה ואמאי יהיה מכרה בטל ע"ש שכתב דלא כהב"י וב"ש ואמנם לדידן דאית לן תקנת אושא שפיר כתב הטור דמכרה בטל ואין סתירה מדברי הרא"ש דהוא פירש דברי המשנה דלא נתקנה אז תקנת אושא ושפיר הבי' ראיה לדבריו דלא הוצרך התנא לחזור ולשנות דמכרה קיים לפי דגם בבבא קמייתא הדין כך אבל לא שיסבור כן לדינא ודו"ק היטב בכ"ז:

חדר נד פרק ו

הנה הרמב"ם פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה א' כתב ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו וכתב מרן הכ"מ ז"ל מדקדוק לשון רבינו ז"ל נראה לי לא לענין שיועיל הקנין אחר הנישואין לענין הפירות אע"פ שלא כתב לה אלא דין ודברים אין לי בנכסייך קאמר כדמשמע מדברי הרב המגיד דא"כ אין בין ארוסה לנשואה ולא כלום אלא לענין שיהיה מכרה ומתנתה קיים כו' ע"ש והנה מ"ש מרן ז"ל כדמשמע מדברי הרב המגיד לא ידעתי היכן משמע כן מדברי הרב המגיד דהא הרב המגיד כתב בפירוש הטעם דמגוף הקרקע סילק עצמו ואין לו פירות כלל דכיון דלא היה צריך קנין כלל וקנו מידו לאוסיפ' אתי כו' וזה אם כתב לה בעודה ארוסה דגם אם כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך מהני וא"צ קנין כלל ולכך אי קנו מידו מהני גם לפירות דלאוסיפי אתי אבל אחר הנישואין דבלא קנין לא מהני כלל דידו כידה ומכרה ומתנתה בטל וא"כ צריך הקנין לגוף הענין שתוכל למכור מהיכא מוכח דלאוסיפי אתי אף לפירות והא דכתב הה"מ בהלכה ז' והדבר פשוט דכל שקנו מידו מסתלק הוא מן הפירות וכמו שנזכר למעלה דאפילו אחר הנישואין מסתלק הוא בקנין היינו דשם קאי אהא דכתב הרמב"ם שהתנה עמה שלא יהיה לו דו"ד בנכסיך ולא בפירי פירותיה עד עולם אבל אם כתב לה סתם דו"ד אין לי בנכסיך וקנו מידו אחר הנישואין לא מהני לפירות וכוונת הה"מ הוא רק דמועיל קנין אחר הנשואין וזה פשוט לע"ד וע"ש בכ"מ דיש ט"ס בדבריו ובבדק הבית שם הנוסחא נכונה ע"ש וע' במל"מ שם הלכה ב' שכתב דמדברי התוס' בהחובל דף פ"ו מוכה כדברי הטור והיינו דהקשו לר' יוחנן דס"ל ק"פ כקה"ג דמי מה צורך לתקנת אושא ותירצו דנ"מ אם כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן ובפ"פ כו' ומשמע דבכה"ג מכרה קיים

ולכך התקינו באושא דהבעל מוציא מיד הלקוחות אחר מיתה ועמ"ש תוס' בכתובות דף נון ובמהרש"א ומהרש"ל שם ולקמן אדבר בזה והבית שמואל הוכיח מדהקשו התוס' והרא"ש דהא בלא"ה מכרה קיים בנכסים שנפלו לה משנתארסה ולא תירצו דמהני שתמכור לכתחלה וע"כ דגם בהתנה לא תמכור לכתחלה ע"ש והנה לפמ"ש לפרש הא דאמר בוצינא טב מקרא היינו דלזה אינו חושש דהא אסורה למכור לכתחלה וגם הוא יכול לעכב המכירה א"כ מוכח דלא תמכור לכתחלה אך זה לשינויא דאביי אבל לשינויא דרב אשי ל"צ להאי שינויא דבוצינא טב מקרא וי"ל דגם לכתחלה מוכרת וכבר כתבתי די"ל דלכך נטה רב אשי משינויא דאביי דדחיקא לי' מילתא לאוקומי דלא כר"ג ע"ש והתוס' והרא"ש הקשו לפי שינויא דאביי ואין הכרע מזה לדינא ואין להאריך כאן ובלא"ה הוכחת הב"ש יש לדחות וע' הפלאה ודו"ק והרא"ש הביא הירושלמי ר' ירמי' בעי כתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ונפלו לה אחר כך מהו ויש אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו אמר ר' בון מזכותו אתה למד חיובו אלא לא כתב לה שניה שלא יהא לו אכילת פירות והדברים סתומים וי"ל דר' ירמיה שאל לפמ"ש הרא"ש דהמשנה אתיא אליב' דאמרו לו דס"ל מכרה בטל ע"ש ובעי ר' ירמיה הדין לדידן דס"ל כר"ג דמכרה קיים וא"א לומר דכוונתו על מכירת הנכסים דבלא"ה מכרה קיים אם יש לומר דכוונתו על הנכסים שיפלו לה אחר הנישואין וכמ"ש הר"ן וע"ז שאל ויש לך אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו וע"כ דכוונתו היה על הנכסים דיש לה עתה קודם שנשאת ובזה בלא"ה מכרה קיים לר"ג דקיי"ל כוותי' וע"ז השיב ר' בון מזכותו אתה למד חיובו כו' והיינו דאף דיותר יש לפרש מנכסייך לענין מכירה דהא בוצינא טב מקרא מ"מ כיון דא"א לפרשו על מכירה דהא לר"ג בלא"ה מכרה קיים וא"כ אין לו זכות בהן בלא"ה לענין מכירה בע"כ אתה צריך לפרשו לענין פירות דלא יאכל פירות מנכסיה דבזה יש לו זכות אילו לא כתב לה לכן כתב לה דו"ד אין לי בנכסיך שלא יאכל פירות נכסיה דעל מכירה א"א לפרשו וגם על הנכסים שיפלו לה אחר נשואין א"א לפרשו דיש אדם מתנה על דבר שאין ברשותו ובע"כ נדרשהו על פירות נכסיה והמעיין יראה מה שמחולק הירושלמי עם ש"ס דילן ולא אאריך עוד ומצאתי בפני יהושע סבר' זו ע"ש אלא שכא העיר על דברי הירושלמי והא דלא אמר דכוונתו היה שתוכל למכור לכתחלה דהא אפילו לב"ה לא תמכור לכתחלה י"ל דע"ז בלא"ה טוב לו להסתלק מאכילת פירוש מלהסתלק שתוכל למכור לכתחלה דאז ודאי יהיה לו הפסד הקרקע שתמכור לכתחלה ול"ש בוצינא טב מקרא וכמ"ש לעיל ואמנם לשינויא דרב אשי דבנכסייך משמע ולא לפירות י"ל דלא שייך זה דר' ירמיה ויש לפלפל בזה ואין להאריך:

חדר נד פרק ז

ואמנם קשה לי מ"ש הה"מ דהרמב"ם פסק כר' יהודא משום דשקלו וטרו בש"ס אליב' דר' יהודא והא אי נימא דהש"ס בעי הכא אליב' דת"ק ומקשה ומפרק אליבי' אמאי פסק הרמב"ם כר' יהודא ומאי חזית דסמכת אבעיא קמייתא לפסוק כיחיד נגד רבים סמוך אבעיא בתרייתא דאתי' אליב' דת"ק והדרן לכללא דיחיד ורבים הלכה כרבים והנה לעיל כתבתי לסתור ההוכחה דכתב מרן ז"ל דהרי"ף פסק כר' יהודא ואמנם מהא דהשמיט הבעיא דדו"ד אין לי בפ"פ מוכח לכאורה דפסק כר' יהודא אבל צ"ע כמ"ש ואמנם י"ל דשפיר אזלא הבעיא אליב' דר' יהודא ואי דא"כ אין הוכחה דכיוון לסלק נפשי' מפירותי' דלכך אמר מפ"פ כדי ליפות את כחה שלא יאכל הפ"פ י"ל דהס"ס דידן דלא ס"ל דכופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע עבורם א"כ לא שייך לומר דכ' ליפות כוחה שלא יאכל הפ"פ דהא בלא"ה כחה יפה דמי יכריחה לשייר הפירות הרי יכולה לאכלם כולם ולא ישאר מהם מאומה וז"ב ואמנם הרמב"ם דפסק דכופין אותה למכור הפירות שייך שפיר לומר שעשה כן ליפות כחה שלא יכוף אותה למכרם וליקח קרקע עבורם שיאכל פירותיה וא"כ ליתא לבעיא זו ולכן השמיטה ודו"ק. ובאמת אני תמה דהא רבינו ביאר בפירוש בהלכה ז' התנה עמה שלא יהיה לו דו"ד בנכסיה ולא בפירי פירות עד עולם אינו אוכל פירות כלל הרי מבואר דפסק בעיא זו ופשטה כהגאונים והרשב"א דמכל מילי סליק נפשי' ותימה על הה"מ שכתב דלא נזכרה בעיא זו בדברי רבינו ובאמת לפמ"ש הכ"מ בדעת הה"מ שהבאתי לעיל אין ראיה מזה דהא שם בקנו מידו מיירי כמ"ש הראב"ד ואפילו לא כתב אלא דו"ד אין לי בנכסיך איני אוכל פירות אבל אני כתבתי דלא זו הדרך בדברי הה"מ וע"ש היטב:

והנה יש להבין הא דפריך הש"ס מהאומר לחברו דו"ד אין לי בשדה זו כו' דהא התם הוא שותף בשדה זו והיא שלו לגמרי לכך לא מועיל לשון גרוע דדו"ד אין לי רק בלשון מתנה גמורה אבל בנכסי אשתו דאין לו אלא זכות וקנין פירות לאו כקה"ג דמי ואין ראיה דלא תהני לשון דין ודברים ומצאתי להגאון פני יהושע שעמד בזה ונראה לפמ"ש הרא"ה הוב' בשיטה מקובצת דהש"ס פריך אף בתר תקנת אושא ואף דתק"א לא הוי בזמן המשנה מ"מ פריך הש"ס על רבי דסתם במתניתין בתר תקנת אושא ובתר תק"א הוי הבעל כלוקח גמור ולדעת הרא"ש והפוסקים הבעל מוציא מיד הלקוחות אף גוף השדה בחייה ושפיר דמי להא דהאומר לחברו דו"ד אין לי בשדה זו וז"ב. ובזה א"ש דפסק הרמב"ם דקנו מידו מהני גם לפירות כמ"ש בהלכה ב' ובאמת קשה נהי דמהני סילוק אף לדבר שלא בא לעולם כמ"ש הב"ש בשם הרמב"ן בס"ק ז' אבל קנין לא מהני

לדבר שלא בא לעולם כמ"ש שם הבית שמואל ואיך מועיל לפירות דעדיין לא באו לעולם ורציתי לומר כיון דמהני לקרקע שהוא בעולם מהני נמי לפירות דהוי כמקנה דבר שבא לעולם עם דבר שלא בא בעולם אלא דזה אינו מוסכם ולפמ"ש א"ש דכיון דמהני לגוף השדה דתוכל למכרו לכתחלה או עכ"פ בדיעבד מכרה ונתנה קיים א"כ נפקע ממילא תקנת אושא דהא אינו כלוקח ראשון א"כ שוב לא דמי להאומר לחברו דו"ד אין לי דהתם הוא שותף גמור ויש לו חלק בשדה משא"כ הכא דאין לו אלא זכות לפירות ושפיר מהני לשון דו"ד מתורת סילוק ואמנם זה לדעת הב"י דבבבא מציעתא הזכיר פירות ואעפ"כ מכרה ונתנה קיים ולא כדעת הטור ודו"ק. ובזה יש ליישב הא דהקשו אמאי לא מוקי מתניתין לאחר נישואין ובקנו מידו ובהפלאה הוכיח מזה כהרמב"ם דקנו מידו מהני אף לפירות ולכך לא מוקי מתני' בקנו מידו דא"כ אמאי אוכל הפירות בבבא קמייתא אבל לפמ"ש לעיל דבנשואה לא מהני הקנין לפירות ליתא לזה ואמנם לפמ"ש א"ש לדעת הטור דבבבא מציעתא מכרה בטל א"כ אי מיירי אחר הנישואין וקנו מידו אמאי מהני לפירות הא קנין אינו מועיל לדבר שלא בא לעולם ופירות הוי דבר שלא בא לעולם ואין לומר דכיון דמהני לגוף הקרקע נפקע תקנת אושא ממילא מהני לפירות מתורת סילוק דלא דמי לאומר לחברו דו"ד כו' כמ"ש דזה אינו דהא בבבא מציעתא מכרה ונתנה בטל לדעת הטור וא"כ לא מהני לגוף הקרקע ועדיין תקנת אושא קיימת והבעל כלוקח ראשון ולא מהני לשון גרוע ולכך לא מצי לאוקמי בנשואה וקנו מידו ולכך מוקי לה בכותב לה ועודה ארוסה דאז מהני לשון גרוע מטעם סילוק ודו"ק ובזה יש לפרש הא דאמר מסתברא דרב יוסף בעורר היפך מפירוש הרמב"ם שהבאתי והיינו דערער ואמר לא כיוונתי אלא לפירי ולא למכירה וכיון דמכרה בטל ממילא לא מהני גם לפירי דהוי דבר שלא בא לעולה וכמ"ש ודו"ק היטב. וע' בתוס' דף נון דכתבו דכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן והרשב"א נסתפק אם כתב לה בפירותיהן לחוד דאז יש לבעל פ"פ אם יש לו חזקה כיון דלא אכיל פירות או דילמא כיון דאכיל פ"פ אין לו חזקה ע"ש והתוס' אזלו לשיטת הת"ק ואפשר דס"ל דהלכה כת"ק ולכך לא כתבו אלא בפירותיהן ולא כתבו ובפ"פ ויש לפלפל בדבריהן ולפ"ז יש נ"מ בבעית הש"ס בכתב לה דו"ד כו' בפ"פ אם אוכל הפירות להיפך דאם אוכל הפירות אין לו חזקה ואם לא יאכל פירות יש לו חזקה ולא שייך לומר יד בעהש"ט על התחתונה דאדרבה הוא להיפך ויש ליישב בזה פסק רב האי שהקשה עליו הרא"ש ואין להאריך עוד ודו"ק והנה אם הפירות כבר גדלו בשדה בשעה שהתנה ודאי הוי דבר שבא לעולם ואמנם אם כוונתו גם על הפירות שיגדלו בשנה הבאה זה שפיר הוי דבר שלא בא לעולם ובזה א"ס פירש"י ד"ה הוי אמינא

וקושית הר"י בתוס' שם דמה לי פירות שנה זו או שנה אחרת ודו"ק. והנה לפ"ד הרמב"ם דכופין אותה למכור הפירות ולקנות קרקע עבורן י"ל דודאי אין לו חזקה דהא אכתי יש לו זכות בפירות עצמן דמשועבדים לו לקנות קרקע עבורן:

והנה העיר הבית שמואל על סתירת דברי התוס' כתובות דף כ"א דכתבו דאם אמר בנכסיך ובפירותיהן מכרה בטל ובב"ק כתבו דמכרה קיים וכתב דפירות הוי דשלב"ע וצריך בנכסייך שיהיה כמו דקל לפירותיו אבל מכרה בטל ע"ש וי"ל דבכתובות כתבו אליבא דאביי דאמר שם זו אינו דומה למשנתנו משום תקנת תוס' ע"ש ואביי הא מוקי לה בשיטה להני דס"ל אדם מקנה דבר שלב"ע ע"ש בקידושין דף ס"ב ולכך צריך בנכסייך שיהיה כמו דקל לפירותיו אבל בב"ק כתבו אליבא דר"י בר חנינא וריב"ח י"ל דס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"צ בנכסיך לפירות ושפיר י"ל דמכרה קיים וי"ל עוד בע"א ודו"ק:

חדר נה הלכות יין נסך

עי' רמב"ם פ"י ממ"א הי"ב והנה הלח"מ והט"ז נתכוונו לדבר אחד אלא דהלח"מ כתב דיש רוב אחר נגדו דרובא דעלמ' עכו"ם הן והוי כיין נסך והט"ז כתב דהוא קורב' דמוכח ע"ש ובהג"ה כאן יש נוסחא מותרת בשתיה והב"ח כתב אסורה בשתיה ע"ש וי"ל דלפמ"ש התוס' דמיירי ברוב גנבי ישראל וזה היה בימיהם כמ"ש הט"ז אבל בזה"ז אסורה בשתיה מחשש יין נסך ודו"ק והתוס' כתבו דאי לאו דרבי חנינא הוי ודאי ערלה ואפילו בח"ל אסור ע"ש ואמנם לפ"ד הרמב"ם דפסק בפרק יו"ד ה' י"א דאפילו ודאי כרם של ערלה שרי רק שלא יהא הישראל רואהו בוצר מן הערלה ע"ש א"כ לא שייך תי' התוס' כמובן ובלא"ה קשה לי על תי' התוס' דא"כ איך מוכיח בש"ס דרבינא ס"ל כר' חנינא דרוב וקרוב הלך אחר הרוב וכדאמר אע"ג דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא רובא עדיף משמע דאזלינן בתר הרוב ולא הוי ספק כלל ודלמא ס"ל לרבינא דרוב וקרוב הן שוין ולכך שרי לחביתא דה"ל ספק ערלה בחוץ לארץ ומצאתי בשעה"מ שהקשה כן ותירץ דזה לאו ספק במציאות הוא אלא ספק בדין ואינו בכלל ספק ערלה בח"ל מותר והוא דבר חדש ואמנם יש ליתן תבלין לדבריו דספק במציאות כגון דהספק הוא אם היין הוא מכרם זה שנמצא בו או אם הוא מכרם אחר הוא ספק שנוגע רק ליין זה שהוא בחוץ לארץ ואזלינן לקולא אבל ספק בדין אם רוב עדיף מקרוב או קרוב עדיף מרוב זה ספק שנוגע לכל איסור דאורייתא ג"כ ואינו רק להאי יין דשקלינן וטרינן בי' ובזה לא הלכו בו לקולא כיון דהספק הוא ג"כ בדבר שאסור מדאורייתא אם יזדמן בו רוב מנגד

לקרוב וז"ב. ובעיקר הדין דרוב וקרוב נראה דזה תלוי בסברת השיטה מקובצת דכתב דרוב אינו מברר כלל אלא דספק הוא ככל הספקות אלא דהתורה גזרה דניזיל בתר הרוב וכבר השתמשו בסברא זו רבים מגדולי האחרונים ולפ"ז י"ל דלא גזרה התורה לילך אחר הרוב אלא היכא דהוא ספק גמור דאז ציותה תורה לילך אחר הרוב אבל היכא דאיכא קרוב המכריע להפך לא אמרה תורה לילך אחר הרוב ואמנם ר' חנינא דס"ל רוב וקרוב הולכין אחר הרוב לא סבר לה כסברת השיטה מקובצת הנ"ל אלא ס"ל דהרוב הוא בירור גמור ולכך אפילו יש קרוב המנגד להרוב אזלינן בתר הרוב ולפ"ז א"ש דקיי"ל כר' חנינא לדידן ליתא לסברת השיטה מקובצת וכבר רציתי לומר דתליא בפלוגתא דרב ושמואל אי הולכין בממון אחר הרוב והיינו דשמואל ס"ל כסברת השיטה מקובצת דרק גזרת התורה הוא לילך אחר הרוב וזה שייך בדיני איסור והיתר אבל בממון לא גזרה תורה להפסיד ממונו של אדם וכה"ג כתבו התוס' גבי חובל בחבירו דחסה תורה על ממונו של נחבל וע' בש"ך גבי מוכר דבר איסור דרבנן ודו"ק אבל רב ס"ל דרוב הוא בירור גמור ולכך אפילו בממון ס"ל דהולכין אחר הרוב אך לפ"ז יהי' רב ור' חנינא שוין ואנן קיי"ל כשמואל וגם קיי"ל כר' חנינא גם קשה דבש"ס בעי למימר דרב לית לי' דר' חנינא והארכתי בזה בקונטרס רובא וכאן אין להאריך ודו"ק והנה יש ליישב הנוסחא בדברי הרמב"ם שהעתיק א"ז הב"ח אסורה בשתיה שכ"כ הרמב"ן בשם ר"ח והב"י ובש"ע כתבו דמותר אפילו בשתיה ע"ש וי"ל דהא התוס' הקשו אכתי ליתסר מחשש יין נסך וע"ש שתירצו דרוב גנבי ישראל ובהגהת אשר"י כתב דזה היה בימיהם ע"ש והנה בפרק י"א הלכה ד' הקשה הלח"מ אמאי פסק הרמב"ם בפרק י"ג המפקיד יינו ביד עכו"ם מותר בהנאה הא כתבו התוס' דר"י בן בתירא דאמר כן אזיל לטעמי' דס"ל דיין של ישראל שנגע בו עכו"ם מותר בהנאה אבל הרמב"ם דפסק כרבנן ולא כר"י בן בתירא אמאי פסק דמותר בהנאה ותירץ דלענין הנאה איכא ס"ס שמא לא נגע בו העכו"ם ואת"ל נגע שמא לא נגע בכוונת ניסוך ומותר בהנאה דאף דקיי"ל אפילו נגע שלא בכוונת ניסוך אסור בהנאה היינו מספק שמא כיון לנסך ואנן לא ידעינן אבל ספק הוא וא"כ בספק אם נגע הוי ס"ס ע"ש ולפ"ז לא קשה קושית התוס' דהא איכא חשש יין נסך ולפ"ז לא קשה דעכ"פ מותר בהנאה דהא איכא ס"ס שמא הגנבים הם ישראלים ואת"ל עכו"ם הן שמא לא כיוונו לנסך ומותרת בהכאה ושפיר כתב הרמב"ם דאסור בשתיה משום חשש יין נסך ובהנאה מותר דהוי ס"ס והא דמשמע בש"ס דמותר אפילו בשתיה היינו בימיהם דהיו רוב גנבי ישראל ואין לספק כלל בעכו"ם אבל הרמב"ם מיירי בזה"ז שפיר פסק וכן ר"ח גאון ועתוס' בדף נ"ה דכתבו דרק בפומבדיתא הוי רוב גנבי ישראל לא במקומות

אחרים ולפ"ז צ"ע על הרמב"ם וש"ע ולגירסת א"ז הב"ח א"ש וז"ב. והנה כתב הרמב"ם והשותה ממנו רביעית מכין אותו מכות מרדות וע' לח"מ שהקשה מהש"ס דלא אמר או דילמא כיון דאיסורו קיל שאינו אלא ברביעית ולא כיין נסך שאיסורו בכל שהוא ע"ש ולפמ"ש הוא עצמו דבאמת אסור בכ"ש אלא דאין לוקה מכות מרדות אלא אם שתה יש ליישב קושיתו קצת וט' שו"ת באר עשק לעלין קידוש על יין אם אין לו רק סתם יינם ע"ש ואם נימא דאין איסור אלא ברביעית שפיר יוכל לקדש ולשתות רק רוב רביעית וכתבתי במקום אחר:

פ"ב בדין גת שלקחה מהעכו"ם

הנה הרמב"ם פסק בפי"א הלכה י"א מהלכות מאכלות אסורות מאימתי יאסר יין העכו"ם משידרוך וימשך היין אע"פ שלא ירד לבור אלא עדיין הוא בגת כו' וכתב הכסף משנה דהיינו כמשנה אחרונה וכדרב הונא ומ"מ יש לתמוה דה"ל למכתב דבגת פקוקה ומלאה שרי וכדאוקי רב הונא למתניתין וע"ש שתירץ דלמסקנא אין חילוק ואפילו פקוקה ומלאה אסור דגזרינין אטו שאינה פקוקה ומתניתין כמשנה ראשונה ע"ש ובעיני הוא דוחק לומר דלמסקנא חזר הש"ס וגזר גזרה דלא נזכר כלל בש"ס ולענ"ד י"ל דהרמב"ם לא גריס בש"ס פקוקה ומלאה אלא פקוקה בלבד וכגירסת ר"ת בתוס' ור"ח גאון והיינו דבס"ד הוי ס"ל כפירוש ר"ת דהאי התחיל לימשך היינו לקלח מן הגת ובזה אסר רב הונא ומשני שפיר בגת פקוקה ולא התחיל לקלח כלל אבל למסקנא דמתניתין כמשנה ראשונה שוב אין צריך לפרש כן אלא התחיל לימשך היינו בגת עצמו וכפירש"י וכן פירש הרמב"ם כמ"ש הלח"מ והיינו מצד העליון לצד התחתון וא"כ לא מהני כלל מה שהיא פקוקה רק דמתניתין ס"ל כמשנה ראשונה דלא חייש לדרב הונא אבל למשנה אחרונה אסור אפילו הגת פקוקה דעכ"פ נמשך בגת עצמו מצד העליון לצד מטה וכפשטות לשון רב הונא וכן פסק רבינו וז"ב ובחידושי אמרתי דהא הש"ס פריך אהא דתני במתני' ואין עושה יין כסך עד שירד לבור ממתניתין דמעשרות דתני עד שירד לבור ויקפה או מי ששלה ומשני שאני יין נסך דאחמירו בה רבנן י"ל דהא דס"ל למשנה אחרונה משימשך הוא ג"כ רק חומר' דרבנן דלא תיקשי ממתניתין דפ"א דמעשרות ולפ"ז לא שייך מ"ש הכ"מ דגזרו פקוקה ומלאה אטו אינה פקוקה דהוי לי' גזרה לגזרה ואמנם לרבא דמשני תלתא תנאי הוי א"כ הכל מדינא הוא ושפיר י"ל דגזרו אטו אינה פקוקה ולפ"ז הרמב"ם דפסק כר' עקיבא בפ"ב דמעשרות וע"כ ס"ל דשאני יין נסך דאחמיר בה רבנן ע"כ דלא כמ"ש הכ"מ ולא גזרו פקוקה אטו אינה פקוקה אלא כמ"ש ודו"ק:

פ"ג כדין הכשר כלי יין

והנה בהלכה י"ז כתב הרמב"ם וכן כלי שנתנו בו יין נסך ואין מכניסו לקיום כו' משכשכו במים ודיו וכתב הכסף משנה ויש לתמוה דהא אפילו לרבי דמיקל בעי ניגוב מיהו ע"ש וע' בהגהת אשר"י שכתב משכשכן במים לא שנא נתעכב בהן יין זמן מרובה לא שנא לא נתעכב זמן מרובה מותרין בשכשוך ואם הן נגובין א"צ שכשוך עכ"ל נראה דמפרש הא דאמר רבי מנגבן היינו דאז אין צריך שכשוך והא דתני מדיחן היינו אם לא ניגבן ולפ"ז יש ליישב דברי הרמב"ם דהא דכתב משכשכן דזה מהני אפילו אם הן לחין ויש לומר דפסק כחכמים והא דחכמים אוסרין היינו בניגוב וס"ל דצריך שיכשוך במים ומועיל אף בלחין ולכן לא הזכיר הרמב"ם ניגוב וזה ברור ואולם בש"ע סימן קל"ח סעיף ד' פסק דדינן כגת ע"ש וזה דלא כדעת הרמב"ם ודו"ק היטב ואגב אודיעך בהלכה ט' דיין מזוג אם נגע בו העכו"ם נאסר והמפרשים הקשו על הרמב"ם דהא יין מזוג פסול לגבי מזבח וכתב הלח"מ דלא מצא בדברי הרמב"ם בפ"ו מה' איסורי מזבח שהזכיר בכלל האסורין יין מזוג ולכך כתב דס"ל להרמב"ם דהא דאמרו שם אי למעוטי יין וחוב עלויי עליוי היינו דאמאי אינו קרב לגבי מזבח דהא מעולה הוא ע"ש וע' ברשב"ם שפירש הא דאמרינין מודים חכמים לר' אליעזר בכוס של ברכה כו' ופירש רשב"ם חכמים דפליגי בניסוך ומכשרי במזוג כן נראה בעיני כו' משמע דחכמים פליגי א"ר אליעזר דאוסר במזוג שניסכו העכו"ם דחשיב לי' יין גמור לענין ניסוך וחכמים פליגי עלי' וס"ל דלאו יין גמור הוא לענין ניסוך ואעפ"כ לענין כוס של ברכה מודי לי' לר' אליעזר דאם חסר צריך ליתן בו מים שיהי' ראוי לשתיה ואז מברכין עליו ואמנם רבא דפסק דיין מזוג יש בו משום יין נסך וא"כ פסק כר' אליעזר דיחידאי הוא וי"ל לדעת רבינו דחכמים דר"א ס"ל כהספרי דחי אתה מנסך ולא מזוג ולכך ס"ל דאין בו משום יין נסך ור"א פליג וס"ל דכשר לגבי מזבח ולכך ס"ל דיש בו משום יי"נ ורבא פסק כר"א דס"ל דכשר למזבח ויש בו משום יי"נ וכן דעת הרמב"ם וא"ש אבל שוב ראיתי דמ"ש רשב"ם דפליגי לענין ניסוך היינו לנסך ע"ג מזבח וצ"ע וע' גליון הש"ס דבאמת הא דאמר מודים חכמים לר"א הוא בברכות דף נ' דשם פליגי במשנה דר"א ס"ל דאין מברכין על היין בפה"ג עד שיתן לתוכו מים ע"ש ודברי רשב"ם תמוהין ע"ש והנה מ"ש הלח"מ דלא מצא בה' איסורי מזבח הא דיין מזוג פסול ובאמת לא הביא שם הרמב"ם כמה פסולין אחרים והלח"מ תמה על זה ואפשר דס"ל דאם הביא בדיעבד כשר וכיון דבדיעבד כשר יש בו משום יי"נ כמו דאמרינין שם גבי קידוש בב"ב דף צ"ו ובספרי פרשת נשא איתא פלוגתא דר"א הקפר סבר יין הוא מזוג ושכר הוא חי ות"ק סבר הוא יין הוא שכר ודברה תורה בשתי לשונות ולר"א הקפר הא דכתיב בנסכים הסך נסך שכר חי אתה מנסך ולא מזוג ולפ"ז לתנא קמא בנסכים דכתיב

שכר היינו גם מזוג בכלל ואפשר לכך ס"ל להרמב"ם דמזוג כשר למזבח ולא קשה מה שתמהו המפרשים עליו דהא מזוג פסול למזבח ואעפ"כ יש בו משום יין נסך כדפסק רבא ולפמ"ש א"ש דבאמת לדידן כשר למזבח וא"ש פסק גאוני המערב דאם נתערב דבש ביין מותר לשתותו עם העכו"ם ולא קשה מה שהקשו עליהם הרמב"ן והרשב"א מיין מזוג דפסול למזבח ויש בו משום יי"נ דבאמת הוא כשר למזבח ואין להאריך:

הרמב"ם בפי"א הלכה כ"א כתב גת של אבן מזופפת שדרך בה העכו"ם כו' צריך לקלוף את הזפת ואם יישנה י"ב חדש או נתן בה מים ג' ימים מעל"ע א"צ לקלוף וכתב הראב"ד אומר אני לג' ימים צריך לקלוף לפי שאין המים נכנסין בה אלא לאחר כמה כו' וע' בלח"מ שביאר כוונת הראב"ד על נכון וכתב מרן הכ"מ ודע שלא בגת בלבד סובר הראב"ד כן אלא גם בקנקנים כו' ואמנם קשה אמאי שתיק הראב"ד לעיל בהלכה ט"ו ולא העיר כלל ואמנם י"ל דשם איירי באינן זפותין ובזה המים נכנסין בה מיד ואמנם נראה דהראב"ד לא כתב כן אלא בגת דהחמירו בה לפי שמשתמש בה בשפע כמ"ש הר"ן אבל בקנקנים מודה להרמב"ם והוא השגה על מ"ש הרמב"ם לא תהיה הגת חמורה מן הקנקנים וע"ז השיג הראב"ד דבאמת הגת חמורה מן הקנקנים וע' ברא"ש ודו"ק:

עוד י"ל דהראב"ד השיג על מ"ש רבינו על גת של עץ דכתב רבינו דנתן בה מים כו' א"צ לקלוף דהא של עץ בעי זפת טובא כמו שפירש"י ולכך אין המים נכנסין בה עד כמה אבל לעיל בהלכה ט"ו דמיירי בשל חרס שא"צ זפת הרבה שפיר נכנסין בה המים מיד ול"צ קליפה וכן בש"ס תני ושל עץ כו' וחכמים אומרים יקלוף ולפ"ז בהלכה כ"ב דמיירי בגת של חרס לא בעי קליפה אם רוצה ליישנה י"ב חדש או ליתן בה מים ומה שכתב הראב"ד זה שיבוש כו' ע"ש בלח"מ פירושו ועמ"ש בסמוך לפרש השגת הראב"ד שם:

והנה בהלכה כ"ב כתב הראב"ד זה שיבוש כו' ועכ"מ ולח"מ מה שכתבו בכוונתו ולע"ד לפני הראב"ד היה כתוב הנוסחא שהביא המגדול עוז אסור לדרוך בה מיד עד שירפה את הזפת וע"ז השיג הראב"ד דלא למען שירפה את הזפת הוא הכוונה אלא אפילו אם קלף את הזפת מ"מ צריך שיכנס בה גחלים ותתלבן עד שיעור שאם היה בה זפת שירפה הזפת ובאמת לפי הנוסחא שלפנינו גם דברי הרמב"ם יש לפרש כן ומ"ש עד שירפה הזפת היינו שאם היה בו זפת שירפה ודו"ק והנה לפי דעת הראב"ד בהלכם כ"א יש לפרש האי ברייתא נודות של עכו"ם גרודים מותרים מזופתי' אסורין כנוסחא שהביא הרמב"ן והיינו שאם הם גרודים מותרין ע"י עירוי ג' ימים אבל אם זפותים אסורין עד שיקלוף הזפת דאין העירוי מועיל מחמת שאין המים נכנסין שם מפני הזפת כדברי הראב"ד ודו"ק והנה מ"ש הרמב"ם לא תהא הגת חמורה מן הקנקנים כו' היינו עובדא

דהני זיקי בע"ז דף ל"ג דאמר רבא מערן ג' ימים ואמנם י"ל דשם מיירי באינן זפותים וכיון דהכניסן לקיום צריכין עירוי אבל בזפותים לא מהני עירוי גם י"ל דשם היה תחלת תשמישן ביד ישראל ודו"ק:

פ"ד מי העושה יי"נ במגעו

הנה הרמב"ם כתב בפי"א ה"ו וכן בבי השפחות שנולדו ברשות ישראל ומלו ועדיין לא טבלו הגדולים אוסרין היין במגע והקטנים אינן אוסרין והרשב"א הקשה עליו דא"כ מאי אקשי לרב דאמר קטן בן יומו עושה יי"נ מהא דהלוקח עבדים כו' לישני לי' דהתם משום דמלו אלא ודאי הא דתנ' ומלו משום גדולים נקט לרבותא כו' ע"ש ועתוס' ד"ה גדולים שהקשו לישני לי' דהתם מלו כדאמר גבי רוקן דמילה מועלת כו' ותירצו דיש חילוק בין טומאה דלא גזרו משום הפסד טהרות כו' והרמב"ם י"ל דה"ה דהוי מצי לשנויי כן למ"ד מלו טהור אלא משום דרצה לתרץ שינויא דניחא לתרויהו לישני דלמ"ד עלו טמא לא חזינין חילוק בין עלו ולא טבלו ללא מלו ומסתמא עכו"ם שמל ולא טובל כאילו לא מל לכך משני גם אליבא דמ"ד מלו טמא דהא קמ"ל כו' אבל הרמב"ם דפסק כמ"ד מלו טהור דבשל סופרים הלך אחר המקיל כמ"ש ר"ת בתוס' לכך פירש הברייתא כפשטי' דיש חילוק בין מלו ללא מלו ואף דהש"ס לא פירש כן משום דתני וכן הרמב"ם נראה יותר לפרש כפשוטו ואין זה כסותר דברי הש"ס כיון דלדינא אין סתירה לדברי הש"ס וכמ"ש התוי"ט בנזיר ע"ש ויהיה איך שיהיה נדחה בזה הראיה שהביא הרשב"א מהתוספתא דתני וכן בני השפחות שלא טבלו בין מולים בין ערלים מדרסן טמא גדולים אסור קטנים מותר מבואר דלא כרבינו דאפילו ערלים דינן כן ולפמ"ש א"ש דהא בתוספתא לא מייתי הך אמרו לה מדרסן ורוקן טהור וס"ל דהוא טמא וא"כ אין חילוק בין מלו ללא מלו אבל הרמב"ם דפסק כאמרו לו וחזינין דיש חילוק בין מלו ללא מלו שפיר פירש הברייתא לפי דרכו וז"ב:

והנה י"ל דהרמב"ם ס"ל כמ"ד מדרסן ורוקו טמא ולא כאמרו לו ומתרץ לברייתא דתרגמא אבני השפחות ולכך גבי עבדים לא חילק כלל וכתב תינוק עכו"ם שנגע ביין אסור בשתיה משמע אפילו מלו כ"ז שלא טבלו אוסרין במגעו וכמ"ש הכ"מ והלח"מ כתב דע"כ לרב נחמן דאמר עבדים דומיא דבני השפחות דקטנים לא אוסרין ע"כ אפילו לא מלו והא דנקט מלו לרבותא דגדולים נקט ומזה הקשה על הכסף משנה דכתב דזה דוחק דלאו משום קטנים נקטו שמלו כו' ע"ש ואמנם הא דכתב הכ"מ דודאי לשאר קטנים עכו"ם מילה בלא טבילה לא מהני דגר שמל ולא טבל כאילו לא מל כו' י"ל דזה לרב דס"ל גוי קטן עושה יי"נ אף שאינו יודע בטיב ע"ז ומשמשיה לכך י"ל דגם מל ולא טבל לא מהני

אף דמל ברצונו וקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז כמ"ש הרשב"א מ"מ לא עדיף מקטן בן יומו שא"י בטיב ע"ז כלל דעכ"פ אוסר בשתיה אבל לרב נחמן אמר שמואל דקטן שאינו יודע בטיב ע"ז אינו עושה יין נסך א"כ הכל תלוי אם הוא מעובדי ע"ז י"ל דעבד עכו"ם שמל וקיבל עליו שלא לעבוד ע"ז ג"כ אינו עושה יין נסך אף שלא טבל וא"ש קושית הלח"מ על הכ"מ דלרב נחמן שפיר י"ל דהאי מלו קאי גם אעבדים דמל ולא טבל לא מהני משא"כ לרב ודו"ק היטב ועוד יש לפלפל בסוגיא זו ואמנם מצאתי בחידושי הרמב"ן על ע"ז שהקשה כקושית התוס' אמאי לא משני דהא דקטנים אין עושין יי"נ היינו בהנאה ותירץ דמילת' פסיקתא נקט דגדולים דעושין יי"נ אפי' בהנאה וקטנים אין עושין היינו אפי' בשתיה ועוד י"ל דגדולים עושין היינו רק בשתיה ולא בהנאה כיון דמלו והן ישראל אין מנסכין ע"ש וע"פ התירוץ השני פסק בש"ע סי' קכ"ד ס"ד דבני השפחות שעלו ולא טבלו אוסרין יין שנגעו בו בשתיה ולא בהנאה והש"ך הקשה ע"ז וכתבתי בחידושי:

והנה ראיתי בר"ן שכתב דהא דאמר ר"נ עבדים שמלו וטבלו עושין יי"נ עד שתשקע שם ע"ז מפיהם היינו דוקא שמלו וטבלו בע"כ אבל אם מלו וטבלו מרצונם מודה דאין עושין יין נסך וקשה לי לפ"ז מאי פריך לרב נחמן מלו ולא טבלו אין עלו וטבלו לא דילמא דמלו וטבלו ברצונם ובזה מודה רב נחמן ואפשר דא"כ ה"ל למתני רבותא דאפילו מלו וטבלו כיון דהיה בע"כ עושין יי"נ וצ"ע ועי' תוס' ד"ה עד שתשקע דכתבו דאפילו מלו וטבלו ברצונם לא מהני דאימת רבן עליהם ומצאתי בספר ישועת יעקב שעמד בזה ופילפל בחריפות ע"ש ואפשר דאם מלו עצמן ברצונם וקיבלו עליהם שלא לעבוד ע"ז ג"כ אין עושין יין נסך אף שלא טבלו לרב נחמן דפליג על רב וס"ל דקטן שא"י בטיב ע"ז ומשמשיה אינו עושה יי"נ א"כ ה"ה קיבל עליו שלא לעבוד ע"ז ומל אף שלא טבל וא"כ לא מצי לשנויי אליבא דרב נחמן דמיירי דמלו ברצונם דא"כ אינם עושים יי"נ כלל וע"כ דמיירי דמלו בע"כ ושפיר פריך מלו אין מלו וטבלו לא וקשה לרב נחמן דאמר אפילו מלו וטבלו עושין יין נסך עד שתשתקע מפיהם ודו"ק היטב. ובדבר גר תושב שנגע ביין מה דינו. הנה כתב הרמב"ם בהלכה ז' גר תושב והוא שקיבל עליו ז' מצוות יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה והקשה הכסף משנה הא כתב רבינו דכל עכו"ם שאינו עובד ע"ז כגון הישמעאלים יינן אסור בשתיה ומותר בהנאה ואמאי כתב דדוקא אם קיבל עליו ז' מצוות ותירץ הלח"מ דהא דנקט שקיבל עליו ז' מצות הוא לענין שמיחדין אצלו יין לזה בעינין שיקבל עליו ז' מצות דאם קיבל עליו ע"ז לבדה נהי דהוא אינו מנסך מ"מ אינו מקפיד על מגע עכו"ם אחר למען העביר ישראל אבל כשקיבל עליו ז' מצות אינו מניח לעכו"ם אחר ליגע ע"ש וקשה לי לפ"ז מאי הקשה רב יוסף לרב יהודא דשדר לי

קורבנא לאבדרנא ואמר ידענא בי' דלא פלח לע"ז והוצרך לשנויי הא להחיותו איתמר דזה לא נזכר כלל בברייתא ה"ל לשנויי דזה לענין מיחדין אצלו יין איתמר דזה נזכר בברייתא להדיא והנה הלח"מ עצמו כתב דתירוצו הוא לפירש"י דטעמא דמיחדין אצלו יין היינו דכיון דאין לו הנאה מזה לא יניח עכו"ם ליגע אבל לפירוש התוס' דטעמא היא דאין עכו"ם רגילין ליכנס לחנותו לא יצדק חילוק הלח"מ ע"ש בלח"מ וזה ברור ובזה אתי לי שפיר הא דהקשה רב יוסף לרב יהודא מדברי ר' מאיר דלית הלכתא כותי' ולא פריך מחכמים דאמרו עד שיקבל עליו ז' מצות והלכה כמותם גם הקושיא חזקה יותר מלר' מאיר ולפמ"ש א"ש דמדברי חכמים י"ל דברייתא לענין מיחדין אצלו יין איתמר ובזה בעי שיקבל עליו ז' מצות דאל"כ אף שאינו עובד ע"ז ואינו מנסך הוא מניח לעכו"ם אחר לנסך למען הכשיל לישראל ולכך צריך שיקבל עליו ז' מצות דאין לחוש אז שיניח לעכו"ם אחר לנסך להכשיל לישראל כמ"ש הלח"מ ואמנם מר' מאיר הקשה שפיר דהא ר' מאיר לא בעי שיקבל עליו ז' מצות רק שלא לעבוד ע"ז ואעפ"כ בעי שיקבל עליו לפני ג' חברים ובזה לא שייך סברת הלח"מ דלענין מיחדין איתמר דכיון דלא קיבל עליו רק שלא לעבוד ע"ז שפיר יניח לעכו"ם אחר לנסך כדי להכשיל לישראל כמ"ש הלח"מ גבי בר ששך דאע"ג דידענא דלא פלח לע"ז מ"מ מניח לעכו"ם אחר ליגע ביין וע"כ לענין לעשות יין נסך איתמר והקשה שפיר ואמנם כל זה לפי פירש"י אבל לפירוש התוס' לא יצדק זה והנה קשה לי לפירושו דטעמא דמיחדין יין דלא רגילין עכו"ם ליכנס לחנותו משמע דלא שכיח ורגיל הוא ומ"מ זימנין דנכנסין לחנות וא"כ ר' מאיר דחייש למעוטי אמאי מיחדין אצלו יין וצריך לומר דרבי מאיר לא מיירי במיחדין והא דתני מיחדין אצלו יין מדברי חכמים הוא ור' מאיר מיירי רק לענין לעשות יין נסך ושפיר פריך מרבי מאיר אבל מחכמים לא מצי להקשות דשפיר דמיירי לענין מיחדין וכל כמה דלא קיבל ז' מצות אין מיחדין וז"ב והנה י"ל דלר"מ דס"ל דלעשות יין נסך סגי אם קיבל עליו שלא לעבוד ע"ז דלפ"ז אם קיבל עליו ז' מצות ס"ל לר' מאיר מפקידין אצלו יין דהא הא דאין מפקידין לרבנן פירש"י דהוא מחשש אחלופי דבזמן מרובה חיישינין לאחלופי אבל אם קיבל עליו ז' מצות ודאי לא יחליף דהוי כמו גוזל את ישראל דנותן לו עבור יינו הכשר יין איסור ורבנן חששו לאחלופי לזמן מרובה כן י"ל ולזה כתב רבינו שקיבל עליו ז' מצות לרבותא דאעפ"כ אין מפקידין אצלו יין וכרבנן ולאפוקי מדעת ר' מאיר דס"ל דבכה"ג מפקידין אבל לעשות יי"נ כ"ע מודי דאם אינו עובד ע"ז יינו אסור רק בשתיה ומשום חתנות ולא בהנאה וז"ב. והנה התוס' דף כ"ד ב' כתבו דמגע גר תושב ביין ישראל מותר בשתיה דדוקא יינו אסור בשתיה משום חתנות ובשל ישראל לא שייך חתנות ומשום

ניסוך ליכא בגר תושב ע"ש ולפ"ז מגע ישמעאל ביין שלנו מותר בשתיה וע' סימן קכ"ד ס"ו ובש"ך
שם:
פ"ה עכו"ם שנמצא ביד יינו של ישראל
הנה בפי"ב ה' כ"ה כתב הרמב"ם עכו"ם שנמצא עומד בצד הבור של יין אם יש לו מלוה עליו וכו' וכתב הכ"מ וא"ת אמאי לא מפליג הכא בין נתפס כגנב כו' ונראה דהא רש"י פירש נתפס כגנב אם נכרי חלש הוא ויש עליו אימת שופטי העיר והיינו דאם אין עליו אימת שופטי העיר אינו ירא לגעת ביין דאף אם יראהו הישראל ויתבענו לדין לא יהיה ציית דינא וז"ב ואמנם אם יש לו מלוה על הישראל אך לא על אותו היין דלא שויא לי' אפותיקי כפירש"י שפיר הוא ירא לגעת ביין דאם יראהו הישראל לא יפרע לו המלוה מחמת שהזיקו בנגיעת היין ולא יוכל לתבוע את הישראל בדין דהא השופטים יחייבוהו מחמת היזק היין ולכן לא מפליג בין נתפס כגנב או לא וז"ב: (הג"ה ושייכ' לפ"ג סוף ד"ה והנה בהלכה קודם ד"ה ואגב אודיעך: הנה בפי"ג הלכה כ"ד כתב הלח"מ ויש לו הכרח מן הש"ס נטל את המשפך אם יש בו עכבת יין כו' וע"כ אסור בהנאה כו' וע' ברשב"א שהביא ראי' זו וכתב די"מ דכל כלי שאינו מכניסו לקיום א"צ הדחה ודחה זה שהרי משפך ניגוב בעי ע"ש ועפי"א הלכה י"ז דרבינו דחה ברייתא דהמחץ והמשפך מהלכה ופסק דלא בעי ניגוב וע"ש בלח"מ ושפיר י"ל כהיש מפרשים ואין כאן ראיה ויפה כתב הראב"ד והרמב"ם מדויל ידי' משתלם ודו"ק):
פ"ו ממי לוקחין יין
הלכה כ"ה בזמן שהיתה א"י כולה לישראל היו לוקחין היין מכל אדם מישראל ובח"ל לא היו לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות ובזה"ז אין לוקחין אלא מאדם שהוחזק בכשרות כו' ובהשגה זו אינה משנה כו' וביאר הלח"מ דכוונתו דסובר דלא אמרו סוריא אלא מפני שבסוריא היו חשודים ע"ש ובאמת דכן פירש"י דף ל"ט ע"ב ד"ה אין לוקחין דחנונים שבסוריא חשודים על ל"ע ע"ש והנה שם דף ל"ט ע"א עבדי' דר' לוי זבין תכלתא כו' ואמר ר"י עבד חבר הרי הוא כחבר והרמב"ן גריס עבדי' דלוי והקשה מה צורך לעבד חבר הא אפילו מעם הארץ קונין ואין לומר דבסוריא היה דאין זה מקומו של לוי ואפשר דגרסינין ר' לוי ע"ש ואמנם לפי דעת רבינו א"ש דלאו דוקא סוריא אלא בכל מקום בחוץ לארץ חוששין ורש"י אזיל לשיטתו דגרס שם ר' לוי וי"ל דבסוריא היה אבל הרמב"ם גרס כגירסא הספרדית לוי ומזה הוכיח שיטתו. ומה ששאלת בתוס' דף נ"ח ד"ה בצר יפה שאלת והנני לבאר לך מה שחידשתי בדיבור התוס' הזה והנה מה שהקשו התוס' מהא

דביצה דף י"ב דמוכח דקטניות חייבין במעשר בח"ל זה לפי דעתם דרק דגן תירוש ויצהר חייבין במעשר מה"ת ולא שאר פירות אבל לפ"ד הפוס' דכל הפירות חייבין במעשר מה"ת חוץ מירק א"ש דקטניות כשאר פירות דמי והנה הביאו הירושלמי וע"ש דהוכיחו דבסוכות היה והקשו איך היה יכול לעשר ביו"ט ולכאורה י"ל דהא מעשר פירות דרבנן לפי דעת התוס' כמ"ש ויכול לעשר ביו"ט דהוי תיקון דרבנן כמו כלי שנטמא בולד הטומאה דמטבילין אותו ביו"ט ואמנם הה"מ כתב דשם גם עתה חזי לחולין לכך לא הוי תיקון ע"ש ולכאור' י"ל דהא היה צריך לצאת ידי מצות אתרוג ואחר לא היה לו א"כ היה מוכרח לעשר דבאתרוג של טבל אין יוצאין ושפיר היה מותר לעשר ביו"ט דהוי שבות וא"כ לא קשה קושית התוס' דהא התוס' בכתובות דף ז' כתבו דשבות במקום מצוה מותר ובזה א"ש דשלח לו שהוא ודאי דאם היה דמאי הא קיי"ל דיוצאין באתרוג של דמאי ולא היה מותר לעשרו לכך הודיעו שהוא ודאי ומותר לעשרו והשתא א"ש דהודיעו שהוא טמא דאם היה טהור היה מעשרו ממקום אחר דהיינו מאתרוג אחר פסול למצוה אבל כיון דהוא טמא אין מעשרין מן הטהור על הטמא וזה ברור ועוד דברתי בזה בחידושי ע"ש:

פרק ז:

התוס' בדף נ"ו ב' ד"ה אבל הקשו והלא מסתמא יש בגת יותר מששים מטיפת יין שבגרגותני כו' והשתא צ"ע דלפירוש קמא כו' וכשאנו מחזירין בשוגג גרגותני לגת יש להתיר כו' ויש לדקדק למה בתחלה הקשו הלא מסתמא יש ששים בגת כו' ולא הזכירו מלת שוגג וכאן הזכירו שוגג ועוד מה הקשו בתחלה דילמא מיירי שהחזירו במזיד ולא בטיל ונשאלתי בזה מחד דרבנן והשבתי בארוכה וכאן אשיב בקצרה הנה הגאון מופת דורנו בעל ספר ישועת יעקב תירץ קושית התוס' וכתב סברא נכונה דהא דלא קנסו במבטל בשוגג שוגג אטו מזיד היינו דאם נקנוס שוגג אטו מזיד יפסיד גם ההיתר ולכך לא קנסו ועפ"ז אמר לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה והשאר דהא דהשאר מותר היינו בהנאה אבל בשתיה אסור ולפ"ז כאן אם נקנוס שוגג אטו מזיד היינו דיאסור גם מה שבבור בהנאה דבשתיה בלא"ה אסור ואיסור הנאה לא הוי הפסד דהא' קיי"ל כרשב"ג דימכר לנכרי חוץ מדמי יין נסך א"כ לא יפסיד כלום ושפיר קנסו שוגג אטו מזיד ודפח"ח ואמנם לע"ד הקשו התוס' שפיר דהא כתבו התוס' דרב הונא כרב רבי' ס"ל ע"ש והא רב ס"ל הלכה כרשב"ג בחבית בחבית אבל לא ביין ביין א"כ שפיר יפסיד את ההיתר ולא קנסינין שוגג אטו מזיד ושפיר הקשו התוס' הא מסתמא יש בגת ששים נגד הטיפה ודו"ק אך לפ"ז קשה מה שכתבו התוס' וצ"ע כשאנו מחזירין הגורגתני לגת בשוגג יש לבטל יין הגרגותני

בס' כו' הא אנן קיי"ל בסתם יינם כרשב"ג אפילו יין ביין וא"כ אין כאן הפסד ההיתר וקנסינין שוגג אטו מזיד ולא בטל בס' ואמנם לפמ"ש הש"ך בסימן קכ"ד ס"ק ע"א דכ"מ דבזמן הש"ס היה אסור רק בשתיה בזה"ז מותר אף בשתיה דנכרים שבזמננו לא עע"ז הן ע"ש א"כ לדידן אף לדעת הר"ר שמעי' מה שבגת מותר אף בשתיה א"כ שפיר יפסיד ההיתר ושפיר כתבו התוס' דיש לבטל בס' ובזה א"ש דדקדקו וכתבו אח"כ בשוגג דלא נימא דלדידן יש לקנוס שוגג אטו מזיד וזה אינו דהא לדידן מה שבגת מותר אף בשתיה ויש הפסד וא"כ לא קנסינין שוגג אטו מזיד ודו"ק והנה ראיתי בישועת יעקב שהקשה לדעת הראב"ד דכתב דהא דס"ל לר' יהודא מין במינו לא בטל היינו באכילה אבל בהנאה בטל והקשה מהא דכתבו התוס' דף ע"ג ע"א ד"ה יין ביין דדוקא יין שנתנסך לע"ז במשהו אבל סתם יינן בטל בששים והא דאגרדמים נכרי דתני בתוספתא שטיפת יין אוסרתו במשהו אתיא כר' יהודא דס"ל מין במינו לא בטל ע"ש והא העובדא דאגרדמי' מבואר להדיא בש"ס דאסור בהנאה ומוכח דלא כהראב"ד ע"ש ולע"ד נראה ליישב דנראה טעמא דהראב"ד דס"ל נהי דמין במינו לא בטל מ"מ הרי ודאי אין בו כזית בכא"פ והיתר נהפך לאיסור לא אמרינין בדבר שנאסר במשהו אפילו לר' יהודא כמ"ש תוס' בחולין דף ק' ולא עדיף מחצי שיעור בעיני' והרי כתב הפמ"ג בהקדמתו דלענין הנאה לא אמרינין חצי שיעור מן התורה דלא שייך חצי לאצטרופי למלקות דבהנאה ליכא מלקות ע"ש ולכך מין במינו לענין הנאה שפיר בטל וז"ב ואמנם זה הכל בכל איסורי הנאה אבל ביי"נ דכתב הרמב"ם בפ"ז מהלכות ע"ז דכל הנהנה מדברים אלו כל שהו לוקה שנאמר לא ידבק בך מאומה וכ"כ בריש פרק זה שפיר מב"מ אף לענין הנאה לא בטיל וזה ברור ולא קשה קושית הישועת יעקב ועפ"ז יבוארו דברי הכסף משנה שכתב בריש פרק זה דיצא לרבינו הא דאיסור זה הוא בכל שהו מהמשנה דמנה יי"נ בכלל אילו שאוסרין בכל שהו והוא תמוה דזה לענין תערובות ומה ענין זה לפחות מכשיעור ולפמ"ש יש ליישב וא"ש ודו"ק היטב: פ"ח בדין איך נאסר במגע עכו"ם:

הנה הרמב"ם ר"פ י"ב כתב כיצד היא הנגיעה שאוסר בה העכו"ם היין הוא שנגע העכו"ם ביין עצמו וישכשך אבל אם פשט ידו לחבית ותפסו ידו קודם שיוציאה ולא ינידה ופתחו החבית מלמטה עד שיצא היין למטה מידו לא נאסר היין והראב"ד כתב א"א זה המחבר לא בא לפרש כו' אלא כך אמרו תפסו את ידו שלא ישכשך שאין אוסר בהנאה אלא אם כן ישכשך וכתבו הכ"מ והלח"מ דכוונתו להשיג על הרמב"ם דמשמע מדבריו דאפילו בשתיה מותר וה"ל לפרש דרק בהנאה מותר ע"ש אמנם הר"ן כתב בשם הראב"ד דגם בשתיה מותר וא"כ דבריו סותרים זא"ז ואולם שם פירש הראב"ד דלא תיקשי מהא עובדא

דהאי עכו"ם דאשתכח במעצרתא דליכא טופח ע"מ להטפיח ואעפי"כ צריך הדחה כמ"ש רבינו בהלכה כ"ז והא התם ודאי לא שיכשך וכתב דשם איכא כוונת מגע וחיישי' למיעוט דמנסכין בלא שכשוך אבל הכא ליכא כוונת מגע ע"ש והיינו בגונא דעובדא דש"ס דהאי אתרוגא דנפל לחביתא דחמרא דפשט ידו לאחוז האתרוג שלא ישתקע ביין ולא כיוון כלל ליגע ביין אלא להוציא האתרוג כמ"ש התוס' בשם רשב"ם ע"ש והוי מגע שלא בכוונה וז"ב ואמנם הרמב"ם לא כתב כלל שנפל אתרוג לחבית אלא סתם וכתב ופשט העכו"ם את ידו לחבית משמע שהיה בכוונת מגע וא"כ ע"כ ההיתר הוא מפני שלא שיכשך ואינו מותר רק בהנאה וזה כוונת הראב"ד לדעתי וע' בהלכה כ"ז שכתב הרמב"ם וזה הרחקה יתירה וע"ש בלח"מ מה שפירש ולע"ד כוונתו משום דלא שיכשך כמו שהקשה הראב"ד והרמב"ם לשיטתו דס"ל דאפילו בשתיה מותר אם לא שכשך לכן כתב דשם באמת הרחקה יתירה הוא והיינו דמה הפסד יש אם ידיח ולא מדינא זה לע"ד ביאור דבריהם על נכון:

פרק ט בדין שכשוך בלא נגיעה:

כתב הרשב"ם בפי"ב ה"א וכן אם אחז העכו"ם כלי של יין פתוח ושכשכו ע' בכסף משנה שכתב וכן יש להוכיח מהא דגרסי' ישראל אדנא וגוי אכובא שרי ואי מצדיד אצדודי אסור ופירש"י דהוי כחו בכוונה ואסור בשתיה ע"ש והיינו דמזה מוכח דאפילו לא שיכשך בתוך גופו של יין אסור ואמנם בהלכה ג' כתב הכ"מ דרבנו ס"ל דכח דעכו"ם אפילו בהנאה אסור ושכן דעת רש"י ע"ש וצריך לחלק דשם יצא היין לחוץ ע"י כח העכו"ם דהא מה שבפנים שרי לגמרי ואמנם יש לחלק בין האי להא דדרי זיקי דכאן שכשכו בכוונה אבל שם העכו"ם טרוד במלאכתו אלא שהיין מתקשקש מאיליו ולכך קאמר שם גבי זיקי דדרי עכו"ם אבל כאן מיירי אפי' לא הגביהו כמ"ש הרמב"ם והנה הראב"ד כתב והוא שניתז מן היין ונראה דבכוונה כתב שניתז אבל אם נשפך אף שבכלי אסור משום ניצוק אבל ניתז הוי כמו זריקה דשרי בזה ע' הלכה י"ב ודו"ק. והנה הכ"מ כתב על הא דכתב רבינו בהלכה ב' הגביהו ולא שכשך ולא נגע מותר דזה נלמד מהא דהנזקין דף נ"ב מתחייב בנפשו לא הוי עד שעת ניסוך ולכאורה אין משם ראיה רק דאם לא שכשך מותר בהנאה דזה לא הוי ניסוך ואינו מתחייב בנפשו אבל מ"מ י"ל דאסור עכ"פ בשתיה וכמ"ש הראב"ד לעיל בהלכה א' דאין אסור בהנאה אא"כ שיכשך אלא דרבינו לטעמי' דס"ל דאם לא שכשך מותר בשתיה ולא כמ"ש הכ"מ שם וצ"ע:

והנה בהלכה ד' כתב הרמב"ם כלי סתום מותר העכו"ם לטלטלו ממקום למקום וע' לח"מ מה שתמה בזה ומה שפירש ואמנם יש לפרש דבכלי פתוח חסר אין לאסור משום

דהיין מקשקש כפירש"י דא"א בלא קישקוש מעט דהא לא ניחא לי' בקשקוש שישפך היין אבל אם שכשכו בכוונה הרי חזינין דניחא לי' בקישקוש לכך אסור ובנוד סתום שפיר ניחא לי' בקישקוש דהא לא ישפך היין כיון דהוא סתום אלא דאין דרך ניסוך בכך דלא מקרקש אינש מה דלא חזי ודו"ק וכבר כתבתי לעיל בהלכה א' לחלק בכך ואין להאריך עוד כעת.

פ"י בדין חרצנים של יין נסך:

דעת ר"ת דחרצנים לאחר יב"ח דשרי אפילו באכילה כמ"ש בפי"א הלכה י"ד היינו כשתמדן במים אבל בלא"ה אסור לעולם והקשה הט"ז מהא דפרק כל הבשר דף ק"ו דרמב"ח אשכח פורצני וצלה עליהן כחל ואמר לי' רב חסדא ודילמא דיי"נ הן ומשני לאחר יב"ח הוי ולדעת ר"ת קשה מנין ידע רמב"ח דנתמדו במים ע"ש ולע"ד י"ל דשם דאין ידוע אם של יין נסך הן רק דרב חסדא הקשה שמא של יין נסך הן א"כ איכא ס"ס דשמא אינן של יין נסך ואת"ל דהן של יי"נ שמא הן לאחר יב"ח ונתמדו במים וז"ב ובאמת לפמ"ש רמ"א דאם שלה החרצנים מן היין בטרם שהתחיל היין לימשך מותרים א"כ בלא"ה הוי ס"ס שמא לא מיי"נ הן ואת"ל של יי"נ הן שמא שלה אותן עוד בטרם שהתחיל היין לימשך אך י"ל דזה הוי ס"ס משם אחד אבל מה שכתבתי הוי שפיר ס"ס וז"ב. ולכאורה י"ל דכאן לא מהני ס"ס דהא עיקר האיסור של סתם יינם הוא מספק שמא ניסכו העכו"ם דאילו משום חשש חיתון היה די לאסרו בשתיה כמו שמן של עכו"ם וכיון דעיקר האיסור ניתקן על הספק לא מהני גם ס"ס כמ"ש הרב המגיד גבי בדיקת חמץ הובא במג"א סימן תל"ט ע"ש אלא די"ל דעיקר איסור סתם יינן היה בשתיה ומשום חיתון רק כיון דאסרוהו בשתיה שוב אסרוהו בהנאה דלא אתי לאחלופי בייי"נ גמור דיאמרו כמו דזה אסור בשתיה ומותר בהנאה כן יי"נ גמור אסור בשתיה ומותר בהנאה אבל עיקר האיסור לא משום ספק היה כמ"ש הרמב"ן דאילו ניסכו העכו"ם לא הי' מזבנו בישראל וא"כ שפיר מהני ס"ס ודו"ק וע' לח"מ פי"א הלכה ד' דכתב ג"כ דס"ס מהני בייי"נ ע"ש:

והנה הרמב"ן כ' הא דהוצרכו לגזור סתם יינן משום חיתון ולא אסרוהו תיכף בשתיה והנאה משום שמא ניסכו העכו"ם היינו דאם איתא דניסכו לא הוה מזבן לי' לישראל דהא הוא קדוש בעיניו ע"ש וקשה לי א"כ איך אנו מקבלין סתם יינן בחוב מן העכו"ם הא יש לחוש שמא ניסכו ואסור בהנאה ותירוצו לא שייך דהא לאו העכו"ם מזבן לי' אלא בעל כרחו מקבלין ממנו ומצאתי הקושיא בישועת יעקב ובאמת י"ל קושית הרמב"ן כמ"ש הרשב"א דרוב עכו"ם אין מנסכין היין אלא דכבר כתב הראב"ד דבדברים הניקנים מן העכו"ם לא הלכו אחר הרוב שלא יפרוצו וזה לקנות מן העכו"ם תיקנו שלא לקנות ממנו

שלא יהא ישראל רגיל עמו אבל לגבות יין בחובו לא אסרו משום הפסד ממון ישראל וזה ברור ועוד אמרתי בישוב קושיא זו אלא שאין להאריך והנה בעיקר הדבר דכתב הר"ן דלכך לא גזרו תיכף על סתם יינם איסור הנאה משום חשש שמא ניסכו העכו"ם לע"ז והטעם משום דרובן אינן מנסכין ע"ש וא"כ לר' מאיר דס"ל דחיישינין למעוטי ה"ל לגזור תיכף איסור הנאה משום חשש ניסוך ואפשר דג"כ יש חזקת היתר להיין והיכא דאיכא חזקה בהדי רוב מודה ר' מאיר כמ"ש התוס' בנדה ואין להאריך:

פרק יא בדין מגע נכרי ע"י דבר אחר:

בש"ע יו"ד סימן קכ"ה סעיף ה' וע' בט"ז מה שכתב בזה והנה הלח"מ הכריח כהרמב"ם דפירש דהאי והכשירו היינו רק בהנאה דאי בשתיה מאי מקשה לרב אשי נימא דשלא בחמתו אסור בשתיה ומותר בהנאה והא דאמר רב אשי דכל שבזב טהור אינו עושה יי"נ היינו בהנאה כו' ואין לומר דלישנא אין עושה יי"נ משמע אפילו בשתיה דהא לעיל פריך ארב דאמר תינוק בן יומו עושה יי"נ כו' דהתם פריך לרב דהוא קרא לאיסור שתיה יי"נ כו' עכ"ד הלח"מ ובאמת כתבו כן התוס' בתירוצא בתרא אבל בתירוצא קמא כתבו מדלא מפרש בהדיא משמע דאפילו בשתיה ע"ש ולפ"ז אין ראיה להרמב"ם ז"ל דשפיר י"ל דהאי והכשירו היינו בשתיה ואפ"ה פריך שפיר לרב אשי מדלא מפרש בהדיא משמע דמותר אפילו בשתיה ולא קשה לשיטת הראב"ד והרשב"א דסוברים דמותר אפילו בשתיה וזה ברור:

והנה הרמב"ם השמיט הא דרב אשי דכל שבזב טהור אינו עושה יי"נ והיינו כגון זריקה והאי דזרקה לבור בחמתו והכשירו דמשמע בחמתו אין שלא בחמתו לא היינו דקאזיל מיני' ומיני' כל זה השמיט הרמב"ם ז"ל וכתב הרמב"ן דרב אשי לטעמי' בהאי דמעצרתא ללישנא בתרא דשרי בכחו אבל לדידן זריקה אוסרת דכחו היא ע"ש והנה הרמב"ם השמיט הא דמעצרתא זיירי והיינו שסמך אהא דכתב כאן דזרקה בחמתו אין שלא בחמתו לא וס"ל דהברייתא כפשוטו דמיירי בזריקה ממש ומוכח דכחו אסור וז"ב. ולפ"ז י"ל הטעם דזרקה בחמתו מותר דהוי כחו שלא בכוונה ושרי אפילו בשתיה וא"ש וע' בתוס' דף נ"ז ע"א ד"ה הכי גרסינן ברוב הספרים כו' ולקמן גבי כל שבזב טמא כו' ופריך עלה מההוא דנטל חבית וזרקה כו' דהכשירוהו בחמתו אין כו' ולפמ"ש הראב"ד והרשב"א דבחמתו הכשירוהו אפילו בשתיה לפ"ז י"ל דשלא בחמתו אסור רק בשתיה ולא בהנאה ואין כאן ראיה דמגע נכרי ע"י דבר אחר חשיב כמגע בגופו וע"כ דהתוס' ס"ל כהרמב"ם דהא דתני והכשירו היינו בהנאה אבל בשתיה אסור וא"כ ע"כ שלא בחמתו אסור בהנאה ודו"ק.

ואמנם הרמב"ם דגרס שם כגירסת ר"ח והלכות גדולות בהדי דסליק נגע ביין ולא גרס ברישא דצולבא וס"ל דמגע נכרי ע"י דבר אחר מותר אפילו בשתיה כמו שהוכיח הלח"מ לעיל בפי"א הלכה ב' מלשון הרמב"ם ולפ"ז קשה אמאי הכא שלא בחמתו אסור בהנאה וצ"ע. והנה הרא"ש פסק דכחו דעכו"ם מותר בהכאה ובזה היה א"ש דהכשירו בחמתו היינו בהנאה ואמנם צ"ל דזרקו בחמתו אינו כחו שלא בכוונה דהא כחו שלא בכוונה מותר אפילו בשתיה והא דשלא בחמתו אסור היינו בהנאה כפירש"י דילמא נגע ומיירי דקאזיל מיני' ומיני' וצ"ע והנה לרב אשי דס"ל דכחו שרי לפ"ז הא דאמר כל שבזב טהור דהיינו זריקה אין עושה יין נסך היינו אפילו בשתיה שרי דהא כחו שרי וא"כ א"ש הא דפריך מברייתי' דבחמתו אין שלא בחמתו לא דליכא למימר בחמתו שרי בשתיה שלא בחמתו אסור בשתיה ומותר בהנאה כמ"ש הלח"מ דהא לרב אשי ליכא סברא כלל לאסור בשתיה דהא רב אשי ס"ל כחו שרי אבל לדידן דלא קיי"ל כן וכמ"ש הרמב"ן שפיר י"ל דהכשירו היינו אפילו בשתיה דהוי כחו שלא בכוונה אבל שלא בחמתו אסור בשתיה ומותר בהנאה דהוי כחו וא"כ אין ראית הלח"מ לסייע להרמב"ם ראיה כלל אלא דאעפ"כ יפה הקשה הלח"מ על הראב"ד והרשב"א דהם הא לא דחו דברי רב אשי וע"כ דס"ל דזריקה עדיפא מכחו ולדידהו שפיר הכריע כדברי הרמב"ם ודו"ק:

ושוב ראיתי כי להרמב"ן ז"ל היה הגירסא בש"ס גבי מעצרתא זיירי רב אשי שרי ולא כן הנוסחא בש"ס שלנו דגרסינין רב פפי שרי ורב אשי אסר וא"כ גם הרמב"ם היה לו נוסחת הרמב"ן וכן הרי"ף ז"ל ולכך השמיטו הא דרב אשי ודו"ק היטב והנה רש"י והרע"ב פירשו במתניתין זה היה מעשה והכשירו והיינו בשתיה והיינו דס"ל דלא גרסינין במשנה בחמתו רק בברייתא ולכך פירש"י במתני' שפיר דהכשירו אף בשתיה דהא בזב טהור אבל בברייתא מיירי דאזיל מיני' ומיני' לכך י"ל דאסור בשתיה אבל הראב"ד ס"ל ג"כ דבמתני' לא גרסינין בחמתו ואעפ"כ מותר בשתיה דמיירי בזריקה ממש ומשום דרב אשי ובברייתא מיירי דאזיל עיני' ומיני' ואעפ"כ מותר בשתיה משום דבחמתו זרקה וא"כ האי והכשירו במתניתין ובברייתא פירושו שוה היינו בשתיה ובזה לשון הראב"ד מדוקדק ע"ש ובזה א"ש קושית הלח"מ אמאי לא תני במתני' ימכר כמו ברישא ולפמ"ש לדעת רש"י א"ש דבמתני' ודאי הפירוש מותר אף בשתיה רק בברייתא דתני בחמתו אבל שלא בחמתו לא וע"כ דאזיל מיני' ומיני' באמת הפירוש הכשירו בהנאה ולא קשה ימכר כמו ברישא דהא בברייתא ליכא רישא כלל וז"ב.

ואמנם לדעת הרמב"ם דדחה להא דרב אשי וא"כ הא דתני במשנה והכשירו היינו ע"כ בשתיה דאי בהנאה ליתני ימכר כמו ברישא ולפ"ז הקשה שפיר הראב"ד על הרמב"ם

דמדויל ידי' משתלם דלפי דעתו ע"כ מתני' מיירי דמותר בשתיה ודרב אשי לא ס"ל ודו"ק הדק היטב:

הג"ה שייכ' לסוף פי"ב:

(בש"ע יו"ד סימן קכ"ג סעיף י"ד החרצנים והזגים של יין נסך כו' ובש"ס דף ל"ד רמי בר חמא אשכח פרצני וצלה עליהם כחל וא"ל רב חסדא ודילמא דיין נסך הם ומשני לאחר י"ב חדש הוי ע"ש ולכאורה בלא"ה יש ס"ס שמא לאו דיין נסך הם ואת"ל דיין נסך שמא של יין נסך דמותר בהנאה דבזה מותר אפילו ביש אבוקה כנגדו כמ"ש א"ז רמ"א ז"ל בסימן קמ"ב סעיף ד' ע"ש וצ"ל דהוא דשיל"מ דלאחר י"ב חדש מותרין גם י"ל דזה לאו ס"ס הוא דהא תיכף י"ל שמא הן של יי"נ האסור בהנאה וע' בדיני ס"ס והנה במשנה פליגי ר' מאיר וחכמים דר' מאיר סבור דאסורין ואיסורן איסור הנאה וחכמים אומרים לחיים דהיינו כל יב"ח אסורין בהנאה ויבשין מותרין וי"ל דלאחר יב"ח על הרוב כבר יבש ליחם רק מועט יש דעוד עומד טעמם בהם ור' מאיר לטעמי' דחושש למעוטא ורבנן פליגי דאזלי בתר רובא לכך מתירין אחר יב"ח וראיתי בישועת יעקב שהקשה למה חששו שמא הן של יין נסך הא הוי ספק דרבנן דהא סתם יינן דרבנן ותירץ דהוי דשיל"מ לאחר חדש וע' מה שכתבתי לעיל ולפ"ז לר"מ דס"ל דאסורין לעולם יש קולא דבספק שמא של יין נסך הן מותר דלא הוי דשיל"מ דהא אף לאחר יב"ח אסורים לר"מ והנה ר"ת כתב דדוקא כשנתמדו במים מותרים אחר י"ב חדש והט"ז הקשה דא"כ מה משני אחר יב"ח הוי מנא ידע רמי דנתמדו במים וכבר כתבתי בזה ואמנם ר"ת כתב שנתמדו במים כדרך שרגילים העולם לעשות כו' א"כ משמע שכן רגילים לעשות וי"ל דע"ז סמך רמי בר חמא דמן הסתם כבר נתמדו במים: ע"כ הג"ה)

חדר נה פרק יב

ברמב"ם פי"א הט"ו נאדות העכו"ם וקנקניהן כו' ואם נתן לתוכם יין קודם שיטהרם ה"ז אסור בשתיה. הנה בש"ס במשנה דף כ"ט פליגי ר' מאיר וחכמים דר"מ ס"ל אסור היין בהנאה וחכמים אומרים דאסור בשתיה ואפשר לומר לפמ"ש הרמב"ן והר"ן דלכן לא גזרו תיכף איסור הנאה על סתם יינן משום חשש ניסוך דרוב אינן מנסכין לכן ס"ל לר"ע דהיין של ישראל הכנוס בקנקנין של עכו"ם אסור בהנאה דר' מאיר לטעמי' דחייש למיעוטא אבל חכמים אזלי בתרי רובא לכך לא אסרוהו אלא בשתיה והנה בהלכה י"ז כתב הרמב"ם הלוקח כלים חדשים כו' וכן כלי שנתנו בו יי"נ ואין מכניסו לקיום כו' משכשכו במים ודיו ותמהו הכ"מ והלח"מ דהא אפילו לרבי בעי ניגוב וע"ש מה שתירצו

ואנכי הרואה בהגהת אשר"י גבי הני כובי דארמאי משכשכן במים ומותרין דכתב וזה לשונו לא שנא נתעכב בהן יין זמן מרובה לא שנא לא נתעכב מותרין בשכשוך פעם אחת ואם נגובים הם אין צריכין שכשוך כלל עכ"ל נראה כוונתו לומר דהא דצריך לרבי ניגוב היינו דאז אין צריך לשכשכן ככל ואם רוצה להשתמש בהן בעוד לא ניגבן צריך לשכשך ובזה היה אפשר ליישב קושיתם וצ"ע והנה בדף נ"ט גבי האי חביתא דאשתקל ברזא כו' הביאו הרמב"ם בפ"ב הלכה יו"ד הקשה הרא"ש אמאי אסור בהכאה הא העכו"ם להציל היין נתכוון ודמי למדדו ביד דמותר בהנאה ותירץ שם ע"ש ואפשר שמזה הוציא רבינו דגם במדדו ביד אסור בהנאה ודחה הברייתא דמדדו ביד כיון דלא הוזכרה במשנה כמ"ש מרן הב"י ז"ל ולכך לא הביאה ודו"ק הן אמת דלפמ"ש הר"ן הביאו הכסף משנה שם שדעת הרמב"ם דאסור בהנאה רק מה שלמעלה מהנקב א"כ לא קשה קושית הרא"ש לדידי' די"ל דהחמירו בזה דהא כל היין שלמעלה מהנקב היה יוצא לולא שהעכו"ם סתם באצבעו והוי כבא מכחו ואמנם מרן סתר דבריו ממה שכתב רבינו פי"א כל מקום שנאמר בענין זה שהיין אסור והיה העכו"ם עע"ז ה"ז אסור בהנאה כו' ע"ש בכ"מ ודו"ק ואמנם לדעת הר"ן בדעת הרמב"ם א"ש מה שהקשה הר"ן על הרמב"ם דמתיר מה שלמטה מן הנקב הא ה"ל נצוק ולפמ"ש הר"ן עצמו דיין האסור רק בשתיה אינו אוסר בניצוק אתי שפיר ועוד יבואר אי"ה. והנה הרמב"ם פסק כלישנא בתרא דרב פפא דעד הברזא אסור דבכל מקום לישנא בתרא עיקר להרמב"ם ואמנם רש"י בחולין דף מ"ט כתב דבדרבנן אזלינין כמאן דמקיל ע"ש ואמנם לפמ"ש הלח"מ דסובר הרמב"ם דלא אמר רב יימר דרב פפא אתי כיחידאי דהיינו כרבי יהודא אלא ללישנא קמא אבל ללישנא בתרא ע"כ דאין לדמות תרומה ליין נסך דא"כ ר"פ אפילו כר' יהודא לא אתי וע"כ דשאני הכא דהנכרי לא כיוון לנסך כו' ואפילו רבנן מודי דלמטה מהנקב מותר ע"ש לכך פסק הרמב"ם כלישנא בתרא וזה ברור ובתשובה כתבתי בזה בארוכה ונאבדה ממנו.

והנה י"ל דללישנא קמא דר"פ אתי כר' יהודא וכיחידאי אנן לא קיי"ל כוותי' אבל ללישנא בתרא דרב פפא אתי כרבנן וכאן אפילו רבנן מודי דמותר מה שלמטה מהנקב כמו"ש הלח"מ דהא לא נתכוון לנסך רק דמחומרא דיי"נ אסור מה דלמעלה מהנקב די שנאסר עד הברזא משום דאתי מכחו דנכרי אבל מה שלמטה מהנקב מותר לגמרי אפילו בשתיה וז"ב והנה דעת הר"ן בדעת הרמב"ם דלמעלה מהנקב מותר בהנאה והכ"מ חלק עליו כמ"ש והנה אם נימא כמ"ש הרא"ש דכחו בעכו"ם מותר בהנאה א"ש דעת הר"ן דהא זה רק כמו כחו כמ"ש הכ"מ ואפשר כיון דהעכו"ם בעבידתי' טרוד הוי ככחו שלא בכוונה דמותר אפילו בשתיה רק משום חומרא דיי"נ אסור בשתיה ואין להאריך ואי"ה

יבואר עוד ולע"ע אני אחוז בסבך הענינים כי עצמו ראשיהם ויד שכלי קצרה מהגיע עד תכלית ואתה דע לך. והנה י"ל הא דכתב הרמב"ן והרשב"א דטעמא דלא גזרו תיכף על סתם יינם דאסור בהנאה משום חשש ניסוך היינו דאילו ניסכו העכו"ם לא הוי מזבן לי' ואמנם נגע ביין של ישראל לא שייך זה כמ"ש הראשונים ונדחקו בזה ולע"ד י"ל דהא כתבו הפוסקים דאף למ"ד אדם אוסר דבר שאינו שלו מ"מ זה דרבנן אבל מה"ת א"י לאסרו ולכך לא חששו שמא ניסכו העכו"ם דזה חשש דרבנן וספק דרבנן להקל (גם לפמ"ש דרוב עכו"ם אינן מנסכין אלא דבדבר הניקח מן העכו"ם לא הלכו אחר הרוב כמו"ש הראב"ד ואמנם אם נגע ביין ישראל שפיר הלכו אחר הרוב) ועפמ"ש בתחלה י"ל דזה החילוק בין מה שלמעלה מן הנקב דלולא דהעכו"ם שם ידו על הנקב וסתמו היה הכל יוצא ונפסד א"כ י"ל דהעכו"ם זוכה מן ההפקר כמו בדליקה כדאמרי' בשבת בואו והצילו לכם וכמ"ש בחידושי ה' שבת ע"ש ולא שייך לומר אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכך חיישינן שמא ניסכו ואסור בהנאה משא"כ היין שלמטה מהנקב אף אם לא הניח עליו אצבעו היה נשאר בחבית מותר בהנאה דבזה שפיר י"ל א"א אוסר דשא"ש וז"ב ואמנם י"ל דהראב"ד הקשה למה יאסר בהנאה הא דמי להא דמדדו ביד דהא להציל היין שלא ישפך נתכוון ותירץ דמיירי שהיה שם ישראל והיה סותם הנקב ע"ש ולפי זה שפיר י"ל דא"א אוסר דבר שאינו שלו ואסור רק בשתיה דהא בלא"ה לא היה הולך לאיבוד אבל להרא"ש דתירץ קושית הראב"ד דאין לדמות הטרדות זה לזה ולא דמי למדדו ביד שפיר י"ל דלא היה שם ישראל אחר וכן להרי"ף דכתב הר"ן דדחה הברייתא דמדדו ביד מהלכה וכן הרמב"ם השמיטה לדידהו מיירי שפיר שלא היה שם ישראל אחר שפיר דאסור בהנאה ודו"ק היטב והנה הר"ן דיקדק מהא דאמר רב פפא ואידך שרי משמע דמותר אף בשתיה ע"ש ואמנם י"ל דהש"ס אזיל אליבא דהאי ברייתא דמדדו ביד ימכר לעכו"ם ומותר בהנאה וא"כ ע"כ דהכא רק בשתיה אסור מה שלמעלה מהנקב וממילא אידך שרי אף בשתיה ולא אמרינן ניצוק חיבור דיי"נ האסור רק בשתיה לא אמרינן בי' ניצוק חיבור כמ"ש הפוסקים אבל להרי"ף ורמב"ם דדחו הך ברייתא וס"ל דמדדו ביד אסור אף בהנאה וממילא ה"ה הכא מה שלמעלה מהנקב אסור בהנאה וכן להרא"ש דס"ל דלא דמי למדדו ביד והכא אסור בהנאה ממילא מה שלמטה מהנקב שפיר אסור בשתיה משום ניצוק וא"ש דיקדוק של הר"ן (ולא) קשה להפוסקים דס"ל מה שלמעלה מהנקב אסור בשתיה ודו"ק והנה לפמ"ש למעלה בחילוק השני י"ל דמה שלמעלה מהנקב לא הלכו אחר הרוב דהא בלא נגיעת העכו"ם היה כל היין יוצא ונפסד

וליכא הפסד לישראל ולא דמי לנגע ביין שלנו דלא אסרו והלכו אחר הרוב דבממון של ישראל הלכו אחר הרוב ודו"ק היטב כי קצרתי:

חדר נה פרק יג בדין ניצוק חבור

הנה בהלכה י"א כתב הרמב"ם מינקת כו' שהרי הכל היה יוצא ונגרר לולא ידו והוי כבא מכחו והקשה הלח"מ מה צריך לטעם זה הרי בלא"ה אסור משום ניצוק כמו דמשני הש"ס מעיקרא וכן גבי קנושנקין כו' והנה לדעת הראב"ד בהלכה י"ב דניצוק אסור רק בשתיה א"כ א"ש דצריך טעם דבא מכחו דאז אסור גם בהנאה אלא דרבינו מדויל ידו משתלם דס"ל דניצוק ג"כ אסור בהכאה וע' מגדול עוז דכתב דלא נתברר בדעת רבינו אם בהנאה אם בשתיה והכ"מ כתב דדעת רבינו מדסתם וכתב דנאסר היין משמע בהנאה כמבואר מדבריו רפי"א וכבר כתבתי כי מדברי הר"ן לא משמע כן וע' בהלכה יו"ד בכ"מ על הר"ן בזה ע"ש והנה בהלכה י"ב כתב הראב"ד א"א אני אומר בשתיה ע"ש והנה שם בש"ס אסרי' רבא לכולי חמרא אמר לי' רב פפא במאי בניצוק שמע מינה ניצוק חיבור שאני התם דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גריר וא"כ למ"ד דכחו בעכו"ם אסור בהכאה וניצוק אינו אסור רק בשתיה קשה ממ"נ הא רבא ודאי דפירש הוראתו או בשתיה או בהנאה ואם פירש דאסור בהנאה איך רצה רב פפא לומר דאסר רבא משום ניצוק הא ניצוק אינו אסור רק בשתיה ואם פירש דאסור בשתיה א"כ למאי דמסיק שאני התם דכולי חמרא אגישתא ובת גישתא גריר והוי כחו דעכו"ם וכמו"ש רבינו בהלכה י"ד א"כ מוכח דגם כחו אסור רק בשתיה וא"כ הרמב"ם דסבר בהלכה י"ב דניצוק אסור בהנאה ע"כ דכחו ג"כ אסור בהנאה ולדעת הראב"ד שם דניצוק אסור רק בשתיה ע"כ גם כחו רק בשתיה אסור ולפ"ז נסתר מה שכתבתי ליישב קושית הלח"מ בהלכה י"א ודו"ק והתוס' בע"ז דף נ"ז ע"ב ד"ה גרגותני הקשו כיון דגרגותני אסור מטעם דהוי ניצוק מן הגרגותני לבור גם מה שבגת אסור מטעם ניצוק וי"ל דזה הוי ניצוק בר ניצוק מגת לגרגותני ומגרגותני לבור ומכאן פסקו הריב"ן ורשב"ם ור"ת בשם רש"י דאף למ"ד דניצוק חיבור מ"מ ניצוק בר ניצוק אינו חיבור ע"ש ואמנם למ"ש הראב"ד דניצוק אסור רק בשתיה י"ל כמו דס"ל להראב"ד דניצוק אינו אסור אלא בשתיה כן י"ל אף לדעת החולקים דס"ל דניצוק אסור בהנאה מ"מ ניצוק בר ניצוק אינו אסור רק בשתיה וא"כ לפי מה שכתבו התוס' בד"ה והשאר בשם הר"ר שמעיהו דוהשאר מותר היינו בהנאה ובשתיה אסור כן י"ל דלולא שהחזיר הגרגותני לגת היה היין שבגת מותר בהנאה דהוי ניצוק בר ניצוק ואמנם כשהחזיר הגורגתני לגת נאסר היין שבגת בהנאה מפני תערובות היין שבגרגותני

וא"כ אין הכרח למה שכתבו הריב"ן ורשב"ם בשם רש"י דניצוק בר ניצוק מותר גם בשתיה וז"ב. ובאמת להראב"ד דניצוק מותר בהנאה א"כ בס"ד דיין שבגרגותני אסור משום ניצוק א"כ מה קאמר רב הונא לא שנו כו' אבל החזיר הגרגותני לגת אסור הא אסור דמתניתין הוא בהכאה ובהחזיר הגרגותני לגת הא הגרגותני עצמו מותר בהנאה ואמנם כיון דתני והשאר מותר והיינו בשתיה כפירש"י שפיר אמר רב הונא דאם החזיר גרגותני לגת אסור עכ"פ בשתיה וז"ב וא"ש בזה דפירש"י במתניתין מותר בשתיה והיינו דלפירש הר"ר שמעי' דפירש והשאר מותר בהנאה קשה מאי קאמר רב הונא לא שכו כו' אבל החזיר גרגותני לגת אסור הא הגרגותני עצמו מותר בהנאה ואיך יאסור הגת בהנאה ואם בשתיה קאמר קשה הא בלא החזיר גרגותני לגת אסור מה שבגת בשתיה לדעת הר"ר שמעי' וע"כ כפירש"י דהא והשאר מותר היינו בשתיה ודו"ק ובזה יש ליישב קושית התוס' על פירוש הר"ר שמעי' דמה פריך על רב הונא ממתני' לימא דרב הונא בשתיה אמר ומתניתין דתני עד שלא ירד לבור אינו עושה יין נסך היינו ליאסר בהנאה ומותר בהנאה ולפמ"ש א"ש דרב הונא גופי' ע"כ ס"ל דמתניתין מותר בשתיה אמרה מדקאמר לא שנו כו' אבל אנן דלא קיי"ל כרב הונא וכמ"ש הכ"מ דהא הרמב"ם לא הביא כלל הא דהחזיר גרגותני לגת שפיר י"ל דמתניתין מותר בהנאה אמרה ובזה יש ליישב שיטת הר"ר שמעי' ודו"ק והנה לדעת הראב"ד דניצוק מותר בהנאה א"ש מ"ש התוס' בשם רשב"ם ורש"י דניצוק בר ניצוק מותר אפילו בשתיה לפמ"ש הש"ך בסימן קכ"ה ס"ק ט' דיי"נ שהוא מותר בהנאה לא אמרינין בי' ניצוק חיבור וז"ב והנה התוס' כתבו דניצוק כי האי דלא נגע הנכרי ביין שבבור לא אסור בהנאה תדע דהא קיי"ל יין ביין ימכר לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו אלמא אפילו נתערב לגמרי לא אסור בהנאה ע"ש:

והנה הרשב"א הוכיח מהא דאמר רב להני סבייתי שקילו זוזי כו' ואמרינין ש"מ ניצוק חיבור משמע דניצוק אסור בהנאה ולפמ"ש התוס' אין זה ראיה דרב לשיטתו דס"ל יין ביין אסור למכור לעכו"ם רק חבית בחבית אבל לדידן שפיר מותר בהנאה דלא גרע מנתערב כמ"ש התוס' ודו"ק והנה ר"ת ס"ל דסתם יינן בטל בששים והקשו מההוא ברייתא דגרדמים נכרי דזה סתם יינן ותני שטיפת יין אוסרת בכל שהו ותרצו דאתיא כר' יהודא דס"ל מין במינו במשהו ותמה בישועת יעקב דא"כ אמאי תני שטיפת יין נסך אוסרת בכל שהו משמע רק חומר של יין נסך הא בכל איסורין ס"ל לרבי יהודא דאוסרין מין במינו בכל שהו וכתב דלקמן יכתוב ביאור דברי התוס' וחפשתי ולא מצאתי ובאמת דקושיא זו הוא מבואר בחידושי הרמב"ן על ע"ז ואמנם לא קשה דבחולין דף ק"י איתא דציר דרבנן מודה רבי יהודא דבטל מין במינו ע"ש וא"כ א"ש דהא סתם יינן הוא דרבנן

וא"כ הי' ראוי שיבטל מין במינו אף לרבי יהודא רק משום חומרא דיי"נ עשהו רבי יהודא כמו של תורה או גזרה משום יי"נ של תורה ושפיר תני שטיפת יי"נ אוסרת בכ"ש אבל לדידן דאף איסור תורה בטל מין במינו אלא דבייי"נ גמור החמירו חז"ל ואסרוהו במשהו אבל בסתם יינן לא החמירו ובטל בששים ול"ש לגזור אטו יין נסך גמור דהוי גזרה לגזרה וא"ש דברי התוס' ודו"ק:

חדר נה פרק יד בדין ניצוק וכח העכו"ם

הנה בתשובה כתבתי דדעת ר"ת והפוסקים החולקי' אם סתם יינם בטל בששים או במשהו תלוי בפלוגתא דרב ושמואל דלרב דאמר יין ביין אסור למכרו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו דכייי"נ גמור חשבינין לי' אז ג"כ הוא במשהו כייי"נ גמור ואנן דקיי"ל דסתם יינן ימכר לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ולא גזרינין אטו יי"נ גמור גם לענין תערובות אינו כייי"נ גמור ולא אוסר במשהו וזה דעת ר"ת דפסק דסתם יינם בששים וזה ברור ואגב אמינא דלפמ"ש הרמב"ם בריש פרק יו"ד דיי"נ לוקה בכל שהו שנאמר לא ידבק בידך מאומה וכתב הכ"מ דנלמד מהא דפרק בתרא דעכו"ם דתני יי"נ בהדי הני דאסורין ואוסרין בכל שהו (ובמ"א כתבתי לבאר דבריו דמדמה להדדי ההוא דלוקה בכ"ש עם הנך דאוסר בכ"ש ע"ש ולפ"ז א"ש דעת ר"ת דיי"נ גמור דניסכו העכו"ם דהוא בלאו דלא ידבק בידך מאומה לכך אוסר ג"כ תערובתו במשהו לא כן סתם יינם דהוא רק משום גזרת בנותיהם ולא משום לתא דע"ז כמ"ש הרמב"ן אינו אוסר במשהו וז"ב) ועפמ"ש א"ש דלא קשה קושיתי על שיטת ר"ת מהא דאגרדמים דהוי סתם יינם ותני שטיפת יי"נ אוסר במשהו ולפמ"ש א"ש דהא כתבו התוס' שם דף נ"ח ע"א ד"ה איקלע דהך ברייתא דאגרדמים אתיא כרבנן דפליגי על רשב"ג ואסרו כל התערובות ע"ש ואמנם לדידן שפיר פסק ר"ת דבטל בששים ודו"ק:

והנה הרב בעל שלטי הגבורים כתב דלא עדיף ניצוק מכחו ודבר זה השכל מקבלו ע"ש והנה הראב"ד כתב דניצוק אסור רק בשתיה והר"ן כתב משמו דכחו אסור בהנאה מבואר דכחו עדיף מניצוק ע"ש והנה כתב הרמב"ם בפי"א הלכה י"ז וכן כלי שנתנו בו יין נסך כגון הכלי שחשף בו או המשפך וכיוצא בה משכשכו במים ודיו וכתב הלח"מ שהוא תמוה הא אמרו בש"ס בברייתא דשוה משפך ומחץ לגת ולרבנן דפסק לקמן כותיהו בעי עירוי ואפילו לרב בעי נגוב כו' ותירץ דהרמב"ם ס"ל דאידחיא הך ברייתא מקמי ברייתא דאייתי ר' אבא הרי שהיו גתיו כו' הדפין ועדשין ולולבין מדיחין כו' דבשלמא גבי גת לא אדחיא לה דיש לחלק כמ"ש הרא"ש דכיון דהוא דורך בה נכנס יין הרבה בתוכה כו'

ע"ש בלח"מ ואני מוסיף דאדחי אלה מקמי ברייתא דף ע"ב גבי משפך אפילו לרבי ניגוב בעי ע"ש ולכן סובר הרמב"ם דאידחיא לה הך ברייתא דהגת והמחץ והמשפך מקמי הני תרי ברייתות ודו"ק היטב וע' מ"ש לעיל עוד בזה:

והנה כבר הבאתי דברי הרב בעל שלטי הגבורים דכתב דאם כחו בחמתו אינו אוסר כל שכן ניצוק בחמתו דלא עדיף ניצוק מכחו ודבר זה השכל נותנו והדעת מקבלו ע"ש ואני אומר מלבד מה שהשכל נותנו והדעת מקבלו יש לו הוכחה בש"ס דף ע"ב ע"ב דבעי להוכיח דניצוק חיבור מהא דתני המערה מחבית לבור הקילוח היורד לבור אסור מאי לאו בישראל המערה דה"ל ניצוק ודחי לא בנכרי המערה דה"ל כחו ע"ש והיינו דלעולם ניצוק לא הוי חיבור והא דתני המערה מחבית לבור הקילוח היורד לבור אסור מיירי בנכרי המערה ואסור משום כחו דנכרי ע"ש וא"כ הרי חזינן דיש סברא יותר לאסור בכחו דנכרי מבניצוק ומוכח דניצוק לא עדיף מכחו וזה ברור וכן הוכחתי לעיל מדברי הראב"ד דכתב דניצוק מותר בהנאה והר"ן כתב משמו דכחו אסור בהנאה וזה ברור ולפ"ז אני תמה על רבנו המשביר דבש"ע סימן קכ"ה סעיף א' כתב נטל העכו"ם כלי של יין והגביהו ויצא היין נאסר בשתיה שהרי היין בא מכחו ובסימן קכ"ו סעיף א' כתב המערה יין לתוך יין האסור בהנאה נאסר כל היין כו' ומשמע דאסור בהנאה וכדמסיים ורואין כאילו היין של איסור מעורב בשל היתר וקשה דיציבא בארעא וגיורא בשמי מרומא וצ"ע והנה מה שכתבתי לעיל לחלק דאפילו להפוסקים דניצוק אסור בהנאה מ"מ ניצוק בר ניצוק לדידהו מותר בהנאה זו הסברא מצאתי בישועת יעקב סימן קכ"ז אך הוא כתב טעם אחר גם מצאתי שם שיישב קושית הרשב"א על הראב"ד מהא דאמר רב להני סבייתי כי נייליתי כו' שקולי זוזי כו' וש"מ ניצוק אסור בהכאה וע"ז תירץ דרב לטעמי' דס"ל יין ביין לא ימכר ע"ש וכמו שכתבתי אלא שלא הביא דברי התוס' שהבאתי דמבואר כן והנה הקשיתי לפמ"ש הרמב"ן והר"ן דטעמא דלא אסרו יינם תיכף משום חשש ניסוך דאילו ניסכו העכו"ם לא היה מוכרו א"כ איך אנו מקבלין יין של עכו"ם בחוב בע"כ של עכו"ם דבזה ל"ש הטעם הזה דהא לא ברצונו מסר העכו"ם היין לישראל וע"ש מה שתירצתי ואמנם י"ל דאנו סומכין דעכו"ם בזה"ז לאו עע"ז הם אך עדיין יקשה הא דהקשו התוס' בש"ס פסחים דף מ"ד דיליף טע"כ מגיעולי עכו"ם הא נזיר קיל מכל איסורים ואכתי מנ"ל דבנזיר טע"כ ותירצו דאסרה תורה כלי שתיה וע"כ לנזירים דיין של עכו"ם לא נאסר עדיין ע"ש וקשה דילמא משום חשש ניסוך אסרה תורה וצוותה להגעיל והא טעם הר"ן לא שייך שם דהא בעל כורחן דמדיינים שללו אותן ישראל אך י"ל דזה ראיה להרמב"ם דכל הספקות מותרין מן התורה וזה ספק עכ"פ אם ניסכו העכו"ם

ודו"ק ולטעם הרשב"א א"ש דרוב עכו"ם אין מנסכין רק דלקנות מן העכו"ם לא הלכו אחר הרוב וזה לא שייך שם דל"ש שלא יפרוצו וזה ברור:

פט"ו עוד בדיני כלי יי"נ

מרן הכ"מ בהלכה י"ג הקשה על הרמב"ם מהא דהגת והמחץ והמשפך של עכו"ם רבי מתיר בניגוב כו' וכבר הבאתי מ"ש הלחם משנה דרבינו דחה ברייתא זו מקמי הא דתני הרי שהי' גתיו כו' וס"ל דמשפך ומחץ בהדחה סגי להו ע' לעיל פי"א הי"ז וגם אני כתבתי שם ליישב דעת הרמב"ם ע"ש ולפ"ז שפיר כתב הלח"מ כאן דאם יש בו עכבת יין אז צריך הדחה וניגוב ע"ש ומדסיים כאן הרמב"ם ואם לא הדיחו אסור משמע דבמעבד בהדחה סגי ובזה א"ש קושית התוס' למה לי עכבת יין הא בלא"ה בעי ניגוב ובזה א"ש דבלא עכבת יין בהדחה סגי דברייתא דהגת והמחץ אדחיא לה ועדיין צ"ע ודו"ק והנה הרמב"ן כתב דאע"ג דבלא"ה המשפך בעי הדחה וכל שלא הדיחו אם נתן בו יין נאסר היינו בשתיה כמ"ש רבינו פי"א הט"ו אבל בהנאה מותר אבל אם יש בו עכבת יין אסור בהנאה ע"ש ובזה מדוקדק לשון רבינו שכתב כאן ואם לא הדיחו הרי זה אסור ולעיל פי"א הי"ז והי"ט כשכתב דין הדחה במשפך לא כתב כן ולפמ"ש א"ש דכאן כתב דאם לא הדיחו אסור היינו בהנאה כמ"ש פי"א ה"ט דכל מקום שנאמר אסור היינו בהכאה והיינו משום שיש בו עכבת יין אבל אם אין בו עכבת יין ולא הדיחו אין אסור בהנאה ודו"ק.

ובזה א"ש דהתחיל וכתב לא ימדוד בו לישראל יין עד שידיחנו וינגב ואח"כ כתב ואם לא הדיח ה"ז אסור ומשמע דבהדחה בעלמא סגי וכבר הרגיש בזה מרן הכ"מ ולפמ"ש א"ש דאם לא הדיחו ומדד בו יין לישראל היין אסור בהנאה אבל אם הדיחו אף שלא ניגבו ומדד בו יין לישראל היין מותר בהנאה ודו"ק והנה הרמב"ן הקשה למה כתב הרי"ף דין זה הא בלא"ה קיי"ל כרשב"ג דימכר לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ותירץ דקמ"ל דצריך לפרט לעכו"ם חוץ מדמי אותו טיפה ע"ש ולע"ד לולא דברי קדשו דהרמב"ן הייתי אומר דנהי דקיי"ל בנתערב ימכר לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו מ"מ זה בנתערב בשוגג בדיעבד אבל כאן הוא נותן לכתחלה בכלי של יי"נ ה"ל כמבטל איסור לכתחלה וצ"ע ואפשר לזה כוון רבינו שכתב ואם לא הדיח הרי זה אסור והיינו דאסור אפילו למכרו חוץ מאותה טיפה כן הי' נלע"ד אך יראתי לחדש דבר נגד דעת הרמב"ן וע' ריטב"א שכתב כאן דין חדש ואינו ת"י והנה כבר הבאתי פלוגתא דר"מ ורבנן בנאדות העכו"ם וקנקניהן דר"ע אומר אסורין ואיסורן איסור הנאה וחכ"א אין איסורן איסור הנאה וכבר כתבתי טעם לפלוגתתם בתשובה וכעת נלע"ד די"ל דהא קיי"ל סתם כלי של עכו"ם אינו ב"י ואמנם בשתיה דאסרו משום בנותיהן וכיון דהוא משום כדי להרחיק מהן לא הלכו בתר טעם

כמ"ש הרב המגיד לעיל פרק ג' הלכה י"ג שלא הלכו באיסורי עכו"ם בתר כנתינת טעם לפי שחז"ל ראו להרחיק ממאכליהם ע"ש וה"ה דאף נטל"פ אסרו דהא אין בו טעם גרע מנטל"פ דבכל איסורין אין בו טעם כלל הכל מודים דמותר ובנטל"פ פליגי' תנאי ולכך אם נתן לתוכן יין קודם שיטהרם אסור בשתיה אבל בהנאה דאסרו משום חשש ניסוך ולא משום הרחקה דהא בכל הנלקח מהעכו"ם לא אסרו בהכאה וכיון דמשום חשש יין נסך אסרו שפיר אמרינין סתם כלי עכו"ם אינן בני יומן ולכך ס"ל לחכמים דמותר בהנאה אבל ר' מאיר דס"ל נטל"פ אסור לכך ס"ל דאסור איסור הנאה ודו"ק. ואמנם רבינו בפ"ג נתן טעם אחר על איסור גבינות דלא בטל דה"ל מעמיד ולדידי' נסתר מה שכתבתי ושוב ראיתי כי אא"ז הרמ"א ז"ל בסימן קל"ז סעיף א' בהג"ה כתב דבכלים האסורין משום יין נסך אין חילוק בין הם בני יומן או לא וכתב הש"ך משום דכל שמתייישנים נותנים טעם יותר לשבח ע"ש ולפ"ז כל מה שכתבתי נסתר ואמנם בשו"ת שבות יעקב חלק שלישי שאלה ע"ג הקשה עליו מתוס' בפסחים דף מ"ד דהקשו אהא דאמרינין שם דטע"כ יליף ר"ע מגיעולי עכו"ם והקשו א"כ היכא יליף נזיר מגע"כ הא נזיר קיל מכל איסורין ותירצו דהתורה ציותה להגעיל כלי שתיה לנזירים ע"ש והקשה שבות יעקב דלפ"ד רמ"א הנ"ל מה קאמר גע"כ חידוש הוא דכל נטל"פ מותר וכאן אסור הא בייי"נ ליכא חידוש דאין בו פגם כלל ע"ש ואני השגתי עליו בגליון דהא אכתי חידוש הוא דציותה תורה להגעיל מכל האיסורין ובהם שפיר איכא חידוש דנטל"פ אסור ובעלמא שרי ודוחק לומר דקושיתו היא דילמא ציותה תורה להגעיל כל הכלים שמא בישלו בהם יין נסך ואמנם י"ל דקושיתו היא מהא דאמרינין לא אסרה תורה אלא קדרה בת יומא ואיך יהיה הקרא לצדדין דבכל איסורין דוקא קדרה בת יומא ובכלי יי"נ אפילו לאחר מעל"ע ע"ש והארכתי בזה במקום אחר:

והנה בתוס' ע"ז דף נ"ח ד"ה איקלע כתבו לכך נראה לר"י שריא רבא לזביני אפילו היין המשוכשך משום דלאו שכשוך גמור הוא דלא נתכוון כו' וכיון דנתערב בטל לגמרי והא דאסר רשב"ג לכל הפחות דמי היין היינו דוקא בסתם יינם דחמור טפי כו' ע"ש והנה הא דכתבו והא דאסר רשב"ג כו' והא ר"ת כתב דסתם יינם בששים והביאו התוס' בדף ע"ג ד"ה יין ואף ר"י משמע דלא פליג אלא שכתב דאפילו אם נפשך לומר דסתם יינם במשהו כו' ע"ש משמע דלדינא דעתו כדעת ר"ת וא"כ הא דכתבו התוס' לכך נראה דר"י כו' והא דאסר רשב"ג כו' היינו ודאי בפחות מששים וא"כ גס הכא מיירי שאין בחבית ששים נגד היין המשוכשך וז"ב לכאורה ובהכי א"ש מה שהקשה בישועת יעקב מה פריך מהא דאגרדמים הא רבא ס"ל מין במינו בששים רק משום חומרא דיי"נ הוא במשהו ולכך

הכא בשכשוך גרוע הקילו ולא גזרו אבל האי ברייתא דאגרדמים דכתבו התוס' דאתיא כרבי יהודא דס"ל מין במינו במשהו לכך לא התירו ולפמ"ש א"ש דגם עובדא דרבא מיירי בנתערב בפחות מששים ואפ"ה התירו למכרו ובפחות מששים מדינא אסור ודו"ק ובמקום אחר כתבתי יותר וכאן קצרתי:

חדר נה פרק טז

הרמב"ם בפי"ב הלכה ח' כתב חבית שנסדקה לארכה כו' אבל נסדקה לרחבה כו' הרי זו מותר בשתיה כו' ומרן הכ"מ כתב על פירש"י שהביא כלומר וה"ל מגעו ע"י דבר אחר שלא בכוונת ניסוך שהרי להציל היין נתכוון עכ"ל ותמה הט"ז דהא רש"י כתב הטעם דאין זה שכשוך ע"ש ובאמת דרש"י גם בעובדא דהאי אתרוגא דנפל לחביתא לא כתב הטעם דהוי שלא בכוונה רק דלא שיכשך דס"ל דזה לא חשיב שלא בכוונה כיון דנתכוון ליגע וגם בעובדא דהכא כתב דאין זה שכשוך רק בעובדא דעכו"ם דסליק לדיקלא דלא נתכוון אפילו ליגע כתב הטעם דהוי שלא בכוונה וז"ב וע' בחידושי הרמב"ן דכתב דהא דאתותב רבא ולא אמר אנא כרבנן דר' נתן סבירא לי' דאמרו ימכר ותירץ דהתם מוכחא מילתא דלמדוד נתכוון אבל הכא כיון דאמר האי לאו חמרא הוא לא היה צריך עוד לשכשך וחיישינין שמא נתכוון לנסך כדי להפסידו ע"ש ואמנם הרמב"ם בהלכה ז' לא הזכיר כלל הא דאמר האי לאו חמרא הוא וא"כ אף דשכשך ה"ל להתיר כמו מדרו ביד לרבנן דקיי"ל כותיהו ולזה י"ל שכיוון הראב"ד בהשגתו דבש"ס מיירי דאמר הא לאו חמרא וא"כ לא היה צריך לשכשך עוד ולכן חיישינין שמא לנסך נתכוונו כדי להפסידו כמ"ש הרמב"ן אבל הרמב"ם דלא הזכיר כלל הא דאמר הא לאו חמרא הוא אפילו שיכשך מותר בהנאה כמו מדדו ביד לדידן וזה שכתב זה המעשה של עכו"ם שנכנס לחנות ואמר איכא חמרא לזבינ' ושכשך בי' ואמר הא לאו חמרא הוא ואסרוהו בהכאה מפני השכשוך ר"ל דלפי דאמר הא לאו חמרא הוא ולא היה צריך לשכשך ושיכשך ולכך אסרוהו בהנאה אבל רבינו דלא הזכיר דאמר הא לאו חמרא הוא אפילו שיכשך מותר בהנאה כמו מדדו ביד לרבנן וז"ב:

ובזה נסתר מה שכתב מרן ז"ל ליישב וכתב ואני אומר דבמשמע ונגע בו שכתב רבינו הוה השכשוך שכבר הקדים בריש פרק זה כיצד הוא הנגיעה כו' שאין הנגיעה אוסרת עד שישכשך עכ"ל ואמנם לפמ"ש אין בזה מזור להשגת הראב"ד דמה בכך ששכשך כיון דלא אמר הא לאו חמרא הוא אין השכשוך אוסר בהנאה כמ"ש דדמי למדדו ביד וז"ב.

ואמנם באמת הרמב"ם לשיטתו אזיל דלא הזכיר כלל והשמיט הא דמדדו ביד משום דלא נזכר במשנה כמ"ש הב"י וס"ל באמת דמדדו אסור בהנאה ואזדא לה השגת הראב"ד:
ואמנם באמת מ"ש הרמב"ן בלשוני דנתכוון להפסידו צ"ע דהא כתבו הפוסקים והש"ע דאם נתכוון להפסידו מותר אפילו בשתיה וצ"ל דהיינו בזה"ז דלאו עובדי ע"ז נינהו וכל יינם מותר בהנאה לכך אם נתכוון להפסידו מותר אפי' בשתיה אבל בזמן הש"ס ל"ש זה וצ"ע והנה בעיקר הדין דמדדו ביד דהשמיט רבינו הב"י כתב הטעם ואיננו ת"י כעת ולע"ד י"ל דקשיא לי' קושית הרא"ש אהא דאמר רב פפא האי חביתא דחמרא דאשתקיל ברזי' כו' הא שם ג"כ לא נתכוון העכו"ם רק להציל היין וע"ש דהרא"ש תירץ דאין לדמות הטירדות זל"ז והראב"ד תירץ דהיה שם יהודים אחרים להציל היין ועמ"ש לעיל ואמנם רבינו מחמת קושיא זו דחה ברייתא דמדדו דלא הוזכר במשנה ולכן לא פירש רבינו בעובדא דאתרוגא הטעם משום טירדא ודו"ק וכן בחבית שנסדקה לאורכה פירש"י משום דלא שכשך ולא משום טרדא דס"ל כרבי נתן דאסור ואין להאריך ובחידושי כתבתי עוד:

פרק יז:

הנה בש"ע סימן קכ"ח סעיף ב' לא חילק בין תינוקת לגדולה והוא כדעת הראב"ד ואמנם הרמב"ם חילק דדוקא בתינוקת הקילו וי"ל הטעם דהא תינוק עכו"ם בלא"ה אינו עושה יי"נ רק בשתיה ולכן הקילו דהא לאו משום חשש יי"נ הוא דהא אינו יודע בטוב ע"ז ולכך תלינן לקולא והנה בתוס' שם גרסו שקלטתה והיינו מן האויר אבל מן החבית אסור היין משום ניצוק ואמנם י"ל דשפיר גרסינין שקלתה והא דלא אמר רבא משום ניצוק י"ל דרבא ס"ל ניצוק אינו חיבור כדמשמע בדף ע"ב ע"ב בעובדא דגישתא ובת גישתא דאסר רבא ואמר לי' רב אדא ש"מ ניצוק חיבור וקאמר ש"ה דכולו חמרא אגישתא ובר גישתא גריר ע"ש משמע דרבא ס"ל ניצוק אינו חיבור ובזה א"ש דהשמיט הרמב"ם הא דנקטא אופיא בידה והקשה הלח"מ אמאי השמיט רבינו רבותא זו ולפמ"ש א"ש דלדידן דקיי"ל ניצוק חיבור ליכא למימר הכי דא"כ ה"ל ניצוק וזה ברור. ואמנם י"ל דאף לדידן דקיי"ל ניצוק חיבור מ"מ היין מותר דהא מיירי בתינוקת וקטן אינו עושה יין נסך רק לאסור בשתיה וכבר כתב הש"ך דיין נסך האסור בשתיה לבד לא אמרינן בי' ניצוק חיבור וע' בש"ע סימן קכ"ו סעיף ה' וא"כ א"ש דשריא רבא חמרא אפילו נימא דס"ל ניצוק חיבור ואמנם התוס' דכתבו דצריך לגרוס שקלטתו ולא שקלתו דא"כ אסור משום ניצוק אזלו לשיטתן דהשיגו על רש"י דכתב דתינוק דוקא אלא כתבו דתינוק לאו דוקא אלא דעובדא הכי הוי ושפיר כתבו דגרסינין דקלטתו ודו"ק ואפשר זה כוונת הראב"ד

שסיים ואף דאופיא בידה התירוה ור"ל דרבינו השמיט דנקטא אופיא בידה והיינו דאם היה אופיא בידה היה אסור היין משום ניצוק ולא כן הוא דאף אם אופיא בידה מותר היין דבייי"נ המותר בהנאה לא אמרינין ניצוק כמ"ש ודו"ק: ובזה י"ל דלא כמו"ש הכ"מ דס"ל להראב"ד דתינוק לאו דוקא אלא ה"ה גדולה ולע"ד שפיר ס"ל להראב"ד תינוקת דוקא דא"א יי"נ רק בשתיה ולא שייך ניצוק ודו"ק היטב. והנה בש"ע סימן קכ"ט סעיף י"ז כתב של יין שצפה בנהר כו' אם יש בנהר מכשילות כו'. ואמנם ברמב"ם פי"ב הלכה כ"ח כתב סתם אם נמצא כנגד עיר שרובה ישראל מותרת בהנאה כו' ולא חילק אם יש מכשילות בנהר או לא והלח"מ תמה אמאי השמיט זה הא קיי"ל כרבי חנינא דרוב וקרוב הלך הרוב ע"ש והנה יש לדקדק אמאי כתב הרמב"ם מותרת בהנאה ובש"ס איתא סתם מותרת ובהלכה כ"ט כתב הרמב"ם מקום שהיו רוב מוכרי יין ישראל הרי אילו מותרין בהנאה ע"ש ושם דיקדק הכסף משנה אמאי כתב בהנאה דוקא וכאן לא דיקדק ונראה דרבינו ס"ל (סוף התשובה נאבדה ממני):

פי"ח בדין שכר יין נסך:

הנה הרמב"ם פי"ג מה' מ"א הט"ו כתב לפיכך עכו"ם ששכר את ישראל לעשות ביי"נ שכרו אסור וכתב הלח"מ לכאורה נראה דתלה רבינו איסור השכר בתפיסת הדמים שכתב החמירו חז"ל להיות דמיו אסורים כדין דמי יין שנתנסך לע"ז לפיכך עכו"ם ששכר כו' וקשה ע"ז דבש"ס דחו זה דאמרו הואיל ותופס דמיו והרי שביעית כו' ומסיק דקנס הוא ולאו משום האי טעמא ע"ש שנדחק לתרץ ובמחכ"ה נעלם ממנו בעת ההיא דברי הר"ן שכתב ומסתברא לי דכי מסקינין קנס הוא שקנסו חז"ל אטעמא דתופס דמיו סמכינין דאילו מטעם קנס לחודי' לא היה ראוי לאסור אלא לפועל לבד אבל מטעמא דתופס דמיו אסרוהו לכל כו' ע"ש וצ"ל דלולא דקנסוהו לפועל שלא יהנה מדמי שכדו שלא היו אוסרין אותו לכל אדם וכה"ג כתב הרשב"א גבי יי"נ ע"ש ועפ"ז א"ש המשך דברי הרמב"ם שכתב לפיכך עכו"ם ששכר כו' וכן השוכר את החמור כו' יוליכם לים המלח כו' דמזה מוכח דאפילו לאחרים אסורין כמו שתמהו הפוסקים על הארחות חיים שכתב דמותרין לאחרים מהא דיוליכם לים המלח דמוכח דאסורין לאחרים והיינו כמו"ש דמשום שדמיו אסורין לכל החמירו גם בשכרו דאסור לכל וז"ב ובחידושי אמרתי דהא דבעי בש"ס שכרו לשבר כדי יי"נ אי שכרו מותר היינו דאם הטעם משום גזרה אטו דמי יי"נ אין חילוק אבל אי הטעם משום קנס שקנסוהו לפועל דעביד איסורא כאן דלמעט תפלה לא עביד איסורא והארכתי שם בסוגיא וז"ב:

והנה ברמב"ם פ"ה מה' כלאים העתיק משנה זו דאין עודרין עם הנכרי בכלאים אבל עוקרין עמו כו' והוא פסק דלא כר"ע דסבר המקיים כלאים לוקה וא"כ צריך לומר דמיירי בחנם ואסור משום מתנת חנם וא"כ בנכרי המכירו מותר ע' תוס' שם וע' בטורי זהב סימן רצ"ו ס"ק ג' דכתב דמדכתב הש"ע והמקיים אינו לוקה משמע דאיסורא מן התורה איכא וקשה הא אמרינין לא כרבנן ופריך אי כרבנן אפילו לקיומי שרי וצ"ע והנה הכ"מ הקשה אהא דפסק הרמב"ם בהלכה כ"ג מדד לו עד שלא פסק דמיו אסורין אמאי כיון דאינו אלא לעכו"ם הזה שניסכו וכמ"ש בהלכה כ"ח וע"ש שתירץ דדוקא בנתכוון להזיקו כמ"ש הרמב"ם שם ע"ש ובאמת שם תמה הכ"מ על הרמב"ם כי לא נתכוון אמאי לא מחייב הא אדם מועד לעולם וע"ש שחילק בין דברים שהם ידועים לעולם שהם נזקים אבל נגיעה בעלמא ביין כיון דלכ"ע לית בי' נזק כלל אלא לישראל זה או ליודעים בטיבם כל שלא נתכוון אין לחייבו לשלם עכ"ל הכ"מ ואפשר דר"ל דבדברים שאינם ידועים לכל שהם נזק ה"ל כאונס ופטור כמ"ש בח"מ ולע"ד י"ל דהא באמת הוא היזק שאינו ניכר ולאו שמי' היזק אלא דקנסו חז"ל שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומזיק ולכך בשוגג פטור וזה ברור דבשוגג ליש שלא יהא כל א' וא' ומכ"ש דבמדד עד שלא פסק ל"ש שלא יהא כאו"א דהא מדעת המוכר ומרצונו עשה זאת וזה ברור והנה יש להעיר דאמאי מותר לקבל הדמים מן העכו"ם בהלכה כ"ח הא העכו"ם קלב"מ ופטור מלשלם לדעת רש"י בעירובין ואמנם עכ"פ לצי"ש חייב וא"כ מותר לישראל לקבלו דהא בכל חיוב לצי"ש אי תפס לא מפקינין מיני' כדפירש"י בב"ק ובזה מדוקדק לישנא שרי לישראל למשקל דמי מההוא עכו"ם היינו אם העכו"ם משלם לו מותר לקבלו וז"ב והנה כתבו התוס' בסנהדרין בעובדא דרבא דאיגנב לי' דיכרי ולא רצה לקבלם דבדמים קננהו והקשו התוס' הא חייבים לצי"ש ותירצו דהם לא ידעו וסברו דבתורת חיוב הוא ולכך אסור לקבלם ע"ש וא"כ במדד עד שלא פסק דהנכרי משלם לו בתורת מכירה ודמי היין נותן לו שפיר אסור ולא קשה קושית הכ"מ וז"ב ובזה נלע"ד ליישב קושית הגאון מהרמ"ז ז"ל איך מותר לקבל המעות מהעכו"ם הא הוא רוצה בקיומו דאם ישפך היין לא ישלם לו העכו"ם ולפמ"ש י"ל דזה לא הוי רוצה בקיומו דהא אין חיוב על העכו"ם לשלם לו אלא אם העכו"ם משלם לו רשאי לקבלם ודוקא אם ע"י האיסור הנאה חייב העכו"ם לשלם ונמצא דאיסור הנאה גורם לו התשלומין אז אסור דהוי דבר הגורם לממון וחשוב כאילו נהנה מהאיסור הנאה עצמו אבל כאן הא"ה אינו ודאי שיגרום לו תשלומין דהא אין על העכו"ם חיוב כלל לשלם מותר וז"ב:

ואמנם במ"א כתבתי דאפשר דבעכו"ם בדיניהן דייניין לי' ובדיניהם חייב לשלם ובזה י"ל דלכך בשוגג פטור דבשוגג בדיניהן פטור דבדיננו אדם מועד לעולם ולא בדיניהם וז"ב:

פי"ט בדין נמצא עכו"ם עומד אצל היין

הנה בפי"ב ה' כ"ה כתב הרמב"ם עכו"ם שנמצא עומד במקום היין אם יש לו מלוה על אותו היין אסור מפני שלבו גס בו והוא מהש"ס דף ס' ואמר שמואל והוא דיש לו מלוה על אותו היין ופירש"י דאז לא מרתת ונגע אבל אם יש לו מלוה ביד הישראל ולא על אותו היין מירתת ולא נגע ע"ש והנה לפמ"ש לעיל דאף דקלב"מ מ"מ מותר לישראל לקבל ממנו דמי היין אם משלם לו דהא אי תפס לא מפקינין מיני' ואמנם הישראל אינו יכול לתבוע ממנו בדין א"כ לא מרתת הנכרי ואמנם כשיש לעכו"ם מלוה ביד הישראל שפיר יוכל הישראל לתפוס המלוה בעד דמי הזיקו ואף דאין המלוה על אותו היין ולא עשה לו היין אפותיקי מ"מ יכול הישראל לתפוס המלוה ביד ההיזק ומרתת העכו"ם לכך מותר היין אבל אם אין להעכו"ם מלוה כלל ביד הישראל לא מרתת ואסור היין וא"ש הא דאמר שמואל והוא שיש לו מלוה על אותו היין ומנ"ל לשמואל הא והא במשנה תני סתם יש לו מלוה עליו ופירש"י על הישראל ומי הכריחו לשמואל דוקא על אותו היין ולפמ"ש א"ש דאם נפרש אם יש לו מלוה על הישראל אף שלא על אותו היין א"כ הא דתני בסיפא ואם אין לו מלוה עליו מותר היינו שאין לו על הישראל מלוה כלל א"כ אמאי מותר הא לא יוכל הישראל לתבעו כלל דהא קלב"מ ועכצ"ל דרישא מיירי שיש לו מלוה על אותו היין דשויא לי' הישרא' לאפותיקו ולכך אסור דאינו נתפס עליו כגנב דיוכל לומר לראות את האפותיקי שלי באתי ובסיפא שאין לו מלוה על אותו היין אבל יש לו מלוה על הישראל ומרתת שפיר שמא יתפוס הישראל המלוה שבידו תמורת ההיזק ולכך מותר ודו"ק. ועוד כתבתי בחידושי ואין להאריך כאן. והנה בהלכה ג' פי"ג כתב הרמב"ם עכו"ם ששכר ישראל לדרוך לו יינו בטהרה והיה היין בביתו של עכו"ם אם היה הישראל השומר היין דר בחצר והשומר נכנס ויוצא מותר כו' וכתב עליו הראב"ד זה שיבוש שאין הבית צריך לכך והיינו כמ"ש הלח"מ דרבינו ס"ל דבעינין תרתי שיהי' הישראל דר שם וגם יוצא ונכנס והוא ס"ל דדר לחודי' סגי כו' והלח"מ כתב דרבינו למד כן מהא דאמר ר' יוחנן לתנא תני אע"פ שאין המפתח וחותם בידו ומה הכריחו להגיה הברייתא ולשבשה ועכ"מ משום דקשיא לי' דבמתני' תני יוצא ונכנס ולא תני מפתח וחותם כלל ואי נימא דברייתא לא קאי על מתניתין ל"צ להגיה כלל דבמתניתין דמיירי ביוצא ונכנס א"צ למפתח וחותם ובריייתא בדר לחודי' ולכך בעי מפתח וחותם וע"כ דהא

דתני בברייתא דר היינו עם יוצא ונכנס והוא הוספה על המשנה וקשה לר' יוחנן אמאי לא תני במתניתין מפתח וחותם כמו בברייתא ולכך הגיה הברייתא ותני אף דאין מפתח וחותם בידו ומעתה המשנה והברייתא חדא נינהו ע"כ דברי הלח"מ ודפח"ח וע"ש עוד בלח"מ שהקשה דא"כ

איך ס"ד שם בש"ס דחכמים אירשא דסיפא קאי דא"כ ר' מאיר מחמיר יותר מרבנן כו' וי"ל דהכי פריך והא אמר לי' ר"י לתנא כו' ומנ"ל הא וע"כ דס"ל דיוצא ונכנס דברייתא הוא עם דר והוא הוספה על מתניתין ואי קאי חכמים אירשא דסיפא א"כ ר' מאיר מחמיר יותר וזה אין נראה דלשון חכמים מורה דהם מחמירים כמ"ש הלח"מ ולא כפירש"י שהוא דחוק וע"ש בלח"מ והארכתי בחידושי ואולי גם הלח"מ כיוון לזה אלא דקיצר בלשונו ודו"ק וביאור השגת הראב"ד כתבתי בחידושי ואסיים בדברי התוס' דף נ"ט א' ד"ה בצר ע"ש שהביאו הירושלמי והקשו איך שרי לעשר ביו"ט וי"ל דלצורך מצות שרי דצריך לצאת ידי אתרוג דבטבל אין יוצאין ועתוס' כתובות ז' דשבות לצורך מצוה שרי ובזה א"ש דהוא ודאי דאם היה דמאי לא היה רשאי לעשרו דאין כאן צורך מצוה דהא יוצאין בשל דמאי: והנה כתב הרמב"ם פי"ב הלכה ט"ז דאם הישראל הלך אחריהם לשמרן אפילו הפליגו ממנו כדי מיל הרי אלו מותרין וכתב הכסף משנת דרבינו היה גורס כדי מיל וכן גירסת הרי"ף והרא"ש והלח"מ השיג עליו מהא דכתב פי"ג מה' מטמאי מו"מ יותר ממיל ע"ש דכתב דלאו בדיוקא כתב כדי מיל ע"ש וע' ביו"ד סימן ל"ו סעיף ג' דכתב אא"ז רמ"א בשם א"מ דיותר מרביעית טריפה מדתני אפילו מחזיק רביעית משמע דיותר מרביעית טרפה וא"כ לפי הנוסחא כדי מיל משמע דיותר ממיל אסורין ולנוסחא אפילו הפליג יותר ממיל אפשר אפילו כמה פרסאות או מעט יותר ממיל כמו שנסתפק הכ"מ וע' נקודת הכסף שם ובברכות דייק אפילו מיל אינו חוזר הא פחות ממיל חוזר ובט"ז יו"ד סי' ל"ו ע"ש ולדבריו נוכל לומר דה"ה כאן מה נפקא מינה אי מיל או יותר כיון דיש שיהוי שדי שישתום ויסתום ויגוף וע' בחידושי שם וע' ביו"ד סי' קכ"ט כתב אפילו שהה זמן רב ואין להאריך והנה בהלכה י"ט כתב הלח"מ דדברי התוס' בתירוצא בתרא תמוהין וע' ברא"ש שם ובגליון הש"ס דצ"ל ורבא קמ"ל דקל צלויי לאו כמפליג דמי ובדלא א"ל מזוג ושתה אי נמי שאפילו שעל השלחן מותר מדלא מפליג ומיירי דכל אחד שותה מיינו כדכתב הרא"ש ואין להאריך: פרק כ:

הנה בפי"ב ה"ט כתב הרמב"ם ואם הפקיד ביד עכו"ם בחותם אחד ה"ז אסור בשתיה ומותר בהנאה והוא שייחד לו קרן זוית והראב"ד כתב זה שיבוש אלא או שייחד לו קרן זוית והמפתח בידו ועלח"מ ולע"ד נראה דה"פ דאם ייחד לו קרן זוית ה"ל כחותם

אחד והמפתח או החותם ה"ל חותם בתוך חותם ולכך פריך א"ה בשתיה נמי לשתרי כו' ומשני הא ר"א כו' וגריס בדברי ר"א מפתח וחותם ולכך אם ייחד לו קרן זוית מותר אפילו בשתיה דה"ל חותם בתוך חותם אבל לרבנן דס"ל דמפתח וחותם לא מהני ה"ה דייחד לו קרן זוית ומסר לו מפתח או חותם אחד לא מהני ואסור בשתיה ובהנאה כפירש"י ד"ה וחכמים ע"ש וא"כ כיון דאנו מתירין במפתח וחותם וכמ"ש הרמב"ם בהלכה ח' וכר"א דאפסקא הלכתא כותי' בש"ס א"כ בייחד לו קרן זוית עם מפתח או חותם אחד הוי לי' להרמב"ם להתיר אף בשתיה וזה שכתב הראב"ד זה שבוש אלא או שייחד לו קרן זוית והמפתח בידו פירוש ביד העכו"ם דאז הוי לי' רק כחותם אחד אז אסור בשתיה ולא בייחד לו קרן זוית ומפתח או חותם ביד הישראל דאז מותר אפילו בשתיה ולא כמ"ש הרמב"ם דאם ייחד לו קרן זוית והפקיד בידו בחותם אחד דאסור בשתיה ואמנם הרמב"ם ס"ל דייחד לו ק"ז לא מהני אלא לעשותו כשוכר בית מעכו"ם ובשוכר בית לא מהני חותם אחד אלא להתירו בהנאה וה"ה בייחד לו קרן זוית לחוד ואם לא ייחד לו ק"ז והמפתח עם חותם אחד לא מהני ועיין בזה היטב:

והנה בהלכה יו"ד כתב הרמב"ם דיין מבושל כו' שעירבו עם דברים אחרים כו' א"צ שני חותמות כו' וכתב הכ"מ דסובר רבינו דהטעם מפני שאיסורן מדברי סופרים ע"ש וא"ש לפ"ד הגאון בעל אעו"ז דשני סימנים אמצעים הן כמו סימן מובהק א"כ א"ש דבאיסור דרבנן סגי בסימן אחד ואף דסימנים דרבנן מ"מ באיסור דרבנן סמכינין על סימנים דרבנן אבל באיסורי דאורייתא צריך שני חותמות דאז הוי כמו סימן מובהק אחד דאורייתא ולכן כתב רבינו דבדג ודומיהן צריך שני חותמות דלהוי כמו סימן אחד מובהק דאורייתא וז"ב ויתר דברי התשובה נאבדו ממני לפי שעה ולכשאמצאנה אעתיקה אי"ה:

פרק כא בדין יי"נ תערובות:

הנה הרא"ש הקשה מאי פריך על רב דימי ממתניתין דיין ביין בכל שהו דהא י"ל דמתניתין כרבי יהודה דס"ל מין במינו לא בטל ואין חילוק בין איסורא לגו התירא או איפכא אבל ר' יוחנן דס"ל מין במינו בששים רק דהכא ביי"נ משום חומרא דיין נסך החמירו לאסרו במשהו לכך יש חילוק בין איסורא לגו היתירא בין התירא לגו איסורא ע"ש ואף די"ל דזה ראיה להפוסקים דס"ל דמתניתין מיירי אפילו בסתם יינם דלא כר"ת וא"כ א"ש דהא באיסור דרבנן מודה רבי יהודא כמ"ש התוס' בחולין דף ק' וסתם יינם הוא דרבנן אך על זה יש לפקפק מכמה מקומות וגם דעדיין תשאר הקושיא לשיטת ר"ת דס"ל דמתניתין מיירי רק ביין נסך גמור וסתם יינם בטל בששים ואמנם י"ל לפמ"ש תוס' דבמשקה לא שייך לכי מפגמא ה"ל כמבטל דמשקה שנפגמה לא נקרא משקה ע"ש א"כ

אין זה מין במינו ולא אפשר לאוקמי כרבי יהודא דהא לא מב"מ הוא למ"ד בתר בטל אזלינין ודו"ק ובזה יש להבין מה שכתב הרמב"ן דדוקא איסורא לגו היתרא אמרינן קמא קמא בטל אבל לא בהתירא לגבי איסורא ע"ש ואף דהוא נתן טעם דאיסור עשוי להתבטל ולא היתר ודבריו נכוחים וישרים למוצאי דעת וגם אני בקוצר שכלי כוונתי ת"ל לסברא זו במקום אחר ואמרתי הטעם דדשיל"מ לא בטל דכיון דעתיד להיות היתר שוב חשוב ואינו עשוי להתבטל והארכתי בזה ליישב כמה קושיות מ"מ כאן יש להמתיק הסברא הזאת בענין אחר דאף דהחמירו חז"ל ביין נסך לאסרו במשהו מ"מ לא החמירו בו יותר מלר' יהודא בכל האיסורין דדוקא אם אפשר לאיסור המתבטל להיות כמבטל והיינו בהתירא לגו איסורא כמ"ש דאפשר ליין כשר להיות יין נסך אם יגע בו נכרי ולכך לא אמרינן בי' קמא קמא בטל אבל איסורא לגו היתרא אמרינן בי' קמא קמא בטל לר' יוחנן דקיי"ל כותי' דהא לא אפשר לבטל להיות כמבטל כמ"ש וז"ב ולפ"ז היה אפשר לומר דין חדש דאף בהיתרא לגו איסורא אם נפל יין מבושל לתוך יין נסך שפיר אמרינן קמא קמא בטל דהא אי אפשר לבטל דהיינו היין מבושל להיות כמבטל דאף אם יגע בו נכרי אינו נעשה יין כסך לעולם וז"ב:

והנה הרב ישועת יעקב הקשה עוד קושיא מושכלת דמה פריך מהא דיין ביין בכל שהו דילמא ר' יהודא הוא דס"ל מב"מ לא בטיל ואף דהראב"ד ס"ל דכל האוסר בכל שהו היינו רק באכילה אבל לא בהנאה מ"מ לענין הנאה ה"ל דשיל"מ דהא מותר למכרו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ואין לומר כיון דלענין שתיה לא הוי דשל"מ איך יהיה אסור בהנאה ומותר בשתיה זה אינו דהא בשתיה בלא"ה לא בטיל דה"ל מין במינו ע"ש ונראה דלק"מ דהא ביי"נ גמור לא הוי דשל"מ דהא אסור למכרו חוץ מדמי יין נסך שבו ואיך יהיה סתם יינם דאסור מחמת לתא דיין כסך דמשום חשש חיתון לא גרע מכל דבר הנקנה מעכו"ם כמו שמן דמותר בהנאה וכיון דיי"נ גמור מותר בהנאה לר' יהודא לפ"ד הראב"ד איך יהיה סתם יינם האסור רק משום חשש יי"נ אסור בהנאה וזה ברור ובלא"ה לא קשה לא מבעיא לר"ת דס"ל דמתניתין רק ביי"נ גמור שניסכו העכו"ם מיירי וזה לא הוי דשל"מ ואף להחולקים על ר"ת מ"מ מתניתין סתמא קתני ומיירי בכל גווני אף ביין נסך גמור ולדעת הראב"ד מותר בהנאה וז"ב ולפמ"ש לעיל טעם הראב"ד דתערובות במשהו לא גרע מחצי שיעור ובהנאה לא אסור ח"ש כמ"ש הפרי מגדים ובזה נראה ליישב מה דהקשיתי להחולקים על ר"ת מהא דתני חביות סתומות דלא בטלו מפני חשובתן הא פתוחות ג"כ לא ה"ל להתבטל דהא כל דלח בלח לא בטל גם ביבש לא בטל ומצאתי שהרגישו בזה גדולי האחרונים ז"ל ולכאורה מזה ראיה לשיטת ר"ת דסתם יינם בטל

בששים וא"כ נ"מ לסתם יינם דבלח בלח היה בטל בס' אבל בחביות דחשובי לא ואם היו פתוחות שפיר בטל ואמנם נראה לי דבר חדש דלדעת הראב"ד בחביות אף בלא חומרא דיי"נ אסור בהנאה דכאן לא שייך הסברא שכתבתי דה"ל חצי שיעור דהא כל חבית וחבית בפ"ע ואינו בתערובות ודו"ק היטב: פכ"ב כדין איסורא לתוך היתרא הנה לעיל הבאתי קושית הישועת יעקב מה פריך ארב דימי ממתני' דיין ביין בכ"ש דילמא ר' יהודא הוא דס"ל מב"מ לא בטל ואף להראב"ד כו' מ"מ בהנאה ה"ל דשל"מ כו' והוא קושיא מושכלת ע"ש אמנם לפמ"ש הרמב"ן בפסחים דר' יוחנן לא סבר כלל הא דדשל"מ לא בטיל מדאמר חמץ בין בזמנו בין שלא בזמנו בששים והא חמץ ה"ל דשל"מ לאחר הפסח ע"ש וא"כ א"ש דפריך לרב דימי א"ר יוחנן ממתניתין דיין ביין בכ"ש דליכא למימר ר' יהודא הוא הא עכ"פ בהכאה ה"ל להתיר כדעת הראב"ד ואי דהוי דשל"מ הא ר' יוחנן לית לי' דשל"מ וז"ב ואמנם לפ"ז לדידן דאית לן דשל"מ לא בטיל שפיר איכא לתרוצי כמ"ש תרב ישועת יעקב דמתניתין ר' יהודא והא דאסור בהנאה הוא משום דהוי דשל"מ ולא צריך לדחוקי דהתם בהתירא לגו איסורא אלא כפשטו ואתיא מתניתין ר' יהודא הוא ודו"ק:

ואמנם בעיקר קושיתו יש לפקפק דאין זה דשל"מ דבשלמא בביצה שנולדה ביו"ט האיסור עצמו יהיה מותר למחר וכן עצים שנשרו מן הדקל ביו"ט אבל כאן האיסור עצמו דהיינו היין נסך לא יותר לעולם בהנאה דהא צריך למכרו חוץ מדמי יין כסך שבו ולא יהנה לעולם מדמי היין האסור ואיך יקרא לו שם דשל"מ וזה ברור לע"ד עד שאני תמה על הרב ז"ל שהקשה כן ואמנם בטלה דעתי נגד דעתו הרמה. והנה הראב"ד השיג על הרמב"ם דפסק דראשון ראשון בטל וכתב א"א הא דלא כהלכתא ממתניתין דאגרדמין ע"ש ואמנם לפמ"ש התוס' לשיטת ר"ת דאתיא כר' יהודא דאמר מין במינו לא בטל א"ש דודאי לר' יהודא דאמר דמין במינו מדאורייתא לא בטיל דיליף מדם הפר ומדם השעיר אין חילוק בין איסורא לגו התירא או איפכא ובכל גווני לא בטיל אבל לדידן דקיי"ל מין במינו בטל בששים רק דהחמירו ביין כסך לאסרו במשהו שפיר י"ל דלא החמירו אלא בהיתרא לגו איסורא או בעירה מחבית דהעמוד גדול אבל בעירה מצרצור קטן התירא לגו איסורא לא החמירו ואמרו קאא קמא בטל וזה ברור לדעתי וא"ש הא דאגרדמים ותמהני על מרן הכ"מ ז"ל והלח"מ שלא הרגישו כלל בהשגת הראב"ד מהא דאגרדמים ולא השיבו דבר על השגתו וכמדומה שלא היה בנוסחת הלח"מ אלא הא דלא כהלכתא ותו לא ע"ש ותראה שכן הוא וכוונת הראב"ד הוא על הני מקומות שהביאו התוס' הלוקח ציר מע"ה כו' וגידולי תרומה ורבו גדוליו על העיקר והתוס' תירצו שלא

היה בהיתר ששים ע"ש אבל מהא דאגרדמים דאמר שטיפת יין כסך אסורה ואוסרת בכל שהו שפיר קשה ואני יישבתי דעת הרמב"ם ז"ל ואמנם שבתי וראיתי דהראב"ד ז"ל לשיטתו אזיל דס"ל דאפילו לר' יהודא הא דמין במינו לא בטיל היינו באכילה אבל בהנאה מותר וא"כ א"א לאוקמי הא דאגרדמים כר' יהודא דהא שם אסרוהו כדאיתא בש"ס בהנאה ושפיר הקשה על הרמב"ם מהא דאגרדמים ואמנם לפמ"ש לעיל דביין נסך ל"ש סברת הראב"ד דהא חצי שיעור אסור ולוקין עליו מן התורה ואף דהאי דאגרדמים מיירי בסתם יינם ובזה שיעורו ברביעית כמ"ש הרמב"ם בפי"א מה' מ"א הלכה ג' מ"מ הלח"מ כתב שם דזה רק לענין שילקה מכת מרדות אבל איסורא מיהו איכא בכל שהוא ע"ש וגם לפמ"ש הישועת יעקב דלר' יהודא דלענין שתיה לא בטיל דה"ל מב"מ שפיר י"ל דלענין הנאה ה"ל דשל"מ דיכול למכרו חוץ מדמי יי"נ שבו אבל לדידן דבטל לענין שתיה ליכא למימר דבהנאה יהיה אסור ובשתיה יהי' מותר ואמנם לפי מה שכתבו התוס' דף כ"ח ד"ה איקלע דמתניתין דאגרדמים אתיא כרבנן דרשב"ג ע"ש א"כ שפיר הקשה הראב"ד ודו"ק: והנה מה שכתבתי לעיל לפקפק על סברת הישועת יעקב דזה לא הוי דשל"מ דהאיסור עצמו אין לו היתר אמינא גברא רבה אמר למילתא לא תדחי' דזה לטעמא דהר"ן דה"ל כמו היתר בהיתר דלא בטל שפיר י"ל דכיון דהאיסור עצמו אין לו היתר ל"ש סברת הר"ן אבל לטעמא דעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר גם בזה שייך לומר כן דלמה יהנה מהתערובות באיסור ע"י ביטול הלא טוב שנעשה בהיתר גמור ונמכרנו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו וז"ב והנה רש"י פסק דלא כרב דימי משום דרבין ורב יצחק פליגי על רב דימי ע"ש וקשה לי הרי רש"י פסק בחולין כרב דמין במינו לא בטל וא"כ בלא"ה ליתא להא דרב דימי אמר ר' יוחנן דר' יוחנן לטעמי' דס"ל מין במינו ברוב בטל רק בייי"נ החמירו אבל לשיטת רש"י דמב"מ בכל דוכתא לא בטל מהיכא תיתא לחלק בין איסורא לגו התירא או איפכא והיה נראה דרש"י ס"ל כמ"ש הראב"ד דהא דס"ל לר' יהודא דמב"מ לא בטיל היינו באכילה אבל בהנאה שפיר בטל והנה רש"י פירש לעיל בדברי רב דימי דמותר בהנאה ולא בשתיה וע' ברא"ש שתמה על זה וא"כ א"ש דהא בהנאה אפי' לר' יהודא בטל לדעת הראב"ד גם י"ל דרש"י ס"ל דבדרבנן גם ר' יהודא מודה וא"כ כ"מ לסתם יינן אך זה דוחק והנכון כמ"ש ודו"ק ובעיקר הא דפירש"י הא דרב דימי להתיר בהנאה והרא"ש תמה דאיך יתכן ביטול לחצאין ע"ש ואפשר לומר דהא רש"י פירש דאפילו אין ששים בכל ההיתר נגד האיסור מותר דקמא קמא בטל והפוסקים נחלקו בזה ס"ל דחוזר ונער כמ"ש התוס' דאיך יתכן דאם יערה אדם חלב תוך הקדרה עד כדי שיתן טעם שיהא מותר והלא חיך אוכל יטעם ע"ש ולכן ס"ל רש"י

ז"ל דבאמת בשתיה אסור דהא הטעם מורגש היטב וטעמם טעמא דאיסורא אבל בהנאה מותר וזה ברור לכאורה ולפ"ז אם יש ששים בהיתר נגד האיסור גם רש"י מודה דמותר אף בשתיה וסברא זו מצאתי בר"ן ע"ש ובאמת מה שכתבו התוס' ותדע דאם יערה אדם חלב תוך הקדרה עד כדי שיתן טעם שיהא מותר כו' לכאורה י"ל דזה מין בשאינו מינו דמורגש הטעם אבל כאן במין במינו דאין מורגש הטעם שפיר י"ל דבזה ליש חוזר וניער לדעת רש"י ואין להאריך ודו"ק ושוב ראיתי כי התוס' כתבו שפיר ותדע כו' דהא אמרינן ת"ש יין במים בנותן טעם כו' מאי לאו חמרא דאיסורא גו מים דהתירא ופירש"י וקתני מכי יהיב טעמא בחמרא מיתסר כו' וכתבו התוס' שפיר דודאי בכה"ג דיהיב טעמא אסור דהא נותן טעם וע"כ דמיירי דיש ששים בהיתרא וז"ב ולדעת רש"י צ"ל דכיון דקמא קמא מתבטל נהפך האיסור להיות היתר ואף דבסוף חוזר וניער מ"מ ה"ל כאילו יין כשר נ"ט במים ובחידושי ביארתי היטב ועיין רש"י בד"ה הגדילו בהיתר ותמצא דרש"י כיוון לזה ע"ש והנה בפ"א כתב הרמב"ם דיי"נ גמור לוקה בכל שהו וסתם יינם ברביעית ועכ"מ שם דלמד מהא דיין ביין בכל שהו ועע"ש בביאורו וא"ש דעת ר"ת דסתם יינם בששים דדא ודא אחת הוא וחד מחברי יליף ודו"ק:

פרק כג:

עוד בדינים אלו:

הנה ראיתי בשו"ת אחד שהקשה אמתניתין דחביות סתומות דלא בטלין הא בלא"ה כתב הרשב"א כל שבלח לא בטל ביבש נמי לא בטל וא"כ מאי אריא סתומות אפילו פתוחות אינם בטלים וכבר כתבתי לעיל דלדעת ר"ת אתי שפיר דמיירי בסתם יינם דבטל בששים לדידי' ע"ש ואמנם ראיתי עתה בתוס' ע"ז דף ע"ד שהקשו למה חשיב יין נסך הכא דע"כ מיירי בחביות סתומות דהא תרתי אית לי', א"כ אמאי תניא הכא הא כבר תנא לי' במסכת ערלה דתני חביות סתומות וצריך לומר דאצטריך לאשמעי' חומרא אפילו בסתם יינם שהוא מדבריהם ע"ש ולפמ"ש קשה דהא ע"כ גם בערלה מיירי בסתם יינם דבייי"נ גמור בלא"ה לא בטל כמ"ש ואמנם התוס' תירצו שם תירוץ אחר דיין כסך הכא במכלתין עיקר הוא למתניי' לכך תני' הכא אע"פ ששנה כבר במקומות אחרים כו' ע"ש בד"ה הא תנא והנה שם בד"ה אילו הביאו שם התוס' דעת ר"ת ור"י שנחלקו אם סתם יינם במשהו או בששים ע"ש ועפ"ז כתבו כאן שני תירוצים התירוץ ה"א לדעת ר"י ולדעתי' שפיר י"ל דאצטריך לאשמעינן חומרא אפילו בסתם יינם ובערלה מיירי בייי"נ גמור אבל לפמ"ש בדעת ר"ת ע"כ גם בערלה מיירי בסתם יינם לכך צריך לתרץ כתי' ה"ב ודו"ק והנה בש"ע סימן קל"ד סעיף ב' כתב אא"ז רמ"א ז"ל דדוקא חביות גדולות דחשובות לא בטלי אבל

חביות קטנות דלא חשובות בטלי ולפ"ד הרשב"א אף קטנות לא בטלי דכל דבלח לא בטל גם ביבש לא בטל ואפשר דהרשב"א לא כתב כן אלא ביבש שנתערב זה בזה דשייך אם יבשלם יתן טעם אבל בחביות דכל אחת עומדות בפ"ע לא אמר וצ"ע והנה לפי פירש"י דרב דימי מיירי רק לענין להנאה אבל בשתיה אסור לפ"ז תתעורר קושית הישועת יעקב הא הוי לי' דשל"מ דיוכל למכרו לעכו"ם חוץ מדמי י"נ שבו ול"ש לומר כיון דלשתיה ליכא דשל"מ ומותר לא שייך לאסרו בהנאה דהא בשתיה לפ"ד רש"י בלא"ה אסור גם אין לומר דמיירי ביי"נ גמור דאסור למכרו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו דהא ר' יוחנן מרא דשמעתא אמר לקמן דאפילו יין ביין הלכה כרשב"ג ואמנם על ר' יוחנן עצמו לא קשה דר' יוחנן לית לי' דשל"מ כמ"ש הרמב"ן במלחמות אך על הרמב"ם דפסק כרב דימי יקשה ואמנם ביי"נ גמור א"ש דבזה פסק הרמב"ם כרב נחמן דיין ביין אסור אבל בסתם יינ' קשה ולעיל כתבתי לדחות דברי הישועת יעקב דכאן לא שייך דשל"מ ע"ש וראיתי בספר ישועת יעקב שכתב דטעמא דפירש"י הא דרב דימי דבהנאה מיירי משום דבשתיה אסור משום ניצוק ע"ש אך לפמ"ש הפוסקים דניצוק בטל בששים א"כ גם משום ניצוק ליכא דאמרינין קמא קמא בטל. ואמנם ר"ת לא ס"ל הא דניצוק חיבור ורש"י לשיטתו דס"ל ניצוק חיבור ודו"ק והנה כתבו הפוסקים דניצוק בטל בששים. ואמנם רש"י פירש דמיירי שנתרבה היי"נ שאין ששים ביין הכשר נגדו א"כ א"ש אמנם התוס' כתבו דמיירי דיש ששים נגדו אין כאן ניצוק ויש להאריך בזה וקצרתי:

והנה דעת הרשב"א דניצוק אינו אלא היכא דנתחבר ליין כסך גמור אבל לסתם יינן לא א"כ י"ל דהכא מיירי בסתם יינן ומותר אפילו בשתיה אך ר"ת ס"ל דסתם יינן בטל ב"ס וע"כ דהכא ביי"נ גמור איירי וי"ל דר"ת הוכיח מזה דניצוק אינו חיבור דדוחק לומר דרב דימי מתיר רק להנאה דסתמא קאמר מותר וכמו שהוכיח הרא"ש דומיא דסלק את מינו דשרי אפילו בשתיה ואמנם י"ל דמיירי בסתם יינם דבזה שרי ניצוק כמ"ש הרשב"א אך ר"ת לשיטתו דפירש דסתם יינן בטל בששים ואין להאריך ע"ד פילפול ודו"ק:

פט"ו עוד בענין הנ"ל:

והנה קשה לי לפי פירש"י דרב דימי בהנאה מתיר ולא בשתיה א"כ היכא מוכח הא דפירש"י דרבין ורבי יצחק פליגי על רב דימי דילמא רבי יצחק אמר דאם נפל קיתון של מים אפי' בשתיה מותר וזה שהוסיף על רב דימי ואולי זה כוונת הרא"ש שהקשה על פירש"י דפירש דברי רב דימי רק בהנאה וכתב הרא"ש דמותר אף בשתיה דומיא דסלק את מינו דמיירי אף בשתיה והוא קושיא על רש"י דהוכיח מרב יצחק דפליג על רב דימי ולדברי רש"י עצמו אין כאן הוכחה וכמ"ש ואפשר לפמ"ש דרש"י משום ניצוק אסר

בשתיה והיינו בדברי רב דימי דאמר המערה יי"נ לבור דשייך בי' ניצוק אבל שם אמר רבי יצחק יי"נ שנפל לבור משמע שכפל ואקטופי אקטופי ל"ש ניצוק ודו"ק והנה התוס' נחלקו על רש"י שפירש דאפילו אין ששים ביין הכשר נגד היין האסור מותר והתוס' נחלקו עליו ע"ש והנה מי הכריחו לרש"י לפרש כן לכאורה י"ל דרש"י ג"כ ס"ל כר"ת דסתם יינן בששים וקשה לו דמאי פריך ממתני' דיין ביין בכל שהו די"ל דשם מיירי בי"נ גמור והוא בכל שהו אבל רב דימי מיירי בסתם יינם וקאמר דאמרינן קמא קמא בטיל כיון דיש בהיתר ס' לבטלו וקמ"ל דאין דינו כיין נסך גמור דהוא בכל שהו וכמ"ש התוס' לשיטתם ע"ש לכן הכריח רש"י דמיירי שאין בהיתר ס' רק דכאן בטל משום דקמא קמא בטיל דמתחלה כשנפל מעט מעט היה בהיתר ששים אלא דז"א דאין הכרח מזה ולעולם דיש ס' בהיתר ואעפ"כ לא מצי לתרץ דמיירי בסתם יינם דבטל בששים דא"כ מה צורך לומר דקמא קמא בטיל הא אפילו נפל בבת אחת ג"כ היה בטל וזה פשוט. והנה הרא"ש הקשה על הא דרבי יצחק הא חתיכה נעשה נבלה ויצטרך במים לבטל טעם היין האסור והיין המותר והוא קושית התוס' במסכת חולין דף צ"ח ומה שתירץ הרא"ש דע"י משהו לא נעשה נבלה הוא תירוץ התוס' בחולין שם דמיירי שיש ס' ביין המותר רק שנאסר במשהו ולא נעשה נבלה ע"ש שכתבו ומ"מ י"ל דהאי מ"ד דס"ל דנפל מים לבסוף יסבור אפשר לסחטו מותר ע"ש והנה ע"פ תירוץ זה דהתוס' א"ש מה דפסק רבינו כלישנא קמא דבעי קיתון של מים בתחלה וכל הפוסקים והרא"ש פסקו כלישנא בתרא דלא בעי מים תחלה דבשל סופרים הלך אחר המקיל ומרן ז"ל בכ"מ כתב דלא ידע אמאי פסק הרמב"ם כלישנא קמא וכן באור זרוע פסק כלישנא קמא ולפמ"ש א"ש דכל חד לשיטתי' דהפוסקים והרא"ש תירצו כתירוץ קמא דהתוס' דבמשהו לא נעשה נבלה ומיירי שיש ס' ולכך פסקו כלישנא בתרא דאפילו נפל קיתון של מים לבסוף שרי אבל הרמב"ם תירץ כתירוץ בתרא דהאי מ"ד ס"ל אפשר לסחטו מותר דהתוס' עצמם דחו תירוץ ראשון דאף דלא נעשה נבלה לאסור האחרות מ"מ האיסור עצמו נשאר באיסורו ולכך תירץ כתירוץ בתרא ואמנם הרמב"ם דפסק אפשר לסחטו אסור שפיר פסק כלישנא קמא דבעי שנפל קיתון של מים תחלה וזה ברור הן אמת דקשה לי על תירוץ התוס' הזה דהא האי מ"ד הוא ר' יוחנן והוא ס"ל בחולין דף ק"ח דאפשר לסחטו אסור וצ"ל דתרי אמוראי אליבא דר' יוחנן ועכ"פ פסק הרמב"ם עולה נכון ועפ"ז אתי לי שפיר דהב"י בש"ע פסק ביין נסך גמור דבעי קיתון של מים תחלה ובסתם יינם פסק דלא בעי מים תחלה וע"ש מה שכתבו בזה ולפמ"ש א"ש דבאיסור דרבנן י"ל גם הרמב"ם מודה דלא בעי מים תחלה לפמ"ש הפר"ח בדעת הרמב"ם דבאיסור דרבנן לא אמרינן חנ"נ וא"ש דרבינו ב"י כוון

ברוח קדשו להלכה ודו"ק גם י"ל דהרמב"ם איירי דאין ס' ביין המותר ובזה יש לפרש מאן דמתני לה אמתניתין לא בעי תחלה וע' בפירש"י ולפמ"ש א"ש יותר דבמתניתין תני יין ביין בכל שהו ובמשהו לא נעשה נבלה אבל רבין י"ל דמיירי דאין ס' ביין המותר ונעשה נבלה ולכך בעי תחלה ודו"ק: פרק טז בדין סתם יינן שנתערב:

הנה דעת ר"ת דסתם יינן שנתערב בטל בששים והר"ן הקשה מהא דתוספתא דאגרדמים דתני מפני שטיפת יין אסורה ואוסרת בכל שהו ואין לומר דאתיא כרב יהודא דס"ל מין במינו במשהו דא"כ ל"ל למתני מפני שטיפת יי"נ כו' הא בכל איסורין הדין כן ע"ש ולמ"ש הראב"ד דהא דמין במינו בכ"ש לר"י והקשה מהא דתני שטיפת יי"נ אוסרת בכ"ש למה נצרכה ותירץ דמב"מ במשהו היינו באכילה אבל לא בהנאה וביי"נ אוסרת אפילו בהנאה ע"ש ולפ"ז י"ל דשפיר אתיא כר' יהודא ואוסרת במשהו בהנאה אף דלר"י מב"מ בהנאה אינו במשהו מ"מ כאן ביי"נ אוסרת במשהו בהנאה משום דהוי דשל"מ דיכול למכרו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו ואף דבשתיה לא הוי דשל"מ מ"מ בשתיה בלא"ה אסור משום מב"מ אבל אנן דס"ל דמב"מ בס' לא שייך לאסרו בהנאה במשהו משום דשל"מ דהא בשתיה מותר דלא שייך בשתיה דשל"מ ואיך יהיה מותר בשתיה ואסור בהנאה וז"ב דלא קשה קושית הר"ן ואף דהאי ברייתא דאגרדמים לא אתיא כרשב"ג אלא כרבנן כמ"ש התוס' ד"ה איקלע מ"מ י"ל דרבנן דרשב"ג דאסרו למכרו חוץ מדמי יי"נ שבו מודי דמה"ת שרי אלא מדרבנן אסרו דלמה נעשה פלוגתא רחוקה ביניהם וא"כ שפיר הוי דשל"מ כמ"ש הר"ן גבי חמץ בפסח דחז"ל להחמיר אמרו ולא להקל ע"ש ודברי ר"ת תמימים וישרים ודו"ק:

חדר נו הלכות יבום וחליצה

א פרק א' הלכה ד' עט"ז סי' קנ"ו שתירץ על הקושיא דבסי' קמ"ט פסק הטור דהבא על אשה דעלמא אין חוששין שמא קדשה ובסי' קנ"ו פסק כהגאון דפוטר ותירץ דשם אין איסור אלא דרבנן משא"כ איסור שפחה שהוא מה"ת ע"ש ועמ"ש בקונטרסי פ"א ה"ד מה' אישות ואמנם דברי הט"ז לכאורה תמוהין דהא בכתובות פ' המדיר אמרי' טעמי' דרב דא"א עושה בב"ז וצריכה גט והרי לדעת הט"ז באיסור דרבנן לא אמרי' כן ובאמת הה"מ שם הוכיח מזה דהוא דאורייתא ועמ"ש שם ובלא"ה קשה לחלק בין דרבנן לדאורייתא דמי שהוא כשר וזהיר בדאורייתא גם בדרבנן מזהר זהיר ואמנם י"ל דהט"ז ה"ק דשם הוא איסור דרבנן וא"כ אף אי נימא דכיון לשם קידושין מ"מ עבר אדרבנן דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה וכיון דס"ס עבר דרבנן ל"ש א"א עושה בב"ז משא"כ

בכתובות דהא כבר קדשה אף דהוי על תנאי ושמא לא נתקיים התנאי מ"מ ל"ש תו הך דרב מנגיד אמאן דמקדש בביאה דפריצותא הוא אבל כאן לאו פריצותא הוא מצד דס"ס קדשה ואם היא לא קיימה התנאי מה לו בכך זה לע"ד ברור וע"ש בט"ז מה שתירץ על קושית מהריב"ל על הגאון דלמה כתב דמספקא לי' ולא ירית הל"ל דחולקין כמו בספק ויבם ע"ש ולע"ד נראה דל"ש כלל חזקת שפחה חדא דחזקה דאם לא מהני לבנה כמ"ש הרמב"ן (ואמנם י"ל דכאן דנין גם על האם דאם נימא דשחררה מותרת בבן חורין) והקרוב אלי מה שתירץ הגאון זקני הב"ח ז"ל ע"ש והנה מה שהעירותי לעיל על הה"מ דמה לי איסור דרבנן מה לי דאורייתא אדם כשר זהיר בזה כבזה יש לומר דהה"מ הוכיח שפיר מהאי דכתובות דאי ס"ד דהוא מדרבנן א"כ שם דאינו יודע אם יש עלי' נדרים או מומין או לא ואדרבה סתמא לא הטעתו וכמ"ש הר"ן א"כ ה"ל ספקא דרבנן וא"כ לא עביד איסורא כלל ול"ש א"א עושה בב"ז ובזה א"ש דלא קשה ממ"ש הגאונים דבשפחה אמרי' מסתמא שחררה והא לדעת רבנו הוא רק דרבנן ולפמ"ש דבודאי איסור דרבנן שוה לדאורייתא לענין זה ולפ"ז נסתר תירוץ הט"ז דלעיל ולפמ"ש לעיל בכוונתו א"ש ודו"ק ואין להאריך. ואמנם יש ליישב הקושיא מסימן קמ"ט בפשיטות דשם אוקי להאשה בחזקת פנוי' אבל כאן חזקה דשפחה לא מהני להאשה הזקוקה ליבם אבל לענין ירושה שפיר י"ל דאהני לי' חזקה דאמו דהא מכח אמו אתי וכל הספק שלו שמא נשתחררה אמו ודו"ק היטב. (ב) שם ברמב"ם ואע"פ שבנה ממנו קיים שכבר שחררו לא ידענא מאי שכבר שחררו דמשמע הא לא שחררו אינה זקוקה ליבם והא אדרבא אם לא שחררו ודאי דאינו חשוב כבנו וצ"ל דהאי שכבר שחררו קאי אתיבת אע"פ ור"ל אע"פ ששחררו וס"ד דהוי כבנו קמ"ל ואם השפחה אומרת ששחררה קודם שבא עליה הנה אם שחררה אח"כ ודאי דא"נ דהא חזינין דאח"כ שחררה אבל אם לא שחררה אח"כ והיא אומרת ששחררה קודם שבא עלי' אפשר דנאמנת לענין שלא תתיבם אשתו דהא חזקה דא"א עושה בב"ז מסייע לה וצ"ע ולפמ"ש הט"ז דמוקמי' לה בחזקת שפחה י"ל דבגוונא דכתב רבינו דשחררה אח"כ א"כ שפיר מוקמי' לי' אחזקת כשרות ואי משום חזקת שפחה י"ל דכיון דהשתא ודאי משוחררת הוי תרתי לרעותא ולדעת רבנו תרתי לריעותא הוי ודאי וה"ל להיות פטורה מיבום ועכ"פ חולצת ולא מתיבמת קמ"ל רבנו דכיון דחזינין דשחררה אח"כ א"כ ודאי מעיקרא לא שחררה ולכך מתיבמת ודו"ק וע' בחי' לאהע"ז: (ג) הלכה ה' כבר הארכתי בכל ענינים אלה בחידושי לש"ע אהע"ז סימן קנ"ו וברתי ביאור השיטות וגם שיטת רבנו יעוי"ש"ה. (ד) הלכה י"ב בחידושי לאהע"ז הקשיתי אהא דכתב רבנו דחלוצה לחולץ הוא מדרבנן כשניות מהא דגזר ר"ג ביאה אחר גט אטו ביאה

אחר חליצה ואי כדעת רבנו דחליצה לחולץ הוא רק דרבנן ל"ש למגזר דהוי גזרה לגזרה וכן לעיל מיני' דילמא אתי למבעל אחר חליצה ע"ש ואפשר דהתם אזלא אליבא דר"ל דאמר בכרת ובזה א"ש פירש"י דהתם דפירש ואתי למפגע באשת אח ובספר בית מאיר עמד בזה ואמנם לפי הנ"ל א"ש דרש"י הוכרח לפרש כן דס"ל כרבנו דלר"י הוא רק דרבנן וע"כ דסוגיא אזיל אליבא דר"ל ושמואל וז"ב:

ה הלכה י"ט ע' מל"מ שהביא דברי הב"י בשם הגהמ"ר ודברי התוס' ר"פ החולץ דפליגי אי צריכה לחזור על כל האחין בנחללה תוך צ"ח ע"ש ועמ"ש בחידושי לאהע"ז סי' קס"ד ע"ש (ו) הלכה כ"ב עמ"ש בחידושי לאהע"ז סי' הנ"ל ומ"ש הלח"מ דש"ס ערוכה הוא דנהי דרבנן פליגי על ר"א מ"מ בהא דצריכה גט ל"פ ואני תמה דהא שם ר"א ס"ל דקנסינין לי' ואפי' הפילה ורבנן פליגי עלי' דלא קנסינין לי' וכדאמרינין התם ר"א ור"מ דבר אחד אמרו ע"ש ועכ"פ התם מיירי בהפילה נפל גמור וז"ש רבנו בראש דבריו אם הפילה יחזור ויקיים ומה ענין לזה וסוף דברי רבינו דמיירי בולד גמור מדאורייתא אלא דמדרבנן צריכה חליצה כמ"ש המ"מ וס"ל לרבנו דאף דמה"ת ה"ל אשת אח שלא במקום מצוה ואין כאן נישואין כלל מ"מ צריכה גנו דמחזי ככנוסה כמ"ש המ"מ ואולי זה כוונת הלח"מ בתירוצו אלא דזה דבר פשוט:

ז פרק שני הלכה ד' ע' במל"מ שנסתפק אם צריך עדים כמו קידושין דעלמא ובחידושי לאהע"ז כתבתי בזה וראיתי בספר בית מאיר שהקשה מסוטה כ"ד אמאי לא מוקי לה בבא עלי' יבם בלא עדים ועמ"ש בחידושי ליישב זה והבית מאיר תירץ דאי מיירי בלא עדים א"כ אין הבעל נאמן שבא עלי' כדי להשקותה דאפילו בשבוי' אינו נאמן דהיא בחזקת איסור אצלו ע"ש. והנה מ"ש שדימה זה לשבוי' הנה בשבוי' ע"א נאמן וא"כ אכתי י"ל דבא עלי' בע"א ואין לומר דבשבוי' הקילו דדרבנן הוא וכאן הוי ספק דאורייתא מ"מ לפמ"ש התוס' בנדה ב' ד"ה והלל ליכא כאן חזקת איסור ואדרבא איכא חזקה שאינה טמאה ודאי ויש לומר דע"א נאמן ושוב ראיתי בש"ש שמעתא ו' פכ"ג שפלפל בזה ואכמ"ל ע"ש. והנה מ"ש השה"ג דצריך עדים כשם שגיטין וקדושי' צריכים עדים לאו דוקא דשם צריך שיכוונו המקדש והמקודשת וידעו שיש עדים בדבר כמ"ש בסי' מ"ב ס"ג ובב"ש שם דאל"כ לא הוי קידושין אבל כאן דאפי' שוגגים קנו ל"ש זה וז"ב.
ואמנם לפמ"ש המל"מ דהוי כביאת שוגג א"כ לרב הא אמר קנה לכל והדרא ק"ל שומרת יבם קרית לה דהא שם לרב פריך ע"ש ולס"ד דכשמואל אתיא הא בלא"ה משני לה שפיר בבא עלי' שוגג ע"ש וא"כ לק"מ וע' בחידושי ודו"ק. (ח) הלכה ה' עמ"ש המ"מ ועלח"מ ובתוס' ד"ה הוא אומרת ע"ש. והנה אם נימא דדוקא כשאמר מעקרא בעלתי

צריכה גט אבל אם לא אמר בעלתי לא בעיא גט וכמ"ש הה"מ מתחלה א"כ א"א לומר דצרה מותרת כשהוא לא אמר בעלתי כמ"ש התוס' דהא אם הוא א"צ גנו ש"מ דמחזיקין אותה שלא בעל ואיך נתיר הצרה וכן לדעת הי"א דדוקא לאחר ל' יום צריכה גנו אבל בתוך למ"ד א"צ גט אף דאמר בעלתי א"כ מכ"ש דהצרה אסורה תוך למ"ד אף דאמר בעלתי מתחלה וזה דעת הה"מ מתחלה אבל אח"כ כתב דעי"ל דסיפא דשניהם מודים מיירי אפי' תוך ל' וע"כ הא דתני ברישא כופין לחלוץ ה"ה לגרש כמ"ש התוס' ועפ"ז יבוארו דברי הה"מ והן דברי התוס' ממש ע"ש ובחידושי לאהע"ז כתבתי לבאר דברי התוס' וליישב קושית מהרש"א גם השמטת הרי"ף ורבנו האי בעיא עיי"ש. והנה זקני הגאון מהרש"ל ז"ל ביש"ש סי' ק"ה כתב להשיג על הה"מ דאפי' נתן לה גט קודם כניסה מ"מ מאחר שכנסה אחר הגט ושהת' אצלו א"כ סבר דליכא איסור ושרי לי' ואמת שאינה אסורה אלא מדרבנן ואח"כ כתב דהיכא דלא כנסה פשיטא דלא מהימן שום א' מהן לומר שבעל אע"פ שיש עדים דנתיחדה עמו שהרי אסור לו לבוא עלי' עד שיקדשנה כו' והיינו דמעקרא מיירי מהרש"ל להדיא כשכנסה אחר הגט א"כ הרי חזינין דסובר שהיא מותרת לו דאל"כ לא הי' כונסה אבל אח"כ דמיירי להדיא בלא כנסה שפיר כתב דמסתמא לא עביד איסורא וזה ברור והבית מאיר ז"ל כתב דדברי הישׁ"ש סותרים זא"ז ולא ידעתי מה קאמר שהרי דבריו צדקו יחדיו וכמ"ש והישׁ"ש כ' שם על דברי רבנו דכתב או יחלוץ ויתן גט דהגט הוא דכיון דכנסה ודאי עשה בה מאמר וצריכה גט למאמרו וא"ש הגירסא בש"ס שהובא בלח"מ הכא גט למאמרו ע"ש ולפ"ז מ"ש המ"מ דאי קודם כניסה אפי' לאחר ל' יום היתה היא נאמנת לומר לא נבעלתי כיון דאיכא איסורא היינו דהיתה נאמנת לענין שהיו כופין אותו לחלוץ דקרוב הדבר דודאי לא בעל אבל גט ודאי צריכה דהא כנסה ועשה בה מאמר כמ"ש רש"ל ע"ש ואכמ"ל ודו"ק:

והנה התוס' ב"ב דף ה' הקשו אמאי אחר למ"ד מבקשין הא אית לה מיגו דאי בעי אמרה אינו יכול לבוא עלי ע"ש ולכאורה י"ל דהא טעמא דנאמנת לומר א"י לבוא עלי דאין אשה מעיזה פניה בפני בעלה כדאיתא בש"ס סוף נדרים והיינו רק להוציא נפשה מבעלה כדכתבו כל הפוסקים אבל כאן דמוקי לה בגט יוצא מת"י א"כ ל"ש א"א מעיזה דהא אפילו אמר הבעל גרשתיך כתב רבנו דתו ל"ש א"א מעיזה ואינה נאמנת ומכ"ש היכא דכבר גירשה וזה ברור ואם גירשה קודם כניסה ואח"כ כנסה ודאי ל"ש א"א מעיזה ההא בלא"ה אסורה עליו מחמת הגט שנתן וז"ב וכן מה שהקשה השיך סי' פ"ב אמאי לא תהי' נאמנת לא נבעלתי דהא חזקה א"א מעיזה לק"מ לפ"ז ובזה הי' א"ש לשון רבנן שכתב גירשה לאחר ל' יום מבקשין אותו לחלוץ ואמאי לא כתב דבלא גירשה מבקשין אותו

שיבעול או יחלוץ ולפמ"ש א"ש דאם לא גירשה שפיר נאמנת במיגו דא"י לבוא עלי או מחמת חזקה א"א מעיזה וכופין אותו וז"ב:

וע' במל"מ פ"ב מה' אישות הלכה י"ג שכתב דקטנה שנתקדשה ע"י אביה ל"ש א"א מעיזה כיון דלא קדשה עצמה ע"ש וה"ה ביבמה י"ל דל"ש חזקה הנ"ל דהא בע"כ הוא מוכרחת להתייבם דאל"כ כותבין עלי' אגרת מרד ואכמ"ל ועמ"ש בקונטרס זה לקמן על האי דחקר הריב"ש אי כותבין בשטר חליצה זמן ע"ש ודו"ק היטב והש"ך סי' פ"ב שם כתב ליישב קושית התוס' דכיון דהא דנאמנת לומר א"י לבוא עלי הוא משום חזקה א"א מעיזה וכיון דבטענתה לא נבעלתי סותרת החזקה דלא מוקי אנפשי' לכך אינה נאמנת ע"ש ולכאורה אין סברתו מובנת דס"ס הרי יש לה מיגו וכמ"ש הוא עצמו דיש להתעקש כך ודחה זה ובעניי לא הבינותי דחייתו ע"ש ואמנם י"ל סמך לדבריו ממ"ש התוס' הא דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו אף די"ל מיגו דמזוייף מ"מ כיון דמה"ת עדים החתומין עהש"ט כמו שנחקרה עדותן בב"ד דמי רק דרבנן הצריכו קיום ועכ"פ מיגו ל"א ע"ש וכן י"ל הכא כיון דבטענת א"י אינה נאמנת אלא משום חזקה ואיך נימא מיגו מזה לסתור החזקה ומ"מ י"ל דשם ה"פ כיון דמה"ת מזויף לאו טענה הוא וע"כ דלא שכיח כלל רק חז"ל חשו בזה למלתא דל"ש דהרי אפשר בקיום ואמנם מיגו דמזויף לא אמרי' דהוי מיגו דלא שכיח וא"כ אין סמך מזה לסברת הש"ך וצ"ע ובמ"א כתבתי כמדומה שראיתי בס' אחד פני שלמה שהביא בשם הגאון מוהרר"ע איגר זלה"ה דכתב לתמוה על קושית התוס' כיון דעיקר הטעם משום דא"א מעיזה וכאן הרי גיטה בידה ולפי דבריו אינו בעלה עוד כו' והוא נוטה למ"ש ובס' הנ"ל יישב דברי התוס' דהא אמרי' בנדרים דבטמאה אני לך ל"ש א"א מעיזה ואפ"ה נאמנת למשנה ראשונה ואף דלמשנה אחרונה אינה נאמנת היינו משום דעניה נתנה באחר אבל כאן דל"ש זה ודאי נאמנת ומ"ש הר"ן שם דמדינא אפי' למשנה ראשונה אינה נאמנת לאפוקי נפשה מבעלה אלא משום דכסיפא לה ואי לאו דקושטא אמרה לא הוית מזלזלא בנפשה כו' א"כ הכא ל"ש זה דהא אינה רוצה לאפוקי נפשה מבעלה דהא גיטה בידה וא"כ ודאי נאמנת אלא די"ל דשם אי לאו דמשעבדא לי' היתה נאמנת משום דכסיפא לה וזה ל"ש הכא וגם שם הוא לא קים לי' והיא טוענת ברי ודאי די"ל דנאמנת משא"כ הכא דהוא מכחישה ועמ"ש הר"ן שם בסוף הסוגיא בשם הרמב"ן ליישב מהא דיבמות ע"ש ודו"ק ואכמ"ל והנה אם שניהם מודים א"כ ל"ש א"א מעיזה כמ"ש הרמב"ם ובאהע"ז סי' קנ"ב ולפ"ז י"ל הא דנקט הוא אמר בעלתי וכתבו התוס' דלאו דוקא אלא דקמ"ל דאפ"ה כופין ולפמ"ש י"ל דרבותא נקטו דאפ"ה בעי גט ולא אמרי' חזקה א"א מעיזה ומכ"ש בשניהם מודים ובזה י"ל דרבא דרצה

לומר חלוצי לה ולא בעי' גנו לטעמי' אזיל דבשילהי נדרים לא ס"ל הא דרב המנונא ואמר אפי' למשנה ראשונה היינו משום דכסיפא לה כו' ע"ש וא"כ לדידי' ל"ל דרבותא נקט הוא אמר בעלתי וע"כ דדוקא הוא אבל אם הודה מתחלה א"צ גט ושפיר אמר חלוצו לה ודו"ק ובזה י"ל הא דברישא לא תני וצריכה גט והתוס' כתבו דה"ה דצריכה גנו אלא אכתי לא אתי לאשמעונין תקנת' ע"ש וי"ל דהא ברישא תני בין שאמר לא בעלתי וכיון דהוא מודה לדבריה ל"ש א"א מעיזה והוי ס"ד דא"צ חליצה דחזקה משכנסה בעל כמ"ש המ"מ קמ"ל דצריכה חליצה ובסיפא דתני הוא אמר בעלתי והיא מכחישתו וס"ד דא"צ גט דהא שייך א"א מעיזה קמ"ל דאפ"ה בעיא גט משום דהוא אמר בעלתי והוי רבותא ברישא ובסיפא ודו"ק והב"י הביא גירסא בתוס' דאפי' שניהם מודים שבעל תוך ל' יום צרתה אסורה והיינו משום דבחזקת איסור קיימא וע"א במקום חזקת איסור א"כ אלא דכאן הוא בידו לבעול ואמנם כיון דכבר גירשה תו אין בידו לבעול דאסורה עליו וכבר כתבתי בזה בחידושי אהע"ז ואכמ"ל. (י) הלכה י"ב אפשר לומר דלכתחלה ודאי חוזרין על הגדול גדול קודם רק דאם אינה רוצה בו ורוצה בקטן ממנו לא הוי מורדת כיון שנסתלק הגדול שבכולן ומ"ש רבנו הרי כולן שוין היינו למאי דמסיק מכיון שהיא רוצה בא' מהן כו' אבל אם היא אינה אומרת כלל והיא רוצה בזה כמו בזה ודאי הגדול גדול קודם ובזה א"ש קושית הרשב"א וגם לשון המשנה דפ' החולץ ולשון אביי קשישא לא יסתרו אהדדי ובחידושי הארכתי ליישב דברי זקני הב"ח ז"ל ואכמ"ל (יא) שם בהה"מ דעת רבנו כו' ועמל"מ. ולע"ד י"ל לפמ"ש הרשב"א דעל היבמה אין כאן מצוה כלל רק על היבם ובחידושי כתבתי דיש לו ראיה מהש"ס כתובות ס"ד ב' זיל לא מפקדת ע"ש א"כ בלא"ה א"ש דאם היא רצתה להמתין ל"ש שיהוי מצוה לא משהינין דהא עליה אין מצוה אבל לעיל דהקטן אומר המתינו שפיר אמרינין שיהוי מצוה לא משהינין כמ"ש הה"מ הואיל ועליו הוא המצוה וכן לפמ"ש בחידושי דשם בכתובות הוא רוצה לחלוץ רק דהיא רצתה להתייבם שפיר אמרי' זיל לא מפקדת דעיקר היבום משום פ"ו כמ"ש הרשב"א אבל עכ"פ המצוה גם עליה או להתיבם או לחלוץ ג"כ א"ש דהא כאן יכול לחלוץ לה כמ"ש המל"מ ודו"ק. (יב) הלכה ט"ו ע' הה"מ וכפי הנראה הי' גרסתו ברש"י ולא הי' להם כעס זע"ז (ובגירסתנו אלא שהי' להם) ומ"ש המל"מ דהה"מ סבור שדברי רש"י קאי על ואם נתכוונה לכך והשיג עליו ולא כן הוא במח"כ ומה שהקשה עליו דא"כ מאי מקשה הש"ס לפלוג ולתני בדידה דהא י"ל דעדיפא מינה אשמעונין דל"מ כו' אלא אפי' יש לה בנים כל שיש לה כעס חוששין ע"ש ולע"ד לק"מ דודאי אם יש לה בנים אפי' יש לה כעס אין חוששין אא"כ אמרה בפירוש שנתכוונה לכך וכדאיתא בש"ס בפשיטות

דכולי האי לא מסקא אדעתה והה"מ לא מיירי אלא באין לה בנים ואליבא דרב דקיי"ל כוותי' אבל לשמואל דמוקי לה ביש לה בנים ודאי דהפי' ואם נתכוונה לכך היינו בידוע בבירור וז"ב. ובזה א"ש מ"ש הה"מ ורישא דקתני כופין אותו משום דאמרי' לא אסקא אדעתה דמית בעל כו' וכוונתו לפמ"ש דכל שיש להסתפק שמא נתכוונה לכך אין כופין א"כ עכצ"ל דברישא דתני כופין היינו משום דכל שאין שם כעס ונדרה בחיי בעלה אמרי' ודאי לא נתכוונה לכך דלא מסקא אדעתה דמית בעל אא"כ הי' להם כעס דאז שפיר יש להסתפק שמא כוונה לכך וכן אם נדרה לאחר מיתת בעלה אף שלא הי' להם כעס מ"מ יש להסתפק שמא כוונה לכך דהא ל"ש הסברא דלא מסקה אדעתה דמית בעל וזה כוונת הה"מ בבירור ודו"ק ומ"ש הלח"מ בדברי הרי"ף וגם מ"ש המל"מ על הה"מ בד"ה אלא אם כן מרדה ביארתי יפה בחידושי לאהע"ז גם בדברי הרשב"א שהקשה הא כל שאינו עולה ליבום א"ע לחליצה פלפלתי שם בארוכה גם בקונטרס על מנין המצוות שקראתיו נר מצוה כתבתי בזה ואכמ"ל (לעיל הלכה די הנה מ"ש התוס' להימנה במיגו דא"י לבוא עלי לכאורה י"ל לפמ"ש המהרש"א בסוגיא דפ"פ דלאסור לא מהני מיגו א"כ א"ש וע' בנמ"י סוגיא דנדרה הנאה מיבמה דכתב דשאני ממונא מאיסורא והוא כסברת המהרש"א הנ"ל ואכמ"ל:

יג הלכה ט"ז מה שהקשה הלח"מ על המפרשים ממילתא דר' יוחנן במאי מיירי ע"ש י"ל דר' יוחנן בתבע לחלוץ והיא אינה רוצה לא להתיבם ולא לחלוץ דאז שפיר נזקקין לו עכ"פ לחלוץ דהי"מ לא אמרו אלא באם היא רוצה להתיבם וכיון דמצות יבום קודמת לכך אין כופין אותה לחלוץ אבל אם אינה רוצה לא לחלוץ ולא להתיבם כופין אותה עכ"פ לחלוץ אבל אם תבע ליבם אין כופין אותה דלא גרע מאמרה מאיס עלי דעכ"פ אין כופין אותה לד"ה ומה דלא תירצו כן מלתא דשמואל דמיירי באומרת מאיס עלי דא"כ מאי קאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם הא אפי' על א"א אין כותבין בכה"ג ולא נקראת מורדת כלל אבל מלתא דר"י מפרשה שפיר דאין נזקקין לו אבל אין כופין אותו [ובאמת לדעת רבנו בפי"ט מה' אישות שפיר כופין אותו בכה"ג ואמנם הפוס' חלקו עליו בזה) וז"ב. (יד) הלכה כ"א ע' בחידושי שכתבתי דזה תלוי בפלוגתא דרבנו והראב"ד פח"י מה' א"ב באשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי ע"ש ה' ט' גם נסתפקתי שם אם מת הכהן ונפלה לפני אחיו ליבום ע"ש ואלקים חיים יחינו מיומים:

טו פרק שלישי הלכה ב' עמ"מ ועלח"מ שהקשה על המ"מ ועל הר"ן ז"ל דהא גם אליבא דר"נ קשה דע"כ ל"פ ר"נ אלא בהדר בי' בשעת מיתה ע"ש ולע"ד לק"מ דאליבא דר"נ דס"ל מה לי לשקר כחזקה דמי ורק דמרע לי' לחזקת יבום וסמכינין דאין אדם חוטא ולא

לו כמו שפירש"י ז"ל (ובחידושי לאהע"ז סי' קנ"ו בארתי כוונתו היטב ע"ש) ובזה ודאי יש לחלק דהתם בב"ב הא איכא עדים במה"י ואין לסמוך על ע"א כמ"ש הר"ן שם רק דלרבי דס"ל מ"ל לשקר כעדים דמי שפיר קשה דכיון דהוי כעדים לפנינו המעידים שאין לו אחים למה נחוש שמא יש עדים במה"י ולכך הוצרך הר"ן לתרץ דאעפ"כ לכתחלה יש לחוש ולשאול את פיהם ע"ש וז"ב ורבנו לא ס"ל החילוק הזה כמ"ש הר"ן ולכן פסק כר"נ ע"ש ואמנם לפמ"ש התוס' בקידושין ס"ד ב' ד"ה רבי בתירוצם בתרא דבשעת מיתתן ל"ש מ"ל לשקר דאולי אין בכחו לגרש ל"ק קושית הר"ן כלל דשם בב"ב דמיירי דאמר בשעת מיתה אין לי אחים ובשעת קידושין לא כזכר שאמר כלל ל"ש מה לו לשקר כלל ואין להאריך כאן. (טז) הלכה ד' מה שהקשה המ"מ מהא דפסק רבנו פ"ז מתרומות דכהן שבא על בת ישראל וילדה תאכל בתרומה יש ליישב דשם ליכא חזקת איסור דהא היא אומרת ברי שלא נבעלה לאחר וחזקה לא מהני נגד הטוען ברי כמ"ש הרשב"א אבל כאן אשתו של זה שזינה עם פנוי' אינה יודעת האמת ונשארת בחזקת זקוקה נאמנת על עצמה ומותרת לשוק וצ"ע לדינא ובחידושי כתבתי בזה ויש להקשות במ"ש הרשב"א אם מודה שבא עלי' בתר דידי' שדינין לי' הא כיון דפנוי' היא איכא איסור' דאוריית' לדעת רבנו ולשאר פוסקים עכ"פ איסורא דרבנן וא"א משים עצמו רשע ופ"ד ל"ל דאי לאו מיני' אלא אחר בא עלי' א"כ אשתו זקוקה ליבם וצ"ל דהרשב"א ס"ל דאיסור' דרבנן ל"ש א"א מע"ר גם י"ל דכוונתו לטובה כדי שלא תתיבם באיסור ואמנם הא עכצ"ל דהיא גם הוא אומרת דממנו נתעברה דאל"כ עדיין צריכה חליצה עכ"פ דשויתה נפשה חד"א וא"כ ל"ש דכוונתו שלא תתיבם באיסור דהא בלא"ה לא תתיבם מחמת דיבורה ואמנם יש להסתפק אם היא נאמנת לשויא נפשה חד"א לגבי יבם דמשעבדא לי' וגם דילמא סניא לי' ואכמ"ל ובחי' לאהע"ז הארכתי בפלפול ע"ז יעוייש"ה. והנה מ"ש ר' נתן נאמן לאסור י"ל אי רק לאסור לעלמא בלא חליצה אבל להחזרה להתיבם לא דא"נ להכחיש דיבורי' הקודם שאמר אין לי אחים או יש לי בנים והנה הא דנאמן אי לא הדר בי' לר' נתן היינו דא"א חוטא ולא לו ואמנם עתה שחוזר בו ואומר דאין לו בנים א"כ רוצה שתתיבם וא"כ איכא להפך סברא זו דא"א חוטא ול"ל ואדרבא אז בשעת קידושין ל"ש כ"כ א"א חוטא דהא עדיין א"י אם תזקק ליבום שמא יהיו לו בנים או תמות בחייו ועתה בשעת מיתה שייך יותר א"א חוטא ול"ל ובזה אפשר לחלק בין אמר אין לי בנים ובין אמר יש לי אחים ועמ"ש לקמן הלכה ה' ודו"ק. והתוס' ב"ב קל"ד ד"ה חזיא לכהנא כתבו דע"כ מטעם גרשתי הי' מתיר ולא מטעם יש לי בנים דא"כ הי' נאמן כדתנן במתני' זה בני נאמן כו' והא שם מיירי בשעת מיתה ואין לו מיגו דגרשתי לשינויא בתרא דהתוס' דהבאתי

בהלכה ב' וא"כ ממתני' אין ראיה דשם מיירי בעודו בחיים דנאמן במיגו דגרשתי' וע"כ הביא הש"ס מר' יוחנן ומ"מ י"ל דמיירי דאמר בפירוש יש לי בנים וע"ש ברשב"ם שפירש בהדיא דלא אמר יש לי בנים כו' אלא דא"כ גם גרשתי' א"נ דהא ל"ל מיגו דהי' מגרשה בשעת מיתה לתי' ב' של התוס' וצ"ע לע"ע והרמב"ן כתב דלא הוי מיגו לחצי טענה כשאומר יש לי בנים דלא אכפת לי' כלל אם תינשא לכהן אתר מותו או לא והביאו המל"מ הלכה א' ע"ש ואמנם בעובדא דב"ב דאמר חזיא לכהנא רבה הרי חזינין דמכוון שתהי' מותרת לכהן שפיר י"ל דהוי מיגו לחצי טענה ועכצ"ל דלא אמר יש לי בנים וע"כ כונתו הי' שגירשה כמ"ש הרשב"ם והתוס' וא"ש דמייתי הש"ס מילתא דר' יוחנן ואמנם אם אמר לכהנא רבא וזה ודאי א"א לומר דכונתו להתירה אף לכהן דהא עכ"פ אלמנה הוא כמ"ש התוס' וע"כ דלאו דוקא אמר ולפ"ז שפיר י"ל דאמר יש לי בנים ולפ"ז יצא דין חדש דאם אמר יש לי בנים ושריא לכהנא רבה נאמן ואם אמר לכהנא סתם אינו נאמן וצ"ע ובחידושי לאהע"ז כ' דלפמ"ש לעיל להעיר דא"א מע"ר י"ל דלענין ירושה שפיר נאמן דלענין ממון ל"ש זה ועלח"מ ה"ד מ"ש בשם הטור להקשות על רבנו ולפמ"ש יש לחלק וקצרתי (יז) הלכה ה' ע' בהשגת הראב"ד שכתב אפי' בעל עצמו א"נ כו' ונראה כוונתו דבעל הא יש לו מיגו דבידו לגרשה מ"מ א"נ ומכ"ש ע"א דהא מיגו תמיד עדיפא מע"א וז"ב והרשב"א כתב דעל בעל סמכא טפי ול"ש דייקא כ"כ משא"כ בע"א ע"ש במ"מ שהביאו ואמנם זה אין לו מקור בש"ס ואמנם לפמ"ש בשם התוסי דבשעת מיתה ל"ש מיגו א"ש בפשיטות דבש"ס הא מיירי בשעת מיתה ול"ל מיגו לכך הבעל א"כ וא"כ נסתר ק"ו שכתבתי לעיל לדעת הראב"ד ודו"ק (יח) הלכה י"א עיין בקונטרסי בפרק י"ג הלכה ט"ז מהלכות גירושין שהארכתי בדברי רבנו אלה ובנוסחת הש"ש גם בחידושי לאהע"ז סי' טו"ב הארכתי בענינים אלה ע"ש ע' ב"ש סי' קנ"ח ס"ק ד' שהקשה לשיטת הרא"ש דע"א ביבם א"נ א"כ מאי אריא דאינה מעידות משום דהיא יבמתה הא אפי' ע"א דעלמ' א"נ ותירץ דה"א משום דנאמנת על עצמה נאמנת גם על חברתה ע"ש וע' יבמות קי"ט דאמר טעמ' דר"א משום דלא מקלקלא נפשה ולכי מנסבה מנסבינין לצרתה ע"ש וא"כ קמ"ל דהכא א"נ וז"ב. ועמ"ש הה"מ פי"ב ה' כ"ד מה' גירושין בשם הירושלמי ודו"ק ועב"ש ס"ק ג' שהקשה בת בעלה היכי מ"ל כיון דיש לבעלה בת א"כ אינה זקוקה ליבם ובחידושי לאהע"ז כתבתי דמשכחת לה מי שזינה עם פנוי' ואמר על העובר נקבה שהיא בתו שהו' נאמן לענין ירושה ולא לענין לפטור מיבום כמ"ש רבנו בהלכה ד' וא"כ שייך שפיר דאכלה לגרסנא דאבא ואעפ"כ אינה פוטרתו מיבום וז"ב ואם העידה בת בעלה בעוד בעלה חי שמת אחיו י"ל אם נאמנת דכולי האי לא עלתה על דעתה שימות

אבי' ותמות היא בחייו וצ"ע ואם נימא דא"כ א"ש קו' הב"ש דמ"ל דהעידה בחיי אבי' ומתה בחייו ושבקה לן חיי ובחי' כתבתי בזה ע"ש:

יט פרק ב' הלכה י"ב חלצה בלבד הנה בש"ס פלוגתא דר"א ור"ע אם חלצה וקראה ולא רקקה ר"א פוסל דס"ל כל שהוא מעשה מעכב ור"ע מכשיר דס"ל כל שהוא מעשה באיש מעכב ע"ש ובזה יבואר פירוש הספרי פ' שופטים וז"ל וירקה בפניו יכול בפניו ממש ת"ל כו' מכאן אמרו חכמים קראה וירקה ולא חלצה חליצתה פסולה כו' חלצה וקראה ולא רקקה ר"א אומר חליצה פסולה ורע"א אומר חליצתה כשרה עכ"ל והגאון החסיד זלה"ה בספר פנים יפות האריך לפרשו עיי"ש אבל במח"כ לא הביא סיום לשון הספרי ודברי הספרי פשוטין דאם היינו מפרשים וירקה בפניו ממש היתה הרקיקה מעשה באיש והי' מעכב אף לר"ע אבל למאי דביאר הספרי דהאי בפניו לאו בפניו ממש א"כ אין הרקיקה מעשה באיש ולכך פליג ריע וס"ל אם לא רקקה כשרה וזה שכתב הספרי לפיכך אמרו חכמים וקאי על סוף דבריו פלוגתא ר"א ור"ע וזה ברור בס"ד (כ) הלכה כ"ג ע' בראי"ש שביאר דלפסול על האחים צריך דוקא שתמצוץ שאז א"א בלא צחצוחי רוק וגזרינין אטו אחר חליצה אבל בשעת חליצה אפי' שותתת כשרה וע' ברש"י דפי' אהאי דלעיל יבמה שרקקה דם מהו מי הוי חליצה מעליא ועל האי דיבמה שרקקה דם תחלוץ פירש ולא תתיבם עוד שנפסלה על האחין עכ"ל מבואר כדברי הרא"ש ז"ל ולישנא דש"ס מוכח כן דלעיל אמר רקקה דם מהו וכאן אמר יבמה שרקקה דם תחלוץ והא החליצה הוא קודם הרקיקה אלא ודאי דפי' תחלוץ ולא תתיבם וז"ב (כא) ע' מ"ש רבנו הלכה א' דאם לא קבעו מקום חליצתה כשרה נראה דיש להביא ראי' מהא דיבמה הגדילה בין האחין דאמרינין היכי דחזינין דחלצה נעלו של א' חיישי' שמא נתכוונו שניהם ולס"ד דלא ידע עוד לחלק בין לפסול בין להתיר לשוק קשה הא בלא"ה לא קבעו דוכתא לחליצה אלא נקרה נקרה כמ"ש רבינו וע"כ דבדיעבד כשר וז"ב. (התי' ה"ב שתירץ הכ"מ הוא מבואר בהנמ"י ע"ש). (כב) הלכה כ"ח ע' כ"מ שכתב יש לתמוה על רבנו כו' וע"ש בתוס' ד"ה וקתני תנא דכתבו דהקושיא הוא דמברייתא משמע דבעינין שנדע שנתכוונו ולכן משני דה"מ לאשתרויי לעלמא אבל לפוסלה לאחין לא בעינין שנדע שנתכוונו אלא מספק חיישינין שמא נתכוונה היא לחליצה וא"כ יפה כתב רבנו שמא נתכוונה לחליצה וז"ב (כג) הלכה כ"ט ע' מל"מ בשם הריב"ש ומה שהקשה עליו וע"ש בפי' המשנה דפירש טעמא דר"ש דזנות בין יום ולילה ל"ש ובתוס' הקשו הא בריש כתובות תיקנו משום זנות ועמ"ש בקונטרס זה לעיל הלכות גירושין ואמנם מפי' המשנה הנ"ל מוכח דעכ"פ יותר מבין יום ולילה ודאי שכיח ודו"ק ובחי' הארכתי ועמ"ש לעיל דיש להסתפק לפמ"ש המל"מ

דקטנה שנתקדש' ע"י אבי' ל"ש א"א מעיזה כיון דהיא לא נתקדשה מדעתה כן י"ל ביבמה ל"ש א"א מעתה דמשמיא הקנו לו אשה כדכתיב ויבמה בעל כרחה ע"ש ולפ"ז לפמ"ש הפ"י ליישב קושית תוס' איך יוכל לחפות עלי' דנוקמי לה בחזקת א"א ותירץ דהיא תהא נאמנת דאשה שאמרה לבעלי גרשתני נאמנת ע"ש ב"ה גירושין פלפלתי בדבריו בארוכה ע"ש ולפ"ז הכא ביבמה שעדיין לא נתייבמה ודאי ל"ש א"א מעיזה פני' בפני בעלה דעדיין אינה אשתו כלל וא"כ א"נ לומר נחלצתי וא"כ הדרא קושית תוס' לדוכתא דנוקי לה בחזקת יבמה ולכך לא הוצרכו לתקן זמן וז"ב (כד) הלכה ל"ד עלח"מ וי"ל בא"א דבתפלין ומזוזות דהם כתב יד סופר אומן ורגיל בכתיבה שפיר יכול לכתוב ג' תיבות ביושר בלא שרטוט אבל כאן שהגט יכול לכתבו מאן דהו אסור לכתוב רק שתים וז"ב וע' ברא"ש ובפוסקים שכתבו בעין סברא זו ודו"ק ובקונטרסי לה' תפלין כתבתי באר היטב ע"ש. מ"ש למעלה להוכיח מפירש"י כדברי הרא"ש הנה עתה ראיתי ברש"י ד"ה מי כתיב וירקה כו' דפירש משום דא"א בלא צחצוחי רוק ע"ש א"כ לא ס"ל כהרא"ש וע' ביש"ש והנה י"ל דמה בכך דא"א לדם בלא צחצוחי רוק הא עכ"פ לא הוי רוק הנראה לדיינים ואפשר כיון דא"א בלא צחצוחי רוק הוי כאילו נראה לדיינים ואמנם זה דוחק קצת ובאמת לפ"ד הרמב"ם דאם לא ראו הדיינים הרוק כשרה החליצה וא"צ לרוק פעם אחרת כמ"ש הב"ש ס"ק ל"ט אך הב"ח ז"ל דקדק מתוס' ד"ה והחולצת דפסולה אם לא ראו הרוק והב"ש שם השיג עליו דלכ"ע הך דרשה לעיני הזקנים וירקה הוא אסמכתא ע"ש ואני בחידושי לאהע"ז הקשתי עליו דהא אמרי' בריש פרקין האי לעיני מה עביד לי מבעי' לי' לכדרבא כו' מוכח דהוי דרשה גמורה וז"ב וש"מ זה בספר בית מאיר ע"ש ואמנם לפמ"ש הב"ש ס"ק ל"ט הנ"ל דלפסול מן האחין אף אם לא ראו פוסלת אף דהוא כ"כ לשיטתו דאסמכתא הוא מ"מ י"ל אף לדעת הב"ח עכ"פ פוסלת מן האחין וכמ"ש בחידושי לאהע"ז וע' מ"מ הלכה כ"ז ודו"ק ולפ"ז א"ש דלענין חליצה מעליותא ל"מ מה דא"א בלא צחצוחי רוק דהא עכ"פ לא הוי רוק הנראה לדיינים ולכך משני מי כתיב וירקה רוק דגם דם נקרא רוק וא"כ הוי רוק הנראה לדיינים אבל לפסול על האחין דדם אינו פוסל כמ"ש הרא"ש לזה שפיר י"ל א"א בלא צחצוחי רוק דלענין לפסול לא בעינן רוק הנראה לדיינים ודו"ק ובחי' לאהע"ז כתבתי ליישב בזה הא דאמר רבא אכלה שום וכו' והרב אלפסי השמיטו משום דא"א בלא צחצוחי רוק מעצמה ע"ש ואמנם לפמ"ש א"ש דהתם לענין חליצה מעלייתא מיירי ובזה ל"מ הא דא"א דהא לא הוי רוק הנראה לדיינים ודו"ק ובחידושי שם הארכתי ואכ"מ (כה) הלכה כ"ח הנ"י כתב דדוקא בחלצה דלאו אורח ארעא הוא ע"כ חיישי' אבל רקקה לא ע"ש וי בפשיטות דחלצה בלא רקיקה

מהני ע"כ חיישי' אבל רקיקה לחודי' ל"מ ולכך דוקא בב"ד דאז י"ל למראית עין דיאמרו כבר חלצה כדאיתא בש"ס אבל שלא בב"ד ל"ש זה וז"ב וראיתי בחי' הרמב"ן וכמדומה שכיון לזה ולפמ"ש בס' בית מאיר דברקיקה בעי רוק הנראה לדיינים אבל חליצה כשרה אפי' לא נראה לדיינים רק חומרא בעלמא ע"ש א"כ א"ש דברקיקה לא חיישי' דהא לא הוי רוק הנראה לדיינים משא"כ בחליצה ודו"ק:

והנה לפ"ד הנ"י א"ש דעת הרי"ף דרק שמא כוונה היא חיישינין ולא שמא כיון הוא ענ"י וב"ש ולפמ"ש א"ש דהא החשש הוא רק מחמת דעשתה מעשה דלאו אורח ארעא וזה שייך עליה דעבדא מעשה אבל מה"ת נחוש על היבם דלא עשה מעשה כלל וז"ב. ואמנם אם נימא דרקיקה ג"כ חיישי' עכצ"ל דאין הטעם מחמת דעבדא מעשה דלאו אורח ארעא אלא דאפילו בסתם בלא הוכחה חיישי' ולפ"ז אף עליו חוששין וז"ב ובזה א"ש מה שהקשה הב"ש לשיטת הנ"י מה יענה לקושית הרא"ש דה"ל לצוות עלי' שתרוק בפניו דהא לדעתו אפילו בכיון א' סגי לפסול ותירץ דרקיקה לא פוסל בכיון א' מהם אלא דלפ"ז ה"ל להנ"י להוכיח מזה דברקיקה לא חיישי' ע"ש בס"ק מ"ה ולפמ"ש א"ש דאם נימא דרקיקה לבד חיישינין שפיר י"ל דצריך שיכוונו שניהם אף לפסול על האחין רק דבאמת חיישי' שמא כוונו שניהם דהא אם נימא דברקיקה לחוד חיישי' א"כ אין הטעם משום דעבדא מעשה דלאו אורח ארעא ושפיר י"ל דחיישינין שמא שניהם כוונו לחליצה וז"ב וא"כ ליכא הוכחה מהא דחלוץ לה ובכך אתה כונסה אמאי לא צוו לה לרוק ולפמ"ש א"ש דהא שם היבם בפירוש לא רצה לחלוץ אלא לייבם א"כ ל"ש לחוש שמא כיוון הוא ג"כ אבל ברקקה בין האחין שפיר י"ל דחיישינין שמא כוונו שניהם ודו"ק כי חריף הוא ובחידושי כתבתי הא דצריך למדחס כרעי' כדי שנדע דכוונתו רק למצוה ולא לחליצת נעל בעלמא ובזה א"ש דיבמה שגדלה בין האחין וחלצה נעלו של א' מהן חיישי' דמסתמא מיירי דלא דחיס לכרעי' ואעפ"כ חיישינין שמא כוונה היא לחודה וזה י"ל דעת הרי"ף ובחידושי הארכתי ואכ"מ ודו"ק (כו) הלכה כ"ט לפמ"ש בה' גירושין ליישב דברי הרמב"ם בפי' המשנה דבזה"ז אין חשש רק בין יום ולילה ע"ש א"כ שפיר הוכיח הריב"ש דגם בזמן מועט חיישינין והוי שכיח ול"ש דחית המל"מ דהתם אעיקרא דדינא כו' דהא בזה"ז ליכא חששה אלא לזמן מועט ודו"ק היטב:

כז פרק חמישי הלכה ד' ויראה לי ע' בפרק א' הלכה י"ב. והנה בש"ס לר"ל אחין על החלוצה בכרת והחולץ בלאו וכיון דכאן גזרינין משום דאתי למבעל אחר חליצה ומכ"ש דעל האחין שייך לגזור כן דהם בכרת ואפי' לר"י דקיי"ל כותי' דשניהם בלאו מ"מ אין סברא דלדידי' יגרע הוא מאחיו הפך סברת ר"ל ואולי רבנו לטעמי' דדעתו שם דזה רק

אסמכתא ועמ"ש שם ואמנם שבתי וראיתי דלל"ק הותרה צרתה ולא' היא והלא גם שם תסוב הקושיא דהא צרתה לר"ל גרועה מהיא דצרתה בכרת והיא בלאו וכן לל"ב אמרי' הותרה אפי' היא מלשון אפילו מוכח דל"מ צרתה ודאי שריא ולפי סברת ר"ל איפכא היא וא"כ חזינין דיש סברא דהיא גרועה מצרתה דבה נעשה מעשה החלוצה וא"כ ה"ה די"ל דהחולץ גרוע מאחיו דהוא עשה מעשה החליצה וזה סברת הל"ק אבל בל"ב לא כן הוא וזה לדעתי כוונת הראב"ד בהשגה ודו"ק (כח) עפמ"ש הלח"מ הלכה י"ט לפרש דברי הש"ס לדעת הטור ע"ש וכוונתי לזה מדעתאי בחידושי לאהע"ז ע"ש ובזה יישבתי שם מה שהקשה הב"ש על הרשב"א ורש"י דפירשו אנפלאות של בגד ממועט מתחש אף דבאין מן העור א"כ מה הקשה א"ה כולו של שער כמי הא ממועט מתחש ולפי פי' הלח"מ א"ש דבאמת למסקנא הכי הוא דההוא קרקא מקרי דכיון דאינו של עור לאו מנעל הוא אף דבא מן התחש וז"ב. (כט) הלכה י"ב יבואר אי"ה לקמן (ל) הלכה טו"ב מה שהקשה הב"ש והמל"מ והכ"מ לע"ד י"ל דהא גם בהאי בבא דקדם א' מהן ויבה אין מוציאין מידו קשה דילמא יבם אחיו וה"ל האשה זאת באיסור עשה או לאו הבא מכלל עשה כמ"ש רבנו פ"א הי"ב ועכצ"ל דמוקמינין לה בחזקת מותרת וזקוקה ליבם וז"ב ומכ"ש דלא חיישינין לחששה דתצטרך כרוז לכהונה דהיא חששה דרבנן ורחוקה משום דמוקמינין לה בחזקת זקוקה ומותרת ליבם וז"ב לע"ד (ודברי המל"מ דחוקים קצת במח"כ ואין להאריך) ובזה י"ל קושית הלח"מ הא כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה ולפמ"ש א"כ דמדינא עולה ליבום דמוקמי לה בחזקת זקוקה ליבם ומותרת לו רק דלכתחלה מחמרינין משום דיש לעמוד על הבירור אבל עכ"פ עולה ליבום היא מדאוריית' וז"ב. (לא) הלכה ח"י עמ"מ שהבי' התוספת' זה הכלל כל ביאה הצריכם דעת אין ביאתו ביאה כו' וכן בירושלמי ע"ש ותמהני דהא הרשב"א ר"פ חרש הביא הירושלמי אמתני' דרצה יוציא רצה יקיים הה"ד בקידשה בכסף אבל בביאה קידושיו מעשה וגירושין אינן מעשה ומשמע דה"ה לקטן וכ"כ בספר אבני מלואים סי' מ"ג וכאן ס"ל להירושלמי דכל היכא דצריך דעת אין ביאתו ביאה וצ"ע ומ"ש הה"מ בשם הרמב"ן דהוא מן התורה כו' הנה דברי רש"י סותרין זא"ז וכבר ביארתי זה בחידושי לאהע"ז סי' קס"ו עיי"ש וע' ה' גירושין פ"ב ה' טו"ב שהביא הגהת מל"מ דברי הירושלמי ומ"ש שם ע"ש וזכורני שבתשובת נ"ב מ"ת פלפל בזה ואינו ת"י כעת: והנה הא דתיקנו נשואין לחרש משום דלא אתי לכלל נשואין א ולכך תיקנו לו משום לשבת יצרה ואמנם למה תיקנו לו גירושין ואולם אם נשואין יהי' לו ולגרש אינו יכול זה הוי תרתי דסתרי דממ"נ אם הנשואין נשואין דחשיב מעשהו מעשה גם גירושין יש לו וזה דאמרו כשם שכונס

ברמיזה כך מוציא ברמיזה והבין. ולפ"ז י"ל דאם קידש בביאה אין כאן סתרי אהדדי דנשואין עשה וגירושין אינן מעשה וזה לדעתי פי' הירושלמי אבל באמת אין הנשואין מן התורה וא"כ אין דברי הירושלמי סותרין זה את זה ודו"ק. (לב) הלכה כ"ז הלח"מ הקשת על רבנו במ"ש שביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת דללא צורך הוא אלא משום דממ"נ לא פסל ע"ש ונראה דרבנו הוקשה לו אמאי לא נימא דמלמדין את הקטנה שתמאן בו ואז תשאר החרשת עמו ויהי' ביאת שתיהן ביאה כשרה דהא ממאנת אף לזיקתו ועקרה הזיקה למפרע כמ"ש הרשב"א משא"כ עתה דביאת החרשת הוי ביאה פסולה ובאיסור ולזה תירץ דביאת קטנה מעולה מביאת החרשת דתגדיל עמו ולכך מקיים את הקטנה ולא מלמדין את הקטנה שתמאן אלא משום דאתי מיאון דרבנן ומבטל ביאת קטנה דרבנן לקיים ביאת גדולה שהוא מן התורה כמ"ש הלח"מ בהלכה למ"ד אבל כאן אדרב' ביאת הקטנה מעולה מביאת החרשת לא אתי מיאון ומבטל ביאת הקטנה כדי לקיים החרשת הגרועה מהקטנה ועיין בלח"מ הלכה למ"ד ותבין וזה ברור ובזה י"ל לפרש מ"ש הראב"ד בהשגה בהלכה כ"ח ועוד דאיכא מ"ד כו' והיינו די"ל דלכך מלמדין הקטנה שתמאן בו כדי שתהי' ביאת החרשת ביאה כשרה למפרע ולא ביאת איסור וע"ז הקשה דהא איכא מ"ד דאינה ממאנת לזיקתו וא"כ לדידי' לא הוי תקנה כלל וקשה לגירסת רבנו להאי מ"ד וכמ"ש הלח"מ ודו"ק: (לג) פרק ששי הלכה ג' ע' כ"מ וע' פ"ב מה' גירושין ובמל"מ שם בהג"ה ודו"ק ועמ"ש לעיל הלכה חיי ודו"ק ושוב מצאתי להב"ש סי' קע"ב ס"ק ד' שהעיר בזה וע' ספר בית מאיר שם (לד) הלכה י"ג עכ"מ שכתב דנראה מדברי הה"מ דמחזיר גרושתו עובר בעשה ולא תעשה מדמדמה לה לאלמנה לכ"ג מן הנשואין ולא ידעתי מנין לו זה שאיני מוצא אלא לאו בלבד ועתוס' גיטין דף צ' א' ד"ה מה להלן בשני עדים דכתבו דלב"ש קרא ללאו אתי ועשה איכ' משום סוטה ע"ש מבואר דלב"ה דקיי"ל כותי' ליכא עשה כלל דאם לא כן הו"ל להירושלמי להקשות גם לב"ה ולמ"ש לקמן לנוסחא לעבור בשני לאוין א"ש ודו"ק וע"ש פי"א מה' גירושין הלכה י"ב דפלפלו הכ"מ והלח"מ אם סוטה שנסתרה לוקה עלי' לדעת רבנו וההה"מ כתב דאם נסתרה ואסורה מספק מ"מ אין בה לאו גמור אלא באם נבעלה אז לוקה עלי' ע"ש ולפ"ז א"ש הירושלמי דמשני לעבור עליו בלאו והיינו די"ל דקרא מיירי שגירשה מחמת שנסתרה אחר הקינוי והחזירה אח"כ דמשום ביאה אין בה לאו ומשום גרושה שנישאת לאחר לוקה עלי' וז"ב. ובחי' רשב"א הוכיח דאפי' ספק סוטה לוקה ולנוסחא שלנו בתוס' לעבור עלי' בשני לאוין ג"כ א"ש דמיירי קרא אפי' ודאי זינתה דאז עובר בלאו משום סוטה ולאו א' משום מחזיר גרושתו ובחי' גיטין הארכתי בזה גם

בקונטרסי לה' סוטה הארכתי בזה. ואמנם עשה במחזיר גרושתו ודאי לא מצינו כמ"ש הכ"מ אם לא דמיירי דנסתרה וגירשה וכמ"ש ודו"ק (לה) הלכה כ"א הואיל והאיילונית אינה בת חלוצה ויבום נראה מלשון רבנו דהאיילונית צריכה גנו מדרבנן ואעפ"כ צרתה מותרת להתיבם ול"ד לקטנה הראו' למאן בהלכה כ"ב דשם עכ"פ הוא ראוי' ליבום ועיין בתוס' ריש יבמות ד"ה או שנמצאו איילונית ודו"ק היטב וע' בש"ע סי' קע"ג ס"ט שכתב אפילו הכיר בה והוא מהש"ס י"ב ב' וא"כ א"ש טפי דכתב רבנו הטעם דאינה בת חליצה ויבום ונסתר כל מ"ש לעיל ודו"ק: (לו) פרק רביעי הלכה ק' ובפני ג' שיודעים להקרות בש"ס ריש פרק מצות. חליצה ילפינין לה מזקני שנים ואין ב"ד שקול ולא משום דהוי דין כמ"ש הפוסקים אלא גזרת הכתוב הוא וראי' דהא איכא מ"ד כתובה דרבנן ואפי' לרשב"ג דס"ל כתובה דאוריית' היינו בבתולה אבל כתובת אלמנה כד"ה דרבנן וקשה לפ"ז איך ילפינין מקראי דשלשה בעינין הא מדאוריית' לא דמי כלל לדיני ממונות ועכצ"ל דגזה"כ הוא וז"ב ולא כמ"ש בספר ישועת יעקב ע"ש סק"א. ובזה א"ש הא דכתב התרומת הדשן דלא מהני קבלו עליהם ע"ש והקשה בישועת יעקב הא בדין גופא מהני קבלו עליהם ע"ש ולפמ"ש א"ש דזה גזה"כ הוא וזה ברור: ובזה א"ש מה שהקשה בספר ישועת יעקב דמדברי הרא"ש שהקשה כקושית התוס' ל"ל קרא בישראל למעוטי גר לחליצה הא בלא"ה לא כשר גר דהוי כמו דין ותירץ הרא"ש דכ"מ דקבלה לא מהני ומזה הוכיח הישועת יעקב דמה דלא מפורש בקרא לפסול מהני קבלה דאל"כ קשה ל"ל קרא למעט גר ואי דקמ"ל דקבלה לא מהני הא אפי' קא"פ דלא מפורש בקרא לא מהני קבלה ולפמ"ש דמקר ילפינין דבעי שלשה א"כ א"ש דלא מהני קבלה א' או ב' במקום ג' דהא זה מפורש בקרא וממיל' ה"ז דומה לקרוב או פסול דכחדא חשובי ואין להאריך ולפ"ז י"ל בהני ב' הנוספים דזה לא ילפינין מקראי רק דבעינין חמשה לפרסומי מלת' בזה ודאי מהני קבלה ובזה א"ש מה שפירש"י, במשנה או שלשה שנמצ' א' מהן קרוב או פסול ונמצ' שלא נשאר אלא שנים ומזה הוכיחו דהיכי דאיכ' טפי ונשאר שלשה מלבד הקא"פ דכשר ולפמ"ש א"ש דלזה מהני קבלה דזה לא ילפינין מקר' אבל שלשה דילפינן מקר' לא מהני קבלה וזה ברור ובזה א"ש דלא מתרצים התוס' על הקושיא דלמה צריך קרא לגר דפסול הא בלא"ה פסול לדין ולא תירצו דנ"מ לענין קבלה ולפמ"ש א"ש דהא שם הזמינו שמואל לרב יהודא לאצטרופי לחמשה ובזה מהני קבלה ודו"ק ועיין ברא"ש דגריס אמר לי' לפרסומי מלתא אינו בש"ס שלנו ולפמ"ש א"ש טובא דר"ל כיון דהוא רק לפרסומי מלת' ולא מקראי שפיר מהני קבלה ודו"ק ובחידושי לאהע"ז הארכתי ואכמ"ל. והנה רש"י פירש אהא דחרש דנחלץ חליצתו פסולה דמיירי שיש לו אח והמפרשים

הקשו מי דחקו לפרש כן ונראה דהנה י"ל ביבם חרש הא הש"ס הקשה בב"ק אלא מעתה יבמה שנפלה לפני מוכה שחין נימא אדעת' דהכי לא קדשה נפשה ומשני טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלי וי"ל דהאי סברא טב למיתב לא אמרינן אלא גבי יבם מוכה שחין דהא באמת במה שנפלה לפני מוכה שחין אין חוסמין אותה וצריך לחלון אלא שיש לחוש שמא לא יוכלו לכופו לחלוץ וזה חששה רחוקה וסמכינין על הא דטב למיתב טן דו אבל בחרש שאינו יכול לחלוץ וצריך ע"כ ליבמה ל"ש הסבר' דטב למיתב טן דו וע' בב"ח דר"ל דגבי מומר לא אמרינן טב למיתב טן דו והארכתי במקום אחר ולכך פירש"י שיש לו אח דאז ל"ש מקח טעות דהא אפשר דהאח הפקח יבמה אבל אם אין אח זולתו י"ל דאין הקידושין חלין כלל ואמנם מהפוסקים מבואר דאינו כן ובחידושי אהע"ז כתבתי יותר:

א ראיתי בספר ישועת יעקב להקשות על הא דפריך אלמנה לכה"ג ליתי עשה ולדחי ל"ת הא אמרינן בכתובות דף מ"ם גבי אונס ומפתה וליתי עשה ולדחי ל"ת ומשני אילו אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל וא"כ ה"נ הא כתב הרשב"א דעל היבמה אין כאן מצוה כלל רק על היבם וא"כ שייך ג"כ האי סבר' אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ולא אזכור מה שתירץ בזה ונרא' דבשלמ' התם אם אמרה לא בעינא ליתא לעשה גם עליו דהא ולא תהי' לאשה מדעתה אבל כאן אף דעלי' אין מצוה מ"מ עליו חל המצוה וגם היא מחויבת להתרצות ליבום כדי שיקיים הוא המצוה וזה ברור ויש לי עוד אריכות דברים בזה ואין כאן מקומם לפי כוונת הקונטרס ובמקום אחר ביארתי היטב וזה מבואר בלשון הש"ס מי איתא עשה כלל ודו"ק:

לח הפוסקים נחלקו אם חזקה דרבא חזקה גמורה הוא רק לחליצה מחמרינין או לאו חזקה גמורה הוא ולמיאון לחומרא חיישינין לה ע"ש ונלע"ד לפמ"ש רבנו בפי"ב מה' גירושין וביארו הלח"מ דכ"ז שלא נבעלה ממאנת ולא חיישינין לחזקה דרבא ע"ש והבאתי לעיל א"כ מוכח דלאו חזקה גמורה הוא דאי הוי חזקה גמורה אף בלא בעל היינו חוששין אבל הפוסקים לטעמיהו דפליגי על רבנו בזה וס"ל דאף בלא בעל אינה ממאנת כיון שהגיעה לימי נערות והיינו משום דחזקה דרבא חזקה גמורה הוא וזה ברור: ולכאורה יש להקשות מהא דפריך נדה מ"ט א' ומי מספקא לי' והא א"ר קטנה שהגיעה כו' ולפ"ד רבנו דזה רק בבעל דהוי ספקא דאוריית' אז מחמרינין א"כ ל"ק דלחומרא אמרי' זה אבל לא לקולא ואמנם ז"א דזה באמת במסקנת הש"ס דלענין חליצה חיישינין אבל בס"ד סבר דחזקה גמורה הוא וז"ב.

והנה לדעת התוס' דהא דקטנה אינה חולצת הוא רק דרבנן והקישא דאשה לאיש לאו דאוריית' קשה מאי קאמר וכ"ת מספקא לי' הא הוי ספק דרבנן ולקולא וצ"ל דאיכ' חזקת קטנות והוי ספק דרבנן באתחזק איסור' ותליא בשני הלשונות בפסחים ואכמ"ל. ולדעת הט"ז ומהרי"ט דחזקת קטנות הוי עשוי להשתנות קשה ואמנם י"ל דהוי דבר שיש לו מתירין דלכשתביא סימנים תחלוץ ויש לפלפל בזה ואמנם לפמ"ש י"ל הקושיא שהקשיתי לעיל מה ס"ד דמקשה לפ"ד רבנו דחזקה דהכא אינה חזקה גמורה ורק בבעל חיישינין לה א"כ הוי רק לחומר' ומאי פריך. ואמנם לפמ"ש א"ש דנהי דלאו חזקה גמורה הוא מ"מ פריך דתחלוץ דהא הוי ספק דרבנן וכמ"ש ואף דאיכ' חזקת קטנות מ"מ כיון דחזקת קטנות ג"כ לאו חזקה גמורה הוא דעשוי להשתנות וכמ"ש מהרי"ט א"כ שפיר מהני חזקה דרבא עכ"פ לבטל חזקת קטנות ונשאר ספקא דרבנן וז"ב ולפ"ז למסקנא דמשני ה"מ למיאון אבל לחליצה חיישינין צ"ל דהמתרץ ס"ל דהקישא אשה לאיש דאוריית' וקטנה מדאוריית' אינה חולצת והארכתי בזה במ"א וכאן לקצר באתי: ואמנם קשה לפמ"ש רבנו הא דא"ר א"צ בדיקה מה קאמר אין צריכה דמשמע דאם בדקו ולא מצאו ממאנת דאל"כ הל"ל לא מהני בדיקה והא כיון דלפ"ד רבנו מיירי בבעל א"כ אפי' בדקו ולא מצאו חיישי' שמא נשרו ומזה יש ראי' לדעת הב"ש דאם היו בה שערות מקודם יב"ש ולא נשרו אמרי' מדהני לא נשרו גם הני לא נשרו ודו"ק גם י"ל ברבוי שערות ואכמ"ל ובחידושי בארתי:

הלכות סוטה פ"א:

א פ"א הלכה ג' עכ"מ ומל"מ ולכאורה י"ל דאם קינא לה משני ב"א כאחת ונסתרה עמהם ושהתה רק כדי טומאה כלשון רבנו וא"כ זה ודאי שלא נבעלה משניהם דהא שהתה רק כדי טומאה והוא כדי צלית ביצה ולגומעה וא"כ עכ"פ אחד נאמן להעיד שלא נטמאה ואף שחשוד להתיחד עם הערות מ"מ כשר לעדות אשה שלא להוציאה מבעלה אלא די"ל דע"א לא מהימן דדוק' לאוסרה נאמן אבל לא להתירה ולפ"ז י"ל בעי ר"י מקנא לה ממאה ב"א דאז ודאי האחרים נאמנים ודו"ק גם נ"ל אף דנימא דע"א נאמן להתירה מ"מ משכחת לה בשהם אחים או אבי' דקרוב אינו נאמן וזה. פי' הירושלמי מ"ד אבי' או אחי' כו' ר"ל דלא משכחת אלא למ"ד דמקנא לה מאבי' כו' וכ"ז צ"ע. לכאורה י"ל דלפמ"ש בתשו' רשב"א דהבועל עצמו נאמן לאוסרה דפלגינין דיבורא אלא דהקשו עליו דא"כ סוטה שנסתרה היכי מ"ל הא יש לה עדים במה"י וע"כ כתבו דז"א דל"ש פ"ד דאם נימא דה"ק לא עמי רק עם איש אחר א"כ ע"ז לא היתה הקינוי וא"נ ע"א ע"ש בתשו'

ח"צ ונב"י. ולפ"ז בקינא לה עם ב' ב"א כאחד דהאחד ודאי נאמן א"כ ה"ל יש לה עדים במה"י וצ"ע:

ובזה י"ל הא דאמר שם ר"י בעי קינא לה עם מאה ב"א כו' והיינו דקשיא לר' יוסי דאם קינא לה משני ב"א א"כ יש לה עדים במה"י ואינה שותה ולכך בעי בקינא לה ממאה ב"א היינו הרבה ב"א דאז שפיר מ"ל דתשתה דהיינו אם מקצתם יאמרו נטמאה ומקצתם יאמרו לא נטמאה ודו"ק (ב) הלכה ו' קטן פחות מבן ט' עכ"מ וע' בילקוט דף ר"ז ע"ב תחת אשה לרבות בת תשע שנים ויום א' שישקו אותה מתחת ידו עכ"ל והנה אם נאמר דקאי על הסוטה הוא תמוה דהא קטנה אין משקין אותה ומה חילוק יש בקטנה בין בת ג"ש ויום א' ובין בת ט' שנים ויום א' הא מן ג"ש ויום א' היא ראוי' לביאה וכן אין לומר דט"ס הוא וקאי על הבעל דהא קטן אין לו אישות מה"ת כלל ועכצ"ל דקאי על הבועל והן הן דברי רבינו ודו"ק וחכם א' השיבני דאפשר דקאי על הבעל ומיירי בקידושי יעוד אליב' דר"י בר"י וי"ל עוד דהא תחת אישך הוי מיעוט אחר מיעוט ולרבות ודו"ק מצאתי בזית רענן שכתב ג"כ דצ"ל בן ט' ולא פירש מה כוונת הילקוט ומצאתי במ"ר פ' נשא מבואר כמ"ש וז"ל ואת כי שטית תחת אישך וכי נטמאת לרבות בן תשעה ויום א' שמקנין לה ופי' המ"כ דקאי על הבועל עיי"ש ובלי ספק דמזה מקור דברי רבנו ז"ל והנראה דהמ"ר דרוש זה מיתורא דוכי נטמאת ואכמ"ל (ג) (הלכה ד' עכ"מ שהבי' ראיה מהא דנדה נ"ב ויש לך אחרת כו' והתם בקטנה נמי מיירי כמ"ש התוס' ע"ש ולע"ד דבריו תמוהין דשם בקידושי קטנה ואח"כ נתגדלה ואז זינתה מיירי וס"ל לר' ישמעאל דאמרי' ע"ד קידושין ראשונ' בעל ואינה כא"א ע"ש בתוס' מבואר כן ומיירי בקדשוה אמה ואחותה ע"ש היטב ואין ענין לדברי רבנו ז"ל. והנה רבנו בפרק ב' כתב דאשה למעוטי קטנה ומסתמ' מצא כן באיזה ברייתא וקשה ל"ל קרא למעט הא בלא"ה כל שתבעל ולא תהי' אסורה לו אינו שותה כמ"ש התוס' בקושיתם על רש"י ר"פ ארוסה כמ"ש לעיל הלכה א' פרק אי ועכצ"ל דקטנה שזינתה נאסרת על בעלה ומזה הוכיח רבנו ז"ל ועמ"ש המל"מ לעיל ומ"ש שם ודו"ק) (ד) (הלכה ט"ו) עמל"מ וע' תוס' יבמות קי"ח ד"ה בת דטעמ' דאוכלת בתרומה דאוקמה אחזקת אשת איש וזה לא שייך הכא וגם חזקת היתר לא שייך כאן דכיון דקינא לה ונסתרה אתרע חזקתה כמ"ש תוס' בסוטה דף כיד ב' ע"ש. (ה) הלכה ז' עמל"מ שתמה על דברי התוס' סוטה כ"ו דיה מעוברת במ"ש כמו גבי מעוברת חברו כו' ומחק זה מדברי התוס' ע"ש ולע"ד י"ל דהתוס' ר"ל אם הוא כהן ונשא מעוברת חברו אם נימא דהפרשה היינו גט כתי' א' בתוס' יבמות דאם הוא כהן אינה שותה כמ"ש תוס' הביאם המל"מ לקמן הלכה יו"ד לפי שאינה ראוי' להחזירה ואמנם אם הפילה דאז מותר

לקיימה לרבנן דהם לא קנסוהו ואעפ"כ אינה שותה כיון דבשעת קינוי לא היתה ראוי' לשתות והביאו ראי' מהירושלמי ודו"ק כי ברור הוא בס"ד:
והנה המל"מ העלה דאם הבעל אינו מנוקה מעון מ"מ אינה מפסדת כתובתה דהמניעה אינו ממנה ע"ש ולפ"ז י"ל קושית התוס' בהא דשבועות הכל מודים בעד סוטה דהקשו התוס' הא בלא"ה תשתה ותמות ולפי הנ"ל י"ל דמיירי בכה"ג דאינה שותה דהבעל אין מנוקה מעוון וז"ב (ו) הלכה י"ב י"ג י"ד ט"ו בכל הלכות אילו דברתי בחידושי לה' אישות באהע"ז סי' י"א עיי"ש:

ז המל"מ נסתפק באם בא עלי' אחר שנסתרה והוא לא ידע אם היא שותה אח"כ וע"ש שהאריך בהלכה ז' ואנכי הרואה בירושלמי פ"א דסוטה הלכה ג' דפריך על מתני' דבעלה בא עלי' בדרך דאינה שותה מהא דתנינן כשם כו' כשם שהמים בודקין אותה על כל ביאה וביאה שמקבלת את בעלה לאחר הבועל כו' ומשני רבי אבין בשם ר"ה כאן ביודע כאן בשאינו יודע עכ"ל הרי מבואר דכשלא ידע המים בודקין אותה אך עדיין י"ל הפי' כמ"ש התוס' דעיקר תלוי אם ידע בשעת השקאה וכמסקנת המל"מ ע"ש: (ח) פרק ג' הלכה ט' עכ"מ דכתב דרבנו פסק כר"י משום דרבא מפליג אבתרי' כו' וע' בירושלמי פ"ב ה"ב דמביא ב' ברייתות חד תני לא במפוחם וחד תני אפי' במפוחם ור"ל דקמייתא כר' ישמעאל ובתרייתא כרבנן ובתר הכי אמר כולה כרבנן ע"ש וא"כ נסתרי' דברי הכ"מ די"ל דרבא אליב' דרבנן מפליג וכמסקנא דירושלמי וי"ל הא דפסק רבנו כר"י משום דאמרי' שם דר"א ור"י תרוייהו ס"ל דחדשה בעינין ע"ש בירושלמי ובמפרש ובחידושי סוטה שלי הארכתי וכאן אמ"ל ודו"ק: (ט) הלכה י"ד ויראה אותה את המים הוא בספרי ובמ"ר מ"ש המל"מ דהוכיח מדברי התוס' שבועות ל"ב דע"א אינו מעכב הבדיקה דאל"כ מה הקשו הא אין המים בודקין ע"ש עדיין קשה הא כיון דאיכ' ע"א א"כ הוא מצטרף עם הבועל דהא פ"ד ואפשר דמיירי בשהבועל רשע או שמשביע את הבועל עצמו ובחי' כתבתי בזה.

י פרק ד' ה"ט ואם כתב ישראל פסול ספרי הובא בילקוט ואם כתבה כהן קטן פסולה הכ"מ לא ציין מקומו ועפ"ז ה' ט"ו מה' גירושין דחש"ו פסולין לכתוב גנו דלאו בני דיעה נינהו ואין כותבין לשמה ואפי' גדול עע"ג לדעת רבנו וה"ה הכא וז"פ דהא כתבה שלא לשמה פסולה כמ"ש רבנו הי"א ע"ש. (יא) הלכה י"א מה שפסק רבנו בעיות אילו לקולא י"ל דמספק אין למחוק את השם וכמ"ש הכ"מ בעצמן לענין קרבן במקום אחר ע"ש (יב) הלכה י"ב מ"ש הכ"מ ואיני יודע מה השמיטו רבנו הוא פלא שהרי רבינו כתב דין זה בביאור בהלכה ז' פרק זה ע"ש. התוס' בקידושין כ"ז בד"ה ה"ג הקשו אמאי לא משני

הכא בנכנסה לחופה דהא בלא"ה צריך לאוקמא שבא עלי' ארוס כו' עיי"ש ולכאורה י"ל דביבמות ס"ל דחופה דאוריית' אבל בקידושין ס"ל להסוגיא דחופה דרבנן ולכך לא מוקי לקרא הכי וכמו שהקשה באמת בשיטה מקובצת על דעת הרמב"ן ורשב"א דס"ל דחופה דרבנן מסוגיא דיבמות ע"ש אך ז"א דאף דחופה דרבנן מ"מ י"ל דקרא אסמכת' הוא וכמו שמפרשים ע"כ לדעתם קרא ארוסה ולא שנכנסה לחופה ולא נבעלה והיינו כמ"ש הטעם המלך דלאחר שתיקנו חז"ל החופה קונה אף מדאוריית' לענין הפרת נדרים ע"ש אך נראה לפמ"ש רבנו לעיל פ"ב ה"ח דאפי' דבר האסור מד"ס לא הוי מנוקה מעוון והר"א הקשה מהא דריש ארוסה כו' והמל"מ תמה דשם אקרא קאי ומדאוריית' ליכא איסור' ע"ש ואמנם אם נימא דחופה מד"ס שפיר הקשה דהא ביבמות מוקי לה בנכנסה לחופה ולא נבעלה ועכצ"ל דמיירי לאחר שתיקנו חז"ל החופה ואז כבר אסור משום ארוסה בבית חמיו ושפיר הקשה הראב"ד ודו"ק ואמנם לפמ"ש דסוגיא ד'יבמות ס"ל דחופה דאוריית' וא"כ א"ש ול"ק על רבנו אך סוגיא דקידושין ס"ל חופה דרבנן ולכך ל"מ לאוקמי בנכנסה לחופה דא"כ ה"ל אינו מנוקה מעון מד"ס ודו"ק היטב:

יג נסתפקתי באשהשנדר בעלה הנאה ממנה באופן שמחויב לגרשה אם נסתרה אח"כ אי שותה כיון דאינה ראוי' לו עוד או דילמא כיון דבידו לישאל על נדרו הוי כמו מעוברת ומניקה לרבנן דשותה כיון דבידו להפרישה ולהחזירה אח"כ ולפמ"ש המל"מ דשם כיון דבהפרשה סגי וא"צ גט לכך שותה משא"כ בנשא עקרה כיון דצריך לגרשה לא הוי בידו א"כ ה"נ הרי צריך למצוא פתח לנדרו ומי יימר דוחדקקי לי' תלתא וצ"ע ואם נימא דזה לא הוי כבידו ובפרט לפמ"ש התוי"ט הטעם דבעקרה הוי מלתי דאוריית' וזה הוי ג"כ מלת' דאוריית' מ"מ יש להסתפק אם נשאל אח"כ על נדרו אם נימא דשפיר שותה אח"כ או דילמ' דאזלי בתר שעת הקינוי כמו בלא הי' לו בנים ונולדו לו אח"כ וצ"ע.

ואמנם זה נראה ברור דעכ"פ כתובה אית לה דהא אין המניעה ממנה כמו באמר איני רוצה להשקותה ואם נדרה הוא וקיים לה הוא זה תלוי אם הוא נתן אצבע ב"ש או היא נתנה וצ"ע ואמנם נסתפקתי במי שנאסרה עליו אשתו מחמת שנסתרה אם יכול להפר נדריה דדמי להא דיבמות באשה שאמרו לה מת בעלך דטעמ' מאי א"ר בעל מפר שלא תתגנה עליו והכא תתגנה ותתגנה וכן הכי נמי וצ"ע. (יד) המל"מ העלה ע"פ הירושלמי דאם הוא מזיד והיא שוגגת אסרוהו לבועל וש"ס דילן חלוק בזה ולכאורה י"ל הטעם דאסרה תורה לבועל כמו לבעל דאל"כ יעשו שניהם בערמה ויסתרו זה עם זו כדי להוציאה מבעלה וישאנה וכמו דחיישי' לענין עד שמא עיניו נתן בה ולכן אסרה תורה לבועל ג"כ ולפ"ז אם היא שוגגת דאז מותרת לבעל ל"ש זה וז"ב ואם היא אנוסה י"ל

דבלא"ה ל"ש חשש זה דאונס לא שכיח ואפי' בעלה כהן מותרת לבועל וכדעת הח"מ ע"ש ולפ"ז הי' נראה דבקטנה אשת כהן אסורה דפתוי קטנה שכיח עתוס' כתובות ט' עש"ה וע' בח"מ וב"ש סי' י"א באהע"ז ומ"ש שם בחידושי ע"ש. והנה י"ל הטעם דסתירה הוא רק ברה"י ולא ברה"ר משום דעיקר תלוי בקפידא דבעל ובעל מסתמ' לא קפיד רק שלא תסתר עמו ברה"י אבל ברה"ר לא דאל"כ אין לדבר סוף דאפי' בשוק לא תוכל לילך וז"ב ובזה א"ש לע"ד מה דמקשים על הרמב"ם דפסק דקינא לה עם שנים ונסתרה עמהם דשותה הא שלשה הוי רה"ר כדאיתא בנזיר ולפמ"ש א"ש דהא שם קינא לה הבעל משניהם יחד והרי חזינין דמקפיד עליהם וז"ב ובזה א"ש דבעי ר"י בירושלמי קינא לה ממאה ב"א והיינו דג"כ נימא דחזינין דמקפיד על מאה ב"א. ובזה ודאי דבטלה דעתו אצל כל אדם וא"כ י"ל דה"ה בשנים ועפ"ז י"ל מ"ש בירושלמי דמ"ד אפי' מאביה ואחיה ה"ה משנים יחד והיינו דמ"ד דאפי' ע"י אביה מקנין אע"ג דמתיחד אדם עם בתו ולא עבד' איסור' כלל ועכצ"ל דטעמ' משום דהבעל תקפיד וה"ה הכא אבל למ"ד דמאבי' אין מקנין והיינו דעיקר תלוי אי עבדא איסור' וה"ה הכא כיון דברה"ר ליכ' סתירה אינה שותה וזה ברור לע"ד. והנה הטעם דע"א נאמן בטומאה דהא כבר כתב המהרי"ק דהיכ' דליכ' חזקה נגדו הע"א נאמן אפי' בדבר שבערוה ולפ"ז הכא דהתורה עשאה ספק עד שתשתה ומוציאתה מחזקה כמ"ש תוס' סוטה כ"ד ב' ד"ה ב"ה ע"ש ולכך עד אחד נאמן דתו ליכ' חזקה נגדו וזה ברור לע"ד.

ובזה נלע"ד דל"ק מה דמקשים לדעת התוס' דגם אי איכא ע"א הוי כיש עדים במה"י ואין המים בודקין א"כ סוטה היכא משכחת לה הא תמיד הבועל עצמו נאמן דהא פלגינין דבורי כמ"ש הרשב"א וע' במל"מ ולפמ"ש א"ש דאם לא צוותה תורה שתשתה הסוטה לא הי' ע"א נאמן דעיקר נאמנותו משום דהתורה עשאה ספק עד שתשתה והוציאתה מחזקה כמ"ש תוס' הנ"ל ודו"ק היטב. (יד) כתב הרמב"ם פרק כ"ד הלכה כ"ה מה' אישות וז"ל אמר לה בעלה בינו לבינה אל תסתרי כו' וראה שנסתרה כו' ואם הודית שנסתרה תצא בלא כתובה עכ"ל ועכ"מ שהקשה מאי איריא בזה"ז כו' עיי"ש ולע"ד נראה דהא הש"ס קאמר דילמא קיי"ל כר"י בר' יהודא דקינוי ע"פ עצמו ולפ"ז אם הוא הודה שנסתרה אחר הקינוי ואומרת אני מוכנת לשתות אף דאנן מסופקין דילמא לא קיי"ל כריב"י ואין משקין אותה מספק גם מספק חולין בעזרה מ"מ היא טוענת ממ"נ אם הלכה כריב"י אשתה ואטהר ואם אין הלכה כריב"י בלא"ה אני טהורה שאין כאן קינוי וא"כ ודאי מגיע לה כתובה עכ"פ ולכך כ' הרמב"ם בזה"ז שאין כאן מי סוטה וז"ב. ועוד נראה דהא במתו בעליהן עד שלא שתו סברו ב"ש דנוטלות כתובה וב"ה פליגי

ואמרו דאינן נוטלת כתובתה, וכתבו התוס' והכא ל"ש לאוקמא האשה על חזקתה שלא זינתה (כמו בנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לר"ג ע"ש בתוס') דהא רגלים לדבר שקינא לה ונסתרה והתורה הוציאתה מחזקה ועשאתו ספק עכ"ל התוס' ולפ"ז הכא דיש ספק אי הקינוי הוי קינוי או לא א"כ שפיר מוקמינין לה אחזקה שלא זינתה דהא אין כאן רגלים לדבר ודאי קשה אמאי תצא בלא כתובה אם הודה שנסתרה וצ"ל כיון דס"ס הודית שנסתרה ועשתה מעשה שנאסרה עי"ז לבעלה וכמ"ש המ"מ כל שמעשי' גרמו לה ליאסר על בעלה אין לה כתובה וז"ב. ואמנם בזמן דהי' מי סוטה א"כ ממ"נ אם אין הקינוי קינוי א"כ לא עשתה מעשה כלל שתיאסר על בעלה ואם הקינוי קינוי ג"כ לא עשתה מעשה ליאסר על בעלה דהא יכולה לשתות ואז תיטהר לבעלה דהא באמת אנו מוקמי' לה אחזקה שלא זינתה ולכך כתב רבנו בזה"ז ודו"ק:

טו הנה הרמב"ם פי"א מה' גירושין הי"ד סותר לדבריו פ"א מה' א"ב הכ"ב ע"ש דמחלק הכ"מ בין קודם גירושין דאינו לוקה בין לאחר גירושין והתוס' כתבו דאין סברא לחלק בקידושין דף ס"ח ע"ש והנה בחידושי כתבתי אהא דאמרי' סוטה כ"ו ב' מ"ד ונטמאה ונטמאה כתיב והכא אסירא וקיימא ע"ש והקשו התוס' הא מאלמנה לכה"ג נפקא דאסירא וקיימא ע"ש ואמרתי בחידושי ליישב קו' התוס' עפמ"ש השב שמעתתא ליישב קו' התוס' דהקשו איך נילף מסוטה לספק טומאה ברה"ר הא יש א חזקת טהרה ואי משום דקינא לה ונסתרה וה"ל חזקת טומאה א"כ איך נילף מסוטה לס"ט ברה"י ותירץ הש"ש דלבעלה איכא חזקת היתר אבל לבועל איכא חזקת איסור דמחזיקין מאיסור לאיסור וא"כ שפיר ילפי' מסוטה בין לס"ט ברה"ר מהבועל ולס"ט ברה"י מהבעל דהא אסורה בין לבעל בין לבועל ע"ש ודפח"ח ולפ"ז א"ש דברי הש"ס דאמר מ"ד ונטמאה ונטמאה כו' היינו דס"ד הא דאסורה לבעל אף דלדידי הוי חזקת היתר מ"מ כיון דלבועל איכא חזקת איסור דמחזיקין מאיסור א"א לאיסור סוטה ע"כ אסורה גם לבעל אבל אם הבועל הוא א' מן העריות דבלא"ה אסורה לו וא"כ אין אנו דכין על הבועל כלל שפיר מותרת לבעלה משום חזקת היתר דידי' וחזקת איסור דבועל ל"ש כלל דלגבי בועל אין נ"מ ודמי להא דכתב הרמב"ן גבי קרובות דלא מהני חזקה דידהו לגבי האשה כיון דאין אנו דנין עליהן כלל וכ"ש הכא ודו"ק ולפ"ז א"ש קו' התוס' דל"ד לאלמנה לכה"ג דאדרבא שם ליכא חזקת היתר לבעל דהא אסורה וקיימא עליו וא"כ אדרבה חזקת איסור לבועל במקומה עומדת משא"כ הכא דחזקת איסור לבועל ליכא דאין אנו דנין עליו ודו"ק ומעתה דעת לנבון נקל דשפיר יש לחלק בין קודם שנתגרשה לאחר שנתגרשה דקודם שנתגרשה י"ל דשפיר יש לה חזקת היתר לבעל ואי משום דאיכ' חזקת איסור לבועל ז"א דהא כ"כ

דלא נתגרשה מבעלה עדיין אין אנו דנין על הבועל דבלא"ה אסורה עליו משום א"א ולכך אלימא חזקת היתר לבעלה ונהי דגזה"כ הוא דאסורה מספק מ"מ לא הוי כודאי ממש ללקות עליו אבל לאחר שנתגרשה דאז שפיר אנו דנין על הבועל אם מותרת לו ושפיר מוקמי' לה אחזקת איסור לבועל דמחזיקין מאיסור לאיסור כמ"ש הש"ש שפיר לוקי' עלי' דמתוך שנאסרה לבועל בוודאי דאיכא חזקה גם בעלה לוקה עלי' דחזקת היתר דידי' אתרע כיון דאיכא דגלים לדבר ודו"ק:

ובזה יש לפרש דברי הירושלמי שהבאתי לעיל פ"א ה"ג ע"ש דהא כבר דקדקתי בלשון רבנו דכתב דשהתה כדי טומאה א"כ ברור לנו דודאי רק אחד הוא הבועל ולפ"ז ל"ש לומר דאוקי בחזקת איסור לבועל דהא לאחד ודאי מותרת ודמיא להא דכתבו התוס' בריש נדה דהיכא דאינו יכול להיות שניהם אמת אלא האחד טהור בודאי לא גמרינין מסוטה ואמנם למ"ד דאפי' מאביה ואחי' מקנין והתם ודאי ל"ש לאוקמי אחזקת איסור לבועל דהא לבועל בלא"ה אסורה ואעפ"כ שותה על ידן וא"כ ה"ה לקינא משני ב"א וזה ביאור דברי הירושלמי דלמ"ד מקנא לה מאבי' ומאחי' ה"ה לשני ב"א ודו"ק (טז) הרמב"ם בהלכות עדות פ"ה כתב דכ"מ שנאמן ע"א אפי' אשה או קרוב חוץ מלחייב שבועה דצריך עד כשר וע"ש בכ"מ דכ' דא"י מנ"ל לרבנו דבר זה ע"ש ולע"ד נראה ברור דרבנו הוציא זה מש"ס ירושלמי סוטה פרק א' ה' א' דאמרי' שם ע"א מהו שישקה ומה אם פיו שאינו זוקקו לשבועת ממון הרי הוא משקה ע"א שזוקקו לשבועת ממון לא כ"ש קרוב מהו שישקה כו' ומזה מוכח להדיא דקרוב אינו זוקקו לשבועת ממון דאל"כ מה בעי קרוב מהו שישקה הא גם בקרוב יש ללמוד מק"ו אלא ודאי דקרוב אינו זוקק לשבועת ממון והוא ברור בס"ד:

יז והנה הרמב"ם פ' כ"ד מה' אישות פסק דעוברת על דת אם רצה לקיים מקיימה ובסוטה כ"ז הוא בעיא דלא אפשיטא וע' במ"מ ובכ"מ שם ולכאורה י"ל דבעית הש"ס היא לפי משנה ראשונה אבל לפי משנה אחרונה דחיישי' שמא עיניה נתנה באחר ודאי דיכול לקיימה דהא י"ל דעיניה נתנה באחר ולכך עוברת ע"ד כדי שיגרשנה בעלה ואמנם יש לחלק דאף דשכיח דאומרת טמאה אני לך משום דעיניה נתנה באחר מ"מ מעשה לא עבדא וכמ"ש הפוס' לענין היכי שהוחזקה נדה בשכנותי' ויש לפלפל בזה ואכ"מ ולכאורה י"ל דיש הוכחה דאם רצה לקיימה מקיים דאל"כ מה מוכיח הש"ס מסוטה דספק טומאה ברה"י ס"ט מדאסורה לבעלה עד שתשתה ודילמא התם משום דעכ"פ עברה ע"ד דיחוד הוי עוברת ע"ד כדמוכח בסוטה דף כ"ז וע"כ דאם רצה לקיים מקיים ואמנם י"ל דהש"ס מוכיח לה מדאסורה לבועל וזה י"ל בכוונת רש"י ז"ל בחולין דף י'

דפירש מה סוטה דקינא לה בעלה ונסתרה וכתיב ונטמאה ונטמאה א' לבעל וא' לבועל והוא שפת יתר וע' בש"ש שעמד בזה ולפמ"ש א"ש ובחידושי הארכתי (יח) וראיתי בש"ש פט"ז שמעתתא א' שהקשה אהא דכ' רבנו פ"ב מהלכות סוטה קטנה שהשיאה אביה כו' לפיכך מקנין לה כו' דהא קטן אין בו דעת לישאל וספקו טהור אף ברה"י וע"ש שתירץ דהוי ספק טומאה הבאה ע"י אדם דהבועל הוא גדול ע"ש ועיין בירושלמי ריש סוטה מיליהן דרבנן פליגי כו' ובמפרש שם דכתב דקטנה הוי דבר שיש בו דעת לישאל ע"ש וע' קידושין דף פ' דעשאוהו חכמים כמו שיש בו דעת לישאל ע"ש (יט) והנה יש להסתפק קטן אם נאמן להעיד שנטמאה וע' באהע"ז סי' י"ז דנחלקו בתינוקות שאמרו מת פב"פ ודעת הט"ז דאפי' באינן מסל"ת נאמנים אפי' בלא ספור דברים דלא גרע מעבד ושפחה וא"כ גם הכא דכל הפסולין נאמנין גם קטנים נאמנים ואפי' לדעת החולקים שם י"ל דהתם לקולא אינם נאמנים ועוד דהתם י"ל דאמרו בדדמי משא"כ הכא וצ"ע כי לא מצאתי עדיין ראי' לא לכאן ולא לכאן ואם נימא דקטן נאמן הי' מקום ליישב קושית הש"ש הנ"ל די"ל הטעם דבעי' שיש בו דעת לישאל דאז איכ' לברורי ולכך אסור מספק וכמו דמחלק רב נחמן בכריתות דטעמ' דמ"ד בעינין חתיכה א' משתי חתיכות משום איכ' לברורי שיבוא בקי ויכיר ע"ש אבל אם אין בו דעת לישאל אז ליכ' לברורי ולכך ספק טהור וז"ב. ולפ"ז א"ש קושית הש"ש דכאן כיון דגם קטן נאמן הוי שפיר איכ' לברורי דהא גם קטן נאמן והוי כמו שיש בו דעת לישאל ודו"ק היטב. ויש לומר בזה דאם הי' הבועל קטן ובזה ל"ש תירוץ של הש"ש כמ"ש הוא בעצמו ותירוצי שייך שפיר עיש"ה ולפ"ז דאם בא הקטן דנסתרה עמו ואמר שבא עלי' בזה שפיר נאמן ול"ש א"א מע"ר דהא לאו בר עונשין ובזה א"ש תשובת הרשב"א שהבאתי לעיל פ"א פ"ג ול"ק קו' הח"צ והנב"י ודו"ק:

חדר נו פרק א בדין קינוי וסתירה

(מהדו"ב להלכות סוטה)

א הרמב"ם בסוף ה' סוטה כתב מצות חכמים על ב"י שיקנאו לנשותיהן וכו' ולא יקנא לה כו' ולא מתוך מתון ע"ש בכ"מ שכתב והא דקתני ולא מתוך מתון צל"ע מה הוא ובהג"ה כתב דצ"ל אלא מתוך מתון ויפה כתב ובתוס' דף ב' ע"ב ע"ש הביאו הירושלמי וגרסו ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה ואפשר דהרמב"ם גריס ולא מתוך כעס ולא מתוך של אימה וזה שכתב ולא מתוך מריבה דהיינו מתוך כעס וז"ב וע' פירש"י בד"ה איכא עיקר שכבר התחיל בעדים שלא ע"י כעס ע"ש וע' במפרש פני משה בירושלמי שכתב

דהרמב"ם ס"ל כסוגיא דמנחות דף י"ט דתורה בעי חוקה ולכך פסק דבדעבד קינויו קינוי דלא כר' יונה בירושלמי ע"ש ודפח"ח ואמנם לפ"ז צ"ע הא דפירש"י שלא ע"י מריבה ומה הפירוש דאיכא עיקר דאמר הש"ס ונראה דלזה הביאו התוס' את הירושלמי ומסקנת ר' יונה בזה וכן מה דאמרינן למשנתנו איכא עיקר ודו"ק והנה בש"ס אמרינין לדברי ר"י בר יהודא אף למשנתנו אין לדבר סוף זימנין דלא אסתתר ואמר אסתתר ובירושלמי מבואר לפסלה מכתובתה ופירש הפני משה כשלא תרצה לשתות והוא דוחק דאם יודעת שנטמאת הלא אין מגיע לה כתובה ומה לנו לחוש ואם יודעת שטהורה היא הלא תוכל לשתות ותהיה נקיה ואם יגרשה אח"כ תטול כתובה דהא בלא"ה יכול לגרשה וליתן כתובתה ורציתי לומר דמיירי בזמן הזה דאין מים המאררים והיא מפסידה כתובתה אלא דא"כ אין ראיה דמה"ת בעינן תרי ור"י בר יהודא דריש מקר' וגם בלא"ה הא כתובה דרבנן ועתוס' לקמן דף כ"ז ד"ה איש כתבו דל"ש לומר דקרא קאי לפסלה מכתובתה דכתובה דרבנן לכ"ע ע"ש וכתבתי במקום אחר ואין לומר דאף אם תשתה לא תטול כתובה כדין עוברת על דת דנתיחדה דכבר סתר זה המל"מ ממשנה ערוכה בפ"ב מה' סוטה ע"ש שהאריך וסבור הייתי לומר דהא דנוטלת כתובתה כשבעלה אינו רוצה להשקותה היינו אם נסתרה עם אביה ואחיה דמותרת להסתתר עמהן ואינה עוברת על דת אבל אם נסתרה עם אחר אינה נוטלת כתובה אם שתתה או שבעלה אינו רוצה להשקותה ובזה היה אתי שפיר מה שהקשה המל"מ בפ"ב מהי סוטה הלכה א' אלא דבירושלמי קאמר אהא דפריך השיבו על דברי ר' יוסי בר"י הכל ממנו לקנאות לה בשנאה ולהביא עדים שנסתרה ולפוסלה מכתובתה אמר ר' יוסי עה מה טיבה להסתר כו' אין תימה מה טיבה להסתר התורה התירה להסתר דהיינו עם אביה ואחיה ע"ש הרי דאפילו נסתרה עם אביה ואחיה מפסדת הכתובה ולכאורה היה נראה דהכי פירושו דבהני דאין שותות ואין נוטלת כתובה כגון הני ט"ו נשים שמכה הרמב"ם בפ"ב מה' סוטה הלכה ב' כגון ארוסה ושומרת יבם דאין שותות ואינן נוטלת כתובה ובאילו שפיר אליב' דר' יוסי בר"י לדברי ר' אליעזר דיאמר קינאתי לה או נסתתרה כדי להפסידה כתובתה וצ"ע. והנה לולא דבירושלמי מסיים בה לפוסלה מכתובתה הייתי מפרש דמה דאמר זימנין דלא קני לה ואמר דקני לה לא לענין כתובה אלא דאליב' דר' אליעזר שפיר קאמר דהא ר' אליעזר ס"ל כב"ש דלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה ערות דבר וכדאמר שם בירושלמי בריש הפרק וכל זמן שלא מצא בה ערות דבר אינו יכול לגרשה ולכך שפיר אמר זימנין כו' היינו אם לא מצא בה ערות דבר והוא שונאה ורוצה לגרשה לכך אומר דקינא לה ונסתרה כדי שיוכל לגרשה ולכך לא סיים בש"ס בבלי שלנו לפסלה מכתובתה ודו"ק

ובזה היה אתי שפיר מה דקשה לי טובא אמאי דחיק בש"ס בטעמ' דר' יהושע דאמר בקינוי וסתירה בעי תרי הא י"ל טעמ' דר' יהושע משום דזימנין דלא אסתתר כו' כדאמר אליב' דר"י בר"י ולפמ"ש אתי שפיר דהא ר' יהושע ס"ל כב"ה דאפילו הקדיחה תבשילו יכול לגרשה וכדאמר בירושלמי לעיל א"כ ל"ל הכי דהא בלא"ה יכול לגרשה בע"כ וליתן כתובתה ודו"ק:

ב והנה בירושלמי בעי עידי סתירה שהוזמו אם משלמין ונראה דתלוי בזה אי גורם לממון כממון דמי וכר' אליעזר בר' שמעון בשבועות דף ל"ב והיינו דאם אינו רוצה לישבע משלם וה"ה הכא דאם אינה רוצת לשתות תפסיד כתובתה ואמנם נראה דהכי ודאי דאין משלמין דמי עצר בעדה שתשתה ול"ד לע"א אליב' דר"א בר"ש די"ל דירא לישבע דלא יפסלנו הבע"ד והעד לעדות ולשבועה ואמנם בלא"ה קיי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ולכך פסק הרמב"ם דאין משלמין וז"ב (ג) והנה ראיתי בתוס' סוטה דף ג' ע"ב ד"ה תלמוד לומר דהקשו לאביי דס"ל אשתך זנתה בע"א אסורה מאי צריך קרא דע"א בטומאה נאמן הא כיון דקינא לה ונסתרה ואתי ע"א דנטמאה מסתמ' שתיק הבעל ולא מכחיש לי' וא"כ בלא"ה נאמן ע"ש ולכאורה י"ל דנ"מ אם בא אח"כ ע"א ואמר שלא נטמאת דאז אמרינין דכיון דהאמינה תורה לעד טומאה כשנים ה"ל אידך חד במקום תרי ואינו נאמן וזה מחמת שהאמינו תורה בפירוש דכתיב ועד אין בה כמ"ש לקמן דף ל"א ע"ב אבל ע"א דעלמ' בלא קינוי וסתירה כיון דבא ע"א והכחישו שוב אינו נאמן כמ"ש הנמוקי יוסף גבי ע"א נאמן באיסורין כיון דלא הימני' רחמנ' כבי תרי אתי ע"א ומכחיש לי' ודו"ק גם י"ל דאף דהבעל שתק ולא הכחישו והיא אסורה לו אליב' דאביי מ"מ לא ידעתי אם תיאסר גם לבועל דהרי הבועל מכחיש את העד ואומר כי לא בא אליה ומה לו בשתיקת הבעל אם הוא יענה כחשו בפניו ואמנם ע"פ הע"א בקינוי וסתירה גם לבועל נאסרה דכשם דאסורה לבעל כך אסורה לבועל וכן י"ל דכ"מ אם נאסרה בתרומה כיון דהוא מכחישתו ודו"ק ואסיים בזה שראיתי בירושלמי דף א' ע"ב קינא לה בע"א בשחרית וע"א בערבית מאחר שהו' איש והיא אשה אין קינויו קינוי וע' פני משה מה שכתב דזה לשון הקינוי ואל תסתר עם איש פלוני כו' ולישנא יתירא הוא והוא דוחק וע' חילופי גירסאות דגרס אי נמי מאחד שהו' איש והיא אשה ופירושו כסבור על אחד שהוא איש וקינא לה ממנו ונמצ' שהו' אשה כו' וג"ז לא נהירא לע"ד דפשיט' שאין זה קינוי ולע"ד נראה דה"פ אי נמי מאחר שהו' איש והיא אשה ר"ל שלא קינא לה מאיש פלוני שהו' חושדה עמו אלא אמר לה סתם אל תסתרי עם איש זה מאחר שהו' איש ואת אשה ואסור לא"א להתיחד עם איש או שאמר לה בדרך כלל אל תסתרי עם כל איש

מפני שהיחוד אסור אין זה קינוי ואם נסתרה מותרת שאין קינוי אלא מחמת חשד כן נלפע"ד ובש"ע לא נזכר זה וצ"ע ועוד לאלקי מלין בזה ויבואר אי"ה ב ואתה שלו':

חדר נו פרק ב בדין ע"א בסוטה

בירושלמי פליגי ר' עקיב' ור' טרפון דר' טרפון ס"ב דע"א בסוטה נאמן לאסרה אבל לא להפסידה כתובתה ור' עקיב' סבר דאף להפסידה כתובתה נאמן ע"ש ונראה דהנה בריש גיטין אמרינין גבי שליח הגט הוי דבר שבערוה ואהחזק איסורי ולא מהימן ע"א ע"ש משמע דאי לא הוי אתחזק איסור' היה ע"א נאמן אפילו בדבר שבערוה וכ"כ בהגהת מיימיני גבי שליח והר"ן בפרק התקבל נחלק עם הרמב"ן בע"א בדבר שבערוה ולא אתחזק איסור' דדעת הרמב"ן דנאמן ע"ש והנה כאן דלא אתחזק לא איסור ולא היתר כמ"ש התוס' בריש נדה ולכך עד אחד נאמן לאסרה אבל לא להפסידה כתובתה לר' טרפון דהא איכ' שטר כתובה בידה ואיכ' חזקת חיוב והוא טוענת ברי והבעל שמא ור' עקיב' סבר דגם להפסידה כתובתה נאמן דהא היא גרמה בסתירתה לאסור עצמה לבעלה ולכך הפסידה כתובתה גם הא עיקר תיקון כתובה היא שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה וכאן הא היא אסורה עליו וכופין אותה להוציאה ואמאי יהיה לה כתובה ולא דמי לאשת כהן שנאנסה דאית לה כתובה דאונס היא ונסתחפה שדהו והנה לפמ"ש התוס' דלאביי דאמר בקידושין אשתו זנתה בע"א נאמן למה לי קרא בסוט' דע"א נאמן לאסרה ותירצו דלאביי מיירי קרא דהבעל מכחישו ואומר לא ראית א"כ י"ל דע"א נאמן לאסרה דהא התור' האמינתו אבל לא להפסידה כתובתה דהא הבעל מכחישו ואומר דשקר העיד אבל ר"ע סובר דס"ס כיון דנאסרה עליו ע"י סתירה וקינוי וא"י לשתות מחמת הע"א הפסידה כתובת' והודה ר' עקיב' לר' טרפון ע"ש ובאמת לא נמצ' בשום פוסק דאית לה כתובה ולפמ"ש י"ל דאם הבעל מכחישו שפיר יש לה כתובה והפוסקים מיירי שאין הבעל מכחישו דהא אנן. כרב' קיי"ל בפרק האומר דלא מהימן ע"א אף דשתיק הבעל ולא מכחיש אותו וז"ב.

והנה בשבועות דף ל"ב בהא דהכל מודים בעד סוטה מבואר דאין לה כתובה וסותר דברי הירושלמי ולפמ"ש א"ש דהא שם מיירי דהבעל השביע העד שיעיד לו שראה שנטמאה אשתו וכיון שאינו מכחישו בכה"ג שפיר מפסדת הכתובה ודו"ק והנה י"ל דזה הכל בזמן הבית דהיא יכולה לשתות ובזה פליגי ר"ע ור' טרפון אבל בזה"ז דליכ' מים המאררים בלא העד היא מפסדת הכתובה ולכך השמיטו הפוסקים דין זה וזה ברור והנה י"ל לפמ"ש הפוסקי' דלכך עידי זנות א"צ דו"ח דהא איכ' כתובה למשקל כדיני

ממונות דמי וכיון דהע"א אינו נאמן להפסיד כתובתה צריך דו"ח ואין להאריך והנה הרמב"ם פסק בפ"ד הלכה י"ב ואינו מביא אפר והיינו לפי גירסת רש"י דלא גריס ולא היא ופשיט מהא דרב הונא אמר רב מביא רקבובית ע"ש וכן פסק ולא יחפור בקרדום בהיכל ואם חפר כשר וע' בירושלמי דאמר ר' אבין דכן אתאמרא יכול לא יהא כשר עד שיחפור בדקר ע"ש משמע דאף לכתחלה יכול לחפור בדקר וצ"ע וכן פסק דנוטל חצי לוג מן הכיור ובתוס' ד"ה מביא מים משמע דאפילו לרבנן בדיעבד סגי ברביעית ע"ש וע' מהרש"א וע' בירושלמי בעי לוי בר סיסין מרבי מגלת סוטה מהו שתטמא את הידים כו' וע' פני משה שהגיה מלת דלא כמו אלא ע"ש וע' מהרש"א בתוס' ד"ה לא שהביאו הירושלמי שביאר היטב ות"ל כיוונתי לדבריו בקצת שינוי וע' בירושלמי גבי כתבה על עור בהמה טמאה ודו"ק וע' תוס' דף י"ז ד"ה לא שהבי' הירושלמי דמקשה הכא כתיב ספר ומשני שנייא הכא כתיב בספר ע"ש והיינו דהכ' כתיב בספר בפתח הבי"ת דהיינו בספר הידוע שכותבין עליו ספר תורה דהיינו קלף אבל בגיטין דאמרי' אי כתב בספר כדאמרת היינו דשם היה כתיב בספר כריתות והוא סמוך והבית בשוא לכן לא היה ממעט רק דבר שיש בו רוח חיים ודו"ק.

חדר נז פרק ב

א הנה התוס' סוטה דף י"ז ב' ד"ה כתבה אגרת פסולה ופירש"י בלא שרטוט וכו' ומיהו לא ידענא שירטט אותה בין שיטה לשיטה לאחר כתיבה אע"פ דבשעת כתיבה כתב באיסור אי המגלה כשרה בהכי כו' לכאור' י"ל ראיה דפסולה מהא דפריך במנחות טעמ' דאין מורידין הא משום שירטוט לא ומאי ראיה מזה די"ל דעתה בשעה שעוש' אותה מזוזה הוא משרטט אותה וע"כ דכל דבר שצריך שרטוט צריך לשרטט תיכף בשעת כתיבה ומאי נסתפקו התוס' וצ"ת. והנה ר"ת במנחות דף ל"ב פירש הא דאמרינן שם במזוזה כתבה כאגרת פסולה דהיינו שכתבה לפי המקר' ולא לפי המסורת שלא דיקדק בחסרות ויתירות ע"ש וכן יש לפרש כאן במגלת סוטה שלא דקדק בחסרות ויתירות ולא קשה קושית התוס' דתיפוק לי' משום דרבי אביתר והתוס' כתבו מיהו לפירושו לא תירץ מאי אצטריך למימר גבי מגלת סוטה כו' ולפי פיר"ת דמנחות דף ל"ב לא קשה כלל והרמב"ם העתיק לשון הש"ס סתם.

ב והנה כתב הרמב"ם פרק ד' ה' ז' כתבה קודם שתקבל עליה שבועה פסולה מרן ז"ל לא הערה מקור הלכה זו והוא בירושלמי הביאו התוס' בשם הירושלמי והוא מדכתיב תורת הקנאות וס"ל היכ' דכתיב תורה מעכב נמי על הסדר ע"ש ותמיה לי הא מסקינין

במנחות דף י"ט דאע"ג דכתיב תורה אי לא כתיב חוקה אין מעכב וע"כ פסק הרמב"ם פרק זה הלכה ח"י דאם קינא מתוך כל הדברים האלה הוי קינויו קינוי וכמ"ש הפני משה שם ולמה פסק כאן דפסולה ואמנם נרא' דכאן כתב ועשה לה הכהן ושם במנחות אמרינין דעשיה כמאן דכתיב חוקה דמי וא"ש אך לפ"ז צ"ע על הרמב"ם דהלכה ח"י אך זה אינו דהאי ועשה לה על הכהן קאי ולא על הבעל וז"ב ולקמן תמה הכ"מ על הרמב"ם דהשמיט דין זה והנה כתבו הרמב"ם כאן ודו"ק:

חדר נז פרק ג

א הרמב"ם פסק הבעיא דחזר וחלקן דבעי רבא בדף ח"י לקולא דאם הושקתה כשר וכתב הכ"מ דמספק לא מחייבינין לה ע"ש ולע"ד הוא תימה דאיך נתירה לבעלה מספק וכמו שנראה מהתוס' סוף ד"ה חזר וחלקן שכתבו וקא מבעי' לי אי מיא לא בדקי לה משום דהיא טהורה או משום דלא נמחקו כהלכתן ע"ש וכן איך נחייב את הבעל ליתן כתובתה ואפשר ס"ל להרמב"ם דכיון דעיקר בעיא דרבא אם יש ברירה ואף דקיי"ל אין ברירה בדאוריית' מ"מ הוי ספק ובכה"ג הוי ס"ס וצ"ע (ב) והנה פסק הרמב"ם פ"א מהלכות סוטה הלכה י"ב כת"ק והיינו דבאיש אחד ובועל אחד אינה שותה אלא תאסר עליו לעולם ותצא בלא כתובה וע' ברש"י דף י"ט ע"א ד"ה ור' יהודא דמשמע דבאיש אחד מקלינין דנראין הדברים כיון דקינא לה ויצאה נקיה שאדם קנטרן הוא ומתכוון להקנאה כר' יהודא ויהיו הסברות מהיפך להפך והנה המהרי"ט הקשה כיון דמתנה עליה על העתיד לבוא שלא תטמא איך משכחת לה דתשתה ותשנה ולע"ד להרמב"ם א"ש דבאיש אחד ובועל אחד אף דאנו רואין שלא נבדקה מ"מ אסורה לבעלה דרגלים. לדבר שנבעלה ממנו ותלינין דזכות תולה לה או שאין האיש מנוקה מעון ובאיש אחד ושני בועלים א"ש די"ל דלא היה מתנה על להבא אלא מבועל זה אבל לא משני בועלים ולכך שותה ושונה ולר' יהודא בלא"ה א"ש דהוא בר פלוגתי' דר"מ וי"ל דס"ל דאינו מתנה על להבא ועדיין צ"ע.

חדר נז פרק ד בדין שומרת יבם

א הנה בתוס' דף ח"י ע"ב הביאו הירושלמי בשומרת יבם שזינתה אף מכות אין בה ופירש המפרש דלא תהיה לאיש זר רק ע"י קידושין קאמר ע"ש והיינו אף לר"ע דס"ל חייבי לאוין כערוה ולכך אסורה ליבמה מ"מ כאן אין כאן בעילת איסור כלל ולפ"ז קשה ממשנתנו דתני אמן שלא זניתי שומרת יבם וכנוסה דאפילו כר' עקיב' לא אתיא ובזה

א"ש דברי א"ז מהרש"ל ז"ל דר"ל דמותרת לביתה ואפ"ה מקנין לה דאשתו אפילו מקצת אשתו משמע וא"ז מהרש"א ז"ל הקשה עליו דהא כל שתיבעל ולא תהי' אסורה עליו לא היה מתנה עליה ולפע"ד מוכח מהירושלמי כמ"ש א"ז מהרש"ל ז"ל וצריך לומר הא דכל שתיבעל ולא תהיה אסורה עליו היינו אם בשעה שתיבעל אינה אשתו כלל אבל היכ' דהיא מקצת אשתו אף שאינה נאסרת עליו מ"מ מקנין לה מגזה"כ וע' לקמן דף כ"ג ע"ב בתוס' ד"ה ושומרת יבם מה שהשיגו על רש"י ומה שכתבתי בחידושי ע"ש ודו"ק אבל בירושלמי ממעט לה מדכתיב ונעלם מעיני אישה ולא מעיני יבמה ובמקום אחר כתבתי וכאן אקצר מפני הטירחא כי רבה. (ב) והנה התוס' לקמן דף כ"ג השיגו על רש"י דפירש דאף דמותרת לו מ"מ הוא לא בעי למנסב אשה זונה והיא הפסידה כתובתה והקשו התוס' דמה צריך קרא למעוטי והא תנן זה הכלל כל שתיבעל ולא תהיה אסורה עליו לא היה מתנה עמה ותמה עליו הגאון בעל משנה למלך מהא דלקמן דף כ"ו ע"ב דאמרינן פרט שקינא לה דרך איברים ומהו דתימא בקפידא דבעל תליא מילת' כו' הרי דאצטריך קרא למעוטי כו' ע"ש ולע"ד יפה הקשו התוס' על רש"י דשם איירי שהבעל קינא דרך איברים היינו שאמר לה אל תסתרי עם האיש הזה לישכב עמו בקירוב בשר וס"ד דהוי קינוי דכיון דקפיד על שכיבה בקירוב בשר כל שכן דהוא מקפיד על זנות ממש והא דקינא לה דרך איברים היינו להורות לה דאפילו על שכיבה בקירוב בשר הוא מקפיד משום דעל ידי שכיבה בקירוב בשר יבוא לידי זנות ממש ובזנות הא שפיר תיאסר עליו אבל כאן בשומרת יבם דלעולם אי אפשר שתיאסר עליו כל זמן שהיא שומרת יבם פשיט' דלא הוי קינוי ולא אצטריך קרא למעוטי וע' לעיל דף ב' ובירושלמי שם ודו"ק וע"ש דף כ"ד ע"א ברש"י ד"ה הא קנוי מקנה לה ליאסר עליו מדלא נוטלת כתובה משמע דאם לא היתה נאסרת עליו הוי לה ליטול כתובה והוא סותר דברי רש"י כאן דכתב דאף דמותרת לו מ"מ הוא לא בעי למנסב אשה זונה והיא הפסידה כתובה וצ"ע: (ג) הנה בירושלמי ריש פרק הארוסה ושומרת יבם פריך דממתני' דלא כב"ש דאמרו מתו בעליהן נוטלת כתובה ולא שותות אמר ר' יוסי שמן טעמיהו דב"ש אומרים הבא לי בעלי ואני שותה ברם הכא יודעת היית דאין ארוסה שותה למה הכניסה עצמה לספק המרובה הזה בשביל לפסלה מכתובתה וע"ש במפרש ואמנם זה אליב' דב"ש אבל לפי דקיי"ל כבית הלל לא צריך לזה והנה לפי מה שכתב בהגהת מרדכי בפרק ח' אלמנה ניזונית דבכתובה היא מוחזקת בתנאי בית דין ולכך הולכין בה אחר הרוב ע"ש ובספר שב שמעת' פ"א וא"כ מתניתין אתיא שפיר כבית שמאי דאמרו לא שותות ונוטלת כתובה וטעמיהו משום דהיא מוחזקת בתנאי בית דין. ואמנם מתניתין בארוסה דליכ' תנאי ב"ד דארוסה לית לה

כתובה רק אם הבעל כתב לה וכיון דליכ' תנאי בית דין אינה מוחזקת ומודים ב"ש דאוק' ממונא בחזקת מארי' ואמנם מזה מוכח דס"ל להירושלמי כסברת רבינו חננאל שהביאו התוס' שכתב דארוסה אע"פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובה וא"כ שפיר איכ' תנאי ב"ד ושפיר פריך הירושלמי וז"ב:

ובזה אתי שפיר המשך דברי התוס' שהביאו פירוש רבינו חננאל אחר דברי הירושלמי וגם אתי שפיר מה שעוררתי דלמה הביאו התוס' דברי הירושלמי כיון דלדידן דקיי"ל כבית הלל אין צורך לדברי הירושלמי ולפמ"ש אתי שפיר דהביאו הירושלמי להוכיח שיטת רבינו חננאל וזה כפתור ופרח בס"ד ודו"ק:

ואמנם באמת צ"ע מה שפירש"י דאף דמותרת לו מ"מ הפסידה כתובתה דאיהו לא בעי למנסב זונה והא כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם הוא לא חפץ ליבמה יחלוץ לה ומדוע לא יהי' לה כתובה וע' באהע"ז סימן קנ"ט סעיף ב' בהג"ה די"א דאסורה לבועל משום קנסא וע"ש ואפשר דגם להפסידה כתובתה קנסוה ואמנם זה אם זינתה בודאי אבל בקינוי וסתירה לבד צ"ע ובמ"א כתבתי (ד) והנה התוס' הביאו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזרת הכתוב הוא והבי' האיש את אשת ולא יקנא לה התורה אמרה וקנא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו ר' יודן בעי כמה דתימר תמן וקנא את אשתו וקנא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפילו מקצת אישך היך עבידא קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה ועודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה משקין אותה על קינויו קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה קינא להו ועודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה כו' והמפרש פני משה פירש דהירושלמי לא תירץ כלום על הקושי' דבעי ר' יודן כמה דתימר תמן וקנא את אשתו וקינא כו' דכוותה תחת אישך תחת אישך אפילו מקצת אישך והא דאמר והיך עביד' היא מלת' באפי נפשה ע"ש ולע"ד נראה דהא דאמר היך עבידא הוא תירוץ על קושית רבי יודן וה"פ דלא סתרי הני תרי קראי והבי' האיש את אשתו דממעט ארוסה וקרא תחת אישך דמרבה אפילו מקצת אשתו והיינו דאם קינא לה כשהו' ארוסה ונסתרה ועודה ארוסה אינו משקה אותה דכתיב והבי' האיש את אשתו אבל אם קינא לה כשהו' ארוסה וכנסה ואח"כ נסתרה שפיר משקה אותה וזה יליף מקר' תחת אישך אפילו מקצת אישך וז"ב ומה דאמר עוד בירושלמי קינא לה כשהיא ארוסה וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה פירש הפני משה משום דהוא גרם לה שבא עליה כמו שבעלה בא עליה בדרך דנוטלת כתובה וקמ"ל דגם בארוסה הדין כן דלא תימ' הואיל וקדם הקינוי

לנישואין הפסידה כתובתה ולע"ד דוחק לפרש כן דמהיכי תיתי לומר כן ונראה דט"ס הוא בירושלמי וצריך להיות בהפך קינא לה כשהי' ארוסה ונסתרה וכנסה וידע בה תצא בכתובתה והיינו כיון שנסתרה אחר קינויו ועודה ארוסה והוא ידע בה שנסתרה ונאסרה עליו ואעפ"כ כנסה תצא בכתובה דמתנה בעלמ' יהיב לה וז"ב ובזה אתי שפיר הנוסחא קינא לה כשהו' שומרת יבם ונסתרה וכנסה וידע בה תצא בכתובתה ובספרים אחרים לית' והיינו דהירושלמי ס"ל דשומרת יבם שזינתה אסורה ליבם וכיון דנסתרה ונאסרה ליבם ואעפ"כ כנסה וידע בה שהיא אסורה לכך תצא בכתובתה דמתנה בעלמ' יהיב לה והספרים אחרים דל"ג לה ס"ל דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבם ולכך אפילו לא ידע בה אית לה כתובה גם י"ל דהספרים דגרסי לה ס"ל דשומרת יבם שזינתה מותרת ליבם ואמנם כשלא ידע בה תצא שלא בכתובתה דאיהו לא בעי למנסב אשה זונה כדפירש"י במשנה והספרים אחרים לא ס"ל כן אלא אפילו לא ידע בה אית לה כמו שהשיגו התוס' על רש"י ז"ל ואין להאריך עוד:

ה והנה הרמב"ם פרק ב' הלכה ה' כתב בא על ארוסתו בבית חמיו אין המים בודקי' את אשתו וכתב הראב"ד הא דלא כהלכת' משמעתא דריש ארוסה ושומרת יבם וכתב מרן הכ"מ דהיינו מדאמרינן טעמי' דמעטי' קרא הא בלא"ה הוי אמינא ארוסה שתיא כו' ומשני רמי בר חמא כגון שבא עליה ארוס בבית חמיו והא בלא"ה אין הבעל מנוקה מעון ויש לדחוק דקר' תרי טעמא נקיט עכ"ל והמל"מ כתב דהקושי' מעיקר' לית' דהא בש"ס אקר' קאי ומן תתורה ליכ' איסור' כלל עכ"ל המל"מ ומבואר לקמן אי"ה:

ובאמת קשה לי מאי דהקשה הש"ס טעמא דמעטי' קרא הא לאו הכי הוי אמינא ארוסה שתיא והא כי אתא כו' מבלעדי אישך פרט שקדמה שכיבת בועל לבעל דילמ' מיירי שקידשה בביאה דהא קיי"ל ביאה אירוסין עושה כמ"ש הרב המגיד פרק יו"ד מהלכות אישות הלכה א' ומי הכריחו לפרש שבא עליה בזכות כמו שפירש"י ואפשר דא"כ גבי שומרת יבם תיקשי דודאי אשתו היא ואז לא שייך לשנויי כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה דהא אם כיון לנישואין ודאי קנה לכל אף לשמואל ע"ש ולכאורה אם קידשה בביאה וקינא לה וכנסה ונסתרה לפי דעת הירושלמי שהבאתי לעיל אם המים בודקין אותה דהא רב מנגיד אמאן דמקדש בביאה ולדעת רבינו דאפילו עבר עבירה דרבנן אין המים בודקין את אשתו וצ"ע והכה כבר הבאתי לעיל תמיהת הגאון בעל מל"מ על הראב"ד דהא בש"ס אקרא קאי ואמנם אני תמה על תמיהת המל"מ דריפא קושית הראב"ד על נקלה דהא אכתי תיקשי מהא דמשני גבי שומרת יבם דבא עליה יבם בבית חמיה וכשמואל דאמר לא קנה הא זה ודאי אסור מדברי סופרים

וכמ"ש הרמב"ם בפרק ב' מהלכות יבום וא"כ אמאי אמר ר' יאשיה דשותה ואין לומר דר' יאשיה מדאוריית' קאמר דשותה אבל מדרבנן אינו שותה דזה דוחק דהא ר' יאשיה סתמ' קאמר והוי לי' לפרש דמדרבנן שותה ועוד דא"כ מאי איכא בין ר' יאשיה לר' יונתן דהא לתרוויהו אינה שותה ועוד מאי קאמר מתניתין מני ר' יונתן הא אף לר' יאשיה אינה שותה ואי מדנקט מתניתין קרא דכי תשטה אשתו הא לשמואל בלא"ה צריך לומר דלר' יונתן קרא אסמכת' בעלמ' הוא כפירש"י דהא בלא"ה לאו אשתו הוא ע"ש ואמנם התוס' הקשו על פירש"י וכתבו דאי לא מיעטי' קרא מהיכ' תית' דבעינין אשתו טפי לענין השקאה מלענין קינוי כו' וא"כ שפיר י"ל דפריך דמדנקט מתניתין קרא דכי תשטה אשתו ע"ש וע' בתוס' שם בד"ה אמר לך ובירושלמי שהביאו והדברים עתיקים והנה בנידון קטלנית אם עולה ליבום ע' בנודע ביהודא מה שפלפל בזה וע' בתוס' דף כ"ד ע"ב ד"ה אמר לך ע"ש שהביאו הירושלמי לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני יבם וקינא לה ולא הספיק לכנסה עד שמת ונפלה לפני אחיו כו' אבל אם קינא לה היבם וכנסה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו ע"ש משמע שמותרת לאחיו השני דאל"כ אינה שותה דהא אסורה לו וצ"ע:

פ"ה בדין קינוי בזה"ז

בירושלמי השיבו לדברי ר' יוסי בר יהודא דס"ל מקנ' לה ע"פ אחד או ע"פ עצמו הכל ממנו לקנא לה בשנאה ולפסלה מכתובתה אמר ר' יוסי מה טיבה להיסתר אמר ר' מני אתיא כמ"ד מקנא לה מאביה כו' וע' במפרש שביאר על נכון דהחכמים הקשו לר"י בר"י דלדבריו יהיה נאמן לומר שקינא לה ויביא עדים שנסתרה והיא לא נזהרה דהא לא קינ' לה מזה ותפסיד כתובתה ואמר ר' יוסי דהיה לה להזהר בסתירה דיחוד אסור מן התורה וא"ר מני דלמ"ד מקנא לה מאביה יביא עדים שנסתרה עם אביה דמותרת להתיחד עמו ולא שייך היה לה להזהר ע"ש ובזה יש לפרש הירושלמי דבעי מהו שיקנ' לה עם שני בני אדם כאחת ואמר ר' יודן במחלוקת מ"ד מקנא לה מאביה מקנ' לה משני בני אדם כאחת והיינו דמאן דאמר מקנא לה מאביה ולא חייש דיאמר שיקנא לה מאביה ויביא עדים שנסתרה עמו ולא שייך מה טיבה להסתר דהא מותרת להתיחד עמהן גם כאן ס"ל דמקנא לה משני בני אדם כאחת דעם שני בני אדם היא מותרת להתיחד וז"ב ואמנם זה הכל לר"י בר"י דס"ל מקנא לה ע"פ ע"א או ע"פ עצמו וכן בש"ס דילן אמר ר' חנינא מסורא דלא לימא אינש אל תסתרי עם פלוני דילמ' קיי"ל כר' יוסי בר' יהודא דמקנא לה ע"פ עצמו ומים המאררים לית לן ומתסרא לי' אבל לרבנן דס"ל דקינוי רק ע"פ שנים ליתא לכל זה ועפ"ז א"ש דהרמב"ם תסק בפשיטות דמקנ' לה משני בני אדם ע"ש בפ"א

מה' סוטה הלכה ג' ונדחק הכ"מ ליישב הא בירושלמי מבעי' לי' ורצה לומר דהאי בעי ר' יוסי הוא לשון רצון וכבר השיגו בפני משה ועמל"מ מ"ש בזה ולפמ"ש א"ש דהרמב"ם לשיטתו דלא הבי' בשום מקום הא ודר' חנינ' מסורא דלא לימ' אינש כו' משמע דלא חייש כלל להא דר' חנינ' מסור' ולפ"ז ליתא כלל להא דירושלמי ושפיר פסק דמקנ' א לה משני בני אדם כאחת ודו"ק:

והנה הא דהשמיט הרמב"ם הא דאמר ר' חנינ' מסורא ולא הביאו כלל ובסמ"ג הביאו י"ל דזה ספק אי קיי"ל כר"י בר' יהודא או לא א"כ אמאי תיאסר עליו הא הוי ספק ספיק' ספק אי קיי"ל כר"י בר"י או לא קיי"ל כותי' וליכ' קינוי כלל ואת"ל קיי"ל כותי' מ"מ יש ספק שמא לא נטמאה דהא כל זמן שלא שתתה הוי רק ספק ואינו לוקה כמ"ש הרב המגיד בפרק י"א מהלכות גירושין הלכה י"א ע"ש וצ"ל דר' חנינ' לא אמר אלא דלכתחלה ראוי להזהר דלא לימא אינש לא תסתיר כו' דאין עושין ס"ס לכתחלה ולכן השמיטו הרמב"ם ואולם שבתי וראיתי דהרמב"ם פסק להא דר' חנינ' בפרק כ"ד מהלכות אישות הלכה כ"ה וא"כ נסתר כל מה שכתבתי ובאמת בעין משפט לר' יהושע בועז ז"ל לא ציין על הא דר' חנינ' ברמב"ם כלל וגם המשביר הגדול הרב בית יוסף ז"ל לא העיר וכתב זאת בשם הסמ"ג וצ"ע ונתתי אל לבי להתבונן בזה לפי קוצר שכלי והנה התוס' כתבו דדוחק לחלק בין קודם שנתגרשה בין לאחר שנתגרשה והכסף משנה כתב לדעת רבינו לחלק בכך ע"ש ובחידושי כתבתי די"ל דקודם שנתגרשה דעדיין דינה לשתות א"כ הוא רק ספק דהא הצריכה התורה לברר על ידי שתית המים אבל אחר שנתגרשה דאז שוב אינה ראויה לשתות והבי' האיש את אשתו כתיב שוב הוי ודאי ולכך שפיר לוקה וז"ב. ולפ"ז שפיר י"ל דכתב הרמב"ם בפרק כ"ד מה' אישות הרי זו אסורה עליו בזה"ז שאין שם מי סוטה והקשה הכ"מ למה כתב בזה"ז הא אפילו בזמן הבית לא היתה שותה אא"כ קינא לה בפני שנים ונסתרה בפני שנים ע"ש שכתב דגרר אחר לשון הש"ס ע"ש ולפמ"ש הדבר ברור דבזה"ז כיון דליכ' מי סוטה הוי כמו אחר שנתגרשה והוי ודאי איסור וא"כ אין כאן אלא ספק אחד שמא לאו קינוי הוא אבל בזמן הבית דהוי מי סוטה דיכולה לשתות הוי רק ספק ושפיר איכ' ס"ס כמו שכתבתי ואף דאין יכולה לשתות מספק היינו שמא מפי עצמו לאו קינוי הוא וא"כ שפיר איכ' ס"ס שמא אין כאן קינוי כלל ואת"ל דיש כאן קינוי היינו דשמא קיי"ל כר' יוסי בר יהוד' דמקנ' ע"פ עצמו שמא לא נטמאה ולא שייך לומר שאם ודאי יש קינוי הוי ודאי איסור כיון דאין יכולה לשתות זה אינו דהא דא"י לשתות הוא מספק שמא לאו קינוי הוא אבל אם יש כאן קינוי שפיר יכולה לשתות וא"כ ממ"נ מותרת ודו"ק כי נכון הוא לע"ד בס"ד ושבתי וראיתי דלא כתב הרמב"ם דין

זה דר' חנינ' מסור' בהלכות סוטה רק כתב דין זה בעצמו בלשון פסק דין בהלכות אישות ונראה דהא באמת קיי"ל בעל שמחל על קינויו קיניו מחול וא"כ למה לא לימא אינש לאתתי' אל תסתתרי עם פלוני ואח"כ ימחול לה שלא בפניה והיא לא תדע דמחיל לה ותזהר בנפשה שלא תסתתר ואם תסתתר לא תיאסר עליו וצריך לומר דר' חנינא מסורא ס"ל דאין קינויו מחול וכדבעי לה בש"ס ולכך אמר לא לימא אינש כו' אבל הרמב"ם ס"ל קינויו מחיל לכך השמיט הא דר"ח מסור' וע' הגהמ"יי דכתב באמת דאם עבר וקינא לה ימחול לה תיכף ע"ש ודו"ק:

חדר נז פרק ה

א הרמב"ם בפרק ב' מהלכות סוטה הלכה ד' כתב קטנה שהשיאה אביה וזכתה ברצונה נאסרת על בעלה לפיכך מקנין לה לא להשקותה אלא לפוסלה מכתובתה כמו שביארנו כו' וכתב הראב"ד והלא פיתוי קטנה אונס הוא ועוד התראה לקטנה לאו התראה היא כו' והכ"מ יישב דברי רבינו ע"ש ואמנם לזאת לא שתו לבם הרחב מני אולם לקושית הראב"ד השנית דהא התראה לקטנה אינה התראה והוא קושי' עצומה דהא בסוטה דף כ"ה בעי עוברת על דת בעי התראה להפסידה כתובתה או לא בעי התראה ופשיט דבעי התראה וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"ד מהלכות אישות והנה הראב"ד סבר דהקינוי הוא במקום התראה וכמ"ש המשנה למלך בפרק שני מהלכות סוטה דין א' בתחלת דבריו ולכך השיג הראב"ד כיון דבעי התראה להפסידה כתובתה וקטנה לאו בת התראה היא למה תפסיד כתובתה ולמאי דמסיק המל"מ שם דקינוי לאו התראה הוא רק דהש"ס פשיט דאם א"צ התראה א"כ משעה שנסתרה הפסידה כתובתה וא"כ למאי דקיי"ל דעוברת על דת צריכה התראה א"כ שפיר מקנין לה דע"י דקינ' לה ונסתרה נאסרה עליו והפסידה כתובתה א"כ שפיר קאמר הרמב"ם דמקנין לה להפסידה כתובתה כן י"ל בישוב שיטת הרמב"ם והראב"ד ז"ל (ב) והנה דעת הרמב"ם דאם בעל הבעל ביאה אסורה מימיו שוב אין המים בודקין את אשתו והקשה המל"מ מהא דאלמנה לבה"ג לא שותית ולא נוטלת כתובה הא בלא"ה אין הבעל מנוקה מעון דעבר עבירה וכל ימיו באיסור קאי ע"ש ולפמ"ש הוא עצמו דבשוגג חשיב מנוקה מעון א"כ משכחת לה דהוא שוגג וחשיב מנוקה מעון ובאמת על הרמב"ם יפה הקשה דהא הרמב"ם יליף דינו מסא מתניתין וע"כ דפירשה במזיד אבל בלי פירושו שפיר יש לקיים דינו ואמנם נראה דיש להקשות עליו מהא דתנא גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ולהפוסקים דחלוצה ולא הכיר בה אין לה כתובה א"כ אמאי נקב ולא נוטלת כתובה הא בלא"ה אין לה כתובה כשלא

ידע שהי חלוצה ונשאה ודוחק לומר דמיירי שידע שהו' חלוצה וטעה וחשב דמותרת לו ואמנם הרמב"ם בלא"ה איש דהוא פסק דיש לה כתובה בלא הכיר בה ואין להאריך עוד והנה י"ל דמיירי באלמנה מן האירוסין דביאה ראשונה מותרת מן התורה באתי עשה ודחי ל"ת רק דביאה שניה אסורה וא"כ א"ש דהבעל לא בעל בעילה אסורה דהא בהיתר נשאה ומ"מ היא אינה ראויה לקיימה דביאה שניה אסורה דתו ליכ' עשה ולא קשה קושית המל"מ ודו"ק ומפני קרבת היום הקדוש ר"ה דשנת אפדה ישראל קצרתי:

ג הרמב"ם פסק פ"א מה' סוטה ה' ו' אמר לה לא תסתרי עם איש פלוני והיה קטן פחות מבן תשע שנים ויום אחד אין זה קינוי שנאמר ושכב איש אותה ולא קטן כו' ע"ש ואמנם התוס' פירשו דמיירי בקטן בן ט' דפחות מבן ט' לא צריך קרא למעוטי דהא אינו אוסר דאין ביאתו ביאה וכן השיגו על רש"י במשנה ריש פרקין ד"ה שומרת יבם אבל המל"מ תמה עליהם מסוגי' זו דממעט קינ' לה דרך אברים דס"ד בקפיד' דבעל תלי' רחמנ' והא קא קפיד קמ"ל ולפ"ז יש לפרש דמיירי בקטן פחות מבן ט' ואפ"ה אצטריך קרא למעוטי ובאמת הרמב"ם פ"א מה' סוטה פירש בקטן פחות מבן ט' אבל אם היה הבועל קטן בן ט' שותה ובמהדור' קמא (פ"א אות ב') הבאתי ראיה לדבריו מהמדרש ומהילקוט פרשת נשא ע"ש ובש"ע אהע"ז סימן קע"ח סתם המחבר וכתב אבל לא מקטן והו' ספיק' דדינ' ופלוגת' דרבוות' וצ"ע ואפשר דהתוס' כתבו כן לפי הס"ד דלא נחית עדיין הש"ס לסברי זו דסד"א בקפיד' דבעל תלי' רחמנ' ושפיר כתבו דהא דאמרינן פרט לקטן ע"כ מיירי בקטן בן תשעה דאל"ה למה אצטריך קרא אבל למסקנא מודי התוס' לדינא כהרמב"ם ודו"ק (ד) והנה התוס' בכתובות דף ג' ע"ב ד"ה ולדרוש כתבו בשם רבינו תם דאין חייבין מיתה על ביאת נכרי דרחמנ' אפקרי' לזרעי' כו' והקשה הרא"ש מהא דמקנין ע"י נכרי ע"ש ובחידושי אמרתי דלא קשה די"ל דבקפידא דבעל תלי ע"ש ואמנם י"ל דהרא"ש הקשה שפיר מהס"ד דמוקי בדף כ"ו ע"ב מתני' דתני ולא שאינו איש למעוטי נכרי ופריך והא אמר רב המנונא נכרי מקנין על ידו והיינו דהא בס"ד לא ידע מהאי סברי' דסד"א בקפידא דבעל תלי רחמנ' ומוכח שפיר דנאסרת על ידי ביאת נכרי וז"ב ובזה יש להבין מה שכתבו התוס' בסוטה דף כ"ו ע"ב ד"ה אבל הא שהקשו תימא הא שמעינין מאלמנה לכה"ג דאסירא וקיימא לבעל ואפ"ה אצטריך קרא דכי תשטה אשתו למעוטי הא לאו הכי ה"א דשותה וכן על מה שאמר איש אמר רחמנ' ולא קטן נראה דדוק' משתיה ממעט לה קרא אבל נאסרה ע"י ביאת קטן בן תשע שנים ויום א' אע"פ שאינו איש כו' ועמדו הגאונים א"ז מהרש"ל ומהרש"א ז"ל דמה ענין זה לדבריהם דלעיל וכתבו דמילת' באפי נפשה הוא ע"ש.

והנה לפמ"ש במחברת זאת דעיקר כוונת התורה בשתית מי סוטה שתהיה ניתרת לבעלה שנאסרה משעת סתירה וכמ"ש חז"ל אמר הקב"ה ימחה שמי על המים כדי לטהר אשה לבעלה וא"ש דאלמנה לכה"ג אינה שותה דהא בלא"ה אסורה לבעלה ולפ"ז באם היה הבועל קטן פחות מבן ו' דאינה נאסרת על ידו ג"כ א"צ לשתית מי סוטה דהא בלא"ה אפי' נבעלה מהקטן אינה נאסרת ולמה ימחה השם הקדוש בחנם ושפיר הוכיח הרא"ש מהא דנכרי מקנין על ידו דע"כ נאסרת ע"י נכרי דאל"כ למה ימחוק השם בחנם אבל כבר כתבתי די"ל דבקפידא דבעל תלי רחמנ' אבל התוס' ס"ל דקטן היינו בן ט' דוק' אבל אם הוא פחות מבן ט' כיון דאינה אסורה לבעל על ידו אין צריך קרא למעט. והנה הש"ס קאמר סד"א ונטמאה כתיב א' לבעל כו' והא לבועל אסורה וקיימ' כו' ולהרמב"ם א"ש דממעט קטן פחות מבן ט' אף דכתיב ונטמאה ונטמאה וכאן אינה נאסרת וא"כ למה צריך למעט קרא וא"כ גם מזה תמוה על הש"ס דאמר סד"א דכתיב ונטמאה ונטמאה א' לבעל כו' הא שמעינין מדאצטריך קרא למעט על ידי קטן פחות מבן ט' דבזה ודאי לא שייך ונטמאה ונטמאה דהא באמת טהורה היא וא"כ מזה קושיא יותר חזקה על הש"ס ואמנם התוס' שללו זה וכתבו דבקטן בן ט' מיירי ואף דנאסרת בביאתו מ"מ ממעטו קרא משתייה וא"כ מזה לא קשה על הש"ס רק מאלמנה לכה"ג קשה קושית התוס' וזה המשך דבריהם וד"ק וקצרתי מפני כניסת היום הקדוש:

חדר נז פרק ו בענין מנחת סוטה

הנה התוס' כתבו בסוטה דף כ"ג ע"א ד"ה דמסיק ע"ש דהשיגו על פירש"י דפירש דמסיק להו על תנאי אם ראוים להקטיר כדין מנחת כהן ולא להקמץ ה"ז הקטרה לשמה וקמיצה לא מעלה ולא מורידה כו' ע"ש והתוס' השיגו דאין שייך כאן תנאי אלא דמסיק לשם עצים כו' והא דתנן בפרק הקומץ רבה נתערב קומצה בשיריה או בשירים של חברתה לא יקטיר צריך לומר דאתיא כרבנן דר"א ע"ש ואמנם הרמב"ם פרק י"ב מהלכות פהמ"ק פסק כר"א בר"ש במנחת כהן חוטא דהקומץ קרב לעצמו והשיריים מתפזרין על בית הדשן ובנתערב קומצה בשיריים פסק דלא יקטיר וצ"ע וע' בפ"ה מה' איסורי מזבח הלכה ג' דפסק כר' אליעזר ובפי"ב מה' פהמ"ק פסק כר"א בר"ש ובש"ס קאמר דבמנחת הנשואות לכהן גם רבנן דר"א בר"ש מודה דלאו בת הקרבה היא ובחידושי לרמב"ם כתבתי בזה ואי"ה בעת הפנאי אבאר וכעת אקצר והנה מידי עיוני בזה ראיתי בש"ס סוטה דף כ"ט ע"ב דהוכיח הש"ס דככר שני עושה שלישי בתרומה מק"ו דטבול יום בשרץ ופריך מה לטבול יום דשרץ שכן במינו אב הטומאה כלי חרש יוכיח כו' הצד

השוה שבהן כו' ופירש"י צריך אתה למצוא חומר שוה בשניהם שתתלה בו טעם פסול תרומה ומהו הצד השוה שבהם שמטמאין כו' ובכל הספרים כתוב כו' וללשון שפירשתי אל תשיבני מה שאומר כלי חרש יוכיח שהיה לו להביא הוכיח בדבר שדומה לטבול יום כו' כי ההוא דכל הבשר כו' והא כלאי הכרם נעבדה בו עבירה בזריעתה וחמץ בפסח נמי עבר בבל יראה ולא דמו לערלה בקולא דידה ואעפ"כ הוי הוכחה עכ"ל והנה מה שהוכיח רש"י ז"ל מהא דאמר חמץ בפסח יוכיח והא נעבדה בו עבירה דעבר בל יראה לכאורה יש לומר דעביד הוכחה מחמץ נוקשה דלא נעבדה בו עבירה דאין עובר עליו בל יראה ואעפ"כ אסור בהנאה כמ"ש התוס' בפסחים דף כ"ב ב' ד"ה מאי איכ' ע"ש ואמנם רש"י לשיטתו דפירש בריש פרק אלו עוברין בבל יראה וחשיב נוקשה וא"כ ס"ל דנוקשה עובר בבל יראה וא"ש דהוכיח מזה דלא צריך הוכחה אלא לסתור תשובתו דתולה טעם החומר' דפסול תרומה מפני שהו' אב הטומאה וז"ב:

ואמנם הספרים דגרסו שהן מותרין בחולין כו' ס"ל כשיטת ר"ת בריש אלו עוברין דפירש עוברין מעל השלחן אבל בבל יראה לא עבר וא"כ אין הוכחה למ"ש רש"י וי"ל שפיר דבעי הוכחה מדבר שדומה ממש להמוכיח הראשון ודו"ק עוד י"ל דהש"ס בפרק כל הבשר מוכיח מחמץ בע"פ אחר חצות דעדיין אינו עובר בבל יראה ואסור בהנאה לר' יהודא דקיי"ל כותי' וגם בזה י"ל דרש"י ס"ל דעד הלילה עובר בבל יראה כמו דהוכיחו מדבריו האחרונים ואין להאריך ואמנם עדיין הוכיח רש"י שפיר מהא דכלאי הכרם דנעבדה בו עברה בזריעתו אך י"ל דהש"ס הוכיח מהא דאם זרע שלא במפולת יד דמלקות ליכ' ואיסור' בהנאה איכ' כמ"ש הר"ן אך הכסף משנה כתב דזה רק איסור דרבנן וא"כ אין זה הוכחה והארכתי בזה בחידושי על הרמב"ם והש"ע וכאן אין להאריך.

חדר נז פרק ז בענין השקאת סוטה

א בספרי איתא ולקח הכהן מיד האשה מלמד שאם פירסה נדה אינה שותה והרמב"ם השמיט ברייתא זאת ולא נודע טעמו ואפשר דברייתא' דספרי אתיא כר' מאיר דאמר מעוברת ומניקה אינה שותה שאינה ראויה לאישות והכי כמי נדה אינה ראויה לביאה אבל אנן קיי"ל כרבנן דס"ל יכול להפרישה ולהחזירה אחר זמן ומכ"ש נדה וז"ב ואחר זמן ראיתי להגאון מגן אברהם בפירושו על הילקוט דכתב הטעם דיטמא הכהן וגם המנחה ע"ש וזה צ"ע ובלא"ה י"ל דהא אסורה ליכנס להר הבית וצ"ע וכן השמיט הרמב"ם הא דאמר בספרי הכהן הופך את פניו ופורע וע"ש בתוס' ד"ה ויתגרו בה ע"ש וע' מה שכתב הרב משנה למלך פרק ג' מה' סוטה הלכה ט' ואפשר דס"ל כרבי יהודא דס"ל ג"ש שאינו

מופנה אין למדין ממנה ע"ש ואמנם י"ל דאפילו ס"ל כרב אחא דלמדין ומשיבין הכא הא יש להשיב מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואיזוב ושני תולעת כדפריך בש"ס ודו"ק (ב) והנה התוס' סוטה דף ו' ע"א ד"ה ושבאו לה עדים ואמרו דנטמאה כתבו מספק' לרבי אי דוק' נקיט עדים שנים אבל עד אחד לא מהימן דמוקמינין לה בש"ס דמיירי אחר ששתתה דדוק' קודם ששתתה האמינה תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמר' סוטה דיש לה עדים במדה"י אין המים בודקין אותה דוק' עדים נקט ולא עד אחד או דילמ' כיון דהאמינה תורה ע"א אחר קינוי וסתירה אין חילוק בין אחד לשנים ומיהו מסתבר' דה"ה לעד אחד כדעולא דאמר כ"מ שהאמינה תורה ע"א הרי הוא כשנים עכ"ל התוס' והנה להבין טעם ספקתם היינו די"ל אף דהאמינה תורה עד אחד בסוטה משום דכבר אזלא חזקת היתר דידה מעת שקינא לה ונסתרה דנאסרה לבעלה כמ"ש התוס' בריש נדה עד שתשתה ואמנם אם שתתה והותרה תיכף לבעלה כמ"ש התוס' בסוטה דף ו' ע"ב ד"ה וטהורה מהירושלמי והרמב"ם פרק ג' הלכה כ"א ע"ש א"כ חזרה לחזקת היתר שלה ושוב לא מהימן עד אחד ואמנם אם לא נימא כסברת הירושלמי ואינה מותרת מיד די"ל הזכות תלה לה א"כ אין לה עדיין חזקת היתר וע"א מהימן בה אף לאחר שתיה וז"ב ואמנם לרב ששת דס"ל אף דזכות תולה לה מ"מ מתנוונות והולכת ודאי דמשתרי תיכף לבעלה כמבואר בתוס' ד"ה וטהורה דכתבו ואתיא כמאן דאמר הזכות תולה ואינה ניכרת ע"ש וא"כ התוס' דכתבו ורב ששת דאמר בגמר' סוטה שיש לה עדים כו' ולרב ששת ודאי היא בחזקת היתר אחר ששתתה ואעפ"כ כתבו דע"א נאמן וע"כ לא מטעם דהיא בחזקת איסור אלא משום דכיון שהאמינה תורה עד אחד אין חילוק בין אחד לשנים וזה שסיימו התוס' וכן מסתבר דכל מקום שהאמינה תורה ע"א אין חילוק והרי הוא כשנים וא"ש המשך דברי התוס' ודו"ק ויותר נראה כוונת התוס' שכתבו כדעולא דאמר ע"פ מה שכתב הנמוקי יוסף הביאו הש"ך ביו"ד סי' קכ"א דהא דאמרינן כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים הוא דווק' היכ' דמדינא בעי שנים כגון בדבר שבערוה והאמינה תורה באשה להעידה שמת בעלה עשאתו תורה כשנים אבל באיסורין דאין צריך אלא ע"א לא הוי כשנים ע"ש וא"כ אם היה הטעם משום דמשעה שנסתרה נאסרה והוי לה חזקת איסור ולכך נאמן עד אחד א"כ נאמנות העד אינו משום דה"ל כשנים דהא היכ' דאיכ' חזקת איסור העד נאמן אפילו בדבר שבערוה ויותר מזה דעת הגה"מ דהיכ' דליכ' חזקה כלל ע"א נאמן אפילו בדבר שבערוה ומכ"ש דהיכ' דחזקה מסייע לו וא"כ מדאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים מוכח דטעמ' לאו משום דאיכ' חזקת איסור אלא אפילו כבר שתתה דמותרת לו תיכף ואיכ' חזקת

היתר אעפ"כ מהימן עד אחד וזה שהוכיחו התוס' וא"ש המשך דבריהם כמין חומר ודו"ק היטב עוד נראה בהא דכתבו התוס' כדעולא כו' ולכאורה י"ל כיון דאחר ששתתה אית לה חזקת היתר כמ"ש וגם איכ' הוכחה מדלא בדקוה המים וזכות תולה לא שכיח ועוד דה"ל להתנונ' לכן לא מהימן ע"א ואמנם התוס' הביאו מדעולא דס"ל דאפילו באו בבת אחת עד הטומאה נאמן ולא היתה שותה ובכל דוכתי ע"א בהכחשה לאו כלום הוא וע"כ דהאמינה תורה לע"א בסוטה האומר שנטמאה כשנים ממש והעד המכחישו ה"ל חד במקום תרי וא"כ אף לאחר ששתתה מהימן ע"א דמעיד דנטמאה וז"ב ואמנם זה לעולא אבל לרבי חייא דאמר דוק' אם בא ראשון אז ה"ל כשנים וכן פסק הרמב"ם וי"ל הטעם משום דכבר הוחזק האיסור על ידו וכן נראה מלשון הרמב"ם פרק א' מהלכות איסורי ביאה אבל כאן אחר ששתתה והיא בחזקת היתר ולכך לא מהימן וז"ב והנה הגאון משנה למלך הקשה על שיטת התוס' דכתבו דגם אחר ששתתה ע"א מהימן מהא דאמרינן בשבועות דף ל"ב הכל מודים בע"א בסוטה דחייב קרבן שבועה והקשו תוס' אמאי חייב קרבן שבועה הא לא הפסיד לבעל דבלא"ה תשתה ותמות והקש' המל"מ כיון דהתוס' ס"ל דגם אחר ששתתה מהימן ע"א א"כ הוי כאילו יש לה עדים במדה"י ואין המים בודקין אותה אלא ודאי דדוק' ביש שני עדים במדה"י אין המים בודקין אבל ע"א לא מהימן אחר ששתתה ע"ש ולפמ"ש י"ל דאביי ס"ל כר' חייא וכדפסק הרמב"ם פרק א' מהלכות סוטה הלכה י"ז ולדידי' אין ע"א נאמן לאחר ששתתה וכמ"ש ולפ"ז י"ל דהתוס' והרמב"ם לא פליגי דהתוס' אזלי אליב' דעולא וכמו שכתבו וכן מסתבר כדעולא ואפשר דפסקו כעולא אבל הרמב"ם דפסק כרבי חייא שפיר פסק דע"א לא מהימן אחר ששתתה ודו"ק היטב.

והנה י"ל בסברת התוס' דנהי דמששתתה היא בחזקת היתר לבעלה מ"מ היא בחזקת איסור לבועל מחמת איסור אשת איש וקיי"ל מחזיקין מאיסור לאיסור והעד מהימן עכ"פ לאסרה לבועל ומתוך שנאמן לגבי בועל נאמן ג"כ לגבי בעל ומאי חזית דאזלת בתר חזקת היתר דבעל זיל בתר חזקת איסור דבועל והוי כאילו אין כאן חזקה כלל וע' מ"ש הרמב"ן גבי שליח ששלח לקדש בו אשה שהקש' ליזל בתר חזקת פנויה דקרובות ותירץ דאין הקרובות לפנינו ואין דנין עליהם כלל וזה לח שייך הכא דהכ' אנו דנין על שניהם דונטמאה ונטמאה כתיב וזה ברור לע"ד:

ובזה יש ליישב מה שהקש' הח"צ על הרשב"א דס"ל אם אמר אני זכיתי עם אשתך נאמן א"כ לעולם יש לה עדים במדינת הים לפ"ד התוס' דע"א נאמן לאחר שתיה ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא דהבועל נאמן ולא אמרינן אין אדם משים עצמו רשע היינו דאמרינן פלגינן

דיבורי' ועל עצמו אינו נאמן רק על איש אחר א"כ גם על הבעל אינו נאמן לאחר ששתתה דאין לומר מתוך שנאמן על הבועל נאמן גם על הבעל זה אינו דהא על עצמו אינו נאמן וא"כ גם על הבעל אינו נאמן ודו"ק היטב:

פ"ח בדין סוטה שנפלה לפני יבם

א הנה הבאתי לעיל מחלוקת התוס' והרמב"ם ז"ל בע"א שבא לאחר ששתתה אי נאמן או לא ולדעת הרמב"ם אינו נאמן כמ"ש בפרק שלישי הלכה כ"ג מה' סוטה. והנה אם נפלה ליבם תליא ג"כ במחלוקת זה דלדעת התוס' היא פטורה מן החליצה ומן היבום ולדעת הרמב"ם היא מתיבמת או חולצת וכן להראב"ד אף לשיטת התוס' חולצת ולא מתיבמת כמבואר כל זה בפרק ששי מהי יבום וחליצה דין י"ט וע"ש בכסף משנה הנה יש בזה קולא וחומר' לכל אחד מהדעות והארכתי בזה במקום אחר לבאר שיטת כל אחד ואחד ואין כאן מקום וגם הזמן אינו מסכים להאריך ק ושלומך יאריך.

ב והנה בפרק ב' ה' ט"ו מהלכות יבום כתב הרמב"ם היבמה שנדרה הנאה מיבמה בחיי בעלה או שנדרה הנאה מכל היהודים כופין אותו שיחלוץ לה ותטול כתובתה ואם נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה ה"ז מורדת ע"ש והוא משנה יבמות דף קי"א ע"ב ע"ש והנה הרשב"א הקש' על המשנ' דכופין אותו לחלוץ לה הא כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצ' דאיסור נדר הוא עשה ולא תעשה ולמה חולצת ע"ש והאחרונים דחו קושיתו דהא מצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש בדבריהם והנה רש"י פירש מצות לאו ליהנות ניתנו דהם גזרת המלך על עבדיו ונרא' דהוי כהנאה הבאה לאדם בעל כרחו ולפ"ז י"ל למאן דאמר מצות חליצה קודמת ודאי לא שייך זה דהא עיקר המצו' היא החליצה ואמנם אפילו למאן דאמר מצות יבום קודמת מ"מ הא רחמנ' ברצונו תל' או ייבם או יחלוץ ואין זה גזרת המלך שייבם דוק' ואי מייבם היא מרצונו הטוב ואין זה גזרת המלך ולכך לא שייך מצות לאו ליהנות ניתנו וז"ב וא"כ קושית הרשב"א קמה וגם נצבה ודחיית האחרוני' לאו דחיה הוא ואמנם י"ל דאי נימא דכל שאינו עולה ליבום אינה עולה לחליצ' א"כ תיבטל מצות יבום לגמרי ושוב שייך לומר מצות לאו ליהנות ניתנו דלא שייך לומר דהא אפשר בחליצ' דהא כל שאינו עולה ליבום אינה עולה לחליצה וא"כ שפיר מיושב קושית הרשב"א ודו"ק:

והנה י"ל קושית הרשב"א דלא שייך כאן כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצ' דהא יש לה היתר להתייבם על ידי שאלה לחכם וכן ראיתי כתוב בשם שו"ת תשב"ץ וכתב דע"כ צריך לומר דאחר שתשאל לחכם תהיה מותרת ליבם דאל"כ כל שאינה עולה ליבום קרינין בה ע"ש ואמנם דעת הרשב"א נרא' דכיון דבשעת נפילה היתה אסור' ליבם

ולא קרינין בה יבמה יבוא עליה שוב אין לה היתר ושפיר הקש' וע' בית שמואל וטורי זהב סימן קס"ה ס"ק ד' מה שכתבו בזה וכתבתי בחידושי שם ובזה נרא' דאתי שפיר מה שעמדו האחרונים על הרשב"א אמאי לא הקש' מסיפ' דנדרה לאחר מיתת בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה הא כל שא"ע ליבום א"ע לחליצ' ולפמ"ש א"ש דבסיפ' דנדרה לאחר מיתת בעלה שפיר י"ל תירוץ התשב"ץ דהא יש לה היתר ע"י שאלה ואין לומר דהא בשעת מיתת בעלה לא הית' מותרת ליבם וכל יבמה שאין אני קורא בה יבמה יבוא עלי' אפילו שעה אחת שוב אין לה היתר לעולם זה אינו דהא בשעת מיתת בעלה עדיין לא נדר' והית' מותרת ליבם וא"כ הוי לי' יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דקיי"ל כרב דמותרת ולכך הקש' מרישא דנדר' בחיי בעל' ודו"ק ולכאור' י"ל דהא דאמרינין כל שאינ' עולה ליבום אינה עולה לחפיצ' זה דוק' אם הוא אחת מחייבי כריתות דאז אין בה מצות יבום כלל אבל בנודרת נהי דלכתחל' לא מתיבמת דנדר עשה ול"ת הוא ואין עשה דוח' ל"ת ועש' מ"מ אם בעלו אינו חייב משום אשת אח שלא במקום מצו' וכן נסתפק בזה הגאון פרשת דרכים ע"ש ויש לי בזה פלפול רב במקום אחר ולפ"ז לא שייך בזה לומר כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצ' דאכתי יש לו זיקה עלי' דהא בעי חליצ' ונפקע איסור אשת אח וקצרתי למעיין בזה היטב ודו"ק והנה בספר שער המלך הקש' על הרשב"א דהא בזה שפיר עשה דיבום דוחה עשה ול"ת דנדר דהא איתא בשאלה כמו בנזיר ולכאור' י"ל כיון דאפשר שתתיר נדרה א"כ אינו דוחה דאפשר שתקיים שניהם שתתיר נדרה ותתיבם ואין לומר דאפשר דאין לה פתח זה אינו דהא מיירי שלא הית' מתכוונת על היבם לאסור עצמה עליו ברישא דמתניתין כפירש"י ע"ש שלא היה להם כעס זה עם זה (והמל"מ לא הרגיש בט"ס שיש ברש"י וע' במגיד משנה שם וכתבתי בחידושי וע' בים של שלמה) וא"כ יש לה פתח להתיר נדרה שאילו ידעה שתפול לפניו ליבום לא היתה נודרת הנאה ממנו ושפיר הוי אפשר ואין דוחה וזה ברור:

ואמנם זה ברישא אבל בסיפא דנדרה אחר מיתת בעלה דהיתה מתכוונת ליאסר עצמו עליה דהא לכך מבקשין ממנו ולא כופין אותו ע"ש א"כ שפיר י"ל דאין לה פתח והוי לא אפשר לקיים שניהם ושפיר דוחה עשה ול"ת דנדר ולא קשה קושית הרשב"א ולכך הקש' הרשב"א רק מריש' ולא מסיפ' ומיושב קושית האחרונים ודו"ק ובספר בית מאיר הקש' כשאמרה נטולה אני מכל היהודים אמאי כתב הרמב"ם דכופין אותו שיחלוץ לה הא לחלוץ אין כופין רק בבאה מחמת טענה בעינא חוטרא לידא כו' וכאן דאסורה על כל העולם ליכא טענה ע"ש ונראה דבספר ישועת יעקב כתב דלכך צריך דוק' דבאה מחמת טענה דאל"כ אין כופין אותו לחלוץ שמא אח"כ ישוב ונחם ויתרצה לייבם וכשכופוהו

לחלוץ שוב לא יוכל לייבם ולא רצו חז"ל לבטל מצות יבמין ע"ש והדין עמו דאל"כ קשה אמאי לא נכפהו לחלוץ או ליבם כדין כל מ"ע שבתורה דמכין אותו עד שתצא נפשו אלא ודאי כמ"ש הגאון ישועת יעקב וז"ב ולפ"ז א"ש דבאמרה נטולה אני מכל היהודים דאז לא תוכל להתיבם לעולם שפיר כופין אותו לחלוץ לה ולא קשה קושית הבית מאיר ודו"ק:

והנה רש"י פירש הא דאמרינן כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה היינו רק במקום דאפשר ועפ"ז ביאר הב"מ קושית הרשב"א דמקשה רק מדלא כפינין לה להתיר את נדרה דזה הוי כאפשר ע"ש בסימן קנ"ט והנה י"ל דמיירי שנדרה ע"ד רבים דא"א להתיר נדרה ואמנם י"ל דכדי לקיים מצות יבום הוי כמו לדבר מצוה דשרי להתיר ואמנם פשט דברי הרשב"א לא משמע כן ומה שהביא הבית מאיר פירש"י כתבתי בחידושי ע"ש ולכאורה י"ל דאם אמרה נטולה אני מכל היהודים הנה על היהודים לא חל עדיין דהא בלא"ה אסורה להם משום אשת איש ואין איסור חל על איסור וצ"ל דחל לכשתתגרש וא"כ קודם שתתגרש לא תוכל להתיר הנדר דהא אם תתיר הנדר יהי' כל הנדר בטל ואין יכולים להתיר עד שיחול ולא קשה קושית הרשב"א דנכוף אותה שתתיר נדרה דהא קודם שיחלוץ לה לא חל הנדר דהיא עדיין באיסור יבמה לשוק ואם תתיר הנדר יהיה גם הנדר על כל היהודים בטל ועל כל היהודים א"י להתיר דעדיין לא חל וא"כ גם על היבם א"י להתיר ודומה למה שכתב המל"מ פ"ב דנזירות באמר הריני נזיר ואמר חבירו ואני דאין חבירו יכול להתיר נדר הראשון דע"י זה יותר גם נדרו דהא תלה נדרו בנדרו והוי כמפר נדרי עצמו ע"ש וגם זה הוא כן וא"כ א"ש קושית הבית מאיר דבנטולה אני מכל היהודים אמאי כופין אותו לחלוץ הא ממ"נ אם תמצא פתח לנדרה תותר אף ליבם ואם לא תמצא פתח לנדרה תהיה אסורה לכל העולם וא"כ לא באה מחמת טענה דהא לא תרויח כלל ולפמ"ש דשפיר תרויח דאם יחלוץ לה היבם אז שפיר יחול הנדר על כל היהודים ושפיר תוכל להתיר נדרה משא"כ בטרם אשר יחלוץ לה היבם לא תוכל להתיר נדרה וז"ב וגם קושית הרשב"א א"ש לפי הבנת הבית מאיר דנכוף אותה שתתיר הנדר ולפמ"ש כל זמן שאין היבם חולץ לה אין בידה להתיר הנדר ודו"ק מאוד ואמנם הרשב"א הקשה שפיר על המשנה דמיירי שנדרה הנאה רק מהיבם ואין להאריך:

פ"ט בדין סוטה שיש לה עדים במדה"י

מה שהקשית בסוגיא דסוטה דף ו' דאמר רב ששת סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה ואמרינן ואנהיריכהו לעיינין ממתני' דקתני ושבאו לה עדים שהיא טמאה דאתו עדים אימת אי נימ' מקמא דשתיא זונה היא ופירש"י ופשיט' דנאסרה

בתרומה כו' אלא לבתר דשתי' ואי ס"ד מים בודקין אותה תגלי מילת' דסהדי שיקרי נינהו והקשית דילמ' בעלה בא עליה בדרך ואי משום דמוסרין לו שני תלמידי חכמים עדיין הוי תרי לגבי תרי ואוקמי אחזקתה שהיתה אסורה בתרומה משעה שנסתרה קודם ששתתה. הנה הקושי' הזאת היא כתובה על ספר מחנה לוי ז"ל והיא באמת קושי' נכונה ואמנם כראה ליישב דהא כתבו התוס' דמיד ששתתה מותרת לבעלה מיד ולא אמרינין ימתין לה עד שלש שנים דאל"כ ונקפה ונזרעה זרע היכ' משכחת לה ע"ש וכן פסק הרמב"ם וא"כ משעה ששתתה אזיל לי' חזקת איסור כמ"ש הפוסקים בשם הרמב"ן בסכין שנאבד ואי הוי תרי לגבי תרי הוי לן לאוקמי אחזקת היתר וזה ברור ובזה יש ליישב קושיא שניה של הרב מחנה לוי ז"ל (והנה אף אי נימ' דלא כשיטת התוס' הנ"ל ומה שהוכיחו התוס' דא"כ ונקתה ונזרעה זרע היכ' משכחת לה דהא אסורה לבעלה לכאורה יש לדחות דעכ"פ אחר שלש שנים הוא מותרת לבעלה דזכות אינה תולה אלא עד ג' שנים גם י"ל דאם מת בעלה ונשאת לאחר או שגירשה וכתבתי בחידושי מ"מ זה הכל לפי דמשני רבי יוסף דאתי' כרבי דזכות תולה לה אבל לרב ששת דס"ל לדברי הכל מתנונה ודאי דמשתרי תיכף לבעלה ואית לה חזקת היתר כמ"ש וא"ש קושית המחנה לוי כמ"ש) דמה משני רב יוסף דאתי' כרבי דס"ל זכות תולה לה עד ג' שנים והקשה דעכ"פ לאחר ג' שנים תהי' מותרת לבעלה דהא אגלאי מילתא דסהדי שקרי הוי ומלשון המשנה משמע דאסורה לעולם ולפמ"ש א"ש דכיון דחידש רבי יוסף דזכות תולה לה א"כ עכ"פ עד ג' שנים היא אסורה לבעלה וא"כ אפילו לאחר ג' שנים תהי' אסורה ומוקמינין לה אחזקת איסור ואמרינין שמא בעלה בא עליה בדרך ואף דמוסרין לו שני ת"ח מ"מ הוי תרי לגבי תרי ואסורה מספק ומכ"ש אם נימא דלא כסברת הירושלמי ולא אשתריא מעולם לבעלה ולתרומה ולא היתה בחזקת היתר ודו"ק היטב:

חדר נח פ"א בדין אם חייב לפדות אשתו

א הנה בש"ע אהע"ז סי' ע"ח סעיף ב' אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יותר מכדי דמיה אלא כמו שהיא שוה כשאר השבויות וכתב אא"ז בהג"ה ויש אומרים דאשתו כגופו ויכול לפדותה בכל אשר יש לו ע"ש וכתב הח"מ דמלשון אין מחייבין משמע הא אם רוצה לפדותה אין מוחין בידו וא"כ היה לו לכתוב ויש אומרים דמחויב לפדותה בכל אשר יוכל אך באמת קשה למה כתב אין מחייבין הבעל הא לדיעה זו דפסק כרשב"ג אסור לפדותה מפני תיקון העולם יותר מכדי דמיה לרשב"ג ובפרט דהרמב"ם פסק כמ"ד סוף פרק השולח דס"ל דלא לגרבי וליתי ע"כ אין פודין ביתר מכדי דמיה' ע"ש ובבית

שמואל כתב באמת דהא דאין מחייבין היינו אסור ומה שכתב בהג"ה וי"א דאשתו כגופו היינו דחייב לפדותה דמאחר דאין איסור בדבר מחויב הוא לפדותה ע"ש ובלחם משנה גם הוא תמה על הרמב"ם שכתב אין מחייבין הבעל משמע דאם רצה לפדות רשאי דהא בפ"ח מה' מתנות עניים פסק דאין פודין השבוים יותר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם ואין לומר דיש חילוק בין אשתו לאחר דאשתו כגופו דא"כ אמאי פסק כרשב"ג מטעמ' דמתניתין דפרק השולח הא מתניתין לא מיירי אלא באחר אבל אשתו לא כו' ע"ש ולע"ד נראה ליישב דעת הרמב"ם דהא באמת לא אפשטא בעיא בפרק השולח אי טעמא דאין פודין משום דוחקא דציבורא או משום דלא ליגרבי ולייתי דמהא דלוי פרק ברתי' בתליסר אלפי דינרי זהב דחי אביי דדילמא שלא ברצון חכמים עביד ע"ש דנשאר הבעיא בלא פשטות ואמנם בפרק שמיני מהלכות מתנות עניים שפיר פסק הרמב"ם דאסור לפדות ביותר מכדי דמיהן דהא שם מיירי בציבור אף דהוא ספק שמא הטעם רק משום טירחא דציבורא וליכא איסור מ"מ אף דהטעם משום טירחא דציבורא ואין כאן איסור מ"מ חיוב ודאי ליכא וא"כ כיון דחיוב ליכא ויש ספק איסור דשמא הטעם משום דלא ליגרבי ולייתי שפיר פסק הרמב"ם דאין פודין את השבוים יתר מכדי דמיהן דלמה נכניס עצמינו בספק איסור חנם כיון דחיוב ודאי ליכא אבל בבעל לפדות אשתו כמו שיש ספק איסור שמא הטעם דלא ליגרבו וליתי כן מצד השני יש ספק חיוב שמא הטעם משום טירחא דציבור' ובבעל לא שייך זה וא"כ יש ספק שמא מבטל מצות חז"ל וחיוב שחייבוהו לפדותה לכן תלוי הדבר ברצונו אם יפדה ואם יחדל וזה לע"ד ברור מאוד בס"ד ודו"ק ולכאורה י"ל דבבעל לענין איסור יש ס"ס שמא הטעם משום דלא לגרבו וליתי וי"ל דבבעל שאני דאשתו כגופו כמ"ש התוס' וגם יש ספק שמא הטעם משום טירח' דציבור' ובבעל לא שייך זה וא"כ איכא תרי ספיקי להתיר לו לפדות אשתו ובאיסור אזלינין בתר ס"ס ואין לומר דא"כ גם כן יהיה חייב לפדותה אף ביתר מכדי דמיה משום דיש ס"ס שמא הטעם משום טירחא דציבורא ובבעל לא שייך זה וממילא איכא חיוב וספק שמא הטעם משום דלא לגרבי וליתי ובבעל דאשתו כגופו לא שייך זה וממילא איכא חיוב כמ"ש הבית שמואל וא"כ נחייבנו לפדות ולמה כתב הרמב"ם אין מחייבין את הבעל לפדותה ביתר מכדי דמיה זה אינו דבס"ס אין מוציאין ממון מהמוחזק כמ"ש הפוסקים ולכך אין מחייבין אותו אבל לענין איסור לפדות שפיר סמכינין אס"ס כמו בכל מקום ולכך אם רצה לפדותה ביתר מכדי דמיה אין מוחין בידו וז"ב ונתיישב דעת הרמב"ם והמחבר בס"ד ודע דיש לומר האי סברא דאשתו כגופו זה שייך באשת ישראל דמחזירה לאשה אבל באשת כהן דנאסרה עליו לא שייך לומר אשתו כגופו דהא

מגרשה ובזה יש לפרש הני שתי ברייתות דברייתא קמא מיירי באשת כהן ולכך אמר רשב"ג אין פודין את השבוין יתר מכדי דמיהן דלא שייך לומר אשתו כגופו דהא נאסרה עליו וברייתי' שניה מיירי באשת ישראל דהיא מותרת לו ואשתו כגופו ואפי' לרשב"ג פודה אפילו יתר מכדי דמיה רק אם הוא יותר מכדי כתובתה אמר רשב"ג דאינו פודה אלא דאם נימא דרשב"ג אסיפא קאי אפעם שניה ואי באשת כהן מיירי הא כיון דנשבית פעם ראשונ' כבר נאסרה עליו וצריך לגרשה כמ"ש הרמב"ם ואיך שייך שוב שנשבית פעם שניה וע"כ דאירישא קאי אפעם ראשונ' וז"ב ויש לפרש בזה דברי התוס' ד"ה אין פודין דכתבו אירישא קאי וכוונתם כמה שכתבתי ועיין מה שחידש אא"ז מהרש"א דרק לפירש"י כתבו כן דס"ל דבפעם שניה אינו פודה כלל ואיך אמר רשב"ג אין פודין יותר מכדי דמיהן דמשמע דבא למענו והא אדרבה ת"ק ממעט יותר דס"ל דאין פודה כלל אבל לפירוש התוס' א"ש די"ל דאסיפא קאי ע"ש והנה זה קצת דוחק לומר דהתוס' אזלי לפי פירש"י ולא לפירוש ר"ח שהביאו בדיבור הקודם אלא דבלא"ה גם לפי פירש"י דרשב"ג אסיפא קאי אפעם שניה והא דכתב מהרש"א דא"כ ת"ק ממעט יותר דאין פודה כלל ולרשב"ג עכ"פ בכדי דמיהן פודה י"ל דלת"ק עכ"פ אם רצה פודה דלא ס"ל החשש דלא לגרבי וליתי ולרשב"ג אסור לפדות ביותר מכדי דמיהן מחשש דלא לגרבי וליתי וא"ש בזה דפירש"י בד"ה מפני תיקון העולם שלא ירגילו להעלות על דמיהן ואתי רשב"ג לומר דאסור בפעם שניה לפדותה ביותר מכדי דמיה ופליג בזה את"ק וזה ברור ואמנם י"ל דא"כ תפשוט מהכא דלרשב"ג אסור לפדות השבוים יתר מכדי דמיהן ובגיטין דף מ"ה ע"א בעי לה אי טעמ' משום טירחא דצבורא או משום דלא לגרבי וליתי ולכן שפיר כתב מהרש"א דכוונת התוס' לפירש"י ומה שכתבתי נסתר ויש לפלפל בזה ואין להאריך ובביאור דברי הרמב"ם כבר כתבתי ואפשר לומר דהרמב"ם פירש דרשב"ג דאמר אין פודין השבוים יתר מכדי דמיהן היינו אין מחייבין את הבעל לפדות את אשתו יתר מכדי דמיה ואירישא קאי אפעם ראשונה ופליג את"ק דס"ל דפעם ראשונה מחייבין אותו ופסק הרמב"ם כרשב"ג דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו ואפי' בברייתא וקא מסייע לי' מתניתין דפרק השולח וכן כוונת התוס' ולא כפירש"י דלרשב"ג אסור לפדות יותר מכדי דמיהן משום דלא לגרבי וליתי ואמנם יקשה לזה מה שפסק פ"ח מה' מתנות עניים וע' בלח"מ ואין להאריך והנה עפ"ז יש ליישב קושית התוס' בד"ה והיו מבקשין שהקשו וא"ת הא דבעי בפרק השולח דף מ"ה אהא דתנן אין פודין כו' אי משום דוחקא דצבורא או משום דלא ליגרבי וליתי תפשוט מהכא דמשום דוחקא דצבורא דקתני דפודה עד עשרה בדמיה ע"ש ולפמ"ש י"ל דהבעיא הוא אף דת"ק ודאי סבר דמשום דוחקא

דצבורא מ"מ רשב"ג דהלכה כמותו בכל מקום אף בבריית' כמ"ש תוס' בברכות דף טו"ב ובב"מ דף ס"ט ובכמה דוכתי ואמר כאן אין פודין ארישא קאי ופליג את"ק דס"ל מחייבין אותו והוא ס"ל דאין מחייבין אותו יותר מכדי דמיה או דילמ' אסיפא פליג דת"ק ס"ל דרצה פודה ורשב"ג ס"ל דאסור לפדות יותר מכדי דמיה דלא לגרבי וליתי וה"ה לשבועים דעלמ' אסור ביותר מכדי דמיהן ועיין בזה ודו"ק:

ב והנה מה שכתבתי לעיל לחלק בין אשת ישראל לאשת כהן ושוב ראיתי בספר אבני מילואים שחקר באשת כהן שנשבית ולא הספיק לגרשה ער שנשבית שנית אם חייב לפדותה דהא כבר נאסרה עליו וחייב לגרשה ושוב אין לבעל פירות וגם פטור מפדיונה ע"ש ורציתי לפרש הבריית' מכאן ואילך רצה פודה רצה אינו פודה היינו כפירש"י דאינו חייב לפדותה כלל אבל אם רצה פודה ופליג את"ק רשב"ג ואמר דאסור לפדותה פעם שניה ביותר מכדי דמיה דלא שייך אשתו כגופו כיון דכבר חייב לגרשה כמ"ש האבני מילואים ובריית' שניה מירי באשת ישראל ואין להאריך ושוב ראיתי באחרונים שכתבו בשם השיטה מקובצת דפירש הא דרשב"ג ארישא קאי והיינו דאין מחייבין את הבעל לפדותה ביתר מכדי דמיה וכמו שכתבתי והא דתני מפני תיקון העולם היינו דבכל השבועים אסור לפדות ביתר בכדי דמיהן דלא לגרבי וליתי ואף דאשתו כגופו ויכול לפדות ביותר מכדי דמיה כמו שיכול לפדות גופו מ"מ חז"ל לא חייבוהו רק כמו שאר שבועים ואין בידי ספר שיטה מקובצת וא"ש בזה מה שכתבו התוס' דאריש' קאי וגם פירש"י דפירש שלא ירגילו להעלות בדמיהן א"ש ואין צריך לומר כמ"ש אא"ז מהרש"א ז"ל ועוד מלין בזה אלא דהימים ימי בקורי המעשים ואתה שלו' כנפשך:

חדר נח פרק ב

א הנה הקשית מאי פריך הש"ס הא בכדי דמיה פודה ואפילו דמי פדיונה יתר על כתובתה והא תניא כו' דילמ' רשב"ג רצה להורות דאם דמי פדיונה יתר על דמיה אסור לפדותה דלא לגרבי וליתי אבל אם פרקונה יתר על דמי כתובתה אף דאינו חייב לפדותה מ"מ מותר לפדותה והוכחת מזה דפשיט' להש"ס דכיון דאשתו כגופו לא תיקנו חז"ל משום דלא ליגרבי וליתי דבריך נכונים וכן אמרתי בחידושי ולפ"ז הא דאמר רשב"ג אין פודין היינו דאין מחייבין אותו לפדות ביתר מכדי דמיהן וקאי אריש אפעם ראשונה ובזה יצא לנו לאור דברי התוס' ד"ה אין פודין דכתבו דאריש קאי והיינו ע"פ מה שכתבו בד"ה היו מבקשין דכתבו דאפילו לטעמ' דלא ליגרבי וליתי מ"מ לא תקנו שלא יוכל אדם לפדות גופו דעור בעד עור כו' והכא אשתו כגופו וא"כ ע"כ דרשב"ג אריש קאי אפעם

ראשונה ופליג את"ק דס"ל דמחייבין הבעל לפדות ביתר מכדי דמיה ורשב"ג פליג ס"ל דאין מחייבין ביתר מכדי דמיה ועפ"ז פסק הרמב"ם נכון דפסק כרשב"ג ודו"ק היטב. והנה לפמ"ש די"ל ע"פ דברי האבני מלואים דברייתא ראשונ' מיירי באשת ישראל ולכך אפילו עשרה בכתובתה פודה לרשב"ג ובריתא שני מיירי באשת כהן דנאסרה עליו כבר ואין לה חיוב פדיון ולכך אין פודה רק נגד כתובתה דתאמר לו תן כתובתי ואפדה עצמי אבל אם הפדיון יותר מכתובתה לא ואמנם זה טעות דהא בברייתא שניה ע"ב רשב"ג אריש' קאי דאמר ת"ק דחייב הבעל לפדותה עד עשרה בכתובתה ואמר דאינו חייב דעל סיפא ודאי לא קאי דהא בברית' שניה ודאי דהאי אינו פודה דאמר רשב"ג היינו אינו חייב לפדות דל"ל דאסור קאמר דלמה יאסר דדוק' בברית' קמייתא שייך לומר דאסור שלא ירגילן להעלות על דמיהן אבל ברייתא שניה דמיירי בכדי דמיהן ליכ' איסור' וכיון דרשב"ג אמר דאינו חייב לפדותה יתר מכתובתה ע"כ דאריש' קאי דבסיפ' גם ת"ק ס"ל דאם לא רצה אין פודה ובמאי פליגי וכיון דרשב"ג אריש קאי מאי חילוק בין אשת כהן לאשת ישראל הא גם אשת כהן יש לה חיוב פדיון בפעם ראשונ' אבל רבנן אדרבנן בפעם שניה אין להקשות דבפעם שניה שפיר יש חילוק בין אשת ישראל לאשת כהן דמשנשבית פעם ראשונה חייב לגרשה ואין לו פירות ולה אין פדיון ודו"ק וא"ש קושית התוס' ד"ה רצה אינו פודה על פירוש רבינו חננאל ודו"ק:

ב הרמב"ם בפי"ד מהלכות אישות דין ב' כתב מי שהו' במדינת הים ונשבית אשתו ב"ד יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה ופודין אותה בדרך שהבעל פודה וכ"כ באהע"ז ונראה דהיכ' דנשבית פעם שניה דאז אם לא רצה אינו פודה לפירש"י ולפי' ר"ח פודה רק בשויה וגם לא ביתר מכדי כתובתה גם הב"ד אין פודין אותה רק בכדי דמיה ולא יתר על כתובתה ולכך כתב כדרך שהבעל פודה וז"ב:

חדר נח פרק ג דין הדירה ונשבית

א הנה כתב הרמב"ם בהלכה כ"א המדיר את אשתו כדר שהוא חייב לגרשה וליתן כתובה ונשבית אינו חייב לפדותה שמשעה שהדירה נתחייב לגרשה וליתן לה כתובה עכ"ל וע' בכ"מ דהרי"ף השמיט דין זה דמשמע לי' דהוא נכלל בדברי רבא דאמר כל שאיסור אחר גרם לה אינו חייב לפדותה והביא דברי הר"ן והקש' עליו ע"ש וע' בלח"מ שיש איזה ט"ס בדבריו ומ"מ כוונתו דרבינו סבר אע"ג דנשבית ואח"כ הדירה אינו חייב לפדותה ואפילו נדרה היא וקיים לה היא אפילו למ"ש רבינו בסוף פרק י"ב דהוא נותן אצבע בין שיניה דלא תלי בהכי ע"ש ובאמת בשיטה מקובצת יש מחלוקת בין

הקדמונים בזה ע"ש באריכות והנה לפי הנראה שם דאם נימ' נדרה היא וקיים לה הוא הוא נתן אצבע בין שיניה מכ"ש אם הדירה הוא חייב לפדותה ובאמת די"ל להיפך דאם הדירה הוא עדיף די"ל דרתוחי רתח עליה אבל נדרה היא וקיים לה הוא גרע טפי והוי פשיעה וכדאמרינין בריש המדיר דנדרה היא וקיים לה הוא יוציא לאלתר ויתן כתובה ע"ש ואמנם הרמב"ם בפי"ב הלכה כ"ד לא פסק כן ע"ש דהר"ן חלק עליו ע"ש ואמנם מלשון הרמב"ם נרא' דהדירה אחר שנשבית חייב לפדותה דבשלמ' הדירה ואח"כ נשבית משהדירה חייב לגרשה וליתן כתובתה והוי כאילו כבר גירשה ופטור מפדיונה וגם בשעה שנשבית כבר לא הוי קרינין בה ואותבינך לי לאינתי ואף ואף באשת כהן הא דבר אחר גרם לה אבל נשבית ואח"כ הדירה דבשעה שנשבית הוי קרינין בה ואותבינך לי לאנתי כו' חייב לפדותה וכדתני בבריית' ונראין הדברים שהדירה ואח"כ נשבית אבל הדירה ואח"כ נשבית אתי לאערומי והא דאמרינין ר' יהושע אזיל בתר בסוף היינו בתר שעת שביה ולא כמ"ש הלח"מ ומ"מ צ"ע דלא נתבאר בדברי הרמב"ם ז"ל ולזה לא יספיק מה שכתב הכסף משנה לתרץ דזה נכלל בדברי רבא דכל שדבר אחר גרם לה כו' דהא אדרבה איפכא משמע וצ"ע והנה י"ל הטעם דכל שדבר אחר גרם לה פטור היינו כיון שהדירה א"כ בשעת שביה כבר הוא חייב לגרשה וליתן לה כתובתה א"כ הוי כאילו יש לה ממון שלה ולא חייבוהו רבנן בפדיונה אלא דעל זה יש לפקפק וכתבתי במ"א. והנה לפי דעת הבית יוסף והלחם משנה י"ל הא דאמרינין ר' אלעזר אזיל בתר מעקרא היינו דמיירי בנשבית ואח"כ הדירה דר' אליעזר אזיל בתר שעה שנשבית דאז שפיר הוי קרינין בה ואותבינך לי לאנתי ור' יהושע אזיל בתר בסוף היינו בתר שעת הנדר אלא דבריית' אמר רבי נתן שאלתי את סומכוס ואמר לי בהדירה ואח"כ נשבית אבל נשבית ואח"כ הדירה אתי לאערומי ומודה רבי יהושע שפודה וע' בבית יוסף וע' מה שכתב אא"ז מהרש"א ז"ל דרבי אליעזר אזיל בתר מעיקר' היינו משום דהוא ביטל התנאי כו' ואין להאריך ובאמת דיש לפרש הא דמסיק רבי אליעזר אזיל בתר מעקרא כו' דמיירי בהדירה שלא ליהנות לו ואח"כ נשבית תוך שלשים יום להנדר דרבי אליעזר אזיל בתר שעת שנשבית דאז עדיין היה ראוי לקיימה דאולי ימצא עוד פתח לנדרו ור' יהושע אזיל בתר בסוף דכבר עברו השלשים ולא מצא פתח לנדרו וצריך לגרשה ודו"ק. עוד יש לפרש דכבר הבאתי לעיל דברי התוס' דביותר מכדי דמיה מותר הבעל לפדותה ולא שייך דלא ליגרבי וליתי דאשתו כגופו וכמו שלא גזרו שלא יפדה אדם את עצמו דכל אשר לאיש יתן בעד נפשו ע"ש וכתבתי שם דזה שייך באשת ישראל אבל באשת כהן דאסורה עליו לא שייך אשתו כגופו ע"ש ולפ"ז י"ל דפליגי רבי אליעזר ורבי יהושע באשת ישראל והדירה

ואח"כ נשבית דרבי אליעזר אזיל בתר מעקרא היינו בשעה שנשאה והיתה מותרת לו ואז היה התנאי ואז היה יכול להשיבה לביתו א"כ יכול לפדותה אף ביותר מכדי דמיה ורבי יהושע אזיל בתר בסוף היינו שהדירה וצריך לגרשה ושוב לא שייך לומר אשתו כגופו ואינו רשאי לפדותה ביותר מכדי דמיה ובזה אתי שפיר מה שהקשה א"ז מהרש"א הא באדרה הוא נתן אצבע בין שיניה ותירץ דהיינו דמסיק ר"א אזיל בתר מעיקר' דהיינו הוא הגורם ולפמ"ש א"ש דמה בכך שהו' הגורם מ"מ אסור לפדותה ולכך אמר דר"א אזיל בתר שער נשואין דאז הוי אשתו כגופו וכן יש לפרש בנשבית ולבסוף הדירה דר"א אזיל בתר שעת שביה דאז הוי קרינין בה אשתו כגופו ואמנם רבי נתן פירש דבכה"ג אתי לאערומי ודו"ק ואף דזה דחוק בכוונת רבותינו בעלי הש"ס מ"מ הסברא נכונה ודו"ק:

ב הנה רש"י בדף כ"ב ע"א ד"ה הכא במאי עסקינין כ' דבישראל ל פליגי היינו לפי שכתב בתחלת דבריו דר"א ור' יהושע לאו בפלוגתא דאביי ורבא פליגי ואי באיסור דבר אחר שלא על ידי נדר אי נמי בכהנת על ידי נדר כולי עלמ' או כאביי או כרבא כו' לכך כתב דבישראל פליגי אבל בכהנת לרבא פליגי בה ר"א ור' יהושע דלר"א דס"ל הוא נותן אצבע בין שיניה ומכ"ש באדרה הוא ודאי חייב לפדות ולר' יהושע פטור דהא ס"ל היא נתנה אצבע בין שיניה והוי כאלמנה לכה"ג דפטור לרבא דאיסור מחמת דבר אחר הוא ולאביי פליגי ר"א ור' יהושע בזה ורש"י דרצה לפרש דכ"ע או כאביי או כרבא ס"ל לכך פירש דכאן באשת ישראל מיירי ואין זה ענין לפלוגתא דאביי ורבא דהא בישראל לא פליגי אביי ורבא כלל ותרויהו ס"ל דבאיסור מחמת דבר אחר אינו פודה כמו שפירש"י לעיל בד"ה רבא אמר דבממזרת ונתינה כאביי ס"ל רבא דהא לא אשתעבד לה אבל באלמנה לכה"ג ס"ל לאביי כיון דכל התנאי אינו אלא דאהדרינך למדינתך מאי נ"מ לי' אם אסורה גם מחמת דבר אחר ורבא פליג עלי' כו' ע"ש בפירש"י ותבין היטב והמרלנ"ח הוליד מזה דבאשת כהן לא שייך הוא נתן אצבע דלמה היה לו להתיר כיון דבלא"ה אסורה מחמת שבויה ובנשבית ולבסוף הדירה איירי והוא דחוק במח"כ וגם הרשב"א לא ס"ל כן גם לענין דינא, כשנשבית ולבסוף הדירה בלא"ה שייך אתי לאערומי אי אמרינין הוא נתן אצבע בין שניה כמ"ש הב"ח והח"מ והב"ש ואין להאריך וע' בשיטה מקובצת מה שפלפלו הראשונ' בדברי רש"י האלה ודו"ק בדבריהם שם:

והנה לשיטת מהרש"א לעיל גבי נדרה שלא להניק דאם הוא נתרצה לנדרה הנדר חל אע"פ שהוא משועבדת לו יש לומר דמיירי שהיא אסרה הנאת תשמישה עליו והוא נתרצה לנדרה דכאן פליגי ר"א ור' יהושע דרבי אליעזר ס"ל כיון דאילו לא נתרצה הוא לא היה הנדר חל דמשועבדת לו רק מחמת שנתרצה לנדרה א"כ הוא הגורם והוא עשה

הכל והיא לא עשתה כלום והוא הנותן אצבע בין שיניה ולכך ס"ל דפודה ור' יהושע ס"ל כיון דעכ"פ גם אם לא היה הוא מתרצה לנדרה היה הנדר חל כשתגרש כר' יוחנן הסנדלר שלא תוכל לחזור לו שפיר הוי היא הגורמת אבל מעקרא ס"ד דמקש' דמיירי שהוא הדיר אותה מהנאתו ואף דהנדר אינו חל דהא משועבד לה מ"מ מיירי שהיא נתרצתה לנדרו ולכך אינו פודה לר' יהושע דס"ל כרבא דכל שדבר אחר גרם לה אינו פודה ובמסקנא מוקי לה דנדרה היא והוא נתרצה לנדרה וס"ל לר"א באמת דהוא הגורם דלולא שנתרצה לנדרה לא היה חל כלל דהא היא משועבדת לו ור' יהושע ס"ל כיון דעכ"פ היה חל הנדר אחר שתתגרש וצריך הפרה כר' יוחנן הסנדלר היא הגורמת וז"ב ולא קשה קושית א"ז מהרש"א ז"ל דהמקשה והמתרץ פליגי בסברת הפוכות ודו"ק ולפי"ז י"ל דלכך פירש"י באשת ישראל דבאשת כהן לא א"ש דברי ר' יהושע דהא אילו לא נתרצה לנדרה לא היה חל הנדר כלל דאחר שתתגרש בלא"ה אסורה לחזור לו דאסורה משום גרושה לכהן ואף דרש"י לא כיוון לזה מ"מ הסברות נכונות ודו"ק (ג) והנה לעיל כתבתי בדעת הרמב"ם שכתב דמיד שהדירה חייב לגרשה היינו דהוי כאילו כבר גירשה ופטור מפדיונה ע"ש ובזה הי' א"ש מה דמשני בנדרה היא וקיים לה הוא והיינו לפמ"ש הרמב"ם בפי"ב דבכה"ג אם רצה לקיימה רשאי א"כ אינו מחויב לגרשה ולכך ס"ל ר"א דפודה משא"כ בהדירה הוא דחייב לגרשה והוי כאילו גרשה וא"ש קושית מהרש"א וכיוונתי בזה להגאון אבני מלואים והנה בשיטה מקובצת יש מקצת נוסחאות דלא גרסי ורבי אליעזר סבר הוא נותן אצבע בין שיניה ומפרשי לה דמיירי באשת כהן ודרבא ודאי תנאי הוא כו' והנה הריטב"א כתב דהא דפירשו באשת ישראל היינו דבאשת כהן לא שייך הוא נתן אצבע בין שיניה דדוק' באשת ישראל דעל ידי שהדירה נאסרה עליו וביטל התנאי דאותבינך לי לאנתי שייך לומר הוא נתן אצבע בין שיניה אבל בכהנת דעל ידי נדרו לא ביטל התנאי דאהדרינך למדינתך דבלא"ה לא היתה ראויה לו לכך כשהדירה קודם שנשבית אפשר דאינו חייב לפדותה דהוי איסור דבר אחר גרם לה ע"ש וע' מה שכתבתי לעיל בשם תשובת מהרלנ"ח ודו"ק:

והנה הכסף משנה הביא דברי הר"ן ודחה אותם ע"ש וע' בשיטה מקובצת בשם הרא"ה שכתב גם כן בדעת הרי"ף כמ"ש הר"ן ודחה אותם וכתב דלא מחוור דאף דלקמן גבי נדרים חשבינין לי' הוא נותן אצבע בין שיניה כדי שלא להפסידה כתובתה בשביל נדרנית כיון שהוא פושע אבל הכא לא איכפת לן אלא כל שאיסורה מחמת דבר אחר דינה כאלמנה לכה"ג כו' ונראה כוונתו ע"פ מה שהקש' הריטב"א דלמה לי' לרבי יהושע הטעם דהיא נתנה אצבע בין שיניה תיפוק לי' משום דהוי איסורה מחמת דבר אחר

כאלמנה לכה"ג ותירץ דרבי יהושע קושטא דמילת' נקט ובאמת אף שהיא לא נתנה אצבע בין שיניה כל שהוא לא נתן אצבע בין שיניה אינו פודה ע"ש ולפ"ז י"ל דהרא"ה סבר דהא דאמרינן גבי נדרים הוא נותן אצבע בין שיניה היינו דהיא לא נתנה אצבע בין שיניה ואין בדין שתפסיד כתובתה כיון דלא פשעה והוא כפושע אבל כאן אף שהיא לא נתנה אצבע מ"מ נתבטל התנאי ולא גרע מאלמנה לכה"ג ודו"ק ולפי מה שכתבתי לפרש דברי הרא"ה י"ל דלמסקנא אתי ר' יהושע דהלכתא כותי' לגבי רבי אלעזר כהלכתא דאף דקיי"ל בנדרים גבי כתובה הוא נותן אצבע בין שיניה אין הכוונה דהוא נתן אצבע אלא דהיא לא נתנה ואינה מפסדת הכתובה אבל מ"מ אינו פודה דלא עדיף מאלמנה לכה"ג וכמ"ש ואמנם בס"ד דמוקי לה בנדרה היא וקיים לה הוא ואמרי' ר' אליעזר ס"ל הוא נותן כו' ור' יהושע ס"ל היא נתנה כו' וא"כ אם נימא דמיירי בין בכהנת בין באשת ישראל כפירוש היש מפרשים שהביא הרמב"ן בשיטה מקובצת הטעם לאביי באשת כהן ע"כ דאבדה זכותה כיון שנדרה דהא אביי ס"ל דלא אמרינן כל שאיסורה מחמת דבר אחר אינה פודה ע"ש בשיטה מקובצת וא"כ ע"כ דמה דאמרינן ר' יהושע ס"ל היא נתנה אצבע הוא כפשטי' דא"א לומר כמ"ש הריטב"א דהא אביי לא ס"ל כל שאיסורה מחמת דבר אחר כו' וא"כ קם לי' ר' יהושע דלא כהלכתא וכמו"ש הכסף משנה ע"ש וז"ב ובזה יובנו דברי התוס' ד"ה כגון שכתבו טפי הוי לי' לומר דפליגי כו' ועמד א"ז מהרש"א ז"ל מאי עדיפותא דאוקמתא בתרייתא ולפמ"ש א"ש כי היכא דלא להוי ר' יהושע דלא כהלכה ודו"ק ועפ"ז יובן מה שפירש"י דמיירי בישראל ולפמ"ש י"ל דהא לאביי באשת כהן עכצ"ל דר' יהושע דאמר אינו פודה ס"ל היא נתנה אצבע בין שיניה כפשטי' דלדידי' א"א לפרש כהריטב"א דהא לדידיה לא ס"ל כל שאיסורה מחמת דבר אחר אינו פודה וצ"ל כפשטי' דהוא גרמה לאבד זכותה וכפירוש היש מפרשים בש"מ וא"כ אתי ר' יהושע דקיי"ל כותי' לגבי ר' אליעזר דלא כהלכתא ולכך פירש באשת ישראל ודו"ק היטב. והנה סוגיא זו עמוקה מאוד והקדמונים פלפלו בה הרבה ומה שהעליתי בשכלי הכל כתבתי ואתה דע לך:

חדר נט בדין שהתה עשר שנים

בש"ע אהע"ז סימן קנ"ד סעיף יו"ד נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה כו' וע' בית שמואל ס"ק כ"ב וע' ברמב"ם פרק ט"ו הלכה ח' שכתב שהתה עשר שנים ולא ילדה והרי הוא יורה כחץ ש"ז חזקת החולי ממכה ותצא שלא בכתובה ויש לה תוספת לא תהא זו פחותה מאיילונית שלא הכיר בה כו' והוא מש"ס יבמות

דף ס"ה וע' בלחם משנה שהביא דברי הרב אלפס שכתב ליישב הא דיבמות דאמרינן דהיא נאמנת משום דאיהי קים לה ביורה כחץ ואיהו לא קים לי' ואולם בנדרים דף פ"ט אמרינן דלמשנה אחרונ' אם טוענת השמים ביני לבינך אינה נאמנת משום דכיון דלא קים לי' שפיר מעיזה ומעיזה ותירץ דבנדרים מיירי שהיא מבקשת ותובעת הגט ולכך אמרינן עיניה נתנה באחר ואין כופין אותו לגרשה ולא שייך לומר חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה דכיון דהוא לא קים לי' שפיר מעיזה אבל ביבמות מיירי שהיא אינה תובעת גט כלל אלא שהבית דין כופין אותן להתגרש והוא טוען עליה שהיא עקרה ובזה לא שייך עיניה נתנה באחר דהא אינה מבקשת הגט ורוצה לדור עמו ורק נגד הכתובה היא נאמנת דברי ושמא ברי עדיף ע"ש שהקש' מהברייתא דיבמות דף ס"ד וכתב דמיירי שהיא טוענת שאינו יורה כחץ ואע"ג דנאמנת לענין כתובה דברי ושמא ברי עדיף מ"מ כופין אותו להוציא דשמא משקרא ושמא לא זכתה להבנות ממנו ע"ש וי"ל דכיון דהוא אומר שהוא יורה כחץ וראוי להוליד שויא אנפשי' חד"א דלפי דבריו אסור לו לדור עמה וחייב לגרשה כדי לישא אשה בת בנים ולקיים פו"ר וז"ב ובאמת יש להבין הא אנן קיי"ל דלא אמרינן ברי ושמא ברי עדיף דקיי"ל איני יודע אם הלויתני פטור דאוקי ממונא בחזקת מרי' ואמנם יש לומר כיון דשטר כתובה בידה נקראת היא מוחזקת כמ"ש הגהמ"ר בפ"ק דכתובות דמשום שהוא תנאי ב"ד חשיבא מוחזקת ונאמנת במיגו ולא הוי מיגו להוציא ע"ש ובזה א"ש קושית הלח"מ דמ"מ לענין איסור לא אמרינן ברי עדיף וכופין אותו לגרש דשמא הוא באמת יורה כחץ וחייב לגרשה ולישא אחרת לקיים מצות פריה ורביה וזה ברור והר"ן כתב שם בשם יש מפרשים דמיירי בבעל שלישי כו' והוא כדעת הראב"ד בהשגות נרא' דלדעתו אתי שפיר דנאמנת דלא שייך לומר עיניה נתנה באחר דהא בלא"ה לשלישי לא תינשא ולכן שפיר נאמנת וז"ב והר"ן הקש' על זה מהא דמשארסתני נאנסתי דאי לאו מיגו או חזקה לא היתה נאמנת אע"ג דאיכ' ברי ושמא ולע"ד א"ש דכאן איכ' ס"ס שמא היא ראויה להוליד ואת"ל דאינה ראויה להוליד שמא גם הוא אינו ראוי להוליד ואין כאן מקח טעות כמ"ש הר"ן בעצמו ואע"ג דבס"ס אין מוציאין ממון מ"מ כיון דאיהי קים לה ואיהו לא קים לי' הוי לי' ברי ושמא ובברי ושמא מוציאין ממון כמ"ש הרב פני יהושע בכתובות דף ט' ע"ב בתוס' ד"ה אי למיתב לה ע"ש ודו"ק ובזה א"ש דלא סתרי סוגיא דיבמות עם סוגיא דנדרים דבנדרים מיירי בבעל ראשון דשייך עיניה נתנה באחר וביבמות מיירי בבעל שלישי דלא שייך עיניה נתנה באחר והארכתי בזה במקום אחר וכאן קצרתי מפני הטרדא:

חדר ס בדין נדוניא ותוספת

דבר זה מחלוקת קדומה בין אבות העולם והרמב"ם בפרק ט"ז מה' אישות הלכה א' כתב כל הנכסים שהאשה מכנסת לבעלה בין קרקע בין מטלטלין ועבדים אע"פ שהן נכתבין בשטר הכתובה אין נקראים כתובה אלא נדוניא שמם כו' וכתב הרב המגיד דהנראה מדעת רבינו שהוא סובר שאין הנדוניא בכלל כתובה לשום דבר כו' אבל בכל מה שסתם דין הנדוניא כדין חוב בעלמ' ודין החוב במלוה עם הלוה נתבאר בהלכות מלוה ולוה כל פרטיו וכ"כ הרשב"א שדעת רבינו שהנדוניא כחוב בעלמ' ונגבית מן הבעל בבינונית שלא אמרו זיבורית אלא בכתובה ותוספת ודע שיש דברים שהכתובה והחוב שוים כפוגמת ופוחתת ונפרעת מנכסי יתומים כו' שבכל אלו גם בעל חוב צריך שבועה ואין ספק שדין זה נוהג אף בנדוניא ולא הוצרך רבינו לכתוב ולבאר כן דפשוט הוא שלא יפה כחה מן החוב כו' והקש' הלח"מ דא"כ למה הוצרך רבינו לכתוב דין הפוחתת והפוגמת בכתובה פשיטא דלא יפה כחה מדין החוב ותירץ דהא לאו מילת' הוא דהוי אמינא דגרושה לא תגבה אפילו בשבועה כו' ולא הבינותי כוונתו ואמנם בשיטה מקובצת הקשה כן על הש"ס דאמר תנאי כתובה ככתובה לשבועה דמאי קמשמע לן הא לא עדיף משאר חוב ותירץ הר"י בן מיגאש דהוי אמינא משום חינא תגבה בלא שבועה וכדאמרינן כו' וקא משמע לן דכי היכא דכתובה אינה גובה אלא בשבועה הכי נמי תנאי כתובה ע"ש וא"כ ודאי הוצרך רבינו להשמיענו דין פוגמת ופוחתת בכתובה דלא נימא דמשום חינא תגבה בלא שבועה וזה ברור. והנה בשיטה מקובצת שם כתב בשם הרא"ה דסלקא דעתך דכתובה הוי תוך זמנו בלא שבועה בפוגמת דבכתובה עצמה כיון דתנאי בית דין הוא חיישינין לצררי אבל תוספת כתובה דלאו תנאי בית דין היא ס"ד דאינה צריכה שבועה קא משמע לן ע"ש והנה הרמב"ם בפרק י"ד והלכות מלוה ולוה פסק דפוגם שטרו בתוך זמנו גובה בלא שבועה וא"כ שפיר הוצרך לבאר בכתובה דין פוגמת דצריכה שבועה וזה ברור והטעם כתב הרא"ה דצריכה שבועה דמשעת מיתה זמנו הוא ע"ש ויתבאר לקמן אי"ה וע' בפרק י"ח הלכה ט' ובמשנה למלך שם ודו"ק ועפ"ז יש ליישב גם תירוץ הלחם משנה שלא הבינותי דבריו וי"ל דהכי קאמר דהוצרך הרמב"ם להשמיענו דבגרושה הפוגמת נוטלת עכ"פ בשבועה דהוי אמינא דאפילו בשבועה לא תטול דבאלמנה חששו משום חינא ותיקנו דתטול עכ"פ בשבועה אבל גרושה דלא בעי חן כמו אלמנה כמ"ש תוס' בכתובות דף פ"ז בד"ה מקשים ע"ש אף בשבועה לא תטול ואמנם כל זה דוחק והנכון מה שכתבתי ודו"ק (ב) והנה הרשב"א ז"ל הטיל פשרה והכריע בדבר ואמר דודאי הנדוניא בכלל לשון הכתובה ונפקא מינה למוכרת או מוחלת

דמשום לישנא אתינא לה כלומר שבכלל מה שאמרה כתובתי מכורה לך או מחולה לך גם הנדוניא בכלל שהכל נקרא כתובה והלשון כלל אותם אבל לדיניהם בכל מה שאין הלשון גורם אין הנדוניא בכלל העיקר דשאני כתובה דמקולי כתובה משום דמדידיה יהיב לה אבל נדוניא דמשלה היא למה נקל בה יותר מכל חוב דעלמא ע"ש. וע' בהלכה ג' שכתב הרמב"ם דגם התוספת היא כעיקר שאינה גובה אלא מן הזיבורית וכתב הרב המגיד דלדעת הרמב"ם נכסי צאן ברזל אינם בכלל זה אלא דינם כשאר חוב וגובה מן הבינונית והרשב"א ז"ל לא הכריע בזה כלום ע"ש והקשה הלחם משנה דלמה לא הכריע בזה הלא לפי שיטתו דכל שאין הלשון גורם אין נצ"ב בכלל כתובה והכא לא שייך לומר דהלשון גורם ואם כן נכסי צאן ברזל אינם בכלל כתובה וגובים מן הבינונית ולכאורה הוא קושיא גדולה על הה"מ ז"ל ואמנם הרי הרשב"א כתב הנועם דאין הנדוניא בכלל העיקר דשאני כתובה דמקולי כתובה שנו כאן משום דמדידי' יהיב לה משא"כ נדוניא דמשלה הוא ע"ש והנה גבי זיבורית אמרינן בפרק הניזקין דבעל חוב דינו מה"ת בזיבורית כו' ולמה אמרו בע"ח גובה מבינונית שלא תנעול דלת בפני לוין וזה לכאורה לא שייך גבי נכסי צאן ברזל דהא אדרבה לתועלת האשה הוא דהוא מקבל על עצמו אחריות וגם מוסיף לה שליש משלו והא בנכסי מלוג שלה הוא אוכל פירות והאחריות אין עליו וא"כ לא שייך שלא תנעול דלת בפני לוין בנכסי צאן ברזל ולכך אתי שפיר דהרשב"א לא הכריע בנצ"ב אי גובה מזיבורית או בינונית ושוב מצאתי בהר"ן שם שכתב דבאשה לא שייך נעילת דלת דיותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא ע"ש וא"ש דברי הרב המגיד ז"ל וז"ב והנה קשיא לי על דברי הר"ן הנ"ל לפי מה דכתבו התוס' בבבא בתרא דלרבה אף בשטר שעבודא לאו דאוריית' אלא משום שלא תנעול דלת בפני לוין גובה בשטר מן הלקוחות ע"ש וא"כ באשה דלא שייך שלא תנעול דלת בפני לוין אמאי גובה מן הלקוחות דבשלמ' מנה מאתים י"ל דאמרו חז"ל שתגבה מן הלקוחות כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה שימכור נכסיו ולא יהיה לה ממה לגבות דהא אמטלטלין אינה גובה דלא משתעבדי לכתובה אף מיני' בחייו אבל בנדוניא קשה וצ"ע וכמדומה שכבר כתבתי בזה בחידושי ואין להאריך עוד:

חדר סא פרק א בדין שבועת האשה על כתובתה

פ"א (א) הנה הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות אישות ה' ד' כתב וכן התקינו שכשתבוא לגבות כתובתה אחר מותו לא תגבה אלא בשבועה בנקיטת חפץ שלא הניח אצלה כלום ולא מכרה לו כתובתה כו' ושמין לה כל מה שעליה ופוחתין לה מכתובתה אבל אם גירשה

מרצונו גובה בלא שבועה ואין שמין כסות שעליה שהרי לקחן לה וזכתה בהן והוא רוצה לגרשה לא היא וע' מ"ש הה"מ דמה שכתב רבינו לרצונו הוא לענין הבגדים שאם היא יוצא' שלא מרצונו כגון אותן שב"ד כופין אותו לגרשה ודאי שמין מה שעליה וכן נראה מן ההלכות אבל לענין השבועה שלא נפרעה וכתובתה כל הגרושות שוות עכ"ל הרב המגיד ז"ל ואמנם בשיטה מקובצת כתב בשם הרא"ה דרבותא נקט בש"ס דאמר אלמנה שמין מה שעליה דהיינו אפילו אלמנה דמשמיא אנסי לדידי' ולדידה מ"מ שמין לה מה שעליה ומכ"ש בגרושה ע"ש ואזיל בשיטת הרז"ה זקנו ע"ש בשיטה מקובצת והנה הרב המגיד כתב דהא דכתב הרמב"ם לרצונו היינו לענין הבגדים אבל לשבועה כל הגרושות שוות ואפי' כפו אותו ב"ד לגרשה א"צ שבועה ע"ש אפשר לומר דלכך לא תיקנו בגרושה שתשבע משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דשמא לא תרצה לישבע וכדאית' בשבועות דף ל"ב דע"א פטור מקרבן שבועה דאמר לי' מי יימר דמשתבעית ופירש"י דיש בני אדם שאין רוצים לישבע אפילו באמת ולפ"ז יש לומר דבאותן שב"ד כופין אותו להוצי' דלא שייך שלא תהא קלה בעיניו להוציאה שפיר צריכה לישבע וע' ברא"ש שבועות ס"פ כל הנשבעין דכתב דשבועה כמי ממון היא דזימנין דלא בעי אשתבועי ויהיב ממון וכ"כ התוס' בשם הירושלמי גבי אפטרופס של יתומים דיותר ירא מחיוב שבועה מחיוב ממון ע"ש ולפ"ז י"ל דהרמב"ם נקט לרצונו גם משום חיוב שבועה אבל אין דעתי מכרעת נגד דעת הרב המגיד ודעימי' ואמנם לפי מה שכתבתי לעיל דהא דאלמנה נשבעת אף שהוא תוך זמנו משום דשעת מיתה היא זמנו וכן כתבו התוס' בבבא בתרא שמא התפיס לה צררי בשעת מיתה והיינו דמאהבתו אותה התפיס לה צררי בשעת מיתתו דלא תצטרך להתבזות אח"כ בב"ד עם היתומים וא"כ בגרושה לרצונו דאז בשנאתו אותה לא שייך זה ולכך אינה צריכה שבועה וז"ב ולפ"ז בגוונא דהוא אינו רוצה להוציאה אלא דהב"ד כופין אותו לגרשה שפיר י"ל דהתפיס לה צררי בשעת גירושין אלא דאז לא שייך שאינו רוצה שתתבזה אשתו בב"ד דהא הוא חי ויכול לפרוע לה אח"כ בעצמו וזה דעת הרב המגיד דלשבועה כל הגרושות שוות ודו"ק:

ב והנה בהלכה י"א כתב הרב המגיד דגרושה שמת בעלה ובאה לגבות מהיתומים משביעין אותה חוץ לב"ד והוא מהש"ס והטעם דאלמנה מורה היתירא דטרחא קמא יתמי ע"ש ואע"ג דגם בגרושה כשמגרש מת ובאה לתבוע מן יורשיו שייך לומר דמורה היתרא דטרחא קמי יתמי כשהיתה תחת בעלה א"ו א"א לפרש הש"ס דמיירי לענין שבועת הגרושה בעוד המגרש חי דהא כשהמגרש חי אינה צריכה שבועה כלל כמ"ש הרמב"ם בהלכה ד' ועכצ"ל דמיירי שבאה לגבות מהיתומים אחרי מות המגרש וצריך

לומר דאעפ"כ לא שייך מורה היתירא בכה"ג ואמנם י"ל דמירי דהיא פוגמת כתובתה או ע"א מעידה שהיא פרוע דאז משביעין אותה בב"ד אבל כשבאה לגבות מהיתומים י"ל דמשביעין אותה חוץ ב"ד כמו האלמנה אלא דכל הפוסקים לא פסקו כן ועיין בזה (ג) והנה הר"ן הבי' נגד דעת הרמב"ם והוכיח דא"צ שבועה שלא מחלה מהא דקפצה ואמרה חי ה' אם נהניתי מכתובתי ואמר רב הונא מודה רב בקופצת ודי בזה וא"צ לישבע שלא מחלה ע"ש בר"ן ואילו גרושה שמת המגרש ובאה לגבות מהיורשים בזה לא היה גם רב מגבי כתובה דשייך בזה מורה התירא והי' אפשר לומר דההוא עובד' מיירי בגרושה שבאה לגבות מהיתומים דבזה לא שייך שמא מחלה וכמ"ש לעיל דהא על גירושין לא מהני מחילה דתהא קלה בעיניו להוציאה והיה אתי שפיר בזה קושית הר"ן על הרמב"ם דהרמב"ם מיירי באלמנה אך לישנא דש"ס לא משמע כן גם הפוסקים לא פסקו כן וכמ"ש הרב המגיד בהלכה י"ב ודו"ק כי קצרתי: (ד) והנה הטור כתב דאם שטר הכתובה בידם אין צריכה שבועה שלא מחלה דאם מחלה היתה מחזרת השטר כתובה ע"ש ולפ"ז לא היה קשה קושית הר"ן על הרמב"ם מהא ארמלתא דקפצה ואמרה חי ה' אם נהניתי מכתובתי די"ל שם מיירי שהיה שטר כתובה בידה ולא שייך שבועה שלא מחלה אך הרב בית יוסף הקשה על הטור ע"ש ואמנם נראה ליישב דעת הרמב"ם דהא כתבו התוס' דכתובה מקרי ידע דמחיל דהא תהיה קלה בעיניו להוציאה ע"ש ואמנם זה לדידן דקיי"ל כשמואל אליב' דרבי יהוד' דבדבר שבממון תנאו קיים אבל רב דס"ל כרבי מאיר ואפילו ידע דמחיל תנאו בטל א"כ לא מהני מחילה כלל בכתובה ואין צריכה לישבע שלא מחלה וא"כ א"ש דאמר רב הונא מודה רב בקופצת אף דאמרה רק חי ה' אם נהניתי מכתובתי ולא נשבעה שלא מחלה מ"מ אליב' דרב לא מהני מחילה כלל ואין צריכה לישבע שלא מחלה כלל אבל אנן לדידן שפיר פסק הרמב"ם דצריכה לישבע שלא מחלה ודו"ק ואמת דעדיין יש לפקפק ולפלפל בזה אלא דעת לקצר ועוד יבואר אי"ה:

חדר סא פרק ב

א בש"ע אהע"ז סימן ק"ג אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנישואין מוכרת מנכסי בעלה שלא בב"ד כו' והוא מדברי הרמב"ם פי"ז הלכה י"ג שכתב אלמנה בין מן הנשואין בין מן האירוסין נשבעת ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת כתובתה בין בב"ד מומחין בין בב"ד שאינן מומחין והוא שיהי' השלשה אנשים נאמנים ויודעים בשומת הקרקע כו' ע"ש וכתב הרב המגיד ומה שכתב ונשבעת מסקנת הש"ס דף צ"ח והלכת' צריכה שבועה וא"צ הכרזה ורש"י ז"ל פירש שלא גבתה יותר והרמב"ן פירש שבועת אלמנה הבאה

ליפרע מנכסי יתומים וזה דעת רבינו עכ"ל הרב המגיד והנה דעת הריטב"א דרק לכתובה מוכרת שלא בב"ד מפני שהוא תנאי בית דין אבל לא לנדוניא והרב המגיד ס"ל דאף לנדוניא מוכרת שלא בבית דין ולכאורה קשה על דעת הריטב"א דהא בירושלמי אמרי' דא"ב בין רבי שמעון לרבנן אם כתב לארוסה מזונות ע"ש ולא אמר דנפקא מינה לענין נדוניא דהא גם בשביל הנדוניא יש לה מזונות כמ"ש הבית שמואל סימן צ"ג ס"ק כ"א ע"ש בשם הה"מ ועיין בתוס' ריש פרק אע"פ ד"ה לתובעת ע"ש וא"כ לרבי שמעון דהטעם משום מזונות גם הנדוניא מוכרת שלא בבית דין דהא אכתי אית לה מזוני אלא ודאי דגם לרבנן מוכרת הנדוניא שלא בבית דין וזה ברור לכאורה אבל באמת יש לדחות דהא רבי שמעון ס"ל מקצת כסף ככל כסף וא"כ ממה נפשך אם כבר קיבלה עיקר כתובתה כבר אין לה מזונות ואם עדיין לא קיבלה עיקר כתובתה הרי יש לה מזונות בשביל העיקר ומה ירויחו היתומים וכמו שכתב הבית שמואל סימן ק"ג ס"ק א' דאם מכרה שלא בבית דין צריכה למכור הכל כדי שלא יהיה לה עוד מזונות וכן כתב הריטב"א הביאו הבית יוסף דאם מכרה מקצת כתובה אנו צריכין לטעם שלא תתבזה אשתו בבית דין דהא לא ירויחו היתומים ואם כן אין נפקא מידי בין רבי שמעון לרבנן לענין נדוניא ודו"ק היטב:

ב והנה כתב שם הרמב"ם בהלכה י"ד אלמנה שמכרה בכתובה בינה לבין עצמה אם מכרה שוה בשוה מכרה קיים ונשבעת שבועת אלמנה אחר שמכרה והוא שמכרה לאחר כו' וכתב הכ"מ בפרק אלמנ' איבעיא להו מוכרת שלא בבית דין צריכה שבוע' או לא ואיפשטא דבעי שבוע' וכתב הר"ן שדעת הרמב"ם כהרמב"ן שפירש דהכי איבעי' לן אי אמרינין תמכור ואח"כ תשבע כדי שלא תפסיד מזונות ביניתים דלאחר מכירה ודאי תשבע שבועת הבא ליפרע מנכסי יתומים כו' עכ"ל מרן הכסף משנה ז"ל ואני תמה דהא לדעת הרמב"ן צריכה לישבע קודם שתמכור למה דמסיק הש"ס דצריכה שבוע' ורבינו הרמב"ם כתב דנשבעת אחר שמכרה אלא ודאי מה שכתב הר"ן וכן דעת הרמב"ם בפי"ז דצריכ' שבוע' הוא לאפוקי ממה שכתב תחלה פירש"י דצריכה שבוע' שלא גבתה יותר ועל זה הביא סברת הרמב"ן דהשבוע' היא שבועת אלמנה ועל זה כתב דכן דעת הרמב"ם דהשבוע' היא שבועת אלמנה ע"ש אבל הרמב"ם ודאי ס"ל כהרי"ף ז"ל דהבעיא היא אי בעיא שבועת אלמנה אחר שמכרה ע"ש וז"ב:

ואמנם הספק בש"ס הוא לדעתי לפמ"ש בח"מ סימן פ"ז דכל הנשבעין ונוטלין שתפסו אם משביעין אותן ודו"ק ואפשר דהא לכתחל' צריכ' עכ"פ ב"ד הדיוטות וא"כ אם מכרה בינה לבינה הוי לי' מקח שנעש' באיסור ומ"מ המקח קיים דהא הלוקח לא עשה איסור כמ"ש המרדכי אבל אם שמה לעצמה והיא הלוקח' בעצמה לכך מכרה בטל ולא עשתה

כלום ודו"ק. ובזה א"ש דכתב הה"מ דלדעת הרמב"ם אפשר דכל שהיו שם שלשה הדיוטות אפילו שמה לעצמה מעשיה קיימים ע"ש דתו לא עשתה איסור כלל ודו"ק ובזה א"ש הא דהקש' הלח"מ מרב ספרא דהכי פריך אביי כיון דלכתחלה בעי שלשה הדיוטות א"כ רב ספרא דחילק בינו לבין עצמו הוי מקח שנעשה באיסור וכיון דרב ספרא שם לעצמו לא מהני דהא הוא המוכר והלוקח בעצמו וכמ"ש ודו"ק:

חדר סב פרק א

פ"א דין כתובה אם נגבית ממטלטלין

א הנה בהלכה ה' כתב הרמב"ם וכן התקינו שלא תגבה האלמנה כתובת' אלא מן הקרקע וע' מה שכתב הרב המגיד דלפי נוסחא זו משמע דרק באלמנה הדין כן אבל גרושה דמיני' דידי הוא גובה אף ממטלטלין דאפילו מגלימא דעל כתפי' וכ"כ קצת מפרשים ז"ל ואולם הרשב"א בתשובה כתב כדעת הרמב"ם ונראה מדבריו שהיה נוסחתו וכן התקינו שלא תהא אשה גובה כתובתה אלא מן הקרקע והוא כולל אף הגרושה וכן עיקר שבזה הורע כח הכתובה מן החוב שאילו החוב נגבה בחיי הלוה מן המטלטלין ולא כן הכתובה עכ"ל הרב המגיד וראיתי בר"ן בנדרים דף ס"ה ע"ב שכתב הטעם דכיון דאינה גובה אלא על ידי גירושין ומיתה לא סמכה דעתה אלא על הקרקע ע"ש והיינו דבמטלטלין לא סמכה דעתה דשמא בתוך הזמן ימכרם או יבריחם ולא יהיה ממה לגבות ואולם רש"י בפרק האשה שנפלו דף פ"ב פירש דלכך אינה גובה ממטלטלין משום דכתובה דרבנן ע"ש ומזה הוליד הגאון מהור"ר יונתן ז"ל בספרו בני אהובה דבנכסי צאן ברזל שהוי דאוריית' לפי דעת רש"י ז"ל גובה ממטלטלין וכן הוא דעת הרמב"ם כמ"ש הרב המגיד לדעתו ע"ש ואמנם לע"ד לא פירש כן רש"י אלא אהא דאמרינן ליכ' תנא דמחמיר תרי חומרי בכתובה ועל זה פירש"י דכתובה מדברי סופרים היא והיינו דלכך אין להחמיר בה תרי חומרי לגבות ממטלטלין כר"מ וגם לגבות מבעל חובו של המת אבל הא דגובה מהמטלטלין אין תלוי בהא אי כתובה דאוריית' או דרבנן דע"ד דגובה ממטלטלי אף דכתובה דרבנן גובה ומ"ד אינה גובה ממטלטלי אף דכתוב' דאוריית' אינה גובה ובאמת די"ל דהא דר' מאיר ס"ל דכתובה גובה ממטלטלין היינו דאזיל לטעמי' דס"ל כתובה דאוריית' אבל כבר כתבו תוס' בסוטה דלכ"ע כתובה דרבנן וכבר כתבתי בתשובה וצ"ע על התוס' בסנהדרין דף ט' שהקשו על פירש"י ע"ש וכתבתי במקום אחר והרשב"א כתב דמן התורה מטלטלין משתעבדי לבעל חוב כמו קרקע וי"ל דלכן ס"ל לר"ע דכתובה גובה ממטלטלי דבכתובה אוקמוה אדאוריית' משום חינא ומה שהוליד מזה הגאון מהור"ר

יונתן ז"ל דבנכסי צאן ברזל גובה ממטלטלין לפי דעת רש"י ז"ל אינה ראיה כמ"ש וע"ש היטב ברש"י שסיים וכיון דתנא תרויהו לא קיבלה מרבו ומאיליו שנאה מי שסידר הברייתי' לא סמכינין עלה במידי ע"ש:

והנה י"ל הא דגרושה גובה ממטלטלין לפי הנוסחא שלפנינו בדברי הרמב"ם וכן תיקנו באלמנה שהוכיח מזה הרב המגיד דגרושה גובה ממטלטלין היינו שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דפעמים שאין לו קרקע ולא יהיה לה מה לגבות וכמו שכתבתי לענין שבועה ע"ש ולפ"ז י"ל דאין ראי' מזה לדעת הרשב"א שרמז לה הרב המגיד מנדרים דף ס"ה דפריך הש"ס והא מטלטלי לא משתעבדי לכתוב' והוא לכאור' ראיה ברורה דאף גרושה לא גבי ממטלטלין ומה יענה לזה רבינו ולפמ"ש א"ש דהא שם איירי שהדירה מהנאתו והב"ד כופין אותו לגרשה ושפיר פריך והא מטלטלי לא משתעבדי לכתובה דלא שייך בזה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דהא כופין אותו להוציאה א"כ שפיר פריך ואמנם י"ל דגם כאן שייך שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ע"י נדר ודו"ק ואמנם בלא"ה הא משועבר לה ואיך יכול להדירה ואין להאריך. ועוד יש לי בזה פלפול רב בזה אך כבר הארכתי יתר מדאי ועוד חזון למועד אי"ה. (מה שכתבתי דטעמ' דגרושה גובה ממטלטלין משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ע"ש הנה אחר זמן ראיתי זה בבית מאיר בסימן ק' בשם הפני יהושע שכתב כן והפ"י דחה זה ע"ש ואמנם הבית מאיר השיג עליו דלאו דחיה הוא ובאמת יפה כתב הבית מאיר ותהלה לאל שכיונתי לדעת הגדולים ז"ל):

חדר סב פרק ב עוד בדין מטלטלין לכתובה

א כבר כתבתי לעיל מה שעלה בדעתי לשיטת הסוברין דגרושה גובה ממטלטלין כתובתה דלא תקשי עלי' מהא דנדרים דף ס"ה דפריך והא מטלטלי לא משתעבדי לכתובה ע"ש וכן יש לומר הטעם דגרושה אין שמין מה שעליה ולכאורה קשה אדרבה הא גרושה כל שכן הוא מאלמנה כמ"ש הרא"ה באמת דאלמנה משמיא מינס אנסי לדידי' ולדידה וכתב באמת דרבותא נקנו אלמנה ע"ש ואמנם לפמ"ש י"ל טעם נכון דמסתמ' בגדיה שוין כמו כתובתה מנה או מאתים וא"כ תהיה קלה בעיניו להוציאה וכמו אותן שהיו עושין אותן טסים של נחשת וביטלם שמעון בן שטח שלא יאמר לה טלי כתובתך וצאי ותהיה קלה בעיניו להוציאה ולכך תיקנו שלא ישומו לה בגדיה וזה לכאורה טעם נכון ולכך כתב הרמב"ם דדוק' אם מוציאה לרצונו אבל באותן שכופין אותו להוציא לא שייך שלא תהי' קלה בעיניו להוציאה שפיר שמין לה בגדיה דהא באמת כופין אותו

לגרשה ואינה קלה בעיניו להוציאה וזה ברור. ונחזור לעניני בדין מטלטלין לכתובה לנוסחא שלפנינו ובזה ירוח לן הא דקשה לשיטה זו מהא דאמרינן בשבועות דף ל"ב הכל מודים בעד אחד בסוטה כו' ופריך שמע מינה משביע עידי קרקע חייבים והא שם בגרושה מיירי ומוכח דגם גרושה אינה גובה ממטלטלין והרגיש בזה הריטב"א ולפמ"ש י"ל דאתי שפיר דהא כתבתי הא דגרושה גובה ממטלטלי לפ"ד הרמב"ם היינו שלא תהי' קלה בעיניו להוציאה דפעמים שאין לו קרקע ולא יהיה לה ממה לגבות כתובתה ואולם שם דקינא לה ונסתרה והעד יודע שהיא נטמאה והבעל הוא משביעו שיעיד לו ותצא בלא כתובה וא"כ ודאי שמצוה עליו שיגרשה וכמ"ש הרמב"ם בפרק א' מהלכות סוט' דין ט' ובזה ודאי לא שייך שלא תהי' קלה בעיניו להוציאה לכך שפיר פריך שמע מיני' דמשביע עידי קרקע חייבים וזה ברור. (ב) והנה בנכסי צאן ברזל כתב הרב המגיד בפשיטות לדעת הרמב"ם דגובה מן המטלטלין דדינם כחוב ע"ש והנה לפי הטעם שכתב הר"ן שהבאתי לעיל דכיון דאינה גובה אלא ע"י גירושין או מיחה לא סמכה דעתה אלא על הקרקע ע"ש ולפי זה לפי מה דכתב בעל העיטור הביאו הרשב"א דנכסי צאן ברזל ניתנו לגבות מחיים א"כ לא שייך טעם הר"ן הנ"ל דבנכסי צאן ברזל יכולה לגבות מחיים ואתי שפיר דגובה ממטלטלין אלא דדעת בעל העיטור נדחית וע' בטור אהע"ז סימן צ"ג והכה בחידושי הקשית על דעת הרמב"ם דס"ל דנצ"ב גובה ומטלטלין מהא דשבועות דף ל"ב דאמר אביי הכל מודים בעד אחד בסוטה דחייב קרבן שבועה ופריך שמע מינה משביע עדי קרקע חייבין ומאי קושיא והא בסוטה יש נכסי צאן ברזל דאבדה כשאינן בעין וזה הא היא גובה ממטלטלי ע"ש שנשארתי בקושיא ושבתי עתה וראיתי דיש ליישב דלכאור' קשה אהא דהכל מודים בעד סוטה דהא יכול לומר מאי אפסדתיך דהא יכול לגרשה ולומר פרעתיך ולטעון אשתבע לי דלא פרעתיך והיא כיון דאיכ' עדים דקינא לה ונסתרה עם אותו שקינא לה א"כ כבר עברה על איסור יחוד אשת איש דאוריית' ואף דאין בו מלקות מ"מ פסול דרבנן איכא וחשודה על השבוע' ולא תוכל לגבות ממנו והוא לכאור' קושיא נכונה וראוי לשום לב ליישבה הן אמת דאמרתי בחידושי ליישב די"ל דקינא לה עם א' מקרוביה דמותרת להתייחד עמהן כגון אחיה ואביה דכתב הרמב"ם בפרק א' מהלכות סוטה דמקנין על על ידו והוא מהש"ס ירושלמי דסוטה אלא דמלבד דהוא פלוגתא בירושלמי וכבר הארכתי לעיל הקודמות אף גם דא"כ למה לו לאביי למימר והכל מודים בעד סוטה דאמר לה ולא אמר לב"ד ה"ל למימר בפשיטות דהכל מודים בעד סוטה היכא דלא קינא לה מאביה ואחיה דאז פטור מקרבן שבועה. והנה במלוה בשטר אם המלוה חשוד יש שני דעות בש"ע ח"מ סימן צ"ב דיש

אומרים כיון דשטר מקוים בידו גובה בלא שבועה והרב הש"ך הביא ראיה לדעה זו מהא דפירש"י בהאי אתתא דאחייבא שבועה בב"ד ופירש"י דהיה אדם תובעה ממון ואמאי לא פירש"י כפשוטו דהיתה צריכה לישבע על כתובתה אלא ודאי דבכה"ג נוטלת בלא שבועה כשהיא חשודה ע"ש בש"ך ואמנם בחידושי לח"מ כתבתי דאין ראיה מפירש"י הנ"ל דהא כתב בהגהת מרדכי בפרק קמא דכתובות בשם מהר"מ מרוטנבורג דכתובה כיון דתנאי ב"ד הוא הוי כגבוי ע"ש ולכך אתי שפיר דכשהוא חשודה נוטלת בלא שבועה דהא היא חשובה מוחזקת כיון דתנאי ב"ד הוא וכמ"ש המרדכי בשם מהר"ם מרוטנבורג וכבר הארכתי בדברי המרדכי הנ"ל בתשובותי ולפ"ז א"ש מה שהקשיתי דהא יכול לומר לו מה אפסדתיך דהא יכול לומר פרעתיך והיא חשודה ולא תוכל לגבות זה אינו דהא הכתובה גובה ואינה נשבעת וז"ב ומעתה נסתרה קושיתי על הרמב"ם דהא בסוטה איכ' נצ"ב וגובה מן המטלטלין ומאי פריך שמע מינה משביע עידי קרקע חייבים ולפמ"ש א"ש דהא על נצ"ב כיון דלאו תנאי כתובה היא שפיר יוכל לומר פרעתיך והיא לא תגבה דחשודה היא ואין לומר דמשכחת לה כשהנצ"ב בעין דאז לא יוכל לומר פרעתיך דז"א דכשהם בעין אפילו יעיד העד שנטמאה לא אבדה אותם כמבואר בש"ס ופוסקים וא"כ אין כאן חיוב קרבן שבועה וזה ברור: (ג) והנה לעיל הבאתי דעת העיטור דנכסי צאן ברזל יכולה לתבוע מחיים ע"ש ועל זה הקשה הרב קצות החשן מהא דבבא קמא דף פ"ח אם אמרו בנכסי מלוג דאם מכרה אותם הבעל אינה גובה מיד הלקוחות יאמרו בנכסי צאן ברזל הא אכתי תוכל לתבוע אותם מבעלה וישובו להיות נכסי מלוג ואז תוכל למכרם ואין הבעל יכול לטרוף אותם מהלקוחות וא"כ אכתי קשה דכולהו בעי שלומי לה ע"ש והוא תמוה חזק' על דעת העיטור ונראה ליישב קושית הקצות החשן דהנה הגאון בית מאיר הקשה מאי פריך ואי אמרת ליתא לתקנת אושא תזבין כתובתה לגמרי הא לכתחלה לא תמכור אפילו בלא תקנת אושא כדאית' במשנה דר"פ הכותב ואם כן אמאי ישלמו לה העדים עבור שיכולה למכור באיסור הא דמי להא דאם אמר נכסי לך ואחריך לפלוני דאע"ג דאם קדם ומכר אין לאחריך כלום מ"מ אין הב"ד מגבין להבע"ח מזה המקבל מתנה כדי שלא להפסיד האחריך דהא לכתחלה אסור למכור ע"ש ואמרתי ליישב דהנה קשה דהא שם ודאי מיירי שהבעל אומר שגירשה ונתן לה כתובתה דאם אומר שלא גירשה ולא נתן כתובתה א"כ מה הפסידוה העדים הא הבעל מודה שמגיע לה הכתובה והודאת בע"ד כמאה עדים דמי וא"כ כיון שהבעל אומר שגירשה א"כ לא גרע מאם נתן עיניו לגרשה דקיי"ל כר"ש דאין לבעל פירות וכתב הרשב"ם במסכת ב"ב בסוגיא דתותרנית דה"ה דאינה יורשה וא"כ כיון דאינה יורשה א"כ אפילו אי איתא

לתקנת אושא הפסידוה העדים דהא שפיר תוכל למכור כתובתה והבעל לא יוכל לטרוף מיד הלקוחות אחר מותה דהא אינה יורשה כלל ואמנם בלא"ה השיגו התוס' על רשב"ם ומכאן מוכח דלא כהרשב"ם דאף דס"ל לר"ש דמשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אין לבעל פירות מ"מ זה דוקא בפירות דאין לו בהן אלא זכות וכשנתן עיניו לגרשה הפקיעו חז"ל זכותו אבל ירושה דהוא בגוף הנכסים ושויהו רבנן כלוקח ראשון אחר תקנת אושא ואמרו דאם מכרה האשה הבעל מוציא מיד הלקוחות דהוא לוקח ראשון והוי כשלו ממש זה לא נפקע במה שנתן עיניו לגרשה וזה ברור וע' באהע"ז סימן צ' סעיף ה' דמבואר דכל זמן שלא גירשה אף שנתן עיניו לגרשה ומתה הבעל יורשה וע"ש בח"מ וב"ש דזה לאפוקי מדעת רשב"ם ע"ש ודו"ק. ואמנם זה לאחר תקנת אושא דכלוקח שויהו רבנן אבל קודם תק"א הוי דין ירושת אשתו כדין פירות ומשעה שנתן עיניו לגרשה שוב אינו יורשה וא"ש מה דהוכיח הש"ס בב"ק דאי ס"ד ליתא לתק"א תזבין כתובתה לגמרי ולא קשה קושית הבית מאיר דהא גם קודם תקנת אושא היה אסור למכור לכתחלה דזה אינו דהא קודם תקנ"א לא היה יורשה כלל דהא נתן עיניו לגרשה וכמו שאין לו פירות דהא עדיין לא הוי כלוקח ודו"ק ובזה א"ש מה שעמדו התוס' שם דהש"ס מביא ראיה מברייתא ולא הביא ממתניתין דמכות מעידין אנו באיש פלוני שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה אומדין כמה כו' ונותנין לבעל ואי ליתא לתקנת אושא לא הפסידוהו כלום דהא גם עתה תוכל למכור הכתובה לגמרי ע"ש שתירצו בדוחק ולפמ"ש א"ש דהא על זה שפיר י"ל כקושית הבית מאיר דלכתחלה אסור למכור ובודאי לא יניחוה ב"ד למכור לגמרי דהא שם אדרבה הבעל אומר שלא גירשה ורוצה לדור עמה ודו"ק היטב ולפ"ז לא קשה קושית הקצות החשן דשפיר קאמר אם אמרו בנכסי מלוג יאמרו בנכסי צאן ברזל ואין לומר דתוכל לתבעם מבעלה היינו רק לעשותם נכסי מלוג אבל למכרם אסורה לכתחל' ואין לומר דנפקע זכותו באמירתו שגירשה זה אינו דהא עתה קודם שתבעה הם שלו לגמרו ולא נפקע זכותו באמירתו ודו"ק:

פ"ג עוד בדין מטלטלין לכתובה ודין שבועת גרושה

א כבר כתבתי דדעת מהר"י בן לב דלמ"ד כתובה דאוריית' גובה ממטלטלין ובספר ישועת יעקב ביאר דבריו עפמ"ש כתובות דף יו"ד בתוס' ד"ה הואיל דזה אי גבי ממטלטלי תלוי אי כתובת אשה מה"ת או דרבנן ע"ש בישועת יעקב ובאמת התוס' שם הקשו על זה ומסקי התוס' דטעמ' שלא יפרשו מהן בני אדם כשיצטרכו למכור עדית או מטלטלין וחשו כדי שיקפצו עליהם בני אדם עכ"ל משמע דאף למ"ד כתובה מה"ת מ"מ אינה גובה ממטלטלין ע"ש והנה המרדכי כתב דרבי עקיב' ס"ל כתובת אשה מן

התור' ולדבריו קשה מה פריך בנדרים דף ס"ה והא מטלטלין לא משתעבדי לכתובה דהא במתניתין רבי עקיב' דאמר להמדיר ריקה אפילו אתה מוכר שער ראשך כו' ולר"ע לפי דעת המרדכי כתובה דאוריית' ושפיר גובה ממטלטלין ואמנם כבר תמהו על המרדכי וע' קצות החשן סימן ל"ט: (ב) והנה בירושלמי איתא מה משבעינין לה (להא דהזורה) כו' וצ"ע מאי שנא מכל גרושה דעלמ' דלא משבעינין לה ולפמ"ש לעיל דטעמ' דגרושה לא משבעינין לה משום דהוא תוך זמנו אלא דאלמנה חיישינין דילמא מסר לה צררי בשעת מיתה וכמ"ש הרא"ה ז"ל אבל בגרושה דמגרשה לרצונו ומסני סני לה לא חיישינין דימסור לה צררי בעת הגירושין ולכך לא משבעינין לה ולפ"ז הכא דהדירה וכופין אותו לגרשה והוא לא שונא לה אלא מרתח רתח עלה כדאמרינין בריש המדיר דרק בנדרה איהי וקיים לה אז אמרינין מסני סני לה אבל בנדר הוא לא וא"כ שפיר משבעינין לה אם לא התפיסה צררי ושפיר בעי הירושלמי אי בעי שבועה ופשיט לה מהא דחבנא ע"ש במפרש פני משה. והנה לכאור' י"ל דאיך ישביעו אותה שלא גבתה כבר כתובתה הא חשוד אממונא חשוד אשבועתא אלא די"ל שבוע' ליתא בחזרה ממון איתא בחזרה ואמנם כאן דהדירה מהנאתו נהי דלא חל אכתובתה דהא הוא משועבד לה מ"מ אם כבר גבתה כתובת' א"כ היא אסור' ליהנות ועובר' על בל יחל ואפילו תחזיר לו אח"כ מ"מ איסור' דעבדא עבדה דדוק' גזל איתא בהשבה אבל איסור שבועה או נדר איסור' דעבד עבד וא"כ למה לן להשביעה חנם אף אם יאמר אשתבע לי וזה י"ל בפירוש בעית הירושלמי ופשיטותו ע"ש ותבין היטב:

ג והנה הרמב"ם כתב דנשבעת ג"כ שלא מחלה ע"ש ונרא' דע"פ דבריו אתי שפיר מה שהקשו תוס' אמאי צריכה שבוע' הא הוא תוך זמנו ולפי דעת הרמב"ם אתי שפיר דצריכה לישבע שלא מחלה וכן מצאתי בספר הפלאה שתירץ כן ולפ"ז י"ל דהא דצריכה לישבע שלא נפרעה אף שהוא תוך זמנו מ"מ כיון דצריכה לישבע שלא מחלה צריכה לישבע ע"י גלגול ג"כ שלא נפרעה כתובתה וזה ברור והנה הבית שמואל הקש' כיון שאסור להשהות אשתו בלא כתובה אמאי צריכה לישבע שלא מחלה ואמנם י"ל דצריכה לישבע שלא מחלה על תנאי אם תתאלמן אבל לא אם התגרש דבכה"ג כתב המרדכי דמותר להשהות אשתו דהא לא שייך שתהי' קלה בעיניו להוציאה וכן כתב המרדכי ולפ"ז אתי שפיר דגרושה אינה צריכה לישבע דהא על שלא מחלה א"צ לישבע אלא שלא מחלה על תנאי אם תתאלמן אבל אם תתגרש לא מחלה והרי היא גרושה וכיון דאין צריכה לישבע שלא מחלה בטלה גם שבועת הגלגול שלא נפרעה דהיא רק ע"י גלגול שלא מחלה וזה ברור והנה הא דכתבתי דהמחילה צריך להיות רק אם תתאלמן ולא

כשתתגרש היינו דאז תהיה קלה בעיניו להוציאה ואמנם זה כשמגרשה בע"ב רק מרצונו ולא מרצונה אז שייך שתהי' קלה בעיניו להוציאה בכל עת שירצה אבל אם מגרשה מרצונה או שכופין אותו לגרשה ודאי שבזה לא שייך שתהא קלה בעיניו להוציאה ונמצא דבאופן זה שייך להשביעה שלא מחלה וע"י גלגול להשביעה שלא נפרעה וז"ב. ולפ"ז י"ל דהא דסיים רבינו הרמב"ם אבל אם גירשה מרצונו גובה בלא שבוע' וכתב הרב המגיד ומה שכתב רבינו לרצונו הוא לענין מה שאמר שאין שמין הכסות שעליה שאם יוצאת בעל כרחו וכגון אלו שכופין אותו להוציא ודאי שמין וזה שעליה וכן נרא' מן ההלכות אבל לענין השבוע' שלא נפרעה הכתוב' כל הגרושות שוות עכ"ל הרב המגיד והרואה יראה דזה דוחק גדול לומר דהא דכתב הרמב"ם אם גירשה לרצונו קאי רק אהא דאין שמין ולא קאי אדסמוך לו שכתב גובה בלא שבוע' ואמנם לפי מה שכתבתי אתי שפיר דכתב הרמב"ם לרצונו דאז גובה בלא שבועה אבל אם גרשה מרצונה או ע"י כפיית ב"ד צריכה שבוע' והוא לדעתי נכון מאוד בס"ד וע' באע"ז סימן קי"ט בח"מ ס"ק ה' ובית שמואל ס"ק ו' ואין להאריך וכתבתי בתשובה לענין גרושה בזה"ז אחר חרם דרבינו גרשון ודו"ק (ד) והנה ראיתי במגדול עוז שכתב נועם למה שפסק הרמב"ם דגרושה א"צ שבועה דבגרושה לא חיישינין לצררי דלא מקרבא דעת' לה דהשת' גרושי מגרש לה צררי קא מתפיס לה וראיה מיבמות פרק החולץ מתניתין יבמה לא תחלוץ כו' דאמרינן עמד בדין וברח ניזונת משל יבם ופירש"י משוה קנס דקנסינין לי' והקשו התוס' א"כ איך פשטינין מהכא בכתובות דפוסקין מזונות לאשת איש ותירצו דאי חיישינין לצררי לא הוי לן לקנסו כל כך ואמרינן בגמר' אי משום צררי לא מקרבא דמתי' ע"ש שהאריך והוא מכוון למה שכתבתי לעיל והתוס' כתבו דכתובה שהו' מעשה ב"ד חיישינין טפי לצררי ואמנם לפ"ז בנכסי מלוג ונכסי צאן ברזל דאינן תנאי ב"ד לא היתה צריכ' שבוע' דהא הוא תוך זמנו אפילו אינן בעין וכבר העיר בזה הגאון בית שמואל באה"ע סימן צ"ו סק"א ע"ש דלא כתב כן הרב המגיד והבית יוסף אלא דוק' כשהן בעין אבל כשאינן בעין היא צריכה שבועה ע"ש והארכתי בזה בחידושי ליישב זה ע"ש וכאן אקצר ועתה נרא' לע"ד ליישב דעד כאן לא הוצרכו התוס' לסברתם דמשום שהוא תנא' ב"ד חיישינין טפי לצררי היינו בכתובה דה"ל לפטור משבוע' משום דהוא תוך זמנו ולא מצי למימר דמחלה על תנאי לכשתאלמן אבל לא על לכתתגרש דאז שפיר מותר להשהותה כמ"ש המרדכי דזה אינו דהתוס' אזלי לשיטתן בכתובות דף ל"ט ד"ה טעמ' דכתבו דאפילו על תנאי לכשתאלמן ולא לכתתגרש אסור למחול ולהשהותה בלא כתוב' דלא פלוג רבנן והוכיחו זה מסוגיא דהחובל דאמרינן תזבן כתובתה בטובת הנאה לבעלת ותיתב לו

ומשני ה"מ ר"מ הוא דאסור להשהות אשתו בלא כתוב' ואכתי תזבן לי' על תנאי רק אם תתאלמן וע"כ דלא פלוג רבנן ובין כך ובין כך אסור ע"ש וא"כ ה"ה לענין מחילה הדין כן וא"כ א"א לומר דהשבוע' היא ע"י גילגול דמחלה דהא אסור להשהות כו' כמו שהקשה הב"ש ולכך הוצרכו לתרץ דמשום שהו' תנאי ב"ד חששו טפי לצררי אף שהוא תוך זמנו אבל בנצ"ב שפיר י"ל משום גילגול דמחילה דבזה מותרת למחול ודו"ק:

פ"ד עוד בדין מטלטלין לכתובה בזה"ז

א הריב"ש כתב דנרא' מדברי הרמב"ם פט"ז מה' אישות הלכ' ט' שלא נתפשטה תקנת הגאונים שתגבה האשה כתובתה אחר מות בעלה מן המטלטלין בכל ישראל אלא ברוב ישראל אבל תקנת המלוה פשטה בכל ישראל עכ"ל הריב"ש הביאו הכסף משנה שם וע' בהלכה ז' שכתב ופשטה תקנה זו ברוב ישראל ע"ש והנה בנוסחת הטור כתוב בדברי הרמב"ם שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה כיון שלא נתפרסמה כו' ומכל אלה הוציא הריב"ש שלא נתפשטה בכל ישראל והנה ממה שכתב הרמב"ם בהלכה ז' שתגבה האש' כתובת' אחר מות בעלה וכן בהלכה ט' כתב שאין כח בתקנת הגאונים לדון בה כו' להוציא ממון מן היורשים משמע דרק באלמנה היא תקנת הגאונים אבל גרושה מדינא היא גובה ממטלטלין ואין צריך לתקנת הגאונים וכנוסחת הספרים בהלכה ה' שלא תגבה האלמנה ולא כנוסחת הרשב"א שהביא הרב המגיד שלא תגבה האש' ע"ש שהו' כולל גם הגרוש' כמ"ש הה"מ ואפשר דאפי' לדעת הרשב"א מהני תקנת הגאונים לגבי דידי' ולא ליורשים וצ"ע ויש לומר לפמ"ש הגאון הפלאה בקונטרס אחרון דאע"ג דאין לו קרקע מ"מ שעבוד הגוף יש עליו עד שישלם ע"ש סימן צ"ו ס"ק כ"ד ולפ"ז אפי' לדעת הרשב"א דגרוש' אינה גובה ממטלטלי מ"מ אחר תקנת הגאונים דאנו מסופקים אם ידע בתקנת הגאונים י"ל דשפיר גובה מן המטלטלים דהא שעבוד הגוף יש עליו לשלם ורק דיש ספק אם יש שעבוד על המטלטלין מ"מ מספק גובין לה מן המטלטלין ואין לומר שמא אין המטלטלים משועבדים מ"מ הא אם תפסה ממנו מטלטלין אין מוציאין מידה כמ"ש רש"י ולא גרע הא דגבו ביד מתפסה אבל יורשים שאין עליהם שעבוד הגוף ורק שעבוד נכסים וכיון דאנו מסופקים אם נשתעבדו המטלטלין אין גובין מהם ולכך כתב הרמב"ם להוציא ממון מן היורשים ואין מזה ראיה נגד דעת הרשב"א ודו"ק היטב. ואם הבעל טוען ברי שלא ידע בתקנת הגאונים ודאי אין מוציאין מידו וי"ל דהרמב"ם נקט יורשים לרבותא אף שהם אינן יודעין ואין יכולין לטעון ברי שאביהן לא ידע מ"מ אין מוציאין ממון מהן דטוענין ליורשים ודו"ק

ב כבר הבאתי קושית הריטב"א על הפוסקים דס"ל דגרוש' מיני' דידי' גובה ממטלטלין מהא דשבועו' דף ל"ב דאמר אביי הכל מודים בע"א בסוטה דחייב קרבן שבועה ופריך שמע מיני' משביע עידי קרקע חייב והא שם בסוטה דגביא מחיים מיירי ע"ש וראיתי בספר אחד הגדולים דתמה על זה די"ל דשם אעד מיתה דאמר גם כן הכל מודים דחייב כי' וע"ז שפיר פריך הא הוי משביע עדי קרקע דהא מיירי באלמנה ע"ש והנה בקצות החשן סי' ל"ט הביא דעת הרשב"א דמן התור' מטלטלי כקרקע לענין שעבוד ורבנן הוא דאמרו מטלטלי לא משתעבדי והקש' הקצה"ח דא"כ מה פריך שמע מיני' משביע עידי קרקע חייב הא מה"ת אף מטלטלין משתעבדי כמו קרקע והא רב פפא דהוא אמר הכל מודים בע"א כו' הוא ס"ל גבי משחק בקוביא דחייב קרבן שבוע' אע"ג דהוא פסול מדרבנן כיון דמה"ת הוא כשר חייב קרבן שבוע' וא"כ הכא כמי כיון דמדאוריית' גובה מטלטלין שפיר חייב קרבן שבועה ומאי פריך ותירץ כיון דעד מיתה רק מדרבנן הוא מהימן ומה"ת אינו נאמן א"כ ממ"נ אינו חייב קרבן שבועה דמדאוריית' לא מהימן כלל ומדרבנן אינה גובה ומטלטלין ה"ל עד קרקע ע"ש ואמנם הריטב"א דנרא' דפירש האי שמע מינ' משביע עידי קרקע חייב קאי אעד סוטה הדרא קושית הקצות החשן לדוכתה דהא עד סוטה מהימן מדאוריית' מקרא דועד אין בה ואמנם לע"ד בלא"ה לא קשה קושית הקצה"ח דנהי דמטלטלין משתעבדי מן התור' מ"מ הא גוף הכתוב' הוא מדרבנן כדפסק הרמב"ם וא"כ ממ"נ אי אזלת בתר דאוריית' ליכא כתובה כאן וקרבן שבועה אינו חייב אלא אי איכא הפסד ממון בשתיקתו ואי בתר דרבנן אזלת הא אינה גובה ממטלטלין וממ"נ ליכא חיוב קרבן שבועה ודו"ק והנה התוס' כתובו' דף יו"ד כ' דלמ"ד כתובה דאוריית' מדאוריית' מטלטלי משתעבדי לכתובה דילפינין כולהו מנזקין אלא דרבנן אמרו שלא תגבה ממטלטלין כדי שיקפצו עליהם בני אדם ולא יפרשו מהן אם יצטרכו למכור מטלטלין שלהן ע"ש וא"כ אף בלא דברי הרשב"א הנ"ל אלא דנימא דמה"ת מטלטלין לא משתעבדי לבע"ח אבל לכתובה דהיא דאוריית' מקרא דמוהר הבתולות וילפינין מנזקין ודאי מטלטלין משתעבדי מדאוריית' וא"כ קשה מאי פריך שמע מינה משביע עידי קרקע חייבין הא לר"פ בתר דאוריית' אזלינין וע"כ צריך לומר דהסוגיא אז"ל למ"ד כתוב' דרבנן ואתי שפיר ובזה יש לומר דפסק הרמב"ם בפי"ב דכתובה דרבנן אע"ג דקיי"ל דהלכה כרשב"ג כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו כמ"ש ר"ת הביאו הרא"ש מ"מ הרמב"ם הוכיח זה מסוגיא דשבועו' דפריך בפשיטות שמע מינה משביע עידי קרקע חייבין וקשה קושית הקצה"ח ומזה הוכיח דס"ל לסתמא דש"ס דכתובה דרבנן וז"ב. והנה אני בתשובה אחת הקשיתי אהא דמשני הש"ס בשבועו' לא צריכה דתפסה ואי

קאי אעד מיתה מה מועיל תפיסה דאפילו מחיים דבעל לא מהני ועכצ"ל דקאי אעד סוט' דשפיר מהני תפיס' לאחר גירושין דלא שייך לא ניתנה כתוב' לגבות מחיים ולכך פירשו התוס' דקאי אעד סוטה וז"ב וא"כ א"ש מה שהקש' בספר הנ"ל על הריטב"א דשפיר הוכיח מש"ס דשבועו' הנ"ל דגרוש' אינה גובה ממטלטלין מדינא דש"ס ויש בזה נ"מ אפילו בזה"ז לכמה דברים שנהגו לכתוב בכל הכתובו' מטלטלי אגב מקרקע וכ"מ לענין אם מכר המטלטלים ע' באהע"ז סימן ק' סעיף א' ודו"ק ואמנם אכתי קשה על הא דאמר דילמ' דתפסה מטלטלין הא אכתי תיקשי בעד מיתה דבזה לא מהני תפיסה וקשה ש"מ משביע עידי קרקע חייבין ואמנם לפמ"ש א"ש דהא רב פפא הוא אמר הכל מודי' בעד מיתה שהו' חייב ורב פפא אזיל לשיטתו דס"ל דבתר דאוריית' אזלינין גבי משחק בקוביא וא"כ שפיר י"ל דס"ל כתוב' דאוריית' כשיטת ר"ת ומדאוריית' משתעבדי מטלטלין לכתובה ושפיר חייב קרבן שבועה ולא צריך לשנויי דילמא שתפסה מטלטלין והא דמשני דילמ' שתפסה מטלטלין קאי אהא דאמר אביי הכל מודים בעד סוטה ופריך אליבא דרב אחא בר יעקב דפליג ארב פפא ופסק דמשחק בקוביא פטור מקרבן שבועה דלא אזלינין בתר דאוריית' ודו"ק וא"ש דפסק הרמב"ם כרב אחא בר יעקב בריש פרק יו"ד מהלכו' שבועו' ולא כרב פפא והכ"מ כתב משום דבתרא הוא וצ"ע אבל לפמ"ש אתי שפיר משום דסוגיא דשבועו' ופשטות לשון הש"ס דפריך שמע מיני' משביע עידי קרקע חייבין אזלא אליב' דרב אחא בר יעקב כמ"ש ודו"ק אמנם דא קשיא לי אמאי לא משני דמיירי שכתב לה בין ממטלטלין בין מקרקעי ואולי בזמן הש"ס לא נהגו כן ומלת' דל"ש הי'. אחר כן ראיתי בשיטה מקובצת שהקשה מהא דשבועות דמשני דילמ' בשתפסה הא תפיסה לא מהני בכתובה ותירץ בשם התוס' דמיירי שכתב לה בין מקרקעי בין מטלטלי ולא נהירא כו' ע"ש ושוב ראיתי בר"ן שהעיר בזה וכתב דמיירי שהתפיסה הבעל עצמו וע"ש שכתב הא דלמזוני מהני תפיסה ולא לכתובה היינו משום דלמזונות דינה מחיים ליזון אפילו ממטלטלין וכיון שתפסה מחיים כיון דבאותה שעה היה לה יד בהם מהני אף לאחר מיתה אבל כתובתה דאפילו מחיים אינה גובה ממטלטלין לא מהני תפיסתה מחיים ע"ש והנה הרמב"ם בפרק י"ח הלכה י"א פסק דאם תפסה מחיים מטלטלין לכתובתה ומת בעלה גובה מהן וזה א"ש להנוסחא שלנו בהלכה ה' דמחיים גובה ממטלטלין אבל לנוסחא שהביא הרשב"א והסכים הרב המגיד עמו דאף מחיים אינה גובה ממטלטלין לא א"ש ואמנם הרמב"ם אזיל בשיטת רבו הרי"ף ע"ש ואין להאריך עוד מאפס הפנאי:

ג הנה הר"ן כתב עוד טעם לחלק בין תפיסה לכתובה ובין תפיסה למזונות דמזונות דלא גביא ממשעבדי תיקנו חז"ל שתגבה ממטלטלין כשתפסה לא כן בכתובה דטרפה ממשעבדי לא תיקנו חז"ל ע"ש ואמנם לפי דעת הרמב"ם דמזונות האשה מדאוריית' יש לחלק באופן אחר דבמזונות האשה דהן מן התורה גובה מן התורה גם ממטלטלין כמו שכתבו תוס' בכתובות דף יו"ד לענין כתובה דלמ"ד כתובת אשה מן התורה מדאוריית' גובה ממטלטלין ואף דרבנן תיקנו דלא תגבה מ"מ אם תפסה תפסה ולא מפקינין מינה אבל כתובה דרבנן וכיון דמטלטלין לא משתעבדי לכתובה ליכא שום שעבוד עליהן ואף תפיסה לא מהני וע' פי"ב הלכה י"ט ופי"ח הלכה י"ט שחילק הרמב"ם ג"כ כה"ג ובזה א"ש דדוקא מחיים מהני תפיסה למזונות לדעת ר"ח דהא מחיים הם דאוריית' משא"כ אחר מיתה והרמב"ם אזיל בשיטות הרי"ף רבו ז"ל ובחידושי כתבתי (ד) והנה יש להבין לפמ"ש הרמב"ם בהלכה ד' דצריכה לישבע שלא מחלה כתובתה א"כ הא דאמרינן ייחד לה קרקע או שכתב לה מטלטלין והם קיימין או חליפיהן אין צריכה שבועה דהא אכתי יש חשש שמא מחלה דהא פירש"י דכיון דייחד קרקע מסתמא לא מתפיס לה צררי וזה מהני לחשש צררי ואכתי חשש מחילה להיכן אזיל ורציתי לומר דהא דעת הר' ישעיה דלא מהני מחילה כשהשטר בידו וי"ל הטעם דשטר הוי כגבוי לכמה דברים כמ"ש הכנה"ג ואמנם אנן קיי"ל כבית הלל דשטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי אבל כשייחד לה קרקע או מטלטלין והם בעין אז ודאי כגבוי דמי ולא מהני מחילה ואולם זה דבר חדש ואמנם מזה יש לומר דיש ראיה למה שכתב הטור דביש שטר כתובה בידה לא חיישינין למחילה דאי איתא דמחלה היתה מחזרת השטר כתובה וי"ל דכאן מיירי דשטר הכתובה הוא בידה ולא חיישינין למחילה רק משום חשש צררי ובייחד לה קרקע מסתמא לא התפיס לה צררי כפירש"י ואולם הרב בני אהובה כתב דשבועה שלא מחלה הוא רק ע"י גילגול שלא נהנית מכתובתה או צררי אתפסה א"כ אתי שפיר דבייחד לה קרקע תו לא חיישינין דאתפס לה צררי כפירש"י א"כ גם שבועת הגילגול שלא מחלה אזדא לה וממילא פקע וז"ב ועיין שם ליישב בזה קושית הר"ן על הרמב"ם ודפח"ח ואמנם אני כתבתי לעיל להיפך דהעיקר הוא שבועה שלא מחלה אבל שלא נפרעה הוא ע"י גילגול שלא מחלה דהא הוא תוך זמנו וע' בחושן משפט סימן ע"ח ובחידושי שם ולפ"ז י"ל כשייחד לה קרקע הוי כגבוי ולא מהני מחילה וצא צריכה לישבע שלא מחלה ולכך פקע גם שבועת שלא נפרעה וז"ב והנה הבית יוסף ז"ל כתב על הטור דאינו מוכרח ולפמ"ש לעיל הוא מוכרח ודו"ק היטב. (ה) והנה לעיל הבאתי קושית הקצות החשן מהא דשבועות דף ל"ב על הרשב"א דכתב דמדאורייתא מטלטלין משתעבדי כמקרקעי ומאי

קאמר שמע מינה משביע עידי קרקע חייב הא רב פפא גופא ס"ל משחק בקוביא כיון דמדאורייתא מחזי חזי חייב בקרבן שבועה כו' גם אני הקשיתי מדברי התוס' כתובות דף יו"ד ופלפלתי שם ואמנם הרשב"א כתב טעמא דרב פפא דפסול דרבנן חייב קרבן שבועה אע"ג דעדותו לא הוי מהני מידי להתובע מ"מ כיון דאי תפיס מהני חייב ע"ש:
ואמנם כאן דלס"ד דש"ס אשה לא גביא ממטלטלין כלל אפי' תפסה ושפיר פריך דבזה אפילו רב פפא מודה דדוקא התם בפסול עדות דרבנן דכתב הרשב"א דאי תפיס לא מפקינין מיני' ס"ל לרב פפא כיון דכשר מן התורה ועדותו מהני אף מדרבנן לענין אי תפיס דלא מפקינן מיני' לכך חייב קרבן שבועה אבל כאן דעדותו לא מהני למטלטלין כלל אף לר"פ פטור ושפיר פריך שמע מינה משביע עידי קרקע חייב ובזה אתי שפיר דמשני דילמא תפסה והיינו דגם כאן מהני עדותו לענין אי תפסה דאפי' תפסה עתה מהני בע"א במיתה כמ"ש האבני מלואים בסימן ק' ס"ק א' לדעת ר"ת ע"ש וכיון דמה"ת מהני עדותו וגם מדרבנן מועיל עכ"פ אס' תתפוס שפיר חייב קרבן שבועה ודו"ק ובזה אתי שפיר הא דקשה לי טובא על מה דמשני דילמא תפסה דא"כ למה לי' לרב פפא למימר והכל מודים בעד מיתה דפטור דאמר לה לדידה ולא אמר לבית דין דהוא אופן רחוק הוי לי' למימר בפשיטות דלא תפסה מטלטלין דאז הוי לי' משביע עידי קרקע דפטור ולפמ"ש אתי שפיר דאפילו לא תפסה כיון דעכ"פ מהני עדותו לענין דאם תתפוס שפיר חייב קרבן שבועה כיון דמה"ת ה"ל מטלטלין כקרקע לענין שעבוד או כמ"ש לענין כתובה ודו"ק ויש לומר ע"ד פלפול דמיירי שהיורש השביעו שיעיד בבית דין שמת אביו ובאמת אם היה נאמן מן התורה לא היה תפיסת האלמנה מהני במטלטלין דהא הוי כתפסה מן היורשים אבל כיון שהעד לא העיד בב"ד וכיון דאמר לה לדידה היא יכולה להגיד בבית דין מה שהעיד לה העד והיתה מותרת להנשא ונוטלת כתובתה מן המטלטלין דלא ה"ל כתפסה מן היורשים כיון דלא העיד העד בב"ד ועידותה לא מהני ליורשים אבל באמת ע"א רק מדרבנן נאמן ובין כך ובין כך מהני תפיסתה ולא אפסדי' מידי וע' באבני מילואים שביאר זה היטב ומיושב קושית הש"ג מה קמ"ל ר"פ הא לא אפסדי' כלום ולפמ"ש טובא קמ"ל דע"א במיתה רק מדרבנן מהימן ובזה א"ש מה דהשמיטו הרי"ף והרמב"ם זה דהם ס"ל דע"א מה"ת מהימן ודו"ק כי קצרתי ואתה דע לך ואי"ה לעת הפנאי אבאר לך היטב. (וע' בס' אבני מילואים סי' צ"ו ס"ק ח' שפירש ג"כ הא דקאמר דילמא דתפסה מטלטלין היינו דילמא תתפוס אח"כ):

חדר סג בדין טענת פרעתי נגד כתובה

א הרמב"ם פט"ז מהלכות אישות הלכה כ"ב כתב דבמקום שאין כותבין כתובה אלא סומכין על תנאי ב"ד ה"ז גובה כתובתה בלא כתובה כו' אבל תוספת אין לה אלא בראיה ברורה וכתב הרב המגיד דמ"ש הרמב"ם דבתוספת צריכה להביא ראיה כן עיקר לפי שהתוספת אינו מתנאי ב"ד שנאמר אע"פ שלא נכתב כנכתב דמי וק"ו הוא מדין עיקר כתובה במקום שכותבין כו' וכתב הרב משנה למלך ודבריו מגומגמין דדיו לבא מן הדין להיות כנידון דהתם משום שנכתב ואיננו כו' ואם דעתו לומר דעיקר כתובה אפילו ידעינין דלא נכתב אינה גובה וק"ו לתוספת דבר גדול דיבר וצריך תלמוד כו' ע"ש ונראה דעת הרב המגיד דהא דבמקום שכותבין אין לה עד שתוציא שטר כתובה אף שהוא תנאי ב"ד מ"מ הא דאלמוה רבנן לתנאי ב"ד היינו במקום שאין כותבין כתובה אבל במקום שכותבין כתובה לא הוצרכו לאלם התנאי ב"ד דהא שטר הכתובה בידה ויכולה לגבות בו לכך אינה גובה כלום עד שתוציא השטר כתובה ושפיר יש ק"ו לתוספת שאין בו תנאי ב"ד כלל דלא עדיף מעיקר הכתובה במקום שכותבין דלא אלמוהו מכ"ש בתוספת שאין בו תנאי ב"ד כלל אבל אין לומר דהא דאם אין שטר כתובה בידה במקום שכותבין אינה גובה הוא משום דאיכא ריעותא דאין השטר כתובה בידה ומסתמא כבר נפרעה או מחלה דאל"כ איך אבדה השטר כתובה וכמ"ש הרב משנה למלך דזה אינו דאם היתה התנאי ב"ד גם במקום שכותבין לא היה זה ריעותא מה שאבדה השטר כתובה די"ל דסמכה על התנאי בית דין וע' בית שמואל סימן ק' ס"ק כ"ז מה שביאר שם ובאמת דעת יש אומרים שם בהג"ה דבמקום שכותבין כתובה אף שאין שטר כתובה בידה גובה משום התנאי בית דין והיינו משום דאין כאן ריעותא הא דאבדה השטר כתובה די"ל דסמכה על התנאי ב"ד ואמנם הרמב"ם ס"ל דבמקום שכותבין לא אלמוה לתנאי ב"ד כלל והוי כאילו אין כאן תנאי ב"ד כלל וז"ב. וע' בספר אבני מילואים שביאר דעם הי"א דכיון דתנאי ב"ד הוי כמאן דנקט שטרא בידי' דמי אין כאן ריעותא דנפילה כלל ודמי למצאו המלוה בטרם שמצאו אחר כו' ע"ש אבל הרמב"ם סבר דבמקום שכותבין כתובה אין כאן תנאי בית דין כלל ולא הוי כמאן דנקט שטרא ביד' וז"ב:

והנה הגאון ר"ח כתב דאבא שאול באמת ס"ל דאם פטרה משבועה פטרה אפילו מיורשיו אלא דס"ל דלא פטורה אלא משבועת פוגמת ומשבועת אפטרופסית אבל לא משבועת האלמנה נגד היורשים וא"כ כשהיא תובעת כתובתה דצריכה לישבע נגד היתומים שלא נפרעה ושלא נהנית מכתובתה מגלגלין עליה גם שבועת אפטרופסית דמשבועת גלגול לא פטרה וזה שאמר אבא שאול אבל מה אעשה שהרי אמרו חכמים

הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה והיינו דהא סוף סוף לא תפטור משבועה דפוגמת ואפטרופסית ע"י גילגול ע"ש ולהבין סברתו נראה דהבעל לא פטרה אלא משבועה דשייכה בחייו ג"כ כשיגרשנה או קודם גירושין כגון שבועת אפטרופסית שיכול להשביעה בכל עת שירצה וכן שבועת פוגמת דיכול להיות שיגרשנה ותהיה פוגמת וכיון דפטורה היא פטורה גם אחר מיתתו דהא פטרה מהשבועה אבל מהשבועה שהיא רק אחר מותו לא פטרה והיינו שבועת האלמנה נגד היתומים מזה לא פטרה ויכולין היתומים להשביעה כשבאה לתבוע מהם כתובתה ואגב שבועה זו יכולין ג"כ לגלגל עליה שבועת אפטורופסית ואמנם אם נימא דהבעל אינו יכול להשביעה כלל בחייו על אפטורופסית וא"כ ע"כ כשפטרה משבועת אפטרופסית גם על אחר מיתתו פטרה ולכך גם היתומים אינן יכולים להשביעה ואף אם נימא דכונתו היה אם תבוא לגבות ממנו כתובתה בחייו לפטור אותה משבועת אפטרופסית מ"מ הא חזינן דפטרה גם משבועת הגילגול וא"כ גם היתומים אף דישבעוה שבועת אלמנה על כתובתה מ"מ לא יוכלו להשביעה שבועת אפטרופסית ע"י גילגול של שבועת האלמנה דהא חזינן דפוטרה מהגילגול וזה ברור ולפ"ז מוכח כפירוש א"ז מהרש"א והבית. שמואל ז"ל בדברי התוס' דף פ"ח ד"ה לאפוקי שכתבו דיורשין לאו דוקא דגם הוא עצמו א"י להשביעה על אפטרופסית דהואיל ובאפטרופסי' דבחיי בעלה מיירי מאי חילוק יש והא דנקט יורשין איידי דברישא תני תובעת כתובתה יורשין משביעין אותה דהתם יורשין דוקא תני נמי בסיפא יורשין ע"ש וכתב א"ז מהרש"א ז"ל דהא דכתבו דברישא יורשין דוקא משביעין אותה היינו משום דהוא עצמו אינו יכול להשביעה כיון שפטרת משבועה דאם נימא כפירוש א"ז הב"ח ז"ל והחלקת מחוקק דאפילו לא פטרה לא היה יכול להשביעה א"כ ע"כ כשפטרה פטרה אפי' גבי יורשיו וא"כ אמאי כשתובעת כתובתה יורשיו משביעין אותה רק דאפשר לומר דהתוס' ס"ל דרבי שמעון לא מיירי כלל כשפורה ובזה היה אתי שפיר הגירסא אלא אמר רב פפא וא"כ כשפטרה אפילו יורשיו אינן יכולין להשביעה על אפטרופסי' שלה אף כשתובעת כתובתה ואמנם ממ"ש התוס' בשם ר"ח ומה שהקשו לעיל דפסקינן כאבא שאול לימא הלכה כר"ש דשמעית מינה תרתי משמע דלא כפירוש א"ז הב"ח דהא לפירושו רבי שמעון מיירי בלא פטרה ואיך ישתמע מיני' הא דאבא שאול דמיירי להדיא בפטרה ודוק היטב וראיתי בשיטת מקובצת בשם קדמון א' שרצה לפרש דרבי שמעון לא קאי אפלוגתא דאבא שאול אלא מיירי דלא פטרה וכתב הוא דלא נהירא דא"כ למה לו לר"ש לאורוכי בלישנא כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה גם על האפטרופיא בגילגול פשיטא כו' ע"ש ולענ"ד אתי שפיר דקמ"ל אף דהיורשים

טוענים שמא אעפ"כ מגלגלין עליה שבועת אפטרופיא משום דשמא שלהן חשיב כברי כמ"ש בשם הקצה"ח לעיל וז"ב. וע"ש שפירש בשם הראב"ד ז"ל דהא דאמר לאפוקי מר' אליעזר ומחלוקתו היינו פלכה ועיסתה דנחלקו בו ר"א וחכמים אבל על אפטרופיא שנעשית בחיי בעלה מודה רבי שמעון שיכולין להשביעה וע"ש שכתב והא דכתב כל זמן שתובעת כתובתה דמשמע שבא להוסיף על דברי תנא קמא היינו אכתב לה נדר ושבועה אין לי עליך קאי וכאוקמתא דאביי ע"ש ואמנם י"ל דהכי פירושו דרבי שמעון מכריע בין ר' אליעזר ורבנן דתנא קמא ס"ל דעל פלכה ועיסתה אינו יכול להשביעה אפילו בגילגול דאין אדם דר עם נחש בכפיפה ורבי שמעון ס"ל דכל זמן שתובעת כתובתה יכול להשביעה על פלכה ועיסתה ולא שייך אין אדם דר עם נחש בכפיפה דאמר לה מאי אכפת לך ואתי שפיר דאמר כל זמן שתובעת כתובתה כו' ואם אין תובעת כו' וע"ש בשיטה מקובצת דהביא פירש"י במהדורא קמא דרבי שמעון אתרויהו קאי ופליג אתרויהו דכ"ז שתובעת כתובתה משביעה אפילו על פלכה ועיסתה ואם אינה תובעת כתובתה אפילו על אפטרופיא אינה משביע אותה דלא כת"ק וא"ש דאמר לאפוקי ר"א ומחלוקתו ודו"ק והנה התוס' הקשו בריש פרק הכותב מה מהני מחילה בכתובה הא לא ידעה דמחלה דאולי היא תמות ברישא ותירצו כיון דתתיה קלה בעיניו הוי ידעה דמחלה ע"ש וי"ל דלכך לא מהני מחילה לגבי יורשים דהא לא ידע דמחיל דמי ידע דמית ונפל קמי יתמי ואמנם אם נימא דגם הוא יכול להשביעה כל זמן שירצה א"כ שפיר הוי ידע דמחיל דהא מסיק אדעתא דמותיב לה באפטרופיא דדוקא גבה פריך הש"ס מי ידעה דמותיב לה בעלה באפטרופיא אבל הבעל שפיר מסיק אדעתי' והוי ידע דמחיל וכיון דהמחילה מהני לשבועת אפטרופס מהני ג"כ לגבי יורשין וגם הן אין יכולין להשביעה אך אם הוא אינו יכול להשביעה וכדעת הב"ח שפיר הוי נגד היורשין לא ידע דמחיל ובזה יש ליישב הא דהקשו התוס' הא דאמר הלכה כאבא שאול ולא אמר הלכה כר"ש דשמע מינה תרתי ולפמ"ש י"ל דאי אמר הלכה כר' שמעון הוי אמינא דהא דאמר ר' שמעון יורשיו משביעין אותה הוא דוקא אבל הוא א"י להשביעה וכדעת הב"ח ולכך לא מהני המחילה נגד יורשיו דהוי לא ידע דמחיל אבל עתה דאמר הלכה כאבא שאול דאמר מה אעשה שהרי אמרו חכמים אין נפרעין כו' מוכח דלאו מטעם זה לא מהני מחילה לגבי יורשין אלא משום דאין לעקור תקנת חז"ל ונפקא מינה בין שני הטעמים אם מחיל בשטח מיתה דאז שפיר הוי ידע ומחיל אבל לטעמא דאבא שאול דאין לעקור תקנת חז"ל אין חילוק וגם זה לא מהני וז"ב וש"מ סברא זו דלא ידע דמחיל בישועת יעקב

ע"ש ובמרדכי כתב בשם ס' המקצועות דאם מחל בשעת מיתה מהני ע"ש והיינו כמ"ש וכתב דהרי"ף פליג על זה ע"ש וכתבתי בזה בעסק ד"ת ומפני ש"ק קצרתי:

עוד בדיני כתובה

א הנה בשיטה מקובצת ריש פרק שני דכתובות הקשה אמאי אם אין עדים שיצאה בהינומא לא ישבע הבעל כדין מודה מקצת ותירץ משום דהוי שעבוד קרקעות דאפילו מיני' דידי' אינ' גובה ממטלטלין אלא מקרקעי כו' ויש לרמב"ם מחלוקת בזה שהוא מחייב את הבעל שבועה דאורייתא מפני שאם תפסה מטלטלין לא מפקינן מינה ע"ש בש"מ. והנה לפי הנוסחא שלנו בהלכה ה' דגרושה גובה ממטלטלי א"ש דברי הרמב"ם בלא האי סברא דתפיסה מהני אמנם לפי נוסחת הרשב"א שהביא הה"מ דגם גרושה אינה גובה אלא ממקרקעי צ"ל הסברא דלא הוי שעבוד קרקעו' משום דאי תפסה מטלטלין לא מפקינן מידה ואף לדעת הסוברין דתפיסה לא מהני בכתובה לפי שלא ניתנה כתובה לגבות מחיים מ"מ אחר גירושין שפיר מהני תפיסת וא"כ הרמב"ם דמיירי אחר גירושין והבעל אומר אלמנה נשאתיך שפיר מחייב הבעל שבועה דאורייתא וז"ב אך מ"מ זה דוחק דנימא דלא מהני תביעת שעבוד קרקעות לפי דמהני תפיסה דאפילו בעל חוב דגובה ממטלטלין כתב באבני מילואים דמ"מ עיקר תביעתו קרקע קא תבע ומדמה לה להא דר"ש ורבנן בקנס דאמרו רבנן כי קא תבע בשת ופגם קא תבע ולא קנס דאי מודה מיפטר ע"ש מכ"ש הכא דמי יודע אם תוכל לתפוס איך תהיה עיקר תביעת' מטלטלין דאינה זוכה בהן רק אם תתפוס ואין לומר דמיירי שתפסה כבר דא"כ ה"ל הילך ולא מחייב שבועה דאורייתא ואפשר לפמ"ש הרמב"ם גבי עדים שהעידו שהפיל שן עבדו ואח"כ סימא את עינו שחייבים לשלם אף דהוא ספק מ"מ כיון דאם תפס העבד לא מפקינין מיני' צריכין לשלם לאדון דבקל יכול לתפוס כמ"ש המגדול עוז והכסף משנה ע"ש א"כ ה"ה הכא יש לומר כן דלא הוי שעבוד קרקעות כיון דבקל תוכל לתפוס ובש"ס שבועות דמשני דלמא דתפסה מטלטלין א"ש דשם מיירי שכבר תפסה וא"כ עיקר תביעתה הוא על המטלטלין שהם בידה ודוק: (ב) והנה בש"ס דייק בר"פ האשה שנתארמלה טעמא דאיכא עדים הא ליכא עדים בעל מהימן והרא"ש הקשה בשם הירושלמי דאמאי לא חייב שבועה דאורייתא ומשני משום דא"י לכפור דהטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ע"ש ולדעת הראב"ד דהשיג על הרמב"ם בהלכה כ"ד וכתב דאין כאן שבועת התורם דהוי כפירת שעבוד קרקעות קשה אמאי לא משני בירושלמי דה"ל כפירת שעבוד קרקעות והוא לכאורה קושיא גדולת על הראב"ד ז"ל ואמנם נראה דא"ש דהא הירושלמי פריך לקמן וחש לומר שמא מכ"ע הוא ומאי מהני דאיכא עדים

שיצאה בהינומא ומשני כרבי מאיר דאמר מכ"ע כתובתה מאתים ולכך לא מצי לשנויי דהוי שעבוד קרקעות דהא ר' מאיר ס"ל כתובת אשה גובה ממטלטלי ולא הוי כפירת שעבוד קרקעות ואמנם ר' יוחנן דחה זה ואמר דלא חשו על דבר שאינו מצוי ולעולם דאתיא אפילו כרבנן וא"כ הוי מצי לשנוי דהו"ל כפירת שעבוד קרקעות וצ"ע ולכאורה י"ל דלפי שינויא דר' יוחנן דלא חשו על דבר שאינו מצוי בזה א"ש הא דמקשה בש"ס דידן כיון דרוב נשים בתולות נשאות כי ליכא עדים מאי הוי די"ל דלפמ"ש הר"ן בחולין אהא דלוקחין בציים מן הנכרים ופריך וליחוש דלמא של עוף טמא והקשו התוס' הא עופות טהורים מרובין מן הטמאין ואזלינן בתר רובא ותירץ הר"ן דאיכא תרי מיעוטי מיעוט טריפות ומיעוט עוף טמא ותרי מיעוטי מהני נגד רוב ע"ש והנה גם כאן איכא תרי מיעוטי מיעוט אלמנות ומיעוט מוכת עץ ועומד נגד הרוב דבתולות נשאות ומאי פריך הש"ס דילן ואמנם צריך לומר דהש"ס דידן אזיל בשינויא דמשני דמתניתין רבי מאיר הוא דס"ל מכ"ע כתובתה מאתים ולפ"ז לדידן דס"ל כרבנן דמכ"ע כתובתה מנה באמת איכא תרי מיעוטי נגד הרוב דרוב נשים בתולות נשאות ולא קשה לדידן קושית הש"ס וכיון דרוב נשים בתולות נישאות כי ליכא עדים מה הוי וא"כ קושית השיטה מקובצת במתני' ותירוצו נשאר מעל דהא לר"מ לא ה"ל שעבוד קרקעות וצריך לתרץ דהוי אינו יכול לכפור ודו"ק: ובזה איש מה שהקשיתי על הראב"ד מהירושלמי דהירושלמי אזיל לפי הס"ד דמשני אח"כ כרבי מאיר אתיא ולכך לא מצי לשנויי משום דה"ל שעבוד קרקעות ואולם הראב"ד כתב השגתו לפי האמת דקיי"ל דלא כרבי מאיר ולא מגבינין לכתובה ממטלטלי ויש בזה עוד לפלפל אלא דאין להאריך (ג) והנני לבאר מה שנפל ברעיוני לפרש הא דאמר ר' שמעון כל זמן שתובעת כתובתה יורשין משביעין אותה דקאי שפיר על שבועת אפטרופסית ע"פ מה שכתב המחבר בש"ע חושן משפט סימן צ"ד סעיף ט' והוא מדברי הרמב"ם פרק י"א מהלכות טוען ונטען דמי שגלגלו עליו טענות אחרות והוא רוצה לשלם עיקר הטענה כדי להפטר מהגילגול אין שומעין לו אלא צריך לשלם גם הגילגול או לישבע עליו ואמנם זה אם התובע תובע עיקר הטענה בברי אבל לא כשעיקר הטענה הוא שמא ע"ש ויש לפרש דרבי שמעון ס"ל דעל אפטרופסית אין להשביעה אלא על ידי גילגול שבועת כתובתה ולכך הוא עצמו דאינו יכול להשביעה על כתובתה בטענת ברי רק בספק אם לא נהנית מכתובתה ולכך על אפוטרופסית א"י להשביעה כלל אפילו ע"י גילגול דאשתבע לי דהא עיקר טענתו היא ספק אבל יורשי' משביעין אותה ע"י גילגול אף דטוענין שמא מ"מ ביורשין נחשב לברי כמ"ש בתוס' ועיין קצה"ח סימן פ"ב ולכך כל זמן שתובע' כתובתה משביעין אותה על אפטרופסית ע"י

גלגול אבל אם אינה תובעת כתובתה דאינה רוצה לישבע על כתובתה ולא ליטול כתובה אין היורשין יכולין להשביעה על אפטרופסית דליכא עיקר כתובה ואף דאינה יכולה לומר אשלם העיקר ואפטר מהגלגול מ"מ זה כשהתובע תובע עיקר הטענה בברי אבל כאן היורשין טוענין שמא ואף דכתבתי דטענתם נחשב כברי היינו אם הם נתבעין דאז טענינין ליורשים והוי שמא שלהם כברי אבל אם הם תובעין אז לא טענינין להו כמ"ש הפוסקים ולכך אם היא תובעת מהם הכתובה דאז הם נתבעים טענת שמא שלהם כברי נחשבת ויכולים לגלגל עליה שבועת אפטרופסית אבל כשאין תובעת דאז אין טענתם נחשבת כברי אין יכולים לגלגל עליה טענת אפוטרופסית דהא יכולה לומר לא אשבע על כתובתי ולא אטול אבל הוא עצמו א"י לגלגל עליה שבועת אפטרופסית בכל ענין דהא טענתו היא ספק וזה דעת א"ז הב"ח ז"ל בפירוש דברי התוס' בדף פ"ח בד"ה לאפוקי והבית שמואל ריש סימן צ"ז השיג עליו ולע"ד דבריו ברורים וביתו נכון לפני האלקים עד עולם. (מה שכתבתי צריך תיקון ע' בש"ך סימן צ"ד ס"ק ט' ותבין):

חדר סד זמן גביית הכתובה

א בש"ע אהע"ז סימן ק"א סעיף א' כתב אלמנה כל זמן ששטר כתובה בידה גובה לעולם בין אם נותנים לה מזונות בבית אביה או בבית בעלה ונשבעת אפילו אחר שנשיאת כו' והנה הטעם ששטר כתובה בידש גובה לעולם כתב הבית שמואל סק"א דמדלא החזירה הכתובה ודאי לא מחלה ע"ש ומזה יש ראיה למה שכתב הטור בסימן צ"ו דאם שטר הכתובה בידה אינה צריכה לישבע שלא מחלה ומרן הבית יוסף כתב דאינו מוכרח ומכאן מוכח כן דהא הכא יש חזקה דודאי מחלה מדשתקה כ"ה שנים ולא תבעה כתובתה ודאי מחלה ואעפ"כ כששטר הכתובה בידה אמרינין דודאי לא מחלה מכ"ש בסתם שלא שהתה כ"ה שנים דאמרינין ודאי דלא מחלה ואמנם יש לחלק ויבואר לקמן אי"ה ובזה יש להבין הבעיא בש"ס אי בשטר כתובה יוצא מתחת ידה מחלוקת והיינו כסברת הבית יוסף שכתב דאף ששטר כתובה בידה י"ל דמחלה וכתבה שובר וכדומה ואמנם מסקנת הש"ס דדוקא כשאין שטר הכתובה בידה וכדעת הטור ואמנם י"ל הטעם דאם שטר הכתובה בידה אין ראיה דמחלה דסמכה על השטר כתובה שבידה ולכך שתקה וכן מצאתי בשיטה מקובצת וא"כ אין מזה ראי' לדעת הטור דנהי דאם שטר כתובה בידה אין ראיה דמחלה די"ל דסמכה על שטר הכתובה שבירה ולכך שתקה אבל מ"מ אין זה ודאי דלא מחלה וצריכה לישבע שלא מחלה והנה בשיטה מקובצת כתב עוד טעם דכשהוא ניזונת מהיתומים י"ל דלכך לא תבעה הכתובה דרוצה היא במזונות

והיינו לשיטת ר"ח דהכל תלוי במזונות ע"ש ובאמת צריך לומר לפ"ז הא דאמר, רב נחמן בר יצחק תבעה הרי הוא כבתחלה ויש לה כ"ה שנים מיום התביעה והלאה והא תבעה כתובתה אין לה מזונות וא"כ אפילו בבית בעלה הפסידה כתובתה בכ"ה שנים ולהרמב"ם אתי שפיר דס"ל בבית בעלה לא הפסידה כתובתה אפילו אין לה מזונות כמ"ש הבית שמואל סק"ה ע"ש גם בלא"ה י"ל דלא תבעה בבית דין מומחה ולא הפסידה המזונות כמ"ש הבית שמואל בסימן צ"ג ס"ק י"ב ע"ש והנה כתב הבית שמואל שם בשם מהרש"ך דאם אין להם לשלם או שאינם רוצים לשלם יש לה מזונות אפילו תבעה ובאמת שיש להקשות על זה מהאי דאתיא קמי' דרב הונא ותבעה כתובתה ואמר לה רב לא מגבי כתובה לאלמנה ואמרה לו ליתוב לי מזוני ואמר לה מזוני נמי לית לך דאמר כו' דתובעת כתובתה אין לה מזונות והא התם לא ישלמו לה כתובה כלל ואמאי הפסידה מזונותיה בתביעת כתובתה ואמנם לע"ד לא קשה כלל דדוקא אם הם חייבים לשלם לה כתובה ואינם משלמים לה אפילו אין להם לשלם אז יש לה מזונות אף שתבעה כתובתה אבל שם דהמניעה שלא ישלמו לה כתובה אינה מחמת היתומים אלא שאינה נאמנת בשבועתה ובנדרה דבימי רב קילי נדרי מדוע יתחייבו היתומים ליתן לה מזונות כשתבעה הא מניעת תשלום הכתובה הוא מצידה וזה ברור והנה בהא דרב לא מגבי כתובה לארמלתא יש להבין איך לא חשש לטובת האלמנה שתמות ברעב והוי לי' לתקן שתשבע חוץ לב"ד כשמואל וכמו דקיי"ל באמת כשמואל ואמנם י"ל דרב לא חשש לזה משום דכל זמן שלא תגבה הכתובה יש לה מזונות מיתומים ואף דרב ס"ל כאנשי יהודא דיכולין היתומים לסלק לה הכתובה ולהיפטר ממזונותיה מ"מ כיון דרב לא מגבי כתובה לארמלתא א"כ מוכרחין הן ליתן לה או הכתובה או מזונות וז"ב ובזה נלע"ד ליישב מה שהקשה הרמב"ן על הרמב"ם דפסק דגם למזונות צריכה לישבע והקשה דא"כ למה לו לרבה בר ר"ה לומר מזוני נמי לית לך דתובעת כתובתה בב"ד אין לה מזונות דהא בלא"ה כיון דרב לא מגבי כתובה משום דחשדה על השבועה גם מזוני לא מגבי דהא גם למזונות צריכה שבועה ולפמ"ש א"ש דאם גם מזונות לא יהיה לה א"כ תמות ברעב וע"כ דעל מזונות לא אמר רב אלא צריכין ליתן לה או מזונות או כתובה ודו"ק ובזה יש לפרש הא דאמרה לי' כבי תרי עבדית לי והיינו כיון דלית לי מזוני יהי' לי כתובה דבכה"ג לא אמר רב ודו"ק כי קצרתי ואתה דע לך: (ב) והנה בשו"ת מהרש"ך כתב הטעם דתבעה איבדה מזונותיה דתביעת כתובתה הוי כגבו ע"ש כן ראיתי בישועת יעקב בשמו ואמנם תמוה לי מהאי דאתיא קמי' דרבה בר ר"ה דשם הא לא תגבה כתובה לעולם דהא רב לא מגבי כתובה לארמלתא וא"כ איך הוי כגבתה וצ"ע והנה נסתפק בספר ישועת יעקב

בפירוש מחילה זו אם אמרינן דמחלה ממש בפועל ע"ש ואני במקום אחר דיברתי בזה דבמתניתין י"ל דהיתומים טוענים שהיא מחלה להם והיא מכחשת ע"ש שפלפלתי בזה והנה בש"ס שם פריך אי דלא נקיטא כתובה במה גביא כו' ומשני הב"ע בשחייב מודה כו' ע"ש ואם נימא דהיתומים אומרים שהיא מחלה להם בפועל ליהמני במיגו דלא הי' מודים וז"ב לכאורה ואמנם בשיטה מקובצת כתב בשם רש"י ז"ל במהדורא קמא דפירש דמיירי דאין שטר כתובה בידה והיתומים מודים לה וצריך לומר דהפירוש דמדשתקה כ"ה שנים ולא תבעה זה האות שמחלה להם או דזה עצמו הוי מחילה ואמנם הרמב"ם כתב דמיירי במקום שאין כותבין כתובה וא"ש דאין מיגו להיתומים ואמנם אם הטעם דאם שטר כתובתה בידה י"ל דסמכה על השטר כתובה ג"כ כשאין שטר כתובה בידה ובמקום שאין כותבין שטר כתובה י"ל דסמכה על תנאי ב"ד דכמאן דכתוב דמי ובזה י"ל הא דמעקרא לא אסיק אדעתי' לומר דמיירי שהחייב מודה וע' תוס' שם ובשיטה מקובצת ולפמ"ש אתי שפיר דמעיקרא ס"ד דמיירי שהיתומים טוענין שהיא מחלה להם ואם נימא דמיירי שהחייב מודה קשה הא יש להם מיגו דלא הי' מודים ולכך לא משני כן ועוד הארכתי בביאור הסוגיא והפוסקים במקום אחר ודו"ק והנה בדבר שאלתך אמינא דהנה הרמב"ם כתב בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה כ"ו הוציאה שטר כתובה ואין עמה גט ואמרה לבעלה גרשתני ואבד לי גיטי תן לי כתובתי והוא אומר לא גרשתיך חייב ליתן לה עיקר כתובתה ולא התוספת כו' ע"ש במ"מ הטעם דבעיקר כתובה איכא מדרש כתובה אבל בתוספת כתובה ליכא מדרש כתובה ע"ש ובכ"מ וע' בלחם משנה מה שפלפל בזה ע"ש וכתב עוד הלחם משנה דרבינו מפרש מה דאמרינן בש"ס מיגו דיכול לומר לא גרשתיך יכול לומר גרשתיך ונתתי לך כתובתך לענין התוספת בלבד ובהכי מתרצא קושי' התוס' בד"ה מיגו כו' עכ"ל הלחם משנה וכוונתו דהתוס' הקשו שם מאי מיגו איכא הא אם יאמר לא גרשתיך תהיה היא נאמנת לומר גרשתני כדרב המנונא ולפ"ד הרמב"ם א"ש דהא עיקר קושי' הש"ס היינו נהי דעיקר לא גביא תוספת מיהו תגבה ועל תוספת לא מהימנא מדרב המנונא דהא ליכא מדרש כתובה וא"כ שפיר אית לי' מיגו דאמר לא גרשתיך ולא היתה גובה התוספ' ולפ"ז לא צריך לתירוץ התוס' דאם תובעת כתובתה אינה נאמנ' אלא בכל גוונא נאמנ' ולכך סתם הרמב"ם ולא חילק כן כוונ' הלחם משנה ולע"ד ליתא דהא שפיר הקשו התוס' מאי מיגו איכא דאם יאמר לא גרשתיך והיא תאמר גרשתני תהיה נאמנ' עכ"פ לענין עיקר כתובה ויצטרך לשלם לה עכ"פ עיקר כתובה משא"כ עתה שטוען גרשתיך ופרעתיך הכל ומאי מיגו איכא ואמאי תני לא יפרעו ודו"ק:

חדר סה דין אומרת לבעלה גרשתני

א והנה התוס' הביאו ראיה מהא דיבמו' דף קי"ז דאם אמרה תנו לי כתובתי והתירוני אינה נאמנ' לכאורה יש לדחו' דשם דאינה נאמנ' אלא מתוך שהחמרת עליה בסופה ולכך אם תובעת כתובתה אמרינין דאינה רוצה להנשא כלל רק ליטול כתובתה ולא שייך דייקא ומנסבא וכמ"ש הרמב"ם בהלכה ל"א בביאור אבל כאן דנאמנ' משום חזקה אין אשה מעיזה בפני בעלה אין חילוק ובכל גווני נאמנ' ולכך לא חילק הרמב"ם כלל בין תובע' כתובתה ולא תבעה כתובתה ובאמ' יש לומר טעם דליטול כתובה אינה נאמנ' כדעת הראב"ד דהא באמ' הא דתיקנו חז"ל כתובה הוא שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ואמנם כאן שלא הוציאה גט ואומר' אבד גטי והוא אומר שעדיין לא גירשה לא שייך שלא תהא קלה בעיניו להוציאה דהא היא דאפסדה אנפשה דאבדה גיטה והוי לה לשמור גיטה או לבוא תיכף לב"ד דבשלמא להנשא שפיר נאמנ' מחמת חזקה אין אשה מעיזה אבל לכתובה לא דלא שייך התקנה שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כמ"ש ואמנם התוס' לא תירצו כן משום דהא כאן מיירי לענין גבית התוספ' כשהקשה הש"ס תוספ' מיהו תגבי והתוספ' הוא חוב גמור שנתן לה מתנה גמורה ולא שייך הסברא שכתבתי ושפיר הקשו התוס' דאם יאמר הבעל לא גרשתיך תהא היא נאמנ' לומר גרשתני ולגבו' ממנו התוספ' וא"כ אין לו מיגו דהיה אומר לא גרשתיך דמ"מ היתה גובה התוספ' וזה ברור ומעתה יש להחזיק תירוץ הלחם משנה אשר סתרתי לעיל דלדע' רבינו א"ש קושי' התוס' דהא לענין תוספ' בלא"ה אינה נאמנ' דלא שייך בה מדרש כתובה כמ"ש הרב המגיד וגם לענין הכתובה אינה נאמנ' משום דלא שייך שלא תהא קלה בעיניו להוציאה ושפיר יש לו מיגו דלא גרשתיך ואף דדע' הרמב"ם דחייב ליתן לה כתובה מ"מ כוונ' הלח"מ דעכ"פ בזה דס"ל להרמב"ם דאין לה תוספי א"ש קושי' התוס' והוא באמ' דלא כהרמב"ם אלא במקצ' דבריו ולא בכולן ואף אם הלח"מ לא כיוון לזה מ"מ יש ליישב דבריו כן וגברא רבא אמר למילתא אין מזניחין אותו והנה מה שכתבתי לדחות ראית התוס' מהא דיבמו' דף קי"ז אמנם הרא"ש בנדרים כתב עוד טעם לרב המנונא דאפילו לפי משנה אחרונה דאמרה טמאה אני לך אינה נאמנ' דאמרינין עיניה נתנה באחר ותובע' את בעלה שיגרשנה ותינשא לאחר בהיתר אבל אם אומר' גרשתני שפיר נאמנ' דחזקה שלא תאמר אשה לבעלה גרשתני ותפקיע עצמה ממנו בלא גט ותנשא לאחר באיסור אשת איש כל ימיה ע"ש ולפ"ז שפיר י"ל שאם תובע' כתובתה חיישינין שמא אין דעתה להנשא כלל אלא ליטול כתובתה מחיים כמ"ש רבינו בהלכה ל"א בענין הבאה ואמרה מת בעלי ע"ש ולפ"ז יש מקום לראית התוס' מיבמו' דף קי"ז ומה שכתבתי לדחו' דהכא מהימנא משום

חזקה דאין אשה מעיזה הא הרא"ש כתב כן אפילו לרבא דפליג ארב המנונא וס"ל דאפילו למשנה ראשונה דמהימנא דלא עבידא לבזויי נפשה אבל כאן מעיזה ומעיזה ואנן בזה כרבא קיי"ל דשפיר מעיזה רק מטעם שכתב הרא"ש דלא תעשה כן להיות באיסור אשת איש. כל ימיה וא"כ לענין כתובה שפיר י"ל דלא מהני די"ל דהיא אינה רוצה להנשא כלל רק ליטול כתובה מחיים כמ"ש. והנה מה שכתבו התוס' דאם תובע' כתובתה אינה נאמנ' אפי' להנשא בזה שפיר יצדק טעם הרא"ש דלא תעשה איסור כל ימיה וצ"ל דהתוס' לא ס"ל טעם הרא"ש והביאו ראיה מהא דיבמו' דאין מתירין אותה אפילו להנשא ולא סמכינין על זה דלא תעשה איסור כל ימיה ואין להאריך וכתבתי במקום אחר וקצרתי כאן והנה הגאון בני אהובה ביאר דברי הרא"ש דכתב טעם חדש דלא נזכר בש"ס דלענין להוציאה מבעלה הכהן א"צ לפלפל דודאי אסורה מדרב המנונא ואף דבזה לא שייך טעם הרא"ש דדילמא מאסה בבעלה ורוצה להתגרש ממנו ולשבת גלמודה כעובדא דר' חייא מ"מ מטעם דא"א מעיזה פניה יש להחמיר כרב המנונא רק להנשא לאחר לקולא לא סמכינין ע"ז דהא רבא פליג על רב המנונא וסבר דמעיזה ואמנם בזה שייך שוב טעם הרא"ש דלא תעשה איסור כל ימיה עכ"ד הגאון ז"ל ובזה אתי שפיר דברי התוס' דאולי אין רצונה רק ליטול כתובה ולא להנשא ובזה א"ש דפירש"י בשלהי נדרים הבעיא אמרה לבעלה גרשתני מאי ופירש"י אם בעלה הכהן רוצה להחזירה ולא פירש לענין שתנשא לאחר ולפמ"ש י"ל דלענין להנשא לאחר אף רבא מודה דשייך טעמא דהרא"ש רק לענין אי מותר הכהן להחזירה בעי וע"ז פליג רבא ודו"ק. ובזה א"ש דברי הרא"ש דרבא לא פליג על רב המנונא אלא לענין אי מותר' לבעלה הכהן אבל להנשא לאחר מודה ובזה א"ש דבכמה דוכתי מייתי דברי רב המנונא בסתם כמ"ש הרא"ש והיינו דכל דוכתי מיירי לענין להנשא לאחר דבזה אף רבא מודה וע"ש בהרא"ש ותראה דמה שכתבתי הוא ברור בס"ד ודו"ק ואפשר דדעת רש"י כהראב"ד דלהנשא או ליטול כתובה ודאי לא מהימנא והבעיא רק אי מותרת לבעלה הכהן אבל מה שכתבתי מתחלה נראה לי עיקר ודו"ק היטב

והנה הראב"ד ג"כ קשיא לי' קושי' התוס' כתובו' דף פ"ט ולכך תירץ דלא מהימנא לא להנשא ולא ליטול כתובה רק דקידושין תופסין בה לחומרא וא"ש והנה כבר כתבתי דהלח"מ כתב דע"פ דעת הרמב"ם א"ש קושי' התוס' דהא בתוספ' לא מהימנא ע"ש אך הראב"ד דחה דברי הרמב"ם וכתב דדבריו אלה במות טלואו' המה ואין להם טעם כו' ומה בין עיקר לתוספ' כו' ולפ"ז קושי' התוס' נשארי על מקומה ולמען תרץ קושי' התוס' כתב ואני אומר שלא אמרו נאמנ' להנשא לכתחלה ולא לגבו' כתובתה אלא שתופסין בה

קידושין כו' וא"כ ממילא לא קשה קושי' התוס' דהא שפיר יש לו מיגו דלא גרשתיך והיא לא תהיה נאמנ' ליטול כתובתה או התוספ' וא"ש המשך דברי הראב"ד ז"ל דבר דבור על אפני' ודו"ק. והנה סיים הראב"ד דאם תאמר תינשא לכתחלה לא הנחת בת לאברהם אבינו יושב' תחת בעלה עכ"ל ואמנם לפמ"ש הרא"ש דחזקה שלא תאמר לבעלה גרשתני ותפקיע עצמה ממנו בלא גט ותנשא לאחר ותהיה באיסור אשת איש כל ימיה א"כ לא שייך סבר' הראב"ד דלא הנחת בת לא"א יושב' תחת בעלה דלא חיישינין דתעשה איסור כל ימיה וז"ב. והנה בשיטה מקובצ' הביא דברי רש"י במהדורא קמא דיישב קושי' התוס' דלא מהימנא לומר גרשתני אלא להנשא אבל ליטול כתובה לא מהימנא ואפשר דס"ל כטעם הרא"ש דחזקה שלא תעשה איסור כל ימיה לכך להנשא נאמנ' אבל לא ליטול כתובה ע"ש ואמנם הרמב"ם ס"ל כיון דנאמנ' להנשא נאמנ' ג"כ ליטול כתובה ממדרש כתובה לכשתנשאי לאחר תטלי מה דכתיב לך והראב"ד דס"ל דאינה נאמנ' להנשא לכתחלה ולא ליטול כתובה והיינו דס"ל כיון דלכתחלה אסורה להנשא לא קרינין בה לכשתנשאי לאחר וע' בית שמואל סי' ק"א:

חדר סו פלפול בדינים הנ"ל

הנה התוס' הקשו אם נימא דאם אמרה מאיס עלי נאמנ' וכופין אותו ליתן גט א"כ תהא נאמנ' לומר טמאה אני לך במגו דמאיס עלי ע"ש בכתובות דף ס"ג וא"כ לדעת הרמב"ם דאם אמרה מאיס עלי כופין אותו ליתן גט דאינו בדין שתיבעל לשנו' לה ולפ"ז לפי פירש"י דהאי בעיא דשלהי נדרים אמרה לבעלי גרשתני מאי היינו אם בעלה כהן מותר להחזירה תהא נאמנ' במיגו דאמרה מאיס עלי אבל ליטול כתובה אינה נאמנ' דהא גם אם תאמר מאיס על נהי דכופין אותו לגרש מ"מ תצא בלא כתובה כמ"ש הרמב"ם פרק י"ד מהלכו' אישו' הלכה ח' והתוס' בכתובו' דף ס"ג והא דצריך רב המנונא לומר חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה היינו משום דהא כתבו האחרונים דהא דנאמנ' לומר מאיס עלי לכופו ליתן גט היינו משום חזקה דאין אשה מעיזה פניה לומר לבעלה מאיס עלי ובודאי אמת אומר' ולפ"ז לא שייך לומר מיגו דהיתה אומרת מאיס עלי דהא הוי מיגו דהעזה ולכך אמר רב המנונא חזקה אין אשה מעיזה פניה לומר גרשתני וא"כ בין כך וכך איכא העזה ושפיר איכא מיגו וזה ברור ובזה אתי שפיר דפירש"י בשלהי נדרים לענין אם מותר הכהן להחזירה דלענין זה נאמנ' במיגו דמאיס עלי אבל לא לענין כתובה דבזה ל"ל מיגו דהא גם כשתאמר מאיס עלי תצא בלא כתובה ודו"ק ועי' בר"ן נדרים שהקשה בהא דטמאה אני לך כיון דמדינא נאמנ' איך נתירה מחשש שמא עיניה נתנה באחר ותירץ

דאפקעינהו רבנן לקידושין מינה ע"ש והנה בסימן קנ"ב כתב הבית שמואל על הא דכתב שם המחבר דבעל שאמר גרשתי את אשתי חוששין לדבריו והיא ספק מגורשת אף דהיא ג"כ אומר' גרשתני דכיון דהוא מסייע לה מעיזה ומעיזה ע"ש וכתב הבי' שמואל אבל אינה יכולה ליאסר עליו אם היא כהן ע"ש והוא תמוה דהא הבעל שויא אנפשה חד"א ולא דמי לאומרת טמאה אני לך דלא מהימנא דהיא משועבד לו כמ"ש אבל היא אינו משועבד לה דהא יכול לגרשה בע"כ ואף בזה"ז אחר חרם דר"ג דא"י לגרש בע"כ מ"מ כיון דהיא בלא"ה ספק מגורש' ודאי יכול לגרשה בע"כ וראיתי בבית מאיר שהרגיש בזה וכתב דאולי ט"ס הוא וצריך להיו' דאינה יכולה לחזור לו אם הוא כהן ע"ש ואמנם לשון אבל דכתב הבית שמואל לא משמע כן דזה ודאי כיון דהיא ספק מגורש' אסורה לחזור לו ואפשר כוונת הב"ש אם הוא נותן אמתלא לדבריו ויותר כראה לפמ"ש הרמב"ם הטעם דשמא מכוון לקלקלה או בגט פסול גירשה ע' פי"ב מה' גירושין ולפ"ז י"ל דאם הבעל אומר באמ' דבגט פסול גירשה אפשר דמותר' לו וצ"ע וגם לענין כתובה צ"ע אם צריך ליתן לה כתובה דלפ"ד הב"ש א"צ ליתן לה כתובה דהא מותרת לו אך לפ"ז קשה אמאי כשמכחישה היא נאמנ' הא יש כו מיגו דהיה מסייע לה והיתה מותרת לו וגם לא היה צריך ליתן לה כתובה דהא היא מותרת לו ואפשר דהוי מיגו במקום חזקה דאין אשה מעיזה פניה ואם נימא כן י"ל דא"ש מה שכתב הראב"ד דאינה נאמנת להנשא ולא ליטול כתובתה אלא שתופסין בה קידושין והיינו דהיא ספק מגורש' ותופסין בה קידושין ספק אך מה שכתב דבדיעבד אם נישאת לא תצא צ"ע ואפשר כיון דהוא מיגו במקום חזקה ואפילו הוי אמר גרשתי הוי רק ספק מגורש' א"כ דמי לס"ס ולכן אף דאסורה לכתחלה להנשא מ"מ אם נישאת לא תצא וכתבתי בזה בחידושי לאע"ז סי' קנ"ב ע"ש ועפמ"ש יש ליישב מה שהקשה הרשב"א על הראב"ד דלדבריו מה פריך בגיטין דף ס"ד אהא דבעל אומר לגירושין ושליש אומר לגירושין והיא אומרת נתן לי ואבד ואמרינן אין דבר שבערוה פחות משנים ופריך וליהמנה מדרב המנונא ומאי קושיא והא להראב"ד לא תינשא לכתחלה ולפמ"ש אתי שפיר דהא כתבתי הטעם דלכתחלה לא תנשא משום דאית לי' מיגו דהיה מסייע לה ואז לא היתה נאמנ' כיון דמסייע לה מעיזה ומעיזה ואמנם זה הכל למאי דמשני כיון דמסייע לה מעיזה אבל בס"ד דמקשה דפריך וליהמנה לדידה מדרב המנונא והיה סבור דגם היכא דאיכא דמסייע לה נאמנת א"כ שפיר תינשא לכתחלה וגם שם באמת בעל אומר לגירושין וע"ש ודו"ק כי ברור הוא בס"ד והנה מצאתי מקור נפתח לדעת הראב"ד דלכאורה הוא כדברי נבואה דהא רב המנונא אמר סתם נאמנ' ואמאי נימא דלכתחלה לא תינשא ונראה דמקור דבריו הוא מהאי דכתובו' דף כ"ג

ע"א דתני במתניתא אם משנישאת באו עדים לא תצא איכא דאתני לה ארישא האשה שאמרה א"א הייתי כו' ואמרינין מאן דמתני לה ארישא אית לי' דרב המנונא כו' והקשו הקדמונים מאי אירי דבאו עדים משנישאת אפילו אם באו עדים קודם שנישאת תינשא לכתחלה משום דרב המנונא ומזה הוציא הראב"ד דלכתחלה לא תנשא רק בנישאת לא תצא וע' בשיטה מקובצ' שם ותראה דזה מקור דבריו ז"ל ואמנם התוס' שם ד"ה אית לי' דרב המנונא הקשו אע"ג דרב המנונא איירי בפניו מ"מ לענין ניסת ואח"כ באו עדי' מהני שלא בפניו עכ"ל ולפ"ז נסתר המקור הזה שהבאתי וא"ש דאם באו עדים ואח"כ נישא' לא תנשא לכתחלה דהא דרב המכונא לא מהני בכה"ג שתנשא לכתחלה דהא שלא בפניו מיירי וע"ש במהרש"א דכתב דלמאי דמסיק נמי דכ"ע אית להו דרב המנונא כו' ומר סבר אפילו שלא בפניו נמי היינו נמי אם כבר ניסת וממתניתין כמי מוכח דשלא בפניו מעיזה דהא אמרה גרושה אני ויש עדים אינה נאמנת עכ"ל ולפ"ד הראב"ד י"ל דהא דתני במשנה ואם יש עדים שהיא א"א אינה נאמנ' היינו דלא תנשא לכתחלה אבל באין עדים תנשא לכתחלה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ודו"ק ועוד יבואר אי"ה:

חדר סז בדין מזונות האלמנה

א הרב מגיד משנה כתב דהרשב"א הכריע כדברי הרמב"ם ע"ש וע' בירושלמי פרק אע"פ הלכה יו"ד דאמר רבי חייא בשם ר' יוחנן בין מותר מזונו' בין מותר בלאו' אלמנה אינן שלה כן הוא גירס' הרמב"ם ע"ש במפרש ור' חייא פליג אר' אבהו ולכן הכריע הרשב"א כדברי הרמב"ם דשיט' הש"ס שלנו מורה כן ע"ש וכמ"ש הרב המגיד ע"ש והנה לשיט' הרמב"ם בפי"ב מהלכו' אלו דמזונות אשה מדאורייתא א"כ שפיר יש קל וחומר דמה מזונו' אשה שהן מן התורה המותר הוא לבעל מכ"ש מזונו' אלמנה שהן מדרבנן שהמותר הוא ליורשים והרי הרמב"ם חילק בפי"ב ובפי"ח בין מזונו' האשה ובין מזונו' אלמנה לענין שבועה דמזונו' האשה מן התורה ומזונו' אלמנה דרבנן ע"ש שהשיג על הגאונים שדימו זה לזה ולפ"ז יש לומר דהירושלמי שהביא הראב"ד אזיל לשיטתו דס"ל בריש פרק המדיר דמזונו' אשה דרבנן ולכך שפיר חילק דבאשה דמציאתה לבעלה גם מותר מזונותיה שלו אלמנה דמציאתה לעצמה גם מותר מזונותיה שלה אבל הרמב"ם דס"ל מזונו' האשה מן התורה לכך הכריע דמותר מזונו' אלמנה ליורשין מקל וחומר ממותר מזונות האשה שהן לבעל וכמ"ש וז"ב והנה הירושלמי נתן טעם דמציא' האשה לבעלה שלא תגנוב משל בעלה ותאמר מציאה מצאתי ויש לומר דלכך גם מותר מזונותיה לבעל שלא תגנוב משל בעלה ותאמר הותרתי ממזונות אבל באלמנה דמציאתה שלה גם

המותר הוא שלה וזה כוונ' הירושלמי ודו"ק והנה יש לדחו' קל וחומר של הירושלמי בריש פרק אלמנה ניזונת דאמר דמה אשה דמותר מזונותיה של בעלה מותר בלאותיה שלה אלמנה שמותר מזונותיה שלה קל וחומר דמותר בלאותיה שלה ולפי מה שכתבתי יש לדחו' דהא הירושלמי ס"ל מזונו' האשה דרבנן והיינו דפירש שארה וכסותה לפום שארה תן כסותה וא"כ כסותה הוא מן התורה כמ"ש הרב המגיד בפי"ב הלכה א' ולכן א"ש דמותר מזונותיה לבעל שרן מדרבנן ומותר בלאותיה שלה שהכסו' מן התורה אבל אלמנה דשניהם דרבנן שפיר י"ל דמותר מזונותיה שלה ומותר בלאותיה ליורשין ודו"ק:

(ב) והנה כתב הרמב"ם פרק ח"י הלכה יו"ד אלמנה שתפסה מטלטלין כדי שתיזון מהם בין שתפסה מחיים בין שתפסה אחר מותו אין מוציאין מידה כו' וע' מ"ש הרב המגיד דיש דעות חלוקו' בדינים אלו ע"ש דביאר השיטו' ע"ש ויש לומר דהסוברים דתפיסה מהני למזונו' מחיים בלבד היינו דס"ל מזונו' האשה הן מן התורה כדע' הרמב"ם בפי"ב וכיון דמטלטלין משתעבדי מן התורה כמו קרקע לכך אם תפסה למזונו' מטלטלין מחיים אין מוציאין מידה אבל כתובה הוא דרבנן ולכך לא מהני תפיסה אפילו מחיים לכתובה והסוברין דלמזונו' מהני תפיסת מטלטלין אפילו אחר מותו היינו משום דס"ל למזונו' אינה צריכה שבועה כדע' הרמב"ן ולכתובה צריכה שבועה ולכך מהני תפיסה למזונו' ולא לכתובה וכדמצינו במשנה פרק האשה שנפלו דאמר רבי עקיבא ינתנו ליורשים שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה וכיון דלמזונו' אינה צריכה שבועה הוא מוחזק' בהן כונו היורשין ויפה כחה בהן כמו היורשין ולכך אם תפסה מהני אבל לכתוב' שהיא צריכה שבועה כח היורשים עדיף ולא מהני תפיסה דידה דכבר זכו בהן יורשים ואולם הסוברין דאין חילוק בין כתובה למזונו' ובשניהם מהני תפיסה רק מחיים ולא לאחר מיתה היינו דס"ל בין למזונו' בין לכתובה צריכה האלמנה לישבע אבל לא בחיי הבעל וכמ"ש הרמב"ם בפי"ב. ולכך מהני תפיסה רק מחיים ודו"ק כן נראה לבאר טעם השיטו' שהביא הרב המגיד ז"ל וע' בש"ע אהע"ז סימן צ"ג סעיף כ"ג בהג"ה די"א דלא מהני תפיסה אלא מרשו' הרבים או מסימטא אבל לא מרשו' היתומים ע"ש והיינו כמ"ש וכמתניתין דהכותב דמיירי שהי' המטלטלין פקדון ביד אחרים או מלוה ע"ש ודו"ק:

חדר סח שדין מזונות הכנות

הנה הרמב"ם פרק י"ח מהלכו' אישו' הלכה י"ג כתב ואם מכרו היתומים אין מוציאין מיד הלקוחו' שאין האשה והבנו' ניזונו' אלא מנכסים בני חורין וכתב הרב המגיד ומה

שכתבו שאם מכרו שאינה מוציאה מיד הלקוחו' משנה היא בפרק הניזקין גיטין דף מ"ח וכתב הכסף משנה ואני אומר דאינה משנה ולא בפרק הניזקין אלא בפרק מציא' האשה דתלה לי' רב לרבי ביני שיטי ע"ש והנה כוונ' מרן הכ"מ ז"ל דממתניתין דפרק הניזקין לא מוכח אלא דאם מכרן הבעל או האב אין מוציאין הב"ד למזון האשה והבנו' אבל אם מכרו היורשין לא נזכר שם אלא בפרק מציא' האשה דתלי לי' רב לרבי ביני שיטי האחין ששעבדו מאי וזה ברור והנה מקום הספק היה לרב ששאל מרבי האחין ששעבדו מהו דאף דמשנה שלמה שנינו אין מוציאין למזון האשה והבנו' מנכסים משועבדים אפשר דרק אם הבעל או האב מכר בעצמו כיון דרשו' בידו למכור לכך אין מוציאין למזון האשה והבנו' מהלקוחו' משום דלא ירצה אדם לקנו' מחברו שדה אם מזון האשה והבנו' חוזרין עליו עולמי' כפירש"י אבל שעבדו האחין שהם באמת אינם רשאין למכור יכולין האש' והבבו' למחו' ביד היורשי' שלא ימכרו וכמ"ש הרמב"ם בהלכ' זו ולא שייך לחוש שמא לא ירצו לקנו' מהם דהא לכתחלה באמת אין היורשים רשאים למכור ולכך נסתפק רב אם גם בזה אין גובין מהלקוחו' וז"ב ולכך כתב הרב המגיד וכן כראה קצת מהגמרא דלכתחלה יכולין האשה והבנו' לעכב עליהן שלא ימכרו ודו"ק: ובזה י"ל מה דנסתפק רב חייא מאי קא מבעי' לי' לרב מכרו או משכנו והיינו דרבי חייא קשיא לי' מאי קא מבעי' לי' לרב הא משנה שלמה היא אין מוציאין למזון האשה והבנו' מנכסים משועבדים ורבי חייא ס"ל דיכולין היורשים למכור לכתחלה ואין האשה ובנו' יכולין לעכב על ידם ומאי מבעיא לי' לרב ולכך היה רוצה לפרש דרב מבעיא לי' אם משכנו האחים אם ג"כ אין גובין מהם אבל רבי השיב לו דאין חילוק ולכך כתב הרב המגיד וכן נראה קצת מן הגמרא דבאמת נוכל לפרש דרב במשכנו מבעיא לי' ודו"ק. וראיתי בפני יהושע שגם הוא עמד בזה הא משנה שלמה היא אין מוציאין למזון האשה והבנו' מנכסים משועבדים ותירץ בע"א ולע"ד כמ"ש ודו"ק:

חדר סט בדין מי שהיה נשוי הרבה נשים

א הרמב"ם בפי"ז ה"א מה' אישו' פסק דאין לאחרונה אלא מה ששיירה שלפניה וגם היא נשבע' וע' מה שכתב הלח"מ דהטעם שמא תמצא אחת מהשדות שאינה שלו וכפירוש התוס' כו' ואמנם זה טעם לשבוע' הראשונו' וכמ"ש השיטה מקובצ' בשם הרמ"ה ע"ש אבל הא דהאחרונה נשבעת אין זה טעם דהא הרמב"ם בפרק עשרים מהלכו' מלוה פסק דבע"ח מאוחר שקדם וגבה מה שגבה לא גבה ע"ש ולומר הטעם שמא תכסיף הנה זה לא נזכר לא בדברי הרמב"ם ולא בדברי הרב המגיד וגם קשה לפי אוקמתא זו הוי לי'

להרמב"ם לפסוק כת"ק ולא כבן ננס ועוד דהרמב"ם בפרק כ"ב ה' כ' פסק כרבא משום רווח ביתא ולא כאביי משום שמא תכסיף דהא פסק דאם לקח המעו' ועשה בהן סחורה שפיר דמי דאיכא רווח ביתא וזה לרבא ולא לאביי ע"ש וצריך לומר דפסק כאוקמתא דבאביי קשישא קא מפלגי וכיון דהרמב"ם ס"ל כאביי קשישא לכן פסק דאחרונה נשבע' כבן ננס וע' ברא"ש וגם בטעמא דהראשונו' נשבעו' נראה כפירש"י שמא לא ימצאו האחרונו' לגבו' כדי כתובתן וע' פירש"י דפירש דוקא דאמרה לה השניה אשתבע לי וע' בשיטה מקובצ' ודו"ק. והנה הרמב"ם נקט שהיה נשוי נשים רבו' ומת וא"כ אתי שפיר דכולן נשבעו' ליתומים ואף האחרונה ואמנם בש"ס דנקט הראשונה נשבע' לשניה ולא ליתומים היינו כמה שכתב בשיטה מקובצ' דמיירי שפטרה מהשבועה אבל הרמב"ם מיירי שלא פטרה ולהפוסקים כאבא שאול דאין מועיל נאמנו' לגבי יורשין אתי שפיר אבל הרמב"ם פט"ז הלכה כ' לא פסק כן אבל הרב המגיד כתב דגם גרושו' נשבעו' וצריך לומר משום שמא תכסיף וכבר כתבתי דקשה לפ"ז למה פסק כבן ננס וצ"ע שוב ראיתי בספר בני אהובה שהעיר קצת בזה ע"ש וע' בבית שמואל מה שכתב שם וכתבתי בחידושי לאע"ז סי' צ"ו ע"ש ודו"ק:

ב והנה הרמב"ם בהלכה ט' המגרש את אשתו ידירנה הנאה ואח"כ תגבה מן הקבלן או מן הערב אם היה אביו כו' ואני בתשובה עמדתי דבש"ס מיירי דהדרת הנאה תהיה קודם הגירושין ואם גירשה בצינעא שפיר טורפת מן הקבלן דהא אמרינן אטו כל דמגרש בב"ד מגרש ומלשון הרמב"ם לא נראה כן והארכתי בזה ליישב בסברה שאינה מוכרח' ע"ש שהארכתי והנה מדאמרינן ערב נמי מצו' עבד כו' משמע דאם הי' אחר הנישואין דלאו מצוה קא עביד אין מדירין ולכך כתב הרמב"ם מן הקבלן או מן הערב אם הוא אביו ובפרק כ"ה מהלכו' מלוה כתב הרב המגיד דלדע' הרשב"א דקבלן היינו רק כשיתן לה הבעל כסף כתובתה כו' אם כן לאחר הנישואין ליכא קבלן כלל ואין נראה כן מדברי הרמב"ם פרק י"ז מה' אישות כו' ועלח"מ שם ומה שכתבתי בחידושי שם ודו"ק. והנה אם דעת הרמב"ם דלאחר הנישואין יש ג"כ קבלן צריך לומר דהא דכ' כאן מן הקבלן היינו רק קבלן בשעת נשואין דלאחר נישואין ליכא מצוה ואין מדירין אות' ודו"ק. והנה הא דפריך הש"ס על עובדא דמשה בר עצרי והא ערב דכתובה לא משתעבד ולא משני דמיירי לבתר נישואין דלאו מצוה קא עבד ומשתעבד וע' בישועת יעקב אבל לענ"ד אתי שפיר דא"כ מה קאמר לי' והא אנן ידור הכאה תנן ורבא אמר אטו כל דמגרש בב' דינא קא מגרש הא לאחר נישואין לאו מצוה קא עבד ואין מדירין אותו ואין להאריך כאן. והנה אגב עיוני ראיתי בדברי הרמב"ם הלכה י"א הבעל שמכר נכסיו ואח"כ כתבה האשה

ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה למעשיו אע"פ שקנו ממנה הרי זו טורפת שלא כתבה לו אלא שלא תהא בינה לבין בעלה קטטה ויש לה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי כו' וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו לכתוב ללוקח ולא הסכימה לדבריו ולא כתבה ונפסד המכר כו' וכתב הרב המגיד דנראה מדבריו דדוקא אם נתבטל המכר מחמת שלא חתמה לו כו' אלא דקשה לזה ממה דהתם בבעיא דאשתדוף בני חרי משמע בהדיא שהברייתא דאמרה איבדה כתובה היא אפילו נתקיים המקח הראשון כו' ע"ש ובלחם משנה והיא קושיא חזקה והנה הרשב"א הקשה אהא דכתב לראשון ולא חתמה לו לשני וחתמה לו לוקח ראשון למה לו חתימה הא מצי למימר הנחתי לך מקום לגבות וכי תימא דחייש שמא אשתדף בני חרי א"כ ליפשוט מיני' דאשתדוף גובה ותירץ דחושש שמא שדה זו שהיא בת חורין גזולה היא ע"ש ולפ"ז י"ל דאם לא נפסד המקח יכולה לומר דלכך לא חתמה לראשון משום דלא היה צריך לחתימתה דלא חשש לשמא זו גזולה אלא אם ראינו דבאמת נפסד המקח ולא רצה ליקח וז"ב אבל לפי האמת דקיי"ל אשתדוף ממשעבדי (חסר כאן סוף התירוץ ולא אזכור עוד מה שכתבתי) והנה כבר הבאתי קושית התוס' כתובו' דף פ"ו ע"א ד"ה לאשה הא לעיל דף פ"ד אמרינן לכתובת אשה משום חינא וחילקו בין מיתה לנעילת דלת דמיתה לא שכיחא ע"ש ואמנם בשיטה מקובצ' תירץ דאנן קיי"ל כמ"ד לכושל שבראיה והנה רש"י פירש למי ששטרו מאוחר וא"כ קשה אם האשה כתובתה מאוחרת צריך ליתן לאשה וצ"ל דשם הא מיירי במטלטלין שאין בהם דין קדימה ולכך נותנין למי ששטרו מאוחר אבל הכא דמיירי בקרקע שיש בה דין קדימה נהי דמיירי ששניהן ביום אחד מ"מ לא שייך לומר שינתנו למי ששטרו מאוחר כן נלע"ד ואמנם התוס' כתבו דבבע"ח שייך נעילת דלת ובאשה לא שייך נעיל' דלת דיותר ממה שהאיש רוצה כו' ולפ"ז יש לפרש לבע"ח יהבינין אם שטרו מאוחר דלא יוכל לגבו' מהמשועבדים ואיכא נעילת דלת אבל כתוב' אשה אף ששטרה מאוחר לא יהבינין דבאשה לא שייך נעיל' דלת דיותר ממה שהאיש רוצה כו' ובזה א"ש הא דכפל ואמר לאשה לא יהבינין לה דכבר עמד מהר"מ בלשון האלפסי דזה מיותר והוליד מזה דגם תפיסה לא מהני ע"ש ולפמ"ש י"ל דהכי קאמר לאשה לא יהבינין אף ששטר כתובתה מאוחר ובזה א"ש דדיקדק מהר"מ מהאלפסי ולא דיקדק זה מהש"ס וכבר הקשה זה הב"ש ולפמ"ש א"ש דבש"ס י"ל דהא דאמר לאשה לא יהבינין לה היינו כמ"ש אף ששטר כתובתה מאוחר ולא להורו' דתפיסה לא מהני אבל מהרי"ף שפירש לכושל שבראיה היינו להבעל חוב שצריך ראיה לאפוקי האשה שהיא גובה בתנאי ב"ד שפיר הוכיח מהרמז"ל דתפיסה לא מהני ודו"ק היטב.:

ג והנה המפרשים העירו דלפי פירוש הרי"ף לכושל שבראיה היינו בעל חוב שצריך ראיה אבל האשה גובה בלא ראיה היינו בתנאי ב"ד ע"ש א"כ לא קשה קושית התוס' ד"ה לאשה די"ל דאמימר כר' בנימין ס"ל ואמנם לע"ד אף לפירוש הרי"ף קשה קושי' התוס' דהא שם שפיר י"ל לכושל שבראיה היינו בעל חוב שצריך ראיה ולא לכתובת אשה דא"צ ראיה דגובה בתנאי ב"ד ואע"ג דנדוניא אינה נגבית בתנאי ב"ד מ"מ שם במשנה איירי בכתוב' מנה ומאתים לא בנדוניא אבל כאן דע"כ אמימר איירי בנדוניא דאי במנה ומאתים א"כ למה לי' לאמימר למימר ברישא לבעל חוב יהבינין לו זוזי האי כדיני' והאי כדיני' הא בלא"ה מטלטלי לכתובה לא משעבדי וע"כ דבנדוניא מיירי וכן כתב בשו"ת מהר"י בן לב וע' בספר בית מאיר וע' פירש"י ונדוניא הא לא גבי בתנאי בית דין ולא שייך לכושל שבראיה וא"כ קושית התוס' קשה אף לפירוש הרי"ף ודו"ק ואמנם לפי מה שכתב הרמב"ם דבע"ח הפסיד והוציא מעותיו ע"כ דלאו בנדוניא מיירי דבנדוניא גם הוא הוציאה ונתנה מעות כמ"ש הט"ז א"כ לא קשה קושית התוס' ושפיר י"ל דהרמב"ם אזיל בשיטת רבו הרי"ף ודו"ק:

חדר ע עוד בדין גביית כתובה

א הנה השיטה מקובצת כתב בשם הרא"ה דהש"ס מיירי דאין בקרקע כדי הלוקה ולכן לבע"ח יהבינין והוא ישלם לאשה חלקה במעות ע"ש והנה רש"י פירש הא דאמר ר"ע ינתנו ליורשין ולא מהני תפיסה ע"ש ונראה דלפי הטעם שכולן צריכין שבועה ואין היורשין צריכין שבועה וא"כ לפי דמבואר בחשן המשפט דיש אומרים דאם תפס המלוה בשטר ולא רצה לישבע אין מוציאין מידו א"כ כאן אם תפס הבעל חוב שוב גם הוא א"צ שבועה וס"ד דלא מפקינין מיני' וקמ"ל רש"י דלא מהני לי' תפיסתו דהא אפילו פטר הלוה את המלוה משבועה לא מהני כדאיתא בירושלמי הגע עצמך שפטרה משבועה כו' ואפשר דזה הטעה דמאן דאמר ינתנו לכושל היינו מי ששטרו מאוחר והיינו דזה אין צריך לישבע כשפטרו הלוה אבל הקודמין צריכין לישבע אף כשפטרן וע' בתוס' דף צ"ד ד"ה שנמצאת שהקשו אמאי האחרונה אין צריכה לישבע להיתומים ותירצו דמיירי כשפטרה ע"ש וזה ברור ודו"ק והכה בשיטה מקובצת בשם הריטב"א כתב דאי ליכא גובייא לבע"ח ולאשה לא מפסדינין להאשה ע"ש היטב. והנה לפמ"ש הרא"ה דמיירי דיש כדי חוב שניהם בקרקע אלא דאין בה כדי חלוקה והיינו דאמרינין דליכא אלא ארעא חדא ולא חזיא אלא לחד מינייהו לפי שאינה ראויה ליחלק וכל אחד אומר שיתנוהו לו והוא יתן מעות לחבירו אז לבע"ח יהבינין לי' הא היכא דליכא בדי גובייא

לשניהן לא מפסדינין להאשה כו' ובזה א"ש הא דדיקדק מהר"מ מרוטנבורג מרב אלפסי דמדקאמר לאשה לא יהבינן דהוא מילתא יתירא מוכח דתפיסה לא מהני ולא דיקדק כן מדברי הש"ס עצמו ולפמ"ש א"ש דמהש"ס עצמו אין לדקדק דתפיסה לא מהני די"ל הא דאמר מילתא יתירא דלאשה לא יהבינין היינו פירושו כמ"ש הריטב"א דמיירי דאיכא כדי גוביינא לשניהן אלא דאין בה כדי חלוקה דיהבינן להבע"ח והוא ישלם לאשה מעות כדי חלקה ובזה ודאי לא מהני תפיסה דהא לית להאשה פסידא כלל אבל בגוונא דליכא כדי גוביינא לשתיהן שפיר מהכי תפיסה דהא איכא פסידא להאשה אבל הרי"ף דמיירי במטלטלין דאית בהו כדי חלוקה תמיד מזה הוכיח העהר"מ ז"ל שפיר דתפיסה לא מהני וז"ב. והנה בשו"ת מהר"י אבן לב הקשה אהא דאמר אמימר אי איכא ארעא וזוזי לבע"ח יהבינן זוזי האי כדיני' והאי כדיני' והא בלא"ה אשה אינה גובה ממטלטלי אפי' מחיים דבעל ולכאורה אמרתי דקמ"ל אפילו תפסה מטלטלי מוציאין מידם ונותנן לבע"ח כמ"ש באה"ע סימן ק"ב סעיף ד' בשם הרא"ש ע"ש וכמדומה שראיתי זה בשיטה מקובצת לפרש כן הא דאמר מסלקינן בארעא לשון מסלקינין היינו דאם תפסה מטלטלין מסלקין אותה מהם ונותנין לבע"ח ע"ש ובתפסה ודאי דמהני תפיסה מחיים דבעל כדאיתא בשבועו' דף ל"ד ע"ש והנה לפמ"ש הרא"ה והריטב"א דדוקא היכא דאיכא פסידה לאשה אז יהבינין לבע"ח יש לומר דין חדש לפמ"ש באה"ע דאם ברישא תפסה המעות מפקינין מינה ונותנין לבע"ח י"ל דגם בסיפא מיירי שתפסה מעו' ואמנם אם אח"כ היא רוצה להחזיר המעות וליקח הקרקע לא יהבינין לה דהא לית לה פסידא דהא כבר תפסה המעו' ותוכל להשתלם מהן כדי כתובת' אבל אם לא תפסה המעו' דאז אם ניתן לבעל חוב הקרקע תפסיד האשה דהם מטלטלין ולכתובה לא משתעבדי נותנין להאשה הקרקע ודו"ק לעיל כתבתי דהא דגרושה גובה ולא אלמנה ממטלטלי לפי נוסחת הרב המגיד היינו שלא תהא קלה בעיניו דלפעמים שלא יהי' לו קרקע אלא מטלטלין ולא יהי' לה ממה לגבות ע"ש ולפ"ז היכא דאית לי' קרקע ומטלטלין גם גרושה לא גביא ממטלטלין וא"ש דאמר אמימר אי איכא קרקע וזוזי לבע"ח יהבינין לי' זוזי ולאשה קרקע והיינו כיון דאיכא קרקע ומטלטלין אין דינה של האשה אלא בקרקע וזה חידושו דאמימר וז"ב ובזה אתי שפיר סיפא דמימרא דאמימר ואי ליכא אלא חדא ולא חזיא אלא לאחד שאין בה כדי חוב שניהן ואם ניתנה להבע"ח שפיר תוכל האשה לגבות ממטלטלין דהא הקרקע ניתנה לבע"ח והוי כאילו ליכא אלא מטלטלין וגרושה גובה ממטלטלין אי ליכא קרקע אבל אם ניתן הקרקע להאשה שוב אין לה חלק במטלטלין מ"מ אם הבע"ח רוצה בקרקע נותנין לו הקרקע וממילא גביא האשה ממטלטלין ואף שדינה בקרקע מ"מ כיון דלית לה

פסידא נותנין הקרקע לבע"ח ודו"ק. והנה בדף צ"ז ע"ב אמרינן אלמנה מן האירוסין דלא נפיש חן דידה אבל גרושה דנפיש חן דידה אימא תיבעי חן כו' וע"ש בפירש"י ובתוס' ע"ש מה שפירשו ולולא דבריהם הקדושים היה נראה לפרש דלפי פירש"י חינא הוא שימצאו האנשים חן בעיני הנשים וינשאו להם כי יראו שהן נפרעות בקל כתובתן ע"ש ולפ"ז י"ל דבאלמנה לא שייך כ"כ חינא משום דלא מסקי אדעתיהו דמית בעל ונפלו נכסי קמי יתמי כדאמרינין גבי בעל חוב אבל גרושה דמסקא דעתה דשמא יגרשנה בעלה ואח"כ יהא לה טורח לגבות כתובתה ולכך תמכור שלא בב"ד קמ"ל ובזה י"ל מה דגרושה גובה ממטלטלין ולא אלמנה והיינו דבגרושה שייך משום חינא דחיישה שמא יגרשנה ולא יהי' לו קרקע ותפסיד כתובתה לכך תיקנו שתגבה ממטלטלין משא"כ אלמנה דלא מסקא אדעתא דמית בעלה ונפלו נכסי קמי יתמי וזה ברור ואמנם לנוסחת הרשב"א שהביא הה"מ דגם גרושה אינה גובה ממטלטלין היינו לפי פירש רבינו חננאל דפירש משום חינא דימצאו הנשים חן בעיני האנשים שישאו אותם וא"כ לא עדיפא גרושה מאלמנה ודו"ק היטב: לא

ב עיין בתוס' בבא קמא דף פ"ט והנה הקשה בישועת יעקב דמה פריך תזבן כתובתה לגמרי הא צריך לנכות מה שתפסיד המזונות כדין מכרה כתובתה לדעת הב"ח שהביא הב"ש ולכאורה אמרתי דהא הברייתא ע"כ מיירי שהבעל אומר ג"כ שגירשה ונתן לה כתובתה דאם הוא אומר לא גרשתי לא הפסידוה העדים כלום וא"כ כיון דקיי"ל דבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן וחוששין לדבריו והיא מגורש' ואינה מגורשת וא"כ עכ"פ אין לה מזונות ממנו ולא דמי להא דא"ר זירא מגורשת ואינה מגורש' יש לה מזונות זה מיירי בנתן לה גט ספק וא"כ היא מעוכבת בשבילו להנשא לכן יש לה מזונות אבל כאן הוא טוען גירשתיה והיא אבדה הגט מהיכא תיתי יתחייב לה מזונות הא הוא אומר שגירשה בגט כשר בודאי ואף שאנו חוששין שמא מתכון לקלקלה או בגט פסול גירשה מ"מ מזונו' לא מפקינין מיני' וא"כ בלאו העדים אין לה לכן לא מנכין לה וזה ברור ובזה אתי שפיר מה דהקשו התוס' אמאי לא הוכיח מהמשנה דמכות מעידין אנו בפלוני שגירש אשתו ולא נתן לה כתובתה אומדין כו' ואמאי ינכו מה שתוכל למכור כתובתה לגמרי תאבד מזונותיה דשם הא הבעל אומר שלא גירשה ואין לומר דבלא"ה אבדה מזונו' דהא היא אומרת שגירשה ואין לה מזונות זה אינו (דהא היא מעוכב' בשבילו להנשא דמחמת שאומר שלא גירשה אסורה להנשא ומגיע לה מזונו' אך על זה יש להקשו' דהא אף אם היה הבעל אומר שגירשה היתה אסורה להנשא כמ"ש בסימן קכ"ב) דהא כתב בירושלמי דגירש אשתו ולא נתן לה כתובה חייב במזונות וא"כ לפי דבריה יש לה מזונות

ודו"ק היטב) (ג) והנה הרב המגיד פי"ז הי"ט כתב מה שפסק כר' אלעזר ולא כרב חסדא דאפילו נימא דפליגי דילמא הלכה כר' אלעזר לגבי רב חסדא ע"ש ואמנם אם נימא דספק הוא הוי כמו איני יודע אם מחלת לי ואוקמי אחזקת חיוב ואמנם כיון דגם היורשים אינם יודעים אם מחלה אמם או לא אפילו א"י אם מחלת לי פטור ואין להאריך בזה ועכ"מ שכתב דזה בעיקר כתובה דלא שייך נחת רוח דאדרבא היא יכולה לומר עיניך נתת במיתה וגירושין והיינו דתהא קלה בעיניו להוציאה ואמנה לפמ"ש המרדכי דמוחלת לו רק כשתתאלמן אבל כשתתגרש לא מחלה לא שייך לומר עיניך נתת בגירושין וז"ב:

ד והנה רש"י פירש אין לה מזונות כשתתאלמן ואפשר דקשיא לי' דהא אסור להשהות אשתו בלא כתובה ובשיטה מקובצת הרגיש בזה לכך תירץ דמחלה לו רק כשתתאלמן ולכך בחייו כח איבדה מזונו' דלא מחלה לו רק לאחר מותו ובזר י"ל דלא שייך מה שהקשה רב חסדא משיב רעה תחת טובה דהא לו לא עשתה טובה כלל רק ליורשיו ומה חפצו בביתו אחריו ואמנם הרמב"ם דס"ל דגם בחייו אין לה מזונות היינו דס"ל דמחלה לחלוטין גם כשתתגרש ובזה שפיר כתב הכ"מ דהיא יכולה לומר עיניך נתת בגירושין ולכך לא שייך נחת רוח עשיתי לבעלי אמנם לפמ"ש הכ"מ בפרק כ"ב הלכה ח"י דדוקא אם טענה נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בלא טענה לא א"כ בלא"ה אתי שפיר דהא לא טענה ודו"ק בכל מה שכתבתי אחר כתבי זאת ראיתי בשיטה מקובצ' שכתב בשם העיטור דמיירי שמחלה לו אם תתאלמן אבל לא אם תתגרש והרא"ה כתב דלשון ראוי הוא ע"ש ות"ל שכיוונתי לדעת הגדולים והנה מה שכתב הרמב"ם ומוחלת כתובתה אינה צריכה כו' י"ל דכוונתו דהיה אפשר לומר אע"ג דכל מחילה אין צריכה קנין מ"מ כאן לא מחלה בלב שלם דהא תהיה קלה בעיניו להוציאה ובאמת לפי שכתבתי בשם העטור דלא מחלה אלא כשתתאלמן ולא כשתתגרש א"כ לא תהי' קלה בעיניו להוציאה אך הרמב"ם לא ס"ל כן כמ"ש דהא ס"ל דגם בחייו אין לה מזונות עליו והיינו דס"ל דהמחילה היתה לחלוטין וכמ"ש לעיל ולכך הוצרך לכתוב תיכף אחר זה ומוחלת כתובתה אין צריכה קנין ואתי שפיר המשך דבריו דבור על אופניו ודו"ק היטב (ה) ובסיום דברי אכתוב מה שנראה לכאורה פירוש דברי האיבעיא מוכרת שלא בבית דין צריכה שבועה או לא היינו לפי מה שכתבו התוס' דהא דנכסי בחזקת אלמנה קיימי לענין טענת פרעון של היתומים היינו משום דמוכרת שלא בבית דין עיין שם ולפי זה יש לפרש הא דבעי מוכרת שלא בב"ד בעי שבועה דהרי היא כמוחזקת דהא מוכרת שלא בב"ד והנכסים בחזקתה ומתניתין דתני אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועה מיירי באלמנה מן האירוסין דאינה מוכרת אלא בב"ד כמ"ש התוס' ע"ש ולמסקנא אפילו

מן הנשואין צריכה שבועה ודו"ק. ואמנם התוס' הקשו על זה דא"כ ה"ל למפשט מדאמר רבי זירא לא שנו כו' מוכח דבאלמנה מן הנשואין מיירי דנמנעו להשביעה דמורה היתירא דטרחה קמי יתמי וזה לא שייך באלמנה מן האירוסין ע"ש דפירשו דהאי שבועה הוא שלא גבתה יותר ואמנם הרמב"ם פירש בשבועת אלמנה כמ"ש לעיל וא"כ קושית התוס' נצבה דהא מתניתין הוא ואולם הרמב"ם לשיטתו דס"ל דאף למזונות צריכה שבועה י"ל דפירש הבעיא שמכרה למזונות כמ"ש בתוס' שם ואין ראיה מהמשנה דמיירי לכתובה ואין להאריך עוד וכתבתי בחידושי ודו"ק:

חדר עא בדין מכירת האלמנה לכתובתה

א כבר ידעת מה שנתקשה הכ"מ פי"ז מאישות הלכה ט"ז בדברי הרמב"ם דפסק היתה כתובתה ת' זוז ומכרה לזה במנה ולזה כו' ולא חילק בין שדה אחת לארבע שדות ובין מכרה בשטר אחד למכרה בד' שטרות ע"ש בכסף משנה שהאריך בזה ובשיטה מקובצת בשם הרשב"א כתב דהוי מצי לשנויי דלא דמי כלל לשליח דהא במשנה תנן דמוכרת אפילו ד' וה' פעמים אלא דעדיפא משני וע"ש דכתב דהיא כבעל חוב ולא כשליח ע"ש ובאמת צ"ע דא"כ אמאי שמה לעצמה לא עשתה ולא כלום דהוי כשליח וכמ"ש הרב המגיד בשם הרשב"א לפי שהוא שלוחה למכור אבל לדידה מי מכרו ומכאן שהשליח אינו יכול לקנות לעצמו אפילו באותן דמים שהרשהו המשלח למכרו כו' שאין המכר אלא הוצאת דבר מרשות לרשות וזה לא יצא מרשותו דהרי במקום בעלים הוא עומד עכ"ל הרב המגיד בשם הרשב"א וכאן כתב דלא הוי כשליח וצ"ע וא"ש דהש"ס מדמה לה לשליח (ב) והנה מה שכתב הרב המגיד בהלכה י"ד דהרי אמרו צריכה שלשה הדיוטות משמע אפילו בדיעבד כו' ע"ש עיין בש"ס גיטין ריש מכלתין דפלפלו שם אי צריך ואין לו תקכה או לא וכבר דיברתי בזה בחידושי וכאן אקצר והנה כבר העירו האחרונים דאם מחלה רק כשתתאלמן ולא כשתתגרש א"כ קשה קושית תתוס' הא לא ידעה דמחלה דמי ידעה דמית בעלה ומה שתירצו התוס' דידעה שתהא קלה בעיניו להוציאה זה ליתא לפי פירוש העיטור דמחלה רק כשתתאלמן ולא כשתתגרש ואמנם לפי שיטת הרמב"ם דהמוחלת כתובתה אין לה מזונות גם בחייו א"כ שפיר ידעה דקא מחלה המזונות בחייו וא"ש אבל לדעת הפוסקים דס"ל דרק לאחר מיתה אבדה מזונותיה ובפרט לפמ"ש דזה תלוי בזה דאי נימא דמחלה רק כשתתאלמן ס"ל דבחייו יש לה מזונו' דבחייו לא מחלה כלל קשה ואמנם כפי דמשמע מדברי התוס' בבבא מציעא דע"י כתיבה מהני אף דלא ידעה ומחלה א"כ אתי שפיר תירוץ העיטור דמיירי דמחלה בכתב לכשתתאלמן וז"ב.

והנה במוכרת כתובתה ג"כ בעי כתיבה ומסירה כדין כל מכירת שטרות ובזה אתי שפיר דאמר לי' ותבעי לך מוחלת היינו דבעי לך מוכרת וע"כ ע"י כתיבה א"כ תיבעי לך ג"כ מוחלת ע"י כתיבה ודו"ק. וע' בפני יהושע דכתב כאן דבר חדש וכתבתי בחידושי ע"ש ודו"ק. (ג) וראיתי בהרב המגיד פי"ח הלכה ב' שכתב בשם הרשב"א שאינה משתמשת בכל הבית כו' דאל"כ מאי קאמר נותנין לה מדור לפי כבודה הא במדור כולו היא משתמשת ע"ש ואני בער ולא אדע הא כתב הרמב"ם בהלכה ג' פרק זה וכן הסכימו הרמב"ן והרשב"א דאם לא היה להבעל בית היורשים שוכרין לה בית לפי כבודה וע"ש שהיא כובע מהירושלמי וא"כ אין מזה ראיה די"ל דשם מיירי שלא היה לבעלה בית דצריכין לשכור לה מדור לפי כבודה אבל אם היה לו בית י"ל דמשתמשת בכל המדור כמו בחיי בעלה וצ"ע והארכתי בזה במקום אחר

חדר עב בדין נכסי צאן ברזל

א כבר ידעת מחלוקת הפוסקים ודעת הרב המגיד פרק י"ח הלכה ט' דאם נאבדו נצ"ב ואינם בעין אינה גובה בלא שבועה והגאון משנה למלך הביא ראיה לדבריו מהא דהקשו תוס' בבא בתרא דף קצ"ה בהא דנפל הבית עליו ועל אשתו דאמרו בית הלל נכסים בחזקתן ופירשו בש"ס דנכסי צאן ברזל בחזקת יורשי הבעל והקשו התוס' הא היא צריכה שבועה ואין אדם מוריש שבועה לבניו ותירצו שם דבמת פתאום לא חיישינין לצררי ע"ש והא שם בנכסי צאן ברזל איירי ומוכח דצריכה שבועה ע"ש במל"מ והוא ראיה ברורה ולכאורה יש לתרץ קושית התוס' די"ל דפטרה משבועה ואף דקיי"ל כאבא שאול דאין פטור שבועה גבי יורשים מ"מ לא אמרינן בי' אין אדם מוריש שבועה לבניו כמ"ש א"ז רמ"א ז"ל בסימן צ"ח בשם הריב"ש ע"ש והנה העיר הרב משנה למלך דהכא י"ל דא"צ שבועה דהא איכא חזקה דאין אדם פורע תוך זמנו ואף דעל הכתובה צריכה שבועה אף שהוא תוך זמנו כבר כתבו התוס' הטעם לפי שהוא תנאי בית דין חיישינין טפי לצררי אבל נצ"ב דאינן תנאי בית דין לא חיישינין ע"ש ולכאורה היטב לראות ורציתי לומר דהתוס' הקשו זה לאביי ורבא דלא ס"ל האי חזקה איך יתרצו משנה זו ואמנם התוס' הקשו זה לר' יוחנן דאמר בחזקת יורשי הבעל ור' יוחנן ס"ל א"א פורע בתוך זמנו כמו שהוכיחו תוס' בב"ב דף ה' ע"ש גם י"ל דהא טעמא דאביי ורבא דעביד אינש דפרע תוך זמנו כי היכא דלא ליטרדן ובכתובה דלא ניתנ' לגבות מחיים לא שייך זה ע"ש. ואמנם לפמ"ש דעיקר השבועה היא שלא מחלה דשייך אפילו תוך זמנו וע"י גילגול נשבעת שלא נפרעה א"כ בנצ"ב דדעת הרמב"ם בפרק כ"ב דיכולה לומר נחת רוח עשיתי לבעלי

ולא מהני מחילה א"ש דא"צ שבועה שלא נפרעה ופלפלתי בזה במקום אחר והנה קיי"ל דבתוך למ"ד יום עביד אינש דפרע דדוקא היכא דקבע זמן לפרעון אמרינן דגילה הלוה דעתו דצריך להמעות עד הזמן שקבע אמרינן מסתמא לא פרע קודם ע"ש בסמ"ע סימן ע"ח א"כ בנצ"ב לא שייך זה דהא אין לזה זמן קבוע דנימא דגילה דעתו דצריך להמעות עד הזמן ההוא אפשר דפרע תוך הזמן דלא רצה לקבל עליו אחריות ההפסד והפחת יותר גם לפמ"ש העיטור דיכולה לתבוע ממנו הנצ"ב בכל עת י"ל דלא שייך א"א פורע תוך זמנו וע' בזה היטב ודו"ק:

חדר עג בדין מתנה על מה שכתוב בתורה

א הנה במשנה המלך פ"ו מה' אישות הלכה יו"ד הביא דברי הירושלמי פ"ק דקידושין דאמרינן לאמה מלמד שהוא מוכרה לו ומתנה עמו על מנת שלא יהיה עליה יעודין דברי ר' מאיר וחכ"א לא עשה כלום שהוא מתנה על מה שכתוב בתורה כו' וע"ש במפרש שפירש דאפשר לו לקיימו היינו שאם רצה האדון שלא ליעדה אינו מיעד וא"כ אין זה מתנה לעבור על דברי תורה ע"כ ואני תמה דהפירוש הוא שהתנה עם האדון שלא יוכל ליעדה והתורה נתנה לו רשות ליעדה ונמצא שהתנה על מה שכתוב בתורה וכן כתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות עבדים התנה על מכת שלא ליעדה הרי זה מיעדה בכל עת שירצה מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וצריך לומר דהירושלמי פירש בע"א שהתנה האדון עם האב שלא יצטרך ליעדה וע"ש בירושלמי שהקשה והא תני נושא אדם אשה ומתנה עמו שאין לה עליו שאר כסות ועונה ועונה לאו צער הגוף הוא א"ר חייא תפתר בקטנה עכ"ל הירושלמי ואמנם קשה לי על הירושלמי דהא טעמא דר' יהודא דסבר דבדבר שבממון תנאו קיים משום דניתן למחילה כמ"ש המל"מ לעיל בשם הרשב"א והנה הירושלמי עצמו ס"ל דקטנה לאו בת מחילה הוא והביאו התוס' ריש פרק אילו נערות וא"כ מחילתה לאו כלום הוא וצ"ע והנה מה דאמר בירושלמי תפתר בקטנה לא ידעתי אם כוונתו דקטנה היא משלש נשים דמשמשות במוך מחשש שמא תתעבר וא"כ אינו חייב בעונה כל זמן שהוא קטנה ואף דאחר שתגדל יהיה חייב בעונה מ"מ חל התנאי כיון דעתה אינו משועבד לה וכמ"ש התוס' בריש המדיר גבי הא דאמר השתא דאדרתן לא מצינא דאידור בהדך ואעפ"כ חל הנדר כיון דעתה אינו משועבד לה עדיין כן י"ל גם כאן דלא הוי מתנה עמש"ב כיון דעתה אין עליו חיוב עדיין ואמנם זה יש לדחות ואפשר דכוונת הירושלמי דכל זמן שהוא קטנה אף דראויה לביאה מ"מ לא שייך צערא דגופא לא מחיל אינש דלית לה עדיין צערא דגופא ועדיין צ"ע ויש לפרש הא

תיפתר בקטנה היינו קידושי קטנה דרבנן תיקנו לה נישואין וחיוב שאר כסות ועונה מדרבנן ובדרבנן מהני תנאי כמ"ש בשו"ת מהרשד"ם הובא במל"מ הלכה ט' בהג"ה ולפי פירושי זה דמיירי בקידושי קטנה דרבנן ואפילו גדלה אח"כ למאן דאמר גדלי קידושין בהדה מ"מ כיון דקידושין הראשונים חלו ע"מ שלא יתחייב בשאר כסות ועונה א"כ אף שעתה נעשה החיוב דאורייתא מ"מ הוא פטור דאינו מתחייב יותר ממה שהי' הקידושין הראשונים ודו"ק והנה לדעת מהרשד"ם קשה מאי צריך ר' יהודא לומר בדבר שבממון תנאו קיים הא בלא"ה מזונות וכסות הן דרבנן כמ"ש הרמב"ם בפי"ב מה' אישות ואמנם הרב המגיד כתב שם דכסות הוא דאורייתא ע"ש. שוב ראיתי בספר בני אהוב' שפירש האי תיפתר בקטנה דקאי על הברייתא דלאמה ופירש דא"א להתנות עם האב שזה זכות בתו ואין בידו למחול והבת קטנה ואין בידה למחול ע"ש שהשיג על משנה למלך ע"ש ולענ"ד י"ל דהכי פירושו דתיפתר בקטנה דקאי שפיר על מתניתא דע"מ שלא יהא לה עליו שאר כסות ועונה ומיירי בקטנה שמתנה עם אביה שמקבל קידושיה ולא שייך לומר דעונה צערא דגופא ולא מחיל אינש דזה היינו אם האשה בעצמה מקבלת הקידושין ע"מ שלא יהא עליו חיוב עונה אמרינן שפיר דצערא דגופא לא מחלה אבל אם מתנה עם האב שפיר י"ל דהאב מחיל צערא דבתו שהרי אין לו צער דגופו ולכך תנאו קיים כן נלפע"ד פירוש הירושלמי ועיין היטב והנה במשנה למלך כתב בשה תשובת מהרלנ"ח דהוכיח דלא אמרינן מיגו דחל על זה חל על זה דא"כ אמאי לא אמרינן מיגו דחל על מזונות וכסות חל ג"כ על עונה והמל"מ סתר הראיה ע"פ סברת הריב"א דאם הזכיר נבלה בפירוש לא חל בכולל ע"ש ואמנם לע"ד אין מזה ראיה לפמ"ש הרשב"א דטעמא דר' יהודא דבדבר שבממון דניתן למחילה הוי לי' כאומר על מנת שתמחלי לי אבל עונה דלא ניתן למחילה ה"ל כאומר ע"מ שלא אתחייב בעונה וזה מתנה עמש"ב ע"ש ולפ"ז לא שייך כאן מיגו דחל על מזונות וכסות חייל נמי על עונה דהא הן שני תנאים שונים זה מזה בזה התנאי ע"מ שתמחלי לי ובזה התנאי על מנת שלא אתחייב לך ואינן בסוג אחד ואם היה התנאי על שאר וכסות שלא אתחייב לך במזונות וכסות אז היה מקום לומר מיגו דחל ע"ש וכסות חל נמי על עונה והיינו דמיגו דאלים התנאי דחייל על שאר וכסות אלים נמי ויפה כחו לחול על עונה דהא שניהם נכללים בתנאי אחד אבל כאן שאין תנאי אחד כוללם יחד דבזה התנאי ע"מ שתמחלי לי ובזה התנאי ע"מ שלא אתחייב לך לא שייך לומר מיגו דחל ע"ז חל נמי על זה ואין ראיה מזה דלא אמרינן בזה מיגו דחל ע"ז חל ע"ז היכא דהן נכללים בתנאי אחד וז"ב לענ"ד ובמקום אחר הרחבתי לבאר עוד עניני מתנה על מש"ב לדעת מהרשד"ם ז"ל ועפ"ז יש ליישב מה שהקשיתי לשיטת מהרשד"ם

ז"ל דלמה לי' לר' יהודא לומר הטעם משום דהוי דבר שבממון ה"ל לומר הטעם דמזונות הוא דרבנן ולכך חל התנאי וע"ש מה שכתבתי ואמנם ע"פ מה שחילקתי כאן בשיטת מהרלנ"ח אתי שפיר דאם מטעם דמזונות וכסות הוא דרבנן הייתי אומר דהתנאי חל גם על עונה מיגו דחל על מזונות וכסות אבל עתה דאמר ר' יהודא הטעם דחל על מזונות וכסות דניתן למחילה והוי כאומר על מנת שתמחלי לי ואמנם בעונה דלא ניתן למחילה התנאי על מנת שלא אתחייב לך א"כ אין התנאים שוים והם שונים זה מזה א"כ אין לומר מיגו דחל ע"ז חל על זה לכך לא חל על עונה וזה ברור ובזה א"ש דרש"י והרמב"ם והתוס' ס"ל דעל עונה לא חל ולא כהירושלמי והיינו דא"כ קשה למה לי' לר' יהודא לומר בדבר שבממון הא בלא"ה חל על מזונות וכסות דרבנן ודו"ק מעצמך:

ב ודרך אגב אכתוב מה שהקשתי בסוגיא דב"ק דף פ"ט א דפריך תזבין כתובתה לגמרי דהא אם תמכור כתובתה לא יהיה לה מזונות אפילו מחייו לדעת הב"ח וה"ל לנכות ומצאתי שקושיא זו הקשה הישועת יעקב ולכאורה י"ל דהא ע"כ מיירי שהבעל אומר ג"כ גירשתיה דאם אומר לא גירשתיה לא הפסידוה העדים כלום וא"כ הא קיי"ל הבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן וחוששין בדבריו והיא מגורשת ואינה מגורשת ועכ"פ מזונות אין לה ממנו ואף דבמגורשת ואינה מגורשת קיי"ל דחייב במזונותיה זה מיירי שכתב לה גט ספק ואז היא מעוכבת בשבילו מלהנשא אבל כאן הוא אומר שגירשה בגט כשר בודאי רק דאנו חוששין שמא מתכוון לקלקלה או שמא גירשה בגט פסול אבל מזונות ודאי לית לה וא"כ בלא"ה אין לה מזונות ולא הפסידה כלום:

חדר עד בדין אשה שאסרה הנאה מכל היהודים

א כבר כתבתי בתשובה ועתה אוסיף שנית ידי לאשר שאלתני והוא שאלת האחרונים אהא דאיתבי' רבא לרב נחמן תנן נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ואי אמרת בעל לאו בכלל בריות נדרי עינוי נפש הוא ויפר לה וער"ן שפירש למה לי' הפרה הא איהו לא הוי בכלל איסור ע"ש והא בלא"ה צריך להפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו ע"ש שהוכיחו מזה כדעת הפוסקים דגם אם יפר לה מ"מ כשיגרשנה תהא אסורה לחזור לו דמיד שנתגרשה חזר הוא להיות בכלל כל אחד ע"ש ולכאורה אמרתי ליישב לפי דאמר בירושלמי אהא דאמר ר"י בן נורי שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו ומפרש אף היא מקניטתו ויגרשנה ותהא אסורה לחזור לו והיינו שם דאנו רואין שאמרה קונם מה שאני עושה לפיך ורוצה שלא יהנה ממנה בעלה אמעשה ידיה לכן חיישינן שכדי להפקיע ממנו מעשי ידיה תקניטנו כדי שיגרשה ולא יהנה ממעשי ידיה אבל כאן דנדרה

הנאה מכל היהודים ואם בעלה אינו בכלל א"כ לא עשתה נגד בעלה כלום ולמה ניחוש שתקניטנו כדי שיגרשה והיא יושבת בשלום עמו וזה ברור לע"ד והנה ראיתי בריטב"א אהא דאמר ר"י בן נורי שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו והקשה בשם התוס' דהא יוכל אז כשיגרשנה להפר לה ותירץ דגם זה מקרי קודמין אף שהיתה ברשותו ולכאורה זה תמוה מהא דבעי בדף ע"ב גירושין כהקמה דמיא או כשתיקה דמיא וכ"מ כגון דגירשה ואהדרה ביומא ואי זה מקרי קודמין א"כ מה נפקא מינה ואמנם י"ל דמיירי בארוס שגירשה ואהדרה וכן ראיתי בר"ן שם שפירש כן ואמנם אח"כ כתב בשם יש אומרים דאין זה נקרא קודמין כיון דהיתה ברשותו בשעה שנדרה אלא דחיישינן שמא ישכח ולא יפר לה אז בשעת גירושין ע"ש ומרן הב"י בש"ע לא הזכיר שני הדיעות ולא ידעתי למה והאחרונים לא העירו בזה וצ"ע והנה הר"ן העיר למה תנא קמא דר"י בן נורי ורבי עקיבא לא חיישי להא שמא יגרשנה וע"ש מה שכתב ולע"ד יש לומר דפליגי בהא דת"ק ור"ע ס"ל דיוכל להפר לה אח"כ כשיגרשה ויהדר' דלא ה"ל קודמין ור"י בן נורי ס"ל דהוי קודמין כמ"ש ויש להמתיק יותר דר"ע לשיטתי' דס"ל דאם אמרה הריני נזירה לכשאתגרש דיכול להפר אף דבשעת חלות הנדר לאו ברשותו היא מ"מ אזלינין בתר שעת אמירה והשתא א"ש דאין הבעל מפר בקודמין דהא בשעת אמירה לא היתה ברשותו וז"ב אבל כאן דהיתה ברשותו בשעה אמירה שפיר מצי מפר ור"י בן נורי ס"ל כר' ישמעאל דפליג על ר"ע וס"ל דאזלינין בתר חלות הנדר והכא כשחל הנדר דהיינו כשתתגרש (דבעודה תחתיו לא חל) ואז אינה ברשותו לכך ס"ל דלא מצי מפר אח"כ דזה הוי קודמין וזה ברור והנה הרב רבינו יונה והר"ן הקשו אהא דאמר ר' יוחנן בן נורי יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו הא בעודה תחתיו לא חל הנדר לא הוי מדברים שבינו לבינה והרב שער המלך תמה דהא קיי"ל כר"ע דבאמרה הריני נזירה כשאתגרש דמפר וע"ש דרצה להביא וזה ראיה דלא קיי"ל כר"ע בזה ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא הוכחתי דר' יוחנן בן נורי לא ס"ל כר"ע בזה רק כר' ישמעאל והקשו שפיר ולפ"ז למאי דקיי"ל כר"ע מוכח דלא הוי זה קודמין וצ"ע לדינא. והכה ראיתי להגאון מחנה לוי דהקשה אהא דאמר רבא לעולם בעל בכלל בריות כו' ומה נועם קאמר מ"ט אינו יכול להפר דיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה והקשה דא"כ בלא"ה א"י להפר כמו מי שנדר מאנשי העיר דאסור להשאל לחכם מאותו העיר ולע"ד א"ש דבשלמא מי שנדר מאנשי העיר ועתה מתחרט ובא להשאל על נדרו אסור להישאל על נדרו מחכם של אותה העיר דהא נהנה מהחכם שמתיר לו נדרו והוא רוצה להיות מותר מהנדר דהא מתחרט על נדרו שנדר ונמצא נהנה מהחכם והוא אסור בהנאתו משא"כ הכא שהאשה נדרה מליהנות מכל

אדם והבעל בכלל והיא גם עתה רוצה בנדרה ורוצה להיות אסורה מכל אדם והבעל הוא מפר לה בעל כרחה שלא ברצונה ואינה נהנה כלל בהפרת הבעל והוי הנאה הבאה לאדם בעל כרחו דלא מקרי הנאה וזה ברור לע"ד והנה יש להסתפק בהא דאסרה עצמה בהנאת כל האדם וגם בעלה בכלל מה הדין במעשה ידיה אם הם לבעלה או לא והנה למאי דקיי"ל מזוני עיקר ומעשה ידיה לבעלה משום איבה תחת מזוני וכיון דא"י לקבל מזוני מבעלה ממילא מעשה ידיה שלה ובלא"ה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה ואמנם למ"ד מעשה ידיה עיקר ומזונות תיקנו חז"ל תחת מעשה ידיה ואין האשה יכולה לומר איני ניזונית ואיני עושה א"כ כאן דא"י לקבל מזונות מבעלה דאסרה עצמה בהנאתו מ"מ המעשה ידיה לבעלה ומה בכך דאסורה לקבל מזונות מבעלה ואפשר דתלוי אם הוא נותן אצבע בין שיניה אז נחשב כאילו הוא מונע ממנה מזונות ואין להאריך ובזה אפשר לומר הא דאמר עולא מאי טעם קאמר מה טעם מפני שיכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ולא אמר מפני שיכולה להתפרנס ממעשה ידיה ודוחק לומר דמיירי דלא ספקה או בחולנית דא"י לעשות דודאי מי פתיה היא לאסור עצמה מכל אדם בהנאתם ולחיות חיי צער ואמנם אי נימא דרבא סבר דמעשה ידיה עיקר וא"כ המעשה ידיה של בעל א"ש ולכאורה יש לומר בישוב קושית המחנה לוי דהא הטעם דבעל מפר נדרי אשתו דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ודעתה שאם בעלה לא יתרצה בנדרה יהי' הנדר בטל מכאן והלאה וא"כ לא שייך לומר דהיא נהנית מהפרתו דהא הוא באמת אינו רוצה בנדרה וממילא הנדר בטל וכשהוא אומר מופר לך הוא רק גלוי דעתו שאינו חפץ בנדרה וממילא הנדר בטל אבל אינו עושה מאומה להתיר משא"כ בשאלה לחכם שהחכם הוא פותח פתח להתיר הנדר ושואל את הנודר אם נדר ע"ד זה ועוש' תחבולות למצוא פתח להתיר הנדר שייך שפיר דהנודר נהנה מזה שהחכם מבקש לו פתח לנדרו וזה ברור ואפשר דאם הנודר מתחרט מעצמו באופן שא"צ פתח לנדרו שרי להשאל לחכם שבאותו העיר וצ"ע:

חדר עה בדין אשה שנדרה שלא יהנה בעלה ממ"י

א הרב רבינו יונה הקשה אהא דאמר ר' יוחנן בן נורי יפר שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו הא השתא עדיין לא חל הנדר ואיך יוכל להפר בטרם חלות הנדר ע"ש שתירץ בטוב טעם כיון דבאמת קונמות מפקיעין מידי שעבוד ומדינא חל הנדר אלא דאלמוה רבנן לשעבודא דבעל וכי אלמוה רבנן לשעבודא לבעל היינו לטובתו אבל לא לרעתו שלא יוכל להפר ע"ש והקשה בשפר שער המלך דאכתי קשה מהא דאמרה הריני נזירה כשאתגרש דאמר ר"ע יפר והרי עדיין לא חל הנדר והוכיח מזה דאין הלכה כר"ע ע"ש

ולע"ד א"ש דהא הר"ן תירץ בדף פ' ע"א דלכך באמרה הריני נזירה כשאתגרש יכול להפר לר"ע היינו משום דאין בידה להנצל מעינוי נפש דשמא יגרשנה בעל כרחה ע"ש וזה שייך בנדרי עינוי נפש כמו הרני נזירה דכיון דאינה יכולה להנצל מעינוי נפש הוי כאילו חל עתה נדר עינוי נפש ויכול להפר אבל כאן גבי קונם מה שאני עושה לפיך דאצלה אינו נדר עינוי נפש אלא דהוא נדר שבינו לבינה שמפקעת ממנו זכותו איך שייך לומר דאין בידה להנצל מזה הרי זה רק משום זכות דידי' ובידו שלא לגרשה ואם יגרשנה אין כאן בינו ובינה שאינה משועבדת לו עוד וזה ברור ואמת. והנה הריטב"א הקשה ג"כ קושית הרב רבינו יונה ותירץ דיפר היינו ע"י שאלת חכם ותמה השער המלך דהא החכם ודאי אינו מתיר אלא אחר שחל הנדר ונראה דא"ש דהא הרב רבינו יונה תירץ כיון דבאמת קונמות מפקיעין מדין שעבוד אלא דאלמוהו רבנן לשעבודא וזה לטובתו דבעל ולא לרעתו וצריך לומר דיכול לומר אי אפשי בתקנת חכמים שתיקנו לטובתו ולכאורה נכון הדבר ואמנם הריטב"א ממאן בזה דהנה זה יכשר אם שמע הבעל תיכף כשנדרה אבל אם לא שמע הבעל תיכף אלא אי זה ימים אח"כ איך יכול לומר א"א בתקנת חכמים אלא ישאר על דין תורה דקונמות מפקיע מידי שעבוד א"כ כיון דבעל מיגז גייז א"כ כבר עבר על מה שנהנה כבר ממעשה ידיה קודם שהפר ועבר על איסור נדר והוא לא ידע ואשם והלא טוב טוב לו כי יחזיק בתקנת חז"ל ולא יחטא למפרע מלהיות באיסור נדר וחשש שמא יגרשנה ותהא אסורה לחזור לו וז"ב ולכן נטה הריטב"א מתירוץ רבינו יונה וכתב תירוץ אחר דיפר ע"י שאלה לחכם וז"ב ומעתה א"ש קושית השער המלך על הריטב"א דשפיר קאמר יפר ע"י שאלה לחכם ואי דעדיין לא חל הנדר ז"א דיאמר א"א בתק"ח ויהיה הנדר מדינ' ואי דא"כ כבר עבר על הימים הראשונים שנהנה ממעשה ידיה זה אינו דהא החכם עוקר הנדר מעקרו ולא עבר כלל והימים הראשונים יפלו ודו"ק היטב:

ועוד נראה ליישב תמיהת השער המלך הנ"ל דהנה יש לומר הא דלא בחר הריטב"א בתירוץ רבינו יונה הנ"ל משום דקשי' לי' דהא תינח לבתר דמסיק רב אשי דקונמות שאני דמפקיע מידי שעבוד שפיר י"ל כשינויא דרבינו יונה אבל מה נעשה בס"ד דש"ס דלא ידע עדיין מתירוץ של רב אשי דקונמות מפקיע מידי שעבוד איך יתרץ קושית הר"ר יונה ז"ל ולכן נטה לו הריטב"א לתרץ דיפר ע"י שאלה לחכם וז"ב ובזה אזדא ליה קושית השעה"מ דבס"ד דש"ס י"ל דס"ל כרבינא בדף צ' ע"א דאמר דבשאלה ד"ה מתיר החכם אע"פ שעדיין לא חל הנדר ולא קשה קושית רבינו יונה די"ל יפר ע"י שאלה ולמסקנא דמסיק רב אשי קונמת קאמרת שפיר קיי"ל דבשאל' כ"ע מודי דאינו מתיר ומתרצינין כתירוץ רבינו יונה ז"ל וע"ש בר"ן דפסקו רבוותא כוותי' דרב פפי ולחומרא ע"ש משמע

דספקא הוא ובתשובה כתבתי בזה והנה הר"ן בדף ע"ט ע"ב דפריך הש"ס אילימא דאמרה קונם פירות העולם עלי אם ארחץ למה לה הפרה לא תרחץ ולא יאסרו פירות עולם עליה והקשה הר"ן דמשמע דכ"ז שלא רחצה לא מתסרי פירות עולם עליה וקשה הא קיי"ל כרב יהודא דבתנאה לא מזדהר אינש וא"כ תיכף מתסרי ולע"ד י"ל לפמ"ש הר"ן עצמו דהאי חששא דבתנאה לא מזדהר אינש הוא רק חששא דרבנן עיין לעיל דף ט"ו וא"כ א"ש דפריך הש"ס כיון דמדאורייתא לא מתסר עדיין אף דמדרבנן כבר אסורין עליה פירות עולם מחששא דילמא רחצה מ"מ כיון דמדאורייתא עדיין לא חל הנדר איך יפר דבהא אפילו רבנן מודי כדכתב הר"ן לקמן בד"ה ור' יוסי ע"ש ובאמת מדברי הר"ן נראה דאף דלא מחסרי אלא מדרבנן מ"מ יכול להפר ולע"ד לולא דברי הר"ן ז"ל היה נראה דאינו כן וצ"ע לדינא ובש"ע לא נזכר זה ובמ"א כתבתי:

חדר עו בדין מדיר את אשתו

א בש"ע סימן ר"כ סעיף כ"ב אמר לאשתו קונם שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הלכה לפני הפסח אסורה ליהנות ממנו עד הפסח ואפילו לא הלכה אסורה ליהנות ממנו עד הפסח שמא תלך עד החג ותיאסר למפרע כו' ויען דברי הרמב"ם פה מוקשים ע"כ אעתיק לשונו ואענה דעתי בזה הנה זה לשון הרמב"ם פרק עשירי מהלכות נדרים הלכה י"ב מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה שאין את נהנית לי מכאן ועד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג הרי זו אסורה ליהנות לו מיד שמא תלך ואם הלכה לפני הפסח והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח ה"ז לוקה עבר הפסח אע"פ שעבר התנאי ה"ז אשור לנהוג חולין בנדרה ולהניחה שתלך ותהנה אלא נוהג בה איסור עד החג כמו שנדר ואע"פ שתלה הנדר באיסור זמן שעבר וכן כל כיוצא בזה והראב"ד הסיג עליו דאפילו רב יהודא דמחמיר ומקשינין עלי' ממתני' ומתרץ להאי בל יחל דאי אתהני קודם הפסח קאמר אבל ליאסר בהנאתו בדלא הלכה לפני הפסח לא אטר אלא ודאי אי נהנית לו קודם הפסח חייב למנעה מלילך לבית אביה עד החג כדי שלא יחול עליו בל יחל למפרע עכ"ל הראב"ד ועכ"מ שנדחק במחכ"ה בשני תירוצים והנה בטרם אענה על דברת השגת הראב"ד כי חזקה היא אומר בביאור דברי הרמב"ם דאזיל לשיטתו דס"ל לעיל ריש פרק חמשי דראובן שאסר נכסיו על שמעון אין שמעון לוקה שהרי שמעון לא אמר כלום ואם ראובן ההנהו בעצמו ה"ז לוקה וכמו שכתב הר"ן בדעת הרמב"ם שכתב ואם הלכה לפני הפסח והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח הרי זה לוקה ע"ש ברין ואמנם אם ההנה אותה קודם והיא לא הלכה עד אחר הפסח ודאי הוא אינו לוקה דהא

בשעה שההנה אותה עדיין לא נאסרה בהנאתו ואף שאח"כ עברה על התנאי והלכה אחר הפסח ונאסרה למפרע מה לו בכך ואעפ"כ הוא חייב למנעה מלילך אחה"פ שלא יעבור למפרע אבל אינו לוקה דהא בשעה שההנה אותה היתה מותרת ליהנות מה"ת רק מדרבנן אסורה שמא תלך אחה"פ וזה ברור והיא תורף דברי הרמב"ם ע"ש היטב והנה הלחם משנה תירץ דהכי פירושו אסורה שתהנה אחה"פ כדי שלא תלך דגזרינין הכאה אטו הליכה אע"ג דבסיפא הליכה אטו הנאה לא גזרינין דהא מותרת לילך אחר הפסח היינו דבאיסורא מזדהר אינש אבל בתנאה לא מזדהר ותירץ בזה קושית התוס' פשיטא ומאי קמ"ל דהלכה אחר הפסח ה"ז בבל יחל דקמ"ל דאם נהנית קודם הפסח אסורה ליהנות אחר הפסח גזרה הנאה אטו הליכה משא"כ בסיפא הליכה אפו הנאה לא גזרינין דבאיסורא מזדהרא ע"ש ואף דדפח"ח מ"מ לשון המשנה הלכה אחה"פ ה"ז בבל יחל דחוק לומר דקאי על איסור הנאה לאחה"פ ע"ש גם בט"ז דרך בישוב דברי הרמב"ם בשני דרכים ע"ש היטב:

ואמנם לפמ"ש לעיל בביאור לשון הרמב"ם א"ש קושית התוס' דאם ההנה אותה קודם הפסח והיא הלכת אחר הפסח הרי הוא רק בבל יחל אבל אינו לוקה דהא מה"ת הוא מותר להנות אותה קודם הפסח שהרי לא הלכה לפני הפסח ואף דהלכה אחר הפסח מ"מ בשעה שההנה אותה היתה מן התורה מותרת ליהנות ממנה ואף דעברה על התנאי והלכה אחר הפסח מה לו בכך וגם הוי התראת ספק שמא לא תלך וגם מסתמא לא תלך אחה"פ דהא גם היא תעשה איסור למפרע כמ"ש הרמב"ם בריש פרק ה' דגם שמעון אסור ע"ש ודו"ק והנה בהגהת מימוני נסתפק אי בעינין בנדרים תנאי כפול ע"ש שכתב בסימן ד' ואפילו נימא דלא בעינין בכל נדרים ולפ"ז כאן דאמר אם תלכי לבית אביך עד החג ולא כפל התנאי הוי לה ליאסר בהנאתו אפי' לא תלך ונראה דהנה התוס' הקשו איך מצי מדיר לה כיון דמשועבד לה ותירצו כיון דהדירה על תנאי שפיר מצי מדיר לה דבידה לקיים התנאי ע"ש ולפ"ז אם נימא דכיון דלא כפל התנאי תנאי בטול ומעשה קיים ואסורה בהנאתו בכל גווני א"כ הדרא קשיא לדוכתה איך מצי מדיר לה הא משועבד לה וז"ב ואני בטרם ראיתי דברי התוס' הרגשתי בקושיא זו איך מצי מדיר לה ותירצתי דהא קונם מפקיע מידי שעבוד אלא דאלמוה רבנן לשעבודה דאשה וכאן כיון דבידה לקיים התנאי ולא תתסר לא אלמוה וזה לע"ד כוונת התוס' בתירוצם שכתבו דמצי מדיר לה שבידה לקיים התנאי ור"ל דלכך לא אלמוה לשעבודה ודו"ק (ב) והנה הר"ן כתב בד"ה לעולם כדקתני שאני ישן ולא קאמר קונם עיני בשינה דאע"ג דשינה אין בו ממש מ"מ איכא בל יחל מדרבנן כו' ע"ש ואמנם זה אינו ענין לשקלא והטריא דלעיל ולפלוגתא דרב

נחמן ורב יהודא ולע"ד י"ל דרבינא משני דמיירי שפיר דאמר קונם שאני ישן היום אם אישן למחר ולא קשיא על רב יהודא דהא איתא דניים דאדרבא מתניתין קמ"ל דמותר לישן היום וליכא חשש שמא יישן למחר דז"א דאמר קונם שאני ישן ולא אמר קונם עיני בשינה מותר לישן היום ולא חיישינין שמא יישן למחר דהא מדאורייתא אין כאן נדר דהא שינה אין בה ממש ורק מדרבנן אסור לא גזרינין דאפילו יישן למחר יעבור רק על דרבנן והוי גזרה לגזרה וז"ב לולא דמבדברי הר"ן כאן ולקמן לא משמע כן מ"מ הנלע"ד כתבתי:

ג כבר העירותי לעיל במ"ש התוס' דלכך חל הנדר אף דמשועבד לה משום דבידה לקיים התנאי אך לפ"ז יש להקשות מה פריך אלמא איתא דמתהני וקשה לרב יהודא דס"ל דלא יישן היום שמא יישן למחר הא אי נימא דכאן אסורה ליהנות לפני הפסח שמא תלך לאחה"ע א"כ לא חל הנדר כלל דהא אין בידה לקיים התנאי דהא אפילו לא תלך תיאסר קודם הפסח ולכאורה היא צ"ע אך ראה זה מצאתי לא"ז הגאון מהרש"א ז"ל בריש פרק המדיר דכתב דלא שייך לומר דמשתעבד לה אלא היכא דבעיקר הנדר משתעבד לה אבל היכא דבעיקר הנדר לא משתעבד לה לא שייך ע"ש ולכך שפיר פריך אלמא איתא מחהני ומה שכתבתי דאי לא שרי לה ליהנות לפני הפסח שמא תלך אחה"פ לא יחול הנדר כלל דהא משועבד לה ליתא כיון דבעיקר הנדר בידה לקיים התנאי שלא לילך ער החג אף דמחמת זה נמשך דאסורה לגמרי מחשש שמא תלך מ"מ חל הנדר ודב. ואמנם דזה א"ש שם בסוגיא דכתובות דלא אזיל בשיטת ר' יוחנן בן נורי דקונמות מפקיע מידי שעבוד כמ"ש הר"ן בישוב דברי הרמב"ם אבל לרב אשי דמסיק דקונמות מפקיע מיגי שעבוד רק דאלמוה רבנן לשעבודא דאשה והיינו דאל"כ כ"א יפקיע מזונות מאשתו ע"י קונם לא שייך סברת מהרש"א ז"ל דהא אם נימא דבכה"ג חל הנדר ואסורה ליהנות עד הפסח בכל גווני אפילו לא הלכה מחשש שמא תלך אחה"פ שוב יהיה כל אחד יכול להפקיע מזונות מאשתו ע"י קונם שידירה בתנאי בזה ולכן הנדר בטל וז"ב ובזה א"ש דפסקו הפוסקים כרבי יהודא אף דהש"ס פריך מהא מתניתין וקאמר תיובתא דרב יהודא ומשני בדוחק כי קתני דאי אתהני ה"ז בבל יחל ולרב נחמן אתיא שפיר כפשטי' ולפמ"ש א"ש דלמסקנא דרב אשי א"ש אף אליבא דרב יהודא ולא קשה קושית הש"ס ממשנה דקונם את נהנית לי ודו"ק היטב. והנה לתירוץ השני של התוס' דמיירי באומר קונם תשמישך עלי דאל"כ לא חל א"כ מאי קאמר תיובתא דרב יהודא הא אף לר"כ קשה דבכה"ג דאשה לא נדרה ואין עלי' האיסור גם רב נחמן מודה דלא מזדהרא כמ"ש תוס' בר"פ המדיר וע' בראש דכתב דרב כתמן שני אליבא דרב יהודא והיינו דגם לדידי' קשה ודו"ק היטב.

ד והנה כתב הרמב"ם בהלכה ח' וכן אם אסרה הנאתה על אומה כולה כגון כל היהודים או הישמעאלים הרי זה יפר וכתב הכ"מ דיש לדקדק באוסרת עצמה על כל היהודים מאי אכפת לי' כל שלא יהנו היהודים ממנה כו'. ועוד י"ל באוסרת הנאתה על כל האומה לא ניחא לי' דמשיאתו שם רע וכדאמרינין בפרק המדיר גבי נדרה שלא תשאל ושלא תשאיל ומשום הכי יפר עכ"ל ועמ"ש הלחם משנה בהלכה ג' ופלפל בדברי הכסף משנה ע"ש. והנה מה שכתב מרן הכ"מ ז"ל דמה שאסרה הנאתה על כל האומה הוי בינו ובינה דמשיאתו שם רע ומש"ה יפר הנה בש"ס דף פ"ד איתבי' רבא לרב נחמן ובעל לאו בכלל בריות הוא והתנן נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ותהא משמשתו ותהא נטולה מן היהודים ואי בעל לאו בכלל בריות הוא למה לי' הפרה וע"ש בר"ן פירוש הראשון דאי אמרת בעל לאו בכלל בריות הוא למה לי' הפרה הא איהו לא הוי בכלל איסור ע"ש ולפמ"ש הכ"מ מאי פריך הא הוי נדר בינו ובינה דמשיאתו שם רע וכמ"ש הכ"מ מהא דנדרה שלא תשאל ושלא תשאיל ונראה דס"ד דרבא דהא דקאמרה נטולה אני מן היהודים היינו כוונתה על איסור תשמיש וכיון דבעל לאו בכלל בריות וא"כ אסרה נפשה רק על כל העולם חוץ מבעלה וכיון דעל כל העולם בלא"ה אסורה ולמה לי' הפרה דמאי איכפת לי' לבעל דהא על כל העולם בלא"ה אסורה ומשני שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קא אסרה נפשה וכיון דעל כל העולם בלא"ה אסורה מתשמיש א"כ ודאי היתה כוונתה רק הנאת פירות שלא יהנו ממנה היהודים ואף דסתמא דלישנא דנטולה אני מן היהודים אתשמיש מיירי מ"מ הכא ודאי דמהנאת פירות נתכוונה וכיון דאסרה הנאת פירותיה על כל היהודים הוי בינו ובינה דמשיאתו שם רע כמ"ש הכ"מ לכן יפר חלקו משום נדר בינו ובינה ותהיה נטולה מן היהודים דהיינו דתיאסר הנאת פירותיה על היהודים כשתתגרש כדין נדרים שבינו לבינה שאינו מופר אלא כל זמן שהוא תחתיו והן הן דברי הרמב"ם לפי פירוש השני של הכ"מ והיינו דהוסיף הרמב"ם או הישמעאלים ובא להורות דהנאת פירות קאסרה דהא הכאת תשמיש בלא"ה על הישמעאלים אסורה ודו"ק היטב. ולפירוש הראשון של הכ"מ ג"כ א"ש דהש"ס ס"ד דמתשמיש קאמרה וכיון דבעל לאו בכלל בריות הוא א"כ למה לה הפרה דתשמיש של כל העולם בלא"ה אסור עליה ומשני ש"ה דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה נפשה והיינו הנאת פירות של כל העולם אסרה עליה והוי כדר בינו ובינה דהא יצטרך להאכילה רק משלו כמ"ש הרמב"ם ודו"ק היטב ועוד יש להאריך וקצרתי מפני הטרדא ואתה דע לך. (ה) ואגב עיוני בענין זה ראיתי במכתביך שכתבת ליישב קושית הר"ן סוף פ"א דנדרים דאמאי לא משני דאפילו אי קאי קונם אדיבור מ"מ אסור מדרבנן דמדרבנן חל אדבר שאין בו

ממש כדלקמן ריש פרק שני וכתבת דעל אחרים לא חל אפילו מדרבנן רק על עצמו הנה כיוונת לדעת הרשב"א שתירץ כן ואמנם להבין הטעם של החילוק בין על עצמו בין על אחרים אמינא לך מה שנראה לע"ד דהא דהחמירו חז"ל לאסור בנדרים דבר שאין בו ממש היינו גזרה אטו שבועה דחלה גם על דבר שאין בו ממש כדאיתא בדף ט"ו גבי שבועה שאיני ישן דאסור וכפירש"י שם דשבועה חלה על דבר שאין בו ממש ולפ"ז א"ש דהא על אחרים אינו יכול להשביע לכן לא גזרו רבנן דבר שאין בו ממש על אחרים ולע"ד זה ברור. ובזה יש לפרש דברי הירושלמי ריש פרק ב' ואין עת להאריך:

חדר עז בדין שנים שנדרו הנאה זה מזה

א בש"ע סי' רכ"א סעיף ג' ראובן שאסר הנאתו על שמעון כו' ומחזיר לו אבדתו בין שנכסי בעל אבדה אסורין על המחזיר בין שנכסי המחזיר אסורין על בעל אבידה כו' ועיין ברמב"ם פ"ז מה' נדרים הלכה א' והוא פסק בין כך ובין כך מחזירין זה לזה וכן פסק בש"ע אחרי' והנה בש"ס איכא פלוגתא דרב אמי ורב אסי דחד אמר דווקא בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבידה מהדר דמידי דנפשי' קא מהדר לי אבל בנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר דקא מהני לי' פרוטה דרב יוסף וחד אמר לא שנא כו' דאפי' נכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר מהדר דפרוטה דרב יוסף לא שכיח ופריך תנן ובמקום שנוטלין עליה שכר תפול הנאה להקדש בשלמא למ"ד אפילו נכסי בעל אבדה אסורי' על מחזיר היינו דקתני ובמקום כו' תפול הנאה להקדש אלא למ"ד בשנכסי בעל אבידה אסורין על מחזיר לא מהדר אמאי תפול הנאה להקדש ופירש"י בד"ה אלא למ"ד כו' הואיל ולא מהדר אמאי תפול הנאה להקדש והוא תמוה דהא להאי מ"ד לא מיירי מתניתין אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה ובזה שפיר קתני תפול הנאה להקדש גם מה דמשני אחדא קתני הוא תמוה דהא באמת לא מיירי מתניתין רק בשנכסי מחזיר אסורי' על בעל האבדה לכן פירשו התוס' דהאי מ"ד דס"ל אפילו נכסי בעל האבדה אסורין על המחזיר כמי מהדר יפרש המתניתין בשנכסי שניהן אסורין זה על זה והיינו דפריך בשלמא למ"ד אפילו בנכסי בעל האבדה אסורין על המחזיר נמי מהדר היינו דתני תפול הנאה להקדש דהא המחזיר לא יוכל להחזיק השכר ולקבלו מיד בעל האבידה דהא נכסי בעל האבדה אסורין עליו וכן בעל האבדה לא יוכל לעכב השכר דהא נכסי המחזיר אסורין עליו לכן תפול הנאה להקדש אבל למ"ד בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר לא מהדר ולדידי' מתני' מיירי בנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה לחוד א"כ אמאי תפול הנאה להקדש יקבל המחזיר השכר דהא נכסי בעל אבדה אינן אסורין עליו

ומשני אחדא קתני דהאי תפול הנאה קאי רק אחדא מיניהו דהיינו על בעל אבדה דאם המחזיר אינו רוצה לקבל שכר בעד המצוה אז בעל האבדה צריך ליתן השכר להקדש כדי שלא יהנה מהמחזיר ע"ש ותראה דלפי פי' זה בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא אתיא המשנה שפיר למ"ד אפילו בשנכסי בעל האבדה אסורי' על המחזיר מהדר דלמ"ד דווקא בשנכסי מחזיר אסורין מהדר צריך לדחוקי ולומר דאחדא קתני וללישנא בתרא נשאר בקושיא ע"ש היטב. ומעתה דברי רבינו מיוסדים על אדני פז דפסק כהאי מ"ד דאין חילוק ומיירי מתניתין בשניהם מודרים זה מזה ואתיא מתניתין שפיר בלי שום דוחק ולכן התחיל וכתב שנים שנאסרה הנאת כל אחד על חבירו וז"ב ולא כהר"ן דהיה לו גירסא אחרת דגרס בשלמא למ"ד בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה מהדר אבל בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר לא מהדר היינו דתני כו' וע"כ כתב אע"ג דבל"ק מ"ד בשנכסין בעל אבדה אסורין על מחזיר לא מהדר לא אתותב מ"מ כיון דבין בל"ק בין בל"ב כו' כותי' נקטינין וכ"פ הרמב"ם ז"ל וליתא דהרמב"ם גריס כגירסת דש"י ותוס' ואדרבא האי מ"ד דאפילו נכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר מהדר לא איתותב ומתני' אתיא שפיר בלי דוחק לדידי' לכן פסק הרמב"ם כותי' וזה ברור וה' ינחנו בדרך אמת ועוד כתבתי לעיל בתשובה גם בחידושי ע"ש ודו"ק:

ב והנה הריב"ש כתב דאם אסר הנאתו על בני העיר לא ישאל לחכם של אותו העיר דהוי כנוגע בדבר ולכאורה נראה דתלוי בפלוגתא דקמאי אם נוגע פסול מטעם קרוב ולפ"ז בהיתר נדרים דגם הקרובים כשרים כמ"ש הרמב"ם בפ"ו מה' שבועות הלכה ז' גם נוגע כשר אבל אם נוגע מטעם חשש דמשקר לטובתו גם כאן י"ל דפסול שמא לא יעיין יפה כמ"ש הטו"ז בסימן רכ"ח וזה י"ל בפירוש הירושלמי דאמר אסר הנאתו על בני העיר אינו נשאל לזקן שיש שם הנאת בני עירי עלי נשאל לזקן שבהם אית דתני אפילו בקמייתא שאינו כמפר נדרי עצמו והובא בכ"מ פ"ז הלכה ט' וע"ש מה שכתב ובט"ז סי' רכ"ח וע"פ מה שכתבתי א"ש מה דאמר שאינו כמסר נדרי עצמו דשם גזה"כ הוא דאינו כמפר נדרי עצמו דהא אפילו קרובים כשרים וגם יש לחלק אם הוא מתחרט מעצמו וא"צ לבקש לו פתח אז מותר להשאל מאת חכם שבעירו אבל אם צריך החכם לבקש לו פתח לנדרו יש לחוש שמא החכם מתוך שהוא נוגע בדבר לא יעיין יפה בפתח ואמנם לפי פירוש הרמב"ם פ"ז הלכה ט' דפסק דאסר הנאת בני העיר עליו אינו נשאל לחכם מבני העיר ע"ש י"ל להפך דאם מוכח פתח לנדרו שרי לישאל לחכם מבני העיר ואף דנהנה מהתרת הנדר מ"מ הא החכם עוקר הנדר מעיקרו והוי כאילו לא נדר כלל ולא היה אסר בהנאתם מעולם אבל אם ניתר ע"י חרטה דאז אינו ניתר אלא מכאן ולהבא שפיר אסור להשאל

לחכם מבני העיר דהא יש לו הנאה מהתרת הנדר ובשעת הנדר נהנה והוא אסור בהנאתו עד לאחר ההתרו דהא אין נעקר הנדר מעיקרו ועפ"ז י"ל דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי ודו"ק ולפ"ז י"ל הא דכתב הרמב"ם שם דבדיעבד אם נשאל והתיר לו נדרו ה"ז מותר היינו לשיטתו דהטעם משום שנהנה בשעת ההיתר ואמנם בדיעבד דהתיר לו החכם כבר נעקר הנדר מעקרו ולא היה נאסר כלל בהנאתו רק לכתחלה אסור להשאל דהא בשעת ההיתר עכ"פ נהנה ואם מיירי בהיתר ע"י חרטה א"ש טפי דלכתחלה עשה איסור אבל מכאן ולהבא לאחר ההיתר הוא מותר אבל לפירוש הריב"ש אפילו בדיעבד י"ל דאסור דהא יש חשש שהחכם מפני נגיעתו בדבר לא עיין יפה והפתח שמצא לאו פתח גמור הוא ואמנם אם ניתר בחרטה וא"צ לבקש פתח אז מותר ממ"נ בדיעבד בין לדעת הרמב"ם בין לדעת הריב"ש דאף שאסר הנאת בני העיר עליו מ"מ איסורא דעבד ונהנה בהתרת החכם עביד ואפשר כיון דבחרטה אין נעקר הנדר מעיקרו צריך לכתחלה להשאל לחכם אחר כדי שלא יהא נהנה מהתרת החכם של אותו העיר וצ"ע:

חדר עח בדין מדיר את חבירו

א בנדרים דף ל"ו בעי התורם משלו על חבירו צריך דעת או לא ורצה לפשוט מהא דתנן ותורם את תרומותיו במאי עסקינין אילימא כו' אלא לאו אדעתא דנפשי' ומשלו על של חבירו ואי אמרת צריך דעת הא קא מהני לי' אלא לאו א"צ דעת ומשני לעולם משל בעל הכרי על של בעל הכרי וכדאמר רבא באומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום ואח"כ בעי התורם משלו על של חברו טובת הנאת למאן ופשיט מהא דתנן ותורם את תרומותיו ואי אמרת טובת הנאה דבעל הכרי הא קא מהני לי' אלא ש"מ טובת הנאה דילי' ומשני לעולם משל הכרי על של בעל הכרי ולדעתי' דבעל הכרי ובאומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום ע"ש והרמב"ם פרק ששי מה' נדרים כתב ותורם שמעון תרומת ראובן מדעתו כיצד מדעתו כגון שאמר ראובן כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום אבל לא יאמר לשמעון לתרום לו שהרי עושה אותו שליח וכתב הרב לחם משנה אע"ג דבפרק אין בין המודר מוקי לה הכי לומר דתורם משלו על של חברו צריך דעת וכן באידך אבעיא דטובת הנאה של בעל הכרי והרמב"ם בפ"ד מה' תרומות פסק דא"צ דעת וטובת הנאה של תורם וא"כ לא צרכינין לאותה אוקמתא מ"מ אית לי' לרבינו דדינא הכי עכ"ל הלח"מ וכוונתו דבאמת לפי המסקנא דאמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום א"צ לאוקומי דתורם משלו אלא משל בעל הכרי וכגון דאמר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום ולכן סתם רבינו וכתב ומפריש לו מעשרותיו מדעתו וכיצד מדעתו כגון דאמר ראובן כל הרוצה כו' ובזה א"ש

הא דאמר רבא אבעיא דר' ירמיה לא משל בעל הכרי כגון דאמר כל הרוצה כו' והא כיון דקיי"ל א"צ דעת וטובת הנאת של תורם א"צ לאוקמי הכי אלא בתורם משלו על של בעל הכרי ואדעתא דנפשי' ולפמ"ש א"ש דרבא רצה לאוקמי מתניתין כפשטי' דתורם משל בעל הכרי וצריך לאוקמי באומר כל הרוצה לתרום כו' וכן העתיק הרמב"ם ודו"ק ולכאורה לפמ"ש הר"ן בשם הרשב"א דהא דמוקי לה בתורם משלו על של בעל הכרי היינו כחנן דאילו לרבנן לא גרע מפורע חובו של חברו שלא מדעתו דאסור והנה ר' אושעיא משני לעיל דף ל"ג ע"ב דמתני' חנן הוא ורבא מוקי לה כדברי הכל וגבי מודר הכאה דיהיב לי' ע"מ שלא לפרוע וכן בשוקל את שקלו כגון שנגנב משנתרמה תרומה ע"ש בר"ן אבל הכא ע"כ מיירי לרבא משל בעל הכרי דאל"כ לרבנן אסור וא"ש דרבא לשיטתו שפיר מוקי לה בתורם משל בעל הכרי כדי דתיתי כרבנן ג"כ וע"כ באומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום וז"ב. והנה בתוס' כתבו דאף דמותר להקריב קרבנותיו בלא דעתו דכהנים שליח' דרחמנא הן מ"מ במודר הנאה אסור דהא הוא שלוחא דידי' נמי ע"ש ובמהרש"א ואמנם הרא"ש כתב בפירוש הש"ס ובפסקיו דכיון דיכול להקריב בלא דעתו לאו הנאה היא וע"ש וצ"ע ובמשנה סתם הרא"ש וכתב ותורם את תרומתו לדעתו ולא פירש כלל במאי מיירי ובקיצור פסקי הרא"ש לא נזכר כלל דין זה וכן בש"פ לא נזכר כלל ובחידושי פלפלתי בזה וכאן קצרתי ושלומך יאריך:

חדר עט בדיני נזירות

א הרמב"ם פרק חמשי מה' נזירות הלכה ב' כתב נזיר שאכל כזית מן הפרי שהוא ענבים לחים או יבשים כו' הרי זה לוקה וכן אם שתה רביעית יין או אכל כזית מיין קרוש כו' הרי זה לוקה עכ"ל והיינו כתנא קמא דסבר דלא מדמה לכל איסורי נזיר להדדי וסבר דאכילה בכזית ושתיה ברביעית וכגירסת התוס' שם ומה שכתב שאם אכל כזית מיין קרוש לוקה שהוא הפרי אפשר דמסברא הוא כיון דהוא אכילה ואכילה בכזית גם אולי מצאו באיזה מקום ואנחנו לא נדע והכ"מ לא הראנו איה מקור מוצאו ויש ליישב בזה קושית התוס' בעירובין דף ד' ע"א שהקשו לפי הגירסא גפן כדי רביעית יין לנזיר דלענין עלין ולולבין אין חילוק אם כשער ביין או במים ולשתית יין ודאי נשער ביין ולמה לי קרא ולפמ"ש א"ש דנ"מ באם אכל כזית מיין קרוש דמשערין כשיעור שמפיל זית אגורי מן היין שהוא מועט ממה שמפיל מן המים מפני הגודש ודו"ק ואולי מזה הוציא הרמב"ם את דינו ומרן הכ"מ לא העיר כלל בזה ומה שכתב ושכר זה שנאסר עליו בתורה הוא שכר של תערובת יין הנה בספרי יש מחלוקת בזה תנא קמא סבר דיין הוא שכר ושכר

הוא יין אלא שריבתה תורה שתי לשונות כיוצא בו אתה אומר זביחה הוא שחיטה כו' ור' אליעזר אומר יין זה מזוג ושכר הוא חי ע"ש ודברי רבינו הרמב"ם צ"ע גם בנזיר דף ג' אמרינן לרבנן דקיי"ל כותי' שכר אתי דאם נזר מאחד והן ה"ז נזיר מכולן ור"ש מפיק לי' לאסור יין מצוה כיין הרשות ורבנן נמי הא מבעיא לי' לאסור יין מצוה כיין הרשות א"כ לכתוב קרא מיין ושכר למה לי שמע מינה תרתי ע"ש שוב ראיתי לקמן הלכה ט' שכתב הרמב"ם שאין כתוב יין לא ישתה וחומץ לא ישתה אלא כך חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה כלומר לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו יין כו' וכתב המגדול עוז ר"י אמרה בירושלמי ע"ש ואנכי חפשתי בירושלמי ולא מצאתי והנה אף כי אין דנין דיני מלקות בזמננו מ"מ נ"מ לפמ"ש הרלב"ח דדבר שהיה לו שעת הכושר חצי שיעור מותר מן התורה או לפמ"ש הפמ"ג דדבר שיש היתר לאיסורו ח"ש מותר מה"ת א"כ נ"מ בזה"ז והארכתי במ"א. שוב ראיתי באורח מישור שהביא מ"ש הרמב"ם דשכר הוא תערובת יין והאריך לבארו ולא עמד על כל מה שכתבתי והנה י"ל דלפמ"ש הרלנ"ח א"כ י"ל דר"ש דס"ל כ"ש למכות הוא דוקא בדבר שלא ה"ל שעת הכושר וקשה ממה דפריך בפסחים אי ר"ע כר"ש ס"ל למה לי צירוף וגם מהא דנזיר דף ל' דקאמר ור"ש ל"ל צירוף וצ"ע ובהלכה ח' כתב נזיר שאכל כזית ענבים וכזית חרצן וכזית זג וכזית צימוקים ושתה רביעית יין לוקה חמש מלקיות משום שכ"א בלאו אחד הוא ולוקה מלקות ששי משום בל יחל דברו וע"ש בלח"מ דהקשה אמאי לא מנה לאו דבין הביניים דבש"ס פריך ולימני נמי לאו דבל יחל ומשני תנא ושייר והרמב"ם מנה בל יחל והא בש"ס פריך ג"כ ולימני לאו דבין ביניים וע"ש שתירץ דבין הביניים אתי מיתורא דעד דחרצן וזג לגופייהו אתי אע"ג דלא ראויין לאכילה וכיון דאתי מדרשה לא מנה אותו דליכא בי' לאו ע"ש ואמנם הש"ס דפריך ולימני בין הביניים משמע דלוקה עליו והיינו דהתורה גילתה דגם בין הביניים בכלל לאו דענבים רק רבינו דכתב אכל כזית ענבים כו' לא שייך ללקות על בין הביניים דהא ליכא כזית בין הביניים כמ"ש הלח"מ בביאור ודפח"ח אבל מ"ש רבינו בתחלת הלכות אילו דמנה חמשה לאוין ולא מנה בין הבינים קשה ואמנם י"ל דכיון דבין הביניים בכלל ענבים לא יאכל כמ"ש הלח"מ א"כ היכא דאכל כזית ענבים וכזית בין הביניים לא לקי על בין הביניים וענבים אלא חד דה"ל שם אחד ואפשר דהוי כמו לאו שבכללות דענבים כולל גדולים וקטנים או לפירש"י בין דרך ליקוט בין דרך אכילה והש"ס פריך שפיר לאביי דס"ל לאו שבכללות לוקה עליו ומשני רב פפא תנא ושייר אבל לדידן דקיי"ל כרבא לא קשה ולכן השמיטו הרמב"ם ודו"ק והסוגיא עמוקה ועדיין אני נבוך בה ולא ירדתי לעומקה ואתה דע לך:

חדר פ איסור תגלחת בנזיר

א הנה זה לשון הרמב"ם פרק חמשי מה' נזירות הלכה י"ד נזיר חופף על שערו בידו וחוכך בצפרניו ואם נפל שער אינו חושש מפני שאינו מתכוון להשיר ואפשר שלא ישיר אבל לא סורק במסרק ולא יחוף באדמה מפני שמשרת את השער ודאי ואם עשה כן אינו לוקה וכתב הכ"מ בגמרא מבעיא מפני שהיא משרת תנן ואי איכא אדמה דידעינין דאינה משרת שרי או דילמא מפני שמשרת תנן וכלל כלל לא ולא אפשיטא ופסק הרמב"ם כלישנא דמיקל משוה דספק נזירות להקל ואפילו באדמה המשרת כתב דאינו לוקה משום דאינו מכוון להשיר וקיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר כו' ע"ש והלח"מ הקשה עליו דלא נאמר ספק נזירות להקל אלא גבי כרי דאמרינין לא מעייל נפשי' לספקא כו' אבל היכא דחב נזירות ולא ידעינין אם ישיר שער או לא זה ודאי הוי ספק תורה ולהחמיר וגדולה מזו אמרו בנזיר דף ח' גבי הריני נזיר מלא הקופה רואין את הקופה כאילו מלאה חרדל כו' וטעמא דפסק הרמב"ם להקל משום דהוי ספק דרבנן דאי איכא אדמה דלא מתרא גזרינן אטו אדמה המשרת כו' ע"ש בלח"מ שהאריך והנה לעיל כתבתי בשם רש"י שפירש בנדרים דף י"ט הטעם דספק נזירות להקל דאין מצוה לקבל עליו נזירות והיינו דנזיר מקרי חוטא שציער עצמו מן היין ומן התגלחת ואין חפץ לד' בזה לענות אדם נפשו ואפשר דגם לענין חפיפה באדמה שאינה משרת י"ל כן כמ"ש מרן הכ"מ שלא לצער נפשו על חנם והא דהקשה הלח"מ מהריני נזיר מלוא הקופה דרואין הקופה כמלאה חרדל י"ל דשם איכא עלי' חזקת איסור תגלחת ואינו יכול לגלח ולהביא קרבנות מספק ע"ש במל"מ פ"ג הלכה י"ח שהאריך בפלפול וגם אני בחידושי כתבתי וא"כ אין זה ענין לדברי הכ"מ כאן וגם מ"ש הלח"מ הטעם דפסק רבינו להקל מפני שהוא ספק דרבנן גם אני בתחלת עיוני בדברי הכ"מ אמרתי כן אבל לפי מה שכתבו הפוסקים דבעיא דסלקא בתיקו אפילו בדרבנן אזלינן להחמיר א"כ כאן דסלקא הבעיא בתיקו אזלינין לחומרא אבל דעת הרמב"ם אינו כן כמ"ש במ"א וא"כ צדקו דברי הלח"מ לדעת הרמב"ם לשיטתו והנה הא דכתב הרמב"ם ואם עשה כן אינו לוקה י"ל דקאי אחפיפה באדמה כמ"ש הכ"מ דאינו מכוין להשיר שער וקיי"ל כר"ש דדשא"מ מותר אבל לכתחלה לא יחוף דה"ל פסיק רישא כמ"ש הרא"ש בשיטה מקובצת אבל בסורק אמרינין בש"ס דכל הסורק להשיר שערות המדולדלות מכוין וא"כ אפשר דלוקה ואמנם בשיטה מקובצת פירש בשם ה"ר עזריאל דר' ישמעאל כר' יהודא ס"ל דדבר שאינו מכוין אסור אבל לדידן דקיי"ל כר"ש שרי לכתחלה וא"כ לחוף באדמה שרי לכתחלה ורבינו לא ס"ל כן והתוס' כתבו ג"כ דלחוף ראשו שרי לכתחלה ע"ש והנה הרמב"ם כתב כאן חופף בידו על שערו ומפספס

בצפרניו וכן פירש"י בשבת דף פ"א חופף מחליק בשערו ועל מפספס פירש קרפיר והוא בלע"ז מסלסל אבל בשבת דף נ' פירש חופף בנתר וחול וכ"כ התוס' שם (וגם כאן בנזיר) דתנן בתרי' ר' ישמעאל אומר לא יחוף באדמה מפני שמשיר השער ע"ש בשבת דף נ' וכפי הנראה ס"ל להתוס' דר' ישמעאל פליג וס"ל דלא יחוף באדמה דהיינו כתר כמ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה ע"ש וכן מוכח בש"ס שבת שם דף נ' דפריך שם במאי אוקימת' כר"ש אימא סיפא אבל לא יחוף בהם שערו ואי ר"ש משרי שרי דתנן ר"ש אומר נזיר חופף ומפספס כו' משמע דהמשנה מיירי דחופף בנתר וזה כוונת התוס' שם דיה ר"ש אומר ע"ש וצ"ע על רש"י בשבת דף פ"א שפירש מחליק שערו וכן הרמב"ם פירש חופף בידו על שערו וצ"ע וע' לח"מ ריש פ"א דהלכות שבת דכתב דהרמב"ם ס"ל דר' ישמעאל פליג וס"ל דנתר הוי פסיק רישא והרמב"ם פסק כוותי' ולכך כתב חופף בידיו על שערו אבל לפ"ז קשה דהוי לי' להש"ס בשבת דף נ' לאוקמי אבל לא יחוף בהן שערו כרבי ישמעאל ויש ליישב וצ"ע וע' פירש"י שם דפירש ומיהו נרתקין אסור דהוי פסיק רישא ולפמ"ש הרב המגיד דלגבי תיקון כלי לא שייך פסיק רישא דכיון דאינו מתכון לעשות כלי לא שייך מתקן ע"ש א"כ מה בכך דהוי פסיק רישא הא הטעם דאסור משום דהוי ממחק והוא עיקר תיקון כלי כסף כמו שפירש"י שם ואמנם לפמ"ש הלח"מ שם דהיכא דהוי באמת כלי אסור והרב המגיד לא כ"כ אלא גבי עששיות דלאו כלי נינהו ע"ש א"כ אתי שפיר ודו"ק ויש לפרש הבעיא בנזיר אי ר' ישמעאל כר' שמעון ס"ל דדבר שאינו מתכוין שרי רק דלחוף באדמה אוסר דהוי פסיק רישא דודאי משרת והיכא דידעינין דאינו משרת שרי אף דלפעמים יוכל להיות דמשרת מ"מ אין זה פסיק רישא ושרי או דר' ישמעאל כר' יהודא ס"ל דדשא"מ אסור כמ"ש הר' עזריאל ואפי' באדמה דאינו משרת מ"מ אסור דזימנין דמשרת ולכך הרמב"ם דפסק כר"ש כתב דוקא היכא דודאי משיר וזה נכון והנה סורק דאמרינין כל הסורק להשיר נימין המדולדלין הוא מתכוון והא בפשיטות י"ל דסורק הוי פסיק רישא דודאי ישיר שער וע' שו"ת הריב"ש ואינו ת"י כעת ואמנם י"ל דהש"ס אזיל כאן לשיטת רבה או אביי מקמא דקיבלה מרבא דלר"ש בפסיק רישא אסור ולכך הוכרח לומר דכל הסורק מכוין להשיר שער אבל לדידן א"צ לומר כן רק דהוי פ"ר ולפ"ז י"ל דהא דכתב הרמב"ם ואם עשה כן אינו לוקה קאי ג"כ על סורק דהא אינו מכוון ודו"ק ובזה אתי שפיר הא דכתבו התוס' בד"ה אבל לא סורק בגמרא משמע דסתם סורק להשיר נימין קא מכוון עכ"ל והוה קשיא לי' אהא דכתבו בגמרא משמע דהא מבואר כן בגמרא להדיא ולפמ"ש א"ש דבאמת י"ל לפי מסקנת הש"ס דמודה ר"ש בפ"ר אין צ"ל כן ודו"ק ושוב ראיתי בשבת דף נ' דפירש"י הטעם אבל לא סורק דסורק ודאי משיר משמע

דהטעם משום דהוי פ"ר ולא משום דמכוון ודו"ק ונמצא כל מה שכתבתי הוא נכון בס"ד ושוב ראיתי ברע"ב דפירש כן דסורק אסור דהוי פסיק רישא ע"ש ובתוי"ט ודו"ק גם י"ל דלהשיר נימין המדולדלין אינו איסור דאורייתא דבלא"ה הן מדולדלין ואינן קבועין בגוף ועמ"ש במהדורא קמא וכאן אין להאריך ושלומך יאריך כנפשך:

חדר פא בדין נזירות

א כתב הרמב"ם פ"ג מה' נזירות הלכה ה' מי שאמר הריני נזיר עד מקום פלוני אם לא החזיק בדרך ה"ז נזיר ל' יום שלא כוון זה אלא לנזירות גדולה ואם החזיק בדרך אם היה מהלך פחות מל' יום ה"ז נזיר ל' יום ואם היה יותר מל' יום ה"ז נזיר נזירות אחת כמנין הימים והרב משל"מ הניף זרוע עיונו לבאר כל חלוקי הדינים כדרכו הטוב ואני לבאר דברי רבינו באתי וגם ליישב מה שהקשיתי והנה הרמב"ם השמיט כל המשנה דמכאן ועד סוף העולם וכל הנאמר עליה בש"ס וזה דבר השמטה שמטו כל נושאי כליו ולא העירו קטנה או גדולה לדעת מה זה ועל מה זה ולכאורה נראה דהרמב"ם ס"ל דהא דפריך והא מכאן ועד סוף העולם קאמר היינו דהש"ס רצה לפרש גם אליבא דר"ש דס"ל ספק נזירות להחמיר ורצה לאוקמי מתניתין כך"ע כמ"ש המל"מ אליבא התוס' ע"ש אבל לדידן דקיי"ל ספק נזירות להקל לא קשה כלל דודאי פשוט דכוונתו אריכא לי מילתא כמכאן ועד סוף העולם ולכך לא הביאו כלל אבל זה דוחק לכן י"ל דהרמב"ם ס"ל דלמאי דמתרץ רבא למה לך לאקשויי כולי האי שאני התם דאמר הריני נזיר אחת ומשמע לרבינו דגם לתרץ הקושיא והא מכאן עד סוף העולם קאמר בא רבא וכמ"ש המל"מ ומדקאמר רבא למה לך לאקשויי כולי האי משמע דהוא דבר פשוט ול"צ להשמיענו והא דהמשנה השמיענו זה אפשר דהמשנה אתי אפילו אליבא דר"ש דס"ל סתם נזירות להחמיר אבל לדידן כיון דאמר אחת פשוט דרק ל' יום קאמר ומה שהקשה מרן דמיירי באתרא דלא מני פרסה הנה התוס' כתבו דלא קאי אלא אמתניתין דעד סוף העולם אבל מתני' דעד מקום פלוני דהחזיק בדרך ודאי לא כוון אלא בהיותו בדרך ע"ש וכיון דרבינו לא הביא המשנה כלל מה היה לו להביא החילוקים האלה גם בלא"ה י"ל דהקושיא רק אליבא דר"ש כמ"ש המל"מ ולדידן לא קשה כלל והרמב"ם פירש כפירש"י דאמתניתין דעד מקום פלוני קאי והמשכיל יבין ועדיין לא שקטה דעתי בזה אלא דאין הפנאי מסכים וגם אינו שכיח ואי"ה עוד חזון למועד:

חדר פב בשקיבל עליו שתי גזירות בב"א

א הנה אם נשאל על הראשונה ע' נדרים דף ח"י שקיבל עליו שתי נזירות בבת אחת ופירש"י שאמר הרי עלי שתי נזירות ובר"ן שם כתב דכה"ג חיילי תרויהו שהרי אין אחת קודמת לחברתה וע"ש דאם נשאל על הראשונה עלתה לו שניה בראשונה ורבינו כתב דמונה נזירות אחר נזירות והוא מהמשנה דפ"ג וצ"ל דבנדרים מיירי דאמר בפירוש בבת אחת אבל הכא אם נשאל על הראשונה חיילה עלי' שניה לאחר ל' יום דוקא ולא קודם גם א"י להשאל על השניה אלא לאחר ל' יום דאז חלה עליו השניה ודו"ק וע' ברא"ש שם שכתב דאמר הרי עלי שתי נזירות או שאמר הריני נזיר הריני נזיר אם אוכל ואכל וכאן י"ל דמיירי דאמר הריני נזיר הריני נזיר דאז אמרינין דכוון להיות נזיר זה אחר זה וצ"ע דלא העירו בזה נושאי כלי הרמב"ם ז"ל והנה במהדורא קמא הקשיתי אהא דפירש הרמב"ם פ"ב הלכה ח' הריני נזיר שזה פלוני שהוא מאמת דבריו ואם אמר הריני נזיר אם אין זה פלוני ע"ש והא זה נדרי שגגות וכמדומה שאחר כך ראיתי בשו"ת מהר"י מטראני שעמד בזה וחפשתי עתה ולא מצאתי (ב) והנה דבר חדש ראיתי ברש"י נדרים דף י"ט דהא דאמרינין ספק נזירות להקל הוא משום דלאו מצוה הוא לקבל נזירות ואיש כי יפליא בדיעבד קאמר הילכך אית לי' ספק נזירות להקל ע"ש ואתי שפיר טפי לדעת הרמב"ם דכל הספקות מה"ת לקולא רק דרבנן תיקנו להחמיר ובכה"ג דאין מצוה לקבל נזירות לא תיקנו ובזה א"ש הא דאמר ר' יוחנן דאי נחית לנזירות תו לא סליק מיני' דכיון דאיכא חזקת נזיר זה גם מן התורה להחמיר ובזה תבין מה דפריך בש"ס אהא דמשני ר' יוחנן אפילו תימא ר' יהודא התם לא נחית לנזירות הכא נחית לנזירות במאי לסלק מינה ופריך אמאי לא לחזי לקופה כאילו מלא קישואין ותהוי לי' תקנתא ומשני ר' יהודא סבר לי' כרבי דאמר אין זה מגלח אחת לשלשים יום כו' והיינו דאי הוה ס"ל כת"ק דנזירות כמנין מלא הבית קבל עליו אז לא הוי חזקת נזיר דהא אחר כל ל' יום מגלח וכבר אזדא לי' חזקת נזירות אבל אי נזירות ארוך קבל עליו אף דמגלח אחת לי"ב חודש עדיין חזקת נזיר עליו והוא עדיין בחזקת נזירותו דהא רק מיקל בתער וגלוח לגמרי לא עביד וגם לפי הנראה אינו מביא קרבנותיו כלל ע' בפ"ג מה' נזירות הלכה י"ב ובמל"מ הלכה י"ח בפסקא המתחלת תו אמרינין בגמרא ר"י אמר אפ"ת ר"י כו' ותבין כי דבריו ודברי עולים בקנה אחד ודו"ק (ג) והנה המהרי"ט תירץ על קושית התוס' דהאיך מהני תנאי בנזירות הא א"א לקיים ע"י שליח ותירץ מהרי"ט דתנאי לא גרע מפתח והוי כמו נדר ופתחו עמו ודפח"ח ואמרתי עפ"ז אתי שפיר הא דנזיר דף ל"ב הי' מהלכין בדרך ובא אחד כנגדן ואמר הריני נזיר שזה פלוני כו' ב"ש אומרים כולם נזירים וכן בדף יו"ד אמרה

פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני כו' דב"ש אומרים ה"ז נזיר וע"ש בש"ס דדחיק לפרש טעמא דב"ש ולפמ"ש מהרי"ט א"ש דכיון דב"ש ס"ל אין שאלה בנזירות א"כ לא מהני תנאי ותנאי בטל ומעשה קיים ואפילו לא עמדה הוא נזיר ואמנם הש"ס דלא פירש הכי ע"כ דלא ס"ל כתירוץ מהרי"ט ומה שהקשה המל"מ אמאי לא מייתי המקשה ראיה זו בקושיתו מפרסה היא קושית הש"מ ע"ש וכתבתי בזה במ"א:

חדר פג בדין האומר הריני נזיר שנה סתם

א הרמב"ם פ"ג ה"ז כתב דשנה סתם הוא שנת הלבנה ותמה הכ"מ הא בירושלמי מספקא אי שנת החמה או שנת הלבנה ואמאי פסק לקולא ותירץ דאפשר דטעמ' משום דספק נזירות לקולא ע"ש ואמנם המל"מ הקשה על הכ"מ מהא דר"ה דאמרינין דאם אמר מודרני ממך שנה מונה י"ב חדש מיום ליום וזה שנת הלבנה ובנדרים ספקו להחמיר וע"כ דהטעם משום דהלך אחר לשון בני אדם ע"ש והנה רבינו פסק בפרק יוד מה' נדרים הנודר הנאה מחברו לשנה אסור שנה תמימה מיום ליום ואם נתעברה שנה אסור בה ובעבורה ע"ש והיינו דשם כוונתו לידור הנאה שנה זו מיום שנדר עד יום הזה בשנה האחרת ולכך אם הוא פשוטה מונה מיום ליום היינו או שכ"ג או שנ"ד או שנ"ה ימים ואם נתעברה השנה מונה י"ג חודש אבל כאן שנדר נזירות כמנין ימות השנה ואם פירש שנת הלבנת עונה שנ"ד נזירות דרוב שנות הלבנה הם שנ"ד ימים ואם פירש ימות החמה מונה שס"ה נזירות דהא אין כוונתו לחשוב מיום ליום שנדר רק כמנין שנת החמה דעלמא ולכך אם אמר סתם לא ידענו למה היתה כוונתו ושפיר כתב הכ"מ דרק מספק מקילינין וז"ב גם מ"ש המל"מ דלפ"ד הכ"מ אם לא אמר כמנין ליש ספק נזירות להקל יתבאר לקמן ומה שהקשית בעירובין דף מ"ג דבעי למפשט דיש תחומין למעלה מי"ט דתניא האומר הריני נזיר ביום שבן דוד בא כו' ופריך בחד בשבא לשתרי ומשני תנא ספוקי מספקא לי ולחומרא כו' והקשית דהא קיי"ל ספק נזירות להקל הנה כבר עמד בזה הכ"מ בפ"ד הלכה ל"א מהלכות נזירות דהרמב"ם פסק שם הטעם דשרי בשבת ויו"ט משום דספק נזירות להקל והקשה הכ"מ הא בש"ס הטעם דאין אליהו בא בע"ש ועיו"ט ועוד הקשה ע"ש ותירץ דבש"ס אזיל למ"ד ספק נזירות להקל וע"ש בלח"מ שהקשה א"כ קשה חד בשבת לשתרי ע"ש ואני בער ולא אדע דהא הטעם דלא רצה להכניס לספק נזירות דלא יהיה לו תקנה כגון בהא דכרי דחשב דיברר ע"י מדידה אם יש מאה סאה וכמ"ש הרא"ש ואז יודע לו אם הוא ודאי נזיר או אינו נזיר וכן במלא הקופה ודאי כוונתו לקישואין דאית לי' תקנת' אבל כאן מה הפסד לו אם יהיה נזיר ספק בחד בשבא

הא למחר ודאי יהי' ספק נזיר ולא יגלח מספק ואמנם י"ל דהש"ס אזיל דספקו חמור מודאי אבל לטעמא דר' יוחנן דמחלק בין היכא דנחת לנזירות או לא נחת והטעם דאם נחת לנזירות אוקמי אחזקת נזירות וכ"מ בשיטה מקובצת דמדמה לה לעד שלא נזקק לטומאה כו' ואם כן גם כאן שייך זה דספק נזירות להקל ואמנם הש"ס הקשה שם על הטעם דספקו חמור מודאי מהא דתניא נזיר שמשון ולכך פסק הרמב"ם כטעמא דר' יוחנן דמחלק בין נחת לנזירות או לא נחת וא"ש דכתב הטעם דספק נזירות להקל ואין צ"ל דהש"ס אזיל אליבא דריש כמ"ש הכ"מ ודו"ק:

והנה לטעמא דספקו חמור מודאי דודאי נזיר מגלח ומביא קרבן ונפטר מנזירות משא"כ בספק נזיר י"ל לפ"ז בזה"ז דאין לנו קרבן בעו"ה וא"כ גם ודאי נזיר אינו יוצא מידי נזירותו לעולם לא שייך זה ולא אמרינן ספק נזירות להקל וגם לטעמא שהבאתי דהוא טעמא דר' יוחנן דלא החמירו עליו שמא יביא חולין בעזרה ג"כ ל"ש בזה"ז וצ"ע דלא העיר שום מחבר בזה ובמ"א כתבתי והנה ראיתי בתוס' נזיר דף יו"ד ע"ב בסוף ד"ה ואמר הריני נזיר דהקשו וא"ת סוף סוף מה נ"מ לבית הלל הלא אפילו כשנזר זה מן הבשר לא חייל אכל מילי דנזירות כדמשמע להו בגרוגרת ע"ש שנדחקו בתירוצם ולפמ"ש הרמב"ם בפרק א' הלכה יו"ד דאם אמר הריני נזיר מן הגרוגרת הוי נדור לב"ה ע"ש שהראב"ד השיג עליו ואמנם להרמב"ם א"ש קושית התוס' דנ"מ דלב"ה אפילו נדור לא הוי והא דנקט ובה"א אינו נזיר היינו משום דבית שמאי אמרו נזיר לכך נקטו ב"ה אינו נזיר ואמנם באמת אפי' נדור לא הוי כן נלפע"ד ודו"ק:

חדר פד בדין נזיר שנכנס לבה"ק

א הרמב"ם כתב בפ"ה הלכה חי מה' נזירות דנזיר שנכנס באהל המת בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה מדעתו ה"ז לוקה משמע אע"ג דהוא לא עשה מעשה כלל אבל התוס' כתבו דמיירי שהוא ג"כ סייע דאל"כ אינו לוקה דהוי לי' לאו שאין בו מעשה ואמת דהתוס' בנזיר דף י"ז כתבו אהא דאמרינן אילימא דהתרו בו אל תנזור בלא שהיה נמי חייב וכתבו התוס' דלא הוי לאו שאין בו מעשה במה שמקבל נזירות דלאו שיש בו מעשה הוא דאינו יוצא משם כשנודר בנזיר ע"ש בתוס' ואפשר כוונתם כיון שתחלת הכניסה היה מעשה ועתה התרו בו לצאת הוי לאו שיש בו מעשה וע' תוס' שבועות ד"ה או א"צ גם י"ל דעה שנדר בנזיר הוי מעשה כמו מימר דבדיבורו עביד מעשה דעושה מחולין קדש כן הכי נמי דנזירות כהקדש הוא דכתיב קדוש יהיה

וע' מה שכתב הרמב"ם בריש הלכות תמורה ובכ"מ שם וכתבתי במ"א ולפ"ז אתי שפיר מה שכתב הרמב"ם סתם ופרע לו חבירו גג התיבה ולא כתב שסייעו ודו"ק:
והנה לפמ"ש הרב המגיד בפרק י"ג מהלכות שכירות בדעת הרמב"ם דכל לאו שאפשר לעבור עליו ע"י מעשה אז אפילו לא עשה מעשה לוקה ע"ש וגם לפ"ז א"ש דעת רבינו דאם חבירו פרע עליו הגג מדעתו אף שלא סייע לוקה כיון דאפשר לעבור על לאו דטומא' ע"י מעשה ואפשר דזה מדוקדק בלשון התוס' דשבועות דף י"ז שהבאתי שכתבו דמתרין בו שלא ידור ולקי כמו נזיר טהור דמתרין בו שלא יטמא כו' והיינו דאפשר לעבור על לאו דטומאה ע"י מעשה ודו"ק ובאמת מה שכתבו התוס' דהוא סייע לחבירו לכאורה קשה הא מסייע אין בו ממש ואמנם זה יש לדחות ע' ט"ז סימן קצ"ח ס"ק כ"א ובנקודת הכסף שם ואמנם לפמ"ש הנודע ביהודא לחלק דדוקא אם עשה מעשה כל דהו אז שייך סברת הרא"ה והה"מ דכיון דאפשר לעבור על לאו זה ע"י מעש' לוקה גם אם לא עשה אלא מעשה כל דהו אבל בלא מעשה לגמרי לא לקי וי"ל דזה כוונת התוס' דסייע חבירו ואף דמסייע אין בו ממש מ"מ הוי עכ"פ מעשה כל דהו וכיון דאפשר לעבור עליו ע"י מעשה גמור שפיר לוקה ודו"ק היטב והנה ראיתי בתוס' בשבועות שם ד"ה טימא דהקשו הא כבר הוא מחולל ועומד ותירצו דהכא הוא מוסיף טומאה שהוא מצוה לפרוש מן הקבר בכל שעה וכ"כ בשיטה מקובצת ועוד כתבו בשם ר"ת דמיירי שהוא סמוך לחשכה ומוסיף טומאה יום אחד ע"ש ולפ"ז יש ליישב גם ההוא דאלו תטמא אל תטמא בכה"ג וכן עלה במחשבה לפני וע' עוד בתוס' שם ובחידושי הרשב"א ויבואר אי"ה במ"א: והנה התוס' נזיר דף מ"ב ע"ב ד"ה אמר לי' כתבו שלא בחיבורין כו' אין כאן מחולל ועומד אלא תוספת אף בו ביום כו' ור"ל אף דבו ביום אין כאן תוספת ימי טומאה דהא בלא"ה הוא טמא שבעה ימים מ"מ איכא תוספת טומאה לענין אדם הנוגע בו וז"פ ולפ"ז לדעת רבינו דס"ל טומאה בחיבורין לאו דאורייתא מ"מ אם נגע במת ביום שאחריו איכא תוספת ימי טומאה ואמנם בזה"ז דאין לנו אפר פרה לא שייך תוספת ימי טומאה דאנחנו לעולם טמאים לנפש אדם ואין לנו במה להטהר והנה שבתי וראיתי בדברי הראב"ד בהלכה ט"ו שכתב והמחייב אותם עליו להביא ראיה אפשר דכוונתו רק על חיוב מלקות אבל מודה דחיוב מדרבנן איכא כמ"ש הרב דגול מרבבה ולפמ"ש יש להסביר זה דטומאה בחיבורין מדרבנן וא"כ עכ"פ איכא תוספת טומאה אדרבנן וה' הטוב יבנה בית הבחירה ויזרוק עלינו מים טהורים לטהרנו א"ס:

חדר פה בדין מי שנזר שתי נזירות

א הרמב"ם בפ"ג מה' נזירות הלכה יו"ד כתב מי שנזר שתי נזירות בין שנזר שתיהן בב"א בין שנזר זו אחר זו כו' ומנה את הראשונה והפריש קרבן ואח"כ נשאל על הראשונה והתיר נדרו עלתה לו ראשונה בשניה ומביא זה הקרבן ונפטר ואפילו הביא כפרתו כו' וכתב הכ"מ על זה תוספתא בנזיר פ"ב ומ"ש בין שנדר שתיהן כו' כן משמע בירושלמי דנזיר ומ"ש ואפילו הביא כפרתו כן משמע בירושלמי שם עכ"ל מרן הכ"מ ומה מאוד גדלה התימה על מרן שהביא ממרחק מקור לדברי רבינו והמה מפורשים בש"ס דילן נדרים דף י"ז ושבועות דף כ"ח וגם מה שכתב ואפילו הביא כפרתו מפורש שם ונעלם מעין הבדולח באותה שעה והראיתי זאת לגדול אחר הגאון אבד"ק בוטשאטש זלה"ה ולא מצא מענה. והנה בחידושי ביארתי דאין יכול להשאל על השניה בטרם השלים הראשונה דאין נשאלין על הנדר עד שיחול וכל זמן שלא גמר את הראשונה עדיין לא חלה השניה ונראה דכל זמן שלא גילח והקריב קרבן על הראשונה א"י להשאל על השניה דהא עודנו אסור ביין וטומאה כמ"ש הרמב"ם בפרק ד' הלכה י"ב ונמצא דעדיין לא חלה עליו השניה ועפ"ז נראה לפרש הירושלמי פ"ג דנזיר משנה ב' דאמר ר' לעזר השלים נזירותו לראשונה מכיון שהביא קרבן ונתגלח עלתה לו ראשונה לשניה ר' יעקב בר אחא פקיד לחבריא אין שמעתין מלה דר' לעזר הוין ידעין דר' יוחנן פליג עד שיביא כל קרבנותיו כרבנן ברם כר"ש אפילו לא הביא אלא קרבן אחד ועיין בספר פני משה הא דאמר ר' לעזר מכיון שהביא קרבן וגילח היינו אפילו הביא קרבן וגילח לראשונה ונשאל עליה עלתה לו ראשונה לשניה ע"ש ואני אומר אף דנראה דכן פירש מרן הכ"מ ז"ל דברי הירושלמי ולכן כתב על מה שכתב הרמב"ם ואפילו הביא כפרתו דכן משמע בירושלמי מ"מ דברי הפני משה דחוקים דהא לעיל מיני' דנשאל על השניה ולא על הראשונה דהא פתח השלים נזירותו הראשונה ובא להשען על השניה ולא מצאו פתח לראשונה עד שמצאו פתח לשניה ע"ש ובפני משה ועלה קאי ר' לעזר וגם מה דאמר ר' יעקב בר אחא פקיד לחבריא הוא דחוק לפי פירושו ע"ש שנדחק דקאי על הא דקאמר מכיון דהביא קרבן דמשמע מדבריו אפילו קרבן אחד מקרבנות הנזיר סגי וכשיטת ר"ש היא ע"ש שנדחק דקאי רק על הדיוק וגם לשון מכיון שהביא קרבן אחד הוא מגומגם לפירושו דה"ל למימר אפילו וכמ"ש רבינו אפילו הביא כפרתו וכבר כתבתי כי דברי רבינו נובעים מש"ס בבלי דידן ולא מהירושלמי לכן נראה דר' לעזר מיירי בנשאל על השניה כמו דמיירי בתחלת הסוגיא דלא מצאו פתח לראשונה עד שמצאו פתח לשניה ואמר ר' לעזר דאם כבר הביא קרבן לראשונה והותר ביין וטומאה שוב חלה עליו נזירות

שניה ואז מועיל אם נשאל על השניה דהא כבר חיילה עליו ושפיר עלתה ראשונה לשניה אבל אם בטרם שהביא קרבן לראשונה נשאל על השניה לא מהני דהא בטרם הביא קרבן לראשונה עדיין אסור בטומאה ויין וא"כ לא חלה עליו שניה עדיין ואין נשאלין על הנדר עד שיחול וז"ב ור' יעקב פקיד לחבריא דר' לעזר ס"ל כר"ש דסגי בקרבן אחד להתירו ביין וטומאה אבל לרבנן צריך להביא כל קרבנותיו וכל זמן שלא הביא כולם עדיין לא הותר ביין וטומאה מחמת ראשונה ועדיין לא חלה עליו שניה לכך אם נשאל על השניה אינו כלום עד שיביא כל קרבנותי' ואז מהני לי' שאלה על השניה ודו"ק כי הוא אמת ברור ור' יוסי פליג ואמר דהא בדין הוא שתחול השניה עם הראשונה ביחד אלא דהחמרת עליו שלא תחול אלא אחר הראשונה אבל לא שתחשב השניה כאילו לא חלה עדיין ולא תועיל שאלה עליה וגם אילו מצא מקום להשאל על הראשונה היתה השניה חלה ולא דמי לנדר אחר ל' יום דא"א לנדר לחול קודם וז"ב:

חדר פו בדין איש מדיר את בנו בנזיר

א המהר"י בן לב תמה על הרמב"ם דפסק כבי תרי דבהלכות נדרים פסק דבעינין שיתפיס בדבר הנדור ובפ"ג מה' נזירות הלכה י"ד פסק דאומר הריני נזיר כשמשון ה"ז נזיר ושמשון לאו דבר הנדור הוי ותירץ הכסף משנה דהא דאמרינין בגמרא דשמשון לאו דבר הנדור הוי דמלאך הוא דאמר כי נזיר אלקים יהיה הנער הזה ומפי מנוח לא יצא אבל הרמב"ם ס"ל כר"י דנזירות שמשון חייל ואי דבעינין דבר הנדור שמשון נמי דבר הכדור הוי כי מנוח אמר דבר זה ע"ש בכ"מ ויש להמתיק דברי מרן ז"ל די"ל הא דאמרינין בש"ס דמלאך הוא דקאמר לי' היינו דמעיקרא הוי ס"ל דמנוח הוי אמר לי' ופירש"י דתנן האיש מדיר את בנו בנזיר ור"ש ס"ל כמ"ד דהא דאיש מדיר את בנו בנזיר מדרבנן הוא אבל מדאורייתא לא מצי האב להדיר את בנו בנזיר וע"כ דמלאך הוא דאמר לי' אבל הרמב"ם דפסק דמה"ת האב מדיר את בנו בנזיר א"כ נקטינין דהאב היינו מנוח הוא דאמר הכי ולכך פסק הרמב"ם דאם אמר הריני כשמשון ה"ז נזיר ודו"ק. והנה הלח"מ הביא ראיה עצומה מריש ואלו מותרין חולין שאוכל לך כבשר חזיר כע"א כו' ופריך טעמא דאמר חולין שאוכל לך הא לחולין שאוכל לך כו' משמע אי ר"מ כו' ואלא ר' יהודא היינו רישא ואמאי לא פריך אי ר' יהודא אמאי כע"ז כבשר חזיר מותר הא ר' יהודא לא בעי דבר הנדור דהא ס"ל דאומר הריני כשמשון הוי נזיר וע"כ דזה לא קשה די"ל הטעם דמנוח הוא דאמר הכי והוי דבר הנדור ואמנם יש לדחות דהש"ס לא רצה להוכיח מזה די"ל דר"י בעי דבר הנדור אלא דמפיק לה מל"ד ולא מוקי ל' כשמעון הצדיק אבל לפי

האמת י"ל דר' יהודא לא בעי דבר הנדור ואמנם תמהתי אמאי הקשה הלח"מ מהס"ד ולא מקשה מהמסקנא דמוקי לה מתניתין כר"י וא"כ מוכח דר"י ס"ל דבעי דבר הנדור דהא תני כבשר חזיר וכע"א מותר ודו"ק וראיתי בש"מ דהקשה איך אפשר דר"י לא בעי דבר נדור והא ס"ל דאומר תרומה בגליל מותר דאנשי גליל לא ידעי רק תרומת דגן דהוי דבר האסור וע"ש מה שתירץ ורבינו עזריאל פירש דר"י בעי דבר הנדור ונזיר שמשון מפיק לי' מל"ה ודרשה דשמעון הצדיק לא ס"ל דר"א הקפר ושמעון הצדיק מוקי לה בנדרים דף יו"ד בשיטה ור"י פליג עליהו ע"ש דהביא ראיה מהא דאמר כירושלים לא אמר כלום וכן מריש ואילו מותרים דמוקי לה כר' יהודא ע"ש והוא כתירוץ מהר"י בן לב וכוון לדברי הקדמונים ובחנם כתב הכ"מ עליו דדוחק גדול הוא והשיטה מקובצת כתב דמלאך הוא דאמר לי' ושמשון לא הוציא נזירות מפיו דאל"כ היה אסור גם בטומאה דאין נזירות לחצאין ע"ש היטב ועיין בלשון הרמב"ם ודו"ק היטב:

ב והנה שם בהלכה ט"ו כתב הרמב"ם האומר הריני כשמשון כבן מכוח כבעל דלילה כמי שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פלשתים את עיניו ה"ז נזיר כנזירות שמשון כו' ועיין בכ"מ ולח"מ מה שהאריכו בביאור דבריו והנה מה שכתבו הלחם משנה דקשיא לרבינו מה דאמרינן בש"ס הוי אמינא שמשון אחרינא הא סתם נדרים להחמיר מדתנן בפרק ואלו מותרין דאם אמר כבשר מליח דמשמע לגבוה וע"ז סתמו אסור א"כ הכי נמי נימא הכי דע"ד הסתם כיון דלא פירש דבריו על שמשון בן מנוח קאמר ע"ש בלח"מ וע"ז יש לדקדק דהא קיי"ל ספק נזירות להקל ואמנם הטעם דסתם נזירות להקל משום דספקו חמור מודאי דודאי נזיר מגלה ומביא קרבן ואינו ספק אינו מגלח לעולם אבל בנזירות שמשון דאינו מגלח לעולם לא שייך זה אך בש"ס נזיר פריך שם והא תניא נזיר שמשון וא"ל אי תניא תניא ופירש הר"ן דלא ידענא לתרוצי ועוד פירש דתרי תנאי אליבא דר' יהודא וא"כ י"ל דהרמב"ם ס"ל דבנזיר שמשון לא אמרינן ספק נזירות להקל דלא ביאר הרמב"ם בשום מקום בנזיר שמשון אם התנה ע"מ שיהיה בכרי זה מאה כור וצ"ע דלעיל פרק ב' הלכה ט' כתב סתם אם אמר הריני נזיר אם יש בכרי הזה כו' ולא ביאר הא דאיתא בש"ס אף בנזיר שמשון כן וצ"ע וע"ש בלח"מ שביאר דעת הרמב"ם דאם אמר כל התנאים אף אם אמר לשמשון אחר נתכוונתי אינו נאמן דהוי כאומר כבשר מליח וכו' כיון דרוב העולם קורין לבשר מליח של גבוה בשר מליח סתם אבל אבל אמר רק כשמשון לחוד נאמן לומר לשמשון אחר נתכוונתי ע"ש דפח"ח ולשון הרמב"ם מדוקדק לפי פירושו ע"ש. והנה לפי פירוש שני בר"ן דאי תניא תני' היינו דתרי תנאי אליב' דר' יהודא דלחד תכא סבר ר' יהודא דמעייל אינש נפשי' לספקא והוא תכא דמתני' דספק

תרומה ותנא דברייתא דנזיר שמשון דר' יהודא מתיר סבר לא מעייל אינש נפשי' לספקא והנה המשנה דהריני כשמשון ודאי כר' יהודא אתיא דהא לר' שמעון ס"ל האומר נזיר שמשון לא אמר כלום כדלעיל דף ד' ע"ב וכיון דאתיא כר' יהודא תלוי בזה אי אמרינן גם בנזיר שמשון ספק נזירות להקל וא"כ י"ל דתנא דמתני' ס"ל כהאי תנא דתנא אף בנזיר שמשון כן ואמרינן ספק נזירות להקל ולכך דוקא אי אמר כולהו דאל"כ אמרינן דלשמשון אחרינא קאמר אבל הרמב"ם פסק כתנא דלא תכא נזיר שמשון דס"ל בנזיר שמשון לא אמרינן ספק נזירות להקל וא"כ הוי ככל ספק נדרים להחמיר ואפילו אמר כשמשון או כבן מנוח לחוד הוי נזיר ולכך כתב סתם ודו"ק. והנה מה שכתב הרמב"ם דאם אמר לשמשון אחר נתכוונתי אינו נזיר וכתב מרן הכ"מ דנלמד מהא דנדר בחרם ואמר לחרמו של ים דנאמן יש לחלק דשם הוא נאמן משום דבידו לישאל על נדרו ולכך נאמן לפרש דבריו אבל בנזיר שמשון דאינו יכול להישאל על נדרו כמ"ש הרמב"ם כאן אפשר דאינו נאמן ואמנם לפי מ"ש הגאון מהר"א ירושלמי דנזירות שמשון אינו מה"ת א"ש דמשום הכי נאמן אבל מהרי"ט דחה דבריו מכמה ראיות ברורות ע"ש וגם אני כתבתי בזה ואין להאריך:

חדר פז בדין נזיר נזירות עולם אי מהני

שאלה:

א הנה התוס' כתבו דנזיר שמשון ליתא בשאלה אבל נזיר עולם איתא בשאלה כדמוכח במסכת מכות דף כ"א דאל"כ ה"ל לאוקמי בנזיר עולם דליתא בשאלה ואסור לטמאות למתים ע"ש ולפ"ז קשה על הרמב"ם דנתן טעם דנזיר שמשון ליתא בשאלה שנזירות שמשון היתה לעולם דאטו נזיר עולם ליתא בשאלה וכבר הקשה כן הכ"מ ז"ל. וע' בשו"ת מהרי"ט חיא סימן ד' באשה שנדרה בנזירות שמשון אם יכול הבעל להפר לה והביא ראיה דיכול להפר לה מהא דגיטין דף ל"ה פרק השולח דאמר רב הונא נשאת אין מדירין אותה דמפר לה בעל ואמאי ידירה בנזירות שמשון דלא מצי להפר וע"כ דמצי מפר ע"ש והמל"מ כתב דלא ידע מאי הוכחה היא זו דשם אפשר דאין היתומים רוצים שתאסור עצמה ביין ובשכר אלא בדבר אחר ע"ש ולכאורה י"ל כיון דנזיר שמשון ליתא בשאלה אם כן לפמ"ש מהרי"ט הא דמהני תנאי בנזירות דהא א"א לקיים ע"י שליח וכתב מהרי"ט דתנאי לא גרע מפתח דמהני ע"ש ולפ"ז בנזיר שמשון דלא מהני שאלה גם תנאי לא מהני גם לפמ"ש התוס' דלכך מהני תנאי משום דיכול לשלוח קרבנותיו ע"י שליח לפ"ז בנזיר שמשון דליכא קרבן לא מהני תנאי וא"כ א"ש דלא מצי להדירה בנזיר שמשון

אם נהנית מכתובתה דא"כ גם אם לא נהנית תיאסר דתנאי בטל ומעשה קיים וזה אין אנו רוצים ואמנם דבר זה צ"ע מהא דתניא אף בנזיר שמשון כן וצ"ע ודו"ק. והנה ראיתי בשו"ת מהרי"ט דנסתפק באשה שנדרה נזירות שמשון אם תלך לבית אביה אם יכול הבעל להפר מיד בטרם שהלכה ע"ש ולא יכולתי לרדת אל עומק הענין מפני טרדתי והוכרחתי להפסיק באמצע התשובה ועוד חזון למועד ידידך דוש"ה:

חדר פח בדין מי שאמר הריני נזיר מלא הקופה

א הנה הגאון בעל משנה למלך העמיק הרחיב ותרבה להשיב על התוס' שכתבו בשם ר"י דטעמא דספקו לא מצי מגלח דלא מצי למעבד הקפה מספק דמספק אינו יכול לדחות לאו דהקפה דהא עבר על לאו דלא תקיפו הילכך הוי ספקו חמור מודאי ותמה המשנה למלך דמה בכך דלא מצי למעבד הקפה דבשלמא אי אמרינין דלא מצי לגלח כלל ניחא דמקרי ספקו חמור מודאי דאלו ודאי משלים ימי נדרו ומביא קרבנותיו ומגלח ואילו ספקו לא מצי לגלח כיון דא"י להביא קרבנותיו מספק משום דהוי ספק חולין בעזרה אבל אליבא דר"י דיכול לגלח לפי שיכול להביא עולה ושלמים מספק בנדבה ויוכל לגלח עליהם דקיי"ל אם גילח על אחר משלשתן יצא כי לא, עביד הקפה מאי הוי וכי משום דלא מצי עביד הקפה הוי ספקו חמור מודאי וכ"ת דטעמא הוא משום דכיון דלא מצי עביד הקפה א"כ לא קיים מצות תגלחת דהא קיי"ל אם שייר שתי שערות לא עשה כלום וכיון דלא קיים מצות תגלחת לא הותר ביין ומ"ה הוי ספקו חמור מודאי שהרי אינו יכול לשתות וליטמא לעולם הא ליתא שהרי פסק הרמב"ם בפ"ח דין ה' דאין תגלחת מעכבת וכשנזרק עליו א' ממיני דמים הותר לשתות יין כו' והאריך בחריפותו ע"ש במל"מ והנה התוס' ד"ה ולחזיי' כתבו דהא דספקו חמור מודאי דאם היה ודאי נזיר כמלוא החרדל מגלח כל ל' יום ומביא קרבן אבל עתה דיש ספק שמא מלוא קישואין או מלוא בצ' משגילח פעם אחת תו לא חל עד שיביא קרבן וקרבן אינו יכול להביא מספק חולין בעזרה עכ"ל התוס' וצריך להבין מאי חומרא יש בספק זה דהא אפילו ודאי מלוא חרדל קאמר והוא מגלח כל ל' יום מ"מ אינו יכול לשתות יין או לטמא למתים אפילו ביום תגלחתו ואם שתה יין או נטמא למת אפילו ביום תגלחתו לוקה כמ"ש הרמב"ם בהלכה זו וא"כ מה הפסיד במה שלא יגלח ומדברי המל"מ שכתב וכ"ת דטעמא דמילתא דכיון דלא מצי עביד הקפה לא קיים מצות תגלחת וכיון דלא קיים מצות תגלחת לא הותר ביין כו' משמע דעיקר חומר הוא שיהא אסור ביין ובטומאה וכן בדין דאין לומר דהחומר הוא דיהיה אסור לגלח לעולם מחמת נזירות זה אינו חומר כל כך דהא אם מניח שער

כדי לכוף ראשו לעיקרו אינו לוקה כמ"ש רבינו פרק ה' הלכה י"א הן אמת שדעת התוס' דמ"מ עשה איכא דגדל פרע שער ראשו אבל דעת הרמב"ם אינו כן וצריך לומר דאעפ"כ צער הוא לו דאינו מגלח מעיקרו וצ"ע דזה יקרא חומר בספקו שוב ראיתי דכן הוא דהא אמרינן נזיר עולם נמי חמור ספקו מודאי דאילו ודאי הכביד ראשו מקל בתער ומביא ג' בהמות והא נזיר עולם אסור ביין ובטומאה ומה יתרון לו בודאי מבספק רק דמקל בתער מוכח דזה החומר בספק ובודאי דאסור לגלח כלל ובאמת לא הבינותי הא דסיים בש"ס ומביא ג' בהמות לאיזה צורך הוא ובשלמא למ"ד הקפת כל הראש לאו שמי' הקפה א"ש דהיה צריך להביא הא דמביא ג' בהמות דמחמת זה חמור הספק דא"י להביא קרבן מספק וממילא אינו יכול לגלח משום ספק נזירו' אבל למ"ש התוס' דשפיר מצי להביא עולה ושלמים על תנאי דנדבה אלא דאינו יכול לעשות הקפת מספק דהקפת כל הראש שמי' הקפה ומדאורייתא אסור א"כ מה צריך להביא הא דמביא ג' בהמות וצ"ע לע"ע.
ומה דסיים הגאון משנה למלך דר' יהודא סבר כר"א דאחר מעשה כולם הותר ולכן ספקו חמור מודאי חדא כו' ועוד דלא מצי לאתויי חטאת ולא הותר ביין צ"ע דנזיר עולם מאי איכא למימר דבלא"ה אסור ביין וטומאה וצ"ע ודו"ק והנה י"ל דבזה פליגי תנא קמא ורבי במתניתין כשער ראשי דת"ק ס"ל דסתם נזירות להקל ולכך אמרינן דנזירות כמנין שער ראשו קיבל עליו ומגלח כל ל' יום ואף דכבר נחית לנזירות ובמאי לסלוקי מינה ז"א דיכול להביא עולה ושלמים בתנאי דבנדבה ותגלחת אינה מעכבת אבל רבי סבר דהכל מעכב כר' אליעזר ובזה א"ש דפסק הרמב"ם כת"ק אבל כאן דפסק הרמב"ם באומר הריני נזיר כמלוא הקופה דנזירות ארוך קיבל עליו כבר צווחו עלי' קמאי התוי"ט והמל"מ והחימה אשר בעל מלחמתו הראב"ד ז"ל משתיק שתיק לי' ומדשתיק אודיי אודי לי' ומאפס הפנאי קצרתי ואי"ה יבואר עוד:

ב כבר התעוררתי בדברי הרמב"ם פ"ג מה' נזירות דין ח"י אשר עמדו בו התוי"ט והלח"מ והמל"מ ונדחקו לבארו ונראה לפי מה שנראה מדברי הרמב"ם בפירוש המשנה דתפס תירוצו של רבה בדף ז' שאני שערות הואיל ומובדלות זו מזו וע"ש שכתב דהואיל והשערות חלקים נפרדים זו מזו כך כוון הוא שתהיה נזירותו מוחלקים ע"ש וא"כ אפשר לומר דרי יהודא סבר כת"ק דהאומר כשער ראשי מונה נזירות ומגלח אחת לשלשים יום הואיל ואמר בפירוש כשער ראשי והם חלקים מובדלים זו מזו ודאי כוון גם הוא לזה שימנה נזירות הרבה מוחלקות אבל כאן שאמר מלוא הקופה ולא פירוש כחרדל ודאי כוון לנזירות ארוך וכיון דלא ידענו השיעור אמרינן דכמלוא חרדל נזירות ארוך כוון דהא לא פירש דבר ידוע לא שייך לומר דרצה לקבל נזירות ומחלקות כגרגר החרדל

שהן חלוקות דהא לא אמר בפירוש כחרדל והחילוק לע"ד ברור והש"ס דאמר רבי יהודא ס"ל כרבי אזיל לפי תירץ רבא דתירץ שאני הכא דאמר אחת ולא ס"ל שינויא דרבה אבל הרמב"ם תפס שינויא דרבה עיקר ופסק כן נלפע"ד בישוב דברי הרמב"ם ז"ל מה שנתחבטו בו גאוני קמאי ודו"ק. והנה ראיתי שם ברמב"ם בהלכה הסמוכה הלכה י"ט דכתב האומר הריני נזיר אם אוכל ככר זה הריני נזיר אם אוכלנה הריני נזיר אם אוכלנה ה"ז חייב בנזירות כמכין שאמר ומונה אחת אחר אחת כל אחת ל' יום ומגלח ומביא קרבנו עכ"ל הרמב"ם ז"ל ואני מסופק אם אמר הריני נזיר אם אוכל ככר זו ואכלה אם חייב בנזירות כמנין כל כזית שיש בככר זו ורבינו לא ביאר ויש בר"ן נוסחאות שסוברים כן ואמנם בש"ס לא נמצא נוסחא זו ואפשר דהרמב"ם לא ס"ל כן אלא דכל דלא אמר אלא פעם אחת הריני נזיר אינו חייב בנזירות אלא פעם אחת ל' יום ואפשר דאיירי שאין בככר אלא כזית אחד ובש"ס אמרינן איידי דתני שבועה שלא אוכל תני נמי הריני נזיר אם אוכל וזה התירוץ יצדק ליישב המשנה אבל בדברי רבינו דלא נקט אלא הריני נזיר אם אוכל ולא נקט שבועה ישאר הקושיא כיון דאמר הריני נזיר ה"ל נזיר וכי אכיל טובא ומתרין בו מחייב על כל אכילה ואכילה וע' בר"ן שם דהך שתי קושיות חדא דאית בה תרתי ואף דרבינו לא הזכיר דין זה היינו דלא היה בנוסחא שלו אבל הדין י"ל דהוא דין אמת ושוב נזכרתי שכתב הרמב"ם פרק חמישי מה' שבועות הלכה י"ג שבועה שאוכל ככר זו שבועה שלא אוכלנה השניה שבועת שוא שהרי מצוה עליו לאכלה ולוקה על שבועה שניה כו' וכתב הלח"מ וז"ל וא"ת ככר זו משמע אפילו בכזית ממנה ושבועה שלא אוכלנה משמע כולה כמ"ש רבינו פ"ד וא"כ הרי יכולים לקיים שתי שבועות הללו שיאכל כזית ממנה ולא יאכל כולה וי"ל הרי כתב הטור בסימן רל"ח דהיכא דאמר שבועה שאוכל ככר זו כשהוא לפניו צריך שיאכל את כולה שעל כל כזית ממנה נשבע שיאכל כו' עכ"ל הלח"מ ובאמת אשתמיטתי' בשעה ההיא שהוא קושית התוס' סוף פ"ג דשבועות ותירצו דיש לחלק בין נשבע שלא יאכל לשבועה שאוכל וע' בש"ך סימן רל"ח ס"ק ח"י מה שכתב בדעת הטור והנה הלח"מ כתב בדברי הטור כשהוא לפניו דאז אמרינן כשאומר שאוכל ככר זו חייב לאכול כולה וא"כ אם אמר הריני נזיר אם אוכל ככר זו היינו אם יאכל כולה ולא כזית ממנה וכפ"ז לא קשה קושיות הש"ס כפי נוסחא שהביא הר"ן דלא חייב בנזירות כמנין הכזית שיש בככר דדוקא אם אמר שלא אוכל וכמו שחילקו התוס' אז חייב על כל כזית וכזית לא בשאמר אם אוכל ככר זו ואמנם זה דוקא בשאמר אם אוכל ככר זו והיא לפניו אבל במשנה דתני סתם הריני נזיר אם אוכל משמע דאין ככר לפניו אלא דאומר הריני נזיר אם אוכל היום בזה שפיר פריך דלמה

לי' למתני' דאמר שתי פעמים הריני נזיר אני אמר רק פעם אחת הריני נזיר אם אוכל ואכל חייב בחרות כמספר כל זית וזית שאכל ומשני איידי כו' אבל הדוב"ם דכתב הריני נזיר אם אוכל ככר זו שפיר כתב ולא קשה לדידי' קושית הנוסחא בש"ס ודו"ק היטב ובחידושי לנדרים פלפלתי בדברי הר"ן הנ"ל וכאן לא באתי כי אם לבאר דברי הרמב"ם ע"כ קצרתי ודו"ק:

חדר פט בדין נזיר שמשון אם איתא

בשאלה (א) הנה לעיל כתבתי דהרמב"ם לא ביאר בשום מקום אם נזירות שמשון אמרינן בי' ג"כ ספק נזירות להקל ובש"ס נדרים דף י"ט אמר אי תניא דאף בנזירות שמשון כן תניא הנה ראיתי לקמן פרק רביעי הלכה ו' דהכ"מ והלח"מ הוכיחו מדברי רבינו דפסק שם בעיא דרבא בתרייתא לחומרא וכתב מרן הכ"מ ז"ל דאף דספק נזירות להקל היינו בנזירות דאיתא בשאלה אבל בנזירות שמשון דליתא בשאלה לא אמרינן והלח"מ כתב בטוב טעם יותר דבנזירות שמשון דלא חמור ספקו מודאו לא אמרינן ספק נזירות להקל ע"ש שביאר זה היטב ואני תמה על הכ"מ דנדחק בחילוק זה דלא מצינו בש"ס והא בפשיטות א"ש דהא ביאר הכ"מ דהרמב"ם מפרש הבעיא אי חלה הנזירות תיכף ושוב אין לה הפסק עד תום ל' יום ומגלח ומביא קרבנותיו ואח"כ מתחיל נזירות שמשון או דיהיה נזיר כ' יום ואחר כ' יום יתחיל נזירות שמשון ושוב א"א לו לגלח וא"כ עכ"פ צריך לנהוג תיכף נזירות כ' יום ואז בכלות העשרים יום יהיה הספק אם ימשוך עוד נזירותו עשרה ימים כדי שישלמו ימי נזירותו ל' יום ויגלח ויביא קרבנותיו או דאחר כ' יום תיכף יתחיל נזירות שמשון ושוב א"א לגלח לעולם וא"כ כיון דכבר נחית לנזירות במה לסלוקי מינה כדאמר ר' יוחנן בנזיר דף ז' וא"כ ליכא למפשט מינה דהרמב"ם פסק בכל נזירות שמשון לחומרא דהא בכל נזירות הדין כן דכיון דנחית לנזירות נחית דבנה לסלוקי מינה ולפ"ז שפיר כתבתי דהרמב"ם לא ביאר דעתו בזה כלל ובעיקר הדבר מ"ש הכ"מ דנזירות שמשון כיון דלית לי' שאלה לא הוי ספק נזירות לקולא ואמנם כבר כתבתי דחילוק זה ליתא בשום מקום בש"ס ומה טעם יש בו ואמנם מצאתי נועם לדברי מרן הכ"מ ז"ל דהא דאמרינן לא מחית אינש נפשי' לספקא כתב הרא"ש דכך היה דעתו דרק אם יבורר הדבר שיהיה בכרי מאה כור יהיה נזיר אבל אם לא יבורר הדבר לא יהיה נזיר כלל ולפ"ז י"ל הא ב"ש ס"ל אין שאלה בנזירות משום דנזירות טעות הוי בנזירות כדאמרינן בריש פ"ב ועיין נדרים דף ע"ח וה"ה כאן בנזירות שמשון כיון דלא מהני לי' שאלה על כרחך משום דגם בטעות הוי נזירות ולכך לא מהני בי' שאלה דהשאלה משוי

לי' לנדר נדר טעות כמ"ש הר"ן בנדרים וא"כ לא שייך מה שכתב הרא"ש דדעתו היה רק אם יבורר הדבר יהיה נזיר ולספקא לא מחית נפשי' דהא אפילו הוי בטעות הוי. נדר וזה כוונת מרן הכ"מ ז"ל וגם מה שכתבתי לעיל מטעם דכיון דנחית לנזירות נחית ג"כ הוא נכון דשני טעמים הן כמבואר למעמיק בענינים אלה ודו"ק ובדברי הלח"מ יש לי לפלפל ואמנם לא אאריך כעת והנה ראיתי בשער המלך בהלכות עכו"ם שתמה על מה שכתב המשנה למלך הבאתיו לעיל אחר שכתב דאצטריכו להאי טעמא למ"ד הקפת כל הראש לאו שמי' הקפה דמ"מ מדרבנן אסור דאף דאין איסורו רק מדרבנן מ"מ לא מצי עבר אדרבנן מן הספק ואולי נאמר דכל דרבנן במקום דליכא תקנתא לא גזור ע"ש דאשתמיט מיני' סוגיא דשני נזירים דפריך ודילמא לאו טמאין נינהו וקעביד הקפה ומשני הקפת כל הראש לאו שמי' הקפה והא עכ"פ מדרבנן אסור אלא ע"כ צריך לומר דמשום תיקוני גברא לא גזור ע"ט ולע"ד אין ראיה משם דשם הוי ספק דרבנן ולכך שרי דהא אם באמת נטמאו חייבין להקיף אבל כאן מי הכריחו להזיר באופן שיהיה ספק ויצטרך לעבור ספק איסור דרבנן ובודאי אין מתירין לו לעבור ספק איסור דרבנן כיון דהוא גרם והזיר באופן זה משא"כ התם בשני נזירים שאירע להן מקרה ונזרק טומאה ביניהן ובזה גם מה שהקשה דהא חולין בעזרה לאו דאורייתא ג"כ לא קשה דמ"מ לעשות ספק דרבנן לכתחלה אסור ואמנם לפמ"ש התוס' דהא יכול להתנות ולומר אם אני נזיר יהי' חובה ואם לאו יהי' נדבה ותירצו דאם יטמא קודם התנאי מה יעשה דאשם אינו בא בנדבה ע"ש ובזה שוב לא הוי לכתחלה דבשע' שנזר אכתי יש תקנה ואין להאריך והנה קשיא לי שם בשני נזירים אף דהוי ספק דרבנן מ"מ האחד ודאי (טמא) (טהור) והוי איקבע איסורא וצ"ל דדמי לשני שבילין ואין להאריך:

חדר צ אם גם בעכו"ם שייך דין מופלא סמוך לאיש

א דבר זה נסתפק המל"מ כיון דקיי"ל דנודרין בישראל אם בהם שייך דין דמופלא סמוך לאיש וכתב לעיין בפרק בתרא דנזיר דף ס"ב והרב המגיה כתב ע' במ"ש הרב המחבר פרק יו"ד מהלכות מלכים ובספר דרשותיו עכ"ל והנה שם איתא למ"ד עכו"ם נערכין אבל לא מעריכין האי כי יפליא לאתויי כותי דאינו יודע למי נודרין ואפילו גדול והיינו למעוטי כמו שכתוב תוס' שם אבל מופלא סמוך לאיש אפשר דאית להו דהא איש אתי לרבות כותים דנודרים נדרים ונדבות כישראל ועיי"ש והנה שם אמרינן כי יפליא דגבי נזירות למה לי לאתויי ידים שאינן מוכיחות כו' ולדעת רש"י וריב"ם בתוס' הוי לרבות ולדעת ר"ת הוי למעט והרמב"ם דפסק דידים שאינן מוכיחות לא הוי ידים ע"כ דפירש

כר"ת דאי כרש"י וריב"א הא אתי לרבות ואין לומר דס"ל כמסקנא דכי יפליא להיתר נדרים אתיא וכר' אלעזר דאמר יש להם על מה שיסמוכו זה אינו דהא כתב בפרק ששי דהלכות שבועות דהיתר נדרים ושבועות הוא מדברי קבלה ואין לו קרא עיי"ש ושבתי וראיתי דלהרמב"ם דפסק בפרק י"א מהלכות נדרים דמופלא סמוך לאיש דאורייתא א"כ כי יפליא אתי למופלא סמוך לאיש כדאיתא שם בנזיר דף ס"ב. הן אמת דהראב"ד פרק ב' מהלכות נזירות הלכה י"ג השיג על הרמב"ם דכתב קטן שהגיע לעונת נדרים ונדר בנזיר הרי זה מביא קרבנותיו וכתב הראב"ד אמר אברהם למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן איך מביא חטאת שהוא חולין בעזרה ואפשר דהלכתא כמ"ד דאורייתא דהלכה כר' יוחנן ורשב"ל לגבי רב כהנא ע"ש ומרן הכ"מ תמה על הראב"ד דכתב כן בדרך אפשר דפשיטא דהלכה כר' יוחנן ורשב"ל לגבי רב כהנא ע"ש ולא ידעתי מה פשיטא למרן הכ"מ כל כך דהא בנזיר דף כ"ח פליגי רבי ור' יוסי בר' חנינא דרבי סבר עד מתי מדיר איש בנו בנזיר עד שיביא שתי שערות ור' יוסי בר חנינא סבר עד שיגיע לעונת נדרים וע"ש דלכולהו אוקמתא ס"ל לרבי מופלא סמוך לאיש דרבנן וע"ש בתוס' ד"ה ואע"ג דהגיע ולחד אוקמתא גם ר' יוסי בר' חנינא ס"ל הכי ע"ש והנה הרמב"ם דפסק כרבי דעד שיביא שתי שערות איך פסק דמופלא סמוך לאיש דאורייתא ומצאתי בלח"מ שעמד בזה והניח בצ"ע ונדחק ליישב דעת הרמב"ם ועכ"פ אין תימה על הראב"ד דנסתפק בזה ועדיין צריך לי עיון והנה הרמב"ם בפ"א מהלכות נדרים הלכה א' כתב קטן בן י"ב שנים ויום אחד וקטנה בת י"א שנים ויום א' שנשבעו או נדרו בין נדרי איסר בין נדרי הקדש בודקין אותן אם יודעין לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו נדריהן קיימין והקדשן הקדש כו' קודם הזמן הזה אע"פ שאמרו יודעין אנו כו' אחר הזמן הזה שנמצא הבן בן י"ג שנה ויום אחד והבת בת י"ב שנה ויום אחד אע"פ שאמרו אין אנו יודעין כו' נדריהן קיימין והקדשן הקדש אע"פ שלא הביאו שתי שערות וזו היא עונת נדרים האמורה בכל מקום הואיל והגיעו לשני הגדולים נדריהן קיימין אע"פ שלא הביאו סימנין ועדיין לא נעשו גדולים לכל דבר ודבר זה מדברי תורה שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו ונדרו נדר ע"ש וכתב המשנה למלך עיין בפרק יוצא דופן דף מ"ו אההוא דתוך זמן אי כלפני זמן דמוכח בהדיא דכל שלא הביא שתי שערות קטן הוא ונדרי' נבדקין ע"ש והיינו מהא דדייק שם אסיפא דאחר הזמן הזה אע"פ שאמרו אין אנו יודעין כו' נדריהן קיימין אי דלא הביא שתי שערות קטן הוא ופירש"י ואמאי נדרו נדר הא לאו בחזקת גדול הוא כל זמן שלא הביא שתי שערות ומופלא סמוך לאיש נמי לא הוי דהא אינו יודע לשם מי נדר ומהיכא תיתי דנדרו נדר ע"ש והיא תמיה חזקה על רבינו הרמב"ם דכתב דלאחר הזמן אע"פ

שלא הביאו שתי שערות נדריהן נדר ומשם מוכח בההיא דלא כן הוא דפרי בפשיטות אי דלא הביא שתי שערות קטן הוא וראיתי להגאון בעל קצות החשן בספרו שב שמעתא שמעתא ה' פרק י"ב שכתב דזה תלוי אם תוך הזמן כלאחר הזמן א"כ ס"ל דאין הגדלות תלוי בשנים אלא בשערות דהא אפילו הביא שתי שערות תוך זמנו נמי גדול הוא וא"כ מופלא הסמוך לאיש כמי סמוך לשערות ומשום דודאי יביא שערות בזמנו א"כ ע"כ ס"ל דאיש דנדרים בשערות תליא מילתא א"ב אפילו הגיע לשנים אם לא הביא שערות קטן הוא. אבל לדידן דקיי"ל תוך זמן כלפני זמן שפיר מצינן למימר דאיש דנדרים בשנים תליא מילתא וכשהגיע לשנים אף שלא הביא שתי שערות איש מקרי וזה דעת הרמב"ם ז"ל ואין קושיא מהא דפריך הש"ס אי דלא הביא שתי שערות קטן הוי וא"ש דהא הש"ס מקשה שם למ"ד תוך זמן כלאחר זמן ולדידי' שפיר תלוי בשערות לבדנה אבל אנן בדידן שפיר סבירא לן דלא בעי שערות עכ"ד הגאון שב שמעתתא ודפח"ח ואמנם קשה לי מאי קאמר שם אהא בעיא דתוך הזמן למאי הלכתא אי לנדרים לא כלפני הזמן ולא כלאחר זמן דמי והאי י"ל דהבעיא הוא אם הביא שתי שערות תוך הזמן אי הוי כמו לאחר זמן ואף דאינו יודע להפלות נדרו קיים והא דתוך הזמן נדריו נבדקין היינו כשלא הביא שתי שערות אבל הביא שתי שערות למ"ד תוך זמן כלאחר זמן הוי גדול אפילו אינו יודע לשם מי נדר כמו כלאחר זמן ואמנם לשיטת הרמב"ם א"ש דא"כ מאי כלאחר זמן הא לאחר זמן לא בעי שתי שערות לשיטת הרמב"ם אבל לדעת הסוברים דגם לאחר זמן בעי שתי שערות קשה ולפמ"ש השב שמעתא גם לשיטת הרמב"ם קשה דהא שפיר י"ל דהיינו הבעיא אי תוך זמן כלפני זמן וא"כ לא תלוי הגדלות בשערות אלא בשנים וא"כ אם הביא ב' שערות תוך זמן נדריו נבדקין אבל אם תוך זמן כאחר זמן א"כ הגדלות תלוי בשערות ואם הביא שתי שערות תוך זמן מהני אף דא"י להפלות כמו לאחר זמן ועכצ"ל דלא כמ"ש השב שמעתתא וא"כ אכתי קשה על הרמב"ם משו"ס הנ"ל והנה עוד יש לפלפל בזה ואי"ה עוד חזון למועד דברי אוהבך מנוער:

ב והנה כבר השבתי לאשר שאלוני על דברי הרמב"ם דכתב דאחר הזמן הזה שנמצא הבן בן י"ג שנה ויום אחד והבת בת י"ב שנה ויום, א' אע"פ שאמרו אין אנו יודעין למי נדרו נדריהן קיימים ואף שלא הביאו עדיין שתי שערות והקשו מפרק יוצא דופן נדה דף מ"ו עיין לעיל מ"ש בזה. והנה במסכת נזיר דף למ"ד במעשה דרבי חנינא שהדירו אבי' בנזיר והביאו לפני רבן גמליאל לבדקו לידע אם הביא שתי שערות או לא ר' יוסי ב"ר יהודא אמר לידע אם הגיע לעונת נדרים אם לא ואמר לו רבי אל תצטער לבדקנו אם קטן אני אהיה בשביל אבא ואם גדול אני אהיה בשביל עצמי כו' והנה לתנא קמא מיירי שהיה

כבר יתר מבן י"ג שנים ויום א' כמו שכתבו התוס' ד"ה והביאו דפחות מבן י"ג שנה מה מהני שערות הא שומא נינהו וא"כ למה בדקוהו הא לדעת רבינו אם הבן יותר מבן י"ג שנה ויום א' אפי' אינו יודע למי נדר ואפילו לא הביא שתי שערות נדרו קיים וא"כ שוב אין אביו יכול להדירו דהא טעמא דרבי דס"ל עד דמייתי ב' שערות משום דס"ל דאז הוי גדול לענין נדרים וכיון דמדאורייתא נדרו נדר ומדאורייתא נפיק מרשות אביו תו ל"מ חיילי עלי' נדרו דאביו כפירש"י וכיון דלדברי רבינו אפילו בלא הביאו שערות נדרו נדר תו לא חייל עלי' נדר אביו ואמנם י"ל דזה תלוי בזה דאם מופלא סמוך לאיש דאורייתא גם אם הגיע לשנת י"ג ויום א' אף שלא הביא ב' שערות הוי נדרו נדר וכמו שנרא' מדברי רבינו שכתב וזו היא עונת נדרים כו' ודבר זה מד"ת כו' אבל למ"ד מופלא סמוך לאיש דרבנן בעינין מן התורה שיהיה גדול לכל דבר דהיינו בן י"ג שנה ויום א' ויביאו שתי שערות ולפ"ז א"ש די"ל דת"ק דס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן דאל"כ כיון דהוא היה כבר בן י"ג שנה למה צריך לבדקו הא כבר הוא ברשות עצמו וכיון דס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן צריך י"ג שנים וגם שני שערות אבל הרמב"ם דפסק מופלא סמוך לאיש דאורייתא ס"ל דבן י"ג שנה אף שלא הביא סימנים נדריו קיימים וא"ש ודו"ק ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה המל"מ מהא דפרק יוצא דופן דשם מתני' רבי הוא כדתני בברייתא אלו דברי רבי ע"ש ורבי הא ס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן ואתי שפיר אי דלא אייתי שתי שערות קטן הוא והיינו לרבי וז"ב ובזה א"ש דפליג ר' יוסי בר יהודא ואמר דבדקוהו לידע אם הגיע לעונת נדרים דס"ל מופלא סמוך לאיש דאורייתא וא"כ א"א לומר דבדקוהו לידע אם הביא שתי שערות דהא אפילו לא הביא שני שערות כיון דהיה בן י"ג שנה ויום א' נדרו קיים ודו"ק היטב ויש עוד לפלפל בסוגיא זו אלא לפי שהיא עמוקה ולא ירדתי עדיין לעומק' ע"כ קצרתי:

השמטה עיין בפ"ח מה' נדרים הי"ד דכתב הרמב"ם המדיר את חבירו כו' שתבא ותטול לבניך כור חטים כו' ה"ז יכול להתיר נדרו בלא שאלת חכם כיצד יאמר לו כלום נתכוונת אלא לכבדני כו' והנה בש"ס מסקינין דפליג רבנן על ראב"י וקיי"ל כראב"י וא"כ לא היה צריך הרמב"ם טעמא דכלום נתכוונת אלא לכבודי כו' דבלא"ה הוי נדרי זירוזין לראב"י ומתני' אתי כרבנן וצ"ל דרבינו סבר דלא הדרינין מהני טעמא דלאו כלבא אנא ולאו מלכא אנא והיכא דשייכי הני טעמי מודה ראב"י ומתני' אתיא אפי' לראב"י וע' בר"ן שם שביאר היטב וז"ב והנה קשיא לי מאי הוכיח הש"ס מהני תרי משניות דפליגי רבנן על ראב"י הא בטעמי דראב"י מודה כמ"ש הכ"מ בפ"ד דין א' והוא מהירושלמי א"כ י"ל דלכך צריך להני טעמי דכלום אמרת אלא לכבדני או לטעמא דהתקבלתי היכא דמעמיד דבריו

ואומר דלשם נדר גמור נתכוון ובזה צריך לטעם דכלום אמרת אלא לכבודי ולכאורה היה נראה דמטעם זה השמיט הרמב"ם האי דירושלמי אף דדרכו ז"ל לנטות אחרי הירושלמי משום דקשיא לי' מאי פשיט הש"ס מהאי מתני' דפליגי רבנן על ראב"י ומזה הוכיח דהש"ס דידן לא ס"ל כהירושלמי בזה ולכך השמיטו וז"ב ובזה י"ל דלא ניחא לרבינו לאוקמי הני תרי מתניתין כרבנן ודלא כראב"י דהלכתא כותי' לכך ס"ל לרבינו דראב"י מודה בהו משום דלאו כלבא אנא ולאו מלכא אנא ואתיא שפיר מתני' כראב"י וז"ב והנה מצאתי קושיא זו בספר נדרי זירוזין להגאון מהרש"ק ז"ל ע"ש והנה י"ל לפמ"ש הרא"ש דהא דבעי הש"ס אי פליגי רבנן אף דמשנת ראב"י קב ונקי מ"מ י"ל דמסתבר טעמיהו דרבנן ע"ש ואם נימא דפלוגתיהו באינו מעמיד אבל במעמיד מודה ראב"י ע"כ צ"ל דהא דאמר ראב"י דהוא נדרי זירוזין היינו מספק דאי הוי ודאי נדרי זידוזין אף במעמיד דבריו לא הוי נדר דהא ברור לנו כי לזרז נתכוון ואנן סהדי דלזרוזי היתה כוונתו ועכצ"ל דהוא ספק ואף דספק נדרים להחמיר י"ל דראב"י ס"ל ספק נדרים להקל דלא מעיילי אינש נפשי' לספק וכמו דאמרי' בדף י"ט אליבא דר"א ואליבא דר' יהודא ע"ש וא"כ לדידן דקיי"ל סתם נדרים להחמיר שפיר מסתבר טעמיהן דרבנן וזה בעית הש"ס אי פליגי רבנן עלי' דראב"י ואת"ל פליגי אי הלכת' כוותי' או כרבנן דמסתבר טעמייהו ואמנם אי נימא דגם במעמיד סיל לראב"י דמותר א"כ ע"כ דסבירא לי' דודאי גמור הוא דכוין רק לזרוזי ולכך אף אם אומר אח"כ דלהדירו נתכוין אינו נאמן ולאו טעמא דראב"י משום דס"ל ספק נדרים להקל אלא דזה הוי נדר זירוזין וא"כ אפילו נימא דפליגי רבנן עלי' מ"מ משנת ראב"י קב ונקי ולפ"ז פשיט הש"ס מהני משניות דאין לומר דמיירי במעמיד ובמעמיד אף ראב"י מודה א"כ ע"כ טעמא דראב"י משום דס"ל ספק נדרים להקל וא"כ ודאי לא קיי"ל כוותי' דאנן קיי"ל ספק נדרים להחמיר וז"ב וממ"נ נפשטה הבעיא ודו"ק והנה למסקנ' דפליגי רבנן עלי' והלכה כמותו עכצ"ל דבמעמיד פליגי דאי באינו מעמיד פליגי וטעמא דראב"י משום דספק נדרים להקל א"כ איך פסק רב הונא כותי' דהא אנן קיי"ל ספק נדרים להחמיר ועכצ"ל דבמעמיד פליגי וטעמא דראב"י דודאי לזרוזי נתכוון ורבנן ס"ל דספק הוא ולהחמיר והלכה כראב"י דמשנתו קב ונקי וז"ב וא"ש דהשמיט הרמב"ם האי דירושלמי דמש"ס דידן למסקנא מוכח דבמעמיד פליגי ודו"ק (ע"כ השמטה): (חדר צא) בדין קרבנות נזיר

א הרמב"ם פ"ח מה' נזירות הלכה ב' כתב ושוחט השלמים בראשונה וצווחו עליו כל המבארים דאמאי פסק דלא כמאן וע' בכ"מ ובלח"מ ובתוי"ט ובמל"מ כתבו דהרמב"ם פירש דמתני' הכי קאמר מביא שלש בהמות וזה סדרן חטאת תחלה ואח"כ עולה ואח"כ

שלמים וכשישחוט את השלמים מגלח כלומר אחר ששחט כולם כו' ע"ש ובזה א"ש מה דהקשה בשיטה מקובצת אמאי בתגלחת טהרה פרט התנא מנין הקרבנות בשמם ולא כתגלחת הטומאה ולפמ"ש המל"מ א"ש להורות דשוחטן כסדר החטאת תחלה לכ"ע וז"ב. והנה בש"ס דף כ"ח משני הא דאר"ע אפילו נשחט עליה א' מכל הבהמות א"י להפר משום הפסד קדשים ופריך ר' זירא ואמאי לזרוק דמן שלא לשמן ויתיר בשר באכיל' ומשני הב"ע כגון ששחט חטאת ברישא משמע דלכתחלה לא ישחט חטאת ברישא ולפמ"ש התוי"ט והמל"מ לכ"ע שחיטת חטאת ברישא וצ"ע והנה המל"מ הקשה אמאי לא פריך בפרק כל התדיר דף צ' מר' יהודה דמתני' כמו דפריך מר' אליעזר ע"ש ועיין בירושלמי דמתחלה למד מסברא את האיל יעשה דיקריבו תחלה ודחה זה ומסיק אלא דאם גילח על אחת מהן יצא ור' מנא הקשה הא דתנן החטאת קודם לעולה בכל מקום מני ר' אליעזר הוא ומשני דברי הכל הוא כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות וע"ש במפרש פני משה מה שכתב בזה ולע"ד נראה דרבי מנא היה סבור דלרבי יהודא שוחט השלמים תחלה וכמו שהבינו התוס' ולכך אמר הא דתנן החטאת קודמות בכל מקום ר' אלעזר היא ולא כרבי יהודא ומשני דד"ה הוא והיינו דאפילו לר' יהודא שוחט החטאת תחלה וכמו שפירש הרמב"ם ועיין בנזיר דף כ"ח דפירש"י דאם רצה לשחוט איזה מהן בתחלה שוחט ואמנם מה דסיים שם בש"ס וכדתנן דאם גילח על אחת משלשתן יצא לא א"ש אך לפי הירושלמי א"ש דאמר הב"ע דשחט חטאת ברישא וקשה הא כתיב ואת האיל יעשה דמשמע דהאיל קדים וכדאמר בירושלמי ולכך אמר שאם גילח על אחת משלשתן יצא ור"ל דקרא דאת האיל להכי הוא דאתי דאם גילח על אחת משלשתן יצא וכדמסיק שם בירושלמי ודו"ק ואגב אודיעך דהא דכתב שם הרמב"ם ומבשל השלמים או שולקן ופירש הכ"מ דאינו מבשל יפה והוא פירש"י אבל התוס' פירשו דשליקה הוא יותר מבישול ע"ש ובחידושי כתבתי (ב) ע"ש בהלכה ג' דכתב נזיר ממורט א"צ להעביר תער וע' בכ"מ ולח"מ שהאריכו בזה ובמח"כ נעלם מהם דביומא דף ס"א ע"ב הנוסחא הפוכה דב"ש ס"ל צריך וב"ה ס"ל א"צ ובחנם נדחקו והנה י"ל דתלוי אי בעינין קרא כדכתיב וע' סנהדרין דף מ"ה ואמנם הכא הא חזינין דתגלחת לא מעכבא ולכך כתב הרמב"ם דא"צ להעביר תער משא"כ בבהונות וא"ש סתירת דברי רבינו ודו"ק כי קצרתי:
והנה לפי נוסחא זו דיומא א"ש הא דרבי פדת דאמר ב"ש ור"א אמרו דבר אחד והיינו דב"ש אמרו צריך ואין לו תקנה וכמו דאמרו שם בש"ס בלישנא אחרינא לב"ה ע"ש והנה הלח"מ כתב בזה דבר חריף ונכון ע"ש ואמנם י"ל דכל זה לפי הסוגיא דנזיר אבל לפי הסוגיא דיומא י"ל להיפך דב"ה ס"ל כר"א דנתינה על מקומו לאו כלום הוא ולכך ס"ל

הכא כיון דתגלחת לא מעכבה ורק למצוה אם אפשר וכאן לא אפשר דהעברת תער על הראש הממורט לאו כלום הוא לכך ס"ל דא"צ להעביר תער על ראשו וב"ש ס"ל כחכמים דר"א דאמרו נותן על מקומו ולכך הכא אף דתגלחת לא מעכבא למצוה בעינין תגלחת ולכך צריך להעביר תער על ראשו למצוה דהעברת תער הוי כגילוח היכא דליכא לקיים תגלחת ממש וז"ב וא"ש דפסק הרמב"ם כאן כב"ה ושם בבהונות כר"א דדא ודא אחת הוא וגם א"ש דפסק כר"א נגד חכמים משום דביה סברו כוותי' ודו"ק והבן בדברים כי לע"ד זה האמת ועפ"ז א"ש דכתב הרמב"ם אם הביא קרבנותיו ולא גילח ראשו אין התגלחת מעכבת והקשה הכ"מ הא סתם לן תנא כר"א ע"ש ובלח"מ ולפמ"ש א"ש דהא ב"ה ס"ל דאין תגלחת מעכבת דאילו ס"ל דמעכבת א"כ נזיר ממורט אין לו תקנה דהעברת תער לאו מידי הוא ודו"ק:

חדר צב בדין האומר הריני נזיר ונזיר כשיהי' לי בן

או איפכא שאמר תחלה הריני נזיר כשיהי' לי בן ונזיר כך וכך יום: (א) ע' ברמב"ם פ"ד מה' נזירות ובלח"מ שם הלכה א' והלכה ג' ד' והנה מה שפסק רבינו כרב מתנא ולא כבר פדא ע' לח"מ שכתב דלבר פדא דחיקא טובא פירושא דמתני' ע"ש ולע"ד בלא"ה א"ש דהא מסיק שם דבר פדא אתי כתנאי וכר' יונתן ולא כר' יאשיה ורב מתנא אתי כדברי הכל ע"ש בדף ה' ובתוס' ד"ה מאי לאו ע"ש גם לרב מתנא אמרינין מקצת היום ככולו ולבר פדא לא אמרינן ורבינו פסק בהלכות קרבן פסח פרק ששי גבי שומרת יום דמקצת היום ככולו ואין להאריך והנה הלח"מ שם הלכה ג' הביא פירש"י בשם המורה וכתב דהרמב"ם פירש כפירוש המורה ע"ש והנה לפירש"י ותוס' עולים השלשים יום לימי נזירותו ולנזירות בנו ומגלח תגלחת אחת ומביא שתי קרבנות לנזירותו ונזירות בנו והרמב"ם כתב דמשלים נזירות בנו ואח"כ משלים נזירותו ואין נזירות בנו עולה לנזירותו ע"ש גם לדעת הרמב"ם מגלח בין נזירות בנו להשלמת נזירותו ולרש"י ותוס' אין מגלח אלא לבסוף אחר השלמת נזירותו ע"ש ובזה א"ש דלדעת התוס' סותר כשנטמא בימי השלמת נזירותו גם מה שמנה קודם לידת בנו דהא נזירות אחת ארוכה היא אבל לדעת הרמב"ם דמגלח אחר נזירות בנו קודם שמשלים נזירותו ואח"כ משלים את שלו א"כ הוי שתי נזירות ולכך כשנטמא בימי השלמת נזירותו אינו סותר אלא עד נזירות בנו וזה ברור ומפני שהענין עמוק והרבה יש לדבר בזה ואנא מטרידנא טובא כעת קצרתי ולעת הפנאי אשובה אשנה פרק זה אי"ה:

חדר צג בדין נדר טעות

א הרמב"ם בפ"ב מה' נזירות הלכה ה' כתב מי שנדר בנזיר והלך להביא קרבנותיו ומצאן שנאבדו כו' והנה כתב הרמב"ם שנדר על דעת שיביא קרבנותיו ור"ל דלא תקשי מהא דקונם אשתי נהנית לי מפני שגנבה את כיסי דצריך לומר בפירוש מפני שגנבה את כיסי והיינו דכאן הוי כאילו אמר בפירוש על דעת שיביא קרבנותיו דהא ידע שיצטרך להביא קרבנותיו ובודאי היה דעתו שאם כבר נאבדו בשעת נדרו לא יהיה בנדרו ממש וע' בלח"מ ודו"ק ובזה נלע"ד לפרש המשנה וזה טעות טעה בחום המדי כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו בהמ"ק חרב אמר להם כחום המדי אילו הייתם יודעים שבהמ"ק חרב הייתם נודרים והתירן כחום המדי וכשבא הדבר אצל חכמים אמרו כל שנדר קודם שחרב בהמ"ק נזיר ומשחרב בהמ"ק אינו נזיר וע' פירש"י ותוס' שפירשו דטעות נחום המדי היה דסבר פותחין בנולד ע"ש ולשון וזה טעות טעה כחום המדי לא אתי שפיר דאינה נזכר במשנה מענין נולד ובאמת רש"י פירש בד"ה כל שנדר עד שלא חרב ואע"פ שלאחר מכאן חרב הרי זה נזיר דאין פותחין לאדם בנולד ע"ש והיינו לפי שיטתם שפירשו הא דתני ואם משנגנבה בהמתו נזר אינו נזיר היינו דהוי חרטה מעליא ומתיר לו החכם וברישא דאם עד שלא נגנבה בהמתו ה"ז נזיר פירש"י ותוס' דאפילו בא לפני החכם אינו מתיר לו דהוי נולד ואין פותחין בנולד ע"ש להדיא א"ש דמיירי מתניתין בנולד אבל לפי פירוש הרמב"ם דאינו נזיר הוי אפילו בלא היתר חכם ורישא דתני ה"ז נזיר מיירי אם לא יתיר לו החכם ואתיא אפילו כר"א א"כ י"ל דהפירוש להיפך דאם משנגנבה בהמתו נזר אינו נזיר וא"צ התרת חכם כלל דהוי נדרי שגגות כמ"ש הרמב"ם א"כ א"ש וזה טעות טעה נחום המדי והיינו שהם נדרו בנזיר אחר שכבר חרב בהמ"ק ולא היו צריכים להיתר כלל ונחום המדי התיר אותם ע"י שאלה על נדרם ואמר להם אילו הייתם יודעים כו' והם אמרו לא והתירם ובאמת לא היו צריכים התרה כלל וז"ב ודו"ק ובאמת מהש"ס לא משמע כן דאמר רבה שטפוהו רבנן לר' אליעזר ואוקמוה בשיטתייהו כו' וע' פירש"י ואמנם כבר כתב התוי"ט דרשות נתונה לפרש המשנה בפירוש אחר אם לא יסתור דין הש"ס ובחידושי כתבתי וגם י"ל דזה הוי שכיח דהא ידעו שיחרב בהמ"ק אלא דלא ידעו בהי יומא אבל זה ידעו שהגיע זמנו ליחרב שכבר כלו שבועים שבעים ע' בש"ס וא"כ לא הוי נולד ודו"ק (ב) ובהיותי בזה ראיתי להגאון משנה למלך ז"ל בפ"ב מה' נזירות שהביא דברי התוס' בדף כ"א ד"ה בעל דכתבו וצ"ע דלא דמי לאחרים כיון דרשאי להפר לאשתו ע"ש ופירש המל"מ דכוונתם דנהי דלא שייך הכא הוא אינו מיחל כיון דאין כוונתו להתיר לעצמו אלא להתיר נדר אשתו מ"מ הא הוי נוגע בדבר לזה כתבו דגבי

אשתו לא שייך נוגע דהא רשאי להפר נדרי אשתו ואין לך נוגע גדול מזה ע"ש ולע"ד זה רחוק בכוונתם אבל לע"ד כוונתם כפשוטו דהוכיחו דלא שייך הכא הוא אינו מיחל דדוקא בהתרת הנדר אמרינן הוא אינו מיחל אבל בהפרת הבעל לא דהא קיי"ל בר' יהודא דכל הנדרים אדם מתיר חוץ מנדרי אשתו ואפילו עם אחרים נסתפק הר"ן אם יכול להתיר ע' בנדרים דף ח' והטעם הוא כמ"ש הר"ן שם דאשתו כגופו והוי כמיחל לעצמו ובהפרה הוא מפר נדרי אשתו ומוכח דבהפרה לא אמרינן הוא אינו מיחל ודו"ק כן נראה לע"ד כוונת דבריהם ולפ"ז הא דנסתפק המל"מ היכא דאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני דקיי"ל הותר הראשון הותרו כולן אם יכול השני להתיר לראשון את נדרו ורצה לפשוט ממה שכתבו התוס' דמצי מתיר ולפמ"ש אין מהתוס' ראיה דיש חילוק בין הפרה להיתר נדרים וכמ"ש וז"ב. ובחידושי אמרתי הטעם דהחילוק הוא דהא כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת והוי כאילו אמרה הריני נודר על מנת שירצה בעלי וא"כ כיון דהבעל אומר מופר לך ומגלה דעתו שאינו רוצה בנדרה ממילא בטל הנדר ולא שייך לומר הוא אינו מיחל דהא הבעל אינו עושה דבר רק דאגלאי מילתא דאדעתא דהכי לא נדרה וזה ברור ואמנם זה לא שייך אלא אי אמרינן בעל מעקר עקר והיינו ודאי משום דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת וכיון דלא רצה ממילא נעקר הנדר אבל אי אמרינן בעל מיגז גייז וכמו דמסיק וקיי"ל הכי א"כ לא שייך מה שכתבתי ולפ"ז שפיר דחו התוס' פירוש ראשון דלא דמי לאחרים וכו' והיינו כמ"ש דהבעל אינו עושה דבר והוי כאילו נדרה ע"מ שיתרצה פלוני ובא פלוני ואמר דאינו רוצה דודאי לא שייך לומר דהאי פלוני התיר לה את הנדר אלא דהנדר ממילא בטל כיון דכא נתקיים התנאי וא"כ הש"ס דרצה לפשוט משם דבעל מעקר עקר שפיר דחו התוס' פירושם אבל לפי האמת דבעל מיגז גייז ל"ש סברא זו ולפ"ז י"ל דנפשט ספק של המל"מ ודו"ק כי אין להאריך כאן ועיין היטב בזה.

ג והנה תירצו התוס' בד"ה בעל אחרי שדחו הפירוש הראשון כתבו ותירץ הר"ר אליהו דה"פ א"א בשלמא אינו יכול להפר דפשיטא דקיים לה שאם לא קיים לה לא היה דיבורו שום דבר אלא א"א מיגז גייז אינו תלוי בדיבורו וכיון דאין תלוי בדיבורו ממילא הוי מופר עכ"ל התוס' ומזה תמה המל"מ דמה יענו התוס' ביום שידובר בם הא דבעי בדף כ"ב אמרה הריני נזיר בעקביך ובעי למפשט ממתניתין הריני נזירה ושמע בעלה ואמר ואני א"י להפר ואי ס"ד בעיקרא קא מתפיס ליפר דידה כו' אלא ע"כ בכולי מילתא קא מתפיס הילכך הוא לא מצי מיפר כו' וע"כ דטעמא דמילתא משום דקאי בלא יחל דבריו משום דנדרו תלוי בנדרה וכמ"ש התוס' וכן מן הסוגיא הסמוכה לזו דהריני נזיר ואתי כו' עכ"ל

המל"מ ולפמ"ש א"ש דבדף כ"ב אזלא הסוגיא למסקנא דבעל מיגז בית וממילא ליתא לדחייא דדחי התוס' הפירוש הראשון כמה שביארתי באר היטב ואיש דפשיט דבכולי מילתא קא מתפיס ודו"ק היטב כי ברור הוא לע"ד:

חדר צד בדין הפרה לשתי נשים בב"א

א הנה הרמב"ם פי"ב מה' נדרים פסק דמפר הבעל לשתי נשיו כאחת וע' בכ"מ דס"ל להרמב"ם דרביני דאמר תיש און משקין שתי סוטות כאחת מפני שלבה גם בה רי יהודא אומר לא מן השם הוא זה אלא משום שנאמר והשקה אותה לבדה היינו מדרבנן פשוט דרבינא לא משמע להו אותה דוקא מדיתבי טעמא שלבה גס בה והרמב"ן חולק וסובר דאינו מפר לשתי נשים כאחת והנה יש להסתפק אם נדרה בנזיר וצרתה אמרה הריני כמותך למה שכתבו התוס' דגם רבנן מודי לר"ש בהא דשתיהן מותרות ע"ש או אם אמרה הריני בעקביך דהיא בעיא דלא אפשטא אם הפר הבעל לראשונה אי הוי כמו הפר לשתי נשיו כאחת או דלמא כיון דלא הפר אלא לאחת שפיר דמי ולכאורה יש לפשוט מהא דאמר ר"ש באמרה הריני כמותך דשתיהן מותרות אם הפר הבעל לראשונה והא הוי כמפר לשתי נשיו כאחת ולדעת הרמב"ן אינו מופר ועכצ"ל דזה לא נחשב כמפר לשתי נשיו כאחת אך לדעת הרמב"ם אין זה ראיה דהא ס"ל דמפר לשתי נשיו כאחת והנה לכאורה קשה לפי הטעם דאמרו ביבמות דף צ' דלכך מפר נדרי עינוי נפש שלא תתגנה עליו א"כ לר"ע דס"ל דאם אמרה הריני נזירה לכשאתגרש מפר לה הא עתה אינה נזירה אלא כשתתגרש ומה איכפת לי' אם תהיה אז נזירה ומאי שלא תתגנה עליו שייך בזה וע' בזה בפירש"י דף פ"ט ע"א ד"ה אפילו תימא ר' ישמעאל ע"ש וצ"ע (ב) הנה בהלכה יו"ד כתב אמרה יקדשו ידי לעושיהן אינו נאסר במעשי ידיה מפני שידיה משועבדין לו שאע"פ שאמרו חז"ל קונמות מפקיעין מידי שעבוד חכמים עשו חיזוק לשעבוד הבעל מפני שהוא מדבריהם עכ"ל הרמב"ם ומשמע דאם הי' מעשי ידיה משועבדים לבעל מדאורייתא לא היו עושים חיזוק לשעבוד הבעל ובזה א"ש דהרמב"ם פי"ב מאישות העתיק משנה דהמדיר את אשתו מליהנות לו עד ל' יום יעמיד פרנס כפשטה ותמה הר"ן וכתב דבריו תמוהין בעיני הרבה דהא בש"ס אמרינן בהדיא דלא מצי מדיר לה אא"כ אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך כו' ולפמ"ש א"ש דהא הרמב"ם פסק בהלכות אישות דמזונות דאורייתא ולא אלמוה חז"ל ולפ"ז קונמות מפקיעין מידי שעבוד והש"ס פריך למאי דס"ל מזונות דרבנן וכבר הארכתי בזה בחידושי כתובות (ג) והנה בפרק י"ג הלכה ז' כתב הרמב"ם המפר נדרי אשתו או בתו צריך להוציא בשפתיו ואם היפר

בלבו אינו מופר אבל המבטל א"צ להוציאו בשפתיו אלא מבטל בלבו בלבד וכופה אותה לעשות בין עשתה בין לא עשתה בטל הנדר וע' בהשגת הראב"ד ובלח"מ שביאר יפה דברי הרמב"ם כדרכו הטוב ותוכן דבריו דאף דאינו יכול לכפותה שתעשה והיא לא עשתה מ"מ הכפיה אינה אלא גילוי רצונה שאינו רוצה בנדר ע"ש ואתי שפיר יותר לפמ"ש דנדרי עינוי נפש דנתנה תורה לבעל רשות להפר היא משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת והוי כאילו אמרה בפירוש הריני נודר על מכת שלא יקפיד בעלה ויתרצה בנדרה וכיון דלא רצה בנדרה ממילא הנדר בטל ובזה א"ש דאומר לה טלי אכלי טלי שתי דזה מנדרי עינוי נפש הוא ולכך א"צ להוציא בשפתיו דכיון דאגלאי מילתא דאינו רוצה בנדרה ממילא בטל הנדר אבל בנדרים שבינו לבינה דלא שייך דנדרה על מנת שלא יקפיד דהא בודאי יקפיד ורק דהתורה נתנה לו רשות להפר וגזה"כ הוא שלא תפקיע זכותו ע"ש בזה צריך להוציא בשפתיו וביטולו בלב לא מהני דהוי דברים שבלב ואינו דברים ואתי שפיר מה שהקשה הר"ן אהא דאמרו בית הלל אומרים אחד זה ואחד זה מבטל בלבו ודיו דקאי אתא דבשבת אומר לה טלי אכלי טלי שתי דהוי מנדרי עינוי נפש ובזה א"צ להוציא בשפתיו כמ"ש אבל בהפרה בנדרים שבינו לבינה צריך להוציא ואם היפר בלבו אינו מופר וז"ב. וע' בפירוש המשנה שכתב הרמב"ם ואם אד אפשר שיבטל נדרה בשבת במעשה שיכריחנה לעשותו כמו שזכרנו יבטל בלבו כו' ונראה דרצה לומר דאם נדרה ד"מ שתהא נזירה אחר ל' יום ושמע בעלה דצריך להפר לה בו ביום דקיי"ל כרבנן דרבי נתן ובזה לא שייך שיכריחנה לשתות יין בו ביום דהא היום לא נאסרה עדיין ביין ובזה מבטל בלבו ודיו כן נלע"ד כוונת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

חדר צה בדין העושה שליח להפר

א הנה בש"ע סימן רל"ד סעיף למ"ד כתב אין יכולים לעשות שליח לא להפרה ולא להקמה וע' בט"ז ס"ק למ"ד שכתב ליישב לשון הטור דכתב אפילו בנדרים שנדרה כבר דקשה איך ס"ד דיעשה שליח בדבר שאינו יכול לעשות בעצמו וע"ש מה שתירץ וע' בלח"מ שכתב דרבינו איירי בנדרים שנדרה כבר דאילו בעתיד: לבוא למה לי קרא הא כל מילתא דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח כדאמרינן בריש פרק ב' דנזיר עכ"ל הלח"מ והנה בש"ס פריך והא לא שמע ומשני לכי שמעינא וע"ש בר"ן שהקשה מאי פריך והא לא שמע והא האפוטרופס שמע ותירץ דמי איכא מידי דבעל לא מצי מיפר דהא לא שמע ושליח מצי משוי ע"ש בר"ן והרא"ש וכתב בפירושו על הא דפריך והא לא שמע ושמיעת האפטרופס לא חשיב כשמיעת הבעל דבמידי דממילא לא שייך מינוי

שליח וע' מה שכתבו תוס' רי"ד והובא בקצה"ח ריש סי' קפ"ב ואמנם הרא"ש כאן כוונתו דהשמיעה הוא ממילא בלא עשית מעשה והתוס' רי"ד כתב דאפילו במידי דעושה מעשה בשביל חברו כגון דמניח תפלין על ראשו בעבור חבירו לא שייך שליחות ע"ש ובאמת לא הבינותי שם דאם אמר אדם לחבירו הנח תפלין בעדי או עשה סוכה ושב בה בעדי איך שייך שליחות בזה הא השליח חייב בתפלין או בסוכה בפני עצמו ואיך שייך שיעשה בשבילו הדבר שחייב בשביל עצמו ולא דמי לשחיטת הפסח אף שגם השליח חייב בפסח זה אינו דהא השליח אינו חייב אלא בכזית פסח והוא שוחט בשביל שותפו שחייב בפסח בכזית בפ"ע והבן (ב) וע' בלח"מ שהקשה על הרמב"ם כיון דהרמב"ם לא ס"ל ההיקש בין איש לאשתו בין אב לבתו וס"ל דהאב יכול להפר אף נדרים שאין בהן עינוי נפש מנא לי' ללמוד אב מבעל לענין דאין עושין שליח להפר דקרא אישה יקימנה ואישה יפרנו בבעל כתיב ותירץ דהא דלא יליף רבינו אב מבעל לענין נדרי עינוי נפש משום דאמר קרא כל נדריה ואסריה כמ"ש הרמב"ם ברישׁ פי"ב אבל הכא דליכא קרא מקיימין ההיקש בין איש לאשתו כל מה שנוכל כיון דליכא קרא כנגדו עכ"ל הלח"מ ואמנם אף דדבריו נכונים בישוב דברי הרמב"ם ז"ל מ"מ ללא צורך הוא דהוא מפורש בספרו גבי אב ויליף מדכתיב כי הניא אביה אותה אם היפר האב מופר ואם לאו אינו מופר דברי ר' יאשיה רי יונתן אומר מצינו בכל התורה שלוחו של אדם כמותו ע"ש ואדרבא מזה ראיה מדלא יליף לה ר' יאשיה האב מהבעל בהיקש בין איש לאשתו בין אב לבתו שמע מינה דלא ס"ל ההיקש וא"ש דפסק רבינו דלא כהספרי וס"ל דהאב מפר כל נדרים אפילו דלאו עינוי נפש וחכמי לוניל שאלוהו בזה והשיב ע"ש אבל בזה יש לו ראיה מהספרי עצמו ודו"ק והנה גם אדונינו בעל כסף משנה ז"ל כתב דמבעל נשמע לאב ע"ש וגם לו אשתמיטתי' דברי הספרי הנ"ל במח"כ ע"ש. (ג) והנה המהרי"ט כתב בתשובה דהא דאמרינין מידי דלא מצי עביד לא משוי שליח היינו דאין בדעתו לעשות שליח על זה אבל אם עשה שליח בפירוש מהני וכבר צווחו עליו בבי מדרשא מהא דפריך בנזיר דף י"ב לרבא דאמר כל מידי דלא מצי עביד השתא לא משוי שליח מהא דהאומר לאפטרופס שלו כל נדרים שתדור אשתי מכאן ועד שאבוא ממקום פלוני הפר לה יכול יהיו מופרין תלמוד לומר אישה יקימנו כו' טעמא דאמר רחמנא אישה יפרנו הא לאו הכי אפטרופס מצי מיפר ואילו גבי דידי' תניא האומר לאשתו כל נדרים שתדרי כו' הרי הן מופרין כו' חכמים אומרים אינו מופר כו' ומוקי לה אליבא דר"א ע"ש והא התם עביד שליח בפירושו להאפטרופס ע"ש ולע"ד יש לקיים דברי מהרי"ט דיש לומר במידי דתלוי בזמן כגון אם מקדש אשה דלא מצי עתה לקדשה ועושה שליח לקדשה

אחר ל' יום דאז יכול לקדשה שפיר כתב מהרי"ט דיכול לעשות שליח דזמן ממילא קא אתי וכמ"ש המשנה למלך בהי קדושין גבי קטן דאם עושה שליח לקדש אשה כשיגדל ויהי' בן יג"ש ויום א' מהני דזמן ממילא קא אתי ואף דכתב שם דדוקא ביומא דמשלם יום י"ג אבל מקודם לא היינו משום דעדיין צריך שתי שערות והוי מחוסר מעשה ע"ש ולכך בעושה שליח להפר אח"כ מהני שפיר דהא אינו מחוסר מעשה כלל ואף דיש להתעקש דעדיין לא נדרה והוי מחוסר מעשה הנדר שתדור זה אינו דזה לא נקרא מחוסר מעשה דהא זה עיקר השליחות שיפר נדרה לכשתדור אבל בש"ס דנזיר קאי להאי צד דבעינין שישמע הבעל כמ"ש התוס' ד"ה טעמא דכתבו בפירוש ליפר כשישמע הבעל שפיר פריך והא כל מידי דלא מצי עביד השתא לא מצי משוי שליח דהא מחוסר מעשה דהיינו השמיעה ולכך מוקי לה כר"א וא"כ הוא יכול להפר עתה לכשישמע ולכך מצי משוי שליח וממילא א"ש דברי הרמב"ם דלפי דפסק הרמב"ם בפי"א ה' ס"א דלא צריך שמיעה שפיר כתב הטעם דאישה יפרנו ומיירי שפיר בנדרים שעדיין לא נדרה דדוחק לומר דמיירי בנדרים שנדרה כבר דהא בתחלת דבריר מיירי בנדרים שעדיין לא נדרה וע' במל"מ פרק ששי מה' גירושין הלכה ג' ודו"ק:

חדר צו בדין אמר הריני גזיר כשיהי' לי

בן ונזיר

א כבר כתבתי בזה לעיל ועתה אשיב שנית ידי ואומר דלדעת הרמב"ם אם אמר הריני נזיר כשיהי' לי בן ונזיר ל' יום והתחיל למנות נזירותו ואח"כ נולד לו בן ביום שני לנזירותו מניח את שלו ומונה של בנו ומגלח ומביא קרבן וחזר ומונה ל' לנזירותו ומגלח שאין בין תגלחת לתגלחת פחות מל' יום ולרש"י מונה לנזירות בנו ואינו מגלח אחר נזירות בנו אלא משלים כ"ט לנזירותו ואפשר לכך ס"ל דאינו מגלח אחר נזירות בנו דהא אינו מונה לנזירותו אלא כ"ט יום ואין בין תגלחת לתגלחת פחות מל' יום ובזה א"ש דכתב רבינו דאם נטמא אחר כלות ימי נזירות בנו אינו סותר אלא עד נזירות בנו והיינו דאזיל לשיטתו דס"ל דלעולם צריך למנות ל' יום לנזירותו א"כ הוי כנזירות בפ"ע וגם הא כבר גילח אחר נזירות בנו ולכך אינו סותר את הקודם אבל לרש"י דאינו מגלח אחר נזירות בנו ואינו משלים אלא כ"ט יום או פחות כדי הנשאר מנזירותו והוי כל הימים שמנה כמו נזירות אחת והימים שמנה להשלמת נזירותו אינו רק השלמה לימי נזירותו שמנה קודם הלידה וזה דעת הראב"ד דס"ל דאם כטמא בימי השלמת נזירותו סותר גם מה שמנה קודם לידת בנו וכן להתוס' דס"ל דאם נולד לו הבן עד ע' עולים לו ימי נזירות בנו לנזירותו

ואח"כ משלים מה שחסר לו עוד מנזירותו ג"כ הדין דאם נטמא בימי השלמת נזירותו סותר גם מה שמנה קודם הלידה ודו"ק. והנה רש"י פירש במשנה ברישא דמשלים את שלו ואח"כ מונה של בנו דהיינו דאחר שהשלים נזירות שלו אינו מגלח דכבר חלה עליו נזירות בנו קודם שהשלים נזירות שלו נעשה כנזירות אחת ולכך אינו יכול לגלח אבל התוס' כתבו דכיון דקיבל עליו נזירותו בתחלה משלים את שלו ומגלח ומביא קרבן לנזירות דנפשי' ואח"כ חוזר ומונה של בנו ע"ש ולפ"ז נראה דהא דפליגי ר' יוחנן וריש לקיש קאי שפיר אריש דמתניתין ופליגי בפלוגתא דרש"י ותוס' דר' יוחנן ס"ל כפירש"י דאינו מגלח אחר נזירותו והוי כנזירות אריכתא ולכך נטמא בימי נזירות בנו סותר הכל גם את ימי נזירותו ור"ל ס"ל כהתוס' ולכך אמר נזירות דידי' לחוד ונזירות בנו לחוד דהא גילח בינתיים ודו"ק היטב שם. ועפ"ז צדקו דברי הראב"ד שהשיג על רבנו דכתב דאם נטמא בימי השלמת נזירותו אינו סותר אלא עד נזירות בנו והימים שמנה עד לא נולד בנו יחשבו לו דזה אינו דעד כאן לא פליג ר"ל על ר' יוחנן אלא משום דפירש כפירוש התוס' דמגלח אחר נזירותו ומתחיל למכות נזירות בנו ושפיר הוי שתי נזיריות נפרדות שהרי נזירותו כבר חלפה עברה לה אבל כאן דהימים שמנה אחר שהשלים נזירות בנו הם להשלמת נזירותו ואם נטמא בהם נהי דנזירות בנו אינו סותר דהא כבר גילח והקריב קרבן אחר נזירות בנו אבל נזירותו עדיין לא שלמה ולד"ה סותר את הימים שמנה קודם שנולד בנו דהא הם אחדים עם הימים שמנה אחר נזירות בנו ונזירות אחת הם ודו"ק בדברי הראב"ד כי כראה שכיוון למה שכתבתי (ב) והנה כתב הרמב"ם בהלכה ד' כיצד כו' אם נשאר מן המאה שנדר ל' יום או יותר לא הפסיד כלום כו' ועיין בלח"מ שהביא פירש"י ותוס' וביאר דברי הרמב"ם על מכונם ע"ש והנה לפירוש הרמב"ם הא דפריך על רב דאמר יום ע' עולה לכאן ולכאן מאי דתני נולד לו בן עד שבעים לא הפסיד כלום הא אי ס"ד דיום ע' עולה לו לכאן ולכאן אתגורי מתגר היינו דהא הוא נדר למ"ד יום לנזירות בנו ומאה יום לנזירותו נמצא שנדר להיות נזיר מאה ושלשים יום ועתה כשנולד לו הבן ביום שבעים הוא עולה ג"כ לנזירות בנו וימנה עוד כ"ט יום להשלים נזירות בנו ויתמו ימי נזירות בנו ביום צ"ט ואז יתחיל להשלים עוד ל' יום לנזירות שלו ויתמו יום קכ"ט והוא נדר להיות נזיר מאה ושלשים יום וכן הא דפריך ת"ש מסיפא היינו דתני נולד לו אחר שבעים סותר דמשמע דנולד לו ביום ע"א ואמאי סותר הא יום ע"א עולה לנזירות בנו ויתמו ימי נזירות בנו ביום מאה ואח"כ ימנה עוד שלשים יום להשלים ימי נזירותו ויהיה נזיר מאה ושלשים יום כאשר נדר בתחלה אבל התוס' פירשו פירוש חדש דלרב אם נולד ביום ע' מגלח לנזירותו ונזירות בנו ביום מאה כיון דלנזירות בנו הוי יום ל"א

ומרויח יום א' דלולא נזירות בנו היה מגלח לנזירותו ביום ק"א ובאמת זה לפי שיטתם ואעפ"כ הוא פירוש מחודש דלא נזכר בש"ס והם ז"ל עצמם הקשו על זה וכתבו דמאי סברא הוא ע"ש אבל לדעת רבינו הנה נכון ופירש"י יותר מחודש דלפירושו עולה יום ע' לשתי ימים לכן המחוור לע"ד פירש הרמב"ם ויש להאריך עוד אך בלא"ה הענין עמוק לכן קצרתי וסמכתי על המעיין הישר אשר נתן לו ה' לב לשמוע ולהבין בתורת ה' והנה בחידושי ביארתי דהא דאמר רב דיום ע' עולה לכאן ולכאן היינו דרב ס"ל כבר פדא דמדינא מגלח ביום ל' אבל רבינו פסק כרב מתנא ולכך פסק דלא כרב והדברים עתיקין ודו"ק: (ג) והנה בפרק ג' הלכה ח' כתב הרמב"ם אמר הריני נזיר שלשים יום ויום אחד הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום הנה בש"ס אמר רב לא שנו אלא שאמר שלשים ואחד יום אבל אמר שלשים יום ויום אחד הרי זה נזיר שתים ומפרש בש"ס שם דרב ס"ל כרבי עקיבא דאמר מכר לו את הבית לא מכר לו את הבור ודות וצריך ליקח לו דרך וחכמים אומרים א"צ ליקח לו דרך ומודה ר"ע אם אמר לו חוץ מאלו דא"צ ליקח לו דרך דלישנא יתירא לטפויי קאתי והקשה. לח"מ כיון דהרמב"ם פסק שם בפרק כ"ה מהלכות מכירה כרבי עקיבא אמאי פסק כאן דאם אמר שלשים יום ויום אחד דה"ז נזירות אחת של שלשים ואחד יום ולכן כתב דט"ס הוא בספרי הרמב"ם וצריך להיות ואכ אמר שלשים ואחד יום ולע"ד קשה דלמה השמיט רבנו האי דינא דאמר שלשים יום ויום אחד דהוא נזיר שתי נזירות ובפרט לפמ"ש השיטה מקובצת בשם הרא"ש דגם חכמים ס"ל לישנא יתירא לטפויי אתי דאז הקושיא יותר חזקה על הרמב"ם דהשמיט דין זה ואפשר דהרמב"ם ס"ל דחכמים באמת לא ס"ל לישנא יתירא לטפויי קאתי ואעפ"כ פסק שם דאם א"ל חוץ מאלו א"צ ליקח לו דרך דהא בזה ר"ע וחכמים מודים ואף דהם מתרי טעמא מ"מ איך יפסוק נגד שניהם לא כר"ע ולא כחכמים וגם אוקי בחזקת מארי' וצ"ע שוב ראיתי בירושלמי דמייתי הא דאמר רב ואמר בתר הכי מתניתא פליגא על רב לא נחלקו ר' ישמעאל ור"ע על האומר הריני נזיר שלשים יום ויום א' שאינו נזיר אלא אחת ועל מה נחלקו על האומר הריני נזיר שלשים יום ועוד יום א' שר' ישמעאל אומר נזיר שתים ור"ע אמר נזיר אחת עכ"ל הירושלמי הנה מבואר מירושלמי דלית הלכתא כרב והרמב"ם דנטה תמיד אחר הירושלמי שפיר פסק ואין בדבריו ט"ס ולא כהלח"מ במח"כ וב"ה שהאיר עיני לדבר אמת:

חדר צז בדין שומרת יבם מי מפר נדריה

א הרמב"ם בפרק י"א הלכה ט' מהלכות נדרים כתב הפר הבעל לבדו ולא הפר האב ועברה על נדרה קודם שיפר האב אינה לוקה וכתב הכ"מ שם דף כ"ח בעיא דאפשטא לגבי הפר הארוס לבדו וכתב הר"ן דה"ה האב לבדו וכ"כ הטור ורבינו העתיק לשון הש"ס ע"ש ואני תמה דהא אדרבה בש"ס פשיט לי' והא דשמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת חוזר האב ומיפר חלקו של בעל ואמר רבי נתן זו דברי בית שמאי בית הילל אומרים אין יכול להפר שמע לבית שמאי מגיז גייז לבית הילל מקלש קליש שמע מינה והיינו כיון דהפר אביה מקלש קליש הנדר ואינו חשוב להורישו לאב ע"ש בר"ן והא דשמע הבעל והפר ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל דנתרוקנה רשות לאב ולא אמרינין דקליש נדרא היינו מפני שמת הבעל ובטלה הפרתו כמ"ש הר"ן או כמ"ש הרא"ש דמיגו דמפר חלקו מפר נמי חלק הבעל ע"ש אבל מ"מ עיקר הפשיטות מהפר האב אלא דהש"ס מדמה הפרת הבעל להפרת האב אבל מה שכתב הכ"מ דאפשטא גבי הפרת הארוס לבדו וכתב הר"ן דה"ה גבי הפרת האב לבדו ע"ש נהפוך הוא דעיקר הפשיטות מהפר האב לבדו ורבינו נקט לשון הבעיא בש"ס דבעי לה בהפר הארוס וה"ה האב וזה פשוט ואולם אנכי הרואה בירושלמי פרק נערה המאורסה הלכה א' דפשיטא לי' לא הפר האב את חלקו ועברה על נדרה דלוקה והיינו אם הפר הבעל לבדו כמ"ש המפרש פני משה ובעי אם הפר הבעל ולא האב אם לוקה וז"ל הירושלמי היפר האב את חלקו לא הספיק הבעל להפר עד שמת מיפר האב חלקו של בעל אמר רבי נתן זו דברי ב"ש אבל דברי בית הילל אין צורך להפר כו' פשיטא לא הפר האב את חלקו ועברה על נדרה לוקה היפר האב ולא היפר הבעל מהו שחלקה ניחא כמ"ד אין מיתה בהפרה (ופירש הפני משה היינו לב"ה דסברי כיון שמת הבעל שוב אין צריך הפרה מחלקו והלכך הפרת האב לבדו הפרה מעלייתא הוא ואיכא למבעי דאפילו בחיי הבעל תהני לפוטרה ממלקות) ברם כמ"ד יש מיתה בהפרה מיתה בהפרה הוא וכן מכיון שאינו מפר לה ועברה על נדרה, לוקה (ופירש הפ"מ דלב"ש דאמרו שאפילו מת הבעל צריך האב לחזור ולהפר חלקו וא"כ הפרת האב לבתו לאו מעלייתא הוא וכן הכי נמי מכיון שלא הפר לה ועברה על נדרה לוקה ע"ש והנה הירושלמי לשיטתו דגריס לבית הלל אין צריך להפר ואמנם אנן בדידן דגרסינין אין יכול להפר אתי שפיר דפשיט בש"ס דמקליש קליש נדרא ושפיר פסק הרמב"ם דאינה לוקה ואמנם ראינו דיש סברא לומר דבהפר האב מקלש קליש לנדרה ולא בהפר הבעל ולפ"ז אין ראיה מהא דאמרו ב"ה בהפר האב את חלקו ולא הספיק הבעל להפר עד שמת דאינו יכול האב להפר משום

דאב מקליש קליש לנדרה ואיך פשיט מיני' להפר הבעל ולא הפר האב דאינו לוקה דהא י"ל דבעל לא מקלש לנדרה וכדס"ל להירושלמי וע"כ צריך לומר כדעת הרמב"ם דבית הלל גם ארישא דשמע בעלה והפר לה ולא הספיק האכ לשמוע עד שמת הבעל [קאי] וסבירא להו דאין האב יכול להפר אחר מיתת הבעל שפיר פשיט הש"ס דגם הבעיא דגם בהפר הבעל לחודי' מקליש קליש לנדרה ואינו יכול האב להפר וכמו שהאריך הלח"מ לקמן בהלכה י"ד דגם על הפר הבעל קאי פלוגתא דב"ש ובית היללו והא דנקט הרמב"ם בהלכה ט' הפר הבעל ולא נקט הפר האב היינו דהפר האב אתי במכ"ש דהפר הבעל ואי הוה נקט הפר האב אכתי לא הוי ידעינין דהפר הבעל ולא הפר האב דאינה לוקה דהא בירושלמי פשיט לי' דאם הפר הבעל ולא הפר האב דלוקה ומבעיא לי' בהפר האב ולא הפר הבעל אם לוקה או לא ולכן נקט הרמב"ם הפר הבעל ולא הפר האב אינה לוקה ומכ"ש הפר האב דאינה לוקה ודו"ק היטב בדברים האלה כי הם מיוסדים על אדני עומק הסוגיא והם נכונים בטעמן ועתה כבוא לענין שאלתך בשומרת יבם הנה בש"ס אמרינן שמע מינה לב"ש מאמר נישואין עושה דאי אירוסין עושה אמאי יפר לבדו ומשני רב נחמן ב"י יפר בשותפות עם אביה ולעולם אירוסין עושה והקשה הר"ן למאי דמסקינין יפר בשותפות אמאי לא פריך יפרו מבעיא לי' כדפריך ביבמות ותירץ דהתם לא ידע דאיכא לתרוצי כשעמד בדין וברח דאחייב במזונותיה דבתר הכי דאקשי מי קתני יפרו יפר קתני מוקמינין לה בהכי אבל כאן דאיתמר האי פירוקא לעיל אי הוה פריך לה ידע דאיכא לאוקמי בשעמד בדין וברח ומשום הכי לא איכפת לי' לאקשויי עכ"ל הר"ן ע"ש בדף ע"ה עמוד ב' ואמנם לפ"ז י"ל דלמסקנא דיבמות דף כ"ט דמיירי בעמד בדין וברח שפיר (חדר ס"ל לר' אליעזר דיפר לבדו וס"ל דעל דעתו הוא נודרת דהא חייב במזונותיה גם אי נימא דס"ל לר' אליעזר כבית שמאי דמאמר נשואין עושה א"ש דאמר יפר לבדו ור' עקיבא י"ל דפליג וס"ל דלא יפר לבדו אלא בשותפות עם האב וע' בר"ן שם ויותר י"ל לפמ"ש הש"ך הועם דמאמר רק מדרבנן קונה ולפ"ז י"ל דזה מהני לאפוקי מרשות האב דלא יוכל האב להפר לבדו אבל בשותפות עם הבעל יוכל להפר ממה נפשך אי אזלת בתר דאורייתא הרי הוא יכול לבדו להפר ואי אזלת בתר דרבנן דעשו מאמר כאירוסין עכ"פ בשותפות עם הבעל יכול להפר ואם עשו מאמר כנישואין ואין הבעל לבדו יכול להפר וא"כ ממ"נ בשותפות יוכלו להפר שלא יהיה כתרתי דסתרי אהדדי והרמב"ם פסק דהאב יכול להפר לבדו דמאמר אינו קנין גמור ואולם הטור פסק דבצירוף הבעל יכול להפר ולכך כתב דהאב והיבם מפירין נדריה ולא ידעתי מה ההמון הרב הזה עליו ואין ספר בית יוסף תחת ידי לעיין בו ודע דלמ"ד ספוקי מספקא לי' אם מאמר קונה או לא

א"ש דלא יכול האב לבדו להפר דילמא מאמר קונה וכן הבעל אינו יכול להפר לבדו דילמא אינו קונה כלל אבל בצירוף שניהם יחד יכולין להפר ממ"נ אלא דאנן קיי"ל מאמר קונה מדרבנן ולא מה"ת ודו"ק היטב:

חדר צח בדין הפר לה בעלה ומת

א מצאנו בש"ס שני ברייתות סותרות זו את זו ברייתא קמייתא בדף ס"ח ס"ט לא פליגי בית הלל אלא בחלוקה דשמע אביה והפר לה ולא הספיק הבעל לשמוע עד שמת דס"ל לב"ה דבהפרתו דאב אקלשא נדרא ותו לא ירש לי' האב מהבעל לכך אינו יכול להפר אבל בחלוקה דשמע הבעל והיפר ולא הספיק האב לשמוע עד שמת הבעל מודי ב"ר דנתרוקנה רשות לאב ומודו דאב מיפר ואמנם בברייתא בתרייתא בדף ע"א פליגי ב"ה גם בחלוקה זו כדקתני התם להדיא ומחלקים דברייתא בתרייתא מיירי בנתארסה לאחר ולכך ס"ל לבית הלל דהאב לא מצי מפר אלא בצירוף הארוס אבל כל זמן שלא נתארסה לאחר יכול האב להפר לבדו ע"ש וכבר העיר הלח"מ דמדברי רבינו בהלכה י"ט משמע דאם שמע הבעל והיפר ומת אין האב יכול להפר אפי' קודם שנתארסה ולכך העלה דהרמב"ם ס"ל דבית הלל בברייתא קמייתא פליגי גם על בבא דשמע בעלה והפר ע"ש וכן דעת הרב בית יוסף סימן רל"ד ע"ש והנה הרא"ש הביא נוסחא בברייתא בתרייתא דאיכא תרי בבי שמע אביה והיפר לה ולא הספיק בעלה לשמוע עד שמת ונתארסה לאחר אביה ובעלה מפירין נדריה שמע אביה והיפר לה ולא הספיק בעלה לשמוע עד שמת חוזר האב ומיפר חלקו של בעל אמר רבי נתן זו דברי בית שמאי אבל בית הלל אומרים אינו יכול להפר ע"ש ולפי נוסחא זו שפיר י"ל דבית הלל פליגי רק אבבא שניה וס"ל דלא מצי האב להפר לחודי' כיון דליכא ארוס אבל אבבא קמייתא דנתארסה לאחר לא פליגי ומודי דאביה ובעלה האחרון מפירין נדריה ואמנם שמע בעלה והיפר לא נזכר בברייתא זו רק בברייתא קמייתא ועליה י"ל דלא פליגי בית הלל כלל כמ"ש הר"ן ולא קשיין ברייתות אהדדי כלל והרא"ש כתב דלא גרסינן לי' דתרי בבי למה לי דבחדא בבא שמעינן פלוגתא דב"ש וב"ה דמה לי אב ובעל מה לי אב לחודי' עכ"ל הרא"ש והנך רואה דתרתי בבי צריכי דהא דעת הר"ן דיש חילוק אי איכא ארוס יכול האב להפר כמ"ש הכסף משנה דלא מנתק מארוס לאב דאקלישׁ אבל ארוס שני כרעא דארוס ראשון הוא וא"כ לא מבעיא אי לא פליגי בית הלל בבבא קמייתא כמ"ש הר"ן ודאי דאיצטריך תרי בבי ואפילו אי פליגי ב"ה גם בבבא קמייתא ג"כ איצטריך תרי בבי להורות דאף בקמייתא פליגי בית הלל דאפילו בשותפוס דארוס לא מצי מפר ובתרייתא לרבותא דב"ש ח"ב:

ב גם מה שהקשה הרא"ש מהא דקאמר ב"ש סברי נדרים שנראו לארוס נתרוקנה רשות לאב דהא בזה ל"פ ב"ש וב"ה ע"ש ולע"ד א"ש אם נימא דלא פליגי ב"ה אלא אסיפא ולב"ש אף נדרים שנראו לארוס ראשון נתרוקנה לאב לבד ויכול להפר לבדו ולב"ה לא נתרוקנה לאב אלא בצירוף הארוס האחרון וא"ש הא דתניא כותי' דשמואל מבית שמאי ומבית הילל ודו"ק. ואמנם הרמב"ם סבר דבין שמע האב והפר בין שמע בעלה והפר אינו יכול להפר האב לחודי' אלא בצירוף הארוס ס"ל דבברייתא בתרייתא פליגי ב"ה רק אבבא שניה אבל בבא קמייתא דמיירי בצירוף הארוס לא פליגי ובברייתא קמייתא פליגי אכולהו בבי משום דשם מיירי בלא צירוף הארוס וכל הסוגיא ודברי רבינו יבואו על מקומם בשלום:

חדר צט גר עמוני אי מותר בשפחה

א הנה הרב חלקת מחוקק נסתפק אם גר עמוני מותר בשפחה כמו ממזר דמותר בשפחה ע"ש בסי' ד' ס"ק כ"ב והבית שמואל כתב דתליא בשני הטעמים דלהרמב"ם הטעם דהותר ממזר בשפחה כדי להכשיר זרעו ולפ"ז גם גר עמוני מותר בשפחה כדי להכשיר זרעו ולר"ת דהטעם משום דיצירתו בעבירה ולא שייך בי' לא יהיה קדש דהא הוא קדש ועומד לפ"ז גר עמוני שאין יצירתו בעבירה אסור בשפחה משום לא יהיה קדש ע"ש והגאון בעל ישועת יעקב כתב דנעלם מהם הירושלמי דאמר לר' יהודא דאמר קהל גרים אקרי קהל גר עמוני אסור לישא גיורת עמונית או מואבית ואמר ר"י משיאין לו שפחה הרי מבואר דגר עמוני מותר בשפחה ע"ש ולע"ד לא נעלם מהן דבר דהנה יש להקשות על שיטת ר"ת דלדידי' שפיר כתב הבית שמואל דגר עמוני אסור בשפחה דהא אין יצירתו בעבירה איך יפרנס דברי הירושלמי הזה דמבואר להדיא דגר טמוני מותר בשפחה ונראה דלכאורה יש לומר טעם אחר דממזר מותר בשפחה אף להפוסקים דשפחה היא אסורה מדאורייתא משום לא יהיה קדש כמו שתרגום אונקלס דהא הקשו התוס' גבי חציו עבד וחציו בן חורין למה כופין את רבו לשחררו ישא שפחה וליתי עשה דפרו ורבו ולדחי לא תעשה דלא יהיה קדש ותירצו כיון דאפשר למכפיי' לרבו לשחררו ה"ל אפשר לקיים שניהם ע"ש ולפ"ז בממזר שפיר אתי עשה דפרו ורבו ודחי ל"ת דלא יהיה קדש ולמה צריך ר"ת לומר משום דיצירתו בעבירה והוא קדש ועומד הא בלא"ה עשה דוחה ל"ת ותירוץ התוס' לא שייך כאן ואמנם י"ל דהא הוא יכול לקיים עשה דפו"ר דישא גיורת דהא אנן קיי"ל דקהל גרים לא אקרי קהל והוי אפשר לקיים שניהם ולא דחי עשה ל"ת ולכך הוצרך ר"ת לומר הטעם דהוא קדש ועומד ואין כאן ל"ת כלל וז"ב ומעתה לא קשה

מהירושלמי דהא הירושלמי לר' יהודא דאמר קהל גרים איקרי קהל שפיר אמר דמשיאין לו שפחה דאתי עשה ודחי ל"ת ולר' יהודא א"א לקיים שניהם דהא ס"ל קהל גרים איקרי קהל ואסור גר עמוני בגיורת אבל לדידן דקהל גרים לא איקרי קהל שפיר כתבו הבית שמואל דלר"ת אסור בשפחה דהא אפשר לקיים שניהם דישא גיורת ודו"ק היטב ובזה יש לפרש דברי הרמב"ם דכתב הטעם דממזר מותר בשפחה מפני תקנת הולד והקשו איך אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך ובאמת לדעת הרמב"ם דאיסור שפחה הוא דרבנן י"ל דבזה לא גזרו גם לפמ"ש התוס' דהיכא דלא פשע חבירו שפיר אומרים לו חטא ולפמ"ש א"ש דהא באמת עשה דפרו ורבו דוחה ל"ת דלא יהיה קדש ומכ"ש לדעת הרמב"ם דאיסור שפחה דרבנן רק דאפשר לקיים שניהם דישא גיורת אלא דאז יהיה בניו ממזרים כמ"ש בסעיף כ"ב וע' ב"ש ס"ק ל"ו וזה הוי כא"א לקיים שניהם דאסור להרבות ממזרים בישראל כמ"ש בית שמואל ס"ק ל"ה ולכן התירו לו שפחה ודו"ק היטב (ב) והנה בישועת יעקב הקשה לפ"ד הרמב"ם קשה אמאי בחצי עבד וחצי ב"ח כופין את רבו לשחררו הא אפשר לו לישא שפחה משום תקנת עצמו ולא יעבור הרב בעשה דלעולם בהם תעבודו דהיא דאורייתא והניח בצ"ע ולע"ד י"ל דשם בחצי עבד וחצי בן חורין אם ישא שפחה יעבור בכל יום על איסור שפחה אבל אם כופין רבו לא יעבור רק פעם אחת לבד ודמי למ"ש מהר"ם בר"ב בחולה ביה"כ ששוחטין לו בהמה ולא יאכילוהו נבלה ויעבור על כל זית וזית וכן הכא ודו"ק ויש להסתפק בספק ממזר לדעת הרמב"ם אם מותר בשפחה ונראה דכיון דהתורה אמרה ממזר ודאי לא יבוא כו' וכתב הפר"ח דמותר בממזרת מה"ת כממזר גמור רק דרבנן אסרוהו ובכה"ג לא גזרו משום תקנת הולד ואף לר"ת י"ל כן והארכתי בתשובה וע' ב"ש ס"ק ס"ד וקצרתי כאן:

חדר ק המוציא את אשתו משום שיר

א הנה במשנה גיטין דף מ"ה ע"ב תנן המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ר"מ אומר כל נדר שצריך חקירת חכם לא יחזיר כו' ופירש"י דר"מ ס"ל הטעם משום קילקולא הילכך נדר שאין הבעל יכול להפר אלא החכם יכול לקלקלה לאחר שתנשא ולומר אילו הייתי יודע שכן הוא כו' ור"א ס"ל אין אדם רוצה שתתבזה אשתו בב"ד הילכך אינו יכול לומר אילו הייתי יודע כו' ע"ש ולכאורה י"ל טעמא דר' מאיר דס"ל דבעינין תנאי כפול והכא ע"כ מיירי בדלא כפלי' לתנאי' רק למילתי' כמ"ש התוס' בד"ה אי אמר לה ע"ש וכיון דלא כפלי' לתנאי לא הוי אלא לעז בעלמא ולא שיהי' גט בטל ובניה ממזרים ע' בתוס' שם ולכך ס"ל לר"מ כל נדר שצריך ח"ח לא יחזיר שמא תלך אצל חכם ויתיר לה

הנדר ויהיה לעז על הגט ואין לומר דודאי לא תלך אצל חכם להתיר הנדר דהא תקלקל עצמה בזה דהא יהיה גנו בטל ובניה ממזרים ותצא מזה ומזה כפירש"י ז"א דהא באמת לא יהיה גט בטל כר' מאיר דהא לא כפלי' לתנאי' רק לעז יהיה והב"ד צריכין לחוש ללעז ולכן אמרו חז"ל לא יחזיר דהשתא שוב לא יוציא לעז כמ"ש התוס' חבל ר' אליעזר ס"ל דלא בעי תנאי כפול ולכך ס"ל דנדר שצריך ח"ח מן הדין היה שיחזיר דלא חיישינין שתלך אצל חכם ויתיר לה הנדר דהא אז יהיה הגט בטל ובניה ממזרים דהא ודאי לא תלך דהא תקלקל את עצמה לכן מדינא לא חיישינין וה"ל להיות מותר להחזיר אלא דחז"ל גזרו נדר שצריך חקירת חכם אטו נדר שא"צ חקירת חכם והוא עצמו יכול להפר דאז שפיר יוכל לקלקלה ולומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשה וז"ב. ואמנם הש"ס דילן לא פירש טעמא דר"א משום דס"ל דא"צ תנאי כפול אלא משום דא"א רוצה שתתבזה אשתו בב"ד ואמנם בירושלמי אמרו אמר ר' אלעזר לא אסרו זה אלא מפני זה נדר שצריך ח"ח יחזיר שהחכם עוקר את הנדר מעקרו כו' וע' במפרש דפירש דהאי תלמודא לא פירש טעמא דר"א משום דא"א רוצה שתתבזה אשתו בב"ד אלא דטעמא משום עונש נדרים לכך בצריך ח"ח בדין היה שיחזיר דהחכם עוקר הנדר מעקרו והיה כלא היה ואין כאן עונש כלל כן פירש הרשב"א ע"ש ולפמ"ש א"צ לדחוקי כ"כ אלא דטעמא דר"א כמ"ש דהוא לא בעי תנאי כפול וא"כ לא חיישינין שמא תלך אצל חכם ויתיר לה הנדר דודאי לא תעשה כן לקלקל את עצמה שיהיה גט בטול ובניה ממזרים ותצא מזה ומזה וא"כ מדינא היה יכול להחזירה רק דגזרו אטו נדר שא"צ חקירת חכם והבעל עצמו יכול להפר וכמ"ש וזה שאמר שהחכם עוקר הנדר מעקרו וא"כ הוי הגט בטעות דהא הנדר לא היה נדר מעקרו כלל וזה ברור ולכאורה י"ל דר"א לטעמי' דלכאורה יש להבין מה קילקול יש שאומר אילו הייתי יודע שאני יכול להפר לא הייתי מגרשה דהתינח בנדרים שישמע דיוכל להפר ביום שמעו אבל מה יעשה אם תדור והוא לא ישמע דזה אין בידו להפר והרי כתב הרמב"ם בפירוש המשנה מי שגירש אשתו כו' מפני שהיא נודרת הרבה כו' ע"ש משמע דעיקר קפידתו הוא שהיא אשה נדרנית והוא לא חפץ באשה נדרנית וע"ש היטב וא"כ מה מועיל שיהיה מפיר לה ומה יעשה בנדרים שתידור והוא לא ישמע ואמנם א"ש דר' אליעזר לטעמי' דס"ל בנדרים פ"י דמפר אדם נדרי אשתו עד שלא שמעה (ב) והנה הירושלמי הקשה לפ"ד ב"ש דדוקא מצא בה ערות דבר ל"ל קרא דלא יוכל לשוב לקחתה הא בלא"ה ה"ל סוטה ותירץ הרשב"א דמיירי ביוצאת וראשה פרוע וכן משמע בירושלמי אין לי אלא שזינתה היוצאת וראשה פרוע כו' ת"ל ערות דבר ע"ש ולפ"ז אם נשאת לבעל שני והשני לא מצא בה שום דבר ערוה

והיא מתנהגת כאחת מבנות ישראל הכשרות והשני מת או שנאה וגירשה יוכל בעלה הראשון לומר אילו הייתי יודע כי אשה כשרה היא לא הייתי מגרשה ולכן אשוב לקחתה אך אז ממ"נ דאם הגט שנתן לה הוא בטל והיא א"א א"כ נבעלה להשני באיסור והוי סוטה ואסורה לבעל ולבועל וז"ש אחרי אשר הטמאה ודרשינין לרבות סוטה שנסתרה והארכתי בפירוש התורה בזה לפ"ד ר' יוסי בן דורמסקית דבנתקדשה לשני ולא נבעלה מותרת לראשון אלא דלא קיי"ל כך ודו"ק (ג) והנה בש"ס איתא בד"א בשנדרה הוא אבל נדר הוא יחזיר ומעשה בצידן כו' והקשה הרשב"א לטעמא דמשום קילקולא גם בנדר הוא ניחוש שמא ישאל על נדרו ויקלקל אותה ויאמר אולי הייתי יודע כו' ולע"ד י"ל דהא כתבו התוס' בהא דנזיר ששתה יין לוקה הא הוי התראת ספק שמא ישאל על נזירותו ותירצו דלא חיישינין לזה דמסתמא יעמוד בדעתו כמו שלא נשאל עד עתה כן לא ישאל עוד ע"ש וא"כ הכא נמי אמאי ניחוש שמא תלך אצל חכם להתיר לה נדרה ולא נעמידנה על חזקתה שלא תחזור מדעתה ולא תשאל על נדרה ואמנם נראה דבאשה י"ל כשתנשא לאחר וגם הבעל יקפיד על נדרה וירצה לגרשה אז תהיה מוכרח לישאל על נדרה כדי שלא תשאר בלא בעל וז"ב אבל באיש שנדר לגרשה מה"ת ניחוש שמא ישאל על נדרו אלא מעמידין אותו על חזקתו שלא ישאל עוד ויעמוד בנדרו וז"ב לע"ד והנה עוד יש לי פלפול בענינים אלה והמה בכתובים אצלי וקשה לחפש ולמצוא:

חדר קא בן שמונה אימתי נחשב לבן קיימא

א הנה ביבמות פלוגתא דרבי ורבנן ע"ש דף פ' ופירש"י דלרבי לא מחזקינין לבן קיימא עד שיהא בן עשרים והתוס' כתבו דאין לפרש דלרבנן אינו יוצא מתורת נפל לעולם ור"א כרבי כו' ועוד דא"כ רבה תוספאה גם כרבי לא אתי דלא חשיב לרבי בר קיימא לומר דאשתהי אלא ע"י הוכחה יתירא דחי עשרים שנה אלא לרבי בשלשים יום חשיב בר קיימא כשאר ולדות כי גמרו סימנים ע"ש בתוס' והוא קושיא על פירש"י דפירש דלרבי לא מחזקינין לי' לבר קיימא עד שיהא בן עשרים שנה ור' אבהו כרבי ס"ל ע"ש ברש"י ע"ב ד"ה בר שבעה ולע"ד פירש"י מוכח בסוגיא לפמ"ש הבית שמואל סימן ד' ס"ק י"ח דהא דכתב א"ז רמ"א ז"ל אם לא ראו בה דבר מכוער היינו כי לא אמרינין אשתהי אלא כשיש לה חזקת כשרות ע"ש א"כ מה פריך התם לימא רבה תוספאה דאמר כרבי דילמא שפיר רבה תוספאה אליבא דרבנן אמר לשמעתי' והכא דהכשיר תיכף היינו משום דאוקי האשה בחזקת כשרות ובהא גם רבנן מודי והא דפליגי רבנן על רבי היינו התם דאין הספק כלל אם זנתה האשה או נקיה היא שנעמיד אותה על חזקת כשרות

אלא הספק הוא על הולד אם הוא בן שבעה ואשתהי אשתהי והוא בר קיימא או הוא בן שמנה ונפל הוא אבל האשה היא בין כך ובין כך טהורה ונקיה ולא זנתה ולא שייך בזה. להעמיד האשה על חזקת כשרות דבין כך ובין כך טהורה היא ובזה שפיר ס"ל לרבנן דצריך להמתין עד עשרים שנה וע"כ כפירוש רש"י דלרבנן הוא לעולם בחזקת נפל ובא מהני ליה הוכחה יתירה דחי עשרים שנה ושפיר פריך על רבה תוספאה דלא מהני חזקת כשרות כיון דלרבנן הוא ודאי נפל (ובן שמנה) דלא ס"ל לרבנן כלל סברא דאישתהי אישתהי ומאי מהני חזקת כשרות כיון דאין כאן ספק כלל וז"ב לע"ד ולפ"ז לא קשה קושית התוס' על פירש"י דא"כ רבה דלא כמאן דגם לרבי בעי עכ"פ הוכחה יתירא דחי עשרים ולפמ"ש אתי שפיר דלרבי עכ"פ מהני חזקת כשרות של האשה דהא לדבי לאו בחזקת נפל ודאי הוא דהא מהני בי' הוכחה דחי עשרים שנה ודו"ק היטב ובאמת דיש להבין למ"ד בכתובות דף י"ג דאפילו מאן דמכשיר בה הוא פוסל בבתה דהיא אית לה חזקת כשרות אבל בתה לית לה חזקת כשרות וחזקה דידה לא מהני לבתה א"כ מה מהני חזקת כשרות דהאשה להכשיר הולד ובאמת אנן קיי"ל כמאן דאמר המכשיר בה מכשיר בבתה ויש לפלפל בזה ואכ"מ:

ב והנה התוס' נדה דף ל"ח כתבו דלא קיי"ל כרבה תוספתא ע"ש בד"ה שיפורא והיינו לע"ד כמ"ש ביבמות דף פ' ע"ב ד"ה כיון דלא קיי"ל בבן שמנה כרשב"ג דבשהה שלשים יום הוי בן קיימא אפילו בן ח' ע"ש וא"כ לא קיי"ל נמי כרבה תוספאה דהא הא דרבה עביד עובדא כרבי דאמר משתהא היינו משום דאיכא רשב"ג דאמר משתהא וכיון דלא קיי"ל כרשב"ג בהא לא קיי"ל נמי כרבה תוספאה אבל הפוסקים פסקו כרבה תוספאה ואפשר משום דרשב"ג מיירי לענין הולד דליכא חזקת כשרות אבל כאן דאיכא חזקת כשרות דהא מיירי לענין האשה מוקמינין לה אחזקת כשרות כמ"ש הב"ש ודו"ק והנה י"ל לפ"ד התוס' דרבי ורשב"ג שניהם חיישי למיעוטא ולכך ס"ל דאמרינן אשתהי אף דזה לא שכיח ואנן דאזלינין בתר רובא לא אמרינין אשתהא אשתהא דזה לא שכיח וכתבתי במ"א ולכאורה י"ל דנגד חזקת כשרות של האשה י"ל דנעמיד' על חזקת ריקנית ונימא השתא היא נתעברה כמ"ש התוס' גבי בכור וגם בבבא קמא דף מ"א לענין פרה שנגחה ועכ"פ ספק הוי וכתבתי בתשובה ודו"ק (ג) והנה הכה"ג כתב דאינו בחזקת ממזר דתלינין דבא ע"י שם בצינעא ובעל וע' ברא"ש בקידושין דהא רבה תוספתא לא הכשיר אלא משום דאשתהי ותירץ דהבעל והאשה הודו דלא בא והתוס' סוף קידושין כתבו דלא תלינן דבא ע"י שם אלא אם היא אומרת שבא ע"ש ויש חילוק בין התוס' והרא"ש דלהרא"ש דוקא שניהם מודים שלא בא ולהתוס' כיון דהיא אינה אומרת שבא

לא תלינין וע' בחלקת מחוקק שכתב דלרוחא דמילתא כתב כן אבל אם הוא אומר שבא אע"פ שהיא אינה מודה הוא נאמן להכשיר הולד ע"ש ואמנם לענין האשה אם היא מותרת לבעלה אפשר דשויא נפשה חד"א ואפשר די"ל עיניה נתנה באחר ואין להאריך (ד) והנה הגאון ישועת יעקב העיר מדברי התוס' גיטין דף י"ז דכתבו דגם בזה"ז שייך חיפוי על בניה ממזרים ומאי חיפוי צריך הא רוב בעילות אחר הבעל והם כשרים והוכיח מזה כפירש"י דהא דאמרו ישא אדם בת דומה היינו אם א"א לישא אלא או דומה או בת דומה אבל בלא"ה אם אפשר לישא אחרת לא ישא בת דומה דאל"כ מה צריך לחפות על בניה הא אמרינן רוב בעילות אחר הבעל אלא ודאי לכתחלה לא ישאנה אם אפשר באחרת ע"ש ודפח"ח ועפ"ז יובן הא דכתבו שם דלכך לא תיקנו בתחלה משום ממזרים דהא זנות בלא עדים שכיח ואמאי אמר ר"ל זנות לא שכיח דמשום זה לחוד לא תיקנו זמן כו' ולפי הנ"ל א"ש דהא באמת אין כאן איסור לישאנה אלא דאם יש כאן אחרת לכתחלה לא ישאנה ובשביל זה תיקנו זמן רק כיון דכבר תיקנו משום קטלא גם משום זה תיקנו וז"ב ובזה היה נראה ליישב קושית הפ"י דאיך ניחוש לרמאי הא חזינין דהתורה האמינתו לאב להכשיר את בנו מקרא דיכיר ע"ש וכתבתי בחידושי ואמנם הפ"י שפיר כתב דהא הוא לא עביד כלום רק שנותן לה גט בלא זמן וחז"ל הא לא תיקנו זמן עדיין והוא מחויב לגרשה דהא אסורה לו ולא חשיב לי' איסור מה שיצמח מזה פסול ממזרות בקהל כיון דהוא לא עשה מעשה בידים וזה שפיר חיישינין שיחפה עליה משא"כ באב שאומר בפיו דבנו כשר לא חיישינן שישקר וז"ב. ובזה יש ליישב קושית המהרמשי"ף אהא דפריך כיון דאה נשאת לא תצא מה הועילו חז"ל בתקנתן ומשני אהני דלכתחלה לא תנשא ופירש"י דלא כתבו לה סופרי הדיינין ולא חתמי ליה סהדי והקשה הא אכתי יכתוב לה גט בכתב ידו בלא זמן ובלא עדים דג"כ אם נשאת הולד כשר ולפמ"ש לק"מ כיון דכבר תיקנו חז"ל שיכתבו זמן אלא דהוא ערום יערים לכתוב גט בכתב ידו בלא זמן שלא כתיקון חז"ל כדי לחפות בזה עושה מעשה בידים להכשיל את ישראל ולהרבות וממזרים בישראל וזה לא חיישינן דהא התורה האמינתו לאב כמ"ש הפ"י וזה ברור לע"ד (ה) והנה הש"ג כתב וכן הרשב"ץ בתשובה דהא דאב נאמן על בנו היינו לומר שהוא ממזר אבל לא לומר שאינו בנו ע"ש והאבני מלואים תמה עליו מהא דכתבו תוס' בב"ב דהא דילפינן מדכתיב יכיר דנאמן לפסלו היינו שאומר על הבן השני שהוא בכור ממילא הראשון הוא ממזר שאינו בנו מוכח דנאמן ואמנם י"ל דשם מיגו דנאמן על השני שהוא בכור נאמן גם על הראשון שהוא ממזר ואינו בנו ע"ש ואמנם קשה דא"כ מנ"ל דנאמן לומר שהוא בן גרושה דזה יליף ר' יהודא מקרא דיכיר דהא י"ל דשם נאמן משום מיגו

וצ"ע ובזה א"ש דאמר בקידושין דף ע"ח ע"ב וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בן גרושה כו' והאי כשם הוא מיותר דהא כאן לא מיירי אלא באומר זה בני ממזר ואמאי לא יליף מהא דאמר ר' יהודא דנאמן לומר זה בני בכור וממילא נשמע דהראשון הוא ממזר כמ"ש התוס' ואמאי צריך לומר וכדתניא כשם כו' ולפמ"ש א"ש דמזה אין ראיה די"ל דנאמן משום מיגו דנאמן על בנו השני שהוא בכור נאמן לומר ג"כ על הראשון שהוא ממזר דהא בהא תליא אבל מדתני ברייתא כשם שנאמן כו' נאמן לומר שהוא בן גרושה כו' מוכח דאינו כן ושפיר יליף דנאמן לומר זה בני ממזר וזה ברור. והנה התוס' כתובות דף י"ב בד"ה חדא דכתבו ועוד דאפי' לא יודה ולאו דאמר דלאו מיני' דבהא לא הוי מכשר ר"ג דהוי כברי וברי כו' ואמאי לא כתבו כפשטי' דאי אמר דלאו מיני' א"כ הוא נאמן בתורת יכיר דקיי"ל כר' יהודא דאם אמר על אחד מבניו שהוא ממזר נאמן ומכ"ש על העובר כמ"ש הרא"ש שם משמע דס"ל כהרשב"ץ והשלטי גבורים דבכה"ג לא מהימן וז"ב. (ו) ועפמ"ש א"ש פירוש העיטור דפירש הא דפריך בגיטין דף כ"ז קא פסיק ותני ל"ש מן הנישואין כו' קאי על עיקר תקנת הזמן בארוסה דאם היה הקושיא על הסופר אמאי צריך להניח מקום הזמן גם למ"ד משום בת אחותו יקשה דאין לומר שמא יתן לה גט מוקדם בכוונה לחפות על זנותה שלא יהיו בניה ממזרים זה ודאי לא יעשה דבכוונה יגרום להכשיר ממזרים לבוא בישראל דהא חזינין דהתורה האמינה לאב להכשיר את בנו כמ"ש הפ"י אלא ודאי הקושיא היתה על עיקר התקנה זמן בארוסה ובחידושי הארכתי בפלפול בסוגיא זו ודו"ק:

חדר קב קידש בגזלה לאחר יאוש

א הרא"ש בפרק מרובה כתב דאם קידש אשה בגזלה לאחר יאוש צריכה גט דרבה ס"ל דלכל הפחות יאוש קונה מדרבנן אבל מה"ת קיי"ל דיאוש אינו קונה ע"ש ותמהו הכל הא בקידש אשה הוי יאוש ושינוי רשות ולכ"ע קנה וע' דו"פ וב"ח וחלקת מחוקק מה שכתבו בזה והנלע"ד בביאור דברי הרא"ש אחר העיון היטב דהנה הבית שמואל הקשה לפ"ד הרמב"ם דיאוש ושינוי רשות צריך להחזיר הדמים א"כ במה מקדשה ואי מיירי בגנב שאינו מפורסים דא"צ להחזיר הדמים משום תקנת השוק הא תקנת השוק הוא מדרבנן וא"כ דמי למעמד שלשתן דכתב רמ"א דאינה מקודשת מדאורייתא ע"ש והנה בחידושי לח"מ כתבתי דהא דס"ל להרמב"ם דביאוש וש"ר צריך להחזיר הדמים הוא עפמ"ש הרמב"ם הובא בח"מ ה' גזלה דאסור לסייע לגזלן על קנייתו והסמ"ע ביאר דהיינו דאסור לקנות מן הגזלן דע"י קנייתו נעשה שינוי רשות וע"י זה קונה גם הגזלן את

הגזלה כמ"ש הריטב"א הובא בקצה"ח ולכן י"ל דקנסוהו ללוקח דצריך להחזיר הדמים לנגזל כי עשה איסור וקנה מהגזלן ובזה סייע לגזלן והארכתי בזה ואמנם אם נימא דיאוש לחוד קונה מדרבנן א"כ מיד שנתייאש הנגזל קנה הגזלן וא"כ אח"כ כשקנה הלוקח ממנו לא סייע להגזלן כלל על קנייתו דבלא קנייתו כבר קנה הגזלן את הגזלה מדרבנן וא"צ להחזירה רק דהרמב"ם לטעמי' דס"ל דיאוש אינו קונה אפילו מדרבנן לכך פסק שפיר דביאוש וש"ר צריך להחזיר הדמים. ואמנם הרא"ש דפסק דיאוש קונה מדרבנן א"צ להחזיר הדמים כלל דהא לא סייע לגזלן כלל על קניתו דס"ס קנה הגזלן את הגזלה גם בלעדי קנית הלוקח ודברי הרא"ש מדוקדקים דיאוש קונה מדרבנן עכ"פ ואם קידש אשה בגזלה אחר יאוש ה"ל יאוש וש"ר ודמים א"צ להחזיר דהא קנה הגזלן ביאוש לחוד וגם קושית הב"ש א"ש והארכתי בזה בחידושי לאבן עזר וקצרתי:

חדר קג דין אב שאמר על בנו שהוא ממזר

א בש"ע סימן ד' סעיף כ"ט כתב אבל האב שאמר על אחד מבניו שאינו בנו נאמן והוא ממזר ודאי והרמב"ם כתב הרי הוא בחזקת ממזר והיינו ספק ממזר דשמא מכותי נתעברה כמ"ש הב"ש ס"ק נ"ב והא דכתב הרמב"ם בסעיף כ"ז הולד ממזר לאו דוקא ור"ל ספק ממזר אך קשה אמאי נאמינה במיגו דאמרה מכותי נתעברתי וצ"ל כיון דהתורה האמינתו לאב לא מהני מיגו נגדו דהוי כמו מיגו במקום עדים וזה מדוקדק בלשון הרמב"ם שכתב דהאב נאמן על בנו אע"פ שהוחזק שהוא בנו ע"ש והיינו דהא חזינן דהתורה האמינתו על בנו לר' יהודא דקיי"ל כותי' אפי' נגד חזקה א"כ ה"ל כעדים ולכן לא מהני גם מיגו נגדו דהא אפילו במקום חזקה הוא בעיא בש"ס ולא אפשטא ומכ"ש נגד נאמנות האב שהתורה האמינתו דעדיף מחזקה וכבר דיברתי בזה באחד התשובות לעיל וז"ב ובזה א"ש דלא כתב הרמב"ם כמו שכתבו התוס' והר"ן דבברי וברי לא הוי מכשיר רבן גמליאל ולפמ"ש א"ש דמטעם זה דברי וברי הוי מהני מיגו נגדו ודו"ק. עוד י"ל דלכך לא הוי מיגו דמכותי נתעברתי דאז הוי מפסלא נפשה מכהונה כמה דאיתא בר"פ ב' דכתובות וצ"ל לפ"ז דהאשה אינה בחזקת זונה ומותרת עכ"פ לכהן בדיעבד דאל"כ שפיר הוי מיגו דהא בין כך ובין כך היא פסולה לכהונה ודו"ק ועמ"ש הבית שמואל ס"ק נ"ד וז"ל ולמה שכתבתי אפילו מחצה על מחצה מותר בממזרת ובבת ישראל כו' ואני העירותי בזה במ"א ואכמ"ל:

ב והנה הנודע ביהודה שאלה מ' ביאר דיש חילוק דאם אנו דנין על האשה עצמה שייך לומר דילמא איהי אזלא לגבייהו וה"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי אבל תינוק הנמצא

בשוק ואין אנו יודעין את אמו כלל ואין לנו עסק כלל לדון על אמו דאין אנו יודעין אותה זה ודאי הוי כפירש דאפילו דאזלא איהו לגבייהו מ"מ התינוק הוי כפירש ואזלינין בתר רובא ע"ש ועפ"ז יש ליישב שהקשה הב"ש סימן ד' ס"ק ל"ט על הר"ן וה"ה למה אינה נאמנת לומר ממזר הוא לישא ממזרת והא כשם שנאמנת להכשירו משום דבלא דיבורה הוא ספק ממזר ומותר לבוא בקהל כן תהא נאמנת לומר ממזר הוא לישא ממזרת הואיל ובלא דיבורה הוא ספק ממזר ומותר בממזרת ע"ש ונראה דהא בש"ס קידושין דף ע"ג איתא דבר תורה שתוקי כשר מ"ט רוב כשרים אצלה וחז"ל פסלוהו דילמא אזלא היא לגבייהו וה"ל קבוע וכמחצה על מחלת דעי ולפ"ז כאן דהיא אומרת דהולד ממזר דנבעלה לפלוני והוא וממזר א"כ לגבי נפשה נאמנת דשויא נפשה חד"א ואין אנו צריכין כלל לדון עליה דודאי פסולה רק על הולד והולד ה"ל פי' כמ"ש הנב"י שפיר איכא רובא להכשירו רק חז"ל משום מעלה עשו ביוחסין ואיך תהי' נאמנת לעשותו ממזר ודאי וז"ב והנה הב"ש סי' ד' ס"ק נ"ח ביאר דברי הרמב"ם דדוקא אם ניידי כולם כו' וכאן התינוק הנמצא מסתמא האנשים שבעיר ניידי כו' וכשיש רוב כותים אין מפקחין כו' ולע"ד א"צ לדחוקי כן אלא י"ל דעכ"פ ספק הוא אי ניידי כולם וה"ל ס"ס ספק ניידי וה"ל רוב עכו"ם ואת"ל דלא ניידי וה"ל קבוע מ"מ אכתי ספק הוא שמא עכו"ם הוא וכמ"ש הב"ש ס"ק נ"ד בשם הה"מ ע"ש ולכך אין מפקחין וז"ב ואמנם י"ל דהוי ס"ס משם א' דהא כל הספק שמא עכו"ם הוא ואמנם לדעת הרמב"ם והמחבר דס"ל מע"מ מצווין להחיות דשוה לדין מפקחין כמ"ש הב"ש ס"ק נ"ח ע"ש א"כ יש נ"מ בין הספקות דילמא ניידי כולם וה"ל רוב עכו"ם ואין מצווין להחיותו ובספק דילמא לא ניידי ה"ל מע"מ ומצווין להחיותו ושפיר הוי ס"ס וכמ"ש מהרא"י ובש"ך סימן ק"י ע"ש ובזה י"ל מה שהקשה ב"ש מש"ע א"ח סי' שכ"ט דהמחבר שם פסק כהרמב"ם וכאן הביא רמ"א דעת החולקים ע"ש ולפמ"ש אתי שפיר כיון דהביא א"ז רמ"א ז"ל דעת הטור דס"ל דמחצה על מחצה אין מצווין להחיותו אלא ברוב ישראל א"כ תו ליכא נפקא מינה בין הספקות וה"ל ס"ס משם אחד ואין הולכין אחר הרוב ושפיר פסק דמפקחין ודו"ק היטב.

חדר קד בדין מכירת ס"ת

א הנה באע"ז סי' א' סעיף ח' כתב הבית שמואל בס"ק ט"ז וז"ל ומה שכתב הב"ח ראיה מתוס' דף ס"א דאין מוכרין ס"ת כשיש לו בנים לא דק דהתוס' כתבו כן אליבא דמתני' אבל לר' יהושע פשיטא דצריך למכור וכן עיקר עכ"ל ולע"ד זה תלוי בשני הגירסאות אי גרסינין מתניתין דלא כר' יהושע וא"כ אליבא דמתניתין כשיש לו בנים א"צ לישא אשה

בת בנים כלל ולכן כתבו התוס' דלא גרסינין למאי כ"מ דהא טובא כ"מ כדקאמר אין לו כו' יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים אבל ר"י כתב דשפיר גריס למאי נ"מ והיינו להך גירסא דלא גרסינין מתניתין דלא כר' יהושע וכדעת הרי"ף דמתניתין ור' יהושע לא פליגי רק דמתניתין מיירי לענין מכירת ס"ת ובזה גם ר' יהושע מודה דאם יש לו בנים א"צ למכור ס"ת כדי לישא אשה בת בנים ובלא מכירת ס"ת גם מתני' ס"ל דאפילו יש לו בנים לעולם מצוה לישא אשה בת בנים ולא פליגי כלל וזה מדוקדק בתוס' שם ע"ש וא"כ יפה כתב א"ז הב"ח ז"ל דמסקנת התוס' דא"צ למכור ס"ת כדי לישא אשה בת בנים ביש לו בנים וביתו נכון ודו"ק (ב) והנה התוס' פסחים דף פ"ח הקשו אהא דאמרינן לישא שפחה אינו יכול כו' דימכור עצמו בעבד עברי וישא שפחה ותירצו דגר אינו נמכר בע"ע והקשה בס' טורי אבן מהא דאמרינן ביבמות דף ק' כהנת שנתערבה ולדה בולד שפחתה כופין ומשחררין זא"ז הא בזה שפיר קשה דימכור עצמו בע"ע על תנאי אם הוא בן הכהנת דאז מותר בשפחה דאינו גר ונמכר בע"ע ואם הוא בן השפחה הוא בלא"ה מותר בשפחה ע"ש ונראה דהנה התוס' דהקשו ימכור עצמו בע"ע אף דאסור למכור עצמו בע"ע לכתחלה כדאמר ר' שמעון אזן ששמעה בהר סיני כי לי ב"י עבדים כו' מ"מ הקשו שפיר דמ"מ איך נכוף האדון לשחררו ויעבור בעש' דחמור מהך איסור דלא ימכור עצמו בע"ע וז"ב והנה הרשב"א כתב דהא דמשחרר עבדו עובר בעשה הוא מקרא דלא תחנם ולכך שיחרר ר"א עבדו כדי לצרפו לעשרה דכיון דמגיע לו טובה לרבו דמקיים מצות תפלה בעשרה לא שייך לא תחנם ע"ש בחידושי הרשב"א ולפ"ז דכאן לא שייך לא תחנם דהא זה ודאי ליכא למימר דאת האחד נכוף לשחרר חבירו והוא ימכור עצמו בע"ע דהי מיניהו מפקת וע"כ דצריך לכוף שניהם לשחרר זא"ז וא"כ השיחרור הוא לטובת שניהם ולא שייך לא תחנם ושפיר אמר כופין שניהם ומשחררין זא"ז ויכנסו לכלל ישראל וישאו בת ישראל וזרעם יהיה בכון לפניהם וז"ב (ג) והנה הרשב"א הקשה אמתניתין דב"ש אומרים דסגי בב' זכרים וב"ה ס"ל דוקא זכר ונקבה ליתנייא בהדי חומרי ב"ה וקולי ב"ש והנה אם כבר יש לו שני זכרים עדיין לא קיים פו"ר לב"ה וכופין לגרשה ולב"ש אין כופין ואם כפו אותו הוי גט מעושה ואיכא חומרא לב"ש ובאמת בסימן קנ"ד סעיף י' הביא יש אומרים דאם הולד בר קיימא אף דלא קיים עדיין פו"ר אין כופין להוציא וא"כ ליתא למה שכתבתי אבל איני מבין טעמא מאי ואפשר כיון דהוליד בן קיימא כבר קיים מצות שבת ואף דלא קיים פו"ר תו אין כופין כמ"ש תוס' ד"ה לישא שפחה וצ"ע דשם הוא אנוס:

חדר קה בדין ג' נשים שילדו בבי"א

א המחבר באע"ז סימן ד' סעיף ל"ה כתב שלש נשים ילדו בבית אחד כו' וכתב הב"ש ס"ק ס"ב וז"ל היינו כשעד זה מעיד כו' או י"ל לענין יחוס כהונה אין ע"א נאמן אלא להכשירו לבוא בקהל נאמן משום דספק ממזר כשר מדאורייתא עכ"ל הב"ש משמע מלשונו דאפילו אם אקבע איסורא כגון דאחד מהם ודאי ממזר אף דבזה כל ספק מה"ת לחומרא אף לשיטת הרמב"ם דהא מביא אשם תלוי מ"מ ספק ממזר מותר ובזה א"ש מה שהקשה מהרי"ט על הרמב"ם דל"ל קרא דממזר ודאי לא יבוא הא ספק יבוא הא להרמב"ם כל ספק מה"ת להקל ולפי הנ"ל ניחא דקרא אתי לאשמועינין דאפי' בכה"ג דאקבע איסורא דבעלמא הספק לחומרא מ"מ בממזר הספק לקולא וז"ב והמל"מ פט"ו מה' א"ב נסתפק בזה ע"ש ושוב ראיתי בשב שמעתא שכתב כן ע"ש. והנה בש"ע סימן ב' סעיף ג' משפחה שקרא עליה ערעור ע"ש בחלקת מחוקק ובית שמואל ס"ק ט' שכתב דלכך פירש"י דליכא עדות גמורה דאי איכא עדות גמורה אמאי אשה א"צ לבדוק הא גם היא מוזהרת שלא תשא ממזר כו' ואפשר משום כל אחד ממשפחה הוא ספק מותר כו' ולכאורה דאם יש עדות גמורה שנתערבה ממזר הוי איקבע איסורא וא"כ בכה"ג ספק ממזר לחומרא כמו שנסתפק המל"מ שהבאתי לעיל וא"כ אף היא צריכה לבדוק אבל כשאין עדות גמורה לא הוי איקבע איסורא וספק ממזר לקולא לכך אין האשה צריכה לבדוק ואמנם הרמב"ם ס"ל דאף דאקבע איסורא ספק ממזר לקולא דהא ס"ל ספק דאורייתא מה"ת להקל וקשה לדידי' קושית מהרי"ט דלמה לי קרא דממזר ודאי לא יבא הא ספק יבוא הא לדידי' כל ספק מה"ת לקולא וצ"ל כמ"ש לעיל דקרא אשמעינין דאפילו איקבע איסורא שרי ולכך כתב והוא שהעידו שנים שנתערב בה כו' אבל רש"י ס"ל דכל ספק מה"ת לחומרא ולכך פירש דליכא עדות גמורה רק דשנים קראו שמץ פסול דאי איכא עדות גמורה הוי איקבע איסורא ואז אף האשה הוי צריכה לבדוק וזה ברור וע"ש בבית שמואל שכתב דלכך אין האשה צריכה לבדוק כיון דא"צ בדיקה משום חלל דלא הוזהרו כשרות להנשא לפסולי כהונה כו' לא החמירו רז"ל לבדוק משום ממזר כמ"ש רש"י כו' ע"ש וצ"ע דמאי ענין זל"ז לישא חלל אינה מוזהרת ולישא ממזר מוזהרת ולוקה ע"ז ואמנם לפמ"ש א"ש דבאמת משום חשש ממזר א"צ בדיקה דהא ספק ממזר מותר מה"ת רק מדרבנן אסור ולא החמירו לבדוק רק כיון דספק חלל אסור מה"ת וצריך בדיקה לכן אף משום ספק ממזר צריך בדיקה כמ"ש הרדב"ז שלא יהיה זילזול לדרבנן ואמנם האשה דהיא א"צ בדיקה משום ספק חלל דהא אינה מוזהרת על זה לכן משום חשש ממזר אינה צריכה ק לבדוק דהוי ספק דרבנן וז"ב ודו"ק:

חדר קו בדין כל המשפחות בחזקת כשרות

ג והנה בקידושין דף פ"ו איתא פלוגתא דר"מ ורבנן דרבנן ס"ל כל המשפחות בחזקת כשרות ור"א ס"ל דצריך לבדוק ד' אמהות כו' ע"ש וי"ל דר"מ לטעמי' דבאמת רוב משפחות הן בחזקת כשרות אלא דר"מ דחייש למעוטי לכך ס"ל דצריך לבדוק ורבנן לא חיישי למיעוטא ואזלי בתר רוב משפחות ואמנם ז"א דכשהולך לישא אשה ממשפחה ה"ל קבוע וכמחצה על מחצה דמי אך י"ל דס"ס הוי שמא אין בה פסול ואת"ל יש בה איזה פסול שמא לא זו היא והוי כמו אלמנת עיסה וצ"ע ולכאורה י"ל מאי פריך איהי נמי תבדוק בדידי' הא כתבתי דרוב משפחות בחזקת כשרות הן אלא דדרכו של איש לחזר אחרי האשה ואזיל לגבה ה"ל קבוע אבל האשה דאין דרכה לחזר אחר האיש כמ"ש חז"ל א"כ שפיר אזלינין בתר רובא ולכך א"צ לבדוק ואמנם מזה לכאורה ראיה לדעת ר"ת דהא דכל המשפחות בחזקת כשרות היינו רק בחשש ממזרות אבל לא בחשש פסולי כהונה כמ"ש הטור בשמו ומתניתין בפסולי כהונה מיירי כמ"ש תוס' ד"ה צריך דעיקר הבדיקה משום חללות ושפיר פריך איהי כמי תבדוק ובזה א"ש דמשני לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולים ופירש"י וכיון דלא הקפידה עליהן ליוחסין לא עביד בהו מעלה להצריכן בדיקה אפילו מחשש ממזרות ושתיקית כו' ולפמ"ש א"ש טפי דמפסולי קהל לא פריך כלל רק הקושיא היה על פסולי כהונה אבל פסולי קהל שפיר דמי דאזלינין בתר רובא ועל פסולי כהונה שפיר משני לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין ודו"ק ובזה א"ש מה שתמה הב"י על הטור שהקשה על ר"ת דהא מסיק עלה זו דברי ר"מ אבל חכמים אומרים כל המשפחות בחזקת כשרות דמנ"ל להטור דמתניתין בפסולי כהונה מיירי ע"ש ולפמ"ש י"ל דהא כתבתי דראית ר"ת הוא עהא דפריך איהי נמי תבדוק כו' ע"ש ומזה מוכח דרק על חשש פסולי כהונה פריך דעל חשש ממזרות לא קשה כמ"ש ע"ש וע"ז מסיק זו דברי ר"מ אבל חכ"א דכל המשפות בחזקת כשרות הן ומוכח דהך מתני' כל המשפחות כו' גם על פסולי כהונה קאי ושפיר הקשה הטור על ר"ת ודו"ק והנה הקשה הגאון מ' מ' הילמן ז"ל דהוי ספק א' בגוף כו' וע' בית מאיר שתירץ דדמי למ"ש הש"ך גבי ביצה ע"ש ואמנם י"ל דהוי דשל"מ דתנשא לישראל ובזה א"ש מ"ש הב"ש ס"ק ט"ז דאם נתערב בה ספק ממזר מותר לישראל לישאנה והיינו דאל"כ לא הוי דשל"מ ודו"ק והנה הב"ש ס"ק י"ד כתב בשם רש"י דמיירי שבעל אמו הראשון זרק לה גנו ספק קרוב לו כו' ומת ונשאה כהן כו' דזה בעלמא אינו ס"ס כלל כו' ע"ש לכאורה י"ל דהא יש לה חזקת אשת איש דתרי ותרי ספקא דרבנן הוא ולכך מהני ס"ס כזו ואין להאריך גם מ"ש הבית שמואל ס"ק י"ט דדוקא ממזרים ונתינים דאינן ראויים לבוא בקהל אין מגלין אבל

לא חללים דיש להם תקנה להתחתן בישראל ע"ש י"ל בלא"ה דהא ספק מותר מה"ת מותר וי"ל דהוי כמו ספק ערלה דאמר לי' ספק לי ואנא איכול ויש לפלפל בזה גם י"ל דהוי דשל"מ ודו"ק.

חדר קז בדין אשה שהמירה

א והנה בש"ע סימן א' סעיף יו"ד בהג"ה י"א מי שהמירה אשתו מזכה לה גט ע"י אחר ונושא אחרת וע"ש בח"מ הטעם שמא ימות ותתיבם צרתה והיא צרת סוטה ע"ש וע' בסימן קע"ג סי"א ובהג"ה שם וראיתי בס' ישועת יעקב שהקשה מהא דגיטין דף ע"ג הרי היא כא"א לכל דבריה ואם מת חולצת ולא מתיבמת ופירש"י והבא עליה בחנק קאי והקשה הא עיקר הגט שנתן לה שלא תיזקק ליבם וחזינין לרב הונא דס"ל אם עמד חוזר והיינו דכוונתו היה שלא תהיה זקוקה ליבם ואם עמד מחולי זה נתבטלה כוונתו וה"ה בזה כו' ולע"ד לא דמי להתם דהתם הטעם דהא באמת אינו רוצה לגרשה כלל והיא חביבה לו רק דמוכרח לגרש' שלא תפול קמי יבם אחרי מותו אבל אם עמד מחליו ודאי רוצה שלא יהא גט כלל ומכ"ש אם הוא כהן שלא יוכל להחזירה אבל כאן אם זינתה דאז בלא"ה נאסרה עליו למה לא ירצה בגט מאי איכפת לי' אם תהיה מגורשת ואין לומר דיצטרך ליתן לה כתובה דז"א דכתובה אין לה בלא"ה דהיא סוטה וז"ב וע"ש מה שפירש בהא דכתובות דף מ' התם אונס הוי ודפח"ח והנה י"ל דאם עדיין לא קיים פו"ר והמירה אשתו דא"צ ליתן לה גנו כלל אלא נושא אחרת דהא היא נאסרה עליו ולא תשיב אליו דהא זינתה וא"כ א"א לו לקיים פו"ר בלי אשה אחרת אבל אם המירה באונס י"ל דאסור לישא אחרת שמא תחזור אליו ותהיה מותרת לו ויקיים פו"ר עמה ובזה צריך לזכות לה גנו וע"ל סימן קכ"ד סעיף יו"ד בהג"ה ודו"ק:

חדר קח בדין איסור לזר לברך מברכת כהנים

א הרב ישועת יעקב בא"ע סי' ג' העיר באיסור עשה לזר לברך ברכת כהנים והא אינו אלא כקורא בתורה ואף דכוונתו לברך מה לנו לדברים שבלבו וע"כ כתב דמיירי במקדש שהיו מזכירין השם ככתבו וניכר דכוונתו לברך ברכת כהנים ולכך עובר בעשה ע"ש שכתב כן בשם מהרי"ט ואמנם י"ל דאף בזה"ז אם מברך אקב"ו לברך את עמו ישראל הרי ניכר שכוונתו לברך דאם אין כוונתו לברך ב"כ הרי ברכתו לבטלה וז"ב ואפשר דזה כוונת התוס' דכתבו בשבת קי"ח דלא ידע ר"י מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה וע' ש"ע או"ח סי' קכ"ח שתמהו הא עובר בעשה ובזה א"ש דבזה"ז

אין עשה דהוי כקורא בתורה וע"ז כתבו אם לא משום ברכה לבטלה והיינו דכיון דמברך אקב"ו לברך כו' א"כ ממ"נ איכא איסור דאם כוונתו לברך ברכת כהנים עובר בעשה ואם אין כוונתו רק כקורא בתורה הוי ברכה לבטלה ולפ"ז שפיר הקשה ר"י דהא ר' יוסי היה יכול לעלות לדוכן עם כהנים אחרים וישמע מהם הברכה ואח"כ יברך ברכת כהנים ולא יהיה ברכה לבטלה וגם עשה לא יעבור ודו"ק ובמ"א כתבתי דהתוס' ס"ל כדעת הר"ר פרץ בטור דכהן א' אין עליו מצוה לברך דכה תברכו הוי רק לשנים ע"ש ולפ"ז י"ל דכהן א' העולה לדוכן אינו עובר בעשה דהעשה דכה תברכו אתם ולא זרים היינו רק בשנים וא"כ כתבו התוס' ממ"נ אם יברך עם כהנים אחרים וישמע מהם הברכה יעבור בעשה ואם יעלה לבדו יעשה ברכה לבטלה ולפ"ז י"ל דבזה"ז אם בא ואמר כהן אני מורין לו שיעלה לדוכן עם הכהנים וישמע מהם הברכה אקב"ו ולא קשה הא מעלין מנ"כ ליוחסין דהא יראו שאין מברך וגם מה שהעיר הגאון ז"ל דרוצה לקיים המצוה ואיך נמנעהו מזה מחשש בעלמא ולפמ"ש א"ש דשפיר יקיים המצוה בשלמות ודו"ק היטב ובתשובה כתבתי בזה וכאן קצרתי: (ב) והנה בסימן ג' סעיף ב' מבואר בש"ע דאפילו אביו נאמן להאכילו בתרומה והרמב"ן ס"ל דדוקא אם אינו ידוע שהוא אביו רק ע"פ עצמו דאז נאמן במיגו דאי בעי אמר שאינו אביו אבל אם ידוע שהוא אביו אינו נאמן ע"ש ובתוס' ד"ה שבידו הקשו על פירש"י שפירש שבידו להאכילו תרומה שהרי הוא כהן והכל נותנין לו תרומה דהא יפסיד חלקו ע"ש והנה לפירש"י אם אביו אינו מוחזק בכהן ואומר על בנו זה בני וכהן הוא דעל עצמו אינו נאמן וא"כ גם על הבן אינו נאמן דהא אין בידו להאכילו תרומה דהא אין נותנין לו תרומה וגם לפירוש הריטב"א שפירש דיש לו מיגו דאי בעי אמר דאינו בנו והיה מעיד עליו שהוא כהן י"ל דהוי מיגו לחצי טענה דהא רוצה להחזיק עצמו בכהן אלא שהו' יכול לומר על עצמו שהוא כהן ועל הבן שאינו בנו והוא כהן ואף דעל עצמו אינו נאמן מ"מ על הבן הוא נאמן דשני עדיות נינהו זה בכו והוא כהן ועל עצמו אין מאמינים לו אבל על בנו מאמינים לו במיגו דהיה אומר על עצמו שהוא כהן ועל הבן שאינו בנו והוא כהן וצ"ע והנה התוס' הקשו אמאי ליוחסין אינו נאמן במיגו זו ולכאורה י"ל דבשלמא לתרומה שהוא מילתא דאיסורא א"צ עדות בפני ב"ד כמ"ש הט"ז ביו"ד סימן צ"ח לא שייך לומר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה דהא לאו עדות הוא דהא אפי' קרוב נאמן כמ"ש תוס' לעיל ולכך אף דאינו נאמן על עצמו נאמן על בנו אבל ליוחסין דבעי שני עדים כשרים כמ"ש התוס' א"כ כיון דאינו נאמן על עצמו אינו נאמן גם על בנו ודו"ק וצ"ע וע' בית שמואל ס"ק ח' מה שכתב ליישב קושית החלקת מחוקק על המחבר ממ"ש בח"מ סימן מ"ט דאם כתבו על אותו שאביו חי שלי"ט הוי סימן דבשלמא

ליוחסין י"ל דבאמת הוי סימן גמור אלא דמעלה עשו ביוחסין כמ"ש הב"ש ס"ק ד' אבל לענין ממון מהני וצ"ע והנה הב"ש תמה על הר"ן דכתב דאם חתם עצמו אני פלוני כהן עד מהני דלא גרע ממסלפ"ת אע"פ שלא סיפר דברים אחרים וצ"ע בש"ס למה צ"ל זכור אני כו' הא אפילו אמר סתם אני כהן מהני דהוי מסל"ת ולע"ד א"ש דשם חתם א"ע לעד ואין כוונתו כלל להחזיק עצמו לכהן אבל הכא דאמר אני כהן י"ל דכוונתו להחזיק עצמו לכהן לאכול לתרומה (ג) בסי' כ"ח סעיף כ"א בהג"ה אשה שנדרה הנאה כו' ודוקא שקדשה בתורת כסף אבל קידשה בשטר הוי קידושין והקשו הח"מ והב"ש מסימן ל"ב דאם קידשה בא"ה אינה מקודשת ונראה דלכאורה קשה אמאי לא הוי קידושין הא בידה לישאל על. נדרה ויהי' מותרת ליהנות ממנו ואמנם ז"א דכיון דאינה רוצה לישאל על נדרה א"כ אין לה הנאה מהכסף קידושין כלל לכך אינה מקודשת וכמ"ש הרמב"ם גבי מקדש במלוה אינה מקודשת שאין כאן דבר קיים ליהנות ממנו דכבר הוציאה אותו וכבר עברה הכאתו וכן בזה כיון דאינה רוצה להישאל על נדרה והכסף אסור עליה אין לה הכאה ממנו וז"ב ואמנם אם קידשה בשטר לא בעינין שיהא לה הנאה מהשטר אך אם השטר הוא א"ה א"כ אין כאן נתינה כלל ולכך אינה מקודשת אבל בזה דאם היא רוצה יכולה להישאל על נדרה הרי הוא ש"פ אצלה ואף דהיא לא נהנית ממנו הא בשטר לא בעי' שיהא לה הנאה וז"ב ואמנם צ"ע הא דכתב אינה מקודשת משמע דא"צ גנו והא י"ל שמא תלך אצל חכם ותישאל על נדריה ויהיו קדושין חלין למפרע ויהיו בניה מהשני ממזרים ודין זה מהרשב"א והיא לא ס"ל בסי' ל"ט אך המחבר הביא שם דעת הי"א והוא מהירושלמי וצ"ע (כל האות ג' א"י היאך שייך כאן):

חדר קט בדין זנתה עם כהן ותוך ג"ח נשאת לכהן אחר

א הנה א"ז רמ"א ז"ל כתב בסימן ג' סעיף ט' מי שזינתה עם כהך ותוך ג"ח נישאת לכהן אחר הולד פסול לכהונה וע"ש בחלקת מחוקק שדייק מפירש"י ד"ה אלא בזנות ששניהם באו עליה בזכות משמע דנישואין אחר זנות תולין בנישואין דרוב בעילות אחר הבעל ע"ש והבית שמואל כתב דרש"י פירש כן לפ"ד המקשה דקשה מנ"ל להקשות כו' והוא דחוק במח"כ דהא במתני' מבואר להדיא ונישאת ומנ"ל להקשות וגם מ"ש דלמסקנא קשה למה לא תירץ נישאת ממש כו' ומודה שמואל לענין חשש כהונה שהוא חששה דרבנן אבל לטמאות למת שהוא דאורייתא אסור לע"ד י"ל דאין זה הוכחה דכיון דלענין טומאה למת דהוא דאורייתא נקטינין לחומרא ולא סמכינין ארוב בעילות אחר הבעל גם לענין כהונה דרבנן מחמרינין כמ"ש המג"א בה' קריאת שמע בשם הרדב"ז ע"ש וא"כ

אמאי עולה במשמרו של של זה ושל זה ובזה י"ל פסק א"ז רמ"א ז"ב שהחמיר גם לענין נישואין ודו"ק ובישועת יעקב העיר דבסימן י"ב קיי"ל דאשה מזנה מתהפכת מוזנה א"כ היה לנו לומר דודאי מבעל שני נתעברה ע"ש וע' יבמות דף ל"ה ע"א דלישנא בתרא ס"ל לשמואל כר' יוסי דאשה מזנה מתהפכת ומזנה ומותרת לינשא תוך ב"ח ובלישנא קמא לא ס"ל כר' יוסי אלא כר' יהודא ע"ש ברא"ש ובזה יש לדחות מ"ש האבני מלואים להשיג על הח"מ לפרש מה דפירש"י שניהם בזנות דאי בנשואין ליזול בתר נישואין דרוב בעילות אחר הבעל ע"ש והקשה הא"מ דהא כתבו תוס' בסוטה דף כ"ז דשמואל דאמר ישא אדם דומה כו' ל"ל הא דרוב בעילות אחר הבעל ע"ש דעכ"פ ה"ל להש"ס לתרץ דמתני' כפשוטו דתני נשאת והטעם דאשה מזנה מתהפכת ומזנה אלא די"ל דהש"ס אזיל אליבא דל"ק דשמואל לא ס"ל כר' יוסי ודו"ק ובזה י"ל הא דהקשה הגאון בעל ישועת יעקב כיון דמשני בממאנת וכר' ישמעאל ואנן לא קיי"ל כר' ישמעאל א"כ למה הביאו הרי"ף והרמב"ם דבר זה דהוא אינו מטמא להן דצריך לאוקמי בממאנת וכר' ישמעאל ולפמ"ש י"ל דלדידן דקיי"ל דאשה מזנה מתהפכת ומזנה שפיר [מוקמי] בנישואין ומשו' דאשה מזנה מתהפכת ומזנה ולענין טומאה דאורייתא לא סמכינן עלה כמ"ש הב"ש ודו"ק ולכאורה י"ל דנגד רוב בעילות אחר הבעל יש רוב אחר דרוב נשים לתשעה יולדות כמ"ש ביבמות דף ל"ז והוי שפיר ספק ולא קשה קושית החלקת מחוקק על הרמ"א דאף דבהבחנה לא אזלי בתר הרוב היינו כמ"ש התוס' דבהבחנה צריך לידע בבירור והרוב לאו בירור גמור הוא וע' בישועת יעקב סימן י"ג ובזה י"ל הא דכתב החלקת מחוקק ס"ק י"ב נראה דה"ה להיפך אם זינתה תוך ג"ח למיתת בעלה עם כהן ג"כ לא נקרא זרעו מיוחס אחריו והב"ש כתב דאין זה מוכרח והיינו לפי מה שכתב לעיל דרוב בעילות אחר הבעל היינו אם זנתה תחת בעלה אבל זנתה קודם נישואין י"ל דכבר היתה מעוברת ע"ש בב"ש סקט"ז ולפמ"ש בלא"ה ליתא דהא הכא מסכימים שני הרוב דהוא מהראשון ודו"ק וע' באבני מילואים מה שהשיג על הב"ש ויפה כתב דלמה עולה במשמר של הראשון הא מהראשון אינו ע"ש ולפמ"ש לעיל יש ליישב דברי הב"ש דלהראשון הרוב יולדות לתשעה מסייע ואין להאריך וע' ט"ז דשני ילדים של שני כהנים ל"ש לומר כן וראיה מב"ב ע"ש ולע"ד יש ראיה מהא כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה כו' ומאי אריא בולד שפחתה הא אפילו בולד כהן אחר הדין כן ויש לדחות עכ"פ דין של הט"ז אמת ויציב ובמ"א הארכתי ודו"ק:

חדר קי בדין הפקירו רבו לעבד

א הנה המחבר סימן ד' סעיף י"ב כתב הפקירו רבו כו' ואעפ"כ חוששין לקידושיו וכתב עליו א"ז רמ"א ז"ל וכל שכן אם הרב נש' את שפחתו דחוששין לקידושין וע' בית שמואל ס"ק י"א והנה אם הוא אומר ששחררו י"ל דנאמן במיגו דבידו לשחררו ואפשר דגם כאן אמרינין דשיחרור קלא איתי לי' כמו גבי גט בסימן קנ"ב וע' בית שמואל ס"ק י"ב דכתב וע' יו"ד שם אם בא עליה בלא נישואין וי"ל דאם נשאה אמרינין מסתמא שיחררה ולא עביד איסורא אבל אם בא עליה דאז ממ"נ עביד איסורא לדעת הרמב"ם דלקמן סימן כ"ז א"כ אין הוכחה דשחררה ובמ"א כתבתי. וראיתי להפ"י ריש אילו נערות דכתיב דמאי קשיא להתוס' מפרק האומר טפי מכל הנך כו' ע"ש שהאריך ולע"ד הא דכתבו וכן בקידושין פ' האומר תנן כל מקום שיש קידושין כו' היינו להוכיח דכ"מ דחשיב נתינה בהדי ממזרת מיירי בגירותן וע"ז הביאו הא דהאומר דודאי מיירי בגירותן דהא קתני כ"מ שיש קידושין כו' והיינו ודאי בגירותן דבגיותן לית להו קידושין דלא תפסי בהו וע"ש היטב ובמח"כ לכאורה לא דק אגב חורפי' (ב) וע' בחלקת מחוקק סי' ד' סעיף י"ד אם היא אומרת שלא בא והבעל אומר שבא דדעתו להכשיר וראיתי בישועת יעקב שכתב דז"א דבאמת היא מילתא דלא שכיחא רק דמעמידין האשה על חזקת כשרות וכיון דהיא אומרת שזינתה אזל ליה חזקת כשרות שוב לא חיישינין לזה ע"ש ואמנם י"ל דמה בכך שהיא אומרת שזינתה הא י"ל דעיניה נתנה באחר כמ"ש ב"י סי' קט"ז ס"ו ע"ש אך י"ל כיון דזה לא שכיח שיבוא ע"י שם הוי כמו רגלים לדבר ומה שכתב דעיקר ההיתר דמעמידין האשה על חזקת כשרות ולע"ד י"ל כיון דהאמינתו תורה לאב אפילו נגד חזקה אפילו נגד רוב נאמן ועוד כיון דאמרה תורה ספק מותר יבוא אפי' איכא רובא לאיסורא כשר כמ"ש בשיטה מקובצת גבי עשירי ודאי ולא עשירי ספק אך לפ"ז א"ש מ"ש הפרישה דעכ"פ מדרבנן פסול לדעת בה"ג ע"ש ודו"ק ואמנם אם אומרת נאנסתי באשת ישראל ל"ש לומר עיניה נתנה באחר דהא רוצה להתיר עצמה לבעלה שוב י"ל כמ"ש הרב ישעות יעקב ויש לפלפל בזה:

ג והנה בח"מ כתב דגם לענין ימי נערות ששה חדשים אמרינן שיפורא גרם וע' בישועת יעקב שהביא ראיה מש"ס נדה דף י"ב ע"ש דיישב בזה קושית הרשב"א ודפח"ח ואולי יש ליישב בזה קושית התוס' דלמה לי' למימר בנים עדיפי מסמנים דאפילו הן כסימנים מ"מ לא מצינו חמותו ממאנת דהא מן העיבור עד הלידה יש יותר ממה שיש מן הבאת סימנים עד שירבה שחור על הלבן ולפי הנ"ל י"ל דאי שפורא גרים אפשר דליכא כ"כ כמו מן הבאת סימנים עד שירבה שחור על הלבן וי"ל דפליגי בזה הני תרי לישני דלישנא

קמא לא ס"ל שיפורא גרים בימי נערות מ"ח ולכך די אם אמרי' בנים הן כסימנים ולישנא בתרא ס"ל שיפורא גרים גם לענין ששה חדשים ימי נערות ולכך צריך לומר בנים עדיפי מסימנים ובזה א"ש דקשה לל"ק הא מתניתין ע"כ כר' יהודא מתוקמא כמ"ש התוס' ואיך מיתוקמא כר' יהודא ולפמ"ש א"ש דל"ק ס"ל דהמשנה בהא לא ס"ל כר' יהודא דשיפורא גרים לענין ששה חדשים מימי נערות ורק בהא דעד שירבה שחור על הלבן ס"ל כן לר' יהודא בפירוש כן ודו"ק:

ג (השמטה) והנה רמ"א כתב דדוקא ממזר צווח וחלל שותק והוא מהר"ן וי"ל דדוקא בכה"ג דיש סברא מסתייא דלא מפקי לי' מקהל לכך שתיק בחלל ובממזר צווח מהני לאכשורי. כל המשפחה אבל בשתק בשניהם דאין טעם לשתיקתו מהני רק לאפסולי נפשי' דאודי אודי והודאת בע"ד כמ"ע דמי אבל לא להכשיר משפחתו ודו"ק א מה שכתבתי לעיל דהרב שאמר ששחרר העבד נאמן במיגו דבידו לשחררו לכאורה י"ל דלא הוי מיגו דהא עביד איסורא דהמשחרר עבדו עובר בעשה ואע"ג דגם עתה עביד איסורא דגורם דהעבד ישא בת ישראל מ"מ לדעת הרמב"ם זה רק איסורא דרבנן ואם ישחררו יעבור על איסור דאורייתא ואפשר דכיון דהפקירו ואינו יכול להשתמש בו לא שייך עשה דלעולם בהם תעבודו דהא אינו משועבד לו לעבודת עבד וצ"ע דלפ"ז אם אמר על עבדו ששחררו אינו נאמן דהא ל"ל מיגו דעבד איסורא ואפשר דיש לו מיגו דיכול להפקירו ואח"כ ישחררו וצ"ע גם מה שכתבתי לעיל דהאמינתו תורה לאב י"ל דהא הבעל אינו יודע אם הוא בנו ודאי דדילמא זינתה עוד מאחר ורוב בעילות ל"ש דהא לא בא אלא פ"א וצ"ע:

חדר קיא דין קשר שאינו עשוי להתיר ביומו

א מרן הבית יוסף כתב בסימן שי"ז דקשר שאינו עשוי להתיר ביומו אף שעשוי להתיר אחר זמן פטור אבל אסור ע"ש והקשה הגאון בעל ישועת יעקב מהא דהקשו התוס' בעירובין דף ק"ו על רבינו אלי' דמצריך קשירה בכל יום לתפלין דא"כ אפילו מצא תפלין שאינן מקושרים אמאי אינו יכול להביאן מחמת דאסור לקשרם דהא הוי קשר שאינו של קיימא דהא צריך לקשרם בכל יום ע"ש ולפ"ד הבית יוסף לא קשה דהא עכ"פ אסור מדרבנן ע"ש ולע"ד נראה ליישב ע"פ מה שכתבו התוס' בשבת דף ס"ב דאף דהוצאה כלאחר יד אסורה מדרבנן מ"מ משום בזיון תפלין התירו א"כ הכא נמי משום בזיון תפלין יש להתיר קשר שאינו של קיימא אף דאסור מדרבנן ויפה הקשו התוס' על רבינו אליהו דאמאי המוצא תפלין שאינן מקושרות אסור להביאן בשבת משום דאסור לקשור הא

הוי קשר שאינו של קיימא ואף דאסור מדרבנן מ"מ מותר מפני בזיון תפלין ולק"מ על מרן הב"י ז"ל ומה שתירצו התוס' שם כיון דמשוי הוי ויכול לבוא לידי חיוב חטאת היכא דמוציא בלא שינוי משום בזיון לא שרינין לי' ע"ש אבל כאן לא שייך זה דהא כיון דלדעת רבינו אליהו תפלין לעולם צריך לקשור בכל יום והוא תמיד קשר שאינו של קיימא וזה ברור ובזה אתי שפיר מה שהקשו שם התוס' אהא דפריך שם ולענבינהו מיענב ומשני לר' יהודא עניבה גופא קשירה הוא והקשו התוס' וכי לא ידע ר"ח דלר' יהודא עניבה קשירה מעליא הוא ע"ש ולפמ"ש אפי שפיר דר"ח הוי ס"ל דהא דאמר ר' יהודא ובלבד שלא יענבנו היינו דגזור אטו קשירה וכס"ד בשבת דף קי"ג ע"ש ולכך פריך ולענבינהו מיענב כיון דרק גזרה דרבנן הוא ה"ל להתיר משום בזיון תפלין ומשני אביי ר' יהודא לטעמי' דס"ל עניבה קשירה מעליא הוי וחייב משום אב מלאכה דאורייתא ולכך לא התירו משום בזיון תפלין ובזה מדוקדק מה שפירש"י ר' יהודא לטעמי' בפרק אלו קשרים כו' אלמא טעמא משום דקשירה הוא וחייבין עליה משום אב מלאכה ע"ש ולכאורה הם דברי מותר אשר לא כדרך רש"י ז"ל אשר דבריו קצרים ולפמ"ש דבריו מחוקקים שבעתים דר"ל שזה הוא לר' יהודא אב מלאכה ואין להתיר משום בזיון תפלין על כן אסור לענבם ולהביאן ודו"ק:

והנה התוס' שם ד"ה אביי כתבו ומכאן מוכח דאין הלכה כר' יהודא מדפריך בפשיטות ולענבוהו מענב כו' ומקודם לזה כתבו דמשמע דהלכה כר' יהודא מדמסיק אביי כו' וסתם מתניתין כוותי' ומהא דפריך בפשיטות ולענבינהו משמע דאין הלכה כר' יהודא והנה שתי המשמעות סותרים זה את זה וממ"נ חדא מינייהו קשיא והנה לפמ"ש דס"ד דרב חסדא דלר' יהודא מדרבנן אסור עניבה ושפיר פריך ולענבינהו מיענב דאף דאסור מדרבנן ע"מ מפני בזיון תפלין ה"ל למשרינהו ולמסקנא שפיר ס"ל לר' יהודא דעניבה גופה קשירה הוא ואסורה דאורייתא ושפיר הלכה כר' יהודא ואין סתירה בין שתי המשמעות דגם רב חסדא ס"ל דהלכה כרבי יהודא ואעפ"כ פריך בפשיטות ולענבינהו מיענב דמותר מטעם בזיון תפלין ושתי המשמעות צדקו יחדיו וז"ב ובזה יש לקשר מה דכתבו התוס' אחר זה ומכאן אומר ר"ת דאין צריך לקשור תפלין בכל יום כו' ומה המשך זה לדבריהם הקודמין ולפמ"ש יוקשר היטב היינו לפמ"ש ליישב שתי המשמעות דרב חסדא דפריך ולענבינהו מיענב היינו דס"ל דעניבה דרבנן ופריך דיהיה מותר משום בזיון תפלין וא"כ מוכח מן הסוגיא דאיסור דרבנן נדחה משום בזיון תפלין א"כ שפיר מוביח ר"ת דלא כרבינו אליהו דלדידי' הוי קשר של תפלין קשר שאינו של קיימא וא"כ חדשות אמאי אסור הכא משום קשירה ואין לתרץ כמ"ש הגאון ישועת יעקב דמ"מ איסור דרבנן

שפיר נדחה משום תפלין וה"ל למשרי ודברי התוס' קשורים היטב בקשר של קיימא וצמודים יחד ודו"ק. (ב) והנה רבינו הרמב"ם חילק בין סכנת עכו"ם לסכנת ליסטים והיינו כפירש"י דמתניתין בסכנת נכרים ובריית דתני מוליכן מיירי בסכנת ליסטים וע"ש בכ"מ והנה במתניתין תני בד"א בישנות אבל בחדשות פטור משמע דפטור לגמרי וא"צ להחשיך עליהן כלל דהא בסיפא תני מחשיך עליהן משמע דברישא אינו מחשיך עליהן כלל והיינו בפירוש הרמב"ם ורש"י במשנה דדלמא קמיע הם והא דתני רבה בר שמואל איזהו ישנות כל שמקושרות כו' אברייתא קאי דשם שפיר יש לפרש דמחשיך עליהם אלא דהברייתא לא מיירי בהכי אלא אי מותר להביאן ודו"ק והנה התוס' ד"ה וכי טרח הקשו לס"ד דישנות הוי ג"כ אינן מקושרות איך מכניסן בשבת דבשבת אסור לקשור ע"ש דתירצו דעונבן אפילו לר' יהודא דמסתמא דעתו להתיר העניבה ולעשות קשירה גמורה ולא הוי של קיימא ע"ש וע' בחידושי לעירובין שם הארכתי וכאן קצרתי מפני הטרדא ואתה דע לך והנה התוס' ד"ה מצאן צבתים הקשו אמאי בחדשות אינו מחשיך עליהן משום בזיון התפלין ולפמ"ש דרבה בר שמואל לא קאי אלא אברייתא ושם י"ל באמת דמחשיך עליהן ובמתניתין הטעם דילמא קמיע הן ולכך אינו מחשיך עליהן וא"ש פסק הרי"ף והרמב"ם על נכון ודו"ק כי קצרתי:

חדר קיב דין אם הקרים פסולי מזבח

א ע"ד שאלתו בדבר הרמב"ם בפרק ג' מה' איסורי מזבח הלכה ז' אחר שכתב פסול הרובע והנרבע והבהמה שהרג את הנפש למזבח כתב ויראה שאעפ"י שאין כל הפסולין האלו ראויין למזבח לקרבן אם עבר והקריבן אינו לוקה לפי שלא נתפרשה אזהרתן אבל האתנן והמחיר כלם אסורין למזבח ומהקריב אותן לוקה כו' ומרן הכסף משנה והרב לח"מ האריכו בזה מאין יצא לרבינו דבר זה דאינו לוקה ע"ש וגם אתה פלפלת בזה ולע"ד כראה ראיה לזה מריש פרק כל האסורין דבעי לאתויי רובע ונרבע מקל וחומר ופריך א"כ מן הבקר למה לי כו' ע"ש והא איצטריך מן הבקר דלילקי עלי' דמקל וחומר אין עונשין מן הדין וע"כ כדעת הרמב"ם דבלא"ה לא לקי עליהו וזה ברור והכה מהא דאמר רבי שמעון אני אדיננו אין ראיה דר"ש לטעמי' דס"ל עונשין מן הדין אבל מהתנא קמא יש ראיה ואמנם לפמ"ש הריטב"א דבקרבנות שפיר עונשין מן הדין א"כ נסתר הראיה שהבאתי לדעת הרמב"ם ואני בחידושי הבאתי ראיה לדעת הריטב"א מהא דאמרינן במסכת בכורות לכתוב רחמנא חרוץ ולא בעי' גרב כו' וקשה הא אצטריך ללקות עליו המקריב דהא מקל וחומר אין עונשין וע"כ כמ"ש הריטב"א דלענין קרבן שפיר עונשין מן הדין

וזה ברור והנה יש להעיר מהא דאמרינן בפ' כל הפסולין דף ל"ד המעלה איברי בהמה טמאה פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש ולפי מסקנת הש"ס קיי"ל כמ"ד אינו לוקה ואף דהרמב"ם בפרק ו' הלכה ו' לקמן פסק דלוקה כבר השיגו הראב"ד ואף לפי דעת הרמב"ם מ"מ פלוגתא הוא והא בלא"ה לוקה מקרא דממשקה ישראל למנחה מן המותר לישראל וע"כ צ"ל דמשום משקה ישראל לא לקי והיינו כמ"ש הרמב"ם דלא נתפרשה אזהרתו וז"ב ולפ"ז קשה מהא דאמר דף כ"ט ואי דאסורין להדיוט תיפוק לי' משום ממשקה ישראל למנחה והא אצטריך ללקות עליו דממשקה ישראל לא לקי כמו שהוכחתי וע"כ דגם בלא"ה לא לקי עליהו כמ"ש הרמב"ם וז"ב (ב) והנה מ"ש הרמב"ם סתם המקדיש בעל מום למזבח לוקה אני נבוך בזה דהא קיי"ל אמר על שאינו ראוי לקרבן הרי זו עולה לא אמר כלום אמר הרי לעולה ימכרו ויביא. בדמיה עולה וא"כ אם אמר על בעל מום הרי זה עולה לא לקי דהא לא עשה מעשה כלל ולא שייך לומר בדיבורא עביד מעשה דהא לא אמר כלום ואין בה קדושה כלל ולא אהני דיבורי' כלל והנה בש"ס תמורה דף ז' מתקיף לה ריש לקיש שמא לא שמענו אלא סתם ונעשה בעל מום כו' וע"ש פירש"י מבואר להדיא דאדרבא אם הקדישו ע"מ להקריבו בעצמו לקי ואם הקדישו לדמי לא לקי והוא תמוה דנהפוך הוא כמ"ש הן אמת די"ל דריש לקיש לשיטתו דס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו כדמשמע בריש תמורה דפליג על ר' יוחנן וע"ש דאמר טעמא דהוי התראת ספק ואמנה עדיין קשה דהא ר' יוחנן בעצמו עונה על ר"ל ס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו וכן רבא בסוף שמעתתא ע"ש ובדברי הרמב"ם הי' מקום לומר דאזיל לטעמי' דס"ל כפי מה שכתב הרב המגיד בשמו גבי חסימה דאפילו חסמה בקול כיון דאפשר לעבור עליו ע"י מעשה וא"כ הכא נמי י"ל כיון דאפשר לעבור עליו ע"י מעשה דיקדישו לדמי דאז בדיבורי' עביד מעשה לכך גם אם הקדישו להקריבו למזבח לוקה כן יש ליישב דברי הרמב"ם ז"ל אך מ"מ דברי הש"ס תמוהין דהא ס"ד דריש לקיש דאם הקדיש לדמי לא לקי ועוד אני תמה בדברי הש"ס במאי מיירי אי דאמר לעולה א"כ בתם ונעשה בעל מום אמאי לקי דילמא כוונתו היתה להקדישו לדמי ואי כשאמר ה"ז עולה איך משכחת לה דכוונתו לדמי הא מפורש אמר ה"ז עולה וע' פירש"י דכתב וכיון דמצינו למימר אדעתא דהקרבה לקי והוא תמוה דאיך נלקה אותו מספק ולכן נראה עפמ"ש הרמב"ם פ"א ה"ג בנתכוון לומר על בעל מום הרי זו עולה ואמר שלמים אינו קדוש ואינו לוקה ע"ש וא"כ ה"נ אם באמת נתכוון להקרבה ואמר ה"ז עולה אע"פ שאינו קדוש מ"מ לוקה ואף דאין בו מעשה דהא לא אהני דיבורי' ואינו קדוש כיון דאפשר ע"י מעשה כגון דיאמר הרי זו לעולה אבל כאן דאומדנא דמוכח דכוונתו רק לדמי דהא

דיקלא בעלמא הוא והוא אמר הרי זו עולה אמרינין ודאי טעי בדיבורי' וא"כ אינו קדוש כלל וגם אינו לוקה דאף דכוון לאיסור מ"מ בעינין פיו ולבו שוין ולכן אינו לוקה וז"ב:

חדר קיג בדין משביע עידי קנס

א הרמב"ם בפ"ט מה' שבועות דין ד' כתב וכן המשביע עידי קנס וכפרו פטורין וכתב מרן הכסף משנה דלמד זה מהא דשנינו פרק שבועת הפקדון אנסת ופתית את בתי כו' משביעך אני ואמר אמן חייב ור' שמעון פוטר שאין משלם קנס ע"פ עצמו כו' ולמד מזה לענין שבועת העדות וכבר תמהו הכל על מרן ז"ל דש"ס ערוך הוא במס' שבועות דף ל"ב משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני נזק וחצי נזק כפל וד' וה' חייבין ומוקמינין לה בש"ס כפל משום קרנא דו"ה משום קרנא אונס ומפתה משום בשת ופגם ולמה לי' ללמוד משבועת הפקדון וע' בלחם משנה ומשנה למלך ואני אומר דאי משום הא לא אריא דהא הוא בעיא בש"ס אי משביע עידי קנס חייבין ופשיט ממתניתין ודחי דילמא משום קרנא אבל פשטא דמתני' משמע כפשטא דמשום כפל ודו"ה וקנס גופא חייבין ואיך מצי הרמב"ם ללמוד מזה דמשביע עידי קנס פטורין ולכאורה י"ל דכיון דהוי בעיא דלא אפשטא אין לחייב קרבן מספק דילמא מייתי חולין לעזרה ולכך שפיר כתבו הלח"מ והמל"מ דלמד הרמב"ם מהא מתני' דפטורין דהיינו כיון דמסופק הש"ס בפירושא דמתניתין אי חייבין משום כפל ודו"ה וקנס דאונס ומפתה או משום קרנא ובשת ופגם א"כ אין לחייב עידי קנס קרבן מספק ואמנם הא הרמב"ם כתב פטורין משבועת העדות משמע אבל חייבין משום שבועת ביטוי וכמ"ש הרמב"ם שם דין י"ד שכל שאמרנו פטור משבועת העדות חייב משבועת ביטוי ודוקא שנשבע מפי עצמו או שענה אמן א"כ אין נ"מ אלא אם השביעם בב"ד ולא ענו אמן דמשום שבועת ביטוי (פטורין) [חייבין] ומשבועת העדות פטורין מספק וע' מה שכ' הרמב"ם דין ד' וע' מל"מ פ"ג מה' גנבה דין ח' שפלפל בדין זה והניח דברי הרמב"ם בצ"ע ושם כתבתי בחידושי והנה אחרי כתבי זאת ראיתי דדברי הרמב"ם המה ש"ס ערוך דף ל"ד ע"א דלר' יוחנן פליגי ר' אליעזר ור"ע בעידי קנס ופסק כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוא ולריש לקיש פליגי ר"א ור"ע בעידי קרקע ואמנם ר' יוחנן ור"ל הלכה כר' יוחנן ונתבררו דברי רבינו הרמב"ם וז"ב ונחזור לדברי מרן הכ"מ דכתב דהרמב"ם למדה מדין שבועת הפקדון והנה התוס' הרגישו דלמה לא פשיט הש"ס מהתם ותירצו לחלק בסברא ברורה ואני תעה על מרן הכ"מ שכתב דהרמב"ם למד מזה עוד כתב הרמב"ם שהשביע עדים שאנס איש פלוני את בתו המאורסה ותמה הלח"מ דזה דלא כחד פירושא ע"ש ולע"ד

א"ש עפמ"ש התוס' לתרץ מה שהקשה רש"י על המפרשים דבתו היינו בתו של המאנס והקשו הא אפילו אנסה או פיתה אותה איש אחר הקנס של אביה אנסה אביה מבעיא וע"ש שתירצו דמיירי שנתארסה ונתגרשה ואתיא כר"ע ארש לה קנס וקנסה לעצמה ע"ש בהגהת מהר"י פיק וכ"פ הרמב"ם בה' נערה בתולה כר"ע וזה כוונתו כאן והא דלא כתב ונתגרשה דבין נתגרשה ובין לא נתגרשה קנסה לעצמה כיון דנתארסה אלא דאם לא נתגרשה פטור משום דקלב"מ והכא בלא"ה קלב"מ משום בא על בתו וז"ב והנה התוס' שם אחר שכתבו תירוצם הנ"ל כתבו ומיהו הא דתני או שפיתה את בתו לא א"ש דהא מפותה מחלה לו ע"ש והאי ומיהו לא א"ש דמה ענין זה לתירוצם דלעיל דהא בלא"ה קשה זה ונראה דהנה התוס' בכתובות ר"פ אלו נערות כתבו בשם הירושלמי דבקנס לא מהני מחילה וא"כ לא היה קשה מהא דפיתה את בתו דהא מחילה לא מהני בקנס אבל לפי מה שתירצו דאתיא כר"ע שפיר קשה דהא הטעם דלא מהני מחילה בקנס הוא דהוי דבר שלא בא לעולם דאי מודה מפטר וכ"כ האחרונים ואמנם לפמ"ש בתירוצם דאתיא כר"ע דס"ל יש לה קנס וקנסה לעצמה קשה שפיר דהא ביבמות דף צ"ג הוכיח רב נחמן מדקתני ר"ע אומר יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו דר"ע ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ושפיר הקשו מהא דפיתה את בתו דהא מחלה לו דלר"ע הא מהני מחילה בקנס וא"ש המשך דבריהם ודו"ק. והנה התוס' תירצו לקושיתם מהא דמפותה דהא מחלה ותירצו דמיירי בקטנה דלא מהני מחילתה ואתיא כרבנן דר"מ דקטנה יש לה קנס ע"ש ואמנם הרמב"ם לפי מה שביארתי דבריו סתם ולא כתב דמיירי בקטנה ומשמע דאפילו בנערה מיירי וא"כ קשה הא מחלה ואמנם א"ש דהתוס' הוכרחו לזה לומר דמיירי בקטנה לפי תירוצם דאתיא כר"ע ושפיר קשה להו הא ר"ע ס"ל דאדם מקנה דשלבל"ע וא"כ מהני מחילה בקנס כמ"ש אבל הרמב"ם דקאי לדינא דאנן קיי"ל א"א מקנה דשלב"ע ולא קשה כלל ולכך כתב סתם ודו"ק היטב. (ב) והכה התוס' שבועות דף ל"ג ד"ה היכא הקשו ולמ"ד במרובה דאפילו לא כפר לי' לא כתבינין מוקמינין מתניתין דהכא בפקדון כו' אי נמי איכא לאוקמי במקרקעי דודאי כתבינין לי' דקרקע אינה נגזלת וכמ"ד המשביע עידי קרקע חייבין והא דלא משני הש"ס הכי דהוי ניחא לכולי לישנא כו' והנה לפי הפירוש שדחה רש"י והתוס' ד"ה ושאנס חזרו והחזיקוהו וכתבו דמיירי בנתארסה ואתיא כר"ע דס"ל דיש לה קנס וקנסה לעצמה א"ש דלא משני הש"ס דמיירי במקרקע וכמ"ד המשביע עידי קרקע חייבין דהא ר"ע ס"ל המשביע עידי קרקע פטורין כדאיתא לקמן דף ל"ד ע"א משביע עידי קרקע איכא ביניהו דלר"א חייבין ולר"ע פטורי' ע"ש והתוס' הקשו זה לפירוש רש"י דפירוש שאנס איש פלוני את בתו של אותו דאיירינין

בי' ע"ש אבל להפירוש של היש ופרשים שהביא רש"י ודחאה לא קשה קושית התוס' דלא מצי לאוקמי כמ"ד משביע עידי קרקע חייבין דהא ר"ע ס"ל דפטורין ודו"ק:
עוד בדין הנ"ל

ג הנה הרמב"ם שם השמיני האי דינא דמנה לאיש פלוני ביד פלוני חייבין ובבא בהרשאה ואפשר דס"ל כיון דשליח שוי' כמו דקיי"ל א"כ לא עדיף מכל שלוחים דאינן חייבין קרבן שבועה עד שישמעו מפי התובע והש"ס דהכא אזיל למ"ד שותף שוי' ואנן דקיי"ל שליח שוי' מוקמינין למתניתא בקרקע ואתיא כמ"ד משביע עידי קרקע חייב ואנן קיי"ל כר"ע דפטור ולכך השמיט הרמב"ם דין זה ועתוס' ד"ה בבא בהרשאה ודו"ק והנה בירושלמי הקשה לריש לקיש דאמר אין ממון אצל מכות מהא דתני רישא שהכני בני דחייבין ומוקי לה כר' מאיר דאמר לוקה ומשלם ע"ש ואמנם לפ"ז קשה קושית התוס' הא מפותה מחלה לו ותירוצם לא שייך דמיירי בקטנה דהא ר' מאיר ס"ל דקטנה לית לה קנס ומזה נראה דהירושלמי פירש המשכה כפירש"י שאנס ראובן את בתו של שמעון ולא מיירי בנתארסה ונתגרשה דהקנס לאביה ואין בידה למחול וליכא למימר כתירוץ התוס' בכתובות דקנס אין יכולה למחול כדאיתא בירושלמי זה אינו כיון דמוקי לה כר"מ ור"מ ס"ל אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וא"כ בידה למחול וז"ב וא"כ מוכח דהירושלמי פירש כפירש"י ולא כפירוש היש מפרשים ודו"ק היטב ולכאורה בלא"ה לא מצינין לתרץ דקנס אין יכולה למחול (אף אם נימא הטעם לא משום דא"א מוחל דבר שלבל"ע אלא כמ"ש במ"א) דא"כ עיקר השבועה משום קנס וה"ל משביע עדי קנס וכיון דכתבו התוס' דאתיא כר"ע והרי ר"ע ס"ל לקמן דמשביע עדי קנס פטורין וא"כ ע"כ צ"ל דמשביע אותם משום בשת ופגם וזה הוי ממון והא זה שפיר יכולה למחול וז"ב ובזה ג"כ יש ליישב ההמשך בתוס' ד"ה אנס פלוני דכתבו ומיהו הא דקתני הכא או פיתה כו' לא אתי שפיר היינו דבלא"ה י"ל דקנס אינה יכולה למחול אבל לפמ"ש בתירוצם דאתיא כר"ע ולר"ע ע"ב צ"ל דמשביע אותם משום בשת ופגם דממונא הוא שפיר קשה וז"ב והנה כתבתי דלהירושלמי דמוקי לה כר"ע דלפ"ז הדרא קושית התוס' מהא דאיש פלוני פיתה בתו דהא מחלה לו ואין לתרץ דמיירי בקטנה דלר"מ קטנה אין לה קנס והוכחתי עזה דהירושלמי פירש כפירש"י ולא כהיש מפרשים ואמנם שבתי וראיתי כי י"ל דהירושלמי פירש כהיש מפרשים ולא קשה קושית התוס' דהא מחלה דשפיר י"ל כתירוצם בכתובות בשם הירושלמי דקנס אינה יכולה למחול ואי קשיא דה"ל עידי קנס דמשביען פטורין זה אינו דהא ר' מאיר ס"ל בב"ק דף ע"א דדבר הגורם לממון כממון דמי ולמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי לא מבעיא לן דמשביע עידי קנס חייבין כדפירש"י

בדף ל"ג ע"א בד"ה אי כר"א בר"ש דאפילו נימא דקנס לאו ממון הוא בציר מגורם לממון לא הוי ע"ש ונמצא לר' מאיר משביע עידי קנס חייבין ולא קשה קושית התוס' אליבא דהירושלמי והתוס' דתירצו דאתיא כר"ע שפיר הקשו ודו"ק ובזה י"ל מה שדחה רש"י דברי היש מפרשים משום דמאן קא תבע ליה השתא אנסה אחר דאביה הוא כו' והתוס' תירצו שפיר דאיירי בנתארסה ונתגרשה וכר"ע אתיא ורש"י לא ניחא לי' בתירוץ זה והיינו דרש"י סבירא לי' כשיטת הרמב"ם דרק הקנס שלה ובשתה ופגמה לאביה וא"כ כיון דר"ע ס"ל משביע עידי קנס פטורין א"כ יקשה דהא ה"ל משביע עידי קנס ופטורין דהא בשתה ופגמה לאביה הוא ומאן קא תבע לי' אבל התוס' ס"ל דהכל לדידה לר"ע ושפיר תירצו דמיירי בנתארסה ונתגרשה וכיון דגם הבשת ופגם שלה ה"ל משביע עידי ממון כרבנן דאמרי בשת ופגם קא תבע ודו"ק ושוב פקחתי עיני וראיתי כי מה שפסק הרמב"ם דבשת ופגם לאביה זה נובע ממקור הירושלמי בכתובות על מתניתין דיתומה שנתארסה ונתגרשה דפריך הירושלמי ויש אדם מוחל דבר שאינו שלו וע"ש במפרש פני משה שכתב דמזה הוציא הרמב"ם דבשתה ופגמה לאביה והרא"ש לא פסק כן ע"ש וא"כ הירושלמי לשיטתו דפסק דבשת ופגם הוא של אביה ורק הקנס הוא שלה ולכך לא מצי לאוקמי בנתארסה ונתגרשה וכר"ע דא"כ ה"ל משביע עידי קנס ור"ע ס"ל משביע עידי קנס פטורין והוכרח הירושלמי לפרש כפירש"י ולא כהיש מפרשים אבל התוס' אזלי לשיטת הש"ס דילן וכמ"ש הרא"ש בכתובות דמש"ס דילן לא משמע כהירושלמי אלא דגם הבשת ופגם אינו של אביה אלא שלה ושפיר ה"ל משביע עידי מעון וז"ב ומעתה שפיר י"ל דהירושלמי מפרש כפירוש היש מפרשים וכמו שיישבו התוס' פירושם דמיירי בנתארסה ונתגרשה ולא קשה דמחלה די"ל שפיר דקנס אינו יכולה למחול ואי דלפ"ז ה"ל משביע עידי קנס זה אינו דהא הירושלמי משני התם אליבא דר"ל וי"ל דר"ל ס"ל דר"א ור"ע פליגי במשביע עידי קרקע כר' אלעזר דפליג שם על ר' יוחנן אבל במשביע עידי קנס ס"ל לר"ע דחייבין ושוב לא קשה דה"ל משביע עידי קנס דשפיר חייבין ודו"ק היטב. ועפמ"ש יש לפרש יתר דברי הירושלמי דאמר שם מ"ע אינו מפסידו ממון ומשני כיון דבעי למיהב לי' ולא יהיב לי' נמי שהפסידו ממון וע"ש במפרש והיינו דקשיא ליה הא בעינין שיפסידוהו ממון ברור כמ"ש הרשב"א אבל כאן לאו ממון ברור הוא דהא אי מודה מפטר א"כ לא קרינין בי' אם לא יגיד במקום שזה מגיד וזה מתחייב ומשני כיון דבעי למיהב לי ולא יהיב לי' כמי שהפסידו ממון והיינו דהא באמת כפר ולא הודה ואילו העיד העד היה חייב ועתה שאינו מעיד הוא מפסידו והוי גורם לממון וכממון דעי לר' מאיר ודו"ק (ד) עוד יש לפרש דברי הירושלמי דהא שבועת העדות יליף בגזרה שוה

תחטא תחטא ובשבוע' הפקדון אם תבעו קנס וכפר ונשבע פטור כמתני' דתני אנסת ופתית את בתי פטור ולמה כאן חייבין הא גם כאן קנס הוא ולא ממון ומשני כיון דבעי למיהב ליה ולא יהיב כמפסידו מעון דמי והיינו דלא דמי לשבועת הפקדון דהתם דתבעו שיתן לו קנס שחייב המפתה ואילו הודה לו שפיתה היה פטור לכן גם עתה שכפר ונשבע לא כפר לו מעון אבל בשבועת העדות אילו העידו היה חייב ליתן לו ועתה כשכפרו הוא פטור ואינו נותן לו כמי שהפסידוהו ממון דעי וזה ממש תירוץ התוס' וא"ש דמקשה הירושלמי זה בתר דמוקי לה כר' מאיר והיינו דבלא"ה הוי מצי למימר דמיירי שתבע בשת ופגם ולא קנס ואי קשיא הא מחלה לו י"ל דמיירי בקטנה דאין יכולה למחול אבל עתה דמוקי לה כר"מ וא"כ מיירי ע"כ בנערה דבקטנה ס"ל לר' מאיר דאין לה קנס וקשה הא מחלה וצ"ל דקנס לא מהני מחילה ושפיר קשה הא לא הפסידו ממון כמו בשבועת הפקדון והמשך דברי הירושלמי על נכון ודו"ק היטב והמעיין המשכיל ימצא במה שכתבתי כל דבר על מכונו וינעם לחבו:

ה והנה בספר שב שמעתתא הקשה לפמ"ש הרשב"א דהא ק דס"ל לרב פפא דמשחקי בקוביא חייבין בקרבן שבועה דמאורייתא מחזי חזי אע"ג דאין הגדתו מועיל כלל דהא הוא פסול מדרבנן מ"ט עדותו מועיל לענין דאם תפס לא מפקינין מיני' ולכך חייב ק"ש ע"ש א"כ בהא שחבל בי בני פטורין דקים לי' בדרבה מיני' הא דעת רש"י בב"מ דף צ"א דכל היכא דפטור משום קלב"מ אי תפס שכנגדו לא מפקינין עיני' וא"כ ג"כ מתני עדותו ואמאי פטור מק"ש ע"ש ונראה מזה ראיה לדעת אא"ז מהרש"ל ז"ל דדוקא אם לא עבדינין החומרא אז אם תפס לא מפקינין עיני' אבל היכא דעבדינין ביה החומרא אז אפילו תפס מפקינין מיני' ע"ש א"כ כאן שמשביע את העדים שחבל בו בנו וחייב מיתה א"כ אפילו תפס מפקינין מיני' ולכך פטורין מק"ש וא"ש ודו"ק והנה הירושלמי הקשה לר"ל דס"ל אין עמון אצל מכות א"כ סא דהדליק את גדישי ביוה"כ דחייב הא קים לי בדרבה עיני' וכתב המפרש דלר' יוחנן לא קשה די"ל בלא הסרו אבל לר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין קשה ע"ש ואמנם לפמ"ש קשה גם לר' יוחנן דהא בע"כ מיירי בהתרו בי' דאי בלא התרו בי' קשה קושית הקצה"ח הא אי תפס לא מפקינין מיני' כמ"ש אך זה א"ש דהא השב שמעתתא הקשה זה אליבא דרב פפא דאמר לאפוקי מלך אבל משחק בקוביא חייב כיון דאי תפס ל"מ מיני' והנה רב פפא בב"ק שם עשני שם שינויא אחרינא אברייתא דחוסם פי פרה ודש בה ולא משני כרבא דחייב לציי"ש ושפיר לדידי' מיירי מתניתין דחבל בי בני בלא התרו בי' ודו"ק. והנה התוס' בר"פ הכותב הקשו למה לא יוכל להסתלק בעודה ארוסה מ"ש מהא דע"ע שאין לך עלי שאר וכסות ועונה

דמהני לר' יהודא ולמאי צריך דרב כהנא ותירצו דמיירי שלא ע"ד תנאי ע"ש ולפ"ז אף בקנס מהני מחילה כשהוא ע"ד תנאי ור"ע ס"ל דהוי מתנה עמ"ש בתורה ופלפלתי בזה במקום אחר וקצרתי כאן: (ו) והנה הרמב"ם בפ"י מה' נ"מ כתב הודה מעצמו שהמית שורו את העבד אע"פ שאין משלם קנס שלשים שקל משלם דמי העבד וכ"כ הראב"ד שם וקשה לי מהא דהמית שורך את עבדי פטור הא אילו הודה היה חייב דמים וכמו באנסת את בתי דלרבנן חייב ק"ש דבשת ופגם קא תבע ופלפלתי בזה ומצאתי בירושלמי על משנה זו דשאל ר' יצחק מהו שישלם דמי העבד כו' ופשיט לי' ממתניתין ודחי ליה דמיירי בעבד מוכה שחין ע"ש ונראה דמזה מקור שאב הרמב"ם ז"ל והנה התוס' בב"ק הקשו הא עבד כקרקע דמי וה"ל משביע עידי קרקע וכתב ההפלאה אף דהעבד תובע לבן חורין ע"מ הוי דמים הבאים מחמת קרקע וכקרקע דמי ואני כתבתי דזה לא הוי דמי קרקע דהא אפילו החבלה אינו שוה סלע צריך לשחרר העבד ששוה מאה מנה וא"כ אינו אלא קנס שקנסה אותו התורה בעבור שחבל בעבדו וזה לא מקרי דמי העבד או דמי קרקע וזה ברור ולפ"ז לא קשה קושית הירושלמי דאם נימא דחייב קרבן שבועה משום דאם הודה היה חייב בדמי העבד שוב ה"ל בא מחמת קרקע דהא זה אינו קנס אלא דמים גמורים דמי שיווי העבד ושפיר ה"ל משביע עידי קרקע וזה נכון ועכ"פ נודע עקור דברי הרמב"ם בפרק יו"ד ה"ב מה' נזקי ממון (ז) והנה הש"ך בשם רקנטי בסי' פ"ז כתב דיש לספק בחשוד ושכנגדו תפס ולא רצה לישבע אי מפקינין מיני' ע"ש ולכאורה יש ראיה מאי פריך אי שכנגדו חשוד לימא לי' מי יימר דמשתבעית הא אי תפס לא מפקינין מיני' ודמי למשחק בקוביא דחייב קרבן שבועה משום דמדאורייתא מהימן ומהני ואף דמדרבנן לא מהני אי תפס לא מפקינין כמ"ש הרשב"א והכא נמי מדאורייתא שקיל בלא שבועה דה"ל משואיל"מ ומדרבנן אי תפס לא מפקינין מיני' ומוכח לכאורה דלא מהני תפיסה בכה"ג הן אמת דבפסקי רקנטי סימן רמ"ט דהתחיל ומחויב שבועה דרבנן כו' ואם הנתבע חשוד דאל"כ א"א יתפוס ממון החשודים ויתבענו שבועת היסת ורפיא בידי ע"ש ולפ"ז י"ל דדוקא אם הנתבע החשוד חייב רק היסת דאז דינו דפטור לגמרי דתקנתא לתקנתא לא עבדינין בזה מספקא ליה להרקנטי דאפשר דמהני תפיסת התובע דאל"כ יפסיד חובו אבל אם יש על החשוד שבועת התורה דאז התובע נשבע ונוטל לא מהני תפיסה דהא בידו לישבע וליטול וחיישינין לתקנת החשוד הנתבע ולפ"ז אין ראיה מע"ש הרשב"א בשבועות אהא דרב פפא אלא דראיתי בתומים דלא פירש כן דברי הרקנטי אלא דבגוונא דהתובע נשבע ונוטל ותפס ואינו רוצה לישבע ושפיר יש ראיה מחידושי

הרשב"א וע' תומים שהקשה על הש"ס מאי פריך על אביי דילמא ס"ל כרב פפא כיון דמדאורייתא מחזי חזי כו' ע"ש ובמח"כ לא ראה דברי הרשב"א שהקשה כן ע"ש:

[ח] והנה התוס' הקשה אהא דנסכא דרבי אבא וא"ת להימני' במיגו דאמר לא חטפתי כו' דכה"ג אמר בס"פ כו' דנאמן לומר החזרתי ואע"ג דמצי למימר שטרך בידי עה בעי במיגו דאמר נאנסו כו' ויש לדקדק הא דהאריכו להביא האי דס"פ כו' ולא הקשו בקצרה ליהמני' במיגו דלא חטפתי ונראה די"ל דמיגו לא מהני אלא היכא דבטענת המיגו נאמן בלא שבועה דטענה מעלייתא הוא בפ"ע משא"כ כאן אם יטעון לא חטפתי לא יהא נאמן אלא בשבועה להכחיש העד דהא העד מכחישו לכך לא חשיב מיגו ולזה הביאו הא דס"פ דנאמן לומר החזרתי במיגו דנאנסו ג"כ לאו טענה מעלייתא דהא לא מהימן אלא בשבועה ואעפ"כ מהני המיגו ואמנם לפמ"ש הפוסקים דכיון דמהימן לומר נאנסו א"כ איתרע חזקה דשטרך בידי מה בעי די"ל דסמך על זה דיטעון נאנסו ולכך לא נזהר ליקח השטר א"ש קושית התוס' דשם אתרע חזקה דשטרך בידי עה בעי ולכך נאמן במיגו דנאנסו משא"כ הכא דאיכא חזקה דכל עה שביד אדם הוא שלו היא חזקה גמורה לכך אינו נאמן במיגו דלא חטפתי וז"ב. וזה ים לכוון בכוונת הש"ס כיון דאמר אין חטפי ודידי חטפי ה"ל כגזלן והיינו דיש כנגדו חזקה דכל מה שביד האדם הוא שלו לכך אינו נאמן במיגו ודו"ק. (ט) והנה הרמב"ם בפרק יו"ד דין י"ד מהלכות שבועות כתב הי' הכת שניה קרובין בנשותיהן והקשה הלח"מ הא התוס' הקשו דלדידן דלא קיי"ל כרבה בכופר בממון שיש עליו עדים וקיי"ל דחייב אין צריך לאוקמתא זו ומה שתירצו התוס' דכיון דקיימו העדים קמן קיי"ל כרבה ליתא לפי טעם הרמב"ם דשמא יפסלו העדים ע"ש שנדחק לתרץ ולע"ד אשתעטתי' דברי הרשב"א בחידושיו דמחלק בין עדים דבעינין שיפסידוהו ממון דאפילו בגורם לממון קיי"ל דפטורין אבל בפקדון שיש עליו עדים חייב דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו אמרינן ע"ש היטב ולפ"ז א"ש דברי רבינו ודו"ק. (י) והנה הרמב"ם שם דין א' כתב הי' העדים או אחד מהם פסולין אפילו מדבריהם פטורין וכתב מרן הכ"מ דפסק כרב אחא דבתרא הוא ע"ש ואמנם י"ל לפמ"ש הרשב"א דרב פפא ס"ל כר"א בר' שמעון דאמר גורם לממון כממון דעי ואילו העיד זה שמא ה אחר היה מתבייש שלא היה יכול להעיז פני עד זה וכיון דמדאורייתא כשר והוא גורם לממון חייב קרבן שבועה ע"ש ורב אחא ס"ל. כרבנן דגורם לממון לאו כממון דמי ע"ש וא"כ הרמב"ם דפסק כרבנן דר"א בר' שמעון לכך פסק כרב אחא וז"ב (יא) והנה הרשב"א הקשה על הסוברים דבכל משואיל"מ כגון נ' ידענא ונ' לא ידענא שכנגדו נשבע ונוטל וכן בנסכא דר' אבא כמו חשוד והקשה דלפ"ז מאי קאמר אילמא בשכנגדו חשוד כו' לימא מי יימר

דמשתבעית אלא בנסכא דר' אבא כו' והא הכא נמי תיקשי מי יימר דמשתבעית ע"ש והנה לפמ"ש לעיל בשם הריקנטי דבחשוד ושכנגדו תפס מפקינין מיני' דאל"כ כ"א יתפוס ממון החשודים כו' ואני הוכחתי כדבריו מדברי הרשב"א בחידושיו גבי משחק בקוביא כו' ע"ש שפלפלתי בזה לעיל ולפ"ז יש לדחות השגת הרשב"א על הני רבוותא מש"ס הנ"ל דאף דס"ל להני רבוותא בנסכא דר' אבא דחייב שכנגדו שבועה כמו בחשוד מ"ע לא דמי לחשוד דבחשוד אי תפס שכנגדו ולא רצה לישבע מפקינין מני' כמ"ש הרקנטי דאל"כ כ"א יתפוס ממון החשודים ויתבענו היסת ויחייבנו שבועה אבל בנסכא דר' אבא דלא שייך חשש זה שפיר אי תפס שכנגדו לא מפקינין מיני' ולכך שפיר חייב העד קרבן שבועה ול"ש לומר מי יימר דמשתבעית דהא יוכל לתפוס ולא מפקינין מיני' ודמי לפסולי דרבנן דחייבין ק"ש לפ"ד הרשב"א ודו"ק ואמנם אחר העיון היטב דברי הרשב"א בהקשותו על הני רבוותא דהא הני רבוותא דפסקו דבנסכא דר"א שכנגדו חייב לישבע למדו זה מחשוד ואולם הרשב"א חילק דבחשוד י"ל דחסו חז"ל על חייו דאל"כ לא שבקת חיי לחשור משא"כ באינך ע"ש בחידושי הרשב"א ואמנם הני רבוותא דלמדו זה מחשוד לא ס"ל האי חילוק דהרשב"א ולפ"ז הקשה עליהם הרשב"א שפיר דעכ"פ לפי דבריהם מוכרח חילוק זה וא"כ אין להם ראיה מחשוד וסברתם תלויה על בלימה ואין עוזר לה ודו"ק (יב) והנה הא דלא אמר אביי הכל מודים בעד אחד היכא דאמר הנתבע איני יודע דה"ל משואיל"מ ואמנם אביי לשיטתו דס"ל בבבא קמא דא"י אם הלויתני חייב דברי ושמא ברי עדיף וא"כ בלאו העד חייב הנתבע אך עדיין יש נ"מ באם התובע טוען שמא דל"ש ברי ושמא ב"ע והיה מזה ראיה להרי"ף דתבעו בספק ע"פ העד אינו מחייבו שבועה ואמנם י"ל דדוקא אם אמר איני יודע אחר שבא הע"א הוי משואיל"מ דהא היה בידו לכפור וא"כ לא בא העד לחייב ממון אבל אמר איני יודע קודם שבא העד לא הוי משואיל"מ דע"א איכו קם לממון וע' הגהמ"יי וא"כ הכא לא שייך ק"ש דממ"נ אם בא העד קודם שאמר איני יודע י"ל מי יימר דיאמר איני יודע דילמא יכפור בברי ויאמר לה"דם ואם בא העד אח"כ שוב לא יהיה משואיל"מ אבל ז"א דהא גם בנסכא דר' אבא י"ל כן ואין לומר דאם התובע טוען ספק לא יכול להשביע העד ז"א כמו שהוכיח הר"ן מעד מיתה דשם ודאי האשה מסופקת ואינה יודעת ממיתת בעלה דאם יודע' היא נאמנת מ"ש בשו"ת הר"ן וכבר דיברתי בזה בתשובה אחת ובאמת דיש לסתור ראית הר"ן די"ל דמיירי בהיה לה קטטה עמו דבכה"ג אינה נאמנת אבל באמת לדעת הרמב"ם בהיה קטטה ביניהם גם ע"א אינו נאמן שא ואין להאריך עוד.

חדר קיד בדין מתוך שאינו יכול להשבע משלם

א הנה בש"ס דף ע"ב פריך ורב ושמואל האי שבועת ה' ש מה דרשו בי' והקשיתי דהא הרשב"א הוכיח דהלכה כר"א כן יעקב דלעיל דף ע"ב אתיא מתניתין דנשבעין לקטן כוותי' ועוד דמה הוכיח רבא מהא דשבועת ה' כו' ולא בין היורשים היכי דמי דאמר ליה מנה לאבא ביד אביך וא"ל כ' אית לך וחמשין לית לך עה לי הוא מה לי אבוה וכו' והא שפיר י"ל דקרא קמ"ל דבכה"ג פטור משבועה דבבנו מעיז ואית לי מיגו כרבנן אלא דהלכה כר"א בן יעקב ע"ש ברשב"א וא"כ י"ל דר' אמי ס"ל כר"א בן יעקב דמתניתין דנשבעין לקטן כוותי' אתיא כשינויא קעא לעיל דף מ"ב ע"ב ולכך שפיר הוכיח מקרא דשבועת ה' כו' ולא בין היורשים דמשואי"ל משלם אבל שמואל לשיטתי' דמשני לעיל דנשבעין ליפרע מנכסי קטן וא"כ י"ל דמתניתין אתיא כרבנן ולפ"ז הלכה כרבנן ולא כר"א ב"י ושפיר מפרש קרא שבועת ה' כו' ולא בין היורשים באמר לי' נ' אית לך ונ' לית לך ובבנו מעיז ויש לו מיגו דכפר הכל ולכך פטור משבועה ולא מוכח כלל מקרא דין משואיל"מ ומאי פריך ורב ושמואל האי קרא מה עביד בי' הא לשמואל לא קשה עידי וצ"ל דהש"ס פריך רק לרב דאליבא דידי' משני לעיל דמתניתין כראב"י וצ"ע ובחידושי כתבתי לתרץ דרך פלפול ע"ש וכאן אין להאריך.

והנה התוס' שבועות דף מ"ו ד"ה ורבנן הקשו הא בדף מ"א ע אמרינן דבדרבנן לא מפכינין שבועת דתקנתא לתקנתא לא עבדינן ע"ש הנה לפמ"ש הש"ך בסימן פ"ז דשם רק על שבועת היסת קאי אבל שבועת המשנה מהפכינין א"כ הא כתבו התוס' לעיל בד"ה בדרבנן דהכא שבועת המשנה היא ולא היסת דהיסת לא נתקנה בימי המשנה א"כ א"ש דקאמר בדרבנן נמי עבדינן תקנתא ולא קשה מהא דדף מ"א ומזה מוכח דהתוס' ס"ל כדעת השערים דגם שבועת המשנה לא מהפכינין וע"ש בש"ך ודו"ק. (ב) והנה התוס' בדף מ"ו ע"ב ד"ה ואפי' הקשו מהא דזה בורר דף כ"ה אמאי לא פריך מהכא ע"ש שתירצו בסברא נכונה ואמנם לפמ"ש התוס' בב"מ דמדינא חשוד פטור רק דחז"ל קנסוה ואמרו שכנגדו כשבע ונוטל שפיר י"ל דגם חשוד על שבועת שוא קנסו חז"ל דהא גם הוא עביד עבירה דאורייתא ועבר על שבועת שוא אבל גבי עדות לא שייך קנס וא"ש קושית התוס' ואמנם י"ל דהתוס' אזלו לפי תירוץ השני בב"מ דאדרבה מדינא ה"ל לשלם בלי שבועת שכנגדו דהא הוי משואיל"מ רק דחז"ל חסו על חייו דכ"א יחייבהו שבועה ויטול כל מעונו לפ"ז שפיר הקשו דאי בעינין רשע דחמס א"כ אינו מחויב שבועה כלל וז"ב:

ג הר"ן הקשה אהא דאמר רבה לרבנן מכלל דאי לא אתרו בי' ואיכא עדים חייב הא כפירת דברים בעלמא הוא דילמא הבעיא הוא אם העדים קרובים למפקיד ורחוקים

מנפקד דשפיר מצי מתרי בי' בנפקד לחייבו מלקות דפלגינין דיבורי' ותירץ דהעדים הם נוגעים בעדותן דדילמא משום דמתרו בי' בנפקד יהי' מוכרח להודות להמפקיד ולא ישבע לשקר דירא מהמלקות ולכן גם לחייב מלקוה אין נאמנים ע"ש ולפ"ז גם בשבועת העדות כה"ג שהם קרובים לתובע ורחוקים לעדים והתרו בהן אם נאמנים למלקות דא"ל דנוגעים הם דמתרו בהן כדי שיעידו כדברי התובע ולא ישבעו לשקר ויתחייבו מלקות דז"א דהא יכולים לשתוק ולא להעיד כלל וע' חידושי הרשב"א דיש פלוגתא בין הרמב"ן לרש"י אם שתיקה הוי כקבלת שבועה ע"ש וע' ברמב"ם פי"ב מה' סנהדרין דגם למלקות בעי שיתיר עצמו למלקות בפירוש ולא סגי שישתוק או ירכין בראשו וא"כ לא א"ש תירוץ הר"ן דהתרו בו כדי שיודה להתובע ולא ישבע דירא מהמלקות דאכתי מי יכריחו להודות הא בידו לומר להד"ם אך לא להתיר עצמו למלקות ואפשר דלכך לא תירץ הר"י מיגאש כתירוץ הר"ן והארכתי בחידושי בזה לענין פלגינין דיבורי' וע' בתומים סי' צ"ב מ"ש בזה ואין להאריך:

חדר קטו בדין ע"ז של עכו"ם

א הנה בש"ע סימן קמ"ב סעיף א' כתב המחבר כשם שהאלילים אסורין בהנאה כך כל הנאות הבאות ממנה אסורים אפילו אם שרפה אסור ליהנות מגחלתה ואפרה כו' וכתב הש"ך ס"ק כ' בשם הפרישה דמיירי שהישראל שרפה כו' וכתב הש"ך דכשישראל שרפה אפילו למ"ד ע"ז שנשתברה מאליה מותרת כשישראל שרפה אסורה דילמא מגבה לה והדר מבטלה והוי ע"ז של ישראל כו' ובזה מיושב קושית התוס' בפסחים דף כ"ז ד"ה חוץ ע"ש והנה התוס' הקשו שם תימה לרשב"א להוי כע"ז שנשתבר' מאליה דשריא כדאיתא בע"ז דף ע"א ואין לומר דמיירי באשרה של ישראל דאין לה ביטול דהא בסוף תמורה מפרש דלהכי לא תני לה בהדדי דאשרה יש לה היתר אם ביטלה עכו"ם עכ"ל התוס' ועל זה תירץ הש"ך דמיירי בע"ז של עכו"ם אלא ששרפה ישראל וחיישי' דילמא מגבה לה והדר מבטלה והוי ע"ז של ישראל ע"ש ובאמת כבר קדמו הגאון בעל מגיני שלמה ז"ל וע' בפני יהושע שכתב דמשמע להו להתוס' דהתם מן התורה קאמר דאסורין וא"כ יפה הקשו התוס' דלהוי כנשתברה מאליה ואי משום דילמא אגבה לה כו' דזה מדרבנן ולא שייך למתני בסוף המורה בהדי הני דמן התורה אסורין ע"ש ובאמת לפי דבריו הוי אתי שפיר דהתוס' הקשו בפשיטות להוי כע"ז שנשתברה מאליה דשרי כדאיתא בע"ז דף מ"א והא שם היא פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וקיי"ל כר' יוחנן וכדפסק הרמב"ם בפרק ח' מה' ע"ז דין י"א ואיך כתבו בפשיטות דשרי ולפמ"ש הגאון פ"י א"ש דהא כתבו הפוסקים

דאפילו ר' יוחנן דס"ל דע"ז שנשתברה מאליה אסורה היינו מדרבנן אבל מה"ת שריא וא"כ שפיר הקשו התוס' להוי כע"ז שנשתברה מאליה ואף לר' יוחנן אסורה רק מדרבנן ולא שייך לממני בהדי הנך דסוף תמורה דאסורין מן התורה כמ"ש הפ"י ודו"ק ובאמת נסתפקו תוס' בסוכה ד' ל"ה ד"ה לפי אם ערלה מה"ת בשריפה דילפינן מכלאי הכרם או רק מדרבנן וכתבתי בחידושי דלכאורה יש להוכיח דערלה מה"ת בשריפה דאם מה"ת היא מהנקברין א"כ מן התורה אפי' אפרו אסור דכל הנקברין אפרן אסור ואיך יצא מזה קולא דלפי דמדרבנן היא בשריפה יהי' אפרה מותר והא מן התורה אפרה אסור ואמרתי די"ל דהא דכל הנקברין אפרן אסור הוא רק מדרבנן ומן התורה מותר וא"כ א"ש דהן אמרו והן אמרו ואמנם יראתי לחדש דבר זה מסברא דנפשאי ובקשתי לי חבר ומצאתי רב דהפני יהושע כתב כן בפסחים דף כ"ז ע"ש ואמנם התוס' ס"ל דמן התורה אפרן אסור דילפינין לה מלא ידבק בידך כו' ולשיטתן שפיר הקשו ודו"ק ולכאורה י"ל דקושית המג"ש והש"ך על התוס' אתי שפיר דהא פירש"י ס"פ כל הצלמים דהא דע"ז שנשתברה מאליה תליא בהא אם עובדין לשברים וע"ש דבשברי שברים כ"ע מודי דאין עובדין וא"כ כשנשרפה ונעשית אפר ודאי דאין עובדין לאפר וא"כ האפר מותר ושפיר הקשו התוס' אמאי אפרה אסור להוי כע"ז שנשתברה מאליה דאפילו לר' יוחנן דס"ל דע"ז שנשתברה מאליה אסורה מ"מ כשנשרפה ודאי כ"ע מודי דמותרת וז"ב וא"ש דכתבו בפשיטות דשריא דהא פלוגתא היא וקיי"ל כר' יוחנן כמו שהקשיתי לעיל ולפמ"ש א"ש דבזה אף ר' יוחנן מודה ודו"ק ואמנם בלא"ה מה דכתבו התוס' דלהוי כע"ז שנשתברה מאליה וכתבו המג"ש והש"ך דכששרפה ישראל מגרע גרע דגזרינין דילמא מגבה לה והוי ע"ז של ישראל ואמנם זה לשינויא דרבא אבל אביי דמשני דפחתה ולא פחתה ע"ש ולא חייש לדילמא מגבה לה אכתי יקשה מההוא ברייתא ושפיר הקשו התוס' וז"ב ובחידושי לע"ז אמרתי דהא דאביי לא ס"ל האי חששא דרבא דילמא מגבה לה והוי ע"ז של ישראל דאין לה ביטול היינו דאביי ס"ל כמ"ש הסמ"ג והביאו הבית יוסף בסימן קמ"ג דע"ז של עכו"ם שזכה בה ישראל דאין לה ביטול היינו מדרבנן גזרה אטו ע"ז של ישראל אבל מן התורה אית לה ביטול ע"ש לכך לא ס"ל האי חששא דרבא דילמא מגבה לה כו' דאפילו מגבה לה אית לה ביטול מדאורייתא רק מדרבנן אין לה ביטול וא"כ ה"ל גזרה לגזרה ולכך משני שינויא אחרינא וז"ב והנה לענין שאלתך בפת שאפאה ע"ג גחלים של ע"ז שנחלק בה גדולי האחרונים עב"י קמ"ב סעיף ו' בט"ז וש"ך אם אסורה מן התורה ואפילו בדיעבד אסורה או רק לכתחלה לכאורה כראה דזה תלוי אם ע"ז שנשתברה מאליה אסורה א"כ גחלת של ע"ז אסורה מן התורה והפת שנאפית עליה אסורה אפי' בדיעבד

אבל אם ע"ז שנשתברה מאליה מותרת א"כ אפילו שרפה ישראל לא גרע מנשתברה מאליה רק מדרבנן אסור דילמא מגבה לה כו' וא"כ י"ל דאם אפה הפת על גבי גחלים של ע"ז מותר בדיעבד אם לא בגחלים של ע"ז של ישראל דאז הגחלים אסורים מה"ת אז י"ל דהפת אסורה (ולפ"ד הסמ"ג שהבאתי אפילו ע"ז של עכו"ם שזכה בה הישראל יש לה ביטול מן התורה) ובזה יש ליישב דברי הטור שהביא הש"ך בסימן קמ"ב ס"ק יו"ד ודברי העטרת זהב ותמה עליהם והניח בצ"ע ולפמ"ש י"ל כמבואר למעיין ועכ"פ בגוונא שכתבתי שהוא ספק ע"ז של עכו"ם נראה דודאי מותר (כאן נאבדה ממני יתר התשובה ולעת מצוא אי"ה אעתיקנה):

חדר קטז בדין ספק ספיקא בע"ז

א המחבר בסימן ק"מ כתב עכו"ם ומשמשיה אוסרים בכ"ש שאם נתערב אחד מהם אפילו באלף כולן אסורות ואם אחד מהתערובות נתערב בשנים אחרים ונפל מהשלשה אחד לשנים אחרים הרי אילו האחרים מותרים עכ"ל המחבר וע' בש"ך שכתב דהטור והרמב"ם כתבו דאם אחד מתערובות הראשון נתערב בשנים אחרים מותרים והמחבר לטעמי' אזיל דבכסף משנה תמה על הרמב"ם בפרק ששי מה' עכו"ם ממה שכתב הרמב"ם בפרק ט"ז מה' מאכלות אסורות גבי רמוני בדן ושאר דברים חשובים דלא שרי אלא התערובת השלישי והבין דדבריו סותרים זה את זה ולעיל בסימן ק"י ס"ח פסק בדברים חשובים דלא שרי אלא תערובות השלישי ולזה אסר כאן התערובות השני אבל כבר כתבתי לעיל סימן ק"י ס"ק נ"א דדברי הרמב"ם ברורים ואינם סותרים זה את זה כלל ובכאן שרי התערובות השני לכ"ע כו' עכ"ל הש"ך ושם כתב בשם הרב מוהרר מרדכי אשכנזי ליישב דבאכילה אסור התערובות השני אבל כאן בטבעת עכו"ם דלענין הנאה שרי התערובות השני ע"ש והנה הכ"מ כתב דגבי רמוני בדן ה"ל דשיל"מ אם יתפרכו הרמונים כו' ואף דגם הכא הוי דשיל"מ דיבטלם עכו"ם מ"מ זה לא שכיח גם יהיה לו הפסד גדול ולע"ד י"ל דשמואל לטעמי' דס"ל ע"ז שנשתברה מאליה מותרת וא"כ יש לו מתירין דהיינו שיוכל הישראל לשבר ואף דמ"מ תיאסר מדרבנן דילמא מגבה לה והדר מבטל לה מ"מ מן התורה תהיה מותרת וזה הוי דשיל"מ כמ"ש הר"ן גבי חמץ דהוי דשיל"מ משום דלאחר הפסח תהי' מותר ואף דר"ש קניס ע"ט מה"ת יהיה מותר ועמ"ש הש"ך בסימן ק"ב גבי כלים שנתערבו אבל הרמב"ם דפסק דע"ז שנשתברה מאליה אסורה וא"כ ישראל ששיבר ע"ז אסורה מה"ת לא הוי דשל"מ ולכך מותר התערובות השני דהוי ס"ס אבל לשמואל הוי דשל"מ ולא מהני ס"ס בדשל"מ כן נלפע"ד ולכך

אמר הנח לע"ז דספקה וס"ס אסור. והנה החילוק שכתב הש"ך בין אכילה להנאה א"ש לפמ"ש הכ"מ דהוי דשל"מ ולכך ברמוני בדן לענין אכילה הוי דשל"מ אבל לענין הנאה ל"ש דשל"מ כמ"ש הצל"ח דהא יוכל ליהנות מהן גם היום גם מחר ולכאורה י"ל הא דמתיר הרמב"ם התערובות השני היינו להוליך הנאה לים המלח דאף דבתערובות ראשון פסק דכולן אסורות ויוליך הכל לים המלח היינו משום חומרא דע"ז כמ"ש הלח"מ ולכך בתערובות שני לא החמיר ולכך סני בשיוליך רק דמי האיסור לים המלח אבל ברמוני בדן דמיירי לאכילה לא שייך זה וצ"ע. והנה מה שכתב הכ"מ דהוא דשל"מ דיתפרכו הרמונים הוא הפך דברי הרשב"א בסימן ק"ב דהיכא דההיתר העתיד לבוא הוא ספק לא הוי דשל"מ וכמ"ש הכ"מ בעצמו ואמנם י"ל דזה תלוי אם טעם דשל"מ משום דשם היתר עליו זה שייך לענין שיתבטל ברוב אחרי' דשם היתר עליו והיתר בהיתר לא בטיל דהוי מין בעינו כמ"ש הר"ן אבל לענין ס"ס כמו הכא כמ"ש הכ"מ ל"ש טעם זה וע"כ מטעם עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר ולפ"ז זה שייך לענין אכילה דלא יאכלנו אלא פעם אחת ואמרינין המתן עד למחר ותאכלנו בהיתר אבל לענין הנאה ל"ש זה כמ"ש הצל"ח דהא יכול ליהנות ממנו גם היום גם מחר ולכך לענין אכילה אסור עד תערובות שלישי ולענין הנאה בתערובות שני מותר כמ"ש הש"ך ודו"ק. והנה כתב הרמב"ם בהלכה יו"ד טבעת של ע"ז שנתערבה בכמה טבעות ונפלו שתים מהן לים הגדול הותרו כולן שאני אומר אותה הטבעת הית' בכלל השתים עכ"ל וכתב הכסף משנה וז"ל ומדברי רבינו נראה דגם זה הוא מטעם ס"ס ספק אם של איסור נפל לים ספק לא נפל ואת"ל לא נפל ספק אם טבעת זו שהוא משתמש בה עכשיו של איסור או של היתר הוא וכן י"ל בכל אחת ואחת ולפ"ז יש יותר ראיה לפסוק כרב נחמן אע"ג דאוקמנא כר' אליעזר משום דר"ש שרי בהכי וגם רב נמי פסק הכי כמ"ש בסמוך עכ"ל הכ"מ ז"ל. והנה מרן הכ"מ ז"ל האיר עינינו בדבריו אלה להבין השגה הראב"ד שכתב בדין טבעת כל זו הסוגיא היא דלא כהלכתא דיחידאי הוא וכרבי אליעזר אתיא והא דאמרינין איסורא ברובא איתא נמי ליתא דשמואל ורבי יהודא פליגי אדרב דס"ל הכי עכ"ל וכוונתו דגם בדין הכוסות ליתא לדין הרמב"ם דמתיר בתערובות השני בהלכה ט' וליתא אלא בעי שלשה תערובות כמ"ש הראב"ד שם כל הסוגיא השנויה בזבחים בעינין שלשה תערובות שנתערב עוד מאותן שלשה לאחרים ואותן האחרונים מותרין שהם נקראים ספק ספיקא עכ"ל וא"כ ליתא למ"ש הכ"מ דיש ראיה לפסוק כרב נחמן משום דרבי שמעון שרי בהכי וכן רב נמי פסק הכי כמו שאמר בסמוך דז"א דשם יש שלשה תערובות וכאן אין רק שני תערובות

היינו התערובות הראשונה והאי דנפל לים וכיון דנפל הסומך ממילא יפול הנסמך וא"כ אין הלכה כרב נחמן דיחידאי הוא ורבנן פליגי עלי' וז"ב ודו"ק:

ב והנה ההשגה הראשונה היא מצויינת על בבא דטבעת וכן העתיק הכסף משנה וז"ל כתב הראב"ד טבעת של עכו"ם שנתערבה במאה טבעות אמר אברהם לפי הסוגיא וכו' שהם נקראים ספק ספקא וכתב עוד שאני אומר אותה הטבעת האסורה ברוב היא א"א כל זו הסוגיא כו' ע"ש ואולם המגדול עוז כתיב דהך לישנא לא שייכא כלל גבי טבעת אלא כשכתבו הראב"ד ז"ל על כוס שנתערב הוא שכתבו לפי הסוגיא אשר שם כו' ע"ש שהאריך וכתב דהסופר טעה ולפמ"ש ספרא דייקנא הוא דציין על בבא דטבעת כי שתי הבבות יחדיו יהיו תואמים כמ"ש וההשגה הזאת תסוב בלכתה על שני ההלכות גם יחד דמההשגה האחת בדין הכוסות תצמח גם ההשגה הזאת בדין הטבעת דכיון דביאר בדין הכוסות דבעינן שלשה תערובות ממילא בטל הסמך שכתב מרן הכ"מ לדברי הרמב"ם לפסוק כרב נחמן משום דרבי שמעון שרי בהכי ורב נמי פסק כן דז"א דהא ר"ש בשלש תערובות הוא דהתיר וכן רב פליגי עלי' שמואל ור"י ונמצא דרב נחמן יחידאי הוא דכרבי אליעזר אתי ורבנן פליגי עלי' והלכה כחכמים דפליגי על ר"א וכשל עוזר וגם עזור וזה כוונת הראב"ד ודו"ק והנה הרמב"ם כתב בבבא דטבעת דנפלו שתים לים והיינו דפירש כן מה דאמר אנא נמי תרתי קאמינא ולא כפירש"י והיינו דכיון דנפלו שנים לים קוי כמו שלש ספקות דעל כ"א י"ל דהוא האיסור ולפ"ז שפיר כתב הכ"מ דלפ"ז יותר יש ראיה לפסוק כרב נחמן אף דאוקמנא כר' אליעזר ודו"ק היטב ובביאור הסוגיא הארכתי בחידושי ע"ש וקצרתי כאן ואתה דע לך:

ג הרמב"ם בפ"ז מה' עכו"ם הלכה יו"ד נתערבה במאה ונתחלקו מ' למקום אחד ששים למקום אחד ונפלו הארבעים כולן לטבעות אחרות כולן מותרות שאני אומר האיסור ברוב היא והקשה הלח"מ משמע אם לא נשארו שם רוב אלא חמשים ונפלו כאן חמשים אסורין וזה א"א דהא איכא טעמא דס"ס כע"ש הרשב"א והא דבש"ס אמרינין ארבעים היינו משום דאצטריך למנקט באידך ששים נקט הכא ארבעים ע"ש ולע"ד י"ל דאיך נוכל להתיר מחמת ס"ס בשתי המקומות לומר דחמשים אילו מותרין וגם חמשים אילו מותרין דהא הוי תרי ספקי דסתרי אהדדי דהא הספק השני הוא דילמא האיסור הוא בחמשים האחרות וגם על חמשים האחרות יש ספק זה שמא האיסור הוא בחמשים השנים וא"כ ממ"נ ישנו באחד מהן וזה לא הוי ס"ס כמ"ש תוס' בנדה אבל אם יש באחד ששים ובאחד ארבעים שפיר יש להתיר הארבעים מכח ס"ס ולא הוי סתרי אהדדי דיש סברא יותר להתיר הארבעים מלהתיר הששים דאמרינן איסורא ברובא איתא ואף

דמחמתו לחודי' לא שרינין כמו שהקשה הלח"מ מהא דפסק רבינו בה' תרומות כרבי אושעיא מ"מ מהני הסברא עכ"פ להתיר הארבעים מכח ס"ס דלא להוי תרי ס"ס דסתרי אהדדי כיון דבחדא איכא סברא יותר להתיר מבאידך ומיושב ג"כ הא דהקשה הלח"מ דהרמב"ם סותר עצמו ממה דפסק בה' תרומות כר' אושעיא דלא אמרינן איסורא ברובא איתא דודאי על סברא זו לחודי' לא סמכינין להתיר רק היכא דאיכא ס"ס מהני הסברא שלא יהא סרי ס"ס דסתרי אהדדי אבל בה' תרומות דליכא אלא ספק א' לא מהני האי סברא להתיר ובאמת גם הלח"מ חילק דכאן איכא ס"ס ושם ליכא אלא ספק א' אלא שאני ביארתי הדברים בטוב טעם ודעת בסיד ודו"ק. והנה רש"י פירש הא דאמרינן ואבע"א סבר לה כרבי אליעזר היינו שמואל סבר לה כר"א דאמר נתערבה באחרות ואחרות באחרות אסורות בהנאה ר"א אמר יוליך הנאה לים המלח אלעא אית ליה לר"א ספק ספקא בע"א מדתני ואחרות באחרות ע"ש וא"כ שינויא קמא דש"ס קאי מאי ג' תרתי והוא ולכך נקט הרמב"ם ונפל לכוסות שנים ולא לשלשה כמ"ש הכסף משנה ואמנם ללישנא אחרינא דבפירש"י דהאי ואבע"א ארב שמעון קאי דלכך בעי ר"ש דנפל לשלשה כדי שיהיו ארבעה ויוכל למכר' שנים שני' כפירש"י וזה לא יתכן לפירוש הרמב"ם דפירש שנפלו שנים ולא כפירש"י ע"ש וז"ב. ואמנם לפ"ז צ"ל דגרסינין שם במשנה ואחרות באחרות דאל"כ מאי ראיה מייתי לשמואל מר"א דאית לי' ס"ס בע"ז כמ"ש התוס' דהקשו על רש"י דלעיל לא גרסינין ואחרות באחרות ע"ש וקשה הא הרמב"ם בפ"ז הלכה י"ג מה' עכו"ם לא גרם אחרות באחרות וא"כ מה ראיה מייתי מר"א לשמואל ואפשר דרבינו גרס ואחרות באחרות אלא דס"ל דהוא לר"א דלדידי' לא מהני ס"ס ואולם הרמב"ם פסק כרב דמהני ס"ס ועדיין אינו מיושב וצ"ע דלא העיר בזה הלח"מ אשר הרבה להקשות על הרמב"ם ופה שתק ולא העיר כלל ואמנם מה שפירש הרמב"ם לא אמר ר"א אלא שנים שנים דהיינו שהקריב שנים הוא תמוה דמה מתיב ר' ירמיה וכבר הקשה כן הלח"מ ותירץ דהמקשה לא עלה על דעתו דהאי שנים היינו שהקריב שנים דהא ר"א אחד קאמר וע"כ פירש דשנים אמה שיקריב קאי ופריך שפיר והתרצן תירץ דהאי ראש אחד דאמר ר"א היינו זוג אחד וא"ש ודפח"ח והנה הש"ך סימן ק"י ס"ק נ"ג העלה דתערובות השני אסור לאכלו בבת אחת דאם יאכלנה בבת אחת א"כ ליכא ס"ס אבל תערובות הג' מותר לאכלו בבת אחת ע"ש. ובזה י"ל החילוק דלכך גבי רמוני באדן דלאכילה בעי ג' תערובות אסור לאכלו בבת אחת דתו ליכא ס"ס (ואפשר דהחמירו שמא יאכלם בבת אחת) אבל גבי כוסות של ע"ז לענין הנאה אפילו תערובות שני מותר בהנאה ויכול למוכרו לנכרי בבת אחת ויוליך דמי האיסור לים המלח ואף דרבינו בהלכה ט' החמיר ופסק דיוליך

הכל לים המלח היינו בתערובות ראשון ומשום חומרא דע"ז כמ"ש הלח"מ דהא בפרק ט"ז מה' מאכלות אסורות בחבית יי"נ פסק כר"א ע"ש אבל כאן בתערובות השני שפיר יכול למכרו בבת אחת לנכרי ויוליך דמי האיסור לים המלח דהא יש ספק שמא לא נפל איסור אלא היתר כן י"ל וא"ש סתירת דברי הרמב"ם וכחילוקו של הש"ך ודו"ק ועוד הארכתי בזה בחידושי לרמב"ם.

חדר קיז בדין מכרן וקידש בדמיהן

א הגאון משנה למלך בפ"ו מה' עכו"ם הלכה ט' האריך למעניתו בישראל שמכר ע"ז לישראל והלוקח לא ידע שהוא ע"ז באופן שהוא מקח טעות אם נאסרו הדמים ע"ש פלפול רב והביא דברי התוס' קידושין דף נ"ו ד"ה המקדש שכתבו והא דלא תני המקדש בע"ז משום דלא שייך למתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת שהרי ע"ז תופסת דמיה ע"ש ולכאורה י"ל דהא הקשו התוס' אמאי בערלה אינה מקודשת הא היא יכולה ליהנות מאפרה ותירצו בחד תירוצא דמיירי דהאשה לא ידעה שהוא איסור הנאה וסבורה ליהנות כמו שהוא וא"כ ע"ז אף שאפרה אסור מ"ע כיון דכל המשנה מיירי דהאשה לא ידעה שהיא ערלה וכה"כ א"כ אי הוה תני ע"ז מסתמא גם בכה"ג מיירי דלא ידעה שהוא ע"ז א"כ אפי' בלא"ה דאסורה בהנאה לא הוה מקודשת דאיסורא לא ניחא דליקני דעברה משום לא תביא תועבה אל ביתך כמ"ש בהגהת מיימוני בפרק זה אות ב' וזה לשונו המכניס משמשי ע"ז לתוך ביתו עובר משום לא תביא תועבה אל ביתך ומשום לא ידבק בך מאומה וע' באו"ח סימן תמ"ח דנכרי שהביא דורון לישראל דאינו עובר משום בל יראה דאיסורא לא ניחא לי' למקני ע"ש ולכך לא תני ע"ז בהדי ערלה וכלאי הכרם ואמנם התוס' תירצו עוד תירוץ שני דמיירי שאין באפרה שוה פרוטה ולפ"ז שפיר הוה מצי למיתני ע"ז דבע"ז ודאי דאפרה אין שוה מאומה דהא אפרה אסור ושפיר הקשו התוס' ואני מסופק אם הכניס דמי ע"ז לתוך ביתו אם ג"כ עובר משום לא תביא תועבה אל ביתך דהא תופסת דמיה ואין כאן מקום להאריך בזה. עוד הביא הגאון ז"ל הירושלמי אמתניתין דמכרן וקידש בדמיהן מקודשת אמר ר' חנינא בשאינן דמיהן והרא"ש גרס שאינן תופסין דמיהן אמר ר' זעירא זאת אומרת דמקדשין בגזל כן הוא נוסחת הרשב"א בירושלמי וע' מה שכתב המל"מ בזה ולע"ד נראה דהכי פירושו דר' חנינא אמר הטעם דמקודשת לפי שאין תופסין דמיהן נמצא דהדמים מותרין להאשה ואף דהן אסורין להמקדש כמ"ש רש"י ז"ל בחולין דף ד' ע"ב מ"מ כיון דמותרין להאשה והיא מותרת ליהנות בהן מקודשת כמ"ש הרדב"ז ז"ל באשה שהיא חולה וקידשה בא"ה ע"ש ועל זה אמר ר' זעירא זאת

אומרת שמקדשין בגזל והיינו דאף דלמקדש אינן שלו דגזל הן בידו וצריך להשיבן מ"מ כיון דביד האשה הן יאוש ושינוי רשות וקנתה מקודשת דבתר דידה אזלינין וכן כתב הר"ן סוף פ"ב דקידושין דלרש"י היינו טעמא אף דאסורין להמקדש מ"מ כיון דאיהי מותרת ליהנות בהן מקודשת דומיא דמקדש בגזל לאחר יאוש דאע"ג דיאוש כדי לא קנה וכל זמן שהם בידו לא קנאם אפי' הכי כיון שקנאתו היא בנתינתו מקודשת והכא נמי הנאה הבאה לו מחמתו היא עכ"ל הר"ן ז"ל והן הן דברי הירושלמי וזה ברור. ומעתה תראה דמה שהוליד הגאון ז"צ מזה הירושלמי דגם במקח טעות הדמים נתפסים באיסור בע"ז ופירש מה דאמר ר' זעירא זאת אומרת שמקדשין בגזל היינו דמתניתין מיירי דהלוקח לא ידע שהן איסורי הנאה והיא מקח טעות לפמ"ש לא זה הדרך והירושלמי לא מיירי כלל במקח טעות והא דלא תני ע"ז בהדייהו היינו דע"ז תופס דמיה ולא מצי למתני מכרן וקידש בדמיה מקודשת דהא אף לדידה אין שוה כלום וכמ"ש התוס' וזה ברור ויען הארכתי בזה בחידושי להרמב"ם ה' אישות קצרתי כאן. ואמנם לפנינו בירושלמי הנוסחא זאת אומרת שאין מקדשין בגזל ונראה דהכי פירושו דאמר רבי חנינא בשאינן דמיהן היינו דהדמים מן התורה מותרים אפילו להמקדש דאינן חשובין כדמי איסורי הנאה דהא איסורי הנאה לית להו בעלים רק מדרבנן אסורין לו כמ"ש רש"י בחולין דף ד' שהבאתי ולכך בקידושי אשה הקילו כמ"ש התוס' שם דמשמע דאילו היו הדמים אסורין להמקדש מה"ת אף דלאשה מותרים דה"ל חליפי חליפין לא היתה מקודשת דבתר דידי' אזלינין ולא כמ"ש הרדב"ז ומזה הוכיח ר' זעירא דאין מקדשין בגזל דאף דלדידה ה"ל יאוש ושינוי רשות כמ"ש מ"מ כיון דלדידיה ה"ל גזל דיאוש כדי לא קני אינה מקודשת וזה ברור ומזה אתה למד דהנוסחא שאין תופסין דמיהן יכשר יותר לנוסחא ז"א שמקדשין בגזל והנוסחא שאין דמיהן יכשר יותר לנוסחא ז"א שאין מקדשין בגזל ובין כך ובין כך דין של המל"מ דאפילו אם המקח הוא מקח טעות תופס דמיו אינו מוכרח וע' בית שמואל לסימן כ"ח שהקשה מזה על הרמב"ם דס"ל דביאוש ושינוי רשות צריך הלוקח להחזיר דמים ע"ש וכתבתי בחידושי ודו"ק (ב) ומה ששאלת במ"ש הט"ז סי' קס"ב ס"ק י"ד דאף ישיבה אין בה איסור מדינא כיון דלא מתכוון אלא שמא ישהה בישיבה קאתי לכווני והקשית דהא הוי פסיק רישא דגם אם אינו מכוין ליהנות מהצל של האשרה הא ממילא נהנה ממנה דמגין עליו מפני החמה לכאורה יפה הקשית. ואמנם י"ל דהא התוס' הקשו מהא דפסחים דר' יוחנן היה יושב בצילו של היכל ודורש ותירצו דחומרא דע"ז שאני ע"ש וא"כ הוא רק חומרא בעלמא מדרבנן ובזה אפילו פ"ר שרי כמ"ש המג"א בשם תה"ד ודוק (ג) והנה רש"י פירש צל צלה הוא חלק הצל העובר את עדת גובה האילן דשם הוא קלוש

ודק ע"ש ולהיודע מעט בחכמת הצללים הוא בלתי מובן וכתבתי במקום אחר לבאר זה ואכ"מ: (ד) והנה היכא דאין לו דרך אחרת קצרה כמוה כתבו התוס' דשרי והיינו דאם יש לו דרך אחרת ארוך מעט מזה הוי כמו לא אפשר ולא קא מכוון כע"ש התוס' פסחים גבי משלשלין את האומנין ע"ש והנה יש לומר באמת דאפילו באמת אינו מכוין אסור לכתחלה דהוי פסיק רישא כמו שכתבתי והא דמותר לעבור תחתיה היינו דאז הוי פסיק רישא דלא ניחא לי'. ואמנם אם יש לו דרך אחרת הוי נראה דניחא ליה דאל"כ למה אינו עובר בדרך האחר הקצר כמו זה אבל אם הוא ארוך יותר מזה אין נראה דניחא לי' דהא דאינו עובר בדרך האחר משום דארוך יותר ובפרט כשהוא רק חזינין דלא ניחא לי' וע' בר"ן ובהגהת רמ"א וצ"ע. ובחידושי ע"ז כתבתי ודו"ק.

חדר קיח בדין רוצה בקיומו

בקידושין דף י"ז הביא הש"ס ברייתא גר ועכו"ם שירשו א את אביהן נכרי גר יכול לומר טול אתה ע"ז ואני מעות טול אתה יין נסך ואני פירות ואם באו לרשות גר אסור ופריך בש"ס והא רוצה בקיומו ושקיל וטרי עד דמשני רב פפא שאני ירושת הגר דאקילו בה רבנן שמא יחזור לסורו ע"ש. ולכאורה רציתי להוכיח מזה דאיסור רוצה בקיומו הוא דרבנן דאם הוא דאורייתא איך יתכן דיקילו בו רבנן משום דלא יחזור לסורו. ואמנם י"ל דרשות ביד חז"ל להקל על איסור דאורייתא בשב ואל תעשה משום צורך גדול כמ"ש תוס' ביבמות וא"כ כאן דאין הגר עושה מעשה רק שמניח העכו"ם לקחת הע"ז שפיר יכלו חז"ל להקל על דברי תורה וזה ברור ואף דרוצה בקיומו זה שב ואל תעשה ובזה אתי שפיר דתני ואם משבאו לרשות הגר אסור והיינו דאז אם יחזירם להגוי ויקח בעדם מעות ה"ל קום ועשה שנותן לעכו"ם ע"ז וי"נ ונוטל בעדם מעות ופירות ורוצה בקיומו של ע"ז וי"נ וזה לא יכלו חז"ל לעשות מחשש שמא יחזור לסורו וז"ב. והנה כל זה אמרתי בתחלת העיון ואמנם שבתי וראיתי בקידושין דף י"ז דהוכיח הש"ס ממשנה זו דירושת הגר מדרבנן דאי מדאורייתא הא דמי ע"ז קא שקיל ולפ"ז שפיר י"ל דאיסור רוצה בקיומו דאורייתא ואעפ"כ יכלו חז"ל להקל בירושת הגר משום דלא יחזור לסורו דהא הן אמרו והן אמרו דהא כל עיקר ירושת הגר תיקנו משום דלא יחזור לסורו וכאן דיש חשש להיפך שלא יחזור לסורו עקרוה רבנן לתקנתן וא"כ אין הגר מקבל המעות והפירות כלל בעד הע"ז והיי"נ דהא אינו יורש כלל ודו"ק. ובזה א"ש דמסיים הש"ס בקידושין בהוכחתו אלא לאו ירושת הגר דרבנן משום דלא יחזור לסורו ולכאורה זה שפת יתר דמה נ"מ אם הטעם דתיקנו ירושה לגר משום שלא יחזור לסורו או מטעם אחר יהיה הטעם מה

שיהיה מ"מ כיון דהוא דרבנן שפיר יכלו חז"ל להקל ולפמ"ש אתי שפיר כמין חומר דאף דירושת הגר הוא דרבנן מ"מ כיון דכבר תיקנו חז"ל לגר ירושה א"כ דמי ע"ז קא שקיל ולכך אמר כיון דתקנת הירושה לגר הוא משום חשש שלא יחזור לסורו וכאן יש חשש להיפך שלא יחזור לסורו לא תיקנו לי' ירושה כלל במ"ז ויין נסך ולאו דמי ע"ז ויין נסך קא שקיל וזה ברור ואין לומר דלענין איסור רוצה בקיומו מה בכך דירושת הגר דרבנן מ"מ הוא נהנה מע"ז ויין נסך ולא גרע מהשוכר את הפועל לעשות בע"ז ויין נסך דאין הע"ז והיי"נ שלו ואפ"ה שכרו אסור ליהנות ממנו דז"א דשם קנסו אותו כדאיתא בריש השוכר את הפועל לפי שנשכר בע"ז ויי"נ אבל גר דיורש ממילא ולא עביד מידי לא שייך לקנסו וזה ברור: ולכאורה י"ל כיון דירושת הגר דרבנן שפיר י"ל דאמרינן הוברר הדבר למפרע דהמעות או הפירות הן חלקו של הגר משעה שמת אביו דהא בדרבנן אמרינן יש ברירה ועתוס' בע"ז דף ס"ד ד"ה תניא כמי הכא וא"כ לפי הס"ס דקידושין אין צריך הטעם מחשש שמא יחזורו לסורו וכן הרמב"ם כאן בה' עכו"ם לא הזכיר הטעם שמא יחזור לסורו והיינו דס"ל ירושת הגר דרבנן ואמרינן יש ברירה ובזה יש להבין מה שכתבו התוס' בד"ה תכ"ה ומשום הכי בקידושין אחר שהוכיח דירושת הגר דרבנן מההוא דגר ונכרי שירשו הוצרך להביא תניא נמי הכי דלא תדחה ראייתו אצל טעם ברירה כו' ע"ש והיינו דלא תימא דלעולם ירושת הגר מה"ת והא דיכול לומר טול אתה ע"ז ויי"נ היינו משום דס"ל להאי תנא דאמרינן ברירה אפילו בדאורייתא ולכך הביא האי תניא נמי הכי דסבר נשתתפו אסור ואי משום דס"ל יש ברירה אפילו נשתתפו ה"ל להתיר וע"כ הטעם משום דירושת הגר דרבנן ובדרבנן שפיר אמרינן יש ברירה ולכך לא הזכיר הטעם כאן שמא יחזור לסורו דבלא"ה מותר משום דיש ברירה ודוק היטב ואמנם יש להבין דהא הכא בהשוכר את הפועל מקשה הש"ס והא רוצה בקיומו ומה מהני דיש ברירה דהא מ"מ אם יאבד הע"ז והיין נסך לא יתן לו הגוי כלום וס"ס הוא רוצה בקיומו דע"י הע"ז והיי"נ הוא נוטל מעות או פירות ולא גרע זה משכרו לשבור ביי"נ דרצה הש"ס לאסור השכר אף דאין הע"ז והיי"נ שלו אי לאו הסברא דלמעט בתפלה עדיף ולפ"ז שפיר הוצרך הש"ס לומר דאקילו בה רבנן שלא יחזור לסורו. ואמנם בקידושין דלא פריך משום רוצה בקיומו רק משום דהא דמי ע"ז הוא שקיל שפיר י"ל משום דבדרבנן יש ברירה ושני הסוגיות צדקו יחדיו ואחרי כתבי זאת ראיתי בתוס' רי"ד שהגיע לידי דהעיר בזה דיש ברירה וכתב דבשני מינין לא שייך ברירה וראיה מפרק ז' דדמאי דגר ועם הארץ כו' ומנחות דף נ"ו דאמר ר"א לא שנו אלא שחלקו גדיים נגד גדיים כו' ע"ש ולפ"ז יש לפרש מה שכתבו התוס' דאי לאו דמייתי תניא כמי הכי הוי מצי לדחות ראייתו אצל טעם

ברירה והיינו דהוי אמינא דאף בשני מינין שייך לומר יש ברירה ולכך מייתי האי תנ"ה דמזה מוכח דבשני מינין לא שייך לומר יש ברירה דאל"כ אמאי בנשתתפו אסור וזה ברור ואח"כ ראיתי דגם מהרי"ט בחידושיו הרגיש בזה דנימא יש ברירה וכתב דבשני עינין לא שייך ברירה וכבר קדמוהו רבנן התוס' רי"ד וע' מזה במקנה ועת לקצר ואעיר בזה לפמ"ש הסמ"ג דע"ז של גוי שזכה בה ישראל יש לה ביטול מן התורה רק דרבנן גזרו אטו ע"ז של ישראל כמ"ש בט"ז א"כ אפילו אם ירושת הגר מן התורה ואין ברירה מ"מ לכאורה יכול הגר לבטלה ע"י ככרי דהוי ספק דרבנן דאין ברירה הוי ספק אך י"ל דאיכא חזקה דאיסורא וכתבתי בזה בתשובה וכאן אין להאריך:

חדר קיט בדין גידולין הבאים לאחר מכן

א השו"ע סי' קמ"ב ס"ח הביא לשון הרמב"ם בפרק ז' דין י"ב אפרוחים שקננו באשרה והם אינן צריכים לאמם מותרין ואם צריכין לאמם אסורין שהרי האשרה כבסיס להן והקן עצמו שבראשה מותר מפני שהעוף מביא עציו ממקום אחר וכבד האריכו הלח"מ והמל"מ בבאור דברי הרמב"ם והראב"ד שם עד הלאות עיני הקורא המעיין בדבריהם ואני בעניי אתנהלה לאטי לרגל חלישות עיוני וארשום את העולה על לוח לבי בקצרה ואען ואומר הנה הרמב"ם בפרק ה' מה' מעילה פסק דיש מעילה בגידולי הקדש וע"ש בכסף משנה ולפ"ז ע"כ דמתני' דמעילה מיירי בדאייתי העוף עציו ממקום אחר דאי אתבר מהאשרה קשה אמאי אין מועלין בהן דהא בש"ס פריך אי אתבר מגופה אמאי אין מועלין בהן ומשני סבר אין מועלין בגידולין הבאים לאחר מכן וכיון דהרמב"ם פסק דמועלין בגידולין ליתא לשינויא זה וע"כ דמיירי דהעוף הביא עציו ממקום אחר וז"ב וא"כ קשה אמאי לא נהנין וצ"ל דילמא אתי ליהנות בעצי הקדש עצמן אבל באשרה יתיז בקנה ולא גזרינין דילמא אתי ליהנות מעצי אשרה עצמה דע"ז מבדל בדילי אינשי מינה והיינו כאוקמתא קמייתא דפרק כל הצלמים ולא כרבי אבוהו דמוקי לה בדאתבר מגופה ומאי יתיז באפרוחים כגירסת רש"י דלדידי' עכצ"ל הא דבהקדש אין מועלין משום דאין מעילה בגידולין ורבינו פסק במ' מעילה דיש מעילה בגידולין לא עצי לאוקמי כן ולכך פסק רבינו בה' מעילה דבהקדש הכל אסור אפילו הביא העוף עציו מעלמא ואפרוחים הצריכין לאמן כדאמר לי' רבי יעקב לר' ירמיה אפרוחים כאן וכאן מותר ואמר רב אשי דאם צריכין לאמן אסורין וז"ב. והנה לפי אוקמתא דר' אבהו דיתיז היינו אפרוחים א"כ ע"כ אף רישא דמתניתין דתני לא נהנין ג"כ אפרוחים קאי ויש בזה חילוק דבהקדש אפרוחים אסורין ובאשרה אפרוחים מותרין וע"כ טעמא דבהקדש גזרינין אטו עצי הקדש

עצמו אבל באשרה לא גזרינן משום דבדיל מינה ולפ"ז י"ל דהא דתני גבי הקדש לא מועלין ואע"ג דלפי גירסת רש"י ורבינו מיירי באתבר מגופי' לתירוצא דרבי אבהו וקשה הא הוי גידולי הקדש ואסורי לפי דפסק רבינו בה' מעילה פרק ה' ולעיל כתבתי דר' אבהו ס"ל דאין מעילה בגידולין ודלא כהלכתא. ואמנם עפמ"ש אתי שפיר די"ל דהא דתני אין נהנין ואין מועלין אאפרוחים קאי כמו בסיפא באשרה ובזה א"ש דאמר לי' יעקב לר' ירמיה אפרוחין כאן וכאן מותרין ביצי כאן וכאן אסורין והיינו דלא כדאמר ר' אבהו אלא דרישא דתני לא נהנין לא על אפרוחים קאי דאפרוחים גם בהקדש מותרין וגם לא אביצים קאי דביצים גם באשרה אסורין אלא דמיירי דמייתי עצים מעלמא לכך בהקדש לא נהנין דגזרינין אטו דאתי ליקח מהמקום המחוברין באילן דגידולי הקדש אסורין ומועלין בהן ובאשרה מותרין דלא גזרינין אטו דיקח מהקנים המחוברין באילן דע"ז מבדל בדיל מינה אבל באפרוחים ליכא למימר הכי דליכא למגזר שמא יקח מהקנים המחוברים באילן דמה ענין אפרוחים שהן בעלי חיים בפני עצמן להקנים הצומחין באילן ואין לגזור הני אטו הני וע"כ הא דאפרוחים אסורים היינו מפני שהאשרה בסיס להן כמ"ש רבינו או מפני שהן כגידולי האשרה כמ"ש הראב"ד ז"ל וא"כ אין לחלק בין הקדש לאשרה דהא לא משום גזרה אסורין שמא יבוא ליהנות מהאילן עצמו אלא משום דהאשרה בסיס להן שהן כגידולין ובין בהקדש ובין באשרה דינן שוין ובצריכין לאמן תליא מילתא כדאמר ליה רב אשי ונתבארו דברי רבינו ודו"ק:

ב והנה כתב הראב"ד א"א דוקא שהביא ממקום אחר והיינו דבעינין שיודעין שהביא העוף ממקום אחר דאם ספק אם הביא ממקום אחר אסור דהוי ספק דאורייתא והרמב"ם ס"ל כיון דדרך העוף להביא עציו ממקום אחר לכך מסתמא לא חיישינן דלקחם מהאילן הזה כמ"ש הכ"מ ע"ש. ואמנם י"ל דגם הראב"ד אזיל ומודה דרוב פעמים העוף מביא קינו ממקום אחר אלא דס"ל כמ"ש הרמב"ן בבא בתרא דף כ"ב בעובדא דחבית שנמצא בכרם של ערלה דאע"ג דרוב וקרוב הלך אחר הרוב ע"מ כאן שהוא מקומו ממש אמרינן כאן נמצא כאן היה וז"ב ובזה א"ש דמקשה בפשיטות לר' יוחנן מאי לאו דאתבר מגופי' והיינו דמתני' סתמא קתני ומשמע דאפילו לא ידוע אם הביא ממקום אחר ואפ"ה יתיז בקנה אף דמסתמא אמרינן כאן נמצא כאן היה ואתבר מגופה ומשני דאייתא עצים מעלמא והיינו דמיירי דיודעים שהעצים הן מעלמא לדעת הראב"ד ז"ל ודו"ק. עוד י"ל לפמ"ש המל"מ בפ"ח דאף ר' יוחנן דס"ל ע"ז שנשתברה מאליה אסורה רק מספק אסורה א"כ א"ש דאף בספק ה"ל ס"ס ושרי ושוב ראיתי דהמגיה במל"מ עמד בזה ואין להאריך ודו"ק:

ג והנה י"ל לפמ"ש הכ"מ דכוונת רבינו שהאשרה כמו בסיס להן היינו דכיון שהיא בסיס להן גזר רבנן אי שרי ליהנות דלמא אתי ליהנות מהאשרה עצמה ע"ש וכיון דהוא רק גזרה דרבנן לכך בספק אי אייתי מעלמא שרי דהוי ספק דרבנן אבל הראב"ד דכתב דהן כגידולי האשרה ס"ל דהן אסורין עה"ת לכך ס"ל דדוקא אם יודעין דאייתי מעלמא הא בספק אסור דהוי ספק דאורייתא וכל חד לשיטתו אזיל ואמנם בביצה אמרינן שלהבת הקדש אסורה גזרה דאתי ליהנות מגחלתה ושל ע"ז מותרת דכיון דמאיס לא אתי לאתהני מינה ולכך לא פירש הראב"ד כהרמב"ם וכמ"ש הכ"מ בכוונתו דהא בע"ז לא גזרינן דאתי ליהנות מינה דהא מאיס ולכך פירש דהוי כמו גידולין ודוק והרמב"ם דפסק דגדולי הקדש מועלין בהם לא מצי לפרש דאפרוחים כגידולין דמי דהא פירש דרישא דקתני בהקדש לא נהנין ולא מועלין אפרוחים נמי קאי כמ"ש בפ"ב מה' מעילה כל הקן עם הביצים והאפרוחים הצריכין לאמן לא נהנין ולא מועלין ואי הוי כגידולי הקדש אמאי לא מועלין לכך פירש דהוי האשרה כבסיס להן ואמנם הראב"ד י"ל דפירש הרישא דמיירי בעצים כמ"ש התוס' וסיפא באפרוחים וא"ש אבל הרמב"ם לטעמי' דפירש גם הרישא באפרוחים וכנראה בפ"ה מה' מעילה שהבאתי לכך לא מצי למימר דהוי כגידולי אשרה ודוק והנה התוס' בע"ז כתבו אהא דפירש"י יתיז בקנה ולא יעלה על האשרה ויטלם דא"כ נמצא משתמש באשרה והתוס' כתבו דדוקא יתיז בקנה דאפילו יכול ליטלנה בלא עליה על האילן אסור שלא יאמרו עתה הוא שוברן מן האשרה. ואמנם במעילת כתבו דטעמא ולא יטלם בידו דילמא אתי למשקל מגוף האשרה ועמד המל"מ על סתירת דבריהם ונראה דא"ש דלכאורה אין לפרש כמ"ש התוס' שלא יאמרו מן האשרה עצמה הוא שוברן דהא אפי' ישבור מן האשרה לא הוי איסור דאורייתא דהא נטל ממנה מקל ה"ז ביטלה ואף דישראל אינו מבטל ע"ז דנכרי מ"מ הא הש"ס פריך לעיל להוי כע"ז שנשתברה מאליה ומשני אביי שפחסה ולא שפחתה אבל אם שיברה באמת בטלה ואפי' לרבא דאמר גזרה דילמא מגבה לה והדר מבטל לה הא הוי רק גזרה דרבנן והא כתבו התוס' במסכת כתובות דבדרבנן לא חיישינן למראית עין ואמאי חיישינן משני הרואים שיאמרו עכשיו הוא שוברן מן האשרה גופה. ואמנם א"ש דהתוס' כתבו כן בסוגיא דע"ז דאליבא דר' יוחנן קאי דס"ל דע"ז שנשתברה מאליה אסורה ואליבא דידי' ישראל אינו מבטל ע"ז של גוי מה"ת והתם דמשני ר' יוחנן אהא דמקשה לי' רשב"ל דקתני יתיז בקנה אלמא ע"ז שנשתברה מאליה מותרת ומשני ר' יוחנן הב"ע דאייתי עצים מעלמא ולא אקשי לי' רשב"ל אי הכי אמאי יתיז בקנה לישקלי משקל לכך פירשו התוס' טעמא דלא לשקלי' משקל משום דלא יאמר הרואה דעתה הוא שוברן מן האשרה דלר' יוחנן שפיר שייך

לגזור משום מראית עין דהא אם שוברן מן האשרה הוי איסור דאורייתא דהא ישראל אינו מבטל ע"ז של נכרי מדאורייתא אבל בסוגיא דרשב"ל קאמר ה"נ מסתברא דמיירי דאתבר מגופה דאי ס"ד דאייתי מעלמא אמאי יתיז בקנה לשקלי' משקל אבל אי אתבר מגופה א"ש דלא לשקלי' בידי' אף דע"ז שנשתברה מאליה מותרת פירשו תוס' שפיר דלא ליתא לשבר מהאשרה שלא נשבר ולא מצי לפרש משום מראית עין דהא לרשב"ל אף אם ישבר מגוף האשרה הוי רק דרבנן ול"ש מראית עין וז"ב. ואמנם רש"י פירש מה דתני יתיז בקנה למעט שלא יעלה באשרה דהוי משתמש באשרה ולא כמ"ש התוס' משום מראית עין דא"כ קשה עזה לאביי דלדידי' ישראל שפיר מבטל ע"ז של נכרי כששיברה ול"ש משום מראית עין ולא משום גזרה ודוק בכל זה (ד) והנה רש"י ז"ל במעילה דף י"ד ע"א בד"ה לעולם כתב וליכא למידק עינה לאליל שנשתברה מאליה ולא קשיא לר' יוחנן ע"ש וכתב המל"מ דאין זה המשך לדבריו הקודמים ולכך פירש דהנוסחא מהופכת וצ"ל אחר ואמר ר' אבהו א"ר יוחנן ע"ש ולע"ד נראה דהנוסחא שלנו ישרה והיינו דהא הש"ס מתרץ דהא דתני לא מועלין משום דאין מועלין בגידולין ולעולם דאיתבר מגופי' והיה הנוסחא בש"ס הכי נמי מסתברא דמיירי דאתבר מגופי דאי דאייתי מעלמא לישקלי' משקל כמ"ש התוס' דבשלמא אי מיירי דאתבר מגופי' שפיר דלא אשתרי לי' ליטול בידו דילמא אתי למשקל מגוף האשרה דהקנים דומים זל"ז אלא אי מיירי דאתי מעלמא קשה אמאי לתיז בקנה לשקלי' משקל דל"ש לגזור דילמא אתי למשקל מגוף האשרה דהא אין דומין זל"ז וקשיא לר' יוחנן וע"ז מתרץ ר' אבהו לעולם דאתבר מגופי' והקן עצמו אסור והכא באפרוחים מיירי ע' בתוס' שם אבל רש"י לא גריס האי הכי נמי מסתברא כדכתב בד"ה ור' אבהו כו' לישנא אחרינא הכי נמי מסתברא לא שמענו כו' והא א"א שלא יהנה מן האילן ע"ש וכיון דהאי ה"נ מסתברא ליתא ואדרבא גריס דיקא כמי דתני גבי הקדש לא נהנין ולא מועלין אא"ב באייתי מעלמא לכך לא מועלין אא"א דאתבר מגופי' כו' א"כ לא קשיא לר' יוחנן ואדרבא לר' יוחנן א"ש טפי דתני לא מועלין ולא צ"ל דס"ל אין מעילה בגידולין דהרמב"ם פסק פ"ה דמעילה דיש מעילה בגידולין וזה כוונת רש"י דכתב דליכא למידק מינ' לאליל שנשתברה מאליה ולא קשיא לר' יוחנן ונמשך שפיר לדבריו הקודמים ובמח"כ של הגאון מל"מ שהיפך דברי רש"י בחנם והם מיושרים שפיר וע"ש בסוגיא היטב:

ה והנה לפמ"ש יקשה מה צריך ר' אבהו אמר ר' יוחנן לומר דיתיז קאי אאפרוחים הא בלא"ה א"ש לר' יוחנן ואולי מטעם זה נטו התוס' מפירש"י וגרסי ה"נ מסתברא וקשיא לר' יוחנן דאי באייתי מעלמא לישקלי' משקל והוצרך ר' אבהו לתרץ דאאפרוחים קאי

אבל לפירש"י קשה ואמנם רש"י לא גרס ר' אבהו אר"י אלא ואמר ר' אבהו א"ר יוחנן ע"ש וכתב ור' אבהו אר"י מתרץ כו' ור"ל דאף דכבר ומתורץ קושית רשב"ל על ר' יוחנן מ"ע ר' אבהו מתרץ דאפילו מיירי דאתבר מגופי' נמי א"ש דהא יתיז לאו אקן קאי דקן גופי' אסור בהנאה רק אפרוחים קאי ולא צריך לאוקמי דוקא באייתי מעלמא ע"ש, בפירש"י ותבין והתוס' פירש להיפך דר' אבהו מתרץ דמיירי באייתי מעלמא ויתיז אאפרוחים קאי אבל הקן אסור בהנאה דלמא אתי למשקל מאשרה עצמה ע"ש היטב והנה לפירש"י לר' אבהו מיירי דאתבר מדופי' וקשה אמאי לא מועלין וצ"ל דס"ל אין מעילה בגידולין וי"ל דר' יוחנן לטעמי' דס"ב הל' כסתם משנה והנה בב"ב גרים ר' מאיר ברישא וס"ל אין מעילה בגידולין לכן מזקי לה דאתבר מגופי' ודו"ק היטב וא"ש:

חדר קכ בדין תרומה בזה"ז

א הרמב"ם בפ"א מה' תרומות כתב סוריא יש דברים שהיא בהן כא"י ויש דברים שהיא בהן כח"ל והקונה בה קרקע חייבת בתרומות ומעשרות כא"י והכל בסוריא מדברי סופרים עכ"ל והקשה הכ"מ דלמה הוצרכו בפ"ק דגטין דף ח' לומר הטעם דחייבת במעשרות ושביעית כא"י משום דסבר כיבוש יחיד שמי' כיבוש הא הרמב"ם ס"ל כבוש יחיד לאו שמי' כבוש כמ"ש בהלכה ב' וכר' יוסי ואעפ"כ כתב כאן דחייבת במעשרות כא"י מד"ס והיה כראה לפמ"ש הפ"י שם דלהכי לא גזרו על אוירה לפי שכיבוש יחיד שמי' כיבוש א"כ בלא"ה מוכח מהברייתא דס"ל כיבוש יחיד שמי' כיבוש דהא תני שם דלא גזרו על אוירה ולכך נקט הטעם הזה גם למה דחייבת במעשרות ושביעית אבל דברי הפ"י נסתרים מהא דכתב הרמב"ם בפי"א מה' טומאת מת דסוריא לא גזרו על אוירה והא הרמב"ם פסק דכבוש יחיד לאו שמי' כיבוש ומוכח דלא כמ"ש הפ"י ולכאורה י"ל דהוכרח הש"ס לומר הטעם דס"ל כבוש יחיד ש"כ משום דתני שם דכותבין עליו אונו אפי' בשבת ואי לאו דהוי מדאורייתא לא היו מתירין שבות אבל גם זה הבל דהא גם זה כתב רבינו בפ"ה מה' שבת ומוכח דלא תלי בהא דכבוש יחיד וא"כ קושית מרן הכ"מ קמה וגם נצבה הן אמת דקשיא לי מכא לי' להרמב"ם דלדידן דס"ל כבוש יחיד לאו שמי' כיבוש דכותבין עליו אונו אפי' בשבת דהא י"ל דהברייתא לטעמי' דס"ל דכיבוש יחיד שמי' כיבוש ולכך התירו שבות אבל לדידן באמת אסור לכתוב אונו בשבת ועכצ"ל דמשמע לי' להרמב"ם דאפי' למ"ד לאו שמי' כיבוש מ"מ כיון דאינו אלא שבות לא גזרו דעכ"פ הוא מדרבנן דינה כא"י וא"כ הדרא קושית הכ"מ לדוכתה. והנה הכ"מ בשם מהר"י קורקס תירץ דמשום דתני בברייתא חייבת בתרומ' ומעשרות כא"י משמע לי'

דחייבת מה"ת קאמר ולכך הוצרך לומר דס"ל כבוש יחיד שמי' כבוש והנה הרמב"ם כתב ג"כ והקונה קרקע בה כקונה בא"י לענין תרומות ומעשרות ואף דס"ל שהוא מדרבנן וצ"ע (ב) וע' בהלכה ה' בכ"ע דהרמב"ם ס"ל דהא דהתיר רבי את בית שאן משום דר"מ אכל ירק בבית שאן היינו דהתיר רבי אף לענין דגן דהיא דאורייתא והראב"ד כתב דלא התיר אלא ירק ופירות אילן דהוא דרבנן והיינו דהרמב"ם לטעמי' דס"ל מעשר פירות אילן הוא מה"ת וא"כ היה צריך לומר דהא דהתיר רבי את בית שאן כולה על ידו היינו רק לירק לבד וזה דוחק אבל הראב"ד ס"ל ברוש פ"ה דגם פירות האילן דרבנן ע"כ שפיר פירש דהא דהתיר רבי את בית שאן היינו לירק ולפירות האילן אבל לא לדגן וע"ש בכ"מ דבזה"ז הכל דרבנן וא"כ אין חילוק וע' בש"ע יו"ד סימן של"א ומה שכתב הרמב"ם והניחו אותן המקומות כו' ולא פטרום מן התרומות ומעשרות כדי שיסמכו עליהן עניים בשבועות ע' בפירש"י דפירש דהניחום ולא קדשום כדי שיהא מותר לחרוש בשביעית ויקחו עניים לקט שכחה ופיאה וע' בפ"ד מה' שמטה הלכה כ"ז במל"מ שהעיר בזה וגם אני בחידושי כתבתי שם. (ג) ונחזור לענין שאלתך הכת הרמב"ם שם הלכה יו"ד כתב דעכו"ם שקנה קרקע בא"י לא הפקועה מן המצוות לפיכך אם חזר ישראל וקנה ממנו אינה ככבוש יחיד אלא חייבת בתו"מ מן התורה כאילו לא נמכרו לעכו"ם מעולם כו' והקשה הכ"מ דכמה משניות מסדר זרעים מוכחי דיש קנין לעכו"ם בא"י לא קיי"ל כותייהו אי בעי התם בשלא חזר ישראל ולקחה ממנו ורבינו בחזר ולקחה ממנו כמבואר בדבריו כו' ע"ש בכ"מ והנה מ"ש דהתם כו' ורבינו מירי בחזר ולקחה ממנו זה דוחק דפשט לשונו משמע דאף בהיותה ביד העכו"ם לא נפקעה מקדושתה דאם ביד העכו"ם נפקעת מקדושתה אמאי לא הוי ככיבוש יחיד ועוד קשה דהא רבה ורב אשי ע"כ בלא חזר ולקחה פליגי דאי בחזר ולקחה מאי מייתי ראיה לרבה דאין קנין לעכו"ם בא"י מהא דלקט שכחה ופיאה של עכו"ם חייבין במעשר והיינו בשרה של עכו"ם והא בעודה ביד העכו"ם לא פליגי כלל וכיון דע"כ דפליגי בלא חזר ולקחה א"כ פסק הרמב"ם כרב אשי דוש קנין לעכו"ם בא"י והכ"מ כתב דהרמב"ם פסק כרבה דרב אשי מתרץ אליבי' ע"ש וצ"ע והנה כתב הרמב"ם לא הפקיעוה מן המצוות וצריך להבין מאי כוונתו ועל מי קאי ולא הפקיעוה ונראה דהיינו משום דהא רב אשי מתרץ אליבא דרבה האי דהני המוכר שדה לעכו"ם לוקח ומביא בכורים ואמר רב אשי שתי תקנות הוי דמעיקרא הוי מייתי מדאורייתא כיון דחזו דקא מזבני דסברי בקדושתיהו קיימי ופירש"י ואין אנו נענשין ע"ש תקינו דלא נייתי כי חזו כו' ולפ"ז גם תרומות ומעשרות ה"ל לתקן שיפקעו מהנ"ע דלא סברו בקדושתייהו קיימי ואע"ג דכתב הכי תיקנו שוב דמייתי מ"מ הא בתרומות

ומעשרות לא תני מפני תיקון עולם כדתני גבי ביסודים ומשמע דלא תיקנו כלל מעיקרא דלא ליתי ולכך כתב הרמב"ם ולא הפקיעוה מקדושתה מתרומה ומעשר בשביל ששש זה דיסברו דבקדושתייהו קיימי וימכרוה לנכרי דדוקא בביכורים דלא טבלי רק חובת גברא יכול חז"ל להפקיע ממנו חובה זו אבל תרומת ומעשרות שהן חובת הארץ וטבלי כל התבואה לא מצי חז"ל להפקיע איסורא דטבל וזה ברור.

ושוב ראיתי בפרק שני מה' בכורים הלכה ט"ו דהרמב"ם היה לו נוסחא אחרת וכמו שגרס בירושלמי דגריס במשנה דגיטין ולקחה מביא בכורים והיינו כשלקחה הישראל מביא ממנה בכורים כמאז ומקדם בטרם שנמכרה לגוי אבל לא כשהיא ביד העכו"ם ולא אמרינן דהוי כיבוש יחיד דהא לא נפקעת מקדושתה דאין קנין לנכרי בא"י וה"ה לתרומות ומעשרות והא דתני מפני תיקון העולם הוא כמ"ש דלא הפקיעוה מקדושתה מחשש דיסברו דהוא בקדושתה וימכרוה לנכרי אלא החזיקוה בקדושתה כדי שלא יעשה כל אחד ערמה שימכור שדהו לנכרי ואח"כ יחזור ויקנהו מנכרי ויפטר מתו"מ ומבכורים לעולם וזה ברור לפ"ד הירושלמי ודעת הרמב"ם דנטה תמיד אחר הירושלמי כנודע ובזה דברי הכ"מ נכונים לדינא ואין להאריך מפני טרדת עש"ק וערב יו"ט וזה כתבתי לאשר שאלת מעני. (ד) ודע שראיתי להגאון בעל תוי"ט ז"ל דכתב במשנה פרק חמישי הלכה ה' דמעשרות דבמשנה שם פסק הרמב"ם כסתם משנה ובחבורו פרק א' דתרומות פסק כרשב"ג ותמהני דהא רשב"ג קאי אף על שלא הגיע לעונת המעשרות ופטר כיון דלא קנה קרקע והרמב"ם כאן בהלכה י"ב פסק דעד שלא הגיע לעונת המעשרות חייב ואמנם א"ש דבמשנה שם דהלוקח שדה בסוריא מיירי יש קנין לעכו"ם כמ"ש הרמב"ם לעיל הלכה יו"ד ויש קנין לעכו"ם בסוריא להפקיע מידי מעשרות ושביעית אבל כאן בהלכה י"ב מיירי בא"י ולכך עד שלא באו לעונת מעשר חייב דאין קנין לעכו"ם ואף דכ"ז שהוא ביד עכו"ם פטורה מכל מקום כשבא ליד ישראל חייב וה"ה כשלקח ישראל הפירות קודם שבאו לידי חיוב ולקמן הלכה ט"ו דמיירי בסוריא פסק כרשב"ג וע"ש ודו"ק:

חדר קכא בדין תרומת חוצה לארץ

א הרמב"ם בפרק ז' מה' תרומה כתב בהלכה ח' וז"ל תרומת ח"ל הואיל ועיקרה מדרבנן איבה אסורה באכילה אלא לכהן שטומאה יוצאה עליו מגופו והן בעלי קריין זבין וזבות נדות ויולדות וכולן שטבלו מותרין באכילה אף שלא העריב שמשן אבל טמאי מגע טומאות בין שנגעו במה שא"א להן היום להטהר ממנו בין שנגעו בשרץ א"צ לטבול

לתרומת ח"ל לפיכך כהן קטן שלא ראה קרי וקטנה שלא ראתה עדיין דם נדה אוכלין אותה תמיד בלא בדיקה שחזקתן שלא יצאה עליהן טומאה מגופן כו' והראב"ד כתב אין זה מחוור שהרי אמרו שם בש"ס אמר רבינא הלכך נדה קוצה לה חלה לאכול לה כהן קטן אבל היא עצמה אחר טבילה לא והטעם דגזרינין בגדול משום זיבה א"נ אחר טבילה משום קודם טבילה מש"ה היכא דאיכא קטן לא יהבינין לגדול ע"י טבילה וכ"כ הרב ז"ל בהלכותיו עכ"ל הראב"ד וע"ש בכ"מ שהאריך ליישב דברי רבינו ואמנם מה שכתב על מ"ש הראב"ד מש"ה היכא דאיכא כהן קטן לא יהבינן לה לכהן גדול ע"י טבילה נראה שהרגיש בחולשת דבריו ולכן חזר לומר דלא אמר דלא אכיל כהן גדול ע"י טבילה אלא היכא דאיכא כהן קטן אבל היכא דליכ' קטן יהבינין לה לגדול ע"י טבילה וג"ז תימה מנין לו לחלק בכך כו' עכ"ל הכ"מ ואני אומר דאין זה כוונת הראב"ד דתרי לפ"ז דבריו סותרין זא"ז אבל באמת אין כאן חזרה ולענ"ד מה שכתב היכא דאיכא קטן הוא ט"ס וצ"ל היכא דליכא קטן ור"ל דמש"ה כתב הרי"ף היכא דליכא כהן קטן עבדינין כר' אלעזר דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה ואע"ג דנצטרך לסמוך על הואיל דכל חדא וחדא חזיא לי' הוי לן עדיפא ליתנה לכהן גדול ע"י טבילה וע"כ דאסור גדול לאכלה אפי' ע"י טבילה ולכן סיים וכ"כ הרב בהלכותיו כן נלע"ד ברור לולא שאיני כדאי לחלוק על הכ"מ והנה בש"ס נדה ר"פ בנות כותים בהא דהטבילוה קודם לאמה מבואר דאפילו לגדול שטבל מותר כמ"ש התוס' שם בד"ה והטבילוה ע"ש דכתבו ובפרק עד כמה דאמר גבי חלה דמאכילתו לכהן קטן ה"ה לגדול שטבל כדמשמע הכא ע"ש ולכאורה קשיא להראב"ד ואמנם לכאורה לפי דעת הרשב"א דאיסור דרבנן מותר להאכילו לקטן בידים א"כ למה הטבילוה כדי לסוכו שמן של תרומת ח"ל דרבנן הא אפילו לא טבלה מותר לסוכו בשמן תרומת ח"ל דרבנן ואין לומר משום דמטמאה לה להתרומה ואסור לטמאות תרומה בידים זה אינו דהא בנגיעה לא מפסלה לה דאף דהקטן שיצאה עליו טומאה מגופו אסור לאכול אבל התרומה לא מפסלה וע"כ דלא כהרשב"א וז"ב לכאורה ובאמת מצאתי ראיה כהרשב"א מתא דמסכת מועד קטן דף י"ד דפריך וא"א קטן אית בי' פלוגתא נמצא אבלות נוהג בקטן והא תניא מקרעין לקטן מפני ע"כ ופירש"י ולא מפני שהוא אבל ע"ש ולפמ"ש הרשב"א מאי קושיא דודאי לגלחו דהוי כמו ספי לי' בידים אסור אבל שלא לקרוע לו דהוי בשב ואל תעשה מותר דהא אבלות לאבל ג"כ דרבנן כנראה מדברי התוס' שם ד"ה עשה דיחיד במסקנתה ע"ש ודוק וע' בראש שם פלפול ארוך ואקצר בזה ואמנם י"ל דאף להחולקים על הרשב"א וס"ל דאיסור דרבנן אסור לספות לקטן י"ל דבתרומה דרבנן אחר שטבל דלדעת הראב"ד גזרינין משום קודם שטבל ואמנם ליתן

לקטן אחר טבילה כ"ע מודים דמותר לספות לו דהא עתה אין כאן איסור כלל רק שמא יבוא לידי איסור דשמא יאכילוהו קודם שטבל כולי האי לא גזרי' ולכך מותר ליתן לכהן קטן אחר שטבל אבל לגדול אפילו אחר שטבל אסור גזרה אטו קודם שטבל וא"ש דברי הראב"ד וכיון למה שכתבתי ודו"ק היטב. ובש"ע יו"ד סימן שכ"ב סעיף ה' סתם המחבר כהרמב"ם ובהג"ה הביא י"א ע"ש. (ב) והנה ראיתי בשער המלך פרק א' מהלכות שביתות עשור כתב דהא דס"ל להרשב"א דאיסור דרבנן מותר לספות לקטן בידים הוא דוקא דאין בידינו לתקנו אבל דבר שבידינו לתקנו צריך לתקנו (וכתבתי במקום אחר די"ל דתלוי אם דוקא משום צורך הקטן מותר כמ"ש התוס' ולכך דוקא היכא דא"א לקטן לאכלו בעין אז מותר וש"מ בס' מ"ר סברא זו). ולפ"ז לא קשה מה שהקשיתי מש"ס נדה על הרשב"א דשם כיון דאפשר לתקוני בטבילה לכן צריך לאטבולה. ואמנם לדעת הראב"ד דגם ע"י טבילה לא שרי לגדול א"כ ליכא תקוני והדק"ל למה אטבלינהו (ואפשר דע"י טבילה איכא היתר ביותר ודוחק) עכ"פ דעת הרמב"ם ורש"י והרא"ש א"ש יותר ומצאתי להר"ן בחידושיו לנדה שהקשה קושיתי על הרשב"א ותירץ דמשום נגיעה נגעו בה וצ"ל כוונתו כיון דסיכה כשתיה נטמא שמן התרומה בסיכת הקטן וגרע מנגיעה בעלמא והבן אבל מה שכתבתי לדעת הרמב"ם א"ש ובחידושי כתבתי ואי"ה עוד חזון למועד:

חדר קכב בדין אכילת תרומה בזה"ז

א כתב הרמב"ם פ"ז מהלכות תרומות הלכה ז' המשמשת מטתה אם לא נתהפכה בשעת תשמיש טובלת ואוכלת בתרומה לערב ואם נתהפכה בשעת תשמיש ה"ז אסורה לאכול תרומה כל ג' ימים שא"א לה שלא תפלוט ותהיה טמאה כו' וכתב הראב"ד והוא שהטבילוה במטה אבל אזלא איהו בכרעא חוששין שמא נשתייר ממנו ופלטה ואם נתהפכה אפי' הטבילוה במטה א"א לה שלא תפלוט כו' והכ"מ כתב שכן הוא בש"ס נדה דף מ"א ע"ש ואפשר דרבינו לא גרס לרבא נמי שהטבילוה במטה אלא לא קשיא כאן במתהפכה כאן בשלא נתהפכה דלפי גירסא זו הדר בי' ממאי דאוקמי בשהטבילוה במטה והדר בי' כמי מהא דאמר אי אזלא בכרעא דילמא בהדי דאזלא בכרעה שדיתי' דכל שלא נתהפכ' לא חיישי' להכי ע"ש בכ"מ. ואמנם רש"י פירש א"ה חיישי' שמא נשתייר מבעיא לי' ומספקא קא מטמא לה א"כ מאי אי אפשר חיישינן מבעיא לי' ומשני דרבא כמי שהטבילוה במטה ופירש"י הלכך כל שעה פלטה והיא נתהפכה בשעת תשמיש והוי טומאה ודאית ולכך אמר אי אפשר שלא תפלוט ואם לא נתהפכה בשעת תשמיש טובלת ואוכלת לערב כר"ש ולא חיישי' דתפלוט ואם אזלא בכרעה אפי'

נתהפכה הוי רק ספק שמא שדיתי' הכל קודם טבילה וי"ל דהשגת הראב"ד על הרמב"ם דפסק וכתב שא"א לה שלא תפלוט משמע שהוא טמאה ודאי וזה רק אם הטבילוה במטה והיא נתהפכה דאז ודאי כל שעה פולטת אבל אם לא הטבילוה במטה הוי רק ספק שמא פלטה הכל קודם טבילה וטמאה מספק לא ודאי ולהרמב"ם משמע דאפילו לא הטבילוה במטה הוי ודאי וזה אינו כן הוא כוונת הראב"ד ואמנם י"ל דהרמב"ם קשיא לי' למאי אצטריך באמת לומר דרבא כמי שהטבילוה במטה הל"ל דאין חילוק כלל בין הטבילוה במטה לאזלא בכרעה אלא דר"ש מיירי שלא נתהפכה בשעת תשמיש ורבא מיירי במתהפכת דאז פולטת מעט מעט כמ"ש הכ"מ ולא בפעם אחת לכך לא הוי ספק שמא בראזלא בכרעה שדיתי' דהא אינה פולטת בפעם אחת ולכך מחק האי לרבא נמי שהטבילוה במטה וכדכתב הכסף משנה וא"ש הכל ובחדושי נדה כתבתי ופה לא באתי אלא לבאר היטב דברי הרמב"ם והראב"ד והכ"מ ז"ל. ואמנם לדינא בזה"ז דתרומה דרבנן לדעת הרמב"ם א"כ לפי שיטת הראב"ד באזלא בכרעה הוי רק ספק דשמא שדיתה קודם טבילה והוי ספק דרבנן ולקולא ולהרמב"ם הוי ודאי דרבנן ואמנם נגד זה ס"ל להראב"ד בפ"א מתרומות דתרומה בזה"ז דאורייתא וא"כ אף לדידי' שוי ספק דאורייתא ולחומרא ואמנם בחלה מודה שם הראב"ד דבזה"ז היא דרבנן וא"כ לדידי' באזלא בכרעה מותרת בחלה וע' במה שכתבתי בפרק זה הלכה ח' והמחבר בש"ע לא ביאר כלל בזה ודו"ק היטב. ולכאורה י"ל דר"ש מיירי באזלא בכרעה ולא נתהפכה דהוי ספק שמא בהדי דאזלא שדיתי' קודם טבילה וכיון דר"ש דריש הקרא ורחצו במים וטמאו עד הערב ומה"ת כל הספקות לקולא כמ"ש הרמב"ם א"ש דטובלין בו ביום וטהורים אבל רבא מיירי בנתהפכה דאז א"א שלא תפלוט מעט מעט וטמאה ודאי וא"ש גירסת הרמב"ם אלא דלפ"ז ה"ל להרמב"ם לבאר דבלא נתהפכה ואזלא בכרעה טמאה עכ"פ לדידן דספק דאורייתא לחומרא ומר"ש אז ראיה דר"ש מה"ת קאמר ואפשר דלזה כיון הראב"ד במ"ש והוא שהטבילוה במטה וכוונתו לבאר דברי רבינו ובאמת גם הראב"ד גרם כגירסת הרמב"ם ועיין היטב ויבואר לך על נכון כי אין להאריך:

ובזה ים לבאר הא דאמר ורבא אקרא קאי כו' ומאי בעי בזה ובמ"ש א"ש דקשיא להש"ס למה צריך רבא למימר שא"א שלא תפליט וע"כ מיירי דהטבילוה במטה ה"ל למימר אפי' לא הטבילוה ואזלא בכרעה היא טמאה מספק דילמא נשתיירה ופלטה ולכך אמר ורבא אקרא קאי ומה"ת היתה טהורה מספק כדין כל הספיקות ולכך צריך לומר דא"א לה שלא תפלוט והוי ודאי טמאה ובאטבלוה במטה דוקא ודו"ק. ובזה י"ל הא דסיים הראב"ד ואי אזלא בכרעה אפי' לא נתהפכה טמאה והוא כפול לעיל ולפמ"ש א"ש דר"ל

דאף דרבא אקרא קאי וא"כ אי אזלא בכרעה הוי רק ספק ומה"ת טהורה ולכך הוצרך רבא לומר דאטבלוה במטה ואז הוי ודאי טמאה ואמנם זה לפי דקאי אקרא אבל לדידן אף אי אזלא בכרעה טמאה מספק אפילו לא נתהפכה והשיג על הרמב"ם דלא ביאר זה כן נלע"ד להבין כוונת הראב"ד ז"ל העמוקים והמדוברים בדעת והשכל ודו"ק וגם בזמן הזה יש נ"מ לדינא לענין אכילת תרומה לכהנת להראב"ד דס"ל תרומה בזה"ז עה"ת ואמנם הרמב"ם לשיטתו ודו"ק היטב:

חדר קכג בדין אוכל תרומה

א המל"מ בפרק יו"ד מהלכות תרומות הלכה א' כתב בשם כה ספר קרבן אהרן פרשת אמור אהאי ברייתא דת"כ יכול תהא הפרשתו מקדשתו לחייב עליו קרן וחומש ת"ל ונתן לכהן את הקדש מתנתו מקדשתו כו' וכתב הרב קרבן אהרן חיל יכול דמשעה שהפריש התרומה היא מקודשת לענין שאם אכלה חייב מיתה וחומש אף קודם שיתן אותה לכהן ע"כ וכתב עליו המל"מ דהס שלא להזכיר דבר זה דמעולם לא שמענו חלוק בתרומה אם נתנה לכהן או לא אלא משעה שהפרישה נתקדשה ומה שנחלקו בברייתא הוא בתשלומי תרומה דהוי כתרומה לכל דבר והוא ממ"ש הכתוב ונתן לכהן את הקדש ודרשינין דבר הראוי להיות קדש דר"ע סבר דמשעת הפרשה לא נעשו התשלומין קדש אלא משעת נתינה ור"א סבר דמשעת הפרשה הן נעשו קדש ועי' בירושלמי פ"ו דתרומות שהובאה הברייתא זו ותראה משם איך כוונה הברייתא היא כמו שכתבתי וע' בהר"ש שם ודו"ק עכ"ל הרב מל"מ ז"ל והנה אני תעה על שני האריות הרב קרבן אהרן והרב מל"מ על הק"א שכתב בפשיטות שאין חייב מיתה וחומש אלא משעת נתינה לכהן והמל"מ שכתב שמעולם לא שמענו חילוק בתרומה כו' הרי הוא משנה מפורשת בפרק ששי דתרומה משנה ז' בת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ נישאת לכהן אם תרומה שלא זכה בה כהן אכלה משלמת קרן וחומש לעצמה כו' מבואר מזה שאילו לא נשאת לכהן היתה משלמת קרן וחומש לכהן והביאה רבינו בפרק זה הלכה ט"ז ע"ש הן אמת שהראב"ד כתב שמצא נוסחא מהופכת על זה אבל זאת הנוסחא מיושרת בעיני' יותר ואפשר דבנוסחא ההוא היה כתוב אם תרומה סלא זכה בה כהן אינה משלמת כלום כו' והיא עולה כדעת הקרבן אהרן ואתיא סתם מתניתין כר"מ דאמר דמשעת נתינה היא קדש לענין מיתה וחומש אבל בספרי הנוסחא שלנו והודה עליה הראב"ד שהיא מיושרת יותר הדברים פשוטים כמ"ש ואמנם מ"ש המל"מ בפירוש הברייתא בתורת כהנים הוא אמת ויציב ובענין פלוגתת ר"מ ור"א כמאן ולכאורה נרא' דהלכ' כר"א לגבי ר"מ ומשעת הפרשה מקדש' וצ"ע די"ל

דר"א שמותי הוא וצ"ע. (ב) והנה בהלכ' ה' כתב הרמב"ם האוכל תרומה במזיד אם לא התרו בו משלם קרן לבד ואם היתה טמאה משלם דמי עצים ולכאורה קשה דהא ביד הבעלים להשאיל עליה וצ"ל דכבר באה ליד כהן ושוב לא מצי למשאל עליה כדאיתא בנדרים דף נ"ט ע"א ע"ש והנה שם אמרתי הטעם דלא עצי למשאל עליה דלהישראל אין שום פתח דמאי איכפת ליה מה שנטמאת ביד כהן והכהן א"י לישאל עליה דהוא לא הפרישה ע"ש:

ובזה יש לפרש הברייתא בת"כ שהביא המל"מ למי פירוש בעל קרבן אהרן והיינו דכל זמן שלא נתנה לכהן איך יתחייב חומש כשאכלה הא יכול להשאיל עליה דקיי"ל אכלה כולה נשאלין עליה ובודאי ישאול כדי שלא יתחייב מיתה וחומש אלא די"ל דא"כ הדרא לטבלה ויתחייב מיתה משום טבל אבל מ"מ לא יתחייב חומש ויש לו פתח כמ"ש הטו"ז ביו"ד סימן שכ"א ע"ש וא"כ לא מחייב חומש וע"כ. ובזה אתי שפיר מה שהוכחתי מהמשנה דפ"ו דתרומות משנה ז' שהביא הרמב"ם בפ"ז מה' תרועה הלכה ט"ז דאשת ישראל משאכלה תרומה ונישאת לכהן דאם עד שלא זכה בה כהן משלמת קרן וחומש לעצמה דהתם כיון דמשלמת קרן וחומש לעצמה אין לה הפסד כלל וא"כ אין לה פתח להשאיל עליו ודו"ק כי נכון הוא לע"ד:

חדר קכד עוד כדין אוכל תרומה

א בש"ס פסחים דף ל"ב במשנה האוכל תרומת חמץ בפסח שוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים ובש"ס איבעיא להו כשהוא משלם לפי מדה משלם או לפי דמים משלם ופירש"י זה האוכל תרומה כיון דקפיד רחמנא בשוגג אתשלומי פירות ולא מעות כדכתיב ונתן לכהן את הקדש לפי מדה משלם או לפי דמים משלם בגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומה מזיד לא איבעיא לן כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דהא נאמר ישיב לרבות שוה כסף ואפי' סובין ודאי לפי דמים משלם אבל בתרומה שוגג מיבעיא לן הואיל והקפידה תורה לשלם פירות ופשיט בש"ס מדתנן האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש אא"ב כו' אלא אי אמרת לפי דמים משלם חמץ בפסח בר דמים הוא ומשני אין ה"מ ריה"ג הוא כו' ופריך א"ה במזיד אמאי פטור ומשני סבר לה כר"נ בה"ק דכרת פוטר מתשלומין כו' והרמב"ם בפירוש המשכה כתב הטעם דמזיד פטור מתשלומין ומדמי עצים דהעיקר אצלינו דאין ארם לוקה ומשלם וחוץ בפסח אסור בהנאה ולאו בר דעים הוא ע"ש:

והנה דבריו תמוהים דצירף שני טעמים דהא בכל א' משניהם היה מתורץ דחמץ בפסח אסור בהנאה ולא בר דמים ולכך במזיד פטור מתשלומין אבל בשוגג חייב דבשוגג לפי מדה משלם כמ"ש בש"ס אא"ב לפי מדה משלם שפיר וכן בטעם דאין לוקה ומשלם א"ש דבמזיד פטור מתשלומין ואף אם היה חמץ בפסח בר דמים ובשוגג פטור דחייבי מלקות שוגגין חייבין דקיי"ל כר' יוחנן ותרתי טעמים למה לי' ובחיבורו פרק יו"ד מה' תרומות הלכה ו' לא כתב אלא טעם הא דחמץ בפסח אסור בהנאה ואין לו דמים אלא דשם כתב דבין בשוגג בין במזיד פטור וכתב הכ"מ דפסק כר"מ דאמר לפי דמים משלם וכן ראב"י משמע דסובר כן עיי"ש אבל בפירוש המשנה כתב שני הטעמים ותמהני על התוי"ט דלא הרגיש בזה ובחידושי להלכות חמץ ומצה כתבתי ליישב ובאופן נאות דהא הקשו התוס' בכתובות דף ל"א מה משני הא מני ריה"ג הוא נימא מדאגבי' קנייי' כרת לא מחייב עד דאכלה ותירצו דמיירי שתחב לו חבירו לתוך פיו ע"ש ולכן לא בחר רבינו בטעם דאין אדם לוקה ומשלם לחוד דהא יקשה הא מדאגבי' קני' וכן בטעם השני דחמץ בפסח אסור בהנאה גם בזה לא בחר לבדו דהא לפי מדה משלם דהא. האי מזיד דתני במתניתין הוא דהזיד בחמץ אפילו שגג בתרומה פטור כיון דלאו בר דמים הוא ולכן תפס הרמב"ם שני הטעמים דאין לוקה ומשלם ואי קשיא הא מדאגבי' קני' זה אינו דהא על ההגבהה אינו חייב אלא משום דה"ל גזלן ודוקא על האכילה חייב לפי מדה אבל על ההגבהה חייב לפי דמים כשאר גזלן וחמץ בפסח לאו בר דמים הוא וא"כ אינו חייב רק על האכילה ועל האכילה אינו לוקה ומשלם ושני הטעמים יבואו תאומים וז"ב:

ואמנם הש"ס בכתובות הקשו שפיר לפי תירוץ השני דלעולם לפי דמים משלם ואתיא כריה"ג דחמץ מותר בהנאה והא דפטור במזיד דאתיא כר' נחוניא בן הקנה דכרת פוטר מתשלומין שפיר הקשו הא מדאגבי' קני' ודוק היטב ועוד הארכתי בסוגיא שם ואמנם הא דפסק רבינו דלפי דמ"ם משלם נראה משום דהא חזינן דקא מהדר אביי לאוקמי מתני' וליישבה ולומר לעולם לפי דמים משלם וכן סתם הש"ס אח"כ דחיק לומר דלעולם לפי דמים משלם שמע מינה דהלכתא הכי וכר' עקיבא והארכתי במ"א וכאן אקצר מפני איזה טרדא ואי"ה עוד חזון למועד כעת חיים.

חדר קכה עוד בדין אוכל תרומה

א אשר שאלתני במ"ש הכ"מ פרק יו"ד מה' תרומות הלכה כ"ו דהקשו מהש"ס דפסיק אי דלית בה ש"פ קרן נמי לא לשלם ואמאי כתב הרמב"ם דמשלם קרן לכהנים ותירץ דלמסקנא לא קיי"ל הכי ע"ש והוא דחוק במח"כ כאשר כתבת והמחוור דהרמב"ם גריר

בתר הירושלמי כדרכו. והנה באכל חמץ בפסח דאם לפי מדה משלם משלם קרן וחומש אע"ג דחמץ בפסח לא שוה כלום כדאיתא בפרק כל שעה ואף דהש"ס מוקי לה כריה"ג מ"מ זה לדחות דאפי' אם לפי דמים משלם אבל להך צד דלפי עדה משלם א"ש אפי' אסור בהנאה והא שם לא שוה פרוטה זה לא קשה חדא דרבינו הא פסק בהלכה ו' דלפי דמים משלם ואינו משלם כלום:

ועוד יש לחלק דשם אם ישלם לאחר הפסח או אפילו תוך הפסח אם ישלם ממצה או חטין שאינן מחומצים יהיה ש"פ אם ישלם כמדה ההוא אבל כאן אם ישלם כמדה ההוא לא ישוה כלום ואפשר דאם הוא וחומשו ש"פ שפיר משלם וצ"ע ואמנם רבינו גריר בתר הירושלמי ופסק דכזית ואין בו ש"פ משלם לכהנים כדאיתא ירושלמי ואמנם נראה דזה דוקא באוכל בשוגג אבל במזיד אינו משל' כלום דמזיד הוי כגזלן בעלמא כדפירש"י בפסחי' ודוקא בשוגג דאם רצה הכהן למחול אינו מוחל ולכך אפילו אין בו ש"פ משלם דהא טעמא דפחות מפרוטה לא ניתן לחשבון משו' דמחיל כדאיתא בעירובין וכאן לא ניתן למחילה לכך משל' אבל במזיד דמצי הכהן למחול ובפחות מש"פ מסתמא מחיל לפ"ז א"צ לשלם וצ"ע בכל זה ודו"ק: ובכל זאת קשה מאוד דהרמב"ם פסק נגד ש"ס דידן ובפרט דיש גירסא אחרת בירושלמי כמ"ש הכ"מ וגם הא י"ל דהירושלמי ס"ל לפי עדה משלם והרמב"ם פסק דלפי דמים משל' ולכאור' אמרתי להביא ראיה לדברי הרמב"ם ממתניתין דבבא מציעא דף כ"ה דתנן חמשה פרוטות הן ולא חשיב האוכל תרומה כמו דחשיב במשנה שאחרי' חמשה חומשין הן התרומה וכו' ומזה מוכח דא"צ דוקא ש"פ. ואמנ' י"ל דשם חשיב רק מידי דתליא רק בשוה פרוטה אבל תרומה תלוי ג"כ בכזית דאם אין בה כזית אינו משלי כלו' דאיש כי יאכל קדש כתיב ואכילה בכזית וא"כ אין הכרע עזה לדעת הרמב"ם שוב ראיתי בש"ס דאיתא שם תנו רבנן האוכל כזית תרועה משלם קרן וחומש אבא שאול אומר עד שיהא בו שוה פרוטה משמע דת"ק ס"ל דלא בעינין שוה פרוטה דאי ס"ל דבעי שוה פרוטה ה"ל לאבא שאול לומר כיון דיש בו ש"פ משלם קרן וחומש כדפריך בכמה דוכתי בש"ס וכן אמרינן שם ותנא קמא האי ונתן מה עביד ליה ומשני מבעיא ליה לדבר הראוי להיות קדש והא בלא"ה מבעיא ליה לשוה פרוטה אלא ודאי דת"ק לא בעי ש"פ וגזרת הכתוב הוא דלא בעי בתרומה ש"פ והא דפריך אברייתא בתרייתא דתני האוכל תרומה פחות מכזית משל' את הקרן ואין משלם את החומש היכא דמי אי דלית בי' ש"פ קרן נמי לא לשל' היינו דשם תני האוכל תרומה פחות מכזית ופריך שפיר דאי לית בי' שוה פרוטה קרן נמי לא לשל' דהא אם אין בו כזית אינו חייב לשל' מדין האוכל תרומה רק כמו גזל דעלמא דהא אין משלם חומש

ואיש כי יאכל כתיב וכיון דאין בו ש"פ פטור לגמרי אבל אם יש בו כזית אף שאין בו ש"פ שפיר כתב רבינו דמשל' לכהני' (והיינו קרן וחומש אחר ואם יש בו ש"פ אם יש בו כזית משלי להקדש קרן וחומש אחר וחומש שני משלם לכהני') וזה ברור מאוד בס"ד ואחר הסליחה מכבוד מרן הכ"מ ז"ל שהוצרך למצוא מקור לדברי הרמב"ם מהירושלמי דממקומו בש"ס דידן הוא מוכרע ודו"ק:

ב והנה יש לי עיון רב בדברי הרמב"ם בהלכה כ"ו ובדברי הראב"ד והירושלמי שם אלא דאין פנאי להאריך גם אין נוהג בזמן הזה עד כאן קצרתי. ואגב עיוני בדברי הרמב"ם נפל ברעיוני מה שכתב בפרק זה הלכה י"ב הטע' דזמנו בהול ומיירי בע"פ ולא כתב הטעם דמשני בפסחים דף ע"ב דטעמא דר' יהושע דתרומה אקרי עבודה כו' והכ"מ כתב דהאי טעמא לא מהני אלא לענין חומש ולא לענין קרן ובאמת ביבמות דף ל"ד לא משני אלא דמיירי בע"פ דזמנו בהול ועמדו התוס' שם דהמ"ל הטעם דתרומה אקרי עבודה כדמשני בפסחי' ונראה די"ל הא דמשני בפסחי' דתרומ' אקרי עבודה היינו דהש"ס רצה לפרש הא דתני ור' יהושע פוטר היינו רק מחומש אבל לא מהקרן ולשינויא דמיירי בע"פ הוא פטור אף מהקרן וכמ"ש הכ"מ דהרמב"ם מפרש הא דר' יהושע פוטר הוא רק מהחומש ע"ש וכמו שנראה מדבריו באמת למעיין בדבריו ולכך מייתי האי שינויא דתרומה אקרי עבודה ור' יהושע פוטר מחומש ואמנ' שם בפסחי' דאליבא דר' יוחנן קאי ומשני התם שפיר מייתי האי שינויא ופי' ור"י פוטר היינו מחומש אבל ביבמות רצה לפרש גם אליבא דר"ל דס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין וא"כ כיון דר' יהושע פוטר מחומש פטור גם עקרן דל"ש הא דאמר בירושלמי לר"ל בפירוש אמרה תורה ויסף תעישותו עליו אף דחייבי מלקות שוגגין פטורין דז"א דהא ר"י פוטר מחומש וא"כ על זה לא קאי קרא וממילא פטור גם מקרן וא"כ היינו שינויא קמא ולכן לא מייתי האי שינויא ביבמות כן נלפע"ד ודו"ק. (ג) עוד שאלת על מה שכתב רבינו בהלכה י"א דנזיר ששגג ושתה יין של תרומה משלם קרן לבדו ולא את החומש מה טעמו וי"ל דהתוספתא ס"ל חייבי מלקות שוגגין פטורין או כר"נ בה"ק ולכך פטור דקלב"מ ואף דגלי רחמנא ואיש כי יאכל קדש ובשגגה ויסף חמישותו עליו דלא פטרתו החיוב מיתה או מלקות מ"ע היכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא בלי כמ"ש בתוס' אבל זה טעות דא"כ אמאי משלם קרן ואפשר דמיירי דהיה נזיר מכבר ואח"כ נתרמה התרומה דאין אחע"א. ואמנם אם תרומה בכזית ויין לנזיר ברביעית כמשנה אחרונה א"כ חל איסור תרומה על כזית בטרם תגיע שיעור רביעית ולפי משנה ראשונה שניהן בכזית וי"ל דהתוספתא ס"ל כמשנה ראשונה ואנן קי"ל כמשנה אחרונה וא"כ שני הנוסחאות צדקו יחדיו והרמב"ם כתב לפי המשנה

אחרונה דקיי"ל כן ואמנם מה שכתב הכ"מ דהשותה שמן לא חשיב שתיה כלל לע"ד הוא מש"ס ברכות דף ל"ה ופירש"י דה"ל כמזיק ולא נחשב שתיה ע"ש ודו"ק:

חדר קכו בדין הבאת בכורים מאשרה שביטלה

א הרמב"ם בפ"ב מהלכות ביכורים הלכה ט"ז כתב אשרה שביטלה אין מביאין ממנה ביכורי' שהביכורים כקדשי מקדש הן עכ"ל ומרן הכסף משנה לא ציין כלום על זה ואני כתבתי בגליון הרמב"ם שלי ועיין לקמן בהלכות איסורי מזבח פרק ד' הלכה ז' שכתב הרמב"ם שם אשרה שביטלה אין מביאי' ממנה עצים למערכה וכתב שם הכסף משנה דלמד כן מבעיא דריש לקיש במסכת ע"ז דף ע"ז המשתחוה לדקל לול בו מאי הוא למצוה כי אתי רב דימי אמר באשרה שביטלה קא מבעיא לי' ולא אפשיטא ולחומרא וכיון דלענין לולב מספקא פסלינן לה מכ"ש דפסלינן לה לגזרין למערכה עכ"ל הכ"מ והמלמ"ל כתב דא"צ לזה דבפירוש אמר בירושלמי פ"ק דביכורים הכל מודים באשירה שביטלה דאין מביאין ממנה גזרים למערכה רשב"ל בעי מהו שיביא ממנה לולב כו' ומזה הוציא הרמב"ם ב"כ דאין מביאין ממנה ביכורי' והיינו מבעיא דר"ל דשמא יש דיחוי אצל עצות וע' לח"מ שם שביאר דרבינו ס"ל דאפילו בדיעבד פסול ודלא כהתוספות דכתבו דרק לכתחלה בעי ר"ל אבל בדיעבד כשר אבל הרמב"ם ס"ל דגם בדיעבד פסול דאי הבעיא הוא רק לכתחלה לא הי' לו לפסוק כאן מספק דפסולין וכן בפ"א מה' ציצית לא ת"ל לפסיק דמשתחוה לבהמה צמרה פסול לציצית דמשמע אפי' בדיעבד דבדיעבד פשיטא לן דשרי כו' ע"ש בלח"מ והנה התוס' הקשו מהא דעלתה בו חמרה דנשאר בתיקו ואם היו ענביו מרובין מעליו ולקטן כשר ותירצו דשם בידו למעטן אבל בתמרה אין בידו להעלות חמרה וכן באשירה אין בידו לבטל אלא ע"י עכו"ם ע"ש ועפ"ז נראה ליישב קושית התוס' שם מהא דאמר רבא לולב של ע"ז לא יטול ואם כטל כשר והא בעי ר"ל כו' ותירצו מפני זה דר"ל רק לכתחלה אמר ולא בדיעבד ואמנם לפמ"ש י"ל דרבא מיירי בלולב ששימשו בו לע"ז ובמשמשי ע"ז דעת הר"א ממיץ ז"ל דאפילו ישראל יכול לבטל ונמצא שלא היה דחוי כלל ולכך אם נטל יצא ודו"ק ולכאורה י"ל דרבא אזיל לשיטתו דס"ל דעה"ת ישראל יכול לבטל ע"ז של ככרי רק דחז"ל גזרו דישראל אינו מבטל ע"ז דדילמא מגביה והדר מבטל לה וכיון דמה"ת יכול לבטל תו לא הוי דחוי עה"ת ולכך אם כסל יצא אלא דזה צ"ע אם מדרבנן אסור אי הוי דחוי ואין כעת פנאי לפלפל מפני כניסת ש"ק (ב) והנה יש להסתפק באשירה שביטלה דבעי ר"ל מהו שיביא ממנה לולב למצוה אי דוקא הני לולבין שהיו בשעת הביטול אבל אותן שגדלו אח"כ כשרים דפנים

חדשות באו לכאן וכן לענין ביכורים אם אותן הפירות שביכרו אח"כ אם מביאין מהן ביכורים או דילמא לעולם האשירה שביטלה אסורין פירותיה לעולם וצ"ע והנה במסכת ע"ז שם אמרינן המשתחוה לקמה חטים מהו למנחות והיינו משום דנשתני דמעיקרא חטי והשתא קמחא ע"ש ומכ"ש בזה דהפירות הראשונים אזלי להו והכי אחריני נינהו וע"ש בתוס' דכתבו דבעיא דיש שינוי הוא דרבנן דמה"ת ודאי שריין ע"ש וא"כ אפשר דלביכורים לא גזרו דבשלמא במנחות אפשר בחיטים אחרים אבל כאן אותן הבכורים שנתבכרו הן מובאים לא אחרים ויתבטל מצות בכורי' לא גזרו וצ"ע. (ג) ואגב אמינא מה שנסתפק המל"מ הא דאסור בתרומה טמאה הנאה של כילוי אם הוא דאורייתא או דרבנן דנחלקו בו התוס' בפסחים פרק כל שעה ואחרים בסוף תרומות והכריח המל"מ כהר"ש דאינו אלא מדרבנן מהא דירושלמי בסוף מסכת תרועות דאמר מהו להדליק בשמן שריפה בחנוכה ומסיק מי שאין לו נר אחר של חובין מדליק בשמן שריפה וכן פסק הרמב"ם בפי"א מהלכות תרומות דין ח"י פ"ש ובשלמא אי אמרת דאיסור הנאה של כילוי הוא דרבנן ניחא דאם אין לו שמן אחר של חולין מדליק בשמן שריפה דבמקום מצוה לא גזרו חז"ל אבל אם היה איסור הנאה של כילוי מדאורייתא תימא איך התירו איסור תורה בשביל מצוה דרבנן וכי תימא דשאני נר חנוכה דמצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש במל"מ ואמנם לפמ"ש המל"מ אח"כ לחלק בין שבת דמותר להשתמש לאורו נמצא נהנה בהנאה של כילוי ובין כר חנוכה דאסור להשתמש לאורו ולכך שרי דאינו נהנה ממנה כלל ע"ש ולפ"ז א"ש דברי הירושלמי דאם אין לו כר אחר מותר להדליק בשמן שריפה בחנוכה דהא אסור להשתמש לאורו ונמצא דאינו כהנה מהשען של תרומה אבל אם יש לו נר אחר דאז מותר להשתמש לאור הנר האחר וא"כ הוא נהנה שפיר משמן של תרומה דאילו לא היה מדליק את השמן של תרומה רק את הנר של חולין לשם נר חנוכה היה אסור להשתמש לאורו ועתה כשהדליק גם שמן של תרומה הוא מותר להשתמש לאור הנר האחר ונמצא נהנה בהנאה של כילוי בשמן שריפה ולכך בים לו נר אחר אסור להדליק את שמן של תרומה ודו"ק היטב:

ולפ"ז אם יש לו נר של חולין ורוצה להדליק רק שמן שריפה הוא מותר דהא אסור להשתמש לאורו ואינו נהנה ממנו והירושלמי מיירי שיש לו כר אחר ורוצה להדליקו ג"כ והוא דבר חדש וכתבתי בחידושי למסכת שבת בזה וקצר כאן מפני הטרדא. ובהיותי בזה קשיא לי במ"ש הש"ע בסימן של"א סעיף ל"ז האומר לשלוחו צא ותרום והלך לתרום ואינו יודע אם תרם ובא ומצאו הרום חוששין שמא אחר תרם בלא רשותו וע"ש בהג"ה די"א דבזה אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אף בדאורייתא אבל אם אינו יודע אם

הכרי הזה תרום כו' וקשה לי על המחבר דפסק לעיל בריש הסימן סעיף ב' דתרומה בזה"ז דרבנן בכל מקום א"כ לפי דקי"ל כרב נחמן דבדרבנן אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו ע"ש א"כ כיון דבזה"ז התרומה דרבנן ודאי יש לסמוך על חזקה זו דשליח עושה שליחותו ואמאי פסק דחוששין שמא תרם אחר בלא רשותו ואף א"ז רע"א ז"ל בהג"ה שם סעיף ב' כתב די"א דבא"י בזה"ז תרומות דאורייתא ועיהו לא נהגו כן ולא אאריך עוד:

חדר קכז בדין ערלה בחוץ לארץ

א בש"ע סימן רצ"ז סעיף ט' כתב המחבר ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובחוץ לארץ מותר כיצד ברם שיש בו נטיעות של ערלה וענבים נמכרים חוצה לו בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר והוא שלא ידע שהובאו מאותו הכרם ובח"ל מותר אפילו יודע שהובאו מאותו הכרם רק שלא יראה שנבצרו מנטיעות של ערלה והקשה הבית יוסף על הטור שכתב ערלה בח"ל הלכה למשה מסיני לפיכך ספק ערלה בח"ל מותר משמע משום דאינה אלא הל"מ לכך ספיקה מותר ובש"ס פריך אי הל"מ אמאי מזלזלינן בספיקה ומשני אימא כך נאמרה ספיקה מותר ודאי אסור משמע דאי לאו דנאמרה כך בפירוש דספקה מותר היה ספקה אסור דמה לי ספק תורה או ספק הל"מ ע"ש בט"ז והוא חמיה גדולה על הטור והנה הט"ז שם כתב להקשות למה הוצרך השי"ת לומר בפסוק איסור ערלה בארץ ישראל ובח"ל בהלכה למשה מסיני ולמה לו פסוק בארץ ישראל וכה"ג מקשה בר"פ השוחט וקרא דושחט למה לי כיון דהלכות שחיטה הל"מ מכ"ש כאן דיש שינוי בלימוד כו' אלא ודאי גילה לכו השי"ת דיש בזה חילוק דין היינו דבח"ל קיל בספקה וזה פירוש אימא כך נאמרה דהאי אימא הוא מיותר ולפמ"ש א"ש דה"ק אימא את דלכך נאמנה הל"מ ונשתנה מא"י כו' ע"ש בט"ז והנה אף דחסדאין מילי' ופירושו בש"ס ובלשון הטור מ"ע קושיתו במחכ"ה לא קשה כלל דהא צריך קרא דלילקי עלה אם אכלה ומחמת הל"מ ליכא מלקות והנה יגעתי ליישב דבריו ז"ל דקושיתו למה לי שלשה קראי מיוחדי' לאכילה ולהנאה ולצביעה תא על הנאה אינו לוקה כמ"ש הרמב"ם ולמה לי קרא להנאה הא נלמד מהל"מ ופלפלתי עפ"ז בסוגיא ואמנם כ"ז פלפולא בעלמא ואמנם נראה ליישב דברי הטור די"ל באמת כל ספק הלכה למשה מסיני הוא להקל וכמ"ש במקום אחר בשם הנוב"י מהדורא חנינא ע"ש ומאי דפריך אי הל"מ אמאי מזלזלינן בספקה היינו בספק בנטיעות ספק עברו עליהם שני ערלה או לא ובכה"ג הוי אתחזק איסורא וכמו שאכתוב לקמן דבהכי מיירי ולכך צריך לומר דהלכה למשה מסיני כך היתה דבכל גווני ספקה מותר אבל הטור דהיפך הסדר וכתב כיצד כרם שיש בו

נטיעות של ערלה וכמו שאכתוב לקמן ביאור דברי הטור א"צ לטעם זה ודו"ק ובזה אתי שפיר עה שקשה לשיטת הרמב"ם דכל ספק מה"ת לקולא א"כ למאי אצטריך הל"מ דספק ערלה בח"ל להקל ומצאתי במקנה שעמד בזה ולפמ"ש איש דאפילו היכא דאתחזק איסורא מותר ודו"ק והנה לגירסת הספרים דפריך מהא דבח"ל יורד ולוקח ובלבד שלא כו' וא"ז מהרש"ל מחקו ולפמ"ש אתי שפיר דהקושיא מהא דיורד ולוקח ופירש"י ואומר להנכרי ללקוט ע"ש וזה הוי כעושה ספק בידים לכתחלה דאפילו בדרבנן אסור וא"ש דפירש"י ואמאי מזלזלינן בי' וגם עפ"ז אתי שפיר דברי הטור דהטור לא כתב אלא הלכך בארץ ישראל ספקו אסור ובח"ל ספקו מותר ודוק (ב) והנה בסעיף י"א כתב המחבר חבית של יין הטמונה בכרם של ערלה מותרת שאין הגנב מטמין בכרם שגנב ממנו אבל ענבים שנמצא טמונים בו אסורים שקרוב הדבר שגנבם ממנו וטמן בו והקשה הפרישה דהא הש"ס מייתי ראיה על ר' חנינא דאמר רוב וקרוב הלך אחר הרוב מהא דמותרת כאן החבית והיינו דאזלינן בתר רוב יין דעלמא ודחי דמהכא אין ראיה דלא מטמרי בקרבה אבל לדידן דקי"ל כרבי חנינא ל"צ לטעם זה ואמאי הביא הטור טעם זה וגם דלדידן אפילו ענבים שנמצאו טמונים בו שרי והוא תמיהה חזקה על הטור וכתב הט"ז דכאן יש סברא חזקה דמכרם זה גנבום כדאמרינן בכתובות בפרק המדיר כאן נמצאו כאן היו וזה עדיף מקורבא דמוכח ע"כ כתבו הטור והש"ע שקרוב הדבר כו' עכ"ל הט"ז והנה חכם עדיף מנביא שכן כתב הרמב"ם ז"ל והביא ראיה מהא דכרם נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו דבא"י אסור ואמאי ניזל בתר רובא דעלמא לר' חנינא דקי"ל כוותי' אלא ודאי דהוא מקומו ממש וכאן נמצא כאן היה ע"ש ואמנם משם אין ראית אלא דלא עדיף הרוב מהקרוב וכהדדי נינהו ולכן בארץ אסור אבל כאן דספק ערלה בח"ל מותר י"ל דמותר ואמנם להטור דמיירי בכרם שהוא ספק כלאי הכרם א"כ ה"ל ס"ס וה"ל להיות מותר מחמת ס"ס שפיר יש ראיה אבל לדעת הרמב"ם דמיירי שהיה כלאי הכרם ודאי אין כאן ראיה משם ויש לי בזה פלפול ארוך כתבתי בחידושי לה' חמץ ומצה ע"ש. (ב) והנה הרמב"ם בהלכות מעשר שני ונטע רבעי בהלכה י"ט כתב אילן היוצא מן הגזע פטור מן הערלה מן השרשים חייב וכתב על זה מרן הכ"מ וז"ל תוספתא דף מ"א ע"ד אלא דשם שנויה בסגנון זה העולה בין מן הגזע בין מן השרשים חייב ר' יהודא אומר העולה מן הגזע חייב מן השרשים פטור ורבינו היה לו גירסא אחרת ששנו בה בדברי תנא קמא מן הגזע פטור מן השרשים חייב ובפרק המוכר פירות פירש"י הרואים פני חמה זהו גזע שאינו רואה פני חמה זהו שרשים עכ"ל מרן הכ"מ ז"ל וכוונתו ליישב דקשה למה פסק הרמב"ם דלא כתנא קמא דאמר בין מן הגזע בין מן השרשים חייב

וגם פסק כר' יהודא ואמנם בהיפך לכן כתב דנוסחא אחרת היה להרמב"ם וגריס בדברי ת"ק מן הגזע פטור מן השרשים חייב ואני תמה על מרן הכ"מ ז"ל דהא בש"ס מסכת בבא מציעא דף קי"ט א' הובא תוספתא זו והגירסא בדברי ר' יהודא כמ"ש הרמב"ם מן הגזע פטור מערלה מן השרשים חייב ואמנם בדברי ת"ק גריס ר' מאיר ור' יהודא פליג עלי' ופסק הרמב"ם שפיר כר' יהודא דר"מ ור' יהודא הלכה כר' יהודא ומרן לא הביא כלל הש"ס בזה וא"ש דלא פסק הרמב"ם כת"ק דהוא ר' מאיר ואין הלכה כמותו וז"ב (ד) ועוד ראיתי לו בהלכה ג' שם דכתב הרמב"ם והצלף חייב בערלה האביונות בלבד אבל הקפריסין מותרות וכתב עליו הכ"מ בפרק כיצד מברכין דף ל"ו מסיק הלכתא כמר בר רב אשי דזורק את האביונות ואוכל את הקפריסין עכ"ל הכ"מ ואמנם בתוס' ורא"ש שם כתבו דדוקא בח"ל פטורין הקפריסין דכל המקיל בארץ הלכה כמותו בח"ל אבל בא"י חייבין דפרי הוא ומברכין עליהן בפה"ע ע"ש והרמב"ם ז"ל פסק כפי הנראה כבעל הלכות גדולות דס"ל שם דבכ"מ זורק את האביונות ואוכל הקפריסין וה"ה דמברכין עליהן בפה"א וכן פסק הרמב"ם בפרק ח' מהי' ברכות והראב"ד שם שתק לו מכלל דאודי לי' וכן דעת הרי"ף והרשב"א ז"ל ובש"ע סי' רצ"ז סעיף ג' פסק המחבר כהתוס' והרא"ש וע' באו"ח סימן ר"ב שפסק המחבר דמברכין על הקפריסין בפה"א ובתשובה כתבתי בזה והארכתי לבאר הסוגיא ואמנם פה אקצר כי כבר הארכתי:

חדר קכח בדין חלה בזה"ז

א הרמב"ם בפרק ששי מהלכות בכורים הלכה א' פסק הלוקח מן הנחתום חייב בחלה ומפריש מן החמת על הצוננת כו' וכתב הכסף משנה משנה בפ"ה דדמאי הלוקח מן הנחתום נוטל כדי חלה ותרומת מעשר וא"ת הא תנן בפ"ב דדמאי הנחתומין לא חייבו אותם חכמים להפריש אלא כדי ח"מ וחלה וכתבו רבינו בפ"ט מס' מעשר אלמא דהנחתום הוא חייב להפריש חלה בירושלמי רמי להו אהדדי וא"ר יוחנן כאן בעושה בטהרה נחתום מפריש חלה הואיל שראויה לכהן לאכילה אבל נחתום העושה בטומאה לא הטריחו למוכר להפריש כיון דלא חזיא אלא להסיק תחת תבשילו ולוקח שיאכל הוא יפריש ור' אלעזר אמר כאן בעדה גסה הלוקח יפריש כאן במדה דקה שהתינוקות קונין ממנו ואין בקיאין להפריש המוכר מפריש ויש לתמוה על רבינו שסתם שתי המשניות ולא פירש עכ"ל הכ"מ והנה לפי תירוץ שני שבירושלמי דמיירי במדה גסה אבל במדה דקה מפריש המוכר מפני התינוקת י"ל כיון דחלה בזה"ז דרבנן כמ"ש הרמב"ם בפרק א' הלכה ד' א"צ הנחתום להפריש דלא מבעיא להרשב"א דס"ל דאיסור דרבנן מותר

להאכיל לקטן אפילו בידים לא שייך החשש דהתינוקת יאכלו בלא נטילת חלה דאיסור דרבנן הוא ומותר אפילו להאכילו בידים (ולפמ"ש השעה"מ בה' שביתות עשור דאם אפשר לתקן יתקן יש לדחות זה אך אין זה מוסכם) אלא אפי' להפוסקי' דלא כהרשב"א אלא דאין מאכילין לקטן אפילו איסור דרבנן בידים מ"מ כאן לא ספי לי' בידים דהא י"ל דהתינוק יפריש חלה וגם י"ל דהא דאמר דתינוקת אין בקיאין להפריש היינו דאין בקיאין להפריש שיעור דהיינו אחד מן כ"ד כתקנת חז"ל אבל להפריש כל שהו יודעין וא"כ בזה"ז דאין מפרישין אלא כ"ש אין חשש בזה דהא בלא"ה הוא רק לאור ויש לומר דזה פירוש מ"ש בירושלמי כאן בעושה בטהרה דאז מפריש כשיעור ודו"ק. עוד י"ל דבעושה בטהרה צריך להפריש חלה דאם יקנה ממנו ע"ה דאינו עושה בטהרה ויפריש חלה תטמא החלה וא"כ הוא גורם לחלה שתטמא אבל אם הנחתום בעצמו עוש' בטומא' אדרב' אינו מפריש דאם יפריש תטמא החל' אבל אם אינו מפריש עדיין לא תטמא דשני אינו עוש' שלישי בחולין ודו"ק. וע"ש הרמב"ם ומפריש מן החמ' על הצוננת עיין בכ"מ שסיים ויש לתמוה על רבינו שסתם וכתב שתי המשניות ולא חילק והוא בלתי מובן. וי"ל דהר"ש כתב דאין חשש שהרי אצל הנחתום נתחייב' בחל' ובעוש' בטומא' אין חיוב על הנחתום להפריש א"כ כשיקנה אות' זה ככר זה וגם ככר זה יוכל לבוא לידי מפריש שלא מן המוקף או לידי ברכה לבטל' ואין להאריך ודו"ק ובש"ע לא נזכר דין הלוקח מן הנחתום לפי שאינו נוטלין רק דבר מועט ושורפו באור ומסתמא הנחתום מפריש ובחידושי לה' חלה כתבתי ודו"ק. וראיתי להרב ט"ז בסימן שכ"ב ס"ק ב' שהקשה על א"ז רמ"א ז"ל דכתב דאם נפלה חלה ונתערב' בעיסה ואין בעיס' ק"א לבטל' אם לא אכל העיס' ישאל לחכם ויתיר לו כנדר כו' ותמה דא"כ הא דתני סאה תרומ' דנפל' לפחות ממאה חולין תירקב אמאי לא תני תקנתא דישאל לחכם עלי' ע"ש י"ל דמיירי דהחולין שנתרמה מהם התרומ' כבר נאכלו ואינו בעולם ואם ישאל על התרומ' תחזור לטבל' וא"כ החולין שנאכלו היו טבל למפרע ונאכלו באיסור מיתה משא"כ כאן דהעיס' קיימת ויוכל להפריש ממנה חלה פעם שנית והא דפריך דה"ל דשיל"מ א"ש דעכ"פ אפשר לישאל עלי' ושם היתר עלי' ומה שעש' איסור למפרע זה אינו ענין לתרומ' זו וי"ל דזה דמשני דנדרים מצוה לאתשולי עלה ותרומ' אין מצוה להשאל עליה ועמד הט"ז מ"מ מ"ש מכל איסורין דקיי"ל דאם המתיר בידו לעשות בלי הפסד הוי דשיל"מ ולפמ"ש א"ש דהא הכא יהי' לו הפסד שאכל למפרע טבל באיסור מיתה ולא הוי דשל"מ ודו"ק:

ב והנה ראיתי בספר ישועת יעקב בסימן שכ"ג שפלפל בדברי הט"ז וכתב דאם נתערב' בק"א לא שייך שישאל עלי' דהא אין לו הפסד במה שנתערב דהא לא שייך שיאמר

אילו הייתי יודע שיתערב בחולין לא הייתי מפריש רק הי' נשאר בטבלו דמה הפסד לו שנתערב דהא בטל ומותר באכילה והיתר של רמ"א ז"ל הוא רק אם נפלה לפחות מק"א דאז יש לו פתח דאילו ידע שיתערב לא הי' מפריש והית' מותרת ע"י שיפריש חלה אחרת וא"כ א"ש הא דתרומ' לא חשיב דשיל"מ ובטלה בק"א דאין כאן פתח לישאל על הפרשתו משא"כ אם נפל' לפחות מק"א דיש לו פתח ודפח"ח ובזה יישב קושית הר"ן דלמה לא הקש' הר"ן מברייתא עצמ' דמייתי בנדרים ע"ש ודבריו מתוקים מדבש ולכאור' י"ל דלא שייך שאלה אלא היכא דיש לו פתח לבטל הדבר לגמרי כגון בנדרים דאם נדר מפרי זה יכול לישאל ולומר אילו ידעתי כי לא אוכל לעמוד בנדר זה לא הייתי נודר כלל אבל כאן איך יאמר אילו הייתי יודע שתפול החלה לתבשיל לא הייתי מפריש חלה דהא ע"כ היה צריך להפריש חלה מעיסתו ומאי חזית דעדיף לו תבשיל זה מהעיסה דהפריש ממנה חלה זו. ואמנם לע"ד י"ל דאילו הייתי יודע שתפול לתבשיל הייתי לש פחות פחות משיעור שלא סי' חייב בחלה ולפ"ז לא שייך זה בתרומה וא"כ לא קשה מתרומה וא"ש דעת רע"א וכן המנהג ובמקום אחר דברתי בזה. ואמנם בקונה מנחתום עיס' והנחתום הפריש חלה ונפלי לתבשיל ל"ש שאל' דהא אין העיסה בידו רק ביד הקונה. ואולי לא ירצה הקונה להפריש שנית ותמהני שלא פקחת עינך על זה והוא דבר דשכיח טובא וצ"ע. ואמנם אהא דכתב בש"ך ס"ק ט' דרק לאוכל' זר פליגי הי"א אבל כהן בימי טומאתו מודים דברוב סגי שפיר קשה דהוי דשל"מ ע"י שאל' ואין לומר דמה הפסד יש לו דהא גם עתה מותר דהא לזר אסור כיון דאין ק"א כנגדו לפ"ד הי"א וצריך למכרה לכהן בזול וצ"ע ודו"ק. ואמנם נראה דדשל"מ היינו עד שתאכלנו באיסור כו' והיינו דביטול לא מהני אלא היכא דיפסידו על ידו ההיתר אבל היכא דיש תקנה להההיתר בע"א לא מועיל הביטול ולכך ביש טורח לא הוי דשל"מ וכמ"ש במ"א וכיון דמותר לבטלה לכתחל' ברוב לא שייך זה דהא בזה אין הפסד להההיתר אם לא יערב האיסור בההיתר ואעפ"כ התירו חז"ל וא"כ גם דשל"מ לא שייך ביה ודו"ק והנה הירושלמי הקשה אמתניתין דסאה תרומ' טמאה שנפלה לפחות ממאה חולין טהורים תירקב והקש' למה תני תירקב ולא תני תישרף (וע' רע"ב דפירש משום תקלה) ככל תרומ' טמא' ומשני עילה מצאו שמא מתוך שממתין לה עד שתירקב שמא יתוסף עליה עד ק"א ותעל' באחד ומאה ע"ש וי"ל דמתוך שימתין לה עד שתירקב בתוך הזמן הזה ימצא פתח להשאל עלי' וכמו במדיר את אשתו ואמנם מזה מוכח כדעת הט"ז ודו"ק ואמנם הש"ס מוקי לה בתרומה ביד כהן דא"א להשאל עלי' וא"כ לא שייך מה שכתבתי ע"כ הוצרך הירושלמי לומר טעם אחר דיתוסף עליה

עד ק"א אמנם בש"ס דידן דמסיק דתרומה לא הוי דשיל"מ שפיר מצי מיירי בתרומה ביד ישראל ודו"ק:

חדר קכט בדין פועל שתרם

א בש"ע סימן של"א סעיף מ"ג פועל שאומר לו בעה"ב כנוס לי גרני ותרום ותרם ואח"כ כנס תרומתו תרומה וכתבו הט"ז והש"ך שאין זה שינוי דגם הבעה"ב נתכוין לכך שאין דרך להכניס הגורן אא"כ תרם ע"ש והנה זה לשון הרמב"ם והראב"ד כתב לשון התוספתא כך היא פועל שתרם אין תרומתו תרומה ואם אמר לו כנוס לי גרני תרומתו תרומה ואין כאן קפידא שיהא תורם ואח"כ כונס שאין לשון הכנסה אלא למה שנשאר לו וכתב הכ"מ שכפי נוסחת הראב"ד לא אמר לו בעה"ב תרום אלא כנוס גרני בלבד והוי כאילו אמר לו תרום שאין הגורן נכנס אא"כ נתרם כו' ע"ש בכ"מ ונראה דיש בדברי הראב"ד היפוך לשון וצ"ל ואין כאן קפידא שיהא כונס ואח"כ תורם ור"ל דלא יעלה על דעתנו מדא"ל רק כנוס שכוונת בעה"ב היה במ"ש לו כנוס היינו שיתרום מקודם דלשון הכנסה היינו רק מה שנשאר לבעה"ב אחר שניטל התרומה ולא יכנוס הגורן בטבלו שיצטרך אח"כ לתרום וז"ב. ומעתה אם אמר לו הבעה"ב בפירוש כנוס לי גרני ותרם י"ל דכוונתו היה דוקא לכנוס ואח"כ לתרום דדוקא אם אמר סתם כנוס לי גרני אמרי' דכוונתו שיתרום מקודם דסתם לשון כנוס לי גרני היינו שיכנוס את מה שנשאר לבעה"ב אחר שניטל ממנו התרומה אבל אם א"ל בפירוש ואח"כ תרום הרי ראינו שהוא מקפיד ע"ז שיכניס הגורן כמו שהוא בטבלו ואח"כ יתרום ממנו תרומתו וז"ב. ובהיות כן תמהני שסתם הרב המחבר בלשון רבינו ולא חשש לדעת הראב"ד דלדעתו י"ל דאם אמר לו בפירוש כנוס לי גרני ותרום הוי קפידא ולכן תרומתו אינה תרומה ואפשר דהמחבר לטעמי' דסתם בריש הלכות תרומות ומעשרות בסי' של"א ס"ב כהרמב"ם דתרומה בזה"ז דרבנן אף בא"י מדרבנן ולכך אף דמספקא לי' אי הדין כהרמב"ם או כהראב"ד סתם כהרמב"ם דבדרבנן הלך אחר המקיל ואף דא"ז רמ"א ז"ל כ,ב שם די"א דבא"י התרומות והמעשרות מה"ת בזה"ז מ"מ כתב ולא נהגו כן ולכן שתק כאן להרב המחבר ז"ל ולא הגיד כלום ובפרט דהוא ז"ל היה בח"ל וכל חבורו עושה להורות מנהגי המדינות האלה וז"ב: (ב) והרב משנה למלך כתב דקשיא להרמב"ם מההיא דגיטין דף כ"ט דאמרינן דאף דאמר לשליח שקול חפצא והדר הב גיטא והשליח שינה ונתן הגט ברישא ואח"כ נטל החפץ דלרשב"ל הגט כשר כיון דס"ס נעשה רצונו שלקח החפץ ומה יענה רשב"ל

לברייתא זו דלמאי אצטריך הטעם דאין הגורן נכנס אא"כ נתרם תיפוק לי' כיון דכנס כבר נעשה רצונו וליכא קפידא במה שהקדים כנוס לתרום ודו"ק עכ"ל המל"מ ולע"ד יש לחלק דהתם התנה להנאתו דהיה ירא שיתן לה הגט מקודם פן לא תרצה אח"כ ליתן לו החפץ וכדאמר ר' יוחנן התם אין רצוני' שיהא פקדוני ביד אחר וס"ל לרשב"ל כיון דס"ס קיבל השליח החפץ מה בכך ששינה מדעת משלחו כיון שנתקיימה כוונת משלחו דעיקר כוונתו היה שיקבל החפץ מידה לכן ס"ל דהגט כשר אבל כאן דבאמת אין נפקותא אם יתרום ברישא או יכנוס ברישא ואעפ"כ התנה שיכנוס מקודם ואח"כ יתרום לבך אם שינה מדעת בעה"ב לא היה תרומתו תרומה לולא דאין הגורן אלא א"כ נתרם נכנס וא"כ גם הבעה"ב כוונתו היה שנתרום מקודם ואח"כ יכנוס ולא דק בלשונו כיון דא"ל כנוס לי גרני ודאי דכיון דיכנוס לו הגורן אחר שיתרום אותו וכה"ג כתב הר"ן לענין מחילת התנאי ולענין נדרים דאם התנה בדבר שאין קפידא בו גרע עיי"ש וזה ברור. ועפ"ז יש לפרש לשון הראב"ד בע"א ולא הארכתי כיון דהמחבר השמיט דעתו. והנה כתב הרמב"ם בהלכה י"ג וכן המפריש תרומות ומעשרות כו'' והקשה הכ"מ אמאי השמיט הרמב"ם הא דאמרינן בש"ס בתרומה ביד כהן דלא מצי לאתשולי עלה ע"ש דכתב דהרמב"ם מפרש כמ"ש הרא"ש ע"ש ולעיל כתבתי די"ל דלמסקנא דמסיק דנדרים שאני דמצוה לאתשולי עלה משא"כ בתרומה תו לא צריך לשינויא דתרומה ביד כהן לא מצי לאתשולי עלה ולכך השמיטה הרמב"ם ודו"ק. ולכאורה י"ל דנפקא לי' להרמב"ם מהא דתני בעירובין דף לע"ד מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה סומכוס אומר בחולין ואמרינן ואילו בנזיר לא פליג ומשני אפשר דמתשיל אנזירות תרומה נמי אפשר דמתשיל אתרומה אי מתשיל עלי' הדרא לטיבלא והקשו תוס' לוקי בתרומה ביד כהן דלא מצי לאתשולי עלה ולפ"ד רבינו א"ש דגם בתרומה ביד כהן מצי לאתשולי עלה למסקנא וז"ב ובש"ע לא נזכר דין זה וע' סימן של"א סעיף מ"ח דסתם המחבר משמע דבכל גווני מהני שאלה ע"ש. והארכתי בזה במ"א והנה בנודע ביהודא כתב הטעם דתרומה ביד כהן לא מהני שאלה דכיון דיצאה מיד ישראל לא מהימן עלה דמתחרט עלה ואמרינן דילמא משקר ע"ש ולפ"ז דתרומה בזה"ז שפיר מהימנינן לי' דהא הוא ספק דרבנן ולכך השמיטו הרמב"ם והמחבר דין זה דהרמב"ם והמחבר ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן כמ"ש ובזה אפשר ליישב קושית התוס' הנ"ל דלוקמי בתרומה ביד כהן דלא מצי לאתשולי עלה ולפמ"ש א"ש דהא התם מיירי בעירוב תחומין כפירש"י במשנה שם וכן התוס' ע"ש וכיון דתחומין דרבנן שפיר מצי לאתשולי עלה ומהני עכ"פ לענין עירוב דרבנן אלא דיש

לומר כיון דלא מהכי לענין התרומה גופה דהוא דאורייתא גם לענין העירוב לא מהני ואין להאריך עכ"פ דברי הרמב"ם והש"ע יש ליישב כן ודו"ק:

חדר קל בדין תרומת בצל

א הנה הרמב"ם בפ"ה מתרומות הלכה ב' כתב תורמין בצל שלם אע"פ שהוא קטן אבל לא חצי בצל אע"פ שהוא גדול ותמהת שלא העתיקו המחבר בסימן של"א והנה המחבר שם בסעיף נ"ב כתב אין תורמין אלא מן היפה ונראה דהאידנא דהכל אזיל לאיבוד אין קפידא בזה וכן כתב עוד בסעיף צ"ג ע"ש ואפשר דגם לענין זה ס"ל כן דהאידנא אין להקפיד והנה בש"ס ברכות דף ל"ט ע"ב מוקי לה כשאין כהן ות"ק ס"ל דכ"מ שאין כהן תורם מן המתקיים ור' יהודא ס"ל כשיטתו דאין תורם אלא מן היפה אבל היכא דיש כהן כ"ע מודים דתורם חצי בצל גדול דחשיב וא"כ איך כתב רבינו סתם דתורמין בצל שלם אע"פ שהוא קטן ולא חילק כלל בין אם יש כהן לאין כהן ועוד שכתב בכל מקום והיינו כמ"ש הכ"מ דהיינו בין שים כהן בין שאין כהן מ"מ לפי דמפרש הרמב"ם ההוא דאמר שם כתנאי היינו פלוגתא דרב הונא ור' יוחנן ואתי רב הונא כר' יהודא ולא כת"ק ודחי הש"ס דבדאיכא כהן כ"ע לא פליגי כו' כי היכא דלא ליתי רב הונא כיחידאי אבל אנן דקיי"ל כר' יוחנן נקטינן כפשטי' ומיירי מתניתין בכל גווני ופסק כת"ק ואמנם רש"י ותוס' לא פירשו האי כתנאי על פלוגתא דרב הונא ור' יוחנן רק על הסיפא דאבל פרוסות של חטין כו' ע"ש א"כ האי אוקמתא דאין שם כהן קאי למסקנא והוכיחו כן בתוס' ולפ"ז לדידן אם יש שם כהן ודאי חשוב עדיף ותורמין חצי בצל גדול ולא שלם קטן ואפשר דזה כוונת הכ"מ לכתוב וכן משמע ב"פ כיצד מברכין לפי מה שנראה דמפרש רבינו. היינו לשיטת רבינו דנראה דמפרש האי כתנאי אפלוגתא דרב הונא ור' יוחנן ולא כפירש"י ותוס' ודו"ק. ואפשר דמש"ה השמיט המחבר דין זה דתלי באשלי רברבא ולפירוש רש"י ותוס' אתיא מתניתין כפשטי' ומיירי באין שם כהן ע"כ והשמיטו המחבר צריך עיון וראיתי שם בהלכה ח' שכתב הרמב"ם אין תורמין מן הטמא על הטהור ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה במזיד לא תיקן את השיריים וזה שהרים תרומה ויחזור ויתרום בד"א שלא ידע בטומאה אבל אם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא הרי הוא כמזיד וכתב הכ"מ משנה שם דף ו"ט אין תורמין כו' ר' יהודא אומר אם היה יודע בו מתחלה אע"פ שהוא שוגג לא עשה כלום ופסק רבינו כר' יהודא ואפשר שהטעה משום דאמרינן בירושלמי תני משום ר' יוסי אם תרם מן הטמא על הטהור כו' ע"ש בכסף משנה ולא ידעתי פירושו בירושלמי ומהיכן מוכח דהלכה כר' יהודא וגם בפירוש המשנה כתב

דאין הלכה כר' יהודא ועיין בפירוש המשנה שפירש דרבי יהודא מיירי שמתחלה ידע ואח"כ שכח אבל לא מיירי שאמר שמותר לתרום מן הטמא ע"ש וע' בתוי"ט שכתב גם הרמב"ם פסק כר' יהודא ע"ש ואני עומד ומתפלא על שני האדירים האלה שלענ"ד ש"ס ערוך הוא במסכת מכות דף ט' ע"א דרבא סבר אומר מותר קרוב למזיד הוא וכן פסק רבינו בפרק חמשי מהלכות רוצח ע"ש ולכך כתב הרמב"ם דאם ידע ושגג שמותר לתרום מן הטמא הרי הוא כמזיד וזה ברור ולפ"ז גם מה שכתב הרמב"ם וכן בתרומת מעשר וכתב הכ"מ נרא' דטעמו מדאמרינין בירושלמי פ"ק דתרומות דלרבי יוסי שניהן שוין ומינה איכא למילף לדידן לר' יהודא דפליג עלי' ופסק רבינו כוותי' כו' ולפי מה שכתבתי אין צורך דרבינו לא פסק כלל כר' יהודא והדברים ברורים כשמש בצהרים ודו"ק:

חדר קלא בדין תרומת שנה זו על שנה שעברה

א בש"ע סימן של"א סעיף נ"ז אין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה שעברה ולא מן פירות שנה שעברה על פירות שנה זו ואם תרם אינה תרומה זה כתב הרמב"ם בפ"ה מ"ה תרומות הלכה י"א וסיים שנאמר שנה בשנה וכתב הכ"מ ומ"ש שנאמר שנה בשנה פ"ק דר"ה ובפ"ב דבכורות ומאחר דמקרא יליף לה אינה תרומה. הנה בהלכה ד' אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו כו' שנאמר כדגן מן הגורן כו' ואעפ"כ אם תרמו תרומתן תרומה וכתבתי במ"א. וראיתי להגאון מל"מ שהביא תורת כהנים הם יאכלו ואין הבהמה אוכלת יכול לא תאכל בכרשינים תלמוד לומר נפש. והנה לדעת הראב"ד דרק תרומות דגן ותירוש הוא מן התורה א"כ כרשינים בלא"ה אין חייבים בתרועה מדאורייתא ואפילו לדעת הרמב"ם דס"ל דתרומת פירות הן דאורייתא מ"מ הא כתב לעיל פרק שני הלכה ב' הכרשינן אע"פ שאינו מאכל אדם הואיל ונאכלים בשני רעבון חייבים בתרומה ומעשרות וכתב מרן בכ"מ זה פירוש למה שאמרו בירושלמי סוף חלה מאימתי גזרו על הכרשינים בימי רעבון משמע דרבנן גזרו על הכרשינים חיוב תרומה ומעשרות ומדאורייתא פטורין וא"כ איך שייך לרבינהו עקרא ואפשר דאסמכתא בעלמא נינהו וא"כ י"ל דהא דאוכלת בכרשינים הוא מפני שהם דרבנן ובמקום אחר כתבתי בזה. והנה שם בהלכה ב' כתב הרמב"ם תרומה טהורה בין תרומה גדולה בין תרומת מעשר בין של תורה בין של דבריהן אין נותנין אותה אלא לכהן ת"ח וכל עמי הארץ בחזקת טומאה הם לפיכך נותן תרומה טמאה לכל כהן שירצה והראב"ד כתב זה לא מחוור וע' בכסף משנה שכתב קשה הא איכא למיחש שמא יאכלנה ואסור לאכול תרומה טמאה ע"ש וי"ל דזה לא חיישינין דהכהן יאכלנה בטומאתה דמזהירין אותו שלא

יאכלנה רק דתרומה טהורה אין נותנין לו דהא הוא בחזקת טומאה והרי יטמאנה בידים ואסור לטמאות או לגרום טומאה לתרומה דכתיב משמרתי אבל טמאה מותר ליתן לו ומזהירין אותו שלא יאכלנה וז"ב והנה בהלכה ו' כתב הרב המגיד עיין ברש"י יומא דף פ' גבי זר שאכל תרומה ביום הכפורים דמוקי לה בשוגג משמע דבמזיד ליכא חומש עכ"ל והוא פלאי דזה משנה מפורשת ריש פ"ז דתרומות האוכל תרומה מזיד משלם את הקרן ואינו משלם את החומש והביאו הכ"מ כאן וצ"ע והנה ראיתי בתורת כהנים פרשת אמור וכל עבד איש אוציא עבד של שותפין ועיין במפרש שם שפירש דבעינין המיוחד לאיש אחד אבל עבד של שני שותפין כהנים אינו אוכל ומכ"ש מי שהוא חציו עבד וחציו בן חורין כדמסיים שם בברייתא ע"ש אבל לא כן הוא דבהדיא כתב הרמב"ם בפרק ו' הלכה דעבד של שותפין שאחד מהן כהן הרי זה העבד אסור לאכול אבל אם היו שניהם כהנים אוכל ותדע מהא דפרק יוצא דופן דף מ"ד דאם יש לו בנים מי שאינה גרושה כו' והא בלא"ה הוא עבד של שותפים אלא ודאי דאוכל וצ"ע:

חדר קלב בדין חיוב מעשר

א בזה נחלקו הרמב"ם והראב"ד דהרמב"ם בפרק שני מ"ה מעשר כתב דלוקח אחר מירוח ונתמרח אצל לוקח חייב הלוקח לעשר וכן הוא דעת ר"ת בתוס' בפרק הפועלים דף פ' ע"ש ודעת הראב"ד נראה לפי שהבין בהם הכ"מ דבין קנה קודם מירוח ונתמרח אצל לוקח בין קנה אחר מירוח פטורים מלעשר ע"ש ואמנם דעת ריב"ם בתוס' שם הוא איפכא דדוקא קנה קודם מירוח פטור אבל קנה אחר מירוח הואיל ונתחייב ברשות מוכר תו לא פקע איסור טבל מהם הרי לך ג' דעות בזה ולכאורה יש לומר דהא טעמא דהרי"בם הוא שהרי כבר נתחייב ביד המוכר ומי יפקיע איסור טבל מהם ואמנם זה אם גמרן המוכר לאכלו דאז נתחייבו כבר ביד המוכר כע"ש הרמב"ם כאן בהלכה א' אבל אם גמרן המוכר כדי למכרן דבזה לא נתחייבו ברשות המוכר הלוקח פטור מלעשרן ולפ"ז י"ל דלא פליגי הראב"ד והרי"בם בתוס' דהראב"ד מיירי אם גמרן המוכר כדי למכרן ולכך פטורין והרי"בם מיירי דגמרן כדי לאכלן ונמלך עליהן למכרן דבזה שפיר נתחייבו ביד המוכר ותו לא פקע איסור טבל מהם וז"ב ובש"ע סימן של"א לא ביאר דין זה משום דס"ל להמחבר דבזה"ז חיוב תרומות ומעשרות מדבריהם ומדרבנן בכל ענין חייב כע"ש הרמב"ם ואמנם הדין גמרן ע"מ לאכול או כדי למכרן ה"ל לפרש וצ"ע:

והנה כתב הרמב"ם בפרק שלישי מהלכות מעשר הלכה כ"ד המוצא זיתים תחת הזית וחרובין תחת החרוב חייבין במעשר שחזקתן שמאילן זה נפלו אבל המוצא תאנים תחת

התאנה הרי הם ספק שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר שמא מתאנה זו נפלו או מתאנים שנתעשרו ע"ש וכתב הכ"מ א"כ היכא קתני פטורות מן המעשר ואפשר לדחוק כו' אבל מידי ספק לא נפק' וכ"כ רבינו בפירוש המשנת פטורים מן המעשר אבל מעשרן דמאי ע"ש והנה זה יצדק לדעת רבינו דס"ל דתאנה חייבת מן התורה אבל לדעת רש"י והראב"ד דחיוב תרועות ומעשרות בתאנים אינו אלא מדרבנן ע' בפרק שני מהלכות תרומות הלכה א' א"כ הוי ספק דרבנן וא"ש האי ופטורות מן המעשרות ואמנם אפילו לדעת הרמב"ם י"ל דפטורות לגמרי דהוי ס"ס ספק מתאנים אחרים שנתעשרו כפלו וספק שמא הפקירן וז"ב ואמנם צ"ע אמאי לא אמרינין רוב וקרוב הלך אחר הרוב ואמנם ז"א דאפילו כלך אחר הרוב מ"מ שמא נפלו מן תאנים שלא נתעשרו ואמנם אם רוב העוברי דרכים עכו"ם צ"ע והנה על זיתים וחרובין אמאי לא נימא הלך אחר הרוב וצ"ל דשאני זית דחזותו מוכיח עליו כדמשני ר' אבהו וצ"ל דתאנה עם נפילתה נמאסת ונתבארו דברי רבינו ועכ"מ בשם מהר"י קורקס מה שכתב ולפמ"ש א"ש ודו"ק:

חדר קלג בדין המקיים כלאים

א בפרק חמשי מהלכות כלאים הלכה ה' כתב הרמב"ם אין עודרין עם העכו"ם בכלאים אבל עוקרין עמו כדי למעט התפלה והנה בש"ס ע"ז פרק חמשי דף ס"ד מייתי הש"ס ברייתא זו להוכיח מזה דלשבר חבייות ביין כסך מותר דסברוה דבריית' זו ר' עקיבא הוא דאמר המקיים בכלאים לוקה ואעפ"כ לעקור עם העכו"ם בכלאים מותר משום דלמעט התפלה שרי ודחה הש"ס דהא פני רבנן היא דס"ל המקיים כלאים אינו לוקה ופריך אי רבנן הוא מאי איריא מוקרי' ואפי' לקיים שרי ומשני הכי במאי עסקינין דעביד בחנם ור' יהודא הוא דסבר אסור ליתן להם מתנת חנם וקאמר מדרבי יהודא נשמע לרבי עקיבא לאו אמר רבי יהודא אסור ליתן להם מתנת חנם אבל למעוטי תפלה שפיר דמי לרבי עקיבא נמי אע"ג דאמר ר"ע המקיים כלאים לוקה למעוטי תפלת שפיר דמי והנה הרמב"ם פסק לעיל פרק א' הלכה ג' כרבנן דפליגי על רבי עקיבא וא"כ קשה מאי אריא עוקרין אפילו מקיים נמי וצריך לומר דמיירי בעושה בחנם ולכך מקיים אסור אבל עוקרין שרי כדי למעט תפלה ואמנם התוס' הקשו מאי פריך אי הכי מקיים נמי הא מקיים אסור דמשתכר באיסורי הנאה ותירצו דהברייתא מיירי בכלאי זרעים כו' ואמנם הרמב"ם דפסח ואמר הזורע שני עיני תבואה עם זרע הכרם לוקה כו' וכן כל הפרק משמע דהברייתא בכלאי הכרם איירי וקשה קושית הסוס' וצריך לומר דסמך על המעסקנא דלטעט התפלה שרי אפי' ביי"נ וה"נ בכלאי הכרם ויש לפלפל בזה וע' כ"מ פ"א ה"ג

בשם הירושלמי דאפי' לרבנן אסור לקיים וע' מל"מ שם וי"ל דרבינו גריר אחר הירושלמי וא"ש הכל ואין להאריך ודו"ק ומש"ך סימן רצ"ו דכתב דהמקיים כלאים אסור והיינו כהירושלמי ואין פנאי להאריך:

ב וע' מה שכ' הרמב"ם הלכה ח' סיכך גפן חבירו על תבואתו קידש תבואתו ולא קידש גפן חבירו ועיין בכ"ע מה שהקשה דה"ל למפסק דאין הלכה כרבי יוסי דהא הלכתא כרב באיסורי כו' ואמנם ביבמות גרסינין המסכך את גפנו ע"ג תבואתו של חבירו ה"ז קידש וחייב באחריותו דברי ר' מאיר ורבי יוסי ור' שמעון אומרים אין אדם מקדש דבר שאינו שלו וקיי"ל ר' מאיר ור' יוסי הלכה כרבי יוסי ומכ"ש הכא דר' שמעון ס"ל כר' יוסי ולכך פסק הרמב"ם כר' יוסי וז"ב ואין ראיה מרב דאמר אין הלכה כרבי יוסי דרב לטעמי' דלא סבירא לי' הני כללי דר"ע ור"י הלכה כר"י בעירובין דף ע"ז ב' ואנן קיי"ל כהני כללי וזה ברור ואמת:

חדר קלד בדין דמאי

א דין זה מבואר ברמב"ם פרק י"ב מהלכות מעשר הלכה ד' עי' שאינו נאמן על המעשרות שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפירותיו שהן דמאי וחזרה ונפלה בפנינו בין למקומה בין למקום אחר וחזר ואמר הפרשתיה נאמן אפי' בחול שאימת דימוע על עם הארץ וע"ש בהשגת הראב"ד שכתב דברים זרים המה ואינם אלא כשנפלה למאה שעלייתה מועלת כו' וא"כ מאי דימוע איכא כו' וע' בכ"מ שכתב דבירושלמי מוכח כפירוש הראב"ד ע"ש ולע"ד עה שכתב הרמב"ם וחזר ואמר הפרשתיה היינו הפרשתיה מקודם לכן ומה שהפרשתי תרומת מעשר היינו משום החברים שלא האמינו לי ומיירי שפיר בפחות טמאה כמ"ש הראב"ד ולא הבינותי השגת הראב"ד דהא פי' הרמב"ם והראב"ד אחד הוא ואמנם זה נראה דמ"ש הרמב"ם שראינוהו שהפריש חו"מ והיינו שהע"ה בעצמו הפריש תו"מ מפירותיו ובירושלמי עמה שאמר ר' אבין משמע דמיירי שהחבר שקנה ממנו הפריש תו"מ ע"ש היטב ואפשר דזה השיא להראב"ד להבין בדברי הרמב"ם פירוש אחר ע"ש היטב ותבין ודו"ק היטב ואין הירושלמי לפני וראיתי בפירוש המשניות ושם פירש הרמב"ם כמו שהבין הראב"ד מדבריו ואין להאריך ועוד יש להאריך במה שכתב הרמב"ם בהלכה ה' והראב"ד השיג עליו וגם מרן הכ"מ כתב לבאר דבריהן ואני כתבתי בגליון דע"ש הכ"מ בטעם הרמב"ם דאם ראינו דהפריש מעשר ראשון מכ"ש שיפריש מעשר שני שא"צ לתתו לאחרים דהוא עצמו יעלנו ויאכלנו בירושלם הכה זה בזמן הבית אבל עתה בזה"ז דאינו נאכל בירושלם מאי איכא למימר ואף דיכול לפדותו

בשוה פרוטה מ"מ צריך להוליך הפרוטה לים הגדול ואמנם יכול לשחקה ולהשליכה לנהר כמ"ש הסמ"ג גם יכול לחללו על פירות שוה פרוטה וישרפם כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה ג' אך הראב"ד חולק עליו בזה ע"ש ואפשר דלכן נטה הראב"ד מפירוש הרמב"ם וכתב דלכך נאמן דאימת קדושת עליו ואין להאריך כאן:

חדר קלה סוגיא דפתח פתוח

א רש"י פירש דהא דאמר ר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאסרה עליו אבל להפסידה כתובתה אינו נאמן והתוס' הקשו עליו מהא דאמר אביי לקמן אי למיתב לה כתובה ניתיב לה משמע דיותר מסתבר להפסידה כתובה מלאסרה עליו לכך פירשו דר"א אמר לאסרה עליו ומכ"ש להפסידה כתובה ע"ש ונחזי אנן די"ל טעמא דהתוס' דזה תלוי בהא דהקשו דכאן חיישינין לזנות ובגיטין אמר ר"ל דזנות ל"ש ותירץ התוס' דזנות בעדים והתראה ל"ש אבל זנות סתם שכיח ועוד תירצו דכדי שלא תהא באיסור עמו כל ימיה תיקנו אף משום מילתא דל"ש ע"ש והנה אם זנות באמת ל"ש א"ש דיותר מסתבר להפסידה כתובתה מלאסרה דלענין איסור אזלינין בתר רובא ואמרינין דלא זינתה ומיקם הוא דלא קים לי' ומותרת לו בשגם איכא חזקת היתר לבעלה אבל לענין כתובה דהוא לאפוקי ממונא עיני' אין הולכין בממון אחה"ר ולכך היא מפסדת כתובה ח"ב אבל אם נימא זנות שכיח וכתירוץ ראשון של התוס' ליתא לסברא זו ויוכל להיות דלאסרה נאמן דשוי' עלי' חד"א ולהפסיד כתובתה אינו נאמן דא"כ מה הועילו חז"ל בתקנתן שתיקנו לה כתובה כפירוש רש"י בדף יו"ד וחזקה א"א טורח בסעודה ומפסידה ל"ל לר"א ור"נ אמר שמואל חידש זה לקמן ועיין בזה:

ב והנה הפ"י הקשה עה צורך לאביי לומר טעמא משום אקרורי דעתא הל"ל בפשיטות לפמ"ש הרא"ש דאם לא השכים לב"ד שום א"נ דל"ש א"א מורה דאמרינין שמא נתחדש לו שנאה ורוצה לגרשה ולהפסידה כתובתה ע"ש ולכך תקנו שתנשא ברביעי דאז יסכים לב"ד ואם לא ישכים לא יהא נאמן אבל אם תנשא בה' או בב' אם נאמר שיהא נאמן עד זמן הקבוע לב"ד איכא למיחש שתתחדש לו שנאה ויעליל עליה שלא כדין ע"ש בפ"י שהאריך בזה ואמנם זה שייך רק בטענת פ"פ די"ל דהוא משקר אבל בטענת דעים שהוא טענה ברורה והדמים מודיעים ל"ש החשש שיעליל עליה ואפשר דלכך הוצרך אביי לטעמא דאקרורי דעתא דמשמע לי' דמתני' מיירי בין בטענת פ"פ בין בטענת דמים אבל למ"ש התוס' דאביי ס"ד דבטענת דמים ליכא למיחש לאקרורי דעתא ליתא למ"ש והדרא קושית הפ"י לדוכתא ועוד הקשה הפ"י דבזה שפיר הי' לומר דמשום למיתיב לה כתובה

ול"ש הא דאמר ניתוב לה דהא אדרבא אנו חוששין שלא יעליל עליה ויפסידה כתובתה שלא כדין וגם קושית התוס' דזנות ל"ש לא הי' קשה דאדרבא באמת לא זינתה אלא שהוא מעליל עליה ע"ש בפ"י: (ג) ובאמת דיש להבין בלא"ה מה הוכיח אביי מהמשנה דנאמן לאסרה עליו הא י"ל דסתם מתני' ר"ע היא ובאמת זכות לא שכיח ולכך א"נ לאסרה עליו ואמנם ר"ע דחייש למיעוטא ולא אזיל בתר רובא לדידי' שפיר נאמן לאסרה עליו אבל לדידן דאזלינין בתר רובא א"נ דאמרינין ודאי לא זינתה ומיקם הוא הלא קים לי' ואין לומר כמ"ש הפ"י דאי מתני' ר"מ הא ר"מ ס"ל אין חוששין ללעז שמא יבואו עדים לאוקמתא דעולא בסנהדרין דף ט' והכא פירש"י דחיישי' שמא יבואו עדים ויתברר הדבר ז"א דהא אביי גופי' ס"ל שם דלכ"ע חוששין ללעז אף לר"ע וקשה על אביי דהוכיח מהמשנה דנאמן לאסרה וצ"ל דאביי ס"ל כר' יוחנן דקיי"ל כוסי' דזמן משום בת אחותו תיקן ולדידי' זנות שכיח ושפיר הוכיח ודו"ק. ואמנם לפ"ז שקטה קושיות הפ"י הנ"ל דהא לאביי שפיר י"ל דמתני' ר"מ הוא דהא לאביי גם ר"מ ס"ל חוששין ללעז וכמ"ש והדרן לכללא דסתם מתני' ר"ע היא ור"ע הא ס"ל דטענת בתולים שלשים יום ונסתר הפירוש שלא יעליל עליה דהא אפי' אחרי שתיקנו יום רביעי החשש במקומו וא"כ הוכרח אביי לומר דטעמא משום אקרורי דעתא וז"ב ובזה א"ש קושיות מהרמשי"ף שהקשה למה לא אמר אביי מה קמ"ל כמו שאמר רבי יוסף אמימרא דרב יהודא אמר שמואל ולפמ"ש א"ש דעל ר"א לא עצי להקשות מה קמ"ל דשפיר י"ל דר"א ס"ל כאוקמתא דעולא בסנהדרין דבחוששין ללעז קא מפלגי ור"ע ס"ל דאין חוששין ללעז ולדידי' מתני' לא אתיא כר"ע דהוא במתני' חוששין שעא יבואו עדים כמ"ש וכיון דמתני' לאו ר"מ הוא שפיר יש לפרש למיתיב לה כתובה ולא קשה ליתיב לה דאדרבא אנו אומרים שלא זינתה והוא מעליל עליה שלא כדין ושפיר קמ"ל ר"א אבל אביי לנפשי' הוכיח וא"ש דאמר אביי אף אנן נמי חנינא והיינו לשיטתנו שפיר מוכח וגם הא דקאמר ע"ט משום אקרורי דעתא והיינו לשיטתנו ליכא לפרושי בענין אחר ודו"ק היטב:

ה ומעתה א"ש קושית המפרשים על הי' בתרא דהתוס' דכדי שלא חשב עמו באיסור חיישי' למלתא דל"ש דא"כ מאי קאמר אביי אי למיתיב לה כתובה הא בזה ליכא מלתא דאיסורא והדק"ל הא זנות לא שכיח ולפמ"ש לעיל דע"כ ס"ל אביי זנות שכיח דאל"כ אין הוכחה כלל ממתני' וא"כ לא קשה בלל והתוס' הוצרכו לתרץ לר"ל דס"ל זנות לא שכיח מה יענה ביום שידובר בו המשנה אבל לאביי א"ש בלא"ה וז"ב. ובזה א"ש דכתבו התוס' שני תירוצים היינו דתירוץ הא' הוא אליבא דאביי דלדידי' ע"כ זנות בלא עדים והתראה שכיח ודו"ק היטב:

ו עוד אמרתי ליישב קושית הפ"י הנ"ל דהנה זקני מהרש"א הקשה הא דאמרו שקדו חכמים על תקנת ב"י שיתי' טורח בסעודה ג' ימים והקשה דהא הקושיא הי' רק ותנשא בא' בשבת וע"ז הי' שיאמרו שקדו שיהא טורח בסעודה יום א' ותירץ שיש כ"מ אם יגיע זמנה ביום ב' וג' איכה מעלה לה מזונות כיון דעכובא הוי משום שמחת סעודה של חתונה דידה אבל משום טענת בתולים ה"ל כאילו הוא המעכב דלאו תיקון דידה הוא ע"ש ודפח"ח ובזה א"ש קושית הפ"י דלא עצי אביי לומר הטעם משום שלא יעליל עליה דאביי דהי' תלמידו דרב יוסף ודאי הוי שמיע לי' הא דאמר רב יוסף אמר ר"י א"ש שקדו חכמים שיהא טורח בסעודה ג' ימים (ועמ"ש מהרש"א בתוס' דף ט' דיה מאי לאו דאביי תלמידו דרב יוסף ודאי הוי שמיע לי' הא דאמר רב יוסף אמר ר"י דאביי תלמידו דרב יוסף ודאי דהוי שמיע לי' הא דשקלינין וטרינין אקמא הא דרב יוסף עש"ה) וקשיא לי' למה צריך שקדו ג' ימים הא בחד יומא סגי לתרץ הקושיא ותנשא בא' בשבת וע"כ כתירוץ מהרש"א דמשום שקדו אם הגיע ביום ב' וג' א"צ להעלות לה מזונות דהוא תקנתא דידה אבל משום טענת בתולים לחוד הי' צריך להעלות לה מזונות דלאו תיקון דידה הוא אלא תיקון דידי' ואי נימא כפירוש הפ"י קשה למה צריך לומר שקדו ג' ימים דאין לומר דאי משום טענת בתולים לחוד הי' צריך להעלות לה מזונות דהוא המעכב ולאו תיקון דידה הוא דז"א דלפירוש הפ"י הוי שפיר תיקון דידה שלא יעליל עליה ואפי' משום טענת בתולים הי' צריך להעלות לה מזונות אם הגיע זמנה ביום ב' או ג' ועכצ"ל דהטעם משום אקרורי דעתא וא"ש קושית הפ"י על נכון בס"ד.

ז ובזה א"ש גם קושית המהרמשי"ף שהבאתי אמאי לא אמר אביי מאי קמ"ל כמו שאמר רב יוסף על מימרא דר"י א"ש ולפמ"ש א"ש דעל ר' אלעזר לא קשה מאי קמ"ל הא מתני' הוא די"ל דר' אלעזר לא ס"ל כלל הא דאמר רב יוסף אר"י א"ש דשקדו חכמים שיהא טורח בסעודה ג' ימים וא"כ איכא למימר דמתני' הוא למיתב לה כתובה שלא יעליל עליה כמ"ש הפ"י אבל אביי לנפשי' לא מצי למימר הכי דקשיא לי' הא דאמר רב יוסף רבי' שקדו שיהא טורח ג' ימים הא ביום א' סגי ומזה מוכח דלא כן הפירוש כמ"ש הפ"י ושפיר הוכיח וז"ב. ובזה א"ש ג"כ קושית העצי ארזים אהא דאמר אי למיתיב לה כתובה ניתב לה דהא נ"מ שלא תטרוף מלקוחות שלא כדין דאם זינתה אין לה כתובה ואף שהבעל רוצה ליתן לה כתובה מ"מ תטרוף מן הלקוחות שלא כדין ולפמ"ש א"ש דאם החשש משום טריפת לקוחות ע"כ ההוא ל"ל נכסים ב"ח וא"כ הדק"ל למה צריך לומר שקדו ג' ימים הא ביום א' סבי ואין לומר כתירוצו דמשום ט"ב הי' צריך להעלות לה מזונות דמשום תיקון דידי' ולא תיקון דידה דז"א דהא לאו תיקון דידי' הוא דהוא רוצה

ליתן לה כתובה רק תיקון הלקוחות שלא תטרוף שלא כדין מהלקוחות והם לא יהי' להם על מי לחזור ולמה יהי' צריך ליתן לה מזונות הא לאו איהו המעכב וזה הפירוש דאמר אביי ניתיב לה וז"ב: (ח) והנה התוס' ד"ה אי למיתב כתבו דהא דאמר ר"י באומרת מכ"ע אני דא"נ אע"ג דאיכא ס"ס ספק מ"ע ואת"ל דרוסת איש שמא תחתיו נאנסה משום דס"ל לר"י מ"ע ל"ש ור"ג ס"ל דשכיח ע"ש ולכאורה קשה דאמרינין לקמן דף י"ג בשלמא לר"א כו' אלא לר' יוחנן תרתי ל"ל ולפמ"ש התוס' י"ל דאצטריך האי דמ"ע לאשמעונין אע"ג דאיכא ס"ס מ"מ לא מהימנא לר' יהושע משום דס"ל מ"ע ל"ש ונתי דס"ל לר' יהושע דמיגו לא אמרינין בשור שחוט לפניך מ"מ ה"א דס"ס מהני קמ"ל דלא הוי ס"ס דמ"ע לא שכיח. ואמנם הש"ס עדיפא מיני' עשני דלר' יוחנן ליכא מיגו כלל ואמנם עפ"ז א"ש מה שהקשו התוס' שם ע"ב ד"ה אלא דלר' יוחנן האי שינויא ליתא דלר' יוחנן בהאי דמ"ע אני בלא"ה א"ש דע"כ לא אמר ר"ג דמהימנא אלא משום דאיכא ס"ס דמ"ע דהא ר"נ ס"ל מ"ע שכיחא והא דאמרינין ע"כ לא אמר ר"ג אלא דאיכא מיגו היינו במשנה דמשארסתני נאנסתי דליכא ס"ס דמ"ע אבל במשנה דמ"ע אני איכא ס"ס לר"ג וז"ב: (ט) והנה דעת הרמב"ם דטענת פ"פ אפי' יש לה דמים דתלינין דעדיין לא חיתה המכה ורש"י ס"ל דזה ל"ש והא דתלינין בדם בתולים היינו משום דדם נדה שלא בשעת וסתה ל"ש כלל ע' בב"ש וי"ל דעת רש"י כיון דכתבו התוס' דזנות לא שכיח אלא משום דלא תשב עמו באיסור כל ימיו חששו אף לדבר דל"ש אבל אי איכא דמים דצ"ל דעדיין לא חיתה המכה דזה ג"כ ל"ש לזה ודאי לא חששו דהוי תרי מילי דל"ש והוי מיעוטא דמעוטא דאפי' ר"מ דחייש למיעוטא אבל למיעוט דמיעוטא לא חיים כן י"ל בזה ואמנם הרמב"ם י"ל דס"ל כתי' ראשון דזנות בלא עדים והתראה שכיח ולכך אף דתלי' במה שלא חיתה המכה ל"ש ע"ט משום שלא תשב עמו באיסור כל ימיו חיישי' לחד עלתא דל"ש וז"ב:

י והנה התוס' כתבו דס"ד דש"ס דבטענת דמים ל"ח לאקרורי דעתא דהוא טענה ברורה ולכך סיד דמיירי מתני' ביש לה דעים אלא דטוען פ"פ ולרש"י צ"ל במשפחת דורקטי או בנאבדה המפה דאם יש לה דמים אינו נאמן ולהרמב"ם דוחק לומר דמשום זה יתקנו חז"ל ולכך ס"ל דגם ביש לה דמים נאמן לטעון פ"פ ותיקנו חז"ל משום כל הנשים וז"ב. וא"כ י"ל דהתוס' בתי' בתרא אזלי למסקנת הש"ס דמתני' מיירי בטענת דעים ורק דזנות ל"ש ושפיר כתבו דכדי סלא תשב עמו באיסור כל ימיו חששו למלתא דל"ש אבל לס"ד דמיירי דאיכא דעים דאי ליכא דמים ל"ה לאקרורי דעתא וכיון דאיכא דמים וצ"ל דחיישי' דעדיין לא חיתה המכה וזה עלתא דל"ש כמ"ש הב"ש וא"כ איכא תרתי מילי דל"ש ובכה"ג ודאי לא חששו חז"ל דתיקנו בשביל זה ועכצ"ל כתי' ראשון דזנות בלא עדים

והתראה שכיח וא"כ תי' הראשון הוא לפי הס"ד ותהי' השני הוא לפי המסקנא דש"ס ובזה א"ש קושית המפרשים שהבאתי באות ה' על תירוץ השני מהא דאמר אביי אי למיתיב לה כתובה הא זה לאו מלתא דאיסורא ולמה נחוש לדבר שלא שכיח ולפמ"ש א"ש דלס"ד דאביי ודאי צ"ל כתי' הראשון בתוס' דזנות בלא עדים והתראה שכיח ודו"ק וגם א"ש מה שהקשיתי באות ג' על הוכחת אביי ממשנתנו דאומר פ"פ נאמן דילמא מתני' ר"מ דחייש למיעוטא ולכך נאמן לאסרה ואנן אזלי' בתר רובא וכיון דזנות ל"ש אינו נאמן ולמ"ש א"ש דבס"ד דאביי ודאי זנות שכיח כתי' ראשון בתוס' ודו"ק:

יא עוד י"ל קושית התוס' מהא דגיטין דזנות ל"ש ואמאי תיקנו כאן משום זנות די"ל ודאי לתקן החלה תקנה בשביל דבר דל"ש זה לא אמרינן אבל כאן דבלא"ה הוצרכו לתקן יום מיוחד משום שקדו שיהא טורח בסעודה ג' ימים ולא ישא ביום א' וביום ב' וג' קבעו יום ד' ואסרו לישא ביום ה' משום ט"ב אע"ג דלכתחלה לא היו מתקנים בשביל זה כיון דל"ש מ"ע כיון דהתחילו לתקן תיקנו גם בשביל זה וכה"ג כתבו התוס' בגיטין ע"ש ובזה א"ש מה שכתב זקני מהרש"א ז"ל דאם הגיע זמנה ביום ב' וג' אינה מעלה לה מזונות דהתקנה הוי בשביל טורח סעודה דידה אע"ג דגם תקנתא דידי' הוא משום ט"ב ולפמ"ש א"ש דעיקר התקנה לא הי' אלא בשביל שקדו אבל בשביל ט"ב לא היו מתקנין דלא שכיח ודו"ק: (יב) ואמנם הא דהוצרכו התוס' לתירוצם היינו לס"ד דש"ס דאמר מ"מ אמרו בתולה נשאת בו' לפי ששנינו נותנין לבתולה יב"ח כו' ולא ידע עדיין מתקנת שקדו ע"ז הקשו התוס' הא זנות ל"ש אבל למאי דמסיק שקדו חכמים כו' שיהא טורח ג"י כו' שוב לא קשה כלל וממילא מיושב קושית המפרשים שהבאתי באות ה' דלמסקנא ל"צ כלל להני תירוצים שתירצו התוס' ודו"ק:

יג והנה הרי"ף כתב דהא דלא אמרינן ס"ס ספק מ"ע דמ"ע פתחה סתום ותמה הר"ן דא"כ צ"ל דגירסתו לקמן דף ל"ו אי דקטעין טענת פ"פ ה"נ וא"כ קשה מה דאמר לקמן לא דטעין טענת דמים והדרא ק"ל הא יש ס"ס ע"ש וכבר כתבתי בזה דרכים שונים והמה בחידושי ועתה אמרתי דהא התוס' כתבו דמכ"ע לא שכיח ואמנם הרי"ף מיאן בזה והיינו דהא גם זנות לא שכיח רק דחז"ל תיקנו משום שלא תשב עמו באיסור כל ימיו ותיקנו אף משום מילתא דל"ש אבל עכ"פ שפיר שייך ס"ס דמ"ע ואי דמ"ע ל"ש ז"א דנגד זה גם זנות ל"ש והרי שניהם שקולים וז"ב ואמנם למ"ש דאביי ע"כ ס"ל זנות שכיח וכר' יוחנן כמ"ש אות ג' דמוכח כן שפיר י"ל דספק מ"ע לא שכיח וא"ש:

יד והנה ר"נ אמר שמואל אמר חכמים תקנו כתובה כו' והן אמרו והן אמרו נאמן להפסידה וכתב הרמב"ם דאינו נאמן אלא משום דכתובה דרבנן דהן אמרו והן אמרו

ואמנם בתוס' כתובה א"נ ואילו הי' כתובה דאורייתא לא הי' נאמן והתוס' בד"ה אי למיתב כתבו בפשיטות דאוקי ממונא בחזקת מארי' ומשמע אפי' אם הי' כתובה דאורייתא ונראה דהרמב"ם אזיל לשיטתו דס"ל אפילו מצא דם נאמן לומר פ"פ ותלינין בלא חיתה המכה אף דזה ל"ש כמ"ש הב"ש ע"מ הן אמרו והן אמרו ובזה ל"ק מה שהקשו על שיטת רש"י דבמצא דם אינו נאמן א"כ מה אמר מה הועילו חז"ל בתקנתן הא הועילו היכא דמצא דם ולמ"ש א"ש דע"כ ר"נ אפי' במצא דם מיירי אבל אנן לא קיי"ל כ דרב אשי פליג כמ"ש תוס' ודו"ק:

טו והנה התוס' ד"ה אבל בגליל הקשו דמייתי מדיוקא וה"ל למידק מרישא דתני אלמנה בתולה מן האירוסין כו' ונראה דמשם אין לראות די"ל דסתם משנה ר"מ והוא חייש למיעוטא אבל אנן אזלינין בתר רובא וזנות לא שכיח כמ"ש לעיל אות ב' ואביי דהוכיח ממשנה דבתולה נישאת ס"ל כר' יוחנן דזנות שכיח אבל רבי יוסף ס"ל דזנות לא שכיח ולכך לא מצי לאתויי מרישא אבל מהא דהאוכל אצל חמיו ביהודא דייק שפיר דשם אמר אביי מדקתני האוכל ש"מ דאיכא דוכתא ביהודא נמי דלא אכיל כדתניא א"ר יהודא ביהודא הי' מיחדין כו' ומוכח דמתניתין ר' יהודא הוא ושפיר דייק וז"ב וע"ש דרבא אמר ה"ק כל שלא נהג מנהג בגליל כו' א"י לטעון ט"ב ויותר נ"ל דהנה התוס' ד"ה מאי לאו כתבו דביהודא אע"ג דאיכא חזקה לא מהימן דלא מוקי אינש אנפשי' ואע"ג דגבי יבמה אמרינן דעד ל' יום מוקי אנפשי' רוב פעמים לא מוקי אנפשי' אפי' שעה אחת כו' וא"כ מוכח דלאו ר"מ הוא דהא ר"מ לא אזיל בתר רוב ושפיר מוכיח וז"ב:

טז וע"ש במהרש"א שהקשה על תי' התוס' דמשמע לי' דא"י לטעון בכל ענין כו' דביהודא נאמנת במיגו דאמרה. באירוסין בא עלי והקשה הא הוי מיגו להוציא כמ"ש תוס' לקמן ע"ש ונראה לפמ"ש הרמב"ם דמיירי במצא דם ותלינין בלא חיתה המכה ואע"ג דזה ל"ש מ"מ יכול להפסידה כתובתה ולעיל כתבתי דהיינו משום דהן אמרו והן אמרו ולפ"ז י"ל לפמ"ש הכה"ג דאם חזקה מסייע למיגו אמרינן מיגו להוציא כן י"ל אם הרוב מסייע למיגו אמרינן מיגו להוציא וכאן הרוב מסייע למיגו דלתלות שעדיין לא חיתה לא שכיח כמ"ש הב"ש אבל לקמן דמסיק דמיירי בטענת דמים שלא מצא דם דאין רוב מסייע למיגו שפיר כתבו דהוי מיגו להוציא:

יז והנה המהרש"א הקשה לעיל בתוס' ד"ה מאי לאו דכתבו דס"ד דבטענת דמים ליכא למיחש לאקרורי דעתא דטענה ברורה הוא אכתי מה יענו בהא דרב יוסף דהכא דל"ש תירוצם ולענ"ד י"ל דכאן י"ל דהמקשה ס"ל שדעת הרי"ף דמכ"ע פתחה סתים ודמים אין לה ולכן לא מצי לאוקמי בטענת דמים דא"כ להימנה במיגו דמכ"ע ומשני לא

בטענת דמים ומיגו ליכא דהוי מיגו במקום חזקה כמ"ש התוס' אבל בהא דאביי דמייתי ממשנתנו דהוי לאסרה עליו שפיר הוי מצי לאוקמי בטען ט"ד דלענין איסור לא מהני מיגו כמ"ש המהרש"א ודו"ק. ובזה יש לפרש הא דאמר בירושלמי אמתני' דמשארסתני נאנסתי ואמתני' דמכ"ע אני הדא הוא לענין כתובה אבל לקיימה א"י משום ספק סוטה והיינו דס"ל טעמא דר"ג משום מיגו כמו בש"ס דילן ולענין איסור לא מהני מיגו וכתבתי במ"א ודו"ק: (יח) עוד י"ל לפמ"ש התוס' דאפי' לרבנן דר"מ ליהמנה במיגו דמ"ע אני תחתיך ובאמת הב"ש כתב דמ"ע אני תחתיך לא מהימנא דליכא מיגו וכבר הרגיש הפ"י בזה ואמנם זה תלוי אי טעמא דר"ג משום מיגו במכ"ע אני תחתיך ליכא מיגו אבל אי טעמא משום חזקה אפי' מ"ע אני תחתיך איכא חזקה ואמנם לפמ"ש לעיל י"ל דלכך לא אוקמי רב יוסף בטענת דמים דקשיא לי' ליהמנה במיגו דמכ"ע ע"ש והיינו דהא כתבו התוס' דמשמע לי' דאין יכול לטעון ט"ב בכל ענין בין כו' בין שאומרת פתחה נטול דנאמנת במיגו דבא עלי באירוסין ע"ש הרי חזינין דמהני מיגו ולכך לא בעי לאוקמי בטען טענת דמים דא"כ תהא נאמנת במיגו דמכ"ע כמ"ש באות טו"ב אבל מהא דבתולה אלמנה מן האירוסין לא מצי רב יוסף לדקדק די"ל שפיר בטען טענת דמים ואי קשיא ליהמנה במיגו דמ"ע י"ל דמיגו במקום חזקה לא אמרינן ולכך דייק מהאוכל אצל חמיו ביהודא דמשם בארה דאמרי' מיגו במקום חזקה והוכיח שפיר ומתורץ קושית התוס' דאמאי לא דייק מרישא ודו"ק:

יט עוד י"ל על קושית עצי ארזים שהבאתי לעיל אהא דאמר אביי אי למיתב לה כתובה ניתיב לה ודילמא מיירי דכתב לה א"כ תטרוף מלקוחות בחנם דבשלמא אי ארוסה ל"ל כתובה רק בשעת נשואין הוא מתחייב לה כתובה א"כ ל"ש שתטרוף מלקוחות בחנם שהרי הוא מתחייב לה עתה כתובה אבל אם ארוסה אית לה כתובה קשה ונלע"ד עפמ"ש דדעת הרמב"ם דאף במצא דם מצי לטעון (ט"ב) (פ"פ) וכתבתי דלכן אמר ר"נ א"ש חכמים תיקנו כו' והן אמרו כו' דאפי' במצא דם תלינן בלא חיתה המכה אף דל"ש רק דהן אמרו והן אמרו ולפ"ז א"ש דאביי הוכיח דע"כ לא מיירי דיש לה כתובה שכתב לה באירוסין דאי בשכתב לה כתובה בשעת אירוסין לא הי' לו להיות נאמן לטעון פ"פ כיון דמצא דם וכאן ל"ש הן אמרו והן אמרו דהא הוא כתב לה כתובה ולא מתקנת חז"ל הוא דנימא הן אמרו והן אמרו והוי כמו תוספת כתובה דכתב הרמב"ם דאינו נאמן בטענת פ"פ דלאו תקנת חז"ל הוא ול"ש הן אמרו והן אמרו וז"ב ומשני לא בטענת דמים דאז שפיר נאמן מדינא ול"צ לטעם דהן אמרו כמ"ש הה"מ בשם י"א דבטענת דמים אפי' לענין תוספת כתובתה נאמן ע"ש וזה ברור:

כ ומעתה א"ש מה שהקשה הר"ן על הרי"ף כמ"ש אות י"ב מהא דמשני לא בטענת דמים ולפמ"ש י"ל דה"ק לא בטענת דמים ולמיתב לה כתובה דלהוציא ממון לא מהני ס"ס והרי"ף לא כתב דס"ס מהני אלא אהא דר' אלעזר לאסרה עליו אבל להוציא ממון ל"מ ס"ס כמ"ש הפ"י דא"ה בממון אחה"ר ואי קשיא ליתיב לה ז"א דשפיר י"ל לענין פסידא דלקוחות דבזה ל"צ להן אמרו והן אמרו ודו"ק היטב.

כא והנה י"ל דבר חדש על קושיות התוס' דהכא חיישינן א לזנות ובגטין אמרינן זכות ל"ש דודאי זנות בגדולה ל"ש דחזקת כשרות יש לה ולא תזנה במזיד אבל בקטנה דאינה יודעת חומר האיסור י"ל דזנות שכיח ולכך בגיטין דלחוש שמא יחפה על בת אחותו ורוצה להצילה ממיתה וע"כ דזינתה כשהיא נערה עכ"פ שפיר אמר ר"ל זנות. ל"ש אבל כאן חיישינן דתזנה בקטנותה וזה שפיר שכיח אך זה טעות דקטנה שזיכתה אינה נאסרה לבעלה לפי הש"ס שלנו כדמוכח ביבמות גבי שנים שנתערבו נשותיהן ע"ש ואמנם לפ"ד הירושלמי שפסק הרמב"ם כוותי' דקטנה שזינתה נאסרת על בעלה א"ש קושית התוס' ועפ"ז י"ל הירושלמי דאמר בוגרת נשאת בכל יום ותמהו אמאי הרי עכ"פ שייך בה טענת בתולים למר כדאית לי' ולמר כדאית לי' ולפמ"ש י"ל דהירושלמי ה"ל דמוכ"ע פתחה סתום וטענת פ"פ מיירי אף אם מצא דם ולפ"ז י"ל בוגרת אם מצא דם מותרת דאין לומר דתלינן בד' לילות ז"א דהא לזה לא חיישינין שזינתה כשהוא נערה דזנות לא שכיח ורק שזינתה בקטנותה קודם שהיתה בת י"ב שנים ויום א' וא"כ עתה שהוא בוגרת כבר עברו י"ב חדש ושוב לא תלינן במכה כמבואר במסכת נדה וא"כ לא משכחת לה טענת פ"פ ולטענת דמים דלא מצא דם לא חיישינין דבזה ל"ש אקרורי דעתא וכס"ד בש"ס דילן ולכך נשאת בכל יום ולכך השמיטו הפוסקים האי ירושלמי דלפי הש"ס דילן ליתא לזה כן י"ל דרך פלפול בעלמא ודו"ק:

כב עוד נראה ליישב דברי הרי"ף מקושית הר"ן דהא התוס' תירצו דספק מכ"ע לאו ספק הוא דאילו הית' מ"ע היתה טוענת דאין בזה גנאי כמו ביאת אונס ע"ש ואמנם י"ל דשמא הוא מ"ע אינה תחתיו ולרבנן אין לה אלא כתובה מנה ולבך אין טוענת מ"ע וטוענת בתולה הייתי ויש לה מאתים ולכך מיאן הרי"ף בתירוץ התוס' ובזה א"ש קושית הר"ן דאמרי' לא דקא טעין טענת דמים ולפ"ד הרי"ף הא בזה איכא ס"ס ולפמ"ש איש דהא אביי ס"ל בסנהדרין דר"ע ג"כ חושש ללעז וא"כ שפיר אתי מתני' כר"מ דחוששין שמא יבואו עדים ויתברר הדבר וכמ"ש לעיל וכיון דסתם מתני' ר"מ ור"מ ס"ל מכ"ע כתובתה מאתים וא"כ שפיר תירצו התוס' דא"א דהיא מכ"ע היתה טוענת דלא היתה מפסדת כלום וז"ב ויותר נראה דהא הקשה הפ"י לימא אביי למיתב לה הכתובה ולא קשה ליתוב

לה די"ל להיפך אנן חוששין דבאמת לא זינתה והוא יעליל עליה ולכך תיקנו להנשא ברביעי דאז אם לא יבוא מחר לב"ד שוב לא יהא נאמן ותירץ דסתם מתני' ר"מ ור"מ ס"ל טענת בתולים למ"ד יום ולא מתקנה בכך ע"ש ולפ"ז קאמר הש"ס לא בטענת דמים והיינו ממ"נ אי מתני' ר"מ הוא שפיר י"ל בטענת דמים וליכא ספק מ"ע דא"א הוי טוענת דלר"מ לא מפסדת מידי ואם מתני' רבנן וליכא לאוקמי בטענת דמים דאיכא ס"ס הא לרבנן שפיר י"ל למיתב לה כתובה וכמ"ש הפ"י דתיקנו רביעי שלא יעליל עליה וא"כ ממ"נ אין ראיה ממתני' ודו"ק כי נכון הוא:

כג ובזה איש מה שהקשה רש"י וטענת דמים אין לו ונדחק ליישב דמיירי שאבדה המפה או שהיא ממשכחת דורקטי והתוס' תירצו בבוגרת ומ"ע ע"ש אבל לפי' הרי"ף הואי א"ש דמיירי שפיר דלא מצא דם רק דמשום דם אינה נאסרת דאיכא ס"ס דמכ"ע לדידן דקיי"ל כרבנן דמ"ע כתובתה מנה ול"ש תי' התוס' דהיתה טוענת די"ל דלא רצתה להפסיד מנה וז"ב ואמנם שמואל דאמר דנאמן להפסידה כתובה בזה שפיר קשה דהא בלא"ה יש לו טענת דמים ואין לומר דע"ז יש לה ס"ס דהא להוציא ממון ל"מ ס"ס וצ"ל כמ"ש הרמב"ם דבאמת מצא דם אלא דתלינין בדם מכה והיינו משום דהן אמרו והן אמרו כמ"ש באות י"ד ע"ש ותראה דהדברים מכוונים בשיטת הרמב"ם ודו"ק:

כד ובזה י"ל קושית התוס' אמאי לא דייק רב יוסף מרישא דבתולה אלמנה מן האירוסין יש לה ט"ב וע"כ להפסידה כתובה ע"ש ולפמ"ש י"ל דהא דלא ניחא לי' לרב יוסף לאוקמי בטענת דמים כקושית מהרש"א י"ל דס"ל כהרי"ף דמ"ע אין לה דמים ואיכא ס"ס וס"ס מהני להוציא כתובה ואין לומר כמ"ש התוס' דאילו היתה מ"ע היתה טוענת די"ל דלא רצתה להפסיד מנה ואין לומר דילמא ר"מ הוא דס"ל מ"ע כתובתה מאתים דכבר הוכחתי באות ט"ו דמתני' דהאוכל אצל חמיו לא אתיא כר"מ דלר"מ גם ביהודא יכול לטעון ט"ב דחזקה א"א טורח כו' ואף דכתבו התוס' דודאי לא מוקי אינש אנפשי' ואף דלגבי יבמה אמרי' דעד ל' יום מוקי אנפשי' מ"מ רוב פעמים לא מוקי אנפש' אפי' שעה אחת כו' ע"ש מ"ע הא ר"מ ס"ל דחיישי' למיעוט ולא אזיל בתר רוב וע"כ דלא אתי מתני' כר"ע ושפיר הוכיח רב יוסף אבל ממתני' דבתולה אלמנה מן האירוסין לא מוכח מידי די"ל דמתני' ר"מ הוא וליכא ס"ס ואיש דלא דיק מרישא ודו"ק: (נה) ובאמת אני תמה על מה שכתב הפ"י לתרץ קושייתו על אביי דלא מוקי לה לכתובה ולהיפך שלא יעליל עליה ותירץ דלא מסתבר לאוקמי מתני' דלא כר"מ דר"מ ס"ל ט"ב כל ל' יום וכמ"ש באות כ"ב ע"ש ואני תמה דהא לר"מ א"נ לטעון פ"פ דהא ס"ל לר"מ כתובה דאורייתא כמ"ש התוס' בסנהדרין ט' והקשו על רש"י וא"כ אביי דמוקי לה בטענת פ"פ ודאי לדידי' לא אתיא

מתני' כר"מ והדרא קו' הפ"י לדוכתה ואמנם י"ל דזה עצמו דאמר אביי אי למיתב לה כתובה ניתוב לה שהרי באמת לר"מ א"נ לטעון פ"פ להפסידה כתובתה ולא כפירש"י כיתיב לה ומה לכו להפסידה והרי הוא נותן לה מדעתו דע"ז קשה קושית עצי ארזים דילמא משום פסידא דלקוחות אלא ה"ק ניתוב לה דהא לר"מ לא מהימן להפסידה ומתני' הא ר"מ הוא ומדוקדק נמי הא דאמר אביי אף אנן נמי תנינ' דהיינו לדידן דס"ל לאביי בסנהדרין דר"מ מודה ג"כ דחוששין ללעז ואתיא מתני' שפיר כר"מ דחוששין שמא יצא הקול ויתברר הדבר וכמ"ש הכל באות ג' ובם קו' מהר"מ שיף אמאי לא אמר אביי מאי קמ"ל א"ש יעי"ש ותמצא באר היטב:

כו ובזה איש לא דטעין ט"ד והיינו דשפיר י"ל למיתב לה כתובה ואי קשיא ניתב לה י"ל לענין פסידא דלקוחות ומתני' שפיר כר"מ אתי דבטעבת דמים דהוא טענה ברורה גם לר"מ מצי לטעון ח"ב וארווחנא בזה ליישב דברי הרי"ף דהקשה עליו הר"ן דמה משני לא דקא טעין טענת דמים דלהרי"ף קשה הא איכא ס"ס ולפמ"ש א"ש דהא לענין להוציא כתובה לא מהני ס"ס ורק לענין איסור כתב הרי"ף דיש ס"ס וא"כ שפיר משני לא דקטעין טענת דמים ולענין להוציא כתובה וכמ"ש ודו"ק:

כז והנה מ"ש התוס' דרוב פעמים לא מוקים אינש אנפשי' אפי' שעה אחת לכאורה מ"מ אמאי א"י להפסידה כתובתה דהא א"ה בממון אחה"ר וע"כ צ"ל כמ"ש ההגהות מרדכי ב"פ אלמנה דכתובה אלים דהיא מעשה ב"ד והולכין בה אחה"ר ומזה הוכח' למ"ש תוס' לעיל ד"ה אי למיתב דמהני ס"ס להוציא ממון והוכיחו זה ממתני' דמשארסתני נאנסתי למ"ד מקח טעות ממאתים אבל מנה יש לה וע"ז השיב הפ"י דהתם שאני כיון דא"י לאסרה עליו הרי הוא כאשתו גמורה וכמו שכל אדם א"י להפסיד אשתו כתובתה אם יאמר שראה שזינתה כך א"י להפסידה כאן שהרי היא כבע"ח וכתובתה בידה כו' אבל בהא דהאוכל אצל חמיו דנאסרת עליו כדאמר אי לאסרה עליו ביהודא אמאי לא שייך סברת הפ"י דהא נאסרת עליו ואעפ"כ הולכין אחה"ר וע"כ צ"ל דבכתובה דהוא מעשה ב"ד הולכין אחה"ר וז"ב ולפ"ז י"ל דלכך מיאן רב יוסף לאוקמי בטענת דמים דקשיא לי' דהא איכא ס"ס לפי שיטת הרי"ף דמ"ע ל"ל דמים ומהאי מתניתין מוכח דהולכין בכתובה אחה"ר וה"ה לס"ס דהיא מטעם רוב וז"ב:

כח ובזה א"ש קושית התוס' דלמה לא דייק רב יוסף מרישא א דבתולה אלמנה מן האירוסין דיש לה טענת בתולים ולפמ"ש א"ש דממתני' דבתולה אלמנה מן האירוסין שפיר הו' מצי לאוקמי בטענת דעים ואף דאיכא ס"ס י"ל דאין הולכין בממון אחה"ר

וה"ה לס"ס כמ"ש הפ"י אבל ממתני' דהאוכל אצל חמיו דמינה מוכח דבכתובה הולכין אחה"ר וה"ה לס"ס לא מצי רב יוסף לאוקמי בטענת דמים וכמ"ש ודו"ק היטב:

כט והנה לפמ"ש הפ"י יש לדחות ג"כ מ"ש התוס' דף י"ב דיה וניחוש אין לומר דפריך דהא מצי לשנוי' דהא דא"י לטעון היינו להפסידה כתובתה דאיכא ס"ס כו' ולפמ"ש הפ"י לא מהני כאן ס"ס כיון דנאסרת עליו כמ"ש באות כ"ז ושפיר י"ל דפריך וניחוש היינו אפי' לאסרה עליו דאין לומר דהא דא"י לטעון היינו להפסידה כתובתה משום דאיכא ס"ס דהא כיון דנאסרת עליו תו לא מהני הס"ס לפ"ד הפ"י וא"כ לא צריך לתי' ר"י דיש לנו להפסיד כתובתה כדי שיבוא לב"ד דזה דוחק ומכ"ש מ"ש התוס' דאף באשת ישראל ה"ל להפסידה כתובתה גזרה שמא ישאנה כהן כו' דזה ודאי גזרה רחוקה וזנות ל"ש ואם נאמר דהכא קאי הסוגיא למ"ד זנות שכיח א"כ הי' א"ש דהשמיטו קצת פוסקים קושיא זו דולחוש שמא תחתיו זינתה ודו"ק:

ל והנה הרי"ף כתב וז"ל אמר ר"א האומר פ"פ מצאתי נאמן לאסרה עליו וה"מ באשת כהן כו' ולא מצית אמרת את"ל תחתיו ספק מכ"ע דמכ"ע פתחה סתום אי נמי באשת ישראל וקיבל בה אביה כו' והוא תמוה למה הכניס הרי"ף הקושיא דמכ"ע בין הדבקים דהא גם באשת ישראל שייך ספק מכ"ע וכבר עמדו בזה האחרונים ז"ל ונראה דהש"ך כתב דס"ס בעינן מתהפך וכתב הגאון רמ"ע דזה אם נוכל להתחיל בצד זה כמו בצד זה אבל אם לא נוכל להתחיל בצד א' לא בעי מתהפך ולפ"ז י"ל דבאשת ישראל איך נימא ספק באונס ספק ברצון ואת"ל ברצון שמא מכ"ע דעל מכ"ע אין שייך רצון וע"כ דנתחיל כך ספק מכ"ע ספק דרוסת איש ואת"ל דרוסת איש שמא באונס ולפ"ז א"י להתהפך ולכך לא כתב בזה הרי"ף האי קושיא דספק מכ"ע אבל באשת כהן שפיר י"ל ספק תחתיו ספק אין תחתיו ואת"ל תחתיו שמא מכ"ע וכן להיפך ספק מכ"ע ספק דרוסת איש ואת"ל איש שמא אין תחתיו וא"ש ח"ב ואמנם התוס' תירצו דמכ"ע ל"ש והרי"ף לא ס"ל כן דנהי דלא שכיח מ"מ עכ"פ מיעוט יש ומצטרף לפלגא דאין תחתיו כמ"ש הפ"י ושפיר יש ס"ס וע"כ כתב הרי"ף דמכ"ע פתחה סתום וז"ב:

לא והנה הה"מ הביא ראיה להרמב"ם דאשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי אע"פ שהוא מותרת לבעלה מ"מ לאחר מותו אסורה לכל כהן בעולם וכתב הה"מ ראי' מהא דאמרינן דנאמנת משארסתני במיגו דמכ"ע דבזה פסלה נפשה מכהונה ובמכ"ע לא מפסלה ותמה הח"צ דשם באשת ישראל מיירי ע"ש ולפ"ז י"ל דבאשת כהן באמת לא מהימנא באמרה משארסתני נאנסתי דליכא מיגו ובזה א"ש קושית התוס' דתהא נאמנת לומר בתולה הייתי במיגו דמשארסתני נאנסתי ותירץ הרא"ש דאין זה מיגו דלא בעי למפסל נפשה

מכהונה ולשיטת הראב"ד דחולק שם על הרמב"ם וס"ל דאין נאסרת לכהונה קשה א"כ באשת כהן תהא נאמנת לומר בתולה הייתי במיגו דמשארסתני נאנסתי דלא תפסל בכהונה ולפמ"ש א"ש דבאשת כהן אינה נאמנת לומר ק משארסתני נאנסתי דליכא מיגו דמכ"ע וז"ב:

לב והנה מה שהקשה הר"ן על הרי"ף מהא דמשני לא דקטעין טענת דמים והא בזה איכא ס"ס לכאורה יש ליישב דהנה מצאנו דר"מ חייש למיעוטא ואעפ"כ בס"ס מתיר באשה שהיא עושה צרכיה והנה בס"ס יש שני טעמים טעם א' כמ"ש הרשב"א מטעם רובא ולר"מ ל"ש זה דלא אזיל בתר רובא ואמנם יש עוד טעם אחד כמ"ש הפלתי דספק א' מותר מה"ת וספק ב' הוא ספק דרבנן ולכך שם בנדה מתיר ר"מ ח"ב והנה האי ספק מכ"ע כבר כתבו התוס' דל"ש דרוב נשים אינן מכ"ע רק כתבתי באות ל"א דהרי"ף ס"ל נהי דל"ש מ"מ מיעוט איכא ומצורף לפלגא דאין תחתיו והוי רובא ולכך מיאן הרי"ף בתירוץ התוס' וז"ב והנה אם נאמר דטעמא דס"ס משום דספק א' מותר מה"ת וספק ב' הוא ספק דרבנן א"כ אם נתחיל הספק ספק מ"ע ספק דרוסת איש זה הספק אינו מותר מה"ת דהא ע"ע ל"ש ואיכא רוב לאיסור וכן אם נתחיל ספק אין תחתיו אף דמותר מה"ת מ"מ הספק ה"ב את"ל תחתיו שמא מכ"ע אף דהוי ספק דרבנן מ"מ אסור עכ"פ מדרבנן משום דרוב נשים אינן מכ"ע וא"כ מטעם דספק א' מותר מה"ת אין להתיר כאן ורק דהרי"ף מצד רוב אתי עלה דעכ"פ מיעוט יש וסמוך מיעוטא לפלגא והוי רוב כמ"ש הפ"י וז"ב:

לג והנה כבר כתבתי דהפ"י הקשה על אביי דאמר אי למיתיב לה כתובה ניתיב לה דילמא אדרב' התקנה היתה שלא יעליל עליה כו' ותירץ דסתם מתני' ר"מ הוא ולר"מ דס"ל ט"ב ל' יום ל"ש זה וכמ"ש באות כ"ב ע"ש בביאור ולפ"ז לא קשה קושית הר"ן על הרי"ף דשפיר משני לא בטענת דמים ולא קשה דא"כ שפיר יש ס"ס לדעת הרי"ף ואמאי אסורה ז"א דהש"ס משני לאביי ממ"נ אי מתני' לאו ר"מ הוא אלא רבנן אין הוכחה ממתני' די"ל כקושית הפ"י דהתקנה הי' שלא יעליל עליה להפסידה כתובה ואי ס"ל לך דע"כ מתני' ר"מ היא א"כ שפיר בטוען טענת דמים ואי קשיא דהא איכא ס"ס ז"א דכבר כתבתי דכאן אין להתיר מטעם דספק א' מותר מה"ת דהא איכא רובא לאיסורא דמכ"ע לא שכיח וי"ל מטעם דסמוך מיעוטא לפלגא דאין תחתיו והוי רובא וכיון דמתני' ר"מ הוא ור"מ לא אזיל בתר רובא א"ש דאסורה לו וא"כ ממ"נ א"ש אבל הרי"ף קאי אליבא דידן דקיי"ל דאזלינן בתר רובא שפיר איכא ס"ס וא"ש קושית הר"ן ודו"ק:

לד והנה התוס' תירצו דאם היתה מכ"ע היתה טוענת דאין בזה בושה כ"כ כמו ביאת אונס והקשה ההפלאה ז"ל הא למשנה אחרונה י"ל דעיניה נתנה באחר ולכך טענה בתולה הייתי ולא טענה מכ"ע אני כדי שתיאסר עליו ע"ש והנה שם בנדרים הא דאמרינן עיניה נתנה באחר ומותרת לו וסמכינין על סברא זו דעיניה נתנה באחר להתיר משום דמדינא אינה נאמנת להפקיע עצמה מבעלה שהיא משועבדת לו אלא דחז"ל אסרוה ולכך סמכו עצמם על סברא דעיניה נתנה באחר ע"ש וזה שייך באשת ישראל שקבל בה אבי' קידושין פחות מג"ש דאין הספק רק שמא זינתה תחתיו ושפיר שייך עיניה נ"ב אבל באשת כהן שמא אין תחתיו ולא היתה משועבדת לו כלל כמ"ש הב"ש ס"ס כ"ד א"כ ל"ש ענ"ב וא"ש תי' התו' ובאשת ישראל בלא"ה ל"ק קושית הרי"ף כמ"ש אות ל"א: סליק סוגיא בס"ד

חדר קלו חדושים ברמב"ם ה' נזירות

פרק א הלכה ט י והנה ראיתי ברש"י ד"ה לישנא אחרינא אמרי לה בש"א נדור ואינו נזיר ות"ק דר' יהודא אמר דנזיר אליבא דבית שמאי והיינו דלא כרבי נתן ע"ש ואמנם הרמב"ם פירש דב"ה במתני' אמרו אינו נזיר אבל נדור מיתו הוי מדלא תני וב"ה אומרים לא אמר כלום וכמו שכתב משנה לדעת רבינו ע"ש והיינו דלא כר' נתן דהא לרבי נתן אליבא דבית הלל אינו לא נזיר ולא נדור ורבינו פסק כמתניתין דעכ"פ נדור הוי לב"ה דהלכה כמותן ואין צריך לומר דהיה לו נוסחא אחרת וגרס מתניתין כרבי נתן כמ"ש מרן הכ"מ אלא דשפיר פסק אליבא נוסחא דידן (בש"ס נזיר דף מ"א ע"ב ור' אליעזר מנ"ל דעשה דוחה ל"ת ע"ש בתוס' ויש להקשות דלר"א דס"ל בהקדש ל"מ שאלה א"כ לדידי' גם נזיר ל"מ שאלה כדאיתא ריש פרק שני לב"ש וע"ש בתוס' דנזירות כהקדש דמי וא"כ מה פריך מנ"ל דעשה דוחה ל"ת והיינו כפירש"י דמנזיר לא ילפי' דאיתא בשאלה דהא לר"א נזיר ליתא בשאלה וצע"ג):

חדר קלו פרק ו ה"ב

כטמא אחר יום מלאת ע' בפי' הרע"ב דפירש דגזרו אטו נטמא ביום מלאות ובתוי"ט הקשה א"כ לסתור הכל לכך פירש דגזרינן אטו כטמא יום ל' בסתם נזיר ע"ש ולע"ד י"ל כפשוטו דהנה התוס' כתבו בדף י"ט ב' ד"ה ה"ג דהא דצריך תרי קראי זאת תורת הנזיר וקרא דהימים הראשונים יפלו דאי לאו קרא דהימים הראשונים יפלו ה"א דיום מלאת היינו יום ק"א ע"ש דכתבו זה לר"א דס"ל נטמא יום ק' אינו סותר אלא ל' ואי לאו קרא

והימים הראשונים יפלו ה"א דיום מלואת הוא יום ק"א אז סותר כ' אבל כטמא יום ק' סותר הכל כתב רחמנא והימים הראשונים יפלו דאפילו נטמא יום ק' אינו סותר אלא שלשים לר"א ע"ש ואמנם רבנן דס"ל יום ק' סותר הכל ולא דרשו ראשונים מכלל דאיכא אחרונים שפיר מפרשינן יום מלואת היינו יום ק"א כמו ובמלואת ימי טהרה דהוי אחר מלואת כמ"ש התוס' וצריך לסתור שלשים מה"ת ולר"א דס"ל דרשה דראשונים ע"כ ס"ל דיום מלואת היינו יום ל' וז"ב ובזה א"ש הא דכתב רבינו דנטמא אחר יום מלואת והוא ביום ל"א סותר הכל ומביא קרבנות טומאה ולשיטת התוס' קשה הא הוא רק מדרבנן אטו נטמא ביום ל' ואמאי מייתי קרבן טומאה כמ"ש התוס' שם במשנה ד"ה הריני נזיר דלבר פדא אינו סותר אלא מדרבנן ואינו מביא קרבנות נזיר טמא ע"ש ולפמ"ש א"ש ודו"ק כי לע"ד הוא ברור בס"ד:

שם הלכה ו' אלא משלים עליהם אחר שיביא קרבנו וכתב הלח"מ דנראה מדברי רבינו דמביא קרבן טומאה והתוס' ס"ל דאינו מביא עיי"ש והנה התוס' דף ח"י ד"ה מתחיל כתבו דא"א לומר דלר"א מונה מיום ח' דא"כ אמאי מביא קרבן הא אינו סותר אלא יום א' וליכא ראשונים וע"כ דמונה מיום ז' ע"ש והנה דבריהן מתוקין מדבש אך לטעמיהו אזלי דס"ל דבעי רק חד בנפילה אבל לדעת רבינו דס"ל עד שיהיו שם ב' ימים ראשונים א"כ אפי' ס"ל לר"א דמונה מיום ח' אכתי ליכא תרי בנפילה והדק"ל אמאי מביא קרבן ואמנם רבינו לטעמי' דס"ל דמ"ע מביא קרבן וזה ראיה לשיטתו וכל חד לטעמי' אזיל ודו"ק:

ובזה איש דהקשה הרא"ש בש"מ לפי שיטת התוס' אמאי לא אמר רב חסדא הא מני ר"א הוא ולפ"ד רבינו א"ש דגם ר"א ס"ל דמונה מיום ח' ואף פשטא דברייתא מורה כן דקאי אנטמא בשמיני דתני לעיל וכן פירש"י ע"ש ואעפ"כ מביא קרבן כדעת רבינו ושיטתו מוכחת בסוגיא וז"ב ובזה א"ש לקמן דף נ"ד דאיבעיא להו עד שיטהר בז' עד דעביד הערב שמש ועני ר"א הוא והתוס' לא גרסי האי עד דעביד הערב שמש ע"ש בתוס' דאזלי לשיטתן וגם הרא"ש בש"מ הקשה אמאי לא אמר ומני ר"י בר' יהודא הוא ולפמ"ש א"ש דגריס במשנה ויעריב שמשו וע"כ כר"א אתי דבח' חל עלי' נזירות דטהרה ולכך תני ויעריב שמשו אבל כר"י בר"י לא אתיא דהוא ס"ל בז' חל עליו נזירות דטהרה ואמאי בעי הערב שמש ודו"ק שם בסוגיא בס"ד:

הרב מחנה לוי עמד על פירש"י נזיר דף כ"א ד"ה אלא לאו ש"מ וכו' שפירש דאי מעקר עקר א"ש דלעולם א"י להפר להבא בלא למפרע והכא למפרע לא מצי מפר דהא קיים לה לפי שעה והיינו כדס"ד בנדרים דף ס"ט א' דואני הוי קיום לפי שעה ע"ש וקשה מסוגיא דלקמן דף כ"ב ב' דבעי הש"ס למפשט בעיא דהריני בעקבך ממתניתין דבכולה

מילתא מתפיס דע"כ ל"ל משום דקיים לה לפי שעה ולא מהני הפרה מכאן ולהבא בלא למפרע דהא קיימינין שם כבר בסברא דבעל מיגז גייז ועכצ"ל דאי בכולה מילתא קא מתפיס א"י להפר דה"ל מפיר נדרי עצמו וכמו שפירש"י שם א"כ למה לא מפרש רש"י ז"ל הכא בפשיטות הש"ס דבעל מעקר עקר דהטעם דא"י להפר דהוי כמתיר נדרי עצמו עכ"ל הרב מחנה לוי ז"ל:

ונראה ליישב דהנה הטעם אם נימא דבעל מעקר עקר למפרע ואיך יעקור הנדר למפרע וצ"ל משום דרב פנחס דכל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת והוי כאילו היא התנתה דאם לא יחפוץ הבעל לא יהי' נדר וז"ב וא"כ וראי לא שייך לומר דהוי מפר נדרי עצמו דהא הבעל לא עביד מידי אלא שמגלה דעתו דאינו רוצה בהנדר שנדרה אשתו וממילא בטל הנדר הגע עצמך אם היא היתה נודרת על תנאי שירצה פלוני ואותו פלוני לא רצה ובטל הנדר הלזה יאמר שאותו פלוני התיר הנדר ולכך לא מצי רש"י לפרש דהש"ס מוכיח דבעל מעקר עקר ולכך א"י להפר דהוי מפר נדרי עצמו דזה אינו דאם מעקר עקר ל"ש מפר נדרי עצמו אבל לקמן דף כ"ב דאזיל בסברא דבעל מיגז גייז שפיר פירש"י דלסברא זו לא שייך הא דרב פנחס דלרב פנחס ה"ל להיות מעקר למפרע ושייך לומר שפיר דהוי עפר נדרי עצמו ודו"ק:

חדר קלו פרק ז הלכה ב

בלח"מ כתב דהא דכתבו התוס' במשנה דחצי קב עצמות הוא מרוב בנין כו' דחצי קב עצמות משאר עצמות אפילו באהל אינן מטמאין דלא תני להו באהלות ע"ש היינו לר' יוחנן (דס"ל) דפליג על רבא כו' ע"ש שהאריך ובמח"כ לא כן הוא דהתוס' לא כתבו אלא דהאי חצי קב עצמות שהנזיר מגלח עליהן הן באין מרוב בנין או מרוב מנין כגון שיש רוב בקב עצמות שנשתברו וחצי קב עצמות זה מהן מעט מכל עצם ועצם ע"ש בתוס' דביארו זה אבל אין בחצי קב זה רוב בנין כו' ורבא משני דהאי על המת היינו רוב בנין כו' אע"פ שאין בהן אפי' רובע הקב ע"ש היטב וא"כ מ"ש דע"כ רובע דמטמא בעלמא היינו אע"פ שאין בו מרוב בנינו כו' דאי רוב בנינו אפי' בלא רובע נמי ליתא במח"כ דנהי דאין ברובע זה רוב בנינו מ"מ צ"ל שבא מרוב בנינו כו' וכמ"ש הכ"מ פ"ב הלכה ט' מ"ה טומאת מת ע"ש שתמה על הרמב"ם שכתב סתם שאר עצמות כו' אא"כ הי' בהן רובע הקב כו' ולא ביאר שצריך שבאין מרוב בנין כו' כמבואר במתני' פ"ב דאהלות ואין כאן פלוגתא בין המשנה דנזיר ובין המשנה דאהלות ולא כמ"ש הלח"מ כמבואר למעיין היטב ואמנם בחידושי להרמב"ם הי' ט"מ כתבתי דגם הרע"ב בפ"ב דאהלות בשם רבותיו פירש רובע

עצמות מרוב מנין כו' היינו דמיעטו מרוב מנין ואין בהן רוב מנין כו' ועפ"ז א"ש דברי רבינו בפ"ב מ"ה ט"מ ול"ק קושית הכ"מ ודע דהתוס' מספקא להו אי ר' יוחנן אית לי' דנזיר מגלח על רוב בנין ורוב מנין רק דבמתני' תני ושייר או דס"ל דאין הנזיר מגלח עליהן ע"ש ורבינו פסק כרבא ודו"ק

שם הלכה ט' ודבר זה הלכה למשה מסיני כן איתא בירושלמי על המשנה דתני באמת אמרו ימי הזב והזבה וימי הסגרו של מצורע הרי אילו עולין לו אמר בירושלמי כל באמת הלכה למשה מסיני ע"ש. מה שנסתפקו תוס' לר' יוחנן אי ס"ל דנזיר מגלח על רוב בנין ע' בירושלמי שם דאמר רוב בנין ורוב מנין אין הנזיר מגלח ואזיל לטעמי' דלא העתיק אלא תירוצא דר' יוחנן ע"ש:

בירושלמי פ"ו ה' ה' הותר בתגלחת מצוה לא סוף דבר כדי ליתן סי' לנגעו אלא אפי' כדי ליתן סי' לנתקו לידע אם פשה אם לא פשה עמ"ש רבינו פ"ח ה' ט"ו הטעם דתגלחת דוחה נזירות משום דבימי חלוטו אין עולין לו ואינו קדוש ול"ש עשה דקדוש יהיה והבה"ז הקשה עליו מתגלחת הנתק דימי הסגרו עולין לו ואעפ"כ מגלח אלא הטעם משום דאיתא בשאלה ע"ש וזה כוונת הירושלמי לא סוף דבר כדי ליתן סי' לנגעו אלא כדי ליתן סימן לנתקו והיינו אפי' בזה דל"ש טעם הרמב"ם מ"מ הותר תגלחת משום דנזירות איתא בשאלה וז"ב ובחידושי מ"ק ומ"ב כתבתי ליישב דברי הרמב"ם ע"ש:

חדר קלו פרק ז הט"ו

בהשגה ועכ"מ דכתב וי"ל דתרי טעמי איכא במילתא והש"ס חדא מינייהו נקנו עכ"ל הכ"מ ז"ל ובמחכ"ת זה תמוה דהא הש"ס קאמר מנזיר לא יליף שכן ישנו בשאלה דאלת"ה הא דקיי"ל אין עשה דוחה ל"ת ועשה לילף מנזיר ולמ"ש הרמב"ם אין כאן הוכחה דהא בנזיר ליכא עשה ושפיר י"ל דעשה דוחה ל"ת גרידא מנזיר יליף ודו"ק היטב:

חדר קלו פרק ח הלכה ה

כבר כתבתי במ"ק דבמח"כ הכ"מ והלח"מ לא ראו דזה מסוגיות הפוכות וביומא ס"א איתא בש"א צריך ובה"א א"צ ופסק רבינו כב"ה וכן מצאתי בתיו"ט ואמנם הא דאמר ר' פדת ב"ש ור"א אמרו ד"א הוא לפי הנוסחא בסוף נגעים דת"ק סבר אין לו טהרה עולמית ור"א אמר נותן על מקומו ודיו אבל ת"ק סבר הנתינה על מקומו לא מעלה ולא מוריד וכמאן דלא עביד כלום ור"א ס"ל דמהני ולכך ב"ש ס"ל גם כאן דצריך להעביר על ראשו תער וב"ה ס"ל דהעברת תער בלא העברת שער לא מהני מידי ולכך ס"ל דא"צ ותגלחת

לא מעכבא ובזה עולים פסקי הרמב"ם כהוגן דפסק כאן כב"ה ובפ"ה ממחוסרי כפרה פסק כת"ק דר"א ולא כהלח"מ דכתב דפסק כר"א והמעיין הישר יבין לאשורו ודו"ק:

וע' בירושלמי פ"ו ה' י"א דר"א כב"ש דס"ל תגלחת מעכבת ולכך, ס"ל צריך להעביר כו' וב"ה ס"ל תגלחת לא מעכבת ע"ש ותבין ובזה איש דברי הרמב"ם, פ"ח הלכה ו' מה' נזירות כתב ונזיר שגילח שלא בתער כו' לא עשה ולא כלום ולא קיים מצות גילוח וכתב הלח"מ דהוי כלא גילח כלל אבל בהלכה ז' כתב נשרה אחת וגילח אחת אין כאן מצות גילוח ולא כתב ולא עשה ולא כלום דשם אמרו בש"ס אע"פ שיער אין כאן גילוח אין כאן ופירש"י דבדיעבד ש"ד ע"ש ונראה דעת רש"י דספק הוא וא"כ לא מצי לגלח שנית דהא קיי"ל הקפת כל הראש שמי' הקפה ואסור מספק לעשות הקפה אבל גבי גילח שלא בתער או שייר ב' שערות ודאי לא הו' גילוח וצריך לגלח שנית ולקיים מצות גילוח אבל בהלכה ז' שוב אין לו תקנה ולא כנראה מלשון הלח"מ דבדיעבד קיים מצות גילוח דז"א וכמ"ש כן נלע"ד: והנה המל"מ לעיל פרק ג' ה' ח' הקשה על הר"ן ורש"י והרא"ש דכתבו דלכך בנזירות חמור ספקו מודאי דא"י לגלח מספק ולהביא קרבן דדילמא מייתי חולין לעזרה והקשה המל"מ אמאי לא אמר דלא מצי לגלח ולעשות הקפה מספק דהקפת כל הראש שמי' הקפה ע"ש ולע"ד א"ש דא"כ אם הי' נזיר ממורט דאין לו שער דאז ל"ש חשש הקפה דקיי"ל דא"צ להעביר תער על בשרו מאי א"ל:

בירושלמי פ"ו דנזיר ה' ב' ר"י בר בין אמר בר פיקה שאל לרבי עד כדון במערה מקורה אפי' במערה שאינה עקורה סבר בר פיקה אין ספק טומאה צפה ע"פ המים טהור א"ל רבי כו' אין ספק טומאה צפה ע"פ מים טהור אלא שרץ אבל מת כעומד הוא ע"ש וע' בפני משה שפירש דבר פיקה נסתפק דהא דקתני נמצא מת צף על פי המערה טמא אי דוקא במערה מקורה דהוי ספק טומאה בר"הי או אפי' באינה מקורה ע"ש ולע"ד לא כן הפירוש דלענין רה"י ליכא חילוק בין מקורה או אינה מקורה אלא ה"פ דהנה בשיטה מקובצת הקשה הא ספק טומאה צפה ע"פ המים טהורה ותירץ דזה דוקא בטומאת מגע אבל בטומאת אהל טמא ומיירי במערה מקורה אבל בשם הרא"ש כתב דמיירי במערה שאינה מקורה ע"ש ובתוס' דכתבו ספק אם הי' כזית מן המת בשעה שטבל והאהיל כו' וכוונתם דבטומאת אהל אף טומאה צפה טמא ע"ש וזה דאמר בר פיקא לרבי ע"כ במערה מקורה דאז הספק שמא הי' שם הכזית מת בשעה שטבל ונטמא בטומאת אהל אבל מערה שאינה מקורה דאין הספק אלא אם נגע הוי ספק טומאה צפה וטהור ושני לי' רבי דרק בשרץ ספק צפה טהור ולא בעת וא"ש והארכתי לבאר היטב בחידושי מ"ק ומ"ב ודו"ק:

ברמב"ם פ"ח הי טוב עכ"מ דכתב ואיכא למידק כו' ונראה דיתנה כו' ור"ל השלמים ועולות אבל לא בחטאת ואשם דהא אם גילח על אחת משלשתן יצא ודו"ק ומ"ש הרב כ"מ ז"ל אבל יש לחוש בזה אם דמי קרבנות חובה מחולקים מדמי קרבנות נדבה בהזיותיהן ע"ש הוא תמוה והרי בנזיר י"ג מבואר דיכול להתנות וע' בתוס' שם ומוכח דאין חילוק כלל והנה ראיתי אח"כ דהל"מ לקמן בפ"י הי"ב כתב לתרץ קושית הכ"מ ע"ש ושם יבואר אי"ה:

חדר קלו פרק ט הלכה י"ג

ע' מל"מ שביאר שיטת רש"י ותוס' וכתב דיש ט"ס ברש"י ע"ש ולע"ד י"ל הפירוש דאליבא דר"ש לא מבעיא לן דמשעה שהפילה אסור בגיזה ועבודה מספק דדילמא בן קיימא הוי רק לר"י מבעיא לי' דס"ל ספק נזירות להקל וא"כ אינו קדוש אלא משעה שילדה אבל עד שעה שילדה מותר בגיזה ועבודה או דילמא אפילו לר"י אסור בגיזה ועבודה משעה שהפילה דאף דס"ל ספק נזירות להקל היינו דספק נזירות חמיר מודאי דספק לא מגלח לעולם ונשאר בספק נזירות לעולם אבל כאן בילדה אח"כ וא"כ ממ"נ יוכל לגלח ולהביא קרבן או לאחר ל' מיום שהפילה או לאחר ל' משעה שילדה וא"כ י"ל דלמפרע הוי נזיר משעה שהפילה ולכך אסור בגיזה ועבודה תיכף כשהפילה שמא תלד אחריו בן זכר וא"ש יותר לפמ"ש התוס' דילדה מאותו הריון עצמו ולד קיימא ביום שלאחריו או איזה ימים אח"כ דאז אגלאי מילתא דיהיה נזיר ודאי ויגלח ממ"נ ודו"ק:
הלכה טז בהשגת הראב"ד בחיי ראשי כו' אלא ש"מ שהוא אינו מהם ולא במעמד א' היו כצ"ל ובחנם נדחק, הרב לח"מ ע"ש וז"ב:

חדר קלו פרק ה הלכה ט"ז

ע' תוס' נזיר דף מ"ב שכתבו ותוספת אף בו ביום כו' וכוונתם דלא מבעיא ביום ב' לטומאתו ודאי יש תוספת טומאה יום א' דהא ימנה מהיום ז' ימים אלא אפי' בו ביום איכא תוספת טומאה לענין אדם הנוגע בו ע"ש ולפ"ז י"ב לדעת רבינו דס"ל טומאה בחבורין לאו דאורייתא וליכא תוספת טומאה מה"ת אם נטמא בו ביום מ"מ אם נטמא ביום ב' לטומאתו איכא תוספת טומאה יום א' וא"כ הכהנים בזמן הזה אף דהן טמאים לנפש אדם מתמול שלשום מ"מ יש תוספת טומאה ימים אחדים שעברו מיום שנטמאו ואמנם י"ל כיון דאנן ל"ל אפר פרה אין כאן תוספת טומאה דמה נ"מ אימת יתחילו ימי

טומאה הא אין לו במה ליטהר לעולם עד עמוד הכהן לאורים ותומים וז"ב ובספר מעין החכמה הקשה על הראב"ד ובמח"כ לא דיבר נכונה על אדונינו הראב"ד ז"ל:

חדר קלז

חדושים ברמב"ם הלכות נדרים פרק א הלכה ה:
התוס' כתבו בשם הר' יחיאל דלמ"ד כינויין לשון שבדו להם חז"ל הוא רק למלקות ולא לקרבן ע"ש ואני לא מצאתי זה בירושלמי רק בריש נזיר אמר תני כל כנויי נזירות כנזירות ולוקין עליהן ומזה נראה שהוציא הרר"י ז"ל דקרבן אינו מביא ואמנם י"ל דשם קאמר אף דאר"י אין לוקין על האיסורת מודה הוא דהכא לוקין ואיידי דנקט ר"י אין לוקין קמ"ל דכאן לוקין אבל באמת גם קרבן מייתי וצ"ע גם יתר דברי הירושלמי צ"ע דאמר דהא דר"ש אמר אינו מביא קרבן מודה הוא דלוקה ופירש המפרש דקאי על פרק ב' הלכה ד' צ"ע דשם תני ר"ש מתיר משמע דמתיר לגמרי ולדעתי קאי על ברייתא דמייתי בש"ס דילן דף ג' ע"ב רש"א אינו חייב עד שיזיר מכולן וקאמר דרק לקרבן אמר ר"ש אבל מלקות לוקה ואפשר דרק בזה שהזכיר ביין או בטומאה דנהי דנזיר לא הוי מ"מ נדר הוי כדתנן בריש פ"ב אמר ר"י אף כשאמרו ב"ש כו' וע"ש בתוס' דפירשו דנהי דנזיר לא הוי מ"מ נדור הוא מן הדבלה כו' וה"ה הכא וע"ש בתוס' דמן הדבלה הוי כינוי כינויין ויש לפרש סמיכות דברי הירושלמי למה דאמר לעיל ודו"ק
הלכה כ"ה ע' בירושלמי דאמר שמואל אמר לצדדין הוא מתני' זעירא אמר נדר בשלשתן אמר ר"א מאן בעי מפתר הא דזעירא כו' נלע"ד דקשה לשמואל דא"א לומר דאמר כנדרי רשעים הריני עלי והימנו דהריני נזיר עלי קרבן והימנו שבועה וחייב בשלשתן דא"כ איך חלה שבועה על נדר כדאמר בירושלמי לעיל וע"כ אמר דלצדדין קתני דאה אמר כנדרי רשעים הריני ה"ל נזיר ואם אמר כנדרי רשעים עלי חייב קרבן ואם אמר כנדרי רשעים הימנו חייב בשבועה והיינו אם אכל הככר דכל זה אככר קאי אבל ר' זעירא מפרש דחייב בכולן והיינו כיון דאמר כנדרי רשעים עלי זה כולל הכל נזיר קרבן ושבועה וכולן באים בבת אחת שהרי הרשעים דרכן לידור בכל אלה ודמי לאם הי' אשכול מונח לפניו וג' אנשים נדרו ממנו זה בנזיר וזה בקרבן וזה בשבועה והוא אמר מה שאמרו שלשתן עלי בנמצא זה נדור בנזיר וקרבן ושבועה ע"ש בירושלמי וזה הפירוש בדברי רבינו ז"ל שכתב אמר הרי עלי כנדרי רשעים עלי אם אוכל לך שמנדריהם נזיר וקרבן ושבועה ואכל ה"ז חייב בכולן עכ"ל והאי שמנדריהם נזיר כו' לא שפירש כן דא"כ ה"ל לרבינו לכתוב האי שמנדריהם קודם אם אוכל לך אלא רבינו פירש כן דכנדרי רשעים

כולל שלשתן וכזעירי בירושלמי ולא כמ"ש הכ"מ כן נלע"ד ואח"כ בהלכה כ"ו כתב אמר כנדרי רשעים הריני והיה נזיר כו' חייב בנזירות כו' סותר קצת למ"ש וע' כ"מ ואמנם בירושלמי הפירוש נכון:

פרק י הלכה ו עיין כ"מ ולח"מ מ"ש וי"ל דרבינו מספקא לי' כמאן הלכתא אי כר"מ דסתם מתני' כוותי' או כר' יהודא דר"מ ור"י הלכה כר"י ולכך פסק לחומרא גם י"ל דמספקא לי' איזה נוסחא עקרית אי נוסחת ש"ס דידן או נוסחת הירושלמי ופסק לחומרא וז"ב. ובחידושי כתבתי דלפי דמסקינין לקמן דף ס"א דמוחלפת השיטה ור"מ ס"ל מעייל אינש נפשי' לספקא ור' יוסי ס"ל לא מעייל אינש נפשי' לספקא וכ"פ רבינו לקמן הלכה ז' כר' יוסי ודלא כסוגיא דקדושין ע"ש בר"ן א"כ גם כאן אמרינין לא מעייל אינש נפשי' לספקא ואמרינין דאם אמר עד ראש אדר ודאי על ראש אדר ראשון דזה ודאי ראש אדר בין אם נימא דחד נינהו בין אם נימא תרי נינהו ואם אמר עד סוף אדר דזה ודאי על סוף אדר שני קאמר דהוא ודאי סוף אדר אבל סוף אדר ראשון אינו ודאי סוף אדר אם נימא חד נינהו ואמנם הש"ס דרצה לאוקמי סתמא דמתני' כר"מ דסתם משנה הוצרך לומר ולחלק בין ידע דמעברא או לא אבל לפי מה דקיי"ל כר' יוסי א"ש וא"כ אפי' לנוסחת הירושלמי פסק רבינו שפיר ודו"ק:

הלכה י"ב ע' תשובת מיימוני שנסתפק אם בנדרים בעי תנאי כפול וכל משפטי תנאים ע"ש שכתב ואפי' לא נאמר כן בשאר נזירות כו' ע"ש בסי' ד' ולכאורה קשה דהכא דא"ל קונם שאת נהנית לי כו' אם תלכי לבית אביך כו' אין כאן תנאי כפול ולא תנאי קודם למעשה וה"ל ליאסר בהנאתו אף אם לא תלך ואמנם נראה דהתוס' הקשו איך מצי מדיר לה הא משועבד לה ותירצו דכיון דהדירה על תנאי שפיר מצי מדיר לה דבידה לקיים התנאי ע"ש ולפ"ז א"ש דאם נימא דהתנאי בטל ומעשה קיים ואסורה בכל גווני ליהנות ממנו הדרא קושית התוס' לדוכתה הא משועבד לה ואיך יכול להדירה ודו"ק ואני בטרם ראיתי דברי הפוס' כי הם בריחוק מקום עמדתי על קושיתם ואמרתי עפמ"ש הר"ן בהמדיר דקונם מפקיע מידי שעבוד רק דאלמוה חז"ל לשעבודה ע"ש ואמנם כאן דבידה לקיים התנאי ולהיות מותרת להכות ממנו למה יש לחז"ל לאלם שעבודה ואפשר דלזה כיוונו התוס' בתירוצם ודו"ק:

ובש"ס רבינא אמר לעולם כדקתני ומאי בל יחל מדרבנן

וע' בר"ן מה דכתב דזה, קמ"ל דחל מדרבנן בל יחל ע"ש ואמנם י"ל ברווחא דהכי משני לעולם דמיירי דאמר קונם שאני ישן היום אם אישן למחר ואי קשיא אלמא איתא דניים

ז"א דהא כיון דמדאורייתא אין כאן נדר דהוי דבר שאין בו ממש רק מדרבנן אסור ל"ש לגזור לישן היום שמא יישן למחר אף דבתנאה לא מזדהר מ"מ הוי גזרה לגזירה וז"ב:
והנה יש להקשות מאי פריך אלמא איתא דמתהני דהא הבאתי קושית התוס' איך מצי מדיר לה הא משועבד לה ותירצו כיון דבידה לקיים תנאה וליהנות ממנו שפיר מצי מדיר לה א"כ מה פריך הא אם נימא דאינה מותרת ליהנות לפני הפסח אפי' לא הלכה א"כ לא חל הנדר כלל דהא משועבד לה וצ"ע לכאורה ואמנם ראה זה מצאתי לזקני מהרש"א זלה"ה בסוגיא דהמדיר דכיון דבעיקר הנדר אינו משועבד לה שפיר חל הנדר ע"ש א"כ גם כאן א"ש דהא בעיקר נדרו אינו משועבד לה דהא הוא הדירה על תנאי אף דחז"ל גזרו דלא תיהנה ממנו מחשש דתלך מ"מ חל הנדר דזה אינו בעיקר הנדר שהדירה ויש תבלין לסברא זו לפמ"ש הפוסקים דדוקא היכא דמכוון להפקיע השעבוד לא חל אבל כאן הא לא אמר רק על תנאי אם תלך לבית אביה ודו"ק היטב ואמנם נראה דזה יצדק בסוגיא דהמדיר דלא אזיל אליבא דר' יוחנן בן נורי דקונמית מפקיע מידי שעבוד כמ"ש הר"ן שם אבל לריב"נ דרב אשי מתרץ אליבי' בסוגיא דהמקדיש מ"י אשתו דקונמית מפקיע מידי שעבוד אלא דאלמוה רבנן לשעבודה דאל"כ יפקיע כ"א מזונות אשתו ע"י קונם ל"ש סברת מהרש"א ז"ל הנ"ל דאם נימא דבכה"ג שפיר חל הנדר ואסורה ליהנות בכל גווני א"כ שוב כ"א יפקיע מזונות מאשתו על נדר תנאי כזה ושפיר אלמוה רבנן לשעבודה דלא תאסור אם לא הלכה ודו"ק היטב ובזה א"ש הא דפסקו הפוסקים כרב יהודא ובש"ס פרכינן לרב יהודא טובא ואצטריך לשנויי שינויי דחוקי וע' בראש"ש מה שכתב ואמנם לפי הנ"ל א"ש דלדידן לא קשה כלל קושית הש"ס מקונם את נהנית לי ודו"ק:.

חדר קלז פרק יא הלכה א ב ג ד ה

בחידושי הארכתי בכל ההלכות האלה וכאן אקצר ואמנם נסתפקתי בהא דאחר הזמן הזה אפי' אמרו אין אנו יודעים לשם מי נדרנו נדריהם נדר ואע"פ שלא הביאו ב"ש אם הוא מן התורה או רק מדבריהם ואפשר כיון דמופלא סמוך לאיש הוא מה"ת כמ"ש רבינו אע"פ דבכל מקום כקטן נחשב וה"ה בזה ויש לכוון זה בדברי רבינו שכתב וזו היא עונת נדרים כו' אע"פ שלא הביאו סי' כו' ודבר זה מדברי תורה כו' ובחידושי פלפלתי בזה ע"ש והנה הר"ן הקשה על רבינו ממ"ש רבינו בהלכה ה' הובא בכ"ע פרק יוד ה' י"ב ע"ש ויש לחלק בין הקדש דאסור לכל וה"ל כקרבן וכיון דהקדשו הקדש לוקה עליו כל הנהנה ממנו ואין להאריך כאן. והנה בנדה דף מ"ה ב' איבעיא להו תוך זמן כלפני זמן או כאחר זמן ולמאי אי לנדרים לא כלפני כו' וע"ש בתוס' ד"ה אילימא לנדרים ע"ש

ולכאורה מאי קושיא די"ל דבעי אם הביא ב"ש תוך זמן וא"י להפלות אי הוי כמו לאחר זמן דאפי' א"י להפלות נדרו כדר או דהוי כלפני זמן ועכצ"ל כדברי רבינו דלאחר זמן אפי' לא הביא ב"ש נדרו כדר וא"כ ל"ש תוך זמן כלאחר זמן דהא אינו כלאחר זמן ודו"ק ובחידושי כתבתי:

והנה אדברי רבינו שכתב או הוא עונת נדרים כו' ודבר זה מדברי תורה שהמופלא סמוך לאיש הקדשו ונדרו נדר היינו דמזה עצמו דהמופלא סמוך לאיש דאורייתא מוכח דלאחר זמן הוי איש אפי' לא הביא ב"ש דאל"כ איך הוי מופלא סמוך לאיש דאורייתא ולוקין על הקדשו שמא לא יביא ב"ש וא"כ אינו סמוך לאיש וע"כ דא"צ ב"ש כדברי רבינו וע' בס' שב שמעתא שפלפל בזה ולע"ד נראה ברור דזה כוונת רבינו ודו"ק ובזה נראה דאזלא לה תמיהת המל"מ משס פ' יוצא דופן דפריך אי דלא אייתי ב"ש קטן הוא וגם הלח"מ רמז לזה והוא תימה על רבינו ולפמ"ש א"ש דשם פריך ממתנ' דבת י"א שנא ויום א' נדריה נבדקין ע"ש ומתני' רבי הוא כדתני בברייתא דמייתי השס זו דברי רבי כו' ע"ש ורבי הא ס"ל מופלא סמוך לאיש דרבנן במסכת נזיר דף כ"ט כ"ב ע"ש ולדידי' שפיר לא מהני בלא שערות אבל לדידן דקיי"ל מופלא סמוך לאיש דאורייתא יפה פסק רבינו ודו"ק. והנה השס הקש' לר"ל דס"ל התראת ספק ל"ש התראה איך לוקין שמא לא היא ב"ש ותירצו דרוב מביאין בני יג"ש ויום א' ע"ש ונראה דהיינו חזקה דרבא ומוכח דהיא חזקה גמורה ומה דלחליצה בעי בדיקה הוא חומרא בעלמא כמ"ש הפוסקים וכן ראיתי בס' ש"ש והנה ר' יוחנן ור"ל ס"ל דלוקין והיינו כברייתא דלפי שמצינו שהשוה הכתוב קטן לגדול כו' ולבל יחל כו' וס"ל דדרשה גמורה הוא ע"ש בש"ס נדה מ"ו ב' ומזה מוכח לר"ל דס"ל ה"ס לא שמי' התראה דחזקה דרבא חזקה אלימתא היא מדלוקין עלה אבל לר' יוחנן דס"ל ה"ס שמי' התראה אין ראיה מזה וי"ל דלאו חזקה גמורה הוא ובזה י"ל דהא דכתב הרמב"ם אע"פ שלא הביאו סימני' היינו לפי דפסק כר"ל דה"ס לאו שמי' התראה ב"ה סנהדרין וע"כ לדידי' חזקה דרבא חזקה גמורה הוא ואמרינין ודאי כשרו כמ"ש מהרי"ט בתשובה סימן מ"א דהא דל"ח שמא נשרו בחליצה היא חומרא דרבנן ומה"ת אמרינין ודאי נשרו משום דחזקה דהכא אלימתא הוא וכודאי דמי עיי"ש ולכך פסק רבינו דאפי' לא הביאה סימנין לפנינו נדרה נדר דאמרינין ודאי הביאה ונשרו אבל רב המנונא דפריך על ר' יוחנן דאמר תוך זמן כלאחר זמן ממתני' שפיר פריך דלר' יוחנן גופי' אין ראי' לחזקה דרבא מברייתא דהשוה הכתוב וא"כ ממילא חזקה דרבא לאו חזקה אלימתא ושפיר פריך אי דלא הביאה סימנין קטן הוא וחזקה אין כאן וממילא מוקמינין לי' על חזקת קטנות ודו"ק היטב: הלכה ט"ו הנה הריב"ש הביא ראיה מזה דגירשה

ואהדרה בו ביום דמחזיר גרושתו א"צ להמתין ג"ח ולכאורה י"ל אם גירשה ע"ת ולא נתקיים התנאי להאי צד דגירושין כהקמה והטעם משום דכיון דידע דיוצאת מרשותו ולא יוכל עוד להפר לה נראה שהוא קיים לה הנדר כמ"ש הר"ן וא"כ כיון דגירשה ע"ת ובידה לקיים התנאי א"ב עכ"פ דעתו שתהי' מגורשת ואמאי לא הפר לה ומכ"ש לדעת רבינו דמגורשת על תנאי א"י להפר א"כ ידע שלא יוכל להפר אח"כ והוי שפיר כהקמה וזה לכאורה ברור וא"כ אין ראית הריב"ש ראיה די"ל דהא דגירשה ואהדרה מיירי שגירשה על תנאי ולא נתקיים התנאי ואהדרה ובזה ודאי א"צ להמתין ג"ח דהא בטלו הגירושין למפרע ואעפ"כ הוי כהקמה וכן י"ל דמיירי שגירשה ונמצא פסול בגט אחר שקיבלה הגט ושפיר הוי כהקמה וע"כ דס"ל להריב"ש דבכה"ג לא הוי כהקמה ביון דהגט אינו גט או אפשר דלישנא דגירשה ואהדרה לא משמע כן אלא שנתגרשה באמת וצ"ע לדינא. והנה רבינו בהלכה י"ד מעתיק לשון המשנה שמע אביה והפר לה ולא הספיק כו' ונתארסה בו ביום כו' וכתב הר"ן הא דתני בו ביום דאל"כ כיון דנתרוקנה רשות לאב ולא הפר בו ביום קיימי' לנדרה ע"ש ואמנם לפמ"ש הב"י בדעת הרמב"ם בהלכה י"ט דא"י האב להפר אלא א"כ נתארסה והפר עם הבעל בשותפות ע"ש וא"כ קשה דאפי' לא נתארסה בו ביום רק איזה ימים אח"כ יכול האב להפר בשותפות עם הארוס האחרון דל"ש סברת הר"ן דכיון דנתרוקנה רשות לאב ולא הפר בו ביום קיימי' לנדרא דהא א"י להפר בלתי שותפות הארוס האחרון ודמי למ"ש בהלכה י"ג ע"ש וצ"ע והנה בחידושי מ"ק ומ"ב כתבתי באריכות וכאן באתי בקצרה ודו"ק ובט"ז סי' רל"ד חלק על הב"י ודבריו מסתברים וכן עלה במחשבה לפני אלא דלשון הרמב"ם משמע כהב"י ז"ל:

והנה הרא"ש הביא נוסחא בברייתא בתרייתא שמע אביה והפר כו' אביה ובעלה מפירין נדריה שמע אביה והפר כו' חוזר האב ומפר כו' זו דברי ב"ש כו' וי"ל דב"ה לא פליגי רק אבבא שניה וס"ל דאב לחודי' לא מצי מפר בלא שותפות הארוס אבל בבבא קמייתא דיש ארוס שפיר מפר האב עם הבעל והוא כדעת רבינו בהלכה י"ט וכמ"ש הכ"מ ול"ק קושיות הרא"ש תרי בבי ל"ל ולפמ"ש לק"מ דברישא ב"ה מודי ובסיפא פליגי ודו"ק ובחי' כתבתי:

חדר קלז פרק יב הלכה י"ב

הכ"מ כתב טעם דפסק רבינו כר' יוסי

נגד רבנן והיינו כמ"ש הרא"ש משום דהבעיא אי רחיצה וקשוט הוי בינו לבינה אזלא אליבא דר' יוסי ע"ש ולע"ד י"ל דהנה הר"ן כתב דאתקשט דמתני' היינו קישוט של מעלה דהוא כיחול ופקוס דאילו קישוט של מטה אפי' רבנן מודי דלא הוי עינוי נפש אלא דברים שבינו לבינה כו' והכי איתא להדיא בפרק המדיר גבי בעניות שלא נתן קצבה ע"ש בר"ן ונראה דהר"ן גרס שם הביע בדברים שבינו לבינה כגירסת רש"י ופירש"י בסס המשיר את השער ע"ש ולא כהתוס' שם ולפ"ז י"ל דבעית הש"ס הכא אי קישוט של פנים הוי לר' יוסי דברים שבינו לבינה וא"כ א"צ לאוקמי שם בכתובות בסם המשיר את השער אלא בקישוט של מעלה ולפ"ז י"ל דסם המשיר את השער אפי' דברים שבינו לבינה לא הוי דאין שועל מת במפר פר גם לר' יוסי גם לרבנן דהא בזה לא פליגי או דילמא קישוט של מעלה אפי' דברים שבינו לבינו לר' יוסי לא הוי ועכצ"ל דבהמדיר מיירי בסם העשיר את השער והוי דברים שבינו לבינה לרבנן ולר' יוסי דבזה לא פליגי וא"כ אין ראיה מדבעי הש"ס אליבא דר' יוסי דהא כ"מ אליבא דרבנן וכמ"ש ומכ"ש להרמב"ם דפסק שם בהמדיר כר' והיינו מדשקלי וטרו אמוראי אליבי' א"כ ודאי אין ראיה מכאן ודו"ק:

ובזה א"ש דאמר מאי רב הונא אמר מפר כו' ופירש"י מאי אכתי מבעי לן אי מפר או לא וקאמר ר"ה אמר כו' ראב"א אין שועל מת בעפר פיר ומאי ענין זה לקישוט של מעלה לפי פי' הר"ן ולפמ"ש א"ש דלראב"א דאמר אין שועל מת בעפר פיר א"כ דמתני' דהמדיר מיירי בקישוט של מעלה והוי דברים שבינו לבינה אבל לר"ה בסם המשיר הוי דברים שבינו לבינה שפיר י"ל דמתני' דהמדיר מיירי בקישוט של מטה אבל קישוט של פנים אפי' בינו לבינו לא הוי ודו"ק וכן תנא כוותי' דר"א בר אהבא דכיחול ופיקוס לר' יוסי הוי דברים שבינו לבינה כראב"א ודו"ק וראיתי בריטב"א כתובות דהעיר בזה דבכתובות משמע דראב"א ור"ה פליגי בקישוט של מטה וכאן משמע דפליגי בקישוט של מעלה וכתב דהסוגיות הפוכות ולפמ"ש הכל נכון ודו"ק ובזה י"ל דהא דבכתובות איתא דר"ה אמר מפר וכתבו התוס' דהסוגיות הפוכות ולפמ"ש יש להשוותם ודו"ק וקצרתי: הלכה ג' אסרה עליה תשמיש כל אדם עלח"מ דכתב דמוכח דהרמב"ם פסק כר' יוסי כו' ע"ש והנה הר"ן כתב דאיכא מ"ר דנהי דלא אפשיטא הכא אפ"ה אפשיטא ממימרא דשמואל דאמר הנאת פלוני עלי מפר ואי משום הא לא אריא דשם בדברים שיש בתן ע"נ קאמר ואכתי מצי למימר דתשמיש אין בו עינוי ע"ש ולפ"ז י"ל דרבינו ס"ל כהאי מאן דאמר ואפשטא לי' הבעיא דהוי תשמיש עינוי נפש אפי' לרבנן ודו"ק ואמנם האי מ"ד ע"כ ס"ל דשמואל משום ע"נ קאמר וכרבנן וכן מסיק הר"ן לקמן ולא כאחרים וע' לקמן מ"ש:

הלכה ד' או יגרשנה הרי היא אסורה לכל אדם לתשמיש עלח"מ שהקשה מריב"נ דאמר יפר שמא יגרשנה כו' משמע דכשהפר מותרת לחזור לו ע"ש ובאמת רבינו לקמן הלכה יו"ד פסק כר"י ב"כ ע"ש ותקשי דידי' אדידי' ולכך כתב הרב"י דרבינו סתם דבריו מאוד ולא ביאר ע"ש וראיתי בירושלמי דר' זעירא פירש דלר' יוסי גם בדברים שבינו לבינה הפר מופרין לעולם וריב"נ ור' יוסי אמרו דבר א' ור' הילא חולק עליו ע"ש והנה במשנה נטולה אני מן היהודים יפר חלקו כו' והנה הריטב"א הקשה אהא דאמר ריב"נ יפר שמא יגרשנה ולא תוכל לחזור לו והקשה הא אז יהי' בידו להפר לה ותירץ בשם התוס' דגם זה מקרי קודמין אף שבעת שנדרה היתה ברשותו ע"ש ואמנם כתב בשם י"א דיכול להפר דזה לא מקרי קודמין כיון דהיתה ברשותו ע"ש וי"ל דזה תלוי בפלוגתא דר"ע ור' ישמעאל באמרה הריני נזירה כשאתגרש דר"ע סבר דיכול להפר דאזלינן בתר שעת אמירת הנדר דהיתה ברשותו וא"ש הא דאין הבעל מפר בקודמין דבשעת אמירת הנדר לא היתה ברשותו ולפ"ז אם גם בשעת אמירת הנדר היתה ברשותו שפיר יכול להפר וכדעת הי"מ אבל לר' ישמעאל דס"ל דא"י להפר דאזלינן בתר שעת חלות הנדר ואז איננה ברשותו א"כ כאן דכ"ז שהיתה תחתיו לא חל הנדר דמשעבדא לי' רק כשנתגרשה אז חל הנדר ואז שוב איננה ברשותו ולכך לא יכול להפר כשחזר ולקחה וזה דעת התוס' וז"ב ודו"ק ובש"ע לא נזכר מדין זה דבר וצ"ע ואמנם כיון דאנן קיי"ל כר"ע שפיר יכול להפר בכה"ג ולא הוי קודמין וצ"ע ולפ"ז א"ש מה דעמד הר"ן אמאי לא חשו ת"ק ור"ע להא דשמא יגרשנה ותהי' אסורה לחזור לו ולפמ"ש א"ש ד"ל ת"ק ס"ל כר"ע דאזיל בתר אמירה ומכ"ש ר"ע אזיל לשיטתו וס"ל דלא הוי קודמין ויכול להפר וא"כ אין חשש שמא יגרשנה כו' דהא יהי' בידו להפר וריב"נ ס"ל כר' ישמעאל ולדידי' ה"ל קודמין וא"ש דחשש שמא יגרשנה כו' דלא יהי' בידו להפר ודו"ק:

ובזה א"ש מה שהקשה השער המלך על רבינו יונה שהקשה אהא דאמר ריב"נ יפר שמא יגרשנה כו' הא כיון דבעודה תחתיו אין הנדר חל דאלמוה רבנן לשעבוד א"כ אין זה מדברים שבינו לבינה ואיך יבול להפר ותמה בספר שער המלך דהא קיי"ל כר"ע דאמרה הריני נזירה כשאתגרש דיכול להפר ע"ש דהוכיח מזה דהר"ר יונה ס"ל דלא קיי"ל כר"ע בזה ע"ש ולפמ"ש א"ש דהר"ר יונה שפיר הקשה על ריב"נ דהא הוכחתי דריב"ב כר' ישמעאל ס"ל ודו"ק והריטב"א תירץ לקושית הר"ן ורבינו יונה דהא כיון דהנדר לא חל בעודה תחתיו דמשעבדא לי' א"כ לא הוי מדברים שבינו לבינה ותירץ דיפר היינו ע"י שאלה לחכם ע"ש ותמה עליו הרב שער המלך דהא בשאלה קיי"ל כרב ספרא דאין מתירין עד שיחול הנדר ע"ש ונראה דהא רבינו יונה תירץ דכיון דמדינא חל

הנדר דקונמות מפקיע מידי שעבוד רק דאלמוה רבנן לשעבודי' דבעל וא"כ נהי דאלמוה היינו לטובתו שלא יחול הנדר אבל לא אלמוה לרעתו שלא יוכל להפר הנדר ע"י דאלמוה וא"כ בענין הפרה אוקמיה אדינא דחל הנדר תיכף ע"ש דפח"ח ואני המתקתי עוד דבריו המתוקים ואמרתי דיוכל לומר אי אפשי בתקנת חכמים שתיקנו לטובתי ואני רוצה שיחול הנדר ואוכל להפר כדאמר ר"ה באמרה איני ניזונת ואיני עושה ע"ש בכתובות ואמנם עדיין קשה דזה למסקנא דמסיק רב אשי קונמות קאמרת שאני קונמות דמפקיע מידי שעבוד אבל בס"ד דש"ס דלא ידע משינויא דרב אשי א"כ קושית רבינו יונה קמה גם נצבה ותירוצו כשאר מעל ולפ"ז א"ש דלא תירץ הריטב"א כתירוץ רבינו יונה אף דתירוצו מסתבר מאוד מ"מ הריטב"א רצה לתרץ בס"ד דש"ס איך הבין דברי ריב"נ ותירץ דיפר ע"י שאלה ומעתה אזדא לה קושית השעה"מ די"ל דבס"ד דש"ס סבר כדעת רבינא בשם ר"פ דאדרבא בשאלה כ"ע מודי דמתירין אפי' לא חל עדיין הנדר ולמסקנא דשני רב אשי קונמות קאמרת שפיר נקטינן כהלכתא דבשאלה כ"ע מודי דאין מתירין עד שיחול הנדר ויפר היינו הפרה כפשוטו וכתירוץ רבינו יונה ודו"ק:

עוד י"ל קושית השעה"מ על הריטב"א דכבר כתבתי דרבינו יונה תירץ כיון דקונמית מפקיעין מידי שעבוד רק דרבנן אלמוה שעבודי' דבעל אבל לא לרעתו וכתבתי דהיינו דיכול לומר א"א בתק"ח שתיקנו לטובתי ורוצה אני שיחול הנדר כדי שאוכל להפר אותו אך נראה דאם כבר נהנה הבעל ממעשה ידיה טרם ששמע שנדרה שוב א"י לומר א"א בתק"ח ורוצה אני שיחול הנדר ואפר לה דהא קיי"ל בעל מיגז גייז וא"כ אם יחול הנדר אף דיפר לה מ"מ יעבור על מה שנהנה קודם ההפרה ואיך תני סתמא יפר ולכך נטה הריטב"א מתירוץ זה דרבינו יונה ותירץ דיפר ע"י שאלה וז"ב: ולפ"ז ל"ק קו' השעה"מ דשפיר תירץ הריטב"א דיפר ע"י שאלה ואי דא"כ איך מתירין כיון דעדיין לא חל הנדר דלזה שפיר י"ל מדברי רבינו יונה דמדינא שפיר חל ויכול לומר א"א בתק"ח ורוצה אני שיחול הנדר עכשי' ואין לומר דא"כ עבר על למפרע ז"א דחכם עוקר הנדר מעקרו ולא עבר ודו"ק

חדר קלז פרק ז הלכה א

עלח"מ שהקשה ממה שפסק רבינו פי"ג מהלכות גזלה ואבדה דשומר אבדה הוי ש"ש משום פרוטה דרבי יוסף ומה שתירץ קיימתי מסברא אבל כבר עמד הר"ן בזה ותירץ דכיון דליש שיבוא עני באותו שעה לא הוי בכלל איסור הנאה ומ"מ כיון דאפשר שיבוא הוי ש"ש ע"ש וע' בט"ז בח"מ סימן ע"ב בתשובתו להרב מ' יונה מ"ש בזה דהא באמת

מצינו ויתור דאסור בנדרים. אף דבכל דוכתי לא הוי הנאה ונראה דבנדרים אזלינין בתר לשון ב"א ולאינשי לא חשיב זה הנאה דשמא יזדמן לו עני באותו שעה דזה ל"ש ולכן אין דעת הנודר לאיסור הנאה כזו משא"כ בש"ס עכ"פ נהנה מזה וזה דעת הר"ן וז"ב ותמהני על הלח"מ ז"ל שהעלים עין מדברי הר"ן אלה. ובריטב"א לנדרים תירץ דהא הכא איכא מצות השבת אבדה אלא דאי הוי פרוטה דר"י שכיח הי' פטור דנדרים חלין על דבר מצוה אבל כיון דל"ש משום מלתא דלא שכיח לא פטרינין לו ממצות השב תשיבם לו וכן עיקר עכ"ל הריטב"א והנה אם נימא דשבועה חלה על דבר מצוה בכולל לא הי' צריך לומר משום דנדרים חלין על דבר מצוה דאפי' שבועה חלה בכה"ג דהא מיגו דאתסר בכל הנאות אתסר נמי בהנאת פרוטה דר"י אע"ג דמצוה הוא וז"ב. והנה אם באמת מתרמי לי' עני באותו שעה דהוא מחזיר אפשר דבאמת צריך ליתן לו ולא להפטר מצדקה בעבור שעוסק במצוה דא"כ יהנה מחברו ובזה הי' א"ש הקושיא משומר שכר דשם באמת פטור מליתן לעני פרוטה אבל כאן דאסור לו להפטר מפרוטה דר"י לא הוי הנאה כלל אלא דלשון הש"ס דאמר פרוטה דר"י לא שכיח ל"מ כן וצ"ע ויש להסתפק באבדה דאין בה סימן או בעיר שרובה עכו"ם דסתמא מייאש י"ל דבזה אסור לו להחזירה דלא שייך לומר מדעם דנפשי' קא מהדר לי' דהא מדינא הוא של מוצאו ומשלו הוא נותן לו אלא די"ל זה מתייאש וזה אינו רוצה לזכות כדאמרינן בב"ק וצ"ע:

הלכה ב' הרמב"ן הקשה על רבינו דמזכה שטרא לבי תרי דפסק כראב"י דאין בו דין חלוקה מותר ופסק דאסורין בבהכ"נ והא בהכנ"ס כמו שאין בו דין חלוקה דמי כדפריך רב יוסף לרבה ואמאי אסורין ע"ש ובלח"מ מה דתירץ וכתב וטרחתי בכ"ז להעמיד דברי רבינו והטור ז"ל ע"ש ונראה דהנה הפני יהושע בב"ק דף נ"א כתב דויתור אסור במודר הכאה רק מדרבנן וא"כ קשה אמאי דחיק רבינא לומר דראב"י ס"ל יש ברירה הא י"ל דגם ראב"י ס"ל בעלמא אין ברירה רק הכא בחצר דהוא רק ויתור כמבואר לעיל דף ל"ב דריסת הרגל משום ויתור אסור וקיי"ל בדרבנן יש ברירה ולכך ס"ל דמותרין ע"ש בפ"י וראיתי בספר מלוא רועים דהא דבדרבנן יש ברירה היינו משום דמספקא לן אי יש ברירה אי אין ברירה ואזלינין לקולא בדרבנן ואמרינן יש ברירה אבל על תנא ליש לומר דמספקא לא ע"ש (ובאמת כ"כ התוס' בכמה דוכתי דל"ש לומר דהתנא מספקא לי' אבל יש סתירה לזה מש"ס עירובין דף מ"ג ע"ש דאמר האי תנא מספקא לי' אי יש תחומין למעלה מי"ט ע"ש ויש ליישב) ובזה איש הא דהקשו הקדמונים הלכתא אהלכתא דכאן פסקינין כראב"י ובעלמא קיי"ל אין ברירה ולפמ"ש א"ש דאנן לדידן דמספקא אי יש ברירה או לא ובדאורייתא מחמירינן אבל כאן דויתור הוא דרבנן מקלינין וז"ב ובזה א"ש

קושית הרמב"ן על רבינו דפסק בבהכ"נ דאסורין דהא יש תקנה דיכתבו חלקיהן לנשיא או לאחד משאר העם כמ"ש רבינו והוי כדשל"מ ואפי' בדרבנן ספקו לחומרא והש"ס דפריך והא בהכ"נ דכאין בו ד"ח דמי ואסור היינו אליבא דתנאי דמתני' דל"ש לומר דמספקא להו וכמ"ש אבל לדידן פסק שפיר וז"ב. שוב ראיתי בספר י"ש דא"ז הב"ח ז"ל תירץ דלכך פסק בבהכ"נ דאסורין דיש לו תקנה לכתוב חלקיהן לנשיא והא דרב יוסף פריך והרי בהכ"נ כו' דהוא לא ס"ל סברא זו ואנן לא קיי"ל כרב יוסף ע"ש ובמח"כ הוא דוחק לומר כן דמי יחלוק על סברת רב יוסף אבל לפמ"ש א"ש:

והנה בפרק ו' הלכה ט"ז כתב רבינו ואסור לראובן להשאיל לשמעון גזרה שמא ישאל ממנו כו' והנה הר"ן כתב שם בד"ה אמר ריב"ח כגון שנדרו הנאה זה מזה וכי תימא מאי קמ"ל י"ל דסתם לן כר"א דאמר ויתור אסור במודר הנאה כו' קמ"ל דכל הכי לא גריעי מויתור ואסור לר"א ע"ש ואם נימא דויתור רק מדרבנן אסור קשה איך גוזרין גזרה לגזרה וי"ל דשם קרוב מאוד שיטעה כמ"ש הר"ן דלא משמע לאינשי דליתסר במודר הנאה ואם ישאיל קרוב הדבר שישאל ממנו ובזה א"ש מה שהקשה הר"ן מהריני עליך חרם ע"ש ודו"ק והנה הב"ח כתב דהא דיכתבו חלקיהן לנשיא הוא הערמה בעלמא ורק בבהכ"נ אינו ניכר ההערמה ע"ש אמנם לפמ"ש הפני יהושיע דויתור הוא דרבנן א"ש דהערמה בדרבנן שרי כמ"ש בש"ע או"ח ודו"ק שוב ראיתי בלח"מ לקמן הלכה ז' שכתב דויתור הוא רק חומרא מדרבנן ולכך די לנו שנאסור ויתור לבדו אבל לא שנאסור לחברו משום גזרה לו ע"ש אלא דהוא ס"ל דלהלוות למודר אסור אפי' לחכמים דשרו ויתור שלא כדברי הר"ן עיי"ש עכ"פ מה שכתבתי א"ש ולפמ"ש הלח"מ י"ל דקמ"ל התנא דאסור אפי' לחכמים דפליגי על ר"א ואין להאריך והנה בש"ס אהא דתני במתני' ומחזיר לו את אבדתו אמרינן פליגי בה ר"א ור"א כו' וקאמר תכן מקום שנוטלין עלי' שכר כו' בשלמא למ"ד אפי' בשנכסי בעל אבדה אסורין על המחזיר כו' כן גירסת רש"י וע"ש פירושו והוא תמוה מאי פריך אלא למ"ד בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר לא מהדר כו' ופירש"י הואיל ולא מהדר מאי תפול הנאה כו' וזה תמוה דהאי להאי מ"ד לא מיירי מתני' אלא בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה ובזה שפיר תפול הנאה להקדש כמו שפירש"י לעיל בד"ה בשלמא ע"ש גם מה דמשני אחדא קתני הוא תמוה דהא באמת לא איירי מתני' רק בזה וצ"ע אבל התוס' פירשו דהאי מ"ד אפילו נכסי בטל אבדה אסורין על המחזיר מהדר פירש המשנה דמיירי כשנכסי שניהן אסורין זה על זה ואתי שפיר תפול הנאה להקדש דזה אינו יכול לקבל מהשני שכר וזה אינו יכול להחזיק השכר לעצמו דהא שניהם מודרין זה מזה אבל למ"ד בשנכסי בעל אבדה אסורין על מחזיר לא מהדר

א"כ מיירי מתני' רק בשנכסי מחזיר אסורין על בעל אבדה אמאי תפול הנאה להקדש יקבל המחזיר שכרו דהא הוא אינו מודר מבעל האבדה ומשני אחדא ופירשו התוס' דה"ק האי תפול הנאה להקדש קאי רק אחדא מינייהו דהיינו אבעל אבדה דאם המחזיר אינו רוצה לקבל שכר על המלוה דאורחא דמילתא כן הוא אז תפול הנאה להקדש ע"ש בתוס' ותראה דלפי פירושם למ"ד אפי' בשנכסי כו' מהדר אתיא מתני' שפיר בין בלישנא קמא בין בלישנא בתרא דמיירי מתני' בשניהם מודרים זה מזה ולאידך מ"ד בלישנא קמא צריך לדחוקי אחדא וליל"ב נשאר בקושיא ע"ש היטב וברור דרבינו פירש כהתוס' ולכך פסק כמ"ד אפילו בשנכסי כו' דלדידי' מיירי מתני' בשניהם מודרין זה מזה ואתי מתני' שפיר בלי דוחק וקושיא ולכך התחיל וכתב שנים שהיו מודרין הנאה זה מזה כו' והיינו כדמיירי מתני' ולא כמ"ש הר"ן דרבינו פסק כל"ב דלל"ק אדרבא להאי מ"ד לא שנו כו' אתיא מתני' שפיר והאמת דרבינו ופסקו א"ש לשני הלשונות וכמ"ש וברוך ה' שהנחנו בדרך אמת ודו"ק היטב:

והנה הלח"מ בהלכה ד' הקשה על הטור דכתב דאם הדיר לאי מן השוק אסור ליכנס אא"כ נכנס לצורך א' מן השותפין ע"ש והקשה דהא כתבו התוס' דהאי בבא דהדיר לא' מן השוק אסור ליכנס לרבנן לא אצטריך למתני דכ"ש הוא משותף עצמו ויכול לאסרו וא"י להפרש שלא לראב"י אצטריך ע"ש וכבר תמה מרן הב"י ז"ל על הטור וכתב דנתחלף להטור בין חלוקה לחלוקה ע"ש בלח"מ שכתב דהטור לא ס"ל כהתוס' אלא כסברת הר"ן דבבא דהזיד לא' מן השוק אצטריך אף לרבנן ע"ש והנה אף שדבריו נכונים ואמנם אין זה דרכו של רבינו הטור להשמיט דעת התוס' בם קשה ממ"ש הטור בסי' רכ"א בשם ר"ת והרא"ש דמשכיר יכול לאסור על אחר כשאסרו בפירוש אף שהוא מושכר ע"ש בלח"מ שחילק בדברי טעם ולע"ד אין מהתוס' סתירה נגד הטור דהא כתבתי בשם הפ"י דויתור בנדר אסור מדרבנן והא דאסור לרבנן דפליגי על ר"א במתני' משום דאין ברירה אף דברירה הוא ספק וה"ל ספק דרבנן י"ל דכיון דיש בה דין חלוקה הוי דשל"מ ואפילו בדרבנן אסור דיכולין לחלוק וז"ב וזה לשותף עצמו דבידו לחלוק אבל לא מן השוק דאין בידו לחלוק שפיר ה"ל ספק דרבנן וז"ב. (ושוב ראיתי בט"ז שדרך בדרך קרוב לזה ע"ש):

ומעתה א"ש דאין סתירה מהתוס' לדברי הטור דהתוס' כתבו כן על המשנה דכבר כתבתי בשם ספר מלוא רועים דעל התנא לא שייך לומר דמספקא לי' וא"כ שפיר לא צריך לרבנן האי בבא דהדיר א' מן השוק דכ"ש הוא משותף עצמו דהא רבנן לא מחמת דשל"מ אסרו אלא מחמת ודאי וא"כ כ"ש דלאחר ודאי אסור אבל לדידן דמספקא לן אי יש ברירה או אין ברירה ואסרינין רק מטעם דשל"מ דהא ויתור דרבנן וכמ"ש שפיר י"ל דלא' מן השוק

אינו דשל"מ ומודה ודו"ק ול"צ לומר דהטור נטה מדברי התוס' ואחז בדעת הר"ן ודו"ק וממילא דלא קשה ממ"ש הטור סי' רכ"א בשם ר"ת והרא"ש דשם לא שייך ענין ברירה ואין שם ספק וא"ש דיכול לאסרו על האחר אע"פ שהוא מושכר ודו"ק היטב:

והנה רבינו בהלכה הי כ' עד שיחלקו ויכנס כ"א בחלקו וכן העתיק המחבר בש"ע סי' רכ"ו ס"א ונראה מבואר מזה שאם מחלקו שוב מותרין ליכנס כ"א לחלקו ואולם הרשב"א חולק וס"ל דגם אח"כ אסורים והביא ראיה מהא דתנן קונם ביתך שאני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר הא אם נתנו לו אסור ואין דברי הרשב"א ת"י ועמ"ש הר"ן בדף ל"ד הא דלא פשיט הש"ס מהא דתנן קונם ביתך שאני נכנס מת או שמכרו לאחר מותר הא מכרו לו אסור די"ל דאגב דבעי למתני סיפא ביתך זה כו' מת או שמכרו לאחר אסור כו' וא"כ אין משם ראיה אלא דהראיה הוא מהא דבעי לאותבי' לרבא דאמר ככרי עליך ונתן לו במתנה אסור מהא דהשאילני קרדומך כו' מת או שנתנה לו במתנה מותר ודחי רב אחא שנתנה לו ע"י אחר ורב אשי אמר דיקא נמי כו' משמע דהלכתא דאסור ומזה יש להוכיח כהרשב"א וע"ש בר"ן בשם הרשב"א דאף אם מכרו לו אסור ע"ש. ואמנם לפמ"ש דהטעם דאסור ביש בו ד"ח דהוי דשל"מ דיכול לחלוק וכן למ"ש הרא"ש דהא דלא סמכינן לדעת ר"י דס"ל יש ברירה משום דיש תקנה לחלוק ע"ש א"כ ע"כ לאחר חלוקה מותרין דאם נימא דאסורין כמ"ש הרשב"א א"כ שוב לא הוי דבר שיש לו מתירין וגם אין לו תקנה ושוב מותר מטעם ברירה ושפיר כתב הרמב"ם עד שיחלקו ויכנס כ"א בחלקו ודו"ק ויש ק לפלפל בזה:

וכתב הר"ן דכ"א מהשותפין יש לו קנין הגוף בחלקו ושעבוד על י חלק חבירו שאינו יכול לעכב עליו והא דיכול לאסור עליו דבר שיש לחבירו שעבוד עליו משום דקונמות מפקיע מידי שעבוד ע"ש ולכאורה י"ל דאלמוה רבנן לשעבודי' כמו דאלמוה לשעבודא דבעל כדאיתא בכתובות גבי קונם שאני עושה לפיך ואמאי יכול לאסור ואפשר לומר כמ"ש הר"ן בריש המדיר דגבי שעבוד מזונות לא אלמוה משום דבלא"ה יכול לגרשה ולהפקיע שעבודה כן ה"כ בחצר שיש בו דין חלוקה לא אלמוה כיון דבלא"ה יכול לכופו לחלוק ולהפקיע שעבודו על חלק חבירו וז"ב וזה אפשר טעם החילוק בין חצר שיש בו ד"ח דיכול לאסור ובין חצר דאין ד"ת דא"י לאסור ודו"ק ויותר יש לבאר דבחצר שיש בו ד"ח לא אלמוה דהא יכול המודר לכוף את המדיר לחלוק עמו ואז יהיה מותר בחלקו ולמה זה יאלמוהו וז"ב ואמנם בזה ראיה נכונה לדעת רבינו דאחר החלוקה הוא מותר בחלקו דאילו לדעת הרשב"א דגם אחר החלוקה אסור וכמו שהבאתי לעיל דעתו והביא ראיה מקונם ביתך שאני נכנס כו' ולפמ"ש עכצ"ל דאחר החלוקה מותר לכנס כ"א בחלקו דאם

אסורין שפיר ה"ל לרבנן לאלם שעבודי' ולא יוכל לאסור עליו כלל ח"ב ואין ראיה מקונם ביתך שאני נכנס דשם ליכא שעבוד ולא שייך אלמוהו רבנן לשעבודי' וזה נלע"ד ברור ונכון בס"ד וזכות רבינו ז"ל יעמוד לי א"ס:

הלכה ה' ע' בהשגת הראב"ד שהקשת על רבינו מדאמרינן אלא אי אמרת דאדר אמאי כופין הא מינס אניס וע' בכ"מ דדחיק לומר דלא אמרינן כן אלא לדחות הפשיטות כו' והוא תמוה דהא אמר ה"נ מסתברא כו' אלא אי אמרת דאדרי' ואמאי כופין כו' משמע דהסברא פשוטה כן הוא ולמה נימא דלפום קושטא תדר בי' הש"ס דידן וסבר כירושלמי ובחידושי אמרתי דרכים רבים ליישב דעת רבינו וכעת נראה בפשיטות דהא בס"ד דש"ס אזיל לפי סברת רבה דפלוגתא דראב"י ורבנן הוא בחצר שיש בו כדי חלוקה ובזה בודאי לא שייך לכוף את המדיר למכור חלקו דהא לא הפסיד לחברו כלום בנדרו דהא חברו יכול לכופו לחלוק ואז יהי' מותר בחלקו ואין לומר דזה עצמו הפסד שיצטרך לחלוק ז"א דהא בלא"ה יוכל לכוף את חבירו לחלוק וכיון דאין לחברו הפסד כלל ודאי לא כפינן להמדיר למסור חלקו וע"כ דכופין את הנודר היינו את המודר למכור חלקו וע"ז פריך הא מינס אנוס ומה פשעו וגם הא כ"א ידיר את חבירו ויכוף אותו למכור חלקו כמ"ש הרא"ש בפירושו וכל זה לס"ד דש"ס אבל לפי דמסיק רב יוסף דמתני' מיירי בחצר שאין בו דין חלוקה שפיר י"ל דכופין את הנודר היינו את המדיר משום דגרם הפסד לחבירו אף דמותר ליכנס לחצר כיון דאין בו דין חלוקה מ"מ אסור להשתמש בחצר דהיינו להעמיד בו ריחיים ולגדל תרנגולין כמ"ש הרא"ש או שלא יבוא חבירו לידי מכשול וישתמש בו תשמיש של איסור כמ"ש הרא"ש בפסקיו וקאי דברי רבינו על מה דכתב בהלכה ד' אם אין בו דין חלוקה ולכך כתב נדר שלא יהנה הוא משני ה"ז מותר להכנס לביתו שברשותו הוא נכנס אבל א"י להשתמש בחצר כמו שביארנו והיינו שימוש של איסור כגון העמדת רחיים וגידול תרנגולין והיינו בחצר שאין בו דין חלוקה וז"ב לע"ד. והשתא א"ש מה שהקשה הר"ן אמאי לא מוקי לה בש"ס האי כופין אמדיר ותירוצו דלא מסתבר לכוף אדם למכור נכסיו בשביל שאסר נכסיו על השני אבל לנודר ראוי לכוף כו' והוא הפך מסברת הירושלמי דאמר באוסר הנאתי עליך אבל באומר הנאתך עלי לא ויהי' סברות הש"ס דידן וסברת הירושלמי הפוכים מהפך להפך אבל לפמ"ש הכל נכון דבס"ד דש"ס אין ראוי לכוף המדיר דלא גרם כלל הפסד דיכול לחלוק וגם מכשול לא הי' למודר דהא יכול לכופו לחלוק אבל הירושלמי כמסקנת רב יוסף דמיירי באין בו דין חלוקה וא"ש וכן פסק רבינו ודו"ק וע"ש בירושלמי דאמר לתוך שלי את נכנס כו' ואת אמרת כופין לא על הדא אתאמרית אלא על הדא לתוך של חברך אני נכנס כ' באומר הנייה עליך כו'

וע"ש בפ"מ שפירש דס"ד דאנידר קאי ופריך הא יכול לומר לתוך שלי אני נכנס ומשני דאסיפא אם הי' א' מן השוק וכו' ואמדיר קאי כו' והא דלא מוקי לה בהאי טעמא אריש כו' דמפשט' דלישנא הי' א' מהן מודר מחברו משמע דהוא אסר נכסי חברו עליו ע"ש והוא תמוה דהא גם בסיפא קתני הי' א' מן השוק מודר מא' מהן וצ"ע ואמנם הרשב"א והראב"ד והר"ן גרסו בירושלמי אלא על הדא אימור כופין כו' באומר הנייתי עליך כו' והיינו דס"ד דמתני' מיירי בנדרו הנאה זה מזה ומשני דמיירי בהדירו זא"ז ע"ש ומ"מ אינו מובן התירוץ היטב ובחידושי כתבתי ואפשר דה"פ לתוך שלי את נכנס כו' והיינו דרבנן אסרו ליכנס בחצר וראב"י התיר וס"ד דבנדרו איירי וטעמא דרבנן משום דקנסו כמ"ש הר"ן בס"ד ובנידר קאמר וראב"י לא קניס ופריך כיון דלא קניס וס"ל דמותר לכנוס לתוך שלו אמאי כופין אותו למכור ומשני דמיירי שהדירו זא"ז וטעמא דרבנן לא משום קנסא דהא מינס אניס אלא משום דאין ברירה וראב"י ס"ל יש ברירה וכופין היינו את המדיר וא"ש ודו"ק ועדיין צ"ע:

הלכה ו' ושניהם אסורין להעמיד רחיים כו' הר"ן כתב אע"ג דאין שותפים מקפידים זע"ז בכה"ג מ"מ אי קפדי יכולים למחות והוי ויתור ואסור במודר הנאה ע"ש והתוס' והרא"ש כתבו דבאמת יכולין למחות אהעמדה בקביעות ולדעתם אסורין מה"ת משא"כ להר"ן ויתור דרבנן כמ"ש בשם הפ"י לעיל וע' ב"ב דף נ"ו דאיכא דמוקי מתני' כר"א דס"ל ויתור אסור במודר הנאה ואיכא מ"ד דאף לרבנן אסור דבחצר כ"ע קפדי אדריסת הרגל ולאו ויתור הוא ולהאי מ"ד דמוקי למתני' כרבנן צ"ל דהעמדת רחיים מדינא אסור ולאו ויתור הוא ורב פפא אמר שם דספק הוא ובאיסורא לחומרא ע"ש והנה אם נימא דברירה הוא ספק כמ"ש הוי כאן תרי ספיקי דילמא לא קפדי ואת"ל קפדי שמא יש ברירה ואמאי אסורין ואם יש בה כדי חלוקה ה"ל דשל"מ ואפי' בס"ס אסור ורבינו סתם ולא ביאר וע' חידושי הרשב"א לב"ב שם וע' ברא"ש ובט"ז ונה"כ בסימן רכ"ז סעיף א' מה שפלפלו בדבריו ונראה עיקר כהבנת הב"י והש"ך בנה"כ ולדינא צ"ע והנה הר"ן כתב דהא דכופין את הנודר למכור חלקו היינו שמתוך שראה חברו מעמיד רחיים וכו' תקנא בו ויעמיד גם הוא ע"ש שכתב דבנדרו שניהם זה מזה אין כופין דכל חד מזדהר באיסורי' ע"ש ולפ"ז בסיפא דהדיר א' מן השוק לא שייך זה דאין שייך שיתקנא בהנודר שהוא שותף ומכ"ש לראב"י שטעמא דיעמיד ראיים ובודאי דהאי מן השוק שהוא איש נכרי בלא"ה לא יעמיד ראיים ולכך לא נזכר ברמב"ם וש"ע דין זה דכופין אלא בנדר' א' מהשותפין שלא יהנה בו השני ולא בהדיר את א' מן השוק ואמנם בירושלמי אמר דאפי' בהדיר א' מן השוק כופין וצ"ל דשם הטעם משום קנס דקנסוהו למדיר שלא יהא רגיל בנדרים ודוקא ברגיל

להדיר דאל"כ אמאי לא קנסו בכל נידר כקושית הר"ן וצ"ל דאף דהא' מן השוק מותר ליכנס דאומר לו בשל חברך אני נכנס מ"ט כיון דהוא מדיר את כל הבא אל חצרו לא ירצה שום אדם ליכנס שם ובזה לע"ד יתפרש הירושלמי היטב דאמר לא על אדא כו' ע"ש היטב ובהלכה שאחריה ותראה שכן הוא ואמנם לא קיי"ל כהירושלמי בזה והא וכופין פרשינין ארישא אהי' אי מהן עודר הנאה מחבירו כדפסק הרמב"ם ושפיר י"ל דקאי אנודר ולא אמדיר אבל לירושלמי קאי אמדיר ועיין בהשגה ותראה שכיוון הראב"ד לזה והשיג שפיר ודו"ק היטב:

הלכה ז' עלח"מ שהקשה אמאי השמיט רבינו האי חילוק בין זבינא חריפא לזבינא דרמי על אפי' ע"ש שתירץ בסברא נכונה ולע"ד נראה ע"ד הרב לח"מ דרבינו ס"ל דשני הסוגיות פליגי דסוגיא דנדרים ס"ל דהא דשמואל חייב משום דשואל הוי דכל הנאה של הלוקח וכדפירש הר"ן והתוס' ב"ב דף פ"ז ע"ב אבל רש"י פירש בב"מ דחייב משום דלוקח הוי כיון דקיצי דמיהו וכן נראה מפירש"י בב"ב ע"ש ועתוס' שם ולפ"ז אין קושיא כלל אמתני' דנדרים דשם כלוקח הוי וא"צ להני שינויי ולחלק בין זבינא לזבינא ולכך לא הזכיר שם בב"ב מידי מזבינא חריפי והר"ן עמד בזה וכתב דסמך אסוגיא זו ולפמ"ש א"ש ובנדרים לא נזכר האי דקיצי דמייהו ופסק רבינו כסוגיא דב"ב וז"ב לע"ד. ושוב ראיתי בחידושי הרמב"ן על ב"ב שם שכתב בהדיא דהטעם דהוי כלוקח והשיג על הרשב"ם דכתב דהוי כשואל ע"ש וצ"ל דסוגיא דנדרים ס"ל דשמואל אפי' בלא קיצי דמייהו מיירי וע"כ דהוי רק שואל אבל הרמב"ם העתיק דקיצי דמייהו וכסוגיא דב"ב ושפיר פסק ודו"ק עוד הקשה הלח"מ על הר"ן דכתב דהא דתנן דף מ"ו הריני עליך חרם כו' ה"ל למתני שניהן אסורין ומשום גזרה ותירץ דהא דגזרינן הכא משום דלא משמע להו לאינשי דלתסרו במודר הנאה כו' והקשה הלח"מ הא דריסת הרגל היא הנאה פחותה מהלואה דהא לרבנן שרי ומ"מ תנן במתני' דהמדיר מותר ותירץ דויתור הוא חומרא בעלמא ודי לכו אם נאסור המודר ולא נגזור כו' וקשה הא כתב הר"ן אר"י ב"ח וכ"ת מאי קמ"ל ונראה דסתם לן כר"א דאמר ויתור אסור ואע"ג כו' קמ"ל דכל הני לא גריעי מויתור ואסורי לר"א עכ"ל וכיון דהן רק ויתור אמאי גזרינן ואמנם י"ל דלכך מתרץ ריב"ח בשנדרו הנאה זה מזה ולא תירץ כאביי משום גזרה דבויתור ל"ש למגזר ואביי ס"ל דמדינא אסורין ושפיר גזרינן ולאביי אפי' כרבנן אתיא מתני' ולא קשה לאביי מאי קמ"ל דטובא קמ"ל דאפי' המדיר אסור משום גזרה ודו"ק היטב:

הלכה ט' ע' מל"מ שהקשה מאותה הגדה של רבב"ח כו' וכתב דאם נימא דרק לכתחלה כו' ובדיעבד אם הפירוהו מופר א"ש ותימה שהרי מבואר כן בדברי רבינו דאם נשאל

והתירוהו מותר וכ"כ רבינו בפ"ד ה' י"ג ע"ש ולכאורה י"ל דהא דאינו נשאל לכתחלה מחכם שבעיר הזאת היינו דאפשר להשאל לחכם אחר שאינו מאותו העיר וכמו שכתב רבינו בהלכה ז' שאם א"א לו כו' ע"ש ואולם בעובדא דרבב"ח דהי' כל ישראל נוגעים בדבר שפיר מותר להשאל דהא א"א בע"א וז"ב ובזה א"ש דלמה לא אמר בירושלמי דאם נדר הנאתו על כל ישראל אין לו שאלה כלל לכתחלה ולפמ"ש א"ש דאז א"א בע"א ושפיר נשאל לחכם ומתיר לו וז"ב ואמנם לדעתי תלוי הדבר אם נוגע מטעם קרוב ובהתרת נדרים גם קרובים כשרים כמ"ש רבינו בפ"ו ה"ו מה' שבועות אבל אם נוגע פסול מטעם משקר י"ל דלכך לא ישאל לחכם שבעיר ההיא שמא לא יהי' הפתח ראוי להתיר לו על ידו הנדר והחכם יתירו מפני שהוא נוגע בדבר וז"ב ואמנם אם הנודר יש לו חרטה דמעיקרא באופן שא"צ פתח ל"ש זה וא"כ שם דאמרה הבת קול אוי לי שנשבעתי משמע שהי' לו חרטה דמעיקרא ודאי הי' רבב"ח יכול להתיר וא"ש קושית המל"מ וז"ב אמנם רבינו פירש בע"א שנדר שלא יהנה מאנשי העיר ולכך לא ישאל מחכם שבאותו העיר דהא נהנה ממנו אבל אם נשאל מותר דהא הותר הנדר מעקרו ולא הי' כאן איסור הנאה מעולם רק לכתחלה לא ישאל דבתחלת השאל' הוא נהנה ועדיין לא הותר או ע"פ דעת הירושלמי דאף דנעקר הנדר מעקרא מ"מ בתחלה הי' איסור וכמ"ש במ"א ולכאורה באשה שנדרה הנאה מבעלה לא יכול בעלה להפר לה דהא היא נהנת מבעלה בשעה שמפר לה ואמנם כיון דהאשה אינה רוצה בהפרה אלא שבעלה מיפר לה בע"כ לא הוי הנאה ויש לפרש עפ"ז הכתוב אשה הפרם וה' יסלח לה דהיינו בגוונא הנ"ל שנדרה הנאה ממנו והוא מפר לה אע"פ שנהנית ממנו בשעת הפרה וקיי"ל בכל כג"ז ג"ז ולא בטיל נעקר הנדר מעקרא מ"מ ה' יסלח לה והארכתי בפירוש התורה:

הלכה י"א עמ"ש מרן ז"ל בשם הרב ר"ש בר"מ המעילי דאף דט"ה אינו ממון מ"מ ה"ל ויתור ואסור במודר נכאה ע"ש הנה בש"ס רמ' מתני' דתנן יכולה ליהנות בלקט שכחה ופאה ולא תני מעשר עני אברייתא דתני מעשר עני ושני רב יוסף דברייתא דמתני' ר"א דס"ל דמ"ע ליכא ט"ה ומתני' כרבנן ואביי אמר דכ"ע ס"ל דאית בי' ט"ה ופליגי בע"א ע"ש ואכתי לא מתרץ רומיא דמתני אברייתא כמ"ש הר"ן ע"ש ולכאורה ה"ל לשנויי בפשיטות דמתני' ר"א דס"ל ויתור אסור בט"ה ובריייתא רבנן דס"ל ויתור מותר בט"ה ותרווייהו ס"ל דמעשר עני אית בי' ט"ה לבעלים אמנם י"ל כיון דרב יוסף ס"ל הטעם דר"א אמר אין אדם צריך לקרות שם למ"ע דס"ל דלא טובל וא"כ לית בי' טו"ה כדאיתא שם בסוגיא א"כ לא הוי מצי למימר דמתני' ר"א הוא דס"ל ויתור פסול במודר הנאה דהא לר"א אין בו טו"ה כלל וע"כ הוצרך רב יוסף לתרץ להפך דמתני' רבנן היא ובריייתא ר"א

הוא אבל למאי דשני אביי דגם ר"א ס"ל דמעשר עני אית בי' טו"ה א"כ שפיר י"ל דמתני' ר"א הוא דס"ל ויתור אסור במודר הנאה ושפיר מתורץ רומיא דמתני' אברייתא וא"ש קושית הר"ן ודו"ק ועכ"פ יש ראיה גדולה לרבינו מרבא דס"ל טו"ה אינו ממון ובודאי משני מתני' אליבא דהלכתא ודו"ק:

ובזה יש ליישב קושית הר"ן איך יטלו ע"כ למה לא נחוש דילמא מתשיל על נדרו ומתהני מדידי' ע"ש ולפמ"ש א"ש דאפי' אי מתשיל עלי' ליכא איסורא דהא טו"ה אינו ממון ואינה שלו ולא מתהני מדידי' אלא דאי לא כדר לא היו יכולין ליטול בע"כ דהא ט"ה שלו אבל איסור הנאה דמתהבי מדידי' ליכא דהא ט"ה אינה ממון ודו"ק כי לע"ד ברור הוא בס"ד. והנה בשו"ת כב"י הקשו לו על קושיא זו דהר"ן דאיך נחוש דילמא ישאל על נדרו הא כשישאל על נדרו מותרים ליהנות ממנו ע"ש שפלפל בזה ולע"ד נראה דהר"ן יפה הקשה דעכ"פ עתה הוא בידו לישאל על נדרו ולא גרע מדבר הגורם לממון דכממון דמי ורבא הא ס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי לפמ"ש בעה"ת דמאן דדאין דד"ג ס"ל דבר הגל"מ כממון דמי ורבא הא דאין דד"ג כמ"ש הש"ך בסימן שפ"ו סק"א ולפ"ז לדידי' דבר הגל"מ כממון דעי ואיך יכולין כהנים ליטלו בע"כ דהא מתהני מדידי' ואף דהר"ן לא כיון לזה דלפ"ז לא אתיא תירוצו שפיר מ"מ יש ליישב דבריו כן ואמנם לפמ"ש לק"מ דהא לאו גורם ממון הוא דאפי' ישאל על נדרו ט"ה לאו ממון הוא ודו"ק ועתה עיינתי בנוב"י שאלה קמ"ט וראיתי שרצה לפרש דברי הרשב"א לא משום חשש שמא ישאל אלא אפי' לא ישאל מ"מ עתה הוא בידו לישאל על הקונם והוי ט"ה שלו לכן גם עתה הוא ממונו כדברי ר"א בפסחים דף מ"ו ב' הואיל וא"ב מתשיל וע"ז השיב דקיי"ל כר' יהושע דלא אמרינן הואיל כוי עיי"ש ואמנם לפמ"ש דהוי דבר הגורם לממון לרבא דס"ל כמ"ד הקושיא שפיר קשה ולפמ"ש לעיל א"ש ודו"ק. ובעיקר הקושיא שכתב הנוב"י דהיינו שמא ישאל על מקצתן ע"ש לכאורה י"ל לפיד הרמב"ם דהמדיר עובר בבל יחל א"כ י"ל דאיך ישאל על הנדר הא יעבור למפרע במה שנטלו הכהנים ואף דלקחו בע"כ מ"מ אסור לכתחלה לישאל על נדרו דהא ע"י זה יעבור על נדרו וכמו באשה דלא חיישינן שמא תלך אצל חכם ותקלקל עצמה וזה צ"ע:

ולפמ"ש דויתור אסור לר"א רק מדרבנן א"ש קושית הר"ן דילמא ישאל על נדרו ויתהני הכהנים מדידי' זיא דהא אפילו ישאל על נדרו הוי רק ויתור דרבנן והוי חשש אדרבנן ולא גזרינן ובעיקר קושית הר"ן לע"ד א"ש דהא הקשו תוס' איך נזיר לוקה הא הוי ה"ס שמא ישאל על נזירותו ותירצו דמעמידין על חזקתו כמו שלא נשאל עד עתה לא ישאל עוד לעולם ולפ"ז למה ניחוש שישאל על נדרו הא יש להעמידו על חזקתו שלא ישאל על

נדרו ואמנם ז"א דכאן שאני דהא דנדר כדי שלא יטלו ממנו תרומה ואמנם כיון דנטלו על כרחו א"כ לא הועיל כלל בנדרו ויש שפיר חשש שישאל על נדרו היינו על מקצתן כמ"ש הנוב"י ויאסרו האחרים ואמנם ז"א דהא עיקר כוונתו שלא יתן לנהנים המעשרות ומה נ"מ אם יתן לזה או לזה הא מ"מ לא לו יהיו וע"כ דהחשש הוא שמא ישאל על כולם וז"א דאם ישאל על כולם שוב יהיו כולם מותרים ואין חשש כלל ודו"ק:

והנה המחנה לוי העיר דאיך יכולה ליהנות מלקט ש"ו הא מציאתה לבעלה מיני' קא זכיא ע"ש שהלך בדרך רחוק וי"ל דר"ע ס"ל מציאתה לעצמה אבל לר' ישמעאל קשה. ובזה יש להבין אמאי לא משני רב הושעיא ברבא דתירץ בפשוט ול"צ לאוקמי' בתרי תנאי אלא רישא וסיפא כחד תנא ולפמ"ש לעיל א"ש דהא ר' הושעיא ס"ל דרבי ור"י בר יהודא פליגי בטו"ה דרבי ס"ל טו"ה ממון ור"י בר' יהודא ס"ל אינה ממון והנה הרמב"ם פ"ב מגנבה פסק הגונב טבלו של חברו חייב לשלם לו דמי טבלו ועיין בכ"מ שכתב דרבינו פסק כרבי דהלכה כמותו מחברו ע"ש וא"כ לפי סברת רב אושעיא דרבי ור"י בר"י פליגי בטו"ה ממון א"כ הלכה כרבי דטו"ה ממון וזה פשוט ולפ"ז לא מצי רב הושעיא לתרץ כרבא דתרומה שאני דשויא עפרא בעלמא ולכך יטלו כהנים על כרחו דהא קשה קושית הר"ן ליחוש שמא ישאל על נדרו ואין לומר דאפי' ישאל על נדרו ה"ל דרבנן דטו"ה אינו ממון ורק דהוי ויתור כסברת הרב המעילי דהא לרב הושעיא הלכה דטו"ה ממון והוי דאורייתא אבל כדדחי בגמרא דכ"ע סברו טו"ה אינו ממון וטעמא דרבי דקנסוהו לגנב שפיר משני רבא תרומה שאני דשויא עפרא בעלמא וקושיות הר"ן לא קשה דהא ויתור דרבנן והוי רק חשש דרבנן והמשך דברי הש"ס כמין חומר ודו"ק וע' שם בפ"ב מגנבה דהראב"ד כ' משלם כפל דמי טבלו והכ"מ כתב דפשוט הוא ואמנם אם טו"ה אינו ממון רק דקנסוהו לגנב כי היכא דלא לגנוב י"ל כיון דכפל גופא קנסא הוא א"כ ה"ל תרי קנסי דגוף התשלומין דטו"ה קנסא הוא ותרי קנסי לא קנסינן וא"ש דעת רבינו:

עפמ"ש י"ל מה שהקשיתי לעיל הלכה י"א דה"ל לרב יוסף לתרץ א דמתני' ר"א הוא דס"ל ויתור אסור במודר הנאה ובריייתא רבנן דס"ל ויתור מותר ותרווייהו ס"ל דמ"ע יש בו טו"ה לבעלים ואמנם לפמ"ש בשם הנוב"י שפיר' קושית הרשב"א דכיון דיש בידו לישאל על נדרו ה"ל ממונו מיגו דא"ב מתשיל כדברי ר"א בפסחים מ"ו ותירץ דלא קיי"ל כר"א אלא כר' יהושע דס"ל שם דלא אמרינן הואיל וא"ב מתשיל ע"ש ולפ"ז א"ש דרב יוסף ס"ל כתירוץ רבא דתרומה שאני דשוי' עפרא בעלמא וקשה קושית הרשב"א הנ"ל וע"כ דלא קיי"ל כר"א אלא כר' יהושע דלא אמרי' הואיל וא"כ לא מצי רב יוסף לאוקמי מתני' כר"א דהא קתני בסיפא קונם כהנים ולוים נהנים לי יטלו על כרחו וצ"ל כתירוצא

דרבא וע"כ דלא כר"א דר"א הא ס"ל הואיל וקשה קושית הרשב"א ודו"ק. וע' בהגהות מהרי"פ דבשאלתות הגירסא אמר רב יוסף ל"ק הא רבי הא ריב"י ולא אמר רב הושעיא ולפמ"ש מוכרח כנוסחא שלנו ודו"ק.

ואמנם תמהתי על הגאון כב"י דכתב דלא קיי"ל כר"א אלא כר' א יהושע ואנן איפכא שמעינין להה דקיי"ל כר"א דכן הסכמת הפוסקים וכ"כ בש"ע סי' תנ"ז. ואמנם י"ל דאף דקיי"ל כר"א מ"מ היינו משום דטו"ה ממון ולא משום דקיי"ל הואיל ואי בעי מתשל וצ"ע בסוגיא דפסחים שם ועכ"פ דברי הנוב"י תמוהים דכתב דקיי"ל כר' יהושע וצ"ע:

(והנה בחידושי ביארתי דהא דלא מהני ע"מ שאין לבעלך רשות בהן משום דה"ל מתנה עמ"ש בדרבנן ורב גופי' ס"ל דמתנה עמ"ש בדרבנן רבנן עשו חיזוק לדבריהן כשל תורה בכתובות דף פ"ד ותנאו בטל ופירש"י אפי' תנאי דפירות וכ"ש דירושה ובאמת התוס' הקשו שם על רש"י דפירות לא שכיחא לכ"ע תנאו קיים דלא עבדו בהו רבנן חיזוק אבל לפירש"י קשה ולפמ"ש הר"ן דרק אליבא דמתני' פליגי דרב מוקי לה כר"מ ושמואל כרבנן וכ"כ הראב"ד א"כ א"ש דר"מ הא ס"ל מתנה עמ"ש בדרבנן תנאו קיים וי"ל דלרב בעצמו ס"ל דע"מ שאין לבעלך רשות בהן לא מהני אלא א"כ אמר אלא מה שאת נותנת לפיך דאז גם היא אינה זוכה רק בשעה שנותנת לפיה וכמ"ש הר"ן אבל מה שתרצי לעשות עשי לא מהני דהוי כמו ע"מ שאין לבעלך רשות בהן ושמואל ס"ל דמתנה עמ"ש בדרבנן תנאו קיים ולכך ס"ל דע"מ שאין לבעלך רשות בהן מהני ויש לפרש הסוגיא עפ"ז ע"ש. עוד העירותי בחידושי על קושית הט"ז למה לא יתן לבתו הא הבעל לא יוכל ליהנות דאסור לו וגם הקשה הא הבעל יוכל לידור הנאה מהם וע"ש שכתב דמה בכך שידור הנאה מהן מ"מ הוא זוכה בהן ע"ש וכתבתי דרש"י פירש ד"ה ל"ש ויכול הבעל ליהנות מהן שמאשתו הוא זוכה ע"ש ומבואר שבאמת הוא רוצה שחתנו יהנה מהן אלא לפי שהוא מודר הנאה לכך אומר ע"מ שאין לבעלך רשות בהן אלא מה שאת נותנת לפיך ואין כוונתו כמ"ש הר"ן דלא תזכה אלא בשעה שנותנת לתוך פיה שלא תוכל ליתן לבעלה דהא פירש"י דהבעל יכול ליהנות ממנה אלא כוונתו דלא תקנה קרקע והוא יאכל פירות אלא שתוכל לכלות הקרן ולאכול הכל ואם תתן לבעלה משלה היא נותנת ובזה א"ש קושית הט"ז דאדרבה היא רוצה שיהנה בעלה ממנה ולא יהיה לו איבה וז"ב. ובזה א"ש מה שהקשה השיך דס"ס הבעל יורשה ולפמ"ש דע"ז יש תקנה שיסלק עצמו מירושתה או ידור הנאה מירושתה וכל ימי חייה יהנה ממנה ולא יהי' לי איבה ודו"ק ועוד הרביתי מלין שם ופה אקצר):

הלכה ט"ז וכל הנותן מתנה לזה ע"מ להקנותה לאחר כוי

הנה מרן ז"ל לא ציין מקור הלכה זו והוא בש"ס נדרים דף מ"ט ע"ב וע' בש"ס דפריך שם ממעשה דבית חורין ומשני התם סעודתו מוכחת עליו והיא המעשה שהביא רבינו בהלכה ט"ו ועוד משני התם ר"א הוא דאמר ויתור אסור במודר הנאה ואולם רבינו נקט שינויא קמא ולכך סמך רבינו זה לכאן ודו"ק היטב. וא"כ אפילו אין סעודתו מוכחת עליו אסור לדידן דקיי"ל כר"א והיינו משום דרבא אמר לעיל סתמא סעודתו מוכחת עליו ע"ש גם לפמ"ש הפ"י דויתור הוה דרבנן א"כ הוי ספק דרבנן וזה ברור: והנה ההפלאה הקשה דכאן כתב רבינו שצריך שיאמר ע"מ שאין לבעלך רשות בו ומה שתרצי תעשי וב"ה אישות לא כתב רק ע"מ שתלבשי או ע"מ שתעשי מה שתרצי ע"ש ולכאורה י"ל דודאי ע"מ שתעשי מה שתרצי סגי דלא יקנה אותן בעל אלא דמסתמא כיון שיהנה בעלה ממנה כפירש"י שהבאתי לעיל ה"ל כמעשה דבית חורין דסעודתו מוכחת עליו דודאי כיון שבעלה יהנה ממנו לכן הצריך רבינו שיאמר בפירוש ע"מ שאין לבעלה רשות בהן ואז הוי כמו קני ע"מ להקנות ואין הוכחה דהא בפירוש אמר שלא יזכה בה בעלה ומה שתרצה תעשה ואם תתן לבעלה הוא נהנה ממנה לא ממנו אבל שם שלא נדר הנאה על חתנו אין הוכחה שמתכוון ליהנות בה בעלה דא"כ ה"ל ליתן בפירוש לה ולבעלה וסגי באומר מה שתרצי עשי ודו"ק ולפי שינויא דויתור אסור במודר הנאה א"ש טפי אלא דרבינו לא פסק כן ודו"ק: הלכה י"ז בחידושי הארכתי בזה ואכתוב פה מה שראיתי שהעיר הש"ך דלבעה"ת דס"ל אם נתן לה אחר מתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בה הבעל יורשה א"כ אכתי יש הנאה לחתנו דיורשה ותירץ הש"ך דיש ביד האשה לאכול הכל ולא לשייר והקשה בישועת יעקב ממה שכתב הש"מ בר"פ הכותב בהא דמשיירה דמסתמא תשייר כיון דבעלה נותן לה מזונות כל צרכה ודאי תשייר ע"ש (ובאמת י"ל דהכא דהאב נותן לה מעות כדי שתהי' נהנית בהן ותוציא אותן כחפצה א"כ ודאי דאינה מספקת במזונות שנותן לה הבעל בצמצום אלא היא רוצה בהרחבה א"כ שפיר כתב הש"ך דמסתמא לא תשייר שהרי לתכלית זה נותן לה הבעל מעות וזה ברור) ובזה א"ש מה דהקשה הר"ן אמאי תני שאביה נותן לה מעות ליתני שנותן לה מזונות ולפמ"ש י"ל דלכך צריך לומר מה שאת נותנת לפיך והיינו דאז לא אמרינן שתשייר דהא אם תשייר גם היא לא זכתה דהא לא זכתה אלא מה שהיא נותנת בפיה כמ"ש הר"ן וא"כ ודאי דאין הבעל יורש מה שתשייר ולכך הצריך הרמב"ם דוקא שיאמר לה אלא מה שאת נותנת בפיך וז"ב ובזה א"ש קושית הר"ן דאם אביה נותן לה מזונות א"כ ודאי אין הבעל נותן לה מזונות דאל"כ למה נותן לה אביה וא"כ ודאי לא תשייר ובע"מ שאין לבעלך רשות בהן סגי ול"צ אלא מה שאת נותנת השמטה) לפיך ודו"ק:

(הנה דעת הרשב"א דהא דנדרים חלין על דבר שאין בו ממש מדרבנן כדמשני רבינא זה אם נדר על עצמו אבל אם הדיר איש אחר אינו חל ויישב עפ"ז קושית הר"ן בספ"ק דנדרים ד"ה באומר יאסר פי לדיבורי הקשה דהוי מצי לשנויי דאפילו קאי קונם אדיבור אסור מדרבנן ולהרשב"א לא קשה דהא שם אסר על חבירו ולא חל אפי' מדרבנן ע"ש:
ונראה לע"ד הטעם דהא דנדר חל מדרבנן על דבר שאין בו ממש אף דנדר הוי איסור חפצא ולא שייך על דבר שאין בו ממש גזרו חז"ל אטו שבועה דחלה על דבר שא"ב ממש כדאיתא במשנה דף ט"ו ע"ב שבועה שאיני ישן כו' אסור ע"ש ולפ"ז היינו דוקא היכא דאסר על עצמו יש לגזור אטו היכא דנשבע על עצמו שלא יישן אבל אם אסר על חברו כגון קונם דיבורי עליך לא שייך לומר דגזרינן אטו שבועה דהא בשבועה לא מצי להשביע את חבירו לכן בנדרים מותר וז"ב ובזה יש לפרש הירושלמי ריש פרק ב' ע"ש ואין להאריך):
עוד מצאתי בקונטרס בפ"ע חדושים להלכות נדרים וספחתים כאן:

חדר קלז פרק ששי הלכה ג

צ"ע אם כלים שמשאילין אותם בחנם אסורין מדינא אפי' לרבנן דר"א או דוקא לר"א משום ויתור דמתני' ר"א הוא כדאמר בש"ס וכ"מ למ"ש דויתור אסור מדרבנן ולא מה"ת וצ"ע:
הלכה ד' הטור תמה על הרא"ש דהביא אוקמתא דמיירי בזן אותה לפניו או כשהבעל יהיב לה מזונות והוא זן אותה מזונות יתירים הא קיי"ל כחנן והב"י ז"ל תירץ דבמודר אסור אף לחנן ע"ש ונלע"ד דיש כומר הטעם דהא הירושלמי קאמר הטעם דפורע חובו של חברו פטור דיכול לומר מפייס הוינא לי' ומספק לא מפקינין ממונא אבל לענין איסור אסור מספק וז"ב גם י"ל דאף דכתב רבינו דמניעת תביעה אינו בכלל איסור הנאה מ"מ כיון דקיי"ל כר"א דויתור אסור במודר הנאה א"כ לא גרע זה מויתור דאסור וע' בש"ס דף מ"ט ע"ב דזימנין אמר לי' ה"מ ר"א הוא דאמר ויתור אסור במודר הכאה ובפירוש הר"ן והרא"ש שם ודו"ק: ובאמת קשה לי על תירוץ הרא"ש דמיירי במזונות יתירים דא"כ מאי פריך הש"ס דף ל"ח ע"ב על ריב"ח אר"ה המודר הנאה כו' מותר להשיא לו בתו כו' אלא בשנכסי חתן אסורין על אבי הכלה גדולה מזו אמרו וזן את אשתו ואת בניו כו' ואת אמרת מותר להשיא לו בתו והיינו דכ"ש הוא כמ"ש הר"ן והא זן את אשתו כו' מיירי במזונות יתירים והא דר"ה דמשיא לו בתו פוטר לגמרי ממזונותיה ולפי תירוץ ראשון דהרא"ש דמיירי בפניו א"ש אבל לתירוץ בתרא קשה ואפשר דהב"י כ"כ אליבא

דהירושלמי ואליבי' צ"ל דמיירי במזונות יתירים וכמ"ש לעיל אבל אליבא דש"ס דילן ליכא למימר הכי ולכך סתם הרמב"ם וכתב סתם מותר לזון כו' ודו"ק:
ואמנם עפ"ז א"ש מה שהקשה הט"ז ז"ל אהא דהביא הטור דין זה דמותר לישא בת העודר הא אמרו בש"ס אי בנכסי חתן אסורין כו' גדולה מזו אמרו זן את אשתו כו' וא"כ פשוט הוא ולפמ"ש דלפי הירושלמי דצריך לאוקמי במזונות יתירים לאו כ"ש הוא ודו"ק.
ובאמת לפ"ד הר"ן קשה לי מאי פריך גדולה מזו כו' דהא כתב הר"ן דהא דפורע חובו היינו שלא מדעתו אבל מדעתו אסור וא"כ גם זן את אשתו כו' היינו שלא מדעתו ומאי זה כ"ש למשיא לו בתו דהמודר עצמו נותן לו בתו ונפטר ממזונותיה וכה"ג לא הוי מבריח ארי ובב"י סימן ריז הביא דברי הר"ן וצ"ע: הלכה ה' ומשיא שמעון בתו הבוגרת לראובן מדעתה ע' בר"ן מ"ש דמדעתה לאפוקי מדעת ראובן שעשאו שליח לדבר על לבה ע"ש ולע"ד י"ל לפ"ד הרשב"א דאם קידש ראובן בתו הבוגרת שלא מדעתה מקודשת דמסתמא ניחא לה במה דעביד אביה ע"ש ולפ"ז א"ש דאם קידשה שמעון שלא מדעתה ודאי אסור דהא מהני לי' דע"י מעשיו נתרצתה בתו הבוגרת אח"כ וזה ברור:
הלכה ה' שהכהנים שלוחי שמים הן ולא שלוחי בעל הקרבן הלח"מ כתב צ"ע פ"ק דקידושין דף כ"ג והיינו דשם הקשו התוס' דשם אסיק רב הונא דשלוחי דרחמנא הן וכאן מבעי' לי' להש"ס ותירצו בתי' ב' דמדברי ר"ה לא נשמע אלא דשלוחי דרחמנא ג"כ הן ולכך אף דאנן לא מצינו למעבד הן מצי עבדי כיון דגם שלוחי דרחמנא הן אבל לענין מודר הנאה לא מצי להקריב כיון דהן שלוחי דידן ג"כ אם לא שיהיו רק שלוחי דרחמנא ולא שלוחי דידן וזה בעיית הש"ס בנדרים ולא אפשטא ומדוע כתב רבינו שהכהנים שלוחי שמים הם ולא שלוחי בעל הקרבן דזה לא נשמע מרב הונא בקידושין ודין רבינו צ"ע ובאמת בנדרים תירצו דרצה לפשוט ממשנה או מברייתא ולא מדברי אמורא ובדרך זה הלך רבינו אבל לפי תירוצם בקידושין דין רבינו צ"ע זה כוונת הלח"מ שכתב צ"ע בקידושין והמגיה כתב דלא ידע מה דוחקי' ואם יש צ"ע הוא בנדרים כו' ובמח"כ באמת לא ידע כי הצ"ע הוא בקידושין לא בנדרים ובאמת י"ל דאף אם הן ג"כ שלוחי דידן כיון דשלוחי דרחמנא ג"כ הן וחייבין לעבוד עבודתם לצורך גבוה הוי רק כמו ויתור ואסור מדרבנן וה"ל ספק דרבנן ועיין בזה ודו"ק:

חדר קלז פרק חמישי הלכה א

הלח"מ הביא קושית הר"ן על רבינו מהא דאמרי' דף ל"ה ככרי עליך כו' ועמ"ש לחלק בשם הרא"ש דמעילה שאני מצינו מעילה בדבר המותר לו ע"ש ובלא"ה י"ל דהא שם לא

אסר עליו הנאתו אלא את הככר הזה אסר עליו ומה ענין זה להמדיר את חברו מליהנות לו וההנהו דאז שפיר המדיר לוקה שההנה את חברו אבל שם הככר נאסר על חברו ולא הנאת המדיר והמודר יכול ליהנות מהמדיר רק ככר זה אסור עליו ואף לרבינו שפסק בהלכה ד' דככרי זה עליך מת או נתנה כו' מותר היינו שלא אסר עליו אלא כ"ז שהיא שלו אבל לא אסר עליו הנאתו ודו"ק היטב כי נ"ל ברור למבין:

ומה שהקשה מפרק יוצא דופן ג"כ לא הבינותי דשם הקדישו הקטן לכל העולם ובודאי הנהנה מן ההקדש לוקה הנהנה אבל כאן דאסור עליו הנאת ראובן והוא לא אמר ליש בל יחל דברו ח"ב:

הלכה ו' ע' בש"ך שכתב בשם זקני הב"ח ז"ל דדוקא אם התחיל האיסור בעודו ברשותו אבל אם אמר קונס כשיצא מרשותו א"י לאסרו עכ"ל ופשוט הוא כן כתב הש"ך ע"ש ואנכי הרואה בירושלמי פ"ה ה"ג דאמר חמי איך תנן והא תני כו' במותו אם מת יירשנו כו' מה בין אמר חד חד מה בין אמר תרי תרי ע"ש במפרש פני משה דפירש דר' ירמי' אמר דברייתא דתני במותו אם מת יירשנו לאו עיקר היא דמה לי אמר חד דהיינו אמר במותי לחוד מה לי דאמר בחיי ובמותי ע"ש במפרש ולדעת הב"ח חילוק גדול יש דאם אמר בחיי ובמותי נמצא שהתחיל האיסור בעודו ברשותו אבל אמר במותי לחוד לא התחיל האיסור אלא אחר שיצא מרשותו ומבואר דלא כהב"ח ולע"ד הפירוש בירושלמי דלא כהפני משה אלא דר' ירמיה אמר חמי איך תני במשנה דווקא אמר בחיי ובמותי משמע דדוקא דאמר תרוייהו אבל אמר במותי לחוד אם מת יירשנו ובברייתא תני בהדיא כן במותי אם מת יירשנו וצא ודקדק מה חילוק יש ביניהם ותבין ואפשר דזה תלוי אם מוכר דבר שברשותו עם דבר שאין ברשותו אם קנה הכל ואין להאריך עכ"פ אין זה כ"כ פשוט כמ"ש הש"ך וספר ב"ח אין בידי לעיין בו ודו"ק:

הלכה ז' הלח"מ הביא קושיית הר"ן וע"ש מה שתירץ ולפמ"ש המפרש בירושלמי דלבנו או לאחיו של אביו קאמר וכן כראה ממ"ש הש"ך בשם רש"ל אבל לבני המודר לא שרי א"כ א"ש וי"ל דזה תלוי אם הגירסא ויחזיר לבנו או לאחיו משמע דלבני אביו או לאחי אביו קאמר אבל לנוסחא ויתן לבנו כו' משמע דלבני המודר קאמר וע' תוי"ט דכתב דלשיטת הר"ן א"ש ויחזיר ע"ש ול"ק קושיתו אבל הר"ן העתיק ויתן והקשה שפיר והנה רבינו כתב וצריך להודיעו שזה גזל אביו כו' שהנשבע כו' משמע דקאי רק אאם פרעו בחובו אבל לפמ"ש הכ"מ לעיל הלכה ו' מוכח דקאי גם אאם נתן לבנו או לאחיו ע"ש אבל אם לא הודיעם אסור דהא מתהני מטו"ה כמ"ש הר"ן וא"ש דיחזיר לבני אביו או לאחי אביו אם אין בנים לאביו והוי כמסלק עצמו מירושת אביו והם זוכים בתורת ירושה

דממילא אבל אם נותן לבנו ל"ש זה דבן הבן אינו יורש את אבי אביו אלא מכח אביו וא"כ לא קשה קושית הר"ן ואמנם י"ל דהוא מכח אבא דאבא קאתי כדאיתא בב"ב ואין להאריך וכתבתי בחידושי ודו"ק:

והנה נסתפקתי אם הבן קטן מה נעשה בנכסים של חלק ירושת אביו והנה לעיקר קושית הר"ן שהקשה איך נותן לבנו או לאחיו והא מתהני מטו"ה דידהו כדאמרינן בתורם משלו על של חבירו לכאורה הא קיי"ל טו"ה לאו ממון וצ"ל דהר"ן לשיטתו דלדידי' בסוגיא דקונם כהנים ולוים נהנין לי הלכה דטו"ה ממון בין לשינויא דרבי הושעי' דהא קיי"ל הלכה כרבי מחבירו וכדפסק הרמב"ם ב"ה גנבה בין לשינויא דרבא ע"ש ושפיר הקשה ואמנם הרמב"ם פסק דטו"ה אינו ממון וכתב הכ"מ בפ"ז ה' י"א דאף דאינו ממון מ"מ הוי ויתור דאסור במודר הנאה וא"כ י"ל דהאי מתני דהגוזל ס"ל כחכמים דויתור מותר בטו"ה וא"ש דנותן לבניו כו' אבל הש"ס דנדרים אזיל אליבא דהלכתא דויתור אסור במודר הנאה ושפיר קאמר דזכי בר ברי' ואי קני עמ"ל לא קני אסור ליתנם לבנו וא"ש קושית הר"ן הא בלא"ה נותן לבנו כו' ודו"ק:

הלכה י"א ע' בלח"מ שפלפל בדעת הטור ורבינו ז"ל וי"ל דכל חד לטעמי' דהרמב"ם ס"ל טעם כעיקר דרבנן ולכך אזיל לקולא בנתערב בנ"ט אבל הטור דס"ל טע"כ דאורייתא שפיר פסק לחומרא וז"ב לכאורה רק למ"ש האחרונים דבעיא דלא אפשטא אף בדרבנן לחומרא לא א"ש ולעיקר קושית הלח"מ על הר"ן דלא גריס במשנה קמייתא יין זה דא"כ אמאי לא פשיט רמב"ח מזה דשאני טועם דווקא לע"ד לא קשה כלל דודאי לענין טעם יש לאסור יותר באמר שאני טועם דהא חזינין דקפיד אטעם משא"כ לענין חלופיהן וגידוליהן דזה אינו ענין לטעם כלל והא דפשיט הש"ס מר' טרפון היינו לפי הס"ד דס"ס דגם באלו מבעי לרמב"ח אי מהני בלא זה ולגבי אילו ודאי יותר נכלל היוצא מהן שהוא גופן ממש מטעמא שאין בו ממש וכמ"ש התוס' דהקשו מאי מספקא לש"ס אי טע"כ דאורייתא או דרבנן הא קרא הוא הטמאים לאסור צירן ורוטבן ותירצו דצירן עדיף מטעמן שהן גופן ממש ע"ש ולכך פשיט שפיר מר' טרפון דאמר אם אמר בשר זה עלי דאסור בבצים שנתבשלו עמו מחמת הטעם מכ"ש דאסור ביוצא מהן שהוא גופן ממש אבל למסקנא דבאלו פשיטא לן רק בשאני טועם מספקא לן ודאי דאין ראיה מנ"ט להיוצא מהן כמ"ש וגם הלח"מ עצמו כתב דיש לאסור יותר יוצא מהן מבנ"ט דיוצא מהן הוא כגוף הדבר עצמו מ"ש ולכך לא פשיט רמב"ח הבעיא מתהנ"י דקונם יין שאני טועם וזה ברור למ"ד ודברי הטור והר"ן מכומים. (ועכ"מ סי"ג דטעמן משונה מגוף הפרי) והנה בש"ס רצה לפשוט מהא דהנודר כו' ומופר בטרית ובציר ודחה רבא שכבר יצא מהן

ע"ש ורבינו פסק בפ"ח ה"ח הנודר מן הדגים מותר בציר מרריים והכ"מ הביא הברייתא ה"ג דגים שאני טועם מותר בציר ולא חילק רבינו דדוקא ביצא מהן כבר היינו דרבינו העתיק הנודר א הדגים ולא העתיק שאני טועם וסמך עצמו אמ"ש כאן דאם אמר שאני טועם אסור במשקה היוצא מהן מספק ומ"מ קיצר הרבה בזה דה"ל לבאר דאם אמר שאני טועם מותר ביצא כבר ודו"ק ובחידושי הארכתי בזה: ובריטב"א נסתפק אם אמר שאני טועם בלא זה אם אסור אפילו בנתערב כבר ויש בו טעם ע"ש ובש"ע תשמיטו וצ"ע ושבתי וראיתי מ"ש לעיל דהרמב"ם לטעמי' דס"ל טע"כ ל"ד ז"א דאף דבעלמא טע"כ שרי מה"ת מ"מ הכא אם נימא דנכלל בלשונו טעם הוא אסור מה"ת שהרי אסר על עצמו ודוקא בהלכה י"א כתב רבינו שזה הבשר נעשה כשקצים כו' היינו שם דאמר בשר זה אבל אם אמר שאני טועם הרי בפירוש אסר עליו הטעם ואף שם י"ל דעשאן כשקצים דאוסרין בטעמן ואף דאוסרין מדרבנן הוא אסר על עצמו ודו"ק היטב ועכ"פ דין הטור א"ש לכ"ע וז"ב:

הלכה י"ד הלח"מ הקשה על הטור סי' רי"ו דסתם גבי דגים שאני טועם דמותר בצירן וה"ל לפרש דדוקא ביצא כבר קודם שנדר ע"ש וכ"כ הט"ז והש"ך סי' רי"ז ואני חשבתי ליישב דברי הטור דכיון דהוי ספק אם יוצא מהן אסור ואכן קיי"ל ציר דגים טמאים מדרבנן אסור א"כ אפי' נימא דאסור ביוצא מהן מ"מ לא עדיף מציר דגים טמאים וכמ"ש רבינו הלכך הבשר והיין נעשה כמו שקצים ורמשים ע"ש ואסור רק מדרבנן ות"ל ספק דרבנן ולכך סתם הטור ודו"ק ואף דלעיל הלכה י"א כתבתי די"ל דאף למ"ד טע"כ דרבנן מ"מ הכא דאסר על עצמו הוי ספק דאורייתא מ"מ אינו מוכרח לדעת הטור ע"ש ודו"ק ועיין בכ"מ שביאר הטעם דבאלו פשיטא לן דמשקין היוצא מהן אסור משום דכ"ש הוא מחלופיהן וגידוליהם שאינם עצם הפרי אבל בשאני טועם דהחליפין מותרין מספקא לן ע"ש ולפ"ז צ"ע דהא רבינו כתב דבין כך ובין כך משקין היוצא מהן ספק והיינו אף באין זרעו כלה הוי ספק והא באין זרעו כלה אפי' גידולי גידולין אמורין א"כ אפי' אי מדמית להו לגירולין אסורין ומאי ספק איכא וצ"ל דלענין חליפין אין חילוק בין דבר שזרעו כלה לאין זרעו כלה ולכך לא כתב רבינו אלא דגידולי גידולין אסורין ולא כתב חליפין משמע דחליפין מותרין כמו בדבר שזרעו כלה וא"כ י"ל דגם משקין היוצאין מהם הם ספק אם מדמינן להו לגידולין או לחליפין ואמנם מהא דאמרינן בש"ס כ"ב ב' ה"ה דמשקין היוצאין מהן אסורין והא עדיפא לי' לאשמועינן דחליפין כגידוליהן דמי וכתב הר"ן דכ"ש משקין היוצאין מהם שיצאו מגוף האיסור ממש וכ"כ רבינו ואצ"ל משקין היוצאין מהן וכמ"ש הלח"מ וא"כ צ"ל דהכ"ש הוא רק מחליפין שלא יצאו מגוף

הפרי אבל מגידולין ליכא כ"ש דאף דגידולין אסורין מ"מ י"ל דמשקין מותרין שנשתנה צורת הפרי וז"פ לכאורה בדעת רבינו ז"ל והנה כתב רבינו דהא דגידולין אסורין הוא משום דשל"מ וזה דרבנן וא"כ אף דמדמין משקין היוצאין לגידולין מ"מ הוא רק דרבנן והוי ספק דרבנן אך י"ל דהא דגידולין מדרבנן היא משום דמה"ת בטל העיקר בהן אבל המשקה היוצא מהן דל"ש ביטול שפיר אסורין מה"ת וצ"ע. ושוב ראיתי בש"ך סי' רי"ו ס"ק ו' שכתב בשם הפרישה דחילופיהן אפי' בדבר שאין זרעו כלת מותר והש"ך השיג עליו וכתב דבטור איפכא משמע ולע"ד נראה כהפרישה וכמ"ש והנה הרא"ש כתב דהא דאסור חליפין הוא מדרבנן כמו כל איסורי הנאה ואפי' לא אמר אלו כיון דאמר קונם ולא הזכיר אכילה והא דתני אילו הוא משום גידוליהן דאם לא אמר אילו מה נ"מ בגידוליהן הא אסור בכל הפירות ואמנם בסיפא דהזכיר אכילה או טעימה א"כ לא כיון לאסרן רק באכילה לא בהנאה ולכך מוכר בחליפין ובגידולין באותן שזרעו כלה אבל אין זרעו כלה הוי הגידולין כגוף האיסור ע"ש דכ"נ כוונתו וע' תוס' שם דנראה דלא גרסו כלל אלו במשנה (ויש שם ט"ס) ולדידהו א"ש קושית הרא"ש דכתב ואע"ג דמשמע פשטא דמתני' דקאי אירישא כו' ע"ש ודו"ק וא"כ ודאי דבהזכיר אכילה או טעימה חליפין מותרין דלא הוי איסורי הנאה כלל ואפי' בדבר שאין זרעו כלה כדעת הפרישה וכמ"ש ודו"ק ומ"ש הש"ך דכיון דאסרו גידולין אסרו נמי חליפין י"ל כיון דגידולין רק מדרבנן משום דשל"מ ל"ש לגזור חליפין אטו גידולין ודו"ק וע' ברא"ש שם ודו"ק ובחידושי הארכתי בהלכות אינו וכאן באתי בקצרה להבין דברי רבינו ז"ל ולרגל המלאכה אשר לפני ודו"ק:

הלכה ט"ז עמל"מ שפלפל בחכמה כדרכו הטוב והנה מה שהקשה דה"ל לרבינו לכתוב דאם עבר ונהנה אינו לוקה והוכיח מזה דהחליפין אם החליפן בדבר אחר הוא מותר ליהנות מהן לכתחלה דה"ל חליפי חליפין אף די"ל כן בפרט אם חליפין וגידולין הם רק מדרבנן מ"מ לע"ד בלא"ה א"ש דהא כתב רבינו לעיל הלכה א' דאם ראובן אסר הנאתו על שמעון ונהנה שמעון אין שמעון לוקה שהרי שמעון לא אמר כלום וא"כ אפילו היו החליפין אסורין בודאי לא הי' לוקה ולכך לא כתב אינו לוקה וז"ב:

ומ"ש הראב"ד דכל היכא דאמרינן אסור בגידוליהן הוא אפי' בדבר שזרעו כלה היינו דאל"כ מה בין רישא לסיפא ועתוס' שכתבו דברישא בדבר שזרעו כלה גידולי גידולין מותרין וגידולין אסורין ובסיפא אף גידולין מותרין ע"ש ועכ"פ ברישא גידולין אסורין כמ"ש הראב"ד והקשה שפיר דהא הוי זוז"ג ובתוס' כתבו דפרי עם הקרקע אינן שוין ולא הוי זוז"ג ובמ"א כתבתי בזה ודו"ק:

והנה מ"ש הכ"מ דכיון דהוי דשל"מ לא שייך זוז"ג לכאורה אינו מובן דמה ענין זה לזה ואמנם לפמ"ש הר"ן דהיכא דאסור במשהו לא מהני זה וזה גורם א"כ א"ש כיון דהוי דשל"מ ולא בטל כמ"ש רבינו בהלכה ט"ז א"כ גם זוז"ג לא מהני וז"ב ואמנם הראב"ד הקשה שפיר דהא הא דתני אסורין היינו אף בדבר שזרעו כלה כמו שהוכחתי לעיל דאל"כ מה בין רישא לסיפא וא"כ ל"ש דשל"מ כדמשמע שם בסוגיא דמשני רק על הסיפא דמייתי שם שאני אוכל שאני טועם אפי' גידולי גידולין אסורין ומשני דהוי כדשל"מ אבל ארישא לא דהא שם ליכא עיקר כלל דהא זרעו כלה ואפ"ה אסורין גידולין דלא גרע מחליפין דגם בחליפין לית בתו מידי מן האיסור ול"ש לומר דיבטלו גידולי היתר את האיסור דהא הגידולין עצמן הם איסור דהן לא גרעו מחליפין כמ"ש הר"ן רק אסיפא דמותר בחליפין שפיר פריך דליבטלו ומשני דהוי דשל"מ וזה ברור ובפשיטות נראה ביאור והמשך דברי הראב"ד דלכאורה י"ל דאף דגידולין הוי זוז"ג מ"מ כיון דאסרו החליפין השוו ואסרו גם הגידולים וכמ"ש השיך ס"ק ז' להיפך אבל אחר שכתב הראב"ד דגידולין הוי ודאי רק בחליפין הוי ספק א"כ ל"ל הכי ושפיר הקשה דהוי זוז"ג ודו"ק:

חדר קלז פרק ח הלכה א

בלח"מ הביא דברי התוס' שהקשו לגירסא דאין חכמים מודים לו דא"כ מה פריך דלמה תני תרי בבי הא ברישא פליגי רבנן ובסיפא לא פליגי ע"ש ועוד הקש' א"כ מ"ט דרבנן (ובאמת בתוס' לא מצאתי קושיא זו) והנה לרב הונא י"ל דרבנן ס"ל דלא הוי כתולה נדרו בדבר וה"ל נולד אבל אליבא דר' יוחנן ודאי קשה מ"ט דרבנן וצ"ל דר"י גריס וחכמים מודים לו וא"כ שפיר פריך ודו"ק:

והנה לא נתבאר בדברי רבינו אם צריך שאלה לחכם וכמ"ש הרא"ש בתחלת דבריו או א"צ שאלה כמ"ש הר"ן והרא"ש בשם הירושלמי ואם נימא דרבינו ס"ל דצריך שאלה א"ש דכתב רבינו בהלכה ג' ואין זה כתולה נדרו בדבר והיינו דבהלכה א' צריך שאלה לחכם ובהלכה ג' דהוי נדר טעות כמ"ש רבינו א"צ שאלה והכ"מ כתב דכל החלוקות מותרות אלא דאין טעמן שוה כו' ולפמ"ש הן חלוקות בדינן וז"ב ואמנם הראב"ד ס"ל דגם בהלכה א' א"צ שאלה וכדעת הירושלמי ע"כ כתב דאין כאן מקום למ"ש ואין זה כתולה נדרו כו' וכוונתו דאין שום חילוק ביניהן לדינא ודו"ק: הלכה י"ד בש"ס מסיק דפליגי רבנן על ראב"י וא"כ לא צ"ל הטעם דהנך משניות משום סברות לאו מלכא ולא כלבא אנא אלא דאתיא כרבנן דפליגי על ראב"י ולא ס"ל נדרי זירוזין ואנן קיי"ל כראב"י ולמה העתיק רבינו האי לא נתכוונת אלא לכבודי כו' הא בלא"ה נדרי זירוזין הוא ואמנם

י"ל דרבינו גריס לא בבתרייתא אבל בקמייתא לא פליגי וסברת לאו מלכא ולאו כלבא כדקאי קאי וע"ש בר"ן ותבין. והנה יש להקשות מה פשוט הש"ס מהכי משניות הא במעמיד דבריו ואמר דלא לזרז נתכוון הוי הנדר קיים כמ"ש בירושלמי והביאו הכ"מ ז"ל בפ"ד ע"ש וא"כ י"ל דהני משניות במעמיד מיירי ולכך צריך הני טעמא דכלום אמרת כו' או הריני כאילו התקבלתי ולעולם ראב"י הוא ואמנם רבינו השמיט לעיל בפרק ד' הא דירושלמי דבמעמיד דבריו קיימין ואפשר מטעם זה דבש"ס דילן לא משמע כן וצ"ע:

והנה מה דהקשיתי דלמה הביא רבינו הני טעמי הא הוא פסק כראב"י י"ל דאי אתיא הני משניות כרבנן ה"ל לר"ה לפסוק כרבנן ולא כראב"י דנגד סתם משנה אין הלכה כראב"י כמ"ש זקני הגאון מגיני שלמה ז"ל וע"כ הוכיח דהני טעמים אמתים הם וא"ש דפסק ר"ה כראב"י ודו"ק:

והנה רבינו פסק כרבה ולא כרבא אף דהוא בתרא ע' בכ"מ דכתב דהוי ספק כיון דרבה רבי' דרבא הוי ופסק לחומרא ולפ"ז לא לקי עלי' ול"מ כן לשון רבינו והלח"מ כתב משום דרבינא ור"פ הקשו לרבא ע"ש וע' ברא"ש פ' המדיר דהגאונים נסתפקו בזה אם הלכה כאביי ורבא נגד רבותיהם ובב"ק פ"ב סי' ה' וספ"ק דב"מ פסק כאביי ורבא נגד רבותיהם ע"ש וע' תוס' ד"ה אמר רבא דנראה דמדרבנן אסור לרבה דאין נראה כעקירת הנדר והוי ספק דרבנן אך נדרים הוי דשל"מ ואמנם במודר ל"ש זה כמ"ש וכן מצאתי בלח"מ פ"ה ט"ז ע"ש:

והנה קל שהקשיתי מה פשיט הש"ס מהני משניות דילמא מיירי במעמיד מצאתי בנדרי זירוזין. והנה הא דמספקא להש"ס אי פליגי על ראב"י והא משנת ראב"י קב ונקי ומה נ"מ אי פליגי או לא כתב הרא"ש דאולי מסתבר טעמיהו דרבנן ונראה לבאר דאם נימא דבמעמיד מודה ראב"י עכצ"ל דזה אינו ודאי דהוא נדרי זירוזין דאם הוא נדרי זירוזין מה בכך שמעמיד דבריו ואמר לנדר גמור נתכוון הא לשונו מוכח דרק לזרז נתכוון וה"ל דברים שבלב ואינן דברים כמ"ש הר"ן בקידושין דאם אמרה בלבה הי' כו' הוי דברים שבלב ע"ש וע"כ דהוי ספק אם לזרז נתכוון ולכך במעמיד נאמן ולכך מתיר ראב"י דס"ל ספק נדרים להקל כמו דס"ד דש"ס נדרים י"ט אליבא דר"א ע"ש (ולפי פירש"י דהתם דלכך ספק נזירות להקל דאין מצוה לידור בנזיר ע"ש א"כ ה"ה בנדר דהא הנודר כבונה במה) ולפ"ז לית הלכתא כר"א דהא קיי"ל ספק נדרי' להחמיר ומסתבר טעמיהו דרבנן ואמנם אם נימא דגם במעמיד מתיר ראב"י ע"כ דודאי הוא דכיון לזרז ול"ש כאן ספק נדרים להחמיר וא"כ הלכתא כראב"י וז"ב ולפ"ז א"ש הקושיא דאם נימא דהני מתניתי'

במעמיד דבמעמיד מודה ראב"י ממילא לית הלכתא כראב"י דאנן קיי"ל ספק נדרים להחמיר ובודאי פליגי רבנן ודו"ק:

חדר קלז פרק ט הלכה ה

ע' בלח"מ מה שהקשה ותירץ וכוונתו נראה עפמ"ש התוס' גבי רובא לרדיא דיכול המוכר לומר שמא אתה מן המיעוט וכן הכא יש לחוש שמא הוא מן המיעוט שקורין לשמן שומשמין שמן סתם אבל לשון הלח"מ ל"מ כן אלא כוונתו כיון דאיכא למימר דכיון לכל השמנים ל"ש לומר דנזיל בתר רובא וכמ"ש הר"ן ע"ש:

חדר קלח בדין המדיר את אשתו

א בש"ע סימן ע"ב ס"א וביו"ד סימן רל"ה סעיף ב' כתב המחבר הדירה שלא תהנה ממנו אין הנדר חל שהרי הוא משועבד לה ואם אמר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך והוא מספקת לדברים גדולים ואין מספקת לדברים קטנים כו' ע"ש והוא מאוקמתא דהש"ס ריש פרק המדיר ע"ש ואמנם הרמב"ם בפי"ב הלכה כ"ג מ"ה אישות העתיק המשנה והשמיט הא דמשני באומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ובמספקת לדברים גדולים כו' וכל האוקמתא דבהש"ס ותמה הר"ן על דבריו וכתב ודבריו תמוהין בעיני דהא בש"ס אמרינן בהדיא דלא עצי מדיר לה אלא באומר צאי מעשה ידיך במזונותיך אבל סתמא לא אמרינן נעשה כאומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך ומש"ה מסיק לה דוקא באומר לה ובמסכקא לדברים גדולים ומגלגלא בהדי' לדברים קטנים ומדבריו נראה דאפילו אין מעשה ידיה מספיקין ולא מגלגלא בהדי' חייל נדרא וכל שמעשה ידיה מספיקין אפילו לא אמר צאי מעשה ידיך מצי מדיר לה ואילו בש"ס אמרינן דנהי דבאמר לה מהני כי לא אמר משועבד לה כו' וכתב הר"ן לתרץ דהש"ס טורח לשנויי כי היכא דליתי מתניתין כתנא קמא דר' יוחנן בן נורי דבפרק אע"פ דהוא לא ס"ל דקונמות מפקיע מידי שעבוד לכך פריך שפיר וכיון דמשועבד לה היכא מצי מדיר לה אבל לדידן דקיי"ל כר' יוחנן בן כורי דקונמות מפקיעין מידי שעבוד רק דאלמיה רבנן לשעבודא דבעל כל זמן שהיא תחתיו אבל כאן ל"ש דאלמיה שעבודא דאשה דהא ע"כ או יתיר נדרו או יוצא ויתן כתובה משא"כ בשעבודא דבעל דהאיש אינו מוציא אלא לרצונו ע"ש היטב: והנה אף דדבריו נאמרים בהשכל ודעת מ"מ הוא קצת דוחק לומר דהוכרח הש"ס לאוקמי מתניתין באוקמתות רחוקות כדי דליתי מתניתין כת"ק דמתניתין דאע"פ ודלא כהלכתא טפי הוי ניחא לאוקמי מתניתין כפשטי' וכר"י בן נורי דקיי"ל כותי' בלי שום דוחק כלל

ואמנם שבתי וראיתי כי דברי הר"ן דא"ח וממקור נאמן יצאו דהא לקמן אמרינן בהדיא דת"ק דר' יהודא ר' מאיר הוא וקסבר ר"מ הוא נותן אצבע בין שניה ופירש"י דסתם משנה ר"מ הוא ובירושלמי פי"א דנדרים הלכה מבואר דת"ק דר"י בן נורי הוא ר"מ ואזיל לטעמי' דס"ל הכל שלו ואפילו העדפה ע"ש ושפיר פריך הש"ס אליבא דר"מ דס"ל קונמית אין מפקיעין מידי שעבוד אבל לדידן דקיי"ל כר"י בן נורי שפיר פסק הרמב"ם ובאמת דבש"ס מסיק דאי זוגי זוגי קתני האי סתמא דלא כר"מ מ"מ בשינויא קמא סבר בפשיטות דמתניתין ר"מ הוא ואליבא דהאי שינויא פריך שפיר ולדידן א"ש ודו"ק ובאמת זה רחוק מעט לכוון בלשון הש"ס דבש"ס דילן לא נזכר דר"מ הוא ת"ק דר"י בר נורי ע"ש ובירושלמי מסיק כן ובכוונת הירושלמי דברתי במ"א ודו"ק ואמנם י"ל דהנה הלח"מ הקשה עוד על הר"ן מהא דכתב הרמב"ם בפי"ד אמר לה תשמישי אסור עליך אינו חל מפני שהוא משועבד לה ולפמ"ש הר"ן קשה דהא קונמות מפקיע מידי שעבוד ותירץ דדוקא לגבי ממון מפקיע הקונם דהא ניתן למחילה דהא אם מתנה ע"מ שאין לך עלי מזונות תנאי קיים אבל עונה דאין התנאי קיים אין הקונם מפקיע עידי שעבוד ע"ש ולפ"ז י"ל דאף בלא דברי הירושלמי א"ש דאי נימא דת"ק דר' יהודא במתני' ר"מ הוא וכדמשני בשינויא קמא והא ר"מ סבר דאפי' אמר ע"מ שאין לך שאר וכסות תנאו בטל א"כ לדידי' גם בדבר שבממון תנאו בטל ולא מהני קונמות להפקיע מידי שעבוד שפיר פריך וכיון דמשועבד לה היכא מצי מדיר לה והוצרך לאוקמי כאוקמתא אחרינא אבל לדידן דקיי"ל כר' יהודא דבדבר שבממון תנאו קיים א"ש דפסק הרמב"ם ודו"ק והנה המל"מ כתב על מה שחילק הלח"מ בין מעון לעונה דזה תימה דאם מדינא מפקיע מאן פלג לן ע"ש ואמנם בתוס' גיטין דף מ"ם כתבו דלרבא דס"ל בע"ח מכאן ולהבא הוא גובה לכך אתי קונם ומפקיע מידי שעבוד דכל זמן שלא גבה עדיין הוא ברשות לוה אבל לאביי דס"ל למפרע הוא גובה לא אתי קונם ומפקיע מידי שעבוד וכן בקדושת הגוף ע"ש ובזה חילק הלח"מ בין מזונות לעונה הוא פשוט דזה חוב הגוף וזה חוב ממון דכל זמן שלא גבה הוא ברשות הלוה ודו"ק והנה א"ז הגאון בעל מגיני שלמה ז"ל כתב דהא דקונמות מפקיע מידי שעבוד היינו למ"ד שעבודא דרבנן אבל למ"ד שעבודא דאורייתא לא מפקיע ע"ש ולפ"ז הא דפריך והא משועבד לה היינו לר' יהודא דאמר חדש אחד יקיים פריך שפיר דר' יהודא ס"ל בבכורות דף מ"ח שעבודא דאורייתא כמו שכתב התומים בסימן ל"ט ולדידי' לא אמרינן קונמות מפקיע מידי שעבוד ולפי זה היה א"ש דהשמיט הרמב"ם כל האוקמתא דבש"ס דס"ל שעבודא לאו דאורייתא ואמרינן קונמות מפקיע מידי שעבוד ואמנם הרמב"ם מדויל ידי' משתלם דהוא ס"ל שעבודא דאורייתא ואולם יש לפרש דברי

הירושלמי בזה דפריך וכי אדם אוסר דבר שאינו שלו ומשני אתיא כמ"ד מזונות דרבנן והיינו דכיון דחיוב מזונות דרבנן שפיר הקונם מפקיע מידי שעבוד ואף לר' יהודא דס"ל שעבודא דאורייתא מ"מ כיון דגוף החיוב מזונות הוי דרבנן שפיר קונמות מפקיע וז"ב: והנה הריטב"א כתב הא דלא משני דמתניתין מיירי שנדרה היא וקיים לה הוא משום דסתם מתניתין ר' מאיר הוא ור"מ ס"ל היא נתנה אצבע בין שיניה ואמאי יוציא ויתן כתובה ע"ש ובאמת בש"ס לקמן איכא תרי שינויא וללישנא קמא ס"ל לר' מאיר הוא נותן אצבע בין שיניה וללישנא בתרא ר"מ ס"ל היא נתנה ומתני' דלא כר"מ ואמנם כוונת הריטב"א דהש"ס לא רצה לאפוכי הברייתא ונקטה בפשטי' דר"מ ור' יהודא סוברים היא נתנה אצבע בין שיניה ולכך לא מצי לאוקמי מתניתין בנדרה היא וקיים לה הוא דסתם מתניתין ר"מ הוא והוא ס"ל היא נתנה אצבע ואמאי יוציא ויתן כתובה וז"ב ולפ"ז א"צ לומר כמ"ש הריטב"א משום דסתם מתניתין ר' מאיר הוא דהא ללישנא בתרא אמרינן דהא סתמא דלא כר"מ וטפי עדיף לאוקמי מתני' דלא כר"מ מלאוקמי בשינויי דחיקי ואוקמתות רחוקות אלא דאכתי תיקשי מרבי יהודא דמפורש במשנה דס"ל יוציא ויתן כתובה והא ס"ל בברייתא דהיא נתנה אצבע בין שיניה וזה ברור ולפ"ז י"ל דלשמואל דאליבי' מוקי לקמן מתניתין בנדרה היא וקיים לה הוא גם רישא דמתני' יש לאוקמי כן בנדרה היא וללישנא קמא אתיא שפיר כר"מ וללישנא בתרא האי סתמא דלא כר' מאיר ולא צריך לכל הני אוקימתות דאוקמי בש"ס וכן הרמב"ם דפסק כשמואל וע"כ מוקי לה כשנדרה היא וקיים לה הוא שפיר פסק והשמט כל הני אוקמתי ואזדא לה כל תמיהת הר"ן עליו ודו"ק הנה הארכתי בזה ועוד יש לפלפל בזה והוא שמור למועד:

חדר קלט בדין חופה

א הנה בש"ע סימן נ"ה סעיף א' כתב המחבר דאפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שניה עד שיביאנה לביתו וייחדנה ויפרישנה לו ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נשואין בכל מקום ע"ש והוא מלשון הרמב"ם פרק עשירי מהלכות אישות הלכה א' ע"ש וכתב החלקת מחוקק ס"ק ב' אהא דכתב המחבר דאפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שניה בבית אביה דקיי"ל ביאה אירוסין עושה ע"ש ובאמת הרב המגיד כתב ומשמע דאפי' את"ל ביאה נישואין עושה אסור לבוא עליה דהא מחסרא מסירה לחופה ועוד דאע"ג דהבעיא לא אפשי' בהדיא משמע דאביי ורבא סבירא להו דאירוסין עושה וכפשט המשניות וכן דעת רבינו ע"כ לשון הה"מ ובספר בני אהובה כתב דכונת הה"מ דיש לומר כיון דהבעיא לא אפשטא הוי ספקא דרבנן ולקולא

ע"ש ולע"ד ליתא דהא הסכימו דבעיא דלא אפשטא לא אמרינן ספק דרבנן לקולא כמ"ש במנחת יעקב בדיני ס"ס ועוד דהא הבעיא הוא לענין ליטמא לה וליורשה ולהפר נדריה כדאיתא בש"ס נ"מ ליטמא ולהפר נדריה וזה הספק דאורייתא הוא ולחומרא וא"כ גם לענין דרבנן מחמירין כמ"ש המג"א בשם הרדב"ז וז"ב ובתוס' רי"ד הקשת אמאי לא אמר דכ"מ לענין כתובה ותירץ דהש"ס קים לי' דארוסה יש לה כתובה ואמנם י"ל דהש"ס בעי ונקט כ"מ לענין דאורייתא ולפ"ז גם מה שהביא הה"מ ראיה מדלא אמרו אם מותר לבוא עליה אינה ראיה דהש"ס נקט הבעיא לענין דאורייתא וז"ב ולכאורה י"ל לפמ"ש הה"מ דלענין לבוא עליה לא בעי כלל דאף את"ל דביאה נשואין עושה אסור לבוא עליה לא קשה קושית התוס' רי"ד אמאי לא בעי לענין כתובה אפילו אי נימא דכתובה דאורייתא וכדעת התוס' מ"מ כיון דאסור לבוא עליה דאכתי מחסרא מסירה לחופה כמ"ש הה"מ ממילא אין לה כתובה כמו חופת כדה דאין לה כתובה דהוא בעיא בר"פ אע"פ ופסק הרמב"ם בהלכה ב' דאין לה כתובה וה"ה לכל דבר דעת הרמב"ם והחולקים לא נחלקו אלא לענין ליורשה וליטמא לה אבל לענין כתובה מודי ע"ש בהה"מ ואמנם קשה מאי בעי לענין ליורשה וליטמא לה הא לדעת רבינו כיון דאסור לבוא עליה אינו יורשה ואינו מטמא לה וצריך לחלק דנדה היא איסור של תורה וכאן אסור רק מדרבנן וא"כ מה"ת שפיר יורשה ומטמא לה משא"כ כתובה דהוא דרבנן לכך לא בעי לענין כתובת ולהחולקים על הרמב"ם א"ש טפי דבעי רק לענין כתובה ועכ"פ מ"ש החלקת מחוקק דקיי"ל ביאה אירוסין עושה לפמ"ש הה"מ אינו מדוקדק דאפילו נימא ביאה נשואין עושה מ"מ אסור לבוא עליה ואמנם הכ"מ דחה ראייתו ע"ש ודו"ק:

והנה הר"ן הקשה על רבי אמי דהתיר לבעול לכתחלה בשבת ואמרו לו רבנן והא לא כתיבא כתובתא אמר להו אתפסוה מטלטלין והקשה הר"ן הא הוי כמכר ותירץ דמשום מצוה התירו והא דאמר בירושלמי הלין דכנסין ארמלין צריכין לכנסה מבעוד יום היינו דשאני נשואין דאוושא מילתא ע"ש ולע"ד נראה לפי מה שכתבו התוס' ד"ה בעילת מצוה דהא דקרי לבעילה ראשונה בעילת מצוה דאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי ע"ש וזה דוקא בבתולה אבל באלמנה לא וא"כ א"ש הירושלמי הלין דכנסין ארמלין צריכין לכנסה מבעוד יום דבזה לא התירו משום בעילת מצוה וז"ב ובזה אתי שפיר דנקט הירושלמי הלין דכנסין ארמלין ולא נקט סתם אשה ומזה הוציאו הפוסקים דאלמנה אין לה חופה ולכך צריכין לכנסה מבע"י אבל בתולה נקנית בחופה ונעשית נשואה ובמהרי"ט תמה אנה מצאנו הבדל בין בתולה לאלמנה בזה וגם אני תמהתי על זה בתשובה דא"כ איך יליף רב הונא דחופה קונה מקל וחומר מכסף הא איכא למפרך

עה לכסף שכן קונה באלמנה תאמר בחופה שאינה קונה באלמנה ולא שייך לומר ביאה תוכיח דהא בם ביאה קונה באלמנה וגם הרמב"ם לא הזכיר בשום מקום האי דינא דחופה לא קני באלמנה וכן לע"ד מוכח ממה שכתב בהלכה ז' וצריך לכתוב כתובתה קודם כניסה לחופה ואח"כ יהי' מותר באשתו וכמה הוא כותב לה אם היתה בתולה כו' ואם בעולה היא אין כותבין לה פחות ממא' דינרים משמע דגם באלמנה מהני חופה ואמנם לפמ"ש אתי שפיר דהירושלמי נקט ארמלין דבזה לא התירו משום בעילת מצוה כמ"ש ובאמת הפוסקים העתיקו זה הדין גם בבתולה ובתשובה כתבתי די"ל הא דנקט הירושלמי ארמלין משום דהא הר"ן הקשה איך שרי רב אמי לבעול בתחלה בשבת הא אין ב"ד דנין בשבת ותירץ דלא חשו אלא ליום הנישואין משום שדרכן היה לבעול לאלתר בלילה אבל מי שכנס מזמן מרובה לא הטריחו חז"ל לבעול ביום שהוא סמוך לבית דין כו' וכונתו דזה לא שכיח שלא יבעול בליל הנישואין לכן לא גזר בזה והיינו בעובדא דרבי אמי דהיו הנישואין מקודם לזה רק שלא בעלה עד ליל שבת בזה התיר רבי אמי ואף דבשבת למחר לא ישבו הב"ד דאין דנין בשבת מ"מ כיון דלא שכיח שתתעכב בעילת מצוה מליל הנישואין לא גזרו אבל אם כנס בליל שבת בודאי צריך לכנסה בע"ש דבליל שבת אסור לבעול דאין דנין בשבת ולכך נקט הירושלמי הלין דכנסין ארמלין בשבתא צריך לכנסה מבע"י דבבתולה בלא"ה אסור לכנסה בליל שבת וזה ברור:

והנה מה שהקשיתי מהא דיליף רד הונא מק"ו מכסף יש ליישב די"ל דרב הונא לא ס"ל האי דינא דירושלמי דאלמנה אין לה חופה ובירושלמי באמת לא נזכר הא דרב הונא ואזיל לטעמי' ואנן י"ל דס"ל כרב הונא ולא כהירושלמי וז"ב ומצאתי אח"כ בספר חקר הלכה להגאון בעל אור חדש שפלפל בזה וגם ראיתי שהרגיש בזה א"ז הגאון בעל מגני שלמה ז"ל בתשובותיו ואין להאריך עוד:

חדר קמ בדין הגיע ומן ולא נשאו

א בש"ע סימן נ"ו סעיף ג' כתב הגיע הזמן באחד בשבת שאינו יכול לכנוס אינו חייב במזונותיה ע"ש והנה הרב המגיד כתב ודע שאם הוא בתולה ואין בתי דינין יושבין בכל יום אלא בשני ובחמשי אינו חייב במזונותיה עד יום רביעי שאחר הגעת הזמן כו' והנה אא"ז מהרש"א ז"ל כתב דהא דצריך לטעמא דשקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהיה שמח עמה שלשה ימים הא ביום ב' וביום ג' בלא"ה איכא משום טענת בתולים ואינה יכולה להנשא מ"מ נפקא מינה לענין מזונות אם הגיע הזמן ולא נישאו דאם העיכוב הוא משום טענת בתולים שהוא תקנתא דידי' חייב במזונותיה אבל אם העיכוב

משום שקדו שהוא תקנתא דידה אינו צריך להעלות לה מזונות ע"ש ואמנם צריך לומר לפ"ז דביום ב' אף דאיכא משום טענת בתולים שהוא תקנתא דידי' מ"מ כיון דאיכא נמי משום שקדו והוא תקנתא דידה פטור ממזונות ואמנם לפמ"ש החלקת מחוקק ס"ק ה' דהיא יכולה למחול הטורח בסעודה א"כ יכולה לומר דמוחלת הטורח בסעודה ואז מגיע לה מזונות ובזה י"ל הא דהשמיט הרמב"ם הא דכתב הרב המגיד דבמקום שאין ב"ד יושבים אלא ביום ב' וה' אינו חייב במזונותיה עד יום ד' שאחר הגעת הזמן והא כתב בהלכה ט"ו שבמקום שאין ב"ד יושבים אלא ביום ב' וה' בתולה נשאת ביום ד' וה"ל לכתוב גם דין זה דהה"ע ולפמ"ש י"ל דלא פסיקא לי' מילתא דהא אם הגיע זמן בשני יכולה לומר דהיא מוחלת טורח הסעודה ומגיע לה מזונות לכן כתב הרמב"ם אם הגיע הזמן ביום ע"ש או ביום א' בשבת אין מגיע לה מזונות דהא בזה הטעם משום חשש חילול שבת ובזה ודאי אינה יכולה למחול ולכך אינו חייב במזונותיה וזה ברור וראיתי בחידושי הרשב"א שכתב אהא דבעי בש"ס חלה הוא מאי התם טעמא משום דאנוס הכא נמי אנוס או דילמא התם אנוס בתקנתא דתקינו לי' רבנן וכתב הרשב"א היינו תועלתה עכ"ל והיינו כמ"ש א"ז וגם בחי' ריטב"א מבואר כמ"ש מהרש"א ז"ל והגאון פ"י דחה דברי מהרש"א בשתי ידים אבל הוא חוזר ונראה מדברי הרשב"א ז"ל ודו"ק ואף דבחלה הוא קיי"ל דאינו מעלה לה מזונות מ"מ בהגיע זמן בשני דהוא רק לתועלתו משום טענת בתולים י"ל שפיר כמהרש"א ז"ל וראיתי בשיטה מקובצת שפיר' הא דאמר התם אניס בתקנתא דתקינו לי' רבנן היינו דהא הגיע זמן קתני והכא לא הגיע הזמן כלל דהא תקינו רבנן דלא תינשא בהן ע"ש והוא נכון ואמנם לפמ"ש החלקת מחוקק דיכולה למחול על הטורח יש לפקפק בזה והנה מסברא נראה דיכולה למחול על הטורח ככל האומר א"א בתקנת חכמים שתיקנו לטובתי שומעין לו אך לפמ"ש בהגהת מרדכי דב"ק דלהוציא לא אמרינין דיכול לומר א"א בתק"ח ע"ש א"כ י"ל דאינה יכולה להוציא עמנו מזונות ע"י שתאמר א"א בתק"ח וכתבתי במקום אחר ודו"ק. והנה ראיתי בישועת יעקב שהקש' אהא דתני ותנשא באחד בשבת שקדו חז"ל על תקנת ב"י כו' והקשה למה לי האי טעמא בלא"ה איכא חשש שמא ישחוט בן עוף ולפמ"ש בשם איז מהרש"א אתי שפיר דאם היה רק משום שמא ישחוט בן עוף אז היה חייב להעלות לה מזונות דהא לא הוי תקנתא דידה אבל כיון דהטעם אף משום שקדו אין צריך להעלות לה מזונות כמו ביום ב' אף דאיכא משום טענת בתולים שהיא תקנתא דידי' מ"מ כיון דאיכא משום שקדו פטור מלזונה ודו"ק:

והנה הרב המגיד כתב על מה שכתב הרמב"ם בפרק עשירי מ"ה אישות הלכה י"ט וכן אם חלה הוא או היא או שפרסה נדה כשהגיע הזמן אינו מעלה לה מזונות וז"ל מסקנא דשמעתין בפ"ק דכל שהעיכוב מחמת אונס לא אכלה וזה מבואר עכ"ל הה"מ והיינו תירוצא דרב אשי לעולם דמעכבי אינהו וכל אונסא לא אכלה וקיי"ל כוותי' דהוא בתרא ואמנם י"ל כיון דאיכא תרי לישני מספק אין מוציאין מזונות מבעל וגם י"ל דאף לדעת הרמב"ם דמזונות דאורייתא מ"מ הא דבהגיע זמן ולא נשאו מעלה לה מזונות זה דרבנן כמ"ש רש"י לקמן דף ע' ע"ב ד"ה שהגיע וספק דרבנן להקל וראיתי בירושלמי בפרק אע"פ הלכת ב' הגיע זמן ולא נישאו הגיע זמן בג' וה' ופירש המפרש דזה לשון שאלה ר' חמא בשם ר"י כו' ולוי תרוייהן אמרין נעשה כמי שחבשותו סופרים אמר ר' יהושע בן לוי אם היתה עיכובא מחמתו ניזונת משלו ופירש המפרש היינו שחלה ע"ס דזה דלא כש"ס דילן דמסיק כל אונסא לא אכלה ע"ש ואמנם י"ל דר"י בן לוי פליג אהא דאמר נעשה כמי שחבשוהו סופרים וס"ל דאם הגיע זמן בחמישי כיון דליכא טעמא דשקדו רק משום טענת בתולים וא"כ הוא תקנתא דידי' היא נזונת משלו ואפשר דריב"ל לית לי' תקנה דשקדו ופליג אשמואל וליכא רק משום טענת בתולים והוא תקנתא דידי' לכך ניזונת משלו ולפ"ז לדידן דאית לן טעמא דשקדו כשהגיע זמן בג' וה' אינו מעלה לה מזונות וכמ"ש החלקת מחוקק וז"ב והנה הרשב"א בשיטה מקובצת הקשה דהכא בעי הש"ס פירסה נדה אי מצי אמרה לי' נסתחפה שדך ובמשנה דף י"ב ע"ב הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים היא אומרת משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו משמע דפשוט הוא דמצי אמרה נסתחפה שדך ור' יהושע דפליג היינו דאינה נאמנת אלא היא בחזקת בעולה עד שלא תתארס אבל אילו היתה נאמנת מצי אמרה נסתחפה שדך ותירץ הרשב"א דכאן הספק אם נתחייב לה מזונות אבל שם הספק אם תפסיד הכתובה שנתחייב לה באירוסין ע"ש ועפ"ז יש ליישב קושית הש"ך על הר"ש מקינון ז"ל שכתב דטעם דס"ל לרבן גמליאל דנאמנת באומרת משארסתני נאנסתי במיגו דמוכת עץ אף דהוי מיגו להוצא היינו משום דהיא טוענת ברי והוא אומר שמא ובברי ושמא אמרינן מיגו להוציא והקשה הש"ך למה הוצרך לומר משום ברי ושמא הא בלא"ה בשטרא מעליא אמרינן מיגו להוציא ולפמ"ש הרשב"א אתי שפיר דהא כתבו הפוסקים דהא דבשטרא מעליא אמרינן מיגו להוציא היינו דשטר העומד לגבות כגבוי דמי והוי בעל השטר מוחזק ע"ש בכה"ג ואמנם היינו רק בשטר דיש בו אחריות נכסים דגובין בו ממשועבדים דאינו משמט דהוי כגבוי אבל אם אין גובין בו ממשעבדי לא הוי כגבוי כמ"ש הפוסקים וא"כ כיון דעצי האשה לומר משארסתני נאנסתי ונסתחפה שדהו הוא מחמת דהוא רוצה להפקיעה מכתובת אירוסין

שלה וכיון דכתובת אירוסין אינה גובה ממשעובדים כדעת הרמב"ם כאן בהלכה י"א א"ב אין שטר הכתובה כגבוי ולא הוי שטרא מעליא ולא אמרינין בי' מיגו להוציא ולכך שפיר הוצרך הר"ש מקינין לומר הטעם במשנה דנאמנת לומר משארסתני נאנסתי במיגו דמוכת עץ אף דהוי מיגו להוציא משום דהיא טוענת ברי והוא אומר שמא וז"ב ודו"ק. (עיין סוף חדר קמג השמטה השייכה כאן לענ"ד)

והנה דעת הרמב"ם כאן דאם היתה נדה אע"פ שנכנסה לחופה ונתיחד עמה לא גמרו הנישואין והרי היא כארוסה עדיין והקשה הר"ן על הרמב"ם דהא קיי"ל כרב דאמר ביבמות דף נ"ז יש חופה לפסולות ע"ש מה שתירץ והנה הבית שמואל הקשה כיון דהיחוד עם נדה אסור דיצרו תקפו כדאיתא בריש כתובות א"כ איך יתכן דיקנה הא הוי יחוד דאיסורא ותירץ דהס"ס בר"פ אע"פ דבעי נכנסה לחופה ופירסה נדה מהו מיירי שקידשה בביאה דשוב מותר להתיחד עמה דתו לא תקפו יצרו כדאיתא שם ע"ש והנה איסור יחוד עם עריות נלמד עקרא כי יסיתך אחיך בן אמך וכי בן אמו מסית כו' כדאיתא במסכת קידושין דף פ' ולפ"ז אפשר לומר דדוקא דהן עריות וחייבי כריתות דומיא דבן עם אמו אבל חייבי לאוין שרי היחוד וכן ברמב"ם וש"ע לא נזכר רק עריות והרי דעת הרמב"ם בפרק ט"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ב' דעל בעילה בלא קידושין אינו לוקה חוץ מכה"ג באלמנה והוכחתי בחידושי דאפילו איסור ליכא ומצאתי אח"כ בשער המלך שכתב כן ואין להאריך כאן מ"מ יש לומר דדוקא חופת נדה דהיא חייבי כריתות והיחוד אסור מדאורייתא והוי יחוד דאיסורא לכך לא קני אבל ביבמות דמיירי בחייבי לאוין דהיחוד מותר מן התורה דזה לא נלמד מהקרא דכי יסיתך כמו שכתבתי שפיר קאמר רב יש חופה לפסולות ואף דאפילו יחוד דפנויה אסור מ"מ י"ל דזה מדרבנן וכן יחוד דחייבי לאוין ואדרבה א"ש טפי לפמ"ש הלחם משנה דהא דיש חופה לפסולות היינו לפסלה מתרומה אם היא בת כהן דכיון דמה"ת היחוד מותר א"כ נפסלה מתרומה ואף דחז"ל אסרו היחוד מ"מ לא יבוא מזה קולא שתהיה מותרת לאכול תרומה אבל לקנותה לא כיון דחז"ל אסרו היחוד כן חשבתי למשפט ליישב קושית הר"ן על הרמב"ם ז"ל אלא שיראתי לומר דבר נגד רבותינו הגאונים בעל הפרישה והבית שמואל שכתב בסימן ס"א דחייבי לאוין בכלל עריות וחפשתי למצוא לי חבר ומצאתי רב הגאון גבעת פנחס שהקשה על הפרישה והבית שמואל והאריך בקצת דברים שכתבתי ע"ש ואמרתי שישו בני מעי שכיוונתי לדבריו ז"ל ובזה אסיים ואומר שלו' כנפשך:

חדר קמא בדיני הבחנה

א הנה הרב בעל נודע ביהודא הקשה על הרמב"ן דתמה על מה דלא אמר הטעם דצריכה להמתין ג' חדשים משום דשמא היא מעוברת חברו ע"ש והקשה הרב נודע ביהודא דמאי קושיא דא"כ ברייתא דגר וגיורת דג"כ צריכה להמתין ג' חדשים ובזה לא שייך חשש מעוברת חברו דפא הוא בעלה ע"ש ואמנם בלא"ה קשה לי עה מותיב רבא מגר וגיורת דילמא טעמא משום דגזרינין בעלה אטו אחר. והנה מצאתי בספר אבני מילואים שהביא תשובת הרא"ש שהקשה כן וע"ש שתירץ דרבא מותיב שפיר לשמואל דשמואל ס"ל דגיורת אף לאחר א"צ להמתין אף בנישואין לדעת התוס' וא"כ ליכא למגזר אטו אחר דהא אף לאחר א"צ להמתין ע"ש. ולפ"ז שפיר הקשת הרמב"ן דלדידן דקיי"ל דגיורת צריכה להמתין שפיר הוי לי' למימר הטעם מחשש שמא היא מעוברת ודו"ק:

ב והנה הרב נודע ביהודא הוכיח עזה דגרושה ליתא בכלל מעוברת חבירו דהא הטעם דמעוברת חבירו משום דסתם מעוברת למניקה קיימא ובגרושה ל"ש זה דהא אינה חייבת להניק ולכך לא מצי למימר הטעם דשמא היא מעוברת דא"כ אמאי גרושה צריכה להמתין ולא קשה קושית הרמב"ן ע"ש. ואמנם לע"ד עדיין קשה קושית הרמב"ן בס"ד דש"ס דלא אסיק אדעתא טעמא דמעוברת למניקה קיימא אלא משום דחסא או שמא תעשה סנדל דהן באמת חששות רחוקות כדברי הש"ס דאי הכי בידי נמי ואמאי לא משני משום שמא היא מעוברת וזה ברור. ובזה יש להבין מה שתירץ הרמב"ן דכולי האי לא גזרו בספק מעוברת דחששה רחוקה היא ע"ש ולא הבינותי הא החששה היא דמיעכר חלבה ואיכא סכנת הולד וסכנת נפשות ולמה לא יגזרו בשבילה אבל לפמ"ש דכל קושית הרמב"ן היא לפי הס"ד דש"ס דגזרת חז"ל היא משום דחסא או משום סנדל שהן חששות רחוקות כדדחי לה באמת הש"ס דאי הכי דידי' נמי א"ש דמשום חששות רחוקות כאלה לא גזרו בספק ולכך במסקנא דהטעם דכל מעוברת למניקה קיימא בלא"ה לא קשה קושית הרמב"ן כמ"ש הנודע ביהודא לפי שיטת הר"ש דא"כ גרושה אמאי צריכה להמתין דהיא אינה חייבת להניק וזה ברור והנה כתבתי לך מה שעלה ברעיוני מדי ראותי מכתבך ופלפולך הנעים. (ג) והנה בירושלמי סוף פרק ארבעה אחין אמר ר' בא בשם ר' ירמי' אנוסה אין צריכה להמתין שלשה חדשים והא תנן מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן אם לא היו ראויות לילד מתירין אותו מיד שנייא היא הכא מפני תיקון הולד ע"ש ואמנם הרי"ף יישב קושית הירושלמי דשם לא שייך אשה מזנה מתהפכת דהא סבורות היו שהוא בעלה דהא הוחלפו קתני ע"ש ואמנם הירושלמי לא הוי ניחא לי' בזה משום דקשיא לי' כמו שהקשו בש"ס דידן לגזור קטנה

אטו גדולה ושינויא דהש"ס דידן דהוחלפו לא שכיח לא ס"ל להירושלמי לכך מתרץ דלכך לא גזרינין קטנה אטו גדולה משום דגם גדולה במתניתין לא הוי לה להמתין ג"ח דאשה מזנה מתהפכת ומזנה רק דבגדולה מצריכין להמתין גזרה אטו נישואין ולכך לא גזרינין תו קטנה אטו גדולה וגדולה מזנה אטו נישואין דזה הוי גזרה לגזרה והש"ס דידן דפריך לגזור קטנה אטו גדולה היינו לשמואל דאמר קטנה בת ישראל צריכה להמתין ומוקי לה הש"ס בזנות ע"ש וכיון דשמואל גזר קטנה אטו גדולה בזנות וגדולה בזנות אטו נישואין פריך שפיר ולגזור קטנה אטו גדולה אבל הירושלמי דס"ל דזנות קטנה אטו גדולה וזנות גדולה אטו נישואין לא גזרינין ואתי לי' שפיר מתניתין וזה ברור ומעתה הוכיח הירושלמי שפיר דגם במתניתין שייך סברת אשה מזנה מתהפכת ומזנה ולא כמו שכתב הרי"ף ולכך לא תירץ כמ"ש הרי"ף ותירץ שנייא הכא מפני תיקון הולד וז"ב ובזה מדוקדק מה שהביא הירושלמי בקושיתו על ר' בא גם האי סיפא ואם היו קטנות כו' דזה ללא צורך לקושיתו אבל לפמ"ש א"ש דמזה הוכיח דלא כמו שתירץ הרי"ף והקשה שפיר ולע"ד הוא ברור מאוד בס"ד והנה התוס' הקשו למה לא אזלינין בתר רובא דרוב נשים לתשעה יולדות וראיתי בספר ישועות יעקב שכתב דלפמ"ש בשיטה מקובצת פ"ק דב"מ דהרוב אינו דבר ברור ומבורר שהרי ר' מאיר חייש למעוטא רק דהתורה אמרה ליילך אחר הרוב ואמנם כאן דאמרה תורה להבחין בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון דכתיב לזרעך אחריך צריך הבחנה ובירור היטב לכך חששו חז"ל שיבואו לידי ספק שלא יהא מבורר היטב בבי שום ספק כן ראיתי בספר ישועת יעקב ודפח"ח ובזה א"ש דר' יהודא ס"ל מזנה צריכה אף דאיכא חזקה דאשה מזנה מסהפכת ע"מ יש רוב נגדו דרוב נשים לתשעה יולדות וא"כ אם תלד לשבעה אכתי תהי' בספק שמא מן הראשון דרוב נשים לתשעה יולדות וא"כ הרוב מורה הוא מן הראשון וי"ל דלכך ר' יוסי ס"ל דמזנה א"ב להמתין דר"י לשיטתי' דס"ל דחיישינן למעוטא וא"כ אז תלד לשבעה ניזל בתר חזקה דאשה מזנה מתהפכת והוא ודאי מן השני וז"ב ובזה י"ל בהאי עובדא דהריב"ש דזנתה אחר נשואין בתוך ג"ח י"ל אף להפוסקים כרבי יהודא דחייש בזנות להמתין ג"ח מ"מ בנידון זה ליכא חששא דאם תלד לשבעה אז גם הרוב גם החזקה מסייעין לומר דמן הראשון הוא ובזה גם ר' יהודא מודה וז"ב גם הריב"ש כתב דגם הפוסקים כרבי יהודא מודים בנידון זה אך שכתב טעם אחר ובזה אתי שפיר דרבים מן הגדולים פסקו כרבי יהודא והרא"ש תמה עליהם דהא קיי"ל ר' יוסי ור' יהודא הלכה כר' יוסי ולפמ"ש א"ש דר' יוסי לטעמי' דחייש למעוטא כמ"ש אבל אנן קיי"ל דלא חיישינן למיעוטא לכך פסקו כר' יהודא וע"פ מ"ש א"ש הא דכתב אא"ז רמ"א ז"ל בשם אור זרוע דאשה שנאנסה

תחת בעלה צריכה להמתין ג' חדשים אם לא נבעלה מקודם מבעלה דהיינו דאם נבעלה מקודם מבעלה איכא רובא וחזקה דהולד מבעלה אבל אם לא נבעלה מקודם אז הרוב סותר החזקה כמ"ש ואין כאן בירור ובס"פ ד' אחין בירושלמי הביא המפרש דברי ההג"ה ותמהני דלא פירש כן דברי הירושלמי וע' כתובות דף ג' דאמרי' כל הנישאת בחמשי תיבעל לטפסר תחלה ופריך ולדרוש להו דאונס שרי וקשה הה תצטרך להמתין אח"כ ג"ח ואפשר דפריך לשמואל דס"ל אנוסה א"צ להמתין וצ"ע ובענין הפלוגתא אי הא דתמתין משעת כתיבת הגט פירושו משעה חתימה או משעת כתיבתו הנה בגיטין דף י"ז נכתב ביום ונחתם בלילה ואפילו מכאן ועד עשרה ימים לרבי שמעון והא נפיק ריעותא דתינשא קודם צ' יום ולמ"ד משעה נתינה א"ש וי"ל שם דר"י לשיטתו דס"ל בירושלמי משעת כתיבה. והנה יש לפרש הירושלמי דאמר ר' בא בשם ר' ירמי' אנוסה א"צ להמתין ג"ח היינו דזנות ברצון אף דמתהפכת מ"מ גזרינין אטו נישואין אבל אנוסה דאונס לא שכיח כדאמר בירושלמי פ"ק דכתובות לא גזרו רבנן וכדאמר בש"ס דידן הוחלפו לא שכיח ולא גזרו קטנה אטו גדולה ע"ש ופשיט לי' מה' דהוחלפו דג"כ לא שכיח ואעפ"כ גזרו אטו נישואין ודחי דהתם משום תיקון הולד וחשש ממזרות גזרו אף דלא שכיח אבל הכא דליכא חשש ממזרות לא גזרו באנוסה דלא שכיח כן י"ל בפשט הירושלמי ובחידושי הארכתי:

ד הנה רשיי פירש ביבמות דף מ"א במתניתין דר' יוסי א סבר דארוסות כמי ינשאו ולא פליג על ר' יהודא אלא באלמנה מפני האיבול והיינו דלא גזור כלל וס"ל לגמרי כר' יהודא אבל בעירובין פירש דר' יוסי לא התיר אלא אירוסין בנשואות ובהא ס"ל כר' יהודא אבל ארוסות ס"ל דלא ינשאו וכת"ק דגזר ארוסה אטו נשואה ועמד בזה הגאון בעל משנה למלך בפרק י"א מ"ה גירושין הלכה ח"י ע"ש ואמנם כבר העירו זה התוס' בעירובין דף מ"ב ע"ב ד"ה ר' יוסי והוכיחו דע"כ ר' יוסי לא בזר ארוסה אטו נשואה וכפירש"י ביבמות ולא פליג על ר' והודה אלא באלמנה מפני האיבול דאי נימא דפליג על ר' יהודא וגזר ארוסה אטו נשואה קשה מנ"ל להש"ס דר' יוחנן הדר בי' ממתניתין דכרמא דתני כולן צריכות להמתין דילמא היינו לינשא אבל ליארס שפיר דמי ע"ש ואמנם לפי גירסת הרי"ף שם דגרס אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודא אתי שפיר דאמר הדר בי' ר' יוחנן ממתניתא דכרמא דהא שם תני כולן צריכות להמתין ואף אי נימא דמלינשא קאמר מ"מ הא ר' יוחנן אמר הלכה כר' יהודא ור' יהודא הא בפירוש התיר ארוסות להינשא אלא דהתוס' דחו גירסא זו מדאמר בעירובין דף מ"ו דליתניהו להא דאמר ר' יעקב בר אידי א"ר יוחנן ר' יהודא ור' יוסי הלכה כר' יוסי מדאצטריך ר' יוחנן לפסוק הלכה כר' יוסי

אע"ג דיחידאי פליג עלי' ואי גרס אמר ר' יוחנן הלכה כר' יהודא שפיר אצטריך רבי יוחנן לפסוק הלכה כר' יהודא לאפוקי מר' יוסי דפליג עלי' ע"ש בעירובין דף מ"ב ע"ב בד"ה הלכה כר' יוסי ע"ש ובאמת קושית התוס' חזקה היא על נוסחת הרי"ף וע' ברא"ש דהעתיק דברי הרי"ף ונוסחתו ומה יענה לקושית התוס' ואמנם יגעתי ומצאתי ליישב דברי הרי"ף וגירסתו דהא דפריך בעירובין ודייק דליתניהו לדברי ר' יעקב בר אידי היינו הא דאמר ר' יעקב שם ר' מאיר ור' יהודא הלכה כר' יסודא וע"ז קאמר דליתניהו להני מילי דא"כ מאי אצטריך ר' יוחנן לומר הלכה כרבי יהודא הא ר' מאיר ור' יהודא הלכה כר' יהודא וליכא למימר משום דר' יוסי פליג עלי' ז"א דהא הוכיחו התוס' בד"ה ר' יוסי דר' יוסי לא פליג על ר' יהודא ואף די"ל דר' יוחנן פוסק הלכה כר' יהודא לענין איבול דזה נראה דוחק להרי"ף ועכ"פ אין קושיא גדולה על הרי"ף ודו"ק. ועוד דהא בלא"ה הלכה כדברי המקיל באבלות כן נראה ליישב דברי הרי"ף ודו"ק.

ה והנה התוס' דיה סתם הקשו מריש ביצה דקרי לי' סתם אע"ג דר' יהודא פליג ותירצו דנהי דלא חשיב סתם גמור מ"מ הוי כרבים נגד יחיד ואא"ז מהרש"א ז"ל כ' דאעפ"כ אין הכרח לפסוק כאותן הרבים שהן דברי יחיד דהא כאן בעי למימר דהלכה כר' יוסי אע"ג דהוי סתם ואח"כ מחלוקת ע"ש ואמנם לפי פירש"י דר' יוסי לא פליג על ר' יהודא ומתיר ארוסות לינשא א"כ הוי כאן רבים נגד רבים ר' יהודא ור' יוסי ולא הוי כרבים נגד יחיד וזה ברור לכאורה וי"ל לפ"ז דבסתם ואח"כ מחלוקת שפיר הוי כרבים נגד יחיד אפילו לפסוק כאותן הרבים ודלא כמ"ש מהרש"א ושאני הכא דהוי כמו רבים נגד רבים ובזה יש לפרש הא דאמר לי' ר' ירמי' לר' זריקא מי אמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי והא תנן כל הנשים כו' ואמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה ואמר לי' ר' זריקא דאמר לך לא חש לקימחי' סתם ואח"כ מחלוקת ופירש"י לקימחי' למה שהוא טוחן ומוצא מפיו כלומר לדיבורי' והיינו דר' ירמי' הוי סבר דר' יוסי פליג על ר' יהודא וס"ל דארוסה לא תינשא וא"כ הקשה איך פסק ר' יוחנן כר' יהודא דהא עכ"פ הוי כרבים נגד יחיד אבל רבי זריקא השיב לי' דלא דקדק יפה דר' יוסי ס"ל לגמרי כרבי יהודא והוי כרבים נגד רבים ולכך פירש"י בעירובין דר' יוסי פליג על ר' יהודא והיינו כפי הס"ד דר' ירמי' אבל ביבמות פירש לפי המסקנא דהשיב לו ר' זריקא ודו"ק ובאמת בדף מ"ג רצה הש"ס לומר דר' יוסי מתיר את הארוסות לינשא ואעפ"כ ס"ל דנשואות לא יתארסו ואף דבמסקנא לא קיימא מ"מ איך נימא סברא הפוכה דמתיר הנשואות ליארס ואוסר הארוסות לינשא וע"כ כפירש"י ביבמות דר' יוסי מתיר בשניהם ואנן לדינא קיי"ל כר' מאיר ודו"ק כי אין להאריך: (ו) הנה לכאורה י"ל דפלוגתא דר' יהודא ות"ק תליא אי הא דצריכה להמתין הוא מן התורה מקרא דלזרעך

אחריך דצריך הבחנה בין זרעו של ראשון לזרעו של אחרון וכיון דהוא דאורייתא שפיר יש לגזור ארוסה אטו נשואה וכן ליארס אטו לינשא אבל אי הטעם שמא ישא אחותו מאביו והו' רק גזרה וחששא דרבנן ולכך בארוסה או ליארס דל"ש חששא זו לא גזר רבי יהודא אטו נשואה או אטו לינשא דהוי גזרה אטו מילתא דרבנן והוי גזרה לגזרה וזה הפלוגתא בין ת"ק לר' יהודא דת"ק ס"ל הטעם מקרא דלזרעך אחריך לכך גזר ארוסה אטו נשואה וליארס אטו לינשא ור' יהודא ס"ל הטעם כרבא משום שמא ישא אחותו מאביו ולכך לא גזר דהוי גזרה לגזרה כן י"ל לכאורה (ז) והנה הרא"ש תמה על הרי"ף דפסק כשמואל דמונין מיום הכתיבה והא הלכתא כרב באיסורא ע"ש ואמנם בירושלמי פרק החולץ הלכה י"א איתא דר' יוחנן ס"ל כשמואל משעת כתיבה והא רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ומכ"ש דשמואל ג"כ ס"ל כוותי' ובירושלמי פסק הלכתא מונה לגט משעת כתיבה ובלא"ה הוא מילתא דרבנן עבדינין לקולא ואמנם י"ל דשמואל לטעמי' דיליף מקרא לזרעך אחריך ולכך מחמיר דמונין משעת נתינה ואנן קיי"ל כרבא דמשום שמא ישא אחותו ובחידושי לגיטין כתבתי בזה דבר נכון וע' בספר פני יהושע שכתב בזה דין חדש לדעת רב דמונין מיום הנתינה אם גירשה בגט מאוחר דמונין מיום שנמסר לה הגט אף דזמנו מאוחר ע"ש ובחידושי פלפלתי בזה ויתר דברי השאלה נאבדה מאתי כעת ולכשאמצאנה אעתיקה:

חדר קמב דין אשה אומרת מת בעלי

א הרמב"ם פי"ב מ"ה גירושין פסק אם אשה אומרת עת או היא עצמה אומרת מת בעלי ואח"כ בא עד אחד ואמר לא מת אפילו נישאת תצא ע"ש וכתב הרב המגיד דיליף לה מלישנא בתרא דאמר שתי נשים כע"א דמיין וכיון דהורע כחן גבי ע"א כשר ה"כ הורע כח אשה אחת לגבי ע"א כשר והירושלמי דאמר כ"מ שהכשירו חז"ל עדות אשה באישה אשה מכחשת את האיש סובר רבינו דהירושלמי אליבא דלישנא קמא דעשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד כו' ע"ש דמסיים אבל הרמב"ן והרשב"א חולקים עליו באשה אומרת מת שלא תצא מהתירה הראשון ומודים בהיא עצמה כו' ונראה דגם רבינו מודה בשתי נשים אומרות מת והתירוה על פיהן ואח"כ בא ע"א שלא תצא מהתירה הראשון עכ"ל הה"מ ע"ש היטב ונראה דטעמא דהרמב"ם דס"ל ע"א כשר מן התורה נאמן בעדות אשה אבל אשה וכל הפסולין נאמנים רק מדרבנן ומשום תקנת עגונות וכמו שביאר הגאון נ"ב דעת הרמב"ם ע"ש ולכך ס"ל דאשה גבי ע"א כשר לאו כלום היא אבל הרמב"ן והרשב"א ס"ל דע"א בעדות אשה מדרבנן מהימן

ולא מן התורה וכמ"ש הריב"ש הביאו המל"מ בפרקין הלכה ט"ו ולכך ס"ל דאשה וע"א שוין דהא תרוייהו דרבנן ואם האשה באה ראשונה הולכין אחריה, אף דע"א כשר בא אח"כ ומכחישה וז"ב וראיה לזה מהא דאמר בירושלמי ריש פרק האשה שהלכה מה בינה לע"א ע"א חשוד לקלקלה והיא אינה חשודה לקלקל את עצמה ואפילו למשנה ראשונה דס"ל דאין ע"א נאמן להתירה היא עצמה נאמנת וע' במפרש בעל פני משה דכתב דבבבלי דף צ"ג דאמר להתירה ליבם לא תבעי לך דהא אפילו היא מהימנא משמע דהיכא דהיא מהימנא מכ"ש ע"א ואפשר דהכא ס"ל כלישנא קמא דהתם דע"א גרוע מינה ע"ש וע"ב דס"ל דע"א בעדות אשה רק מדרבנן מהימן ולכן ס"ל דאשה מכחשת את האיש וגם הרמב"ן והרשב"א דגם הן ס"ל דע"א בעדות אשה רק מדרבנן מהימן כמבואר בחידושי הרשב"א ר"פ האשה רבה לכך ס"ל דמכחשת את האיש ודו"ק:

ב והנה ראיתי להגאון בעל נטע שעשועים שכתב הא דכתב הרמב"ן דעד מפי עד ובא הראשון והכחישו הראשון נאמן והביא ראיה מהא דפרק המדיר דאמרה חכם פ' טיהר לי הכתם ושיילי' ואשתכח שיקרא אלמא אף דהיא נאמנת מן התורה מקרא דוספרה לה לעצמה מ"מ החכם דאמרה מפיו נאמן יותר כו' היינו דהרמב"ן לשיטתו אזיל דס"ל דהאשה מכחשת האיש אבל לפי מה שפסק הרמב"ם דאין אשה מכחשת את האיש אין ראיה משם דאף דהיא נאמנת מן התורה מ"מ החכם דהוא עד כשר נאמן יותר עיי"ש ואמנם לפמ"ש ליתא לדבריו דהא כתבתי דטעמא דהרמב"ם משום דס"ל דע"א כשר בעדות אשה הוא נאמן מן התורה ואשה פסולה מה"ת ורק מדרבנן מהימנא ולכך אין האשה מכחשת את האיש אבל בנדה דהיא נאמנת מן התורה דגלי קרא וספרה לה לעצמה ודאי דנאמנת להכחיש את העד וע"כ הא דשם דהחכם נאמן יותר להכחישה הוא משום דהיא אומרת רק מפיו כמ"ש הרמב"ן ומינה לכל עד מפי עד דהראשון נאמן יותר ושפיר הביא הרמב"ן ראיה אף לפי דעת הרמב"ם וזה לע"ד ברור בס"ד ודו"ק:

ג ובזה א"ש דאמר בירושלמי וכולן בעדים ונהי דלא ס"ל כסברת הרמב"ן דהראשון נאמן בעד מפי עד מ"מ קשה לדעת הרמב"ם דאין אשה מכחשת את האיש אמאי צריך עדים דהא החכם נאמן להכחישה ומכ"ש למה שכתב הה"מ דגם הרמב"ן ורשב"א מודים בהיא עצמה א"כ קשה דהא שם מעידה על עצמה ואמנם לפמ"ש אתי שפיר דשם כיון דנאמנת מן התורה מקרא דוספרה לה לעצמה שפיר יכולה להכחיש את החכם ולכך צריך עדים לדעת הירושלמי ואמנם הרמב"ן שפיר מייתי ראיה מש"ס דידן דמשני דאמרה פלוני חכם טיהר לי את הכתם ושיילי' ואשתכח שיקרא ולא מצריך עדים וע"כ הטעם כיון דהיא אומרת מפיו הוא נאמן יותר להכחישה ומינה מייתי הרמב"ן שפיר ראיה לכל עד מפי

עד דראשון נאמן יותר ודו"ק היטב: והנה בשו"ת אא"ז רמ"א ז"ל סימן ס"ז כתב להכריע בין השיטות דבאיסור דרבנן אין הראשון נאמן להכחיש את השני האומר ששמע ממנו ע"ש והגאון בית שמואל הקשה מהא דכתובות דאמרה פלוני חכם טיהר לי הכתם וכתם הוא איסור דרבנן ואעפ"כ נאמן החכם להכחישה וע"ש דחילק דאיסור חמאה של עכו"ם קיל טפי ע"ש ואמנם בש"ס שלנו הנוסחא טיהר לי הדם אלא דבאלפסי הנוסחא טיהר לי' הכתם ע"ש ובחידושי לנדה כתבתי דלדעת הני רבוותא שהביא הראב"ד בספר הנפש דכתם אינו אלא לטהרות לא לבעלה וכפי הנראה גם דעת הרי"ף הוא כן מדלא הביא כלל דיני כתמים בספרו א"כ ע"כ הנוסחא טיהר לי את הדם ואיך הביא הרי"ף הנוסחא את הכתם ואמנם לפמ"ש הרב המגיד בפרק כ"ד מ"ה אישות ה' י"א אהא דכתב רבינו או אחד מכל האיסורים וז"ל וביאר רבינו שכשאמרו מאכילתו שאינו מעושר כל שכן שאר דברים אסורים שהרי המעשר בזה"ז אינו אלא מדבריהם כו' על פי"ז י"ל דבש"ס מיירי לענין טומאה וטהרה והכשילתו שאכל תרומה טמאה מדרבנן וא"כ שפיר יש ראיה דלא כמ"ש אא"ז רמ"א ז"ל וצ"ל כמ"ש הב"ש דאיסור חמאה קיל טפי ובתשובה כתבתי וע' בשו"ת שואל ומשיב ויש לומר אף דנימא דלא כהרמב"ן והראשון אינו נאמן להכחיש את השני אכתי הוי ספק ואוקי חד לגבי חד ואסור מספק רק לענין כתובה להפסידה לא תפסיד מספק ולכך אמר בירושלמי וכולן בעד"ם ולפ"ז שפיר יש לחלק כמו שחילק א"ז רמ"א ז"ל בשו"ת שלו דבאיסור דרבנן מותר דספק דרבנן להקל ולפ"ז י"ל דאין ראיה ממעשר אף שהוא מדבריהן בזה"ז כמ"ש הרב המגיד מ"מ אתחזק איסורא דטבל ואין ראיה לכל איסורי דרבנן ודו"ק היטב בזה:

חדר קמג בדין ע"א במלחמה

א הנה אנן קיי"ל דע"א במלחמה אם אמר קברתיו נאמן אבל האשה עצמה אף דאמרה מת בעלי וקברתיו לדעת הרי"ף אינה נאמנת וכתב הבית שמואל בסימן טו"ב ס"ק קמ"ו הטעם או משום דאין דרך להמתין במלחמה לקבור המתים לכך חיישינין דמשקרת או מחמת שנתחזק בלבה שבעלה ודאי מת משקרת ואומרת קברתיו והנ"מ בין שני הטעמי' לענין מפולת או נשכו נחש דלטעם הראשון נאמנת ולטעם השני אינה נאמנת ע"ש היטב ויש להסתפק אם היא אומרת ששמעה מעד אחד שהגיד לה שמת בעלה במלחמת וקברו אם נאמנת דלכאו' לדעת הרי"ף דאם אמרה מת בעלי במלחמה וקברתיו אינה נאמנת והטעם דמתוך שנתחזק בלבה שודאי מת בעלה משקרת ואומרת קברתיו להחזיק דיבורה כמ"ש בשם הב"ש א"כ גם בכה"ג י"ל כן שמתוך שנתחזק בלבה שמת בעלה כמו

ששמעה מפי העד היא מוספת על דיבורו ואומרת משמו שאמר קברתיו ובאמת העד לא אמר קברתיו אלא מת במלחמה לחודי' והיא מוספת לומר שאמר קברתיו כדי להחזיק דבורה ואמנם י"ל שהיא יראה לומר דבר שלא אמרו העד דשמא יבוא העד ויכחישה ויאמר שלא אמר כלל קברתיו והוא יהיה נאמן להכחישה לדעת הרמב"ן ובאמת י"ל דבכה"ג יודה הרמב"ן דהיא נאמנת נגד העד להכחישו דהא החשש דע"א במלחמה דצריך לומר קברתיו היא בעיא דלא אפשיטא ואם לא אמר קברתיו והיא נישאת לא תצא כמ"ש הרמב"ם והמחבר בסעיף מ"ט אפשר דרמי לאיסור דרבנן דכתב א"ז רמ"א ז"ל דאין הראשון יכול להכחיש את השני האומר משמו כמ"ש לעיל וצ"ע ואם נאמר כן יש לדחות מה שהביא הר"ן בתשובותיו ראיה דיכול אדם להשביע את העד אף שהוא עצמו אינו יודע ומסופק בדבר וראיה מהא דשבועות דף ל"ב דאמרינן שם הכל מודים בעד אחד במיתה שאינו חייב קרבן שבועה דאמר לדידה ולא אמר בב"ד והתם ודאי דהיא אינ' יודעת אם מת בעלה דאם היא יודעת למה לה העד ואעפ"כ היה חייב ק"ש לולא דהיתה יכולה להעיד בשמו ע"ש ולפמ"ש י"ל דבאמת אין אדם יכול להשביע את העד כשהוא אינו יודע והתם מיירי באמת שהיא עצמה יודעת שמת בעלה במלחמה אך דאינה נאמנת לומר מת בעלי במלחמה אפילו תאמר קברתיו לדעת הרי"ף אבל העד שפיר יהיה נאמן לומר מת וקברתיו ושפיר הוא חייב קרבן שבועה לולא דהיתה יכולה להגיד בשם העד שמת וקברו דנאמנת דהא הר"ן עצמו ס"ל כהרמב"ן דעד הראשון יכול להכחיש את השני שאומר בשמו וא"כ היא נאמנת דיריאה לשקר פן יבוא העד ויכחישה ויהי' נאמן להכחישה כמ"ש אך לפמ"ש דבכה"ג אין הראשון יכול להכחישה וכמ"ש לדעת א"ז רמ"א ז"ל א"כ שוב אינה יריאה פן יבוא ויכחישה וא"כ אינה נאמנת וע"כ דלא מיירי בכה"ג ושפיר הביא הר"ן ראיה משם דאין לומר דמיירי בכה"ג דא"כ גם היא אינה נאמנת וא"כ הפסידה וחייב ק"ש ודו"ק היטב:

ואמנם י"ל דאכתי יהיה העד נאמן להכחיש' במיגו דהיה אומר לא ראיתי כלל שמת ואז היה נאמן להכחישה לכך גם עתה שאומר לא קברתיו נאמן וחכם א' השיב דא"כ גם אם אמרה מת בעלי במלחמה וקברתיו הי' לה להיות נאמנת במיגו דהיתה אומרת שמעתי מפי עד שאמר מת וקברתיו אך י"ל דיריאה פן יבוא העד ויכחישה וצריך לי עיון וע' ביש"ש והנה י"ל הטעם דהעד הראשון נאמן יותר דבו שייך לומר דהוי מילתא דעבידא לגלויי משא"כ בעד מפי עד דיכול להשתמט ולומר העד הראשון כיחש לי כמ"ש הנוב"י אך ז"א דהא העד הראשון מכחיש ואומר לא ראיתי וזה לא הוי מילתא דעבידא לגלויי כמובן ולכאורה בלא"ה יש לדחות ראית הר"ן די"ל דמיירי שהיה קטט' בינו לבינה ושפיר

מיירי שהיא יודעת שמת בעלה אך לא היתה נאמנת להעיד וצ"ל דהר"ן ס"ל כהרמב"ם דבכה"ג גם אם העיד מסייעה לא מהימן די"ל דשכרתו וא"כ בלא"ה פטור מקרבן שבועה ודו"ק:

(השמטה זו שייכה באמצע חדר ק"מ)

(והנה התוס' חולקים על הרמב"ם וס"ל דכתובת אירוסין שפיר גובה ממשעבדי דהא דבעי בש"ס כתובות דף מ"ג ע"ב מגבי מאימת גביא היינו דחזר וכתב לה בשעת נשואין דמחלה לשעבודא קמא ע"ש בראש"ש והנה התוס' הקשו דהא הלכה כרב נחמן בדינא ור"נ ס"ל דאי אוסיף לה דיקלא לא ביטל שני את הראשון והבא הא אוסיף לה ותירצו דהכא כיון דליכא שטר כתובה באירוסין אלא בתנאי ב"ד הלכך נתבטל תנאי הראשון ע"י השטר אבל רב נחמן לעיל דאיכא שני שטרות אי אוסיף בשני לא ביטל את הראשון דהא שני השטרות בידו ע"ש והיינו דאזלי לטעמיהו דס"ל דיש כתובה אף דלא כתב לה והכא מיירי דלא כתב לה וכמו שכתבו אח"כ וז"ל וא"ת תפשוט מהכא דיש כתובה לאריסה אף דלא כתב לה ותירצו דרצה לפשוט ממשנה או ברייתא ולא ממימרא דאמוראי ע"ש אבל הרמב"ם לשיטתו דס"ל ארוסה אין לה כתובה מתנאי ב"ד כמו שכתב בהלכה י"א אם אירס אשה ולא כתב לה כתובה ומת כו' אין לה כלום כו' ע"ש וע"ב מיירי הכא דכתב לה כתובה באירוסין והדרא קושית התוס' לדוכתא דקשה הלכתא אהלכתא ותירוץ התוס' ליתא וע"כ הוצרך לפרש לענין גביה ממשעבדי ומזה הוציא הרמב"ם דינו ודו"ק ובזה א"ש קושית האחרונים למ"ד יש כתובה לארוסה בתנאי ב"ד אמאי אסור לבוא עליה בלא כתובה הא בלא"ה גובה כתובתה משעת אירוסין או אם כתב לה והטוען אחר מעשה ב"ד לא אמר כלום ולפמ"ש דעכ"פ לא גבי ממשעבדי ולא סמכה דעתה שמא ימכור נכסיו ולא יהי' לה ממה לגבות ובזה א"ש עובדא דרבי אמי דמיירי דכתב לה באירוסין אלא דלא סמכה דעתה שמא ימכור נכסיו ואמנם לזה מהני התפסת מטלטלין ודו"ק ובמ"א ביארתי היטב ע"כ השמטה):

חדר קמד בדין ע"א נוגע

א הנה הנודע ביהודא האריך להוכיח דנוגע כשר לעדות אשה ופלפל בחריפות ובקיאות ומה אני זבוב קצוץ כנפים כי אבוא אחר המלך אך תורה היא כו' והנה הגאון הביא ראיה מהירושלמי דאמר בן בעלה כבת בעלה והרי"ף והרמב"ם השמיטו בעיא זו ודעתם להקל והא בן בעלה הוא נוגע גמור דהא הוא יורש את אביו ואיך יוכל להעיד על מיתת אביו וע"כ דנוגע כשר לעדות אשה וע"ש שפלפל אם הוא משום נוגע דהא לענין ירושה

אינו נאמן וכתב דלפמ"ש הש"ך בסימן ל"ד דאף דפלגינין דיבורי' מ"מ חיישינין דמשקר בשביל עצמו ע"ש ויש לחלק דשם מעיד בפירוש שהלוה לו ברבית והוא לטובת עצמו ואין להאריך ולע"ד נראה דאינה ראיה דהנה הרמב"ם פי"ב ה' ט"ז מהלכות גירושין כתב חמשה נשים אלו פסולות להעיד לה שמא איתכונו לאסרה עליו ועדיין הוא קיים וכ' מרן הכסף משנה דכוונת הרמב"ם לאפוקי אם מת בעלה זה ונישאת לאחר מעידין אילו הנשים על הבעל השני דמשום שנאה קדומה לא יעידו שקר וכבר הקשה עליו הבית שמואל מהא דירושלמי דאמר צרתה אפילו נשואה לאחר ומחלק הבית שמואל בין אם הצרה המעידה נשואה לאחר ובין אם הצרה שמעידין עליה נשואה לאחר ע"ש ולע"ד זה דוחק דמנין לו להרמב"ם לחלק בדברי הירושלמי ופשט דברי הירושלמי מורים דאין חילוק וכיון דמשום שנאה קדומה מעידה שקר אין חילוק בין אם הצרה המעידה נשואה לאחר ובין אם הצרה שמעידין עליה נשואה לאחר ואמנם כוונת הרמב"ם הוא ענין אחר והוא ע"פ מה שהקשו התוס' אהא דיבמתה אינה מעידה לה איך תעיד שקר שמת בעלה של זו הא ע"פ עדותה תתיבם לבעלה ותהי' צרתה והלא די לצרה בשעתה ותירצו דאינה חוששת לזה דהיא יודעת שבעלה של זו חי ויבוא אח"כ ותהא מקולקלת ע"ש וזה כוונת הרמב"ם שכתב ועדיין הוא קיים ויבוא אח"כ ויקלקלנה וז"ב אבל באמת אף דנישאת לאחר אין ה' נשים אילו מעידות לה משום השנאה קדומה שיש להן עליה ואדרבה ביבמתה יש יותר חשש שתעיד לה שקר דהא אין לה חשש שתהיה צרתה כן נלפע"ד ואף דאיני כדאי לחלוק על דברי אחד צעירי תלמידי מרן הכ"מ ז"ל מ"מ זה ג"כ דוחק שיתכוון הרמב"ם במלת ועדיין כו' לשלול ענין שלא נזכר כלל ולפי פירושי דבריו ברור מללו והמעיין יבחר ומעתת דברי הירושלמי הם כפשטן ואין חילוק בין היא נשואה לאחר או צרתה ודו"ק:

ובזה אזדא לה ראיות הגאון נודע ביהודא מירושלמי הנ"ל דאמר בן בעלה כבת בעלה די"ל דמיירי דכבר הוא נישאת לאחר ובן בעלה הראשון מעיד על מיתת בעלה השני דבזה אינו נוגע כלל כי לא לו יהיה משפט ירושה מנכסי בעלה השני ואעפ"כ אינו מעיד שחשוד לשקר מפני שנאתו הקדומה לה ולעולם נוגע אינו מעיד בעדות אשה וזה ברור ובזה א"ש סמיכות דברי הירושלמי דאמר צרתה אפילו נשואה לאחר בן בעלה כבת בעלה ומה זו סמיכה זה לזה ולפמ"ש א"ש כיון דאמר צרתה אפילו נשואה לאחר אינה מעידה משום דאית לה שנאה קדומה א"כ שפיר אמר בן בעלה כבת בטלה והיינו כשהיא כבר נשואה לאחר ובן בעלה הראשון מעיד לה שמת בעלה השני דאז אינו נוגע כלל ולא

קשה הא בלא"ה הוא פסול משום נגיעה ורק דפסול משום שנאה הקדומה אשר יש לו עליה כמו צרתה כשהיא נשואה לאחר ודו"ק היטב:

ב והנה הכסף משנה כתב דלכך השמיט הרי"ף והרמב"ם הני בעיות דבת חמיה וחמותה הבאה לאחר מכן דהני חששות דרבנן נינהו וספקו להקל כדין ספק דרבנן ולכך לא הזכירוהו ע"ש ואמנם לפמ"ש מהרי"א דגם לחומרא אין הכי פסולים נאמנים להעיד דהיינו להעיד שבעלה חי א"כ יש בבעיות אילו להקל ולהחמיר דאם מעידה בת חמיה או חמותה הבאה לאחר מכאן שבעלה חי נאמנת נגד אשה אחת האומרת שמת וא"כ ה"ל להרי"ף והרמב"ם להביאה ואפשר דדינם כתרי ספקי דרבנן דסתרי אהדדי דתרויהו לחומרא וצ"ע. והנה כדברי מהרי"א מבואר בש"ס דאמר כל לא מת בעדות צרה לאו כלום הוא ע"ש והרב חלקת מביאו להלכה ע"ש ס"ק י' ואמנם לפ"ז נסתרה ראית הכ"ב מהירושלמי דשפיר בעי הירושלמי בן בעלה אי כבת בעלה דמי ונ"מ אם מעיד שבעלה חי ואשה או היא עצמה אומרת שעה דאז אינו נוגע כלל אז פסול מטעם אחר ובאמת די"ל דהוא נוגע בעדותו שלא תטול היא כתובתה אבל זה דוחק דמה לו אם תטול כתובתה או לא אחר אשר הוא ג"כ לא יטול כלום ואדרבה אם לא היה מעיד היה יורש את אביו וז"ב. (ג) והנה הרמב"ם כתב דאם היה קטטא בינו לבינה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת ואפילו ע"א מעיד שמת אינו נאמן ולא תנשא שמא היא שכרה אותו ע"ש והכ"מ תמה מאין הוציא רבינו שמא שכרה אותו דלא נזכר בש"ס ע"ש גם הגאון הט"ז עמד בזה וע"ש שכתב טעם נכון וחריף ואמנם לע"ד כבר נמצא סברא זו דשמא שכרתו והוא בבעה"ת דהקשה אמאי לא נאמין ע"א לענין ממון הא איכא חזקה אין אדם חוטא ולא לו והיא חזקה ע"פ סברא ועדיפא מחזקת ממון דלוה ותירץ די"ל שמא שכרו המלוה ע"ש הרי דנמצא סברא זו דשמא שכרו בע"א ואמנם הא דנאמן ע"א לענין עדות אשה ולא חיישינין שמא שכרתו היינו דאיכא חזקה אשה דייקא ומנסבא דיריאה להנשא פן יבוא בעלה ותצא מזה ומזה ואיך נימא עוד דשכרה ע"א להעיד לה ותעשה שקר בנפשה וז"ב. ואמנם בקטטא שהוחזקה שקרנית ורוצה להשמט מתחת בעלה כמ"ש הרמב"ם וכדאיתא בש"ס כיון דאית לה קטטא לא דייקא ומנסבא שפיר חיישינן לכתחלה דלא תנשא שמא שכרתו ואף דיש לחלק בין דלא דייקא ותסמוך על עדות העד ובין שתדע שבעלה חי ותשכור עד להעיד שמת ולכך אם נשאת לא תצא וז"ב. ויש ראיה להרמב"ם מהא דשבועה ל"ב דאמר לדידה ולא אמר לב"ד והכל מודים בע"א דחייב ק"ש דלא אמר לדידה ולא לב"ד כו' ולמה לא נקט דהכל מודים דחייב ק"ש בקטטא ואמר לדידה ולא לב"ד דל"ש לומר

דה"ל לילך היא עצמה לב"ד ולהעיד דהא לא מהימנא וע"כ דבזה גם ע"א לא מהימן ואין כאן חיוב ק"ש ודו"ק:

ד והנה אם אמרה חנו לי כתובתי והתירוני להנשא דאין נאמנת ודאי אפי' באה אח"כ ואמרה התירוני להנשא לחוד אינה נאמנת וא"כ שפיר יש גוונא דהע"א חייב ק"ש אפי' אמר לדידה וצ"ע ונחזור לנידון שלנו והנה הנו"ב הביא עוד ראיה דנוגע כשר לעדות אשה מהא דאמרינין בסנהדרין אדם קרוב אצל עצמו ואינו קרוב אצל ממונו ולכך אם אמר פלוני בא על אשתי מתוך שנאמן על פלוני נאמן גם על אשתו אבל אמר פלוני רבע שורי אינו נאמן על שניהם וכתב הרא"ש בשם הראב"ד הטעם דלגבי עצמו ה"ל בע"ד ואינו בגדר עד לכך ל"ש לומר עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אבל לגבי שורו ה"ל עד פסול ועדות שבטלה מקצתה כו' ודמי להא דפריך בש"ס רובע ונרבע יציל ומשני במקיימי דבר הכתוב מדבר ולא בעושי הדבר דבבעלי דינין לא אמרה תורה נמצא א' קא"פ עדותן בטלה דבע"ד אינו בגדר עד ע"ש ברא"ש וכתב הגאון נודע ביהודא דלפ"ז קשה מלוה ולוה יצילו דהא לגבי ממונו ה"ל עד פסול כמו לגבי שורו וכדפריך בש"ס רובע ונרבע יצילו ותירוץ הש"ס במקיימי דבר הכתוב מדבר ולא בעושי דבר לא שייך גבי ממונו והוכיח הגאון מזה דטעמא דנוגע פסול לא משום דהוי כקרוב וכמ"ש הע"ש דא"כ הי' כל העדות בטל כמו נמצא א' קא"פ אלא משום משקר וא"כ ל"ש עדות שבטלה מקצתה כו' דבשלמא נמצא קא"פ דאפילו אומר אמת פסול שפיר בטל כל העדות מגזה"כ כו' אבל כאן הטעם רק משום משקר אינו עד כלל כו' ולכן אפילו לעדות אשה פסול דחשדינן לי' דמשקר ואילו היה משום קרוב היה כשר דכל הקרובים כשרים לעדות אשה כו' ע"ש ובמח"כ אשתמיטתי' דברי הר"ן בסנהדרין דף יו"ד שהביא דברי הראב"ד והקשה קושיא זו ותירץ דגבי שור אנו דנין את השור דכמיתת בעלים כו' ובעי כ"ג ואמרינן שפיר אדם קרוב אצל ממונו אבל בשאר ממון אנו דנין את האדם בעל הממון והוי כבע"ד ע"ש היטב. וכשאני לעצמי נלע"ד דהא כתב הרי"ף בתשובה דאם אין הכשרים מכירים בפסול הפסולים לא נתבטל עדות הכשרים וכתבתי בחידושי לחו"מ הטעם דהא דנמצא א' מהם קא"פ עדותן בטלה הטעם דקנסה תורה להכשרים על שנצטרפו עם הפסולים ולכך כשאין מכירים בפסול הפסולים לא נתבטל עדותן וא"כ איך נימא דמלוה ולוה יצילו דהא לא אפשר להם להעיד בלא ראית המלוה והלוה ונראה דזה פירוש מה דמשני על רובע ונרבע במקיימי דבר הכתוב מדבר ולא בעושי דבר והיינו דהא א"א להעיד בלי עושי הדבר וא"כ גם קושית הראב"ד והנודע ביהודא מיושב היטב. והנה הנו"ב הקשה דביבמות דף ע"ז מקשה הש"ס ומי מהימן והא"ר אלעזר ת"ח שבא קודם מעשה כו'

ומשני ש"ה שהרי שמואל וב"ד קיים משמע דאף דיתרא היה נוגע מ"מ נאמן דמלתא דעל"ג הוא ואנן קיי"ל מי סבא ואמר נתגיירתי בב"ד פלוני אינו באמן והא גם זה הוי מלתא דעל"ג ע"ש שחילק דבהוראה דנאמן החכם לבדו ואין הטעם משום עדות מהני מלתא דעל"ג משא"כ בגר דבעי עדות גמורה לא מהני מילתא דעבידא לגלויי ע"ש היטב לענין עדות אשה שהאריך:

והנה מ"ש דגר בעי עדות גמורה ע"ש ברא"ש שנסתפק אם הא דאמרו שם בש"ס דאם אמרו עדים שמענו שנתגייר בב"ד פלוני הוי עדות אם זה דוקא לר' יהודא דמיקל או אפילו לרבנן ובפסקי הרא"ש כתב דהוי עדות ולפמ"ש הגאון נו"ב א"ש ספקו של הרא"ש די"ל דלר' יהודא דנאמן לומר נתגיירתי בב"ד פלוני היינו משום דס"ל דלא בעי עדות גמורה דאפילו אמרו עדים שמענו שנתגייר בב"ד פלוני מהני אף דהוי כמו עד מפי עד כמ"ש התוס' וחכמים דפליגי וס"ל דאינו נאמן משום דלדידהו בעי עדות גמורה וז"ב. ובאמת בש"ע יו"ד סימן רס"ד לא נזכר דין זה ונראה דעתו דס"ל דרק לרבי יהודא אמר רב ששת כן ולא לרבנן וע"ש בתוס' דגרסו ס"ד אמינא להימנוהו כעד מפי עד ולפ"ז אף לרבי יהודא אין זה עדות גמורה ועדות גמורה בעינן ואמאי ס"ל לרבי יהודא בחוץ לארץ נאמן ואולי משום זה מחק רש"י וגריס ס"ד אמינא לא ליהמן ע"ש ונמצא דברי הגאון נודע ביהודא נכונים ותמהני שלא העיר הגאון ז"ל מדברי הרא"ש ופסקי הרא"ש הנ"ל ודו"ק:

ואמנם הגאון ז"ל כתב עוד לחלק דיתרא לא אתחזק איסורא דבלא"ה היו מסופקין משא"כ בגר דאתחזק חזקה נכרי ע"ש ומינה בעדות אשה דהיא בחזקת א"א לא סמכינין אהא דהוי מילתא דעל"ג ושפיר נוגע פסול ע"ש. ואמנם התוס' כתובות דף כ"ב כתבו דחזקת דייקא ומנסבא מרע לה לחזקת א"א א"כ שפיר י"ל דנוגע כשר לעדות אשה והדרן למ"ש הגאון ז"ל ראיה מהירושלמי דאמר בן בעלה כבת בעלה ולכאורה י"ל לפמ"ש הרמב"ם פ"ז מא' נחלות דין ב' דאם העידו שנטבע במשאל"ס אע"פ שאין משיאין את אשתו מ"מ האחים יורדים לנחלה שלא החמירו בזה אלא מפני איסור כרת כו' ע"ש א"כ י"ל דהירושלמי מיירי שכבר העידו שני עדים שנטבע במשאל"ס ואח"כ בא בן בעלה והעיד שראה כשהעלוהו מן המים והכירוהו בסימנים מובהקים שהוא בעלה דבכה"ג אינו נוגע דבלא"ה היה יורשו ושפיר בעי אלא דהמל"מ כתב דאם נטבע במשאל"ס ואסורה מדרבנן שוב גם ה' נשים אילו נאמנות להעיד ע"ש אלא דעדיין הוא מסופק בזה ודברתי בזה בתשובה אחת ודו"ק:

חדר קמה בדין עכו"ם מסל"ת

א הנה הריב"ש בתשובה הוכיח דמסל"ת נאמן גם אם ליכא קישור דברים וראייתו מהא דפריך אמתניתין דמעשה היה בצלמון ודילמא צרה הוי ולא פריך ודילמא עכו"ם היה דהא שם לא היה קישור דברים וע"כ דא"צ קישור דברים ועט"ז שדחה ראית הריב"ש ובב"ש החזיק ראיתו ע"ש ואולם הר"ן החמיר היכא דליכא קישור דברים ונראה ליישב לדעתו קושית הריב"ש מש"ס הנ"ל די"ל דאי ליכא קישור דברים הוי רק ספק מסל"ת והנה הריב"ש עצמו ס"ל דאם יש ספק אם הוא מסל"ת אין משיאין את אשתו דספקא דאורייתא הוא ולכך צריך קישור דברים דע"י קישור דברים יהיה ודאי מסל"ת וע' סעיף ט"ו בהג"ה שכתב א"ז רמ"א ז"ל כן בשם תשובת הריב"ש ע"ש וא"ש דעת הר"ן דס"ל דצריך דוקא קישור דברים ולא קשה הא דלא פריך בש"ס ודילמא עכו"ם הוא דשם לא היה קישור דברים דז"א דאפילו בלא קישור דברים הוי עכ"פ ספק מסל"ת וכיון דהוי ספק אם הוא עכו"ם או ישראל הוי ספק ספיקא ומתירין אותה וע' בקונטרס עגונות אות רל"ז ואות שנ"ו דמתירין ע"פ ס"ס לכך לא פריך בש"ס ודילמא כותי הוא אבל ודילמא צרה הוא פריך שפיר דצרה הוי ודאי משקרא דקיי"ל כר"ט דאוכלת בתרומה וכדפסק הרמב"ם ואפי' היא מסל"ת כדאיתא בשו"ת שער אפרים וזה ברור והנה י"ל לדעת הרשב"א דס"ס עדיף ערוב שפיר י"ל דאף דאסרו חז"ל במשאל"ס דרובא להתירא מ"מ בס"ס דעדיף מרוב התירו אבל להני דס"ל דס"ס הוא מטעם רוב י"ל כמו דאסרו במשאל"ס וחששו למיעוט כן גם היכא דאיכא ס"ס אסרו ואמנם למ"ש התוס' דבמשאל"ס דאיכא מיעוטא דשכיחא שפיר י"ל דבס"ס לא החמירו והכה הרב משנה למלך נסתפק אם נודע לנו שאחד נטבע במשאל"ס דמן התורה מותרת אשתו וצרה מעידה שראתה אותו כשהעלוהו מן המים והכירה אותו שהיא בעלה אם היא נאמנת דהא כבר יצאה מאיסור תורה ע"ש והגאון בעל ישועת יעקב הביא ראיה מהא דפריך בש"ס דף קי"ד אהך משנה אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת כו' הא אשתיקא תינשא הא אין צרה מעידה לחברתה ומאי קושיא דילמא מיירי בכה"ג דכבר יצאה מאיסור תורה ולכך אם היתה שותקת היתה מותרת לינשא בעדות צרתה וע"כ דגם בכה"ג אין צרה מעידה לחברתה ע"ש ונראה ליישב די"ל דהש"ס פריך לר' יוחנן דאמר בהא אף ר' מאיר עודה והא ר' מאיר חייש למיעוטא ולדידי' משאל"ס ספקא דאורייתא הוא וא"כ א"א לומר דמיירי שנודע לנו שנטבע במשאל"ס דלדידי' אפי' במשאל"ס אין צרה מעידה לחברתה ודו"ק: (ב) והנה הרמב"ם פי"ב ה' כ"ד כתב שאין צרה מעידה לחברתה ואפילו נשאת זו תחלה אין אומרין אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו שמא

משנאתה לחברתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו והוא מהירושלמי והוא באמת דבר זר שתאסור עצמה על בעלה לעולם ותעבור על איסור א"א החמור ותכשיל גם את בעלה השני וכשיבוא בעלה יהיו י"ג דרכים בה וכל זה תעשה משנאתה לצרתה למען תתקלקל גם היא כי גדולה השנאה ולפ"ז יש להבין הירושלמי דאמר צרתה אפילו נשואה לאחר דהא אדרבה כשהוא נשואה לאחר יותר י"ל דכוונתה לקלקל צרתה דהא היא עצמה לא תתקלקל לכן י"ל דכוונת הירושלמי דאפילו הלכה הצרה אחרי העדות שהעידה ונישאת לאחר אין אומרים אילו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו כו' כמ"ש הרמב"ם ודו"ק היטב אבל אין חילוק בין שנאה קדומה לשנאה עכשיו ולא כהכ"מ במחכ"ה ובזה י"ל להבין הא דמשני התם סד"א הא מימת מיית והא דאמרה הכי משום תמות נפשה עם פלשתים כו' ואמאי ס"ד למימר הכי ולפמ"ש הרמב"ם א"ש דהא דאמרה מת ונשאת לאחר ודאי קושטא קאמרה דאילו בעלה חי לא היתה אוסרת עצמה עליו ותקלקל עצמה ואת בעלה השני והאי דאמרה לא מת לאו קושטא קאמרה ורק למען קלקל צרתה שלא תינשא כו' ודו"ק והרב ישועת יעקב הקשה למה לא נאמין לזאת שאומרת לא מת הא אם האמת שמת בעלה א"כ אינה צרתה ונתפרדה חבילה וע"ש מה שתירץ על זה וכבר כתבתי דבלא"ה דברי הכ"מ במחכ"ה יש לדקדק בהם ומ"ע מחמת קושיא זו אין לדחות דברי הכ"מ די"ל דה"ק הש"ס דהאי דאמרה לא מת באמת היא מסופקת אם מת או לא והא דאמרה ודאי לא מת משנאה אומרת כן לקלקל צרתה ואף דאם מת שוב אינה צרתה מ"מ היא חוששת שמא הוא חי ועדיין היא צרתה ודו"ק היטב:

ג והנה הרמב"ם שהשמיט ולא כתב דאית לי' בבואה דבבואה ע' בית שמואל סקכ"ז והכה בירושלמי נחלקו רבי בון בר כהנא ור' ירמיה אם משיאין האשה ע"פ כתב ורבי בון ס"ל דאין משיאין דחוששין שמא פסול כתבו וה"ה כאן חוששין שמא שד הוא כמ"ש הב"ש ס"ק כ"ח ור' ירמיה ס"ל דמשיאין ע"פ כתב ואין חוששין שמא פסול כתבו דסומכין על הרוב וה"ה כאן ששמעו קול בשדה או בבור לא חיישינן והש"ס דילן דמצריך דחזי לי' בבואה דבבואה ס"ל כרבי בון בירושלמי והרמב"ם דס"ל כר' ירמיה לכך השמיט האי דחזי לי' בבואה דבבואה כן נלע"ד ודו"ק:

ד והנה הבית שמואל הקשה מהא דפסק המחבר בסי' קמ"ב סעיף ד' דלא מהני כתב י"ל דכאן סמכינן אחזקה דאשה דייקא ומנסבא דמרע לי' לחזקת א"א גם הוי מילתא דעבידא לגלויי משא"כ התם וע"ש בב"ש שתירץ דמשום תק"ע הקילו ע"ש ולפ"ז איש דבעי הכא שיהא מקוים דל"ש לאוקמי אדאורייתא דהא מדאורייתא לא מהני ע"פ כתב רק משום תק"ע הקילו והרמב"ם לטעמו דס"ל בסימן ק"כ דמהני בגט והיינו ע"כ מדאורייתא דהא

בגט ליכא תק"ע ולכך ס"ל כאן דלא בעי קיום דאוקמי אדאורייתא ועיין בזה ודו"ק (ה) ובהג"ה סעיף י"ג ואפילו הגדילו א"י להעיד מה שראו בקטנותן ע"ש והוא. מהא"ז ואין בידי ונראה שהוציא זה ממה דלא חשיב הא בין הני דאילו מעידין בגדלן מה שראו בקטנן ואמנם אם בעינן דוקא מסל"ת אין ראיה מזה דשם מיירי בתורת עדות ומתכוון להעיד ודו"ק היטב:

חדר קמו בדין שני עדים המכחישים זא"ז

א הנה הבית שמואל בסימן מ"ז ס"ק כ"ה כתב דלכך פסק המחבר דתינשא ובח"מ פסק דא' אומר דהלותו חבית יין וע"א חבית דבש הוי הכחשה בחקירות ועדותן בטלה דכאן סגי בע"א וממ"נ איכא ע"א לכך פסק דתנשא ע"ש ולפ"ז אם הוא במקום קטטה דע"א אינו נאמן כמ"ש בסעיף ע"ח גם כאן לא תינשא וה"ה במלחמה ואפילו א' אומר קברתיו למ"ד דמהני מ"מ יש ספק שמא זה שאומר קברתיו משקר והשני אומר בדדמי ואמנם י"ל דאיכא ס"ס שמא זה שאומר קברתיו הוא אומר אמת ואת"ל דהוא משקר שמא השני אינו אומר בדדמי דהא ע"א בקטטה הוא בעיא דלא אפשטא לדעת אילו הפוסקים וכתבתי בתשובה והארכתי בזה דיש להקל ואמנם זה תלוי אם ס"ס מהכי בעגונה ואין להאריך בזה ואם היא באה לפני ב"ד ואמרה ששמעה מע"א שבעלה מת והיא במקום קטטה לדעת הרמב"ם דאפילו אמרה קברתיו אינה נאמנת במלחמה דחיישינן דשכרתו א"כ ה"ה אם אמרה מפי העד שמא משקרה והעד לא אמר כה כלל שקברו רק היא מוספת על דבריו לפי שנתחזק בלבה שבודאי מת ואמנם לטעם המזרחי שאין דרך לקבור במלחמה ושקר אמרה א"כ בכה"ג דאמרה שהעד אמר לה שמת וקברו י"ל דנאמנת כמו אם בא העד לפנינו והעיד שקברו שהיה נאמן לדעת הרמב"ם ואפשר דגם בזה אמרינן דמשקרה דהא אין דרך לקבור במלחמה וצ"ע:

ואמנם בלא"ה אם א' אומר מת וקברתיו וא' אומר נהרג כיון דאנן קיי"ל דכל היכא דאפשר ליישב דברי העדים שלא יסתרו זא"ז עושים א"כ כאן י"ל דהעד שאומר מת אומר אמת והשני ג"כ אינו משקר רק דאומר בדדמי שנדמה לו שנהרג ובאמת מת וא"כ היא ניתרת ע"פ העד שאומר מת ואמנם זה במלחמה אבל שלא במלחמה לא שייך זה וצ"ע ודו"ק.

ואמנם הרב נודע ביהודא הניף ידו על הבית שמואל דהא שם בש"ע כתב דאפילו שבועה א"צ הנתבע ולסברת הבית שמואל ה"ל לישבע נגד העד ובזה דחה דברי הב"ש ולע"ד דברי הב"ש נכונים דשם אפילו אם לא יהיה העד השני המכחיש אותו לא היה הנתבע חייב אלא שבועה נגד העד ולא הוי ערותו רק כמו רגלים לדבר כמ"ש התוס' בב"מ דף

ד' וע"י זה היה חייב שבועה א"כ עתה דהשני מכחישו עכ"פ איתרע הרגלים לדבר ולכך אינו חייב שבועה אבל כאן לולא העד השני היה הוא נאמן כשנים וא"כ עתה לא נגרע עדותו מחמת העד השני וגם החזקה אשה דייקא ומנסבא מסייע לה ודו"ק כי נכון הוא לע"ד ובלא"ה נלע"ד דהא כאן כל אחד אינו מעיד רק שהבעל אינו קיים ומה לי אם מת או נהרג וכמו שאמרו ר"א ור"ש הואיל ושניהם מודים שאינו קיים תינשא משא"כ בח"מ כל אחד מעיד על חיוב אחר זה חבית יין וזה על חבית דב ושפיר האחד מגרע עדותו של חבירו ולכך פטור אפילו משבועה ודו"ק:

ולכאורה י"ל דהא העד שאומר מת יש לו מיגו דהי' אומר נהרג כמו העד השני ואף די"ל דבאו בבת אחת וא"כ בשעה שהעיד לא ידע מה יאמר העד מ"מ הא זה אי אפשר דיעידו ברגע אחת שניהם ועכ"פ העיד האחד תכ"ד של חבירו וא"כ זה יש לו מיגו דהיה מעיד כמו חבירו ול"ש לומר דבשני עדים לא אמרינן מיגו דדילמא לא יתכוונו לדבר אחד מ"מ כאן השני ששמע מה שהעיד הראשון יש לו מיגו דהיה אומר כמו הראשון והא דפסק המחבר בח"מ דע"א מעיד שחייב לו חבית יין וחבירו מעיד שחייב לו חבית דבש דפטור אפי' משבועה היינו דשם י"ל כמ"ש הרמב"ן והריטב"א דבעדים ל"ש מיגו דע"פ שנים. עדים אמר רחמנא ולא ע"פ מיגו רק שיהיו נאמנים על פיהם לבד וה"ה לע"א לענין שבועה דכ"מ ששנים מחייבין ממון אחד מחייבו שבועה משא"כ בעדות אשה דאפילו קרוב נאמן דרק אמיתת הדברים בעינין ורק גזלנים פסולים די"ל דמשקרים ודאי דנאמן במיגו וז"ב. ואמנם אם העידו זה שלא בפני זה אז לא שייך מיגו דהאחד לא ידע מה דהעיד חבירו שפיר י"ל דאסורה ובזה יש להשוות דברי הפוסקים דמר אמר חדא כו' ולא פליגי ודוק. והנה לפמ"ש התוס' דאף דבשני עדים לא אמרינן מיגו מ"מ מיגו דאב שתקי אמרי' ועפ"ז סתם הש"ך בס' פ"ב דאם אמרו אנוסין היינו בלא"ה הוי מיגו דאי בעי האחד היה שתק וממילא היה השטר בלא קיום ע"ש וא"כ הכי נמי יש לעד השני מיגו דאי בעי שתיק והיתה ניתרת ע"פ העד הראשון וז"ב לכאורה ואמנם בח"מ דפסקו הרמב"ם והמחבר דפטור בלא שבועה דשם לית לי' מינו דאם היה שותק היה הנתבע נשבע ונפטר והוא חשב לחייבו ממון ודו"ק. ובזה א"ש דהטור כתב זה בשם אביו הרא"ש והוא משנה ערוכה אחת אומרת מת ר"י ור"ש אומרים הואיל ושניהם מודים כו' והב"י תעה בזה על הטור ולפמ"ש א"ש דהא שם במשנה בצרות איירי כמ"ש הב"ש ובצרות לא שייך מיגו דאי בעי שתקה דהא היא רוצה להתיר עצמה ואם היתה שותקת לא היתה ניתרת ע"פ עדות צרתם וא"כ היתה מוכרחת להעיד וע"כ צריך לטעמא דהכחשת צרתה לא הוי הכחשה וא"כ אין ממשנה זו שום דמיון לנידון הרא"ש ולכך שפיר הביא הטור תשובת

הראש ודו"ק היטב וע' תוס' ד"ה אשה דכתבו דאי אמרינן דאשה מכחשת את העדות ה"ל למיתני הכי דהוי רבותא טפי ע"ש ובחידושי עמדתי בדברי התוס' אילו והארכתי בזה ע"ש:

חדר קמז בדין מזונות האשה

א כתב הה"מ דנראה לו לפסוק כראב"י דמשנתו קב ונקי דלא כהרמב"ם והרשב"א והרבה פוסקים ע"ש הנה מצאתי בכנה"ג חלק יו"ד סימן רצ"ד דהרמב"ם פסק דלית הלכתא כראב"י אלא במשנה אבל לא בברייתא וגם לא נגד רבים החולקים עמו ע"ש וכאן הוא ברייתא גם החולקין הם שנים ת"ק ור' אליעזר ע"ש וא"כ הרמב"ם לשיטתו א"ש דלא פסק כראב"י אלא כהחולקים עמו ואמנם הה"מ סמך על הברייתא האחרת דתני תיקנו מזונות כו' והוא המכרעת וא"ש מה שלא פסק הה"מ גם במנה כראב"י כמו שהקשה הלח"מ ולפמ"ש דבזה ליכא ברייתא מכרעת כמותו וז"ב ומ"ש הלח"מ דהא בש"ס הגיהו הברייתא לע"ד א"ש דהא מהא דאמר ר"ה יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה מוכח דמזונות דרבנן ולכך יכולה לומר איני ניזונת ואיני עושה וז"ב ליישב דעת הה"מ ודו"ק ומרן הכ"מ הקשה על הה"מ וכתב דלא דקדק דהא מסיים בברייתא אליבא דראב"י דמזונות ועונה הוא דאורייתא כמ"ש בתוס' אמנם כן כתבו התוס' שם ותמהו דא"כ ברייתא דתיקנו מזונות דלא כמאן דהא למדו מזונות ועונה מק"ו דכסות ע"ש הנה כזה מצאנו בפרק כיצד מברכין דף ל"ו דכתבו התוס' אהא דאמרינן שם קל וחומר כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש דהאי ק"ו לאו גמור הוא כדמוכח בר"פ מי שמתו מוטל לפניו דברכה לפניה מדברי סופרים כו' והאי ק"ו הוא אסמכתא בעלמא וכן מצינו בכמה דוכתי ע"ש בתוס' וא"כ י"ל דגם האי ק"ו של הברייתא דמסיים בברייתא הוא רק אסמכתא ומזונות לראב"י מדרבנן ואתיא שפיר האי בברייתא דתיקנו מזונות כראב"י ואיש דברי הרב המגיד וז"ב ובאמת רבים חולקים על הרמב"ם בזה ופסקו דהלכה כראב"י אף בברייתא ואפילו נגד רבים כמו שהוכיח הרא"ש בפרק קמא דביצה ע"ש ואמנם הרמב"ם לשיטתו א"ש וע' במעדני מלך פרק א"ט ובכללי הש"ס וע' בר"ן פ"ק דביצה דרב ס"ל הלכה כראב"י אף בברייתא ובזה י"ל הא דאמר רב הונא אמר רב יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה והיינו אי אפשי בתקנת חכמים משום דרב לשיטתו דסבר כראב"י דמזונות דרבנן אבל אנן דקיי"ל כר' יוחנן דהלכה כרבנן דפליגי אראב"י והיינו בברייתא כמ"ש הר"ן שם בפ"ק דביצה גבי אפרוחים ושפיר

פסק הרמב"ם דמזונות דאורייתא ואף דפסק יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת וא"ע כתבתי במ"א וצ"ע ודו"ק:
והנה בהלכה ד' כתב הרמב"ם ועוד תיקנו חכמים שיהיו מעשי ידי האשה כנגד מזונותיה כו' אלא אם אמרה האשה איני ניזונית ואיני עושה שומעין לה ואין כופין אותה והקשה הר"ן דמשמע מהסוגיא דפרק אע"פ דריש לקיש דאמר יכול לכופה למעשה ידיה וא"י לומר א"כ וא"ע ס"ל דיקדשו ידיך לעושיהן מהכי אבל לרב הונא דס"ל דיכולה לומר א"נ וא"ע לא מהני באומר יקדשו ידיך לעושיהן וע' בכ"מ פרק יו"ד דעירוכין תירוץ על קושיא זו ובלח"מ הקשה עוד מהא דדף נ"ח דאמר מאי לאו בניזונת כו' משמע דלר"ה אפי' בניזונת לא קדיש כו' ע"ש היטב וע' ב"ש סימן סט ודו"ק ובחידושי לאהע"ז כתבתי וע' בריטב"א מה שפירש בהא דניזונת ע"ש. (ב) והנה כתב הרמב"ם בהלכה ח' התנה עטה לפחות מעיקר כתובה כו' תנאו בטל שכל הפוחת לבתולה מר' ולאלמנה מק' הרי בעילתו בעילת זכות עכ"ל הרמב"ם וע' לח"מ שכתב דט"ס נפל בדברי הה"מ וצ"ל דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה והקשה דע"ב לא אמר ר"י אלא בהתנה ע"פ אבל בשכתבה לו התקבלתי סני ואמאי כתב הרמב"ם דגם אם כתבה לו התקבלתי הוי בעילת זכות ולכאורה י"ל דהא טעם דר' יהודא דהוי כאילו אמרה לו התקבלתי ואמנם בכתובה דאין מיחדין מטלטלין לכתובה שלא יאמר לה טלי כתובתך וצאי וצריך להיות כל נכסיו אחראין לכתובתה כמ"ש בס"פ האשה שנפלו ומכ"ש דלא מהני שתאמר לו התקבלתי וזה ברור לכאורה. והכה הלח"מ עמד על מה שכתב הרמב"ם תנאו בטל שכל הפוחת לבתולה מר' ולאלמנה ממנה ה"ז בעילת זנות דהא בש"ס אמרו אע"פ שתנאו בטל ואית לה מ"מ כיון דלא סמכה דעתה הוי בעילתו בעילת זנות וע"ש בלח"מ שכתב סברא נכונה ודפח"ח. ואמנם אציעה לפניך דברי הרשב"א וז"ל קשיא לי דמשמע דעיקרא דמילתא לומר אע"ג דתנאו בטל במעשה אפ"ה כו' ואם כן הכי הוי לי' למימר אע"ג דתנאו בטל כו' ונראה דאע"ג דהתנה עמה בתחלה ועל דעת כן נישאת לו מ"מ לא סמכה דעתה והוי בעילת זנות דאנן סהדי דעל זנות כבעלה לו והלכך תנאו בטל כדי שלא תהי' בעילתו בעילת זנות ע"כ דבריו הנעימים והן הן דברי הרמב"ם שכתב תנאו בטל שכל הפוחת כו' הרי בעילתו בעילת זנות והיינו דלכך תנאו בטל שאם יהי' תנאו קיים תהי' בעילתו בעילת זנות והוא ממש כדברי הש"ס והמעיין ימצא דלפי דברי הלח"מ יתקו יותר דברי הרשב"א אלא דהלח"מ לא ביאר היטב וגם לא הביא דברי הרשב"א ז"ל ודו"ק:
ג והנה כ' הה"מ ולפי שכל המורישין חוץ מן האשה יכולין ליתן נכסיהן במתנה לכל מי שירצו שלא ברצון היורש ואין יכולין להנחיל בתורת ירושה איש ככרי אפילו ברצון

היורש כתב רבינו שהוא מפני שהירושה היא חוקת משפט כו' וכל זה הוא לשון מיותר וכתב הלח"מ דזה תירוץ אחר ורצונו לומר אף שתכחיש מה שכתבתי בדין האשה דלא יועיל מה שתוריש היא כיון דאין סילוקו של בעל מן הנכסים מועיל א"כ לא יועיל זה שתוריש כיון דאין סילוקו של בעל סילוק והוא של בעל כו' והנה סברתו נכונה מ"מ נלע"ד פשט דברי הה"מ דהוקשה לו כיון דירושת הבעל דרבנן א"כ איך כתב הרמב"ם שנאמר לחוקת משפט הא האי לחוקת משפט לא קאי על ירושת הבעל דהא מה"ת אינו יורש כלל אלא מדרבנן וגם לשון הרמב"ם וכל תנאי שבירושה בטל הוא מיותר דהא על ירושה קאי ולכן פירש הה"מ דהכי קאמר הרמב"ם דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וכיון דכל תנאי שבירושה בטל היינו בירושה של תורה דכתיב לחוקת משפט לכן גם תנאי זה דבירושת הבעל בטל דחז"ל עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה וזה לע"ד ברור כוונת הה"מ בדעת הרמב"ם והנה לפי סברת הלח"מ יש ליישב הא דכתב הרמב"ם הטעם דכתיב לחוקת משפט למה לא אמרו בש"ס כן אהא דאמר רב הלכתא כרשב"ג ולא מטעמי' דהכי קאמר הלכתא כרשב"ג דתנאי בירושה לא מהכי ובטל ולא מטעמי' דאמר כל המתנה עמ"ש בתורה תנאו בטול דהא בדבר שבממון תנאו קיים אלא משום שנאמר לחוקת משפט לכן גם תנאי בירושת הבעל בטל וכבר הקשה זה הלח"מ ולפמ"ש הר הלח"מ א"ש דהא כתב הלח"מ לפרש דברי הה"מ בהא דכתב ולפי שכל המורישין חוץ מן האשה כו' דכוונתו דיש להשיב על תירוץ הה"מ בדין האשה ואמר דכאן בדין האשה דכיון דסילוקו של בעל לא מהני ל"מ מה שתוריש האשה דהא אין לה שום רשות לתת כל מאומה מנכסיה דהא הכל הוא של בעל ולא דמי לכל המורישין שיש להם רשות לתת מנכסיהן במתנה לכל מי שירצו שלא ברצון היורש כו' ע"ש ולפ"ז בלא"ה א"ש דאין התנאי מועיל ולא היה צריך לקרא דלחוקת משפט וכמו שהטיב לראות רבינו הראב"ד בהשגתו ואמנם הש"ס שם במשנה דמיירי דכתב לה דו"ד אין לי בנכסייך ובפירותיהן בחייך ובמותך דהבעל סילק עצמו מהכל ואם מכרה ונתנה קיים ואינו אוכל פירות בחייה כמ"ש הרא"ש א"כ שוב יש להאשה רשות לעשות בנכסיה כחפצה ולמכור וליתן לאחרים כאות נפשה ממילא אזדא לה סברת הלח"מ שכתב דיש להשיב על תירוץ הה"מ בדין האשה וקשה שפיר אמאי אין התנאי קיים וצ"ל משום דכתיב לחוקת משפט אבל הרמב"ם כאן דכתב התנה עם האשה אחר שנשאה שלא יירשנה משמע דלא התנה רק על ירושתה לבדה ועל זה השיב הראב"ד שפיר דמה צורך לחוקת משפט כיון דאין לה רשות ליתן מנכסיה לאיש אחר כמ"ש הלח"מ וז"ב. ובזה אזדא לה תמיהת הלח"מ על הראב"ד דמה תמה על הרמב"ם הא בפרק הכותב פליגי רשב"ג ורבנן דלרבנן אם התנה

דו"ד אין לי בנכסייך בחייך ובמותך אם מתה אינה יורשה והא הוה מתנה על מה שכתוב בתורה כו' ע"ש ולפמ"ש א"ש דבמתניתין שפיר י"ל כמ"ש הה"מ מפני שהאשה שהיא מורישה אותו התנית עמו כן שלא יירשנה והיא תוריש אחר כו' אבל בדברי הרמב"ם א"א לומר כן ודו"ק בדברים אלה כי נכונים הם לע"ד בס"ד ואגב אודיעך עה שכתב הרמב"ם שם בהלכה יו"ד פוסקין לה ג' סעודות בכל יום והקשה הלח"מ דמשמע בש"ס דלרבנן דקיי"ל כותייהו צריך ליתן לה בכל שבוע סעודה אחת לארחי ופרחי או שתי סעודות למאן דס"ל אוכלת עמו בלילי שבת אוכלת ממש ואיך סתם הרמב"ם ולא הזכיר כלל מזה ונראה דהנה ההפלאה הקשה מאי פריך בש"ס אי הכי שיתסר הוי הא י"ל דר' יוחנן בסעודת שבת דאז צריך פחות מבסעודת חול אבל בחול לא הוי כי אם י"ד או ט"ו סעודות ותירץ דהש"ס פריך לר"מ אי ס"ל כר"י בן ברוקה ולר"מ אדרבה צריך פת יותר בשבת ע"ש ולפ"ז י"ל דהרמב"ם פסק כר' יהודא דהלכתא כותי' לגבי ר"ע ולא קשה קושית הש"ס שיתסרי הוי ולא צריך לשנויי דחד או תרי לארחי ופרחי ולכך לא הזכיר הרמב"ם כלל מזה ובאמת בהלכות עירובין פרק א' סתם הרמב"ם ולא ביאר באיזה משערין אי במזונו לשבת או במזונו לחול אך שם באמת לא היה צריך לבאר דהא פסק כר"י בן ברוקה דככר הלקוח בפונדיון מארבע סאין בסלע א"כ לענין עירוב אין כ"מ אם הוא סעודה לשבת או לחול וגם הכא סתם וכתב שתי סעודות לכל יום סעודה בינונית לכל אדם והיינו ודאי סעודה כר' יהודא וא"כ לא היה צריך לבאר יותר ודו"ק ואסיים במה שראיתי למרן הכ"מ ז"ל הלכה י"א דכתב אהא דתמה רבינו ירוחם על הרמב"ם דכתב דאם היה עני ביותר ואין לו אפילו ליתן לה לחם שהיא צריכה לו כופין אותו להוציא כו' ותמה רבינו ירוחם למה כופין אותו להוציא מאחר שאין לו במה לזונה דאם אין לו אין כופין כמו בע"ח שאין לו וכתב עליו הכ"מ דא"י למה תמה דמה ענין זל"ז דבע"ח אין תקנה לדבר משא"כ בנידון זה דיש תקנה שיוציאנה ומאחר שאחד מתנאי הנישואין הם המזונות אם אין לו במה לזונה יוציאנה עכ"ל הכ"מ ואני תמה אם יצא נקי מנכסיו ואין לו במה לזונה מהיכא תיתי יכפוהו להוציא הלא הוא התנה לזונה אם יהיה לו אבל לא להוציאה אם אין לו אונסא רחמנא פטר' ואפשר דהרמב"ם מיירי אם יש לו להשכיר עצמו ולהרויח ואינו רוצה וע' סי' ע' ס"ג בהג"ה בשם ר"ת ודו"ק:

והנה הקשו על הרמב"ם מהא דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה משמע הא אין לו אין כופין דאל"כ לנקיט רבותא אפילו אין לו כופין להוציא וע' בחלקת מחוקק ס"ק יו"ד ואמנם למ"ש התוס' ר"פ המדיר דהא דאמר רב כופין היינו בשוטים וע"ש בתוס' דהתם תני בהדיא כופין אותו ויוציא ויתן כתובה ע"ש א"כ י"ל דאם אין

לו אין כופין בשוטי' אלא במילי דאומדין לו מותר לקרותך עבריינא ושוב ראיתי לא"ז מהרש"א ז"ל דכתב אתא דכתבו התוס' אהאי דחוזרין אצל גדול לכנוס או לפטור דלכך כופין אותו דמונע ממנה כל עניני אישות וכתב מהרש"א הא דבאומר איני זן לא נתנו טעם למה כופין אותו משום דה"ל כמורד על אשתו כו' וא"כ אתי שפיר מה שכתבתי דבאין לו אינו כמורד על אשתו ואין כופין אותו בשוטי' אלא במילי ועפ"ז יש להשוות דעת הרמב"ם לדעת ר"ת ודו"ק: (חדר קמח) חדושים ברמב"ם ה' עכו"ם הלכה אי כל שאין בו עכ"מ דרבינו פסק כת"ק דריה"ג והנה רש"י פירש דמיירי שנטעו גרעין אבל נטעו אילן אף לת"ק אסור והתוס' הקשו עליו ופירשו דנטעו אילן אבל נטעו גרעין אף ריה"ג מתיר ורבינו לא ביאר דעתו והנה רמי ב"ח בש"ס מוקי פלוגתייהו בציפוי פר דת"ק ס"ל דאסור וריה"ג מתיר וגם בזה סתם רבינו ולא ביאר ועיין חולין מ"א ובתוס' שם ודו"ק:

הלכה ו' ע' תוס' חולין דף פ"ח ע"ב ד"ה ושחיקת דהוכיחו דכל ע"ז תחלתה בשרפה דאל"כ מאי אמרו לי' רבנן לר"י אף הוא נעשה זבל הא מתכת אינו מגדל צמחים אלא ודאי כשנשרף מגדל צמחים ע"ש ומזה תמה המל"מ על הטור בסי' קמ"ד דלא ביאר דצריך שריפה קודם שישחקנה ע"ש דהא הטור ס"ל האי סברא דתוס' דהא כתב בסי' כ"ח דמכסין בשחיק' כלי מתכות שנשחקו ע"ש והנה מלשון רבינו דכתב שוחק וזורה לרוח או שורף ומטיל לים משמע דזורה לים בלא שריפה:

הלכה י"ח הנה לשינויא דרמי ב"ח כתבו התוס' דכולהו תנאי ס"ל דנטעו ולבסוף עבדו אסור אך הרמב"ם פסק כרב ששת דת"ק ס"ל נטעו ולבסוף עבדו מותר ועתוס' ד"ה ת"ק דכתבו דהא דציפוי אסור היינו אם אחר הציפוי נעבד דאל"כ לא גרע מתקרובתו ומלשון רבינו לקמן הלכה ז' לא משמע כן אלא דציפוי הרים וב"ח ואילנות אסורים אע"פ שאינן נעבדים דהא כתב דבר שאין בו תפיסת יד אדם שנעבד כגון הרים בהמה ואילן אע"פ שהנעבד עצמו מותר בהנאה ציפוי אסור בהנאה ע"ש ואמנם התוס' כ"כ לשיטתן דכתבו לעיל ד"ה אלו' על ההרים בשם רש"י ור"י דתקרובת הר מותר ולא כר"ת אבל רבינו אפשר דס"ב דתקרובת הר אסור דע"ז מקרי ולכך א"ש דס"ל דגם צפוי הר ובע"ח אסור וז"ב. והנה התוס' הוכיחו דצפוי בע"ח מותרין להדיוט מהא דתמורה כ"ח דמייתי קרא לאסור ציפוי בע"ח לגבוה מכלל דלהדיוט שרי והנה רבינו בהלכה ז' כתב דציפוי בע"ח אסורין בהכאה ומה יענה להא דתמורה ושוב ראיתי בתוס' חולין מ' ד"ה הא דהעלו במסקנא דציפוי בע"ח אסורין וע"ש ובאמת יש לדקדק בתוס' שהקשו מ"ש תקרובות מציפוי דפליגי בה תנאי כו' ועדיפא ה"ל להקשות משינויא דרב ששת דלדידי' כולהו

תנאי ס"ל צפוי הר אינו כהר ולכ"ע אסור ונראה דלרב ששת ודאי י"ל דמיירי בצפוי הנעבד כדתירצו התוס' אבל לשינוי' דרמי ב"ח דפליג ר' יוסי וס"ל דציפוי הר כהר ולא מחסר הוי ס"ד התוס' בקושייתם דודאי מיירי שלא נעבד דאם נעבד אמאי פליג ר' יוסי ולכך תירצו דלעולם דמיירי בציפוי הנעבד והא דפליג ר' יוסי משום דאין עובדין אותו אלא אגב הר ובטל לגבי' דלא יהא טפל חמור מן העיקר ע"ש ומדוקדק בתוס' ע"ש ושוב ראיתי שכתב רבינו בפ"ב מ"ה שחיטה דהא דהשוחט לשם הרים כו' אינו אסור בהנאה היינו בשוחט לרפואה וכדומה אבל שוחטו לשם ע"ז הוי תקרובת ע"ז ואסור בהנאה כמ"ש הכ"מ בשם הר"ן שם הרי מפורש כמ"ש לעיל דרבינו ס"ל דתקרובת ע"ז להר אסורה בהנאה ודו"ק ובחידושי פלפלתי שם בדברי התוס' ע"ש ואמנם הב"י כתב דדעת הרמב"ם דאפי' לשם ע"ז לא הוי רק פסולה ולא זבחי מתים אבל לא כן דעת הטור והרשב"א בדעת רבינו והאמת אתם כמ"ש וכן דעת הש"ך סי' ד' ס"ק ח' ע"ש ודו"ק:

והנה זקני רמ"א ז"ל בסי' קנ"ה ס"ב פסק דתקרובת הר אינו נאסר ומשמע אפי' עבדו לשם ע"ז כמ"ש בש"ך שם ובצפוי פסק והסכים להש"ע דנאסר והוא מהרמב"ם והרמב"ם בשיטתו דס"ל תקרובת הר אסור בהנאה כשעבדו לשם ע"ז אבל דברי הרמ"א ז"ל תמוהין גם לא זכר שר דעת התוס' דדוקא צפוי הנעבד כיון דס"ל לרמ"א דתקרובת הר אינו נאסר וצ"ע ודו"ק היטב והנה הלח"מ הקשה על מ"ש רבינו ואת המעיינות הנובעים לרבים כו' וכתב הטעם מפני שאין בהן תפיסת ידי אדם הא אפי' טפחינהו בידים דיש בו תפיסת ידי אדם אינן נאסרין כדאמרו שה בש"ס דכן הקשה ר' יוחנן לר"ל וע' בש"ך סי' קמ"ה ס"ק ב' דהוכיח דבתלושין אף של רבים נאסרין מדפריך בדף מ"ז והא ארשב"י מים של רבים אין נאסרין ומאי קושיא דילמא רשב"י מיירי בתלושים ולהדיוט ורבה בעי במחוברים ולגבוה אלא ודאי דתלושין אף של רבים נאסרין וא"כ ע"כ רשב"י מיירי במחוברים לגבוה דאי בתלושין אף של רבים נאסרין והא דפריך לר' יוחנן והא מחוברין נינהו היינו לר' יוחנן דיליף מינה להדיוט אבל לרשב"ל לק"מ דמוקי לה במחוברין לגבוה ע"ש ועפ"ז הי' בא על נכון דברי רבינו דכתב מפני שאין בהן תפיסת יד אדם דאם היו תלושין גם של רבים היו נאסרין לר"ל דקיי"ל כותי' ודו"ק:

עוד כתב הש"ך שם דרשב"י אמר דאין נאסרים דא"א אוסר דבר שאינו שלו ע"ש והנה רבינו ס"ל דאדם אוסר דבר שא"ש בעשה בה מעשה ע"ש אך יש לפלפל בזה:

חדר קמז פרק ט הלכה יג מה שכתב הראב"ד דאם הקדימו לו

המעות מותר נראה דנלמד מהא דאמר רב להני סבייתא בי כייליתי חמרא לגוי שקילו זוזי והדר כיילי ע"ש אך לכאורה י"ל דהתם ליכא למקנסי' אבל הכא י"ל דמשום קנס הוא דאי משום שהן דמי ע"ז א"כ אפי' גזלוהו עכו"ם והעמידו בו ע"ז יאסר וכיון דמשום קנס הוא אין חילוק דס"ס יש לקנסו שמכר ביתו לע"ז ואמנם גדול א' השיב לי דאם גזלוהו עכו"ם והעמידו בו ע"ז י"ל דהוי כמו דקלי קלוהו ושקיל דמי היזקו כמו אם ניסך עכו"ם יין ישראל דמותר ליקח ממנו דמי נזק היין כמ"ש רבינו בפי"ג מ"ה מ"א ה' כ"ח ע"ש והוא נכון ותמהני שלא נזכר בש"ע דין זה ולא ידעתי למה וצ"ע:

המל"מ בפרק ח' דין ט' הביא דברי התוס' דף מ"ד ד"ה כאן דהקשו אמאי לא לקח דוד עכו"ם לבטלה באונס ועוד לאביי דבשבירה אפי' ישראל ה"ל לשברה ותירצו דבשל מתכת לא מהני שיבטל עכו"ם באונס כיון שחוזרת לקדמותה ע"ש בשם בני חייא ולפ"ז צ"ל דגם שבירת הישראל לא מהני דאל"כ אכתי קשה קושית התוס' דלאביי ישברה ישראל וז"ב ואין להקשות לפ"ז מאי פריך ר' יוחנן לר"ל מהא דאמרו רבנן לר' יוסי אף היא כעשה זבל ומגדל צמחים ואמאי ליהוי כע"ז שנשתברה מאליה הא פירש"י שם ד"ה שוחק המוציא ע"ז של מתכת ובזה ל"ע שבירת ישראל אך זה לק"מ דודאי אם שוחק וזורה לרוח שוב לא תחזור לקדמותה גם לפמ"ש התוס' דע"ז תחלתה בשרפה ודאי לא תחזור לקדמותה וז"פ אך צע"ג מהא דאמרינן דף ע"ב ארבב"ח אר"י ב"ל פעם אחת כו' ומצא טבעת ועליה צורת דרקון כו' ומצא עכו"ם גדול כו' וסטרו וביטלה ומיני' ש"מ דמבטל בע"כ ע"ש והא טבעת של מתכת הי' כדמוכח שם דאמרינן איידי דדמיה יקרים מזבן לה לנכרי ופלח לה ע"ש משמע דהיתה של כסף וזהב ומוכח דגם בזה מהני ביטול של גוי בע"כ ולכן נראה כמ"ש בספר פני משה על הירושלמי דהא דכתיב וישאם דוד ואנשיו לפי שהיו של עץ לא חשש לבטלה וא"כ פירוש הירושלמי להיפך ואף דמלשון התוס' ל"מ כן ע"מ הפוסקים לא חשו לזה לכן בש"ע לא נזכר זה הדין דבשל מתכת לא מבטל עכו"ם בע"כ וצ"ע: והתוס' כתבו דכן הוא בירושלמי וע"ש בירושלמי דאמר כתוב א' אומר וישאם כו' מה שהיא של מתכת וישאם מה שהוא של עץ וישרפו וי"ל דה"פ לפמ"ש התוס' בחולין דף פ"ח דשחיקת מתכת אינה מצמיח אא"כ שרפו ולכך של מתכת לא שרף דנעשה זבל ושל עץ שפיר שרף דאפר אינו מגדל צמחים כמ"ש תוס' ד"ה מצינו לתירוץ הר"ר שמואל ע"ש וא"כ פירוש וישאם היינו לשון זריה כמו שפירש בש"ס בבלי דילן מלשון תזרם ורוח תשאם ע"ש בפירש"י ועוד כתבתי במ"א ואין להאריך. והנה ראיתי שם בירושלמי פ"ג ה"ו רב הונא בשם רב אמר המשתחוה לבית אסרו כו' ומ"ד

אין מועלין בו אסרו וע"ש במפרש פני משה דאפי' בהקדש אין מועלין בו דהוי מחובר מ"מ מודה לענין איסור דאסור דאפי' בהקדש אסור בהנאה מדרבנן ע"ש ובזה א"ש הא דתני היה הכותל שלו ושל עכו"ם ידון מחצה למחצה והקשה הר"ן הא אין ברירה וצ"ל במכירן ע"ש ולפמ"ש י"ל דאפילו אין מכירן מ"מ בדרבנן יש ברירה וז"ב ובזה א"ש ההמשך בירושלמי דאמר שם מתניתין כמ"ד ע"ז ומשמשיח כבדה ותנינין אבנו ועציו ועפרו כשרץ והיינו דר"ע פליג ואמר כנדה אלמא אף משמשיה לר"ע כנדה וקשה על הברייתא דתני ע"ז כנדה ומשמשיה כשרץ ומשני תיפתר במשתחוה לבית עצמו דאמר ר' בא אר"ה א"ר המשתחוה לבית אסרו כו' ומ"ד אין מועלין בו אסרו כו' והיינו דבשלמא כדסבר מעיקרא דהבית הוי רק משמש לע"ז ומדרבנן אסור כמ"ש התוס' דף מ"ז ב' ד"ה העמיד א"ש דיש ברירה בדרבנן אבל אי הבית עצמו נעבד א"כ אסור מדאורייתא וקשה קושית הר"ן הא בדאורייתא אין ברירה ומשני ר' זעירא אמר ר' יוחנן המקדיש את הבית אין מועלין בו ומ"ד אין מועלין בו אסרו והיינו מדרבנן כמ"ש הפני עשה ובדרבנן שפיר יש ברירה כן נלע"ד פירוש הירושלמי על נכון ודו"ק: זקני רמ"א ז"ל הביא דעת המרדכי דגוי יכול לבטל ע"ז באמירה בעלמא ול"ד למכרה או משכנה דזוזי אנסוהו ע"ש ויש להסתפק לדעת המרדכי אם נתנה במתנה י"ל דהוי ביטול דל"ש זוזי אנסוהו כמ"ש בח"ע וצ"ע והנה המרדכי הביא ראיה מהניחוח עובדיה בשעת שלום דבטלה ובמ"א כתבתי ובחידושי אמרתי דאף לדעת המרדכי דיכול לבטל באמירה או במחשבה מ"מ זה דוקא הבעלים אבל ע"ז של אחר ל"מ אמירה או מחשבה כמ"ש הרמב"ם לענין הכשר דל"מ מחשבה רק מחשבת הבעלים ע"ש ובזה א"ש מה שהקשה הגאון ישועות יעקב מהא דאקשי ר' יוחנן לר"ל מהא דעכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חבירו וישראל אינו מבטל ע"ז של עכו"ם ואם איתא נהוי כע"ז שנשתברה מאליה ואם נימא דמבטל בדיבור נימא דאיירי שמבטלה בדיבור ולפ"ז א"ש דהא הטעם שנשתברה מאליה מותרת לר"ל דמימר אמר איהי לא מצלה נפשה כיון שנשתברה אבל אם לא נשתברה לא שייך זה ולכך ל"מ ביטול של הישראל ולפמ"ש א"ש דהא שם תני עכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל עכו"ם ובשל חבירו ל"ע ביטול באמירה או במחשבה וע"כ דמיירי שמבטל ע"י מעשה ושפיר אקשי לי' ר"י לר"ל וז"ב ובזה א"ש מה דמייתי ר' יוחנן רישא דברייתא דעכו"ם מבטל ע"ז שלו ושל חברו דזה אך מותר דהא עיקר קושיתו הוא מסיפא דישראל אינו מבטל ע"ז של עכו"ם ולפמ"ש א"ש דמזה עיקר הקושיא ודו"ק:

והנה יש להבין למ"ש הש"ך דמיירי שאמרו העכו"ם שרוצים לשברה ע"ש וקשה דא"כ אמאי בטלה דהא אדרבה חזינן דאין העכו"ם מבטלה דהא באמת לא שיברה אך י"ל

דמיירי שמכרה לעכו"ם וא"כ אין ראיה שלא שיברה דא"כ הי' מפסיד דמיה דהעכו"ם לא יתן לו כ"כ בעד השבורה כמו בעד השלמה וז"ב ומעתה א"ש הקושיא שהקשה הגאון ישועת יעקב מהא דא"ל רבא להני שרצו להתגייר זביני כל מה דאית לכו הלא היו יכולין לבטלה בדיבור דיאמרו שרצונם לשברו ולפמ"ש א"ש דא"כ ס"ס צריכים למכרם ושפיר א"ל רבא זבינו ודו"ק.

פרק יב הלכה א עמ"ש מרן הכ"מ דאם אמר לאיש להקיף לו פאת ראשו אין שליח לדבר עברה ואם אמר לאשה להקיף לו פאת ראשו תלוי בפלוגתא דרב סמא ורבינא אם השליח אינו בר חיובא אי יש שלד"ע ועש"ך סי' קפ"ב דכתב דכרב סמא קיי"ל דתלי' בזה אי השליח אי בעי עביד אי בעי לא עביד ולא כמ"ש זקני רמ"א ז"ל שם דתלוי אם השליח בר חיובא או לא וע' שו"ת מהר"מ החדשות סי' רי"א דכתב דהלכתא כרבינא דהוא בתרא ותלוי רק אם הוא בר חיובא כמ"ש זקני רמ"א והש"ך כתב שם דמ"ש המרדכי שם אינו מדברי מהר"מ ע"ש שכתב דרמ"א הבין שהם דברי מהר"מ וליתא ע"ש והנה בשו"ת מהר"מ הנ"ל מבואר בהדיא כן והש"ך לא ראה אותם גם בשו"ת נב"י כתב דרבינא אינו בתרא נגד רב סמא ובשו"ת מהר"מ הנ"ל כתב דרבינא הוא בתרא ע"ש דגרס רב סמא חמוה דרבינא ע"ש והש"ך כתב שם דהרי"ף פסק כרב סמא וראיה שהרי לא הביא הפלוגתא דרב סמא ורבינא וע"כ דפסק כרב סמא דתלי רק אי בעי עביד או לא ואין כ"מ רק לענין כפל בחצר דבע"כ מותיב בה וכיון דכפל אינו נוהג בזה"ז אין נ"מ בפלוגתא זו ולכך השמיטה ע"ש בש"ך ואני כתבתי בגליון הש"ך דז"א דהא נ"מ אם תפס הניזק דאין מפקינן מיני' כמ"ש הרמ"א בהג"ה סי' שמ"ח ס"ד בהג"ה וע"ש בסמ"ע ס"ק י"א ודו"ק ולפ"ז יפה כתב הראב"ד דנהי דאינו לוקה מ"מ עובר בלאו ומ"ש הכ"מ דאשלד"ע ז"א דנ"מ אם אמר לאשה דאז חייב דהאשה לאו בת חיובא ואף דאסור מדרבנן כמ"ש הראב"ד מדאמר לי' רב אדא לר"ה כו' כבר הוכיח המל"מ פ"ה מהלכות רוצח דבאיסור דרבנן יש שלד"ע מהאי דב"מ דאמרינן נ"ע אי אמר לאשה אקפי לי' קטן ע"ש שכתב דדוחק לומר דאתיא הסוגיא כרב הונא מאחר דלית הלכתא כוותי' ע"ש הן אמת דבמחילת כבודו הרמה והנשאה לא ראה מ"ש התוס' בנזיר דף נ"ז ב' דהאי סוגיא אתיא כרב הונא והוכיחו מזה דהלכתא כרב הונא ע"ש אמנם אעפ"כ יפה כתב דהתוס' ס"ל דלר"ה אשה מותרת להקיף איש בין גדול בין קטן והא דא"ל ר"א חובה תקבירנהו כו' הוא לדידך דס"ל דאיש אסור להקיף קטן גם אשה אסורה דל"ל כל שישנו בהשחתה כו' אלא בניקף אבל אנן קיי"ל כר"ה ושפיר אתיא הסוגיא דב"מ כרב הונא אבל להרמב"ם והראב"ד דפסקו כרב אדא דאשה אסורה להקיף אפי' קטן מדרבנן שפיר כתב המל"מ

דמוכח מסוגיא דב"מ דבאיסור דרבנן יש שלד"ע דדוחק לומר דאתיא כר"ה דלית הלכתא כוותי' וז"ב וגם מ"ש הכ"מ דהוא לאו שאין בו מעשה י"ל לפמ"ש החינוך דכל שאפשר לעבור ע"י מעשה אף דלא עבד מעשה לוקה וכאן דאפשר לעשות ע"י מעשה דהיינו בשסייע גם בלא סיוע לוקה אלא דרבינו כתב בפירוש דאינו לוקה אא"כ סייע ומ"מ שפיר כתב הראב"ד דעובר בלאו אף דלא עבר מעשה והוי לאו שא"ב מעשה ולא הבינותי מ"ש הכ"מ עליו ועמ"ש לקמן בהלכה ה' על דברי רבינו והכ"מ ע"ש. והנה התוס' נזיר העלו דלרב הונא גדול המקיף את הקטן חייב דלא מקיש מקיף לניקף אבל אשה מותרת להקיף הגדול וכ"ש קטן דכל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה ולרב אדא גדול המקיף הקטן פטור דמקיש מקיף לניקף ואשה אסורה להקיף את הגדול דלא דריש כל שישנו בהשחתה כו' אלא לענין ניקף כפשטי' דקרא ע"ש היטב והנה רבינו כתב כאן והמגלח את הקטן לוקה והיינו כרב הונא דהלכתא כוותי' מדנקט דאמר לאשה ולא דאמר לאיש ואשה אין בה איסור לגלח אחרים וזה ג"כ מוכח מסוגיא הנ"ל אבל איסור דרבנן איכא מדא"ל רב אדא חיבה כו' אבל לר"ה עצמו אפי' איסור דרבנן ליכא מסוגיא דב"מ. והנה י"ל דגם לרב הונא עכ"פ מדרבנן אסורה להקיף הקטן ולפ"ז אתיא סוגיא דב"מ שפיר כרב הונא ומוכח דבאיסור דרבנן יש שלד"ע ואמנם י"ל דלרב הונא אפי' מדרבנן שרי וסוגיא דב"מ כר"ה אזלא רק הרמב"ם פסק בזה כר"א דמדרבנן אסור ולפ"ז י"ל דאפי' בדרבנן אשלד"ע וזה נראה דעת הראב"ד וזה רצה לחדש ואזלא לה תמיהת הכ"מ דמה בא הראב"ד לחדש ומה צורך הי' לכתוב כן הלא רבינו לא הזכיר לוקה כו' ועוד הקשה מנ"ל להראב"ד דאיסור דרבנן הוא ולא דאורייתא ולפמ"ש א"ש ודו"ק ובמ"א הארכתי בזה ובדין אשלד"ע בדרבנן וע' מהרי"ט ח"א סי' קי"א והנה לפמ"ש הסמ"ע הטעם דיוכל לומר סבור אני שלא ישמע אלי י"ל דגם בדרבנן אמרינן אשלד"ע דגם על איסור דרבנן י"ל דלא ירצה לעבור אך כבר העיר בנודע ביהודא דבלא טעם זה גזה"כ הוא ולפ"ז י"ל כיון דמה"ת שרי יש שליחות וז"ב ובלא"ה לפ"ד התוס' דבשוגג יש שלד"ע א"כ משכחת לה שיעבור המתגלח בלאו וצ"ע ולפ"ז ממ"נ משכחת לה שליחות במתגלח דאם הוא גזה"כ י"ל דבדרבנן יש שלד"ע ואם הוא מסברא דדברי הרב וכו' א"כ בשוגג ליש זה דהא ל"ש שיאמר סברתי שלא ישמע לי דהא הוא שוגג ואמנם למ"ש הריטב"א דבשוגג ה"ל שליחות בטעות א"ש דברי הרב כ"מ ודו"ק:

חדר קמט חדושים להלכות שבת

(ושייך לסי' ש"ט ס"ג):

א הנה הה"מ פכ"ה הט"ז מה' שבת כתב דהרמב"ם לא גרם האי קושיא ולנערינהו נעורי ורב חייא בר אשי אמר רב עשה אוקמתא אחריתא ע"ש ואתי שפיר לפי גרסתו הא דכתב הרמב"ם דמשום הפסד לא גזרו היינו דהא בלא"ה אינו מכוין לטלטל האבן ואף דהוי פ"ר מ"מ בדרבנן שרי פ"ר וכמ"ש המ"א בשם התה"ד ולכן התירו משום הפסד ואמנם רב דס"ל דבר שאינו מתכוון אסור כר' יהודא לכן משני שינויא אחרינא והרמב"ם לשיטתו פסק שפיר וא"ש טפי לפמ"ש התוס' ריש אלו מציאות דר' חייא בשם רב עצמו פריך האי ונעורינהו נעורי אבל לדידן דשא"מ מותר לא קשה כלל דלא הטריחוהו כולי האי והוי לא אפשר ולא מכוון כמ"ש התוס' בפסחים דהיכא דאיכא טרחא יתירא הוי לא אפשר ודו"ק:

ב והנה הא דכתב האגודה והביאו א"ז רמ"א ז"ל דהיכא דהמוקצה כבר בידו מע"ש מותר לטלטלו נראה דהיינו טעמא דהא טעמא דמוקצה משום הוצאה כדאיתא בשבת דף כ"ד ע"ב וכמ"ש הראב"ד ז"ל בפרק כ"ד הלכה י"ב דמשום הוצאה נאסר מוקצה ע"ש וכיון דבהוצאה בעינן עקירה והנחה בשבת א"כ כאן דהיתה העקירה מערב שבת לא גזרו וז"ב. ולפ"ז י"ל דזה בשאר טלטול כגון האי משילין דמייתי הש"ס בדף קכ"ב דהאי טילטול הוא משום הוצאה נאסרה אבל כלי שמלאכתו לאיסור דכתב הרמב"ם בסוף פרק כ"ד דהטעם דאסרוה משום דאם יבקר ויטלטל כלים שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק בהם מעט ויבוא לידי מלאכה לא שייך היתר האגודה הנ"ל. ובזה מיושב קושית המגן אברהם בסימן רס"ו ס"ק י"ט אהא דכתב רמ"א בהג"ה מי ששכח כיסו עליו בשבת יכול לילך עמו להתיר חגורו וליפול שם להצניעו וכתב המ"א וצ"ע שבת דף ל"ה שהצריכו להמתין לקבל שבת עד שיצניע התוקע השופר ולפמ"ש א"ש דשם בכלי שמלאכתו לאיסור מיירי ולא שייך בו היתר של האגודה וכמ"ש ודו"ק:

שוב ראיתי בישועת יעקב סימן ש"ח סק"ט דמחלק כשמטלטל דבר המוקצה כבר רשאי לטלטלו עוד יותר משא"כ כשיושב במקומו בעת שהגיע יום השבת אינו רשאי לילך ממקומו עם דבר המוקצה שבידו שהרי בעת שיושב לא חשיב טלטול וכשמתחיל לילך ממקומו הוי כהתחלת הטלטול דבר המוקצה ובזה יישב דברי הרמ"ך בכ"מ פ"ו ע"פ דעת רבינו ירוחם דבטלטול פחות פחות מד"א צריך לעמוד לכך חשיב התחלת טלטול ע"ש שדפח"ם מ"מ עפמ"ש יובן הדבר היטב שכיון שהוא יושב בשבת הוי שוב עקירה בשבת ושייך גזרה משום הוצאה ודו"ק היטב ושוב ראיתי דהאגודה הביא ראיה מסימן ש"ח וא"כ נסתרו כל דברי שכתבתי ואמנם הסברא נכונה ודו"ק:

שייך לאו"ח סי' ש"ח סעיף ב'

ג ע' מ"ש הרב המגיד פכ"ה הלכה כ"א מ"ה שבת ובכ"מ שם ובתשובה כתבתי דלתירוץ א' בתוס' דף קכ"ה ב' דיה ואזדו לטעמיהו גרסינן בבמה טומנין רב אשי והכא גרסינן רב אסי ולא ק"מ על הה"מ ואדרבא א"ש דהשמיט הרי"ף להא דנדבך דפסק כרב אשי דהוא בתראה ורבינו ס"ל כתירוץ שני בתוס' דהתם ראויין הן לישיבה טפי מאבנים וא"ש והנה הה"מ אסברה לן בסברא נכונה כראוי אליו וע"פ זה יבואר עה דאמר רב אסי צאו היינו כמ"ש הה"מ דסתם נדבך של אבנים כל זמן שלא שפשפום מן הטיט ליכא דקאי לישיבה מפני הטיט וצריכים מעשה המוכיח שהן לישיבה אבל אם שפשפום אע"ג דזה לא הוי מעשה המוכיח גמור כפירש"י דהוי מעשה כל דהו מ"מ מהני עכ"פ שהן לישיבה כמו לבנין ומהני שוב מחשבה כמו חריות ועפ"ז יפורש הסוגיא היטב ודו"ק:

ד והנה רש"י ז"ל סותר פירושו דבפרק כירה פירש ביטול כלי מהיכנו אסור משום דנראה כבונה ובשבת דף קנ"ד פירש משום דסותר והתוס' עמדו בזה וע' פ"י ולע"ד נראה דהא המג"א כ' בשם הג"א דמותר ליתן כלי תחת כר של שעוה דאפשר לנער האיסור מתוך הכלי משא"כ שמן אינו רוצה לנערו משום ההפסד ע"ש וא"כ לא שייך לומר דסותר הכלי מתשמישו דהא באמת יכול להשתמש בו כשירצה לנער השמן ולא יחוש על מעט השמן אשר בכלי אבל בונה ספיר שייך שהרי באמת רוצה שישאר השמן תוך הכלי כל השבת ואינו רוצה להפרידו משא"כ בדף קנ"ד הכרים והכסתות שמניח עליהם משאות גדולות אינו יכול לשמט שפיר נקרא סותר ודו"ק: (ה) והנה בא"ח סי' של"ח סעיף ח' כתב נותנין כלי תחת הדלף בשבת בד"א בדלף הראוי כו' והקשה הב"י כיון דמותר לטלטלו ולהוציאו אין כאן ביטול כלי מהיכנו ע"ש ובט"ז ומ"א ולע"ד י"ל כיון דהא דמותר לטלטלו ולהוציאו היינו בנתמלא הכלי במים המאוסין כדי שלא יעשה לכלוך בבית כמ"ש הראב"ד אבל בעוד שלא נתמלא הכלי אסור לטלטלו וא"כ הוי מבטל כלי מהיכנו לפי שעה ואסור כמ"ש המג"א בשם הר"ן סימן רס"ה ואמנם במקום הפסד ערובה שרי ועיין בזה והנה בט"ז סימן של"ח חילק בין הא דדלף להא דטבל דמותר ליתן כלי תחתיו לפי שאם עבר ותיקנו מתוקן ע"ש וביאור סברתו דהטבל בעצמו ראוי הוא אלא דאיסור דבר אחר עליו דצריך להפריש עמנו תרומה וכיון דאם עבר והפריש הוא מתוקן חשוב ראוי אבל דלף דבעצמותו אינו ראוי לכלום אלא דיכול לטלטלו ולהוציאו לחוץ ולשפכו זה אינו מחשיבו להיות ראוי דהא הא דיכול להוציאו ולשפכו הוא משום דהוי כגרף של רעי ואיך יהיה מותר להעמיד הכלי תחתיו שעל ידי זה יהיה גרף של רעי ע"ש בט"ז ועמ"ש לעיל ובחידושי לא"ח סימן ש"ט ודו"ק:

1 והנה בא"ח סי' ש"ח סעיף מ"א כתב חוץ מתרנגולת כו' וע' ברמב"ם שכתב מפני שאגפיה נתלשין והראב"ד כתב דאין זה הטעם וכתבתי בגליון הרמב"ם דכוונת הראב"ד דהוי דבר שאינו מתכוון ושוב ראיתי שכ"כ המ"א ס"ק ס"ט ואמנם י"ל דס"ל דהוי פסיק רישא והנה י"ל דעת הרמב"ם דכיון דאפשר בדחיה עד שתכנס הוי אפשר ולא קא מכוון דאסור ללישנא בתרא בפסחים דף כ"ה ואמנם הכא אבייי הוא דמשני הכי סיפא אתאן לתרנגולת ע"ש בש"ס ואבייי הא ס"ל שם בפסחים כלישנא קמא דאפשר ולא קא מכוון שרי לר' שמעון ואולי מטעם זה נטה רש"י מפירוש הרמב"ם ואמנם הרמב"ם לשיטתו יפה פסק ולדעת הערוך אפילו הוי פסיק רישא שרי דהוי פסיק רישא דלא ניחא לי' ואמנם י"ל דמדרבנן אסור ודו"ק וראיתי בספר מגדול עוז דהערוך פירש כפירוש הרמב"ם והא לדידי' שרי אפילו הוי פ"ר וע"ל פרק י"ח הלכה ט"ז ואפשר לומר דהערוך פסק כר' נתן דגם בהמה חיה ועוף אמרינן חי נושא עצמו רק בתרנגולת איכא למיחש שמא הכביד עצמה כפירוש הערוך ולכך אסור לדדות אותה שמא יגביהם וישאם בר"ה דבתרנגולת לא אמרינן חי נושא את עצמו ודו"ק: (שייך לסעיף י"ז) (ז) הנה ברמב"ם פרק כ"ו הלכה ב' כתב שהרי שפין אותו ומתקנן אותו ונראה לפמ"ש הה"מ פרק כ"ה הלכה כ"א דנדבך של אבנים ליכא דקאי לישיבה לכך צריך מעשה גמור להוכיח שהיא לישיבה משא"כ חריות דאיכא דקיימי לישיבה כו' ומפני כך מחשבת ישיבה מוציאה מידי מחשבת דלעצים ע"ש ומה שכתבתי שם ולכך לבנים שנשתיירו מהבנין תו קיימי גם לישיבה ולכך מהני מה ששפין אותן אף דהוי מעשה כל דהו ודו"ק (ח) והנה ברמב"ם שם הלכה ג' כלי שנתרועע לא יתלוש ממנה חרס ע' פירש"י שפירש לא יספות יתקן להתיר בליטותיו ועוקצי' בשבת דעביד כלי וחייב משום מכה בפטיש עכ"ל והא דנקט לכסות או לסמוך י"ל לרבותא אע"ג דאינו מכוון לתקן הכלי מ"מ אסור דהוי פיר וע"ל פי"ב הלכה א' בלח"מ דכתב דבכלי חייב משום מכה בפטיש אע"ג דלא אכוון ע"ש והרמב"ם ז"ל סתם הדבר ובש"ע לא נזכר זה. (ט) עוד שם ברמב"ם הלכה ט' דלת שהיה לה לוח א' ע' בש"ס ועתוס' ד"ה דלת דכתבו דע"כ מיירי שיש לה ציר דאל"כ מאי אריא דלת אלמנה אפילו אינה אלמנה ג"כ אסור עכ"ל והיינו דבש"ס בברייתא תני הנגררת אבל הרמב"ם לא כתב הנגררת וי"ל שהיא גבותה ולא צריך ציר וז"ב ועיש"י דפירש בלישנא אחרינא דהטעם משום איסור גרירה דחופר בארץ והקשה ע"ז דא"כ לרבא מה מועיל שהיה בה ציר ועוד דכר' יהודא מוקמית לה דאמר דבר שאינו מתכוון אסור ע"ש והנה רש"י הקשה הקושיא הראשונה לרבא משמע דלאביי לא קשה די"ל דכשיש לה ציר עתה אינה סופרת באתן והנה בקושיא שניה דלעולם כר"ש אתיא רק דה"ל פסיק

רישא אלא דעל אביי קשה דקודם דשמעה ערבא ס"ל לעיל דף קל"ג דלר"ש שרי פ"ר וקשה עליו קושיא שניה ועל רבא קשה קושיא ראשונה וקושיא זו לא קשה עליו דהא רבא ס"ל פ"ר אסור לכ"ש וקצרתי מפני כניסת ש"ק (י) וע' ברמב"ם פרק כ"ה הלכה ב' ובמ"ש שם שכתב דכן מן הדין שהרי נחלקו אביי ורבא כו' לא ה"ל לרבא להזכיר מחמס לצל כלל כו' ע"ש י"ל הא דהזכיר רבא מחמה לצל היינו בשביל כלי שמלאכתו לאיסור דאפילו מחמה לצל אסור וגם משום דר' נחמיה אסר אפילו כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל וע"ש בסוגיא ובדברי בעל המאור ז"ל וראיתי בתוס' דף ל"ו ד"ה הא ר' נחמיה דכתבו הא דהזכיר רבה כלי שמלאכתו לאיסור כיון דמתני' לא איירי אלא בכלי שמלאכתו להיתר אלא ודאי משום דר' נחמיה הזכירו דבעי למימר ואתי ר' נחמיה למימר דאפילו כלי שמלאכתו להיתר כו' ומשום דמשוה ר' נחמיה מלאכתו להיתר למלאכתו לאיסור דלר' נחמי' תרויהו לצורך גופו שרי לצורך מקומו לא ולרבה תרויהו לצורך גופו ומקומו שרי ומחמה לצל אסור ולישנא דאפילו משמע כן ע"ש וא"כ א"ש נמי דנקט רבא מחמה לצל וע' בפני יהושע שכתב דרך נכון בפלוגתא דר' יהודא ור' שמעון דלר' שמעון מחמה לצל שרי דכיון דטלטול משום הוצאה הוא א"כ מחמה לצל ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וע"ש שכתב דמחמה לצל אסור משום דהוי כעובדא דחול ע"ש ולפ"ז י"ל דאם כבר ישנו בידו מע"ש תו ל"ש דמחזי כעובדא דחול דדוקא אם נוטלו בשבת מקום שהוא נפסד למקום שנשמר מחזי כעובדא דחול אבל אם כבר ישנו בידו מע"ש לא שייך זה ועפ"ז יש לפרש הא ר' יהודא דלדידי' אסור משום הוצאה דהא ס"ל משאצ"ל אסור לכך אין חילוק בין ישנו בידו מע"ש או לא אבל לר"ש דרק משום דמחזי כעובדא דחול כאן שכבר הוא בידו מותר וע"ש באה"ע ודו"ק היטב:

ושוב ראיתי בישועת יעקב שכתב סברא זו בסימן ש"ת אלא שלא ביאר בזה דברי הש"ס דאמר הא ר' יהודא הא ר' שמעון ולפמ"ש אתי שפיר ודו"ק והנה התוס' הביאו ראיה דר' שמעון מודה במחמה לצל מתא דפריך בדף קכ"ד אלא מחמה לצל בהא לימא ר' אליעזר כו' ואמאי לימא כר' שמעון ס"ל כו' ואמנם הגאונים והרא"ש גרסי באמת כר' שמעון ס"ל דדבר שאינו מתכוון מותר אלא דגם מזה קשה דלמה לי' למימר דכר"ש ס"ל דדבר שאינו מתכוון מותר וא"כ ה"ל מלאכתו להיתר לימא כר' שמעון ס"ל דמוקצה מותר לטלטלו אף מחמה לצל וע"ש ברש"י ד"ה של תמרה דפירש דר' שמעון מודה בפסיק רישי' ולא ימות ע"ש ולפמ"ש א"ש כר' שמעון ס"ל דמלאכה שאין צריכה לגופי' מותר וא"כ אף מחמה לצל מותר דלא שייך לגזור משום הוצאת כמ"ש ודו"ק היטב וגם לגירסת הגאונים ליתא להוכחת התוס' דעדיפא מיני' משני דס"ל כר' שמעון דדבר שאינו מתכוון

שרי ואינו כלי שמלאכתו לאיסור כלל גם מה שכתבו פוס' ראיה מדף קנ"ז ע' בדף קכ"ג דגרסי' ר' יוסי אומר וע' בהגהות מהרי"ף ודו"ק.

שייך לאו"ח סי' ש"ב סעיף ו'

יא הנה הרמב"ם פרק כ"א מה' שבם הלכה ב' כתב לא ירוק בקרקע ויסוף ברגליו שמא ישוה גומות ומותר לדרוס הרוק שע"ג קרקע והולך לפי תומו וכתב הה"מ פ' כל כתבי רוק דורסו לפי תומו ופירוש דורסו לפי תומו בפרק י"א עכ"ל הה"מ ועמ"ש שם והנה בתוס' שבת דף קמ"א ע"א בד"ה דילמא כתבו אע"ג דרבא ס"ל בביצה סוף פ"ב כר"ש דדבר שאין מתכוון מותר ע"מ הכא גזרינן שמא כשיהא עסוק לקנח רגליו ישכח שבת ויתכוון לאשווי גומות ע"ש וכמ"ש הה"מ ואמנם לחד לישנא שם בביצה לא אמר רבא רק רב נחמן לחודי' ואדרבה רבא השיב לו ולימא מר הלכה כר' יהודא וא"כ י"ל דרבא ס"ל הלכה כר' יהודא וא"כ אנן דקיי"ל כר' שמעון מותר לקנח. ע"ג קרקע דה"ל דבר שאינו מתכוין וכן פסק הרא"ש והטור כבר פדא דמותר וע' סימן ש"ב סעיף ו' בהגהת א"ז רמ"א ז"ל ובאמת רש"י ז"ל בדף ק"כ ע"א ד"ה כתב דדבר שאינו מתכוון לר' יהודא מדאורייתא שרי ומדרבנן אסור ע"ש ואני כתבתי בגליון הש"ס דצ"ע מהא דשבת קל"ג גבי בהרת דאמר לא נצרכה אלא לר' יהודא ע"ש ואמנם בבכורות כתבו תוס' לחלק דבשבת שרי מדאורייתא דמלאכת מחשבת אסרה תורה ובכל האיסורין עה"ת אסור ע"ש וא"ש עכ"פ אפשר להקל במלתא דרבנן ועיין בזה ואמנם הפוס' כתבו עוד שם כעין שמצינו בעירובין דף ק"ד נשים המשחקות באגוזים אסור דילמא אתי לאשוי גומות כלומר במתכון שמשכחות שבת בשביל השחוק ע"ש ולכאורה שם רב יהודא אמר רב אמר לה ורב הא ס"ל בהדיא בשבת דף מ"א כר' יהודא וכן בכתובות דף ו' ע"ש ומיהו התוס' שכתבו שם דאין למחות בנשים ותינוקות דמוטב שיהו שוגגין ולא יהיו מזידין וצ"ע והנה בפרק י"א כתב המ"ע דהרמב"ם ורש"י פליגי דלרש"י לא התירו אלא לפי שאינו מכוון וכר' שמעון ולהרמב"ם אפילו בכונה רק שעושה עצמו כאילו אינו מכוון ע"ש ואני תמה דהא פירש"י דאפילו לב' יהודא שרי דדבר שאינו מכוון מדרבנן אסור ובמזינקין לא גזרו והא דלא פירש כר"ש י"ל דזה הוי פסיק רישא דובא ימות בדרסו עליו ור"ש מודה עכצ"ל דבמזיקין לא גזרו וצ"ע:

יב והנה ברמב"ם פרק יו"ד הלכה ו' כתב נימת כנור שנפסקה קושרין אותה במקדש אבל לא במדינה ולא יקשור נימא לכתחלה אפילו במקדש וע' ברש"י שפירש דרבנן ס"ל כר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת אלא דס"ל דוקא שלא היה אפשר לעשותן מע"ש ולכך דוקא נפסקה בשבת ע"ש והוא דבר חדש והנה הרמב"ם פסק כמתניתין ואמנם

י"ל לפ"ד הב"י דאף במתכוין להתיר בו ביום מ"מ הוי קשר של קיימא דהעיקר תלוי במהות הקשר החזק הוא הרפה ודקדק כן מדברי רש"י דפירש דלפעמים מניחו כך ע"ש והישועת יעקב הביא ראיה מהא דקושרין נימא במקדש הוי להו להתכוין רק על אותו היום ע"ש ולפ"ז י"ל דבאמת הי' מכוונין כך ולכך הוי איסור דרבנן כמו דאיתא בסוף עירובין קשירה דאתי לידי חיוב חטאת כו' והיינו שמא יכוין על כמה ימים ובזה י"ל דלכך עניבה שרי דעניבה רק דרבנן והוי גזרה לגזרה ודו"ק והנה רש"י פירש דקשירה אב מלאכה והיינו כדאיתא בשבת דף ע"ג ע"ש ובאמת בסוף עירובין אמרינן קשירה דאתי לידי חיוב חטאת כו' משמע דהוא דרבנן וצ"ע:

דין מבשל בשבת או"ח סי' שי"ח

יג והנה בפרק ששי הלכה ב' כ' בכסף משנה בשם הרמ"כ גוי שעשה מלאכי כו' צ"ע מאי טעמא אסור לישראל אחר ואם מבשל בשוגג מותר לישראל אחר כ"ש זה ור"ת והראב"ד וכל הפוסקים אומרים שמותר לישראל אחר עכ"ל הרמ"כ והרב כסף משנה כתב ודברי הרמ"כ תמוהין שהרי דברי רבינו מבוארים במשנה וגמרא ומה שהוא פשוט אצלו דמבשל בשוגג מותר לישראל אחר איני יודע ענין לו כו' ע"ש ואין אני רואה זה מבואר במשנה דאסור לישראל אחר רק דהתוס' כתבו נראה דאסור לכל ישראל ע"ש ומה שכתב הכ"מ ומה שפשוט לו דהמבשל בשוגג מותר לישראל אחר לא ידעתי מנין לו נראה דהרמ"כ אזיל בשיטת היש אומרים שכתב רש"י בחולין דף ט"ו ובכמה מקומות דלר' יהודא בשוגג יאכל לאחרים ולא לו ופסק כר' יהודא דכן פסקו כמה פוסקים וע' ברא"ש בבא קמא ואין להאריך ואמנם אין זה דעת הרמב"ם כמ"ש לקמן הלכה כ"ג אלא דבישל בשוגג יאכל במוצאי שבת בין הוא בין אחרים אבל בו ביום אסור לכל וא"כ מה הקשה על הרמב"ם בזה וצ"ע ואפשר זה כוונת הכ"מ:

יד והנה התוס' שבת דף קכ"ב ד"ה ואם הקשו ממבשל בשבת בשוגג יאכל והיינו כר' מאיר ולשיטתם אזלו דפסקו כר' מאיר ע' חולין ט"ז ד"ה עורי להו כר"מ דכתבו משמע מכאן דהלכה כר' מאיר ע"ש ולכך הקשו מר' מאיר ושפיר תירצו דשם לא שייך למגזר שמא יעשה במזיד דבסקילה קאי והוא ממש הי' הכ"מ בפרק ו' הלכה ב' והיינו דהם פירשו דברי ר"מ דבשוגג יאכל לו ולאחרים בו ביום כמו שכתבו בחולין שם ד"ה המבשל ע"ש אבל לפי פירוש הרמ"כ דבשוגג יאכל לאחרים ולא לו לא שייך תירוץ התוס' דאי ליכא למיגזר אמאי הוא לא יאכל וכן למה שכתבו תוס' בחולין דלא שכיח ולכך לא גזרו קשה ג"כ אמאי הוא אסור ושפיר הקשה הרמ"כ לפי שיטתו וליכא למימר משום קנסא דהא ר"מ לא קנים שוגג אטו מזיד כמ"ש התוס' שם וא"כ תירוץ הכ"מ צ"ע ורק לדעת

הרמב"ם א"ש כמו שכתבתי והנה במגן אברהם סי' שי"ח הביא דברי התוס' על פסק הרב המחבר דבמ"ש לאחרים ולא לו וצ"ע וכתבתי בחידושי בזה גם בחידושי חולין שם ע"ש (טו) שם הלכה ד' כתב הה"מ ויש מי שכתב כו' וצ"ע ועלח"מ ולע"ד י"ל לפמ"ש רמ"א דאף אם הדליק הנכרי בבית ישראל א"צ הישראל לצאת מביתו וע"כ דשמואל ממדת חסידות עשה כן וע' מ"א ולפ"ז י"ל דסמך שמואל אהוכחה דקרא שטרא לפי שבלא"ה הוה רק מדת חסידות אבל היכא דמדינא אסור כגון להשתמש נגדו לא מהני הוכחה ולכך סיים הה"ט בצ"ע וע' ברא"ש דשמואל מיירי ברוב ישראל או לפחות מחצה על מחצה ואפילו ברוב ישראל מהני הוכחה ע"ש ונראה דזה תלוי אם הטעם משום דגזרינן שמא יאמר לנכרי לעשות שפיר דצריך לצאת מביתו או עכ"פ להחזיר פניו דאל"כ שייך הגזרה אבל אם הטעם שלא יהנה ממלאכת שבת י"ל דא"צ לצאת מביתו כמ"ש רמ"א דזה הנאה הבאה לו לאדם בע"כ וע' מק"ח גבי חמץ ע"ש ודו"ק. והנה י"ל טעם הרמ"כ דמותר לישראל אחר היינו לטעם שמא יאמר לנכרי לעשות וזה לא שייך כשיהא מותר לישראל אחר דאמאי יעשה כן ואין אדם חוטא ולא לו ולכך י"ל בהא דאיקלע שמואל לבי אבין דשם הנכרי בשביל אבין הביאו ולכך רק ממדת חסידות ודו"ק.

טז והנה שם הלכה ו' הקשה הרמ"ך הא ספק תחומין ספק דרבנן הוא ולקולא ולפע"ד לק"מ דהא הוי דשל"מ דימתין עד כדי שיבואו ממקום קרוב ואמנם כתבו התוס' בעירובין דף מ"ה ע"ב ד"ה אי בעית אימא דבעירוב הקילו אך יש לחלק וצ"ע. שוב ראיתי בט"ז סי' שכ"ה ס"ק ז' דהקשה קושית הרמ"כ ותירץ ג"כ דהוי דבר שיש לו מתירין ע"ש ותמהני דלא ראה דברי התוס' הנ"ל:

בדין עוקר ומניח

יז הכ"מ פי"ג הלכת הביא הרמ"כ שהקשה על הרמב"ם מי גרע מליכתא ומיתנא דפטור אפילו נח בארץ ע"ש וע' שבת דף פ' דאמר כאן במעביר כאן בזורק ולפ"ז א"ש דשם בליכתא ומיתנא בזורק מיירי וכאן איירי במעביר ובזה. נדחה גם הסיוע שהביא להראב"ד מהא דאמר רבא תוך ג' הנחה ע"ג משהו בעינן דגם זה מיירי בזורק וזה כבר כתבתי זה ימים רבים בגליון הרמב"ם שלי ואח"כ נדפס חידושי הרמב"ן על שבת ומצאתי כן גם מה שהקשה מר' אבהו ע"ש בתוס' דר' אבהו ס"ל אגד יד שמי' אגד וי"ל דר' אבהו ס"ל כן אבל אנן קיי"ל כרבא דמחלק בכך כמ"ש הה"מ ודו"ק וע' בלח"מ הלכה ח' וע' פני יהושע שם גם בחידושי דברתי בזה ודוק:

יח וע"ש ברמב"ם הלכה ט' ובכ"מ בשם הרמ"כ והכ"מ כ' עליו ואיני יודע מה מלמדנו שהדברים מבוארים כדברי רבינו ע"ש ובאמת שונים הם דברי הרמ"כ מדברי רבינו

שהרמב"ם כתב דהוי כעוקר ומניח והרמ"כ כתב דאינו בעוקר ומניח דהא אפילו עמד לתקן אינו כעוקר ומניח אלא כיון דלית לי' הכירא חיישינן למעבד עקירה והנחה כמ"ש בלח"מ ע"ש ודו"ק ושם ברמב"ם הלכה י"ד ע' בלח"מ ואמנם רש"י פירש דאין כאן זריקה משמע דאפילו עקירה אין כאן וקשה דא"כ הל"ל מותר ואמאי תני פטור ואפשר דזה דפריך בש"ס אגדו בידו הוי ואמאי תני פטור ואולם הרמב"ם כתב פטור משמע אבל אסור וצ"ע (יט) וע' ברמב"ם פרק י"ב הלכה י"ט ובכ"מ בשם הרמ"כ דפחות מד' אמות פטור אבל אסור ע"ש וע' בש"ס דף ע"ג ע"א דאמרינן וצריכא דאי מקמיית' כו' אבל נתכוון לזרוק ב' וזרק ד' ד' בלא ב' לא מזדריק לי' כו' ולפ"ד הרמב"ם ה"ל למימר כפשוטו דכאן עכ"פ לאיסורא קא נתכוון אבל גבי תלוש ליכא איסורא כלל ולא נתכוון כלל לאיסור ואמנם נראה דאף לדעת הרמ"כ ליכא איסורא דאורייתא אלא מדרבנן דלא שייך לומר דאסור משום חצי שיעור כדאשכחן באפיה דפריך וכי מותר לאפות פחות משיעור לפ"ד הח"צ דבבל יראה ליכא ח"ש דל"ש חזי לאצטרופי וה"ה הכא דהא כיון דנח בסוף ב' אמות אפילו אם יזרוק אח"כ ב' אמות לא יצטרף עוד ולא דעי לכל איסורי שבת וצ"ל דרק מדרבנן אסר הרמ"כ דילמא אתי לטלטל יותר מד' אמות וא"כ לא קשה מה שהקשיתי דהא מדאורייתא לא נתכון לאיסורא כלל ודו"ק וע"ל דף צ"ד ברש"י ד"ה נפרצה לכרמלית דמשמע דהטעם דילמא אתי לאפוקי חוץ למחיצות ולכך בכרמלית דאפילו יפיק ליכא איסור דאורייתא לא גזרו ולפ"ז י"ל דגם הכא בכרמלית שרי לטלטל ב' אמות וראיתי בש"ע סימן שמ"ט דאסור לטלטל בכרמלית פחות פחות מ"ד אמות והאלי' רבה כתב דלא מצא בשום קדמון מפורש לאיסור ולפע"ד תלוי זה בהא דמבוי שנפרץ מחיצותיו דאנן קיי"ל אפי' נפרצו לכרמלית אסור וכרב וע' בעירובין דף מ"ב א' לענין שבת בבקעה ובתוס' שם ד"ה ומטלטל בכולה ע"ש ודו"ק (כ) והנה הרמב"ם בפרק י"ד הלכה ו' כתב בור שבכרמלית הרי הות ככרמלית אפילו עמוק מאה אמה אם אין בו ד' ע"ש ובמ"מ שתמה עליו מנין להרמב"ם שלא יהיה דינו כמקום פטור כו' ובמגדל עוז הביא תשובתו דהאי בור שבמשנה עירובין דף ל"ב מיירי באין בו ד' על ד' דאם יש בו ד' על ד' מאי רבותי' דעמוק מאה אמה הא הוא רשות היחיד גמור אבל עתה דמיירי שאין בו ד' על ד' רבותא קמ"ל דלא נימא דחלוק מן הכרמלית כו' ע"ש והוא תמוה דמאי רבותא אדרבה אם הוא חלוק מן הכרמלית הרי הוא מקום פטור והוי ודאי הוא ועירובו במקום אחד ואמנם נראה דאתי שפיר לפמ"ש הרא"ש דרבי סבר כר' יהודא דמקום ד' על ד' בעינן אם הוא למעלה מעשרה דבמקום פטור בעינן ד' על ד' ע"ש ולפ"ז אתי שפיר דרבותא קמ"ל אפילו עמוק מאה אמת והוי אמינא דחלוק הוא מן הכרמלית והוי מקום פטור וצריך

מקום ד' על ד' להנחת העירוב קמ"ל דהוי כרמלית וא"צ רוחב ד' ומזה הוציא הרמב"ם דינו ובזה אתי שפיר קושית התוי"ט אמאי לא נקט באילן כרמלית אע"פ שגבוה מעשרה הוי עירוב ולפמ"ש א"ש דשם אין עירובו עירוב אם אין באילן ד' על ד' דבמקום פטור ס"ל לרבי דמקום ד' בעינן ודו"ק ובחידושי כתבתי עוד בזה וע' ברמב"ם פרק ח' הלכה ט' דחייב אם נצרר הדם אע"פ שלא יצא וצ"ע דהא פסק דדוקא בצריך לדם ויהיה בו כגרוגרת וכיון דלא יצא הדם לא נתקיימה מחשבתו וצ"ע:

חדר קנ בדין עירובין

א הנה בש"ע סימן שפ"ב סעיף א' כתב הדר עם העכו"ם בחצר כו' עד שישכרו ממנו ע"ש והנה בדף ס"ב ברש"י ד"ה אלא דכ"ע כו' פירש"י דיקשה בעיניו ליתן שכר בכל שבת ויצא משם ומזה הוציא בהגהת אשרי דצריך לשכור בכל ע"ש ואמנם לא הובאת הדיעה הזאת בש"ע והנה לקמן קאמר הש"ס דנכרי לא מוגר משום דחייש לכשפים ונראה דבס"ד דנכרי מרתת שמא יחזיק הישראל ברשותו וזה שייך אם משכירו לזמן רב אבל אם משכירו רק לסבת לא שייך זה ואמנם על זה פירש"י דיקשה בעיני הישראל ליתן לו שכר בכל שבת ואתי שפיר תרוייהו ואמנם למסקנא דטעמא דמירתת נכרי מכספים אין צריך לזה דזה שייך בכל גווני וא"כ למסקנא אין ראיה לפסק האור זרוע והגהת אשרי ולכך השמיטו הש"ע והפוסקי' דין זה דצריך לשכיר כל שבת ושבת וז"ב. והנה בירושלמי הקשה וליבטל העכו"ם ומשני דילמא הדר בי' ופריך א"כ תשכיר נמי הדר בי' ומשני הוי לי' מחזיק בגזל ואמנם בש"ס דידן לא משני הכי ועמד הישועת יעקב בזה ולע"ד פשוט דהירושלמי אליבא דהאי מ"ד ששכירות בריאה בעינן והיינו בכתיבה ובקנין כמ"ש התוס' אבל למאי דקיי"ל שכירות רעועה בעינן לא הוי לי' מחזיק בגזל אם חוזר בו ולכן לא משני כן בש"ס דידן וז"ב עוד י"ל דטעם הירושלמי שייך לפי הס"ד דש"ס דדירת גוי שמי' דירה אבל למסקנא דדירת גוי לאו שמי' דירה ורק שעא ילמוד ממעשיו א"כ א"א לומר כטעם הירושלמי דמה בכך שיחזור בו ומה מועיל מה שישכור רשותו אכתי ילמוד ממעשיו וע"כ צ"ל כדמשני בש"ס דידן דגוי לא מוגר ולכך נאיד הש"ס דילן מטעם הירושלמי וז"ב ובזה א"ש מה שהקשו התוס' בס"ד דש"ס דדירת גוי שמי' דירה מת טעם עכו"ם עד שישכיר וביטול ועירוב לא מועיל ולפי טעם הירושלמי דביטול לא מהני שמא יחזור בו ובזה א"ש קושיא הישועת יעקב בסימן ש"צ ואי"ה יבואר עוד ובחידושי הארכתי בזה ודו"ק: והנה בפרק י"ז הל' ח"י כ' הרמב"ם נפרץ המבוי במילואו לחצר ונפרצה חצר לרה"ר כנגדו המבוי אסור מפני שהוא מפולש והחצר מותרת שחצר שרבים

בוקעים בה ונככסין בזו ויוצאין בזו הרי הוא רה"י גמורה ע"ש והנה בש"ס חילק בין עירבו בכי חצר עם המבוי אי לא והרי"ף והרמב"ם השמיטו האי חילוק וע' בהה"מ שם והנה הרז"ה פירש דעירבו בני חצר עם בכ' מבוי ה"ל חצר ומבוי כרשות אחת וה"ל מבוי מפולש לרה"ר דרך החצר אבל אם לא עירבו בני חצר עם המבוי דאז אסור להוציא מך החצר למבוי לא הוי מבוי עם החצר רשות אחת ואין המבוי מפולש לרה"ר ע"ש ואמנם לדידן דקיי"ל כשמואל ור' יוחנן דהלכה כר' שמעון דגגות חצרות וקרפיפות ומבואות בין עירבו בין לא עירבו רשות אחד הם כמ"ש הרמב"ם בפרק ג' מ"ת עירובין הלכה י"ח ולא כרב דאמר דוקא לא עירבו ע' עירובין דף צ"א שפיר לא חילקו הרי"ף והרמב"ם דבכל גווני המבוי אסור דהוי כמפולש והש"ס שפיר משני אליבא דרב ודו"ק בסוגיא שם וע' ש"ע סי' שס"ה ס"ג וראיתי להגאון ישועת יעקב שהקשה הא מ"מ כשנפרצה המבוי לחצר שיב אסור לטלטל במבוי דה"ל מבוי מפולש וא"כ שוב אינה רשות אחת עם החצר ע"ש שהוכיח מזה שאפילו לא יוכלו לטלטל למקום שהעירוב מונח מ"מ העירובי חצרות במקומו כיון דבה"ש היה מותר לטלטל את העירוב לכאן דלא גזרו על שבות בה"ש ע"ש. ואמנם י"ל לפמ"ש הוא עצמו דלשמואל דאמר עירוב משום קנין לא בעי שיוכלו לטלטל העירוב כל השבת רק בבה"ש די י"ל דרב ג"כ בהא כשמואל ס"ל ושפיר משני כאן בעירבו כו' אבל לדידן דקיי"ל דעירוב משום דירת נסתר תירוץ זה ובזה א"ש הרי"ף והרמב"ם שהשמיטו תירוץ זה דא"א לתרץ כן והוא דרך פלפול בעלמא ודו"ק:
(בדין מחיצה גרועה א"ח סימן ש"ס):

ג הנה הב"י נסתפק אי בשנים נותנין לכל אחד בית סאתים וע' אהעו"ז שהסכים דנותנין לכל אחד ב"ס וע"ש שכתב בחידושיו ליישב קושית הט"ז ס"ק א' וע' ריטב"א דכתב דהא דבעינן שלא ישאר ב"ס פנוי זה לרבנן דס"ל ג' נותנים לה כ"צ אבל לדעת ר' יוסי בר' יהודא דסבר דנותנין להם שיעור קצוב אפילו ב"ס פנוי שרי ע"ש ולפ"ז בשנים דלכ"ע כותבין להם רק שיעור קצוב היינו ב"ס לכל אחד אפילו יהיה ב"ס פנוי שרי ובזה נלע"ד ליישב מה שפסק הרמב"ם דקמן אינו מצטרף לשיירא והביאו א"ז רמ"א ז"ל ותמהו האחרונים דהא בעיא הוא בירושלמי והוא מילתא דרבנן ואמאי פסקו לחומרא ולפמ"ש א"ש דהרי יש נ"מ להיפך דאם היו שנים וקטן ותקיפו ד' סאין דאם דינן כשיירא צריך שלא יהיה ב"ס פנוי (דמ"ש בש"ע בד"א שהקיפו יותר על ששה סאין ע' בט"ז ס"ק ב' דהוכיח מרש"י דכתב דאע"ג דאינהו ג' אם א"ב אלא לסאתים והקיפו ד' סאין נמי בטלו מחיצות ע"ש) ואם ה"ה ב"ס פנוי בטלו מחיצות אבל אם אין הקטן מצטרף וה"ל כשנים לא בטלו מחיצות וכיון דהוי תרי ספיקי דרבנן דסתרי אהדדי קיי"ל בתרויהו לחומרא

ושפיר פסק הרמב"ם ודו"ק ומה שהקשה הט"ז על הב"י מהא דתני ג' נעשו שיירא ונותנין להם בית שש דלדעת בית יוסף למה לנו מעלה דנעשו שיירא הא בלא"ה נותנין להם לפי ערך ע"ש ובחידושי. והנה לפמ"ש בשבות יעקב דבעיא דלא אפשטא אפילו בדרבנן להחמיר א"ש בלא"ה דברי הרמב"ם ואין להאריך.

ד והנה בפ"א מהלכות עירובין הלכה ט"ז כתב הרב המגיד ורבינו הזכיר המשנה כפשטא שדי לכל אחד בככר כאיסר שאין בה כגרוגרת ואפילו הן מועטין כצ"ל לפע"ד והיינו אפילו בני החצרות מועטין וכשיצרפו כל הככרות לא יהיה בהם שעור י"ח כגרוגרת וע"ל בהלכה ט' וע' כ"מ ולח"מ שהגיהו בדברי הה"מ שצ"ל ואפילו מעט ולע"ד א"צ להגיה ודו"ק והנה בדף ע"א ע"ב ד"ה מערבין בחצרות ומשתתפין במבוי פירש"י דאם עירבו כל חצר בפ"ע שפיר דמי ולעיל גבי בן תודאי לא פירש כן אלא סתם וע' באהעו"ז שעמד בזה ונלע"ד א"ש דכאן דלר' מאיר קיימינן ור' מאיר הא ס"ל הטעם דלא תשתכח תורת עירוב וכיון דעירבו כל חצר לעצמו תו לא משתכח תורת עירוב וכ"כ הריטב"א אבל לעיל גבי בן תוטאי דטעמי' ביון דנשתתפו ביין לא מהני לחצרות א"כ אין חילוק וזה ברור ובזה נלע"ד לפרש מה שאמרו תרי חומרא בעירוב לא עבדינן וע' פירש"י והוא דחוק כמ"ש האהעו"ז ולפמ"ש א"ש דהא לר"מ מהני עכ"פ אם עירבו כל חצר בפני עצמו אפילו נשתתפו ביין דהא לר' מאיר אין חילוק בין יין לפת דהא ביין פליגי כדמסקינן אבל בן תוטאי אפי' עירבו כל חצר בפ"ע אסר וז"ב.

ה והנה בפרק ששי הלכה י"ג כתב הרמב"ם אמרו לו שנים צא וערב עלינו כו' ועמ"ש הרב המגיד לתרץ קושית הרשב"א מהא דעירב בתרומה ספק טהורה ספק טמאה שאינו עירוב ותירוצו ראוי אליו ודפח"ח והנה לדעת הריטב"א דלעולם אזלינן בתר עיקר הספק לכן גם כאן עיקר הספק אם התרומה טהורה או טמאה ולכך אזלינן להחמיר אבל בתרומה ונטמאת ספק נטמאת מבע"י ספק משתחשך שבהלכה י"ב לענין התרומה אין כ"מ דס"ס עתה היא טמאה רק לענין העירוב יש ספק לכן אזלינן להקל וז"ב:

ו הרמב"ם בפרק ששי הלכה ט"ו כתב הפריש תרומה כו' והנה בתוס' ד"ה דאי הקשו דהל"ל מספיקא לא נחית תרומה ומספקא לא פקע טבל ותירצו דלא דמי דשם כי אמר היום חול ולמחר קדש מקפיד הוא שלא תחול על העירוב קדושת היום אבל כאן רוצה הוא שתחול עליו שם תרומה מיד אם היה יכול ואינו אומר לכשתחשך אלא שיצאו הלגין מתורת טבול יום ע"ש וא"כ הרמב"ם דלא הזכיר כלל לגין טבול יום שפיר הל"ל הטעם דמספק לא נחית תרומה ואמנם הריטב"א תירץ דבטבל דאיסורא מעצמו ואיהו נחית לתקוני' ודאי דעתו למהר תיקונו בכל מה דאפשר משא"כ קדש דהוא מדעתו מקדישו

אין דעתו להקדישו בספק או לסלק מעליו קדושתו מספק וא"כ א"ש דברי הרמב"ם גם י"ל דהטעם דלא נחתא לי' קדושה מספק דאוקמי' אחזקת חול שהיה עד כאן אבל טבל ל"ש לומר כן דהוי חזקה העשוי להשתנות דהא סופו להפריש תרומה וגם זה נכון ודו"ק:

ז ועי"ש בפרק ב' הלכה ו' דכתב מי שביטל רשותו וחזר והוציא אם במזיד כו' וע' לח"מ שתמה על הרמב"ם מהש"ס דעירובין דף ס"ח תמיה נשגבה ואמנם דברי הרמב"ם נכונים מאוד דרבא וטעמי' דס"ל כשמואל דאין ביטול רשות מחצר לחצר ע' דף ס"ו ע"ב ושפיר ס"ל דהא דאין מבטלין וחוזרין ומבטלין משים דאסתלק לי לגמרי והוי כבן חצר אחרת כמו שפירש"י בד"ה התם ואין ביטול רשות מחצר לחצר אבל הרמב"ם דפסק בהלכה ה' כר' יוחנן דיש ביטול רשות מחבר לחצר א"כ שפיר פסק דמבטלין וחוזרין ומבטלין וטעמא דר' יהודא דשוגג אינו אוסר דצא כיין כלל לחזור וביטולו לכך אינו אוסר ור"מ קניס שוגג אטו מזיד ופסק כר' יהודא לגבי ר' מאיר כבכל דוכתא ר"מ ור"י הלכה כר' יהודא וז"ב וע' תוס' דף ע"ד ד"ה ער שיהיו דהקשו וא"ת כיון דמשוי להו חדא כשפתוחות זו לזו משום דיכולין לערב יחד בלא מבוי א"כ איך משכחת לה שעירבו בחצרות ומותרין לרבנן כאן וכאן ולר' מאיר מותרין בחצרות ובכל החצרות מיהו מותרין אע"ג דסתם מבוי במשנה ובברייתא משמע שהכשרו בלחי וקורה דלהכי לא תני רב פתוחות זו לזו כו' אם כן איך מותר המבוי בלחי וקורה לרב שאוסר כשיכולין לערב דרך פתחיהן מזו לזו אפילו כשלא עירבו ומכ"ש כשעירבו כולן יחד דרך פתחיהן עצמן בלא פתחיהן הפתוחות למבוי ע"ש ולע"ד כראה דרב דאמר אין מבוי ניתר בלחי וקורה עד שיהיו בתים וחצרות פתוחות לתוכו קאי אדלעיל דפריך אמתניתין מני אי ר' מאיר דאמר בעינן עירוב ובעינן שיתוף אימא מציעתא ואם נשתתפו במבוי מותרין כאן וכאן אתאן לרבנן דאמרו בחדא סגי כו' ומשני כולה ר' מאיר היא וטעמא מאי אמר ר' מאיר כו' אבל רב משני לעולם מתניתין כרבנן והא דלא מהני עירוב לחודי' הוא דאם נתיר המבוי ע"י העירוב א"כ ע"כ דהעירוב משוי להו חדא תו ה"ל מבוי שאין בתים וחצרות פתוחות לתוכו ואסור לטלטל בתוכו וא"כ לא קשה מהא דתניא אב ובנו מבוי שלהן ניתר בלחי וקורה דהתם מיירי שנשתתפו במבוי ואין העירוב מועיל למבוי ולא הוי תרתי דסתרי אהדדי משא"כ כאן דעיקר היתר המבוי הוא ע"י העירוב והוי תרתי דסתרי אהדדי ולכן לא תני רב פתוחות זל"ז ואיירי שהמבוי ניתר בצורת הפתח דא"כ קשה אמאי המבוי אסור ובזה לא קשה מפלוגתא דר' מאיר ורבנן דהתם מיירי שהמבוי ניתר בצורת הפתח ודו"ק:

והנה הא דאמר וטעמא מאי אמר ר"מ שלא תשתכח תורת עירוב והיינו רק בשכח אחד מבני חצר דבאמת מן הדין השיתוף מועיל לעירובי חצרות כמו שפירש"י לעיל דף ע"א

ע"ב ד"ה מערבין בחצרות שהמבוי לחצרות כחצר לבתים מה עירוב החצרות משוה לבתים חדא אף שיתוף המבוי משוה חצרות חדא וע"ש דאפילו לא עירבו חצרות זו עם זו רק משום שלא תשתכח תורת עירוב וכיון דרובן עירבו שפיר דמי אבל שכח אחר מבני מבוי דבזה צריך שתוף מדינא דעירוב חצרות אינו עושה המבוי אחד לא מהני מה שרובן נשתתפו ולא קשה קושית הריטב"א ובזה א"ש סיום המשנה שהמבוי לחצרות כחצר לבתים והיינו דלכך מהני רובן עירבו ודו"ק כי לא נתברר לי היטב:

ח הנה בש"ס עירובין דף ס"ח ע"ב וליקני לה מר רביעתא דחלא בחביתא הקשו התוס' אמאי לא אמר במנא ואז לא הוי צריך לדין ברירה ונראה דהנה הרא"ש כתב דר"ח דאמר המקפיד על עירובו עירובו עירוב פליגי על אביי ולע"ד י"ל דר"ח שפיר קאמר דעירובו עירוב אע"פ שבלבו מקפיד על עירובו מ"מ דברים שבלב אינן דברים ומהברייתא דמייתי אביי אין סתירה לזה דשם תני אחד מבני חבורה שביקש יין ושמן ולא נתנו לו זה לא הוי דברים שבלב אלא הוכחה בפירוש שמקפידים זה על זה ולכך אין עירובן עירוב וז"ב וכן משמע מלשון הרא"ש ע"ש ולפ"ז א"ש דאמר ליקני לי' מר רביעתא דחלה בחביתא דאז לא יוכלו לתבוע ממנו עד סוף שתכלה החבית וא"כ אף שהוא מקפיד הוי דברים שבלב ולא קשה קושית התוס' ודו"ק. וע' בהשגת הראב"ד פרק ה' הלכה י"ד מ"ש בשם הירושלמי וכתב הה"מ שלא על פריסת השיתוף נאמר כו' ולע"ד נראה דצ"ל שאין מקפידין על פריסתן וכמדומה דכן איתא בירושלמי ע"ש ובחידושי (ט) ובה' שבת פרק ט"ו הלכה כ' כתב הרמב"ם לא ימלא אדם מים מן הים והוא תוך הספינה אא"כ עושה מקום ד' על ד' ויוצא מן הספינה על הים בד"א כשהיה תוך עשרה אבל אם ה"ה למעלה מעשרה מן הים מוציא זיז כל שהו וממלא שהרי דרך מקום פטור הוא ממלא וכתב הה"מ ומתוך דברים האלה אתה למד שלא אסרו להחליף דרך מקום פטור אלא ברשויות דאורייתא אבל מרה"י לכרמלית דרך עקום פטור מותר לכתחלה כמבואר בסוגיא זו לדעת רב הונא וכן הורו מגדולי המורים וזה דעת רבינו אבל הרשב"א ז"ל הסכים לדעת אחרים דאפי' ברשויות דרבנן אסור להחליף לפיכך אפי' הזיז למעלה מי"ט צריך שיהא בו ד' על ד' עכ"ל המ"מ והנה התוס' שם ד"ה גמירי כתבו וצ"ל דאף הכלי שדולה בו ונשקע במים הוי למעלה מי"ט דאל"כ איך ממלא וכתב א"ז מהרש"א ז"ל דזה לרבנן דס"ל דאסור להחליף ברשויות דרבנן אבל לר' יהודא דשרי להחליף ברשויות דרבנן אין צ"ל דהכלי שדולה בו הוא למעלה מי"ט ע"ש ומבואר דהרב המגיד לא ס"ל בהא כהתוס' דאף הכלי שדולה בו ונשקעת במים הוי למעלה מי"ט אלא דהכלי שפיר נשקעת במים י"ט ואעפ"כ מותר לכתחלה לרב הונא דדרך מ"פ מותר ברשויות דרבנן

ולכך כתב דמבואר בסוגיא לדעת רב הונא דמותר לכתחלה אבל הרשב"א י"ל דס"ל כהתוס' דאף הכלי שדולה בו הוי למעלה מי"ט וא"כ אין ראיה שמותר להחליף ברשויות דרבנן ואמנם מה שכתב הרב המגיד ולפיכך אף שהזיז למעלה מי"ט צריך שיהא בו ד' על ד' אינו מכוון דהא הוא דולה ממקום פטור ודאי מותר אלא דזה אינו דשפיר מוקי לה הרשב"א דהכלי שדולה בו הוא למעלה מי"ט אלא דהא קיי"ל כרב חסדא ורבא דכרמלית משפת מיא משחינן וא"כ הוא ממלא מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור וזה אסור לדעת הרשב"א ולכך אפילו הזיז למעלה מי"ט צריך שיהא בו ד' על ד' וז"ב והנה התוס' נראה דס"ל דלהחליף ברשויות דרבנן אסור והיינו כזעירי והריטב"א בפ"ח דעירובין כתב בשם מקצת בעלי התוס' דקיי"ל כרב דימי שהוא מיקל ואפשר משום דרב הונא תלמיד רב הוי ומסתמא כרב רבי ס"ל כמ"ש התוס' בע"ז גבי דורכין עם הנכרי בגת ע"ש ובכמה דוכתי ורב ושמואל ס"ל אסור להחליף ברשויות דרבנן לכך כתבו דצ"ל דהכלי למעלה מי"ט ואין להאריך וע"ש בתוס' דף ק"א ד"ה עמוקה ובמהרש"א שם דבגבוה י"ט לר' יהודא א"צ זיז דאיכא היכרא בלא זיז ולרבנן אסור (י) וע"ש בפני יהושע ובמקום אחר כתבתי וכאן אין להאריך ודו"ק. וע' בהשגת הראב"ד ובמגדול עת שכתב דאינו יודע מה מלמדינו ואפשר דכוונת הראב"ד להשיג על הרמב"ם דכתב דאם הזיז למעלה י"ט מן הים מותר למלאות אע"פ שאינו ד' על ד' דזה רק לרב הונא דס"ל כרמלית מארעא משחינין וא"כ צ"ל דגם הכלי שדולה בו הוא למעלה מי"ט והוי כדולה ממקום פטור אבל הרמב"ם דפסק כרב חסדא ורבא דכרמלית משפת מיא משחינין ה"ל מחליף מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ואסור ודו"ק:

יא וע' מה שכתב הרמב"ם פרק ט"ו הלכה ב' סלע שבים כו' ואם היה יחד מבית סאתים אע"פ שהוא רה"י הואיל ואסור למטלטל בו אלא בד' אמות ככרמלית ה"ז מותר לטלטל. מתוכו לים ומן הים לתוכו שזה דבר דלא שכיח ולא גזרו בו רבנן וכתב הרב המגיד ומדברי רבינו נראה שלא התירו אלא לים אבל קרפיף סמוך לכרמלית ביבשה אסור כו' והלח"מ כתב דלא ידע מהיכן יצא לו מדברי הרמב"ם כן ולע"ד הרב המגיד דיקדק היטב בדברי הרמב"ם דהא בש"ס איתא דמותר לטלטל מתוכו לים ומן הים לתוכו וקאמר הטעם דהם אמרו והם אמרו הם אמרו אין מטלטלין בקרפיף שהוא יותר מבית סאתים כו' והם אמרו אין מטלטלין מר"ה לכרמלית כו' ומ"ש תוכו תוכו שכיח מתוכו לים ומים לתוכו לא שכיח והיינו דלטלטל תוכו יותר שכיח מלטלטל מתוכו לים ולכך חששו יותר לזה שיטלטלו בתוכו משיחששו שמא יטלטלו מר"ה לרה"י ומזה כתבו התוס' ד"ה בקרפיף וגנה מותר לטלטל מהקרפף לגינה אבל הרמב"ם דכתב שזה דבר דלא שכיח

משמע דלטלטל מהסלע לים לא שכיח ואינו מצוי ולא כתב כלל החשש שיבואו לומר שהסלע ר"ה הוא משמע דהטעם דבמלתא דל"ש לא גזרו רבנן כלל ומזה הוליד הה"מ דרק בים מותר ולא ביבשה דלטלטל לים לא שכיח משא"כ ביבשה וזה ברור וע' פירש"י שם שפירש דל"ש שיהיה שקרפיף יותר מבית סאתים ויהיה סמוך לכרמלית וזה דלא כהרמב"ם ודו"ק:

חדר קנ לקוטים בהלכות גיטין

א הפני יהושע הקשה על הבעל העיטור דכתב דאם האשה מחזרת אחר הגט זכות הוא לה ויוכל לזכות לה הגט דהא באמרה הביא לי גיטי הרי אנו רואין שהוא מחזרת אחר הגט וא"כ יכול הבעל לעשות שליח לקבלה וא"כ אם אמר הבעל הילך כמו שאמרה אפילו נימא דאדבורא דידי' קא סמיך ועשאו שליח לקבלה אמאי לא תהיה מגורשת מיד ע"ש ולע"ד נראה דהנה הרמב"ם פסק דשליח הבאה או הולכה אין צריך לעשותו בעדים והטעם נראה דהא עדיין אין כאן דבר שבערוה דעדיין לא נעשה על ידו שום דבר אבל שליח קבלה צריך לעשותו בעדים שעל ידו נגמר הדבר ולפ"ז אם האשה אמרה הביא לי גיטי דלזה א"צ עדים ואם נימא דיכול ליעשות שליח קבלה ולקבל הגט מבעלה בתורת שליח קבלה והיינו מחמת שאמרה הביא לי גיטי ומוכח שהיא מחזרת אחר הגט ואמנם הא על זה אין עדים ושליח קבלה צריך עדים אמנם העיטור מירי שידוע בעדים שהיא מחזרת אחר הגט ואז שפיר יוכל לזכות לה הגט וז"ב (ב) והנה כתב הרמב"ם אם ביטל בפני אחרים צריך לבטל בפני שנים והוכיח הבית יוסף מלשון זה דאם ביטל בפני השליח עצמו א"צ לבטל בפני שנים ונראה דהרמב"ם אזיל לטעמי' דס"ל שליח הולכה א"ב לעשותו בעדים ולכך גם לבטלו א"צ עדים והנה הכ"מ כתב הטעם דא"צ לעשותו בעדים דהא הימני' דהא נתן הגט בידו וכן י"ל הטעם דא"צ עדים לבטלו דהא הימני' דבידו לקרוע הגט או שלא ליתנו כן נלע"ד והירושלמי לטעמי' דס"ל שליח להוליך הגט צריך להחזיקו בפני שנים כמ"ש הרא"ש והטור בשמו ולכך גם לבטלו צריך בפני שנים ובש"ע כתב דצריך לבטל בפני שנים כשמבטל שלא בפני השליח ולא בפני האשה אבל בפני השליח משמע דא"צ שנים וע' בית שמואל שכתב דהתוס' נסתפקו בזה וע"ש בדף ל"ג ע"א ד"ה רבי ולפ"ז נראה דאשה שעשאה שליח קבלה. צריכה לבטלו בפני שנים דהא שליח קבלה בעי עדים לכ"ע וזה ברור:

א והנה הבית יוסף הביא דברי הרי"ו דס"ל דשליח הולכה צריך עדים ולכך ס"ל לענין ביטולו דצריך שנים והא כתב רי"ו צריך לכתחילה להחזיקו בפני שנים והבית יוסף

תמה שפירש הירושלמי לשון צריך היינו לכתחלה אבל לע"ד כונת רי"ו לכתחלה היינו בשעת עשייתו אבל אח"כ כשבא לפנינו והגט בידו א"צ להביא עדים מפני שהגט בידו ונאמן לומר שעשאו בפני שנים וכדעת הרא"ש ודו"ק. וכן הביא בית יוסף בסמוך בשם הסמ"ג אמת הדבר שאין שליח הולכה צריך לא חתימת ב"ד כו' אבל צריך למנות שליח בפני שני עדים כשרים עכ"ל והכוונה כמה שכתבתי אף דאפשר לפרשו דקא על שליח ראשון שעושה שליח שני דצריך לעשותו בפני עדים אבל העיקר כמ"ש ודו"ק.

ד והנה בתוס' דף ל"ג דנסתפקו וז"ל דמשמע לי' מילתא דרבי דיכול לבטל אפילו בפני אחד אע"ג דאין דבר שבערוה כו' מ"מ כיון דלשליח עצמו אומר שהוא מבטל אי כמי כו' עיין בפני יהושע שם שפלפל בדבריהם ות"ל גם אני כונתי קצת לדבריו ואעפ"כ עלה בלבי דר"ל שביטל לפני השליח ועוד אחר עמו דהשליח עולה מהמנין דהא הוא יודע האמת שהבעל ביטלו ולא תהא שמיעה גדולה מראיה ואילו שמע מפי שני עדים היה מועיל הביטול ומכ"ש שהוא שמע הביטול מפי הבעל המבטל ואמנם כ"ז לענין השליח עצמו אבל שיצא הקול גם לאחרים י"ל דהשליח אין מוציא הקול ודומיא דאם ביטל בפני שנים זה שלא בפני זה דכתבו לקמן דאינו מבוטל ע"ש ועדיין הדברים מפוקפקים אצלי ועיין היטב וצריך לי תלמוד.

ה התוס' גיטין הקשו ד"ה והלכתא דכי לא ידע עדיין הש"ס דרבא בכפות מיירי הוי מצי להקשות מאי אריא דניעור אינו גט משום דמשתמר שלא לדעתה אפילו משתמר לדעתה הא חצר מהלכת היא אלא דעדיפא פריך ע"ש ולע"ד י"ל לפי מה שכתב הטורי זהב דהא דחצר המהלכת לא קנה זה רק דרבנן אבל מדאורייתא קנה ע"ש א"כ שפיר פריך הש"ס על רבא מדאמר ישן ומשמרתו הרי זה גט דמשמע דגט כשר הוא דהא חצר מהלכת עכ"פ מדרבנן לא קנה וא"כ מדרבנן הוא פסול עכ"פ אבל על מה דאמר רבא ניעור אינו גט משום דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה לא קשה דהוי לי' למימר משום דהוי חצר המהלכת די"ל רבא נקט פסול דאורייתא דאינו משתמר לדעתה ולמה לי' למנקט פסול חצר המהלכת דהוי דרבנן וז"ב. (ו) והנה שם בפרק הזורק דף ע"ח איתא והלכתא בכפות ופירשו הרמב"ן והרשב"א דהיינו בכפות וישן משמע דבכפות לחודי' לא מהכי אבל בגליון הש"ס איתא ס"א אלא בכפות משמע דהדר בי' ממה דאמר ישן ומשמרתו הרי זה גט אלא צריך לומר בכפות הרי זה גט אבל ישן הוא גט פסול והוא כשיטת הרמב"ם דבכפות הרי זה גט ובישן הוא פסול אבל הטור ס"ל כנוסחת הרמב"ן והרשב"א והלכתא בכפות והיינו בישן וכפות ואמנם בגיטין דף כ"א דלא נזכר בדברי רבא ישן כלל ושוב ליכא לפרושי כפירוש הרמב"ן והרשב"א שם גרסינן שפיר והלכתא

בכפות וקאי על דברי רבא ודברי רבינו מוצקים ומה שהקשו התוס' על זה דא"כ אמאי אמר רבא ניעור אינו גט דהוי חצר המשתמרת שלא לדעתה אפילו הוי משתמר לדעתה כיון שהיו ידיו כפותות כו' לא הוי גט דחצר מהלכת הוא כו' כבר נתיישב מתוך מה שכתבתי לעיל ודו"ק היטב:

ז והנה הרשב"א הקשה אהא דאמר רב הונא בגיטין דף ס"ד ע"א בעל נאמן דאם איתא דלגירושין יהבי' ניהל' לדידה הוי יהבי' ניהלה מאי סברא הוא זו הא י"ל דמשום כיסופא יהבי' לשליש וע"ש מה שתירץ ומבואר לקמן ואמנם לע"ד גוף הסברא אינו מובן ולכן נראה דהא לעיל דף ס"ד ע"ב אמר רב אין האשה עושה שליח לקבל גט מיד שליח בעלה ואמרינן הטעם משום בזיונא דבעל שסבור קלותי בעיניה שאינה מקבלתו בעצמה ופירש"י דאילו כי עבדא שליח לקבל מיד הבעל אין כאן חשש בזיון דהא ידע ולא קפיד ע"ש תרי דזה בזיון להבעל כשהיא עושה שליח לקבל ואינה מקבלתו בעצמה רק אם הוא נותן להשליח חזינן שאינו ומקפיד אבל כ"כ דלא חזינן אמרינן דודאי מקפיד וז"ב. ולפ"ז אתי שפיר דאמר רב הונא אי איתא דלגירושין יהבי' ניהלי' לדידה הוי יהבי' ניתלה דכל כמה דלא ידעינן דלא קפיד אמרינן דודאי קפיד שלא ליתנו לשליח דידה משום בזיונא רק כשחזינן דלא קפיד וזה ברור ובזה אתי שפיר מה שהקשו התוס' דמה הועילו חז"ל בתקנתן דתקון דיאמר השליח בפני נכתב משום דאי אתי בעל ומערער אכתי יערער הבעל ויאמר לפקדון כתתי והולידו מזה דדוקא בששניהם בעיר אחת שייך האי טעמא דאי איתא כו' והקשו מהני דאצרכו מערסא לערסא ע"ש ולפמ"ש א"ש דהא שם פירש"י דבשליח הולכה מיירי ובזה לא שייך הסברא שכתבתי ובזה א"ש מה שהקשה הר"ן אמאי פירש"י רק בשליח הולכה וע"ש מה שתירץ ולפמ"ש א"ש דבשליח קבלה לא היו מועילין בתקנתן דאכתי יערער הבעל ויאמר לפקדון נתתי ודו"ק היטב. ולכאורה היה נראה ליישב בזה הא דפסק רב אלפס כרב חסדא ולא כרב הונא דרבי' דרב חסדא הוי ולפמ"ש א"ש דרב הונא אזיל לטעמי' דס"ל כרב רבי' דחשש לבזיונא דבעל אבל רב אלפס פסק כרבי חנינא דלא חש כלל לבזיונא דבעל וא"כ ליתא להא דאם איתא כו' וז"ב

(ח) והנה דעת הרמב"ם דשליח הולכת אין צריך עדים והטור ס"ל דצריך עדים ונראה דתלי בזה אם בעל נאמן לומר לפקדון נתתי צריך עדים גם שליח להולכה וע' בטור ובית שמואל והנה הרשב"א אהא דאמר רב חסדא שליש נאמן דהא הימני' הקשה הא ודאי לא היו עדי מסירה ומה יועיל לו נאמנותו אפילו ירצה הבעל בכך אינה מגורשת וע"ש מה שכתב והנה לדעת הרמב"ם א"צ ע"מ רק דחיישינן דילמא יהיב לי' לפקדון ולא לגירושין ועל זה מהני הסברא דהימני' דאם יאמר לגירושין יהיה לגירושין ואף להחולקים על

הרמב"ם וס"ל דצריך ע"מ י"ל דאתיא כר"מ דס"ל ע"ח כרתי ובזה א"ש הא דמשני הא מני ר' אליעזר היא דאמר ע"ע כרתי ודו"ק:

ט הנה דעת הרמב"ם פי"ב הלכה ב' ע"ה גירושין דאשה המוציאה גט ואומרת בזה גירשני בעלי הרי זו נאמנת אע"פ שאינו מקוים וכ"כ פ"ז דין כ"ד והראב"ד השיג עליו בשני המקומות וכתב אומר אני שיתקיים בחותמיו אע"פ שלא יצא עליו ערעור ע"ש והנה בש"ס דף ס"ד דפריך קרע למה לי ומשני בשעת הגזרה הוי והכל עמדו בזה דמה ענין זה למה דמסיק לעיל הא מני רבי אליעזר הוא דאמר עדי מסירה כרתי ע"ש. והנה מזה סייעתא לדעת הרמב"ם דדעתו לקמן הלכה י"א דשליח קבלה שאמר הבעל לפקדון נתתיו לו והשליח אומר לגירושין נתן ליהשליח נאמן ולפ"ז א"ש דנקט במתניתין קרע דאם היה הגט ביד השליש לא היה צריך עדים שקבל אבל עתה שהוא קרוע בידו שפיר צריך עדים ולא קשה קרע למה לי' וז"ב. ואמנם למאי דעסיק הא מני ר"א הוא דאמר עדי מסירה כרתי וכתבו התוס' דמיירי שאין עדים חתומים עליו ע"ש ובכה"ג אינו נאמן כמו שכתב הבית שמואל סימן קמ"א ס"ק י"ב בשם הטור שפיר פריך קרע למה לי דהא אפילו הוא שלם ביד השליש צריך עדי קבלה ודו"ק. ובזה יש לפרש מה דמשני בשעת הגזרה שנו ואכתי אינו מיושב למה נפקא מינה נקט זה קרע ולפמ"ש י"ל דהכי פירושו דהשתא שפיר יש לומר דלעולם רבי מאיר הוא ומיירי ביש עדי חתימה ואפילו הכי צריך עדים שקבל דהא הגט אינו בידו וכדמשני לעיל מי קא נפיק גיטא מתות' ידי' דלהמני' ואמנם התוס' לעיל ד"ה תינח פירשו קושית הש"ס דלמה לי בפנינו קיבל לא היה צריך אלא עדים שראוהו בידו שלם דאז היה בידו למסרה לה ולכן משני בשעת גזרה שנו והוכרח לקרעו תיכף ולא היה בידו להוליכו להאשה וא"כ אין לו מיגו דהיה מוסרו לה ולכך צריך עדי קבלה ודו"ק עוד נראה לפרש הא דמשני בשעת גזרה שנו דהנה לעיל משני הא מני ר"א הוא ופירשו התוס' דלא הוי בי' עדי חתימה כלל ולשיטתם אזלי דכתבו לעיל דף ג' ד"ה רבי אלעזר דהא דבעי ר"א ע"ח הוא רק עצה טובה ובאמת אין צריך חתימת עדים כלל אבל רש"י מיאן בזה דס"ל דגם לר"א בעי עדי חתימה לכתחלה מפני תיקון עולם משום שמא ימותו עדי מסירה ואז נסמוך על עדי חתימה וא"כ נסתר התירוץ הא מני ר"א הוא דקשה קושית התוס' דאי איכא בי' עדי חתימה כשר אפילו אין עדי מסירה בפנינו דמסתמא נעשה כדין בפני עדי מסירה ע"ש:

ואמנם כיון דהטעם דבעי לר"א עדי חתימה שמא ימותו עדי מסירה ואז נסמוך על עדי חתימה אבל בשעת הגזרה דמוכרח לקרוע הגט לא שייך התקנה כמ"ש הבית שמואל סימן ק"ל ס"ק אי דלדידן דקורעין הגט לא שייך התקנה ע"ש וק"ו בשעת הגזרה שהיה

סכנה והיה מוכרח לקרוע הגט וא"כ שפיר י"ל דמיירי דאין עדים חתומי' בו כלל וע' בסוגיא היטב וינעם לך ודו"ק והנה עפמ"ש לעיל ליישב קושית הרשב"א א"ש קושית הפני יהושע על מה שפירש"י במשנה דהמביא גט דרק בשליח להולכה מיירי אבל שליח קבלה אין צ"ל בפני ככתב ובפני נחתם והר"ן כתב הטעם דבשליח קבלה גומר ומגרש בלב שלם ולא יערער עוד והקשה א"כ לרבנן דס"ל זכית הוא לעבד שיוצא מתחת יד רבו לחירות וכתבו התוס' דמה"ט כיון שהגיע גם שחרור ליד השליח זיכה בו השליח בשביל העבד א"כ לפ"ז ה"ל השליח כשליח קבלה ואמאי שוין למוליך ומביא וצריך לומר בפני ככתב ע"ש. ואמנם לפמ"ש שם בטעם רש"י דלכך בשליח קבלה לא תיקנו חז"ל לומר בפני נכתב דלא הועילו חז"ל בתקנתן דאכתי יכול הבעל לערער ולומר לפקדון נתתיו ויהא נאמן משום דאי איתא דלגירושין יהבי' לדידה הוי יהיב לה כקושית התוס' וכתבתי הטעם דבזיונא דבעל הוא שהיא עושה שליח קבלה ואינה רוצה לקבל ממנו הגט מידו ע"ש. ואמנם זה כשהאשה עושה שליח קבלה אבל בעבד דהאדון שולח לו גט שחרור ואין העבד עושה שליח כלל אלא כיון דזכות הוא לו זוכה השליח מעצמו בגט השחרור בשביל העבד לא שייך כלל האי בזיונא דהאדון ולא שייך סברא דאי איתא דלשחרור יהבי' לי' להעבד הוי יהיב לי' שפיר תיקנו חז"ל שיאמר בפני נכתב ופועילו בתקנתן והאדון אינו נאמן לפקדון נתתי וא"ש דשוין למוליך ומביא ולא קשה קושית הפ"י ודו"ק. וע"ש בפני יהושע שגם הוא ע"פ שיטתו חילק כן רק עפמ"ש א"ש טפי ודו"ק:

• והנה הפני יהושע הקשה על העיטור דס"ל דאם האשה מחזרת אחרי הגט יכול לזכות לה גט משום דזכות הוא לה מהא דהביא לי גיטי ואשתך אמרה התקבל לי גיטי כו' וכבר כתבתי ליישב ע"פ דעת הרמב"ם ואמנם נראה ליישב באופן אחר ע"פ דעת הפוסקים האחרים דהא הקשו התוס' דף ס"ג ע"ב ד"ה אפילו וא"ת מאי אפילו אדרבה הכי עדיף טפי דלא הוי חצי דבר ע"ש וכתבתי ליישב ע"פ סברת הריטב"א גבי קרוב או פסול דבעדי קידושין בראי' לבד מצטרפין דהא עדי קדושין אינו עדות של הגדה רק דגזה"כ הוא דבעי עדים ובלא עדים לא הוי קידושין ואף דהענין הוא אמת וא"כ הראיה הוא ענין בפני עצמו ולא דמי לעדות ממון דלא אברי סהדי אלא לשקר' ועיקר העדות מה שמעידין לפני ב"ד פלוני לוה מפלוני לכן הראיה בלבד אינה כלום בלי ההגדה ע"ש ולפ"ז שם דשליח קבלה צריך עדים ואף שניהם מודים לא מהני וא"כ העדים שאמרו בפנינו אמרה לו התקבל לי גיטי עשו דבר שלם שהרי על ידם כעשה שליח לקבלה ובמקום האשה קאי ולא הוי חצי דבר משא"כ בעדות ממון דכל זמן שלא העידו שני כתי העדים בב"ד לא עשו כלום וז"ב. וע"ש בחידושי שביארתי היטב והנה הבית יוסף הביא

מחלוקת הפוסקים אם השליח ג"כ מצטרף לעדות שנעשה לשליח קבלה והרא"ש כתב דכיון דהוא במקום האשה קאי הוי כבעל דבר ואינו מצטרף דהוי כמעיד על עצמו ועיין כל זה בטור ובבית יוסף ובחידושי הארכתי בזה. והנה במתניתין תני האשה שאמרה התקבל לי גיטי צריכה שני כתי עדים כו' וע' בבעל העיטור דפירוש דמיירי שהשליח קרוב ולכך אין מצטרף והוא דחוק דהא סתמא קתני ואמנם נראה דכל זה אם השליח נעשה שליח קבלה וקאי במקום האשה לקבל גיטה רק הוא ולא אחר כמ"ש הרא"ש אז שייך לומר דהוא כבעל דבר ואינו מצטרף דהוי כמעיד על עצמו אבל לדעת הבעל עיטור דאם אנו יודעין שהאשה רוצה בגט ומחזרת אחר הגט יוכל כל אדם לזכות לה גט דזכות הוא לה א"כ נהי דאין השליח נאמן על עצמו שהוא נעשה שליח קבלה מ"מ על זה נאמן שהאשה רוצה בגט ושיוכל כל אדם לזכות עבורה בגט וכסברת הפני יהושע הנ"ל וא"כ קשה למה תני במתניתין דצריכה שני כתי עדים מלבד השליח הא גם השליח יכול להצטרף ולא שייך לומר דהוא כבעל דבר דהא אינו מעיד על עצמו שהוא ולא אחר נעשה שליח לקבלה רק שהאשה רוצה בגט ויוכל מי ומי לזכות בעבורה גט ועל כן הוצרך הבעל העיטור לפרש דמיירי שהשליח קרוב דאל"כ היה הוא ג"כ מצטרף והבעל עיטור לשיטתו א"ש ודו"ק. ואמנם עדיין יש לקיים דברי בעל העיטור לפמ"ש ליישב קושיות התוס' דלא הוי חצי דבר משום דדמי לעדי ראיה לא. לעדי הגדה וכמ"ש ואמנם זה אם השליח נעשה שליח קבלה להיות הוא לבדו במקום האשה לקבל הגט הוא ולא אחר אבל לפמ"ש דעל עצמו אינו נאמן ואינו מצטרף רק דעכ"פ נאמן להעיד שהאשה חפיצה בגט וממילא יוכל הבעל לזכות לה גט ע"י מי ומי שהוא רוצה א"כ שוב הוי לי' עד הגדה ושוב הוי לי' חצי דבר ולכך א"ש מה דתני במתניתין דצריכה שני כתי עדים מלבד השליח ואפילו הן הראשונים והן האחרונים והיינו דאף דבכה"ג ל"ש חצי דבר וא"כ שפיר י"ל דהשליח יצטרף להיות עכ"פ עד הגדה ולהעיד שהאשה רוצה בגט ויוכל הבעל לזכות לה גט ע"י מי שרוצה וקמ"ל המשנה דאעפ"כ צריכה שני כתי עדים מלבד השליח ולא כדעת העיטור ודוק היטב:

יא והנה הרשב"א הקשה מאי קאמר אם איתא דלגירושין יהבי' ניהלי' לדידה הוי יהבי ניהלה דילמא משום כיסופ' לא יהיב לה כדאמרינן גבי אמר לה כנסי שט"ח זה כו' ותירץ דכיון דהיא עבדא שליח קבלה תחלה תו ליה לי' כיסופא מינה ע"ש דפח"ח ומזה הקשה הגאון ישועת יעקב על הא דהקשו התוס' דלא נקט בעל אומר להולכה ושליש אומר לקבלה ע"ש והקשה דבזה לא שייך הסברא אם איתא דלגירושין כו' דהא בין כך ובין כך קשה אמאי לא יהיב לדידה. ולפי דברי הרשב"א הנ"ל א"ש דאם כדברי הבעל שפיר לא

שייך אם איתא דלגירושין יהבי' ניהלי' לדידה הוי יהבי' ניהלה די"ל משום כיסופא לא יהבי' ניהלה דהא הבעל אומר דהוא עשאו שליח להולכה והאשה לא עשתה כלל אבל לפי דברי השליש שייך שפיר אי איתא דלגירושין יהבי' ניהלי לדידה הוי יהבי' וליכא למימר משום כיסופא לא יהיב לדידה דהא כיון דאמר לו השליש דעשאתו שליח לקבלה שוב לית לי' כיסופא מיכה ת"ב וכן לפי סברתי שכתבתי משום בזיונא דבעל הקשו שפיר התוס' דלינקיט בעל אומר להולכה כו' דבזה ג"כ שייך אם איתא כו' דבשליח הולכה לית לי' בזיונא וז"ב ואמנם בלא"ה העירו דעה צורך לסברת אם איתא כו' הא בלא"ה אין דבר שבערוה פחות משנים ותירץ הרשב"א דפקדון טענה גרועה הוא ולא מהימן ע"ש והטעם נראה כדאמרינין לעיל בדף י"ג דלא מקדים אינש פורענות לנפשי' ע"ש והכא נמי לא מקדים אינש פורענות לנפשי' ולמה יקדים לכתוב גט ולהפקידו ביד אחר וז"ב אבל כשאומר דעשאו שליח להולכה לא שייך לא מקדים אינש פורענות לנפשי' ובלא"ה שליש אינו נאמן דאין דבר שבערוה פחות משנים ודו"ק: (יב) והנה בש"ס נסתפקו באם אמר חוץ מקדושי קטן מאי אי הוי שיור או לא ופשטוהו מהא דקטנה מתגרשת בקידושי אביה והא בעי ויצאה והיתה אלא אתי לכלל הוויה הכא נמי אתי לכלל הויה ופשט הש"ס תמוה כאשר תמהו הכל ונראה לכאורה דהפשט הוא להיפך דהא חזינין דהתורה הקפידה על האשה המתגרשת שתהיה ראויה להתקדש ואפילו הכי קטנה מתגרשת אף שאינה ראויה עתה להתקדש בקטנותה ועכצ"ל שתהיה ראויה להתקדש בגדולתה ואתא לכלל הויה והכי נמי כשאמר חוץ מקדושי קטן אע"ג דעתה אינה ראויה להתקדש לו וא"כ לא הוי שיור כמו שאמר חוץ מקדושי אבא ואביך ע"מ הא ראויה להתקדש לו לכשיגדיל והוא אמר סתם חוץ מקדושי קטן משמע דבכל ענין שיקדש אפילו יקדשנה לכשיגדיל כמ"ש המשנה למלך פ"ד מה' אישות והוי שיור ופשיט מהא דקטנה דהוי שיור ודו"ק. והנה ר"ח גאון פסק דהוי ספק גירושין וי"ל דהגאון ז"ל נסתפק אי הפשיטות הוא דלא הוי שיור דכוונתו כל זמן שהוא קטן או כמו שפירשתי ולכך כתב שהוא ספק גירושין וע' בטור נראה דפירש חוץ מפלוני והוא קטן וי"ל דהוא אמר סתם חוץ מפלוני ואנו יודעים שהוא קטן וע' בשו"ת נו"ב ואין פנאי להאריך כי ימים הקדושים באו ולמה שכתבתי אתי שפיר דאמר אלא אתי לכלל הויה והוא סברת המשנה למלך דלכך קטן שקידש לכשיגדיל הוי קידושין דזמן ממילא קא אתי ע"ש והיינו אתי לכלל הויה וז"ב ודו"ק: (יג) והנה ראיתי בקצה"ח שהקשה בהא דפרק התקבל למ"ד משום תנאי אם מת אחד בטל הגט הא אונס' כמאן דעבד ע"ש ונלע"ד עפמ"ש הבית יוסף בשם האגודה דהיכא דהיה יכול לבוא תוך הזמן ולא בא וביום האחרון קרהו אונס לא הוי אונס דהא

היה יכול לבוא מקודם ע"ש וא"כ הכי נמי הא התם אפילו חתמו מכאן ועד עשרה ימים כשר כיון דחתמו בי תרי ביומי' ולפ"ז אם מת אחד מהם תוך עשרה ימים לא הוי אונס דהא היה יכול לחתום מקודם והא דמוקי בירושלמי פלוגתא דרבנן ורשב"ג במתניתין בפלוגתא דר' יוחנן ורשב"ל אי אונסא כמאן דעביד היינו דרשב"ג קאי התם אסיפא דאמר על מנת שתשמשי את אבא שתי שנים ומת האב בתוך שתי שנים דהיתה אנוסה באמת דהא מת האב תוך שני שנים וז"ב ואמנם לרב אשי דפירש דכוונתו שתשמש את אביו יום אחד בתוך שתי שנים וא"כ אם מת תוך שני שנים לא הוי אונס דהא יכלה לשמשו קודם לכן אך הירושלמי לא פירש כרב אשי וגם בש"ס דילן סליק אוקמתא דרב אשי בקושיא ואין להאריך:

יד ע"ד קושית המל"מ פ"ט מ"ה גירושין הלכה כ"א על התוס' דהקשו אסיפא דמתניתין ולא ארישא י"ל ע"פ מה שכתב הוא עצמו בפ"ג מ"ה יבום הא דלא חייש ברישא דילמא אתי סהדי ומעידין דמת בעלה ואח"כ בנה ותצטרך כרוז לכהונה דאין לחוש לזה דכיון דהוא בחזקת היתר לא משקרא לומר מת בנה ואח"כ בעלה לאסור עצמת לשוק ובודאי קושטא קאמרה ע"ש ולפ"ז שפיר דייק הש"ס דזימנין דסניא לי' דאי מרחמא לי' הדק"ל ניחוש דילמא אתי סהדי ומעידין הפך דבריה ותצטרך כרוז לכהונה והא דאמרה עת בנה ואח"כ מת בעלה אין מזה ראיה דמשום דמרחמא אמרה כן אבל בסיפא דמוקי הש"ס בגרושה שפיר הקשו התוס' ודו"ק.

טו וע"ש ברמב"ם הל' כ"ב דאם כתבוהו קודם הזמן שקבע אינו גט ע"ש והנה להעיטור דפסק דאיפוך קמיתא ומשעת חסימה אין לבעל פירות פשוט הוא דפסול דהא הפסידו להבעל הפירות עד זמן שקבע והבעל בודאי מקפיד ע"ז ועיין בזה והנה התוס' בכתובות ג' הקשו על הש"ס דאמר לאפוקי מרבותינו דהתירוה להנשא משום דזמנו של שטר מוכיח עליו ומרישא לא מוכח לאפוקי מרבותינו די"ל במאוחר ע"ש ומש"ס זה תמה השער המלך על הר"ן שהקשה דהאי בבא דאם לא באתי הוא מיותר דהא ממילא נשמע מהני תרי בבי דאם מת ומעכשיו אם מתי ע"ש דהא אשתמיט לי' סוגית הש"ס דקאמר לאפוקי מרבותינו דאמרו זמנו ש"ש מוכיח עליו ע"ש ולע"ד י"ל דחלילה לרבן של ישראל דאשתמיט לי' ש"ס מפורש דהא מהתוס' מבואר דס"ל דמאוחר כשר והיינו כדעת הראב"ד דאמר דמאוחר כשר דהבעל התנה שיהיה לו הפירות עד זמן שכתוב בשטר. והנה האבני מילואים הקשה הא אין כותבין תנאי בגט קודם כתיבת התורף והטעם כמ"ש הה"מ דאין ברירה וכיון דהזמן הוא מהתורף איך כותבין בו תנאי ע"ש והוא קושיא נפלאה ואמנם כבר כתבתי דהש"ס הוכיח מהמשנה דמעכשיו אם מתי

דלכי מיית הוי גיטא ש"מ יש ברירה וא"כ א"ש קושית האבני מילואים דשפיר תירצו תוס' דמיירי במאוחר דלהאי תנא מאוחר כשר וז"ב והארכתי בזה ע"ש ולפ"ז לדידן דקיי"ל אין ברירה שפיר הקשה הר"ן דהמשנה מיותרת דהא מרישא דאם מתי ומעכשיו אם מאי שמעינן לה וליכא למימר דרישא במאוחר דלדידן מאוחר פסול וז"ב. והנה א"ז מהרש"א ז"ל הקשה ג"כ קושית המשנה למלך על התוס' וע"ש מה שתירץ וגם בב"ש סימן קנ"ו סעיף י"א תירץ ג"כ בתירוץ ראשון של המל"מ דאפילו יבואו עדים ויאמרו מת בעלה ואח"כ בנה אסורה לכהן דשויא נפשה חד"א ואמנם אם תתן אמתלא לדבריה תהיה נאמנת ואז תצטרך כרוז לכהונה אך י"ל כיון דעבדא מעשה וחלצה תו לא מהני אמתלא כמו שחיטה ודו"ק היטב:

ושוב ראיתי דקושית המל"מ בפ"ג מ"ה יבום הלא היא כתובה על ספר נמוקי יוסף ותירץ כתירוץ הראשון של המל"מ ותימה שנעלם דבר מעין העדה המל"מ ז"ל. ויש להסתפק אם היא חולצת משום דשויא נפשה חד"א ואסורה להנשא לשוק בלא חליצה אם היבם אסור בקרובותיה כמו האומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתיך שאינו נאסר בקרובותיה ואפשר דאין כופין אותו לחלוץ שלא יאסר בקרובותיה ואפשר דזה כוונת התוס' בתירוצם. והנה התוס' בכתובות דף ג' הנ"ל תירצו דמיירי שאין בו זמן ואף דאין בו זמן פסול וכאב ההפלאה דכאן לא שייך חשש חיפוי דהא תלה במיתה ע"ש. ואמנם א"ש דהא אמר אביי אם מתי תרי לשונות משמע ובלא מעכשיו להבא משמע ואי לאו דאשמעינן הוי אמינא דלשעבר משמע והוי מעכשיו ואם אין בו זמן אפי' מעכשיו משמע פסול דבזה שייך חשש חיפוי דתאמר אחר הנתינה זינתה והוי התראת ספק ופטורה ממיתה דשמא ימות והוי גרושה למפרע ושפיר כתבו התוס' וז"ב. (טז) והנה כ' הרמב"ם בהלכה כ"ה נתייחד עמה אחר שאמר להם כתבו כו' ואם כתבו ונתנו לה אינו גט ע"ש הר"ן הקשה למה אינו גט בודאי ע"ש ונראה לפמ"ש המל"מ אם שלח שליח לקדש אשה וקדשה קידושי ספק אינה מקודשת דעל דעת זה לא עשאו שליח אלא לקדשה קידושי ודאי ע"ש וא"כ כאן דהוא בעת שצוה אותם לכתוב ולחתום היה הגט ודאי ובשעה שכתבוהו היה ספק גט ועל זה לא נעשו שלוחין ולכך אינו גט ובזה א"ש דהרמב"ם למד מקל וחומר וע"ז קשה די לבא מן הדין להיות כנדון ותהיה רק ספק מגורשת כמו שהקשה הה"מ אבל א"ש כיון דהוא ספק מגורשת ולא ודאי לכך אינו גט והיא א"א גמורה דלא עשו שליחותן ודו"ק בדברי הרמב"ם וע"ש בלח"מ דדחק דלפי שיש לו שורש מקל וחומר דהוא ספק לכך האריך עצמו יותר ואמר שהוא בטל לגמרי כו' אבל לפמ"ש א"ש טובא ודו"ק היטב:

ז והנה בש"ס יבמות פריך על אביי בר אבין דאמר בהלכה צרתה עם בעלה למדה"י דלא תחלוץ גזרה שמא יהא ולד של קיימא ואתה מצריכה כרת לכהונה מהא דתנן ניתן לי בן כו' וחולצת ולא מתיבמת ואמאי דילמא אתי סהדי ואמרו כדאמרה ואתה מצריכה כרוז לכהונה ולא הבינותי דבשלמא בהלך בעלה וצרתה למדה"י איכא רובא דמסייע לפטרה מחליצה רק דאיכא חזקה ומיעוטא נגד זה והוי פלגא ופלגא לכך חיישינן דילמא הוי תולד בר קיימא אבל כאן דאיכא חזקה ליבום ואף דהיא אומרת מת בעלי ואח"כ מת בני ע"ט הא איכא רובא דסניא לי' כמ"ש הרמב"ם באן וגם גדולה שבאת האויבים מאהבת האוהבים כמ"ש תוס' דף צ"ג ע"ש לכך אין לחוש שמא יבואו עדים ויעידו כדבריה דבעבור זה תשב עולמית ולא תחלוץ ולא תהיה לאיש בעבור דבר קל כזה כמ"ש המל"מ וע"כ כראה דהשמיטו הרא"ש והרי"ף דבר זה וראיתי אחר זה בבית שמואל שהעיר במקצת בזה וראיתי במקנה בק"א שהקשה אמאי הא אית לה מיגו דגרשני בעלי למ"ד דאפילו שלא בפניו נאמנת ואמנם י"ל דהוי מיגו במקום חזקה ליבום ועכ"פ י"ל דלכך מקשה הש"ס שפיר וליחוש דילמא אתי סהדי ומסהדי כדאמרה דהא ס"ס יש לה מיגו ואף דלא סמכינן עלה להתירה לשוק מ"מ למיחוש מיהו בעי ולא תחלוץ שמא יבואו עדים ויעידו כדבריה ובזה א"ש דהשמיטו הרי"ף והרא"ש אוקמתא דגרושה דלדידן דקיי"ל שלא בפניו אינה נאמנת ליתא למיגו כלל ולא קשה קושית הש"ס על אביי בר אבין ודו"ק ואמת דלא הבינותי קושית התוס' במת בעלי דלהימנה במיגו דגרשני דהא תהיה אסורה לכהן ושמא הוא רוצה להנשא לכהן אלא דהתוס' לשיטתן דס"ל דאמרינן מיגו לחצי טענה והקשו שפיר דעכ"פ תנשא לישראל וע' תומים סי' פ"ב ולהרמב"ן שפיר לא קשה קושית התוס' ואמנם כאן שפיר פריך דהא היא רוצה לחלוץ וא"כ גם עתה תהיה אסורה לכהן ושפיר אית לה מיגו ופריך שפיר וליחוש ודו"ק:

יח וע' ברמב"ם הל' כ"ז ומה שהקשה הר"ן עליו ועמ"ש הלח"מ לעיל פ"ב הלכה ב' דכיון דחס"ו אינו אלא פסול לכתחלה ל"ש בי' מזויף מתוכו. ואמנם י"ל כיון דפסול חס"ו אינו אלא משום גזרה אטו זימנין דאמר אמרו וכיון דיש עדי מסירה רק חשש שמא ימותו עדי מסירה הוי גזרה לגזרה ועוד דהמעיין בדברי הרמב"ם יראה דמדרבנן ודאי פסול רק דיש להתיישב בדבר שמא פסול מדאורייתא משום דשמא הלכה כסוגיא דהזורק דמילי לא ממסרי לשליח וא"כ מדרבנן ודאי פסול וא"כ אין חשש שהם יאמרו להסופר שהבעל צוה להם שהסופר יחתום לעד דהא ודאי הסופר לא יחתום אם לא ישמע מפי הבעל ולא הבינותי תמיהת הר"ן על הרמב"ם וע' פרק המגרש דרב ס"ל חס"ו כשר ועתוס' דף פ"ח ע"א ד"ה אמר ר' ירמיה דהלכה כרב וע"ז סמך הרמב"ם וז"ב והמגיה במשנה למלך

הביא ראיה מהמשנה דתנן מי שהיה מושלך בבור כו' ואינה ראיה די"ל דהמשנה אתיא כר' יוסי דאמר מילי לא ממסרי לשליח אפילו באומר אמרו ושמואל פליג עלי' בהא ואין להאריך דבלא"ה הסוגיא עמוקה וכבר כתבתי בה הרבה: (יט) הנה הרמב"ם בפ"ט מ"ה גירושין הלכה כ"ז כתב אמר לעשרה כתבו גט כו' היה אחד משנים הראשונים קא"פ כו' ולא הכשירוהו בגט שעדיו רבים אלא מפני שעידי מסירה הם העיקר וע' בב"י שתמה דאיך כתב מפני שע"מ הן העיקר ובש"ס הטעם מפני שהם לתנאי ע"ש ובלח"מ שנדחקו ולע"ד י"ל דהא הקשה הגאון ישועת יעקב הא אין ברירה ומאן יימר דאילו הן משום עדים ואילו משום תנאי ולכך נתן טעם דעידי מסירה הן העיקר ועידי חתימה הם רק מפני תק"ע ואף דאם חתמו פסולים הגט פסול משום דהוא מזויף מתוכו זה דרבנן ובאיסור דרבנן אמרינן ברירה ולכך כשר וז"ב. והנה כתבתי במ"א דהא דנמצא אחד קא"פ בד"מ זה רק מדרבנן ורק בד"נ הוא דאורייתא דהא לרבי בד"מ לא אמרינן כלל מוצא אחד קא"פ עדותן בטלה ואף דלא קיי"ל כן מ"מ פלוגתא רחוקה לא משוינן וסמך לזה ממ"ש הכה"ג דבקידושין שהאחד קא"פ צריכה גט ע"ש. ועוד יש ראיה עמ"ש הרמב"ם פרק י"א מ"ה עדות שטר שהיו עדיו מרובים כו' אם יש שם עדות ברורה שכולן ישבו לחתום ה"ז בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר כו' שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום כו' ואם היה הפסול דאורייתא היך מכשרינן מספק וע"ש שהארכתי ועפ"ז יש לפלפל בזה אלא שיראתי לחדש דבר והמעיין ישכיל מעצמו וא"כ לא קשה קושית הישועת יעקב דהא בדרבנן אמרינן ברירה ודו"ק:

ובזה ים להבין דעת הרמ"ה לכתחלה אין לקרוב או פסול לחתום כו' והב"י יישב דבריו ולפמ"ש י"ל דכוונתו דלכתחלה אף בשנים האחרונים אין לקא"פ לחתום ואף דבדרבנן יש ברירה היינו כמ"ש האחרונים דספק דרבנן להקל אבל אין עושין ספק דרבנן לכתחלה וז"ב ואמנם לייחד אותו בפירוש רק לתנאי אפשר דשרי אף להרמ"ה וצ"ע. (כ) והנה נסתפקו אם אותן דמשום תנאי צריכים לחתום זה בפני זה ע"ש והנה מדברי הרמב"ם בהלכה כ"ט שכתב שמא יעידו שנים ותטול הגט בידה ותחשוב שכבר נתגרשה בו ועדיין לא נתקיים התנאי מבואר דאף אותן שמשום תנאי צריכים לחתום זה בפני זה ע"ש ולכאורה י"ל דרק אם עדיו מרובים אבל אם יש בו רק שני עדים לא שייך חשש זה כמבואר ואמנם בש"ס מבואר גבי עד כותי דאף אם יש רק שני עדים צריכין לחתום זה בפני זה ואדרבה דעת רבינו משולם דרק בשנים הדין כן דדמי לכולכם וע"ש בב"י הרבה דעות והאמת דבכולן הדין כן ואין להאריך ולענין אם הסופר יכול להיות קרוב לעדים החותמין ע' ברמב"ם הלכה למ"ד ושם בודאי או האב או הבן כותב והשנים האחרים

דהיינו הבן עם אחד או האב עם האחד חותמים ואמנם הרמב"ם לטעמי' דחס"ו ועד כשר וא"כ י"ל דהאב או הבן יכתוב והוא עצמו יצטרף עם השני הזר ויחתמו ומוכח מזה דאף לכתחלה חס"ו כשר וע' בזה:

כא והנה י"ל הא דהקשה הישועת יעקב דלמ"ד תנאי הא הוי תנאי קודם כתיבת התורף פסול ונראה דהא באמת לא היה כאן תנאי כפול ואמנם י"ל דמזה ראיה לדעת הייא שהביא מרן המחבר בסימן ל"ח דלא בעי ת"כ אלא במקום דאתי מיני' חומרא אבל לא במקום דאתי מיני' קולא והיינו כמ"ש הח"מ דאף אם לא כפל הוי ספק גירושין ע"ש וא"כ כאן דעיקר הפסול בתנאי לפני התורף הוא משום ברירה והוי ספק מגורשת כמ"ש המחבר בסימן קמ"ז סעיף ב' א"כ הוי ספק ספיקא ספק דילמא בעי תנאי כפול וא"כ אין כאן תנאי כלל כמ"ש הה"מ בפ"ז ואת"ל דלא בעי ת"כ והוי תנאי לפני כתיבת התורף שמא היא מגורשת וא"ש קושית הישועת יעקב וז"ב ולכך אם חתמו אינך מכאן עד עשרה ימים וכן אם חתם קא"פ כשר ולא קשה מה שהקשה בישועת יעקב דהא אין ברירה ודילמא הן משום עדים דז"א דהא יש ס"ס דשמא הן משום תנאי והא היכא דחתמו שלא ביומי' הוא רק חשש מוקדם ומדרבנן והוי ספק דרבנן וכן אם חתמו בי' קא"פ הוא רק ספק דרבנן דהא ע"מ כרתי ורק דהוא מזויף מתוכו וא"כ יש ספק שמא הן משום תנאי ובזה א"ש דלכתחלה אין לחתום עמהן קא"פ דאין עושין ספק דרבנן לכתחלה וז"ב. (כב) ובאותו ענין לא הבינותי מה שהקשו תוס' גיטין דף ע"ה א' ד"ה לאפוקי בשם ר' אלחנן מהא דאי קיימית דידך אנא דאמר דהוי פטומי מילי והא בלא"ה לא היה כפילת התנאי ע"ש וצ"ע דהא לעיל בסמוך כתבו התוס' בשם הרב אלחנן גופי' דמשום חומר ערוה אין הגט גט בלא כפל התנאי ע"ש וא"כ נ"מ שאם עמד אפילו מדרבנן היא מגורשת וצ"ע: (כג) והנה ראיתי בריטב"א שהקשה אהא דתני נותנת לאביו או לאחיו או לאחד מן הקרובים הא אם אין אחים למה תתן דמים בכדי הא שריא לעלמא ותירץ דזינתה ורוצה להפטר ממיתה ולע"ד י"ל דרוצה לזכות בפירות נכסיה משעה שגירשה ואם לא תתן יהיו הפירות עד יום מיתה ליורשיו ואמנם בלשון הירושלמי כאן בגיטין דאמר מן החליצה ומן היבום ובזה קשה קושית הריטב"א ואמנם לכאורה נ"מ בגוונא דהאח אינו יורש ואעפ"כ זוקק ליבום ע' ח"מ סי' רע"ט ס"ו ור"פ ס"ז ורפ"א ס"א ואין להאריך. והנה השעה"מ הקשה לדעת הרמב"ם קשה קושית התוס' לוקמי ת"ק כרב יהודא דאמר לכשתתן ואין גט אחר מיתה ורשב"ג כרב הונא ומגורשת למפרע כשנתנה ליורשיו ותירצו דאם לא נתנה זקוקה ליבם משמע דמתיבמת ולרב יהודא הוא ספק ולדעת הרמב"ם חולצת ולא מתיבמת דלא נתבטל התנאי בפועל. ולפמ"ש הריטב"א דמיירי בזינתה ורוצה להפטר ממיתה א"כ

ליכא לאוקמי ת"ק כרב יהודא דהא לרב יהודא ספקא הוי וא"כ אפילו לא נתנה פטורה ממיתה מספק ודו"ק:

כד והנה הלח"מ בפרק יו"ד הלכה א' הקשה על הרב המגיד למה לי לתרץ כן נימא דר' יוחנן סבר דכולהו ור"א סברי דהך דרשא הוי מקרא ולא אסמכתא ור' ינאי פליג על יהו ורבנו פסק כר' ינאי דרבי' דר' יוחנן הוי ע"ש ולע"ד י"ל דהה"מ גרס ורבנן במקום ר' יוחנן וכגירסת א"ז מהרש"ל והיינו רבנן דהוי בימי ר' יוחנן ע"ש בישש"ש וכן הוא בתוס' דף פ"ב דגם גירסתם היה ורבנן במקום ר' יוחנן רק א"ז מהרש"א הגיה בדבריהם ע"ש וא"כ ודאי ראוי לפסוק כרבנן דרבים נינהו ואמנם לפי שהגיה איז מהרש"א שפיר כתב הלח"מ דראוי לפסוק כר' ינאי ע"ש וע"ש בתוס' דהקשו דהא ודאי איסור כהונה שאני דהא אם לא נתגרשה אלא מאישה ולא הותרה לשום אדם פשיטא דאפילו לר"א לא הוי גט כלל בעלמא ואז מתיבמת אע"פ שפסולה לכהונה ולדעה רבינו א"ש דהיכא דלא התירה לשום אדם פסולה רק מדרבנן אבל אם אמר חוץ מפלוני הוי גט גמור מדאורייתא ויש לומר דהכי מייתי כיון דאם לא נתגרשה אלא מאסה פסולה לכהונה מדרבנן א"כ באמר חוץ מפלוני הוי גט גמור ולכך גזרו חז"ל באם לא נתגרשה אלא מאשה דפסולה לכהונה אטו אמר חוץ מפלוני ורבנן אמרו איסור כהונת שאני ואף באם לא התירה לשום אדם מ"מ פסולה לכהונה מדרבנן אף דאין לגזור אטו אמר חוץ מפלוני דהוי גזרה לגזרה מ"ע פסולה משום חומרא דכהונה גזרו גזרה לגזרה וז"ב:

כה עוד הקשה הלח"מ דהא אמר רב תונא ביבמות צ"ב ה"ל לר' אלעזר בן מתיא מדרש בי' מרגניתא כו' ואי אסמכתא הוא מאי קושיא דר"א רצה לדרוש דרשה גמורה ולא אסמכתא ע"ש ולע"ד לק"מ דע"כ כוונת ר"א לדרוש אע"ג דנתן לה אחרון גט וה"ל למפסל מדרבנן משום ריח הגט כדפירש"י דף פ"ט ע"א ד"ה מכלל דלא בעי גט אפילו מדרבנן דקיי"ל ריח הגט פוסל בכהונה ע"ש וא"כ ע"כ דדרשת ר' אלעזר הוא רק אסמכתא דהא מדאורייתא אין ריח הגט פוסל לכהונה כלל ושפיר אמר ר"ה דהו"ל לר"א למדרש מרגניתא וקושית הלח"מ דר"א רצה לדרוש דרשה גמורה ולא אסמכתא ליתא ודו"ק ועכ"פ מבואר מרש"י בדף פ"ט דריח הגט אינו פוסל אלא מדרבנן ואין פנאי לעיין היטב ודו"ק.

כו הנה התוס' בגיטין דף ע"ה ע"א ד"ה לאפוקי הקשו על רש"י דפירש דר"ע ור"ח לא פליגי אלא במכפלת התנאי והם הוכיחו דבכולהו פליגי ע"ש והפ"י הקשה לדבריהם דא"כ רבא דמוקי לה ע"כ לברייתא כר' מאיר וא"ב תיקשי לדידי' נמי מאי איריא משום דמעשה קודם לתנאו תיפוק לי' דהא לא כפלי' לתנאי ולכך היה נראה כפירש"י ורבא מוקי לברייתא כרבנן ואתי שפיר דרבנן לא בעי תנאי כפול ובמעשה קודם לתנאי מודי

לר' מאיר ואמנם לפמ"ש התוס' בשם הר"ר אלחנן בשם הירושלמי דר' מאיר ס"ל בכל אתר מכלל לאו אתה שומע הן וחומר היא בערוה דאפילו לא כפל תנאי בטול הגט וצריכה גט משניהם אתי שפיר דלא קשה לרבא מאי אריא משום דה"ל מעשה קודם לתנאי תיפוק לי' משום דלא כפל תנאי דזה אינו דמשום דלא כפל תנאי מחמיר ר' מאיר דאין הגט גט וצריך גט אחר ולכך מוקי לה משום דהוי מעשה קודם לתנאי דבזה התנאי בטל והיא מגורשת אפילו לקולא וז"ב (כז) והנה בירושלמי פרק מי שאחזו הלכה ה' אמתניתין מעשה בציידן שאמר לאשתו ה"ז גיטך ע"מ שתתן לי אצטליתי ואבדה אצטליתו אמרו חכמים תתן לו את דמיה ואמר עלה בירושלמי תני לא הספיקה ליתן עד שמת רשב"ג אומר תינתן לאביו או לאחיו ופטורה מן החליצה ומן היבום כו' אמר ר' יודן כשאבדה באונס אנן קיימין עשו אותה כמתנה ש"ח להיות פטור מן השבועה כו' וקשה מאי שיאטי' למשנה זו וגם מה דאמר ר' יודן כשאבדה באונס אנן קיימין וע"ש בפני משה ונראה לע"ד דהכי פירושו דודאי הא דתני תינתן לאביו ולאחיו כו' מיירי בע"כ דאביו ואחיו אינן רוצין לקבל כדי שתהיה זקוקה ליבום ויותר הוא מבואר בבבא שניה דמייתי הירושלמי הרי את מקודשת ע"מ שאתן לך מאתים זוז ולא הספיק ליתן לה עד שמת אמר רשב"ג אביו או אחיו נותנן לה והיא זקוקה לחליצה או ליבום ושם בודאי אין היא רוצה לקבל כדי שתהיה פטורה מן החליצה ומיבום ואח"כ מוכח דרשב"ג ס"ל נתינה בע"כ שמה נתינה וכן ברישא היא נותנת לאביו או לאחיו בעל כרחם והיא פטורה מחליצה ויבום ולכך נקט פלוגתייהו במת היינו דאז מסתמא הוי נתינה בע"כ דהיורשים רוצים שתהא זקוקה ליבום והאשה רוצה להפטר וז"ב. והירושלמי לא ס"ל לאוקמי בסברת לי ולא ליורשי כמו דמוקי לה בש"ס דידן ובזה א"ש דיש לו שייכות להמשנה דמיירי דאבדה האצטלית והיא כותבת לו את דמיה בע"כ והוא רוצה רק את האצטלית עצמו דרשב"ג ס"ל דנותנת לו דמיה בעל כרחו דנתינה בע"כ שמי' נתינה ודמים כאצטלית עצמה ורבנן ס"ל נתינה בע"כ לא שמי' נתינה אפילו באצטלית עצמה ומכ"ש בדמיה וע' בב"ש סימן למ"ד גבי שוה כסף ובע"כ ע"ש בשם מהרי"ט ויש לפרש גם כאן עפ"ז ואין להאריך:

והנה ר' יודן אמר כשאבדה באונס פליגי דמן הדין היא פטורה מלשלם בעדה רק משום התנאי וס"ל לרשב"ג דעשו אותה כאילו התנה שתהא פטורה מן השבועה ולכך נותנת את דמיה כדי לקיים התנאי והיא מגורשת אבל רבנן דפליגי עב רשב"ג ס"ל דהיא חייבת שבועה ככל השומרים וכאן אף שתשבע שנאבדה לא תועיל דדוקא לענין ממון מהני שבועה דספק ממונא לקולא אבל לענין איסור לא שייך שבועה דמוקמינן לה בחזקת

אשת איש ור' יוסי אמר דודאי היא פטורה משבועה לכ"ע דהוי שמירה בבעלים או מפני שלום הבית רק דפלוגתייהו אי דמים כמו אצטלית חשיב ונתקיים התנאי וזה שאמר דלעולם מיירי בפשיעה רק משום תנאי גיטין מיירי מתניתין אי דמים כאצטלית ונתקיים התנאי או לא ואין להאריך עוד (כח) ובאמת יש להסתפק אם שייך הכא שבועה דהא אם נאמר שהאצטלית עדיין ברשותה א"כ לא נתקיים התנאי דאם הוא ברשותה ודאי דחייבת להחזירו בעיני' אלא דאם נאבדה אמרינן אונסא כמאן דעבד ונתקיים התנאי כאילו החזירתו אבל אם הוא ברשותה לא קיימה התנאי והיא א"א כמקדם וכשתנשא תעבור על איסור א"א וא"כ היא ג"כ חשודה על השבועה והרבה יש לפלפל בזה ואפשר דזה כוונת ר' יוס' וסמכתי על המעיין זך השכל שיעמיק בדברי הירושלמי ודו"ק היטב ואפשר לומר כוונת ר' יודן דמיירי שאבד' באונס וס"ל לרשב"ג אונסא כמאן דעבד ורבנן ס"ל כמאן דלא עבד וע' בירושלמי הלכה ו' דמוקי פלוגתא דר' יוחנן ור"ל דרי יוחנן דס"ל כמאן דלא עבד ס"ל כרבנן ולא כרשב"ג ור"ש ב"ל כרשב"ג וע"ש במפרש ואפשר דהיינו כרשב"ג דאצטלית וא"ש דכ"ע ר' יודן ואין להאריך ודלא כמפרש שם ודו"ק:

והנה המפרש פני משה פירש הא דאמר ר' יוס' וכא אתינין מתני משום ש"ח להיות פטור מהשבועה היינו דלא שייך שבועה הכא דהא משלמת לו דמים ואכתי קשה דהא חייבת שבועה שאינה ברשותה כדאמר רב הונא בפרק המפקיד ואמנם ר' יוסה לשיטתו דהוא פליג שם בירושלמי ואמר דלא חייבתו תורה להחמיר עליו עיי"ש. (כט) והנה ראיתי בשער המלך שעמד בדברי התוס' דף ע"ה ע"ב ד"ה כלל ובתירוצם ע"ש ולע"ד י"ל דהנה יש שני דרכים בהא תנאי אם תתני לי מאתים זוז או דכוונתו ליתן לה הגט ברצונו באמת אלא דאגב מתנה ג"כ שתתן לו מאתים זוז או שתתן לו אצטליתו ובזה י"ל שהקפיד רק על רצונה אבל אם הוא אינו רוצה אח"כ לקבלם ע"ז אינו מקפיד והגט גט או נימא שלא היה רוצה ליתן הגט כלל אלא דהיה צריך להני מאתים זוז ולכך נתרצה ליתן הגט כדי לקבל ממנה מאתים זוז וא"כ היה מטרת חפצו רק לקבל המאתים זוז שהיה צריך להם ואמנם אח"כ לא רוצה לקבלם כי אינו צריך להם עוד ודאי דעל דעת זה לא היה מתרצה ליתן הגט וז"ב. וזה שכתבו התוס' דעל מנת שתשמשי את אבא דזה אינו נוגע כל כך לו אמרינן דהגט נתן מרצונו והא דהתנה על מנת שתניקי את בני הוא אגב ואם מת הבן או לא רצה האב שתשמשנו אינו מקפיד והוא מסכים על הגט אבל אם מתנה על מנת שתתני לי מאתים זוז בדעתו היה שיקבלם ר"ל דזה היה עיקר הסבה שנתן לה הגט כדי לקבל המאתים זוז שהיה צריך להם ולכך אם בטלה הסבה בטל המסובב וזה ברור: (ל) והנה עפ"ז שפיר יש לחלק בין נתנה בעל כרחו לאם מת דאם אינו רוצה לקבלם אמרינן

דלא רצה בגירושין כלל רק דהיה מוכרח וצריך למאתים זוז ועתה כשאינו צריך להם אינו רוצה לגרשה כלל וניחא לי' שתהיה אשתו כמקדם אבל אם מת אמרינן איפכא דניחא לי' שלא תפול קמי' יבם וז"ב. ובזה לא קשה מה שהקשה בשער המלך על ההגה"מ שכתב על דברי הרמב"ם אבל התוס' כתבו הלכה כרשב"ג ע"ש ודו"ק. (לא) ודע דהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל דכל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו כמו שכתב הרא"ש בפרק החובל סימן ה' ע"ש וע' ברשב"ם ב"ב דף קל"ג דרבא לא ס"ל הלכה כרשב"ג ע"ש וא"כ לא קשה קושית התוס' גיטין דף ע"ה ע"ב ד"ה כלל דהקשה הר"ר אלחנן א"כ אמאי אמר רבא לעיל נתינה בע"כ לא שמי' נתינה ולא הוי גט הא עכבה שאינה ממנה והלכה כרשב"ג במשנתנו ולפ"ד רשב"ם א"ש דרבא לא ס"ל הלכה כרשב"ג במשנתנו ודו"ק:

לב והנה ראיתי להגאון קצה"ח בסי' כ"א שהקשה בהא דתנן בדף ס"ו לפיכך אם מת אחד מהן הגט בטל והא למאן דס"ל משום תנאי א"כ אונסא כמאן דעבד ע"ש ולע"ד יש לחלק דאם התנה במה שתעשה דבר זה אמרינן אונסא כמאן דעבדא דהוא היה כוונתו שתהיה מוכרחת לעשות כן ולכך עשה זה לתנאי על הגט דע"י זה תהיה מוכרחת לעשות כן דאם לא תעשה כן לא תהיה מגורשת ולכך אם באמת רצונה היה לעשות כן אלא דאירע אונסא ולא יכלה לעשות כן אמרינן אונסא כמאן דעבר אבל שם שאמר לעשרה כתבו גט לאשתי לא שייך שעשה זה לתנאי כדי שיהיו מוכרחין לחתום על הגט דמי יכריחם לחתום ומה להם בכך אם האשה לא תהיה מגורשת ולכך לא שייך לומר אונסא כמאן דעבד וזה לע"ד ברור ודו"ק:

לג והנה הרשב"א הקשה ממה נפשך אם קיבל הדמים ברצונו הרי ראינו שנתרצה בדמים ואם לא קיבל ברצונו אפילו נתנה לו האצטלית בע"כ לא הוי נתינה ולכאורה י"ל דבאמת הוא קיבל הדמים ברצונו ומ"מ אין זה ראיה דנתרצה בם לקיום התנאי די"ל דקיבלם מחמת שמגיע לו תמורת האצטלית שלו כמ"ש במשנה שתתני לי אצטליתי וכאשר נאבד הוא חייבת לו הדמים בעבורה ואמנם למאי דמוקי לה ר' יודן שאבדה באונס וא"כ היא פטורה מלשלם לו עבורה וא"כ מדקבלם ע"כ ודאי שנתרצה בהם לקיום התנאי והדרא קושית הרשב"א לדוכתה ואמנם י"ל דעכ"פ היא חייבת לישבע שלא פשעה ככל השומרים והיא אינה רוצה לישבע ומשלמת לו הדמים וא"כ מגיע הדמים בשביל שאינה רוצה לישבע ואין ראיה שנתרצה בהם לקיום התנאי והיה א"ס קושית הרשב"א אמנם ע"ז הקשה ר' יודן והא עשו אותה פטורה משבועה וכמ"ש הרמב"ם משום שמירה בבעלים או משום שלום בית והדרא קושיא לדוכתה וזה שאלת ר' יודן דס"ל סתם אבדה באונס משמע לא בפשיעה ור' יוסא השיב לו דאבדה מיירי בפשיעה ושפיר חייבת לשלם לו

ואין ראיה שנתרצה בדמים לקיום התנאי אלא דרשב"ג ס"ל דדמים הוי כמו אצטלית גופא וחכמים ס"ל דאינה כמו אצטלית ודו"ק היטב:

לד ע' בפרק יו"ד הלכה ז' מ"ה גירושין דכתב הרב המגיד א בשם הרשב"א בדין האשה שנשאת ובא בעלה הראשון דמסתברא מדלא תנא ירושתה כו' וזוכה בה דבר תורה אמאי מפסידין לי' עכ"ל הרשב"א והוא אזיל לשיטתי' דס"ל ירושת הבעל דבר תורה אבל הרמב"ם פסק ירושת הבעל דרבנן א"כ י"ל דשפיר מפסיד ובש"ע סתם כהרשב"א ולא ראיתי מי שהעיר בזה וצ"ע. (לה) והנה בהלכה י"א שם פסק הרמב"ם כר' אלעזר וכרב אדא וע"ש בכ"מ הטעם דאמוראי מפרשים למלתי' ואמנם בדף נ"ט אמתניתין דחרש רומז ונרמז כתב הרא"ש דבכל הש"ס דרך דאמוראי מפרשי מילי דתנאי אף דלית הלכתא כותייהו אלא דסיים שם דהכא להקל צריך לראיה ואמנם כאן הוא להחמיר והרא"ש כתב שם דאי כשמואל מה קנוניא שייך דאם מתחרטין יחזור ויקדשנה ע"ש אך זה לפירש"י דמשום קנוניא אבל התוס' הקשו לרב אדא איך שייך קנוניא דהא לא מצי להחזירה דתצא מזה ומזה ותירצו די"ל דהבעל טעי וסבר דיכול להחזירה ע"ש ואמנה זה דוחק ואיך שייך דמסתברא כרב אדא ואמת די"ל דלא מיירי מקנוניא אלא דהבעל מערער והיא מכחישה וי"ל דכוונתו לאסרה על השני וכן נראה מלשון הרמב"ם ובלא"ה קשה איך שייך לא כל הימנו דראשון לאסרה על השני הא אם היא מודה לדבריו שויא נפשה חד"א ואין להאריך ובהלכה י"ב וע' לח"מ ודבריו נכונים וע' ברשב"א מבואר כן דהוכיח כן מהא דאמר רבא דרבנן אדרבנן לא קשיא וז"ל הא אתי כב"ק דאי כל"ב לא קשיא כו' ולע"ד הם היה להם הנוסחא דלא גרסי אלמא רבנן חיישי לקלקולא כגירסת מהרש"ל וא"ש דבתחלה רצה הש"ס להקשות לתרתי לישני ולכך לא פריך לרבנן ע"ש בסוגיא אך מהא דאמר רבא דרבנן אדרבנן לא קשיא הוכיח הרשב"א שפיר דהלכתא כלישנא בתרא ודו"ק שם:

לו ובפרק י"ב הלכה ה' כתב הרמב"ם הבעל שאמר גרשתי את אשתי אינו נאמן ותהיה ספק מגורשת כו' וע' הה"מ שכתב וכתב רבינו ואפילו הודית וכו' וכן נראה ודאי דההוא דהתם ודאי דמוד' היא דאי דמכחשת פשיטא דאינו נאמן דהיא עצמה שויא נפשה חד"א כו' ולכאורה י"ל דשפיר מיירי כשהיא מכחשת אותו ואומרת לא גרשתני ואי משום דשויא נפשה חד"א זה אינו דנ"מ כשמת אח"כ דאם היה נאמן היתה אסורה לכהן אבל עתה דאינו נאמן היא מותרת לכהן אחרי מותו ואף שכתב הרמב"ם וחוששין לדבריו והיא ספק מגורשת מ"מ מותרת לכהן כמ"ש הב"ש בסימן קנ"ב ס"ק ב' ע"ש ובספר תורת גיטין שהגיה כן דדוקא להתירה לשוק במקום יבם חוששין לדבריו דמוקמינן לה בחזקת

א"א אבל לאסרה לכהן שהוא מטעם נאמנות אינו נאמן וע' בחידושי שם גם בתשובה כתבתי. והנה הרמב"ם כתב שני טעמים שמא נתכוון לקלקלה או בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת כובד האיסור וי"ל כוונתו ליישב דאמאי אינו נאמן במיגו דבידו לגרשה ועל זה תירץ דכוונתו לקלקלה היינו שרוצה שתהיה מקולקלת ולא תוכל להנשא שהרי היא טוענת שלא גירשה והיא עדיין א"א ושויא נפשה חד"א לגבי כ"ע וגם לו לא תהיה דהא הוא אומר גרשתיך. ואמנם זה אם היא מכחשתו אבל אם היא מודית לדבריו ואומרת גרשתני לא שייך לומר שמכוון לקלקלה דהא תוכל להנשא לעלמא אלא דאז שייך לומר שמא בגט בטל גירשה והיא אינה יודעת ועדיין צ"ע וע' בס' בית מאיר שכתב להגיה בבית שמואל באופן אחר ואין פנאי לעיין בזה ומה שכתב עוד הרמב"ם או שמא תעיז פניה בו מפני שהוא מאמינה כו' דקשה לו הא איכא חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה והרמב"ם לשיטתו דס"ל בהלכה ד' דנאמנת לגמרי אפילו להנשא ועל זה כתב דכאן דהוא מאמינה שפיר מעיזה אבל לדעת הראב"ד והפוסקים דהובא בהג"ה בסימן י"ז דלהנשא אינה נאמנת א"ש בלא"ה והבית מאיר הקשה מאי מיגו איכא דבידו לגרשה הא בע"כ אין יכול לגרשה כדאמרינן בעבד דילמא שביק לי' ואזיל לעלמא ולפמ"ש הה"מ דבש"ס מיירי דהיא מודה לדבריו א"ש. ולפ"ז י"ל דע"ד בש"ס דהבעל נאמן דבידו לגרשה מיירי כשהיא מודה לדבריו אבל אם היא מכחישתו ליכא מיגו כמ"ש הבית מאיר ויש לומר עוד דהא דסמכינין על חזקה דאין אשה מעיזה נגד חזקת אשת איש היינו כמ"ש התרומת הדשן דהיא חזקה ע"פ סברא והוי כמו רוב דעדיף מחזקה ואמנם כאן דאפשר לגרשה עתה למה נסמוך על הרוב דהא ברוב גמור נמי היכא דאיכא לברורי לא סמכינן עלי' וזה מדוקדק בדברי הרמב"ם שכתב לכך אומרים לו ואם אמת הדבר הרי אתם קיימים גרש אותה עתה בפנינו ור"ל הרי עכשיו יש לעשות שלא נצטרך לסמוך על הרוב ודו"ק. והנה יש לומר טעם מ"ד בש"ס דנאמן אפילו למפרע היינו כיון דלהבא הוא נאמן משום דבידו לגרשה וא"כ היא מגורשת עכ"פ מכאן ולהבא ואזיל לי' חזקת א"א שהרי גרושה לפנינו וכמ"ש תוס' בדף י"ז בגיטין ד"ה משום ב"א ע"ש ובפני יהושע דאיכא ג"כ חזקת כשרות ע"ש וכיון דליכא חזקה א"א שוב נאמן לומר גרשתי גם על למפרע לס"ד שם בב"ב ע"ש וע"ש בתוס' ד"ה למפרע והנה אם אומר לה גרשתיך והרי כתובתך והיא אומרת לא גרשתני אם הוא נאמן מתוך שמפסיד כתובה וע' טורי זהב יו"ד סי' קכ"ז ס"ק ד' דכתב דנגד חזקה לא אמרינן כן וגם כאן יש לומר כן וי"ל דמ"ד דנאמן למפרע היינו בכה"ג ובזה י"ל קושית תוס' שם דיה למפרע דגט שאין בו זמן אינו מפסיד באמירתו דבלא"ה יש לה כתובה מחמת הגט וז"ב: סליק חלק ראשון תושלב"ע: